LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

1 NOVEMBRE 1928

ՏԱՐԻ ԹԻՒ 792

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՌԱՆՑ ՎԱՅՐԷՐԱՆ ԿԱՆՉԵՐՈՒ

…քիչ անգին կ'արտատպենք հատուած մը, Պուքրէշի «Հա…ան»էն, — որ կը մատնանշէ թէ ռումանահայ գաղութն …ած է այլասերման, օտարացման ճամբան: «Մենք ալ ու…ներուն պէս»:

…քէ առաջ, Պէյրութի «Ազդակ»ի մէկ խմբագրականին առ…գիտել կուտայինք թէ՝ հարկ է շեշտակի այլ յստակ նա…րականութեան, փոխանակ մէկ ծայրայեղութենէն միւսը …ելու: «Ազդակ»ը մտահոգ՝ շարք մը չարիքներէ, չափա…եւ կը տեսնէր պատկերը. «Ներքին եւ արտաքին չափա…տխուր ազդակներ մեզ յամրաբար կը տանին դէպի բնա…մ: Եւ կը վախնար որ մօտ օրէն «հին աւստրիական գա…ը մը» դառնայ Սուրիոյ հայութիւնը:

…նոյն մտահոգութիւնը կը մատնէ նաեւ «Հայաստան». «Մե…նք, կորա՛նք, կ'ըսենք եւ մենք: Ու եթէ չըսենք այսօր, …ի ըսենք վաղը»:

…Խնդիրը այն է որ, չարիքը տեսնենք առանց վայրերան …երու: Առանց յուսակտուր հառաչելու:

…Երկու կարծիք չկայ գաղութներու այլասերման մասին: …շքեղ երկիրներու մէջ աւելի շուտ, փոքրերուն մէջ՝ աւելի …Ամերիկան եւ Ֆրանսան մեր ամէնէն խոցելի կողմերն են, …իւ իրենց ակնախտիղ հրապոյրներուն եւ տնտեսական …նկերային պայմաններուն: Անոնք համայնակուլ յորձանք, …մենք՝ տաշեղ: Միւս գաղութներուն մէջ, — Սուրիա, Յու…աստան, Պուլկարիա, Ռումանիա, Եգիպտոս, Միջագետք, աւելի …են դիմանալու եւ դիմադրելու հնարաւորութիւնները: …ակէս որ, ինչքան լուրջ աշխատանք թափենք, այնքան եր…կրնանք պահել մեր դիմագիծը եւ զարգանալ իբրեւ …զգային անհատականութիւն: Դարերու ընթացքին էր որ …յան Լեհաստանի եւ Թրանսիլվանիոյ գաղթականութիւն…ը քիչ մըն ալ տարբեր պայմաններու մէջ: Իսկ մենք եթէ …կուրընէ պիտի յուսահատինք, «բնաջնջում» նախատեսե…նոյն իսկ Սուրիոյ եւ Լիբանանի պէս արեւելեան երկիրնե…մէջ, կը նշանակէ թէ խաչ քաշեր ենք մեր վրայ, եւ գլխ…պիտի սպասենք ճակատագրին: «Խըսմէ՛թ»: Այդ հոգեբա…թեամբ, ինկապէս ալ կը կործանինք ժամանակէն շատ առաջ:

Այս չէ յեղափոխական սերունդի մը ճիտին պարտքը: Ան …պարիւնութեամբ եւ սուր աչքով պիտի հետեւի օրուան …քին, եւ անոր համեմատ պիտի դասաւորէ իր աշխա…քը: Տեղ մը հրդեհ ծագած ատեն, «մենք ալ պիտի վառինք» …ով անկիւն մը չեն քաշուիր, յուսաբեկ, այլ կարելի մի…նրը կը փորձեն, որպէսզի հրդեհը սահմանափակուի: Եւ ինչ …փրկուի, շահ է:

…Այսպէ՛ս պիտի նայինք այլասերման վտանգին վրայ, ա՛յն …եւ մեր իւրաքանչիւր քայլին: Պոլսոյ մէջ չկայի՞ն ձուլ…վտանգներ, գոնէ կրօնական դաւանանքի տեսակէտով, եւ …սերածներ, ինքնաբերաբար ուծացողներ: Կովկասը ո՛րքան …ուն գետին էր, զունդագունդ սահելու եւ օտարանալու հա…: Բայց գաղափարական շունչը եւ աշխատանքը, վաղուան …անքը սահմանափակեցին չարիքը, եւ փրկուեցաւ ժողո…դին առողջ մասը, — այն որ իսկական կորիզն է ո՛ր եւ է …ի:

…Այդ շունչն ու աշխատանքը հրաշքներ կրնան գործել այ…ալ մեր պատմութեան այս ճակատագրական շրջանին մէջ: …աթափ միշտ ալ պիտի ունենանք, մինչեւ անգամ հայ…քին մէջ: Հազար քարոզ չեն կրնար այլասերումէ փրկել …ենի հարուստի մը տղան, որուն ամբողջ հորիզոնը շու…սալոնը կ'երկարի: Բայց մէկ ծաղկոց, մէկ հայերէն …ու թերթ, դասախօսութիւն մը, նոյն իսկ հանդէս մը …կրակը վառ պահել հազար խոնարհ գիւղացիներու սր…մէջ, պարտականութեան կանչել հարիւր երիտասարդ: …մը քիչ, տեղ մը շատ, բայց ամէն պարագայի մէջ բարե…հետքեր կը ձգէ կազմակերպուած աշխատանքը, մանա…որ ոչ կողոպուտի վախ կայ, ոչ ալ կոտորածի:

…Իսկ այդ աշխատանքը այնքան արդիւնաւոր կ'ըլլայ, …ն հաւատք ունենանք մենք մեր ուժերուն եւ ճակատա…վրայ: Ո՛րքան ամուր կառչինք հայրենիքի գաղափարին …ր կոչումին:

…Վայրերան կանչերը չեն որ պիտի փրկեն Սուրիան եւ Լի…նը, Ռումանիան, Պուլկարիան կամ Յունաստանը: Ոչ ալ …քի համակերպութիւնը: Այդ կէս-արեւելեան երկիրներուն …ձուլման վտանգը աւելի շատ ներքին է, քան արտաքին: …կան կորովի տկարացումն է որ ճամբայ կը հարթէ, եւ …է Սուրիացիին կամ Պուլկարին գերազանցութիւնն ու …յրը: Խօսք չունինք թեթեւսոլիկներու մասին, որոնք եթէ …ներու մէջ իսկ ըլլան, նորէն չպիտի կրնան պահել իրենց …ւթիւնը, եւ պիտի ուզեն անոնց նմանիլ, անոնց հետ …նալ:

…Ձեռք ձեռքի տալով, եւ մեր հասած տեղը վտանգը մատ…ելով. եթէ խորհինք ու գործենք այնպէս ինչպէս, ատե…Թուրքիոյ յետին գաւառին մէջ, — շատ ալ պատճառներ …ի ունենանք «մեռա՛նք, կորա՛նք» աղաղակելու, գոնէ գա…ներու մեծ մասին մէջ:

…Ողբն ու կոծը ոչինչ կը փրկեն ինչպէս սովորական կեանքի …նոյնպէս վտանգի պահուն:

Շ.

МАՄՈՒԼ

«ՄԵՆՔ ԱԼ ՈՒՐԻՇՆԵՐՈՒՆ ՊԷՍ»

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Պուքրէշի «Հայաստան»ը կ'ողբայ (25 Յոկտ.).

— «Մեռա՛նք, կորա՛նք».— այս բառերով կը բնորոշէ «Յառաջ»ը Պէյրութի «Ազդակ»ի մէկ խմբագրականովը տրուած այն ողբերգութիւնը, որ կը պատմէ Լիբանանի ու Սուրիոյ հայութեան ապազգայնացման վտանգը:

«Մեռա՛նք, կորա՛նք».— կ'ըսենք եւ մենք: Ու եթէ չըսենք այսօր, պիտի ըսենք վաղը...

Եւ իրաւ: Ռումանահայութիւնն ալ դանդաղօրէն ու ստուգիւ ճանաբար կ'ընթանայ դէպի ուծացում: Մեր ձեռքին տակ կը գտնուին երկու թիւեր, որոնք կը մտահոգեն մեզ՝ հարկադրելով ըլլալ ուշիմ ու հեռատես:

Կալացի 1001 Հայերէն 150ը ենթակայ են ձուլման, իսկ նոր Հայերէն ալ կան խառն ամուսնութեան դէպքեր: Թրանսիլվանիոյ քանի մը քաղաքներուն մէջ ապրող 76 Հայերէն ձուլուած եւ ձուլման ենթակայ են մօտ 25 հոգի:

Ահա մերկ պատկերը միայն մէկ-երկու վայրի: Ու «սիրտդ կը ճմլի», երբ կը զգաս որ նոյնը կ'իշխէ ամէն տեղ՝ մեր բոլոր գաղութներուն մէջ:

«Ձուլման պայմանները ընդհանուր են՝ ինչպէս Ռումանիոյ, նոյնպէս եւ ա՛յլ գաղութներուն մէջ»— կը գրէ Կալացի մեր լրատուն:

Ճշմարտութիւն մը, որ դժբախտաբար, կը լսենք ցաւով, բայց կ'անգիտանանք ամէն օր: Կ'անգիտանանք գործնական կեանքին մէջ, չխնայելով, սակայն, մեր ուժն ու եռանդը՝ հրապարակօրէն ճչալու, ճերմակ թուղթին վրայ վայնասուն բարձրացնելու: Եւ որքա՛ն պէտք է շահած ըլլայինք, եթէ նոյնքան ուժով ու եռանդով «ապրինք» նշանախօսքը կիրառէինք մեր կեանքին մէջ, առանց յուսաթափուելու, առանց հոգեկան բեկումի:

«Մեռա՛նք, կորա՛նք» ճիչը ամէն օր լսող ռումանահայութիւնն ալ դիւաքականօրէն ու խաղաղօրէն ոչնչացումին դէմ իրական միջոցներ գործադրելու պարտքն ունի, եթէ, ի հարկէ, չուզեր մեռնի՛լ:»

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԼԱՆՏՐԻՒԻՆ ՄԱՀԸ

Մարսէյլի բանտին մէջ մեռաւ Փիէր Ռէյ, որ կը յիշուի թէ ամբաստանուած էր կիներ խեղդելու ոճիրներով:

Ռէյ ձերբակալուեցաւ Ալժէրի մէջ ուր փախեր էր պահուելու: Մարսէյլի անոր բնակարանին մէջ, առաջին խուզարկութիւն մը երեւան հանեց երեք խեղդուած կիներ: Յիշեալը ամուսնութեան խոստումով կիներ կը հրապուրէր եւ անոնց դրամը կերպով մը իւրացնելէ յետոյ, զանոնք կը խեղդէր ու կը թաղէր հրէշային պաղարիւնով մը:

Իր վերջին զոհը Օր. Ֆոսէ էր աչքերուն առջեւ տեսաւ փորուիլը այն փոսին, որ իրեն պիտի յատկացուէր:

Քննութիւնը երեւան հանեց թէ Ռէյ գործ ունեցեր էր 150 կիներու հետ: Բայց ան երբեք չխոստովանեցաւ իր ոճիրները: Հարցաքննութենէն խուսափելու համար, կամաւոր ծոմ պարտադրեց ինքն իրեն, եւ հետզհետէ տկարացաւ, այն աստիճան որ բերանը բանալու կարողութիւն չէր մնացեր վրան:

Ռէյ 63 տարու էր: Առաջին կնոջմէն ունեցեր էր 5 զաւակներ, որոնց ամէնէն մեծը 28 տարու է: Բոլորն ալ ներկայիս կ'ապրին Ալճերիա:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Բոլշեւիկեան նոր ձերձումը եւ վտարումներ

Թայմզի Ռիկայի Թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Ամբողջ համայնավար կուսակցութիւնը յուզումի մէջ է այն ցնցումէն ի վեր, որ սկսաւ Ստալինի 10 օր առաջ Մոսկուայի մէջ խօսած ճառէն յետոյ: Բոլոր անոնք, որոնք համակիր կ'երեւան նոր ընդդիմադիր աջ թեւին, պաշտօնանկ կ'ըլլան: Վերջին օրերս ալ շատեր վտարուեցան կուսակցութենէն:

Անցեալ ուրբաթ Լենինգրադի մէջ կարգապահական յանձնաժողովը երկրորդ անգամ ըլլալով կուսակցութենէն վտարեց կարգ մը նախկին ընդդիմադիրներ, որոնք մեղայիկած եւ քանի մը ամիս առաջ վերստին կուսակցութեան մէջ ընդունուած էին: Կուսակցական կեդրոնի մը 41 պաշտօնեաներէն 39ը կարգապահական պատիժներու ենթարկուեցան, որոնց հինգը կուսակցութենէն վտարուեցան իբրեւ «անուղղայ ընդդիմադիրներ»:

Բացի կուսակցութեան մաքրագործումէն, հաւատաքննութիւն տեղի կ'ունենայ կառավարական հիմնարկութեանց մէջ: Արխանգելի շրջանին մէջ 200 պաշտօնեաներ հրաժարեցուեցան իբրեւ քաղաքականապէս անվստահելի եւ կասկածելի ու հակայեղափոխական անցեալի տէր:

Կարմիր բանակի հրամանատարներէն եւ Յեղափոխական Զինուորական Խորհուրդի անդամ Բուբնոֆ հաւաքոյթի մը մէջ ակնարկեց ա՛յն ջանքերուն, զորս գործ կը դնեն ընդդիմադիրները՝ զինուորներու միտքը պղտորելու համար: Հաւաքոյթը քուէարկեց բանաձեւ մը՝ պահանջելով միջոցներ ձեռք առնել «Տրոցկիի քայքայիչ ազդեցութեան դէմ՝ բանակին մէջ»:

«Կոմս Ցէփլին» կտրեց Ատլանտեանը

«Կոմս Ցէփլին» յաջողութեամբ կտրեց Ատլանտեանը եւ երէկ կէսօրին հասաւ Իրլանտայի վերեւ: Օդը նպաստաւոր էր և դեկաւոր օդապարիկը կը թռչէր ժամը 110 քիլոմեդր միջին արագութեամբ: Այս գնացքով, հրամանատար Տոքթ. Էքէնէր կը յուսար Ֆրիտրիխսհաֆէն հասնիլ երէկ իրիկուն:

Երկուշաբթիէն երեքշաբթի լուսնալիք գիշերը, ցէփլինը սաստիկ փոթորիկի բռնուեցաւ: Տեղատարափ կ'անձրեւէր, իսկ ատեն ատեն ընկոյզի մեծութեամբ կարկուտներ կը մտրակէին օդապարիկը, որ այս անգամ երբեք չվնասուեցաւ:

Ամերիկացի օդանաւորդ սպաները, որոնք իբրեւ ճամբորդ կը գտնուէին օդապարիկին մէջ, անթելով խանդավառ հեռագիր մը ղրկեցին ամերիկեան իշխանութեանց, յայտնելով թէ մինչեւ 4—5 տարի կարելի պիտի ըլլայ ցէփլինով անդրատլանտեան կանոնաւոր սպասարկութիւն մը հաստատել:

*** Ամբողջ ամերիկեան եւ գերմանական մամուլը կը խօսի Քլարէնս Թէրհիւն պատանիին վրայ, որ յաջողած էր աննշմար սպրդիլ ցէփլինին մէջ: Այժմ օդին մէջ կերակուրի պնակները կը լուայ եւ ճամբորդներու կօշիկները կը ներկէ: Բոլորն ալ լաւ կը վերաբերուին իրեն հետ: Շթութկարտի ամերիկեան հիւպատոսը, որ ճամբորդներուն մէջ է, խոստացած է ամէն կերպ աջակցիլ պատանիին, որ Ամերիկա կարենայ վերադառնալ: Քլարէնս միայն յիսուն տոլար ունի գրպանը: Արկածալից կեանք ունեցած է: Հայրը անձնասպան եղած է՝ մայրը սպաննելէ յետոյ: Անկէ ի վեր սիրահար է ճամբորդութեան: Ասկէ առաջ գաղտագողի մտած էր ամերիկեան մարտանաւի մը մէջ, որ Ալասքա կ'երթար: Քանի մը ամիս Ալասքայիմէջ գետնախնձոր կեղուելով ապրուստը ճարեց. յետոյ Սան - Ֆրանչիսքօ գնաց՝ գաղտնի մտնելով շոգենաւի մը մէջ, որ Հավայի կղզիները կ'երթար: Վերջերս իբրեւ դռնապան ներկայ եղած էր Թըննի-Հինի կոփամարտին, 1000 ֆրանքնոց աթոռի մը վրայ նստած: Հինգ տոլար տուգանք պիտի առնուի իրմէ:

Թուրքիա, Յունաստան եւ Իտալիա

Թանի Հռոմի Թղթակիցը կը գրէ.—

Կը յիշուի թէ Փարիզ եւ Հռոմ կատարած իր ճամբորդութեան ընթացքին, Վէնիզէլոս քանիցս յայտնեց թէ կ'ուզէ համաձայնութեան մը գալ Թուրքիոյ հետ: Աթէնք հասնելուն, Թուրքեւհելլէն բանակցութիւնները վերսկսան աւելի մեծ թափով եւ Թուրքիոյ հելլէն դեսպան Փափա Աթէնք կանչուեցաւ վերջին հրահանգները ստանալու համար: «Ճոռնալէ տ'Իթալիա»յի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ իրապէս համաձայնութեան մը նախօրեակին կը գտնուին:

«Մասնաւորապէս, կ'ըսէ, վստահութիւն կայ Թուրքիոյ հանդէպ: Հռոմի տեսակցութեան ատեն Մուսոլինի անշուշտ Վէնիզէլոսի յայտնած է թէ օգտակար է անհաշտ չըլլալ: Հռոմ չափաւորութեան եւ հաշտարարութեան խորհուրդներ տուած է միշտ Էնկիւրիի եւ Աթէնքի. սակայն ստոյգ է որ Մուսոլինի-Վէնիզէլոս ուղղակի տեսակցութիւնը իր արդիւնքն ունեցաւ՝ աւելի հաշտարար դարձնելով Աթէնքի կառավարութիւնը: Հոս այնպէս կարծուեցաւ թէ Փարիզ կ'աշխատի չէզոքացնել ջանքը Հռոմի, որ սակայն կը ձգտի խաղաղութիւնը ապահովելու միջերկրականեան Արեւելքի մէջ: Յետոյ հասկցուեցաւ, որ հելլէն վարչապետը չէր կրնար փոխել իր ծրագիրը, որ կը ձգտի քաղաքական տեւական կացութիւն մը ապահովել իր երկրին, ծրագիր, որուն իրականացման համար նախապէս պէտք է կնքուի հելլէնեւթուրք համաձայնութիւնը»:

Դիտելի է, որ Միջերկրականեան երեք պետութեանց՝ Իտա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՆՄԱՀՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

Ի՛նչ կ'ուզէք ըսէք. քիչ մը ամէն մարդ կը ցանկայ անմահ ըլլալ:

Մէկը, իբրեւ Աքիսողոմ աղա, մէկը իբրեւ ճարտարագէտ, ուրիշ մը իբր զինուորական, չորրորդ մը իբր *տէմիրպաշ* հոգաբարձու, եւ այսպէս շարունակաբար:

Կ'ըսեն թէ՛ դժուար բան է անմահանալը: Թէ ամէն մարդու տրուած չէ, բացառիկ տաղանդ մը պէտք է եւլն., եւլն.:

Սխա՛լ: Անմահութեան ցանկացողը միտքը դնելու է, եւ անոր ծգտելու է միշտ: Սպասելու է. առիթը անպայման պիտի ներկայանայ եւ անմահութեան ճամբան *առիթն* իսկ է:

Մաթուսաղա, որ անմահներուն կարգէն է, քանի որ միշտ կը յիշուի իբրեւ երկարակեաց եւ առողջ մարդ, տիպար ցոյց տրուելով փարիզի 18 - 35 տարեկան խամրելու մօտ հայ երիտասարդներուն, իր ճարպիկութեա՞մբ էր որ այդպէս եղաւ...: Ժամանակը անանկ բերած էր: Որովհետեւ ո՛չ մէթրօ կար, ո՛չ օդանաւ, ո՛չ ալ ինքնաշարժ, հանգի՛ստ ապրեցաւ իր տեղը: Առիթէն օգտուեցաւ, որքան ատեն որ պէտք էր անմահանալու համար:

Դիոգինէս, իր ճաթած կարասին մէջ, առանց բնակարանի հոգը ունենալու եւ արուարձանի մեր հայ եղբայրներուն պէս նոր տուն շինելով տքնելու, կամ իր մրոտ լապտերով մեծ բա՞ն մը ըրած է արդեօք: Մարդիկ անմահացուցած են զինքը Աղեքսանդր Մեծի պատասխանած համարձակ մէկ խօսքին համար. «Մի՛ խափաներ արեւս»:

Պիղատոս, որ երկու հազար տարի առաջ Հրէաստանի գաւառական մէկ պաշտօնեան էր, ի՞նչ գործ տեսած է, բացի, մեզի պէս ձեռքերը լուալէն: Եւ դեռ կ'ապրի ու պիտի յիշուի, այնքան ատեն որ Քրիստոս անգամ մըն ալ գայ, եւ ուրիշ դատաւորի մը հետ գործ ունենայ...:

Հապա փոթեմքի՞նը: Ինչո՞ւ կը յիշեն զինք, ամէն առթիւ «փոթեմքինեան գիւղեր» ըսելով: Պատմութիւնը ուրիշ բան չաւանդեր այդ զինուորականին մասին, բայց եթէ խաբեբայութիւն մը: Օգտուելով կատարինէ Թագուհիին աչքի եւ... սրտի տկարութենէն, իր իշխանութեան տակ եղած Խրիմի շրջանին մէջ սուտ, թուղթ - խաւաքարտէ գիւղեր շինել կուտայ եւ Թագուհիին կը ներկայացնէ իբրեւ շէն, իրական գիւղեր:

Ինչպէս կը տեսնէք, այնքան անմատչելի չէ անմահութեան գաղտնիքը:

ԾԱՂՐՈՒՆԻ

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՀԱՅԵՐԸ

Պուքրէշէն կը հաղորդեն թէ այն բոլոր Հայերը, որոնք Ռումանիա ծնած են պատերազմէն առաջ թէ յետոյ եւ ունէ օտար պետութեան հպատակ չեն, այսուհետեւ չպիտի ենթարկուին Աշխատանքի Նախարարութեան: Անոնց բնակութեան եւ այլ գործերով պիտի զբաղի մասնաւոր յանձնաժողով մը, կազմուած Ներքին Նախարարութեան կողմէ:

ՃԱՓՈՆԻ մէջ մարտէն ի վեր ձերբակալուած են 1500 համայնավարներ, որոնց 500ը վերջերս:

ԹՈՒՐՔԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին Թուրքիոյ ձեւափոխութիւնները, աւելի ճիշդ մոլթափոխութիւնը Քէմալի մարակին տակ, միջազգային հետաքրքրութեան առիթ տուած է։

Շատ բնականօրէն ամէնէն աւելի այդ մոլթափոխութեամբ հետաքրքրուողը մենք պիտի ըլլայինք։ Որովհետեւ, երէկ մենք էինք որ Թուրքը եւ Թուրքիան մեր ետին թողուցինք ֆէսի տակ փաթթոցով, մէտրէսէներով, արաբական տառերով, չէրիաթով, վանդակի մէջ կին.։

Թուրքին հետ մեր դարաւոր համակեցութիւնը, մեզի համար հոգեբանօրէն այնպիսի վիճակի ծնունդ տուած է, որ Թուրք ըսելով մեր միտքը կուտայ խալամը, խալամով ֆէսն ու փաթթոցը, վանդակն ու չէրիաթը, եաթաղանը։ Ասոնք Թուրքը եւ Թրքութիւնը յատկանշող արտաքին ձեւերն են, որոնք բնատուր չեն, այլ ստացական։ Որոնք Թուրք-ազգային չեն, քիչ մը արեւելեան-իսլամական են։ Դեռ այսօր ալ գրեթէ անկարելի է երէկի իմ գրացի Ահմէտճիկն ու Մէհմէտճիկը մտաբերել, երեւակայել առանց ֆէսի ու փաթթոցի, առանց էնթարի-շալվարի, առանց մէջքի թարապուլուս գօտիի, առանց եէմէնի-փօսթալի, ղլխարկով, տափատով, օձիք-փողկապով, կօշիկով, կեղտոտ մօրուքը խուզուած, մազերը սանտրուած, Զուիցերիոյ քաղաքային օրէնքները մարսած, իր սուլթան-խալիֆան մոռցած։

Այո՛, Ահմէտճիկին ծանօթ, անոր հոգեբանութեան ծանօթ, գայն գիւղի մէջ տեսած մարդու համար, անկարելի է հաւատալ եղած մոլթափոխութեան։ Անատոլուի համատարած տգիտութեան, նախապաշարումներու, մոլեռանդութեան, թունդ իսլամութեան, ասիականութեան մէջ, որ կը նշանակէ անշարժութիւն, սասնկ յառաջդիմական քայլ մարդկօրէն անհասկնալի է։

Անհաւատալի ըլլալով հանդերձ, կատարուած փոփոխութիւնը իրողութիւն է, իսկ փաստը յաճախ աւելի զօրաւոր է քան նոյնիսկ ճշմարտութիւնը։ Ուրեմն՝ մենք պարտաւոր ենք փաստին նայիլ բաց աչքով։

Թրքական երէկի տարազը իսլամական - արեւելեան էր։ Այսօրուան նորաձեւ տարազը քրիստոնէական-արեւմտեան է։ Մենք հարցին պիտի նայինք այս ուղղութեամբ։ Թուրք ժողովուրդը՝ իր ստուարագոյն զանգուածներով ընդունա՞կ է քրիստոնէական - արեւմտեան մշակոյթը մարսելու թէ ոչ։ Քրիստոնէական-արեւմտեան մշակոյթը, ի՛ր էական ցեղային-ազգային յատկանիշերէն զատ դարերու ընթացքին հանդէս եկած է նաեւ մարդկայնականութեան ուշագրաւ ու բնորոշ լայն շունչով։ Այդ բարձրագոյն շունչն է որ փրկած է արեւմտեան մշակոյթը ժամանակի, նիւթի ու տարածութեան տարրալուծող ալիքներէն։ Ատով է որ արեւմտեան ցամաքամասի ոեւէ մասին վրայ ստեղծուած ոեւէ լուրջ արժէք հարազատ նկատուած է բոլոր մասերու, բոլոր լեզուներու եւ բոլոր ցեղերու, ազգերու համար։

Ահա ամէնէն վիրաւոր կողմը Թուրք յեղաշրջութեան։ Ինչ որ արտաքին է, ձեւական է, զուրկ է նշանակութենէ, կ'ընդունին, ձեւերը բոլոր կ'որդեգրեն, մինչեւ անգամ հանրապետական վարչաձեւի տակ կը մտնեն, ու ձեւերուն ենթադրած ոգին անողոք խստութեամբ կը հալածեն։ Ընտրութիւններու ժամանակ, նմոյշի համար մէկ հատիկ ընդդիմադիր անգամ չեն թողուր։ Խալքն է տէրը երկրին իրաւապէս, Խալքին տէրը Քէմալը փաստօրէն։

Եթէ ըսենք թէ Թուրք մշակոյթ գոյութիւն չունի, գուցէ վերապահուի առելութեան։ Բայց, ո՞վ կրնայ ժխտել թէ Թրքական չքաւոր, խղացուած մշակոյթը զուրկ է մարդկայնականութենէ։ Թէ Թուրք մշակոյթի մէջ տառապէս կը բացակայի մարդկային գաղափարը, խղճմտանքի ձայնը, արդարութեան, եղբայրութեան, հաւասարութեան իտէալը, թէ Թուրք երգին, գրականութեան մէջ մարդկային ծով տանջանքի, արիւնի, արցունքի հանդէպ անգամ կարեկցութեան ձեւի տակ համակրանք չկայ. թէ անշահասէր, զուտ հոգեկան գեղապաշտութիւնն ալ չկայ, գեղեցիկը տակաւին իրենց համար էգն է, որ կ'երգուի ու կը գովաբանուի միայն տփանքի համար, ասոնք տարրական են։ Թէ Թուրք հոգին տակաւին ըմբոստ, ազատասէր ՜երգ թռած չէ։ Թէ Թուրք բովանդակ մշակոյթին մէջ, ազատութեան գաղափարը «Նուրտ»ի գաղափարն է, իշխելու, Թուրքի տիրելու եւ կառավարելու անհրաժեշտութիւնը, եւ ոչ-Թուրքին, ջարդուածը (դեռ քրտական լեռները արիւնով կը ներկուին)։

Կարճ կապելով, այս բոլորէն յետոյ, չի կրնար գտնուիլ ոեւէ մէկը, մանաւանդ Հայ, նոյնիսկ բոլշեւիկ Հայը, որ կարենայ մեզի ապացուցանել թէ Թրքութիւնը կրնայ մարսել արեւմտեան մշակոյթը։

Թրքական հոգիի եւ արեւմտեան ժողովուրդներու հոգիին մէջ, ցարդ ոեւէ հանդիպութիւն չէ տեսնուած։ Նոյնիսկ եթէ ընդունելու ըլլանք որ մարդկային հոգիի մեկնակէտը միեւնոյնն է, ապա ուրեմն պիտի աւելցնենք, որ ընդհանուր ազգերու հոգին դէպի լայն մարդկայնացում եւ ռամկավարացում կ'երթայ, դէպի ազատ ու տարօրէն գեղեցիկ նոր հորիզոններ կ'երթայ, շարունակ հետամուտ ստեղծագործելու, շինելու, նորանոր արժէքներ կերտելու։ Թուրքի հոգին կ'երթայ առհաւութեամբ դէպի ցեղայնացում, դէպի միջին-կեդրոնական Ասիա, ու հոն երթալու կերպը ոչ թէ թռիչքն է, այլ բոպիկ քալուածքը իրենց «փառապանծ» նախահայրերուն, Լէնկթիմուրի եւ Ճէնկիզխանի արիւնոտ հետքերով։ Ջիա Կէօք Ալփ պէյի հրաշունչ քերթուածները տարփողանքնեն մարդկային սըրածուած գանկերու, արիւնի։ Ան տողընդմէջ «հեծկլտացող» մայրեր կը տեսնէ Անտիոքէն Սմբղանտ ու Թաշքէնտ։ Լացի հանդէպ արիւնի իր բարկաճայթ հրաւէրի ժամանակ, գութի կամ կարեկցութեան ո՛չ մէկ խօսքի կը հանդիպիք անոր հատորներուն մէջ, «հաց»ի, լոյսի եւ ազատութեան երգիչ Դ. Վարուժանի մասին, որուն գանկի ոսկորներուն վրայ կը տեսնէր հեռուն «հեծկլտացող» մայրերը։ Մինչդեռ արեւելեան-հնդիկ ազգային տարազով Եւրոպան պտըտող Թակորի պարտէզին մէջ միջազգային անստգիւտ ծաղիկներ կան, հնդիկ խորհող-բանաստեղծի երգերէն կը հոսի տաքուկ շունչ մը խորապէս մարդկային։ Խայեամի, Հաֆըզի (որոնք նոյն եւ աւելի միջնադարեան տարազներն ունէին) երգերն ու խոհերը կը կրեն մարդկային դրոշմ եւ լեցուն են ըմբոստութեան շունչով։

Մարդկային պատմութեան աւելի վաղեմի ժամանակներուն երբ մարդիկ իրենց մերկութիւնը ծածկելու համար թզենիի տերեւը ունէին, Հոմերոսները, Սոփոկլէսները, Արիստոտէլ, Պղատոն, Սոկրատ եւյլն., դարեր առաջ համամարդկային մշակոյթի սաղմերը կը պատրաստէին։

Կրնա՞ք ցոյց տալ 20րդ դարուն մէկ հատիկ Թուրք, որ իր արենակից Համիտի, Թալէաթի կազմակերպած ջարդերու մասին բողոքի խօսք մը արտասանած ըլլայ։ Ամէն Թուրք Թուրք է պարզապէս, իսկ իւրաքանչիւր Թուրքի մէջ դիշատիչ գազան մը կայ, աճաւոր ժանիքներով։

Թուրքին համար բացարձակապէս անմարսելի է եւրոպական մշակոյթը։ Դժբախտաբար, հիմա ի վիճակի չեմ ցոյց տալու այլապէս այս փաստը։ Թուրք ինքնուրոյն գրականութիւնը զուրկ է մարդկային դրոշմէ։ Ակնարկ մը նետեցէք եւ ցանկը կազմեցէք Թուրք թարգմանական գրականութեան. հոն պուլվարներու վիպական գրականութենէն դուրս, բան չէք գտներ, իսկ եթէ Շէյքսփիրին հանդիպիք կամ Հիւկօի «Թշուառներ»ուն, անոնք ալ Թուրքիոյ մէջ ընթերցող չունին։

Թուրք ցեղը կոյս մնացած չէ։ Դարերու ընթացքին բազմաթիւ ուշիմ, խելացի, ընդունակ տարրեր, Հայ, Յոյն, Չէրքէզ, Քիւրտ, Պարսիկ ձուլուած են անոր մէջ։ Այդ ինչ կաղապար է Թուրք ազգային կաղապարը՝ որ իր մէջ ձուլած տարրերը իսկապէս կը Թրքացնէ, և անոնց բնական ստեղծագործական թափը կը խորտակէ։ Ջանոնք կը վարակէ իր ցեղային վայրագ բնազդով։ Միջին դարուն ծովահէններ կային, հիմա հետք չունին։ Թուրքը՝ Մերձաւոր Արեւելքի անուղղայ ցամաքահէնն է, որուն հոգիին վրայ ոչ մէկ ներգործութիւն պիտի ունենայ մոլթափոխութիւնը որ ժամանակաւոր է, կամ ամէնէն շատ Պոլիսէն Էնկիւրի նեղ գիծ մը պիտի մնայ։ Բայց, նոյնիսկ մնալու պարագային, տեւելու դէպքին, պիտի մնայ արտաքին։

ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ

(Վերջը յաջորդով)

ՆՐԳԻԾԱՆՔ

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՆՈՒԻՐԱԿՆԵՐՆ Ի ԳԱՂՂԻԱ

(Ազգ. Սօցիալական Թէզիսներ)

ՄԵԿՆՈՒՄ

Խաղաղ լուսնակ գիշեր էր...

Արարատեան կիսաշխարհը խոր նիրհի մէջ կը յօրանջէր. միայն կոտայքի առապարներու վրայ, երկնքի շղթայէն կախ ընկած, Լէնինեան կանթեղը իր պաղ շողերով կը լուսաւորէր ամենուրեք։

Կոմունարներու այգու հաւնոցէն աքլորը գիլ կանչեց կո՜ւկու՜-լի-կո՜ւ...

— Եա՜ Մշոյ Սուլթան Ս. Կարապետ — պատասխանեց Ս. Էջմիածնի փուլթկապան - կոմիսար Գր. Վարդանեանը, թռաւ նստաւ անկողնի մէջ. երեսը խաչակնքեց, հանեց գիշերանոցն ու հագաւ իր հնամաշ հնչակեան լաթերը. փչեց խզիկին ճրագը, դուռը կողպեց ու նստաւ կառքը, սուրաց կայարան։

— Կո՜ւ-կո՜ւ-լի՜-կո՜ւ, խօսեց աքլորն երկրորդ բերան։

— Եա՜ Մօկաց փուլթկու Ս. Գէորգ, ըսաւ Պ. Մուսայէլին ու հագաւ սապօկները, վերցուց արեւմտահայ փողատէր աշխատաւորներու սեւ աչաց համար պատրաստուած ֆիլմը, կ. խեց ուսէն, ձեռին բռնեց ճամբորդական կօսը ու վազեց.— Ո՜վ Ս. փութկի դու հասնես մեզ օգնութեան, դաշնակներու ծովից-ծով փոթորիկներէն պարզերես պահես...

— Կո՜ւ-կո՜ւ-լի՜-կո՜ւ, կանչեց աքլորը երրորդ բերան։

— Եա՜ Թիֆլիսի Մամա-Դաւիթ, մըլտաց Արամայիս Երզնկեանը վրացերէն, նստաւ օթօն, ուղիղ քշեց Երեւանի կայարանը, որ ճամբայ հանէ կառախումբը մեկնող նուիրակները։

* **

ԱՐՏԱԴՈՒՄ

Գնացքը շոգիի վրայ կը ճչար...

Երվնեան, իբրեւ Հայաստանի «Հօկ»ի կեդր. վարչութեան նախագահ, ողջերթի հետեւեալ ճառը արտաբեց ճիչով մը.

— Ընկեր Նուիրակներ, մեր ողջոյնները կը տանէք արտասահմանի հայ ժողովրդին (ձայնը իջեցնելով) ռամկավարներու եւ բարեգործականի չէֆերուն (երկաթուղու մշակները տեսնելով՝ բարձր) նաեւ պրոլետարիատին։

Մեր ողջոյններու հետ, ահա ձեզ հետ կ'ուղարկենք եւ մեր նուէրները վագոններով։ (Մատնանշելով ապրանքի վագոնները) անոնք լիքն են ձեր առաքելութիւնը օգտաւէտ դարձնելու բոլոր առաղձներով՝ թեւական եւ փաստական։ Թող տեսնեն Հայաստանի պրոլետարիատի ուժը եւ Թող «կարմրեն»... (այստեղ յիշեց իր հոգեւոր ծնող Թօրգանիային եւ սաստիկ կարմրեց).

Ընկերներ,

Մէկ վագոն «Նիւթեր» Շիրակի կանալի եւ Զօրագետի հիդրօկայանի մասին...

Մէկ վագոն «Ծրագիրներ» Ղռերու ոռոգման եւ ճահիճներու չորացման մասին...

Մէկ վագոն «Հեռանկարներ» Արթիկի տուֆի եւ կառուցելիք երկաթուղու մասին...

Մէկ վագոն «Ծրագրուած է, պիտի շինուին» շէնքերու նոր յատակագիծներ...

Ահա եւ մեր վերելքն ու վայրէջքը ցուցադրող ֆիլմը, զոր կը տանէք ձեզ հետ։

Ահա նոր Մալաթիոյ տասը տնակներու պատկերները, նոր Խարբերդի պալատները, Խոտորջուրի կոմունայի փառաւոր փախճան, որտեղ մէկ անգամ էլ պարտուեցան «Դաշնակցական նացիոնալիստական իդիոլոգիայի կրողները»։ «Այդ տեղ կ'արծարծարծուէր հայահաւաքման ռէակցիոնեւ հակայեղափոխական միտք» եւ այսօր թողեց մեզ քանդել Խոտորջուրի որջը։

Խօսեցէք Հայրենակցական միութեանց ներկայացուցիչներին, որ բոլորի համար անկոխ գետիններ կան՝ պատրաստ, թող գա՜ն, շուտ գա՜ն... նոր Զէյթուն, նոր Իգմիր, նոր Ատանա, նոր Դաշպկվար... ձեզ կը սպասեն։

Երթա՜ք բարով, երթաք բարով, ընկերներ։

* **

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԻՐ ՕԴԱՆՑՔԸ ԿԸ ԲԱՆԱՅ

Բարի լոյսը բացուելուն պէս, կոմիսարապետ Սահակը՝ մէկ քանի անգամ իր ննջարանի լայնքն ու երկայնքը չափելէ յետոյ, բացաւ լուսամուտի «փօրթուշկան» ու ռուսերէն հրամանագրեց — Բացուի՜ն Հայաստանի հիւսիսային օդանցքը՝ մեկնող նուիրակներու առաջ — ապա շտապով գրեց հետեւեալ անձնական «զապիսկա»ն.—

«Ընկ. Վարդանեան,

«Գրիգոր ջան, քեզ ղուրպան, կտակներու հարցին շուրջ ուշադրութիւն պէտք է դարձնես։ Բանւորա-գիւղացիական հայրենիքը պէտք ունի այդ գումարներին։ Այլ հարցերի մէջ ինձ կ'ուզեն թող անեն. յառաջիկայ աշնան կամ գարնան 100 ընտանիք կրնանք ընդունիլ մեր երկիրը։ Ուրիշ խոստումներ չանես։

«Հօկ»երէն հաւաքիր երկու տարուայ պտղինները. դոլլարի վերածելով շտապ ղրկիր Մոսկվա, ուր կը լինեմ մօտ օրերում։

Նորէն եւ նորէն յիշեցնում եմ կտակագրամներն եւ կտակները չմոռանաս։

Կոմունիստական բարեւներով

Ս. ՏԷՐ-ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ

— Ո՜վ չարոց Չարխափան կարմիր Աւետարան (*), դու ուժ տաս մեր Գրիգորին, ըսաւ ու ծրարը փակեց։

ՀԱՑ-ԿՕ

(*) Այս խօսքերը Սահակը սորվեր էր իր հանգուցեալ քահանայ հօրմէն, որ ամէն անգամ աշխատանք մը սկսելուն միշտ կը կրկնէր հաւատով լի։ Սահակը մանկութենէն կրած այդ տպաւորութիւնը չէր մոռցեր։ Ան ալ յաճախ մեքենայի պէս կը կրկնէր իր բազմերախտ հօր Տ. Գաբրիէլի խօսքերը եւ միշտ կը տխրէր։

ՕՐՈՒԱՆ ՅԱՒԵՐԸ

Աթէնքէն գրուած մասնաւոր նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (19 հոկտ.)

— Հոս Յունաստանի մէջ յաջորդող տարիները՝ տնտեսական տեսակէտով՝ միշտ անցնող տարիները փնտռել կուտան ու այս վիճակը անմիջապէս, ամէնէն առաջ կ'անդրադառնայ ու կ'ազդէ ուսուցիչներուն վրայ։ Ժողովուրդը տնտեսական նեղութիւնը զգալուն պէս իր հացէն, սրճունիքէն ու վայելքէն դեռ բան մը չպակսեցուցած՝ անմիջապէս կը սկսի իր ազգային պարտականութիւններուն մէջ թերանալ, վարժարանի տուրքը մոռնալ կամ շատ քիչ բան վճարել. սիկարին տուփը 11 տրախմի է, օրական մէկ կամ երկու տուփ սիկարի դրամը անպատճառ կը վճարուի, բայց ուսմունքի, զաւակներուն դաստիարակութեան գալուն պէս, տնտեսական տագնապը կը յիշեցնեն, հաշուող կ'ըլլան, շաբաթական 10 տրախմին աչքի կ'երեւայ եւ կ'աշխատին կարելի եղածին չափ քիչ կամ վար սակով վճարել։ Այս մտայնութեամբ տոգորուած են հարուստներն անգամ, որովհետեւ ուսուցիչը շօշափելի բան մը չի տար, հետեւաբար պէտք է կարելի եղածին չափ քիչ վճարուի։ Այս մտայնութեան արդիւնքը յառաջ կը բերէ ուսուցչութեան անվերջ Գողգոթան, եւ մարդիկ տասն անգամ կ'անիծեն այդ ասպարէզը։

Ուրիշ ցաւ մը.— Այս ազգին օտարամոլութիւնը, օտարին հըրապոյրանքներէն շլանալը։ Ինչ որ օտարինն ու օտարէն է՝ լաւ, ինչ որ Հայունն է՝ վար ու անարժէք կարծելու մտայնութիւնը կը սպաննէ մեզ։ Միքսի ազգային վարժարանէն։ ամէն տարի շրջանաւարտներ կ'ելլեն եւ օտար միջնակարգ վարժարաններ յաճախողները սիրով կ'ընդունուին եւ գովեստի կ'արժանանան այդ հաստատութեանց ուսուցիչներէն։ Առիկա անարժէք կ'երեւայ եւ անտես կ'առնուի մեր հայրենակիցներուն կողմէ։ Մեր դիմացը բողոքականներու վարժարանը կայ, ուսուցչական կազմի արժանիքով մերինէն վար, ծրագիրը աւելի թեթեւ։ Ամէն առաւօտ աշակերտութիւնը ժողովարան կը տանին, ամէնուն Աստուածաշունչը կուտան, մանաւանդ հին Կտակարանի գլուխ ճաթեցնող մասերը իբր կրօնի դաս կ'աւանդեն, ամսեղուկ նուրբ ձեւերով մարդորսութիւն կ'ընեն, հաճոյանալու համար՝ ծոյլերուն եւ անյաջողներուն ալ շրջանաւարտի վկայական կը յանձնեն։ Կոյր Հայը ասոնք չի տեսներ կամ ներողամիտ աչքով կը տեսնէ, որովհետեւ այդ վարժարանին անունը ամերիկեան է։ «Զաւակդ ո՞ր վարժարանը կը յաճախէ» հարցուած ժամանակը՝ մարդը «Ամերիկեանը» պիտի պատասխանէ սանկ պարծանքով մը, «ազգային վարժարանը» պատասխանած ժամանակը անշուք կ'երեւայ իր աչքին, պզտիկցած կը զգայ ինքզինքը, մինչդեռ զաւակը կամաց կամաց ազգութենէ կ'ուծանայ, կ'այլասերի, առած ուսումը ազգային վարժարանին տուածէն ալ քիչ կ'ըլլայ։ Ուր՞ու հոգը...

Այս տարի կաթոլիկ վարժարան մըն ալ բացուեցաւ հոս եւ եկեղեցի մը շինուեցաւ Ս. Լուսաւորիչ անունով։ Կայանին մէջ 80—90 տուն հայ կաթոլիկներ կան, մինչդեռ շինուած վարժարանը որ Հռոմի պրոպագանդայի դրամով գլուխ ելաւ, հսկայ շէնք մըն է, 400 աշակերտ առնելու կահ ու կազմածով. այս ալ սահուն գետին մըն է Հայուն անփորձ ու անմեղ զաւակներուն ոտքը սահեցնելու։

Այս վարժարանին համար վարձուեցան լուսաւորչական ուսուցիչներ եւ ուսուցչուհիներ, լեցուն թոշակներով, գլխաւորութեամբ Զաքար Զաքարեանի, որպէսզի անոնք ալ իրենց ետեւէն այդ կաթոլիկ վարժարանը քաշեն տանին իրենց ծանօթներու զաւակները։ Այս մարդիկը, փոխանակ իրենց ուսուցի-
րին մէջ մնալու, ձեռքով
նետուեցան ասպարէզ,
փառաւոր շէնքին առ...
թիւնները գովեցին, վար...
կով եւ մինչեւ իսկ ծրի ...
խոստումներ շռայլեցին,
մեր վարժարանն ալ ան...
ները ծրի կ'ընդունին. իրեն...
ջանաւարտները իտալակ...
լէժները դրկելու դիւրու...
ներէն ճառեցին, կաթոլիկ...
կիններ հայ մայրերու մօ...
պագանդ ըրին կաթոլիկ ...
ներու, Կաղանդին, Ծնունդի...
Թոլիկ վարժարանը ...
տղոց կօշիկ, հագուստ եւ...
ուելու որոշումին մասին ...
չեւ հիմա ազգէդ ինչ ...
սար»ներով, ազգութեան ...
փարին դէմ որոմներ ցա...
Ուսուցչութիւն, Թաղ...
թիւն եւ հոգաբարձութ...
ծի լծուեցան, թռուցիկներ...
եղաւ ժողովուրդին՝ փա...
գային վարժարանին ...
ցին, մատնանշուեցան ...
ղաւերը եւայլն։ Վերջապ...
ուած բոլոր աշխատա...
զանազան ճակատի վրա...
ցան իրենց լաւ արդիւն...
Թոլիկ վարժարանը ...
գրուած աշակերտներ...
մասը դարձան եկան ...
վարժարան եւ հիմա ...
ւոր աշակերտութիւն մը ...
է հոն մերիններէն, մնա...
ծամասնութիւնը հայ իս...
յոյն կաթոլիկներու եւ...
ւակներ են։

ՆՈՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԷՋ...

Այս խորագրին տակ ...
Խալիլ Ֆիքրէթ կը գրէ ...
մէջ (20 հոկտ.)

Վերջին օրերս ...
Փիլսուտսքիի վեց շաբաթ...
մանիոյ մէջ բնակիլն ...
մանիոյ քաղաքական եւ ...
րական վարիչներուն հետ...
ցիլը, միեւնոյն ատեն ֆր...
զօրավար Լը Ռոնի գալ...
եւ Դանուբեան երկիրներ...
կատարած պտոյտները գր...
տան թէ Եւրոպայի քաղաք...
մթնոլորտը շատ հաճելի ...
ծառ չէ։

Քաղաքական եւ զին...
բոլոր այս գործունէ...
նպատակն է պատրաստ...
Ռուսիոյ հետ տեղի ուն...
պատերազմի մը պարա...
Արդէն Մարաջախտ Փիլ...
Ռումանիա ճամբորդութեան...
թիւ՝ Պեսարապիոյ եւ ...
նայի խնդիրները առաջ...
յայտարարեց թէ Ռուսիոյ...
պատերազմը աւխուսափելի...
ձեւով կացութիւնը բոլոր...
սաբանեց։

Այս հոսանքին գր...
տեսնենք Ֆրանսան։ Առանց...
ճառի չէ որ Ֆրանսա գործ...
նակցութիւն մը կ'ուզէ ...
կերպել եւ Լեհաստանն ...
մանիան իր կողմը գր...
առաջ կը քշէ գանոնք ...
Ռուսիոյ պղտիկնալը իր...
խիստ կենսական կը նկատէ...
հետեւ այժմ Ռուսիան ...
հագրական եւ քաղաքական...
սակէտով գերմանիոյ ...
բարեկամն է։ Ֆրանսայի ...
պահանջէ, որ ապագա...
սնենալիք պատերազմի ...
թացքին գերմանիա ...
չըլլայ իր արեւելեան ...
Մինչդեռ զօրաւոր Ռու...
Լեհաստանը կրնայ ստիպ...
զօք մնայ գերմանիոյ ...
Հետեւաբար, Ռուսիան ...
ընել կը նշանակէ Ֆրանս...
պագան ապահովութեան ...
նել։ Ցետոյ, Ֆրանսա ...
կարեւորութիւն կ'ընծա...
բայնայի անկախութեան,
տեւ անկախ Ուկրայնա ...
բուստ ածխահանքերը կը ...
սակ մը դրաւ ըլլալ ...

...ային ունեցած պա-

...յն Ռուսիոյ բաժանումը
...Ուկրայնայի անկախու-
...է որ տեղի պիտի ունե-
...Հետեւ առանց Ուկրայ-
Ռուսիա մը դարձեալ
...ն ...արսափազդու ուժ
...ներկայացնէ։ Ասոր, Ֆրան-
...գրին մաս կը կազմէ
...ստանի, Ատրպէյճանի եւ
...ի անկախութիւնը, ինչ-
...եւ Սիպերիոյ մէջ զանա-
...ավարութեանց կազմու-

...րքեստանի բամպակն ու
...անի քարիւղը պէտք է որ
...Ռուսիոյ հարստութեան
...երը կազմելէ։ Իր ազգա-
...բնական սահմաններուն
...ուած վախթսուն միլիոն-
...սիա մը այսօրուան ի-
...կը դադրի մեծ վտանգ
...լէ, եւ Ֆրանսա իր ապա-
...օրուընէ աւելի ապահով
...տեսնել։

...ւ Ֆրանսա Բագուի եւ
...ի նաւթերը իբրեւ իր պա-
...ն դէմ ապահովութիւն չի
...ենք։ Որովհետեւ Ատրպէ-
...նաւթահորերը շահագործե-
...նաշնորհին հարիւրին 50էն
...ն Ամերիկացիներու ձեռքն է
...։ Մնացեալն ալ անկախ Ա-
...անի ձեռքը պիտի գտնուի։
...թէ Ատրպէյճան անկախ ըլ-
...նաւթահորերուն մեծ մասը
...կացիները պիտի բանեցնեն
...րական տուրքը Ատրպէյճա-
...ի վճարեն։ Ասոր համար,
...կացիները ջերմօրէն կը
...ղձն որ ազատ եւ անկախ Ա-
...ն մը կազմուի։ Ֆրանսա
...կրնայ անկախ Ատրպէյճանի
...էջ բանել հովանաւորի այն
...գոր անիկա պիտի ունենար
...յնայի հանդէպ։ Ատրպէ-
...Թուրքերէն շահագործման
...ունք ձեռք բերել եւ նաւ-
...հորերը բանեցնել Ամերիկա-
...ուն հետ մրցումի ելլել
...նշանակէր, ու Ֆրանսա գի-
...թէ ատկէ օգուտէ աւելի վնաս
...տեսնէ ինք։

...ռուսիոյ դէմ խաղացուած
...քաղաքական խաղին մէջ
...ա բարեացակամ չէզոք մըն
...վհետեւ Անգլիա շատ մօ-
...գիտէ թէ համայնավար
...ձեւը իր գաղթավայրերուն,
...քն Անգլիոյ համար որ-
...մեծ վտանգ մըն է։

...նգլիա լաւ աչքով չի դիտեր
...համաձայնութեան վրայ
...ջի գործ դրած գերաճշիռ
...Այդ էպատճառը որնախապէս
...յին մարաջախտ փիլսուտս-

քիի առաջարկեց նոր խմբակցու-
թիւն մը կազմել՝ մասնակցու-
թեամբ Իտալիոյ, Լեհաստանի,
Պուլկարիոյ, Հունգարիոյ եւ Թուր-
քիոյ։

Ռումանիա մերժեց գործակ-
ցիլ Հունգարիոյ հետ։ Ասոր փո-
խարէն Լեհաստան, Ռումանիա,
Չեխոսլաւաքիա եւ Եուկոսլաւ զօ-
րաւոր խմբակցութիւն մը կազ-
մեցին Ֆրանսայի հետ։ Այս խմ-
բակցութեան տկար կողմն այն է,
որ Իտալիան եւ Հունգարիան
չկրցան իրենց բարեկամ դարձնել։
Ֆրանսա նկատի ունենալով այս
կէտը, կ՚աշխատի պատերազմի մը
պարագային Չեխոսլովաքիան Ի-
տալիոյ դէմ հանելով, զայն ան-
վնաս վիճակի մէջ դնել։

Որեմն այդ պարագային Ռու-
սիա մասնաւորապէս Ռումանիոյ
եւ Լեհաստանի հետ դէմ դի-
մաց կը մնայ։ Ֆրանսա աչք առած
է ամէն կերպով աջակցիլ այս խմ-
բակցութեան։

Միւս կողմէ Ռուսիա ալ տեն-
դոտ գործունէութեան մէջ է.Ռու-
սիա այսօր 12 սաւառնակի գոր-
ծարան եւ 2000 սաւառնակ ունի։
Ռուսիա անցած տարի քիմիական
ճարտարարուեստին համար եւ-
մտացոյցին մէջ դրած էր 120
միլիոն րուբլի. այս տարի 660
միլիոն յատկացուցած է նոյն նը-
պատակին։ Ուրեմն Ռուսիա ապա-
գայ պատերազմներու մէջ թու-
նաւոր կազերով կռուելու կարեւո-
րութիւնը մեծապէս հասկցած է։

Այս զարհուրելի վիճակը պիտի
տեւէ՞։ Կացութիւնը բարուոքելու
ոեւէ նշան ցոյց չի տար։ Այս տա-
րի Ռուսիոյ մէջ ցորենի բերքին
նուազութիւնը հակառա՛որդ կող-
մը աւելի գործունէութեան մղած
է։ Արդեօք նոր պատերազմի մը
նախօրեակի՞ն կը գտնուինք։ Ցո-
ւեստները դժբախտաբար նոր
պատերազմի մը կը սպասեն։ Այս
պատերազմին մէջ Ռուսիոյ յաղ-
թելը, Ռուսերուն համար գաղա-
փարական արժէք մը կը ներկա-
յացնէ։ Ռուսիա կ՚երեւակայէ թէ
միայն այդ ձեւով պիտի կրնայ
ամբողջ աշխարհի տիրապետել։

Միւս կողմէն յաղթելը ներ-
կայի Ռուսիան կրնայ իսկապէս
կտոր կտոր ընել։ Այդ պարագա-
յին շատ հաւանական է, որ աս-
պարէզ իջնեն Հայերը, որոնք տա-
րիներէ ի վեր կը փափաքին գերա-
կշիռ դեր մը խաղալ Կովկասի մէջ
եւ կը մտած՝ն ամբողջ Ատրպէ-
ջանը իրենց իշխանութեան տակ
առնելով, մեծ Հայաստան մը կազ-
մել եւ Ատրպէջանի ու Տաղստանի
մէջ Թուրք տարրը բնաջնջելու
քաղաքականութեան հետեւիլ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 29 Հոկտ.— «Դաշնակցութեան Օր»ը տօնուե-
ցաւ կիրակի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սէն-Շա-
մոնի կոմիտէի, Վարուժան Ա-
կումբին մէջ։

Սրահը զարդարուած էր ան-
մահ հերոսներու նկարներով եւ
եռագոյն դրօշակներով։ Հակառակ
նոյն օրը քանի մը թափթփուք-
ներու փորձած խաչաձեւումին,
սրահը լեցուած էր երկսեռ բազ-
մութեամբ։ Մանաւանդ աչքի կը
զարնէր երիտասարդներու թիւը։
Նախագահ ընկ. Ա. Գույումճեան հանդէսը բացաւ, պարզելով
տօնին նպատակը։ «Մշակ Բան-
ւոր»էն յետոյ, արտասանեցին ըն-
կերներ Ս. Ընտրիկեան «Դաշնակ-
ցութեան Օր»ը, Մ. Թաշճեան՝ Ա.
Ահարոնեանի «Ազգային Դրօ-
շակը», եւ Գ. Եղիաեան՝ «Հայ
կին քեզ եմ»ը։ Մէջընդմէջ եղան
երգեր, նուագ եւլն.։ Ընկ. Ճան-
կէօզեան բանախօսութիւնով բա-
ցատրեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան
38 տարուան գործունէութիւնը։
«Դաշնակցութիւնը կը մեռնի
միայն այն ատեն, երբ արտա-
սահմանի հայ բեկորները կը հա-
ւաքուին միացեալ անկախ Հա-
յաստանի մէջ։ Հ. Յ. Դաշնակցու-
թիւնը իսկական արթուն պահակն
է հայ բազմաչարչար ժողովուր-
դին եւ անոր արդար դատի պաշտ-
պանը»։

Հանդէսը փակուեցաւ «Մեր
Հայրենիք»ով։ Հանդիսականները
մեկնեցան ուշ ատեն, խոր տպա-
ւորութեան տակ։

Մ. Թ.

ՑԻՐՈՒՑԱՆ ԲԵԿՈՐՆԵՐ

ՎԻԷՆ, 29 Հոկտ.— Հոկտեմ-
բեր 28ին Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խում-
բը մեկնած էր Méximieux: Ընա-
նկալ մը եղաւ երբ տղաքը դաշտ
իջան։ Երիտասարդ մը մեր մօտ
կեցած, մեր խօսակցութիւնը ուն-
կնդրելով կը ժպտէր։ Ստուգեցի
թէ հայ է, թէեւ դժուարաւ կ՚ար-
տայայտուէր։ Խնդրեց որ «Յա-
ռաջ»ի հասցէն տանք։ Մեր գըր-
պաններու բոլոր թերթերը տուինք
իրեն։ Հայրենակիցը 1926էն Ցու-
նաստանէն ընկերութեան մը հաշ-
ւոյն եկած է եւ կը գործէ ագա-
րակի մը մէջ։ Խառնըրգի է։ Կը
գանգատի թէ ազգական եւ ըն-
կերներ ունի Ֆրանսա, բայց ոչ
մէկէն նամակ կ՚առնէ։ Ահաւասիկ
հասցէն.— Hovhannes Ghazarian,
chez Mr. Gabriel Arappo, Mé-
ximieux. Ain:

Հ. Ա.

ՎԱԼԱՆՍ.— Լիոնի հայրե-
նակիցներու փափաքին համա-
ձայն, Շապին Գարահիսարի Ա-
րիւնոտ Դաշտի Արծիւ Միութեան
վարչութեան կողմէ լիազօր ներ-
կայացուցիչ մը ղրկուելով, կազ-
մուեցաւ մասնաճիւղ մը։ Այս
առթիւ միութիւնը յարատեւ
գործունէութիւն կը մաղթէ նոր
մասնաճիւղին եւ իր կարգադիր
մարմին։ Այսուհետեւ ցեփնի եւ
փոն տը Շէրիւիի մէջ գտնուած ան-
դամները կրնան որ եւ է պիտոյքի
համար դիմել ուղղակի Լիոնի
մասնաճիւղին, կեդրոնի վարչու-
թեան հասցէին.— Haroutun Ka-
ribian, Rue Jeu de Paume, No
29, Valence (Drôme).

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԱՒԱՐԸ

Երէկուան թիւով գրած էինք
թէ նոյեմբեր 6ին եւ 7ին Պերլի-
նի մէջ աճուրդով պիտի ծախուին
Ռուսիոյ գանձերը։ Ծախու դրուած
առարկաներուն մէջ կան որ կը
պատկանին ռուս գաղթական ազ-
նուականներու։ Ասոնք վճռած են
թոյլ չտալ որ զիրենք կողոպտեն
վերջնապէս։ «Եթէ կը յայտարա-
րեն, գերման դատարանները մեզ
չլսեն, խմբովին ներկայ պիտի
գտնուինք վաճառման եւ այնքան
պիտի աղմկենք որ որ եւ է գոր-
ծողութիւն անկարելի դառնայ»։

Սակայն, կ՚երեւի համաձայ-
նութիւն չկայ բոլոր գաղթական-
ներուն մէջ, որոնց շատերը՝ նոյն
առարկաները կը պահանջեն իբրեւ
անոնց սեփականատէր։ Կ՚ըսուի
նոյնիսկ թէ՝ անոնց մէկ հաւա-
քոյթին մէջ, երկու կոմսուհի-
ներ իրարու մազ սկսան քաշել,
նկարի մը համար։

Իշխանուհի Կոչո. բէյ որ ուղ-
ղակի կը սերի Ժոզէֆին տը Պո-
հարնէէն, կը պահանջէ հինգ կա-
րասիներ, շինուած Պոհարնէի հա-
մար եւ Կորրիյեանիի մէկ նկա-
րը։ Ասոնք կը պատկանէին իր ըն-
տանիքին եւ զաւկէ զաւակ կը
փոխանցուէին։ (Ժոզէֆին ծնած է
(1763ին, ամուսնացաւ գերկոմս
Պոհարնէի հետ, որ գլխատուեցաւ
1794ին՝ յետոյ զօրավար Պոնա-
փարթի հետ 1796ին։ 1804ին
կայսրուհի եղաւ. բայց Նափոլէոն
Ա.ը զայն ամուսնալուծեց 1809ին)։

Ռասպուտինի սպանիչը իշխան
Եուսուփով կը պահանջէ կրեօղի
երկու նկարները։ Ուկրայնայի ան-
կախութեան հերոսին կինը տիկին
Սկոռոպատսկի կը պահանջէ կա-
րասիներ եւ արծաթեղէններ։ Մեծ
դուքս Գավրիլ՝ առարկաներու ցու-
ցակին մէջ տեսած է գրեթէ իր
ամբողջ գոյքերը։ Իշխան Կոտրո-
մանից կը պահանջէ Խրուաթիոյ
գահը, իսկ իր կինը երկու նկարներ՝
վերցուած պետրոգրատի իր ա-
պարանքէն։

Այս աճուրդի գործին մէջ, ա-
մէնէն աւելի գերման դատական
իշխանութիւնն է որ մատնուած է
շփոթութեան։ Գերմանիոյ մէջ
ի նպաստ գաղթական պահանջա-
տէրերու կարծիք կը կազմուի,
ժխտելով վաճառման օրինաւորու-
թիւնը։ Սաքսոն գործարանատէր
մը հեռագրեց նախագահ Հին-
տէնպուրկի, խնդրելով որ միջամտէ
այս վաճառման, որ «այնքան ան-
հաշտ է իրաւունքի եւ սեփակա-
նութեան գերմանական ըմբռ-
նումին»։ Գերման դատաւորները
շփոթած են մանաւանդ այն
պատճառով, որ կարմիրները կը
պատճառաբանեն թէ իրենք կը
հետեւին ֆրանսական յեղափո-
խականներուն, ծախելով գոյքերը
գաղթականներու, որոնք պետու-
թեան դէմ դաւած են.Մանաւանդ
«Շիկաքօ Թրիպիւն»ի լուրին հա-
մաձայն, Մոսկուայի գերման
դեսպանը յայտնած է թէ այս
հրապարակային վաճառումը ըս-
կզբունքով ընդունուած եւ գոր-
ծողութիւնն ալ յանձնարարուած
էր . . . ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Կիրակի օր տեղի ունեցան
փարիզի պատուոյ դասակարգի
խումբերուն ֆութպոլի հինգե-
րորդ ախոյեանական մրցում-
ները: Stade Buffaloի մէջ տեղի
ունեցաւ Club Françaisի եւ C.
A. S. Géneralի մրցումը, 2 հա-
զարի մօտ հանդիսատեսներու
ներկայութեան: Այս մրցումին
հայ մարզիկ Սարգիս կարապետ-
եան լաւագոյն խաղարկութիւն
մը ունեցաւ: Ա. կիսախաղին ինքն
էր որ նշանակեց երկրորդ կօլը,
իսկ երկրորդ կիսախաղին 25
մեդր հեռաւորութենէն զօրաւոր
հարուածով մը շահեցաւ երրորդ
նշանակէտը: Մրցումէն առաջ
Paris-Soir թերթը հայ մարզիկին
նկարը (ֆութպոլի տարազով)
դրած կը գնահատէր անոր նուրբ
խաղարկութիւնը: Միւս խումբե-
րէն Red-Star յաղթեց C. A. Pa-
risի 2ի դէմ 3 նշանակէտով, C.
A. Quatorze յաղթեցR. C. Leval-
loisի 1ի դէմ 4 նշանակէտով:
իսկ Stade Françaisի եւ զուի-
ցերիակո՛ն խումբին մրցումը յե-
տաձգուեցաւ, դաշտը ցեխոտ
ըլլալով:

Club Français խումբը որ
բնաւ պարտութիւն չէ արձա-
նագրած, կէտերու առաւելու-
թեամբ կը նկատուի փարիզի
ախոյեան խումբը:

Յառաջիկայ կիրակի ախոյեա-
նական մրցումներուն դադարին
առիթով Stade Buffaloի մէջ
տեղի պիտի ունենան խիստ կա-
րեւոր միջազգային մրցումներ:
գերմանական նշանաւոր Sara-
bruken խումբը որ իր քաղաքին
ախոյեանն է, յատկապէս հրա-
ւիրուած ըլլալով պիտի մրցի
Club Françaisի դէմ: Այս մր-
ցումը խիստ հետաքրքրական
պիտի ըլլայ, նկատի ունենալով
երկու խումբերուն բարձր ար-
ժանիքը: Այս մրցման եւս պիտի
մասնակցի հայ մարզիկը: Նոյն
օրը միեւնոյն դաշտին վրայ տե-
ղի պիտի ունենայ մեծ
մրցում մը եւս: Ամիէն քաղաքի
տեղական խումբը պիտի մրցի
փարիզի Stade Français խումբին դէմ:

⁂ Այսօր հինգշաբթի Stade
Buffalo ի մէջ տեղի պիտի ունե-
նայ Լոնտոնի եւ փարիզի ներկա-
յացուցիչ ֆութպոլի խումբերուն
տարեկան մրցումը: Այս առթիւ
Լիկ տը փարին մեծ պատրաս-
տութիւններ տեսած է հանդի-
սաւորապէս կատարելու համար
մրցումը: 25 հազարի մօտ հան-
դիսատեսներ կը նախատեսուին:

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԱՄՈՎ ԵՒ ԱՍԵՂՈՎ.— Վարշաւիոյ մէջ 19 տարու որ-
բուհի, յուսահատ իր ծնողքին
մահէն ուզեց անձնասպան ըլ-
լալ եւ իր մռայլ նպատակին
հասնելու համար, սկսաւ գամեր
եւ ասեղներ կուլ տալ: Բայց
հիւանդացաւ, զինքը փոխադրե-
ցին հիւանդանոց ուր վիրաբոյժ
մը անմիջապէս ձեռնարկեց գոր-
ծողութեան:

Այս կերպով կրցաւ փրկել
որբուհին, որուն ստամոքսէն ա-
փերով դուրս հանեցին եւ մի առ
մի համրեցին 132 գամեր եւ
ասեղներ:

Որբուհին որ առողջանալու
վրայ է գործողութենէն ի վեր,
սկսած է հաճոյք զգալ կեան-
քէն:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆՍ

Պ. Յ. ԶԱՐԻՖԵԱՆԻ

Հակառակ ձեզի դէմ ունեցած
յարգանքիս, ստիպուեցայ պա-
տասխանել ձեր առաջին նա-
մակին, որուն մէջ իմ մասիս
անարդար վերագրումներ կա-
յին:

Ձեր երկրորդ նամակին չեմ
ուզեր պատասխանել, չուզելով
երկարաձգել վէճ մը, որ պատ-
ուաբեր չէ հայ Թատրոնին հա-
մար: կը ցաւիմ միայն որ իմ տե-
սակցութիւնս Պ. Ժէմիէի ընկե-
րոջ Պ. Փօլ Ապրամի հետ, տեղի
տուած է Թիւրիմացութեան մը,
որմէ բարկացած ինծի դէմ
դարձեալ կը գրէք անուանարկիչ
տողեր:

ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ

ԽՄԲ.— Մեզի համար փակ-
ուած է այս վէճը:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (62)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VII

...Կ՚եսեւայ որ դուն ալ կը
...ես անոր մազին պիտի
...հետս պիտի առնեմ. ին-
...պիտի ապրի, պիտի աշ-
...իրեն համար, բարիք
...եմ, ոչ թէ չարիք, որով-
...այդ է պարտականութիւնս։
...Այո՛, այդ է պարտակա-
...նդ, բայց, զաւակս. ինչպէ՞ս
...պրիք, մտածէ։ Ի՞նչպէս
...ղ պիտի ըլլաք։
...Մի՛ մտածեր այդ մա-

...Ի՞նչպէս, ի՞նչպէս պիտի

...Մի՛ մտածեր։
...Լաւ, ա՛յն ատեն։ Բայց
...որ սաստիկ կը վախնայ քեզ-
մէ, եթէ այդպէս երթաս յան-
կարծակի, կարող է յիմարութիւն
մը գործել։

— Այն ատեն հոս բերել
տանք, բայց շուտով, վաղ առտու։

— Այո՛, շուտով, ագռաւի մը
թեւերուն վրայ։ Ո՜րքան անհամ-
բեր ես։ Գնա՛ եւ հանգստացիր եւ
մի՛ մտածեր։ Վաղը գիշեր այս
ժամուս հոս պիտի ըլլայ, մի տա-
րակուսիր։ Յետոյ պիտի ընես ինչ
որ կ՚ուզէ։ Հիմա գնա՛ պառկէ։

Բան մը փոխուած չէր այն
սենեակին մէջ ուր տարիներ ա-
ռաջ քնացեր էր մօրը հետ։ Տես-
նելով խեղճ անկողինը, որուն տակ
դեռ հող հոտող գետնախնձորի դէզ
մը կար, յիշեց Օլինուի անկողինը
զինք հալածող պատրանքներն ու
երազները։

— Ո՜րքան մանուկ էի, ըսաւ
դառնութեամբ։ — Կ՚ըսէի՜ թէ
մարդ եմ։ Ահ, հիմա միայն
մարդ եմ։ Ահ, հիմա միայն
կեանքը բացաւ լայնօրէն իր սոս-
կալի դուռները։ Այո՛, մարդ մըն
եմ եւ կ՚ուզեմ կորովի մարդ մը
ըլլալ։ Ո՛չ, վա՛տ կեանք, դուն զիս
պիտի չյաղթես ինծի, ո՛չ, հրէ՛շ,
դուն զիս պիտի չզգետնես։ Զիս
հալածեցիր, ծածկաբար պայքա-
րեցար ինծի դէմ, վատ, թշուա-
ռական, եւ այսօր միայն, դար
մը տեւող այս երկար օրուան մէջ,
քու զարհուրելի դէմքդ ցոյց
տուիր։ Պիտի չյաղթե՛ս, պիտի
չյաղթե՛ս ինծի։

Փայտէ պատշգամի մը վրայ
բացուող խարխուլ պատուհանը
բացաւ։ Պատշգամին միայն նե-
ցուկները մնացեր էին։ Անոնց կըրթ-
նեցաւ եւ դուրս կախուեցաւ։

Գիշերը զով, յստակ, պարզ էր
ինչպէս ամրան վերջերը լեռնե-
րու մէջ։ Անպատում լռութեան
մէջ մերձակայ լեռներու տեսքը,
հեռաւոր լեռներու տարտամ գի-
ծերը աւելի մեծվայելուչ եւ
հանդիսաւոր կ՚երեւային։

Անանիային, որ ոտքերուն
տակ կը տեսնէր խոր ձորերը, կը
թուէր թէ կախուած է անդունդի
մը վրայ եւ մինչդեռ հեռաւոր
լեռներու գիծերը տարօրինակ
քաղցրութիւն մը կ՚արթնցնէին
սրտին մէջ եւ հորիզոնի երկնային
էջին վրայ աստուածային բա-
նաստեղծի մը հզօր ձեռքով գըր-
ուած անսահման տողերու գաղա-
փարը կուտային, մօտակայ հըս-
կայ Սբատա լեռը, պաշտպանուած
ձեննարձէնթուի վիթխարի պարիս-
պով, զինք կը ճնշէր, կը խորհէր
թէ ստուերն է այն հրէշին, որուն
մարտի հրաւէր կ՚ուղղէր քիչ ա-
ռաջ։

Եւ կը մտածէր հեռաւորՄար-
գարիտին վրայ, իր Մարգարիտին
վրայ, որ այլեւս իրը չէր, որ թե-
րեւս այդ պահուն իր վրայ կը
մտածէր հորիզոնին նայելով եւ
անհուն կարեկցութիւն մը կը
զգար աւելի անոր հանդէպ քան
թէ իրեն, դառն ու քաղցր ար-
տօսրներ, ինչպէս դառն մեղրը, կը
բարձրանային աչքերը. բայց
ինք ետ կը մղէր այդ խարդախ
թշնամիները, այդ արցունքները,
որոնք կը փորձէին դաւաճանու-
թեամբ յաղթել իրեն։

— Կորովի՛ եմ, անվկանդ, կը
կրկնէր առանց վանդակապատի
պատշգամին վրայ։— Հրէ՛շ, ես
պիտի յաղթեմ քեզի, հիմա որ
դէմ դիմաց ենք։

Չէր տեսներ որ հրէշը ետին
էր եւ անողոք։

VIII

Երկար ու անքուն գիշերուան
մէջ վճռեց ու կարծեց վճռել իր
ճակատագիրը։

— Ես պիտի ստիպեմ որ հոս
ապրի, կրացիայի մօտ, մինչեւ
որ ճամբաս գտնեմ։ Անկեղծօրէն
պիտի խօսիմ Պ. Կարբոնիի եւ
Մարգարիտի հետ։ Իրենց պիտի
ըսեմ. «Դիտաւորութիւն ունիմ
մայրս քովս առնելու, հացիւ թէ
կարենամ ապրեցնել, ասիկա պար-
տականութիւնս է եւ ես պիտի
կատարեմ զայն եթէ աշխարհ
կործանի իսկ։ Անոնք զիս պիտի
վռնտեն իբր թէ զազրելի անա-
սուն մը ըլլայի, չեմ տարակու-
սիր ասոր։ Այն ատեն պաշտօն մը
պիտի փնտռեմ, հետս պիտի ա-
ռնեմ դժբախտ կինը, միասին պի-
տի ապրինք թերեւս թշուառ,
բայց պիտի վճարեմ պարտքս եւ
մարդ մը պիտի ըլլամ։ Մա՛րդ
մը, մտածեց դառնօրէն, թէ կեն-
դանի դիա՛կ մը։»

Կը կարծէր թէ հանդարտ եւ
պաղարիւն է՝ արդէն մեռած ապրե-
լու ուրախութեան համար, բայց
սրտին խորը կը զգար խռովու-
թեան անագորոյն գինովութիւն
մը, ծակատագրին դէմ, ընկերու-
թեան դէմ, ինքն իր դէմ պայ-
քարելու կատաղութիւնը։

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀԷԹՈՒՄ

լիոյ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ եռակողմանի դաշինք մը կնքելու գաղափարը բոլորովին դադրած է յուզուելէ իտալական մամուլին մէջ։ Կ՚երեւի թէ այլ եւս հրաժարած են այս ծրագրէն, որուն մասին այնքան շատ կը խօսուէր դեռ երեք շաբաթ առաջ։

Սանասարեան խանին դատը

Պոլսոյ Քաղաքային Բ. ատեանին առջեւ անցեալ հինգշաբթի սկսաւ Սանասարեան խանին Նախնական դատը։

Փաստաբաններ Նեճաթի պէյ եւ Պ. Պ. Մ. Նարլեան եւ Լեւոն Ջիվէր, իբրեւ փոխանորդներ խանին միւթեվելլի Նարոյեան պատրիարքին, Ներկայացան Նախագահ դատաւոր Օսման պէյի, որպէսզի գործին ստիպողականութեան մասին որոշում առնեն։ Պոլսոյ կուսակալութիւնը պաշտօնագրով մը հաղորդած էր թէ մէկ փաստաբան ունի, ան ալ գործով Էնկիւրի կը գտնուի։ Իր կարգին, փաստաբանն ալ Էնկիւրիէն հեռագրով իմացուցած էր իր բացակայութիւնը։

Ասոր վրայ, Նախագահ դատաւոր Օսման պէյ որոշեց դատը յետաձգել կիրակի օրուան, միեւնոյն ատեն գրել կուսակալութեան որ այդ օրը կամ իր փաստաբանը ղրկէ, կամ ուրիշ մը կարգէ։ Եթէ այդ օրն ալ կուսակալութեան կողմէ Ներկայացուցիչ չգտնուի, ի բացակայութեան որոշում պիտի տրուի։ Այս պարագային, կուսակալութիւնը իրաւունք ունի հինգ օրուան ընթացքին առարկութիւն ընելու։

Ինչպէս գրած էինք, բուն դատը չէ որ կը տեսնուի։ Պատրիարքին փոխանորդներուն Նպատակն է ստիպողականութեան որոշում ձեռք բերել, որպէսզի խանին փոխանցումը եւ վարձքերուն կուսակալութեան կողմէ գանձուիլը յետաձգուի։

Հսկայ զօրանցք մը Էնկիւրիի մէջ

Թուրք Հանրապետութեան տարեդարձին առթիւ հոկտեմբեր 29ին հսկայ զօրանցք մը կատարուեցաւ Էնկիւրիի մէջ, մասնակցութեամբ բոլոր դասակարգի զինուորներու, Նաւազներու եւ արիներու։ Վաթսուն օդանաւեր սաւառնեցան Էնկիւրիի վերեւ՝ զօրանցքի ամբողջ տեւողութեան։ Մուսթաֆա Քէմալ կը Նախագահէր հանդիսութեանց, որոնց Ներկայ էին օտար դեսպանները, գործավարներ եւ երեսփոխաններ։ Գիշերը մեծ պարահանդէս մը տրուեցաւ Էնկիւրիի Թիւրք Օճաղըին մէջ, որուն Նոյնպէս Ներկայ եղան Մ. Քէմալն ու դիւանագիտական մարմինը։

Պոլսոյ մէջ եւս մեծ հանդէսներ կատարուեցան։ Առաւօտուն ցամաքային եւ ծովային զինուորներ զօրանցք կատարեցին Պայազիտի հրապարակին վրայ։ Կէսօրէն վերջ պաշտօնական ընդունելութիւններ կատարուեցան կուսակալութեան եւ Խալք կուսակցութեան կեդրոնին մէջ։ Գիշերը ամբողջ քաղաքը լուսազարդուեցաւ եւ հրախաղութիւններ տեղի ունեցան. յետոյ պարահանդէս մը տրուեցաւ կուսակալութեան շէնքին մէջ։

Թուրք նոր այբուբենի օրենքը

Էնկիւրիի Ազգ. մեծ ժողովի Նախագահ Քեազիմ փաշա կը յայտարարէ.—

«Ազգ. Մեծ ժողովը Թուրք Նոր գիրերը պիտի ընդունի։ Օրէնքի հրատարակութենէն անմիջապէս վերջ, Ազգ. Մեծ ժողովի բոլոր գործառնութիւնները Նոր տառերով պիտի կրնան կատարուիլ. մինչեւ որ ուղղագրութիւն սորվուի, ատենագրութիւնները արաբական գրերով կը բռնուին, սակայն անոնց մաքուրը Նոր տառերով կը գրուին, որով առժամապէս արաբ տառերը իբր սղագրութիւն պիտի գործածուին։ Այժմէն չեմ կրնար ըսել թէ Նոր տառերու գործածութիւնը ո՛ր թուականէն սկսեալ ստիպողական պիտի ըլլայ, սակայն կը կարծեմ թէ այդ պայմանաժամը մէկ տարիէն աւելի չպիտի կրնայ ըլլալ, քանի որ մեր բոլոր պաշտօնեաները եւ ժողովուրդը ոգի ի բռին կ՚աշխատին Նոր գիրերը սորվելու։ Կը մնայ միմիայն վարժութեան խնդիրը, ինչ որ շատ ժամանակի կարօտ չէ։ Մինչեւ որ լատինական գիրերը պարտաւորիչ ըլլան, արաբ տառերը ըստ կամս պիտի գործածուին։ Թերեւս գտնուին հաստատութիւններ, պաշտօնատուններ, որոնք իրենց համար միայն Նոր տառերու գործածութիւնը այժմէն ալ պարտաւորիչ ընեն։

∴ Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ գործավարներու խորհուրդը վերջնականապէս որոշած է ընդունիլ Նոր տառերու գործածութիւնը եւ դեկտեմբեր 1էն սկսեալ բոլոր թերթերը լատինատառ լոյս պիտի տեսնեն։

Ի՞նչ կ՚ըսէ Կարախան

Ճիմհուրիյէթի խմբագրապետ Եօնուս Նատի պէյ, որ ատենէ մը ի վեր Գերմանիա կը գտնուէր, Մոսկուա գացած եւ տեսակցած է ռուս արտաքին գործավարի օգնական Կարախանի հետ։ Խօսակցութիւնը դարձած ըլլալով Քէլլոկի ուխտին շուրջ, հայ դիւանագէտը ըսած է.

—«Մենք ստորագրեցինք Քէլլոկի ուխտը, որովհետեւ չէինք ուզեր որ աշխարհի առջեւ Ներկայանայինք իբրեւ հակառակորդ հակապատերազմեան դաշինքին։ Բայց իմ անձնական կարծիքով, այս ուխտը քայլ մըն ալ չէ դէպի խաղաղութեան գործը։ Այս ձեւով, զինաթափութիւնը ամենափոքր չափով իսկ չապահովուիր։

«Բայց եւ այնպէս, հաշտարար ենք։ Փափաքելով մէկտեղ որ իրական խաղաղութեան ժամը հնչէ, մենք ստիպուած ենք չթերանալ ինքնապաշտպանութեան միջոցներուն մէջ։ Բացէ ի բաց կրնամ ըսել թէ մեր պաշտպանութեան միջոցները գոհացուցիչ են մեզի համար»։

Կարախան յետոյ ճամակրանքով խօսած է Թուրքիոյ արդիական շարժումին մասին, ըսելով թէ ան լայնօրէն պիտի արձագանգէ արեւելեան երկիրներուն մէջ։

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը

ՎԻՎԻԷԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ «Անդրանիկ» խումբի։ Այս կիրակի։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին քաղաքապետարանի սրահին մէջ։ Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ։
Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։ *Մուտքը ազատ է*

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Նորոգ. ննջեցեալ ՏԻԿԻՆ ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ, կատարուելու է Հոգեհանգիստ, պատարագից յետոյ, ժամի 12ին այսօր Հինգշաբթի, Նոյեմբեր 1, Հայոց եկեղեցում, փողոց Jean-Goujon, 15։

ՕՐ. ՄԱԼՎԻՆԷ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
ԵՒ
ԸՆԿ. ՊԵՏՐՈՍ ՍԱՀԱԹՃԵԱՆ
(ՊՐՈՒՍԱՑԻ)
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
27 Հոկտ. 1928 Լիոն

Հ. Յ. Դ.

Պուա-Քոլոմպի Եռագոյն կոմիտէի ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Փարիզի Պելվիլի կոմիտէի ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple։ Նիւթ՝ «Թուրքիոյ հարցարան»ը։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան կոմիտէի ընկերա-համակրական ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին 72 Rue Etienne Dolet.

Լիոնի Պատ. միութեան դասախօսական ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին, գրադարանի սրահը։ Կը խօսի ընկ. Աղասի։ Նիւթ՝ Ազգութեան հիմունքները։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Վիէնի ՀՐՋ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հաւիրէ բոլոր ընկերները, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին Հայ ժողովրդային լսարանին մէջ։ Ներկայ պիտի ըլլայ ընկ. Ա. Ջամալեան։ Բոլոր ընկերներու Ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Տէսինի Քրիստափոր խումբի ընկեր. ժողովը՝ վաղը ուրբաթ ժամը 3ին, ընկ. Գէորգ Չաթալեանի բնակարանը։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերը այսօր Հինգշաբթի կէսօրէն յետոյ ժամը 2ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ ենթակոմիտէի բոլոր խումբերու ընկերները վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Մարսէյլի Պատ. միութեան անդամական ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայ կ՚ըլլայ ընկ. Հիւսեան։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Վիէնի Կ. Խաչի ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Հայ ժողովրդային լսարանին մէջ։ Ներկայ կ՚ըլլայ Ա. Ջամալեան։ Բոլոր ընկերներու Ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Եւրոպայի Հ. Կ. Խաչի կեդր. վարչութիւնը ձեռնարկած է հրապարակ հանել Նոր տարուան առթիւ պատի օրացոյցներ գեղարուեստական ճաշակով, ի Նպաստ Կարմիր Խաչի մանուկներու պաշտպանութեան գործին։ Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն որ այս տարի Կարմիր Խաչի թողուն այս ձեռնարկը։

(կնիք)

Պ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՔԷՕԹԷՆՃԵԱՆԷ կը խնդրուի իր հասցէն իմացնել J. D.ի S. I. L., La Gleize, Belgique.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 2 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

2 NOVEMBRE 1928

ՏԱՐԻ ԹԻՒ 793

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՎՈՒ ԽՕՍՔ

...ԻՐԵՆՑ ՄԻՏՔԷՆ ԱՆՑԱԾԸ

...երէկ ամբողջութեամբ հրատարակեցինք Պոլսոյ «Վագըթ» ...ին մէկ յօդուածը, «Նոր պատերազմի մը վտա՞նգ»։

...Թուրք թերթը, պարզելով Ֆրանսայի եւ Լեհաստանի ...մէջ սարքուած կարգ մը ծրագիրներ՝ Ուկրայնան անջատելու ...Ռուսաստանը կտոր-կտոր ընելու մասին, իր տեսութիւնները ...փակէր հետեւեալ տողերով.

— «Ցռուետեսները դժբախտաբար նոր պատերազմ մը կը նա... ...են։ Այս պատերազմին մէջ Ռուսիոյ յաղթելը՝ Ռուսերուն հա... ...չափարական արժէք մը կը ներկայացնէ։

...միւս կողմին յաղթելը ներկայի Ռուսիան կրնայ իսկապէս ...կտոր ընել։ Այդ պարագային, շատ հաւանական է որ սա... ...եղող բլնեն Հայերը, որոնք տարիներէ ի վեր կը փափաքին գե... ...դեր մը խաղալ Կովկասի մէջ եւ կը մտածեն ամբողջ ...Կովկասը իրենց իշխանութեան տակ առնելով, մեծ Հայաս... ...մը կազմել եւ Ազրբէջանի ու Տաղստանի մէջ Թուրք տարրը ...ջնջելու քաղաքականութեան հետեւիլ»։

Զարմանանք այս գրգռիչ ակնարկին համար։ Ընդհանուր ...քաղաքականութեան մը մէկ մասն է այս հրատարակութիւնը, ...պէս Ազրբէջանի «Մուսավվաթ» կուսակցութեան Պոլսոյ ...անին նոյնիմաստ բանսարկութիւնները՝ Պարսկաստանի Հա... ...ու մասին։ «Ազէրի Թիւրք» դանագան «թղթակցութիւննե... ...կը ջանայ ապացուցանել թէ Պարսկաստանի Հայերը հա... ...րին 90 համայնավար կուսակցութեան գործակալներն են։ ...ցին աշխատակիցներէն Միրզա Պալա գրքոյկով մը փոր... ...ձասատել թէ Պարսկաստանի բարեկամները Հայերը չեն, ...Թուրքերն ու Ազէրիները։ «Վագըթ»ի աշխատակիցն ալ, ...Ֆիքրէթ, կ՚ուզէ գրգռել Ազէրիներն ու Տաղստանցիները ...Հայերը կը մտածեն Ազրբէջանը իրենց իշխանութեան տակ ...նելով, մեծ Հայաստան մը կազմել եւ Ազրբէջանի ու Տաղս... ...նի Թուրք տարրը ջարդելու քաղաքականութեան հետեւիլ»։

...Թուրք թերթը շատ լաւ գիտէ Կովկասի անցուդարձը կամ ...ժողովուրդին պահանջները։ Անոր համար գաղտնիք չէ որ, ...սատանը սահմանավէճի խնդիր մը միայն ունի Ազրբէջանի ...իսկ Տաղստանի հանդէպ՝ միայն եւ միայն բարեկամական ...զումներ։ Տաղստանը ո՛ւր, Հայաստանը ո՛ւր։

Բայց ինչպէս Իթթիհատի, նոյնպէս քէմալապետութեան ...քաղաքական ծրագիրը կը պահանջէ վեր ի վայր շրջել իրակա... ...ութիւնը, եւ աւար պատրաստել համաթրքական ախորժակնե... ...ն համար։ Իսկ Թուրք մամուլը — ինչպէս եւ Ազրբէջանի ...պայնական հոսանքները — հաւատարիմ զինուորեալներն են ...քաղաքականութեան։

...«Վագըթ»ը պարզապէս ըսել կ՚ուզէ, իր վերոյիշեալ եզրա... ...ցութեամբ.

— Կացութիւնը ծանր է։ Պատերազմի վախեր կան։ Պէտք է ...կանգներ ձեռք առնենք, որպէսզի Հայերը ոչ միայն չկարենան ...ռնալ մեր յափշտակած հողերուն («Արեւելեան Նահանգներ»), ...այլ մենք արշաւենք դէպի Կովկաս, եւ մեր իշխանութեան տակ ...առնենք Ազրբէջանն ու Տաղստանը։ Ուրիշ խօսքով, Հայերուն ...ալ մարենք։

Եւ այդպիսի ծրագիր ալ կայ։ Մ. Քէմալ — ինչպէս յետին ...երքը— յիմար չէ որ թողլ տայ մէջտեղ դնել իր միտքն ...ածը։ Այդ առաքինութիւնը մեր մենաշնորհն է եղած, ...սկզբէն մինչեւ հիմա, սերունդէ սերունդ։

...կը յաջողի՞ն թէ ոչ։ Ուրիշ խնդիր է այդ։ Մոսկուան ինքն ...տեղեակ է այդ ծրագրին։ Միայն Երեւանցիներն ու անոնց ...լուր ու մօտաւոր լուսաղբարներն են որ չեն հասկնար այդ... ...բաներ։ Եւ Թիֆլիսի «Պրոլետար»ը պարտականութիւն ...կը զգէ գոչել, «Յառաջ»ի հարցարանին հետեւեալ կէտին առ... — «... ընդունելով որ Թուրքիան դրացի է Հայաստանին ...ր ոխերիմ թշնամին».

— «Ո՞վ ասաց, որ նա ոխերիմ թշնամին է. միթէ՞ դաշնակ... ...թերթի խմբագրի բորբոքուած ուղեղի հիւանդոտ երեւա... ...ութիւնը օրէ՞նք է Հայի համար»։ («Պրոլետար» 10 հոկտ.)։

...Քա՛ւ լիցի, կարմիր աքլոր։ Մենք սովորութիւն չունինք ...քներ պարտադրելու։ Մենք միայն դառն իրականութիւնը ...ատնանշենք, մեր մորթին վրայ քաշած ըլլալով Թուրքիոյ ...«առաքինութիւնները»։ Ու կը մաղթենք որ դուք ալ մեր ...չհասնիք։ «Ապրէք, բայց մեզ նման չապրէք»։ Մենք ձեզի ...ուրդ կուտանք — ոչ թէ ձեր սեւ աչքերուն համար, այլ ...իմաստո՛ւն խնամակալութեան յանձնուած ժողովուրդի ...ին — որ բնաւ չկարդաք դաշնակցական թերթերը, եւ հե... ...ք միայն Թուրք մամուլին, ձեր զինակից եւ եղբայրակից ...անին «Վագըթ»ներուն, «Միլլիյէթ»ներուն, «Ճիւմհուրի... ...ներուն եւ «Ազէրի Թիւրք»երուն։ Ու մանաւանդ հետե... ...ձեր սիրակցորդ բարեկամներու գործերուն, ձեր քթին ...Սուրմալուէն, Կարսէն, Նախիջեւանէն, պարսկական ...պատականէն մինչեւ Բագու։

...Մեր պարտականութիւնը թող ըլլայ միայն մատնանշել, և, ...արթուն պահակ, բացատրել անոնց միտքէն անցածը, ...ճշտօ զարգացելոց»։

...Այդ կարգէն է «Վագըթ»ի հոկտ. 20 թուակիր յօդուածը, ...անմաւորապէս կապ ունի ձեր քաղաքականութեան, այլ ...մանաւանդ հայ ժողովուրդի ճակատագրին հետ։ Մենք ոչ միայն ...բարեխղճութեամբ թարգմանեցինք այդ գրութիւնը, այլ եւ ման... ...ք անոր իմաստը, որպէսզի աւելի լաւ ըմբռնէք, թէ «ինչ ...ցնի կը դառնայ»։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀՐԹԻ՞Ռ ԹԷ ԿԱՆԹԵՂ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Յուսաբեր հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ՚ընէ. (24 հոկտ.).

— «Անգամ մըն ալ — եւ, ի հարկէ, ոչ վերջին անգամ — կ՚ուզենք անդրադառնալ քէմալական «բարեփոխութեանց» խնդրին։

Ինչո՞ւ թերահաւատ ենք այս «բարեփոխութեանց» նկատմամբ։ Ինչո՞ւ կը կարծենք, որ «հովին բերածը, հովն ալ կը տանի»,— ինչպէս կ՚ըսէ ժողովուրդը։

Ճշմարիտ բարենորոգիչները հոն արմատ կը ձգեն, ուր բարենորոգութեանց գետինը ակօսուած է սերունդներու գրչով, ցօղուած՝ բազմութեանց քրտինքով եւ նուիրականացած՝ դարաւոր անցեալով։

Ո՞ւր է այս դարը Թուրքիոյ մէջ եւ ո՞ւր է այն սերունդը, որ անհամար գրիչներով —անմեռ, շքեղ ու կախարդող— ակօսած է բազմութեանց հոգիները եւ հերկած անոնց սիրտերն ու միտ, քերը։

Մենք հրթիռը կը շփոթենք լոյսին հետ։ Այո, նաեւ հրթիռը լոյս ունի, յաճախ փայլուն ու գրաւիչ, սակայն վաղանցուկ։ Մէկէն կը բոցավառի, կը լուսաւորէ մութ հորիզոնները, կը շլացնէ դիտող աչքերը եւ ապա մութ խաւարներուն մէջ անհետ կը կորսուի։ Հազարաւոր հրթիռները կանթեղի մը արժէքը չունին, որ չի ցնցեր ու չի շլացներ, սակայն խաւարը կը ճեղքէ եւ իր յարատեւող լոյսի կենսատու շողերուն տակ տիւ եւ գիշեր մարդկութեան ստեղծագործող սալը կ՚իջեցնէ կեանքի գնտանին վրայ։

Ո՞վ ըսաւ, թէ շէնքի մը առաջին յարկէն հնարաւոր է մէկէն եօթերորդ յարկը ցատկել, առանց միջին վեց յարկերու աստիճանները կոխելու։

Եւ ո՞վ ըսաւ, թէ «հնարագէտ» Քէմալը միջոցը գտած է Թուրք ժողովուրդը սաւառնակներու մէջ դնելու եւ իր հրահանգներուն ուժովը երկրէն մինչեւ երկինքները հանելու։

Քէմալական բոլոր «բարեփոխութեանց» ճակատագիրը կախուած է մէկ հատիկ գնդակէ։ Այն գնդակը, որ վերջ պիտի տայ Քէմալի կեանքին, այդ նոյն գնդակը միաժամանակ պիտի փակէ «բարեփոխութեանց» ամբողջ շրջանը, փէշէն մինչեւ այբուբեն։»

ԾԽԱԽՈՏԻ ՏԱԳՆԱՊ ԻԶՄԻՐԻ ՄԷՋ

Իզմիրի թերթերը կը հաղորդեն թէ հրապարակին վրայ ծխախոտի տագնապ մը սկսած է։ Գրեթէ ոչ մէկ գնում տեղի կ՚ունենայ եւ ծխախոտ մշակողները շուարման մատնուած են։

Այս տարուան ծխախոտի բերքը 6,540.000 քիլօ պակաս եղած է անցեալ տարիէն։ Վաճառուած են Չէշմէի, Սիվրիհիսա ի, Սեօքէի, Գուշ Ատայի եւ ուրիշ քանի մը շրջաններու բերքերը։ Անցեալ տարիէն մնացած բերքէն 400,000 քիլօ ծախուած է։ Ծխախոտի մենաշնորհի վարչութիւնը այս տարուան բերքէն ոչ մէկ գնում ըրած է դեռ։

Թերթերը կը գրեն թէ պէտք է օգնութիւն մը ը՛նել ծխախոտ մշակողներուն, զանոնք այս կացութենէն ազատելու համար։

Աթէնքի հանրակառքի աշխատաւորները գործադուլ յայտարարեցին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նախարարական տագնապ չկայ

Քանի մը օրէ ի վեր կը խօսուէր Նախարարական տագնապի մը մասին, 1929ի ելմտացոյցի ծանօթ 70—71 յօդուածներուն պատճառաւ։ Ինչպէս կը յիշուի, այդ յօդուածներով կրօնական կարգ մը միաբանութեանց իրաւունք կը տրուի որոշ գործունէութիւն ունենալ Ֆրանսայի մէջ։ Արմատական-ընկերվարական Նախարարները կը հակառակին այս կարգադրութեան, զոր հակառակ կը գտնեն եկեղեցիի եւ պետութեան բաժանման օրէնքին։

Առջի օր Սակարանը մեծապէս ցնցուեցաւ՝ Նախարարական տագնապի մը հաւանականութեան առջեւ։ Նախարարական խորհուրդի նիստին մէջ կարելի եղաւ սակայն սկզբունքային համաձայնութեան մը գալ՝ միայն արտասահմանի մէջ (Ափրիկէ եւ Մօտաւոր Արեւելք) գործող հինգ միաբանութեանց որոշ իրաւունքներ տալու մասին։

Այսօր Շանզ'Էլիզէի պալատին մէջ Նախարարական խորհուրդը կը գումարուի Պ. Տումէրկի Նախագահութեան տակ, վերջնական լուծում մը գտնելու համար այս վիճելի խնդրին։ Էրիօ իր վերջնական պատասխանը վերապահած է այսօրուան։

Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ սահմանին վրայ

Արեւելեան Նահանգներու մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ, Տիարպէքիրի մէջ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած է Թղթակիցներուն։ Ճշդելէ յետոյ թէ անդորրութիւն կը տիրէ Արեւելեան Նահանգներուն մէջ, ըսծ. քննիչը ըսած է.

— Հայրենակիցներու հանգիստը կը վրդովեն միայն սուրիացի հրոսակները, որոնք յաճախ մեր սահմանը կ՚անցնին։ Անոնցմէ ոմանք գըպուած են, բայց կան ուրիշներ ալ, որ աղբին կուգան եւ ոչխար կը փախցնեն։ Այս հրոսակային դէպքերը ամէն անգամ կը հաղորդենք շահագրգռուողներուն, եւ յոյս ունինք որ Սուրիա աւելի երկար չարաչար չպիտի գործածէ Թուրքիոյ բարեկամութիւնը։

Իգտամի Թղթակիցն ալ հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ Տիարպէքիրէն.—

— Իրաքի սահմանին վրայ ոեւէ միջադէպ չկայ, որովհետեւ Միջագետքի կառավարութիւնը իսկապէս կը յարգէ հարեւանութեան պայմանները։ Դժբախտութիւնը հոն է որ Սուրիոյ եւ Պարսկաստանի կառավարութիւնը կը պաշտպանեն աւազակները, որոնք սահմանը անցնելով ազատ համարձակ կը պտտին թրքական հողերուն վրայ, ինչ որ շատ գէշ կացութեան կը մատնէ Արեւելեան Նահանգներու բնակչութիւնը։

Պարսկական սահմանին վրայ աւազակները կ՚ասպատակեն եւ յետոյ Պարսկաստան կը փախչին։ Իպրահիմ Թալի պէյ ինծի ցոյց տուաւ լուսանկար մը, ուր քով քովի կեցած են պարսիկ պաշտօնեաներն ու աւազակները։

Ցէփլինը իր կայանը հասաւ երէկ առաւօտ

«Կոմս Ցէփլին» չորեքշաբթիէն հինգշաբթի լուսնալիք գիշերը ֆրանսական հողին վրայէն անցնելէ յետոյ, երէկ առաւօտ ժամը 7.15ին յաջողութեամբ իջաւ Ֆրիտրիխսհաֆէնի իր կայանը։

Գերմանական հսկայ օդաչուն Ատլանտեանի մէկ եզերքէն միւսը կտրեց 50 ժամուան մէջ, այսինքն գրեթէ կէսը այն ժամանակին, զոր դրած էր արեւելքէն արեւմուտք գացած ատեն։ Ցէփլինը եւրոպական ցամաք հասաւ չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 6ին, սաւառնելով Լուարի գետաբերանին վերեւ, յետոյ հետզհետէ անցաւ Նանթի, Թուրի եւ Օրլէանի վրայէն (ժամը 22.40ին)։

Ճամբան շարունակելով, ժամը 90 քիլոմեդր արագութեամբ, Փարիզէն 100 քիլոմեդր դէպի հարաւ-արեւելք հասաւ ժամը 23ի ատենները, եւ անթելով տեղեկութիւն հարցուց իր գտնուած դիրքին մասին։ Սակայն պատասխան չստացաւ։ Քսան վայրկեան վերջ հաղորդեց թէ դիրքը ճշդած է։ Կէս գիշերին անցաւ Տիժոնի վրայէն, ուղղուելով դէպի Պալ։

Երէկ առաւօտ ժամը 5,35ին, երբ Ֆրիտրիխսհաֆէնի վերեւ տեսնուեցաւ Ցէփլինը, նուագախումբը սկսաւ հնչեցնել «Տէօյչլանտ իւպէր Ալլէս»ը, որուն ձայնակցեցան հազարաւոր գերման հանդիսականներ, հայրենասիրական խանդավառութենէ տարուած։ Ոստիկանական պատնէշը ակնթարթի մը մէջ խզուեցաւ եւ ամբոխը սկսաւ օդանաւային կայանին մէջ տարածուիլ՝ երգելով ու խաղալով։

Գերմանիոյ բոլոր կողմերէն երկաթուղիով, ինքնաշարժով, նոյնիսկ հեծանիւով Ֆրիտրիխսհաֆէն եկած հազարաւոր հետաքրքիրներ գիշերը բացօթեայ անցուցին, որովհետեւ պանդոկներուն մէջ տեղ չէր մնացած։

«Կոմս Ցէփլին» մօտ երկու ժամ սաւառնեցաւ այդ շրջանին մէջ, սպասելով որ լոյսը բացուի եւ մշուշը անհետանայ. յետոյ ցամաք իջաւ։

Վերադարձը տեւեց 75 ժամ եւ 33 վայրկեան։

Պատանի Քլարէնս Թիւրհին որ գաղտագողի սպրդած էր օդանաւին մէջ, յաղթական կերպով տարուեցաւ՝ Ներկաներուն կողմէ։ Շարժանկարի ընկերութիւն մը ամսական 10,000 մարք թոշակ առաջարկեց։ Համպուրկէն առաջարկ եկաւ՝ գազանացուցի պաշտօնին համար։ Ամերիկեան թերթերու սեփականատէրը կը խոստանայ լրաբերերու թագաւորը դարձնել զայն։ Մեծ վաճառատուները կ՚ուզեն իրենց մօտ իբր պաշտօնեայ առնել զայն։ Պանդոկապետները ձրի սենեակ եւ ճաշ կը տրամադրեն՝ որքան ատեն որ Գերմանիա բնակի։ Ասկէ զատ բազմաթիւ գերմանուհիներ՝ հիացական նամակներով իրենց սիրտն ու ձեռքը կ՚առաջարկեն յանդուգն երիտասարդին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

Այս օրերս Փարիզի Ազգատախնամը հրապարակ հանած է եւ բոլորի հասցէին կը ղրկէ «կանաչ տետրակ» մը, պատկերազարդ, ի լուր աշխարհի յայտարարելու համար թէ՝ Նէօյեիի Օժանդակ Հայ Օրիորդներու Միութիւնը *Առաքինութեան մրցանակ* տուած է հինգ Հայուհիներու, երկու տիկին եւ երեք օրիորդ։

Ի՜նչ աւելի գեղեցիկ ու վեհ մտածում կրնայ յղանալ Նէօյեիի մեր հայ հայ օրիորդները՝ քան քաջալերել իրենց ա՛յն քոյրերը, որոնք կտրած են «աքսորանքի ու տարագրութեան փշալից ուղիները, դիւցազնօրէն կեանքի կռիւը մղած են, եւ ինքնօգնութեամբ ու պատիւով իրենց քայքայուած բունակը շինած»։

Բայց...

Ի՜նչ աւելի դժուար գործ՝ քան ճշդել կնոջ մը առաքինութեան չափանիշը։

Տեղեկագիրը կ՚ըսէ թէ՝ յատկապէս կազմուած Տի.կնանց Մասնախումբը *«խղճամիտ ու լուրջ ընտրանքի մը ու մանրակրկիտ քննութեան բովէն անցընելէ վերջ»*, միաձայնութեամբ որոշում տուած է հինգ հայուհիներու մասին, «որոնք լիուլի կը լրացնեն մրցումին պայմանները»։

Պիտի սիրէինք հաւատալ այս խօսքերուն ճշմարտութեան, եթէ մօտէն չճանչնայինք պսակաւորներու մեծ մասը։

Իւրաքանչիւրի լուսանկարին քով դրուած ծանօթութիւնները դժբախտաբար լիովին չեն համապատասխաներ ճշմարտութեան (խօսքը մեր ճանչցածներուն մասին է անշուշտ)։

Ի՞նչպէս կրնայ *առաքինի* ըլլալ մէկը, որ քոյր եւ եղբայրներ ունի, բոլորն ալ աշխատող եւ դրամ վաստկող, եւ սակայն կը ներկայացուի իբրեւ «բազմանդամ ընտանիքին *միակ* նեցուկը»։

Ի՞նչ «օրինակելի անձնուրացութիւն» կարելի է վերագրել օրիորդի մը, որ աշխատող ուրիշ քոյրեր ունի եւ որուն «անձնուրացութիւնը» սովորական պարտականութեան մը սահմանները չանցնիր։

Շարքը կարելի է երկարել տակաւին, սակայն կը խնայենք։

Նէօյեիի օրիորդները եթէ իրենց բարեսրտութեան չափ խստապահանջ ալ ըլլային, այդ 10,000 ֆրանքը աւելի արժանաւոր եւ առաքինի ձեռքերու մէջ կ՚ըլլար այսօր։

Ֆրանսացիներն ալ ունին իրենց առաքինութեան մրցանակները (Prix Montyon), որոնց արդար բաշխումին կը հսկէ Ֆրանսական Ակադեմիան։

Պոլիս մենք ալ ունէինք «Վարդազարեան կտակ» մը, աղքատ եւ առաքինի հարսնցուներուն օժիտ տալու համար։

Նէօյեիի փափկասուն օրիորդները լաւ օրինակ առած են եւ շնորհաւորելի են։

Բայց աւելի լաւ չէ՞ր ըլլար, որ այդ մրցանակները տրուէին որբանոցներէն ելած այն հարսնցու որբուհիներուն, որոնք չափահաս որբի մը հետ կ՚ամուսնանան եւ 2000 ֆրանքը կենսական գումար մը կը կազմէ անոնց աղքատ բոյնին համար։

Այն ատեն նուիրատուներն ալ սրտի աւելի մեծ գոհունակութիւն պիտի զգային։

ՊԱՐՈՅՐ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԱՆԾԱՆՕԹ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻՆ ՀԱՄԱՐ

Երբեմն իրա՛ւ բանաստեղծ է մեր ժողովուրդը։

Անոր հոգիին մէջ գեղեցկութեան ծով մը կայ որ երբեմն կը յորդի։ Դարերու խորէն կուգայ այդ ծովը, ու աշխարհի բոլոր աղէտները զանիկա ցամքեցնել չկրցան։ Երբեմն խաղաղ է անիկա, ու մանկան մը պէս կ'երազէ, երբեմն կը փոթորկի ու աստուած մը կը ծնի ծոցէն. միշտ կ'երգեն իր ալիքները, կ'երգեն երբ խաղաղ է իր հոգին, կամ երբ կը հեծկլտան ցաւին ու սուգին ներքեւ, կ'երգեն հրճուանքի ու վշտի ատեն, կ'երգեն երբ արեւը կը ծագի, կամ երբ կը մտնէ մարը։

Արարչական ուժ մը կայ մեր ժողովուրդի հոգիին մէջ ու անդադար կը պոռթկայ։ Անուշ հէքեաթ մըն է երբեմն որ անոր խորքէն կը ծորի, ու երգ մը յաճախ որ կուլայ կամ կը հառաչէ։ Բայց ան միշտ կ'երգէ։ Կ'երգէ հարսնեւորին համար, կ'երգէ գինիին փառքին համար, ու մեռելի մը եռեւէն. կ'երգէ իր մանուկը օրրած ատեն, կամ երբ կը քշէ եզը։

Քի՛չ ժողովուրդներ այսքան ծարաւ են երգի։ Բնազդական ուժ մըն է երգը մեր ժողովուրդին համար, ու անդադար ձեւ կ'որսնէ ան, անցք մը, ճամբայ մը պոռթկալու համար։ Երբեմն ան կը հոսի մամիկի մը շրթներէն հէքեաթի, զրոյցի ձեւով. երբեմն գեղջուկն է որ անով կը խօսի իր եզներուն, խոփին, ոսկի հասկերուն հետ. ու երբեմն կոյր աշուղը անով իր ողբը կը ցանէ գիւղէ գիւղ, եւ հիւղակէ հիւղակ։ Մայրը անով կը շոյէ իր երախան, ու սիրողները անով կը կանչեն իրենց սիրածը։ Երգ մըն է մեր ժողովուրդին հեւքն ու անէծքը, ծիծն ու բամբասանքը, քէնն ու հեգնութիւնն անգամ։

Անմահ հրգիչ մը կայ մեր ժողովուրդին սրտին մէջ։

*
* *

Ո՞վ է սակայն վարպետը ուրուն հոգին խորունկ է այսպէս, ու շրթներուն վրայ կրակը միշտ վառ է։ Ո՞վ է որ խորունկէն կ'երգէ այսպէս, ու իր հրգը չի փշրուիր ժայռերուն զարնուած ատեն։

Ո՞վ է այդ վարպետը։

Է՜հ, դիւրին է ըսել հայ ժողովուրդը ինքն է։ Դիւրի՛ն է ըսել թէ ցեղի մը հոգին է որ կը յղանայ ինքը։ Այո՛, ամբողջ ժողովուրդ մը կը բաբախէ յաճախ այդ ստեղծագործութեանց մէջ, ուր ամէն մէկը իր հոգիէն բան մը թափած է, ամէն մէկը իր ներսէն ճիչ մը, կայծ մը, արեան կաթիլ մը, եւ ուր հայրենի հողն ու երկինքը, ջուրն ու ծաղիկներն ալ իրենցմէ շող մը դրած են։ Այո՛, կ'ըսենք, այդ ստեղծագործութիւնները բոլորին են, բնութեան ու մարդոց, ու անոնցմէ ամէն մէկուն։ Ամէնքը հոն կրնան գտնել իրենց հոգին, իրենք զիրենք ճանչնալ անոնց մէջ։

Բայց…

Չմոռնանք բացառիկ հոգիներու դերը այդ ժողովրդական ստեղծագործութեանց մէջ։ Որքան ալ ժողովուրդ մը ընդունակ ըլլայ հաւաքական պոռթկումներու, ճիչերու, որքան ալ տրամադիր ըլլայ հայրենի բնութիւնը ծծելու, խմորելու իր մէջ ու հաւաքական երգի մը մէջ պոռթկալու դարերուն մթերած կրակը, դարձեալ մեծ է բացառիկ անհատներու դերը։

Անհատներն են որ իրենց մէջ կ'ընդունին ցեղին բովանդակ կրակը, իրենց մէջ կը խմորեն հաւաքական տեսիլքը, ու զայն կ'արտաքին անհատական ճիչի մը մէջ, որ յետոյ կ'երթայ բոլորին ներսը ծլիլ, ծաղկիլ, ու դարձեալ պոռթկալ։

Անհատներն են որ իրենց կողերուն մէջ կ'երկնեն ու կը յղանան ինչ որ ժողովուրդը դարերու խորէն կը բերէ…

*
* *

Ինչո՞ւ չըսենք։

Անծանօթ բանաստեղծ մը կայ։

Ան որ կ'անձնաւորէ, կը խտացնէ իր մէջ ժողովուրդի մը յուզմունքն ու ժպիտը, հրճուանքն ու սուգը, բայց ինքը կը պոռթկայ զանոնք։

Անիկա անուն չունի՝ որովհետեւ մարմին չունի։ Կայ ու չկայ։ Ան թաքնուած է ժողովուրդի մը ետին, ու իր եսը լուծած աղմուկին մէջ որ ամբողջ ժողովուրդի մը հոգիէն կուգայ իր մէջ կը թափի։ Բոլորէն մէկն է անիկա, բայց ինքն է բոլորը։ Անոր մէջ կը լեցուի ցեղը, կ'ուռճանայ ու կը հասուննայ, ծաղիկ կը բանայ, ու ցեղը ծաղիկը կ'առնէ կը տանի։ Ի՛ըր կ'ընէ։

Անիկա խուցի մը մէջ բանտուած հրաշքն է որուն հասուննալուն կը սպասէ դուրսը ամբոխը, որպէսզի երբ դուռը բացուի, խմէ, ծծէ, ու առնէ տանի ան հրաշալի հեղուկը ու մարդու չըսէ զայն տուողին անունը։

Ջանիկա ի՛ըր ընէ։ Որպէսզի ծածկէ աշխարհէն անծանօթ բանաստեղծին անունը, անոր՝ որուն մէջ իր հոգին թափեց եւ որուն ստեղծած ծաղիկը գողցաւ։ Ան որ երկունքը քաշեց, սպառեց իր ներսի բոլոր կրակը, ու երբ իր պտուղը տուաւ՝ չքացաւ գնաց։ Ա՜լ հետք չմնաց իրմէ, ու իր ստեղծած երգը ամբոխը իրենը ըրաւ, ու իբրեւ ի՛ըր յանձնեց դարերուն որ անցան, ու դարերուն որ պիտի անցնին։

Դժբախտ բան է մոռցուիլ երթալը. երբ աշխարհի մէջ ճարպիկները կոթող կ'ունենան ու հպարտները դամբարան, դժբախտ բան է որ երգերը ապրին ու երգիչը անհետանայ երթայ։

Ժողովուրդը տիրանայ երգին, ու մարդու չըսէ՛ հեղինակին անունը…։

*
* *

Մէկը չխորհեցաւ պաշտամունք մը հաստատել այդ անծանօթ բանաստեղծին համար։

Բայց ինչո՛ւ, չգիտեմ, միտքս այդ անծանօթ բանաստեղծին կ'երթայ, երբ «Յառաջ»ի ժողված փշրանքները կը կարդամ։ Ժողովուրդն է զանոնք մեզի բերեր, բայց ան մեզմէ կը պահէ զանոնք իրեն տուողը։

Անոնք ժողովուրդինը չեն։ Անծանօթ Բանաստեղծն է որ անոնց խորը կ'ապրի։

Ի՜նչ փոյթ որ անիկա իր անունը չի տար մեզի։ Եւ ի՜նչ փոյթ որ մարդիկ դեռ զլացած են անոր՝ դամբան մը։ Անիկա իր երգերուն մէջ կ'ապրի, ու անունը մեզ կուտայ…։

Չէ՞ք իմանար դուք…։

ՍԻՐՈՒՆԻ

ԱՐԷՆ ՋՈՐԷՆ

Քրիստոսէ 70 տարի առաջ Լուկուլլոս զօրավարն էր, որ կիրասոնէն Հռոմ բերել տուաւ կեռասը։

** Դանիական դրօշը, իր սկզբը կ'առնէ 1219 Թուականէն։

** Հրէական ազգային գրադարանը, Երուսաղէմի մէջ, ունի քանի մը ճարիւր ճազար գրքեր։

ԹՈՒՐՔԸ
ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Աշխարհը ցնցելու կամ խաբելու համար Թուրքը ազգովին դարձած է լոյսին։ Հեռուէն այս դարձը անպայման քաղաքակրթական է, մօտէն դաւեշտական։ Տեսէ՛ք, թէեւ լոյսին դարձած է, բայց աչքերը ամրօրէն փակած է, մութին մէջ կը մերկանայ, նոր զգեստներ կը հագնի, այն զգուելի տգեղին նման որ կը կարծէ թէ աղուոր հագուստներ հագնելով կը գեղեցկանայ, թէ մարմնի ու հոգիի գարշելի վէրքերը կը ծածկուին։

Թուրքը ի ծնէ կենցաղագէտ եղած է եւ «էթիքէթ»ներու շատ կարեւորութիւն տուած։ Թալէաթը Վարդգէսը համբուրեց ու ձգեց եւ տուն չհասած Վարդգէսը ձերբակալուեցաւ։ Թուրքը Հայուն տունը հիւր եղաւ, աղնիւ ու քաղաքավար մարդու բոլոր կերպարանքն ունէր, կերաւ, խըմեց, ու տունէն դուրս չելաւ մինչեւ որ «տիշ քիրասի»ն չառաւ։

Ո՞ր մէկը թուենք, քանի որ չգիտցող չկայ։

Այս փոփոխութիւններըԹուրքը կը զօրացնե՞ն թէ ոչ։ Այդ փոփոխութիւնները աչքի համար են, Թուրքը զօրացնելու տեսակէտէն ներքին նշանակութիւն չունին։

Ամէն ցեղ, ազգ էական յատկութիւն մը ունի։ Դպրոցները առաւելապէս այդ յատկութիւնները պիտի մշակեն, զարգացնեն։ Թուրքին էական, ժառանգական յատկութիւնը՝ ջարդարարութիւնն է։ Թուրքիոյ մէջ ամէն կարգի յառաջդիմութիւն, զարգացում պիտի աւելի զարգացնէ ու թափ տայ այդ բնական յատկութեան։ Ամէն մէկ Թուրքի մէջ առանց բացառութեան փոքրիկ գազան մը կայ, ամէն մէկ դպրոց Թուրքիոյ մէջ այդ գազանիկին ժանիքները պիտի սրէ, անոր ձեռքի եաթաղանը պիտի յեսանէ։

Սո՞ւտ է այս։ Ուրեմն բացէք Թուրք պատմութիւնը,—Լէնկթիմուր, Ճէնկիզխան, Սըփաալան, Տուղրիլ, Համիտ—Թալէաթ—Բէհաթ—Բէ-մալ։ Դո՛ւք հակափաստը։ Չկայ։ Դպրոցը գազանութիւնը արժատախի՞լ կ'ընէ։ Ոչ մանկավարժութիւնը իր վերջին խօսքն ըսած է. տղան տախտակ մը չէ որուն վրայ ինչ ուզես գրես, այլ բնականօրէն այս կամ այն յատկութիւններն ունի, եւ մանկավարժը պիտի հսկէ որ անոնք երեւան գան ու անկաշկանդ զարգանան։

Ջերկարենք։ Կեանքի մէջ անհատէն պիտի ստացուի այն որ ունի։ Անհատը պիտի դրուի այնպիսի պայմաններու տակ որ անարգել զարգացնէ այն ամէնը ինչ որ ունի իր մէջ ժառանգական կամ բնածին։

Ինչ որ ճիշտ է մարդ անհատի համար, ճիշտ է նաեւ ազգ անհատի համար։ Արդ, Թուրքը պատմականօրէն ի՞նչպիսի մասնայատկութիւններ ցոյց տուած է ցարդ։ Իբրեւ ջարդարար եւ քանդիչ ուժ՝ կը տեսնուի անոր այլանդակ դէմքը՝ Ա. ի՛ր սեփական պատմութեամբ, Բ. յունական պատմութենէն, Գ. պուլկարական, Դ. սերպիական, Ե. ռումանական, Զ. հայկական, Է. պարսկական, Ը. սուրիական, Թ. արաբական, Ժ. քրտական, ԺԱ. չէրքէզ, լազ եւլն. եւլն.։ Այսքան վկայական բաւական չէ՞ ժողովուրդի մը բարոյական դիմագիծը տալու համար։ Վերը յիշուած ո՞ր ժողովուրդի պատմութեան մէջ Թուրքին դէմքը արիւնոտ չէ, ձեռքը եաթաղանով չէ, ժանիքները արիւնզակ չեն։ Պատմական այսքան բազմաթիւ վկայական, ու իրարմէ տարբեր աղբիւրներէ, բաւական է որ երկու կարծիք չունենանք Թուրքի մասին։

Ամէնէն զարհուրելի գաղտնիքը ուրիշ տեղ է սակայն։

Թուրքը իր ազգային բացառիկ ու անմրցակից ճարտարարուեստը տարուէ տարի, սերունդէ սերունդ աւելի կատարելագործած է, անընդհատ զարգացուցած է։ Աբտիւլ Համիտի ջարդերուն ժամանակ, յանցանքը մէկ մարդու(Աբտիւլ Համիտի) վըրայ բեռցուցինք, ու կը կարծէինք թէ ջարդերուն վերջ կը տրուի, զայլ ու գառ միասին կը պտտին, երբ Եւրոպա տեսած, Եւրոպա կրթուած Ժէօն-Թիւրքերը առնէին իշխանութիւնը։ Եղաւ այդպէս։ Ժէօն-Թիւրքերը, Իթթիհատը առաւ գործը ձեռքը։ Իթթիհատի մէջ բժիշկներ, փաստաբաններ, գրագէտներ, բանաստեղծներ, խորհողներ, գերման մշակոյթով սնած ռազմագէտներ լեցուն էին, Համիտի ու իրենց ազգային ճարտարարուեստը այս զարգացած մարդիկ կը գիտական հողի վրայ դրին։ Ցեղ մը, ազգ մը արմատապէս ջնջելու միջոցները մտածեցին ու գտան. այն որ Թերուս Համիտի, տգէտ Ահմէտճիկի ու Մէհմէտճիկի խելքէն, մտքէն չէր անցներ, անոնք իրագործեցին։

Իթթիհատի հայաջինջ միջոցները այնպէս սոսկալի էին, որ տգէտ, անգրագէտ Թուրքը աքսորի ճամբուն վրայ, կը զարմանար, զարերու այդ լեռնաբնակը, «պու նէ՞ վաճշիլիք» կը պոռար։

Լեռնաբնակ Ահմէտճիկի կարծիքն այս էր։ Դպրոց տեսած, զարգացած, ներքին նախարար Թալէաթի կարծիքն ալ հետեւեալը.

—Օրօրոցի երախայէն մինչեւ գերեզմանամերձ ծերունին մի խնայէք։

Կրկին մէջ բերենք այս անգամ Մէհմէտճիկի կարծիքը.

— Պու նէ ալլահսըզլըք։

Կարճ՝ Մուսթաֆա Քէմալ կ'աշխատի իր ժողովուրդը դնել այնպիսի պայմաններու տակ, որ իրաքանչիւրին ներսիդին եղած բարինին զարթնու։

Մուսթաֆա Քէմալ այս եղբակացութեան եկած է բազմաթիւ առարկայական փաստերով, տեսնելով որ գրել կարդալ չգիտցող հողագործ Թուրք գիւղացիին մօտ զարնել-կոտորելու, սպաննելու արիւնարբու բնազդները, իբրեւ ցեղային գիծ, բնազդ խիստ նախնական վիճակի մէջ, գրեթէ թմրած վիճակի մէջ են, կտրուած իր արիւնոտ նախնիքներու արիւնոտ յիշատակներէն։ Այդ գրել - կարդալ չգիտցողին դիմաց անհա զարգացածը, գրել կարդալ գիտցողը, թերթ խմբագրողը, երեսփոխանական ժողովին մէջ ճառ խօսողը, որ գիշեր ցերեկ մարդակերութիւն, ցեղակերութիւն, արիւն կ'որոճայ։ Որ օրը եօթը հեղ Լէնկթիմուր, Ճէնկիզխան կը կարդայ։ Ահա բժիշկ մը որ ջարդեր կը կազմակերպէ։ Ահա իրաւաբան մը որ անարդարութիւնը օրէնքի յօդուածներով կը նուիրագործէ։

Ուրեմն՝ պէտք է Թուրք ժողովուրդը ազատել տգիտութենէ, անոր մէջ ցեղային թանկագին կայծերը փնտռել, անոր աչքին առջեւ շարժանկարի պէս բանալ Օսմանեան պատմութիւնը, եւ ցոյց տալ որ արժանի ըլլան իրենց ջարդարար նախնիքներուն, որոնց կը պարտին ուրիշներու արգասաբեր այս հայրենիքը՝ Փոքր Ասիան։

Թուրք դպրոցներու մէջ ուժ պիտի տրուի Թուրքի պատմութեան, որուն ամէն մէկ էջը արիւնով ներկուած է, ուժ պիտի տրուի Թուրքիոյ աշխարհագրութեան, որուն ամէն մէկ թիզը բնիկ ժողովուրդի մը արիւնով ներկուած է։ Այս դասերը պիտի տան ջարդարար այսօրուան Թուրքերը, պահեստի սպաները, Թիւրք Օճաղըի վարիչները, մոլեռանդները, Թուրանի երազատեսները։ Անմիջապէս հոն պիտի գան որ դեռ Թուրանի ճամբան Լէնկթիմուրի գերեզմանի ուղին փակուած է Հայերով, Բիւրտերով, Պարսիկներով, և«բանա՛նք ճամբան, հարթե՛նք Թուրանի ճամբան»։Դասերը այսպէս պիտի սկսին, այսպէս պիտի վերջանան։ Ու Թուրք դանդուածը պիտի վերանորոգուի, զօրանայ, Ահմէտճիկի երակներէն պիտի անցնի Լէնկթիմուրի արիւնը, Մէհմէտը պիտի կարդան Թալէաթի յիշատակին. ու զարհուրելի քանդող նոր ուժ մը պիտի գայ, ֆէսի փոխարէն գլխարկի տակ։ Թուրք ազգային - ցեղային ճարտարարուեստը աննախընթաց թափով պիտի զարգանայ։

ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ

ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ ԱՆՀԱՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԵՐԲ ԴՈՒՌՆԷՆ ԴՈՒՐՍ ԿԸ ԴՐՈՒԻ…

Ընդհանրապէս, գիր ու գրականութիւն սիրողներու մէջ այն թիւր կարծիքը կայ, մինչեւ հիմա, թէ Արշակ Չօպանեան սիրուած ու յարգուած տաղանդ մըն է, օտարներու կողմէ։ Ասոր իբր փաստ՝ երեւումը իր անունին, քիչ մը ամէն տեղ։

Բայց իրականութիւնը մեր առաջ կը պարզէ ուրիշ պատուկ մը, ուրիշ պարունակութեամբ։

Կարծուածին չափ յիմար մը չէ։ Ընդհանրապէս, ցոյց տուած է չափազանց խոհեմութիւն, ուշիմութիւն, որոշ հասկացողութիւն երբ խնդիրը իր շուրջ, այսինքն իր շահերուն շուրջ կը դառնայ։

Երբեք յիմարութիւնը չէ ունեցած, իր սկզբնական շրջանին, իր անձին ու իր գործերուն վրայ խօսելու։ Խմբագրութիւններուն եւ գրագէտներուն մօտեցած է ներկայացնելով հայ մարտիրոս ժողովուրդը եւ անոր Քուչակները ու տաղերգուները, յետոյ անոնց հետ սահեցնելով իր համեստունակ խելապատակին գեղեցիկ տափակութիւնները։

Երբ դուռ է դրուած ուղղակի մերժումով, չյուսահատելու առաքինութիւնն է ունեցած։ Կազմակերպած է ճաշի հրաւէրներ, բարեխօսական դասեր, նուէրներով կաշառած մին, որուն քով մտնելու ուրիշ կերպ չկար։

Օրին մէկը կ'իմանայ թէ ֆրանսացի այս կամ այն դերասանը կը համակրի Հայերուն, կամ Հայուհիի մը՝ պատահաբար տեսած երկու գեղեցիկ աչուկներուն համար, կամ փափաքէն կը տոչորուի իր տունը հայկականզարդերով զարդարելու… ձըրիաբար։Չօպանեան իրար կ'անցնի։ Կը պոռայ, կը ճչայ։ Կը գրէ, կը քարոզէ։ Կը ժողվէ Լա Ֆաշէթ փողոցին երէկի անօթիները— այսօր դիրքի տէր — անունի, փառքի մէրագլըները, պաշտօն կը բաժնէ, տիտղոսներ կուտայ, կ'ընէ չընէր հանդէս մը կը կազմակերպէ, ուր պաշտօնապէս հրաւիրել կուտայ վերոյիշեալ դերասանը։

Բնականաբար, պաշտօնական հրաւէրին կը հետեւի պաշտօնական նուէրը։

Պաշտօնական հրաւէրին կը հետեւի Արշակ Չօպանեան, որ փորձառութենէ բռնուած մարդու մը ձեւերով՝ բաներ մը ունի ըսելիք։

Դերասանը ապուշ մը չէ, կը հասկնայ, ու առաջին առիթով կ'արտասանէ «ազգային մեծ բանաստեղծ» Արշակ Չօպանեանէն։

Ի՛նչեր քաշած է իր երեսէն Թրէտերիք Մաքլէր, Փարիզի Արեւելեան լեզուներու դպրոցին հայերէնի ուսուցիչը։

Ինչե՛ր քաշած են Փանոս Թէրլէմէզեաններ, Յակոբ Գիւրջեան արձանագործներ, Տիկին Արմէն Օհանեաններ։

Նամակ նամակի ետեւէն։ Մէկուն խորհուրդ մը ունի տալիք։ Միւսին խնդիրք մը։ Մէկը կը գովէ։ Միւսին առջեւ հիացումէն ծունկի կուգայ։ Սակայն այդ ամէնուն տակը բան մը կայ թաքուն։ Ծրագիր մը ունի։ Ինչո՞ւ Գիւրջեան իր արձանը չի շիներ, ինչո՞ւ Օհանեան իր մէկ կտորը չարտասաներ։

Ու կը պատահէր որ ուրիշներ ժամանակ չունենային իրմով զբաղելու, իր ուզածը կուլ տալու։ Այն ատեն կռիւը կը սկսէր։

Խօսեցուցէք բանաստէր Կ. Յ. Բասմաջեանը, Դաւիթ Բէկը, Մաքլէրը, Տիկին Օհանեանը, բոլոր իր բարեկամներն ու կամիները։

Ու կը պատահէր որ քերը իր ուզած արդիւնք [illegible] տար։ Կ'արժէր տեսնել իր բարկութեան մեծութ[illegible] մէջ, իր պատասխանութեան շակերտած «Մութ [illegible] ձկնորսը դուրս կուգար [illegible] գեղ սաստիկ թիւններով, որ այդ անգին անգիրեն[illegible] նեցան իրենց Պարտիզակ[illegible] հան վարդապետները կա[illegible] թուինները, եւ Կոմիտա[illegible] յոյս չկայ, զանոնք եղան[illegible] րելու համար։

Այդպէս, օրին մէկը էր, համբերութեամբ ծուն[illegible] կեր էր երիտասարդ արու[illegible] գէտ Ե. Քոչարեանի [illegible]

Տիպար համբերութեա[illegible] առեր էր այն բոլոր [illegible] ւերը, զորս արուեստագէտ[illegible] խնդրեր կամ իրեն [illegible] էր, նայելով ներշնչմա[illegible] րուն։

Օրերու համբերութե[illegible] երբ արուեստագէտը [illegible] կը համարէ իր գլուխ[illegible] փոթորիկը կը սկսի։ դէմք մը՝ անհաւոր երե[illegible] Չօպանեան չի հաւնիր [illegible] մը զոհ կը կարծէ ինք[illegible] Քոչար կը բարկանայ այ[illegible] ընդունելութենէն։ Ծանր քեր, ու վիրաւորական, [illegible] խանակուին։ Չօպանեան նէ կը քալէ։

Հետաքրքիրներուն՝ լուսաբանութիւն խնդրե[illegible] այդ դէպքի մասին, Ե. [illegible] կ'ըսէ, ձեռքի ու ոտքի [illegible] ցական շարժումներով.

— Դո՛ եղբայր, այդ [illegible] մարդն է՛ Հայելու մէջ [illegible] չէ՞ նայել։ Այդ դալմալ[illegible] բաթից ի՞նչ կարելի [illegible] բերել։ Բա՛, քրտինք [illegible] մտել օրերով։ Ուզեցի [illegible] յացնել Գեհենը, ախր, [illegible] խիստ յարմար էր, եւ գեղեցիկ։ Ի՞նչն է բղաւ[illegible] չո՞ւմն եմ ես յանցաւոր [illegible] հէննէմ դէմքին։

X

Չօպանեան փիղի [illegible] թեամբ չէ ներած [illegible] Օր. Զապէլ Պօյաճեանին [illegible]

Հակառակ հայ մա[illegible] քանի մը անգամներ [illegible] խօսուած ըլլալուն, [illegible] յաճեան անծանօթ [illegible] մէջ։ Աւելի ճիշտը, [illegible] նօթ ենք այդ մեծ [illegible] տաղանդին, բազմազա[illegible] ներուն, կատարած դեր[illegible] ցեղին բերած պատիւ[illegible]

Նկարիչ, բանաստեղծ[illegible] մանիչ, բանասէր, այդ [illegible] տաղանդ Հայուհին Լոն[illegible] բնակի, եւ ուր ծանօթ [illegible] ուած, յարգուած, պա[illegible] անգլիական ամենաբար[illegible] ջանակներէ ու ժողովր[illegible] բէ։ Աշխատակից Conte[illegible] Reviewին, հեղինակ բա[illegible] երկերու։

Պատերազմի ատեն [illegible] ցնելու եւ սիրցնելու [illegible] Հայը, Օր. Զ. Պօյաճեան [illegible] նարկէ թարգմանել հա[illegible] տեղծներու կարգ մը [illegible] էջերը, աշխատակցու[illegible] բամ Րաֆֆիին, մե՛ծ [illegible] տղան, ուրիշ մե՛ծ [illegible] մը, որ երիտասարդ[illegible] դարձեալ անծանօթ։

Չօպանեան կ'իմանա[illegible] մակ նամակի ետեւէ [illegible] ներ, ցուցմունքներ [illegible] բամ Րաֆֆիին։ Մաս[illegible] իրմէ կտորներ կ'ուզար[illegible] բարեւներով։ Բայց Օր[illegible] Պօյաճեան, կրկնակ եւ անգամներ աւելի զար[illegible] ճաշակի տէր, անյարմա[illegible] նարժան դատելով զա[illegible] պատրաստելիք գիրքի[illegible] կը մերժէ։

Գիրքը լոյս կը տես[illegible] ին, Լոնտոնի J.M. Dent[illegible] գրատան կողմէ, Arme[illegible] gends and Poems անուն[illegible] դանկարուած եւ [illegible] Զապէլ Պօյաճեանէ, [illegible] հայասէր դիրկոմս Ճէյմ[illegible] առաջաբանով, եւ հոյա[illegible] սումմաաիրութեամբ [illegible] Րաֆֆիէ։ Գին 21 շիլի[illegible]

Ա. ԱՐՄԵՆԱԿ

ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՆՑՔԵՐԸ

Ցամի տեառն 1928 Թուականի յամսեանն օգոստոսի ամերիկացի Քէլլոկը փարիզ ժամանեց ու հոն իր Ներկայութեան բացուեցաւ եւ գոցուեցաւ Աշխարհի խաղաղութեան դաշնագիրը։

Ցամի տեառն Ռ Ջ Ի Ը յամսեանն Աշեկանի փարիզու յուսիէթէ Սավանթի դահլիճին մէջ, Հայաստանի նուիրակները բացին ու փակեցին «Հօկ»ի ժողովը։

Բանաձեւերը կ'ամփոփեն լիք կամ պարապ ժողովներու խտացած կամքը։ Քաղաքակիրթ աշխարհին մէջ հացէն եւ ջուրէն աւելի կենսական է բանաձեւը։ Խորհրդային աշխարհը կը յառաջդիմէ միայն բանաձեւերով։ Անոր բնակիչները ամէնէն առաջ բանաձեւ ապուրով կը սնանին։

Եւ որովհետեւ Հայաստանն ալ խորհրդայիններին մէջ կը Թաւալի, այդ պատճառով նման բանաձեւով ոսպնապուր մը փարիզ նուէր պիտի ընէ Երեւանին։

ԱՊՈՒՐ ԱՌԱՋԻՆ.— Հօկերը յայտնեցին իրենց անվերապահ վերաբերումը՝ միշտ կանգնած մնալով խորհրդային Հայաստանին կից՝ մը տալու դիրքին մէջ, ուստի կը փարին նուիրակներու ճիտին։

ԱՊՈՒՐ ԵՐԿՐՈՐԴ.— Ռամկավարները բանաձեւեցին. — նկատի ունենալով ա) որ ազգային հնաւանդ սովորութեամբ մը, Հայաստանի սրբավայրերը ամէն տարի իրենց նուիրակները կը ղըրկէին գիւղեր եւ քաղաքներ մխիթարելու, քարոզելու եւ նուէրներ հաւաքելու. բ) որ Ս. Էջմիածին ինչ ինչ պատճառներով կը Թերանայ իր այդ իրաւունքներուն մէջ եւ այդ բեռը փոխանցած է Հայաստանի ներկայ իշխանութեան, եւ գ) որ Երեւանի ներկայ իմաստուն վարիչները, հայ առաքելական սովորոյթի ուղիէն քալելով, նուիրակներ կ'ուղարկեն «Հօկ»ի սքեմով, մխիթարելու արեւմտահայ խլեակները՝ առանց դասակարգային խտրի — առայդ կ'որոշէ ողջունել անոնց գալուստը եւ կը գոչէ՝ բարո՛վ, հազար բարով։

ԵՐՐՈՐԴ ԱՊՈՒՐ.— Բարեգործականները բանաձեւին մէջ վերապահումներ կը մտցնէ (կտակներ, այլեւայլ գումարներ), ինչպէս Անգլիա եւ Ֆրանսա վերապահումներ ըրին Քէլլոկի գլխին։ Ապա նոյն Բարեգործականն ու Ռամկավարները, Հօկի ժողովէն յետոյ առանձին եւ գաղտնի համաձայնութիւն մը կնքեցին ու ստորագրեցին, միշտ հետեւելով Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի օրինակներուն։

ՉՈՐՐՈՐԴ ԱՊՈՒՐ.— Հնչակեանները քանի մը տուներու բաժնուած ըլլալով, չկրցան պարզել Թէ Պ. Գրիգոր Վարդանեանը ո՞ր Թուականին հնչակ էր, ո՞ր Թիւէն բոլշեւիկ։ Որոշումը կ'ուշանայ. եւ ալ չսպասեցի։

ՎԵՐՋԱՊԷՍ ԻՄ ԱՊՈՒՐԸ.— Որ ի սփիւռս աշխարհի ցրուած Հայերու կերած ապուրն է,—կ'ողջունե՛նք Հայաստանի մեր եղբայրներն ու քոյրերն ու անոնց սիրուն կ'երգենք. «Երբոր բացուին դռներն յուսոյ եւ մեր երկրէն փախ տայ ձմեռ...»

Այս ապուրներէն ո՞ր մէկն է, որ առաջին մրցանակը պիտի առնէ։ Պատասխանը պիտի գրեմ, երբ մեր նուիրակները փարիզի ապուրները ուտելէ յետոյ, պտղիները շալկած հասնին Երեւան։

Սպասեցէք, պիտի գրեմ։

ՀԱՑ-ԿՈ

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԴԻԼԻՋԱՆԻ ՋՐԱԿԱՅԱՆԸ

Դիլիջանի մէջ կառուցանելի ջրակայանին նախագիծը հաստատուած է։ Անոր ընդհ. ծախքը՝ բաշխիչ ցանցին հետ, մօտաւորապէս հաշուուած է 140,000 ռուբլի։ Իսկ կայանի կարողութիւնը կը հաւասարի 150 ձիու ուժի։

Ջրակայանի կառուցմամբ, լիովին կը լուծուի Դիլիջանի եւ շրջաններուն ելեկտրականութիւն հայթայթելու հարցը։ Կայանը որ պիտի կառուցուի քաղաքէն մէկուկէս քիլոմեդր հեռու, պիտի աւարտի մէկ տարիէն։ Աշխատանքները կը սկսին նոյեմբերին։

ԼՈՒՐԵՐ ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԷՆ

Հայաստանի երկրագործական գործավարութեան որոշմամբ, ծրագրուած է հակաժանտախտային սրսկումներ կատարել Զանգեզուրի գաւառին մէջ։ Սրսկման պիտի ենթարկուին մօտ 50,000 եղջիւրաւոր անասուններ, որոնց մէկ մասը՝ մօտ 20,000, արդէն ենթարկուած են։ Ամբողջ գաւառի 75 գիւղերէն 25ին մէջ գործը արդէն վերջացած է։

Երեւանի մէջ պատրաստուած շիճուկը լաւ արդիւնքներ տուած է։

— Ցածկահայ գաղթականները կազմած են «Բուլ-լու» անունով ծխախոտի մշակման ընկերութիւն մը։ Անոնց եռանդուն գործունէութիւնը մեծ տպաւորութիւն կը ձգէ։

Ընդհանրապէս ամբողջ Զանգեզուրի մէջ ուժեղացած է շինարարութիւնը, մանաւանդ Հանքերու շրջանին մէջ։ Գորիսի սպանդանոցը պատրաստ կ'ըլլայ մօտ ատենէն։ Սիսիանի մէջ բացուած է նոր հիւանդանոց մը։ Մետաքսագործարանը նորոգուած է։ Նորոգուելու վրայ են նաեւ խճուղիները։

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ԹԱՏՐՈՆԸ

Լենինականի դերասանական խումբը բաղկացած է 33 հոգիներէ, որոնցմէ տասը կին։ Խումբին կորիզը կը կազմեն Մոսկուայի Հայկական Դրամատիկի աշակերտները, ինչպէս նաեւ Երեւանի պետական Թատրոնէն մէկ քանի երիտասարդ դերասաններ։ Հրաւիրուած են խումբին մասնակցելու Երեւանեան ամուսինները եւ տեղական մէկ քանի ուժեր։

Խումբին վարիչ Ա. Գուլլակեանի ղեկավարութեամբ արդէն պատրաստուած է «Խառվութիւն» եւ «Մինչե՛ Չինաստան» Թատերախաղերը։ Նոյնպէս Պարոնեանի «Արեւելեան Ատամնաբոյժը» ինչ ինչ փոփոխութիւններով։ Պատրաստուելու վրայ է նաեւ Իվանովի «Զրահագնացքը»։

Շաբաթական չորս ներկայացում պիտի տրուի։

ԱՆԱՍՆԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մասնագէտ գիւղատնտես Ա. Քալանթար հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է Հայաստանի անասնապահութեան մասին.

— Անցեալ տարի եւ այս տարի Հայաստանի մէջ կատարած իմ աշխատանքներուս հետեւանքով, ես եկայ այն համոզման, որ գիւղատնտեսութեան եւ առանձնապէս անասնապահութեան արտադրութիւնը բարձրացնելու գործին մէջ, կան անսպառ հնարաւորութիւններ։ Հայաստանի մէկուկէս միլիոն հեկտար արօտատեղիներէն ընդամէնը 69,000 հեկտարը կը շահագործուին։ Այս, ի հարկէ, անբնական երեւոյթ է։ Անհրաժեշտ է մեծցնել մարզագետինները։ Հայաստանի աւագին տափաստաններուն մէջ ընդամէնը մէկ քանի տասնեակ մեծ ու փոքր պանրագործարաններ կան։ Մինչդեռ Զուիցերիան, որ օժտուած է մարգագետիններու եւ արօտատեղիներու տարածութեամբ միայն 30 տոկոս աւելի քան Հայաստանը, ունի 1600 գործարաններ ուր կը պատրաստուին լաւ տեսակի զուիցերիական պանիր եւ նոյնքան գործարաններ, տեղական գործածութեան համար։

Ներկայիս, կթան անասուններու քանակը՝ Հայաստանի մէջ հաւասար է 229,000 գլխու, բայց անպայման ան դեռ կը շատնայ, որովհետեւ մատղաշ անասուններու քանակը՝ փոխանակ հաւասարելու չափահաս անասուններու կէսին, ընդհակառակն, բարձր է մէկ ու կէս անգամ եւ հաւասար է 350,000ի։ Իսկ ապագային, լաւ կերի շնորհիւ, կը յուսացուի հինգ անգամ աւելի շատցնել անասուններու Թիւը։

Հայաստանի երկրագործական գործավարութիւնը կ'ուզէ սկսիլ մէկ քանի մեծ ձեռնարկներու։ Նախագծուած է Լենինականի մէջ կառուցանել կեդրոնական անասնաբուծական եւ լեռնարօտային կայարան, որ կապուած պիտի ըլլայ մէկ կողմէն երկրի զանազան շրջաններուն, շնորհիւ տասը ենԹակայաններու, եւ միւս կողմէ համալսարանին։

Պիտի կազմակերպուին նաեւ տեղական խոշոր անասուններու ընտրովի հօտեր, ցեղը ազնուացնելու համար։ Մշակուած է նաեւ 500 հեկտար համալսարանական տնտեսութեան նախագիծ, պտղա-խաղողաբուծական բաժինով։

ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Քանի մը ամիս առաջ, Թիֆլիսէն Մոսկուա եւ Լենինգրադ մեկնեցան երեք հայ երիտասարդ նկարիչներ,— Գէորգ Գրիգորեան, Յ. Կարալեան եւ Մ. Մարգարեան։ Նպատակն էր ուսումնասիրել այդ տեղերու նկարչական գեղարուեստը։ Առաջին երկուքը վերադարձած ըլլալով, «Պրոլետար»ի խմբագրին տեղեկութիւններ հաղորդած են իրենց տեսածներու եւ լսածներու մասին։ Այսպէս, Տրետեակովի յայտնի Թանգարանի նոր բաժնին մէջ կան Մարտիրոս Սարեանի մօտ 15 նկարները։

Մոսկուայի նկարչական հաստատութեան պետը փափաք յայտնած է ծանօԹանալու հայ նկարչական կեանքին եւ յօդուածներ ուզած է հայ նկարիչներու մասին։ Նոյն փափաքը յայտնուած է Լենինգրադի յայտնի մէկ շաբաթաթերթի խմբագրութեան կողմէ։

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԾԱԽՔԵՐ

Անգլիա արդէն կը պատրաստուի ընտրական պայքարի. որ կը սկսի 1929 յունիսին եւ Թէ Թեկնածուներուն եւ Թէ քաղաքական կուսակցութիւններուն համար շատ աւելի սուղի պիտի նստի։

Ծախքերու այս յաւելումը յառաջ կուգայ մանաւանդ, ընտրողներու յաւելումէն։ Կը յիշուի որ անցեալներս 5,250,000 կիներ՝ 21-30 տարու, նոր իրաւունք ստացան քուէարկելու։

Ծախքերը զորս երեսփոխանական Թեկնածու մը ստիպուած է ընել իր շրջանին մէջ՝ ընտրական պայքարի առԹիւ, կը հաշուուին ընտրողներու Թիւին համեմատ։ Իսկ կուսակցութիւններն ալ, իրենց պրոպագանդին համար, այս շրջանին, աւելի մեծ գումարներու պէտք պիտի ունենան։

Աւելի մեծ Թուով քուէ հաւաքելու համար, Թեկնածուները յառաջիկայ տարի պիտի դիմեն ուշագրաւ զանազան միջոցներու. — օգտագործելով գիտութեան վերջին գիւտերը եւ 1928-ին, առաջին անգամ ըլլալով՝ ընտրական պայքարին պիտի մասնակցին նաեւ բազմաԹիւ ինքնաշարժ եւ խօսուն սինեմաներ։

Այս բոլորը պիտի ծառայեն ծախքերը աւելցնելու։

1924ին, ընտրուԹիւններու համար ծախսուած էր 921,166 անգլ. ոսկի։ Այսօր մօտաւոր ծախք կը նախատեսուի 3 միլիոն ոսկի։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓՐԻՎԼԱ, 29 Հոկտ. (Սեփ. Թղթ.).— Փրիվայի Հայ Երիտ. Միութիւնը եռանդով յառաջ կը տանի իր գործը։ Արդէն իսկ սկսած է մարմնամարզական փորձերու։ Միութիւնը պիտի բանայ լսարան-ընթերցարան մը։ Ունի արդէն ֆութպոլի խումբ եւ վեց կայտառ տղաքներէ բաղկացած արիներու խումբ մը։ Միութիւնը կը բաղկանայ 27 անդամէ։ Հոկտեմբեր 19ին ընդհ. ժողովին մէջ ընտրուեցաւ վարչութիւնը, որու անդամներն են.— Ատենապետ՝ գ. Սեթեան, ատենադպիր՝ Ս. Մկրեան, գանձապետ՝ Հ. Գարաճեան, խմբապետ՝ Լ. Կարապետեան, օգնականներ՝ Ա. Բապուճեան եւ Մ. Ճիզմէճեան։ Վարչութիւնս կը խոստանայ զարգացնել հայ երիտասարդութիւնը մտաւորապէս, բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս։ Այս առԹիւ բոլոր անդամները կատարեցին իրենց երդումը, գործելու համար միեւնոյն ատեն դառնալու հայրենիքի հարազատ զինուորներ։

Կիրակի, 28 հոկտմ. կէսօրէ ետք ժամը 3ին տեղի ունեցաւ «Արմէնիա»յի՝ Մկրտիչ Փորթուգալեանի սգահանդէսը, նախաձեռնութեամբ Հ. Ե. եւ Եւ. Հ. Կ. Խաչ Միութեանց։ Ներկայ էր կոկիկ բազմութիւն մը։ Եղան արտասանութիւններ եւ բանախօսութիւններ։

Օրուան նախագահը, Պ. Գ. Սեթեան հրաւիրեց ներկաները առանց խտրութեան անդամագրուիլ Հայ Երիտ. Միութեան։ Պ. Յովհաննէս Պապիկեան յանուն ժողովուրդին առաջարկեց յաճախ այսպիսի հանդէսներ սարքել։ «Քանի որ բոլորս ալ իրարմէ հեռու կը գտնուինք, գոնէ հանդէսներու մէջ իրար տեսնենք»։ Հանդէսը վերջացաւ երգերով եւ նուագով։

Թղթակից

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VII

Ես ուզեցի այս ամէնը, կը [...] Գիտէի որ այսպէս պիտի [...]ներ, Թոյլ տուի որ ճա[...] գիս քաշէ։ Վա՜յ ինծ[...] պիտի քաւեմ։

[...]թեան այս պատրանքը [...] իրեն ամբողջ գիշերը, [...]րն ալ ճէննարճէնթուի [...] ատեն։ Օդն ամպամած, [...] մշուշապատ էր, բայց [...] Առով մէկտեղ ուզեց [...] յուսալով որ օդը կը բաց[...] իրապէս քաջութեան, [...] եւ անտարբերութեան ա[...] մը տալու համար։

[...] կարելիութիւն ունէինի[...] լեռներն ու հորիզոն[...] կ'ուզէր կատարել ինչ որ վճռած էր։ Միայն մեկնելէն առաջ վայրկեան մը վարանեցաւ։

— Հապա եԹէ մայրս հոս գտնուէլս իմանալով չուզէ գալ եւ փախի. միԹէ ժամանակ կորսնցնել չէ՞ որպէսզի ատիկա պատահի։

Պառաւը ապահովեց զինքը, յանձն առնելով կարելի եղածին չափ շուտ բերել տալ Ոլին։ Անանիա մեկնեցաւ։

Առաջնորդը ձիու վրայ հեծած առջեւէն կ'երԹար, երբեմն կանգ առնելով լուռ հեռաւորութեան արծաԹէ մշուշին մէջ, երբեմն տեսնելով արահետին խորը՝ գորշ կտաւի մը վրայ ջրանկար պատկերի մը նման։ Անանիա ետեւէն կ'երԹար։ Իր շուրջը, իր ներսը մշուշ էր ամէն բան, բայց այս ծըփուն շղարշին մէջէն կը վատորոշէր Սբատա լերան դիմաստուերը, իսկ ներսը, հոգին շրջապատող մըշուշին մէջէն, կը տեսնէր այս հոգին ինչպէս կը տեսնէր լեռը, մեծ, անհուն, կարծր եւ հրէշային։

Ողբերգական լռութիւն մը կը շրջապատէր ճամբորդները, ընդհատուած երբեմն բազէներու կանչէն։ Մշուշին մէջ, ժայռուտ արահետին կողերուն տարօրինակ ձեւեր կ'երեւային եւ գիշակեր Թռչուններու կանչը կը Թուէր ըլլալ մարդուն անյքէն խռոված խորհրդաւոր ձեւերուն վայրի ձայնը։ Անանիա կը կարծէր որ կը քալէր ամպերու մէջ, կը զգար երբեմն պարապութեան իմաստը, գլուխ պըտոյտն արգիլելու համար ուժգնօրէն նայելու ստիպուած էր արահետին։ Ժամը 9ին բարեբախտաբար մշուշը փարատեցաւ։ Այդ պահուն ճամբորդները կ'անցնէին կածանէ մը։ Անանիա հիացման աղաղակ մը արձակեց, գրեԹէ բանի խլուած համայնապատկերին մեծավայելուչ գեղեցկութենէն։ Ամբողջ լեռը ծածկուած երեւցաւ ծ զկեալ հոնիի մանիշակագոյն վերարկուով։ Անդին տեսքը խորունկ ձորերուն, բարձր գագաԹներուն որոնց կը մերձենային հետզհետէ երկու ճամբորդները, լուսաւոր մշուշին պատառուած շղարշին, լոյսի ու ստուերի խաղերուն մէջէն, յամրօրէն փարատող տարօրինակ ամպերով նկարուած լուրթ երկինքին տակ կը Թուէր աննման գեղեցկութեամբ նկար մը, յիմարացած արուեստագէտի երազ մը։

— Որքա՜ն մեծ, գեղեցիկ եւ ուժեղ է բնութիւնը, մտածեց Անանիա։ Անհուն սրտին մէջ ամէն բան անարատ է։ Ա՜հ, եԹէ հոս գտնուէինք երեքս մէկ, ես, Մարգարիտ եւ մայրս, ո՞վ պիտի մտածէր անմաքուր բաներուն վրայ որոնք մեզ կը բաժնեն։

Ցոյսի նշոյլ մը Թափանցեց մտքէն ներս. եԹէ Մարգարիտ իսկապէս սիրէր զինք, ինչպէս որ գոյց տուած էր վերջին օրերը, եւ եԹէ հաւանէր...

Այս յոյսով քալեց բաւական տեղ, մինչեւ որ հասաւ Սբատա լերան զառիվերին գագաԹը, սկըսելու համար ճէննարճէնթու բարձրագոյն գագաԹին վերելքը։ Զորին խորը հեղեղ մը կը վազէր հսկայ ժայռերու եւ լաստենիներու պուրակներուն մէջէն։ Խորհրդաւոր տեղին խոր լռութեան մէջ կը լսուէր սօսափիւնը լաստենիներուն, պատճառելով տարօրինակ տպաւորութիւն մը։ Անանիա կը կարծէր որ իր յոյսը կ'ոգեւորէր շրջապատը։

Բայց նորէն ինկաւ մութ մտածումներու մէջ եւ արտառոց ծրագիր մը անցաւ մտքէն. մենակեաց մը ըլլալ։

— ԵԹէ ծածկուէի այս լեռներուն մէջ, Թռչուն ու խոտ ուտելով ապրէի։ Ինչո՞ւ մարդը չի կրնար խզել այն կապերը որոնք կը միացնեն զինք մարդոց հետ։ Զարադուստրա՞, այո բայց ան ալ գրեց անգամ մը. «Ո՜հ, ո՜րքան մինակ եմ։ Չկայ մէկը որուն հետ ծիծաղիմ, մէկը որ զիս մխիԹարէ քաղցրութեամբ...»

* *
*

Վերելքը տեւեց 3 ժամ, յամր եւ վտանգաւոր։ Երկինք պարզուեցաւ բոլորովին հովը փչեց, հերձաքարուտ կատարներ փայլեցան արեւէն՝ սպիտակ պատկերներգծելով անհուն կապոյտին վրայ։ Կըղզին պարզեց համապատկերը յըստակ լեռներու, գորշ երկիրներու, փայլուն լիճերու եւ հոս ու հոն ծովուն շոգիի գծերու։

Անանիա երբեմն մտացիր էր, կը հիանար, հետաքրքիր կը հետեւէր առաջնորդին ցուցումներուն եւ կը նայէր դիտակով, բայց հագիւ Թէ հրաշագեղ համայնապատկերին քաղցրութիւնը վայելել կը ջանար, վիշտն ինքնամփոփուիլ կուտար վագրի մը նման Թաթին հարուած իջեցնելով։

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀԵԹՈՒՄ

Իտալացի լրտեսները կը խոստովանին

Գրեցինք թէ ֆրանսական ոստիկանութիւնը վերջերս ձերբակալեց երկու Իտալացիներ՝ իբրեւ լրտես։ Ասոնցմէ գլխաւորը՝ Լորէնցօ Նաքացցանի Լիոնի իտալական հիւպատոսարանին մէջ պաշտօնեայ է. իսկ մեղսակիցը՝ Փիէր Վանէլլի, ֆրանսական հպատակ, անբաժան է Նաքացցանիի։ Ոստիկանութիւնը Վանէլլիի մասին կասկածած էր յունիսի սկիզբը, տեսնելով որ յիշեալը՝ առանց նիւթական միջոցներ ունենալու՝ շարունակ կը ճամբորդէ Լիոնի եւ Թուլոնի միջեւ, երբեմն ալ Նաքացցանիի հետ Զուիցերիա կ'երթար։

Վերջերս, երբ Վանէլլի Փարիզ եկաւ, կասկածի վրայ ձերբակալուեցաւ եւ ոստիկանութիւնը վտանգաւոր թուղթեր գտաւ վրան։ Խուզարկութիւններ կատարուեցան նաեւ Նաքացցանիի Լիոնի բնակարանին մէջ, ուր փաստեր ձեռք բերուեցան թէ յիշեալը լրտեսութիւն կ'ընէր ի հաշիւ օտար պետութեան մը, որ տեղեկատու կեդրոն մը հաստատած էր Զուիցերիոյ մէջ։

Կ'ըսուի թէ Նաքացցանի հրահանգ ստացած էր յիշեալ պետութենէն՝ տեղեկութիւններ քաղել ֆրանսական բանակի եւ նաւատորմի ընդհանուր կազմակերպութեան շուրջ, ու մասնաւորապէս ձեռք բերել օրինակ մը այն զէնքէն, զոր վերջերս ընդունած է ֆրանսական բանակը, կամ գոնէ անոր պատկերէն նմոյշ մը։ Նաքացցանի իր ինքնաշարժին մէջ մասնաւոր թաքստոց մը պատրաստել տուած էր, յիշեալ զէնքէն հատ մը պահելու եւ զայն ապահով Զուիցերիա փախցնելու համար։

Ոստիկանութիւնը այժմ կը փնտռէ խնդրոյ առարկայ ինքնաշարժը, որ դեղին ներկուած է եւ երկար ատենէ ի վեր կը ծառայէր Նաքացցանիի եւ բարեկամներուն։

Նաքացցանի եւ Վանէլլի խոստովանութիւններ ըրին իբրեւ լրտես իրենց գործունէութեան մասին եւ տեղեկութիւններ տուին գաղտնի կազմակերպութեանը մասին այն պետութեան, որուն հաշուոյն կը գործէին։ Նաքացցանի անդամ էր ֆաշիստ կուսակցութեան, սակայն Լիոնի մէջ շարունակ հակաֆաշիստ շրջանակներու հետ յարաբերութեան մէջ էր։

Բացի վերոյիշեալ երկուքէն, ձերբակալուեցաւ նաեւ իտալական հպատակ Գլէմէնթէ Մոսսէթթի, որ մասնաւոր գաղտնի ոստիկան եղած էր Լիոնի մէջ։

Լրտեսական այս գործը երեւան հանուեցաւ Լիոնի գաղտնի ոստիկաններէն մէկուն կողմէ, որ վերջերս Իտալիա գացած էր եւ զոր Նաքացցանի մատնած էր իտալական իշխանութեանց։ Լիոն վերադարձին, գաղտնի ոստիկանը քննութիւն բացաւ եւ երեւան հանեց լրտեսները։

Մակեդոնական մրցակցութիւնը

«Թայմզ»ի Սոֆիայի թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Ջեռնարկներ կատարուեցան հաշտեցնելու համար Մակեդոնիոյ Յեղափոխական կազմակերպութեան հակառակորդ խմբակներու անդամները, որպէսզի վերջ մը տրուի արիւնահեղութեանց։ Կը թուի թէ այս ձեռնարկները լաւ արդիւնքի պիտի յանգին։

Վերջերս այս մասին բանակցութիւններ կատարուելէ յետոյ, Փրոթոկէրոֆի կուսակից վոյվոտներէն մաս մը, ներկայացուցիչները Սթրումիցայի եւ Սելանիկի յեղափոխական շրջաններուն, գլխաւորութեամբ Շքարթոֆի, ստորագրեցին յայտարարութիւն մը, որով կ'ըսեն թէ՝ առանց ուժ տալու Իվան Միխայլոֆի, պիտի դադրեցնեն անոր դէմ մղուած կռիւը եւ առայժմ կը լքեն կազմակերպութեան գործօն ուժերու շարքերը։

Ներկայիս Միխայլոֆ կատարելապէս կը տիրապետէ Մակեդոնական կազմակերպութեան։ Ազգային Կոմիտէն, որ Մակեդոնական օրինական ընկերութեանց վրայ հսկակշռի դեր կը կատարէ, որոշեց պաշտօնէ հրաժարեցնել «Մակեդոնիա» թերթին խմբագիրը եւ անոր օգնական Գուլիշեֆը, որոնք շարունակ քննադատած էին վերջին շարժումները, ըսելով որ ներքին կռիւները աղետալի են յեղափոխական գործին համար։

Արեւլ. Նահանգներու Թուրքերը կը բողոքեն

Արեւելեան Նահանգներու վաճառականները տնտեսական գործավարութեան մօտ բողոքներ ըրած են Ռուսիոյ հետ կատարուած առեւտրական գործերուն շուրջ։ Այս բողոքներուն համաձայն, Ռուսերը Կովկասի մաքսատուններուն մէջ դժուարութիւններ կը հանեն Թուրքիոյ ապրանքներուն դէմ։ Ամէնէն աւելի Արդուինի վաճառականները ենթակայ եղած են այս դժուարութեանց։

Առեւտրական պայմանագրութեան համաձայն, այս շրջանի ձիթապտուղները կ'արտածուին Ռուսիա, որ սակայն ծանր մաքսատուրք կը գանձէ։ Ձիթապտուղին օխան տեղւոյն մէջ 20 ղրուշի կը ծախուի եւ օխա գլուխ ալ 15 ղրշ. կը գանձուի եւ նոյն ապրանքին օխան Ռուսիոյ մէջ 120 ղրշ.ի կը ծախուի։ Ռուսիա այս ընթացքը կը բռնէ, Աճառիստանի ձիթապտուղները պաշտպանելու նպատակով։

Արիւնալի կռիւներ Եգիպտոսի մէջ

Գահիրէէն կը հեռագրեն.—

Նախկին վարչապետ եւ Վաֆտ կուսակցութեան նախագահ Մուսթաֆա Նահաս փաշայի Մանսուրա ճամբորդութեան հետեւանքով մեծ ցոյցեր տեղի ունեցան։ Ոստիկանութիւնը ուզեց ցրուել ցուցարարները, որուն վրայ ընդհարում տեղի ունեցաւ։ Ոստիկանները օդին մէջ զէնք պարպեցին։ 18 ոստիկաններ եւ երեք ցուցարարներ վիրաւորուեցան։ Տասներկու հոգի ձերբակալուեցաւ։

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը

ՎԻՎԻԷԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ «Անդրանիկ» խումբի։ Այս կիրակի։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին քաղաքապետարանի սրահին մէջ։ Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ։

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։ *Մուտքը ազատ է*

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Դրամաթիք Ստուդիան ղեկավ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ 10 Նոյեմբ. Շբ. երեկոյ ժամը 8.30ին, 84 Rue Chape, պօն թէատրի մէջ

Առաջին անգամ կը ներկայացնէ Մ. Մարութեանի՝

ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ

Կը մասնակցին՝ Տիկ. Տիկ. Սիրուշ, Սօնիա, Ակաեան, Պ. Ս. Ազարեան եւ Ստուդիայի լաւագոյն ուժերը։

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ԾԱՆՕԹ.— Սոյն ներկայացումը՝ Վալանսի մէջ Նոյեմբեր 17ին, իսկ Վիէնի մէջ Նոյեմբեր 18ին։

Հ. Յ. Դ.

Պուա-Քոլոմպի Եռագոյն կոմիտէի ժողովը՝ գալ շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Փարիզի Պելվիլի կոմիտէի ժողովը՝ գալ շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple։ Նիւթ՝ «Թուրքիոյ հարցարան»ը։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան կոմիտէի ընկերա-համակրական ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին 72 Rue Etienne Dolet.

Իսի-լէ-Մուլինոյի Վռամեան ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներէն կը խնդրուի ներկայանալ անդամատետրով։

Վիէնի շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հաւիրէ բոլոր ընկերները, գալ շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին Հայ ժողովրդային լսարանին մէջ։ Ներկայ պիտի ըլլայ ընկ. Ա. Ջամալեան։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ ենթակոմիտէի բոլոր խումբերու ընկերները այսօր ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Մարսէյլի Պատ. միութեան անդամական ժողովը՝ գալ շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Հիւսեան։

Լիոնի Պատ. Միութեան Ընկերական Ընդհ. ժողովը՝ կիրակի առաւօտ ժամը 10.15-ին Գրադարանի Սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բացակայողները նկատի կ'առնուին։ Ժողովէն յետոյ ընկ. Արարատ-Մինոէ կը խօսի՝ «Միացեալ եւ Անկախ Հայաստան» նիւթի մասին։

Պէլֆորի Վազգէն Կոմիտէի ժողովը՝ կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Վիէնի Կ. Խաչի ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Հայ ժողովրդային լսարանին մէջ։ Ներկայ կ'ըլլայ Ա. Ջամալեան։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Զ. Ո. Մ. ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻՆ ՀԱՄԱՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները «Նուագախումբի ֆոնտ»ին համար.

Պ. Պ. Ս. Մինասեան 20 ֆր., Ա. Արծրունի, Վ. Գլխեան, Ե. Օզանեան, Օ. Գավաֆեան, Ե. Վարդեան 10ական։ Կ. Փափազեան, Կ. Փափազեան, Վ. Վարպետեան, Հ. Եափուճեան, Մ. Աշըրեան, Խ. Քէօքէրեան, Փ. Դուլիթեան, Պ. Տէրտլեան, Յ. Պօզիկեան, Մ. Խաչատուրեան, Մ. Գավաֆեան, Պ. Աբօեան, Ա. Գաբուճեան, Ա. Պետոեան, Յ. Ազատեան, Ա. Էյվազեան, Ոմն, Ն. Արարատեան, Յ. Անասեան 5ական։ Գումար 165 ֆրանք։

Միութիւնս ընտրած է 3 անդամներէ յանձնախումբ մը «Նուագախումբի ֆոնտ»ի մղում տալու համար։

Նուիրատուութիւնները կարելի է ղրկել թերթերու միջոցաւ կամ հետեւեալ հասցէով.— Gureghian M. 53, Rue Arthur Rozier, PARIS 19e.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լը Սալէն ժիրօ, Ա. Գ.— 35 ֆր.։ Փոռ տը Պուք, Զ. Զ.— 35. Սկըսանք ղրկել։
Մարսէյլ, Պ. Տ.— 94։
Սէն Թ'Անթուան, Տիկ. Ս.— 70։
Վալանս, Յ. Է.— 70։
Վիվիէ, Վ. Մ.— 34.25։
Սէն Թ'Էթիէն, Լ. Պ.— 100։
Կրաս, Ա. Տ.— 25։
Լէ զ'Օլիէռ, Յ. Կ.— 5։
Մարսէյլ, Լ. Ճ.— 10։
Մարսէյլ, գործ.— 676։
Սէն Թ'Էթիէն, Մ. Ա.— 100։
Փօն տը Շէրիւի, Հ. Ն.— 35։
Գահիրէ, Ա. Ս.— 4 անգլ.

ԹԱՏԵՐ. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Արեւմ. Եւրոպայի Հ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ։ Կը մասնակցի Պ. Մ. Մարութեան, 24 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Էմիլ Զոլայի սրահին մէջ։ Կը ներկայացուի՝

ՉԱՐ ՈԳԻՆ

Տոմսերը կը ծախուին բոլոր հայ ճաշարաններուն եւ նպարավաճառներուն քով, իսկ ներկայացման օրը կիշէն։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՇԱԲԱԹ 3 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

3 NOVEMBRE 1928

...ՏԱՐԻ ԹԻՒ 794

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՈՒ ԽՕՍՔ

...ԻՄԻՈՅ ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ...

...ցեալները խմբագրականով մը կը բացատրէինք թէ Մու... քայլեր Վիլհելմի քաղաքականութեան կը հետեւի ...իոյ մէջ, իբրեւ տեսակ մը հովանաւոր։

...ղ կ՚ապացուցանեն իտալական հրատարակութիւնները, ...անաւանդ սեւ շապիկաւոր Հռոմի քաղաքական եւ դի... ...գիտական աշխատանքները։

...փոլիթիքա», իտալական լուրջ հանդէս մը, վերջերս հրա... ...ակեց ուսումնասիրութիւն մը, «Կովկասի ժողովուրդները ...կովկասեան հարցը»։ Ինչպէս կ՚երեւայ, հեղինակը, Պ. Լամ... ...մօտէն տեղեակ է կովկասի վերջին անցքերուն, եւ իւ... ...իւր ժողովուրդի անցեալ պատմութեան։ Հայ ժողովուր... ...լ նուիրած է գլուխ մը, սկսելով հին դարերէն.

— «Հայերը ծանօթ էին քրիստոնէական թուականէն հինգ ...առաջ. այդ շրջանէն ի վեր, միշտ ապրած են այն հողին ...ուր կը գտնուին այժմ։

...Ազգի վիճակին հասած՝ Աթէնքի եւ Հռոմի շրջանին, Հա... ...ան վայելեց անընդհատ անկախութիւն մը, իր 25 դարու ...թեան 12 դարերու ընթացքին»։

...յս ընդհանուր գիծերով, իտալացի գիտնականը կը հասնի ...եւ մեր օրերը,— անկախութեան հռչակումը 1918 Մայիս ...եւ անկումը։ Կը յիշէ նաեւ որ Հայերը ունէին «բաւական ...որ կուսակցութիւն մը, Դաշնակ, ազգային-ընկերվարա... ...ձգտումով»։

...ատմական ծանօթութիւններէն աւելի, Պ. Լամպէրթիի ...կէտն է որ կը գրաւեցնէ մեզ։

...տալացի հեղինակը ջերմ կուսակից է կովկասի ժողո... ...դներուն անկախութեան։ Ամբողջ կովկասի անջատման։ ...էջի մէջ կը շեշտէ այս տեսակէտը։ Թարգմանենք մանա... ...ն հատուածը որ կը գտնուի հայկական բաժնին մէջ.

— «Գալով մեծ Հայաստանի մը երազին, Հայերը այսօր ...ած են թէ՝ այն իրողութիւնն իսկ որ Թուրքիոյ իրենց ...րները շատ մէջակ թիւի մը իջած են, իսկ Թուրքերը ...տնդուած՝ Անատոլուի մէջ, երբեմնի կարեւորութենէն ...է հայկական խնդիրը։ Հայկական անկախ պետութեան ...գոյութիւնը աւելի դիւրաւ իրագործելի է Անդրկովկասի ...անգամ մը որ տապալի համայնավարական տիրապետու... ...նը, որուն դէմ կը կռուին բոլորը։

«Անկախ, այլ միւս դրացի հանրապետութեանց (Վրաս... ...եւ Ազրբէջան) միացած Հայաստան մը՝ արդի խորհրդային... ...նակցային հանրապետութեան հողային սահմաններուն մէջ, ...նոյն ատեն բաւարար պատուար մը պիտի ըլլայ Թուրքե... ...դէմ, յանկուցիչ փարոս մը՝ աշխարհի մէջ ցիրուցան եղ... ...ներուն համար, եւ երաշխիք մը՝ զարգացման ու յառաջ... ...ութեան։»

...ուրեմն, անկախ Հայաստան, բայց ոչ Թուրքիոյ հողերուն ...այլ միայն եւ միայն կովկասի մէջ։ Թո՛ղ Ռուսաստանէն ...ատուին կովկասի բոլոր ժողովուրդները, անկախ պետու... ...կազմեն, եւ յետոյ դաշնակցին, իբրեւ պատուար՝ համայ... ...վարական եւ առ հասարակ ռուսական հոսանքին դէմ։

...Այս է հիմնական ծրագիրը Իտալիոյ համար — «Փոլի... ...ն ալ կը ներշնչուի Մուսոլինիէն, ինչպէս բոլոր սեւ շա... ...ւոր թերթերը։

...եւ արդէն, Պ. Լամպէրթի բառերը չի ծածկեր։ Ան ամէն ...կ՚ըսէ իր ստորագրութեան տակ.

— «Եթէ այսօր առկախ հարցեր կան տակաւին, ինչպէս ...կ սահմանավէճերը, կրնան բարեկամաբար կարգադրուիլ։ ...Յետոյ, պէտք է յիշել թէ կովկասի ժողովուրդներուն ան... ...թիւնը կրնայ տեղի ունենալ Ուկրայնայի (Աստուած ...եւ Թուրքեստանի անկախութեան հետ միաժամանակ... ...րպով Ուկրայնա եւ կովկաս պիտի կազմեն ամէնէն ...հակախորհրդային զանգուած մը, ինչ որ լաւագոյն գրա... ...նը պիտի ըլլայ տեւական խաղաղութեան մը»։

...հեղինակը այնուհետեւ կը շեշտէ այսպիսի ելք մը քաղա... ...ն եւ տնտեսական առաւելութիւնները Եւրոպայի համար ...մոռնար յիշել թէ «Պարսկաստանը և Թուրքիան ալ պիտի ...ւէին»։

...այսպէս, ամբողջ ծրագիրը հիմնուած է Ռուսաստանի քայ... ...ան վրայ.

— «Անշուշտ, Ռուսիան դիւրաւ ձեռք չպիտի քաշէ կով... ..., «ռուսական թագի ամէնէն թանկագին մարգարիտէն». ...չպիտի քաշէ նաեւ Ուկրայնայէն, «իր պատուհանը Սեւ ...վրայ», որ ցորեն եւ ածուխ կը հայթայթէ իրեն։

...Բայց ասիկա պատճառ մը չէ որ կովկասը համակերպի ...կան տիրապետութեան։ Պատերազմը ժողովուրդներուն ...ցուց իրենց անկախութեան իրաւունքը, եւ մարդկային ...էկ ուժ չպիտի կրնայ այսուհետեւ կասեցնել ազատութեան ...ցող ազգերու խոյանքը»։

...իտակցաբար կատարեցինք այսքան մէջբերում, որոշ գա... ...ր տալու համար ընթերցողներուն։ Թերեւս աւելի ունե... ...ամբողջութեամբ թարգմանելու զայն։

...ուշագրաւ է որ «Պրոմեթէ», կովկասեան ծանօթ կոմիտէին ...նը, մասնաւոր գնահատութեամբ հրատարակած է «Փոլի... ...ի այս ուսումնասիրութիւնը։ Չէ՞ որ դրուած առաջարկը ...ղջովին կը համապատասխանէ այդ կոմիտէի ծրագրին։

...ալը կը խօսինք այդ մասին։ Շ.

МАՄՈՒԼ

ԿԱՄԱՑ ԿԱՄԱՑ...

Արեւ, եգիպտոսի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, պարզելով Թուրքիա մնացած Հայերուն ողբերգական կացութիւնը, դարման կը խնդրէ... Երեւանէն. (24 հոկտ.)

— «Ո՞վ ուրեմն պիտի հետաքրքրուի Թուրքիոյ սանձարձակ քմայքին յանձնուած հարիւր հազարէ աւելի հայութեան վիճակովը։

Մեր զգացումներն ու մեր տրամաբանութիւնը մեր հայեացքը միայն մէկ կողմ կը դարձնեն.— Դէպի Հայաստան ու անոր անդամակցած Միութիւնը։

Արդարեւ, միայն մեր կառավարութիւնն է որ հնարաւորութիւն, պարտականութիւն եւ իրաւասութիւն ունի այս մասին ոեւէ քայլ առնելու։

Մեր հայրենի կառավարութեան վերաբերմունքը դէպի իր երկրին թրքութիւնը ծանօթ է։ Մեր սակաւահող ու աղքատ երկրին մէջ 80,000է աւելի թըրքութիւն մը, վերջերս ո՛չ միայն տեղաւորուեցաւ իր թողլքած վայրերուն մէջ, այլ եւ ամէն առթիւ կը վայելէ հոգածութիւն եւ պաշտպանութիւն, սպառելով մեր պիւտճէին կարեւոր մէկ մասը։ Եւ ասիկա կը կատարուի անշուշտ Մոսկուայի թելադրութեամբն ու գիտակցութեամբը։

Այս զոհողութիւնը մեր հայրենիքին, չի կրնար միակողմանի ըլլալ եւ անարձագանգ մնալ սահմանէն անդին, ինչ որ ալ ըլլայ հոն տիրող բէժիմը։

Մենք կը կարծենք թէ Երեւանի վարիչները պարտականութիւն ունին, Խորհուրդներու Միութեան իրենց մէկ անդամի հանգամանքովը, Մոսկուայի կեդրոնական կառավարութեան ուշադրութեանը յանձնելու Թրքահայոց վիճակը՝ զայն բարելաւելու համար համապատասխան կարգադրութիւն մը ընելու մտօք։ Ասիկա ո՛չ սահմաններու սրբագրութեան հարց է և ոչ ալ Թուրքիոյ ներքին գործերուն միջամուխ ըլլալու խընդիր, որ կարենար կնճռոտութիւններու դուռ բանալ եւ որմէ զգուշանալ հարկ դատէր Մոսկուան։ Ասիկա բարի դրացնութեան եւ Հայաստանի կառավարութեան՝ իր երկրին թուրք բնակչութեան համար ըրած զոհողութեանց գէթ չափով մը փոխարինութեան խնդիր մըն է։

Երեւանէն ու Մոսկուայէն զատ ուրիշ ոչ ոք կրնայ օգտակար ըլլալ Թուրքիոյ հայութեան։ Անոնք իրենց վերաբերումովը դէպի իրենց սահմաններուն մէջ ապրող թրքութիւնը՝ ստեղծած են արդէն իրաւունք, գէթ բարեկամաբար, ձեռնարկ մը ընելու համար Էնկիւրիի մէջ»։

Ընթերցողները պիտի յիշեն թէ, երբ մենք այդպիսի թելադրութիւններ կ՚ընէինք, ռամկավարները կը հեգնէին եւ չէին հանդուրժեր որ խելք սորվեցնենք Հայաստանի «իմաստուն» վարիչներուն։

ՄԵՌԵԼՈՑԸ

Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ առջի օր Փարիզի եւ արուարձանի գերեզմանոցները ընդունեցին բազմաթիւ այցելութիւններ, հակառակ աննպաստ օդին։ Միայն Փարիզի գերեզմանները այցելողներու թիւը եղած է 477,638, մինչ անցած տարի 562,063 էր։ Արուարձանի գերեզմանները այցելեցին 493,059 հոգի. 1927ին այս թիւը եղած էր 502,971։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սանասարեանի դատին շուրջ

Անցեալ կիրակի Պոլսոյ Քաղաքային Բ. Ատեանին առջեւ տեղի ունեցաւ Սանասարեան խանի նախնական դատավարութիւնը։ Պոլսոյ կուսակալութեան կողմէ ներկայ էր Ասըմ պէյ, իսկ պատրիարքին կողմէ՝ Նէճաթի պէյ, Պ. Պ. Մ. Նարլեան եւ Լեւոն Զիվէր։

Ասըմ պէյ կարգ մը դիտողութիւններ ըրաւ եւ պատրիարքին կողմէ իբրեւ ապահովութիւն ցոյց տրուած 7000 ոսկին քիչ գտաւ, նկատելով որ խանը մօտ մէկ միլիոն ոսկի կ՚արժէ։

Պատրիարքին փոխանորդները պատասխանեցին բոլոր առարկութեանց եւ շեշտեցին թէ խնդիրը խանին սեփականութեան մասին չէ, այլ պարզապէս կ՚ուզեն առժամեայ վճիռ մը ձեռք բերել, որպէսզի խանին վարձքերը գանձուին ո՛չ թէ կուսակալութեան, այլ Պատրիարքարանին կողմէ։ Այդ խանին հասոյթը յատկացուած է ազգին աղքատ եւ կարօտ տղոց կրթութեան եւ սնունդին, եւ վարձքերը չգանձուելու պարագային անոնք պիտի զրկուին մարմնական եւ մտաւոր սնունդներէ։

Նախագահող դատաւոր Օսման պէյ երկու կողմերը լսելէ յետոյ, յայտնեց թէ սկզբունքով ընդունած է «իճրա»յի յետաձգման առաջարկը, որով խանին վարձքերը ըստ առաջնոյն պիտի գանձուին պատրիարքին կողմէ։ Իսկ 15 օր յետոյ պիտի սկսի բուն դատավարութիւնը՝ շէնքին սեփականատիրութեան մասին։

Մուսթաֆա Քէմալի ճառը

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն 1 նոյեմբեր թուականով.—

Ազգային Մեծ Ժողովի երրորդ նստաշրջանը բացուեցաւ այսօր ժամը 13ին։ Մուսթաֆա Քէմալ խօսեցաւ մեծ ճառ մը, որ Էնկիւրիի անթելի կայանին միջոցաւ հաղորդուեցաւ ամէն կողմ, 1600 մեթր երկար կոհակներով։

Հանրապետութեան Նախագահը իր ճառին մէջ շեշտեց թէ արտաքին քաղաքականութեան մէջ Թուրքիոյ յարաբերութիւնները բնականոն են բոլոր պետութեանց հետ։ Վստահութիւն յայտնեց թէ Խորհրդարանը պիտի վաւերացնէ վերջերս կնքուած դաշնագիրները, մանաւանդ Աֆղանիստանի եւ Պարսկաստանի հետ կնքուածները, որոնք կը բարելաւեն յարաբերութիւնները այդ երկիրներուն հետ։ Նոյնը՝ Իտալիոյ հետ կնքուած դաշնագրին համար, որ երկու երկիրներու միջեւ ապահովութեան մթնոլորտը բարւոքեց եւ երեւան բերաւ երկու կողմի անկեղծ զգացումները։ Եւ սակայն դեռ կարգադրուելիք երկու կարեւոր խնդիրներ կան. Սուրիոյ սահմանագլուխին ապահովութիւնը եւ փոխանակելի կամ ոչ-փոխանակելի բնակչութեանց իրաւունքները։

Գալով ելմտական խնդիրներուն, կաղին ըսաւ թէ կառավարութիւնը մօտ օրէն Խորհրդարանին պիտի ներկայացնէ ծրագիր մը՝ Նախապատերազմեան պարտքերու կարգադրութեան համար, թէեւ առով պիտի ցնցուի Թուրքիոյ ելեւմուտքը։

— Բարոյական եւ ազգային պարտականութիւն մըն է, ըսաւ, ճանչնալ իր պարտքերը։ Եւ այդ է պատճառը, որ վճռեցինք կարգադրութիւն մը ընել այդ մասին։

⁂ Խալք կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակցութիւնը գումարուելով վարչապետ Ըսմէթ փաշայի նախագահութեան տակ, վերընտրեց իր դիւանը։ Նախկին Ներքին Նախարար Ճէմիլ պէյ փոխ Նախագահ ընտրուեցաւ խորհրդարանային խմբակցութեան, Րէճէպ պէյի տեղ, որ հանրօգուտ շինութեանց նախարար անուանուեցաւ։

Լատինական տառերը ընդունուած

Մուսթաֆա Քէմալի ճառէն վերջ, Ազգային Մեծ Ժողովը միաձայնութեամբ քուէարկեց այն օրինագիծը, որով Թուրքիոյ մէջ կ՚ընդունուին լատինական տառերը։

Սովը կը ծանրանայ Ռուսիոյ մէջ

Ռուսիայէն հասած նոր տեղեկութիւններու համաձայն, սովը ծանր համեմատութիւններ կ՚առնէ ամբողջ երկրին մէջ։ Ոչ միայն հացը կը նուազի՝ մտահոգիչ կերպով, այլ նաեւ միւս ուտելիքները։ Կարագ, հաւկիթ եւայլն. գրեթէ ամբողջովին անհետացած են հրապարակէն։

Բոլոր մեծ քաղաքներու մէջ, երկար պոչեր կը կազմուին մեծ վաճառատուններու առջեւ՝ կտաւ գնելու համար։ Կը պակսի նաեւ ածուխն ու վառելափայտը։ Նոյնիսկ պէնզինը անգտանելի կը դառնայ։

Խորհրդային կառավարութիւնը ազդարարեց բանուորական կազմակերպութեանց թէ յառաջիկայ ձմեռը շատ խիստ պիտի ըլլայ, որովհետեւ անկարելի է ցորենի եւ ուրիշ ուտեստեղէնի սովին առաջքն առնել։ Ուստի բանուորները կը հրաւիրուին կրճատել շինուած առարկաներու սպառումը, որպէսզի անոնցմէ աւելի մեծ քանակութեամբ ղրկուին գաւառները։

Պարենաւորման Գերագոյն Կոմիտէն տեսնելով որ խիստ դժուար է հաճար հաւաքել, որոշեց ժողովուրդը եգիպտացորենով կերակրել։

Այլ առակ լուարուք...

Ռիկայէն կը հեռագրեն 1 նոյեմբեր թուականով.—

Մինչ Մոսկուայի «Իզվէստիա»ն կը գրէ թէ խորհրդային կառավարութիւնը մեծ դժուարութիւն կը քաշէ կերակրելու

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԵՐԿՆԷՐ ԵՐԿԻՆ ԵՒ ԵՐԿԻՐ...

... Եւ ծնաւ «Սգապսակ Հայաստանի» (քերթուածներ՝ Միսաք Նուպարեանի)։

Բարեկամս Միսաք, որ իբր մարդ հազար անգամ աւելի կ՚արժէ քան իբր բանաստեղծ, գիտեմ թէ չպիտի առնուի, երբ իր բոլոր բարեկամներէն վերջ, ես ալ կրկնեմ թէ կը քերթէ ինչպէս կը կատարէ առօրեայ չորս գործողութիւնները,— ուտել, խմել, պառկիլ ու մնացեալը,— առանց գրական յաւակնութեան, իր քերթուածներուն տալով պարզ, անսեթեւեթ ձեւ մը, որ շատ կը յիշեցնէ իր ամենօրեայ արդուզարդը։

Գիտեմ որ բարեկամս Միսաք, ծնած օրէն ի վեր կ՚աշխատի իր բանաստեղծութիւններուն վրայ։ Բայց եթէ երկար տարիներու այդ աշխատանքը կ՚արտադրէ կարճ, կէս-շունչի երկարութեամբ գըրքոյկ մը (բարեբախտաբար) ու չի գոհացներ բոլորին ճաշակը (դժբախտաբար), յանցանքը հեղինակինը չէ անշուշտ, ոչ ալ մերը կամ միւսներունը, այլ իր ծնողքինը, որ գերզգացութեամբ մը օժտեր են Միսաքը։

Հոգւով սրտով բանաստեղծ՝ Մ. Նուպարեան կը զգայ ուժգնօրէն, բայց այն պահուն՝ երբ գրելու տրամադրութիւն չունի։ Իսկ երբ գրիչը ձեռք առնէ, մուսան փախած կ՚ըլլայ, ու Նուպարեան ճարահատ՝ մեզի կուտայ ինչ որ երկար փնտռտուքներէ յետոյ, ցերեկուան ու գիշերուան լոյսերուն տակ հերոսական տքնանքով՝ կը յաջողի վերջապէս գտնել իր գանկին տակ,— գործածուելէ յետոյ՝ նետուած գրչի կոտրտուքներ։ Կամ թերեւս, ներշնչման ազդեցութեան տակ, զգացումներու փոթորիկ մը կը քանդէ ինչ որ կայ իր ներսը՝ իբր արժէքաւոր գեղեցկութիւն ու թուղթին կը յանձնէ ձեւատ խլեակներ։ Ասոր համար է թերեւս որ Նուպարեանի տողերը ներքին բուռն պայքարէ մը դուրս ելլելով՝ իբարու քով կը շարուին թեւատ ու ոտնատ, եւ երբ փորձես զանոնք քալեցնել թուղթին վրայ, կը նշմարես թէ զարհուրելի կերպով կը կաղան այս խեղճերը։

Բայց ի՜նչ փոյթ. գիտենք թէ անոր աղքատ յանգերուն ու կաղ ոտքերուն տակ, Հայու սիրտ մը կը զարնէ։ Ու Նուպարեան Մ. իր սիրտն է որ կ՚երգէ վիրաւոր ագռաւի կանչերով։

Որ ունի ականջ լսելոյ, լուիցէ։

Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

ՀԱՅԵՐԸ ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՄԷՋ

Արաբկիրէն հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն տեղւոյն եւ շրջակայ հայութեան մասին.—

Տեղի ունեցող վերջին գաղթերէն յետոյ ներկայիս հազիւ 40-50 ընտանիքներ մնացած են, համեմատաբար աւելի չքաւորներ, որոնք եւս կը պատրաստուին Պոլիս մեկնելու, առաջն. փոխանորդ Կորիւն քհն. ի հետ։ Այս կերպով քաղաքին մէջ գրեթէ հայ բնակչութիւն չի մնար։

Արաբկիրի շրջակայ գիւղերուն մէջ ցան ու ցիր 57 Հայեր մնացած են, հետեւեալ կերպով.—Վաղշէն՝ 15 կիներ եւ փոքրիկներ, Քուշնա՝ 9 կին և 1 այր, Խառոչ՝ 5 կին 1 այր, Անջրդի՝ 5 կին, Մաշկերտ՝ 1 այր, 1 կին եւ 3 փոքրիկներ, Շեփիկ՝ 11 կիներ, փոքրիկներ և 4 այր, Ծաղ՝ 1 կին։

ԱԿՆ.—Քաղաքին մէջ 80-100 հոգի կը գտնուին, որոնցմէ 5ը այր։ Իսկ շրջակայ գիւղերուն մէջ մօտ 50 կիներ եւ փոքրիկներ կան։

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻ ԻՐԱՒՈՒՆՔԸ ԵՒ ՕՐԱԹԵՐԹԵՐԸ

Իւրաքանչիւր մի գրական երկ, ինչ տեսակի էլ նա լինի, ուշադրութեան պիտի առնէ ոչ միայն շարադրութեան նիւթը եւ ձեւը, այլ եւ անհատների այն խմբակցութիւնը, որ մենք ընթերցող հասարակութիւն ենք անուանում:

Միեւնոյն բովանդակութիւն ունեցող երկը միանգամայն տարբեր ձեւով պիտի շարադրուի, երբ նա աչքի առաջ ունի մտաւորական ընթերցողներ, եւ տարբեր՝ երբ այս վերջինները ժողովրդային լայն զանգուածներից են բաղկացած:

Տարբեր պիտի լինի շարադրութեան ձեւը գրքերում եւ տարբեր՝ պարբերականներում ու օրաթերթերում:

Ո՛չ միայն շարադրութեան ձեւի այլ եւ նիւթի ընտրութեան խնդրում հեղինակը պարտաւոր է աչքի առաջ ունենալ իր ընթերցողներին, որոնց ուղղում է խօսքը:

Եւ յետոյ, անկարեւոր պարագայ չէ նաեւ այն, թէ ընթերցող հասարակութիւնը մշակութապէս բա՞րձր ազգութեան է պատկանում, թէ՞ յետամնաց եւ կամ նոր-նոր յառաջդիմութեան ուղիի վրայ ոտք դնող ազգութեան:

Կարճ՝ ընթերցողի իրաւունքն է որ անտես չպիտի անի ո՛չ հեղինակը եւ ո՛չ յօդուածագիրը, ո՛չ էլ խմբագիրը ու հրատարակիչը:

Ընթերցող հասարակութիւն ասելով էլ պիտի հարկաւ նկատի պիտի ունենալ միջին չափանիշը:

***

Ով որ ուշի ուշով, նաեւ ընթերցողի իրաւունքի տեսակէտից, հետեւում է մեր մամուլին, նա դժբախտաբար դիտած կը լինի, որ մեզնում բոլորովին անտես է արւում այդ պարագան — թէ՛ ամենօրեայ մամուլի եւ պարբերական հրատարակութիւնների եւ թէ առանձին հատորների մէջ:

Վերցնենք միմիայն ամենօրեայ մամուլը:

Առէ՛ք օրինակ, «Խորհրային Հայաստան» եւ կամ բոլշեւիկեան ուրիշ թերթեր: Դրանք բոլորն էլ պաշտօնապէս օրգաններ են «պրոլետարական կուսակցութեան եւ բանւորա-գիւղացիական» կառավարութեան: Ասել է՝ պարտաւոր են նրանք ունենալ նախ եւ առաջ ու գրեթէ բացառապէս բանւոր ու գիւղացի ընթերցողների շրջանակ, քանի որ դրանք են կազմում մեր երկրի բնակչութեան 95 առ հարիւրը:

Թողնենք չարաբաստիկ ուղղագրութիւնը մէկ կողմ: Վերցնենք միայն յօդւածների նիւթը՝ ներքին եւ արտաքին տեսակէտից: Ասացէ՛ք ի սէր բոլոր, նաեւ Լենինեան աստւածների, արդեօք Հայաստանի խեղճ ու կրակ բանւորը եւ գիւղացին, անգամ միջակորեարը, աւելին՝ ժողովրդական ուսուցիչը, մարսել կարո՞ղ են այն խրթին շարադրութիւնները, որ ամէն օր այդ թերթերը հրամցնում են ընկերային հարցերի, զանազան բիւզանդական վէճերի ու Մարքս-Լենինեան տեսաբանութեան շուրջը:

Նոյն այդ բանւոր ու գիւղացին, օրւայ ծանր ու երկարատեւ աշխատանքներից յետոյ, ժամանակ, ֆիզիքական հնարաւորութիւն ունի՞ն կարդալու Բուխարինի եւ Ստալինի, Ռիկովի եւ Կալինինի (առաջ նաեւ՝ Տրոցկիի ու Զինովիեւի եւ շատ ուրիշների) երկարապատում ճառերը, ստուարածաւալ յօդւածների թարգմանութիւնները (կեցուն դեռ մէկ կողմ): Չէ՞ որ դրանից իւրաքանչիւր մէկը յաճախ մի բրոշիւրի ծաւալ ունի, իսկ «շարունակելի»ները՝ երբեմն մինչեւ իսկ մէկ գրքի մեծութիւն:

Ո՞ւմ համար են տպագրւում դրանք: Հաւատացած չե՞ն դրանց հեղինակները եւ խմբագիրները, որ բաժանորդների (կամայ եւ ակամայ) ճնշող մեծամասնութիւնը չէ՛ կարդում այդ ամբողջը, չէ՛ էլ կարող կարդալ, եթէ ցանկութիւն իսկ ունենայ:

***

Թողնենք նրանց մի կողմը եւ աչքներս յածենք մե՛ր շուրջը, նայինք մե՛ր թերթերին սեփական յօդւածներին:

Անկողմնակալ լինելու համար վեր եմ առնում հէնց «Հայրենիք» օրաթերթը եւ նրանում լոյս տեսնող յօդւածները — սկսած խմբագրականներից եւ վերջացրած իմ եւ ուրիշների յօդւածներով:

Նոյն քննադատական, բայց եւ անկողմնակալ միտքը հարկաւ պիտի հաստատի, որ սար ու ձոր կայ մի կողմից «Հայրենիք»ի, միւս կողմից էլ Խորհրդային թերթերի նիւթերի ընտրութեան եւ մանաւանդ լեզուի մէջ. որ «Հայրենիք»ի յօդւածները թէ՛ ըստ բովանդակութեան եւ թէ՛ ըստ լեզուի անհամեմատ աւելի մատչելի են ընթերցող հասարակութեան քան օրինակ «Խորհրդային Հայաստան»ինը, ընդունելով, որ ե՛ւ մէկ, ե՛ւ միւս դէպքում հայ ընթերցողները գերազանցապէս աշխատաւոր մարդիկ են, հազիւ գրի սեւն ու սպիտակն իրարից ջոկող:

Բայց եւ այնպէ՛ս: Այդ տեսակէտից, «Հայրենիք» եւս, իմ համոզումով, բաւարար չափով ընդ առաջ չէ գնում իր ընթերցողների պահանջներին, ինչ մանաւանդ յօդւածների նիւթին եւ կառուցւածքին է վերաբերում:

Ասացէ՛ք խնդրեմ, այդ երկար եւ բարակ, անվերջ «շարունակելի» յօդւածները կարդալու միջոց եւ կարողութիւն ունի՞ն Ամերիկայի եւ միւս գաղութների մեր բանւորները: Եւ սակայն չէ՞ որ առաջին հերթին նրանց համար են հրատարակւում մեր թերթերը, նրա՛նք են մեր ընթերցողները: Չէ՞ որ այդ «շարունակելի» յօդւածները աւելի շատ մի-մի գրքոյկներ են, որոնք շա՛տ պիտի յարմարէին թերեւս մի բրօշիւրի, մի հատորի, քան՝ օրաթերթի: Պատահում է երբեմն, որ մի յօդւած 5, 6, երբեմն շա՛տ աւելի գլուխներից բաղկացած լինի I, II, III, եւ այսպէս անվերջ:

Վերջերս «Հայրենիք»ում մի նման «յօդւած» կարդացի, որ 18, թէ՞ 19 գլուխներից էր բաղկացած. եթէ արտատպելու լինէինք, թերեւս 130—150 էջնոց գիրք մը դուրս գար նրանից: Օրաթերթի՞ նիւթ է դա, թէ՞ գրքի կամ ամսագրի:

Ժամանակն է, վերջ տալու այդ սովորութեան—թէ՛ ընթերցողի եւ թէ առհասարակ թերթերի շահերի տեսակէտից: Չէ՞ որ օրաթերթը, հէնց անունն էլ այդ է ցոյց տալիս, օրւան կեանք ունի. ամէն օր նա պիտի բերի նո՛ր նիւթ:

Կարելի չէ երբեք պահանջել, անկախ ասածից, որ թերթի ընթերցողը իրար յետեւից 5—6, 10 եւ աւելի օրեր յաջորդաբար եւ ստիպողաբար ձեռք բերի թերթը, հետեւի օրըօրին չկտրելու համար մի անգամ արդէն կարդալ սկսած յօդւածի մտքի թելը: Չէ՞ որ, վերջապէս, մշտական բաժանորդներից զատ՝ թերթը նկատի պիտի ունենայ նաեւ պատահական ընթերցողներին, հատավաճառի միջոցով:

Հակառակ դէպքում նա պիտի հրաժարուի վերջիններից ու դառնայ մի տեսակ պարբերական, որ ինքնին անհեթեթութիւն է:

Միակ բացառութիւնը, որ կարելի է եւ պէտք է անել «շարունակելի»ի խնդրում, դա թերթօնն է,— վէպը, առհասարակ գեղարուեստական - պատմողական երկը: Հասկանալի պատճառով: Դա ոչ թէ ձանձրոյթ, տաղտուկ է յարուցանում, ինչպէս քաղաքական «շարունակելի» յօդւածները, այլ միայն հետաքրքրութիւն, սպասողական վիճակ:

***

Հասկնալի է ուրեմն, որ ընթերցողի — բայց նաեւ՝ թերթի — շահերի տեսակէտից ողջունել միայն պէտք է «Հայրենիք»ի խմբագրի որոշումը (ինչպէս իմանում եմ իր մի նամակից) «կամայ-ակամայ վերջ տալու այդ յոռի սովորութեան» որ իրաւամբ ընդհանուր դժգոհութիւն է առաջացնում:

Լաւ է որ այդ որոշումը կամայ լինի եւ վճռական:

Ցանկալի է նոյն այդ տեսակէտից, որ մեր միւս թերթերն եւ նման որոշում տան:

Պէտք է ասել որ մի — երկուսը նրանից բաղդատաբար զերծ են շարունակելիութեան «յոռի» սովորութիւնից:

Եւրոպական օրաթերթերը, մանաւանդ գերմանականները, հասկացողութիւն չունին անվերջ շարունակելի յօդւածների մասին: Այլ կերպ էլ լինել չէր կարող:

Եթէ քրքրենք յիշեալ «յոռի երեւոյթի» սկիզբը, այն մենք որոշ չափով պիտի գտնենք ռուսական մամուլի մէջ, որ ժառանգութիւն է մնացել մեզ, անշուշտ նրա ազդեցութեանը ենթակայ արեւելահայ օրագրողների միջոցով առաւելապէս:

Մի առանձին խնդիր է, ի հարկէ, որ այդ «յոռի սովորութեանը» վերջ տալով՝ մոռնալու չէ նաեւ հեղինակի ու խմբագրի իրաւունքը: Կ'անդրադառնանք դրան:

(Հայրենիք) Ա. ԱԲԵՂԵԱՆ

ԳԵՐՄԱՆՈՒՀԻՆ

Պատերազմը վերջացած էր եւ Համաձայնականները ամիս մը յետոյ Պոլիս պիտի մտնէին: Գերմանացիները պէտք էր մեկնէին քաղաքէն, յաղթականներու մուտքէն առաջ: Այդ կարճ ժամանակամիջոցին մէջ, ամբողջ գերման գաղութը հապճեպով կը պատրաստուէր օր առաջ մեկնելու: Մեր թաղին մէջ, ուր առաւելապէս Գերմանացի եւ Աւստրիացի էր բնակչութիւնը, երկար տարիներէ ի վեր շփոթ իրարանցումի մը արտայայտութիւնը կը տիրէր եւ անոնց խաղաղ տուներէն ներս անծանօթներ մտած կը թուէին ըլլալ:

Իրիկուններ, երբ բոլորս դրան առջեւ նստած մթնելուն կը սպասէինք, մեր հպարտ բարեկամները այլեւս չէին միանար դրացիներուն եւ իրենց ճրագը կանուխէն կը վառէին: Լռութիւն մը կար անոնց բնակարաններուն դրանը առջեւ եւ պատուհանները երբեք չէին բացուեր կարծես, խեղդելու համար անոնց անդիմադրելի խռովքը: Պիտի մեկնէին վերջապէս եւ այդ վճռական տաբագրութենէն առաջ, հպարտ իրենց Եսին մէջ, կ'ուզէին մոռնալ մեզ, պարտուած հրաժեշտէն խուսափելու համար: Անցորդներ մերթ կանգ կ'առնէին փողոցին մէջ եւ անոնց տուներէն վեր կը նայէին երբեմն. մեր դրացիները կարծես կը զգային թէ տակաւին իրենց հո՛ն մնալը կը զարմացնէր ճամբորդները ու կը պահուէին պատուհաններուն փեղկերէն ներս եւ ո՛չ ոք կրնար երեւակայել անոնց լռութիւնը:

Պուլկար կաթնավաճառ մը ունէինք որ մեր փողոցէն կ'անցնէր ամէն իրիկուն եւ հիմա յայլեւս չէր զարներ անոնց դուռը:

Երբ աթոռները ներս կ'առնուէին ու սալայատակներուն վրայ մեր մայրերուն հէքեաթները աւարտած, հետզհետէ կը գոցուէին դուռները ու վարագոյրները կը ձգուէին պատուհաններէն ներս. Հէռ Վալ կարծես այդ ժամուն սպասելով կը դառնար մեր փողոցին ծայրէն եւ գլխահակ կը մօտենար իրենց տունը: Ներսէն մէկը անյայտօրէն կը բանար դուռը, դեռ զանգակը չզարնուած, կարծես սպասուած ըլլար անոր ետեւէն, որպէսզի փողոցին լռութիւնը չխանգարուէր:

Աւստրիացի ընտանիքներ կային մեր կարգին վրայ, որոնց այրերը շուկայէն ցորեկին տուն կը դառնային ու ալ դուրս չէին ելլեր: Քիչ անդին, ուրիշ տան մը մէջ ո՛չ ոք մնացած էր թերեւս, որովհետեւ առաջին օրէն ի վեր դեռ չէինք նշմարած անոնց պատուհաններուն բացուիլը: Ու այսպէս Եէտի-Գուլէի այն զուարթ փողոցները ուր իրիկուան լապտերներու լոյսին տակ, ծանր քայլափոխներու հետ գերմանօրէն շշուկներ կը լսէին հանդարտութեամբ, այդ օրերուն յոյն երիտասարդներու խելագար պոռչտուքովը կը գիշերէին:

Մենք կ'ուզէինք տեսնել տիկին Վալը, որ այնքան մտերիմ կը խօսէր իր Թուրքերէն տասնեակ մը բառերով եւ լեզուին տակ քաշկռտուած ֆրանսերէնովը: Ո՞ւր կը խաղային իր փոքրիկ տղաքը, որոնք ոսկեգոյն մետաքսեայ վարսերով կը զանազանուէին միւսներէն: Կը յիշէինք անոնց կապոյտ բայց մաքուր, խաղի գոգնոցները, որոնք երբեք չէին աղտոտեր փողոցի փոշիներուն մէջ: Կ'ուզէինք սիրել այդ պզտիկ գերմանացիները, որոնք մեր պարտէզին մէջ երբեմն հօլ դարձնել կու գային, առանց ծառերը քարկոծելու եւ ծաղիկները փետտելու: Իրենց լայն ու զարդարուն գրպաններուն մէջ հիմա կ'ուզէինք սալոր լեցնել ու վերջին անգամ մը եւս համբուրել զանոնք, իրենց մօրմէն գաղտուկ:

Ամէնքն ալ պիտի երթային սակայն, իսկ իրենց տունը անտէր պիտի մնար, որովհետեւ դեռ չէին կրցած ծախել:

Կիրակի օր մըն էր եւ իրենց օրերը կը մօտենային այլեւս: Մեր ընկերներով բոլորուած էինք փողոցին անկիւնը ու կը խօսակցէինք: Ճաշի ժամանակ էր եւ մենէ ոմանք իրենց հօրը կը սպասէին: Յանկարծ Հէռ Վալի դուռը բացուեցաւ եւ փոքրիկ Ալօիս դուրս փախաւ անգիտակից հրճուանքով մը: Մայրը կ'ուզէր կանչել զայն եւ ստիպուած դուրս ելաւ դուռնէն: Մենք գգուանքով բռնեցինք Ալօիսը, որ կը հեծկլտար ծիծաղին մէջ ու կ'ուզէր իր ուսերով խրտչիլ մեր ձեռքերէն: Տիկին Վալ հասաւ մեզի եւ շնորհակալութիւն յայտնեց լուռ ժպիտով մը:

Այն ատեն յիշեցինք իր տարիներու ազնիւ դրացնութիւնը եւ տրտմութեամբ մը հարցուցինք իրեն, իր Գերմանացիի հպարտութիւնը զգացնելով անոր:

— Պիտի մեկնի՞ք, տիկի՛ն, ինչպէ՞ս պիտի մոռնանք ձեզ:

— Այո՛, ըսաւ միայն, եւ կարծես խորունկ աչքերով իր կանացի վսեմութիւնը արթնցաւ յանկարծ:

— Ի՛նչ դժբախտութիւն սակայն, աւելցուցինք մենք:

— Օ՛հ, շեշտեց, ինքզինքը անհոգ ցուցնելով — ոչինչ կ'արժեն այդ զրկանքները որոնցմով կ'ուզեն մեզ դատապարտել, զէնք չշինելու, ոյժ չպատրաստելու եւ Գերմանիան չվերականգնելու ամէն ինչ կրնան արգիլել անոնք, բայց ո՛չ մեր կողերը:

Եւ խրոխտ շարժուձեւով մը շարունակեց.

— Եթէ ուրիշ բան ալ չընենք, միայն զաւակներ պիտի ծնինք, Գերմանիան վերականգնելու համար: Ո՞վ կրնայ արգիլել այդ:

Այլայլեցանք բոլորս եւ չկրցանք ըմբռնել իր կորովին կենսունակ վսեմութիւնը: Որքա՜ն անթարգմանելի հիացում մը կը լեցուէր մեր հոգիներուն մէջ եւ այդ խօսքերուն առջեւ ո՞վ կրնար յաղթող հանդիսանալ:

Հեռացա՛ւ գերմանուհին իր փոքրիկին ձեռքէն բռնած, իսկ մեր աչքերը զմայլանքով կը դիտէին նոր մայրական կոչերուն ճակատագրակա՛ն ընդվզումը:

Այդ անբռնաբարելի յաղթանակով չէ՞ որ մենք ալ պահեր ենք մե՛ր գոյութիւնը:

Քանի հայ մայրերը իրենց ցեղին հպարտութիւնը կը կրեն իրենց կողերուն մէջ, ի՞նչպէս կարելի է տարակուսիլ յաղթանակի մասին:

ՀՐ. ՏԷՎԼԷԹԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՄՈԼՈՐԱԿՆԵՐԸ ԲՆԱԿԵԼԻ Ե՞Ն

(Հրատէն սպասուած հեռագրական պատասխանին առթիւ)

Ներեցէք որ չափազանց միամիտ գտնեմ —չըսելու համար ուրիշ բառ — պատրանքը այն հէք անգլիացի գիտնականին, որ վերջին օրերս աշխարհը իրար անցուց՝ Հրատ Մոլորակին հետ հեռագրական խօսակցութիւն մը սարքելով: Կանխահաս է դէթ առ այժմ ընդունիլ թէ հասարակաց լեզու մը կարելի եղած է գտնել Հրատի բնակիչներուն հետ, երբ տակաւին մեր անմիջական աշխարհին մէջ իսկ, ափսո՛ս, շատ հեռու ենք իրար հասկնալէ:

Արդեօ՞ք արեւուն շուրջը յաւերժական ճշտութեամբ թաւալող սա մոլորակները, Փայլածուն, Արուսեակը, (Երկիրը) Հրատը, Լուսնաթագը, Երեւակը, Ուրանոսը, Նեպտոնը դամբաններ են, ուրկէ չէ անցած մեծ արուեստագէտի մը կենարար շունչը:

Այդ բոլոր մոլորակները մեր երկրի ճակատագիրը ունեցած են: Անոնք արեւուն զաւակ, իրենց մէջ կը կրեն նոյն տարրերը, նոյն արիւնը, տիրականութիւնը նոյն բնական օրէնքներու:

Հեռադիտակներուն առջեւ ամէնքն ալ կ'երեւին յաճախ ամպածածկ, մշուշով պարուրուած: Ոմանք, ինչպէս Արուսեակն ու Լուսնաթագը — երբեք իրենց մշուշի քօղը չեն պատռած. ամպերու այդ գոյութիւնը ապացոյց մըն է թէ մոլորակները ամէնն ալ ունին ջուր՝ իր զանազան վիճակներով, սառ, հեղուկ կամ կազային. իսկ ջուրը կեանքի, կենսական երեւոյթներու նախօրրանն է, նախապայմանն է:

Շատ հաւանական է ուրեմն որ կեանքի անբացատրելի հրաշքը տարբեր մոլորակներու մէջ ինքզինքը յայտնած ըլլայ. ոչ ալ ցարդ այն երեւոյթներով, այն ձեւերով, որոնց կը հանդիպինք երկրագունդիս վրայ: Մոլորակէ մոլորակ բնական պայմանները, միջավայրերը այնքան այլազան են, որ անխուսափելիօրէն կեանքի արտայայտութիւնները պիտի ըլլան չափազանց ճոխ եւ իրարու աննման.

Բայց չմոռնանք որ կեանքը —որքան մեր երկրագունդի վրայ ծանօթ է մեզի — ջերմութեան, կանոնաւորութեան, լոյսի եւ կարգ մը ազդակներու առաւելագոյն եւ նուազագոյն որոշ սահմաններուն մէջ մինակ հնարաւոր է: Եւ այդ եզրերէն անդին կը դադրին բոլոր կենսական երեւոյթները: Արդ, միւս մոլորակներու վրայ եւս կարելի՞ է ստուգել գոյութիւնը այդ նպաստաւոր, այդ անհրաժեշտ պայմաններուն:

Փայլածուն որ արեւու ամենամօտ մոլորակն է, կեանքի համար անթոյլատու պայմաններ կը ներկայացնէ: Մինչեւ բարեխառնութիւնը երկրէն վեց անգամ աւելի է, հասարակածի վրայ ջերմութիւնը 200 աստիճանը կ'անցնի եւ հեղուկ ջուրի ներկայութիւնը անկարելի է. մշտական մշուշներ կը պարուրեն զայն: Իր վրայ ձգողական ուժը նուազ ըլլալով, մարմինները կէս առ կէս կը կորսնցնեն իրենց ծանրութիւնը:

Շարժումը եւ աշխատ
ւաղ յոգնաբեր են ուր
եթէ կենսաւորներ կան
ներուն վրայ ամփոփու
է որ ըլլան:

Արուսեակը — հովիւ
կարաւաններու շողշող
ցայգաստղը, արեւու ա
մօտ մոլորակ քան երկ
թէ երկրի մեծութիւն
գուածը եւ ձգողութիւն
մէկ քիլոկրամը հոն
910 կրամ: Երկրէս եր
գամ աւելի լոյս եւ ջեր
կը ստանայ, եւ հասա
վրայ միջին ջերմութի
աստիճան կ'ենթադրուի
իր առանցքային
երկրայինէն աւելի ըլլա
եղանակներու եւ օրերու
խութիւնները աւելի
եւ ծայրայեղ են: Գրեթէ
ժօրէն մառախլապատ է
բերու այդ անդադրում
ցումն է որ կը բարեխառն
կլիման: Բնակիչներ
ունի անշուշտ —
գիշերներու եւ ցերեկ
շափառ երկինքէն որ
բագունդին վրայ մար
ւատացեալ կամ
կը դարձնէ:

Արեւէն հեռանալով
մոլորակը երկիրն է,
տիեզերքը թափած է
ծագործ — ըստ
ւային — հանճարը:
թէ ոչ, կանուխ է
տայայտուիլ, քանի որ
ման ժամանակներ կը
երկիրը իր վախճան

Երկրէն յետոյ ամենա
քիր մոլորակը
Հրատն է, մեր առե
դրացին: Միջոցին մէջ
վերջ ամենամօտ շրջա
է Հրատը երկրի, եւ
ժամական 100 քիլոմ
գութեամբ սուրացող
հազիւ 100 տարիէն պի
նէր հոն. զանցառելի
քայլ մը լուսեղէն անհ
մար:

Ամէնէն աւելի
մոլորակն է ոչ միայն
ձաւորութեան պատճառ
մանաւանդ իր մթնոլոր
յստակութեան բերումով
միշտ երկինքը պայծառ
գեղեցիկ: Երկրէս երկու
պակաս ջերմութիւն կը
բայց զանազան
նկատի ունենալով,
ծի վրայ միջին 2
տաքութիւն մը կ'ենթադ
տուններ: Ցերեկներ
շերներու մէջ բարեխառն
հսկայ տարբերութիւն
է հոն, որովհետեւ
ամպերու չգոյութեան
ռաւ արեւէն ստացած
թիւնը կը ցնդի, կը կոր
պի միջոցի պարագ
այդ յեղակարծ ելեւէջներ
կօրէն անհանդուրժելի
ւեռներուն շուրջը ցուր
աւելի սաստիկ ըլլալով
եղանակին վիթխարի
լեռներ կը պարուրեն
նաշխարհը:

Իր կազային մթնոլոր
ւելի նօսր եւ ճնշումը
կաս է: Հոն փոխադրու
աշխարհային կենդանի
րի խաւերը բարձրացող
րու պէս արեւահարուե
տի ունենար իր մարմ
ծակտիկներէն:

Բայց ինչ որ Հրատի
առանձնայատկութիւնը
մէ, իր դիմագիծն է: Ե
փական ուղիղ գիծերով
ուած աշխարհ մըն է
Դիպուածի կոյր քմա
քաշած է այդ ուղիղ գի
եւռէ բեւեռ, ցամաքէ
ծովէ ծով, թէ՛ նպա
կամեցողութեան մը
են անոնք, հոյակապ
գծի մը համաձայն:

Ու գիտուններ կ
կ'ընդունին թէ այդ գ
ներկայացնեն ջրար
հոյակերտ ցանց մը որ
ունի բեւեռներուն ջ
նահալին տարածել գէ
րակածային գօտին: Գի
պարագային ուրիշ բ
թէ ոչ այդ լայն ջրանց
տերը իրենց յարակից
բով եւ դալարիքով:

Ինչո՞ւ այդ
հո՞ղը արգասաւորելու
ներու վրայ կուտակ
կոյտե՞րը սփռելու,

կիմաւն բարեխառնեցաւ,—
մարին ոչինչ գիտենք։
թէ այդ երկրաչափա-
աշխարհը ձեռակերտն է
էակներու,— ինչպէս կը
ժանք — անոնք յաջո-
ուրեմն ստեղծել թէք-
եւ աշխատանքի գերա-
կազմակերպութիւն մը՝
կանութեան եւ կամքի
հրամայականներու են-
ուրեմն անոնք մարդէն
հզօր եւ բարձրագոյն
են, որ վաղուց գլած
պէտք է ըլլան մեր քա-
կրթական հանգրուան-

վ գիտէ, եթէ մինչեւ ցարդ
փորձած հաղորդակցիլ երկ-
հետ, եթերային ա-
կամ լուսատու նշան-
միջոցաւ. թերեւս շատ
ցեր ենք մենք պատաս-
իրենց...։
այս խանդավառ հաւատքը
ներ յաճախ կը կարծեն
ած ըլլալ որոշ ազդա-
կամ ելեկտրական ցըն-
վերագրելի՝ հրատին։
կարգէն էր անհաւասիկ
ցին, որուն երազատե-
իր պաղարինութեան
էն դուրս պոռթկալ սկը-
էր։
ինչպէս կ'երեւի, վիպա-
աշխարհ մըն է հրատը.
երկինքին վրայ երկու ար-
բանեակներ — Ֆոպոս եւ Տէ-
— կը լուսնանան։ Առաջինը
7 ժամ և 40 րոպէէն կը
ւրէ ամբողջական թաւալք
չուրջ, որու օրերը գրեթէ
երկրային օրերու հաւասար
ուրեմն իր արբանեակը ա-
ընթացէ է քան հրատն իսկ։
պայմաններուն մէջ հրատ-
բնակիչ մը առաւօտուն
տեսնէ ծագիլը պզտիկ
լուսինի մը, Ֆոպոսի, որ եր-
ժամէն պիտի բարձրանայ
զենիթ, պիտի սպառի,
աղիղնանայ շուտով մար
ու համար, բայց իր մայ-
ումէն չորս ժամ վերջ, պի-
ծագի արդէն ճառագայթար-
լիադէմքով մը...։
ատեան բնակիչները ի՛նչ
ր ունին հիւսած այդ դիւ-
բեկ լուսինին համար, որ ա-
կարճ կ'ապրի քան առա-
մը։
ատէն անդին դէպի միւս
ակները անցքը դժան է։
ուն լոյսը եւ ջերմութիւնը
ակի, կը հասնի գրեթէ.
երթանք դէպի ծայրա-
ակները, արեւը կը պզտիկ-
կը դառնայ տժգոյն աստղ
ափազանց տխուր է միջա-
միւս մոլորակներու վրայ,
խաւարի եւ անփոփոխ
ղութեան մը օրէնքնե-
ակ։
անքը տխրութիւնը չի սփ-
կեանքը կը խորշի ցուր-
եւ մանաւանդ պայմաննե-
փօրինակութենէն։ Միջա-
ներու յարափոփոխութիւնն
թեւ տուած են կեանքի
ներուն։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

«ԻՆՉ ՈՐ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ»

ՊԱՏԱՍԽԱՆ — ԹԻՒ 24

1.— Կարելի է ըսել թէ ձեւական տեսակէտէ առնելով հրաշք մը կատարուեցաւ ու դեռ կը կատարուի Թուրքիոյ մէջ։ Ընդամէնը քանի մը տարիներու ընթացքին առանց որեւէ ներքին կամեցողութեան ու ցանկութեան, լոկ իր տիրոջ հրամաններուն հնազանդելով՝ Թուրքը— դարձաւ կրկնենք — հակառակ իր կամքի— «եւրոպականացաւ» — կեղեւը փոխեց։ Շնորհիւ ամենակարող Մուսթաֆա Քէմալի, իրարու ետեւէ ոչնչացան դարերու կեանք ունեցող սուլթանութիւնը, խալիֆայութիւնը, ֆէսը, փաթթոցը, մէտրէսէն, չէրին, հարէմը եւլն. եւլն. ու, վերջապէս, ոչնչացան Գուրանի սուրբ գիրերը ու իրենց տեղը առին «կեավուր»ներու գիրերուն։ Այդ գիրերով է որ պիտի գրուին այսուհետեւ Մեծ Մարգարէի սրբազոյն բառերն ու առօրեայ ամէն կարգի աղօթքները... Եթէ ականատես չըլլայինք, դժուար թէ հաւատայինք այս բոլորին... Եւ այս բոլորն այսպէս եղան միայն եւ միայն անոր համար որ Մեծ Կազին ձեւականօրէն ոչնչացնելով մինչ այդ գոյութիւն ունեցող ամէն կարգի բռնութիւնները՝ փաստօրէն իր վրայ առաւ անոնց բոլոր իշխանութիւնները։ Ու իր երկիրը այսօր թէեւ հանրապետութիւն է, բայց տարբերութիւն չունի բացարձակ միապետութենէն։ Ինքն է և՛ սուլթանը, և՛ խալիֆան եւ ամէն ինչը այդ երկրին մէջ. մնացածները մոլորակներն են բառիս իսկական մտքով, ու առանց տատանելու կարելի է ըսել թէ, այսօր այդ հանրապետական երկրին մէջ ո՛չ մէկ ուժ կայ «Կազի»ին ամէնէն թեթեւ ցանկութեանն իսկ հակազդելու...

2.— Ու այսօր, նկատի ունենալով այն գլխաւոր նպատակը որուն համար տեղի կ'ունենան այդ ամենօրեայ փոփոխութիւնները, եւրոպական պետութիւններուն համակրութիւնն ու վստահութիւնը գրաւելու համար— կարելի է ըսել թէ, ամենայն հաւանականութեամբ, կատարուած փոփոխութիւնները, գոնէ որոշ ժամանակի մը համար, պիտի զօրացնեն Թուրքիան, որովհետեւ այդ յեղաշրջումները պիտի կրնան խաբել Եւրոպացիները եւ գրաւելով անոնց վստահութիւնը, որոշ չափով կանոնաւորել իրենց տնտեսութիւնը։ Բայց այդ, ինչպէս ըսինք, երկար չպիտի տեւէ, որովհետեւ, վերջապէս, անոնց համար ալ օր մը պիտի պարզուի թէ, հրամաններով կարելի չէ եղած Թուրքին դարաւոր մտայնութիւնը փոխել։ Բան մը, առանց որու հազիւ թէ բառին իսկական առումով եւրոպականանայ ան։

3-4.— Գալով կատարուած փոփոխութիւններուն, պէտք ըսենք թէ եղածը ոչ թէ պիտի ուժովցնէ, այլ ընդհակառակն, բոլորովին պիտի թուլցնէ Թուրք մտայնութիւնը՝ բացարձակ բռտրկութեան մղելով զայն։

5-6.— Խօսք չկայ թէ, կատարուած յեղաշրջումները հետք պիտի ձգեն Թուրք կեանքին մէջ բայց ոչ անպայման տարրական մտքով եւ երկար ժամանակի համար. որովհետեւ եղածը՝ հակառակ է ենթակայի — ժողովուրդի — կամքին ու պատրաստականութեան, հետեւապէս եւ անընդունելի՝ անոր համար։ Եղածը արդիւնք է Մ. Քէմալի կամքին ու ցանկութեան եւ պտուղն է իր անսահման ժողովրդականութեան, ուրեմն իր մահով ալ պիտի ոչնչանայ։ Այս ամենօրեայ յեղաշրջումները աւելորդ անգամ մըն ալ հաստատեցին ա՛յն բացարձակ ճշմարտութիւնը թէ ստրկութեան վարժուած Թուրքը ամէն վայրկեան պատրաստ է ամէն կարգի «կազի»ներու հրամաններուն կուրօրէն ենթարկուելու։ Ուրեմն ո՛չ մէկ կասկած թէ, նոյն Թուրքը վաղը ամենայն պատրաստականութեամբ պիտի խոնարհի ա՛յն ուժին առջեւ որ այսօրուան կարգերը խորտակելու կ'ելլէ... Ու այս այսպէս պիտի շարունակուի մինչեւ ա՛յն օրը՝ երբ Թուրքը ինքը ուզէ ո՛եւէ փոփոխութիւն, ու կռուով խլէ իր իրաւունքը։ Խօսք չկայ թէ, այդ օրուան համար մեծ դեր ունին կատարելիք նոր գիրերը եւ ամենայն հաւանականութեամբ ալ պիտի յաջողին իրենց միսիան, եթէ իրերու բերումով այսօր այդ բոլորն այդպէս ուզողները, վաղը ո՛եւէ այլ նպատակի համար զանոնք հալածելու չելլեն...

Ուրեմն այդ կարգի յեղաշրջումները ո՛չ մէկ արժէք ունին, քանի չէ փոխուած Թուրքի մտայնութիւնը։ Ու այս կարծիքին են նաեւ իրենց ժողովուրդը լաւ ճանչցող Թուրք մտաւորականները. ու կ'առաջարկեն. «Միանգամ ընդմիշտ պէտք է մեր ընդունակութիւնները պատշաճեցնենք դարուս պահանջներուն եւ կարենանք յարատեւութեան ոգի ցոյց տալ»։ Ինչո՞ւ, որովհետեւ «Շուէտ, որ աշխարհակալութեան ետեւէ էր, իր ընթացքը փոխեց եւ բոլորովին նոր ուղղութիւն տուաւ իր ընդունակութիւններուն։ Այս բարեփոխութեանց շնորհիւ է որ Շուէտ նախանձելի վիճակի մը հասած է այսօր»։ Այսպէս կը գրէ Ազգային Մեծ Ժողովի անդամ Ճէլալ Նուրին։ Ըսել է, ան ալ համոզուած է թէ, կատարուած բոլոր փոփոխութիւնները բաւական չեն Թուրքը եւրոպականացնելու եւ անհրաժեշտ է որ ինչպէս Շուէտը ձեռք քաշելով աշխարհակալութենէ ու արիւնէ՝ այսօրուան նախանձելի վիճակին հասաւ, Թուրքն ալ հրաժարի իր գործելակերպէն, սուրէն ու հուրէն այսինքն իր դարաւոր ժառանգութենէն, որ դառնայ մարդ։ Ու կ'աւելցնէ. «Մենք ծոյլ չենք (??) եւ կըրնանք դժուարին գործեր անգամ գլուխ հանել, միայն թէ պէտք է մեր աշխատութեան եղանակը փոխենք՝ (ընդգծումը իմն է) եթէ կ'ուզենք որ այս ճամբուն մէջ ալ յաջողինք։»

Ահա՛ այս փոփոխութիւնն է որ դիւրաւ չպիտի կարենայ կատարել ան.— դեռ երկա՛ր ատեն պիտի մնայ Թուրք՝ այդ բառին իսկական մտքով։

7.— Եթէ Թուրքը կարենայ «իր ընդունակութիւնները միանգամընդմիշտ պատշաճեցնել դարուս պահանջներուն և կարենայ յարատեւութեան ոգի ցոյց տալ» (բան մը, որուն կը դժուարանանք հաւատալ), ան մնալով հանդերձ մեր դարաւոր հարեւան-թշնամին, պէտք է որ, աւելի պակաս վայրենի ու արիւնարբու ըլլայ, քան թէ եղեր է մինչեւ օրս... Բայց եւ այնպէս միանգամընդմիշտ հաւատացած ենք թէ, անոր ոչ մէկ տեսակի «եւրոպականացումէն» շահ կըրնայ ունենալ մեր ժողովուրդը, քանի ան դեռ չի ճանչնար մեր բացարձակապէս Ազատ եւ Անկախ ապրելու իրաւունքը մեր հայրենի հողին վրայ... Ուստի առանց տարուելու այդ երկրին մէջ կատարուած ձեւական փոփոխութիւններէն, ամէն ժամ պատրաստ պիտի ըլլանք, ի հարկին «կռուելով խլելու մեր իրաւունքը»...

Պագարճըգ ԱՊՏԱԿԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Հետեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղենք կովկասեան կոմիտէի ծանօթ օրկանին՝ «Պրօմէթէ»ի վերջին թիւէն (հոկտ).

— Արժանահաւատ լուրերու համաձայն, 14 ազէրի ազգայնականներ, որոնք բանտարկուած էին Չեկային զնտաններուն մէջ, գնդակահարուած են մայիսի վերջերը։ Ուրիշ խումբ մը, որ 200 ազէրի ազգայնականներէ կը բաղկանար, ղրկուած է Եակուցկի եւ հիւսիսային Սիպերիոյ սառուցեալ զնտանները։

Բագուի արդէն իսկ անբնական վիճակը չափազանց երկիւղալի երեւոյթ մը առած է։ Ամէն մարդ քաղաքէն, նոյնիսկ երկրէն փախչիլ կ'ուզէ առաջին առթիւ։ Վերջին ձերբակալութիւններն ու գնդակահարութիւնները տեղի ունեցան օրը ցերեկով։ Ժողովներու եւ թերթերու մէջ, համայնավարները կը խօսին միայն «հակայեղափոխութեան պատրաստութեան» մասին։ Ամէնէն աւելի բանուորական եւ համայնավար շրջանակներն են որ սարսափած են։

Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կը կատարուին։ Կը ձերբակալուին նոյնպէս Թուրք համայնավարներ։ Բանտարկեալներէն մէկը՝ ազէրի համայնավար մը, վերջերս անձնասպան եղաւ։ Գտած է նամակ մը, որուն մէջ կ'ըսէ թէ խորապէս խաբուած է բոլշեւիկ դաւաճան գործակալներէն։ Ասիկա ցոյց կուտայ թէ ազէրի համայնավար երիտասարդութիւնը խղճի ի՛նչ խորունկ տագնապ կ'անցընէ։ Ցիշեալ նամակով, երիտասարդ անձնասպանը կը գրէ իր կուսակցական ընկերներուն թէ՝ որքան փառաւոր է ճամբան, որուն կը հետեւին ազէրի ազգայնականներն ու Մուսավաթականները, որոնք կը պայքարին իրենց երկրի անկախութեան համար։

— Վրաստանէն ստացուած նամակի մը համաձայն, Չեկան այդ երկրին մէջ կը գործէ այնպիսի սարսափներ, որոնք մոռցնել կուտան ցարական բռնակալութեան ամենամութ օրերը։ Չեկան այժմ ինքզինքը կը գերազանցէ։ Զանգուածային ձերբակալութիւններն ու խոշտանգումները համրանք չունին։ Բանտերուն ու զնտաններուն մէջ տեղ մնացած չըլլալով, վերջին ամիսներու ընթացքին 985 քաղաքական բանտարկեալներ աքսորած են դէպի Սիպերիոյ ամենահեռաւոր շրջանները։ Նոր կարաւան մըն ալ մեկնելու պատրաստ է։

ՈՎ ՀՆԱՐԵՑ ՑԷՓԼԻՆԸ

Ցէփլինի երկու արշաւները բուռն վէճի մը ծայր տուած են սերպ օրաթերթերուն մէջ։ Վէճը արձագանգ կը գտնէ նաեւ ամերիկեան թերթերուն մէջ։

Նոր յայտնութեան մը համաձայն, օդանաւին հնարիչը հանգուցեալ կոմս Ցէփլինը չէ, այլ սերպ մը կամ խրուաթ մը։ Այս վերջին երկուքին աղջիկները իրարու հետ կը վիճին, իրենց հանգուցեալ հօր վերագրելու համար օդանաւին գիւտին փառքը։

Սերպերը կ'ըսեն.— Ճարտարագէտ եւ «Հնարիչներու Թագաւոր» սերպ Կոստովիչն է որ կ'իյնայ փառքը։ Իսկ Խրուաթները նոյնը կը պնդեն Շվարցի համար, որ փայտի վաճառական էր։

Շվարցի աղջիկը իր կարգին կը յայտնէ թէ իր հօրը գիւտը գողցուած է։ Նոյնիսկ գերման համբաւոր հրապարակագիր մը՝ Մաքսիմիլիէն Հարտէն իր թերթին մէջ նման յանդիմանութիւններ ուղղած էր կոմս Ցէփլինի, երբ դեռ ան Վիէննա չէր մեկնած, Ֆրանսուա Ժոզէֆ կայսեր ներկայութեան իր առաջին թռիչքը փորձելու։ Միեւնոյն ատեն ռուսական կառավարութիւնը հայրս հրաւիրեց որ իր ծառայութեան մէջ մտնէ։ Ան ընդունեց։ Բայց շատ չանցած, վերադարձաւ. վախցեր էր որ լրտեսները զինքը կը սպաննեն։

Անկից յետոյ, ֆրանսական կառավարութեան մէկ ներկայացուցիչին հետ բանակցութեան մտաւ։ Բայց ֆրանսական յանձնախումբը ուզեց օդանաւին յատակագիծերը լուսանկարել. հայրս մերժեց։ Վերջապէս Պերլին գնաց ուր 1895 նոյեմբերին, ղեկաւոր օդանաւի մը շինութիւնը աւարտեր էին։ Կոմս Ցէփլին հրաւիրեց Շվարցը որ իրեն աշխատակցի, ան մերժեց։ Օդանաւին առաջին թռիչքին օրը, 15 յունուար 1896 ին, հայրս յանկարծամահ եղաւ ճաշարանի մը մէջ։ Թռիչքը ձախողեցաւ։ Մեքենավար մը որ լաւ չէր ճանչնար շարժիչ գործիքին կազմը, պատճառ եղաւ որ օդանաւը վար իյնայ եւ ջախջախուի։ Հօրս մահէն յետոյ, մայրս Պերլին մեկնեցաւ, իր հետ տանելով օդանաւուն յատակագծերը։ Կոմս Ցէփլին անոր առաջարկեց կազմել անանուն ընկերութիւն մը, շահագործելու համար ղեկաւորները։

Պայմանագրութիւնը կնքուեցաւ, բայց միայն երեք տարի, ընկերութիւնը Շվարցի ընտանիքին վճարեց տարեկան 3000 մարք, ընկերութիւնը լուծուեցաւ եւ կոմս Ցէփլին առիթէն օգտուելով 9000 մարքի փոխարէն գնեց բոլոր իրաւունքները։

Երկրորդ Թռիչքին՝ որ յաջողեցաւ, գերման սպայ մը գրեց կոմս Ցէփլինի. «Ուրիշին փետուրներովը կը զարդարուիք»։ Քիչ մնաց որ մենամարտէին։ Կիւյեօմ կայսեր միջամտութեամբ միայն կռուին առաջքն առնուեցաւ»։ Իսկ Կոստովիչի ժառանգորդներն ալ կը պատմեն թէ՝ Շվարցէն 10 տարի առաջ, Կոստովիչ կը շինէր փայտէ, ղեկաւոր օդանաւեր եւ ընդծովեաններ, Շվարց եւ ուրիշ գերման մը կ'աշխատէին Կոստովիչի գրասենեակին մէջ։ Նոյն միջոցին, չիլ մէկը կը յաճախէր Կոստովիչի գրասենեակը։ Այդ մարդը առաջարկեց 100,000 րուբլիի փոխարէն եւ անծանօթ Ամերիկացիի մը հաշուոյն գնել յատակագիծերը։ Կոստովիչ մերժեց վերջնականապէս, որուն վրայ մարդը անհետացաւ։ Օդանաւուն յատակագծերը գողցուեր էին։

Ահա, ասոնք են Ցէփլինի շուրջ ծագած վէճերը։ Երկու կողմերէն ո՞վ իրաւունք ունի։ Թերեւս ոչ մէկը, կամ երկուքն ալ։ Բայց ո՞վ պիտի յայտնէ ճշմարտութիւնը։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (64)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VII

Անհանդարտ հայեացքին տակ
տրածուէր արծաթային ծովը,
վերեւ կը փայլէր ասմա-
երկինքը, պարապ ու անհուն
կային մտածումին նման։
կը փչէր սաստիկ եւ հոսանք-
կատաղաբար կը զարնուէին
ային։ Հսկայ գազանի մը
ցն էր կարծես որ կը ջանար
ն ողջէն հեռացնել ամէն
ինչ՝ ը տիրապետելու համար։
Անանիա դիմադրեց երկարօ-
առաջնորդը քշուելով մօտը
եւ կանչեցաւ հերձաքարե-

— Հո՞ն է Նուորոն, հարցուց
ա։

— Այո՛, Օնոֆրոյի բլուրը
քի կը բաժնէ զայն։

— Այո՛, ճիշտ է, որոշ կերպով կը տեսնուի։

— Մեղք որ հովը մոլեգին է այսքան։ Սատանան տանի՛, անիծեալ հովը, կանչեց առաջնորդը։

Անանիա մտածեց Մարգարիտի տուած խոստումին վրայ.

«... Սարտենիոյ ամէնէն բարձր գագաթէն քեզի բարեւ մը պիտի ղրկեմ։ Երկինքի պիտի պոռամ քու անունդ եւ իմ սէրս, ինչպէս պիտի ուզէի աշխարհի ամէնէն բարձր գագաթէն պոռալ, որպէսզի բովանդակ երկիրը չփոթէր...»

Իրեն թուեցաւ որ հովը կը տանէր սիրտը՝ ճեննարճէնթուի կրանիտեայ հսկաներուն զարնելով զայն։

* * *

Կը յուսար որ վերադարձին մայրը կը գտնէ այրի կնոջ մօտ։ Չին առաջնորդին մօտ թողլով՝ անձկութեամբ անցաւ ամայի գիւղէն եւ կանգ առաւ Կրացիիայի սեւ դրան առջեւ։ Խրիկունը տխրագին կ'իջնէր իրերուն վրայ, հով մը կը փչէր մեղմօրէն քարուտ փողոցներէն, երկինք գունատ էր, կարծես թէ աշուն էր։ Անանիա կանգ առաւ դրան առջեւ եւ մտիկ ըրաւ. լռութիւն։ Ճեղքուած քներէն կը տեսնէր կրակին կարմիր փայլը. Լռութիւն։

Անանիա ներս մտաւ, տեսաւ պառաւը միս. մինակ որ կը մանէր սովորականին նման անտարբեր, հանդարտ ուրուականի մը պէս։ Կրակին վրայ կ'եռար սրճամանը, փայտէ շամփուրէ մը անցուած ոչխարի միսի կտորէ մըկը կաթէր իւղը տաք մոխիրին վրայ։

— Ի՞ ուրե՞մն...

— Համբերութի՛ւն տղա՛ս, վստահելի մէկը չգտայ որ ղրկեմ մինչեւ հոն։ Զաւակս գիւղը չէ։

— Հապա կառապա՞նը։

— Համբերութի՛ւն ըսի քեզի, ըսաւ պառաւը ոտքի ելլելով եւ իլիկը վար դնելով։ Ճիշտ, կառապանին ըսիր մօրմէդ խնդրէ վաղն անպայման հոս գալու։ Իրեն ըսի. «Իմ անունովս խնդրէ իրմէն որ գայ, որովհետեւ կարեւոր հաղորդելիք մը ունիմ։ Պիտի չըսես որ հոս է Անանիա Աթոնզուն։ Գնա՛, տղաս, թող աստուած քեզ վարձատրէ որովհետեւ գթութեան գործ մըն է որ կ'ընես»։

— Հապա ի՞նքը, ի՞նքը։

— Ինքն ալ խոստացաւ կառքով հոս բերել։

— Ո՛չ պիտի չգայ, պիտի տեսնես, ըսաւ Անանիա մտահոգ։ Գէշ ըրի անձնապէս չերթալով, թերեւս փախի... բայց դեռ ժամանակ կայ։

Կ'ուզէր անմիջապէս մեկնիլ, բայց յետոյ համոզուեցաւ եւ մնաց։

Ուրիշ տխուր գիշեր մըն ալ անցուց։ Հակառակ յոգնութեան քիչ քնացաւ,— այն կարծր խշտեակին վրայ ուր թշուառօրէն ծներ էր եւ որուն վրայ մեռնիլ պիտի ուզէր նոյն գիշերը։

Հովը կը մռնչէր տանիքին վրայ եւ Անանիային կը յիշեցնէր տխուր մանկութիւնը, հեռաւոր սարսափները, ձմեռ գիշերները, մօրն իրեն փարիլը՝ աւելի վախէն քան թէ սէրէն։ Ո՛չ, մայրը սիրած չէր զինքը, ինչո՞ւ խաբուիլ։ Գիտէր, կը զգար ասիկա եւ մահացու տխրութիւն մը կը պատէր սիրտը, յանկարծական կարեկցութիւն մը կը զգար մօրը հանդէպ որ զոհն էր ճակատագրին եւ մարդոց։

Եթէ այդ գիշեր հասնէր, մինչդեռ հովին ձայնը Անանիայի սրտին մէջ կ'արթնցնէր գթութեան եւ սարսափի յոյզեր՝ գորովով պիտի ընդունէր, բայց գիշերն անցաւ եւ նոր օր մը ծագեցաւ, որ տխուր էր հովին պատճառով, կեանքին ամէնէն տխուր եւ անհանդարտ ժամերը կ'ապրէր։ Դեգերեցաւ գիւղին մէջ կարծես հովէն մղուած, խմեց բաւական քանակութեամբ օղի, վերադարձաւ տնակը, նստաւ կրակին մօտ՝ տենդի սարսուռէ բռնուած եւ ջղայնացած։

Կրացիան ալ անհանգիստ էր տան մէջ հոս ու հոն կը պտտէր եւ կառքին գալէն մէկ ժամ առաջ Ոլին դիմաւորելու գնաց։ Մեկնելէն առաջ խնդրեց Անանիայէն որ հանդարտի։

— Նայէ մայրդ կը վախնայ քեզմէ...

— Գնա՛, ըսաւ արհամարհանքով նոյնիսկ պիտի չնայիմ իրեն, քանի մը խօսք պիտի ըսեմ։

Մէկ ժամէն աւելի անցաւ։ Անանիա դառնութեամբ կը յիշէր այն քաղցր ժամը երբ Ցատանային կը սպասէր։ Մինչդեռ կը սպասէր Ոլիի գալուստին, տխուր ժամանում որ միանգամընդմիշտ վերջ պիտի տար իր տառապանքներուն, մթին փափաքէ մը կը լափուէր. եթէ մայրը չհասնէր, նորէն փախած ըլլար, յաւերժապէս անհետացած։

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀԷԹՈՒՄ

համար Ուկրայնայի սովահար շրջաններու բնակիչները, Լաթվիոյ հաղորդակցութեանց Նախարարութիւնը կը հաղորդէ թէ՝ հոկտ. 25ին 12,500 թոնօ ռուսական հաճար անցաւ Լաթվիոյ սահմանագլուխէն դէպի Գերմանիա։ Տեղական խորհրդային Աւտոնոմական Պատուիրակութիւնը կը յայտնէ թէ այս ամիս 15 հազար թոնօ հաճար արտածուեցաւ եւ արտածումը պիտի շարունակուի Նոյեմբերին։

Այս արտածումի լուրերը Մոսկուա հասած ըլլալով, դժգոհութիւն առաջ եկած է ժողովուրդին մէջ, որ սեւ հացին համար քառապատիկ աւելի սուղ կը վճարէ քան անցեալ տարի, իսկ ճերմակ հաց կարելի է ձեռք ձգել միայն բժշկական դեղագրով եւ մասնաւոր փուռէ մը, որ հաց կը հայթայթէ պանդոկներուն եւ հիւանդանոցներուն։

Մոսկուայի մամուլին մէջ ո՛չ մէկ բառ կը գրուի ցորենի արտածումին մասին։ Թերթերը կը հաղորդեն միայն թէ հունձքը լաւ եղած է Սիպերիոյ շրջանին մէջ եւ կառավարութիւնը կը յուսայ պարենաւորել կեդրոնական Ռուսիան։ Այս յոյսերը կարելի չէ իրականացնել. քանի որ փոխադրութեան դիւրութիւնները բաւարար չեն։ «Պրաւդա» կը գրէ թէ Սիպերիոյ գանազան երկաթուղիի կայարաններուն մէջ բացօթեայ ամբարուած ցորենները շատ քիչ միայն վնասուած են, աշունը չոր անցնելուն շնորհիւ։

Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն այժմ կը զբաղի ցորենի խնդրով եւ արտակարգ միջոցներ կը հրահանգէ։ Պարենաւորման պատասխանատու պաշտօնեաները պիտի բանտարկուին եւ գնդակահարուին՝ եթէ հակառակ գործեն տրուած հրահանգներուն։

Անդրսիպերիական երկաթուղին օրական 3000 թոնօ ցորեն կը փոխադրէ։

Ցեփլինի ճամբորդութենէն յետոյ

«կոմս Ցէփլին»ի հրամանատար Տոքթ. Էքէնէր յայտարարեց մամուլին.

—Երկու ճամբորդութիւններուն հետեւանքով եկայ այն եզրակացութեան թէ՝ ցէփլինը, իր ներկայ վիճակին մէջ, անյարմար է կանոնաւոր ճամբորդի սպասարկութեան համար Եւրոպայի եւ Ամերիկայի միջեւ։ Նախ՝ այս օդանաւը շատ դանդաղ է։ Պէտք է որ ժամական 20 քիլոմեդր աւելի արագութիւն ունենայ։ Երկրորդ՝ պէտք է շինուի աւելի հաստատուն, որովհետեւ թէեւ այս անգամ յաջողեցանք անվտանգ համնիլ, սակայն շինուածքը շատ տկար է։ Ներկայիս օդանաւային ճամբորդութիւնները միշտ վտանգաւոր են, ու թէեւ մենք յաջողեցանք՝ պարզապէս անոր համար էր, որ նախապէս զգուշական բոլոր միջոցները ձեռք առած էինք։ Շատ բան սորվեցայ այս երթեւեկէն, ի մէջ այլոց ա՛ն թէ ի՞նչ փոփոխութիւններ պէտք է մտցնել՝ ամէն վտանգ անհետացնելու համար։ Կարելի է բացարձակապէս ապահով օդանաւ մը շինել. սակայն անիկա պէտք է աւելի մեծ ըլլայ եւ գործածէ աւելի զօրաւոր շարժիչ մեքենաներ, որպէսզի կարենայ թռչիլ փոթորիկին մէջէն եւ ոչ թէ ստիպուի խուսափիլ անկէ, ինչպէս մենք ըրինք»։

⁂ Ցէփլինի ճամբորդութեան համար ընդհանուր ծախք եղաւ 344.000 տոլար։ Հասոյթն է՝ 256,018 տոլար, որուն 114,000ը 38 ճամբորդներէ (իւրաքանչիւրը 3000 տոլար), 144,418՝ տոլար թղթատարէ, 66,400 տոլար՝ Հըրսթի մամուլին հաղորդուելիք լուրերու մենաշնորհէն, 31,200 տոլար՝ ուրիշ թերթերէ։

⁂ Ոչ միայն Գերմանիայէն, այլ աշխարհի չորս կողմէ շնորհաւորական հեռագիրներ կը տեղան Տոքթ Էքէներին։ Ֆրանսայի օդանաւային նախարար Լօրան Էյնաք եւս շնորհաւորական հեռագիր մը ղրկեց։

Նախագահական ընտրութիւնը

Երեքշաբթի օր Ամերիկայի մէջ տեղի պիտի ունենայ Նախագահական ընտրութիւնը։

Այժմէն Նիւ Եորքի սակարանին մէջ սկսած են մեծ գրաւները։ Միջնորդները տենդոտ գործունէութեան մէջ են։ Գրաւները կ՚ըլլան, օրինակ հետեւեալ ձեւով.— 10,000ի դէմ 14 հազար տոլար՝ որ Նիւ Եորք նահանգին մէջ պիտի ընտրուի Սմիթ։ կամ 5000ի դէմ 7500 տոլար՝ որ Մասաչուսէցի նահանգին մէջ Սմիթ մեծամասնութիւն պիտի շահի։

Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ պիտի ընտրուի Հէրպըրթ Հուվըր՝ հանրապետականներու թեկնածուն։ Սակայն Սմիթի ընտրութեան համար եւս մեծ յոյսեր կան։

Այս անգամուան ընտրութիւնը տարօրինակ պիտի ըլլայ։ Ամերիկեան թերթ մը կը գրէ թէ՝ բազմաթիւ Հանրապետականներ, որոնք ոգելից ըմպելիներու գործածութեան կողմնակից են, պիտի քուէարկեն ի նպաստ ռամկավար թեկնածու Սմիթի։ Միւս կողմէ մաքրակրօն բողոքական ռամկավարներ չուզելով ընտրել կաթոլիկ Սմիթը, իրենց քուէն պիտի տան հանրապետական թեկնածու Հուվըրի։

Ընտրութեան վերջնական արդիւնքը յայտնի պիտի ըլլայ չորեքշաբթի իրիկուն միայն։

Ընդհարում Սուրիոյ սահմանին վրայ

Մարտինէն կը հաղորդեն թէ Նիսիպինի մօտերը ընդհարում մը տեղի ունեցած է թուրք ոստիկան - զինուորներուն եւ մաքսանենգներու միջեւ։ Ընդհարումը մէկուկէս ժամ տեւած է եւ մաքսանենգները 14 բեռնաւոր էշեր թողուցած են։

Մաքսանենգներէն մէկը սպաննուած է։

Իտալիա կը զինէ Ալպանիան

«Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի մէկ թղթակիցը, որ վերջերս պտոյտ մը կատարեց Ալպանիոյ մէջ, կը գրէ թէ հակառակ պաշտօնական հերքումներուն, այս երկիրը խիստ մեծ կապերով կապուած է Իտալիոյ։

Այսպէս օրինակ, Իտալիա Ալպանիոյ հայթայթած է 18 միլիոն տոլարի զէնք ու պատերազմական իրեղէններ, ինչ որ միջոց կուտայ թագաւորին, 300,000 հոգինոց բանակ մը սպառազինելու։ Շքոտրայի մէջ, ուր կեդրոնացած է ալպան բանակը, Իտալիա հիմնած է զինուորական սքանչելի հիւանդանոց մը։ Եւ Իտալիոյ օժանդակութեամբ Ալպանիա օրէ օր իրական ամրութիւն մը կը դառնայ։

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը

ՎԻՎԻԷԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ «Անդրանիկ» խումբի: վաղը կիրակի: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

վաղը կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին քաղաքապետարանի սրահին մէջ: կը խօսի՝ ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ: *Մուտքը ազատ է*

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Տրամաթիք Ստուդիան ղեկավ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

10 Նոյեմբ. Եր. երեկոյ ժամը 8.30ին, 84 Rue Chape, Պօն թէաթրի մէջ

Առաջին անգամ կը ներկայացնէ Մ. Մարութեանի՝

ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ

կը մասնակցին՝ Տիկ. Տիկ. Սիրուշ, Սօնիա, Ակաեան, Պ. Ս. Ազարեան եւ Ստուդիայի լաւագոյն ուժերը:

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ԾԱՆՕԹ.— Նոյն ներկայացումը՝ վալանսի մէջ նոյեմբեր 17ին, իսկ վիէնի մէջ՝ նոյեմբեր 18ին:

Հ. Յ. Դ.

Պուա-քոլոնպի *Եռագոյն կոմիտէի ժողովը՝ այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին:*

Փարիզի *Պէլվիլ կոմիտէի ժողովը՝ այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին* 131 Fbg. du Temple: *Նիւթ՝ «Թուրքիոյ հարցարան»ը: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:*

Ալֆորվիլի *Ս. Մինասեան կոմիտէի ընկերա - համակրական ժողովը՝ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին* 72 Rue Etienne Dolet.

Իսի-լէ-Մուլինոյի *Վռամեան ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներէն կը խնդրուի ներկայանալ անդամատետրով:*

Լիոնի *Պատ. Միութեան Ընկերական Ընդհ. ժողովը՝ վաղը առաւօտ ժամը 10.15ին Գրադարանի Սրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բացակայողները նկատի կ՚առնուին: Ժողովէն յետոյ ընկ. Արարատ-Մինէ կը խօսի՝* «Միացեալ եւ Անկախ Հայաստան» *նիւթի մասին:*

Պէլֆորի *Վազգէն Կոմիտէի ժողովը՝ վաղը կէս օրէ վերջ ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Վիէնի Կ. Խաչի ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Հայ ժողովրդային լսարանին մէջ: ներկայ կ՚ըլլայ *Ա. Ջամալեան*: բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 4 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

4 NOVEMBRE 1928

...ՏԱՐԻ ԹԻՒ 795

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...Ի ԽՕՍՔ

...ԵՒ ՈՒ ՃԵՐՄԱԿ ԽԱՂԵՐ

...ընդհանուր գիծերով ներկայացուցինք իտալական ...իքա» հանդէսին ուշագրաւ տեսութիւնը, — «Կովկասի ...րդները եւ կովկասեան հարցը»:

...պէս կարդացին ընթերցողները, իտալացի հեղինակը ...բաց կը պաշտպանէ ոչ միայն կովկասի ժողովուրդներուն, ...Ուկրայնայի եւ Թուրքեստանի անջատումը եւ անկա... ...նը: Թեր կը կանգնի ծրագրի մը որ հիմնուած է Ռու... ...նի քայքայման վրայ:

...չէ ծրագիրը, բայց տեսակ մը նորութիւն է սեւ շապի... ...իտալիոյ այս քաղաքականութիւնը:

...ցեալ սեպտ. 9ին, «Յառաջ»ի մէջ հրատարակուեցաւ ...մնութիւն մը, «Թուրքիա, Իտալիա եւ Անգլիա», քաղ... ...ռուս միապետականներու Փարիզի օրկանէն: Յօդուածա... ...որ քաջածանօթ կ'երեւայ Արեւելքի գործերուն, կը բա... ...էր թէ Անգլիա, Հնդկաստանի ճամբուն վրայ «պատնէշ... ...ստատելու մտահոգութեան մէջ, կանգ առած է Թրքա... ...պարիսպին վրայ», իսկ Իտալիան ալ, հրաժարելով իր ռազ... ...նչ քաղաքականութենէն, Թուրքիոյ հանդէպ կը հետեւի ...քաղաքականութեան զոր թելադրեց Չէմպըրլէն, յատկապէս ...կցելով Մուսոլինիի հետ:

— «Նորէն վերակազմուեցաւ այն վիճակը ուր կը գտնուէին ...կան պետութիւնները Թուրքիոյ հանդէպ, նախ քան պա... ...մը, սա տարբերութեամբ որ, գերմանիոյ դերն անցաւ Ի... ...յի»:

...նազան առիթներով բացատրած ենք արդէն թէ՝ իտալ... ...դաշնագրին կնքումէն ի վեր, Հռոմ յայտնապէս կը ...էր այդ նոր դերը, իբրեւ հովանաւորը եթէ ոչ իսլամի, ...համաթրքական ձգտումներու: Տակաւին անցեալ օր, իտա... ...կարեւոր օրաթերթ մը, «Ճօրնալէ տ'Իթալիա»ն, հրապա... ...կ'ամբաստանէր Ֆրանսան, թէ թշնամական զգացումներ ...ցանէ Թուրքիոյ դէմ.

— «Ֆրանսան չարաչար կը գործածէ իր աւանդական աս... ...կանութիւնը Թուրքիոյ սահմանամերձ սուրիական գաւառ... ...ն մէջ, կ'ընդունի եւ տեղ ալ կուտայ Թրքական հողամասե... ...ախտական Հայերուն եւ Քիւրտերուն, որոնք կը կազմակերպ... ...կը շարժին, հրոսախումբեր կը կազմեն, քէմալական վար... ...ինը նեղելու համար»:

...հետաքրքիրները կրնան նորէն կարդալ «Յառաջ»ի հոկտեմբեր ...թիւը:

...Ուրեմն, Թուրքիոյ կողքին են Անգլիան եւ Իտալիան, Կով... ...անջատելու եւ շարք մը նոր պետութիւններ կազմելու ...: Ուրիշ խօսքով, Ռուսաստանը դէպի հիւսիս-արեւելք ...ու եւ բուն ռուսական սահմանագծի մը մէջ ամփոփելու, ...րժացնելու համար:

...Այս ծրագրին դէ՞մ է Ֆրանսան: Ո'չ: Միայն թէ՝ տարբեր ...է մը կը քալէ: Այդ մասին ալ պակաս չեն փաստեր, բայց ...յիշենք միայն Պոլսոյ «Վագըթ» լրագրին (20 հոկտ.) մէկ ...ութիւնը, որ թարգմանուեցաւ «Յառաջ»ի մէջ (1 Նոյ.):

...Թուրք թերթը, պարզելով լեհ մարաջախտ Փիլզուտսքիի ...ն ճամբորդութիւնը դէպի Ռումանիա, ֆրանսացի զօրա... ...կը Ռօնի պտոյտները պալքանեան երկիրներու մէջ, Պեսա... ...իոյ եւ Ուկրայնայի խնդիրները, դիտել կուտար.

— «Առանց պատճառի չէ որ Ֆրանսան զօրաւոր զինակցու... ...մը կ'ուզէ կազմակերպել եւ Լեհաստանն ու Ռումանիան իր ...գրաւելով, առաջ կը քշէ գանոնք: Ֆրանսա իրեն համար ...կենսական կը նկատէ Ռուսիոյ պզտիկնալը: Որովհետեւ այժմ ...ան աշխարհագրական եւ քաղաքական տեսակէտով գերմա... ...ական բարեկամն է: Զօրաւոր Ռուսիա մը կրնայ Լեհաստանը ...լ որ չէզոք մնայ գերմանիոյ հանդէպ: Հետեւաբար, Ռու... ...կտոր կտոր ընել՝ կը նշանակէ Ֆրանսայի ապագան ապա... ...:

...յս մտահոգութեամբ, Ֆրանսան ալ կը պաշտպանէ ոչ ...Ուկրայնայի, այլ եւ «Թուրքեստանի, Ատրպէյճանի եւ ...անի անկախութիւնը եւ զանազան կառավարութեանց ...ութիւնը՝ Սիպերիոյ մէջ»:

...Ուրեմն, բոլոր նիզակները ուղղուած են Խորհրդային Միու... ..., աւելի ճիշդ՝ Ռուսաստանի դէմ: Այսօր կարմիր վտանգն ...մասնաւոր գոյն կուտայ այս քաղաքականութեան. բայց ...Ռուսաստան մը պակաս վտանգաւոր չպիտի ըլլայ Անգ... ...ջքին՝ Միջին Ասիոյ եւ Հնդկաստանի ապահովութեան ...կէտէն. ոչ ալ Ֆրանսայի համար՝ Գերմանիոյ հանդէպ:

...յս մրցակցութեան շնորհիւ է որ, ինչպէս դարերու ըն... ...ին, Թուրքիան ոչ միայն ապահով կը զգայ ինքզինքը, ...կը դառնայ օգտագործելի ազդակ մը՝ մէկուն կամ միւսին ..., մէկուն եւ միւսին դէմ:

...այդ քաղաքականութեան հետքերուն վրայ կը քալէ «Պրո... ..., «Օրկան Կովկասի, Ուկրայնայի եւ Թուրքեստանի ժո... ...րդներուն ազգային պաշտպանութեան»: Օրկանը՝ Պոլսոյ ...ազմակերպուած Թուրք-Թաթար-վրացական կոմիտէին, ...վայելէ մասնաւորապէս Լեհաստանի հովանաւորութիւնը: ...ացայայտ է որ, Կովկասի ժողովուրդներու ազատագրու... ...կախարդական դրօշին տակ, անոր երկայնքէն ու լայն... ...երեւան սեւ ու կարմիր ձեռքեր, պատրաստ՝ նոր աշ... ...ակալութեանց, այլ մանաւանդ մեղսակից ու աջակից՝ հա... ...քական խաղերու:

...արմիր թէ ճերմակ Ռուսերուն համար զաղտնիք չեն այս ..., բայց մինչ առաջինները քէմալական Թուրքիոյ հետ ...ծ են իրենց բախտը, ի հարկին անոր վստահելով Կով... ...ճերմակներն ալ սուլթան-խալիֆայական Թուրքերուն ...քը կը շոյեն, առ այժմ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԼԱՏԻՆԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐՈՒ ՎՏԱՆԳԸ

«Հայրենիք» խմբագրականի մը մէջ քննելով Թուրք թերթի մը թելադրութիւնը թէ ոչ-թուրքերն ալ պէտք է ընդունին լատինական տառերը, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (18 հոկտ.).

— *«Լատինական տառերու վտանգը թերեւս այնքան ալ մեծ չըլլար հայութեան համար, եթէ ան սահմանափակուէր Թուրքիայով միայն, ուր թիւով շատ քիչ Հայեր են մնացեր, առանց այն ալ միշտ ենթակայ կամ ֆիզիքական ոչնչացման և կամ բարոյական փճացման ու ապազգայնացման:*

Խնդիրը աւելի ծանրակշիռ հանգամանք կը ստանայ գըլխաւորապէս այն պատճառով, որ Կովկասի մէջ իշխող բոլշեւիկներն ալ տարիներէ ի վեր կ'որոճան լատինական այբուբենը Հայերուն պարտադրելու ծրագիրներ: Եւ, դժբախտաբար, քիչ չեն հայ կոմունիստներ ևս, որոնք ամէն գնով կ'ուզեն թաղել մեսրոպեան գիրերը եւ հայ ժողովուրդի վզին բռնութեամբ փաթթել լատինական այբուբենը:

Ինչպէս յայտնի է, Ատրպէյճանի մէջ բոլշեւիկները քանի մը տարի առաջ արդէն մտցուցած են լատինական գիրերը: Հերթը Հայերուն եւ Վրացիներուն է այժմ:

Վրացիները, սակայն, ըլլալով իշխողներ Կովկասի մէջ եւ աւելի մոլեռանդ ազգայնականներ, հաւանաբար շատ ալ չպիտի շտապեն իւրացնելու լատինական տառերը իրենց համար, բայց անկասկած Թուրք-Թաթարներու հետ գործակցաբար ոյժ պիտի տան հայ կոմունիստներուն, որպէսզի ասոնք օր առաջ վերջ տան հայկական ուրոյն գիրերուն եւ ընդունին ընդհանուր լատինական այբուբենը:

Եթէ, թերեւս աւելի ճիշդը, երբ Քէմալ Պոլսոյ Հայերուն պարտադրէ լատիներէն տառերը, ապահովաբար բոլշեւիկները, Հայերն ալ մէջն ըլլալով, պիտի ծափահարեն Քէմալի այդ «յեղափոխական» քայլը եւս, եւ առիթ մը պիտի դառնայ, որ իրենք ալ Կովկասի Հայերուն ընել տան «յեղափոխական» այդ նոր նուաճումը:

Ինչպէս շատ մը ուրիշ խնդիրներու մէջ, այնպէս ալ այս հարցին մէջ քէմալականները կ'ընթանան ու պիտի ընթանան բոլշեւիկներու հետ ձեռք ձեռքի տուած, եւ դեռ շատ մը նոր «յեղափոխական բարիքներ» պիտի հրամցնեն հայ ժողովուրդին, եթէ նոյնիսկ հայութիւնը բնաւ պէտք չունի նման «բարիքներու»:

ՄԵԾ-ԴՈՒՔՍ ՆԻԿՈԼԱ ԿԸ ՔԱՇՈՒԻ

Փարիզի ռուսերէն թերթերուն համաձայն, մեծ-դուքս Նիկոլա Նիկոլայէվիչ, նախկին վերին հրամանատար ռուսական բանակներու, Փարիզի մօտ Շուանեիի իր դղեակէն կը մեկնի Անթիպ, Միջերկրականի եզերքը, ուր պիտի բնակի այսուհետեւ իր կնոջ՝ մեծ-դքսուհի Անաստազիայի հետ:

Մեծ-դուքս Նիկոլա կը մեկնի, որոշած ըլլալով վերջնականապէս հրաժարիլ քաղաքական ամէն գործօն դերէ:

Կարգ մը զրոյցներու համաձայն, մեծ-դուքսը Շուանեիէն մեկնելէ յետոյ պիտի ստորագրէ իր հրաժարականը, իբրեւ գերագոյն պետ արտասահմանի ռուս տարագիր կազմակերպութեանց, իրեն վերապահելով գործօն դեր խաղալ, երբ յեղափոխութիւն մը ծագի Ռուսիոյ մէջ: Նիկոլա կը մեկնի առանց իր սպայակոյտին, ընկերակցութեամբ միայն իր քարտուղարին եւ բժիշկի մը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիոյ դրամատուներու առանցները

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը գրէ (30 հոկտ.).—

Պոլսոյ մէջ գործող հելլէնեթուրք իրաւարարական ատեանը վերջերս շատ կարեւոր որոշում մը տուած է: Հելլէնահպատակ Միզալէդիս եւ Ալեքսանդրաքի Թուրք կառավարութեան դէմ դատ կը բանան, պահանջելով որ Քրէտի Լիոնէ դրամատան Իզմիրի մասնաճիւղի գանձարկղներուն մէջ իրենց պահ դրած արժեթուղթ, գոհարեղէն դրամ եւ թանկագին առարկաները վերադարձուին կամ փոխարժէքը վճարուի կառավարութեան կողմէ:

Դատարանին դիմում կատարուած է 1926ի յուլիս 12ին ու խնդրոյն եզրակացութիւնը ձեռք բերուած է դեռ քանի մը օր առաջ:

Ամբողջ երկու տարի, Թուրք կառավարութեան փոխանորդը եւ պահանջատէրերը աշխատած են իրենց տեսակէտները պաշտպանել, պարզաբանել ու համոզել դատաւորները, որոնց մին յոյն է, միւսը Թուրք, երրորդը չէզոք՝ որ դատարանին նախագահն է:

Դատարանը շարք մը նկատումներու կարգին համոզում գոյացուցած ըլլալով որ պահանջատէրերուն թանկագին առարկաները գրաւուած են Լօզանի դաշնագրին ստորագրութեան օրերուն, թէ այդ առարկաները կը նկատուին ստացուածք իրաւագիտական իմաստով, թէ Լօզանի դաշնագրին տրամադրութիւնները բոլորովին իրաւունք կուտան պահանջատէրերուն, տիրանալու իրենց ստացուածքին, կ'որոշէ որ Թուրք կառավարութիւնը նոյնութեամբ վերադարձնէ ցանկով ցոյց տրուած առարկաները կամ վճարէ անոնց փոխարժէքը:

Վճռին դէմ արտայայտուած է Թուրք դատաւորը, որը ենթարկուած է մեծամասնութեան կամքին:

Թուրք նոր տառերուն շուրջ

Երէկ գրեցինք թէ Էնկիւրիի Ազգային Մեծ Ժողովը իր բացման նիստին մէջ իսկ միաձայնութեամբ ընդունեց լատինական տառերով նոր այբուբենը: Քուէարկուած օրէնքը կ'որոշէ որ՝ 1.— Դեկտեմբեր 1էն սկսեալ բոլոր հրատարակութիւնները, ծանուցումները եւլն. պարտաւորիչ կերպով պիտի կատարուին նոր գիրերով. 2.— Կառավարական, հանրային եւ մասնաւոր հիմնարկութիւնները ստիպուած են այսօրուընէ իսկ ընդունիլ նոր տառերով խմբագրուած ամէն գրութիւն: Նոր գիրերը այս հիմնարկութիւններուն համար պարտաւորիչ պիտի ըլլան 1929 յունուար 1էն սկսեալ: Սակայն եւ այնպէս հին տառերով գրութիւնները, ինչպէս նաեւ գիրքերը պիտի ընդունուին մինչեւ 1929 յունիս 1:

∴ Մուսթաֆա Քէմալի բացման ճառը տեւեց 40 վայրկեան: Խորհրդարանը լեցուած էր մեծ բազմութեամբ, որ շարունակ կը ծափահարէր: Արտաքին քաղաքականութեան մասին խօսելով ըսաւ.

— Ուղղամտութիւնը եւ երկրին ապահովութեան պահպանումը կ'առաջնորդեն Թուրքիան, որ փափաքելով ինք իր ձեռքով պահպանել խաղաղութիւնը եւ երաշխաւորել իր ապահովութիւնը, կ'աշխատի՝ ցամաքի, ծովու եւ օդի իր ռազմական ուժերը պահել այդ անհրաժեշտութեան համապատասխան մակարդակի մը վրայ եւ դաշինքներ կնքել միւս ազգերուն հետ:

Մ. Քէմալ աւելցուց թէ այս տարի պիտի հիմնուի նաեւ Պետական Դրամատուն մը: Խօսելով տնտեսական կացութեան վրայ, նախագահը շեշտեց թէ անհրաժեշտ է երկաթուղիներ և ճամբաներ շինել, ինչպէս նաեւ ծրագիրներ կազմել՝ ոռոգումի համար: Նոր տառերու ընդունուելուն մասին խօսեցաւ ամէնէն վերջ:

∴ Ճառէն յետոյ Ազգային Մեծ Ժողովի նախագահ վերընտրուեցաւ Քեազիմ փաշա:

Նախարարական տագնապ Ռումանիոյ մէջ?

Նախարարական տագնապի մը լուրերը կը հասնին Պուքրէշէն: Խնամակալ Ժողովը, որ երկիրը կը կառավարէ յանուն մանուկ Միքայէլ թագաւորին, վերջնապէս պահանջած է վարչապետ Վինթիլա Պրըթանիուէն, որ ներկայացնէ հրաժարականը, քանի որ ազատական կուսակցութիւնը այլեւս չի ներկայացներ երկրին կամքը: Կ'ըսուի թէ վարչապետը մերժած է հրաժարիլ, թոյլ չտալու համար որ գիւղացի կուսակցութիւնը անցնի իշխանութեան գլուխ: Խնամակալներէն ծերունի Պզտիկան, գերագոյն ատեանի նախագահը՝ դիտել տուած է որ եթէ Պրըթիանու չհրաժարի, ծանր տագնապ մը պիտի ծագի:

Միւս կողմէ փրոֆ. Նիկոլա Եորկա Խորհրդարանին մէջ յարձակողական բուռն ճառ մը խօսեցաւ Պրըթիանուի կառավարութեան դէմ: Այժմ իբրեւ ընդդիմադիր մնացած է միայն փրոֆէսէօրին կուսակցութիւնը, քանի որ Գիւղացի կուսակցութեան երեսփոխանները զաղտնի եւ առանձին նիստ կը գումարեն, մերժելով ազատականներուն հետ կողք-կողքի նստիլ Խորհրդարանին մէջ:

Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, Խնամակալ Խորհուրդին նպատակն է դեկտեմբեր 1էն առաջ կազմել միացեալ կառավարութիւն մը, որուն մէջ լայն տեղ ունենայ նաեւ Գիւղացի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՏԻՏՂՈՍ ԵՒ ՇՔԱՆՇԱՆ

Եւրոպայի այն երկիրները, որոնք ընդհանուր պատերազմէն ետք ցմահ օդափոխութեան ղրկեցին իրենց թագաւորները, ամառուան եւ ձմեռուան համար, այսօր կը զղջան կարծեմ իրենց այնքան պարզասիրութեան համար, մէկ'ոնց ջնջելով ամէն տիտղոսի եւ շքանշանի դրութիւն:

Եւ ինչպէս գերման վայմարականները վերջերս նոր տեսա'կ շքանշան մը յօրինելու ետեւէ են, այնպէս ալ Բուխարին եւ Ստալին զերծ մնացած ըլլալու չեն այդ փորձութենէն: վերջապէս մարդը մարդ է:

Ո'չ պապը, ո'չ ալ անգլիական արքունիքը, որոնց մէկը երկնքի, միւսը երկրի ներկայացուցիչն է, կրցած են դրժել տիտղոսի եւ շքանշանի կարեւորութիւնը: Եւ առանց հիացմունքի չէր որ գերման տնանկ իշխանները հետեւեցան կալէսի իշխանին անցած շաբթու ստացած նոր պատուանշանին: Անոնք կը չարանան որ իշխանը Ափրիկէի Ուկանդա շրջանը այցելած ատեն, վինեի անուն սեւամորթ մեծաւորէն՝ ի ներկայութեան բազմաթիւ խափշիկներու եւ ազատատենք խափշիկուհիներու, անձամբ ստացաւ «Քոնոնդօ» պատուանշանը, որ կը բաղկանայ 1) կապիկի մազով պատրաստուած մօրուքէ մը, 2) Արիւծի մորթէ մը, 3) նիզակէ մը, 4) սուրէ մը, 5) դաշոյնէ մը:

Նկատելով որ ուրիշ շատ մը մեծ ու պզտիկ պետութիւններ եւ պատկառելի իշխանութիւններ ալ կան, ինչպէս Սան Մարինօ, Մոնաքօ, Լիւքսէնպուրկ եւն. որոնք դքսութեան տիտղոս եւ դրոշմաթուղթ ծախելով իրենց հասոյթը կ'ապահովեն, կ'առաջարկեմ մեր վանեցի դաւաւոր ոսկերիչներուն եւ Լաֆայէթ փողոցի ոսկերիչ - ադամանդավաճառներուն, Արարատի եւ Նոյեան տապանի պատկերով շքանշան մը պատրաստել եւ տրամադրել բարեգործական Միութեան, որ իր կարգին որոշ գումարի մը փոխարէն, բաժնէ այն լուրջ եւ խոնհեմ հայրենակիցներուն, որո՛նք միայն իրաւունք պիտի ունենան Հայաստան մտնելու, Փարիզի եկեղեցին մտնել արտօնուելու, հոգեհանգիստ ընել տալու (խե'ղճ Ռուսաստանցի Հայեր) կամ բարեգործականի եւ Փարիզի ժամուն հաշիւները պահանջելու:

ԾԱՂՐՈՒՆԻ

×

ԱՌՕՐԵԱՅ

Տարօրինակ զուգադիպութիւն:

Մինչ Պ. Ա. Զօպանեան իր թերթին մէջ պատմականը կ'ընէ Պ. Զարիֆեանի թատերական կազմակերպութեան ձախողման, որուն մէջ կը շեշտէ Պ. Նշանեանի մասնութիւնը, աւդին «Յառաջ»ի մէջ Պ. Ա. Արմէնակ կը նկարագրէ Պ. Զօպանեանի խաղերը Օր. Զապէլ Պօյաճեանի գրքի հրատարակութեան առթիւ:

Քննեցինք անաչառի աչքով եւ գտանք որ երկու դէպքերը ոչ մէկ տարբերութիւն ունին իրարմէ:

Վ. Պ.

ՑէՓԼԻՆԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՎԵՐԵՒ

«Կոմս Ցէփլին» անդրատլանտեան ճամբորդութենէն իր յաղթական վերադարձը տօնելու համար թռիչ մը պիտի կատարէ վաղը՝ երկուշաբթի Պերլինի վերեւ: Գերմանիոյ մայրաքաղաքին մէջ մեծ խանդավառութիւն կը տիրէ այս առթիւ

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԵՐԲ ՄԵՐ ՍԵՐՈՒՆԴՆ ԱԼ ԵՐԹԱՅ

Մեր ժողովուրդը գուրգուրանքով պահեր է ինչ որ դարերը բերած են իրեն։ Անցեալը միշտ պահպաներ է իր սրտին խորը, տեսակ մը անուշ հպարտ թեւամբ, սիրո՛վ, գորովո՛վ։ Դարերը ու անոնց բերած բիւր փորձութիւնները չեն կրցեր իր մէջէն խլել ինչ որ իր պապերէն կուգայ երգի ու զրոյցի, օրօրներու եւ հէքեաթներու ձեւով։ Աւերակներն անգամ իր մէջն է պահեր, ու թո՛յլ չէ տուեր որ օտար ձեռք մը գայ անոնց հպի, ու առնէ տանի։ Թոյլ տուեր է որ կրակի տան գիւղը, եւ հիւղակը աւարի, առնեն տանին իր հարսները օտարին տունը, ու իր զաւակը մորթին, բայց չէ ձգեր որ իր սիրտը պարպեն, ու անցեալը գողնան։

Անծանօթ բանաստեղծները իրենք մեռեր են, չքացեր, կորեր, բայց իրենց երգերը ժողովուրդը բերեր է հետը դարերուն մէջէն։

Անծանօթ, անանուն, կորած այդ բանաստեղծները ապրեր են մեր ժողովուրդին հոգիին խորը ու դարերուն դիմացեր։

*
* *

Բայց պիտի դիմանա՞ն վաղը։

Ի՞նչ պիտի ըլլայ երբ սա մեր սերունդն ալ երթայ, ա՛յն որ հայրենի հողին վրայ իր աչքերը առ.ւուն բացաւ, հոն ծծեց անցեալէն եկած բոլոր անուշ բաները, ու հիմա՝ վտնտուած իր բոյնէն՝ կը թափառի աշխարհէ աշխարհ, անիծելով ճակատագիրը, անիծելով աշխարհն ու իր մարդիկը, եւ իր հոգիին մէջ չարչարելով, նախատելով դարերուն բերած գեղեցկութիւնները, որոնց համար այս սուգը, այս զզուելի մախաղը շալկեց։

Չէ՛, ան իր հոգիին մէջ չպիտի կարենայ պահել աւանդը։ Ան պիտի խորշի, պիտի գանի անհէ, ու չպիտի ուզէ զայն թափել իր տղոցը, վաղուան սերունդին սրտին մէջ։

Սերունդը որ կը հասնի ա՛հա արդէն հեռու է հայրենի տունէն, ու օտարին հողէն կը ծծէ իր հիւթն ու աւիշը։ Ան արդէն իր ցեղը չի ճանչնար հիմա, որ խորթ կուգայ իրեն անոր պատմութիւնը։ Անոր հոգին տրամադիր չէ անցեալին բերած գեղեցկութիւններն ընդունելու։ Ան չի կրնար հաղորդուիլ նուիրական մասունքէն որ դարերը բերեր են մեզի՝ հազար ճիգով, հազար տքնութեամբ ու տաժանքով։

Վաղուան սերունդին մէջ անցեալէն ա՛լ հետք պիտի չըլլայ։

Պիտի կորսուին երթան մեր երգերն ու հէքեաթները, առակներն ու բարբառը։

Այսօրուան սերունդը զանոնք գերեզման պիտի դնէ իր հետը։

Այն ատեն իրա՛ւ մեռնին պիտի անծանօթ բանաստեղծները, զորս մեր ժողովուրդը դարերուն մէջէն իր հետը բերաւ։

*
* *

Հաճոյքով է որ կը հետեւիմ ես «Ցառաջ»ի ժողված փշրանքներուն։

Ճիշտ է, յաճախ անարժէք կտորներ կը սպրդին անոնց մէջ, ու երբեմն ալ անյաջող փոփոխակներն են անոնք աւելի ընտիր երգերու։ Բայց կան ալ որ իսկական մարգրիտներ են խնամքով, գուրգուրանքով ժողված։

Կարեւորը, սակայն, զանոնք փրկելու մտահոգութիւնն է։ Վերջին նշխարներն են անոնք մեռնող սերունդի մը, ու պիտի չքանան անոնք ալ, եթէ գործուէլիր ձեռք մը չհաւաքէ զանոնք մամիկներու շրթունքէն։ Եթէ այդ պառաւներն ալ մտնեն հողը՝ ա՛լ զանոնք յիշող պիտի չըլլայ։ Հայաստանի վերջին հետքերն են անոնք գաղութներու մէջ, հայրենի հողէն բերուած հո՛ւսկ փշրանքները՝ զորս հովը պիտի առնէ տանի։

Երբ դեռ չէին եր հայրենի հողը, ու դեռ կեանքը կը բարախեր հոն, հայ օջախները լեցուն էին երգով ու հէքեաթով, ու պառաւներու սրտին մէջ կը յորդէին դարերուն բերած բոլոր աղուոր բաները։ Այն ատեն չգիտցանք մենք անոնց յարգը։ Ու փոթորիկը հայ օջախը մարեց, ու հետը նաեւ երգն ու օրօրը զոր դարերը պահպաներ էին. դաժանը հայ մամիկը մահացուց ու անոր հոգիին մէջ խեղդեց հէքեաթներն ու զրոյցները։ Ափ մը փոքր միայն ճողոպրեցաւ աղէտէն, ու փոթորիկը զայն ալ հեռուները նետեց, հեռաւոր ափունքներու վրայ, խորթ երկինքներու տակ։

Հիմա արդէն շատ ուշ է։ Հինէն քանի մը բեկոր կը մնայ միայն, ու ան ալ պիտի փճանայ վաղը։ Խորթ հողերու վրայ սերմը չի հասուննար, ու օտար երկինքը ծաղիկը կը խամրեցնէ դեռ ծիլ չտուած։

Դժբա՛խտ բան պիտի ըլլայ եթէ մեր սերունդն ալ երթայ, այն որ հինէն բան մը խմեց, ու տակաւին դեռ քիչ մը ուժ ունի։ Վա՜յ իրեն՝ եթէ գոնէ թուղթին չյանձնէ իրեն աւանդ տրուած այդ քիչ մը բանը։

Սերունդ մը եւս, եւ անցեալը պիտի պլլուի արդէն թանձր քօղի մը մէջ։ Ան ա՛լ բան մը պիտի չըսէ վաղուան մարդոցը։

Ահա թէ ինչո՛ւ աղուոր է «Ցառաջ»ի մտահոգութիւնը գոնէ քանի մը փշուր ժողվելու մեռնող գեղեցկութիւններուն մէջէն, որոնք ա՛լ չկան տարի մը յետոյ։

Բայց «Ցառաջ»ը, մինակը, հազիւ կաթիլ մը կրնայ փրկել ժայռն ի վար գացող հեղեղին մէջէն, թերեւս սափոր մը միայն։

*
* *

Չիթունի, ամերիկահայ թերթերուն մէջ տպուած ազդով մը, աղուոր լուր մը կուտայ։ Կ'ըսէ թէ մտադիր է լոյս ընծայել իր «Սասմանց Տունը»։ Ո՞վ պիտի չհրճուի փրկուած, լոյս աշխարհ եկած տեսնելով հայ ժողովրդական բանահիւսութեան գոհարներէն մէկը։ «Սասմանց Տունը» հայ անգիր վէպին ամէնէն զմայլելի էջերէն մէկն է, գրեթէ ամէնէն ամբողջականը։ Ու Չիթունի թերեւս միակն է որ կրնայ լոյսին հանել այդ անմշակ գոհարը, որ դարերուն խորունկէն կուգայ սերունդներուն սրտէն անցնելով։ Այդ սերունդներուն վերջինն ալ գնաց, առանց իր գանձերը արձակուն բանալու։ Ցարաւ իր հետը ինչ որ հեռաւոր օրերէն բերած էր մէկտեղ։ Բախտ ենք ունեցեր որ Չիթունին հայ մամիկներուն շրթունքէն ատենին քաղեր է այդ հրաշալի վէպը որ հիմա չկայ։ Ու կրնակ պիտի ըլլայ մեր հրճուանքը, եթէ Չիթունին այդ վէպը տայ մեզի առանց իրմէ բա՛ն մը խառնելու, այնպէս ինչպէս պատմեր են իրեն հայ մամիկին շրթները, այնպէս ինչպէս դարերը բերեր են մեզի…

Այնպէ՛ս, ինչպէս հեռաւոր օր մը երգեր է Անծանօթ Բանաստեղծը, ցեղի՛ն անունով։

ՍԻՐՈՒՆԻ

ԼԻՃԻՆ ԺԱՄԸ

(Հէքեաթ)

Շատոնց է, ձեզի հէքեաթ չեմ պատմած։

Հաւաքուեցէք շուրջս, ծունկի եկէք, դրէք ձեր տաք ձեռքերը ձեռքերուս մէջ, թօթուեցէք ձեր մազերը դէպի ետեւ, բարձրացուցէք ձեր երեսը ինծի, աչքերուս մէջ թափեցէք ձեր աչքերու ոսկին։ Սպասեցէք որ դողա՛մ, եւ աչքերս անշարժանա՛ն հին օրերու տեսիլքին դէմ։

Ու մտի՛կ ըրէք, մտի՛կ ըրէք։
Կա՛ր ու չկար։

*
* *

Գիւղը քառասուն տուն ունէր եւ եօթը ճամբայ։

Տուները, սեւ տանիքներով, ծունկի ինկած աբեղաներու նման, եօթը կարգի վրայ, կ'ուղղուէին դէպի ժամ։ Անոնց վրայ երկինքը կը փռէր իր կապոյտ քղամիդը։

Երկու տեսակ արեւ կը ճանչնար գիւղը։

Թուղթէ արեւը՝ բարակ ու ճերմակ, որ բարձր բլուրին վրայէն, հսկայ թռչունի մը պէս, թեւ կ'առնէր ու կը մխրճուէր երկինքին մէջ, լողնալու թափանցիկ ամպերուն ետին։

Ու կրակէ արեւը, որ հրաշէկ գերանի մը պէս կ'երկարէր բլուրէն մինչեւ ժամուն զանգակատունը։ Երբ գլուխը դպէր սիւնաձեւ զանգակատան, փշուր փշուր կ'ըլլար ու կը թափէր վար։ Այն ատեն, ժամուն տանիքներէն մեղրի գոյն բան մը կը հոսէր, զանգակատան արտեւանունքէն գոյնզգոյն ուլունքներ կ'իյնային, սիւներուն վրայ անտեսանելի յաւերժահարսեր իրենց մազերը կը փռէին, գմբէթը բուստի թագար կը դառնար, խաչին բոլորը գոյնզգոյն դերձաններ կը դառնայի՛ն ու նարօտ կը կապէին, պատուհաններուն վրայ ոսկեղէն ուղտափուշեր կը բուսնէին, վար կը թռէին ու կը զարնուէին տուներուն, որոնց պատերը կ'արիւնէին երա՛կ, երա՛կ։ Այդ պահուն, ճիշտ այդ պահուն, ժամուն զանգակները կը սկսէին ղօղանջել, վճիտ ու թաւ, խա՛ռն ձայներով։ Այդ ձայները կը պտըտէին գիւղին վրայ, երկինքին մէջ, մինչեւ հեռուները,— սուլումներ, որ թելի պէս կ'ոլորուէին բամբ ու մետաղեայ հնչիւններուն հետ։ Եւ միամիտ գիւղացիները երկինք կը բարձրացնէին իրենց գլուխը, տեսնելու համար բիւրաւոր ճնճղուկներ, որոնց կը վերագրէին ձայնի այդ փոշին։

Բարի եւ երջանիկ էին գիւղացիները, այդ սեւ տնակներուն մէջ։

Աղջիկները, փուռը դրուած անուշ կարկանդակներու նման երեսներ ունէին։ Իւրաքանչիւր աղջիկ ծոցին մէջ ունէր իր պահպան հրեշտակին երկու բռունցքները. ահա թէ ինչո՛ւ կոյս էին մնացեր անոնք, որոնց կուրծքին տակ, հագուստին ներքեւ, կը ցցուէին թռչունի երկու գլուխներ։

Նոյնքան գեղեցիկ էին մանչ տղաքը։ Անոնց աչքերը կը նմանէին մալոշ ծաղկին կոկոններուն։ Անոնց ուսերը կլոր էին, ինչպէս կ'ըլլայ թագաւորին ոսկի մականին գլուխը։

Իւղով ու մեղրով կը սնանէին անոնք, գիւղացիները։ Հողը կնոջ պէս կը ծնէր եւ իր բարիքները կը բաշխէր անոնց։

Գիւղը քառասուն տուն ունէր եւ եօթը ճամբայ։

Եւ այդ ճամբաներէն երբեք չկրցաւ անցնիլ մեղքը, եւ չկրցաւ մտնել տուները։

Իրիկունը, երբ գիւղացին դրացիին կնոջը հետ տուն կը դառնար ապրշումի պէս երկարած ճամբէն, չէր չարչարուեր մեղքով։ Գիւղին լաճը, որ մէկ շապիկով կը պտըտէր իր տաբեկից աղջկան հետ, երբ կը միզէր առուին մէջ՝ մատը անցուցած իր չրփողին, գլուխն ետին կը դարձնէր ու կը խօսէր աղջկան՝ միայն խաղի մասին, առանց մեղքի սարսուռին։

Գիւղին սիրտը յատակ էր լիճին նման, որ ժամուն ետեւ կը տարածէր իր թափանցիկ ապակին։ Այնքա՛ն անայլայլ էր լիճը, առանց երբեք ալիքի, որ օտարական մը պիտի փորձուէր վրայէն քալել։ Առտուն, երբ հովը փչէր, նուրբ փոշի մը կը պտըտէր ջուրին վրայ։ Ցորեկին, արեւը հարուէն կը զարնէր ծառերուն, որոնք եզերքն էին բոլորուեր, ճառագայթները գիծի պէս կ'իյնային լիճին վրայ եւ գունաւոր ոստայն մըկը կազմէին ջուրին երեսը։ Վերջալոյսին, լիճը կը նմանէր լեղակագոյն շուրջառի մը։ Գիշերը, երբ լուսնկան սուրբի մը գլուխին պէս կը հանգչէր լերան կատարին, աստղերը կ'իջնէին լիճին յատակը, այնքա՛ն հոծ, այնքա՛ն բազմաթիւ, որ կուտար ոսկի անձրեւի մը պատկերը։

Ու լիճին եզերքներուն վրայ կը փռուէին արտերը։ Ծաղկած անանուխը փշրուած կրակի պէս սփռուած էր ամէն կողմ։ Ծաթրինը ծիլ-ծիլ կ'օստոստէր կանաչութեան մէջ։ Եւ այս ախորժաբեր հոտերը ծծելով, գիւղացիները կ'ուտէին աւելի հաճոյքով, կ'աշխատէին աւելի ուժով։ Անոնց վաստակին մէջ եւս մեղք չկար։

Գիւղին սիրտը յատակ էր լիճին պէս։

Հիմա նման գիւղ չկայ։

*
* *

Վասնզի, չեմ գիտեր ինչպէս, մեղքը մտաւ գիւղ։

Գիւղացի մը շատ հարստացաւ։ Հարստացաւ ու ամբարտաւան դարձաւ։

Ունէր աղջիկ մը եւ մանչ մը, երկուքն ալ աղուոր, հայրը կը պարծենար. «Աղջիկս կը նմանի ժամուն մեծ ջահին, որ լոյս կուտայ կանգնած տեղը։ Մանչս կը նմանի մարմար սիւնի մը, որուն վրայ եթէ հանգչի եօթը տուն՝ նորէն քիչ է»։ Ու մերժեց ամուսնութեան բոլոր թեկնածուները։ Բայց որո՞ւ պիտի տայ, կը հարցնէին գիւղացիները իրարու։

Հարուստ գիւղացին լուր հանեց թէ քաղաքէն նշանած մըն է բերեր իր տղուն։ Ու հարսնիք բացաւ։ Հաւատացին, նոյնիսկ ուրախացան պարզամիտ գիւղացիները։ Ելան հարսնիքի գացին։

Կրակէ արեւը, հրաշէկ գերանի մը նման ինկեր էր զանգակատան վրայ։ Վերը, միջոցին մէջ առկախ՝ խոշոր յակինթի մը նման, արիւներ էր ժամուն խաչը։ Զանգակները կը ղօղանջէին։ Գիւղէն գինիի եւ ծաղիկի հոտ կ'ելլէր։

Այն պահուն էր, որ հարսն ու փեսան ժամէն դուրս կուգային։ Պզտիկ ժամու մը կը նմանէին անոնք։ Հարսը, պսպղուն շղարշին տակ, արծաթափայլ գմբէթի մը պէս, փեսան, սլացիկ հասակով, ոսկեզարդ զանգակատան մը նման, քով-քովի, քահանային խաչին տակ, կը քալէին ծաղիկներու եւ գորգերու վրայէն։ Հետաքրքիր պառաւի մը աչքը ծակեց շղարշները։ Դիտեց հարսն ու փեսան, եւ վախէն պոռաց.—

Վա՜յ մեր գիւղին,
Քուր ու՛ աղբարին...

Լսեց Աստուած, կ'ըսէ հէքեաթը, եւ բարկացաւ սաստիկ։

Հարուստ գիւղացին, իր աղջիկն ու մանչը չկամենալով աղքատին, զանոնք պսակել էր տուեր իրարու հետ։

Կ'ըսեն թէ տղան ալ, նոյնքան մեղաւոր, ցանկացեր էր իր քրոջ։

Եւ իջա՛ւ աստուածային պատուհասը արդար գիւղին վրայ։

Հողը բացուեցաւ, ու եկեղեցին հարսնեւորներուն հետ իջաւ լիճին յատակը։

*
* *

Այն օրէն ի վեր փրփրած է լիճը։ Ալիքները կը զարնուին իրարու, կը զարնեն ափերուն, եւ փրփուրը ճերմակ ամպի մը պէսկըտատանի լիճին հսկայազշտին մէջ։ Ալիքներուն կատաղութեան մէջէն, կ'ըսեն մօտակայ գիւղին բնակիչները, դեռ կը լսուի ջրամոյն ժամուն ջուխտ զանգակներուն ղօղանջիւնը։

Հաղուադէպ է որ խաղաղի լիճը։ Այն ատեն, կը պատմեն թէ, բիւրեղ ջուրին մէջ կը տեսնուի ժամը, սպիտակ աշտարակի մը նման, ու դրան առջեւ՝ հարսն ու փեսան, բուստի բաբունակներու պէս, հարսնեւորները, իրենց գինովութեան մէջ, եւ քահանան՝ խաչը ձեռքին։

ՇԱՀԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՆՄՈՅՇՆԵՐ ՊԱՐՍԻԿ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

Պարսիկ պետականութեան սպառնացող վտանգը կը վերնայ եւ Հիճրէթի չորրորդ դարուն ելքեւան կուգան շարք մը բանաստեղծներ ու գիտուններ, որոնք ժողովուրդի համակրութիւնն ու միապետներու հովանաւորութիւնն իրենց յենարան ունենալով, կենդանութիւն կուտան հայրենի պատմութեան, լեզուին ու գրականութեան։

ԱռանձնապէսՍամանեան թագաւորներու պաշտպանութեան եւ աժենալայն աջակցութեան շնորհիւ, Դ. դարուն ծաղկեցաւ բանաստեղծութիւնը եւ խոշոր նուաճումներ կատարեց սորկացած ժողովուրդի բոլոր խաւերուն մէջ։ Նորէն հրապարակ եկաւ հայրենիքի սէրը և միանգամայն ազատ ապրելու ուժեղ զգացումը՝ երեք հարիւր տարի իբրեւ հպատակ ապրածերկրի մէջ։

Չորրորդ դարու բազմաթիւ բանաստեղծներուն մէջ իր առանձին տեղն ունի Ռուդէքին։ Ան էր որ դարաւոր լռութենէն յետոյ, այնքան ուժեղ եւ հմայիչ շեշտերով երգեց Հայրենիքը։

Ի ծնէ կոյր, ապագայ մեծ բանաստեղծը դեռ պատանի հասակէն ինքզինքը կը նուիրէ ժամանակակից գիտութեան եւ գեղարուեստի ուսումնասիրութեան։ Իր խելքով եւ ընդունակութիւններով, Սամանեան երկրորդ թագաւոր Ամիր Նասրի ուշադրութեան կ'արժանանայ։ Վերջինս բանաստեղծը կը տանի Բուխարա, իր պալատը եւ անոր կուտայ բոլոր դիւրութիւնները։

Ռուդէքին հայրենասէր բանաստեղծ էր եւ իւրաքանչիւր առիթ կ'օգտագործէր արտայայտելու դէպի հայրենիքն ունեցած իր զգացումները։ Այսպէս, երբ անգամ մը Ամիր Նասրը աժառուան շոգերն անցընելու համար այժմեան Հէրաթի մօտ գտնուող Բադղիս կոչուած վայրը գացած էր, բնութիւնն այնքան գեղեցիկ եւ օդը այնքան հաճելի գտաւ, որ փոխանակ աշունը Բուխարա վերադառնալու, չորս տարի մնաց այնտեղ։ Ամիրի հետ էր նաեւ Ռուդէքին։ Չորս տարի հեռու մնալը հայրենիքէն, իր եւ բոլոր բախտակիցներուն սիրտը լեցուցած էր կարօտով եւ ահա Ռուդէքին, թագաւորին Բուխարան յիշեցնելու համար, հետեւեալ բանաստեղծութիւնը կ'արտասանէ։

Ինչպէս կը տեսնէ ընթերցողը Ռուդէքին Բուխարան կը համարէ հայրենիք, իսկ Ամիրը՝ հայրենիքէն հեռացած տարագիր մը։ Ան հայրենիքը կը նմանցնէ երկնքի, իսկ Ամիրը՝ լուսնի։ Ամուի աւազուտները յայտնի են իրենց անտանելի վիճակով, սակայն հայրենիքի աւազներն են եւ այնքան քաղցր բանաստեղծի աչքին, որ այդ աւազներն իր ոտքերուն տակ կը փոխուին մետաքս կտորի։

Ռուդէքիի ոճը սահուն է եւ դուրեկան, ինչպէս առհասարակ բոլոր պարսիկ յայտնի բանաստեղծներու ոճը։

Վ. Իրանեան

*
* *

Մուլիան 1) գետի հոտն է գալիս,
Սիրած եարի յուշերն է բերում.
Ամուի 2) աւազի խոշորութիւնը
Ոտքերիս տակ մետաքսի է նմանում:
Ջէյհունի 3) ջուրը բարեկամի տեսութեան հրճուանքից
Մինչեւ իմ նժոյգի գօտին է գալիս.
Ո՛վ Բուխարա, ուրախացիր եւ հրճուիր,
Ամիրը 4) դէպի քեզ հիւր է գալիս:
Ամիրը լուսին է եւ Բուխարան երկինք,
Լուսինը դէպի երկինք է գալիս,
Ամիրը նոճի, Բուխարան այգի,
Նոճին դէպի այգին է գալիս:

1) Բուխարայի մօտ կանաչ դաշտավայր մը, ուրկէ փոքրիկ գետակ մը կ'անցնի, Մուլիան անունով։

2) Ամու Դարիայի մօտ, գիւղ մը։

3) Ամու Դարիա գետը։

4) Ամիր Նասր թագաւորին կ'ակնարկէ։

ԳՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

ՀԱՐՑԱՐԱՆ ՄԸ

փարիզեան Հրատարակ... տուն մը հետեւեալ հար... ուղղած է ծանօթ գրող... «Գրական ո՞ր ձեւերը... յաջողութիւն պիտի... վաղը»:

Պատասխանները հր... կութեան պիտի տրուին... րաթերթերու եւ հանդ... մէջ:

ՆՈՊԷԼԻ ՄՐՑԱՆԱԿԸ

Նոպէլի գրական մ... հաւանաբար պիտի տրուի... սացի մեծ մտածողին, ... Պէրկսոնի կամ Մաքսիմ... Այսպէս կը նախատեսեն... սական թերթերը:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԲԱՆԱՍՏ...

Մինակ մեր մէջ չէ ... նաստեղծները կը վ... սակայն հակառակ ... նակելի թիւին, ամէն... կարդացուին ու բացա... յաջողին տպագրութ... նել իրենց հատորիկը:

Մուսաներու բարեկ... փաթրիս Պիւէ հատորի... ամփոփած է հարիւր ... նաստեղծներէ նմոյշներ... բանսայի երիտասարդ... տեղծները»: Բոլորն ալ ... նոթ, բայց ընդունակ եւ... նալից: Սակայն հետաքր... այն է որ մեծագոյն մ... րենց ներշնչումները քա... աշունէն եւ դեղնած ... րէն: Նոյնը չի պատահի... մէջ ալ: Բոլոր սկսնակն... հասարակ, մասնաւորաբ... թիւն մը ցոյց կուտան ... բերի հանդէպ:

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ...

Բանաստեղծները գոհ... նալու են Ա. Ռէնպոյի ... ներու համբաւաւոր ... Աը՝ սեւ, ի՝ ճերմակ, ... Նոր գրող մը ժան ... Լոյսոն կը ջանայ վեր... նացնել բանաստեղծութ... սեռը: Գոյներ տիտղոս... թուածներու հաւաքած... մէջ կը գրէ.

Ճերմակ՝ պարտուած փառ...
Կապոյտ՝ սիրոյ պէս...
Կարմիր՝ հոգի, բոց ...
փափաք փոխն...
Մանուշակ՝ թառամա...
Սեւ՝ փափաքի ունայն...
անհաւատարմութեան ...
Լեղակ՝ սիրուհիներու ...
վրայ կապոյտ ...

ԳՐԱԿԱՆ ՊՐՊՏՈՒՄ ՄԸ

La Pologne Littéraire... բերաթերթը կը հրատար... հեկան հարցարանի մը ... ները. «Լեհ գրողները ... կը պարտին օտար գր... թիւններուն»: Այս կեր... հասկցուի թէ՝ լեհ ... գէտները մեծապէս ... են եւրոպական մշակոյ... նոնցմէ շատերը արդէն... գրել նաեւ զանազան ... րով: Հարցարանին տրու... տասխաններուն մէջ, ... կան գրականութենէն... յիշուին Պալզաք, Ռէնա... լինէւ, Փրուստ, Ժիրօ... րար եւլն.: Մեզի համար... կան պիտի ըլլար հետեւե... ցումը լուսաբանել. «Հայ... կանութեան ինչ՞ե՞ր եւ... փոխ տուած են օտար ... նութիւնն՛երը...»

ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑ...

Դեկտեմբեր 20ին է որ ... Ակադեմիան կը գումարէ ... բեկան հրապարակային... Այս առթիւ, առաքինու... սին աւանդական ճառ... արտասանէ համբաւաւոր ... գիր Հանրի Պորտօ. մեծ... տեն պիտի յայտարարէ ... ռաքինութեան մրցանա... ները եւ բազմանդամ ըն... ներուն յատկացուած մ... ները :

Իսկ փարիզի Աղքատ... մտադիր է եղեր նոյն ... կատարել նոյեմբեր ... շուշտ, բազմաթիւ են ... րոնք այս առթիւ արտ... ճառերուն կը սպասեն՝ ... համար իրենց առաքինու...

ԾԱՆՐ ԴԷՊՔԵՐ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԱՄԲՈԽԸ ՑՈՅՑԵՐ ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ ...ԻՆՈՒՈՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԳԼԽԱՐԿԻՆ ԴԷՄ

ՉՈՐՍ ՀԱՐԻՒՐ ՀՈԳԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

...էկ Թաւրիզէն ստացանք հոկտեմբեր 20 Թուակիր Նամակ մը, ...կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

...կը զինուորական նա-...րոյց զինուորական հոկ-...րութեան հրամանով, ...կի ակիզըներէն ամբողջ ...երի ...ստանի մէջ յայտարար-...տարեկան սովորական ...ւաքը՝ 20-23 տարեկան ...ներու համար։

...զօրահաւաքին ենթակայ ...արակահպատակ բոլոր ազ-...առանց ցեղի եւ կրօնի ...թեան։ Սակայն որոշ ...ր զանազան պատճառա-...թիւններով չուզեցին հա-...ել եւ ծայրագաւառներէն ...մայրաքաղաք խուլ դժ-...թիւններ լսուեցան եւ ցոյ-...տարուեցան։ Բայց կա-...րութիւնը, մասնաւորապէս ...րականութիւնը ուժեղ ...երպութեամբ ամենու-...ցաւ զսպել դժգոհութիւն ...եւ գործադրել պետու-...հրամանը։

...րգը Թաւրիզ քաղաքին ...ւ Բաղաքին կրօնապետը ...Թէյիդ), մոլլաներ, սէյիտ-...եւ բոլոր կրօնաւորները վա-...կաններ եւ հարուստներ ...ած՝ կը համոզէին ժողո-...ը, որ զօրք չտայ, «փահ-...գլխարկ չդնէ եւայլն։ Բա-...որ շուկան փակեցին. հա-...խումբերով ամբոխը ...ծեծելով եւ ողբի երգե-...ցերեկ ման եկաւ։ ...իմալուն պէս ամբողջ ...ը կ՚որոտար ողբալի ա-...ներով եւայլն։

...զինուորականութիւնն ու ոս. ...թիւնը շատ խիստ եւ ...կը հետեւէին այս ի-...թեանց եւ վերին աս-...ի խոհեմութեամբ կը ...էին, որպէսզի դէպքեր ...։ Զինուորական պահակ-...կողութեան տակ առած ...գլիական եւ ռուսական ...ստարանները, որպէսզի ...րարները չպաստանէին ...տեղերը — բաստ չմտնէին։ ...ողջ քաղաքի ազգաբնակ-...ինը ժամէ ժամ կը սպա-...կնկալ դէպքերու։

...ոկտեմբեր 17ին, առաւօտէն ...Պարսիկները դատար-...շուկայի խանութները, ...ով կողոպուտէն։ Շու-...պատարկումը վերջանալէ ...քանի մը հազար հոգինոց ...ած ամբոխը զարհուրելի ...ներով ուղղուեցաւ դէպի ...ետին բնակարանը և յայ-...ց Թէ զօրք չպիտի ...«փահլէվի» գլխարկ ...դնենք եւայլն։

...բոխին նպատակն էր Մուշ-...ը իր բնակարանէն հանել ...ղղուիլ դէպի ռուսական ...ստարանը, ապաստանե-...ր պաշտպանութեան։

Երբ ամբոխը հաստ զէնքե-րով եւ փայտերով զինուած կը փորձէր զինուորական եւ ոստի-կանական շղթան պատռել եւ մտնել ռուսական հիւպատոսա-րանի փողոցը, պահակները նախ հրացանի կոթերով դիմադրեցին։ Բայց ամբոխը խուժեց պահակ-ներուն վրայ եւ դաշոյնով տեղն ու տեղը սպաննեց ոստիկանա-կան քննիչ մը եւ ծանրապէս վիրաւորեց ոստիկան մը։ Այն ատեն միայն զօրքերը հրացան-ներու ուժեղ համազարկեր բա-ցին օդին մէջ, ամբոխը խուճա-պի եւ սարսափի մատնուած փա-խաւ եւ ամբողջ քաղաքը ծանր տագնապի մը ենթարկուեցաւ։

Զինուորական հեծելազօրքը, հետեւակ զօրագունդեր, թնդա-նօթներ եւ գնդացիրներ շարժ-ման մէջ դրուեցան, քաղաքն առնուեցաւ պաշարման շղթայի տակ, փողոցներն ու թաղերը պահակախումբերով պաշտպան-ուեցան, իսկ զինուորականու-թիւնն ալ գործի անցաւ։ Առա-ջին առթիւ իսկ ձերբակալուե-Մուշթէյիտը, ապա կրօնաւոր-ներ, վաճառականներ, խռովա-րար եւ ցուցարարար տարրերը, աւելի քան չորս հարիւր հոգի, որոնք ինքնաշարժերով առաջ-նորդուեցան բանտ, ոստիկանա-տուն են.։ Ռուսական հիւպատո-սարանի փողոցն ու շրջակայ թաղերը այնքան խիստ հսկո-ղութեան տակ առնուեցան որ, ո՛եւէ Պարսիկ իրաւունք չունէր այդ թաղերէն երթեւեկելու (Հա-յերը ազատ էին)։

Ձերբակալութիւնները շարու-նակուեցան նաեւ հոկտ. 18ին եւ 19ին։ Ի մէջ այլոց ձերբա-կալուած է նաեւ «Ֆէրեատի Ա-զէրբէյջան» (Ազրբէջանի աղա-ղակ) շաբաթաթերթի խմբագիր Հաջի խանը, որ բոլշեւիկեան դրամներով կը հրատարակէ իր բոլշեւիկամիտ թերթը։ Ձերբա-կալուած վաճառականներէն կա-ռավարութիւնը տասնեակ հա-զարաւոր թուման տուգանք ա-ռաւ։ Սպաննուած ոստիկանա-կան քննիչի ընտանիքին պե-տութիւնը 5000 թուման տը-ւած է։ Թաղումը կատարուեցաւ հոկտ. 19ին, մեծ շուքով։ Ընդհ. Զին. հրամանատար՝ Ամիր Լաշ-քեար Խազային զօրավոյով խօ-սեցաւ սպաննուածին մասին։

Այժմ ամէն ինչ վերջացած է։ Ժողովուրդը կ՚երթայ զինուո-րական ատեանները եւ կ՚արձա-նագրէ նորակոչները, որոնց մէջ կան նաեւ 60ի չափ Հայեր։Այս շարժումներու ընթացքին, Հայե-րը եւ օտարազգիները չէզոք էին։ Քաղաքը խաղաղ է, թէեւ զինուորական հսկողութիւնը նո-րէն խիստ։

ԻՄ ԵԱՐԸ

(Վաղամեռիկ բանաստեղծի մը երգերէն)

վարսերը շառ, աչքերը վառ,
Սիրտն հոգւոյս Թառ, հոգին բուրվառ,
Լեզուն քնար, մատները լար,
Ա՛խ, Թո՛ղ իմ եարս այդպէս ըլլար:

***

Ուռի հասակ, Նըռան ծառակ,
Ըստուեր համակ, Նուրբ բարունակ,
ծիւղ ծաղկազարդ, ընծիւղ դալար,
իմ քընքուշ եարս այդպէս ըլլար:

***

վարդի պէս հիր, մեղուի պէս ժիր,
Նայուածքն անծիր ու սիրալիր,
Քըթթումն ըլլար հոգեպարար,
իմ անուշ եարս այդպէս ըլլար:

***

Շըրթներէն մեղր, այտերէն սէր,
Շունչէն վարդեր Թափե՛ր, հոսէր,
Լանջքը մարմար, յօնքը կամար,
իմ սիրուն եարս այդպէս ըլլար:

***

Մէջքը բարակ, քալուածքն արագ,
Աշխոյժ համակ զերթ ծիծեռնակ,
երգէր, սուրար, հոգիս խայտար...
Ա՛հ, Թող իմ եարս այդպէս ըլլար:

Արաբկիր ՏԻԳՐԱՆ ԱՇՃԵԱՆ
15 Ապրիլ 1925

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Իպրահիմ Թալի պէյ. Արեւել-եան գաւառներու մարզպանը, հետեւեալ աւետաբեր լուրերը կը հաղորդէ իր վարած շրջաննե-րու ներքին կեանքի մասին.

— Ամէն նահանգ՝ իր սահ-մաններուն մէջ՝ առաւելագոյն ջանքերով, ճամբաներ բանալ կու-տայ։ Եթէ օդերը նպաստաւոր ըլլան, մինչեւ 15 օր, օթոմօպիլ պիտի բանի կէօլէմէտիք։ Տեր-սիմի համար ճամբայ մը շին-ուելէ զատ, այս օրերս պիտի ա-ւարտի նաեւ Տէրթէքէն Մազ-կերտի վրայով շինուիլ սկսուած ճամբան որ Երզնկայի սահմանին պիտի յանգի։ Այսպէսով՝ կարելի պիտի ըլլայ Մարտին-Տիարպէ-քիր-Էլ Ազիզ ճամբով դիւրու-թեամբ անցնիլ Տէրթէքէն, Մազ-կերտէն եւ երթալ Երզնկա։ Ասկէ զատ, Խօզաթէն Օվաճըգ ալ ճամ-բայ մը կը շինուի։ 1929 յու-լիսի միջոցները՝ կարելի պիտի ըլլայ օթօմօպիլով երթալ Օվա-ճըգ որ աշխարհի ամէնէն գեղե-ցիկ վայրերէն մէկն է։

Գրեթէ բոլոր գաւառակներու եւ գիւղախումբերու կեդրոնին մէջ ճամբաներ բացուած են եւ օթօմօպիլ կ՚երթեւեկէ։ Ասիկա 2-3 տարուան գործունէութեան արդիւնք է միայն։ Համոզուած եմ որ մինչեւ երեք տարի բոլոր ճամբաներու շինութիւնն ալ ա-ւարտած պիտի ըլլայ։

Այս գործունէութեան շնոր-հիւ՝ օր մը պիտի գայ որ կարելի պիտի ըլլայ Պոլիսէն եւ Էնկիւ-րիէն հինգ օրուան մէջ շատ դիւ-րութեամբ մինչեւ Վան երթալ։ Վանայ լիճին հարաւային ճամ-բուն շինութիւնն ալ աւարտելու վրայ է։ Երբ այս ճամբուն շի-նութիւնը լմննայ, չորս օրէն ալ կարելի պիտի ըլլայ օթօմօպիլով Պոլիսէն Վան երթալ։ Օգուտ քա-ղելու համար նաեւ Վանայ լի-ճէն, Պոհթանէն մինչեւ Վանայ լիճը փոխադրութիւններ ապա-հովուած են։

Առողջապահական գործերն ալ աստիճանական զարգացում մը ցոյց կուտան Արեւելեան նահանգ-ներուն մէջ։ Միայն թէ՝ Սղերդի եւ Ուրֆայի նահանգներուն հա-մար կարելի չէ եղած մէյմէկ ակնաբոյժ գտնել։

Արեւելեան նահանգներու շր-ջանին մէջ աչքի հիւանդութիւն-ները համաճարակի մը հանգա-մանքը ունենալով, այն տեղերը գացող ակնաբոյժները մէկ տար-ուան մէջ կրնան հարստանալ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄՐՑՈՒՄ ԽՈՒԼ-ՀԱՄՐԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՏԷՍԻՆ.— Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի խառն խումբը հրաւիրուած էր հոկտեմբեր 28ի կիրակի օրը, Լիոնի A. S. S. M. խուլ-համրե-րու առաջին խումբին դէմ մըր-ցելու։

Այս խումբը տարած է կարե-ւոր յաղթանակներ իրմէ գերա-դաս խումբերու դէմ։ Մրցումը սկսաւ 2.30ին հակառակորդի բուռն յարձակողականով։ Մե-րիններբ բաւական նեղուեցան։ Առաջին կիսախաղը լրանալու մօտ մեր բերդապահին փոքրիկ մէկ սխալէն օգտուելով, հակա-ռակորդին կեդրոնի յառաջապա-հը շահեցաւ առաջին նշանակէ-տը։ Երկրորդ կիսախաղը սկսաւ մերիններու յարձակումով։ Բուռն պայքարէ մը յետոյ, Ա. Դանիէլ-եանի գեղեցիկ մէկ փասով Վա-հան Յակոբեան նշանակեց առա-ջին նշանակէտը։ Խաղը վերջա-ցաւ հաւասար արդիւնքով՝ 1ի դէմ 1։

Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ը շըր-ջանիս կարեւոր խումբերու կար-գը կրնայ դասուիլ, եթէ խմբա-պետ վարիչները կարենան մար-զել աջ ծայր, ձախ ծայր, ու աջ մէջ, ձախ մէջ խաղացողները որոնք ներկայիս շատ թերի են, եւ տղաքը վարժեցնել իրար յարգելու, ըսի ըսաւները կարճ կապելու։

Մ. Դանիէլեան

ՎԻԷՆԻ Հ. Մ. Ը Մ.Ը

ՎԻԷՆ.— 1928 - 1929ի եղանա-կին, Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ախոյեա-նական Ա. մրցումը տեղի ունե-ցաւ կիրակի Meximieuxի մար-զադաշտին վրայ. Ներկայ էին 500 է աւելի հանդիսատեսներ։

Հ. Մ. Ը. Մ. մեծ դեր ունէր կատարելիք, յաղթելու համար ֆրանսական խումբին, որ բաւա-կան զօրաւոր էր։ Խաղը սկսելէ տասը վայրկեան յետոյ ֆրանսա-կան խումբը շահեցաւ Ա. նշա-նակէտը.15վայրկեան յետոյ՝ երկ-րորդը՝ երկրորդ խաղամասը լրանալու մօտ էր, երբ հակառա-կորդը շահեցաւ 3րդ. նշանակէ-տը, եւ յաղթական ելաւ 3-0 ով։

Ահարոն

ՀԱՄԻՏ՝ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐՈՎ

Փարիզի սինէմաները սկսած են ներկայացնել Jalma la Double, *որուն մէջ Սուլթան Համիտի դէմքը հարազատօրէն կը վերա-կենդանացնէ ծանօթ արուեստա-գէտ Հ. Բագրատունի։ Դերեր ու-նին նաեւ Շահխաթունի եւ Թուրք դերասան Պիւրհանէտտին։*

Ուրբաթ օրուան Փր. մեծ օրա-թերթերը գովեստով կը խօսին գլ-խաւոր դերակատար Բագրատունիի մասին։

Ինչպէս կը յիշուի Համիտի ժառանգորդները դատ բացած էին Ֆրանս. դատարանին առջեւ, ար-գիլել տալու համար այս շարժա-նկարին ներկայացումը, զայն ա-նարգական գտնելով իրենց կար-միր հօրը յիշատակին համար։ Սակայն դատարանը մերժեց ա-նոնց պահանջը։

Խաղին նիւթը որ առնուած է Ապտիւլ Համիտի գահակալութեան առաջին շրջանէն, կը զարգանայ յաջորդական դէպքերու արագ կապակցութեամբ մը, ինչ որ մին-չեւ վերջ հետաքրքրութեամբ եւ յուզումով կը գրաւէ հանդիսա-տեսին ուշադրութիւնը։

ՑԱՐԶԱԿՈՒՄ ՀԻՒՊԱՏՈՍԻ ՎՐԱՅ

Փրակայէն կը հաղորդեն թէ Թադէոս Նիկալայոս Պա-զուկ անուն Լիթուանիացի գաղ-թական մը Լեհական հիւպատոսա-րանի սանդուխները պէնզինով թըր-ջելէ յետոյ կրակ տուաւ շէնքին եւ ատրճանակ պարպեց հիւպա-տոս Լուբաչիսկիի վրայ, առանց վնասելու։

Հրդեհը կարելի եղաւ շու-տով մարել։ Լիթուանիացին ձեր-բակալուելով ոստիկանութեան յանձնուեցաւ։ Պազուկ ըսաւ թէ գործած է ուկրայնական գաղտնի կազմակերպութեան մը հրա-հանգով, լուծելու համար վրէժը յիշեալ ուկրայնական ընկերակ-ցութեան կարգ մը անդամներուն, որոնք անցած տարի մահուան դատապարտուած էին Լեհական դատարաններու կողմէ։

ՊԻՏԻ ԲԱՑՈՒԻ՞Ն, ՎԵՐՋԱՊԷՍ

Փարիզի եկեղեցիի վարչական ժողովէն ստացանք հետեւեալ տեղեկութիւնը, հրատարակու-թեան խնդրանքով.—

«Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցւոյ Վարչական Ժողովը, իր 24 և 29 հոկտեմբերի կրկին նիստերուն մէջ, նկատողութեան առնելով Փարիզի եւ արուար-ձաններուն մէջ բնակութիւն հաստատած հայ գաղութի մա-նուկներուն՝ իրենց մայրենի լե-զուն սորվելու անհրաժեշտու-թիւնը, կազմեց հինգ հոգիէ բաղկացած մասնախումբ մը՝ հետեւեալ անձերէն.— Պ. Պ. Գօնչէկիւլ Արամ, Համբարձում-եան Արմենակ, Ճէվահիրճեան Արամ, Սըվաճեան Քերովբէ եւ Ցրէնկեան Աշոտ, որոնք ընդ-փոյթ պիտի զբաղին մանկա-պարտէզներու բացման խնդ-րով։

«Վարչական Ժողովը յանձնա-րարեց միեւնոյն ատեն իր Դի-ւանին՝ այս մասին յատուկ յօդուած մը խմբագրել եւ ա-ւելցնել զայն Կրօնական Ընկե-րակցութեան Կանոնագրին (Statuts) *վրայ՝ կարենալ պաշտօնա-պէս կիրարկելու համար իր վե-րոյիշեալ առաջադրութիւնը»։*

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

«ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ»

Ձեր թերթին (Դ. *տարի, թիւ 789) 28 հոկտեմբերի, կիրակիի թիւին մէջ, անձիս նկատմամբ երեւցած էր անուանարկիչ յօդ-ուած մը՝* Ամէն օրուան պատ-մութիւն *խորագրով եւ թաթուլ քհյ. Գեղունի ստորագրութեամբ։*

Այդ յօդուածին առաջին մասը սուտերով եւ խեղաթիւրումնե-րով ընդելուզուած, կը վերաբե-րի պաշտօնիս. հետեւապէս, Փա-րիզի Հայոց եկեղեցւոյ պատ. Վարչութեան եւ Հոգաբարձու-թեան կ՚իյնայ պարտ ու պատ-շաճը տնօրինել։

Գալով յօդուածին վերջին մասին, անիկա այլեւս շատո՛նց նորոյթէ ինկած, տգեղ ու զզուե-լի ամբաստանութիւն եւ յար-ձակում մըն է՝ իմ անհատական պատուոյս դէմ։

Ուստի, աւելորդ կը նկատեմ ո՛եւէ հերքում այդ ամբաստա-նութեանց եւ յարձակումներուն համար եւ կը հրաւիրեմ Թա-թուլ քհյ. Գեղունին, որ իր փաստերը, ապացոյցները եւ վկաները միասին հաճի բերել Պատժական դատարանը, *ուր* պատուոյ դատ *բացած եմ իր դէմ։*

Ուրիշ խօսելիք չունիմ։

Ընդհանուր Քարտուղար
Ս. Յովհ. Մկրտ. Եկեղ. Փարիզու
Գառնիկ Ա. Բարունակեան

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Յայտնի նկարիչ Շարլ Ա-դամեան իր նկարները կը ցու-ցադրէ նոյեմբեր 3էն 17, Galeries Simonson, 19, Rue Caumartin.

...ՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (65)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ *ԿՐԱՑԻԱ ՏԷԼԷՏՏԱ*)

Բ. ՄԱՍ

VII

...Բայց արդէն հիւանդ է, կը ...էր տխուր մխիթարու-...ք մը, քիչ ատենէն պիտի ...

...Լու՛ռ, մի՛ բարկանար, ըսաւ ...մինակը աճապարանքով ...րով. ահա՛ կուգայ, հոս է, ...ամեցի ամէն բան։ Սաս-...փախնայ քեզմէ, չարիք ...ղա՛ս։

...րէն դուրս ելաւ, դուռը բաց ...։ Անանիա բոլորովին գու-...եւ անգիտակից՝ սպասեց։ ...ուռը հովէն կը բացուէր եւ ...ուէր եւ ամէն բացուելուն ...ու հովը կը մտնէր խոհա-...ները, կը լուսաւորէին եւ կը ...ամէն բան եւ կ՚անհետա-...վերստինեւարլուն համար։

Մէկ երկու վայրկեան Անանիա դիտեց անգիտակցաբար արեւին ու հովին խաղը, բայց յանկարծ ջղայնացաւ դրան դէմ եւ գնաց գոցելու զայն բարկացած։

Այսպէս երեւցաւ Թշուառ կնոջ, որ կը յառաջանար դողա-հար, երկչոտ եւ պատառատուն՝ Մուրացիկի մը նման։ Իրարու նա-յեցան, երկուքին աչքերն ալ սոս-կում ու կասկած կ՚արտայայտէ-ին։ Ոչ մէկը, ոչ ալ միւսը մտածե-ցին ձեռք երկնցնել ոչ ալ բարեւել, ցաւի ու սարսափի բովանդակ աշ-խարհ մը կը բաժնէր զիրենք անո-ղոքաբար իբրեւ երկու մահացու թշնամիներ։

Անանիա դուռը բանեց, կրթ-նեցաւ անոր եւ արեւով ու հովով ողողուած՝ դիտեց Ոլիի Թշուառ դէմքը։ Այո՛, տնակին պատուհա-նէն տեսնուած գունատ ու վտիտ կինն էր։ Հիւանդ, վայրի կատուի մը աչքերուն կը նմանէին խոշոր, յստակ, վախէն ու տկարութենէն մարած աչքերը, դեղին գորշագոյն դէմքին վրայ։ Հազիւ թէ Ոլի նս-տաւ կրակարանին մօտ, պառաւը գեղեցիկ գաղափարն ունեցաւ զի-րենք առանձին թողելու։ Սակայն Անանիա գոցեց դուռը, ետեւէն վազեց զայրացած.

— Ո՞ւր կ՚երթաս, հօ՛ս եկուր, դարձի՛ր, եթէ ոչ ես ալ կ՚երթամ։

Ոլին լսեց անշուշտ սպառնա-լիքը, որովհետեւ երբ Անանիա եւ այրի կինը վերադարձան խոհանոց, կուլար դրան մօտ, կը պատրաստ-ուէր մեկնելու։ Ամօթէն եւ վիշ-տէն կուրացած, Անանիա վրան խոյացաւ, բռնեց թեւէն եւ պա-տին հրեց, յետոյ բանալիով գո-ցեց դուռը։

— Ո՛չ, գոչեց մինչդեռ կինը կը նստէր գետինը, ոգնիի մը նման կծկուելով եւ ջղաձգօրէն լալով։— Ո՛չ, ո՛չ պիտի չմեկնիք։ Առանց իմ հաւանութեանս քայլ մը պիտի չառնէք։ Մնացէք, լացէք որքան որ կ՚ուզէք, բայց ասկէ պիտի չհեռանաք։ Ջուարթ օրերը վեր-ջացած են։

Ոլի լացաւ աւելի ուժգնօրէն։ Անանիա զգաց վերջին բառերուն ծանրութիւնը, յանկարծական ա-մօթ մը կատաղութիւնն աւել-ցուց։

Ա՜հ, կնոջ լացը կը զայրացնէր զինք յուզելու տեղ, բարբարոս, կատաղի նախամարդու բոլոր բը-նազդները կը թրթռային դողդո-ջուն ջիղերուն մէջ։ Անանիա կը զգար ասիկա բայց անկարող էր տիրապետելու ջիղերուն։

Կրացիա սարսափահար կը դի-տէր երիտասարդը, ինքնիրեն կը հարցնէր թէ Ոլի իրաւունք չու՛-նէր վախնալու անկէ։ Գլուխը կը շարժէր,երկու ձեռքերով կը սպառ-նար, յուզուած էր եւ բոլորովին պատրաստ արգիլելու բռնութիւն մը, բայց չէր գիտեր ի՛նչ ըսէր, անկարող էր խօսելու։ Ա՜հ, սատա-նան փորը մտեր էր այդ գեղեցիկ հագուած երիտասարդին, աւելի սարսափելի էր քան Որկո-լէսցի հովիւ մը,աւելի զարհուրելի քան իր ճանչցած աւազակները։ Ինք բոլորովին տարբեր տեսարան մը կ՚երեւակայէր։

— Այո՛, շարունակեց Անանիա ձայնը ցածցնելով եւ Ոլիի առջեւ կենալով, ձեր ճամբորդութիւն-ները վերջացած են։ Պատճառա-բանենք. անօգուտ է լալ. ընդհա-կառակն ուրախանալու էք որ բարի զաւակ մը ունիք,որ չարիքին փո-խարէն բարիք պիտի ընէ, հետե-ւաբար իրմէ շատ բարիք սպասե-լու էք։ Ասկէ պիտի չշարժիք մին-չեւ որ ես հրաման չտամ։ Կը հասկնա՞ք, կը հասկնա՞ք, կրկնեց ձայնը բարձրացնելով եւ կո րծ-քին զարնելով։— Հիմա ես եմ տէրը, եօթը տարեկան տղան չեմ, զոր դուք վատաբար խաբեցիք եւ լքեցիք, աղտեղութիւնը չեմ՝ որ մէկդի նետեցիք, այլ մարդ մը, կը հասկնա՞ք, եւ պիտի կարենամ ինքզինքս պաշտպանել այո՛ պիտի կարենամ պաշտպանել. որովհետեւ դուք մինչեւ հիմա գիս վիրաւո-րեցիք, սպաննեցիք օրէ օր, միշտ դաւաճանութեամբ, մի՜շտ,մի՜շտ եւ քանդեցիք ինչպէս կը քանդեն տուն մը, պատ մը, այսպէս քա-րերը նետելով... այսպէս...

Պատ մը վար նետելու ձեւ կ՚ը-նէր, կը ծռէր, կը շտկուէր, կը քրտնէր, գրեթէ ճնշուած մարմ-նական իրական յոգնութեան մը տակ, բայց տեսնելով Ոլիի լացը, յանկարծ, անակնկալօրէն բարկու-թիւնն իջաւ, մարեցաւ։ Սառ հո-սանք մը անցաւ երակներէն։ Ո՞վ էր նախատած կինը։ Այդ պատա-ռոտուն կինը, այդ մուրացիկը այդ անհոգի արարածը, ո՞վ էր ըսածը կը հասկնա՞ր արդեօք, հապա ըրա՞ծը։ Ի՞նչ առնչութիւն ունէին իրարու հետ. իսկապէս մա՞յրն էր եւ եթէ էր, ի՞նչ կը նշանակէր ասիկա, ի՞նչ կարեւո-րութիւն ունէր։

(Շար.) *Թարգմ.՝ ՀԷԹՈՒՄ*

կուսակցութիւնը։ Այդ թուականին պիտի տօնուի Թրանսիլվանիոյ կցման տասնամեայ տարեդարձը։

Կարգը պահպանելու համար խիստ միջոցներ ձեռք առնուեցան։ Կը կարծուի թէ իշխանութեան գլուխ պիտի գայ Ավէրէսքու - Եորկա կառավարութիւն մը։

Զօր. Փանկալոս կրկին ձերբակալուած

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ ոստիկանութիւնը առջի իրիկուն ձերբակալած է նախկին դիկտատոր զօրավար Փանկալոսը այն ցոյցերուն պատճառաւ, որոնք ընտրութիւններէն առաջ տեղի ունեցան Փանկալոսեան ակումբին առջեւ։ Ինչպէս կը յիշուի, այդ ցոյցերու ընթացքին, Փանկալոս եւ իր թիկնապահը զէնք պարպած էին ցուցարարներուն վրայ, վիրաւորելով քանի մը հոգի։

Հուվը՞ր թէ Սմիթ

Քանի օրերը կը մօտենան, ա՛յնքան կը սաստկանայ ընտրական պայքարը Ամերիկայի մէջ։ Մինչեւ վերջին վայրկեանը հասած հեռագիրներու համաձայն Հանրապետականներու թեկնածու Հուվըր մեծ պատեհութիւն ունի ընտրուելու։ Եթէ Սմիթ ընտրուի, հրաշք մը պիտի ըլլայ, կ՚ըսեն։

Տրոցկիի նոր գիրքը

Պերլինէն կը հեռագրեն.— Տրէզտէնի (Գերմանիա) հրատարակչական մէկ տունը յառաջիկայ շաբթու պիտի հրատարակէ Տրոցկիի մէկ գիրքը՝ «Ռուսիոյ իրական կացութիւնը» անունով եւ գերմաներէն լեզուով։

Կ՚ըսուի թէ գիրքը գաղտնի տպագրուեցաւ Ռուսիոյ մէջ, սակայն անմիջապէս գրաւուեցաւ եւ հրատարակիչները ձերբակալուեցան։ Սակայն կարելի եղաւ մէկ օրինակ ազատել եւ հասցնել Գերմանիա, ուր թարգմանուեցաւ։ Այդ գիրքին մէջ Տրոցկի կ՚ապացուցանէ թէ ներկայ բոլշեւիկեան վարչաձեւը իր վախճանին կը մօտենայ։

Զօր. Թաունզհէնտ դաւաճան էր

Լոնտոնի մէջ քանի մը օր առաջ հրատարակուեցաւ գիրք մը՝ զօրավար Թաունզհէնտի մասին։ Ինչպէս կը յիշուի, անգլիացի զօրավարը Քութ-էլ-Ամարայի (Միջագետք) մէջ պաշարուեցաւ թուրք բանակին կողմէ եւ գերի ինկաւ իր պահակազօրքով։ Յետոյ Պոլիս բերուելով գործօն դեր կատարեց Մուտրոսի զինադադարին ստորագրութեան ատեն եւ Անգլիա վերադառնալով կատաղի թրքասէր մը դարձաւ մինչեւ իր մահը, որ տեղի ունեցաւ քանի մը տարի առաջ։

Նոր գրքին հեղինակը յայտնութիւն մը կ՚ընէ։ Կ՚ըսէ թէ երբ զօրավարը Լոնտոն վերադարձաւ, պատերազմական նախարարութիւնը մերժեց աստիճանի բարձրացում շնորհել իրեն, որովհետեւ ձեռք անցուցած էր զօրավարին մէկ նամակը՝ գրուած Սէրայէվոյի ոճիրէն յետոյ Փարիզի աւստրիական զինուորական կցորդին, որ իր բարեկամն էր, եւ որով կ՚առաջարկէր ծառայել աւստրիական բանակին մէջ, քանի որ Անգլիոյ մէջ աստիճանի արագ բարձրացում չէր ունենար։

Աւելցնենք թէ թրքասէր զօրավարը հրէական ծագում ունէր։

Նոր շէնք մըն ալ փլաւ

Վիէնսէնի աղէտին պատճառած յուզումը հազիւ անհետացած, ահա նոր շէնք մըն ալ կը փլի, Փարիզի սրտին վրայ։ Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.40ին ահռելի որոտումով մը փլաւ հսկայ շէնք մը՝ Շան զ՚Էլիզէի պողոտային եւ Քանթէն-Պօշար փողոցին մէջտեղ, որ սահմանուած էր թատրոն մը ըլլալ եւ որուն շինութիւնը գրեթէ աւարտած էր։ Թատրոնին տնօրէնը պիտի ըլլար թատերագիր Լուի Վէրնէօյլ։

Աղէտին լուրը իմանալուն պէս, վարչապետ Փուանքարէ փութաց տեղւոյն վրայ, ուր հասան նաեւ ոստիկանական իշխանութիւնները, որոնք շղթայի տակ առին փլատակները։ Բարեբախտաբար բանուորները մեկնած էին եւ երկու պահակները յաջողած էին ազատուիլ։ Որով զոհ չկայ։ Եթէ աշխատութեան ժամերուն փլէր շէնքը, 120 հոգի պիտի մնային փլատակներուն տակ։ Փլած է շէնքին մէկ երրորդ մասը միայն, որ սիման-արմէ էր։ Իսկ երկու երրորդ մասը քարէ շինուած ըլլալով, անվնաս մնացած է։

Հրեաները ժողով կը բողոքեն

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Երուսաղէմի Սիոնական Գործադիր Մարմինը բողոք մը ուղղեց Սողոմոնի տաճարին ծանօթ պատին առջեւ Հրեաներու կրօնական արարողութիւնը արգիլուելուն առթիւ։

Հրեաներուն այս աղմուկին դէմ զայրացած են Արաբները։ Արաբական մամուլը հակահրէական քարոզութիւններ կ՚ընէ։

Նոյեմբեր 1ին կէսօրէ յետոյ իսլամները միթինկ մը գումարեցին, որոշելու համար թէ ի՛նչ քայլեր պէտք է առնեն որպէսզի արգիլեն իսլամական ամենանուիրական սրբավայրին դէմ Հրեաներու ձեռնմխութիւնը։

ՕՐ. ԲԵՐԿՐՈՒՀԻ ԲԻԼԻՃԵԱՆ

ԵՒ

ՄԱՆՈՒԷԼ ԷՆՔՍԷՐՃԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Փարիզ 4 Նոյ. 1928 Կիւմիլճինա

Արմենակ Սարեան եւ իր զաւակը սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ կողակցին եւ մօր՝

ՏԻԿ. ԱՏՐԻՆԷ ՍԱՐԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ յետ երկարատեւ հիւանդութեան, Հոկտ 30ին, Fains-les Sources (Meuse): Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ եւրոպական ծէսով Նոյեմբեր 1ին եւ հանգուցեալոյն մարմինը ամփոփուեցաւ տեղւոյն գերեզմանատան մէջ:

ԱԶԴ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Հ.Կ. ԽԱՉԻ

Կ. Վարչութիւնը պատիւ ունի յայտնելու ի գիտութիւն հայ հասարակութեան, որ համաձայն պատգամաւորական ժողովի որոշման իր մասնաճիւղերը ձեռնարկած են տարեմուտի երեկոյթներ տալու առաջիկայ Դեկտեմբեր 31ի գիշերը Մարսիլիոյ Փարիզի, Լիոնի, Վալանսի, Տեսինի, Վիէնի, Կրընոպլի և Կարտանի մէջ։

Խաչաձեւումները կանխելու համար կը խնդրենք յիշեալ վայրերու ազգային կազմակերպութիւններէն նկատի առնել այս յայտարարութիւնը։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խ. Կ. Վարչութիւն

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Օննիկ եւ Մարի Անճարակեան կը փնտռեն իրենց եղբայրը Էնգարէցի Ճօրճի Անճարակեան (34 տարեկան), որ ընդհանուր պատերազմին անյայտացած է։ Իմացնել՝ Օ. Անճարակեանի, 3 Rue des Enfants Abandonnés, Marseille.

— Կը փնտռեմ կարապետ Սուքիասեան (որդին՝ Սկիւտար Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ քահանայ հանգուցեալ Ղեւոնդ Տէր Սուքիասեանի) որ 16 տարիէ ի վեր Ֆրանսա կը գտնուի: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Թերթիս գրաշարներէն՝ Հրանդ Սրապեանի:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70 ֆ. 140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE :
NORD 57-82

MÉTRO
LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
6
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1928

6 NOVEMBRE 1928

…ՏԱՐԻ ԹԻՒ 796

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ԿՈՒ ԽՕՍՔ

…ՏԵՍՆԵՆՔ ԱՅՆ ԻՆՉ ՈՐ ԿԱՅ„

…ինչպէս կը նախատեսուէր, Նոյեմբեր 1ին, Մ. Քէմալի մէկ …ով, եւ անշուշտ «միաձայն», պատմութեան անցան արա…ան տառերը եւ Թուրքերը այսուհետեւ պիտի գրեն ու կար…լատինատառ այբուբէն:

…Այս լուրէն քանի մը օր յետոյ, հեռագիր մը կը հաղորդէր …Ռուսիոյ Թուրքերը, որոնք արդէն ընդունած են լատինատառերը, Թրքական օրինակին պիտի յարմարցնեն իրենց այբուբէնը, որպէս զի միաձեւ գրեն ու կարդան բոլոր …քերը :

…րեմն, Թուրքիան կանգնած է ճամբու մը վրայ, որ կրնայ …տագրական դեր կատարել իր նոր պատմութեան մէջ:

Տասնըհինգ տարուան ժամանակամիջոց մը նախատեսուած …այս յեղաշրջման համար, բայց ներկայ ընթացքով, հինգ …րի ալ չպիտի տեւէ լատինական տառերուն տարածումը: …չէ թէ բռնի — միշտ յիշենք այս պարագան:

Ամէն անգամ որ առիթ ունեցած ենք խօսելու Թուրքիոյ …կատարուած արմատական, աննախընթաց փոփոխութեանց …ին, շեշտած ենք մէկ պարագայ,— Թուրքիան կ'երիտա…րդանայ, նոր պատուաստ եւ ներարկումներ կը ստանայ, ո…ք կը կերպարանափոխեն այդ երկիրը, և, այսպէս կամ …պէս, կը նորոգեն զայն:

Մենք տակաւին չգործածեցինք «բարենորոգում», «բարե…ում» բառերը, եւ ոչ ալ ծանրացանք հոգեբանական փոփո…թեան վրայ: Բայց պնդեցինք թէ՛ այդ բոլորէն հետքեր պի…ման, թէ այդ բոլորը ճեղքեր պիտի բանան. մանաւանդ որ, …նդ հասած է, եւ կրնայ հասնիլ տակաւին, որքան տեւեն …օրուան վարչաձեւը եւ ներքին ու արտաքին խաղաղու…թիւ :

«Յուսաբեր»ը կը շարունակէ ծաղրել, եւ պատմութիւն …րել: կը յամառի չակերտներու մէջ առնել կատարուած փո…փոխութիւնները, եւ «հրթիռ»ի ու «կանթեղ»ի սիրուն խաղեր …ել, ապացուցանելու համար թէ արհեստական են այս ձեռ…նարկները.

— «... Քէմալական բոլոր «բարեփոխութեանց ճակատագիրը …կապուած է մէկ հատիկ գնդակէ: Այն գնդակը որ վերջ պիտի …տայ Քէմալի կեանքին, այդ նոյն գնդակը միաժամանակ պիտի …փակէ «բարեփոխութեանց» ամբողջ շրջանը, փէսէն մինչեւ այ…բբէն :

«... երբեք չյուսանք թէ «բարենորոգիչները» վերջանալէ ետքը, …«բարենորոգութիւնները» պիտի ապրին, թէ զանգուածը ոտքի …ի ելլէ, ճեղեղներով արիւն թափէ եւ պահէ այն ինչ որ ձեռք …ած չէ քրտինքով ու պայքարով, եւ ինչ որ շնորհուած է իրեն …տաճական անձի մը պատահական հրամանագրով» (24 հոկտ):

…Ուրիշ թերթեր ալ կը ձայնակցին այս եղանակին, սրտա…ւ ինքնագոհութեամբ մը:

Մենք «խօսքի տակ չմնալու» սովորութիւն չունինք: Բայց …պէս կը զարմանանք, եւ ի խորոց սրտի կը ցաւինք, որ …պաշտօնակիցը, եւ իրեն պէս մտածողներ, այսքան վա…ուած են թիւրատեսութեամբ:

«Տեսնենք այն՝ ինչ որ կայ, եւ տեսնենք այնպէս, ինչպէս …կայ»,— կը պատգամէ «Յուսաբեր»ը:

Այդպէ՛ս: Բայց ճիշտ այստեղ ալ կը բաժնուին ճամբաները: «Յուսաբեր»ը չուզեր տեսնել ինչ որ կայ, ինչ որ տեղի …ունենայ, ինչ որ «Յառաջ»ի սովորական ընթերցողներն անգամ …տեսնանշեն, առանց ընկերաբանութիւն եւ պատմութիւն …ուսանելու :

Մինչդեռ, նոյն այդ ընկերաբանութիւնն ու պատմութիւնը …տասը փաստ կը ներկայացնեն ի նպաստ իր տեսակէտին, …ն անգամ տասը ձեւով ալ մեր տեսակէտը կ'ապացուցանեն:

Արդարեւ, նոյն իսկ մեր՝ ժողովուրդին, մեր կուսակցութեան …ութեան մէջ, բնական բարեշրջո՞ւմով տեղի ունեցած է …ն բան: Դաշնակցութիւնը ինչո՞ւ չսպասեց որ մարդիկ …ուին, վարժուին եւ մեզ նկատեն դաւաճանութիւնը, գեղ…ը, գողութիւնը, եւ դիմեց կարճ ու բռնի միջոցին, — գըն…ին: Փրկարար աւանդութիւն մը, որ ամբողջ սերունդներու …յ կ'իշխէ մինչեւ այսօր: Քի՞չ անոպաներ, բարոյական հաս…ողութենէ զուրկ մարդիկ սթափած, կրթուած են ահաբեկ…սարսափին տակ...,

1922ին, Մուշի դաշտին մէջ, գիւղացիները կը պատմէին …համիտեան շրջանին դպրոց կը պահէին, որովհետեւ «ֆէ…ները լեռնէն իջնելով, կը սպառնային, կը բռնանային, …պարտադրէին տղաքը դպրոց ղրկել: Իսկ եթէ իրենց մնար... …ալ իրենց խոստովանութիւնն է):

Եւ ինչո՞ւ կը կարծենք թէ մեր ժողովուրդը ինքնաբերա… արդէն հասունցած ու պատրաստուած ողջունեց Պոլսոյ Սահմանադրութիւնը, երբ այսօր իսկ անոր դէմ ընդվզող… դաւադրողներ, զայն խափանողներ կան (վկայ Եգիպտոսը): …ժողովուրդը ընտելացա՞ծ է Հ. Յ. Դաշնակցութեան բոլոր …ափարներուն, մարսա՞ծ է զանոնք, եւ ո՞ր աստիճան: Այդ …հութիւնը ունի՞նք նոյնիսկ մեր շարքերուն համար: Եւ ին… միշտ արթուն կը հսկենք, կը գրենք, կը խօսինք, կը գոռենք: …Բռնի չէ՞ր որ հաստատուեցաւ Օսմ. Սահմանադրութիւնը: …մինչ Համիտ կ'առարկէր թէ ժողովուրդը «հասունցած չէ», …ը, քսան տարի յետոյ, Թուրք սերունդ մը թրծուեր է այդ …ի, պարտադրուած փոփոխութեան շնորհիւ: Ազգի եւ հայ…ութեան գաղափարով սնած սերունդ մը, որ չկար առաջ: Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ո՞ՒՐ Կ'ԵՐԹԱՆ . . .

Պէյրութի Ազդակը մտահոգութեամբ կը մատնանշէ Հայերու արտագաղթը՝ Սուրիայէն եւ Լիբանանէն: (24 հոկտ.).

—«Վերջերս դարձեալ արտագաղթի շատ ուժեղ հոսանք մը սկսած է Սուրիայէն և Լիբանանէն դէպի Ատլանտեան հեռաւոր ափերը:

Երբ այսքան դէմ կ'առայալտուինք արտագաղթի և չենք ուզեր որ իրենց գտնուած տեղերէն շարժին մեր հայրենակիցները, մենք նկատի ունինք առաւելապէս ազգային և անհատական շահերը: Նախ գաղթողներէն հասնող լուրերը ընդհանրապէս մխիթարական ըլլալէ հեռու են. ազգային հաւաքական կեանք ստեղծել դժուար է նոր գաղթավայրերու մէջ. եկեղեցի և դըպրոց չկայ: Եւ հակառակ այդ բոլոր զրկանքներուն, նիւթական լայն վարձատրութիւն գոյութիւն չունի. շատ քիչեր կրցած են բարեկեցիկ վիճակ ստեղծելու չափ երջանիկ ըլլալ: Իսկ ամէնէն զարհուրելին, գործարաններու դռներուն առջեւ կեանք մաշեցնող մեր դժբախտ երիտասարդութեան թշուառութիւնն է, որոնց թիւը հազարներու կը հասնի:

Ծովեր եւ ովկիանոսներ կըտրելով հայրենիքէն եւ անոր շունչէն հեռացող գաղթականութիւնը, տարիներու ընթացքին պիտի մոռնայ նաեւ իր լեզուն ու բարքերը եւ անպէտ տարր մը պիտի դառնայ իր ազգին ու հայրենիքին համար: Անոնք այդ հեռաւոր ափերուն վրայ եւ անհրապոյր երկինքներու տակ չպիտի կրնան այլեւս ջերմ շահագրգռութիւն ցոյց տալ մեր վաղուան ազգային ձեռնարկներուն հանդէպ:

Սուրիան ամենայարմարվայրն է որ ապահով կերպով իր ծոցին մէջ կրնայ հիւրընկալել մեր գաղթականութիւնը: Մանաւանդ շնորհիւ հովանաւոր պետութեան եւ տեղական ժողովուրդին բարեացակամութեան, կը վայելենք քաղաքացիի բոլոր իրաւունքները: Ամէն միջոց եւ դիւրութիւն շնորհուած է հոս մեզի, կուլտուրապէս եւ ազգայնապէս յառաջդիմելու եւ պահելու մեր դիմագիծը: Ահա օրէ օր կազդուրիչ եւ մխիթարական ձեռնարկներ կը կատարուին, հայ գաղթականները ամփոփելու եւ զանոնք տուն տեղ ընելու համար: Այս կերպով թէ ազգային տեսակէտէն ապահովուած կ'ըլլայ մեր գաղթականութիւնը, եւ թէ ան տնտեսապէս եւ ֆիզիքապէս յառաջդիմած ու աճած կ'ըլլայ:»

×

Հալէպի «Եփրատ»ն ալ կը գրէ իր կարգին, (20 հոկտ).

—«Այս տարի բաղդատմամբ նախորդ տարիներու թէ արհեստաւոր եւ թէ բանւոր անգործներուն թիւը խիստ շատ է: Պէյրութի մէջ ամէն շաբաթ խումբ մը հայ երիտասարդներ կը գաղթեն հարաւային Ամերիկա եւ այլ երկիրներ:

Թշուառութիւնը սկսած է ծայր տալ քէմբերու մէջ, բայց միեւնոյն ատեն անհարկի, քէյֆ ու խրախճանութիւններ անպակա՜ս են միշտ, եւ կը տեւեն մինչեւ լուսածագ, տհաճութիւն պատճառելով դրացիներուն:

Սրճարաններու եւ գինետուններու թիւը փոխանակ պակսելու, երթալով կ'աւելնայ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԵԾ ՀԱՄԱՃԱՐԱԿ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ԵՐԱԽԱՆԵՐ ԿԸ ՄԵՌՆԻՆ

ՊԵՐԼԻՆ, 5 Նոյեմբեր.— Թիֆլիզէն Մոսկուայի թերթերուն կը հեռագրեն թէ քանի մը շաբաթէ ի վեր կարմրախտի (քութեշ) համաճարակ մը կը տիրէ Հայաստանի մէջ, դառնալով ճշմարիտ աղէտ մը: Զոհերու թիւը հետզհետէ կ'աւելնայ: Հիւանդներուն 100էն 20ը կը մեռնին:

Զոհերուն թիւը արդէն քանի մը հազարի կը հասնի:

Իշխանութիւնները միայն հիմա է որ հրաման տուին պատուաստել երախաները:

Արմատական-Ընկերվարականներու Ժողովը

Արմատական-Ընկերվարական կուսակցութիւնը քանի մը օրէ ի վեր իր տարեկան համաժողովը կը գումարէ Անժէի մէջ, մասնակցութեամբ նախարարներ Էռիօ, Ալպէր Սարոյի եւ ընկերներուն: Այս տարի մեծ կարեւորութիւն կը տրուի Համաժողովին, որովհետեւ օրակարգին մաս կը կազմեն Նոր Ելմտացոյցի 70 եւ 71րդ յօդուածները՝ կրօնական միաբանութեանց մասին: Ինչպէս գրեցինք, դահլիճին մէջ սկզբունքով համաձայնութիւն գոյացած էր յիշեալ յօդուածներուն մասին:

Համաժողովին մէջ բուռն ճառեր խօսուեցան այս նիւթին շուրջ. Էռիօ բացատրութեններ տուաւ. ի վերջոյ միաձայնութեամբ քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը, որով կը պահանջուի 1.— Միաբանութեանց վերաբերեալ յօդուածները (70, 71 եւ 71 բ) տարանջատել. 2.—Հաստատ մնալ «միակ դպրոց»ի սկզբունքին վրայ. 3.— Եկամուտներու եւ ժառանգական տուրքերը աւելցնել. 4.— Զինուորական ծախքերը գեղչել. 5.— Հատուցումներու համար վերջնական սիստէմ մը ընդունիլ. 6.— Առանց վերապահութեան ընդունիլ սէնդիկայական իրաւունքը:

Արմատական-Ընկերվարական նախարարները ընդունեցին այս բանաձեւը, որուն վեց կէտերը եթէ չգործադրուին Փուանքէի կողմէ, բոլորն ալ պիտի ստիպուին հրաժարիլ: Այն ատեն առաջ պիտի գայ նախարարական տագնապ մը:

Քաղաքական եւ ելմտական շրջանակները մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւին Անժէի ժողովին վիճաբանութեանց: Նկատելով որ վերոյիշեալ վեց կէտերէն չորսին հակառակ է Բուանքարէ, տագնապը անխուսափելի կը կարծուի:

Ռուսիոյ Թուրքերը եւ նոր այբուբենը

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ Ռուսիոյ Թուրքերը որոշած են բարեփոխել նախապէս իրենց ընդունած լատինական տառերը եւ ընդունիլ Թրքական նոր այբուբենը: Այս ձեւով բոլոր Թուրքերը մէկ այբուբեն պիտի ունենան:

Թուրք կառավարութիւնը պիտի ներկայացնէ օրինագիծ մը, որով կ'առաջարկուի Եւրոպայէն բերուած տպագրական տառերը մաքսատուրքէ զերծ կացուցանել:

Ռումանական դահլիճը հրաժարած

Մեր վերջին թիւով գրած էինք Ռումանիոյ նախարարական տագնապին մասին: Վարչապետ Վինթիլլա Պրըթիանու չկարենալով աւելի երկար դիմադրել, ստիպուեցաւ դահլիճին հրաժարականը ներկայացնել Խնամակալ ժողովին: Այս վերջինը խորհրդակցութեան կանչեց ընդդիմադիր կուսակցութեանց պետերը՝ զօրավար Ավերէսքու, փրոֆ. Նիկոլա Եորկա եւ Եուլիուս Մանիու, գիւղացի կուսակցութեան պետը:

Կը կարծուի թէ նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը պիտի յանձնուի Մանիուի, որուն պիտի գործակցի Թիթուլէսքու, իբրեւ արտաքին նախարար:

Օտարները Յունաստանի մէջ

Յունաստանի ներքին նախարարը Խորհրդարանին ներկայացուց նոր օրինագիծ մը, օտարականներու բնակութեան մասին:

Օրինագծին համաձայն, ոեւէ օտարական հելլէն հողը ոտք չի կրնար դնել, եթէ հելլէն հիւպատոսարանէ մը վիզա ստացած չէ: Անցագրին վրայ պէտք է արձանագրուած ըլլայ նաեւ որ արտաքին նախարարին արտօնութիւնը ստացուած է:

Յունաստանի մէջ ոեւէ արհեստ ի գործ դնելու կամ աշխատելու համար, օտարականները պարտաւոր են մասնաւոր արտօնութիւն ստանալ: Արհեստներով զբաղելու իրաւունքը կը տրուի փոխանակութեան հիման վրայ: Ոեւէ աշխատանք կատարելու համար անհրաժեշտ է ներքին նախարարութեան հաւանութիւնը ստանալ: Ինքնաշարժի մեքենավարները, կառապանները, շրջուն վաճառականները եւլն. որոնք օրինագծի պատրաստութեան միջոցին արտօնուած էին զբաղելու, բացառութիւն պիտի կազմեն:

Նախագահական հրամանագրով, որոշ քաղաքներու մէջ օտարականներու բնակութիւնը արտօնուած չէ: Եթէ խնդրոյ առարկայ քաղաքներուն մէջ արդէն հաստատուած օտարականներ կան, անոնք ենթակայ պիտի ըլլան նոր օրէնքի տրամադրութեանց:

Յունաստանէն ոչ ոք կրնայ մեկնիլ առանց «վիզա» ստանալու ոստիկանական իշխանութենէն:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՐԱՐԱԾՆ ՈՒ ԱՐԱՐԻՉԸ

Ծագումով Հրեայ Մուսթաֆա Քէմալ օր մը որոշեց Թուրք ազգը քաղաքակիրթ երկիրը առաջնորդել:

Իր աջ ափը Թուշին քանի մը անգամ քսելէ վերջ, սկսաւ ստեղծել :

Արարիչին վեց օրերուն պէս, վեց տարի սահմանել ընելիքներուն իբր պայմանաժամ:

Ու մեր Արարածը այդ վեց տարուան մէջ ջնջեց վեց բան.—

1.— Իթթիհատը եւ Իթիլաֆը:

2.— Ալի Քէմալը ու ճանպոլաթը:

3.— Ֆէսն ու Փէրաճէն:

4.— Խալիֆան ու Սուլթանը:

5.— Մէտրէսէն ու շալվարը:

6.— Արաբերէն այբուբենը:

Դիտեց ամէն ինչ եւ Արարիչին պէս գոհ պիտի ըլլար, եթէ չզգար որ կարեւոր բան մը կը պակսէր դեռ:

Երեւակայեցէք որ Արարիչը լոյսը ստեղծել մոռցած ըլլա՛ր:

Մեր Արարածն ալ փնտռեց, աջ ու ձախ դարձաւ, Լաթիֆէ հանըմին կարծիքը հարցուց, Նամակով. Տօլմա-Պաղչէն հացկերոյթ մը կազմակերպեց, Ալպանիոյ Թագաւորը մերժեց ճանչնալ, բայց կը պակսէր կարեւորագոյնը: Յառաջդիմութիւնը դեռ չէր սկսած սաւառնիլ Թուրք ազգին վրայ:

×

Ու գտաւ...

Մոռցած էր Թուրքն ալ ջնջել. Մոռցած էր սկսիլ կենսականէն...

Եւ եօթերորդ օրը (որ դեռ չէ հասած) Արարածը ջնջեց Թուրքն ու Թրքութիւնը, ուրացաւ Օրխանն ու Սելիմը, Թափուր Արեւելեան նահանգները հայկական հող հռչակեց, իրեն վերագրեց հայկական փառաւոր անցեալը եւ քսան պատմիչներու պաշտօն տուաւ պատմականօրէն փաստել թէ Հայերը Մոնկոլներէն սերած են, իսկ Թուրքերը Մամիկոնեան ցեղէն:

Այդ անպաշտպան ժառանգութիւնը իւրացնելէ վերջ, Քէմալ գոհ եղաւ:

Արարածը ուզեց Արարիչէն աւելի յառաջ երթալ ու շաբաթը ութը օրուան վերածելով, ութերորդը հռչակեց հանգիստի օր:

ԵԴ. ԲԷՈՎՏԱՑԻ

ԹՐԱԿԻՈՅ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԸ

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Թրակիոյ Իսլամներուն վիճակը միշտ կը մնայ անհանդուրժելի: Հակառակ հելլէնական հերքումին, խժդժութիւնները կը շարունակուին, մասնաւորապէս Կիւմիւլճինայի մէջ:

Այս մասին նոր գանգատներ հասած ըլլալով, Ճէմալ Հիւսնի պէյ դիմեց Չէզոք պատուիրակ Հօլշթատի եւ պահանջեց որ քննիչ մարմինը Արեւմտեան Թրակիա մեկնի: Պահանջքը ընդունուած ըլլալով, հելլէն պատուիրակ Տիամանտոփուլօս ալ Թրակիա պիտի երթայ:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ Նախկին եբեսփոխան Էյի Քալմոն փտարուեցաւ ընկերվարական կուսակցութենէն, որովհետեւ գերմանական արժեթուղթերու խնդրին մէջ մեղսակից էր: Քալմոն հրաժարեցաւ նաեւ հրաժարիլ քաղաքապետի եւ նահանգային ժողովի խորհրդականի իր պաշտօններէն:

ՏՈՔԹ. ՊՈՒԿՐԱ, Մարսիլիոյ Թիապարտ բժիշկը, որ վերջերս Թիարանէն վէնէցուէլլա փախչելէ յետոյ ձերբակալուած էր, ազատ արձա՛կուեցաւ երաշխաւորութեամբ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

Ո՜Վ ԻՐԱՆԻ ՄԵԾԵՐ, ԿԻՆԸ ՄԱՐԴ ՉԷ՞...

«Բարենորոգումներու օգտին արտասանուած բոլոր ճառերը, յառաջդիմութեան շուրջ գրուած ու գրուելիք բոլոր յօդուածները լոկ գեղեցիկ ցանկութիւններ պիտի մնան, քանի մեր ժողովուրդի ճիշտ կէսը՝ կինը ազատագրուած չէ։ Ոչ մէկ բարենորոգում, ոչ մէկ յառաջադէմ քայլ հիմնաւոր չեն կրնար ըլլալ, մինչեւ որ պարսիկ կինը մէկդի չնետէ սեւ քօղը, մինչեւ որ ձեռք չբերէ տղամարդոց կողքին գոնէ տարրական հաւասարութիւն»։

Եթէ յիշողութիւնս զիս չի խաբեր, 1920ին Թէհրանի մէջ, պարսիկ կիներու եւ էրիկ մարդոց խառն հաւաքոյթի մը մէջ, այսխօսքերը կ'արտասանէր «Զըհանը Զանան» (կանանց Աշխարհ) պարբերականի խմբագրապետուհի տիկին Փարսա։ Այն օրերուն իր թերթին մէջ չպիտի կրնար այսքան ազատ գրել. իր թերթը կը բաւականանար կիներու կրթութեան ու դաստիարակութեան վերաբերող յօդուածներ միայն հրատարակելով եւ շատ շատ ակնարկներ փախցնելով տողմէջ, թէ կինն ալ ազատ պէտք է ըլլայ իսլամի թոյլատրած սահմաններուն մէջ:

Այսօր իսկ Թէհրանի մէջ ութ տարիներէ ի վեր լոյս տեսնող ուրիշ պարբերական մը, «Ալամը Նըսվան» (նոյնպէս «կանանց Աշխարհ») կը կգուշանայ աւելի համարձակ տողեր հրատարակել։

Բաժակը լեցուած է սակայն. ժամանակը կատարած է իր դերը։ Լուռ բողոքները լեզու կ'առնեն. անկիւններու մէջ խօսուած ճառերը կ'արձագանգեն եւ ահա պարսիկ բանաստեղծը չի քաշուիր վէրքը բանալ.

— «Ո՛վ Իրանի մեծեր, միթէ կինը մարդ չէ՞... Շէյխերու գոյութենէն է, որ այսպէս խարապ ենք...» Եւ կամ «Երկիրը աւեր է, ազգը քունի մէջ, զգայուն աղջիկներ, ժամանա՛կ է յեղափոխութեան։ Ազգի աղջիկներ, մինչեւ ե՞րբ երկունք, մեր գլուխներէն նետենք ստրուկթեան չադըրան»:

Եւ իրօք երկար, շատ երկար տեւեց պարսիկ կնոջ ազատագրման երկունքը։ Շարժումը տասնեակ տարիներու պատմութիւն ունի. պակաս չեն եղած պոռթկումները, որ զսպուած են միշտ։ Տիրող կարգերը եւ երկրի վիճակը չէին կրնար թոյլատրել կիներու ստրկական վիճակի ամենափոքր փոփոխութիւնն անգամ։ Միւս կողմէ, արգելափակուած կնոջ համար անհանդուրժելի էր շնչել սեւ չադրայի մէջ։ Անտանելի էր իր բացարձակապէս իրաւազուրկ վիճակը։ Լուռ պայքարը, երբեմնակի իր արտայայտութիւններով կ'ապրէր, կը զարգանար մինչեւ մեր օրերը։ Հիմա որ բարեփոխման աւիշը կը փոխանցուի տունէ տուն, քաղաքէ քաղաք, առաջին շարքերուն վրայ կանգնած է պարսիկ կնոջ ազատագրման խնդիրը, որ իր երկար ու ծանր երկունքը ապրելով, այժմ պիտի յանգի գործնական արդիւնքի։

Լրագրողները, բանաստեղծները, ճառողները չեն միայն, որ կը գրեն ու կը խօսին այսօր, այլ ինքը՝ պարսիկ կինը գործնական քայլեր կ'առնէ, մէկ անգամէն խօսքէն գործի անցնելու որոշումով։ Առ այժմ երեսի քօղը մէկդի նետելու, բաց դէմքով տղամարդոց մէջ երեւալու, հաւաքոյթներուն առանց չադրայի մասնակցելու, ուզած տղամարդու հետ կառք նստելու, մինչեւ անգամ «ֆօքսթրոթ» պարելու սովորոյթները այլեւս նորութիւն չեն. կինը կրնայ թատրոն ու սինեմա երթալ եւ նստիլ տղամարդոց կողքին. ինչպէս եւ զբօսավայրերու մէջ առանց քօղի երեւալ, եւրոպական հագուստ հագած պտտիլ ինքնաշարժով, վաղը չէ միւս օր նոյն ձեւով փողոց դուրս գալու ինքնավստահութեամբ։

Ոստիկանը, որ դեռ տարի մը առաջ նոյնիսկ կեդրոնին մէջ եթէ պարսիկ կին մը տեսնէր չադրայի մէջ փաթաթուած կառքի մէջ իր ամուսնին կամ եղբօր կողքին, ոստիկանատուն կ'առաջնորդէր եւ տուգանքի կը դատապարտէր, այժմ հարեւանցի կը դիտէ եւ իբր թէ չի տեսներ անոր աւելի քան ազատ, իսլամ երկրի նախասիրութիւնները վիրաւորող շարժուձեւերը։ Ոչ մէկ կասկած, որ կառավարութիւնը այդպէս կ'ուզէ, թերեւս կը խրախուսէ ծայր առած շարժումը։ Թերեւս դեռ ժամանակը չէ յայտարարելու, թէ կիները ազատ են միանգամ ընդմիշտ նետելու ծածկոցները, բայց կը թուի հեռու չէ այն օրը, երբ նոր օրէնքներ պիտի մշակուին վերջնականապէս ազատագրելու «ժողովուրդին ճիշտ կէսը»։

Ժամանակակից անցուդարձը դիտողը անհաւատալի այս փոփոխութիւններու անմիջական ազդեցութեան տակ քարացած երկրի մէջ լաւատես կը դառնայ. բայց միւս կողմէ դժուար կրնայ հաւատալ կատարեալ բարեփոխման, քանի տակաւին կ'ապրի դարերու հետ հասակ առած մտայնութիւնը պարսիկ ժողովուրդին մէջ, քանի տակաւին կը տիրեն արաբական արշաւանքներէն ի վեր արմատացած հասկացողութիւնները իշխող դասակարգերու մօտ եւ վերջապէս քանի տակաւին պաշտօնապէս ջնջուած չէ կալուածատիրութիւնը։ Տնտեսական այս ձեւը դեռ եւս տեղի տուած չէ եւ մեծապէս կը նպաստէ ժողովրդական լայն խաւերը կառչած պահելու հին կենցաղին. կենցաղ մը, որու գոյութիւնը այնքան պայմանաւորուած է կնոջ ճորտութիւնը յիշեցնող ստրկական վիճակով։

Եթէ մայրաքաղաքի կամ խոշոր կեդրոններու մէջ բաժակը լեցուած է եւ պարսիկ կինը իր վիճակը հակամարդկային կը գտնէ, հետեւաբար իր ազատագրումը օրուան անհրաժեշտ պահանջ, եթէ կեդրոնական վայրերուն մէջ պարսիկ տղամարդը կը նպաստէ ազատագրման գործին, նոյնը չէ կարելի ըսել գաւառացիներու մասին։ Շատ վայրեր կան, ուր այս նորութիւնները լսած անգամ չեն, բոլորը մէկ յանկարծակիի կու գան, Աստուծոյ դատարանին կը յանձնեն «անկրօն ու փճացած» Թէհրանը, որ «անամօթաբար» կրօնքի հիմերը կը փորէ եւ մահմետական կինը դէպի «անբարոյականութիւն» կ'առաջնորդէ։ Եթէ կեդրոններու մէջ վաղը միւս օր կինը կրնայ պետական կամ մասնաւոր հաստատութիւններու մէջ պաշտօն վարել, կարուձեւի արհեստանոց բանալ, բժշկութիւն ընել ու իր օրապահիկը շահիլ, տղամարդերէն անկախ, նոյն բանը գաւառներու մասին մտածել անգամ կարելի չէ։ Անտեղ արդէն կինը տնտեսապէս ենթակայ է տղամարդուն եւ իր շղթաները քակուելէ յետոյ միակ ապրուստի միջոցը իր մարմինը կը մնայ։

Այս եւ նման մտածումներու հետեւանքով, շատ յառաջադէմ համարուած տարրեր ներկայ շարժումը կը համարեն վաղաժամ ու վտանգաւոր այս երկրին համար։ Տարօրինակ չէ, ուրեմն, երբ տարիներ առաջ խօսքի օրերուն, կիներու ազատագրման կողմնակից, նոյնիսկ ջատագով յայտնի գործիչներ այսօր հակառակ բանակն անցած, շարժումը կասեցնելու քարոզներ կը կարդան։

Բայց մանրէն արդէն մտեր է թօքերէն ներս, կը բազմանայ օրէ օր եւ կը կատարէ իր դերը։ Այլեւս քարոզէն, խօսքէն օգուտ չկայ։ Ժամանակը իր պահանջը կը հարկադրէ արդէն իսկ շատ ուշացած ու ետ մնացած պատմական Իրանին։

Իրաւացի չէ՞ պարսիկ հրապարակագիրը.—

— Մենք որ հին դարերու մէջ մեր քաղաքակրթութիւնը կը պարտադրէինք աշխարհին, այս լուսաւոր օրերուն մեզմէ արհամարհուած թուրքէ՞ն ալ ետ պիտի մնանք...

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Ժամանակէ մը ի վեր հատուցումներու խնդիրը մեծապէս կը զբաղեցնէ Գերմանիոյ, ինչպէս նաեւ դաշնակից պետութեանց քաղաքական եւ հանրային կեանքը։ Ատով մեծապէս շահագրգռուած է նաեւ Ամերիկա։ Ուրիշ խօսքով՝ Տուըսի ծրագիրն է, որ վերաքննութեան տրուած է։

Ինքնին մեծ յաղթանակ մըն է այս Գերմանիոյ համար, որ զայն մեծապէս կը պարտի ներկայ վարչապետ Միւլլէրի եւ իր խառն դահլիճին։ Թէեւ Ազգերու Դաշնակցութեան վերջին ժողովին, ուր անձամբ ներկայ եղաւ Միւլլէր ու բանակցութիւններ վարեց Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչներուն հետ, ըստ երեւոյթին դժգոհ մնացած էին թէ՛ վարչապետը ինքը եւ թէ՛ ամբողջ գերմանժողովուրդը, բայց փաստն այն է, որ հատուցումներու խնդրին վերաքննութիւնը ինքնին արդիւնքն է Ժընեւի բանակցութեանց։ Այս բաւական չէ, հատուցումներու խնդրին վերաքննութեան հետ սերտօրէն կապուած է նաեւ Հռենոսի գրաւուած շրջանի մէկ մասին պարպումը, որ կարճ ժամանակի հարց մըն է միայն։ Կասկած չկայ այժմ իսկ, որ երկու խնդիրներու լուծումն ալ դրական արդիւնք պիտի տայ։

Ընթերցողը կը յիշէ անշուշտ, թէ ինչպէս Ժընեւի մէջ, Միւլլէրի մէկ ճառին վրայ, Պրիան խիստ եւ տեսակ մը յարձակողական ոճով խօսեցաւ Գերմանիոյ միտումներուն դէմ. այնչափ որ, նոյն իսկ իր բարեկամները եւ Գերմանիոյ հակառակորդները չափէն աւելի խիստ գտան զայն։ Թէեւ Պրիան անմիջապէս ետք, մասնաւոր խօսակցութիւններումէջ և մամուլի ներկայացուցիչներու հետ ունեցած տեսակցութեանց միջոցին ջանաց մեղմել իր խօսքին ուժգնութիւնը, բայց կը թուէր թէ չէ յաջողած։ Եւ այդպէս, Գերմանները մնացին դժգոհ, իսկ ֆրանսացի ազգայնականները՝ գոհ, որ անգամ մըն ալ պէտք եղած դասը տրուեցաւ Գերմանիոյ։ Յայտնի է նաեւ, որ նոյն այդ օրերուն ֆրանսական եւ անգլիական գրաւող բանակները իրենց զօրավարներու առաջնորդութեամբ ռազմափորձեր կատարեցին Հռենոսի եզերքները, նոյն այդ զօրավարներն ալ ճառեր արտասանեցին այն իմաստով թէ՝ դեռ երկար ատեն գերման հողին վրայ պիտի մնան ու նման ռազմափորձեր ընելու առիթներ շատ պիտի ունենան։

Եւ սակայն շուտով պարզուեցաւ որ, թէ՛ Պրիանի եւ թէ զօրավարներու պատուիրուած ճառերը երկիրներու ներքին շուկաներուն համար նախասահմանուած են եղեր, որպէս ազգայնական տարրերը հանդարտեցնելու միջոց, թերեւս նաեւ Գերմանիոյ վրայ ազդեցութիւն գործ դնելու եւ անկէ աւելի զիջումներ կորզելու փորձ մը։ Հասկնալի է նաեւ, որ գերման աջակողմեան-ազգայնական խմբակներն ալ լաւագոյն առիթը գտան՝ յարձակումներու տարափ մը թափելու ներկայ կառավարութեան վրայ, անոր հրաժարեցումը պահանջելով։

Եւ սակայն չխախտեցան այն մարդիկը — թէեւ քիչեր էին այդպիսինները — որ Պրիանի ճառին վրայ իսկ կասկած յայտնեցին այդ քաղաքագէտին իրական միտքերուն շուրջը։ Լեհ թերթ մը — հակագերման — այն օրն իսկ գրած էր, թէ շատ ալ ոգեւորուելու տեղի չկայ Պրիանի ճառէն, քանի որ ան սովորութիւն ունի յաճախ իր խօսածներուն հակառակը գործելու։

Այդպէս ալ կ'ըլլայ այսօր։ Եւ հատուցումներու խնդիրը կը վերարծարծուի երկուստեք, և Տուըսի ծրագիրը վերաքննուելու ճամբու վրայ է արդէն, եւ այժմէն պատրաստութիւններ կը տեսնեն Ֆրանսացիներն ու Անգլիացիները՝ Հռենոսի երկրորդ շրջանը պարպելու։

Ինչպէս ըսինք, Ամերիկայի բռնած դիրքը վճռական նշանակութիւն ունի այս խնդիրներուն մէջ։ Անգլիա եւ Ֆրանսա վճարելիքներ ունին Ամերիկային։ Անգլիա վերջինիս հետ արդէն իսկ կարգադրած է իր հաշիւները եւ սահմանած պարտքի վերջնական գումարը, ստանալով որոշ զիջումներ։ Ա՛լ աւելի շահաւէտ կերպով յարդարած են իրենց հաշիւները Ամերիկայի հետ Պելճիքա եւ մանաւանդ Իտալիա։ Նոր աշխարհը այդ տեսակէտէն անողոք եղած է միշտ, եւ է՛ այժմ ալ, Ֆրանսայի հանդէպ։

Արդ, քանի մը ամիս յետոյ վերջինս ի հաշիւ իր պարտքի հսկայական գումարներ պիտի վճարէ Ամերիկայի, իսկ այդ կարելի է՝ եթէ ան Գերմանիայէն աւելի՛ ստանայ, քան այժմ կը ստանայ։ Իսկ միւս կողմէ պարտատէրը իր պարտապանին շարունակ յիշեցումներ կ'ընէ ասոր վճարելիքներուն մասին։ «Մասնաւոր» կերպով ալ ան խորհուրդ կուտայ, որ Ֆրանսա Գերմանիոյ հանդէպ զիջումներու ճամբան բռնէ, վերջինիս կարողութենէն վեր պահանջներ չընէ։ Չէ՞ որ, վերջապէս, ինք, Ամերիկան ալ, վերջին մէկ քանի տարիներու ընթացքին միլիոններ զետեղած է գերման այլազան ձեռնարկներու մէջ։ Իսկ այդ միլիոնները կրնան դիւրաւ վտանգուիլ, եթէ ընդհանուրի պարտապան Գերմանիա չափէ՛ն աւելի նեղուի եւ օրին մէկը վճարելու անընդունակ դառնայ։ Մօտաւոր անցեալի դառն փորձերը տակաւին չեն մոռցուած, երբ թաւալգլոր չորս երկիլիոն թղթադրամ մարքը մէկ տոլարի իջաւ։

Այսպէս էր որ, վերջերս Փարքըր Կիլպըրթ ճամբորդութիւններ կատարեց դէպի Փարիզ, Լոնտոն եւ Պրիւսէլ։ Այդ Ամերիկացին, յայտնի է, հատուցումներու յանձնաժողովին ներկայացուցիչն է Գերմանիոյ մէջ, որ պաշտօն ունի հսկելու այս երկրին ելեւմտական կարողութեան եւ հատուցումներու կանոնաւորութեան վրայ։ Ան կը համարուի, պաշտօնապէս, «մասնաւոր» մարդ, որուն համար ամերիկեան կառավարութիւնը ոչ մէկ պատասխանատուութիւն ստանձնած է։ Սակայն այդ խնդրի ձեւական կողմն է. փաստօրէն Կիլպըրթի բերնով Ուաշինկթընը կը խօսի։

Ահա թէ ինչու համար անոր ձայնը լսելի եղաւ Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ։

Տուըսի ծրագիրը Գերմանիոյ պարտքին վերջնական գումարը չէր սահմանած, այլ տարեվճարները միայն։ Առաջին տարին (1924-25) Գերմանիա վճարեց 3/4 միլիառ մարք. այնուհետեւ տարուէ տարի՝ աւելի։ Այս 1928-29էն կը սկսի «բնականոն տարին», այսինքն տարեկան 2ուկէս միլիառ մարք վճարելու շրջանը։ Այս գումարը փորձագէտներու կողմէ կը համարուի վեր Գերմանիոյ կարողութենէն, որով պահանջ կը զգացուի այդ 2 կամ մինչեւ իսկ 1ուկէս միլիառի իջեցնելու։ Այդ տեսակէտը պաշտպանութիւն կը գտնէ նաեւ Ամերիկայի կողմէ։

Եւ յետոյ, ցանկութիւն կայ թէ՛ Գերմանիոյ եւ թէ՛ Ֆրանսայի կողմէ, պարտքին վերջնական գումարը սահմանելու եւ հնարաւորութիւն ստեղծելու, որ պարտապանը փոխանակ 50—60ի, ընդամէնը մէկ քանի տարիներու ընթացքին վճարէ իր ամբողջական պարտքը, հարկաւ առաւելապէս փոխառութեանց միջոցաւ, իսկ ամերիկեան դրամագլուխը պատրաստ է ինք տալ մէկ խոշոր մասը այդ փոխառութեան։ Ատոր համար ալ հարկ պիտի ըլլայ Գերմանիոյ հատուցումներուն համար իբրեւ երաշխիք առնուած պետական երկաթուղիներու եւ մաս մը մասնաւոր ճարտարարուեստային ձեռնարկներու արժեթուղթերը շուկայ հանել։ Ինչ կը վերաբերի Անգլիոյ եւ Պելճիքայի, անոնք կը գերադասեն, ըստ երեւոյթին, մասնավճարները քան վերջնական գումար մը։ Եւ սակայն աւելի քան հաւանական է, որ անոնք եւս իւրացնեն վերջին տեսակէտը։

Իսկ պարտքի գումարին քանա՞կը։ Սկիզբները, Վէրսայլի օրերուն, 200 միլիառ մարքի խօսքը կ'ընէին Դաշնակիցները։ Յետոյ, երբ Լոնտոնի վերջնագիրը ներկայացուցին Գերմանիոյ, 120 միլիառի իջան։ Մէկ-երկու տարի առաջ Դաշնակիցները 50—60 միլիառով կ'ուզէին գոհանալ։ Իսկ այժմ, երբ Տուըսի ծրագրի վերաքննութիւնը մէջտեղ դրուած է, Դաշնակիցները 30, մինչեւ իսկ 20 միլիառով պատրաստ են գոհանալու։ Այդ 30 միլիառէն ալ անոնք 16 միլիառը Ամերիկայի պարտաւոր են տալ, իբրեւ իրենց պարտքը, իսկ անդին մնացեալ 14 միլիառն ալ Ֆրանսայի աւերուած շրջանները վերաշինելու գործին պիտի յատկացուի։

Ուրիշ խօսքով՝ լաւագոյն պարագային իսկ «յաղթականները» «պարտուած» Գերմանիայէն չպիտի կրնան պատերազմական տուգանք առնել։ Մէջտեղ շահողը Ամերիկան է։ Բիչ չպիտի օգտուի նաեւ Գերմանիա, փոխառութեանց դրամներով ոչ միայն քանի մը տարուան ընթացքին իր պարտքը տալով եւ լմնցնելով, այլ եւ իր ծաղկող տնտեսութիւնը աննախընթաց բարձրութեան հասցնելով։

Այսպէս են խելօք ազգերը։ Անոնք մինչեւ իսկ ռազմադաշտին վրայ պարտուելու պարագային՝ փաստօրէն յաղթական կը մնան խաղաղութեան և տընտեսական կեանքին մէջ։ Օրինակ առնել պէտք է այս մեծ ազգէն։

ՍԱՐԷՆ ՋՈՐԷՆ

Վէնեզուէլլա Սպանիացիներէն ստացաւ իր անունը, որովհետեւ ան վենետիկ քաղաքի յիշատակը կ'արթնցնէր իրենց մէջ:

*** Լոնտոնի Թղթատարական Թանգարանին մէջ վաւերագիր մը կար, որ կ'ապացուցանէ թէ 1397ին արդէն Թղթատարական սպասարկութիւն կար հոն:

*** Առաջին փլաթինի գիւտը պատահմամբ տեղի ունեցած է Մեքսիկայի մէջ, ոսկի փնտռող Սպանիացիներու կողմէ:

*** Տարին 126 միլիառ լուցկի կը գործածուի Գերմանիոյ մէջ:

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒ[ի] ԳՐԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ...

Բաղդատաբարնիւթ...
կումներուն՝ որոնք բոլոր...
մէջ միշտ գոյութիւնունի...
բաղդատաբար քաղաք...
կոծումներու՝ հայ գրակ...
չէ ունեցած այն անկեա...
որ շատ բնական պիտի...

Բայց կայ շեշտուած...
որ երբեք չէ հանդիսացա...
արգելք մը. բայց ...
վնասակար. այն է ...
բառակոյտին աղքատութ...
լոր գրագէտներու եւ բա...
ներու գրչին տակ։

Լեզուն է սակայն ...
է ու չունի հոմանիշ...
տարբերութիւնները ...
բառեր. բառերու մթ...
անբաւարար է, այլ ...
չէ մշակուած պէտք ...
փով։

Պիտի ըսէք թէ ...
է լեզուագիտութիւնը, ...
բան է գրականութիւնը ...
իբր գործիք կը գործ...
թէ իբր ստեղծագործու...
փանիշը։

Աստիճան մը, այդ ...
թիւնը կրնար կշիռ ունե...
գրագէտէն լեզուագէ...
հեռաւորութիւնը գոյու...
նենար։

Կա՞յ այսօր գրագէտ...
կարողանայ տան մը ...
մը, սենեակի մը կամ ...
գին հետ ընտանեցած ...
տեսարանի մը նկար...
ընել լիովին, առանց ...
ներու եւ առանց բառե...
թութիւն մը զգալու...

Թող անոնք չնկարա...
պարանք մը 76 էջի ...
պէս ըրաւ Պալզաք...
հարկ չկա՛յ մասնագէտ...
ցոյց տալ պարտէզի մը ...
գրականին մէջ. Բայց ...
լեզուական աղքատութ...
կնյայտնի կը մնայ, ...
էջ իսկ չեն յաջողի...
այդ ուղղութեամբ։

Օրինակներ տալու ...
ուզեր հոս երկար մէ...
ընել, բայց երբե՛ք ...
քան լայն ժպիտ ...
մէկ քանի ամիս առա...
մը մէջ երեւցած մէկ ...
հիվուերգական ստեղ...
թիւնը կարդալով. գրո...
ձակ է, ու հեղինակը ...
համարձակութեամբ ...
մէջ մտցուցած էր իր ...
իրենց հայկական ...
Բայց աւա՜ղ, այդ բ...
միայն հասարակածի ...
տակ կ'ապրի, ու «...
այս անգամ սխալ ...
մը մատուցած ըլլ...

Բառը ամէ՛ն ին...
ան իր տեղը չի ...
դասութեան մը մէ...
զսպանակէ մը ...
ներկայանար հեղինա...
տակ, արդէն նախա...
տուժած է, եւ գաղա...
կրնայ նկատուիլ ...
չէ բայց եթէ ձեւ...
խառնուած իմաստ ...
տը ուրիշ ձեւի տակ ...
փոփուիր. ուրեմն իմա...
հարազատ գործածու...
կը պահուի։ Անոնց ...
ռանգական ունեցու...
նման տարբերու ըն...
փորձէ մակերես ելլ...

**

Մոռցուած բառեր...
կը տեսնենք եւրոպակ...
նորոյթներ, որոնք մ...
ծեն մեր լեզուին մէջ...
պահանջներու հեռաւ...
արուեստի պահանջ...

[illegible] դոհացում տալը ոճիր մը չէ։ [illegible] տրոպիկական բառը զոր [illegible] մը գործածեց՝ հայկա[illegible] հրաժարելով։ Խորթ կամ [illegible] ձեւերէ խուսափող գրիչնե[illegible] կը դիմեն այդ տեսակ [illegible]ումներու... բայց դիւրին է [illegible]կայել այն խառնիճաղանճ [illegible] որ պիտի ստեղծուէր այդ [illegible]թեան ընդհանրացումովը։ [illegible] գար օր մը ուր լեզուն ան[illegible]բար սահած պիտի ըլլար իր [illegible]ներուն, իր հիմնական օրէնս[illegible]թեան վրայէն, իրեն թողլով [illegible]կան ճոխ բառերու չգոր[illegible] եւ ո՛չ անգործածելի [illegible]ները՝ Ու կուգանք սա իրակա[illegible]թեան.

[illegible] անոնք որ չեն ուզեր բա[illegible]նելու... վերագտնելու մէջ [illegible] պարզապէս կը հրաժարին [illegible]մաստէն, կը նեղցնեն չարա[illegible] սահմանները ու կը տու[illegible] լեզուին չդպելով եւ միեւ[illegible]տեն զայն անարատ թողլով։ [illegible] անոնք որ օտար նորու[illegible]ներու կը դիմեն, կը շահին [illegible]գրականօրէն, բայց կը վնա[illegible] լեզուին։

Ըհա այս անել ուղղութիւն[illegible] առջեւն է որ հարկ է թում[illegible] կանգնեցնել։

Թէ ինչպէ՞ս։

Դժբախտաբար խնդիրը պար[illegible] զայն լուծել չէ եւ մեր տիտ[illegible] լեզուագէտներուն կը մնայ [illegible]ել միջոցները՝ մեր գրագէտ[illegible] քիչ մը լեզո ական սնունդ [illegible]ելու։ Օտար ափերու մէկ [illegible] շատ բարձր մակարդակ ու[illegible] լեզուները կը սպառնան հա[illegible]կական անօթեներուօրէնքին [illegible]ամայն, ողողել հայկական [illegible]արակը ու զայն անճանաչելի [illegible]նել, տարրալուծել։

Ե. ԶԱՀՐԷՃԵԱՆ

12 ՌՈՒԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆՆՈՑ ԳՈՐԳ ՄԸ

«Ցէյլի Մէյլ» կ'իմանայ թէ [illegible]երիկեան բազմաթիւ միլիո[illegible]էրներ, որոնց մէջ կը յիշ[illegible] հանրածանօթ Ֆորտ եւ [illegible]ֆէլլըր, կը ջանան գնել [illegible]յսեր գորգը» որ 400 տարի [illegible] շինուած է Պարսկաստանի [illegible]

[illegible]նոնք տրամադրութիւն ցոյց [illegible] վճարելու մինչեւ 100 [illegible] ոսկի։ Դեռ ոեւէ գորգի [illegible], զարդ այսքան գին չէր [illegible]։ Այս գորգը որ կը պատ[illegible] հապսպուրկներու տան մին[illegible]ստրիական յեղափոխութիւ[illegible]նցեալ յուլիսին, Լոնտոնի [illegible]ծախու հանուած էր։ Այն ա[illegible] անոր գին տրուած 23 հազար [illegible], որ բարձրացեր էր մինչեւ [illegible] հազարի։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

«ԻՆՉ ՈՐ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ»

1.— Ի՞նչ է ձեր կարծիքը Թուրքիոյ մէջ կատարուած աննախընթաց փոփոխութիւններու մասին (Սուլթանութեան եւ Խալիֆայութեան վերացում, ֆէսի եւ փաթթոցի, վանդակի, «մէտրէսէ»ի եւ շէրիի ջնջում, կրօնի եւ պետութեան բաժանում, լատինատառ այբուբեն եւլն.):

2.— Այդ փոփոխութիւնները կը տկարացնե՞ն թէ կը զօրացնեն Թուրքիան եւ Թուրք ժողովուրդը:

3.— Եթէ կը տկարացնեն, ինչո՞ւ:

4.— Եթէ կը զօրացնեն, ի՞նչպէս:

5.— Ի՞նչ հետքեր կրնան ձգել այդ փոփոխութիւնները, բարեբա՞ր թէ չարաշուք:

6.— Կրնա՞ն տեւել այս փոփոխութիւնները:

7.— Հայկական տեսակէտէն, լա՞ւ են այս փոփոխութիւնները թէ գէշ, ընդունելով որ Թուրքիան դրացի է Հայաստանին եւ մեր ոխերիմ թշնամին:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ — ԹԻՒ 25

1. 2.— Թուրքիոյ աննախընթաց փոփոխութիւնները իմ կարծիքով Թուրք մոլեռանդ ժողովուրդին համար, նոր արշալոյսի մը շողերն են։ Հինգլուխ Թուրքերու զուսպ դժգոհութիւնը այնքան ալ արժէք չունի, որովհետեւ Քէմալի շունչին տակ, կը հասնի ու կը հասուննայ նոր սերունդ մը, որուն կը պատկանի ապագան։

Քէմալ ջնջելով խալիֆայութիւնը, վերցնելով ֆէս-փաթթոցը, ազգու կոչ մըն է որ ուղղած եղաւ Թուրքերուն, նետելու տգիտութիւնն ու մոլեռանդապաշտութիւնը։ Նոյնպէս պետութեան աշխարհականացման համար։ Լատինական տառերու փոփոխութիւնը արդէն սկսած է տարածուիլ եւ քանի մը տարի յետոյ սեփականութիւնը եղած պիտի ըլլայ ժողովուրդին, անկասկած ամէնէն մեծ օգուտը պիտի ունենայ Թուրքիոյ իմացական մակարդակի բարձրացման մէջ։

3, 4, 5, 6.— Այս փոփոխութիւնները բարերար ազդեցութիւն մը կը ձգեն Թուրք ժողովուրդին վրայ եւ կը զօրացնեն Թուրքիան, եթէ անակնկալ եւ յետադիմական յեղաշրջում մը չգայ խանգարել անոնց ընթացքը։ Այդ պարագային միայն, մոլեռանդ ու մութ տարրերը կը յաջողին կասեցնել Քէմալի բարենորոգչական ճիգերը, մանաւանդ որ, քէմալական բոլոր բարենորոգումները արագօրէն յաջորդեցին իրարու եւ Թուրք ժողովուրդը որ տգէտ է, ժամանակ չէ ունեցած ցարդ անոնց վարժուելու, ղանոնք իւրացնելու։ Բայց Քէմալի մականին տակ, յետադիմութիւնը սմքած ըլլալ կը թուի եւ նշան ցոյց չի տար խլրտելու։ Այնպէս որ նոր սերունդը լայն ժամանակ կը գտնէ ստանալու քաղաքակրթող դաստիարակութիւն մը եւ քանի մը տարիէն կազմելու Թուրքիոյ ուժեղացման խարիսխը։

7.— Կա՞յ Հայ մը որուն միտքը չխռովի այս հարցով։ Զօրաւոր Թուրքիա մը մեր կողքին, իր աշխարհագրական դիրքին իսկ բերումով։ Իր քաղաքական աշխարհակալութեան ձգտումներով անշուշտ կը վնասէ մեր դատին։ Մենք Հայերս, դժբախտաբար գէշ սովորութիւն ունինք վերէն նայելու մեր թշնամիին։ Մեր օգուտը կը պահանջէ որ բաց աչքերով նայինք թշնամիին, ու կարենանք գնահատել անոր ուժը, ըստ այնմ պատրաստուելու համար, որպէս զի օր մը, երբ ճակատագիրը մեզ դէմ դէմի դնէ, վհատեցնող անակնկալի մը առջեւ չգտնուինք։

Ա։ Ռազմունի

Անիէռ

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՄԻՆՉԵՒ ՈՐ ԴՈՒՌՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԻՆ...

ԱՆԻԷՌ.— Շրջանիս հայութիւնը այս տարին կ'անցընէ շատ նպաստաւոր կերպով, ո՛չ անգործութիւն եւ ո՛չ ցաւալի միջադէպ, ներքին թէ արտաքին։ Ընդհակառակն գնահատելի գործեր եւ ձեռնարկներ կան որ աչքի կը զարնեն։ Մասնաւորապէս հարիւրէ աւելի քարաշէն տուներ շինուած կամ շինուելու վրայ են։ Մեր հայրենակիցները տուները կը շինեն ընդհանրապէս մէկէն երեք յարկ եւ հաստատուն։ Կը մօտենամ եւ երեք հոգիի եւ կը հարցնեմ թէ Հայաստան պիտի չերթա՞ն։

— «Եղբայր, գլուխս չթրջելու չափ տեղ մը ունենամ որ, իմս ըլլայ, եւ երբ պզտիկներս լան կամ խաղան, վրաս պոռացող, հրամայող չըլլայ...։»

Խե՜ղճ մարդ որքան կը վախնայ օտարի լուծէն։

— Ո՞վ գիտէ թէ ասկէ պիտի կրնամ երթալ մարմինս հողին չյանձնած. երկու մանչերս ֆրանսահպատակ ըրած եմ, գոնէ անոնք իմ կեանքի արկածներուն մասնակից չըլլան։ Ալ հոս կը մնամ, ազատ երկիր է վերջապէս...։

— Ի՞նչ կը հարցնես, իմ շինածը երեք չորսը անցաւ. տա՛ր Աստուած որ Հայաստանի ճամբան բացուէր...։ Ես շինելէն աւելի վարպետ եմ քանդելու..,

Այո՛, այսպէս ֆրանսայի շէն քաղաքներուն մէջ հարիւր անշան տուն ի՞նչ կ'արժէ, մինչ Հայաստանի մէջ հրաշալի գիւղ մը կարելի է կազմել։ Այս տուն շինողներէն 100ին 90ը այստեղացի կարելի է համարել հիմակուց, որովհետեւ ո՛չ մէկ յոյս Հայաստանի ճամփաներէն...։

Այս շրջանին մէջ, եւ կարելի է ըսել ամբողջ Փարիզի հայկական շրջանին մէջ, մեծ ջանքեր կ'ըլլան գործարանէն ազատելու համար։ Ամէն երիտասարդ արհեստ մը սորված է կամ սորվելու ծրագիր ունի։ Բոլորն ալ կ'ուզեն ազատիլ աղտոտ գործարանէն։ Կը ճանչնամ 60 տարեկան այրի մը, որ օրական 15 ֆրանք շահելով, իր մէկ հատիկ զաւակը (16 տարեկան) տուած է ատաղձագործութեան։ Ուրիշներ կան կօշկակար, դերձակ, սափրիչ եւն.։ Մասնաւորապէս այս արհեստներու մէջ հայ երիտասարդները լաւ կը շահին իրենց ապրուստը։ Ասկէ 4·5 տարի վերջը գործարանը պիտի մնան միայն 3-4 զաւակի տէր, եւ 30է վեր հայերը, որոնք մինչեւ չունին անգործ մնալու։

*** Հայ գաղութը համերաշխ է, եւ միշտ անպակաս են ծնունդ, նշանտուք եւ հարսնիք. բարեբախտաբար տեղացիները մեզ-մէ դժգոհելու պատճառներ չունին։ Շրջանիս մէջ եռանդուն գործունէութիւն ունէր Հ. Ց. Դ. Եռագոյն ենթակոմիտէն, որ կը պահէ «Սահակ—Մեսրոպ» գրադարանը։ Հ. Մ. Ը. Մ. եւս լաւ հիման վրայ դրուած է այս տարի։ Ուրիշ կազմակերպութիւն չկայ։ Մինչեւ այժմ դպրոցի պահանջ կար, բայց այժմ ամէն կողմ քար լռութիւն կը տիրէ։ Բոլոր փոքրիկները տեղական դպրոց կը յաճախեն...։

Արամ

ՌՈՒՍ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԱՏԸ ԳԱՆՁԵՐՈՒ ՎԱՃԱՌՄԱՆ ԴԷՄ

Գրեր էինք թէ՝ Պերլինի ռուս գաղթականները դատ բացեր էին բոլշեւիկներուն դէմ, որոնք Պերլինի հրապարակին վրայ կը ծախէին իրենց պատկանող, բայց գրաւուած թանկարժէք առարկաներ։

Պերլինի դատարանը մերժեց խնդրարկու գաղթականներու պահանջը, որով արգելք ըլլալ կ'ուզէին այդ առարկաներու վաճառման, հիմնուելով գերման օրէնքին վրայ, որ կ'արգիլէ գողցուած առարկաներու առուծախը։

Դատարանը կը նկատէ սակայն թէ 1.— Ռուսական գանձերը կողոպտուած ըլլան թէ ո՛չ, սեփականութիւնն եղած են սովետական հանրապետութեան, քանի որ նախկին տէրերը ընչազրկուած են. 2.— Թէ ազգայնացումը պէտք է նկատել օրինական միջոց մը, զոր ամէն պետութիւն կրնայ կիրարկել. 3.— Թէ ռուսական օրինագիծը չի ճանչնար սեփականութիւն եւ հետեւաբար խնդրարկուները չեն կրնար նոյն իրաւունքը յաւակնիլ։

Բնականաբար գաղթականները բողոքեցին այս վճռին դէմ. բայց արդէն առարկաները վաճառուելու վրայ են։

ՄԱՀԱՑՈՒ ԿՌԻՒ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Լիոնի Le Progrès թերթին 2 Նոյեմբերի թիւէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները, արիւնալի կռուի մը մասին, որ մղուած է Ցէսինի մեր հայրենակիցներուն միջեւ:

Ցէսինի եւ շրջակայքի գործարանները երէկ, Նոյեմբեր 1ին, փակեր էին իրենց դռները։ Նախորդ օրը պաշտօնեաներու վճարումները տեղի ունեցեր էին, խնդացեալ շաբաթ օր ալ բանուորներուն։ Այս գործարաններուն մէջ աշխատող բազմաթիւ օտարականներ՝ ցորեկ իրիկուն կը յաճախէին, տեղին սրճարանները։

Քաղաքին ծայրերը սրճարանի մը ընդարձակ սրահին մէջ, հայկական երկու խումբեր կազմուեր էին։ Պատճառով մը, որ դեռ անծանօթ կը մնայ, բայց կը կարծուի թէ քաղաքական բնոյթ ունի, բուռն վէճ մը ծագեցաւ սրճարանին մէջ, այս երկու խումբերուն միջեւ։

Իրարանցում մը նախատեսելով եւ վախնալով որ իր կահ կարասիներն ալ կը կոտրտուին, գինեպանը յաջողեցաւ դուրս հանել իր յաճախորդները։ Արդէն գիշերուան ժամը 11ն էր։

Բայց ճամբան, վէճը վերսկսաւ աւելի սաստկութեամբ։ Վէճին յաջորդեց ընդհանուր իրարանցում մը, որուն մասնակցեցան տասնեակ մը կռուարարներ։

Հրազէններ քաշուեցան. ածելիի եւ դանակի հարուածներ փոխանակուեցան։ Երբ ոստիկանութիւնը լուր առաւ, կռիւն արդէն վերջացած էր. Վիրաւոր կամ ոչ, կռուարարները որոնց գործին չէր գար հաշիւ տալ արդարութեան, փա՛եր եւ անյայտացեր էին։

Սակայն անկենդան մարդ մը կը մնար ճամբուն վրայ։ Այս կռուին ընթացքին, ճակատէն ստացեր էր ատրճանակի փամփուշտ մը, յետոյ քարի հարուածներով ալ գանկը կոտրեր էին։ Յակոբ Գասպարեան անունով մէկն էր, 36 տարու, գործաւոր, որ կը բնակէր Լիոն, 255, Քէրէքի փողոց։ Ինքնաշարժի մը մէջ դրուեցաւ եւ արագօրէն փոխադրուեցաւ հիւանդանոց։ Փամփուշտին պատճառած վէրքը, ծանր չէ. կարելի եղաւ դիւրաւ դուրս հանել փամփուշտը։ Բայց ընդհակառակն, գանկին միւս վէրքերը աւելի վտանգաւոր են։

Ոստիկանապետը գնաց հիւանդանոց իր քարտուղարին հետ, բայց չկրցաւ հարցաքննել վիրաւոր Հայը։ Առտուն, ժամը 2ին, անոր վիճակը յուսահատական կը թուէր։

Ոստիկանութիւնը կը շարունակէ քննութիւնները։ Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կը նախատեսուին։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԷՆ

Մարսէյլի Ազգային Վարչութիւնը, 16 Հոկտեմբերին կրօնական ժողովոյ հետ խառն նիստ գումարելով — որուն ներկայ գտնուեցաւ նաեւ Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ Պատրիարքական փոխանորդ Գեր. Գազազեան սրբազան — ի մասնաւորի նկատի առաւ Առաջնորդ սրբազան հօր ամբաստանագիրը՝ Տ. Գէորգ քահանայ Նիզամեանի դէմ, անոր դէպի իր հոգեւոր կոչումին եւ պարտականութեանց գլխովին հակառակ յաճախակի ունեցած թերացումներուն եւ ըմբոստացումի պարագաներու մասին։

Եւ, նկատելով որ Նիզամեան քահանայի հոգեւոր եւ ազգային իշխանութեանց եւ պաշտօնական մարմիններու դէմ այս վերջի ըմբոստացումներն ու անկարգապահ ընթացքը, ու նաեւ ժողովրդեան մէջ յառաջ բերած գայթակղութիւններն ու անուանարկիչ հրատարակութիւնները, կրկնութիւններ են, քանի որ՝ 1925 յունուար 2ին եւս Ազգային իշխանութեանց կողմէ ան ըմբոստացումի եւ բազմաթիւ զեղծումներու մէջ ամբաստանուած է որոնց համար արդէն պատժուած էր, սակայն ցարդ անուղղայ մնացած է, ՄԻԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՄԲ որոշեց Տ. Գէորգ քահանայ Նիզամեան ԻՍՊԱՌ զրկեցնել քահանայագործելէ Մարսէյլի եւ շրջակայից մէջ յօրինակ այլոց։

Իսկ անսաստելու պարագային, հոգեւոր պատժի կարգադրութիւնն յանձնեց Առաջնորդ սրբազան հօր վերջնական տնօրինութեան։

(Կնիք)

Մարսէյլ 26 Հոկտ.

ՍՏԱՑԱՆՔ

CONTES, LÉGENDES ET EPOPÉES POPULAIRES D'ARMÉNIE. I. CONTES. Traduits ou adaptès de l'arménien par Frédéric MACLER, Librairie Orientaliste Paul Geuthner, 13 Rue Jacob, Paris (VI·)· 1928, Թիւ 161. Prix : 30 frs.:

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (66)

Մ Ո Խ Ի Ր Ը

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VII

Մայրը նիւթապէս արարածի [illegible]յս տուողը չէ, վայրկենական [illegible]ջքի մը պտուղը, որ յետոյ [illegible] փողոցին մէջ՝ գիրկը խար[illegible] դիպուածին, որ ծնեցնել տը[illegible] Ո՛չ, այդ կինը մայրը չէր, [illegible] մը չէր, նոյն իսկ անգիտա[illegible] պարտականութիւն մը չունէր [illegible]կան, թերեւս սխալները [illegible]դիմանելու իրաւունք չունէր, [illegible] գոհողութիւն ընելու պար[illegible]որ չէր։

Իր մայրը կրնար ըլլալ Տա[illegible], Կրացիան, նոյն իսկ Օբի[illegible] Վառվառան, հարբածուհի[illegible]ան. ամէնն ալ՝ բացի թշուա[illegible]կան արարածէն որ առջեւն էր։

—Լաւ պիտի ըլլար եթէ Կրացիայի խորհուրդին հետեւէի եւ չզբաղէի այս կնոջմով, մտածեց։ —Լաւ պիտի ըլլայ եթէ իր ճամբան շարունակէ, իմ ինչո՞ւս պէտք։ Ոչ, ոչ, հետաքրքրուելու չեմ։

Ոլի շարունակաբար կուլար։

—Վերջացուցէք լալերնիդ, ըսաւ պաղութեամբ եւ որովհետեւ աւելի սաստիկ լալ սկսաւ, նշան ըրաւ պառաւին որ մխիթարէ եւ լռեցնէ։

— Զե՞ս տեսներ որ կը վախնայ, ըսաւ պառաւը Անանիայի մօտէն անցնելով.— Ձեռքն Ոլիի ուսին զարնելով, ըսաւ. «Կը բաւէ աղջի՛կս, քաջ եղիր, համբերէ, անոգուտ է լալ, որդիդ քեզ պիտի չլափէ, քու զաւակդ է վերջապէս։ Քիչ մը սուրճ առ, յետոյ կը խօսինք։ Զաւակս դուն ալ դուրս գնայ, վերջը աւելի լաւ կը պատճառաբանես, գնա՛ գոհարս։

Անանիա չշարժեցաւ, բայց Ոլի հանդարտեցաւ քիչ մը եւ երբ Կրացիա սուրճ բերաւ, դողդոջուն ձեռքերով առաւ գաւաթը, խմեց անյագօրէն, շուրջը նայեցաւ սարսափահար, կասկածոտ։ Ոլի շատ կը սիրէր սուրճը նման Սարտենիացի բոլոր կիներուն։ Անանիա ալ ժառանգած էր այս կիրքը, մօրը կը նայէր կատարելապէս ինքզինք գտնելով։ Իրեն կը թուէր որ դիմացի կինը վայրի եւ երկչոտ անասուն մըն էր, խաղող կրծող նապաստակ մը՝ ուտելիքէն ուրախացած, բռնուելու վտանգէն վախկոտ։

—Դեռ կ'ուզե՞ս, հարցուց Կրացիա ծռելով եւ Ոլիին խօսելով միայն, իբր թէ աղջնակի մը խօսէր։— Այո՛, ո՛չ, եթէ դեռ ուզես, կ'ըսէ՛ ինծի։ Հոս տուր գաւաթը, եւ եկուր լուա՛ աչքերդ, հանդարտէ աղջիկս, հասկցա՞ր։

Ոլի պառաւին օգնութեամբ ոտք ելաւ եւ գնաց դաշտինառջեւ, ուրկէ կը լուացուէր 20 տարիառաջ։ Մաքրեց գաւաթը, լուացուեցաւ, յետոյ սրբուեցաւ պատռտած գոգնոցով։ Շրթունքները կը դողային, հեծկլտուքը դեռ կուրծքը կը յընցէր, կարմրած եւ շրջանակաւոր աչքերը կը խուսափէին Անանիայի ցուրտ ակնարկէն։

Ցեսնելով ծակոտկէն գոգնոցը, Անանիա կը մտածէր.

— Փութով զգեստ մը շինելու է։ 60 լիր ունիմ գրպանս, որոնք Նուորոյի մէջ տուած դասերէս շահեր եմ։ Որքան լաւ ըրեր եմ այդ դասերը տալով։ Գիրքեր պիտի ծախեմ... Հարկ է որ գուլպայ, զգեստ ճարեմ։ Անշուշտ անօթի ալ է...

Կրացիա գրեթէ գուշակելով Անանիային մտածումը՝ ըսաւ Ոլիին.

— Անօթի՞ ես։ Եթէ անօթի ես ըսէ՛, մի՛ ամչնար, ամչցողը կը տանջուի։ Անօթի՞ ես, ո՞չ։

— Ո՛չ, պատասխանեց Ոլի խռպոտ ձայնով մը։

Անանիա խռովեցաւ այդ ձայնը լսելով։ Նոյն ձայնն էր, այո՛ հեռաւոր ձայնը, մօր ձայնը։ Այո՛ այդ կինը «մայրն» էր, «մայրը» միակ, իրական մայրը։ Իր միսէն միս էր, հիւանդ անդամը, փըտած անդամը, որ կը տանջէր զինք բայց անկէ չէր կրնար բաժնուիլ առանց կեանքէն հրաժարելու։

—Լաւ, նստէ հոս, ըսաւ Կրացիա, երկու աթոռ մօտեցուց եւ հրաւիրեց մայր ու որդի իրարու մօտ նստելու։ Նստեցէք հոս եւ խօսեցէք...

Նստեցուց Ոլին. կ'ուզէր Անանիան ալ նստեցնել, բայց յանկարծական ցնցումով մը գոչեց.

— Թո՛ղ տո՛ւր զիս, երախայ մը չեմ ըսի ձեզի։ Արդէն խօսելիք չմնաց, ըսաւ խոհանոցին մէջ վեր վար պտտելով։ Ըսելիքս ըսի։ Հոս պիտի մնայ մինչեւ որ կարգադրեմ գործերս։ Հիմա գնելու է կօշիկ եւ զգեստ... դրամը կուտամ... այս մասին վերջը կը խօսինք... Յետոյ ձայնը բարձրացնելով, հասկցնելու համար թէ Ոլիին կ'ուղղէր խօսքը, — Դուն ի՞նչ կ'ըսես։

Ոլի չպատասխանեց կարծելով որ պառաւին հետ կը խօսի։

— Լսեցի՞ր, ըսաւ Կրացիա քաղցր ձայնով մը։ — Ի՞նչ կը պատասխանես։

— Ե՞ս, ըսաւ Ոլի ցած ձայնով։

— Այո՛, դո՛ւն։

— Ես... ոչինչ։

— Պարտք ունի՞ս, հարցուց Անանիա։

— Ո՛չ։

— Ցնակին տիրո՞ջն ալ։

— Ո՛չ, ինչ որ ունէի առին։

— Ի՞նչ ունէիր։

— Շապիկիս արծաթէ կոճակները, կօշիկներս եւ 12 լիր։

— Ի՞նչ ունիս հիմա։

— Ոչինչ, ամբողջ ունեցածս վրաս է, ըսաւ գոգնոցին դպելով։

Ոլիի ձայնը խուլ էր։

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀԵԹՈՒՄ

Իրաքի Խորհրդարանին բացումը

Պաղտատէն կը հեռագրեն թէ Իրաքի Խորհրդարանը բացուեցաւ ուրբաթ օր: Ֆէյսալ թագաւորը իր գահաճառին մէջ ըսաւ թէ օտար պետութեանց հետ իր յարաբերութիւնները կը շարունակուին բարեկամական ըլլալ եւ թէ իր զինակիցը Անգլիոյ հետ կատարելապէս համաձայն է: Անգլեւիրաքեան դաշնագրին վրայ աւելցուելիք ելմտական եւ զինուորական համաձայնութեանց մասին ստացուած են Անգլիոյ նոր առաջարկները: Այժմ բանակցութիւններ սկսուած են եւ հիմնական կարգ մը խնդիրներու մասին համաձայնելէ յետոյ չպիտի ուշանայ երկու համաձայնագրերու ստորագրութիւնը:

Ակնարկելով Ճէտտէի խորհրդաժողովին, թագաւորը ըսաւ թէ իր կառավարութիւնը դեռ կ'աշխատի խաղաղ միջոցներով կարգադրել Վ.ահապիներու հետ սահմանային վէճերը: Երկրին մէջ ապահովութիւն կը տիրէ. այդ պատճառով ալ ելմտական կացութիւնը գոհացուցիչ կերպով զարգացած է և հասոյթները աւելցած: Մեծ յառաջդիմութիւն տեսնուած է երկրագործութեան, մանաւանդ բամպակամշակութեան մէջ: Բացուած են նոր ճամբաներ եւ հեռագրագիծեր:

⁂ Հնդիկ զինուորներու վերջին զօրագունդն ալ մեկնեցաւ անցի օր Միջագետքէն: Ներկայիս ո՛չ մէկ անգլիական զինուոր կը մնայ Իրաքի հողին վրայ, բացի օդանաւորդներէ: Ասկէ զատ կան ասորի կամաւոր զինուորներ, որոնց ծախքը կը հոգայ անգլիական կառավարութիւնը: Այս կամաւորներու թիւն ալ վերջերս շատ պակսեցաւ, երբ անոնց կեդրոնը Մուսուլէն Պաղտատ փոխադրուեցաւ:

Արաբ եւ Հրեայ դէմ դէմի

Երուսաղէմէն Թայմզի կը հեռագրեն.—

Հինգշաբթի օրուան իսլամական հաւաքոյթին ներկայ եղան 600 հոգի, որոնց կարգին նաեւ պատուիրակութիւններ Անդրյորդանանէ, Դամասկոսէ և Պէյրութէ: Համակրական հեռագիրներ ստացուեցան Եգիպտոսի իսլամներէն:

Որոշուեցաւ դէմ դնել հրէական յարձակումներուն՝ իսլամ երկիրներու մէջ ընդարձակ պրոպագանդա մը մղելով Հրեաներուն դէմ: Նոյնպէս որոշուեցաւ տեղեկագիրներ ղրկել Ազգերու Դաշնակցութեան, հոգատար պետութեան և տեղական կառավարութեան: Ասկէ զատ պիտի ստեղծուի Իսլամական Տիեզերական Ընկերութիւն մը, Սուրբ երկրի իսլամներուն շահերը պաշտպանելու համար:

Նոյեմբեր 1ը Պալֆուրի ծանօթ յայտարարութեան («Հրէական օջախ»ի մասին) 11րդ. տարեդարձն ըլլալով, ոստիկանութիւնը նախազգուշական միջոցներ ձեռք առաւ՝ անկարգութեանց տեղի չտալու համար:

Ֆրանսեւթուրք վէճը կարգադրուած

Ինչպէս կը յիշուի, ֆրանսական «Լոթիւս» շոգենաւը երկու տարի առաջ Տարտանէլի առջեւ ընկղմած էր թրքական «Պօզ Քուրտ» ածխաբարձ նաւը: Թուրքերը Պոլսոյ մէջ բանտարկեցին ֆրանսացի նաւապետ Տըմօնը եւ տուգանք պահանջեցին: Ի վերջոյ խնդիրը հանուեցաւ Լա Հէյի Միջազգային Ատեանին առջեւ, որ իրաւունք տուաւ Թուրքերուն:

Պոլիսէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ թուրք եւ ֆրանսական շոգենաւային ընկերութեանց միջեւ համաձայնութիւն գոյացած է՝ խնդիրը բարեկամաբար կարգադրելու համար: Ֆրանսական ընկերութիւնը 250,000 ֆրանք պիտի վճարէ թուրք ընկերութեան, իբրեւ վնասուց հատուցում:

Նոր երկաթուղագծի բացում Պուլկարիոյ մէջ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ կիրակի պաշտօնապէս բացուեցաւ Ֆիլիպէ-Սթանիմաքա երկաթուղագիծը հանդիսաւոր արարողութեամբ մը, որուն ներկայ էին թագաւորը, վարչապետը, հաղորդակցութեանց նախարարը, բարձրաստիճան պաշտօնատարներ և ժողովուրդէն մեծ բազմութիւն մը: Թագաւորը եւ պաշտօնական անձերը Ֆիլիպէի մէջ նստան առաջին կառախումբը եւ գացին Սթանիմաքա:

Նոր երկաթուղի Անատոլուի մէջ

Մուսթաֆա Քէմալ Ազգ. Մեծ Ժողովի իր բացման ճառին մէջ ըսաւ թէ յառաջիկայ տարի 500 քիլոմեդր երկարութեամբ նոր երկաթուղագիծեր պիտի բացուին՝ դէպի Տիարպէքիր և այլ ուղղութեամբ: Աւելցուց թէ նոյնպէս եկած է ժամանակը զբաղելու Սվազ-Էրզրում գիծով:

Ակնարկելով նոր այբուբենին, ըսաւ թէ լատինական գիրերու ընդունումը ինքնին կը կազմէ կարեւոր փուլ մը՝ յառաջդիմութեան համար երկրին մղած պայքարին մէջ: Շեշտեց թէ զարգացած իւրաքանչիւր անհատի պարտականութիւնն է կարդալ-գրել սորվեցնել բոլոր անուսներուն:

Եգիպտացի իշխանուհի մը սպաննուած

Կիրակի օր, Վիեննայի նուագահանդէսներու սրահին մէջ, Աւստրիոյ նախկին բանակի հարիւրապետ Պառոն Ֆէլիքս Կարթներ Մախթէնհոս սպաննեց եգիպտացի իշխանուհի Մուհէպը, որ աղջիկն է նախկին ելմտական նախարար Մուհէպ փաշայի: Մարդասպանը 48 տարեկան է եւ փոթորկալի կեանք մը անցուցած է: Երկու անգամ ամուսնացած է. հայր է չորս զաւակներու: Առաջին անգամ ամուսնութիւնը խզած էր, ամերիկացի հարուստ գործարանատիրոջ մը այրին առնելու համար. երկրորդ անգամ ալ, քանի մը ամսուան ամուսնութենէն յետոյ, ուզեց կարգուիլ Մուհէպ իշխանուհիին հետ, որ գրգռիչ մանկամարդուհի մըն է, 30 տարեկան, եւ որուն ծնողքը կալուած մը ունին Վիեննայի մէջ:

Հարիւրապետը վերջերս ճամբուած էր իր սիրականին հօրը կողմէ, իսկ իշխանուհին կ'ուզէր ամուսնանալ թուրք իշխանի մը հետ: Նուագահանդէսներու սրահին մէջ, վերջին տեսակցութիւն մը տեղի ունեցաւ երկու սիրահարներուն միջեւ եւ իշխանուհին մերժեց Պառոնին առաջարկը: Ու մինչ դէպի սրահ կ'երթար, սպան հինգ անգամ պարպեց ատրճանակը եւ գետին փռեց զայն, կուրծքէն և վիզէն վիրաւոր: Ընդհանուր խուճապին մէջ, մարդասպանը սանդուղներուն վրայ բարձրանալով, կը պոռար, «Բռնեցէ՛ք ոճրագործը»: Բայց երկու հոգի չխաբուեցան այս խնդրէն, իր վրայ խոյացան եւ ոստիկանութեան յանձնեցին: Պառոնը խոստովանեցաւ թէ նախանձէն մղուած գործեր էր այս ոճիրը:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Դրամաթիք Ստուդիան ղեկավ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ 10 նոյեմբ. Շբ. երեկոյ ժամը 8.30ին, 84 Rue Chape, պօն թէաթրի մէջ առաջին անգամ կը ներկայացնէ Մ. Մարութեանի՝

Խ Ա Ւ Ա Ր Ի Մ Է Ջ Է Ն

Կը մասնակցին՝ Տիկ. Տիկ. Սիրուշ, Սօնիա, Ակաեան, Պ. Ս. Ազարեան եւ Ստուդիայի լաւագոյն ուժերը:

Գ Ի Ն Ե Ր Ը Ս Ո Վ Ո Ր Ա Կ Ա Ն

ԾԱՆՕԹ.— Նոյն ներկայացումը՝ վալանսի մէջ նոյեմբեր 17ին, իսկ վիէնի մէջ՝ նոյեմբեր 18ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՅԱՌԴԳՈՂԻ երեկոն այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին: Կը խօսի՝ Պ. Ա. Չօպանեան: Նիւթ՝ մեր բանաստեղծները (Դուրեան, Պէշիկթաշլեան, Մեծարենց եւ Տէրեան): Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑԸ այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9—10 տռամարակայութիւն (Մ. Տէրպէտէրեան), 10—11 ընդհ. ազգ. պատմութիւն (Մ. Նաթանեան): Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ 3—5 Հայերէն (Մ. Նաթանեան):

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Եւրոպայի Հ. Կ. Խաչի կեդր. վարչութիւնը ձեռնարկած է հրապարակ հանել նոր տարուան առթիւ պատի օրացոյցներ գեղարուեստական ճաշակով, ի նպաստ Կարմիր Խաչի մանուկներու պաշտպանութեան գործին: Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն որ այս տարի Կարմիր Խաչի թողուն այս ձեռնարկը:

(կնիք)

ԹԱՏԵՐ. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Արեւմ. Եւրոպայի Հ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ: Կը մասնակցի Պ. Մ. Մարութեան, 24 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Էմիլ Զոլայի սրահին մէջ: Կը ներկայացուի՝

Զ Ա Ր Ո Գ Ի Ն

Տոմսերը կը ծախուին բոլոր հայ ճաշարաններուն եւ նպարավաճառներուն քով, իսկ ներկայացման օրը կիշէն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Օննիկ եւ Մարի Անճարակեան կը փնտռեն իրենց եղբայրը Էնզարէցի Ճօրճի Անճարակեան (34 տարեկան), որ ընդհանուր պատերազմին անյայտացած է: Իմացնել՝ Օ. Անճարակեանի, 3 Rue des Enfants Abandonnés, Marseille.

— կը փնտռեմ կարապետ Սուքիասեան (որդին՝ Սկիւտար Ս. կարապետ եկեղեցւոյ քահանայ հանգուցեալ Ղեւոնդ Տէր Սուքիասեանի) որ 16 տարիէ ի վեր ֆրանսա կը գտնուի: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Թերթիս գրաշարներէն՝ Հրանդ Սրապեանի:

— կը փնտռուի Կեսարիոյ Սաճըը գիւղէն Գրիգոր Սէֆէրեան, մօր անունը Եղսա, եղբայրը Ռուբէն: 1910ին մեկնած է Ամերիկա եւ մինչեւ տարագրութիւն կը թղթակցէր: Իմացնել իր մօրեղբօր Ալիքսան Տօնիկեանի, Créoux-les-Bains, Basses Alpes, France. Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

—կը փնտռուի Թոփալեան Յակոբ Ատիեամանցի, հայրը կարապետ, մայրը խաչխաթուն: Հալէպէն փոխադրուած է Պոլիս եւ յետոյ Յունաստան: կը կարծուի թէ այժմ եկած է Մարսէյլ: գրել՝ Near East Relief 15 Bd. des Italiens Paris.

—կը փնտռուի Այնթապցի Արմենակ Քէլէճեան (33-35տարեկան), որ Պէյրութի մէջ փռապան էր: Մօտաւորապէս 2 տարի առաջ եկած է ֆրանսա: Գրել՝ Near East Relief 15 Bd.des Italiens Paris.

— Հայկական ցեծ եղեռնէն ի վեր կորսնցուցած եմ երկու քոյրերս Սեբաստիոյ Տուչասար գիւղէն պեղիկ 24, կիւլիզար 16 տարեկան: վերջերս տեսնուած են Սուրիոյ շրջանը: Իմացնել՝ Sukias Keusseian կամ Kahouedjian, 3 Rue Aristide Bergès. Lançey Isère. France.

Նուէր լուր տուողին:

— Քէմախի Վերի Բագառիճ գիւղէն Պ. Պ. Քերովբէ եւ Գրիգոր Պօլօեան եղբայրներ, որոնք 1907ին Երզնկա գաղթած էին, կը փնտռեն իրենց ընտանիքին հետեւեալ անդամները, որոնց հետքը կորսնցուցած են 1915ի Մեծ Եղեռնէն ի վեր.— Շաւարշ (այժմ պէտք է ըլլայ 22 տարեկան), Մաքրուհի (26-27), Համբարձում (17), հօր անուն Քերովբէ, մօր՝ Մարիամ՝ մեծմայրըԿ/ուվարդժընեվիեւ(16), Սեպուհ (14), հօր անուն Գրիգոր, մօր անուն Հեղինէ: Նոյնպէս իրենց եղբայրը՝ Աշոտ (24 տարեկան): Յունաստանի, Սուրիոյ եւ ուրիշ տեղերու որբանոցները ըլլալ կը կարծուին:

Լուր տուողին 100 ֆրանք, որբանոցին ալ 1000 ֆրանք նուէր: Գրել՝ Haroutunian Frères, 34 Rue Commandant Provost, Casablanca, Maroc.

ԲՆԱԿԱՐԱՆ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

. Երեք սենեակնոց բնակարան մը կը փնտռուի պիւթ Շումոնէն քատէ, կամ կառ տը լ'էսթի եւ կառ տիւ նօռի մօտակայ արուարձաններուն մէջ (ի հարկին 5—6 սենեակնոց փավիյեօն): Տեղեկացնել «Յառաջ»ի:

Գործ կը փնտռէ փորձառու եւ վարպետ դերձակ մը վարժ ամէն տեսակ հագուստներ կարելու, ձեւելու եւ փորձերը ընելու: Դիմել՝ Ն. Շիրինեանի Hôtel Sénat, 7 Rue Tournon, Մէթրօ՝ Օտէօն.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարիսի: Ման. լապօռաթուար: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8, Կիրակի 9—12:

Ծախու է կահաւորուած-մաքուր երկյարկանի սրճարան-ճաշարան մը 6 կտորէ բաղկացեալ (2 սենեակ, սրահ եւայլն): Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝ A. Koumrouyan, Restaurant Azadamart, Rue Grammont. Pont-de-Cheruy (Isère).

ՎԱՐՁՈՒ Է Օդասուն և կահաւորուած սենեակ մը, ամուրի մէկ կամ երկու անձի համար Պուա Քոլոնպի կայարանին մօտ: Դիւրամատչելի գին: Դիմել՝ Գ. Մելքոնեանի 3bis Rue Ferrand, BoisColombes.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

7 NOVEMBRE 1928

...ՏԱՐԻ ԹԻՒ 797 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...Ի ԽՕՍՔ

ՔՆՆԱԿԱՆ ԱՉՔՈՎ

...քական հարցարանի, ինչպէս առ հասարակ Մ. Քէմալի ...ղղած փոփոխութեանց առթիւ, մեր գլխաւոր նպատակը ...է վարժեցնել քննական աչքով նայելու: Մէկդի դրած՝ ...նխակալ կարծիքներն ու տրամադրութիւնները:

...նչուշտ «Յառաջ»ի թելադրութեան վրայ չէ որ գրի կ'առ... պատասխանները, այնքան այլազան՝ իրենց դատումնե... եզրակացութիւններով:

...յս հարցի մասին խօսած ատեն, մենք յաճախ կը գործա...ցատրութիւն մը, —«Բանե՛ր մը տեղի կ'ունենան Թուր...քիա»:

...րօլետար»ի խմբագիրները կրնան չհասկնալ այս խօսքին ...: Բայց անոնք որ կարմիր գիծէն դուրս կը գտնուին, ...նովաբար կ'ըմբռնեն այդ մէկ նախադասութեան բովան...թիւնը:

...դ, ամէնուն աչքին առջեւ է եղածը, եւ մեր վերապա...երը կամ ժխտական վճիռները ոչինչ կրնան փոխել անո... իրականութենէն:

...թէ այսքանը միայն ընդունինք, խոստովանինք որ «բա...մը տեղի կ'ունենան» — գործածենք նուազագոյն չափը — ...ն վէճի տեղի չի մնար:

...միայն թէ, այս պարզ հարցին առթիւ ալ շփոթութիւն կը ...միտքերու մէջ:

...նախ, համայնավարներն են որ, տարօրինակ յամառու...թ մը, ամէն կապ խզուած կը գտնեն երեկուան եւ այ...ւան Թուրքիոյ միջեւ, եւ ամէն ինչ կը ներկայացնեն վար...ի, անկեղծ եւ օրինակելի:

...ժանուոր քաղաքականութի՞ւն է այս, թէ ագիտութիւն: ...ելի շատ վերջինը: Մասնաւորապէս Երեւանցիները բան...ացած են այս խնդիրն ալ դարձնել դրամագլուխ՝ հակա...րոնցական կիրքերը յագեցնելու: Անոնց համար, ոչ Թուրք ...ութիւնը, ոչ ալ Թուրք ժողովուրդը թշնամի չեն հայու...ն եւ Հայաստանի: Եւ եթէ երբեկ թշնամութիւն ըրին ու ...եր կատարեցին, ատոր մէջ հաւասարապէս պատասխա...ու են և՛ միջազգային աշխարհակալները, եւ՛ Հ. Յ. Դաշ...ութիւնը կամ ազգայնական կուսակցութիւնները:

...փարիզի «Երեւանը» չէ՞ր որ, դեռ այս տարի Ապրիլ 11/27ի ...նդարձին առթիւ, կը յայտարարէր հրապարակաւ.

— «Թախստախնդիր երկու կուսակցութիւններ, Իթթիհատը եւ ...ակցութիւնը, կանգնած էին դէմ դիմաց:

... Ապրիլեան եղեռնագործութիւնը մէկ դրուագն է այս մահա... պայքարին: Անկէ յետոյ, պատերազմի ընթացքին, այս երկու ...տնասէր» կուսակցութիւնները զիրար գերազանցեցին վայրա...ան մէջ, զիրար «մաքրագործեցին» կազմակերպուած կո...րներով եւ Թալաններով (26 ապրիլ):

...Քրդղիլ այս այլասերածներով՝ կը նշանակէ ջուրը պատէն ...անել, կամ ծեծել սանդին մէջ:

...Ուրիշ մեկնակէտէ մը ճամբայ ելլելով, մեր մէջ ալ դաս... ...րզիկ ամէն ինչ փոխուած, կատարելութեան հասած կը ...Թուրքիոյ մէջ: Մէկ ծայրայեղութենէն միւսը: Մէկուն ...րը — Թուրքը մարդ չըլլար, ամէն ինչ պիտի վերջանայ ...Քէմալի մահով: Միւսին պատգամը, — Թուրքը բարե...ամուր եւ անմրցելի ուժ մը դարձեր է ամէն ճակատի ...պետական, քաղաքական, զինուորական, ելմտական, ...րական, կրթական, գրական, — շարեցէք ինչ որ կ'ուզէք: ...Թուրքերը իրենք անգամ այսքան լաւատես չեն: Եթէ կ'ըն... ...ք որ արդի Թուրքիոյ իրական վիճակին հարիւրին տասը ...յս աշխարհ կը տեսնէ, այդ մէկ տասներորդն անգամ ...ան է սլնդելու, թէ Մ. Քէմալ կ'իշխէ աւերակներու ...աստուզութեան եւ խարխուլ խարխիսներու վրայ:

...յսօրուան Թուրքիան ալ իր հետ կը պտտցնէ օսմ. կայս...ան փտութեան բոլոր սաղմերը, Թուրք պետական կարգու...դասական ախտերը, — ծուլութենէն, հեղգութենէն, ան...ութենէն, տնտեսական քայքայումէն, հիւանդութիւն... ...ներքին դաւերու, զեղծումի եւ կաշառքի սանձար...ձակութիւններէն մինչեւ միւս բոլոր Թրքական «առա...քինութիւնները»: Ծովային գործավար Իհսան պէյը կաշառա...թեան համար չէր որ պատժուեցաւ, այլ պարզապէս անոր ...որ կը սպառնար մէջտեղ հանել ուրիշ աղտեր, բուն կա...կերներն ու զեղծարարները, սկսելով վարչապետ Ըսմէթ ...էն եւ Գըլըճ Ալիէն: Ավունտուք զատէն Իբրանոսեանի ...ն ժառանգորդն էր, եւ յատկապէս հովանաւորուած՝ կա...ութեան կողմէ: Բայց ոչ իսկ երբեք տարի կրցաւ դիմանալ ...պետութենէն ստացած խոշոր վարկերուն: Միայն ...թ փաշա մէկուկէս միլիոն ոսկի յանձնած էր իր պա...տասխանատուութեամբ, առանց դահլիճին կամ ո՛ր և է ժողովի ...ը առնելու: Միեւնոյն ատեն կը հրամայէր դրամատուն... ...որ ուզածին չափ վարկ բանան: Բայց Թուրք վաճա...ը անմնկցաւ խայտառակօրէն, եւ մինչ գոնէ 100ին 40 ...արգար կը նախատեսուէր, 100ին 10 ալ չկրցաւ տալ:

...արելի է այս կարգի հազարաւոր փաստեր յիշել, ոչ թէ ...ըր «մխիթարութիւն», այլ իրականութիւնը ճիշտ, ...կայօրէն դատելու համար: Եւ ոչ թէ մէկ աղբիւրէ, կամ ...կան թերթերէն թարգմանելով, այլ բուն իսկ աղբիւրէն: ...րկ դատեցինք այս կէտերն ալ մատնանշել, միշտ միեւ...մտահոգութեամբ, — քննական աչքով դատել ինչ որ ...նի կը դառնայ Թուրքիոյ մէջ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԱՂՈՒԷՍՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ»

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, «Երեւան» կը բարբառի (31 հոկտ.).

— «Բարեգործականի ընդհանուր ժողովը՝ ձեռնպահութեամբ ծանօթ երկու անդամներու՝ որոշեր է ձեւակերպել իր գործունէութեան ասպարէզը: Մինչեւ այս վերջին ընդհանուր ժողովը, հիմնական կանոնագրին Ա. յօդուածը Արեւելեան նահանգներուն օգնութիւն ցոյց տալու խնդիրը կը շեշտէր: Բայց կանոնագրին մատնանշած Արեւելեան նահանգներուն մէջ հայ ազգաբնակութիւն գոյութիւն չունի այլեւս: Հետեւապէս ձեւական հակասութիւն պիտի ըլլար ունենալ գործունէութեան այլ ասպարէզ եւ, սակայն, պահպանել հին կանոնագիրը:

Իսկ Բարեգործականի ընդհանուր ժողովը ի՞նչ ձեւով փորձեր է լուծել այս հակասութիւնը: Անիկա Արեւելեան նահանգները փոխարիներ է «հայ ժողովուրդ եւ իր հայրենիք» բանաձեւով, առանց պարզաբանելու թէ՝ ո՞րն է այն հայրենիքը, որու օգնութեան գործին Բարեգործականի ընդհանուր ժողովը կ'ուղղէ իր գործունէութեան մէկ մասը:

Ի հարկէ, եւրոպական պետութիւններու նախարարութեանց դռներուն հաճոյանալ ցանկացող պարոնայք գոհարավաճառներն ու աղաները այնքան երկչոտ են, որ կը խուսափին Խ. Հայաստան բառերն արտասանելէ, ո՞ւր մնաց թէ՝ կանոնագրին մէջ մտցնեն:

Բաւակա՛ն է, որքան Բարեգործականի պարոնները տարիներու ընթացքին խաբեցին իրենց հիմնարկութեան զանգըւածները եւ նստած անոնց վզին՝ աղուէսութիւն կ'ընեն՝ մէկ կողմէ սիրաշահելով իմբերիալիստները, միւս կողմէ՝ «անմեղօրէն» բարեկամ ձեւանալով երկրի մը, որուն անունն անգամ կը խուսափին տալ:

Բաւակա՛ն է, որքան այդ պարոնայք լրվանթէնները մութ խաղեր խաղացին: Խ. Հայաստան ո՛չ մէկ պէտք ունի ատոնց «համակրական զգացումներուն»: Անիկա հայրենիքն է աշխատաւոր տարրերու, որոնց պարտականութիւնը պիտի ըլլայ առնել իրենց ձեռքը ղեկավարութիւնն այն կազմակերպութեան, որու անդամներուն երեք քառորդը իրենք կը կազմեն:

Բարեգործականի ղեկավարութիւնը նոր ուժերով թարմացնելու խնդիրն արդէն հրամայական պահանջ դարձած է: Այլեւս այդ ղեկավարութիւնն անկարող է բաւարարել իր իսկ ծոցին մէջ գտնուող լայն խաւերու տրամադրութիւններն ու ձգտումները: Իսկ այդ խաւերու տրամադրութիւնն է փոխել այդ հաստատութեան աղայական բընոյթը, աւելի տեմոքրադիկ դարձնել զայն եւ աւելի յստակ՝ անոր գործունէութեան դիմագիծը թէ՛ գաղութներու եւ թէ Հայաստանի մէջ:»

ՎՐԻՊԱԿ. — կիրակի օր, վաղամեռիկ բանաստեղծ Տիգրան Աշճեանի ոտանաւորին տակ Թուական դրուած է 1925. պիտի ըլլայ 1915.

Երէկուան խմբագրականին մէջ, «1922ին, Մուշի մէջ». պիտի ըլլայ 1912ին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՓՈՒԱՆՔԱՐԷԻ ԴԱՀԼԻՃԸ ՀՐԱԺԱՐԱԾ

Երէկ առաւօտ, Խորհրդարանին բացումէն առաջ Նախարարական խորհուրդը նիստ գումարեց Էլիզէի պալատին մէջ, նախագահութեամբ Պ. Տումէրկի: Արմատական-Ընկերվարականներու Անժէի համաժողովը վերջին պահուն դատապարտած ըլլալով «ազգային միութեան» քաղաքականութիւնը, որուն ուժ կուտային աւելի քան երկու տարիէ ի վեր, արմատական-ընկերվարական չորս Նախարարները՝ Էրիօ, Սարօ, Քէօյլ և Փէրիէ՝ բնականաբար այլեւս չպիտի կրնային շարունակել մաս կազմել Փուանքարէի «ազգային միութեան» դահլիճին, ուստի Խորհրդարանի բացումէն առաջ Նախարարական տագնապ մը առաջ բերելով:

Երէկ առաւօտ կանուխ Էրիօ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Փուանքարէի հետ: Ժամը 9ին չորս արմատական Նախարարները գումարուեցան Ներքին Նախարար Ալպէր Սարոյի մօտ եւ կացութիւնը քննելէ վերջ, որոշեցին հրաժարիլ: Անմիջապէս խմբագրեցին հրաժարագիր մը եւ ղրկեցին Փուանքարէի, Էլիզէի պալատը, ուր ժամը 9.30էն ի վեր նիստ կը գումարէր Նախարարական խորհուրդը: Ջանքեր եղան համոզելու համար չորս Նախարարները որ ետ առնեն իրենց հրաժարականը: Նախարարական խորհուրդը մինչեւ կէսօր խորհրդակցեցաւ հրաժարագրին վրայ. ի վերջոյ ուրիշ ելք չգտնելով, Փուանքարէ Հանրապետութեան Նախագահին ներկայացուց դահլիճին հրաժարականը: Փուանքարէ իշխանութեան գլուխ եկած է 23 Յուլիս 1926ին:

Քաղաքական կարեւոր շաբաթ մը

Ներկայ շաբաթը կոչուած է քաղաքական մեծ դեր մը խաղալ միջազգային կեանքի մէջ:

Շաբաթը սկսաւ Ռումանիոյ դահլիճին հրաժարումով: Յետոյ շաբթուս սկիզբը տեղի ունեցաւ Ֆրանսայի արմատական-ընկերվարական կուսակցութեան տարեկան համաժողովը, որուն մէջ տրուած որոշումները ճակատագրական եղան Փուանքարէի դահլիճին համար: Մասնաւորապէս պատմական օր ըլլալու սահմանուած է Նոյեմբեր 6ը, որովհետեւ, երէկ է որ կատարուեցաւ Ամերիկայի Նախագահական ընտրութիւնը: Նոյնպէս երէկ վերաբացուեցան Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ Խորհրդարանները: Ու երէկ է որ հրաժարեցաւ Փուանքարէի դահլիճը:

Բոլոր այս դէպքերը մեծ ազդեցութիւն գործեցին սակարանին վրայ, ուր զանազան արժեթուղթերու անկումը կը շարունակուի:

Զինուորցու Հայերը կրնա՞ն դառնալ

Ժամանակ դարձեալ «զգայացունց» լուր մը կուտայ: Պրիւսէլի իր Թղթակցէն ստացած է նամակ մը, որուն մէջ կ'ըսուի (1 նոյեմբեր).

«Տեղւոյս Թուրք դեսպանը նամակ մը ղրկեց Թրքահպատակ ծանօթ հայ երիտասարդի մը և դեսպանատուն հրաւիրեց զայն: Դեսպանը այնտեղ ըսաւ հայ երիտասարդին. «Իբրև Թրքահպատակ, պէտք է որ Պոլիս երթաք ձեր զինուորական պարտականութիւնը կատարելու համար»:

Երիտասարդը պատասխանեց. «Պատրաստ եմ երթալու և իմ հայրենասիրական պարտականութիւնս կատարելու, բայց չեմ կրնար, որովհետեւ օտար անցագիրով եկած եմ և ինծի Պոլիս ոտք կոխելու արտօնութիւն չեն տար»:

Դեսպանը ըսաւ. «Հրահանգ եկած է մեզի: Անոնք որ զինուորական տարիք ունին, կրնան Պոլիս երթալ և մենք պատրաստ ենք հիմակ իսկ անցագիր տալ ամէնուն: Ըսէք զինուորական տարիք ունեցող բոլոր հայ երիտասարդներուն որպէսզի հոս գան, անցագիր առնեն և Թուրքիա դառնան, իրենց զինուորական պարտականութիւնը կատարելու համար»:

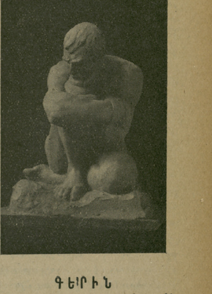
Սմի՞թ թէ Հուվըր

Երէկ Ամերիկայի 48 նահանգներուն մէջ մօտ 39 միլիոն ընտրողներ մասնակցեցան Նոր Նախագահի ընտրութեան: Արդիւնքը յայտնի պիտի ըլլայ այս օր կէսօրին միայն: Ինչպէս կը յիշուի, գլխաւոր թեկնածուներն են՝ Հանրապետականներու կողմէ՝ Հուվըր (Նախագահ) եւ ծերակուտական Զարլզ Քըրթիս (փոխ-Նախագահ), Ռամկավարներու կողմէ՝ Ալֆրէտ Սմիթ (Նախագահ) եւ ծերակուտական Ճօզէֆ Ռոպինսըն (փոխ-Նախագահ): Ասոնցմէ զատ՝ Ընկերվարականներու թեկնածուն է Նորմըն Թոմաս եւ համայնավարներունը՝ Ուիլեըմ Ֆոսթըր:

Բացի նախագահէն, երէկ ընտրուեցան նաեւ 1. Ներկայացուցչական ժողովի 435 անդամները, ուրիշ խօսքով Նոր խորհրդարանը, 2. Երեսուն երկու ծերակուտականներ, այսինքն Ծերակոյտի 1/3ը. 3. Երեսունըչորս Նահանգներու կառավարիչները եւ բազմաթիւ բարձրաստիճան պաշտօնատարներ:

Ամերիկեան ընտրական օրէնքին համաձայն, ընտրողները ուղղակի Նախագահական թեկնածուին չեն տար իրենց քուէն, այլ իւրաքանչիւր Նահանգի մէջ, բնակչութեան թիւին համաձայն, կ'ընտրեն 3էն 45 ընտրողներ: Յունուար 14ին իւրաքանչիւր Նահանգի ընտրողները միասին ժողով կը գումարեն իրենց Նահանգի կեդրոնին մէջ եւ հոն է որ պաշտօնապէս եւ ուղղակի կուտան իրենց քուէները Նախագահական թեկնածուին: Երբ բոլոր Նահանգներու քուէները կնքուած պահարանով հասնին

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԳԵՐԻՆ
(Հայ արուեստագէտի մը գաճէ արձանը): (Տես Բ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԺԸՆԵՒԻ ԺՈՂՈՎԻՆ ԲԱՐՔԵՐԷՆ

Մեր մասնաւոր Թղթակիցը ժամանակին մեզ տուաւ նկարագրականը Ազգերու դաշնակցութեան բարեկենդանային խրախճանքներուն: Այժմ մեզի կը հաղորդէ սեպտեմբերի նիստը, զոր չեն հրատարակած ոչ Դիտակ, եւ ոչ ալ Հօս-Հօս:

×

Նախագահը. — Ժողովը բացուած է:

Լիթուանիա. — Ես ալ իմ վէրքս բանամ. Լեհաստան որ...

Նախագահը. — Որքա՛ն յամառ է սա պզտիկը: Պարոն, ինչո՞ւ խաղաղութիւնը կը խանգարէք եւ սին սեփականութեան մարմաջէն տարուած...

Ամէնքը. — Ամօ՛թ... ամօ՛թ...

Նախագահը. — Խօ՛սքը:

Չինաստան. — Իմս է...: կը խօսիմ 400 միլիոն չինացիներու կողմէ: Դուք գիտէք որ հիւսիսը հարաւէն կեդրոնական իշխանութեան կը սպառնայ: Այս առթիւ արեւելքէն կուգանք արեւմուտքէն կարգ-կանոն խնդրելու համար:

Նախագահը. — Այդ հարցերը մեզ չեն հետաքրքրեր:

Ամէնքը. — Ի հարկէ, ի հարկէ:

Գերմանիա. — Զինաթափութիւնը այսօր կը կարծեմ թէ պիտի յաջողի նոր փուլերու մէջ մտնել: Մեր հեղինակութեան վրայ պարտք կը ծանրանայ պայքարիլ բոլոր...

Նախագահը. — Պարո՛ն, ձեզ կարգի կը հրաւիրեմ: Խաղաղութեամբ տոգորուած ժողովի մը մէջ դուք պայքարի սերմեր կը ցանէք:

Ամէնքը. — Շա՛տ ճիշտ, շա՛տ ճիշտ:

Նախագահը. — Խօսքը սա պզտիկինն է:

Հայը. — Տարտղնուած ի սփիւռս աշխարհի, արդեօք կարելի՞ է մեզ քիչ մը դրամ տրամադրել, որպէսզի...

Անդամ մը. — Ո՞վ է այս լակոտը:

Ուրիշ մը. — Ե՞րբ ծնաւ:

Հայը. — Միայն ջարդերը արդէն կէս դարու հասակ ունին:

Անդամ մը. — Օ՛հ..., զզուանք կը զգամ մուրացիկներու հանդէպ:

Նախագահը. — Տղա՛ս, գնա՛ տեղդ նստէ եւ յաջորդ անգամ ստնտուիդ հետ եկուր:

Նախագահը. — Խօ՛սքը...

Թուրքը. — Իմս, եթէ կ'ուզէք: Հաճեցէք արձանագրել իմ թեկնածութիւնս ժողովիդ: Ահա բարի վարուց տետրակս, զոր դուք անուանեցիք Լօզանի վկայական:

Անդամ մը. — Անցեա՞լը... փայլուն, մանր-մունր հայկական ջարդեր: Ներկան՝ փայլուն... խաղաղութեան բանակին յառաջապահ...

Եւ Թուրքը ընդունուեցաւ միաձայնութեամբ:

ԵԴ. ԲԷՈՎՏԱՅԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՌՈՒՍԻԱ

Գերմանիա առաջինն էր եւրոպական պետութիւններէն, որ Ռափալլօի մէջ դաշինք կապեց եւ Ռուսիոյ հետ բնականոն յարաբերութիւն հաստատեց:

Անկէ վերջն էր արդէն, որ Անգլիա եւ ուրիշ պետութիւններ եւս առեւտրական ու դիւանագիտական յարաբերութիւններ սկսան բոլշեւիկներուն հետ: Ռափալլօի դաշնագրէն որչափ Ռուսիա, նոյնչափ եւ դեռ աւելի շահեցաւ Գերմանիա: Ռուսիոյ բարեկամութիւնը փոքր նշանակութիւն չունեցաւ Գերմանիոյ համար մանաւանդ քաղաքական տեսակէտէ, զօրացնելով անոր միջազգային դիրքը: Եւ դաշնակից պետութիւնները միշտ ալ հաշուի առին ռուս-գերմանական բարեկամութիւնը ու ջանացին ամէն անգամ զիջումներու գնով թուլցնել այդ բարեկամութիւնը, Գերմանիան իրենց կողմը քաշելու առաջադրութեամբ:

Գերմանիա շահեցաւ նաեւ տնտեսապէս, վերականգնելով իր առեւտրական յարաբերութիւնները Ռուսիոյ հետ: Շահած ըլլալ նաեւ վերջինս, ստանալով վարկեր եւ ուրիշ կարգի դիւրութիւններ: Երկու տարի առաջ էր, որ Գերմանիա 300 միլիոն մարքի փոխառութիւն բրաւ Ռուսիոյ, պայմանով որ ճարտարարուեստային ապրանքներ գնէ այս երկրէն: Այնուհետեւ կնքուեցաւ ռուսեւգերման առեւտրական դաշնագիրը: Ան ունէր ժամանակաւոր հանգամանք, մինչեւ որ, հիմնուելով փորձերու վրայ, վերջնական դաշինք մը կնքուէր:

Ամիսներ առաջ այս նպատակով խորհրդաժողովի մը նիստերը սկսան: Նշտով տեղի ունեցաւ Տոնէցի ծանօթ դատավարութիւնը Ռուսիոյ մէջ, որով կը մեղադրուէին նաեւ քանի մը գերման ճարտարագէտներ եւ արհեստաւորներ: Իբրեւ բողոքի ցոյց՝ Գերմանիա ընդհատեց բանակցութիւնները: Ամիսներէ ի վեր ուրեմն կը շարունակուի այդ սպառողական վիճակը, ուր ո՛չ խզուած են ռուս եւ գերմանական յարաբերութիւնները, ոչ ալ բնականոն վիճակ ունին անոնք: Գերման դեսպան Պրոքտորֆ-Ռանցաուի մահը Մոսկուայի մէջ՝ աւելի ծանրացուց կացութիւնը: Յայտնի է որ, դեսպանը ջերմ կուսակից էր ռուս-գերման բարեկամութեան և անոր խորացման ու լայնացման: Այժմ գերման կառավարութեան հոգերէն մէկն է՝ համապատասխան յաջորդ գտնել մեռած դեսպանին: Կը խօսուի աւելի՝ Էնկլիբրի դեսպան Նատոլնիի մասին:

Որչափ և բուռն եղած է ցանկութիւնը երկուստեք, ռուս և գերման առեւտրական ու տնտեսական յարաբերութիւնները զարգացնելու, բայց և այնպէս անոնք շա՛տ հեռու են գոհացուցիչ ըլլալէ: Առեւտուրը հեռաւո՛ր չափերով իսկ չէ մօտեցած նախապատերազմեան վիճակին: Շարք մը մենաշնորհներ, զորս գերման դրամատիրական ընկերութիւններ (Քրուփ, Վիրթ եւլն.) ստացած էին Ռուսիոյ մէջ, դրական որեւէ արդիւնք չեն տուած: Մէկ քանին մինչեւ իսկ հրաժարած են կամ պատրաստ են հրաժարելու իրենց մենաշնորհէն: Թէեւ Մոսկուա նոր զիջումներու պատրաստ է, բայց և այնպէս հրապուրուողներ շատ չկան: Յայտնի է արդէն, որ Խորհրդային կառավարութեան որոշումը՝ երկրի ջրաղացներէն սկսած մինչեւ գործարանները եւ ջրանցքները մենաշնորհի առարկայ դարձնելու՝ օտար դրամագլուխի համար սառն անտարբերութեան միայն հանդիպեցաւ արտասահմանի մէջ:

Այդ ամէնուն, ինչպէս նաեւ առհասարակ արտասահմանի եւ Ռուսիոյ տնտեսական յարաբերութեանց դանդաղումի, անոնց յետամնացութեան ամենագլխաւոր պատճառը իրաւամբ Խորհ. Միութեան արտաքին առեւտուրի պետական մենաշնորհը կը համարուի: Կացութիւն մը, որմէ մեծապէս կը տուժէ ոչ միայն օտարը, այլ եւ Ռուսիոյ ժողովուրդը ինքը, ամէնէն առաջ գիւղացիութիւնը եւ բանւորութիւնը, հարկադրուած ըլլալով մէկին 2-3 անգամ աւելի գին վճարել, կառավարութենէն գուրսի եւ ներսի ապրանք գնելու համար:

Միւս կողմէ՝ այդ վիճակը հաւտ զէնք մընէ խորհրդային կառավարութեան ձեռքը, միակողմանի առաւելութիւն մը հանդէպ արտասահմանի առեւտրական աշխարհին, յարմար միջոց մը՝ զանազան երկիրներ մրցութեան հանելու իրարու դէմ եւ շահելու այդ մրցակցութենէն: Զարմանալի չէ ուրեմն, որ քաղքենի պետութիւններն ալ ինքնապաշտպանութեան միջոցներու մասին մտածեն:

Տակաւին մէկ-երկու տարի առաջ էր, որ ֆրանսացի նախկին նախարար տը Մոնզի — երբեմնի ջերմ բարեկամը բոլշեւիկներուն — Պերլին եկաւ յատուկ այդ նպատակով եւ առաջարկ ըրաւ որոշ շրջաններու՝ միացեալ ճակատ կազմել՝ առեւտրական խնդրոյն մէջ՝ Ռուսիոյ հետ, Այս կամ այն պատճառով այդ առաջարկը յաջողութիւն չունեցաւ այն ատեն:

Ներկայիս գերման ճարտարարուեստային եւ ելմտական շրջանները նման ծրագրի մը մասին կը խօսին, միա՛յն իրենց երկրին համար: Անոնք կ՚ուզեն իրար մէջ միացեալ ճակատ կազմել: Կ՚ուզեն ընտրել մարմին մը, մասնաժողով մը, բաղկացած Ռուսիոյ հետ առեւտուր ունեցող առեւտրական, ելմտական եւ ճարտարարուեստական ձեռնարկներու ներկայացուցիչներէն: Այդ կեդրոնական մարմի՛նն է ահա, որ առեւտրական բանակցութիւնները պիտի վարէ, գինները պիտի նշանակէ, վարկերը սահմանէ եւն.: Անհատ գործատէրեր հրապարակ չպիտի գան, այլ՝ անոնց միացեալ կազմակերպութիւնը: Ուրիշ խօսքով տեսակ մը արտաքին առեւտուրի մենաշնորհ, ինչ Ռուսիոյ կը վերաբերի:

Ու տեսէ՛ք որ, ահագին աղմուկ կը փրթի Ռուսիոյ մէջ: Կառավարական մարդիկ եւ մամուլը ուժգնօրէն կը բողոքեն այդ ծրագիրներուն դէմ: Զեն ուզեր տեսնել պարզապէս, որ Գերմանները իրե՛նց իսկ, բոլշեւիկներու, սահմանած արտաքին առեւտուրի դրութիւնը չափով մը կ՚ընդօրինակեն: Աւելի շատ՝ կը տեսնեն, բայց այդ բանը իրենց շահերուն դէմ նըկատելով՝ կ՚ըմբոստանան: Աւելին — կը սպառնան, թէ այսուհետեւ ո՛չ թէ Գերմանիոյ, այլ ուրիշներու հետ առեւտուր պիտի ընեն: Բայց խելօք բոլշեւիկները երեք բան կը մոռնան իրենց գոռում-գոչումին մէջ,— առաջին՝ Գերմաններո՛ւ իսկ ցանկութիւնն է, որ ուրիշ պետութիւններ եւս, մանաւանդ Ամերիկան, խճճուին ռուսական գործերուն մէջ. այդպէսով անոնք աւելի՛ լաւ պիտի ապահովեն իրենց փոխ տուած դրամները Ռուսերուն: Երկրորդ՝ քաղքենի միւս պետութիւնները եւս առանձին-առանձին կրնան Գերմանիոյ օրինակին հետեւիլ: Երրորդ — որ ամէնէն վտանգաւորը պիտի ըլլար — մեծ պետութիւնները օր մը կրնան միանալ եւ առեւտուրի ընդհանուր մենաշնորհ սահմանել հանդէպ Ռուսիոյ:

Ապագան ցոյց կրնայ տալ, թէ ինչ զարգացում պիտի ունենան նման ծրագիրները՝

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

«ԱՂԲԻՒՐ ԱՆՄԱՀՈՒԹԵԱՆ»(*)

Վերհարէն հայ աշակերտ մը ունեյաւ, Վարուժանը, Նոր սերունդի վեթերանը, որ ամբողջ զգացում եւ անըջանքի աղբիւր մը եղաւ: Իր ընկերը Սիամանթօն, աւելի հզօր վիպական, Նոր սերունդէն աշակերտ չունեցաւ:

Այս երկուքէն՝ իբրեւ տաղանդ ոչ պակաս արժանաւոր բանաստեղծ Մեծարենց, ամէնէն զգայուն սըրտի քնարը, մեկնած ատեն իր բամբիռը յիշատակ թողուց զինքը յարգող ընկերներուն: Ազատունին այդ ընկերներէն է: Սա անոր գծած ճամբէն անշեղ առաջ կ՚երթայ եւ կը գտնէ Աղբիւրը Անմահութեան: Աղբիւրը նոր քնարերգութեան, հիներուն անծանօթ, Նորերուն տակաւին անմատչելի:

Ազատունիի քնարը կ՚երգէ սրտի ներշնչումները. կը պարզէ խորհուրդն անյայտ տարրերուն: Այդ ներշնչումները Հրանտ Նազարեանց կը խաչէր երազներու խաչին վրայ: Այդ ներշնչումներն անյայտ չէին Արտաշէս Ցարութիւնեանի եւ Վահան Թէքէեանի: Այդ ներշնչումները երազներու չափ թեթեւ եւ խորհուրդներու չափ խորհրդաւոր: Կեղծիք չկայ այդ ներշնչումներուն մէջ, այլ պարզ ու վճիտ, ինչպէս երազուած անմահութեան աղբիւրին ջուրը:

Բանաստեղծը անմահութիւն մը կը գտնէ այդ քնարերգող աղբիւրին մէջ, անմահութեան ճաշակը ինքը կը զգայ եւ կը զգացնէ գրագէտ եւ ամէն բանգէտ ընթերցողներուն: Ան երգելու համար շատ պարզ նիւթեր ընտրած է, եւ զանոնք զարդարեր է ճաշակով, ինչ որ դիւրին չէ. եւ յաջողեր է: Զգիած է սէրերուն խորունկութիւնը: Կը թրթռայ իր սիրտը, կը թրթռացնէ սրտերը, կը լեցնէ իր սիրտը, ամէնուն սիրտը անոյշ երազներու յուշերովը:

Անմահութեան հաւասար ծեր է բանաստեղծութիւնը, եւ ամէն բանաստեղծ սէր, սրտին խօսքը լսելով, սրտին լեզուին թարգման ըլլալով գրաւած է ուրիշին սիրտը: Նոր բան մը չէ Ազատունիի երգածը. պարզապէս սիրոյ երգիչն է եղած: Նոր ձեւեր կուտայ իր երգերուն, եւ այդ Նորութեան մէջ յաջողիլն է որ գնահատումի կ՚արժանանայ:

Երեւակայութիւնը չօժանդակեր Ազատունիի քնարին. զի ան ուղղակի սրտին հետ կը խօսի եւ սիրտն է իր մուսան:

Ան «Լուսաղբիւրը» երգելու համար, սրտին դիմած է, եւ սիրտը անոր յիշեցուցեր է կենսապարգեւ յիշատակներ, որոնք այն աղբիւրին մամռոտ կամարէն կը թռին միամիտ: Եւ ո՜րքան սըրտեր կազդուր գտած են այդ յիշատակներու աղբերակէն:

Ի՞նչպէս գլուխ չծռել եւ չաղօթել, երբ այն իրապաշտ քնարին լարերը կը թրթռացնէ. «Հոգեհանգիստ»ի մեղեդիով.

կամարին այս սըբազան տաճարին,
Մեռելներու թափօրն աճա՛,
Գողգոթայէն աճաւոր
Անվե՛րջ, լըռին, մեզի՛ կուգայ...
Իր խաչէն վար Նազովրեցին
Իջած՝ ինքն ալ կը ճետեւի
Թափօրին այդ Նըւիրական...:
Լոյս տուր, ո՛վ Տէր, սրտերուն
մեր ծարաւի...
Խո՛ր է մեր վիշտն, աւելի խոր
քան վիշտն ճանուր մարդկութեան...:

Դիւցազներգութեան մասունք մըն է այս, սրտի հոգիի դիւցազներգութիւն: Պարսկական կատարեալ գոհար քնարերգութիւն մըն է ինծի համար «Միսաք Մեծարենց»ի չորս քառեակներէն երկրորդը, ուր տեսէք ի՛նչ գեղեցիկ սարսուռ մը կը մրկի.

«Քընքո՛յշ քընար, սէրերու կո՛յս
գըրգարան,
Ուր զեփիւռներն եւ աւազներն
ճայրենի
կուգան ճամբոյր ճամբոյրի, ու
կ՚արբենան
Երգեր շիթ շիթ, մինչեւ որ
ճեւքըդ ճատնի...»

Այս չորս տողերն բաւ էին Մեծարենցը մեծարելու համար:

Ամենէն հզօր իմաստասէրն իսկ տխուր յոյզերով պիտի լեցուի, երբ կարդայ Հ. Ասատուրեան նուիրուած «Լքում» քերթուածը: Մեր երազներն որքան ալ ըլլան արփածին, ու նորածին վաղը կամ աւելի շուտ անոնք հովերէն թօթուելով, մեզմէ հրաժեշտ կուտան անվերջ: Ծերերն ի՜նչ սեւեռուն յուշերով իրենց կեանքին ամէնէն հեռաւոր հանգրուաններուն պիտի ուզեն վերադառնալ, երբ կարդան Ազատունիի «Անցեալին» անանցանելի այս տողերը:

կ՚ուզեմ նորէն մանկանալ,
Մոռնալ ինքզինքս, ու քե՛զ ալ:
Ու տառապի՛լ անծանծիր,
Նոր կեանքի մը ի խընդիր...
Եկուր ինծի՛, կամ զիս տար
Հո՛ն, ուրկէ դուն ըսկըսար:
Քայլերս թող զիս տանին
Ջըւարթ ափունքն երազին...:»

Եւ ինչո՞ւ ամէն մարդ անցեալին չուզէ վերադառնալ, քանի որ անցեալին մէջ միայն կը տեսնենք այն երջանկութիւնները որոնք անցան ու չվերադարձան երբեք... «Երէկ կը սիրէի, այսօր կը չարչարուիմ, վաղը կը մեռնիմ.» Լէսինկ իրաւունք ունէր այսպէս մտածելու: «Անձայն Նուագ»ը, կը զգացնէ բանաստեղծին վառվառ ձայնին նուագումը. Իր «Վերջալոյս»ը արուեստի հաւասարակշռութիւնը չպահելով հանդերձ, ինչ ինչ տողերու մէջ անժխտելիօրէն կը լսեցնէ դաշնակ ծփանքները իր անեզր իղձերուն:

Ի՞նչ է կարօտը: Հեռաւոր երազ մը, որ միշտ մեր սրտին, մեր մտքին մօտ կը մնայ: Ազատունիի «կարօտ»ը արուեստով տկար է, բայց մեզի երազել կուտայ սիրուած ու մոռցուած երջանկութիւնները: Իր «Տրտմութիւն»ը իղձերուն, սրտին վշտերուն ինքնաբեր խոստովանանքն է, իր տառապանքներուն յայտնութիւնը: Բայց չեմ հաւատար, զի բանաստեղծները իրենց սրտին գաղտնիքներէն մեծ մասը անբարբառ կը պահեն: Ազատունին իր «ընծայում»ին մէջ քնքոյշ թրթռումներով կը բանայ մաքուր առագաստները, ուր գաղտնիքները բացուած են, անակրէոնեան, խորունկ զգացումները կաթնածաղիկ մերկութիւններով ցուցադրուած: Իր «Մեխակը» կը յիշեցնէ զգուական քնարը Սափոյին:

Այս հատորին քսանըմէկ քերթուածներուն մէջ յաջողագոյնն է «Զգլխանք»ը. ասով կը թովէ մեզի բնութեան դաշտանկարներուն առջեւ:

Նոր քնարերգուներուն մէջ առաջին շարքին վրայ Ազատունին ազատօրէն կը բազմի: Արուեստի նոր քուրմերէն մէկն է ան. կը կախարդէ երգին մաքուր դաշնակովը, Սափոյին պէսածականներու ժուժկալ է, զի «L'adjectif est le plus grand ennemi du substantif», ինչպէս ըսած է Վոլթէր:

Հ. Ս. ԵՐԵՄԵԱՆ

(*) Բ. Շարք. տպ. Պոլիս, 1928: գին 50 ղրուշ:

ԼԵՆԻՆԳՐԱԴԻ շրջանին մէջ սաստիկ ցուրտ կ՚ընէ: Քանի մը օրէ ի վեր գայլեր կը յարձակին՝ ջարդելով շրջանի արջառը:

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԹԱՒՐԻԶ 8 հոկտ.— Հ. Յ. Դ. «Վրէժ» կոմիտէի նախաձեռնութեամբ, հոկտ. 6ի շաբաթ երեկոյին տեղի ունեցաւ «Դաշնակցութեան Օր»ի տօնակատարութիւնը: Ներկայ էին կուսակցական ընկերներ եւ աշակերտներ:

«Մեր Հայրենիք»էն յետոյ հանդէսը բացաւ ընկ. Գ. Յակոբեանը, առաջարկելով յոտնկայս յարգել յիշատակը հայկական ազատագրութեան եւ հայրենիքի անկախութեան ճամբու վրայ ինկած մեր բազմահազար նահատակներու:

Ներկաներու ցանկութեամբ հանդէսին նախագահեց վաստակաւոր ընկեր Սամսոն Թադէոսեանը, որ մօտ 30 տարիէ ի վեր կը գործէ Ատրպատականի մէջ:

Ընկ. Գ. Յակոբեանը աւուր պատշաճի բանախօսութեամբ բնորոշեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան բարոյական եւ քաղաքական նշանակութիւնը հայ կեանքի մէջ, եզրակացնելով.

«Իւրաքանչիւր դաշնակցականի հոգիին եւ սրտին մէջ դրոշմուած է «Մահ կամ Ազատութիւն» նշանաբանը, որուն իրականացման համար մենք տասնեակ հազարաւոր զոհեր տուած ենք: Քիչ կը մնայ, որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը բոլորէ իր գոյութեան 40 տարին: Այս հսկայ հաւաքականութիւնը շարժեր է հայ ժողովուրդի ինքնագիտակցութիւնը, ղեկավարելով անոր ազատագրական եւ մշակութային կեանքն ու շարժումները: Ռուսական եւ տաճկական բռնութեանց մէջ ծնունդ առաւ Դաշնակցութիւնը, որուն գոյութիւնը այնպիսի հողի մը վրայ դրուեցաւ, որ յաջողութեամբ զարգացաւ արտաքին բռնութեանց մէջ. արագաբար տարածուեցաւ եւ դարձաւ համահայկական կուսակցութիւն»:

Արտասանութիւններէն յետոյ բանախօսեց ընկ. Տէր Յակոբեանը, որ փաստերով, եւ թուական տուեալներով հաստատեց թէ— «Հայաստանն ամենաքիչ հող եւ բընակչութիւն ունեցող երկիրն է, Հայաստանի բնակչութիւնը երթալով կը պակսի: Երկրի մէջ այժմ 300,000 բնակչութեան տեղ կայ, բայց Խ. Հայաստանի վարիչները ամուր փակած են երկրին դռները: Երբ կը պահանջենք Ղարաբաղ, Սուրմալուն, Կարս եւ Նախիջեւանը կ՚ըսեն թէ՝ դաշնակներու հոգեբանութիւն է: Բարոյական այլասերումը դէպի անկում կը վարէ մեր ժողովուրդը երկրի մէջ: Անբարոյականութիւնը սոսկալի աւերներ կը գործէ: 18—25 տարեկան երեսեռ երիտասարդութիւնը դէպի բարոյական եւ ֆիզիքական քայքայման անդունդը կ՚երթայ: Եւ այս սարսափելի բռնապետութեան տակ հայ ժողովուրդը կորուստի մատնուած է: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է որ պիտի փրկէ Մայր Երկիրը կորուստէն, ստեղծելով ազատ եւ անկախ Միացեալ Հայաստանը»:

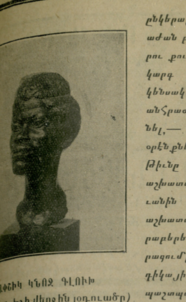
Հանդէսի նախագահ ընկեր Սամսոնը հետեւեալ կերպով փակեց հանդէսը

— «Երբ Սուլթան Համիտ 1890ի վերջերը հայութեան սիրելի Խրիմեան Հայրիկը աքսորեց Երուսաղէմ, Վասպուրականի ազատասէր Արծիւը իրեն այցելողներէն մէկին ըսեր էր— Է՜հ Արծիւը ճնճղուկի վանդակին մէջ փակեր են. «այս ալ կ՚անցնի...:» Հիմա այդ նոյն խօսքը ես կ՚ըսեմ. խորհրդային բռնապետութիւն ժամանակաւոր է, այս ալ կ՚անցնի...»:

Հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ բանուոր»ով:

Ծովեցի

ՆՈՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒ[...]

…ԲԱՖՇԻԿ ԿՆՈՋ ԳԼՈՒԽ
(…ի վերջին յօղուածը)

…ԸՆ ԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

…պէս գրած էինք երէկ-…թիւով, Ֆրանսայի Արմա-… եւ Արմատական - ընկեր-…ականներու Համագումարը …ցաւ Նոյ. 3ին, Անժէրի մէջ, …մօտ պատգամաւորներով։ …ը նախագահէր Վօքլիւզի ե-…փոխանըլտուար Տալատիէ նախ-…նախարար, որ խօսք առնելով, …հանուր ակնարկ մը նետեց …ակցութեան գործունէութեան …երկայ դիրքին վրայ.— Ոչ …կուսակցութիւն ըսաւ, այն-…սաստիկ ու անարդար յար-…ան ենթարկուեցաւ որքան … մէկ կողմէ, ան ստիպուե-…կուրծք տալ քննադատու-…ներուն բոլոր անոնց, որոնք …պահերու մէջ չուզեցին մե-…ին բաժնել կառավարական …պատասխանատուութիւնը, եւ սա-…կը յաւակնէին մեր վրայ …ածել աշխատաւոր դասակար-…կրած յուսախաբութեան …ները, մինչդեռ կորովով …պաներ էինք զանոնք։

…Միւս կողմէ, մինչդեռ, գրե-…ղերական պարագաներու բե-…ով, մեծամասնութեամբ յա-…էինք խորհրդարանային ապ-…յին միութեան, որ ժամանա-… կազմ մըն էր, արդիւնք՝ …ական պայմաններու, ամէնէն …անարգանքներուն եւ ամէ-…կեղծ գրպարտութիւններուն …ենթարկուեցանք քաղաքական այս …թեան առաքեալներուն իսկ …էն։

…բայց շնորհիւ մեր կուսա-…երու անձնուիրութեան, կորո-…դիմադրեցինք բոլոր այս յար-…ներուն եւ պահեցինք մեր …ները»։

…երկրորդ նիստին, աշխատան-…Նախկին նախարար Տիւրաֆուր …կութիւն մը ըրաւ ըն-…քաղաքականութեան մա-…ակնարկ մը նետելէ յետոյ ընկերային ապահովագրութեանց, աժան բնակարաններու օրէնքնե-րու քուէարկութեան վրայ, յիշեց կարգ մը խնդիրներ զորս կենսական կը նկատէ եւ որոնց անհրաժեշտ է արագ լուծումը գտ-նել,— կիրարկուած ընկերային օրէնքներու խիստ գործադրութիւ-նը եւ ժողովրդականացումը, աշխատանքի միջազգային դի-ւանին կորովի օժանդակութիւն, աշխատանքի արկածեալներուն վե-րաբերեալ օրէնքին արագ վաւե-րացումը ծերակոյտին կողմէ, սէն-դիկայի իրաւունքներուն ջերմ պաշտպանութիւն, անմիջական հաս-տատում անգործներու օժանդակ կազմակերպութիւն մը, նաեւ հաս-տատում նուազագոյն աշխատա-վարձի սակի մը եւայլն։ Ըստ Տիւ-րաֆուրի, ասոնք են այն կենսա-կան հարցերը, որոնցմով պիտի զբաղին ամէնէն առաջ կուսակցու-թեան երեսփոխան անդամները։

Այս տեղեկատուութեան եզ-րակացութիւնները ընդունուեցան առանց վիճաբանութեան։ Տեղե-կագիրներ կարդացուեցան հողա-յին հարցին, երկրագործական վարկի եւ պետութեան բարեկար-գութեան մասին, հիմնուած հա-մագործակցական եւ անտեսական ուժերուն վրայ։

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ-ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ֆր. Հանրապետ. ընկերվարա-կան կուսակցութեան 18րդ հա-մագումարը բացուեցաւ առջի օր։ Համագումարը միաձայնու-թեամբ քուէարկեց իր խորհրդա-րանական խմբակին ընդունած յարաբերութիւնը՝ կուսակցու-թեան տեսաբանութեան մասին։

Ահա գլխաւոր գիծերը։

«Մեկնելով այն սկզբունքէն թէ՝ կարելի չէ «ընկերութիւններու կառավարութիւնը» ըմբռնել առան-կավար հասարակակարգէն դուրս, Հանրապետական ընկերվ. կուսակ-ցութիւնը յստակօրէն կը զանա-զանուի ընկերվարական վարդա-պետութենէն, (S. F. I. O.) որ հաւատարիմ մարքսիզմի, արդա-րութիւնը կ'ըսպասէ յեղափոխու-թենէն։ Պէտք չէ պայքար յայ-տարարել արտադրութեան դէմ, այլ պէտք է թոյլ տալ աշխա-տաւորին որ ընկերակցի արտա-դրութեան։

Վճռապէս աշխարհական եւ խաղաղասէր Հանր. ընկերվ. կու-սակցութիւնը գործունէութեան իբր եզանակ կ'որդեգրէ աշխատակ-ցութեան անկեղծ եւ անշահախն-դիր կամք մը՝ բոլոր ձախ կու-սակցութիւններուն հետ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— 1895ի դէպքէն սկսեալ Լիոնը ունեցած է հին գաղութ մը, կարգ մը բարեկե-ցիկ հայրենակիցներու ժառանգ-ներ ճիւղին վերաբերեալ հաստա-տութիւններու ստեղծումով։

Իզմիրի աղէտէն յետոյ սկսաւ ստուարանալ գաղութի թիւը, սակայն 926ի գործազրկութիւ-նը պատճառ դարձաւ որ գա-ղութի որոշ մէկ մասը ցրուի զանազան շրջաններ։ Այսօր զոր-ծերը առատ ըլլալով, շրջաննե-րէն կրկին սկսած են խումբ խումբ դառնալ անոնք։ Առայժմ բնակարանի տագնապը բացար-ձակ է եւ մտատանջութեան գլ-խաւոր պատճառներէն մէկը։ Նախկին 100 ֆրանքնոց սեն-եակը այսօր 120ով վարձել կա-րելի չէ։ Նուազագոյնը պէտք է 140 ֆրանք վճարել բնա-կելի սենեակ մը ճարելու հա-մար։ Նրախայ ունեցողներու համար այդ ալ անկարելի է, ո-րովհետեւ ուր որ ալ դիմես սենեակ վարձելու, առաջին հար-ցումը կ'ըլլայ զաւակ ունի՞ս։ Այս պատճառով մարդ իր տե-ղէն չի շարժիր, հակառակ անոր որ շատ մը տեղեր 4էն 8 հոգի միեւնոյն սենեակին մէջ կը բնակին, առողջապահական ան-նպաստ պայմաններու տակ։ Տանտէրը երբ մէկ վարձակալէ չախորժի, ժամը 10ին լոյսերը կը մարէ եւ ջուրը օրուան որոշ ժամերուն միայն կը ձգէ։ Բիչ չէ նաեւ թիւը անոնց որոնք անձնագիրներու անկանոնու-թեան պատճառաւ անխղճօրէն կը շահագործուին «սմսար»ներու կողմէ։

Առ հասարակ բոլորն ալ կ'աշխատին եւ իրենց գործերէն գոհ են։ Վճարումները երկու տեսակ են կտորի վրայ եւ ժա-մով։ Կտորով աշխատողներ ժա-մը մինչեւ 4.50 ֆր. կը շահին, մասնագէտ արհեստաւորներմին-չեւ 5—6 ֆր. միջին հաշուով 8 ժամուան աշխատութեան փո-խարէն 35—40 ֆր.։ Ժամով աշ-խատողներուն կը վճարուի 3.20էն 3.50, ութ ժամուան փո-խարէն 24·28 ֆր.։ Կիները 8 ժամուան օրավարձք կը ստա-նան 16—20—22 ֆր.։

Գ. Թաղապետարանի շրջանը կատարելապէս հայկական կեդ-րոն դարձած է։ Այս շրջանին մէջն են առհասարակ բոլոր հայ առեւտրականներն ու արհես-տաւորները։ Լիոնի հայ գաղու-թը կարելի է երկու դասակարգի բաժնել,— Ա. անհատական գործ ունեցող եւ Բ. օրավարձքով աշ-խատող (բանուոր)։ Կան 3—4 գործարանատէրեր, որոնք իրենց սեփական հաստատութիւններն ունին, առհասարակ մետաքսի ճիւղին վերաբերեալ։ Ասոնք գրեթէ հայ գործաւորներ չունին իրենց մօտ, ազգային ոեւէ գոր-ծով չեն հետաքրքրուիր եւ կը բնակին Լիոնի մօտակայ ար-ուարձաններ։ Ցետոյ ունինք մէկ բժիշկ, 3 ատամնաբոյժ, 2 գեղագործ, մէկ առեւտրական գրասենեակ, 8 ճաշարան_սրճա-րան, 8 նպարավաճառ, 2 անու-շեղէն պատրաստող, մէկ նոր կօշկավաճառ, 10 դերձակ, քանի մը ուրիշի մօտ աշխատողներ, 3 կօշկակար, 2 ոսկերիչ, 7 սափ-րիչ, 2 ժամագործ, մէկ մսավա-ճառ, 10 ինքնաշարժի մեքենա-վար, 2 տպարան, մէկ վառարան նորոգող (քարիւղի), մէկ շէնքի ներկարար, եւ կարգ մը մանր առեւտրականներ՝ մարզէններու մէջ։

Ազգային Մարմիններ.— Առա-ջին անգամ 1918ին է որ կազ-մուած ու կառավարութենէն վա-ւերացուած է Ազգ. Միութիւն մը, որ վերակազմուեցաւ 1925ի փետրուարին։ Ներկայիս կան եր-կու Ազգային Միութիւններ՝ եր-կու քահանայով, մէկ մատուռ։ 1927 դեկտեմբեր 4ին օրինա-ւորապէս ընտրուած թեմական Խորհուրդը կը շարունակէ իր գործը։ Շրջաններէն Տէսինը, Ֆօն տը Շէրիւին, Վիէնը, Կրը-նոպլը, Լանսէյը, Վալանսը եւ Ֆօն տ'Օզնան կապուած են օ-րինաւոր Վարչութեան։ Թիւ 2 Միութիւնըիր հոգեվարքի օրերը կ'ապրի։ Շրջաններէն զատ Լիոնի մէջ ալ լքուեցան հնչա-կեաններու կողմէ։ Նոյնպէս Մա-նուկ Գասապեանի եւ երեք հե-տեւորդներու ռամկավար ակումբէն հրաժարումով խարխուլ շէնքէն քար մը եւս ինկած ե-ղաւ։

Փափաքելի էր առանձին գլուխով մը ներկայացնել ծնունդ-ներու եւ մահերու ճշգրիտ թի-ւը, սակայն Ազգային իշխանու-թիւններու անջատ գործունէու-թեանց պատճառաւ առանձին անկարելի է ճշգրիտ պատկեր մը տալ։ Բացի Ազգ. Միութե-նէն կան նաեւ հետեւեալ Մար-մինները.— Հ. Յ. Դ. ուժեղ Շրջ. Կոմիտէ մը՝ իր տասը խումբե-րով (յոյս կայ մօտերս նոր խումբ մը եւս կազմել), խոս-տումնալի ուժերէ բաղկացած Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւն մը, որը սկսած է հետաքրքրու-թիւն ստեղծել գաղութիս մէջ իր կազմակերպած դասախօսու-թիւններով, Եւրոպահայ Կարմիր Խաչի եռանդուն ու ժրաջան մասնաճիւղ մը՝ 40 անդամուհի-ներով, արժանի գաղութին հա-մակրանքին, Ս. Դ. Հնչ. երկու մասի բաժնուած մասնաճիւղ մը, միեւնոյն վիճակին ենթակայ ռամկավար ակումբ մը, Զ. Ե. Ռ. Մ. մասնաճիւղ մը՝ աշխոյժ եւ ուխտեալ երիտասարդներէ։ Հ. Մ. Ը. Մ., որ շատոնց կոր-սնցուցած է իր գլուխը շնորհիւ Թուլակազմ Վարչութեան, եւ Խարբերդի, Բարձր-Հայքի, Տա-րօն-Տուրուբերանի, Հաճընի, Աֆ. Գարահիսարի, Մարաշի, Զար-սանճաքի, Արաբկիրի, Պոլուի Բիւթանիոյ, Պոլսոյ, Աքշէհիրի, (երկուքը անուանապէս), Սե-բաստիոյ (գրեթէ լուծուած) Հայր. Միութիւնները Մալաթիոյ ու Դատէմի (Խարբերդ) Կըր-թասիրացներն ու Բալուի Իրե-րօգնութեան Մարմինը։ Հակա-ռակ անոր որ այս մարմինները իրենց ծրագիր-կանոնագրի մէջ ունին մասնաւոր «յօդուածներ» նոր սերունդը այլասերումէ փրկե-լու համար, դժբախտաբար մինչեւ հիմա ոչ մէկը արդարացուցած է իր վրայ դրուած յոյսերը.չէ դրա-ղած մանկապարտէզի մը կեն-սական հարցով։ Այս անտարբե-րութեան պատճառաւ մանուկ-ները ստիպուած կամ թաղային վարժարան կը յաճախեն եւ կամ առտուընէ մինչեւ իրիկուն ան-նպատակ կը թափառին փողոց-ները։ Կ'իմանամ թէ Բարեգործա-կանի մասնաճիւղ մըն ալ գոյու-թիւն ունի։ Չգիտեմ ի՞նչ բանի համար կազմուած է, եւ կամ ինքն ալ միւսներու անտարբե-րութեան ախտէն վարակուած, շերամի պէս չորս քո՞ւն կը քնանայ։

Յրթ. Նիկողոսեան

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Վա-լանսի Շրջանային Կոմիտէն, Հոկտ. 31ին կազմակերպած էր հրապա-րակային բանախօսութիւն մը Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ։ Բեմը զարդարուած էր Հ. Յ. Դ. զինանշանով, եռագոյն դրօշակ-ներով եւ յեղափոխական նահա-տակներու նկարներով։ Հակառակ աննպաստ-անձրեւոտ օդին, որոշ-եալ ժամուն հոծ բազմութիւն մը ներկայ էր Սինէմա Ս. Լուի սրա-հին մէջ լսելու Դաշնակցութեան խօսքը եւ յարգելու նահատակ-ներու յիշատակը։

Նախագահ ընկ. Վ. Շէհրէր-եան հանդէսը բացաւ օրուան պատշաճ խօսքերով, որմէ յետոյ երգչախումբի կողմէ երգուեցաւ «Մշակ Բանուորը»։ Արտասանու-թիւններէ, նուագէ, երգերէ յե-տոյ, ներկայացուեցան կենդանի պատկերներ գեղջկական կեանքէ, որ խնկապէս գնահատելի էին։ Ղա-եւ տեղի ունեցան պարեր։ Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Ա. Ջամալ-եան որ ներկայացուց հայ ժողո-վուրդի անցեալ սարկական վիճա-կը, Հ. Յ. Դ. ծագումը, անոր կա-տարած յեղափոխական - քաղա-քական, ազատագրական - մշակու-թային գործերու գլխաւոր գի-ծերը եւ վերջացուց. «որքան ատեն որ հայ ժողովուրդն անգամ մը եւս կը գտնուի հին եւ բռնապե-տական օրերու զարհուրելի վիճա-կին մէջ որքան ատեն որ Հայը իբրեւ ազատ քաղաքացի ի վիճա-կի չէ վայելելու իր տարրական ի-րաւունքները, Հ. Յ. Դ. պիտի շա-րունակէ իր գործունէութիւնը. մինչեւ որ օր մը նորէն հայրենի բարձունքներ էն եւ Միացեալ անկախ Հայաստանի բարձրաբերձ Արարատի ստորոտը ազատօրէն ծածանի սերունդներու եւ նահա-տակներու արիւնով նուիրագոր-ծուած հայկական եռագոյնը»։

Երգուեցան բուռն ծափերու մէջ «Յառաջ նահատակ»ը եւ փակուեցաւ ժամը 12ին՝ «Հայաս-տանից եկած գինուոր»ով։

Միջանկեալ եղաւ հանգանա-կութիւն մը. ընկերները նուիրեցին իրենց մէկ մէկ օրա՛ւաները, նաեւ մասնակցեցան համակիրներ։

Բանախօսութենէն վերջ, ներ-կայութեամբ 100է աւելի ըն-կերներու եւ համակիրներու, տըր-ուեցաւ թէյասեղան մը ի պատիւ ընկ. Ջամալեանի։ Երեկոյթը վերջացաւ տաքուկ մթնոլորտի մը մէջ։

Վեճունի

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

Ձեր Նոյեմբեր 2ի «Տօմսեր»ը՝ Պարոյրստորագրութեամբ, նուիր-ուած են Առաքինութեան Մըր-ցանակներուն։

Հայրենակցական միութիւն-ներու եւ արժանահաւատ անձե-րու տեղեկագիրներն ու գրաւոր վկայութիւնները եւ առնուած մասնակի տեղեկութիւններ հիմ կազմեցին ընտրական Մասնա-խումբին միաձայն որոշման, հինգ հայուհիներու մասին։ Պ. Պարոյր որ կը թուի գիտակ ըլ-լալ արժանաւորագոյններու գո-յութեան, կրնար որոշեալ եր-կամսեայ պայմանաժամին ներ-կայացնել իր ընտրելիները, ո-րոնք սիրայօժար նկատի պիտի առնուէին եւ մասնակցէին մրր-ցումի։

Առաքինութեան Մրցանակը աղքատի բաշխուած դրամ մը չէ։ կրնայ ըլլալ որ ընտրեալ հայուհիներին մէկը կամ երկու-քը այսօր հասած ըլլան բաղդա-տաբար բարեկեցիկ վիճակի մը։ Նեօյեհի Հայ Օրիորդներու Նպա-տակը եղաւ յարգանքի եւ քաջա-լերանքի ցոյց մը ընել անոնց անցեալին, ինքնօգնութեան, անձ-նուրացութեան ու կեանքին եւ ատով իսկ անուղղակի դաս մը տալ «կազմակերպեալ մուրա-ցիկներու» եւ «յաւիտենական ուսանողներու», որ կ'արատաւո-րեն հայ անունը։

Գալով հայ որբերու հետ ա-մուսնացող որբուհիներու օժիտի պատրաստութեան օգնելու խնդ-րոյն, շատ գովելի է գաղափա-րը եւ Պ. Պարոյր կրնայ, քիչ մը աւելի փափկանկատ տողերով՝ ներկայացնել զայն Փարիզի հայ Տիկնանց Միութեան նկատառ-ման։

Ռ. Որբերեան
Խորհրդական Ն. Հ. Օ. Միութեան

ՏԱՐԵԳԼՈՒԽԸ ՄՕՏ Է։ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒ ՈՒՆԻ՞Ս

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (67)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VII

— Թուղթեր ունի՞ս։
— Ի՞նչ։
— Թուղթեր. բացատրեց Կրա-…
— Այո՛, ծննդագիր։
— Այո՛, ծննդագիր ունիմ …կուրծքը շօշափելով։ Հոս է։
— Ցուցո՛ւր տեսնեմ։
…դեղնած թուղթ մը հա-… մինչդեռ Անանիա կը մտա-…հոգութեամբ փնտռտուք-… վրայ երբ կը փափաքէր …ընդունել Օբինուի թուղթերը։ Կրացիա Ոլիէն առաւ թուղթը, …ային տուաւ որ կարդայ եւ …դարձուց։
— Ինչո՞ւ այս թուղթը առեր ես։
— Ամուսնանալու համար Զե-…նոյին հետ...

— Կո՞յրը, վրայ բերաւ Կրա-ցիա, այդ աղտոտ ու փտարարածը։

Անանիա լռեց եւ շարունակեց վեր վար պտըտիլ։ Հովը կը սուլէր տնակին շուրջ։ Անանիա կը մտա-ծէր ընելիքին վրայ, կը կարծէր որ պարտականութեան մէկ մասը կատարած էր արդէն։

—Կանչելու է Կրացիան որպէս զի երթայ կօշիկ եւ զգեստ գնէ, ուտելիք առնէ։ Յետոյ մեկնելու եմ...։ Հոս ալ ընելիք չմնաց...։ Ա-մէն բան վերջացած է, կրկնեց մտքի անհուն տխրութեամբ, այո՛, ամէն բան վերջացած է։

Մտածեց մօրը քովը նստիլ, հարցնել թէ ինչպէս ապրած էր եւ քաղցրութեան ու ներողու-թեան բառ մը արտաբերել. բայց չէր կրնար, մօրը նայելով կը զգուէր, որովհետեւ կը հոտէր։ Կը փափաքէր շուտով հեռանալ, բայց բան մը զինք կը բռնէր, կը զգար որ այդպէս վերջ ունենալու չէր իրենցտեսակցութիւնը. կը մտածէր որ Ոլի թերեւս վախին եւ ամօթին մէջ ուրախ էր գեղեցիկ, ուժեղ զաւակ մը ունենալուն համար։ Իր զզուանքին, իր ցաւին մէջ ինքն ալ գոյգն մխիթարութիւն մը կը զգար ինքնիրեն ըսելով.

— Գոնէ անբան չէ, կարելի է դեռ փրկել. անգիտակից է, բայց ոչ լիրբ։

Ընչուշտ պիտի չըմբռստանայ։ Սակայն Ոլի ըմբոստացաւ։

— Ուրեմն, ըսաւ Անանիա եր-կար լռութենէ ետք, դուն հոս պիտի մնաս մինչեւ որ գործերս կարգի դնեմ։ Կրացիան զգեստ եւ կօշիկ պիտի գնէ...։

Վշտալի եւ խռպոտ ձայնը հնչեց ուժով մը։

— Ես բան մը չեմ ուզեր։ Ես չեմ...

— Ինչպէ՞ս ոչ, հարցուց Անա-նիա կանգ առնելով։

— Հոս չեմ կենար։

— Ի՞նչ, կանչեց Անանիա, ա-ռաջ ծռելով, բռունցքները սեղ-մելով եւ աչքերը մեծ բանալով։
— Բացատրէ՛ ըսածդ։

Ա՜հ, ուրեմն ամէն բան վեր-ջացած չէր։ Դեռ կը համարձակէր, դեռ չէր հասկնար որ զաւակը տա-ռապած եւ պայքարած էր նպա-տակի մը համար,—գտնել մայրը, ազատել ցեխէն եւ դատարկապոր-տութենէն նոյն իսկ ապագան զո-հելով։ Ինչո՞ւ չէր ուզեր մնալ, կ'ու-զէր փախի՞լ նորէն։ Չէ՞ր հասկնար որ պիտի արգիլէր ատիկա ոճիրի մը գնով իսկ։

— Բացատրէ՛, կրկնեց, բար-կութիւնը հազիւ զսպելով։

Կեցաւ մտիկ ընելու համար. կը դողար, եղունգները ափին մէջ կը մտնէր, կ'այլափոխուէր դէմքը անանուն ցաւի մը ազդեցութեան տակ։

Կրացիա կը դիտէր զինք, պատ-րաստ վրան խոյանալու՝ եթէ հա-մարձակէր Ոլիի դպչելու։ Երեք վայրի արարածներուն միջեւ, հա-ւաքուած օճախին շուրջ, խան-ձող փայտի մը կապտորակ բոցը կը պլպլար, կը ճարճատէր, կուլար կարծես։

— Մտի՛կ ըրէ, ըսաւ Ոլի քիչ մը ոգեւորուելով. մի՛ բարկանար, որովհետեւ այլեւս անօգուտ է բարկութիւնը։ Չարիքը կատարուած է եւ մէկը չի կրնար դարմանել, կրնաս զիս սպաննել, բայց օգուտ մը չես կրնար քաղել ատկէ։ Միակ բանը որ կրնաս ընել՝ ատիկա ինձ-մով չզբաղիլդ է։ Հոս չեմ կրնար մնալ, պիտի երթամ եւ դուն ա-նունս պիտի չլսես։ Ենթադրէ որ ինծի հանդիպած չես...

— Ո՞ւր կ'ուզես երթալ, հար-ցուց պառաւը։—Ըսի այդ բաները, բայց չի հասկնար։ Սակայն միջոց մը կայ... Դուն հոս կեցիր փոխա-նակ ուրիշ տեղ երթալու, մէկու մը չենք ըսեր թէ դուն ով ես եւ Անանիա հանգիստ պիտի ապրի իբր թէ դուն հեռուն եղած ըլլա-յիր։ Ինչո՞ւ, մեղք չէ՞ս, եթէ ասկէ երթաս, ո՞ւր պիտի գտնես տեղ մը։

— Աստուած գիտէ...

— Աստուա՞ծ, կտրեց անմի-ջապէս Անանիա, կուրծքին զարնե-լով։ Աստուած կը հրամայէ հնա-զանդիլ ինծի։ Մի՛ համարձակիր, մի՛ կարծեր որ կատակ կ'ընեմ։ Մի՛ համարձակիր քայլ մը առնելու, հակառակ պարագային ամէն բա-նի կարող պիտի ըլլամ։

— Քու բարիքիդ համար, ը-սաւ Ոլի։ Մտիկ ըրէ գոնէ, անգութ մի՛ ըլլար ինծի հանդէպ, մինչդեռ այնքան ներողամիտ ես հօրդ հանդէպ, այն թշուառականին՝ որ կործանմանս պատճառ եղաւ։

— Իրաւունք ունի, ըսաւ պա-ռաւը։

— Լռեցէ՛ք, ըսաւ Անանիա։ Ոլի աւելի քաջութիւն առաւ։

(Շար.) Թարգմ.՝ Հեթում

Ուաշինկթըն, փետրուար 13ին Խորհրդարանի համագումար նիստին մէջ Ծերակոյտի նախագահը կը բանայ պահարանները եւ մեծամասնութիւն շահողը կը հռչակուի Միացեալ Նահանգներու Նախագահ՝ 4 տարուան համար (1929 - 1933):

Սմիթ եւ Հուվըր երկուշաբթի գիշեր իրենց վերջին պատգամը ուղղեցին 43 միլիոն ընտրողներուն: Հուվըր շատ կարճ խօսեցաւ՝ առանց ընտրական պրոպագանդ ընելու և վերջացուց ըսելով թէ մեծապէս վստահ է իր յաղթանակին: Սմիթ մասնաւորապէս խօսքը ուղղեց երկրագործներուն եւ բացատրեց թէ Հուվըրի խոստումները իրականանալու համար երկար ժամանակի կը կարօտին: Երկու թեկնածուներու տարբերութիւնը կը յատկանշուի անով որ Հուվըր կը ներկայանայ իբր պաշտպան երկրագործներու, Սմիթ՝ կուսակից ոգելից ըմպելիներու: Եթէ յաջողի, Սմիթ գիշերային գինետօն մը պիտի սարքէ իր բարեկամներուն: Հակառակ անոր որ Հուվըր աւելի շատ պատեհութիւն ունի յաջողելու, Սմիթ երբեք չէ յուսահատած եւ կը յուսայ թէ վերջին պահուն առաւելութիւնը իր կողմը պիտի մնայ:

Բանտարկուած Հայեր Կեսարիոյ մէջ

Կեսարիայէն «Ժամանակ»ի կը գրեն թէ 1-2 ամիսէ ի վեր Էվէրէկ-Ֆէնէսէէն 8-10 Հայեր Կեսարիա տարուած եւ բանտարկուած են զանազան պատճառներով, որոնք սակայն քաղաքական բնոյթ չունին:

Ամէն օր նոր որբեր եւ գիւղացի աղքատներ Կեսարիոյ Առաջնորդարանը կը դիմեն՝ նիւթական օգնութիւն խնդրելու համար:

Թալասի 100 որբերը հետզհետէ Սուրիա կը փոխադրուին: Այս առթիւ Թալասի ամերիկեան ներկայացուցչութիւնը 2000 ոսկի խնդրած է Պէյրութի Ամերիկեան Նպաստամատոյցէն, իբրեւ ճամբու ծախք 53 որբերու: Մէկ որբի համար անցագրային ծախք կ'ըլլայ 350 ղրշ.:

Ալիւրը սղած է Կեսարիոյ շրջանին մէջ: Օդերը ցրտած, Արգէոսը բոլորովին ճերմկած:

Էվէրէկ-Ֆէնէսէի եկեղեցին

Կեսարիայէն Պոլսոյ թերթերուն կը գրեն թէ Էվէրէկ-Ֆէնէսէի Հայոց եկեղեցին, որ տարիէ մը ի վեր Թուրք իշխանութեանց կողմէ գրաւուած ըլլալով փակ կը մնար, բացուած է: Տեղւոյն Հայերը նախապէս լատինատառ Թուրքերէնով խնդրագիր մը ներկայացուցած էին Մուսթաֆա Քէմալի, որ հրամայած է անմիջապէս Հայերուն վերադարձնել եկեղեցին:

Կեսարիոյ Ս. Լուսաւորիչ եւ Էվէրէկ-Ֆէնէսէի նորաբաց եկեղեցիներուն մէջ գոհաբանական աղօթքներ կատարուած են այս առթիւ...:

Ո՞վ պիտի ըլլայ Ռումանիոյ վարչապետը

Ռումանիոյ նախարարական տագնապը դեռ չէ լուծուած: Հեռագրի մը համաձայն, խնամակալ ժողովը նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը յանձնած է Լոնտոնի ռումանական դեսպան Թիթուլէսքուի, որ Լոնտոնէն ճամբայ ելաւ դէպի Պուքրէշ: Առջի օր հանդիպեցաւ Փարիզ եւ տեսակցեցաւ Պրիանի եւ Ֆիլիփ Պերթըլոյի հետ:

Գիւղացի կուսակցութեան վարիչ Եուլիոս Մանիու չընդունեց մասնակցիլ միացեալ կառավարութեան, յայտնելով թէ իր կուսակցութիւնը պատրաստ է առանձին ստանձնելու իշխանութեան պատասխանատուութիւնը:

Կացութիւնը Ուկրայնայի մէջ

«Տէյլի Մէյլ»ի Ռիկայի թղթակիցը կը հաղորդէ, որ վերջին տասնըհինգ օրուան ընթացքին ըմբոստութիւններ ծագած են Ուկրայնայի մէջ: Անօթի գիւղացիներ սպաննած են բազմաթիւ տեղական խորհրդային պաշտօնեաներ եւ այրած պետական շէնքեր: Քիեւի շրջանին մէջ, գիւղացիները թակարդի մը մէջ ձգելով սպաննած են կէփէուի կողմէ իրենց դէմ ղրկուած 120 զինուորներ: «Պրաւդա» կը պահանջէ կառավարութենէն անխնայ զսպել այս ըմբոստութիւնը:

Միւս կողմէ ուկրայնացի տարագիրներու կազմակերպութեանց Միութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան եւ Միջազգային Կարմիր Խաչին ղրկած է կոչ մը, որուն մէջ կ'ըսէ.

«Ութ տարի անցաւ Ուկրայնայի ռուսական գրաւումէն ի վեր: Այդ ութ տարիներու ընթացքին մեր հարուստ երկիրը, որ ցորեն կը հայթայթէր ամբողջ Եւրոպայի եւ որ մինչեւ հիմա «Եւրոպայի շտեմարանը» անունը կը կրէ, ա՛յն աստիճան կործանած եւ աղքատացած է, որ նոյն իսկ ինքզինքին չի կրնար բաւել:

«Բոլշեւիկեան օտար իշխանութիւնը բռնի իրեն հպատակեցնելով Ուկրայնայի Հանրապետութիւնը, անոր բնակչութենէն մաս մը՝ հազարներով՝ Սիպերիա աքսորեց. նոյնպէս գրաւեց ժողովուրդին անհուն հարստութիւնները, զորս Ռուսիա տարաւ եւ հոն ծախեց՝ փակելու համար իր աշխարհակալ բանակին ծախքերը եւ ապրեցնելու համար դասը այն գործակալներուն, որոնց պաշտօնն է խռովութիւններ սերմանել ամբողջ աշխարհի մէջ»: Արդէն 1921-1922ին Ուկրայնա սարսափելի սովի մատնուեցաւ եւ քանի մը միլիոն Ուկրայնացիներ մեռան: Այդ շրջանին աղէտը կատարեալ պիտի ըլլար, եթէ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի քաղաքակիրթ ժողովուրդները օգնութեան չփութային:»

Կոչը կը վերջանայ, մատնանշելով Ուկրայնայի սպառնացող վտանգը եւ յանուն ժողովուրդներու եղբայրակցութեան, օգնութիւն կը խնդրէ սովէն մեռնելու դատապարտուած 3 միլիոն Ուկրայնացիներու:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԶՕՐ. ՓԱՆԿԱԼՈՍ երաշխաւորութեամբ ազատ արձակուեցաւ:

ՕՏԷՈՆԻ տնօրէն Ֆիրմէն Ժէմիէ ծանր հիւանդ է:

ՍԵՐՊԻՈՅ Թագաւորն ու Թագուհին Փարիզ հասան:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ 43 միլիոն ընտրողներէն 14 միլիոնը կիներ են: Ամերիկեան երեսփ. ժողովի թեկնածուներուն մէջ 7 կիներ կան:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ Շահը դէպի Խուժիստան իր պտոյտներուն սկսելով Ահվազ հասաւ:

«ԿՈՄՍ ՑԷՓԼԻՆ» Ֆրիտրիխսհաֆէնէն Պերլին գնաց: Շթաաքէնի կայանին մէջ 100,000 գերմաններ այցելեցին հսկայ օդապարիկին: Տոքթ. Էքէները ընդունուեցաւ Հինտէնպուրկի կողմէ: Ցէփլինը երէկ առաւօտ ժամը 6ին Պերլինէն ճամբայ ելաւ դէպի Ֆրիտրիխսհաֆէն:

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ժուանվիլի մասնաճիւղին կողմէ 1 Դեկտ. Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Թէթ-Նուարի հանրածանօթ սրահներուն մէջ: 20 Quai Beaubourg, Joinville-le-Pont.

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Մալաթիոյ Կրթ. ընկ.եան Լիոնի մասնաճիւղի կողմէ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին վեցերորդ քաղաքապետարանի սրահին մէջ, 84 Rue Seze; *Կը ներկայացուի՝*

«ԹԻՒ 5 ԽԵԼԱԳԱՐ»Ը *տեղի կ'ունենան արտասանութիւններ, երգ, նուագ եւ վիճակահանութիւն:*

Մ Ո Ւ Տ Ք Ը Ա Զ Ա Տ Է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Տրամաթիք Ստուդիան ղեկավ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ 10 Նոյեմբ. Շբ. երեկոյ ժամը 8.30ին, 84 Rue Chape, պօն Թէաթրի մէջ Առաջին անգամ կը ներկայացնէ Մ. Մարութեանի՝

Խ Ա Ւ Ա Ր Ի Մ Է Ջ Է Ն

Կը մասնակցին՝ Տիկ. Տիկ. Սիրուշ, Սօնիա, Ակաեան, Պ. Ս. Ազարեան եւ Ստուդիայի լաւագոյն ուժերը:

Գ Ի Ն Ե Ր Ը Ս Ո Վ Ո Ր Ա Կ Ա Ն

ԾԱՆՕԹ.— Նոյն ներկայացումը՝ վալանսի մէջ Նոյեմբեր 17ին, իսկ վիէնի մէջ՝ Նոյեմբեր 18ին:

Հ. Յ. Դ.

Շավիլի Արդութեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկեր-ընկերուհիները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 28 Rue Anatol France, Chaville. *Մոնփառնասի կայարանին դիմացի սըրճարանը: Ներկայանալ անդամատետրով:*

ՑՈՒՑԱՏԵՍՏ

ՅԱՐԴԳՈՂԻ երեկոն վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին: Կը խօսի՝ Պ. Ա. Զօպանեան: Նիւթ՝ մեր բանաստեղծները (Դուրեան, Պէշիկթաշլեան, Մեծարենց եւ Տէրեան): Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՓԱՐԻԶԻ Աղքատախնամ ընկերութեան օժանդակ Նէօյիի Հայ Օրիորդաց Միութեան հիմնած հինգ առաքինութեան մրցանակներու բաշխումի հանդէսը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 184 Bld, St. Germain, Salle de Géographie. Մուտքը ազատ է: Հանգանակութիւն չկայ:

ԱԶԴ

Հ. Մ. Ը. Մ-ի տասնամեակին առթիւ, Հ. Մ. Ը. Մ-ի Պուլկարիոյ Շրջանային վարչութիւնը դեկտեմբերի սկիզբը հրապարակ պիտի հանէ բացառիկ եւ պատկերազարդ հրատարակութիւն մը: Աշխատակցելու հրաւիրուած անդամներէն Պ. Պ. Թ. Մեծատուրեանէ, Կ. Ուշագլեանէ, Գ. Շահինեանէ, Գ. Մեծատուրեանէ, Մ. Ասատուրեանէ, Հ. Թօփաքեանէ եւ Ֆրանսայի միւս մասնաճիւղերու վարչութիւններէն (այս վերջիններուն գործունէութեան ամփոփ համարատուութիւններով) կը խնդրուի իրենց գրութիւնները եւ լուսանկարները փութացնել, յանձնելով «Արաքս» լուսանկարչատունը (9 Rue Papillon, Paris) Պ. Գ. Ճօլօլեանի եւ կամ ուղարկել ուղղակի հանդէսին խմբագրական մարմինին, հետեւեալ հասցէով. M. H. Martayan, 12 Rue Sehunovo. Sofia, Bulgarie.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Միսաք Օգումուշեան, հօր անունը Նազարէթ, մօր անունը Շարլաթան: երկու տարի առաջ կը գտնուէր Պէյրութ, Անթիլիասի որբանոցը: Այժմ Եգիպտոս մեկնիլը իմացուած է: տեղեկացնել՝ Stepan O. Koumouchianի, 3 Rue Victor Hugo, Beaucaire (Gard) France. կը խնդրուի եգիպտահայ թերթերէ արտատպել:

— Կը փնտռուի Կեսարիոյ Սաճըր գիւղէն Գրիգոր Սէֆէրեան, մօր անունը Եղսա, եղբայրը Ռուբէն: 1910ին մեկնած է Ամերիկա եւ մինչեւ տարագրութիւն կը թղթակցէր: Իմացնել իր մօրեղբօր Ալիքսան Տօնիկեանի, Créoux-les-Bains, Basses Alpes, France. *Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:*

—կը փնտռուի Այնթապցի Արմենակ Քէլէճեան (33-35տարեկան), որ Պէյրութի մէջ փռապան էր: Մօտաւորապէս 2 տարի առաջ եկած է Ֆրանսա: գրել՝ Near East Relief 15 Bd.des Italiens Paris.

ԲՆԱԿԱՐԱՆ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

երեք սենեակնոց բնակարան մը կը փնտռուի Պիւթ Շոմոնէն քատէ, կամ կառ տը լ'էսթի եւ կառ տիւ Նօռի մօտակայ արուարձաններուն մէջ (ի հարկին 5—6 սենեակնոց փավիյեօն): տեղեկացնել «Յառաջ»ի:

Վարձու է փավիյօնի մէջ առանց կարասիի սենեակ մը խոհանոցով միասին: ելեքտրականութիւն, կազ եւ ջուր: Հինգ վայրկեան հեռու կայարանէն: դիմել՝ 16 Rue des Allouettes, Les Vallées, (Շոգեկառքը առնել Սէն Լազարէն):

Կ'ուզուի հաստատուած շահաւոր գործի մը համար ընկեր մը: դիմել միայն երեկոները ժամը 6—7:

Կ'ուզուին իրենց տունը աշխատող լաւ կարուհիներ ժէրսէ բուրդէ րոպերու համար, ինչպէս նաեւ ձեւելու վարժ կարուհի մը: դիմել՝ 35 Rue d'Alsace, Մէթրօ Gare de l'Est, Paris (10e).

Գործ կը փնտռէ *փորձառու եւ վարպետ դերձակ մը վարժ ամէն տեսակ հագուստներ կարելու, ձեւելու եւ փորձերը ընելու: Դիմել՝ Շ. Շիրինեանի* Hôtel Sénat, 7 Rue Tournon, *Մէթրօ Օտէօն.*

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում առանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարիսի: Մասն. լապօռաթուար: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8, Կիրակի 9—12:*

ՕԳՏՈՒԵԼՈՒ ԱՌԻԹ ՄԸ ԹԷԼԷՄԷ ՃԵՐՄԱԿ ՊԱՆԻՐ

Միայն երկու շաբաթուան համար: Քիլօն՝ 10 ֆրանք:

Մեծաքանակի համար մասնաւոր զեղչ: Դիմել՝ KHATCHIKIAN*ի*, 65 Rue St. Anne, Paris (2e). *Թէլ.* Central 76-64:

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴՐԱՍԵՆԵԱԿ

E. STEFIKI

վկայեալ իրաւագէտ, քաղաքական գիտութեանց վարժարանէն:

106 Ave. Kléber, Paris (16e)

Հեռ. Passy 72.56

ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ ամենակարճ միջոցի մէջ ֆրանսա մտնելու (AFFIDAVIT), ինչպէս նաեւ ինքնութեան թուղթերու օրինական գործողութիւնները:

կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 4—7.

Ծախու է կահաւորուած-մաքուր երկյարկանի սրճարան-ճաշարան մը 6 կտորէ բաղկացեալ (2 սենեակ, սրահ եւայլն): Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝ A. Koumrouyan, Restaurant Azadamart, Rue Grammont. Pont-de-Cheruy (Isère).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

Կ'ուզուի շատ մաքուր պուտօնիէռ եւ նէվէրտ կարող կին մը: դիմել՝ դերձակ Գարաեանի, Սօսիէթէ Սավանթի դիմացը, 5 Rue Mignon, Paris (6e).

Կ'ուզուին քօրնէյի գիտցող ... լորուհիներ: ժամը 3—4 ... լական գործ: դիմել՝ ... ամէն օր 17 Rue Damesme... րo Italie.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
8
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1928
8 NOVEMBRE 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 798
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

"ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ,, ՏԱԳՆԱՊԸ

Տեսակ մը անակնկալ եղաւ Փուանքարէի դահլիճին անկումը, խորհրդարանի բացման նախօրեակին, եւ առանց անոր ...էին։

Տագնապին անմիջական պատճառը կը վերագրուի չորս արմատական նախարարներու հրաժարման, (կրթական, ներքին, գաղութային եւ երկրագործական)։ Իսկ Նախարարներուն հրաժարումը ...եւանք է իրենց ընդհ. ժողովին ծրագիր - յայտարարութեան, կը դատապարտէ «Ազգային Միութեան» քաղաքականութիւնը։ Ինչպէս կը բացատրեն չորս Նախարարները իրենց հրաժարագրին մէջ, Անժէի արմատական եւ արմատական - ընկերվարական ժողովին մէջ, երկու բանաձեւեր դրուած էին սեղանին։ Մէկը այն, որ կը պահանջէր չորս Նախարարներէն՝ հրաժարիլ անմիջապէս։ Իսկ երկրորդը՝ ազատ կը ձգէր զանոնք, քանի ատեն որ վէճ չի ծագիր կառավարութեան գործունէութեան եւ իրենց կուսակցութեան վարդապետութեանց միջեւ։

Առաջին բանաձեւը մէկդի դրուեցաւ միաձայնութեամբ, Պ. ...իօի միջամտութեան շնորհիւ, եւ Նախարարները դարձան Փարիզ, դահլիճի նիստերուն մասնակցելու եւ խորհրդարանի բացման պատրաստուելու համար։

Եւ ահա, Անժէի ընդհ. ժողովը, գիշերային նիստի մը մէջ, մէկդի դրուած բանաձեւը նորէն քննութեան կ'ենթարկէ, եւ անոր հիման վրայ կը խմբագրուի ժողովին յայտարարութիւնը։

Եւ չորս Նախարները, Պ. Պ. Էռիօ, Սառօ, Քէօյլ եւ Փէռիէ ...տան իրենց հրաժարականը։

Այս է տագնապին պաշտօնական, արտաքին պատմութիւնը։ Բայց այստեղ չէ որ կ'ամփոփուի ամբողջ վէճը։

Փուանքարէ պաշտօնի անցաւ տագնապալի շրջանի մը ..., երբ ֆրանքը գլուխն առած կ'երթար դէպի անդունդ։ Այդ ...ուն (1926 Յուլիս), անգլիականը բարձրացած էր 243ի, ...ցդեռ Փուանքարէ 1924ին զայն ձգած էր 70ի վրայ։ Ոչ ...այն արտասահմանը իր անվստահութեամբ կը սպառնար ...անքին, այլեւ Ֆրանսացիները իրենք, այսինքն՝ ունեւոր եւ ...նագործող դասը, օտար երկիր կը փախցնէին դրամները։

Հարկ եղաւ շարժել «ազգասիրական» ջիղերը, եւ կազմուեցաւ Ազգային Միութեան դահլիճը, Նախագահութեամբ Փուանքարէի եւ յատուկ մասնակցութեամբ զինքը տապալող վարչապետին, Էռիօի։ Օրուան կացութենէն շուարած, արմատական ...թեւերը եւ ընկերվարականներն ալ համակերպեցան։

Նոր դահլիճին առաջին հոգը եղաւ փրկել ֆրանքը, Աջակողմեանները այդ փառքը ամբողջութեամբ վերագրեցին Փուանքարէի անձին եւ հեղինակութեան, եւ մինչեւ այսօր ալ ...նչպէս կը հաւատան։ Ու պարապ տեղը չէ որ, դահլիճի անկումին առթիւ, ամէն բանէ առաջ ֆրանքի տագնապ կը նախատեսուի։

Բայց քանի բնականոն ձեւ կը ստանար կացութիւնը, այնքան պահանջկոտ կը դառնային ձախակողմեանները, միշտ յիշելով ու յիշեցնելով իրենց կուսակցութեան սկզբունքները։ Փուանքարէ եւ իր աջ բազուկը, Պոխան, յաջողեցան իրենց ետեւէն քաշել խորհրդարանի մեծամասնութիւնը, մանաւանդ արտաքին քաղաքականութեան մէջ։ Երբեմն կը զիջէին, երբեմն ... համոզէին։ Նեղը մնացած ատեն, Նախապէս վստահութեան ...դիր կը յարուցանէր վարչապետը։

Ուշ - կանուխ ելք մը պիտի ունենար այս քաշքշուքը։ Եւ ...րուածը եկաւ այնպիսի տեղէ մը որ ամուր խարիսխ մըն էր Փուանքարէի համար։

Կը թուի թէ Փուանքարէ ինքն ալ կը մաղթէր այսպիսի ...գնապ մը, որպէսզի վերջ տալով իրաւախոհութեանց, կարենայ վարել տիրաբար, համաձայն իր քաղաքական ծրագրին։ Աջակողմեանները կը կարծեն թէ նոր դահլիճ մը կազմելով, ...ոի կրնայ այդպէս ալ ընել։

Իրականին մէջ, ծանր արգելքներ կան այդ ճամբուն վրայ։ ...է նոր վարչապետը փորձէ հանրապետական մեծամասնութիւն մը ապահովել, առանց ընկերվարականներուն եւ ծայրայեղ աջերուն, պիտի ունենայ 324 ձայն, իսկ ձախակողմեան ...ահլիճ մը՝ 319, պայմանաւ որ ընկերվարականներն ալ մասնակցին։ (Համայնավարները, 10—12 հոգի են)։

Կը մնայ նոր զիջումներ ընել արմատականներուն եւ ձեւ մը ...նել։ Բայց Անժէի ժողովին որոշումները կը փակեն այդ ելքը, ...ուշտ եթէ թուղթի վրայ մնալու սահմանուած չեն։

Այսպէս արմատական համագումարը կը պահանջէ՝ 1.— յարգել ...գործադրել աշխարհիկացման օրէնքները, մինչդեռ Փուանքարէի դահլիճը խախտեց զայն, գործունէութեան ասպարէզ եւ ... բանալով առ այժմ հինգ միաբանութեանց։ 2.— Միօրինակ ...դպրոց (զուտ աշխարհիկ)։ 3.— Ջեղչել սովորական տուրքը եւ աւելցնել եկամուտի եւ ժառանգութեան տուրքը։ 4.— Զօրքերուն իջեցնել զինուորութիւնը, կրճատել զինուորական ծախքը եւ պակսեցնել զինուորներու թիւը, խնայողութիւնները գործածելով ընկերային եւ հանրօգուտ ձեռնարկներու։ 5 - 6.— վերջական ձեւ մը հաստատել հատուցումներու համար, ընդունիլ պարտադիր իրաւարարութիւնը, ճանչնալ սէնտիքաներ կազմելու իրաւունքը եւյլն.։

Իսկ ամէնէն վճռականը՝ համագումարը միաձայնութեամբ կը հռչակէ թէ «այս ծրագրին գործադրութիւնը չի կրնար ապահովուիլ Ազգային Միութեան բանաձեւով։ Միայն ձախակողմեան հոսանքներու միութեան քաղաքականութիւնը այս ծրագրին շուրջ կրնայ ստանձնել այս մեծ գործը»։

Այս արդէն մարտակոչ մըն է, ինչպէս բացատրեցինք։

Շ.

Պ. ՀԸՐՊԸՐԹ ՀՈՒՎԸՐ
Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ
(Հանրապետական Թեկնածու)

ԽՄԲ.— Այս նկարները (քլիշէ) յատկապէս Յառաջի համար ղրկած է ընկ. Մ. Միքայէլեան, Նիւ - Եորքէն։

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՅԼԱՍԵՐՄԱՆ ԴԷՄ

Պուքրէշի Հայաստանը հետեւեալ թելադրութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ, իբրեւ տարրական միջոցներ գաղութները այլասերումէ փրկելու. (1 Նոյ.).

— «Ցարածել հայ լեզուն ու գիրը, ստարել կրթական-դաստիարակչական գործին եւ ստեղծել կենդանի ու իրական մշակութային գործունէութիւն։

Ահաւասիկ երեք միջոցներ, որոնք, առ այժմ, պէտք է նկատի առնուին եւ համապատասխան մարմիններու եւ տարրերու կողմէ հետապնդուին։

Եթէ մենք այդ երեք մարզերուն վրայ ընենք գէթ նուազագոյնը, այն ատեն շատ բան փրկած կ'ըլլանք։ Պէտք չեն այլ խոշոր ծրագիրներ ու հեռանկարներ։ Պէտք է ըլլալ գործնական եւ իրատես։ Պէտք է ընել միայն հնարաւորը, աւելի խոշորն ու ժամանակաւորապէս անկարելին յետաձգելով վաղուան։

Հայ լեզու, դպրոց ու մշակոյթ.— ասոնք են մեր գործունէութեան հիմնաքարերը։

Պահպանենք մեր լեզուն, սորվինք զայն՝ եթէ չենք գիտեր, տարածենք բոլոր անկիւնները՝ ներսն ու դուրսը։

Պահպանենք մեր դպրոցները՝ բարոյական ու նիւթական լայն աջակցութեամբ, ապահովելով նոր սերունդներուն կրթական-դաստիարակչական վսեմ գործը։ Եւ, միաժամանակ, ստեղծենք նորերը՝ հոն, ուր չկայ։

Սատարենք մշակութային աշխատանքներուն, օժանդակենք մշակութային այլազան Միութիւններուն՝ ջանալով առողջ ոգի ներշնչել անոնց եւ մեր իսկ մասնակցութեամբ ապահովել անոնց կենդանի, իրական գործունէութիւնը։

Այսպիսով, կը կրկնենք, շատ բան փրկած կ'ըլլանք։ Զաւանինք հեռաւոր բարձունքները, այլ, կառչած մեր հողին ու իրականութեան, ընենք կարելին ու հնարաւորը։»

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ յեղափոխութեան 11րդ տարեդարձը երէկ տօնուեցաւ ամբողջ Ռուսիոյ մէջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀՈՒՎԸՐ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Թերթս մամուլը դրուած պահուն Ամերիկայի ընտրութեանց վերջնական արդիւնքները չէին հասած դեռ, սակայն մինչեւ այդ վայրկեանը առնուած բոլոր հեռագիրները կը հաստատէին Հանրապետականներու ջախջախիչ յաղթանակը Ռամկավարներուն վրայ, թէ՛ Նախագահական, թէ խորհրդարանական եւ թէ Նահանգային ընտրութեանց մէջ։

Հեղինակաւոր շրջանակներու մէջ կը հաւաստեն թէ Հըրպըրթ Հուվըր պիտի յաղթէ 388 ձայնով. Սմիթ պիտի ստանայ միայն 143 ձայն։ Նախագահ ընտրուելու համար բաւական է ստանալ 266 ձայն (Բ. կարգի ընտրողներու թիւն է 531)։

Կէս գիշերէն քիչ վերջ, Սմիթ տեսնելով որ պարտուած է, շնորհաւորական հեռագիր մը ղրկեց Հուվըրի՝ առողջութիւն մաղթելով անոր, որպէսզի յաջողութեամբ գլուխ հանէ իրեն վիճակուած ծանր պաշտօնը։

Երեսուն երեք նահանգներու մէջ կառավարիչի ընտրութիւն կատարուեցաւ։ Ռամկավարները յաջողեցան միայն Նիւ Եորքի նահանգին մէջ, ուր ընտրուեցաւ իրենց թեկնածուն Ֆրանքլին Ռուզվէլթ՝ 1,181,333ի դէմ 1,327,484 ձայնով։ Միւս բոլոր նահանգներուն մէջ Հանրապետականները շահեցան՝ ստուար մեծամասնութեամբ։

Ներկայացուցչական ժողովին մէջ Հանրապետականներուն մեծամասնութիւնը աւելի եւս աճեցաւ։ Նոյնպէս Ծերակոյտին մէջ Հանրապետականները այսուհետեւ պիտի յաջողին երկու երրորդի մեծամասնութիւն ձեռք բերել եւ իրենց տեսակէտները անցընել։

Կարգ մը մեծ քաղաքներու մէջ, ինչպէս՝ Նիւ Եորք և Շիքակօ՝ մեծամասնութիւնը շահեցաւ Սմիթ. սակայն Նահանգներու մէջ պարտուեցաւ։ Սմիթ իր պարտութիւնը զգաց կէս գիշերին, երբ հասան Հարաւային Նահանգներու արդիւնքները, որոնք աննպաստ էին իրեն։ Ամբողջ յոյսը այդ նահանգներուն վրայ դրած էր։

Այս անգամ ընտրական պայքարին աւելի մեծ թիւով ընտրողներ մասնակցեցան։ Նիւ Եորքի մէջ շատ մը սրճարաններ, սինէմաներ ու թատրոններ բաց մնացին մինչեւ լոյս։ Հազարաւոր բազմութիւն լուսցուց գիշերը։ Ընտրութեանց արդիւնքը ամէն վայրկեան կը հաղորդուէր անթելով։

Փարիզի մէջ ալ ամերիկեան քաղաքացիներէն շատեր լուսցուցին։ «Փըթի Փարիզիէն»ի անթելի կայանը շարունակ տեղեկութիւններ կը հաղորդէր մեծ պանդոկներու եւ սրճարաններու մէջ հաւաքուած Ամերիկացիներու։

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Դահլիճին հրաժարականը ստանալէ վերջ, Հանրապետութեան Նախագահ Պ. Տումէրկ իր մօտ կանչեց Ծերակոյտի եւ Երեսփոխանական Ժողովի Նախագահները, ըստ աւանդական սովորութեան։

Ծերակոյտի Նախագահ Տումէր Հանրապետութեան Նախագահին խորհուրդ տուաւ նոր դահլիճին կազմութիւնը կրկին յանձնել Փուանքարէի, իբրեւ միակ անձնաւորութիւնը, որ կրնայ յաջողութեամբ գլուխ հանել վաղուան կառավարութեան վիճակուած պատասխանատու դերը։ Երեսփ. Ժողովի ընկերվարական Նախագահ Ֆէրնան Պուիսոն զեկոյց տուաւ կացութեան մասին եւ բացատրեց Երեսփոխանական Ժողովին մէջ զանազան կուսակցութեանց ներկայացուցած ուժը։ Յետոյ եզրակացուց թէ՝ քանի որ կարելի չէ ո՛չ բոլորովին ձախ ոչ ալ բոլորովին չափաւոր Նախարարութիւն մը կազմել, միակ ելքն է հանրապետական միացեալ դահլիճի մը կազմութիւնը։

Պ. Տումէրկ երէկ շարունակեց իր խորհրդակցութիւնները գլխաւոր կուսակցութեանց վարիչներուն հետ։

Քաղաքական շրջանակներու մէջ տիրող ընդհանուր կարծիքն այն է թէ՝ Նոր դահլիճը պիտի կազմէ Փուանքարէ։

Իսկ թերթերը բուռն յարձակումներ կ'ընեն արմատական - ընկերվարական կարգ մը վարիչներու դէմ, որոնք իրենց մեքենայութիւններով պատճառ եղան Նախարարական տագնապին։ «Թան» բացէ ի բաց կ'ամբաստանէ Նախկին վարչապետ Ժոզէֆ Քայեօն եւ Մալվին, Նախկին Ներքին Նախարար։

Անժէի համաժողովը Նախապէս քուէարկած էր բանաձեւ մը, որուն համաձայն չորս Նախարարները պիտի կրնային դեռ ժամանակի մը համար գործակցիլ Փուանքարէի։ Սակայն երկուշաբթի գիշեր, Նախարարներու Փարիզ մեկնելէն յետոյ, ուշ ատեն, ճարպիկ դարձուածքով մը, Նոր բանաձեւ քուէարկուեցաւ դատապարտելով «ազգային միութեան» դահլիճին հետգործակցութիւնը եւ պատճառ դառնալով Նախարարական տագնապին։

ՍԱԿԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Ինչպէս գրեցինք երէկ, Սակարանը մեծապէս ազդուեցաւ այս տագնապէն։ Թէեւ խուճապ առաջ չեկաւ, ինչպէս 1926 յուլիսին, սակայն պետական արժեթուղթերը եւ ֆրանսական դրամատուններու արժեթուղթերը որոշ անկում ունեցան։ Միւս կողմէ մեծ քանակութեամբ անգլիական ոսկի գնուեցաւ։ Պանք տը Ֆրանսը ստիպուեցաւ իր տոլարի մթերքը հրապարակ հանել, ֆրանքի անկումը արգիլելու համար։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

Պ. ԱԼՖՐԷՏ ՍՄԻԹ
(Ռամկավարներու Թեկնածուն)

ՏՈՄՍԵՐ

ՆՈՐԷՆ «ԱՌԱՔԻՆԻ»ՆԵՐԸ

Պ. Ռ. Որբերեան, «Խորհրդական Նեօյեռի Հայ Օրիորդներու Օժանդակ Միութեան», ծանծրոյթյանձն առեր է կարգ մը բացատրութիւններ տալու ծանօթ «Առաքինութեան Մրցանակ»ներու մասին։

Դժբախտաբար իր լուսաբանութիւնները ո եւ է կերպով չեն կրնար արդարացնել գործուած անիրաւութիւնը։

Նոյեմբեր 2ի մեր Տոմսերով ուզեցինք «փափկանկատ տողերով» մատնանշել այդ անիրաւութիւնը եւ քանի մը պսակաւորներու մասին փաստեր մէջտեղ դրինք։

Մեր բանաստեղծը անզօր է հերքելու այդ փաստերը եւ ինքնարդարացում կը փորձէ՝ ըսելով որ «Հայրենակցական Միութիւններու եւ արժանահաւատ անձերու տեղեկագիրներն ու գրաւոր վկայութիւնները եւ առնուած մասնակի տեղեկութիւններ հիմ կազմեցին Ընտրական Մասնախումբին միաձայն որոշման»։

Հետաքրքրուեցանք եւ ստուգեցինք, որ ո՛չ մէկ Հայրենակցական Միութիւն յանձնարարած է հինգ պսակաւորներէն առնուազն չորսը։

Գալով այն «արժանահաւատ» կոչուած անձերուն, որոնք գրաւոր վկայութիւններ տուեր են, փափաքելի էր գիտնալ անոնց անունները եւ ցոյց տուած պատճառաբանութիւնները։

Պ. Որբերեան ինչո՞ւ չի պատասխաներ, օրինակ, մեր սա հարցումին.

«Ինչպէ՞ս կրնայ առաքինի ըլլալ մէկը, որ քոյր եւ եղբայրներ ունի, բոլորն ալ աշխատող եւ դրամ վաստկող, եւ սակայն կը ներկայացուի իբրեւ «բազմանդամ ընտանիքին միակ Նեցուկը»։

«փափկանկատ» գտնուելով է որ խնայեցինք անուններ եւ ուրիշ փաստեր յիշել։

Մեր պարտականութիւնը չէր «ընտրելիներ» ներկայացնել։ Երբ մարմին մը հանրային ձեռնարկի մը պատասխանատուութիւնը կը ստանձնէ, ներելի չէ որ թեթեւութեամբ շարժի եւ, այս կամ այն անձին հաճելի ըլլալու համար, մրցանակներ բաշխէ առաջին հանդիպողին։

Դժբախտաբար նեպոտականութիւնը գէշ դեր մը կը խաղայ մեր բարքերուն մէջ, այնպէս չէ՞, Պ. Որբերեա՛ն։

Դուք շատ լաւ գիտէք այս բաները, քանի որ ձեր «բարեխօսութեան» շնորհիւ էր, որ դեռ վերջերս հրատարակուած ֆրանսերէն հաւաքածոյի մը մէջ մուտք գործեց մէկը («փափկանկատութեան» համար անունը զանց կ'ընենք), որ երբեք արժանի չէր այդ պատիւին։

Ահա՛ թէ ուր է պահուած շան գլուխը։

ՊԱՐՈՅՐ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Հանրապետական Գերմանիոյ Սահմանադրութեան համաձայն —նոյնը կը տրամադրէ նաեւ Զուիցերիոյ Սահմանադրութիւնը —օրէնսդրական նախաձեռնութիւնը կը պատկանի ո՛չ միայն խորհրդարանին եւ կառավարութեան, այլ եւ անմիջապէս քուէարկող ժողովուրդին: Այս վերջին պարագային անհրաժեշտ է, որ կուսակցութիւն կամ խմբակցութիւն մը նախ եւ առաջ քուէարկութեան իրաւասութիւնը ունեցող քաղաքացիներու թիւին նուազագոյն 1/10ին չափ ձայներ հաւաքէ: Երբ այդ գործը կատարուի, որոշակի բանաձեւուած օրինագիծը խորհրդարանին կը ներկայացուի: Վերջինս արդէն պարտաւոր է՝ այդ օրինագիծը ժողովուրդի քուէարկութեանը ենթարկել: Եթէ այդ ժամանակ ալ քուէտուներու կէսէն աւելին ի նպաստ օրինագիծին ձայն տուած են, արդէն կը դառնայ օրէնք,— անկախ կառավարութեան եւ խորհրդարանի կամքէն ու դիրքէն: Գործողութեան առաջին փուլը կը կոչուի «ժողովուրդին ցանկութիւնը» (Volksbegehren), իսկ երկրորդ փուլը՝ «ժողովուրդին վճիռը» (Volksentscheid):

Մէկ-երկու տարի առաջ Գերմանիոյ մէջ տեղի ունեցաւ ժողովրդային քուէարկութիւն մը (հանրաքուէ). առաջին անգամ՝ նոր Գերմանիոյ մէջ: Խնդիրը կը վերաբերէր հին Գերմանիոյ կայսերական եւ զանազան տուներու կողմէ ներկայացուած պահանջին՝ իրենց վերադարձնելու, իբրեւ «անհատական սեփականութիւն, շարք մը դղեակներ ու կալուածներ, այլ եւ «դրամական հատուցում»՝ «իրենց դիրքին վայել» անկարօտ եւ ազատ կեանք մը վարել կարենալու համար:

Ի դէպ ըսեմ, որ այդ փաստը ինքնին ցոյց կուտայ, թէ ո՛րչափ «պակաս օր» եղած է Գերմանիոյ 1918ի «յեղափոխութիւնը», ժամանակին ազգային-պետական սեփականութիւն չհռչակելով այդ ամէնը: Ան մինչեւ իսկ խոշոր հողատէրերու մազի՛ն դպած չէ: Բոլշեւիզմի վախը եւ երկրին անխուսափելի փլուզումը անհուսարսափի մատնած է ժամանակին վարիչները եւ անոնք հարկադրուած զգացեր են զիրենք՝ «կարճ կապելու» յեղափոխութեան գործը:

Իշխանական տուներու պահանջը ընդհանուր դժգոհութիւն յառաջ կը բերէ այս ժողովուրդին մէջ, որ չափազանց կը գտնէ զայն: Մեծամասնութեան տրամադրութիւնը սակայն այն էր որ, «բան մը» տրուի նախկին կայսեր եւ իշխաններուն— քանի մը տուներ եւ որոշ գումարներ: Համայնավարները անարդար եւ անտեղի կը համարէին այդ: «Փէննիկ մը չտալ»— ահա անոնց կարգախօսը: Ընկերվարականները ստիպուեցան ձայնակցիլ անոնց: Ո՛չ այնչափ վարդապետութենէ առաջնորդուած, թէ՝ ո՛չ մէկ փէննիկ թոյլատրելի է վճարել նախկին իշխաններուն, որչափ գործելակերպէ մղուած: Անոնք լաւ կը տեսնէին, որ համայնավարները ժողովուրդի իրական շահերու տեսակէտով չեն առաջնորդուիր, այլ պարզապէս խուժանավարութենէ եւ քարոզչութեան ցանկութենէ մղուած: Եթէ ընկերվարականները հակառակ ընթացք բռնէին, համայնավարներու կողմէ պիտի ամբաստանուէին իբրեւ «արքայասէրներ» եւ տասնեակ հազարաւոր բանուոր հետեւողներ պիտի կորսնցնէին:

Ժողովրդային քուէարկութեան առաջին փուլը հարկաւ յաջող անցաւ, քանի որ միայն ընկերվարականները 7—8 միլիոն ձայն ունին 40 միլիոն քուէարկողներու թիւին մէջ, այսինքն շատ աւելի, քան պահանջուած մէկ չորրորդը:

Երկրորդ փուլին մէջ անյաջողութիւնը ակներեւ էր: Քուէի իրաւունք ունեցողներու կէսէն աւելին չշահեցան համայնավարները եւ ընկերվարականները, որով՝ տապալեցաւ «ոչ մէկ փէննիկ նախկին իշխանաւորներու» օրինագիծը: Այսպէս ալ պէտք էր սպասել. ռամկավարները եւ շատ ուրիշ հանրապետականներ, որոնք չափաւոր հատուցման կողմնակից էին, բնա՛ւ չմասնակցեցան քուէարկութեան: Արդիւնքը եղաւ այն, որ պետական շահերը վնասուեցան:

Մէկ երկու շաբաթ առաջ ալ՝ համայնավարները փորձեցին ուրիշ օրինագիծ մը ենթարկել ժողովրդային քուէարկութեան— «ո՛չ մէկ փէննիկ ռազմանաւերու շինութեան համար»: Խնդիրն այն է որ, վերջերս սոցիալ-դեմոկրատ Միւլլէրի կառավարութիւնը իր նախորդէն իբրեւ ժառանգութիւն ստացած առկախ հարց մը ուզեց յարդարել եւ ռազմանաւի մը շինութեան համար պահանջուած առաջին մասնավճարը քուէարկեց: Յայտնի էր սկիզբէն, որ Միւլլէր եւ իր կուսակցական ընկերները կառավարութեան մէջ՝ պարզապէս հարկադրական զիջումն ըրած են դաշնիճի քաղքենի անդամներուն, փոխարէն ստանալով ուրիշ զիջումներ: Այլապէս որեւէ խառն դաշնիճ պիտի չկրնայ մէկ օր իսկ ապրիլ:

Ահագին փոթորիկ ծագեցաւ ատոր շուրջը, ո՛չ միայն համայնավարներու մէջ, որոնց նի՛ւթ պէտք էր խուժանավարութեան համար, այլ եւ ընկերվարական շարքերուն մէջ: Վերջիններուս ժողովները դժգոհութեան բանաձեւեր քուէարկեցին սոց.-դեմ. նախարարներու ընթացքին դէմ, ստիպելով որ յաջորդ մասնավճարները մերժե՛ն:

Այստեղ յիշեմ, որ կարգ մը քաղքենի վարիչներ եւ մինչեւ իսկ զինուորականներ եւս դէմ էին եւ այժմ ալ դէմ են ռազմանաւի շինութեան, թէեւ ո՛չ վարդապետութեան կամ սկզբունքի տեսակէտէն, այլ պարզապէս անոր համար, որ անոնք միլիոններ արժող այդ մեծ ռազմանաւով Գերմանիան զօրացած չեն կարծեր եւ աւելորդ ծախք կը համարեն անոր յատկացուելիք վիթխարի գումարը: Մէկ կողմ թողունք նաեւ այն պարագան, թէ Վէրսայլի դաշնագրի թոյլատրած սահմաններուն մէջ կը կառուցուի ռազմանաւը, այն ալ՝ հինցած, անպէտք նաւու մը փոխարէն միայն: Եւ սակայն, ո՛րչափ աղմուկ հանեցին ատոր շուրջ մանաւանդ այն պետութիւնները, որոնք իրե՛նք տասնեակներով ռազմանաւեր կը շինեն:

Թողունք այդ ամէնը մէկ կողմ: Հրապարակ բերուեցաւ համայնավարներու օրինագիծը ռազմանաւերու կառուցման դէմ, առհասարակ: Այս անգամ ընկերվարականները ծուղակ չինկան, ի հարկէ: Աւելին դեռ. Գերմանիոյ սոց.-դեմ. կուսակցութիւնը պաշտօնապէս հրապարակ եկաւ եւ դիմակազերծ ըրաւ համայնավարները, որոնք կը ծափահարեն օրնիբուն Ռուսիոյ մէջ կառուցուող ռազմանաւերը, ցուցադրելով իսկական ռազմատենչ ոգի, որ ա՛յնչափ յատուկ է համայնավարութեան:

Ու բանուորութիւնը հետեւեցաւ ո՛չ թէ խուժանավարներուն այլ՛ ընկերվարականներուն: Մինչեւ իսկ հանրաքուէի առաջին փուլի համար պահանջուած չորս միլիոն ձայնը կարող չեղան զանոնք քով-քովի բերել, այլ մէկուկէս միլիոնն ալ պակսա: Դեռ աւելին. համայնավարները այս անգամ հազիւ ստացան կէսը այն քուէներուն, զորս ստացեր էին մայիսին, Ռայխսթակի ընտրութիւններուն առթիւ: Գերման ժողովուրդը եւ բանուորութիւնը գիտցաւ խուժանավարութիւնը մերժել եւ զայն տարբերել ընկերվարական իրապաշտ քաղաքականութենէն: Այս վերջինի հետեւանքն այն պիտի ըլլայ, որ Ռայխսթակի սոց. դեմ. խմբակցութիւնը շուտով խորհրդարանին պիտի ներկայացնէ օրինագիծ մը, դադրեցնելու ռազմանաւին շինութիւնը: Եւ հաւանական է, որ անցնի:

Ժողովրդային քուէարկութեան հետեւանքը եղաւ այն, որ ներկայիս աւելի քան երբեք՝ կուռ են ընկերվարականներու շարքերը, մինչ համայնավարները իրարու միս կ՚ուտեն:

ՀՆԴԻԿ ԱՂՋԻԿՆԵՐԸ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԵՐԳԵՐԸ

Այս անգամ ալ Հնդկաստանն է, որ կը հաւաքէ իր փոքրիկ հնդկուհիներուն ստեղծագործութիւնը:

Շատ քիչ բան գիտենք Ասիոյ հին ժողովուրդներու քաղաքակրթութեան մասին: Գոհացա՛նք այն տեղեկութիւններով, զորս կը քաղէր Եւրոպա: Հաւատարիմ աշակերտը Եւրոպային, «Մեծ վարպետին», տեսակ մը անտարբերութիւն ու արհամարհանք ցոյց տուինք ասիական արուեստին հանդէպ, ճիշտ ինչպէս հին ատեն, Հելլէնները, իրենց մեծամտութեանը մէջ, «բարբարոս» կը գոչէին ու կռնակ կը դարձնէին իրենց հարեւան Ասիացիին: Խոստովանինք որ, նոյնիսկ յոխորտ Եւրոպան դեռ նո՛ր կը ճանչնայ Ասիան: Իսկ ֆրանսա՞, — հակառակ իր հին գաղթային քաղաքականութեան, տակաւին շա՜տ քիչ... գաղօն ունի: Ճանչնալու համար Ասիոյ արուեստը, անպայման պէտք է անգլիերէն գիտնալ: Վասնզի ամէնէն շատ գաղօնը ան ունի: Թարգմանած է անխտիր, ամբարած է ամէն իր եւ լեցուցա՛ծ է բրիտանական թանգարանները Ասիոյ հին արուեստին փառքերով: Ափսո՛ս, անգլիերէն չեմ գիտեր, եւ որքա՛ն կը ցաւիմ, երբ ֆրանսերէն գիրքերու մէջ կը կարդամ անգլիերէն ճոխ թարգմանութիւններու անուանացանկը:

Իսկապէս, ի՞նչ գիտենք, օրինակի համար, հնդկական գրականութեան մասին: Քիչ մը բան՝ հնդկական կրօնական երգերէն, Ռիկ-Վէտաներէն: Բայց ի՞նչ անհուն գրականութիւն մը ունին հնդիկները: Գրականութիւն մը, զոր կը մշակեն տակաւին, այնքան թարմ:

Մե՛նք, որ կը հիանա՛նք—վարժութեան խնդիր, — եւրոպական վէպին ու թատրոնին վրայ, կը սիրե՛նք եւրոպացի հանճարները այնպէս ինչպէս կը սորվեցնեն մեզի՝ ի՞նչ գիտենք ասիական «Հէքեաթ»ին ու «Երազ»ին մասին, գրական կորսուած այդ երկու սեւերուն մասին ի՞նչ գիտենք նաեւ այն գանձերուն մասին, զորս Ասիոյ այդ հին ժողովուրդները կը պահեն իրենց ծոցին մէջ: «Ցաւաշ»ի մէջ ծաղկեփունջ մը տուի այն քնքուշ երգերէն, զորս ճափոնցի պոռնիկներն էին յօրիներ: Այսօր նոյն սիւնակներուն մէջ կուտամ երգեր, զորս յօրինած են հնդիկ փոքրիկ աղջիկներ:

Ու եթէ դուք եւս կը հաւնիք այդ ստեղծագործութիւններուն, մի՛ ըսէք, ինչպէս սովորութիւն է. «Ասիան կ՚արթննայ» այլ ըսէք «Ասիան կը սկսի ճանչցնել ինքզինք»:

* * *

Ինչպէս ըսի, հիմա սովորութիւն է, հաւաքել ինչ որ կուտայ ժողովուրդը:

Ստեղծագործութիւններու ցուցահանդէս է սարքուեր կարծես, եւ ամէն ժողովուրդ կը պարծենայ իր հունձքով ու կարողութեամբ: Կը պարծենան՝ ըսելով թէ նոյնիսկ իրենց պոռնիկները արուեստի թաքուն կայծեր ունին, թէ նոյնիսկ իրենց մանկատի աղջիկները ստեղծագործ ձիրքեր ունին:

Այս անգամ պիտի թարգմանեմ այն բանաստեղծութիւնները, զորս հնդիկ աղջիկները կ՚արտասանեն ժողովրդական աւանդութիւններու առթիւ կատարուած արարողութիւններու ընթացքին: Այդ արարողութիւնները չափազանց ինքնատիպ են, եւ կարելի է ըսել որ յատուկ են միայն հնդիկ ժողովուրդին:

Բացատրեմ:

Հնդկուհիները, առանց այրերու մասնակցութեան, կը կատարեն զանազան ծէսեր, որոնք կը պատկերացնեն իրենց նախապաշարումները, սովորութիւնները կամ կեանքը այնպէս ինչ որ է: Այսպէս, տարօրինակ ծէսեր ունին ծննդեան եւ հարսնիքի համար, ծէսեր ունին անձրեւ խնդրելու համար, ծէսեր ունին արեւ հայցելու համար: Մասնաւոր օրեր նշանակուած են այդ ծէսերուն, երբ մանկատի աղջիկներ կը նկարեն արարողութեան թատերական տեսարանները: Նկարչական այս մասը կը կոչուի «Ալպոնա»: Ժողովրդական այս նկարչութիւնը կուտան միայն աղջիկները: Անոնք կը սորվին իրենց մօրմէն եւ այսպէս «ալպոնա»յին արուեստը կը փոխանցեն սերունդէ սերունդ: Նկարելու համար անոնք կը գործածեն ջրախառն բրինձի փոշի եւ բուսային ներկ մը: Վրձինը իրենն է... մատն է: Հնդիկ մեծ նկարիչը, Աբանինդրանաթ Տագոր, (բանաստեղծին եղբա՞յրը), իր հեղինակութեամբ կը պնդէ թէ այդ «ալպոնա»ներուն գեղեցկութիւնը անօրինակելի է, եւ ոչ մէկ արուեստագէտ կրնայ տալ շնորհքը, ներշնչումը, կշռոյթը եւ թարմ երեւակայութիւնը այդ արուեստին, որ կը ծաղկի պէնկալի «զէնանա» (կանանոց)ներուն ներսը:

Հնդիկ աղջիկները, պզտիկուց սորվելով զայն, ժողովրդային թատերական արարողութիւններու ընթացքին, կը նկարեն համաձայն իրենց ներշնչումին եւ աւանդութեան, նշանակութեան, Այդ նկարուած, հետեւաբար իրականութիւն դարձած տեսարանին առջեւ կուգան խումբ մը աղջիկներ, ծաղիկ ու պտուղ կը նուիրեն նկարուած աստուածին, արեւին դիցուհիին եւ կը սկսին երգել:

Ժողովրդային այս արարողութիւններուն, նկարչական ու բանաստեղծական արուեստին մասին, երկու Տագորները, նկարիչն ու բանաստեղծը, այնքան հետաքրքրութիւն ու կարեւորութիւն կուտան, որ սկսած են հաւաքել մասնաւոր պարբերականներու մէջ: Անգլիացիները, օգտուելով այդ պարբերականներէն, թարգմանած են զանոնք մեծ մասամբ: Ֆրանսացիներն ալ կ՚օգտուին... Անգլիացիներէն:

Մե՞նք: Առայժմ զբաղած ենք: Շա՜տ զբաղած: Կիներու նման, եւրոպական վէպեր կը փնտռենք կարդալու համար:

Նկարիչ չեմ, ու չեմ կրնար ներկայացնել հնդկական այդ ժողովրդային նկարչութիւնը: Բայց կ՚ուզեմ քաղ մըն ալ կատարել հնդիկ աղուոր աղջիկներուն աղուոր բանաստեղծութիւններէն:

Այս առթիւ, ինչպէ՛ս մեր սիրտը չմորմոքի, ստիպուած ըլլալով յիշել թէ մեր ժողովուրդն ալ, փոքրիկ աղջիկներն ու տղաքը, խաղեր ունէին, գեղեցիկ ներշնչումներով, խաղեր, հին օրերէն մնացած, կրօնական արարողութիւններէն փոխակերպուած, ժողովուրդին հոգիէն բխած: Բոլո՛րն ալ կորսուեցան:

Գոհանանք գիտնալով... ուրիշին հարստութիւնները:

Յաջորդով ներկայացումը այդ հնդկական ծէսերուն:

Հ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԵ՛ՆՔ «ՂՈՒՐՊԱՆ» ԸԼԼԱՆՔ ՁԵԶԻ

Դուք չէք հասկնար հայ որբը, ո՛վ, քաղաքի մեղկ պարոններ, դուք չէք հաւատար մեր, արիներու՝ փոքրիկ զինուորներու պատմութեան:

Պատանիներ էինք, փորձանքներ, ինչպէս կ՚ըսէին մեր ուսուցիչները, կրակով, վրէժով եւ ուխտով արբած տղաներ:

Ցուրտ ձմեռ էր այն տարին Լիբանանի վրայ, ճիշդ է՝ ուր մեր փոքրիկ կռնակներով կրած էինք քարերն ու կառուցած այդ հսկայ որբաքաղաքը: Դուրսը կ՚ոռնար երկինքը, ու գետինը կարկտախառն անձրեւին տակ իր զսպուած հեւքը կուլար, ինչպէս հայ որբին կուրծքը երբ՝ թուրքի մը աչքերուն կը նայի ուղիղ...

Կը հնչէր հաւաքման փողը, ու մենք վայրկեան մը յետոյ տեղատարափին տակն էինք, փայտէ զէնքերը ուսերնուս, բոպիկ ոտքերով, առանց անձրեւանոցի կամ հովանոցի, ո՛վ, քաղաքի նրբացած պարոններ, երբ դեռ պատանիներ էինք:

— Տարտունի՛, մեղք են տղաքը, կը հիւանդանան, վա՛զ անցիր սա արշաւանքէն:

— Տղա՛ք, կ՚ուզէ՞ք որ ուրիշ օրուան յետաձգենք:

— Երբե՛ք, երբե՛ք, կ՚ուզենք այսօր իսկ բարձրանալ որոշուած գագաթը:

— Ուրեմն, պատրա՛ստ, աջ թեւի ուղղութեամբ՝ յառա՜ջ...

Ու մենք կը քալէինք համաչափ, բնութեան ու մարդկային բոլոր ուժերը արհամարհողներու հպարտ ու ըմբոստ քայլերով, ու գետինը կը թնդար մեր ոտքերուն տակ, կը թնդային հանդիպակաց կամրջակներն ու Մարոնիներու տան պատուհանները, նրանք ներդաշնակ ծնծղայ կը զարնէին, խառնելով բոպիկ ոտքերու աղքատ՝ բայց հպարտ երաժշտութեան: Կը յառաջանայինք մենք մեր կուրծքերը ուռած, գլուխները բարձր, աչքերը յառած եռագոյնին, որ կ՚երթար մեր առջեւէն:

Կը յառաջանայինք լեռն ի վեր, արհամարհելով բնութեան շանթը, որոտն ու կարկտախառն տեղատարափը, որ ցուրտ քամիին հետ մեր ոսկորներուն մէջ կ՚անցնէր: Գրոհ մը եւս և մենք լերան գագաթն էինք ահա:

Հուռռա՛..., կը փրթէր ինքնաբուխ մեր փոքրիկ կուրծքերէն, կեցցէ՛ անկախ Հայաստանը...:

Ամպերը նահանջել կը սկսէին տակաւ առ տակաւ, ու բնութիւնը իր ծիածանը կը ձգէր փախչող սաւաններուն վրայ, ճիշտ հայ դրօշակին դիմաց, որ կը ծածանէր բարձրը, յաղթահասակ մայրիի մը գագաթը, ուր մենք էինք բարձրացուցեր: Քիչ յետոյ կը հնչէր բարեւի ու մեկնումի փողը: Ու մենք փայտէ զէնքերը սեղմած մեր կուրծքերուն, կը յառէինք երկիւղածօրէն մեր արիւնոտ աչքերը եռագոյնին, ընելով մեր լուռ ու սրբազան ուխտը, որ մեր պապերն էին կտակեր դարէ դար: Տառապանքէ տառապանք. ու պարտութենէ պարտութիւն: Արեւը կը ճեղքէր ամպերը ու Լիբանանի գագաթին վրայ, Յարդգողէն մեզ կը ժպտէր հզօր Վահագնը:

— Զէնքերը ուսի՛ն, ետ դարձ՝ ու յառա՜ջ...

Ու մենք թրջուած, բոպիկ, արիւնոտ ոտքերով, փայտէ զէնքերը ուսերնուս, կ՚իջնենք լեռնալանջէն ի վար, թնդացնելով գետինը, ուրկէ օր մը, գուցէ Մեծն Տիգրանն էր անցեր, Աննիբալին չափ հզօր, Աննիբալին չափ խիզախ, հալածելու Մեծն Հռոմի լէգէոնները:

Փողերը կը հնչէն մեր… ւէն յաղթական քայլերգ… ղացինները դուրս էին թ… Երմէններու փոքրիկ բ… անցքը դիտելու:

Ահա անոնց մէջ հայ մ… սպասուհի կամ լուացար… մը անկասկած, օտարին… պատառ մը չոր հացի… Մեզ կը մօտենար հայ… յատուկ խանդաղատանք… արցունքոտ աչքերով:

— «Ա՛խ, եավրուներս, … պան ըլլիմ ձեզի...»

Անցած են այն օրէն տա… ու հիմա որ այլեւս երի… եմ ու որբ չեմ կոչուիր, … ազգային արժանապ… թեան զգացումը խղճիս… տղան է դարձեր ու հ… ատօրեայ անպատուութ… հալածէ գիս ուրուակա… նման, կ՚ուզեմ դուրս ի… թի մը պէս, հաւաքել փո… րէն, պատշգամներէն, … բաններէն ու գործա… բոլո՛ր իմ փառապանծ… հայ մայրերն ու քոյրերը… գուրել զանոնք, սեղմել… կուրծքերը խմինս, ինչ… բազատ եղբայրը իր… որդին իր մօրը, ծծել… անոնց բոլո՛ր վիշտերը, … պանքներն ու աղաղակը…

— Մե՛նք ղուրպան… ձեզի, որ այլեւս չզանազ… սուհի, լուացարարուհի… բանուորուհի:

Մե՛նք «ղուրպան»… ձեզի:

Լիոն ԵՂԻԱ ՄԱՄ…

ԱՐԿԱԾԻ ԴԷՄ ԳԻՒՏ…

Լոնտոնի գիտական մէ… խատանոցին մէջ, այս մի… կատարուին փորձեր, որոն… ներկայ կ՚ըլլան անգլիակ… կաթուղիներու գլխաւոր վ…

Գիւտը կը կայանայ… շարժ թէ շոգեշարժ կառ… բերու արկածները՝ գրեթէ… բելի դարձնելուն մէջ, շնոր… տես ճառագայթի մը: Այս… գայթով, քանի մը օր առ… րիշ յաջող փորձ մը կատար… էր գործութիւնները ապահով… համար: Կ՚ըսուի թէ… Ֆրանսացի մըն է: Բոլոր… փորձերուն ներկայ գտն… ճառագայթին կիրարկում… սած են երկաթուղիին վր… մայուած են:

Աւելի օր կատարուած… ներկայ գտնուած է «Տէյլի… մէկ խմբագիրը. կը պատմ… տեսաւ կառախումբ մը, … բողջ արագութեամբ կը… վտանգի ազդանշան գործ… երբ յանկարծ կանգ առաւ… ձերը կը կատարուէին մօտ… րիշ գծի մը վրայ, ուր գտն… էր անտես ճառագայթի ծ… Անոր ազդեցութեամբն էր… ռախումբին զսպիչ գործի… ինքնաբերաբար սեղմուեր… պեր էին զայն որ կանգ առ…

Հնարիչը կը կարծէ… իսկ այն պարագային որ… նավարը ինկած, նուաղած… ռու ըլլայ, կառախումբը… կրնայ անցնիլ վտանգի ազդ… առջեւէն, քանի որ անտես… գայթները զայն պիտի ս… կանգ առնելու, սեղմելով… զսպիչ գործիքները:

Այս պայմաններու տա… առնելու ստիպուած կառա… առաջ շարժելու կարելիութ… չունի, մինչեւ որ անտես… գայթը չթուլցնէ անոր գ…

Այն պարագային որ… ճառագայթին գործիքնե… սամբ կամ ամբողջովին… ինքնաբերաբար ազդարար… ներ կը տրուին հակակշռ… բաններուն, մասնաւոր գ… րու միջոցով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

...Ջ ՈՐ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ»

...ՏԱՍԽԱՆ — Թիւ 26

...կէզի «Յառաջ»ի Հարցա- ...քական արգիւնք տալ, ...մէջտ է, պատասխանելէ ...հարցումները թօթափել: ...ապրիլ 11-24ի սերուն- ...ներկայացուցիչներուն ...օրմէս պարտականու- ...ժառանգ մը ունիմ կոնա- ...Սակայն այստեղ զգա- ...պէտք է լսեն: Իմինս ...ծեմ ես:

...շրջանէն երկաթի- ...շրջանը ու անկէ 19րդ ...տանեակներով դարեր ...են: 19րդ դարու վերջին ...գիտութիւնը աւելի մեծ ...ներ կատարած է քան ա- ...կէսին: 20րդ դարու ...գիտութիւնը գլխա- ...արագութեամբ յառա- ...Պատերազմէն վերջ՝ գի- ...ան ասպարէզին մէջ ե- ...յառաջդիմութիւններուն ...նախապատերազմեանները ...մնան:

...ւ գիտութեան եւ քաղա- ...թութեան պտուղներէն, ...ղաքակրթութեան հնոցնե- ...մայրաքաղաքներէն հեռու ...ողներուն բաժին չէր հաս- ...Որովհետեւ նոյն այդ գի- ...եան-քաղաքակրթութեան ...նք՝ փոխադրութեան մի- ...ը կը պակսէին:

...օր գիտութիւնը, քաղա- ...թիւնը կոնակին ա- ...քանի մը օրուան մէջ ...ւեանը կը կտրէ, աշ- ...շրջանը կ'ընէ:

...օր նոր ձայնագրուած երգ ...ագիգներուն հետ, նոյն ..., Ֆրանսայի ամենավեր- ...ւառի բնակիչները կը ..., կ'երգեն:

...քաղաքակրթական պատ- ...թիւնը այս աստիճանին է ..., եւ Լինտպէրկներ եւ ...ններ Ատլանտեանի մէկ ...ն միւսը ժողովուրդներու ... բարեկամական կապեր ...ել կը յաջողին, ապրե- ...ցանկութիւն ունեցող ազգե- ...րկուած են քաղաքակըր- ...եան վաղքին հետեւիլ:

...ւթաֆա Քէմալի ըրածը ...ի եղածը Քէմալի քմահա- ...ջն դարուն պահանջն է: ...փորձին մէջ պիտի յա- ...:

...ւ է որ Թուրք ժողովուր- ...ւանն չէ՛ դարու պահանջ- ...յարմարելու համար: ...տոր համար ալ քաղա- ...թիւնը պարտադրել ...է եւ պարտադրուած է: ...ադրուած փոփոխութեանց ...մէկ մեծ մասը պիտի իւ- ...սեփականացուի ժողո- ...ն կողմէ ու անկէ վերջ ...ներ պէտք պիտի չըլլան: ...ուրդը իր ճամբան գտած ...ըլլայ:

Բնական է որ խալիֆան, փաթթոցը, հարէմը, ղուրանը մէկ օրէն միւսը չեն մոռցուիր: Միւս կողմէ սակայն, Թուրքը ուժին առաջ խոնարհիլ գիտէ: Ու ներկայիս Թուրքիոյ մէջ մէկ կազմակերպուած ուժ միայն կայ:

Մուսթաֆա Քէմալի նետած քարը նպատակին պիտի հասնի: Մանաւանդ լատինական տառերու տարածումէն վերջ:

Ազգային շահու գիտակցութեան տեսակէտէն, Թուրքը պիտի հետեւի իրմէն առաջ քաղաքակրթուած ազգերու պատմութեան: Ազգային զգացումը պիտի զօրանայ, մինչեւ որ քաղաքակրթութիւնը հասնի այն աստիճանին, որ ծնունդ տայ դասակարգային լուրջ գիտակցութեան:

Եզրակացութիւն.— Մեր սերունդին կը վիճակի գործ ունենալ քունէն արթնցած, արդիական միջոցներով զինուած Թուրքիայի մը հետ: Զայն նորէն քնացնելու միջոցներ խորհիլը տղայամտութիւն է: Նոր Թուրքիոյ հետ հաշտեցողութեան գալ փորձել աւելի քան տղայամտութիւն է: Մեր ուժերը գերագնահատել եւ թշնամիինը ստորագնահատել՝ ոճրագործութիւն է:

Պէտք է մեր ուժերը ամփոփելու եւ մեր իրաւունքին ուժով տիրանալու մասին խորհինք: Երբ այդ եղած է, այն ատեն միայն պէտք է խորհինք Թուրքին հետ հաշտեցողութեան գալու մասին: Եւ այս վերջին շատ կարեւոր կէտին հասնելու համար, անհրաժեշտ է որ Թուրքիոյ մէջ տեղի ունեցած բարեփոխութիւնները գլուխ հանուին: Պէտք է որ Հայերս այդ ցանկանք: Որովհետեւ, ինչքան ուշ քաղաքակրթուի Թուրք ժողովուրդը, այնքան երկար պիտի տեւէ Թուրքեւհայ ժառանգական թշնամութիւնը: Թուրքիոյ մէջ տեղի ունեցած դէպքերուն հետեւինք եւ մենք ալ մեր կարելին ընենք:

Ս. Սիսլեան

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ՆՈՐ ԱՅԲՈՒԲԵՆԻ ՕՐԷՆՔԸ

Ինչպէս գրեցինք, նոյեմբեր 1ին Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովը քուէարկեց լատինատառ այբուբենի օրինագիծը: Իր պատմական արժէքին համար, ստորեւ ամբողջութեամբ կը հրատարակենք այդ օրէնքը, այնպէս ինչպէս հրատարակուած է Թուրքերէն թերթերու մէջ.

ԷՆԳԻՒՐԻ, I Նոյեմբեր.— Ազգ. Ժողովը այսօր երկարատեւ ծափերով եւ միաձայնութեամբ ընդունեց նոր տառերու հետեւեալ օրինագիծը, որ կառավարութեան կողմէ ներկայացուած էր:

ՅՕԴ. 1.— Մինչեւ հիմա Թուրքերէնը գրելու համար գործածուած արաբական տառերուն տեղ ընդունուած են լատինական հիմէն առնուած տառերը, Թրքական տառեր անունով եւ անոնց յատուկ իրաւունքներով: Տառերուն ձեւերը ցոյց տրուած են յարակից ցանկին մէջ:

ՅՕԴ. 2.— Այս օրէնքին հրատարակութեան թուականէն սկսեալ, պետական բոլոր պաշտօնատուները եւ հաստատութիւնները, բոլոր ընկերակցութիւնները եւ մասնաւոր հաստատութիւնները պարտաւոր են ընդունիլ նոր տառերով գրուած գրութիւնները եւ ընթացք տալ անոնց:

ՅՕԴ. 3.— Ամէն տեղ, պետական թղթակցութեանց մէջ Թրքական նոր տառերուն գործածութիւնը 1929 Յունուար մէկէն անդին չիկրնար ուշանալ: Միայն թէ, մինչեւ I Յունիս 1929 կարելի է երկու ձեւով ալ գրել քննական թուղթերը (Էվրագը Թահգիգիէ վէ ֆէզլէքէ), իլամները եւ տպագրուած ցուցակները: Կալուածական արձանագրութիւնները (թափու) եւ զինուորական ու ինքնութեան թուղթերը 1929 Յունիս Iէն սկսեալ նոր տառերով պիտի գրուին:

ՅՕԴ. 4.— Ժողովուրդին կողմէ արաբական տառերով գրուած խնդրագրերը մինչեւ I Յունիս 1929 պիտի ընդունուին: I Դեկտեմբեր 1928էն սկսեալ, Թուրքերէն մասնաւոր կամ պաշտօնական «լէվհա»-ները, նշանատախտակները, (թապէլա), ծանուցումները, «ռէքլամ»-ները, սինէմայի գիրերը նոր տառերով պիտի գրուին: Նոյնպէս, Թուրքերէն մասնաւոր եւ պաշտօնական բոլոր պարբերաթերթերը, օրաթերթերը, գրքոյկները եւ հանդէսները պարտաւորիչ կերպով նոր տառերով պիտի տպուին I դեկտեմբեր 1928էն սկսեալ:

ՅՕԴ. 5.— I Յունուար 1929-էն սկսեալ, նոր գիրքերը պարտաւորիչ կերպով նոր տառերով պիտի տպուին:

ՅՕԴ. 6.— Պաշտօնական եւ մասնաւոր արձանագրութեանց մէջ մինչեւ 1930 Յունիս I կարելի է գործածել արաբական տառերը, իբրեւ սղագրութիւն: Պետ. բոլոր պաշտօնատուններուն մէջ գործածուող տետրակներու, ցուցակներու, գիրքերու եւ հրահանգներու նման տպագրեալ բաները կրնան գործածուիլ մինչեւ I Յունիս 1930:

ՅՕԴ. 7.— Դրամի, բաժնեթուղթի, պոնոյի, պարտաթուղթի, դրոշմաթուղթի, եւ նման արժէքաւոր թուղթերը, ինչպէս նաեւ մասնաւոր հանգամանք ունեցող բոլոր հին վեսիքաները ի զօրու են, քանի չեն փոխուած:

ՅՕԴ. 8.— Բոլոր դրամատուները, ընկերութիւնները ընկերակցութիւնները եւ հաստատութիւնները մինչեւ I Յունուար 1929 պարտաւոր են նոր տառերով կատարել իրենց Թուրքերէն թղթակցութիւնները: Միայն թէ, ժողովուրդին կողմէ հին տառերով գրուած գրութիւնները մինչեւ I Յունիս 1929 պիտի ընդունուին յիշեալ հաստատութեանց կողմէ: Այս հաստատութիւնները կրնան մինչեւ I Յունիս 1930 գործածել իրենց ձեռքը գտնուած եւ արաբական տառերով տպուած տետրակները, ցուցակները «քաթալօկ»ները, կանոնագիրները եւ նման տպագրեալ թուղթերը:

ՅՕԴ. 9.— Ներկայ օրէնքը ի զօրու է իր հրատարակութեան թուականէն սկսեալ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԵՍԻՆ.— Նոյ. 1ին տօնուեցաւ «Դաշնակցութեան Օր»ը Սինէմա Նովէլթիի մէջ: Ժամը 2.30ին սրահը լեցուած է: Ներկաներու թիւը կը հասնի հազարի: Տեղ չկայ: 1600-1700ի հասնող գաղութէ մը երբ հազար մը կուգայ լեցնել սրահը, կը նշանակէ թէ «Դաշնակցութիւնը .. անելիք չունի»: Երիտասարդութիւնը աչքի կը զարնէ իր մեծամասնութեամբ: Բեմին խորը հայկական եւ ֆրանսական եռագոյններուն մէջտեղ զետեղուած են Հ. Յ. Դ. զինանշանը ու շուրջը՝ նահատակ ընկերներու նկարները: Բեմի յառաջամասի երկու քովերուն վրայ կը տեսնուին գրչի եւ զէնքի ընկերներու պատկերները:

Սրահին մէջ շրջան կ'ընէ ջերմ շունչ մը: Տաք, անհամբեր խօսակցութիւններ:

Լիոնի «Արաքս» նուագախումբը կը հնչեցնէ «Մշակ Բանուոր»ը: Հանդէսը բացուած է:

Ընկ. Ղ. Հայրունի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օրուան իմաստը կը բացատրէ ու վեր հանելով Դաշնակցութեան ծագումն ու կազմութիւնը, կը պատկերացնէ անոր գործունէութեան մեծութիւնը, ֆիզիքական ու հոգեկան: «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եղած է միակ ուժը որ բիւրեղացուց, յստակօրէն ձեւակերպեց բանաւոր ու գրաւոր քարոզութիւնները Րաֆֆիներու եւ գործադրեց զանոնք իբրեւ խօսքի եւ գործի ներդաշնակ մարմնացումը»:

Արտասանեցին ընկերներ Արամ Քարոնէ «Օրերի պօէմը», Սիլ լապաշեան՝ «Դարերու վրէժ»ը, Մութաֆեան՝ «Ոսկի Օր»ը: Մեներգեցին ընկերուհի Մ. Աճէմեան, «Հայաստան» եւ Օր. Ս. Պապիկեան «ՈՀ ինչ անուշ»ը: Երիտասարդ ջութակահար Տ. Նիկօլեան քանիցս նուագեց, աւելցնելով գեղարուեստական բաժինի փայլը: Խանդավառութիւն ստեղծեց խումբ մը օրիորդներու կողմէ ներկայացուած «Հայաստանի կենդանի պատկեր»ը: Երկսեռ երգչախումբը երկձայն երգեց «Ո՛վ մեծասքանչը», ղեկավարութեամբ ընկ. Յ. Փափազեանի:

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Արշակ Ջամալեան որ պարզեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան 38 ամեայ գործունէութեան պատկերը: «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ջնջեց սահմանային, հատուածական անջրպետները, արթնցուց այն գիտակցութիւնը, թէ մէկուն եւ միւսին վիշտը, ցաւն ու ուրախութիւնը իրն ալ էր: Մարտիրոսներու, ֆետայիներու շարանը կ'անցնէին սահմանը, իրենց ետին ձգելով սիրելիները, աւելի դժբախտներուն իրաւազուրկ եղբայրներուն օգնութեան հասնելու, զանոնք ազատելու: Մենք հայ լեզուով ու կրօնքով ժողովուրդ մըն էինք. Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը դարձուց մեզ ազգ. հանդիսացաւ միացեալ եւ անկախ հայրենիք մը ունենալու գաղափարին դրօշակիրը, եւ միշտ զոհաբերողը»:

Հոգեկան եւ ֆիզիքական յեղաշրջումները յիշելէ յետոյ, անցաւ մեր ներկայ պայքարին, ընդդէմ Խ. Հայաստանի:

«Մեր պայքարը՝ Խ. Հայաստանի վարիչներուն հակազգային քաղաքականութեան դէմ է, դաւաճանական արարքներու դէմ. անոնց անլի ծամծմոցները դէմ, երբ կ'ըսեն թէ տեղ չունինք հայ գաղթականներուն համար, իսկ տեղ կը գտնեն 80,000 թաթարներու:»

Ֆանֆառը մէջընդմէջ նուագեց հայկական ու եւրոպական կտորներ ու հանդէսը փակուեցաւ խանդավառ մթնոլորտի մէջ:

Շնորհիւ յանձնախումբի աշխատութեան, ապարդիւն անցան քանի մը կարմրուկներու խառնակիչ փորձերը:

Տեսինցի

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հինգշաբթի օր Մեռելոցի տօնին առիթով, տեղի ունեցաւ Լոնտոնի եւ Փարիզի ֆութպոլի ներկայացուցիչ խումբերու տարեկան մրցումը: Քսան հազարի մօտ հանդիսատեսներու ներկայութեան, Stade Buffaloի մարզադաշտին վրայ: Անգլիական խումբին խաղացողները արագութեամբ քիչ մը գերադաս էին: Երկուստեք բուռն եւ արագ խաղարկութենէ մը վերջ Լոնտոն յաղթեց Փարիզի 1ի դէմ 2 նշանակէտով:

*** Ինչպէս գրած էինք, կիրակի օր Stade Buffaloի մէջ խիստ կարեւոր մրցումներ տեղի ունեցան, 15,000 հանդիսատեսներու ներկայութեան: Ա. մրցումը կը բաղկանար Փարիզի այժմու ախոյեան Club Françaisի եւ Sarre քաղաքի ախոյեան գերմանական «Sarrebruck» խումբերու մրցումը, որ սկսաւ ժամը ճիշտ 1ին: Գերմանացիները իրենց տոկուն կազմով արագ խաղարկութիւն մը ունեցան, եւ քանիցս նեղեցին հակառակորդները: Այս մրցումին սկիզբն իսկ հայ մարզիկ Ս. Կարապետեան ուսին կից մը ստանալով, ստիպուեցաւ մեղմ խաղարկութիւն մը ունենալ:

Երկրորդ կիսախաղին պահ մը չուզեց մասնակցիլ, բայց խումբին վարիչներուն ստիպումին վրայ 15 վայրկեան վերջ կրկին դաշտ ելաւ: Հայ մարզիկին նոր երեւումը յառաջապահերու գծին մէջ, մեծապէս նըպաստեց խումբին յարձակողականին (ինչպէս կը գրէ Intransigeant) եւ նոր եռանդով ու բուռն ջանքերով անոնք յաջողեցան շահիլ երկու նշանակէտեր, եւ Club Français յաղթեց գերմանական խումբին 0ի դէմ 2 նշանակէտով:

Այս մրցումէն վերջ դաշտ ելան Ամիէն քաղաքի տեղական՝ եւ Փարիզի Stad-Français խումբերը, որոնք լաւ խաղարկութիւն մը ունեցան: Երկուստեք արագ եւ բուռն խաղէ մը վերջ Ամիէն յաղթեց Ստատ Ֆրանսէի խումբին 2ի դէմ 3 նշանակէտով:

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՆՈՋ ՄԸ ՈՃԻՐԸ.— Փիէրֆիթի մէջ (Փարիզի մօտերը) հաստատուեր էր գործաւոր մը՝ Պօտ, իր կնոջ և նորածինին հետ:

Կէսօրէ մը վերջ, մայրը իր երախան դիեցնելէ յետոյ, քնացուց, եւ առիթէն օգտուելով, փութաց շուկայ գնումներ կատարելու: Դարձին, դրացուհի մը լուր տուաւ որ, ուրիշ դրացուհի մը Տիկին Տաւիտ, իր տունը մտեր էր իր բացակայութիւնը: Իրարու հետ կռուած էին: Ի՞նչ կրնար ըրած ըլլալ: Վախով ու կասկածով լեցուած, վազեց ներս իր պզտիկին քով որ կը ճչար: Անոր քիթէն եւ բերնէն արիւն կուգար: Բժիշկը որ կանչուեր էր, չէր կրցեր առաջքը առնել աղէտին ու պզտիկը մեռեր էր մօրը թեւերուն մէջ:

Հօրը պահանջին վրայ, երբ դիազննութիւն կատարուեցաւ, տղեկին կոկորդէն հանեցին սպունգի կտոր մը: Անողոք դրացուհին էր վրէժ լուծելու համար մօրմէն, զայն թխմեր էր տղեկին կոկորդը եւ այնքան ուժով որ պատռեր էր զայն:

Ոճրագործ կինը խենթ կարծուեցաւ պահ մը: Ան պարզապէս կը յայտնէր թէ գլխու ցաւ ունէր այդ օրը եւ ըրածը չէր գիտեր: Բժշկական քննութիւնը սակայն խենթութեան որեւէ հետք չգտաւ անոր վրայ, եւ իր արարքին կատարելապէս գիտակից յայտարարեց զայն: Անոր դատը կը տեսնուի այս միջոցիս ոճրագատ ատեանին առջեւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (68)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VII

...խօսիլ չեմ գիտեր Ընանիա... ...ւար խօսիլ որովհետեւ տա- ...դժբախտութիւնները զիս ...ցուցին: Բան մը միայն կը ...քեզմէ. Հոս մնալս աւելի ...հըլլայ ինծի համար, ...ուզեմ երթալ քու բարիքիդ ...չէ՞. պատասխանէ: Մարիկ ...ըներ, ըսաւ յետոյ այրի ...ւանալով:

...նանիա վեր վար կը պտտեր ...ծես թէ Ոլիի խօսքերը չէր ...ցանկարծ գոչեց.

—Մարիկ կ'ընեմ.

...շարունակեց խոնարհ ձայ-...

—Ինչո՞ւ կ'ուզես որ հոս մնամ, թո՛ղ որ ճամբաս շարունակեմ: Օր մը քեզի չարիք ըրի, թո՛ղ որ հիմակ ալ բարիք ընեմ: Թո՛ղ որ երթամ, քեզի արգելք ըլլալ չեմ ուզեր. Երթալու եմ քու բարիքիդ համար:

—Ոչ, կրկնեց Ընանիա:

—Թող որ երթամ, դեռ կըրնամ աշխատիլ, դուն բան մըն ալ պիտի չլսես իմ մասիս. պիտի անհետանամ հովէն տարուած տերեւի մը նման...

Ընանիա ինքն իր վրայ դարձաւ: Սոսկալի փորձութիւն մը ունեցաւ՝ թողուլ որ երթայ: Վայրկեան մը սաստիկ ուրախացաւ մըտածելով որ ամէն բան երազ մը կարելի էր նկատել: Բառ մը միայն եւ երազը կ'անհետանար եւ քաղցր իրականութիւնը կը վերադառնար: Բայց ինքնիրմէ ամըչցաւ շուտով, բար'ութիւնն աւելցաւ, կանչը արձագանգեց տխուր խոհանոցին մէջ:

—Ոչ:

—Գազան մըն ես դուն, մըռմռաց Ոլի, քրիստոնեայ չես, գազան մը որ իր միսը կը խածնէ: Թո՛ղ որ երթամ, Աստուծոյ տղան, թո՛ղ:

—Ոչ:

—Գազան մը իսկապէս, հաստատեց Կրացիա, մինչդեռ Ոլի կը լաէր եւ պարտուած կ'երեւար:— Ինչ պէտք կայ պոռալու ո՛չ, ո՛չ: Եթէ դուրսէն լսեն պիտի կարծեն որ վայրի ցուլ մը կապուած է հոս: Ասանկ բանե՞ր սորվեցար դպրոցին մէջ:

—Դպրոցին մէջ ինծի սորվեցուցին որ մարդն իր պատիւը պաշտպանելու է մահուան գնով: Բայց դուք բաներ կան որ չէք հասկնար: Վերջապէս, հարճ կապենք, երկուքնիդ ալ լռեցէք հիմա...:

—Ես չեմ հասկնար: Շատ լաւ կը հասկնամ, բողոքեց պառաւը:

—Այո իսկապէս կը հասկնաք, յիշեցէք... բայց կը բաւէ, կը բաւէ... գոչեց Ընանիա շարժելով ձեռքերը, յոգնած եւ զզուած:

Պառաւին խօսքերը վիրաւորեցին զինք, գիտակցութիւնը կը վերստանար, բարձր էակ մը կը կարծէր ինքզինք եւ կ'ուզէր վերջ մը տալ ռամիկ եւ վշտալի տեսարանին:

—Կը բաւէ, կրկնեց ինքնիրեն, ինկաւ աթոռի մը վրայ եւ գլուխը ձեռքերուն մէջ առաւ: —Ոչ ըսի եւ ասիկա կը բաւէ: Ալ կը բաւէ, աւելցուց կտրուկ ձայնով մը:

Բայց Ոլի լաւ հասկցաւ որ ճիշտ ժամանակն էր պայքարելու. ալ չէր վախնար եւ համարձակեցաւ վճռապէս:

—Մտիկ ըրէ՛, ըսաւ հեզ ձայնով մը, —ինչո՞ւ կ'ուզես ապագադ խորտակել, «զաւակս»: (Այո՛, Ոլի քաջութիւնն ունեցաւ այսպէս ըսելու եւ Ընանիա չբողոքեց): Ես գիտեմ ամէն բան ... դուն հարուստ եւ գեղեցիկ աղջկան մըհետ պիտի ամուսնանաս. եթէ գիտնայ որ զիս չես թողուր՝ քեզ կը լքէ: Իրաւունք ունի, որովհետեւ վարդը չի կրնար աղբիւսին մօտ ապրիլ... Մեղք ես, թո՛ղ որ երթամ, պիտի կարծէ որ ես մեռած եմ, անհետացած: Անմեղ է, ինչո՞ւ պիտի տառապի: Շատ հեռուները պիտի երթամ, անունս պիտի փոխեմ, հովէն տարուած տերեւի մը պէս պիտի անհետանամ: Ակամայ չարիք մը ըրի... այո՛... ակամայ, զաւա՛կս, ա՛լ չեմ ուզեր չարիք ընել, ինչպէ՞ս մայր մը կրնայ չարիք ընել զաւկին: Թո՛ղ որ երթամ:

Ընանիա փափաքեցաւ ըսել. «Սակայն դուն ինծի չարիք միայն ըրիր» բայց յաղթուեցաւ: Ի՞նչ օգուտ ունէր, յետոյ անպատշաճ էր: Գլուխը միշտ ձեռքերուն մէջ սեղմած, բարկացոտ եւ ողբագին ձայնով մը շարունակեց պատասխանել.— ո՛չ, ո՛չ:

Կը զգար որ Ոլի իրաւունք ունէր եւ կը հասկնար որ իսկապէս կը փափաքէր մեկնիլ՝ զիրենք ազնըրջանիկ չընելու համար, բայց ճիշտ այդ վեհանձնութեան համար, իրմէ աւելի գիտակից ըլլալուն համար զինք կը զայրացնէր եւ աւելի կը դառնար: Ոլի կերպարանափոխուած էր, փայլուն աչքերը, պաղատագին եւ սիրավառ, կը դիտէին Ընանիան: Երբ կը կրկնէր. «Թող որ երթամ» ձայնը կը թրթռար եւ դէմքը կ'արտայայտէր տխրութիւն մը:

(Շար.) Թարգմ.՝ ՇԷԹՈՒՄ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

Փուանքարէի դահլիճին հրաժարումը Լոնտոնի մէջ՝ քաղաքական եւ թէ ելմտական շրջանակներուն մէջ գէշ տպաւորութիւն առաջ բերաւ։ Որովհետեւ Փուանքարէ մեծ վարկ կը վայելէ անգլիական այդ շրջանակներուն մէջ՝ իբրեւ «ֆրանքի փրկիչ»։ Կարգ մը անգլիերէն թերթեր՝ «Սթար», «Իվնինկ Սթանտարտ» և «Իվնինկ Նիուզ» «Ֆրանսայի փրկիչ» կը կոչեն զայն։

Լոնտոնի սակարանին մէջ եւս ֆրանսական արժեթուղթերը անկում ունեցան։ Հրաժարման լուրը հազիւ հասած, մեծաքանակ ֆրանք ծախուեցաւ։

«Թայմզ» իր երէկի խմբագրականին մէջ կը գրէ.

«Եթէ Ֆրանսա որոշած է ընդունիլ Անժէի ծրագիրը կամ անոր մօտեցող ուրիշ ո եւ է ծրագիր ատի ա իր գիտնալիք բանն է՝ ինչ կը վերաբերի ներքին քաղաքականութեան մարզին։ Սակայն կան ուրիշ մարզեր ալ, որոնք պէտք է նկատի առնուին, եւ եթէ Անժէի ծրագրին նման ծրագիր մը ընդունուի, Ֆրանսայի դիրքն ու ապագան լրջօրէն պիտի վնասուին այդ մարզերուն մէջ»։

Պերլինի մէջ անակնկալի պէս պայթեցաւ Փուանքարէի դահլիճին հրաժարման լուրը։ Սակարանը թեթեւօրէն ազդուեցաւ, սակայն յետոյ ինքզինքը գտաւ, երբ լրացուցիչ տեղեկութիւններ հասան թէ՝ Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութեան մէջ ոեւէ փոփոխութիւն չպիտի կատարուի։

Պելճիքայի թերթերը խստիւ կը քննադատեն արմատական-ընկերվարականները, որոնք պատճառ դարձան այս տագնապին։

Նոր երկրաշարժ Հայաստանի մէջ?

Մոսկուայէն կը հեռագրեն 6 Նոյեմբեր թուականով.

Երկրաշարժի սաստիկ ցնցում մը զգացուեցաւ երէկ Թիֆլիսի մէջ։

Ցնցումին բուն կեդրոնը Թիֆլիսէն 120 քիլոմեդր հեռու կը գտնուի։ (ԽՄԲ.— Հաւանաբար Հայաստանի մէջ։)

Թուրք-Յունական վէճը

Պոլսէն կը հեռագրեն.— *Թուրքիոյ հելլէն դեսպան Փափա և իտալական դեսպան Պարոնի երկուշաբթի օր միեւնոյն շոգենաւով հոս հասան եւ անմիջապէս Էնկիւրի մեկնեցան։*

Փափա մասնաւոր հրահանգներ ստացած է Թուրքեւհելլէն վէճի կարգադրութեան համար։

Միւս կողմէ Փոխանակութեան Խառն Յանձնաժողովին կողմէ երկուշաբթի օր Պոլսէն Արեւմտեան Թրակիա մեկնեցաւ պատուիրակութիւն մը, փոխանակելի բնակչութեան կացութիւնը քննելու համար։ Պատուիրակութիւնը պիտի այցելէ նաեւ Էտիրնէ, Կիւմիւլճինա եւ Քսանթի։

⁂ Ագշամ կը գրէ.— *Աթէնքէն եկած հեռագիրներու համաձայն, Փափա վճռական հրահանգներ ստացած է եւ այս անգամ բանակցութիւնները պիտի կարենան շարունակուիլ, առանց ընդհատումի ենթարկուելու։ Միւս կողմէ, արտաքին գործավարութիւնը կը ճշդէ իր տեսակէտը, վիճելի հարցերու մասին։ Գլխաւոր խնդիրներն են Յունաստանի Թուրքերուն կալուածները եւ Պոլսոյ Յոյներուն իրաւական վիճակը։ Այս կէտերու մասին առնուած է փոխանակութեան Թուրք պատուիրակութեան մանրամասն տեսակէտը։ Էնկիւրիի բանակցութեանց ընթացքին եթէ կարելի ըլլայ համաձայնիլ գլխաւոր կէտերուն շուրջ, մանրամասնութեանց լուծումը շատ դիւրին պիտի դառնայ։*

Ռուսական գանձերու վաճառումը

Ռուս իշխաններ Պալիչա եւ Թրոմանիէֆ յաջողեցան Պերլինի վերաքննիչ ատեանին միջոցաւ փրկել իրենց կարգ մը արժէքաւոր առարկաները, որոնք ծախու հանուած էին խորհրդային իշխանութեանց կողմէ։

Բազմաթիւ գերման եւ օտար գեղարուեստասէրներ կը մասնակցին աճուրդին։ Առջի օր կէսօրին արդէն 5 միլիոն ֆրանքի առարկայ ծախուած էր։

Լեվայի կայունացումը

Պուլկարիոյ վարչապետ Լիափչէֆ օրինագիծ մը ներկայացուց Սոպրանիէին՝ պուլկարական դրամը կայունացնելու համար, 139 լեվան մէկ ամերիկեան տոլարի հաշուով։

Մէկ քիլօ զուտ ոսկիի գինը նշանակուած է 82,000 լեվա թղթադրամ։

Ետնայի հրաբուխին աւերները

Քաթանայէն կը հեռագրեն թէ Ետնայի հրաբուխին բորբոքումը վրդովիչ համեմատութիւններ կ՚առնէ։ Շրջակայ գիւղերու բնակիչները սարսափահար կը փախչին։ Լավայի հեղեղ մը կը ժայթքէ մեծ արագութեամբ եւ 30 մեթր ճակատի վրայ։ Լավան 200 մեթր միայն հեռու է Մասքալի քաղաքէն, որ 10 հազար բնակիչ ունի։ Լավայի ուրիշ հեղեղ մը կ՚ուղղուի դէպի Նունցիաթա։

Ձիրքում-Ետնա երկաթուղագծի կամուրջը փլաւ։ Երկաթները ծռեցան տաքութենէն. ի վերջոյ կամուրջին մէկ մասը ամբողջովին հալեցաւ։ Ուրիշ կամուրջներ ալ նոյն բախտին արժանացան։

Լավան քանդեց գիւղացիներու բազմաթիւ տուներ, թաղեց այգիներ ու պարտէզներ։ Հեռագրական եւ հեռաձայնական հաղորդակցութիւնները խզուեցան։ Կը վախցուի որ Մեսինայի հետ եւս հաղորդակցութիւնները կտրուին։ Իտալիոյ հանրօգուտ շինութեանց նախարարը Ճուրիաթի ջրօդանաւով մը աղէտին վայրը փութաց՝ անձամբ հսկելու համար ազատարար աշխատանքներուն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՄՈՆՓԱՌՆԱՍԻ պողոտային վրայ քանի մը տուներու պատերը ճեղքուեցան։ Նոր շինուած ուրիշ քանի մը տուներ իրենց հաւասարակշռութիւնը կորսնցուցած ըլլալով, ճարտարապետները ստիպուեցան փլցնել զանոնք։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ քուէապահանջ կիներու խումբ մը առջի օր Ծերակոյտի շէնքին առջեւ գնաց՝ ցոյց ընելու համար։ Բոլորն ալ իրենց գլխարկին վրայ կը կրէին ժապաւէն մը. «Ֆրանսուհիները քուէարկել կուզեն» վերտառութեամբ։ Ոստիկանութիւնը ուզեց ցրուել։ Ընդդիմացան։ Ձերբակալուեցան։ 15 կիներ մինչեւ ժամը 21 ոստիկանատան մէջ արգելափակուեցան։

ՊԻՐԷՈՆԻ վրայ առջի գիշեր պայթեցաւ աճուելի փոթորիկ մը։ Նիւթական կորուստն է քանի մը միլիոն ֆրանք։ Մեռան երեք հոգի։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Մալաթիոյ Կրթ. ընկ.եան Լիոնի մասնաճիւղի կողմէ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին վեցերորդ քաղաքապետարանի սրահին մէջ, 84 Rue Seze; *կը ներկայացուի՝*

«ԹԻՒ 5 ԽԵԼԱԳԱՐ»Ը *տեղի կ՚ունենան արտասանութիւններ, երգ, նուագ եւ վիճակահանութիւն։*

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Տրամաթիք Ստուդիան ղեկավ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

10 Նոյեմբ. Շբ. երեկոյ ժամը 8.30ին, 84 Rue Chape, Պօն Թէաթրի մէջ

Առաջին անգամ կը ներկայացնէ Մ. Մարութեանի՝

ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ

Կը մասնակցին՝ Տիկ. Տիկ. Սիրուշ, Սօնիա, Ականեան, Պ. Ս. Ազարեան եւ Ստուդիայի լաւագոյն ուժերը։

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ԾԱՆՕԹ.— Նոյն ներկայացումը՝ վալանսի մէջ Նոյեմբեր 17ին, իսկ վիէնի մէջ՝ Նոյեմբեր 18ին։

Հ. Յ. Դ.

Շավիլի *Արդութեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկեր - ընկերուհիները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 28* Rue Anatol France, Chaville. *Մօնփառնասշավիլ կայարանին գիմացի սըրճարանը։ Ներկայանալ անդամատետրով։*

Սէն Թ՚էթիէնի *ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 7.30ին 3 Փլաս տիւ Փէօփլը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։*

Լիոնի շրջ. *կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Փոն տը Շէրիւիի բոլոր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։*

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Փարիզ, *Լ. Ե.— 35 Ֆր.*

Պոլէն, *Գ. Ջ.— 35*

Վիլմունպլը, *Փ. Բ.— 100*

Նեօյի, *Իշխան Ս.— 35,*

Մարսէյլ, *Մել.— 100*

Պուէնոս Այրէս, *Թոր.— 25*

Փարիզ, *Խ. Ա.— 30*

Լիվրի-կարկան, *Մ. Ա.— 35*

Լա կարէն, *Գ. Կ.— 35 Ֆր.*

Սկսանք ղրկել։

Մարսէյլ, *Գործ.— 705*

Մարսէյլ, *Գործ. ի հաշիւ Յ. Պ.— 179*

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը

ՓՈՆ Տ՚ՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Փոն տ՚Օպնայի շրջ. կոմիտէին։ Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին։ Կը խօսի՝ ընկ. *Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ։*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Միսաք Օգումուշեան, հօր անունն Նազարէթ, մօր անունն Շարխաթան։ Երկու տարի առաջ կը գտնուէր Պէյրութ, Անթիլիասի որբանոցը։ Այժմ Եգիպտոս մեկնիլը իմացուած է։ Տեղեկացնել՝ Stepan Okoumouchianի, 3 Rue Victor Hugo, Beaucaire (Gard) France.

Կը խնդրուի եգիպտահայ թերթերէ արտատպել։

—Կը փնտռուի Այնթապցի Արմենակ Քէլէճեան (33-35տարեկան), որ Պէյրութի մէջ փռապան էր։ Մօտաւորապէս 2 տարի առաջ եկած է Ֆրանսա։ Գրել՝ Near East Relief 15 Bd. des Italiens Paris.

—Կը փնտռուի Թոփալեան Յակոբ Ատիեամանցի, հայրը կարապետ, մայրը Խաչխաթուն։ Հալէպէն փոխադրուած է Պոլիս եւ յետոյ Յունաստան։ Կը կարծուի թէ այժմ եկած է Մարսէյլ։ Գրել՝ Near East Relief 15 Bd. des Italiens Paris.

Գրաշար կ՚ուզուի

Թերթիս համար միայնուն գրաշար մը կ՚ուզուի։ Դիմել վարչութեան։

ԱԶԴ

Ֆրանսական բանակին հայ կամաւորներու ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ, պատուոյ դաշտին մէջ ինկող մեր սիրելի ընկերներուն հոգւոյն համար հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Նոյեմբեր 18ին, ժամը 10ին, հայ եկեղեցւոյն մէջ, 15 Rue Jean Goujon, Փարիզ։ Կը խնդրուի հայ ընկերակցութիւններէն ներկայ ըլլալ այս արարողութեան։

(*Կնիք*)

Լոյս տեսաւ Հօրիզոն գրատան 6րդ հրատարակութիւնը

ԿՈՅՐ ՎԱՐԴԱՆ

ԿԱՄ

ԱՆՑՆՈՒԷՐ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԸ

Հեղինակ՝ Լ. Ճէրահեան (Ս. Արմէն)

Գին՝ 5 Ֆր., արտասահման 7.50

Փնտռեցէք բոլոր գրավաճառաց մօտ։ Լոյս տեսած են նաեւ՝

Խոջանոցին գիրքը 5 Ֆր., Հայ ժողովրդական սիրային երգեր 3, Մօրը անէծքը՝ վիպակ 2.50, Մաշացու Համբոյրը՝ սիր. վիպակ 2, Դիակներուն մէջէն 2։ Մեծաքանակ գնումներու Հարիւրին 30 զեղչ, փոստը մեր վրայ։ Կանխիկ։ Դիմել՝ Lévon Djérahian, Librairie «Horizon», 27 Rue des Dominicaines, Marseille.

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԻԶՊԱՆՈՒՀԻ Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Գարակէօզեան Հօմ կը փնտռէ քանի մը ամսուան համար լուրջ երիտասարդուհի մը մանկապարտէզ վարելու համար։ Դիմել՝ Դաւիթեան, La Ville-aux-Clercs, (Loir et Cher).

ՅՈՒՆԱՀԱՅ ՏԱՐԵԳԻՐՔ Գ. ՏԱՐԻ - 1929

Նոյեմբեր 15ին հրապարակ կ՚ելլէ ՅՈՒՆԱՀԱՅ ՏԱՐԵԳԻՐՔԻ Գ. տարուան հատորը, գրական, գեղարուեստական, ազգային եւ պատմական բովանդակութեամբ, հաճելի մանրավէպերու եւ զուարճալիքներու բաժիններով ու գեղարուեստական գեղատիպ նկարներով։

ԷՋ 450, ԳԻՆ 75 ՏՐԱԽՄԻ

Ընթացք կը տրուի միայն կանխիկ ապսպրանքներու։

Հասցէ՝ Journal «Nor Or», Rue Vouli 20, Athènes Grèce.

ԲՆԱԿԱՐԱՆ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեք սենեակնոց բնակարան մը կը փնտռուի Պիւթ Շումօնէն քատէ, կամ կառ տը լ՚էսթի եւ կառ տիւ Նօռի մօտակայ արուարձաններուն մէջ (ի հարկին 5—6 սենեակնոց փավիյեօն)։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

Կ՚ուզուի շատ մաքուր պուտոնիէռ եւ նէվէրտ կարող կին մը։ Դիմել՝ Դերձակ Գարաեանի, Սօսիէթէ Սավանթի դիմացը, 5 Rue Mignon, Paris (6e).

ՕԳՏՈՒԵԼՈՒ ԱՌԻԹ ՄԸ ԹԷԼԷՄԷ ՃԵՐՄԱԿ ՊԱՆԻՐ

Միայն երկու շաբաթուան համար։ Քիլոն՝ 10 Ֆրանք։

Մեծաքանակի համար մասնաւոր զեղչ։ Դիմել՝ KHATCHIKIAN*ի*, 65 Rue St. Anne, Paris (2e). *Թէլ.* Central 76-64։

Գործ կը փնտռէ *փորձառու եւ վարպետ դերձակ մը վարժ ամէն տեսակ հագուստներ կարելու, ձեւելու եւ փորձերը ընելու։ Դիմել՝ Ն. Շիրինեանի* Hôtel Sénat, 7 Rue Tournon, *Մէթրօ՝ Օտէօն.*

Ծախու է կահաւորուած-մաքուր երկյարկանի սրճարան-ճաշարան մը 6 կտորէ բաղկացեալ (2 սենեակ, սրահ եւայլն)։ Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝ A. Koumrouyan, Restaurant Azadamart, Rue Grammont. Pont-de-Cheruy (Isère).

Վարձու է փավիյօնի մէջ առանց կարասիի սենեակ մը խոհանոցով միասին։ Ելեքտրականութիւն, կազ եւ ջուր։ Հինգ վայրկեան հեռու կայարանէն։ Դիմել՝ 16 Rue des Allouettes, Les Vallées, (Շոգեկառքը առնել Սէն Լազարէն)։

Կ՚ուզուի հաստատուած շահաւոր գործի մը համար ընկեր մը։ Դիմել միայն երեկոները ժամը 6—7։

Կ՚ուզուին իրենց տունը աշխատող լաւ կարուհիներ ժէրսէ բուրդէ րոպերու համար, ինչպէս նաեւ ձեւելու վարժ կարուհի մը։ Դիմել՝ 35 Rue d'Alsace, Մէթրօ Gare de l'Est, Paris (10e).

IMPRIMERIE - MASSIS 208bis, Rue Lafayette

Le Gérant: E. SO...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÊNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 9 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

9 NOVEMBRE 1928

... ՏԱՐԻ ԹԻՒ 799 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ԿՈՒ ԽՕՍՔ

...Ր ԻՐ Կ'ԵՐԹԱՔ, ԱՂԲՐՏԻ՛Ք

...որէն օտար աղբիւրէ կ'իմանանք թէ:

«Լ'Օրիան», որ կը հրատարակուի Սուրիոյ մէջ, հոկտեմբեր ...խմբագրականով կը պատմէ թէ երեք հազար Հայեր կը ...րաստուին գաղթել դէպի Հարաւ. Ամերիկա, Ուրուկուէյ: ...թին պատմութեան համաձայն, արդէն իսկ խնդրագիր մը ...ած է մարզպանին, որ իր կարգին դիմեր է Ազգերու Դաշ...ցութեան, որպէսզի հարիւրին 50 զեղչ ըլլայ շոգենաւի ...սակներուն վրայ:

...ւ այս լուրը կը հրատարակուի ճիշտ այն պահուն, երբ ...հայ գաղթականներու համար տուներ կը շինուին Պէյրութի ...ֆիէ թաղին մէջ, «երբ աշխատող ձեռքերու պահանջը օրէ ...կը շեշտուի»:

«Այսօր, փոխանակ տեսնելու Հայերու բազմանալը Հերմոնի եւ ...ելեան Լիբանանի մէջ, մենք ականատես կ'ըլլանք անոնց ...ական արտագաղթին: Ու մինչդեռ բոլոր այս Հայերը մեկ... կ'ուզեն, Չերքէզները, կորսուած՝ Յունաստանի մէջ եւ այլուր, կը ...մացնեն իրենց դիմումները, ժամ առաջ այստեղ գալու համար»:

Պատկերը ամբողջացնելու համար, ըսենք թէ «Լ'Օրիան» կը ...դրէ նաև հոգատար իշխանութիւնը.

— «Ֆրանսական իշխանութիւնն ու տեղական իշխանութիւն...իրարու վրայ կը նետեն կառավարելու, նախաձեռնութիւններ ...պատասխանատուութիւններ ստանձնելու հոգը:

...«Քրիստոնեայ Լիբանանը կը պարպուի, կ'ըսէր վերջերս ...արեկամներէն մէկը. իսկ իսլամ Լիբանանը կը բազմանայ. եւ ...ֆրանսական վարչաձեւի մը, փոքրամասնութեանց պաշտպան ...րուած իշխանութեան մը տակ»:

...րեմն, նոր եւ աւելի քան խելագար բախտախնդրութեան ...անձնատուր են եղեր մեր հայրենակիցները, Սուրիոյ եւ Լի...անի մէջ: Բեռը կապողը ճամբայ կ'ելլէ դէպի Հարաւային ...րիկա, դէպի աշխարհի միւս ծայրը:

...ոսկի՞ փոեր են Ուրուկուէյի կամ Պրազիլիոյ փողոցներուն ...կաթ ու մե՞ղր կը հոսի այդ հեռաւոր եւ համայնակուլ եր...երու դաշտերէն եւ լեռներէն: Մանանա՞յ կը տեղայ գործա...երու ծխնելոյզներէն: Հայրենի յիշատակնե՞ր են որ կը ...են ...

...ոչ մէկը եւ ոչ միւսը: Իսկական խելագարութիւն: Ինքն ...մէն յուսահատած ամբոխի խուճապ: Իր ձեռքով սպիտակ ...ր կազմակերպելու, իր սերունդին վրայ խաչ քաշելու ...րկ: Ինքնասպանութիւն:

...այս քստմնելի պատկերին առջեւ, պէտք է իրաւո՛ւնք տալ ...օտարներուն, որոնք մեզ կը մեղադրեն իբրեւ «չէրչի»ներ: ...հաց, անդ կաց»:

...այդպէ՞ս է: Այլեւս կորսնցուցե՞ր ենք հաւաքաբար ապրե...մեր տունը շէնցնելու առաքինութիւնը: Զե՞րք ենք քաշեր ...պապականէն: Եթէ Լիբանանը եւ Սուրիան օտար հող են, ...ն մեր սրտին մօտ են Ուրուկուէյը, Փարակուէյը եւ ...ները:

...ինչպէս քանի մը պատահական բախտաւոր կը հրա...ն երեք հազարնոց բազմութիւն մը՝ տուն-տեղ քանդե...քէչ-շատ ընտելացած, տաքցած բոյներիկ մը մարելու, ...կիրանոսներէն անդին նետուելու:

— «Մեր հողերն ալ բարեբե՞ր չեն, մեր ջուրերը նոյնպէս ...չե՞ն», կը հարցնէ ֆրանսական թերթը:

Պատասխանեցէ՛ք, աղբրտիք, եւ համոզեցէք մե՛զ ալ: Ո՞ւր ...ք, ո՞ր անդունդը կը տանիք ձեր զաւակները: Ո՞ւր այս...ծովէ ծով, երկիրէ երկիր: Եւ մինչեւ ե՞րբ այսպէս, անընդ...ջեռ կապելով ու քակելով...

...ենք չենք ուզեր ամբողջովին ձեր շալակը բեռցնել այս ...րկածախնդրութեան, այս աղիտաբեր, տնաքանդ հոսան...ղքը:

...տենք, այս աղէտին պատասխանատու են նաեւ մեր ազ... իշխանութիւնները, քաղաքական կուսակցութիւններն ...յրենակցական միութիւնները, Փարիզէն եւ Ամերիկայէն ...ւ Սուրիա եւ Լիբանան: Անոնք ոչ մէկ ատեն լրջօրէն ...ցան ձեր վիճակով: Անոնք հեքեաթի պէս կարդացին Ազ... Դաշնակցութեան ձեռնարկը, գաղթականներու տեղաւոր...շխատանքը: կարդացին ու անցան: Լսեցին ու մոռցան:

...թալիք մէկ տեղ կար ձեզի համար,— Հայաստան: Բայց ...անոր ճամբան, աւելի ամուր քան ուրիշ ո՛ր եւ է երկրի ...իսկ Հայաստանէն յետոյ, միակ վայրը ուր պիտի կրնա...պրիլ ու ծաղկիլ իբրեւ ժողովուրդ,— Լիբանանն է, Սու...է: Բայց դուք արեւը ձգած, շուքերու ետեւէն կը վազէք: ...ք հեռաւոր, անծանօթ աշխարհներու աւազներուն վրայ ...ցնել ձեր արեւը:

...ւր կ'երթաք, աղբրտիք:

...ինչո՞ւ: Պատառ մը հացի՞ համար...

...երեզմաններու ամբո՞խ էք դուք, թէ ժողովուրդ:

...ր ու ձոր կտրելով, անապատները քերելով, ինկեր էք ...կալ հողի մը վրայ, որուն ժողովուրդը օտար չէ ձեզի, ...արքերը ձեր երէկուան կենցաղը կը յիշեցնեն: Երկիր ...ր հարկադրուած չէք հանք փորել կամ երկաթ ծեծել ...յին հնոցներու առջեւ, — ժուռ մը հաց ուտելու համար: ...ր այսպէս կարաւան-կարաւան, աշխարհէ աշխարհ...:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐԷՆ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Արեւ, եգիպտոսի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, նորէն կը քրքրէ ուղղագրութեան խնդիրը, աղ-պղպեղ քառեր ուղելով երեւանի վարիչներուն. (1 Նոյ.).

— «Խ. Հայաստանի վարիչները, հակառակ անոր որ գործնականապէս կը տեսնեն այն բոլոր անպատեհութիւնները որոնք իրենց այդ ղատապարտելի կարգադրութենէն առաջ կուգան, կը յամառին սակայն պահել այդ ուղղագրութիւնը, որ կ'երեւի թէ երկրին մէջ ալ ընդունելութիւն չէ գտած եւ ժողովուրդը ակամայ կը համակերպի կառավարութեան կարգադրութեան:

Այս դժգոհութիւնը եւ տհաճութիւնը այնքան շեշտուած է որ, կառավարութիւնը ինչ ինչ պարագաներու մէջ տեղի տալը խոհեմութիւն կը համարէ:

Այսպէս, Էջմիածին արտօնուեցաւ իր օրացոյցը հին ուղղագրութեամբ տպելու, Դաւիթ Անանուն իր Ռուսահայոց հասարակական կեանքի զարգացման նուիրուած հատորներուն երրորդը, պետական նպաստով, արտօնուեցաւ Վիեննաի տպագրելու, եւ կը լսուի թէ Պ. Յովհ. Յակոբեան, կառավարութեան իսկ հրահանգով եւ անոր հաշուոյն պատրաստած իր ընդարձակ մէկ գործը արտօնուած է տպելու նոյնիսկ Հայաստանի մէջ, հին ուղղագրութեամբ:

Ասոնք ցոյց կուտան թէ կառավարութիւնը ինքն ալ կը զգայ որ այդ ուղղագրութիւնը համակրանք չի վայելեր: Ի՛նչ լաւ պիտի ըլլար որ այդ գիտակցութիւնը ունենալէ յետոյ, փոխանակ այս տեսակ մասնակի զիջումներու քաղաքականութիւնը ընդգրկելու, միանգամ ընդ միշտ վերջ տար տիրող անընականոն վիճակին:

Խ. Հայաստանի կառավարութիւնը չկրցաւ, դժբախտաբար, հասկնալ թէ՝ արտասահմանի Հայոց կարծիքը գոնէ լեզուական այս հարցին մէջ յարգելու պարտաւոր էր եւ Հայաստանի սահմաններէն դուրս ապրող Հայոց համակրանքը շահելու առաջին պայմանը լուծումն էր այս խնդրին, որ մեր սրտին մէջ մխուած գամ մըն է:

Խ. Հայաստանի կառավարութիւնը եթէ կ'արհամարհէ աշխարհի չորս կողմը ցրուած Հայերուն համակրանքը, այն ատեն ըսելիք չունինք: Սակայն այդ պարագային ալ իրաւունք չունի զանգատելու թէ գաղութները անտարբեր են, չեն օգներ, չեն շահագրգռուիր իրմով:

Նոր ուղղագրութիւնը ամէնէն հաստ պատն ու ամէնէն կոպիտ պարիսպն է որ զմեզ կը բաժնէ Հայաստանէն:

Թող քանդուի՛ այդ ամբարտակը ի շահ մեր ազգին եւ մեր պետութեան:»

ՀԻՍ. ԲԵՒԵՌԻ ԹՌԻՋՔԸ

Ջեխ փրոֆէսէօր Պէհունէք, որ մասնակցած էր գօր. Նոպիլէի ծանօթ արշաւանքին դէպի հիւսիսային բեւեռ, Պերլինի եւ Համպուրկի մէջ հրապարակային դասախօսութիւններ տուաւ այդ արշաւանքին մասին: Փրոֆէսէօրը իտալիայէն ստացաւ բազմաթիւ նամակներ, որոնցմով Ֆաշիստները կը սպառնան սպաննել զինքը՝ եթէ շարունակէ իր դասախօսութիւնները:

Փրոֆ. Պէհունէք նոյ. 12-ի իրիկունը պիտի դասախօսէ Փարիզ, Սալ Վակրամի մէջ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Լեռնային Ղարաբաղի Թուրքերը

«Ազէրի Թիւրք»ի մէջ կը կարդանք (1 նոյեմ.).— Ժամանակին գրած էինք թէ Ազրբէջանի Գործադիր Կոմիտէի վերջին նստաշրջանը հրաւիրուած է «Լեռնային Ղարաբաղի Հայկական Հանրապետութեան» մայրաքաղաքին մէջ:

Ազրբէջանի Գործադիրը իր գումարման շրջանին տեղական պէտքերը քննելու համար շրջած է գիւղերն ու գիւղաքաղաքները և ժողովուրդին հետ շփման մէջ մտած: Գործադիր Մարմնի Նախագահը մէկ ժամուան ընթացքին 10,000էն աւելի բողոք և խնդրագիր հաւաքած է:

Ժողովուրդին միակ պահանջն ու փափաքը հող է: Մասնաւորապէս Թուրքերուն պատկանող ցորենի արտերը իրենց տէրերէն առնուելով Հայերուն միջեւ բաժնուած են (.°): Սակայն այս բաժանումէն յետոյ հասկցուած է թէ իւրաքանչիւր գիւղացիի 1/3 եւ 1/4 տեսիաղինէն նուազ հող ինկած ըլլալով, պէտքերը չի գոհացներ եւ լեռնային շրջանի բնակիչները հողէն չեն կրնար օգտուիլ:

Այս բոլորը նկատի առնելով, Ազրբէջանի Գործադիր Մարմինը որոշած է ամէնէն առաջ 50,000 ընտանիք Լեռնային Ղարաբաղէն փոխադրել Կուրի հովիտը, Ղարասաքալի ջրանցքին շուրջ:

Փոխադրուելիք 50,000 ընտանիքները բոլորն ալ Թուրքեր են: Այս կերպով, Ղարաբաղի Թուրքերը ամբողջովին կը հեռացուին: Ասկէ զատ, այս Թուրք բնակչութիւնը կլիմայի եւ բնութեան տեսակէտով բոլորովին անյարմար տեղ փոխադրուելով, մեծ վտանգի կ'ենթարկուի: Միւս կողմէ, ուրիշ շրջաններէ եւ երկիրներէ Հայեր կը շարունակեն գաղթել Ղարաբաղ:

Անդրկովկասի Թուրքերը դէպի Թուրքիա

Պոլսէն կը հեռագրեն 7 Նոյեմբեր Թուականով.— Անդրկովկասի մէջ ապրող Թուրքերը որոշեցին դիմել Մուսթաֆա Քէմալին՝ խնդրելով որ զիրենք փոխադրէ Թուրքիա, որովհետեւ չեն կրնար բոլշեւիկեան տիրապետութեան տակ մնալ: Թուրքիա հաստատուիլ փափաքող կովկասեան Թուրքերու թիւն է 80,000 հոգի:

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Հանրապետութեան Նախագահ Պ. Տումէրկ կը շարունակէ իր խորհրդակցութիւնները քաղաքական կուսակցութեանց ներկայացուցիչներուն եւ Խորհրդարանի զանազան յանձնաժողովներու նախագահներուն հետ: Երէկ ալ տեսակցեցաւ զանազան անձնաւորութեանց հետ, որպէսզի կացութեան բոլորովին տեղեակ ըլլայ եւ ըստ այնմ ընտրէ յաջորդ վարչապետը:

Բոլորն ալ կը յանձնարարեն կրկին Փուանքարէի յանձնել նոր դահլիճին կազմութիւնը: Փուանքարէ սակայն անդրդուելի կը մնայ եւ իրեն այցելող քաղաքական բարեկամներուն կը յայտնէ թէ չպիտի ընդունի վարչապետի պաշտօնը, եթէ իրեն առաջարկուի:

Այն պարագային ուր Փուանքարէ մերժէ, հաւանական թեկնածու կը նկատուին արտաքին Նախարար Պրիան և Ծերակոյտի Նախագահ Տումէր:

Պ. Տումէրկ երէկ ընդունեց ընկերվարական երեսփոխաններ Վէնսան Օրիոլ, Ռընոտէլ եւ Փօլ Ֆօրը:

Սակարանի մէջ ֆրանսական արժեթուղթերը սկսան բարձրացման որոշ նշաններ ցոյց տալ:

Սուրիոյ Սահմ. ժողովը նորէն յետաձգուած

«Թայմզ»ի Սուրիոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ թէ՝ ֆրանսական մարզպան Հանրի Փոնսօ դարձեալ երեք ամսուան պայմանաժամով յետաձգած է Սուրիոյ Սահմանադիր ժողովի գումարումը:

Ինչպէս կը յիշուի, Սուրիոյ Սահմանադիր Ժողովը ընտրուած էր Ապրիլ 15ին: Անդամներուն բոլորն ալ ծայրայեղ ազգայնականներ են, հետեւաբար եւ ֆրանսատեաց: Յունիսին՝ Սահմանադիր Ժողովը հրատարակեց բնագիրը Սահմանադրութեան մը, որով Սուրիա անկախ եւ գերիշխան պետութիւն կը հռչակուի եւ բոլորովին կ'անգիտանայ ֆրանսական հոգատար պետութեան գոյութիւնը:

Ֆրանսայի ներկայացուցիչը օգոստոս 8ին Դամասկոսի Սահմանադիր Ժողովին ուղղուած պատգամով մը կը պահանջէր Սահմանադրութեան մէջ ճշդել հոգատար պետութեան իրաւունքներն ու պարտականութիւնները: Ժողովը միաձայնութեամբ մերժեց նկատի առնել այս գրութիւնը. որով մարզպանը յաջորդ օրը երեք ամսուան համար կախակայեց Սահմանադիր Ժողովը: Պայմանաժամը կը լրանայ Նոյեմբեր 11ին: Սակայն ցարդ համաձայնութեան որ եւ է եզր գտնուած չըլլալով հոգատար պետութեան եւ Սահմանադիրին միջեւ, այս վերջինը փակ կը պահուի երեք ամիս եւս:

Հուվրի յաղթանակէն վերջ

Ինչպէս երէկ գրեցինք, Միացեալ Նահանգներու Նախագահ ընտրուեցաւ Հանրապետական կուսակցութեան թեկնածու Հըրպըրթ Քլարք Հուվըր, իսկ փոխ-Նախագահ՝ Ծերակուտական Չարլս Քըրթիս: Հուվըր ստացաւ 444 ձայն, հինգ անգամ ա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

«ՊՈՅՔՈԹ»

Այս այն չէ՝ զոր Հայերը Հայերու դէմ կ'ընեն ամէն առթիւ: Օրինակ՝ առանձին-առանձին «Մշակոյթի Օր» տօնելով:

Այս այն չէ՛ զոր կ'ընէ Լիոնի մէկ Ազգ. Միութիւնը միւսին դէմ, նո՛ր եկեղեցի, նո՛ր տէր-տէր պահելու չափ:

Այս այն չէ՛ զոր փարիզի հայ երիտասարդները հայ լեզուին եւ հայ թերթերուն դէմ հռչակած են, կարծելով թէ աւելի պատուաբեր է օտար լեզու մը՝ եւ օտար թերթ մը ձեռքն ունենալ:

Այս այն չէ՛զոր Թուրքերը կը փորձէին իտալական ապրանքներուն կամ քրիստոնեայ խանութպաններուն դէմ:

Ո՛չ. «Պոյքոթ»ը պարզապէս այն անունն է, որով կը կոչուէր «Իրլանտական գաւառային խորհուրդ»ին ինքզինքը սիրցնել չկրցող եւ հետեւաբար անբաղձալի անգլիացի սպայ մը: Անոր մուտքը բացարձակապէս արգիլուած էր իրլանտական հողին վրայ:

Այս՝ անունն է այն սպային, որ մտքէն բնաւ չէր անցըներ թէ, օր մը, այնքան չնչին, անտեղի առիթներով մէջտեղ պիտի նետեն զինքը:

ԾԱՂՐՈՒՆԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն.—

—Սեբաստիայէն կեսարիա հասած երեք հայ ընտանիքներ (14 հոգի) կը պատմեն թէ ճամբու ծախք ճարող շատեր կան, որոնք հետզհետէ կը պատրաստուին Պոլիս մեկնիլ, որովհետեւ Սվազի մէջ ապրուստ չունին, եկեղեցիի եւ դպրոցի զրկանքին հետ: Քահանան դեռ արտօնուած չէ քահանայագործելու: Սեբաստիոյ մէջ 100 տունի չափ, այսինքն հայ ժողովուրդին կէսը անօթի է ու թշուառ: Ասկէց առաջ պատահած է որ, կ'ըսեն, մարդիկ անօթութենէ տառապելով խենդեցած ու փողոցները ինկած են շուարուն վիճակով:

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅԵՐԸ ԳԱՂԹԵԼ Կ'ՈՒԶԵՆ

Երեք հազար Հայեր դիմում կատարած են Սուրիոյ ֆրանսական մարզպանութեան, խնդրելով որ զիրենք տեղափոխէ Հարաւային Ամերիկա: Մարզպանութիւնը արդէն դիմած է Ազգերու Դաշնակցութեան, հարիւրին յիսուն զեղչ մը ընելու համար անոնց ճամբու ծախքին վրայ: Սուրիոյ «Լ'Օրիան» թերթը կը գրէ, որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը իր կողմէ պատուիրակ մը ղրկած է Մոնթէվիտէօ, Ուրուկուէյի կառավարութեան հետ համաձայնելու համար: (Յուսաբեր)

ՓՐԿՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐ

Հալէպէն կը գրեն թէ տարիներէ ի վեր հայ եկեղեցիէն հեռացած եւ իրենց լեզուն մոռցած երկու հայ գիւղերու բնակչութիւնը վերադարձած է իր ազգութեան ծոցը:

Այս երկու գիւղերը, Խընէմիլէ եւ Եագուպիէ, Ալէվիներու երկրին ծէպէլը Նուսէյրիի բարձունքներուն վրայ հաստատուած զուտ հայաբնակ գիւղեր են:

Գիւղացիները Կիլիկիոյ կաթողիկոսի անուան փոխանցած են շատ մը հասութաբեր կալուածներ, որոնք գիւղացիներու հեռացման պատճառաւ օտար կրօնաւորներու կողմէ գրաւուած էին:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ

ՔԻՇՆԷՎԻ ՀԱՅ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐՈՒՆ ԴԱՏԸ

ՌՈՒՄԷՆ ՎԵՐԱՔՆՆԻՉ ԱՏԵԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Ռումանիայէն դուրս ալ պէտք է ծանօթ ըլլայ Քիշնէվի Թեմապատկան կալուածներու գրաւման խնդիրը, որ ութ տարիէ ի վեր կը զբաղեցնէ մեզ։

Երկու բառով սակայն նորէն բացատրեմ խնդիրը։ Աւելի քան դար մը առաջ՝ երբ ռուս կառավարութիւնը հիմը դրաւ Քիշնէվի նոր քաղաքին, գետին մըն ալ Հայ առաջնորդութեան յատկացուց։ Տարիներու ընթացքին քաղաքը շէնցաւ, եւ Հայոց գետինը մտաւ քաղաքին ամէնէն շէն մասին մէջ, ու հետեւաբար մեծ յարգ ստացան անոր վրայ կառուցուած շէնքերը։ Այդ շէնքերը կը բերէին մեծ եկամուտներ, որոնք ոչ միայն կը բաւէին տեղական պէտքերուն՝ այլ եւ մասամբ կը գոցէին Էջմիածնի Գէորգեան Ճեմարանի պիւտճէն։ Ի վերջոյ Էջմիածնի սինոդը ինք ստանձնեց կալուածներուն մատակարարութիւնը, եւ ուղղակի ինք կը կնքէր պայմանագրութիւնները վարձակալին հետ, կալուածներուն քառորդ մասը միայն ձգելով Քիշնէվի առաջնորդին տրամադրութեան տակ։

Երբ Պեսարաբիան կցուեցաւ Ռումանիոյ, սկսաւ կիրարկուիլ նաեւ այն օրէնքը, որուն համաձայն յարքունիս կը գրաւէին արտասահման գտնուող վանքերու պատկանած կալուածները։ Պեսարաբիոյ Հայ իշխանութիւնները երբ 1919ին ուզեցին դուրս հանել կալուածներուն վարձակալը, այս վերջինը գնաց կառավարութեան իմացուց թէ այդ կալուածները կը պատկանին արտասահմանդրտնուող վանքի մը՝ Էջմիածնին։

Կառավարութիւնը, առանց բարակը փնտռելու, գրաւեց կալուածները։

Ազգային իշխանութիւնները բողոքեցին, եւ դատական արգելքի տակ առին այն գումարները զորս հրեայ վարձակալ Կլօսման պիտի վճարէր կառավարութեան իբր վարձք։

Արդ այս դատն է որ նոր փուլի մը մէջ մտած է հիմա, Պուքրէշի վերաքննիչ ատեանի սեղանին վրայ եկած ըլլալով։

*
* *

Պուքրէշի վերաքննիչ ատեանը, արդարեւ, երէկ սկսաւ վերաքննել դատին հիմը։ Սոյն դատը նկատուած ըլլալով մեծապէս կարեւոր, վերաքննիչ ատեանը հարկ տեսաւ զայն դատել հինգ անդամներու ներկայութեան։ Կը նախագահէր Պ. Հաճօփոլ։

Հայոց կողմէ իբր դատախազ ներկայ էին փաստաբան Պ. Տիմիթրի Միչէսքու, որ կը ներկայացնէր առաջնորդ Յուսիկ եպիսկոպոսը, եւ Պեսարաբիոյ Հայոց Ազգ. Խորհուրդին կողմէ Պ. Մինհրդատ Մուրատով։

Հրեայ վարձակալին փոխանորդն էր Պ. Օթուլէսքու, իսկ կալուածներու Նախարարութիւնը իբր ներկայացուցիչ ունէր փաստաբան Պ. Ջակօրսքին։

Բազմաթիւ իրաւաբաններ ներկայ էին այս յոյժ շահեկան դատին։

Դատին խորքին անցնելէ առաջ, Պ. Միչէսքու դատարանէն պահանջեց բերել վարձակալ Կլօսմանը, անհրաժեշտ գտնելով անոր հարցաքննութիւնը դատարանին առջեւ։ Հակառակորդ կողմը ընդդիմացաւ, եւ իր կողմէ պահանջեց մերժել այս դատը՝ իբրեւ արդէն վճռուած նիւթ (chose jugée), և մանաւանդ մերժել անոր ստիպողական հանգամանքը։

Դատարանը, առանձին խորհրդակցութենէ մը յետոյ, հաղորդեց թէ կ'ընդունի դատին ստիպողականութիւնը, իսկ Կլօսմանի հարցաքննութիւնը կը վերապահէ անհրաժեշտ րոպէին։

Յետոյ Պ. Միչէսքու սկսաւ պարզել դատը՝ փաստացի երկար ճառի մը մէջ։ Կուտամ ամփոփումը այդ ճառին.

— Պէտք է շեշտել ամէնէն առաջ այս դատին կարեւորութիւնը։ Համայնքէ մը խլուած են կալուածներ, որոնց արժէքը երեք հարիւր միլիոնի կը հասնի, եւ որոնցմով այդ համայնքը հնարաւորութիւն պիտի ունենար հոգալու իր եկեղեցական, կրթական եւ բարեսիրական պահանջները։ Ու այդ գրաւումը տեղի ունեցած է մէկ կողմէ համայնք մը զրկելով, ու միւս կողմէ առանց շահ մը բերելու պետութեան, որուն անունով գրաւուած են։ Այդ գրաւումը տեղի ունեցած է յօգուտ հրեայ վարձակալի մը, որ ամիսը 5000 լէյի ողորմելի գումար մը կը վճարէ պետութեան, ինք իր ենթավարձակալներէն ստանալով ամսական քանի մը հարիւր հազար լէյ։

Անհանդուրժելի բան է որ արդարութեան ատեանին առջեւ քով քովի ներկայանան գրաւող մարմինը՝ որ դեռ երէկ յափշտակիչ մը կը նկատէր այդ Կլօսմանը, եւ այդ միեւնոյն յափշտակիչը՝ որ անգրագէտ մարդոցմէ կազմուած ապօրէն մարմին մը կը հռչակէր զայն, իր կողմէ հեղինակուած գրքի մը մէջ։

Բայց թէ ինչ է էութիւնը այս դատին։

Նախ՝ գրաւուած են կալուածներ որոնք կը պատկանին Պեսարաբիոյ Հայ Թեմին որ այս պահուս մտած է Ռումանիոյ սահմաններուն մէջ։ Այս պարագան կ'ապացուցուի անով որ անոնք ռուս կայսրութեան կողմէ տրուած են Պեսարաբիոյ Հայ Թեմին եւ անոր առաջնորդի պէտքերուն համար։ Այս կէտը կ'ապացուցուի նաեւ յետագայ «ուքազ»ներով որոնք այդ կալուածները կը ճանչնան իբր Թեմին սեփականութիւնը։ Հետեւաբար չէին կրնար յարքունիս գրաւուիլ անոնք՝ իբրեւ արտասահմանեան հաստատութեան մը պատկանող։

Երկրորդ՝ երբ ռուս յեղափոխութիւնը ծագելով կազմուեցաւ ժամանակաւոր կառավարութիւնը եւ ապա խորհրդային ռէժիմը՝ անոնք գրաւման տակ առին արտասահմանի վանքերուն պատկանող կալուածները, յականէ անուանէ յիշելով այդ վանքերը ինչպէս Կ. Պոլսոյ յոյն պատրիարքութիւնը, Երուսաղէմը, Աթոսի վանքը, եւայլն։ Էջմիածինը չկար անոնց մէջ, եւ չէր կրնար ըլլալ։ Ու երբ մենք գրաւեցինք Պեսարաբիան, ու հոն կերպով մը վերահաստատեցինք յարքունիս գրաւման այդ օրէնքը, իրաւունք չունէինք անոր ուժը տարածել նաեւ Հայ Թեմին կալուածներուն վրայ։

Երրորդ՝ պահ մը ընդունելով հանդերձ որ այդ կալուածները պատկանած են Էջմիածնին, պէտք է նկատի ունենալ սակայն որ Էջմիածինը կարելի չէ շփոթել այդ կարգի վանքերուն հետ։ Էջմիածինը պորտաբոյծ վանքերէն չէ, հոն նախ ամենայն Հայոց հայրապետը եւ իր սինոդը կայ, եւ մանաւանդ մշակութային կեդրոն մըն էր ան՝ իր հոգեւոր ճեմարանով մէկտեղ. եւ եթէ Քիշնէվի հասոյթները գացած են Էջմիածին՝ այդ հոգեւոր ճեմարանին պահպանութեանը համար եղած է։

Չորրորդ. այսպիսի դատի մը մէջ «վճռուած նիւթ»ի առարկութիւն հանել եւ ըսել թէ գրաւումը եղած լմնցած է, ամէնէն անիմաստ յաւակնութիւնն է։ Եւրոպական հեղինակները կ'ըսեն թէ «վճռուած նիւթ»ի առարկութիւն չի կրնար ըլլալ՝ երբ վճիռէ մը յետոյ կ'ապացուցուի անոր անարդարութիւնը։ Մենք եկած ենք անարդարութիւն մը ապացուցանելու։ Յետոյ յարքունիս գրաւման օրէնքին պատճառաբանութեան մէջ կալուածներու նախարարը հանգուցեալ Աղէքսանդր Կոստանդինէսքու կ'ըսէ թէ գրաւումները վերաքննելի են՝ եթէ ի վերջոյ երեւան ելլեն զարդ անծանօթ մնացած հրովարտակներ կամ փաստանիւթեր։ Մենք եկած ենք ցոյց տալու այդպիսի փաստանիւթեր։ Դատարանը, հետեւաբար, առանց նկատի առնելու թէ Քիշնէվի մէջ ատեան մը արդէն տուած է վճիռ մը, կրնայ զայն բեկանել եւ գոհացում տալ արդարութեան։

Հինգերորդ՝ պէտք է նկատի ունենանք թէ, ինչպէս յիշեցինք, այդ գրաւումը տեղի ունեցած է յօգուտ վաշխառուի մը։ Ան Էջմիածնի վանքին ձեռքէն կորզած է 1901ին 32 տարուան վարձակալութեան պայմանագրութիւն մը։ Եւ որովհետեւ աշխարհի ոչ մէկ օրէնքը թոյլ կուտայ այդքան երկար պայմանագրութիւն մը, կնքած է երեք պայմանագրութիւններ, 1902-1914, 1914-1926, եւ 1926-1932 շրջաններուն համար։ Այնպէս որ դեռ չորս տարի ալ կապալառու կը նկատէ ինքզինքը, եւ դժբախտաբար գտնուած է ռումէն դատարան մը որ այդ հանգամանքը ճանչցած է անոր։

Վեցերորդ՝ այդ Կլօսմանը իր յափշտակութիւնը արդարացնելու համար պնդեր է որ վարձակալութեան պայմանագրութիւն մը չէր իր կնքածը Էջմիածնի հետ, այլ շինութեան պայմանագրութիւն մը, որ կրնայ երկար տարիներով ալ կնքուիլ։ Արդ, մենք պիտի ապացուցանենք թէ 1914էն մինչեւ հիմա, այսինքն 14 տարուան մէջ ամենադոյզն շինութիւն մը չէ ըրած։

Եօթներորդ՝ Հայ Թեմին կալուածներուն գրաւումը տեղի ունեցած է օրէնքին տրամադրութիւններուն հակառակ. այնպէս որ տեղի ունեցածը յարքունիս գրաւում մը չէ, այլ բռնագրաւում։»

Օրը տարաժամած ըլլալով՝ դատավարութեան շարունակութիւնը յետաձգուեցաւ Նոյեմբեր 13ին։

ԹՂԹԱԿԻՑ

2 Նոյեմբեր

ԵՐԿԱԹԻ ՊԱԿԱՍԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Բոլշեւիկեան մամուլի տուած տեղեկութիւններուն համաձայն, Ռուսիոյ մէջ 200,000 թոնօ երկաթի պակաս կայ։

Պաշտպանութեան եւ աշխատանքի խորհուրդը հրամայած է հաւաքել ամբողջ երկաթեղէնները, բայց հաւաքման գործը դանդաղ կ'երթայ։

Կարգ մը կազմակերպութիւններ կը պահեն իրենց ունեցած երկաթեղէնը։ Շոգեկառքի ընկերութիւնները որոնք իրենց անգործածելի երկաթները պարտաւոր էին յանձնել, ցարդ ոչինչ յանձնած են։

ՀՆԴԻԿ ԱՂՋԻԿՆԵՐԸ ԵՒ ՀՆԴԿԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Պիտի ներկայացնեմ այն արարողութիւնը, որ կը կոչուի Սէյուտի-վրատա, որ թարգմանի «Պաշտամունք երէկուան աստուածուհիին»։ Ընտրեցի այս մէկը, որովհետեւ ամէնէն կարճն է, եւ դիւրին է տեղաւորել օրաթերթի մէջ։ Իմ հաւաքածոյիս մէջ ամէնէն գեղեցիկն է հրաշալի արարողութիւնը ձմրան նահանջին եւ գարնան երեւման, երբ արեւը կ'ամուսնանայ հողին հետ։ Այդ արարողութիւնը կը կոչուի Մաղա-Մանդել-վրատա։ Բայց այս կարճ կտորն ալ կուտայ ինքնատպութիւնը, գեղեցկութիւնը եւ պատկերը հնդիկ աղջիկներու արուեստին։

*
* *

Սէյուտի-վրատայի արարողութիւններուն համար անհրաժեշտ են քառասուն ալպոնաներ, որոնց մէկը կը ներկայացնէ ճրագի մը փոքրիկ բոցը, ուրիշ մը յասմիկի մը բարկ հոտը, ուրիշ մը վերջալոյսի մը վախվխուն երեւումը։ Բոլոր այս ալպոնաներուն առջեւ կը կենան աղջիկները, որոնք բեռնաւորուած են ծաղիկներով, պտուղներով եւ զանազան արմաւղաններով։ Աղջիկները կարգով կ'երգեն, տալով իրենց նուէրը ալպոնային։ Դժբախտաբար «երէկուան աստուածուհիին պաշտամունքին» նուիրուած բոլոր ալպոնաներն ու երգերը կարելի չէ եղած գտնել, հակառակ անոր որ ամէնէն աւելի ժողովրդական արարողութիւնն է։ Կը թարգմանեմ գտնուած բեկորները։

Ահա առաջին աղջիկը, որ դիցուհիին առջեւ կանգնած, կ'երգէ.

Ո՜վ իրիկուան աստուածուհի,
ցամքեցիր տուներու մէջ,
ցամքեցիր աղջիկներ,
կը պաշտեն քեզ վերջալոյսին։
Ես մէկն եմ անոնցմէ,
Ես մէկն եմ քու հաւատացեալներէդ,
քեզմէ շնո՛րհ մը կը՛խնդրեմ,—
Թող իմ մօրենական տունս
Լեցուի՛ զաւակներով։

Յետոյ ծաղիկ մը կը նուիրէ ալպոնային, որ կը ներկայացնէ գահաւորակ մը.

Զարդարուն գահաւորակը
ճամբայ կ'ելլէ իմ ծնողքիս տունէն,
եւ կ'երթայ ամուսինիս տունը։
իսկ մենք ճամբուն ընթացքին
բերնէ բերան մեղրի կաթիլ(1) կը փոխանակենք։

Ալպոնայի մը առջեւ, որ կը ներկայացնէ սմբուկի ծաղիկներ, կ'երգէ.

Սմբուկին շափրակները
թօշնած են ու դալկացած։
Թող մայրս ունենայ ծունկերուն վրայ
Պսպղուն ոսկիի կոճղ մը։

Ու այսպէս կ'ողջունէ բոլոր ալպոնաները, շարունակաբար երգելով.

Ո՜վ սարդ, փոքրիկ պատկերը
Թխորակ սարդին։
Թող մայրս ունենայ խելացի զաւակներ
եւ գեղեցիկ ինչպէս լուսնկան։

—

Ո՜վ Թմբուլ (2), ո՜վ գագունի (3),
կը բռնեմ ձեր բունէն։
Հայրս Թագաւորներուն Թագաւորն է,
եւ եղբայրս Թագաւոր մըն է։

—

Եղէգ, ո՜վ եղէգ,
Եղբայրս ամէնէն գեղեցիկն է
գիւղին փեսաներուն։
Հնդկեղէգ, ո՜վ հնդկեղէգ,
Եղբայրս լուսնկայի կտոր մըն է։
Ո՜վ աթոռ, տաշուած մանգենիէ,
Դուն անուշ ես եւ փայլուն,
Միայն իմ սիրեցեալ եղբայրներս
կրնան նստիլ վրադ։

—

Ո՜վ պզտիկ ծիլ հնդկեղէգի,
Ո՜վ մատղաշ ծիլ շալթրուի,
կարագ կը թափեմ ձեր վրայ,
Թող աղջիկն ըլլամ Թագաւորին։
Մեղր կը թափեմ ձեր վրայ,
Թող հարսն ըլլամ Թագաւորին։
Ջուր կը թափեմ ձեր վրայ,
Թող Թագուհին ըլլամ Թագաւորին։

—

Ո՜վ ծառ, որ կարմիր պտուղներ ունիս,
Թող այն, զոր կը սիրեմ, սիրէ՛,
Սիրէ՛, միայն զի՛ս սիրէ։

—

Թուչնիկ, ո՜վ Թուչնիկ, գետը պիտի յորդի,
Ես տնակս պիտի շինեմ բլուրի մը վրայ,
Ուրկէ պիտի տեսնեմ բրինձի բոլոր արտերուն հասուննալը։
Ինծի պիտի բերեն ոսկիով լեցուն պարկեր,
Օրս պիտի անցընեմ համրելով զանոնք։

—

— Ո՜վ իմ փոքրիկ տղաս, շա՜տ ուշ տուն կուգաս։
— Արեւանոցս ծգեցի ցեխին մէջ։
— Ա՜հ, այդ պատճառա՞ւ ուշ կուգաս։
Նստէ հոս, բազմոցին վրայ,
Մաքրեմ փոշին ոտքերուդ,
Քեզի տամ գնդակ մը բոլորովին ոսկիէ,
Որ երթաս խաղալ փողոցներուն մէջ։

—

Եումնային պէս, որ կը միանայ Գանգէսին,
Եօթը եղբայրներու քոյրն եմ ես,
Սավիտրիին պէս, հաւատարիմ եմ։
Ճաշս կ'ընեմ ոսկի սկուտեղի մը վրայ,
կը պաշտեմ Գանգէսը եւ Եումնան։
կը պաշտեմ արեւն ու լուսնկան։

—

Մածունը դրուած է
Ոսկի սկուտեղի մը վրայ,
Ճերմակ խեցիի մը շուրջ
կը դառնայ ոսկի ապարանջան մը։
Գետինը զարդարուած է ծաղիկներով,
Եթէ արեւին կարմիր աստուածը
Ուզէ մեզի մեծ շնորհ մը ընել,
կը ժողվէ այս կարմիր ծաղիկները
Եւ նուէրի չի սպասեր։

Այսքան են երգերը այս արարողութեան։ Մեծ մասը կորսուած ըլլալով, կարելի չէ տալ արարողութեան թատերականութիւնը։ Նոյնպէս, ամբողջական չըլլալով, չունի իրիկնային աստուածուհիի մը նուիրուած ուղերձի դրոշմը։ Միւս երկար արարողութիւններուն մէջ բաժանումներ կան տեսարաններու, եւ իւրաքանչիւր տեսարան ունի իր ամբողջական ալպոնան ու երգը, իւրաքանչիւր աղջկան դերը։

Վերջին խօսք, պէտք է ըսել որ այս արարողութիւնները կրօնական դրոշմ չունին, բայց աղօթքներ են, ըղձանքներ, ցանկութիւններ, որոնք խորհրդանշական արտայայտութեամբ մը կ'ուղղուին աստուածներուն։ Ու աղջիկները, այդ արարողութիւններով ոչ միայն կը զբօսնուն, այլ կը մարզեն իրենց երեւակայութիւնը, յանպատրաստից ստեղծագործելու կարողութիւնը, ետքէն, իբրեւ մայր, թափելու համար իրենց զաւակներուն ուղեղին մէջ։ Այսպէ՛ս կը մեծնայ Հնդիկը, պահելով իր մէջ ցեղին աւանդական շնորհքն ու արուեստագիտական ձիրքը։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Յ. Գ.— Յաջորդ անգամ, Յառաջի երգիծաբանին ցանկութեամբ, պիտի տամ *Խենթերը և իրենց արուեստը*, այնքա՛ն ինքնատիպ եւ խորունկ, գոհացնելու համար շատերու հետաքրքրութիւնը, եւ, բաղդատութեան խնդրանքով, ասպարէզ կարդալու համար ոչ - խենթ արուեստագէտներուն։

Շ. Ն.

(1).— Ակնարկութիւն այն սովորութեան, երբ հարսն ու փեսան կաթիլ մը մեղր կը դնեն իրարու շրթներու վրայ, որպէսզի այնուհետեւ իրենց միջեւ խօսակցութիւնը քաղցր ըլլայ մեղրի պէս։

(2).— Ծառի մը անուն (bétel)։ Այս ծառին խէժը օգտակար է լինդերուն, այս պատճառով կը ծամեն Հնդիկները։

(3).— Ծառ մը արմաւենիի ընտանիքէն։

ԱՌԱՔԻՆԱԶԱՐԴ...

Մինչեւ այսօր ...
էինք յաւ մնալ Թաղե...
ազգ մը. «Գնա մեռի...
րեմ»ը գերազանցապէս...
կան նշանաբան մը...
կարծուէր, եւ միշտ...
սէինք մեր մեծ մարդ...
փչելուն որպէսզի չքն...
ներով պատենք զանոն...
հատելու համար։

Վերջերս, յոբելեան...
սանք ողջ-գնահատ...
ղութիւններ ցոյց տալ...
բաւական ճարպիկ էի...
օգտագործել մեր այդ...
թիւնը։ Սակայն յոբել...
ժանանալու համար...
25 տարի քիլոներով...
թուղթ սպառած ըլլա...
դին կային սակայն...
ռաքինութիւններ» ...
ներ, որ մոռացութեան...
էին։

Եւ ահա, Նէօյեհի...
կասուն օրիորդները...
թիւնը ունեցան այս...
ալ արժեւորելու։ ...
գտան «Առաքինութե...
նակ» մը հաստատել...
կան եւ նիւթական...

«Մանրակրկիտ եւ...
քննութեան» ենթարկե...
սայի յիսուն հազար...
հինգ հատիկ մը...
գտան, առաքինազարդ...
մար, որոնց միակ...
թիւնը եղած է իրենց...
եւ եղբայրներուն հ...
բական պարտականութ...
տարել. այսինքն, ...
ջուր, հագուստ, ...
մատակարարել։

Այս խնդրին մէջ...
կիտ եւ խղճամիտ...
խօսքը համապատասխ...
է իր բուն իմաստին...
մեր գործը չէ պրպտ...
ենթակաները, աւելի...
այդ կէտը։ Մեզի կը...
հաւորել այդ «պսակ...
իրենց ճարպիկութեան...

Միայն թէ,—

Եթէ մէկը ինծի ...
այդ մրցանակը իմ ...
պարտականութեան ...
ես եւ իմիններս, ...
վիրաւորուէինք այդ ...
թեան համար։

Արդեօ՞ք Նէօյեհի...
օրիորդներուն այդ...
գաղափար տուած են...
բերոգնութեան, մանաւ...
տանեսիրութեան մասի...
լեր մրցանակ կը հաստ...
տարրական պարտական...
կատարողներուն համ...
Հայը իր ծնողքը, եղբ...
քոյրերը չէ հոգացած...
տի հոգար, մանաւանդ...
ւիրքի օրերուն։

Միթէ՞ քիչ կան մեր...
պիսիներ որ իրենք ...
նակ պիտի տային անոր...
ընար իրենց եղբայրներ...
քոյրերը իրենց յանձնել...
ընային հոգալու եւ ...
սրբազան հաճոյքը ...

... Եւ սակայն, ...
են Նէօյեհիչնորհալի...
որովհետեւ պարապ ...
յաւ է գոնէ մրցանակ...
Կ.

ՆՈՐ ՑԷՓԼԻՆ...

Ցէփլինի հրաման...
լինի մէջ ունեցած է կար...
սակցութիւններ առեւտ...
խարարութեան, մեծ դր...
ներու եւ նաւային ընկ...
ներու պատուիրակներու...

Պերլինի կարգ մը շր...
րու մէջ կը հաստատեն...
մանատարը պահանջած է...
վարութենէն, որ Ֆրիտր...
արհեստանոցներուն համ...
միլիոն մարքի նպաստ...
ուի (720 միլիոն ֆրանք...
գումարը մեծ մասամբ...
յատկացուի աւելի մեծ...
զօրեղ ցէփլիններու շին...

ՏԱՐԵԳԼՈՒԽԸ ՄՕՍԷ...

ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒ...

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

«...ԻՆՉ ՈՐ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ»

ՊԱՏԱՍԽԱՆ — Թիւ 27

...րաւ է թէ, Հայուն համար ...րձակապէս անհաւատալի ...ցած փոփոխութիւններ կա-...ցան Թուրքիոյ մէջ, ...ւթաֆա Քէմալի երկաթեայ ...ին ու կամքին տակ, բայց ...յդ փոփոխութիւններէն ծնե-...քերքներուն մասին վեր-...ծայր թերահաւատ եմ եւ ...պէտքը չեմ զգար Թուր-...այօրուան վարիչներուն ...ւմս յայտնելու։

...երկար տարիներ Թանչքէ ...ապող հիւանդի մը ապա-...ան շրջանին, անմիջապէս ...ին կերակուրներ, համադամ ...ղէններ չեն հրամցներ, ...գիրամարս ապուրներով ...կանաչեղէնի ջուրերով կը ...ցնեն նախ ստամոքսն ու ...կից գործարանները եւ ա-...ռանկ կը մղեն աւելի կո-...գործունէութեան։ Ընկերա-...անքը, բնական օրէնքնե-...տարբեր եղանակով չէ որ ...ղաշրջուի։ Գլուխը և ստա-...ը մարսելու համար ստեղ-...ած գործարաններ են. մէկը ...ցանցական, միւսը նիւթա-... Չկնուղեղ Մէհմէտճիկը եւ-...ական ըմբռնումով քաղաքա-...ելու համար (ինչ որ Թուր-... վարիչներուն յաւակնու-...ն է) պէտք է անպայման ...ը երկարակեաց Մուսթաֆա ...ներ իրարու յաջորդեն։ ...իկա մի միայն արտաքին ...թին համար։ Ներքինը, այ-...ն հոգին՝ աւա՜ղ, պիտի մնայ ... միեւնոյնը, առհաւութեան ...ին հիման վրայ։ Վագրին ... կարելի է տունի մը մէջ, ... ներու վրայ փափկասուն ...ղուրատ ձեռքերուտակ կա-... պէս ընտելացնել։ Ո՞րքան ...։ Մինչեւ որ խելքը հաս-... մինչեւ որ, իր պապերուն ...տնելու գազանային բնազ-...ներուններուն ջիղերը պըր-...կսի... այն ատեն ոչ իր ... պիտի ճանչնայ՝ ոչ ալ ...ւնճիներուն մեղմիկ հպանցումը։ ...Մնկոյ ցեղին այս ներկա-...ցիչները, ֆէսէն եւ «չար-...էն շատ առաջ ջնջած էին ...ն «շալվար»ը, «լէօպէտէ», ...մալխ»ը եւլն. գանոնք փո-...ով «պօնժուռ»ին, փողկա-... եւ մարգավարի կօշիկնե-...ետ. բայց օր մը խսկ չխղ-...երեցան կեռավուրները ջար-... ատեն...։ Հոս ճիշտ տեղն ... բերել Նամըգ Քէմալի հե-...ալ խօսքը որ իբր բնագի-... անխորտակելի օրէնք՝ ...եան գամուած պիտի մնայ ...քին ճակատին.

...Նաթըր ճանը օլմազ կիւտուլ
կէլմէ իւէ մեքքեյէ,
...էք տէրվիշ օլմազ եիւք Թա-
...չրմա իլէ Թէքքեյէ»։

...Մինուն վախն ալ գալիք սե-...ն է, այն համոզումով թէ, ...ը երբոր յաջորդեն հինե-...թեանս քայլ մը պիտի չառնեն։ ...ուն, հինը ինքնաբերաբար պատմութեան պատկանած պի-տի ըլլայ։ Բայց չմոռնանք սուլ-թաններուն սերունդը եւ անոնց խալիֆայական մենաշնորհը։ Կիզի դուքսը այսօր ակնապիշ կը սպասէ քաղաքական նպաստաւոր պայմաններու՝ անմիջապէս Ֆրանսական գահը բարձրանալու համար։ Եւ անոր երիտասարդ ու կայտառ հետեւորդները բոլորն ալ կը տեսնենք կիրակի օրեր, եկեղեցիներուն առջեւ, «Աքսիոն Ֆրանսէզ» ծախած ատեն։ Եւ տակաւին, Ֆրանսական Յեղափոխութիւնը, Լուի ԺԶ.ին սերունդը ոչնչացուց իբր թէ. մինչդեռ Ալ Օսմանին սերունդը ողջ է իր ծօթը պորտով։

Եթէ խնդիրը հայկական շահերու տեսակէտով պիտի քըննենք, եղած փոփոխութիւններուն մէջ Թուրքիոյ զօրացումը կամ տկարացումը փնտռելու պէտք չունինք։ Եթէ մեր ուժին հետ պիտի բաղդատենք Թուրքը, քաղաքակրթուած թէ վայրենի ուժով է արդէն և ի վիճակի ամէն ժամանակ բռունցքի հարուածը իջեցնելու մեր գլխուն...։ Իսկ, որքան ատեն որ, իր զօրեղ եւ կազմակերպուած դրացիներուն հետ հաշտ կ'ապրի ու միջոցը կը գտնէ մէկուն եւ միւսին մէջ հաւասարակշռութիւնը պահելու՝ (ինչ որ կ'ընէին և ըրին նոյնիսկ ֆէսի ու փաթթոցի շրջանին) բնաւ պէտք չունինք սանդին մէջ ջուր ծեծելու։ Եղած փոփոխութիւնները պատճառ պիտի ըլլան պառակտելու միայն Թուրք իրականութիւնը և ստեղծելու զանազան հակամարտ հոսանքներ, որոնք պատեհ առիթին իրար պիտի բզկտեն։ Ասիկա անշուշտ կը նշանակէ տկարացում, բայց երբեք նպաստաւոր մեզի համար։ Յոյնը եւ կամ Իտալացին պատճառներ ունենան թերեւս այս տեսակ պարագայի մը ուրախ ըլլալու, բայց մենք ներկայ վիճակով դժբախտաբար երբե՛ք։

Տարակոյս չկայ որ, եղած փոփոխութիւնները արտաքնապէս բարերար ազդեցութիւն պիտի թողուն գալիք Թուրք սերունդին վրայ, զանոնք փրկած ըլլալով կարգ մը կապանքներէ, որոնց չենթարկուելու համար իրենց նախորդները ստիպուած էին գաղտագողի միջոցներ հնարել։ Վաւաշոտ Թրքուհին մանաւանդ, որ սիրոյ մէջ յոգնիլ չի գիտեր... իրեն շնորհուած անկաշկանդ ազատութենէն խիստ երախտապարտ՝ վեստեան կոյսերուն պէս անշէջ հուրը միշտ վառ պիտի պահէ Մուսթաֆա Քէմալի գերեզմանին վրայ։ Եթէ նոյնիսկ վաղը սուլթանութիւնը վերահաստատուի՝ դժուար թէ կարելի ըլլայ հին կարգերուն վերադառնալ։ Ինչու որ, լաւ թէ գէշ աչքերը վարժուած ըլլալով՝ հինը պիտի թուի խորթ եւ անհրապոյր։

Շատեր կ'ըսեն թէ, աւելի լաւ է քաղաքակիրթ դրացի մը ունենալ, քան յետամնաց եւ կիսավայրենի սահմանակից մը։ Ես պիտի ըսեմ բոլորովին հակառակը։ Եւ ով որ քաղաքակրթուած Թուրքին մէջ ապագայ խղճահարում մը կը գուշակէ՝ չարաչար կը սխալի։ Լաւ է նախկին ջարդարար եւ յետամնաց «լէպլէպիճի»ն, քան այսօրուան «չարլսթօն» պարող ջարդարարը։ Ի՜նչ մեծ փորձանք եւ հայկական դատին համար ի՛նչ հսկայ տապանաքար՝ եթէ արդիականացած գլխարկաւոր Թուրքը իր արտաքին երեւոյթով համակրութիւն շահի եւ յաջողի գտնէ եւրոպական կամ ամերիկեան դրամագլուխին հետ ու գայն հրաւիրէ իր տունը՝ Արեւելեան նահանգները վերաշինելու համար։ Եւ սկսի այդ անանցանելի կիրճերը, անմատչելի լեռները խճուղիներով, երկաթուղիներով, փապուղիներով, ելեկտրականութեամբ, ու զինուորական կայաններով ողողել՝ ի հարկին, կայծակի արագութեամբ փոխադրելու իր բանակները եւ երկնասլաց լեռներուն գագաթները դժնետեսիլ թնդանօթներով զարդարելու... համար։ Այս պայմաններուն մէջ եթէ բոլոր ցեղով ռօթգլխանի վիշապներու վերածուինք՝ Վանայ լիճէն տարեխ մը անգամ չենք կրնար որսալ։

Թող չկարծուի սակայն թէ մեր ազգին ապագան վերջնականապէս խորտակուած կը նկատեմ։ Անշուշտ, Թուրքը երբոր կը քալէ՝ մենք ծալապատիկ նստած չպիտի մնանք։ Քալելը բաւակա՞ն է սակայն, Թուրքէն մեր իրաւունքը կորզելու։ Բնաւ։ Կոյրն ալ կը քալէ։ Խնդիրը տեսնելուն, ըմբռնելուն եւ կարգադրելուն մէջ կը կայանայ, կանխելու կամ հակազդելու համար «չարլսթօն» պարող յաւիտենական ջարդարար «միւսիւ» Օսմանին իւրաքանչիւր նենգամիտ քայլը։

Եւ ես, հակազդելու միակ միջոցը կը գտնեմ միայն զինուորութիւն սորվելուն եւ ամբողջ ազգը, գաղթական թէ երկրացի զինուորական անթերի կարգապահութեան մը տակ պահելուն մէջ։

Վերոյիշեալ կէտը նիւթէն դուրս ըլլալով՝ անոր ընդլայնումն ու լուսաբանութիւնը կը վերապահեմ աւելի յարմար առիթներու։

ԾՈՎԱՍԱՐ

Թունուզ

ՕԴԱՅԻՆ ԹՂԹԱՏԱՐ

Մարսիլիոյ եւ Սուրիոյ միջեւ օդային Թղթատար մըպլիսի հաստատուի յառաջիկայ գարնան։ Շաբաթը մէկ անգամ երթեւեկ պիտի կատարուի։ Ջրօդանաւերու գլխաւոր կայանը պիտի հաստատուի Տրիպոլսոյ մօտ։

ԱԴՐԲԷՋԱՆՑԻՆԵՐԸ ՄԻԱՑԱԾ

Ինչպէս կը յիշուի, վերջերս պառակտում առաջ եկած էր արտասահմանի Ադրբէջանցիներուն միջեւ եւ «Ազէրպայջան» ֆրանսերէն Թերթին եւ «Ազէրի Թիւրք»ի մէջ հրատարակուած պաշտօնական յայտարարութիւններով չեղեալ կը նկատուէին փարիզի Պատուիրակութեան նախագահ Թօփչիբաշեւի ստորագրելիք համաձայնագրերը։ Վերջին Թղթաբերով առնուած «Ազէրի Թիւրք»էն (1 Նոյեմ.), կը տեղեկանանք Թէ երկու կողմերը հաշտուեր են եւ այս առԹիւ փարիզի մէջ հրատարակուեր է 14 յուլիս 1928 Թուակիր յայտարարութիւն մը, որուն մէջ կ'ըսուի.

«Գոհունակութեամբ կը յայտարարենք թէ՝ Փարիզի Ադրբէջանի Պատուիրակութեան եւ Միլլի Ադրբէջանի կեդրոնին միջեւ ծագած ցաւալի վէճը բոլորովին կարգադրուած է։

Անկախութեան կռուի յաջողութիւնը ապահովելու համար, անհրաժեշտ է միացնել ազգային ուժերը եւ այդ միացեալ ուժերը իրաւասու կեդրոնի մը կողմէ կառավարել։ Միլլի Ադրբէջանի կեդրոնը այս անհրաժեշտութիւնը զգացած է։

Միութիւնը, որ ամէն ատեն անհրաժեշտ է, այս օրերուն մասնաւորապէս կարեւոր է։ Կարմիր ռուս աշխարհակալութիւնը երկրէն ներս ու դուրս անհուն տագնապներու ենթարկուած՝ դէպի իր ճակատագրական փլուզումը կը գլտորի։

Իրենց բռնագրաւուած ազատութիւնն ու անկախութիւնը ետ առնելու համար պատեհութեան սպասող ազգերը, այդ օրուան հասնելուն սպասելով, իրենց ազգային ուժերը կը կազմակերպեն։ Այսպիսի ատեն մը հայրենասիրական պարտաւորութեան բնոյթ կը ստանայ անշուշտ Միլլի Ադրբէջանի կեդրոնին զօրացումը։

Ադրբէջանի Պատուիրակութիւնը, զգալով իր գրաւած դիրքին իրեն ներշնչած պատասխանատուութիւնը եւ գիտակից՝ նուիրական պայքարի բարձր շահերուն, բացարձակապէս որոշած է այսուհետեւ միասին աշխատիլ Միլլի Ադրբէջանի կեդրոնին հետ, որ ազգային հաստատութեան մը հանգամանքն ու իրաւասութիւններն ունի։

Այս որոշումը բոլորին յայտարարած ատեն, Պատուիրակութիւնը կը հրաւիրէ հայրենիքը սիրող բոլոր Ադրբէջանցիները՝ միանալ այդ կեդրոնին շուրջ։ Բոլոր հայրենակիցները, որոնց սիրտերը կը բաբախեն նուիրական հայրենիքը Թշնամիի անարգ բռնագրաւումէն ազատելու անհուն ու կարօտով, պէտք է ձեռք ձեռքի տան, հասարակաց Թըշնամիին դէմ անձնուիրաբար աշխատին եւ նիւթական ու բարոյական ամէն միջոցներով զօրացնեն ազգային կազմակերպութիւնը»։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԻԷՆԻ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄԸ

ՎԻԷՆ.— Նոյեմբեր 4ին տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ C. S. de la Plaine.ի մրցումը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզադաշտին վրայ։

Ա. խաղամասին Փէյնը շահեցաւ մէկ նշանակէտ, Երկրորդ խաղամասին Հ. Մ. Ը. Մ. ամէն ջանք ի գործ դրաւ գոնէ արդիւնքը հաւասարեցնելու համար եւ շահեցաւ նշանակէտ մը։ Խաղը վերջացաւ հաւասար արդիւնքով։

⁂ Այս կիրակի պիտի մրցինք Լիոնի առաջնակարգ խումբերէն խուլ-համրերու խումբին դէմ, Լիոնի մէջ։

Ահարոն

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՃՈՒԱՐՃՈՒԹԻՒՆ — Անցեալ աշնան, ազնուական երիտասարդ մը դերկոմս փօլ տը լա Պէս, օրիորդի մը կը հանդիպէր Լիմօժի եկեղեցիին սանդուխներուն վրայ։ Զօրականի զգեստներու մէջ սեղմուած, վայելուչ էր երիտասարդը, նաեւ ազնուական, կը բնակէր դղեակի մը մէջ ամառը, իսկ ձմեռը փարիզ իր սեփական բնակարանը։ Այս բոլորը շատ իսկ էին բոնկեցնելու համար աղքատիկ, գրագիր օրիորդին՝ ջերմէն Թրուփէլի սիրտը։ Ու սիրեցին զիրար, մինչեւ որ իրենց շուրջ շուկներ սկսան բարձրանալ եւ օր մըն Օր. ջերմէն հաստատեց թէ յղի էր։ Մայր եւ աղջիկ դիմեցին երիտասարդին մօրը, կոմսուհի տը լա Պէսի, որպէսզի միջամտէ եւ փրկէ իրենց պատիւը։ Կոմսուհին որ արքայական կիներու ընկերակցութեան նախագահուհին է, աղջկան պատասխանեց թէ՝ չարժեր մտատանջուիլ «երիտասարդական զուարճութիւններու» համար եւ Լէմոժի իրաւաբանական համալսարանին մէջ, դասախօսութիւն մըընելէ յետոյ՝ «աղջիկներու պաշտպանութիւնը» նիւթին վրայ, մօրը յայտնեց թէ իր աղջիկը շատ թեթեւ վարմունք ունեցած է։

Ասոր վրայ, երկու սիրահարները որոշեցին դիմել Տիկին Ռըվիէռի, մանկաբարձ, որ 2000 ֆրանքի փոխարէն վիժեցուցչական անստորագիր նամակ մը՝ իրողութիւնը յայտնեց ընդհ. դատախազին, որ լսելէ յետոյ իրաքանչիւրին խոստովանութիւնը, բանտարկեց սիրահարները ու նաեւ մանկաբարձ կինը։

Դատաւորին ու պատիժի բըպառնալիքին առջեւ սակայն սիրահարներուն սրտին պաղ ջուր իջած ըլլալ կը թուի, քանի որ վիժումի յանցանքը կը ջանան իրարու վրայ ձգել։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՆՈՐ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՐՍԷԼ, 5 Նոյ.— Նոյեմբեր 1ին մեռաւ Պ. Կարապետ Քըլլէճեան (Եսկիշէհիրցի) 67 տարեկան հասակին մէջ։ Այս տարիքին մէջ կ'աշխատէր օդապարիկի գործարան մը։

Տղան՝ Պ. Երուանդը, ըստ օրէնի, լուր տուաւ տեղւոյս քաղաքապետարանը, որ առաջարկեց քահանայ, մեռելակառք եւայլն տրամադրել ձրիաբար։ Երուանդը միայն մեռելակառքը ընդունելով կը յայտնէ թէ հայ քահանայով պիտի կատարէ թաղումը։

Նոյ. 2ին փարիզի հայոց եկեղեցին երթալով, 60 ֆրանք կը վճարէ եւ կը ստանայ ընկալագիր։ Քարտուղար Պ. Բարունակեանը մանրամասն կը հասկնայ թէ ո՞ր կայարանը, ո՞ր շոգեկառքը պէտք է առնել եւ կը խոստանայ քահանայ մը ղրկել։

Նոյ. 3ին շաբաթ կէսօրէ վերջ դրացիներ կը հաւաքուին որ հանգուցեալ հայկական թաղում մը կատարեն։ Քահանան չի գար։ Քանի մը անգամ կայարան մարդ կը ղրկեն, բայց անօգուտ։ Մեռելակառքը կուգայ եւ առանց քահանայի կը թաղեն մեռելը։ Ֆարմանքով կը հարցնեն ֆրանսացիներ. «Հապա դուք հայերդ կ'ըսէիք թէ մենք քրիստոնեայ ենք ինչո՞ւ առանց քահանայի կը թաղէք ձեր մեռելը»։

Նոյ. 4ին Երուանդը կ'երթայ եկեղեցի վրդմշապուհ եպիսկոպոսին եւ քարտուղարին կը յայտնէ խնդիրը։ Երկուքն ալ կը սկսին ծամծմել եւ կ'ուզեն գործը անուշի կապել։ Մանրամասնութիւնները գանց կ'առնեմ։ Ցուսախաբ երիտասարդը տուած 60 ֆրանքը ետ առնելով կը դառնայ գիւղ։

Այս դէպքը շատ գէշ ազդեց գիւղիս հայերուն վրայ։ Շատերը որ արդէն ձուլման համակերպած են, բոլորովին ձեռք քաշեցին հայ եկեղեցիէն եւ որոշած են ասկէ յետոյ մկրտութիւն, պսակ, թաղում եւայլն կատարել տալ ֆրանսացի քահանայով որ սիւյօժար եւ երբեմն ալ ձրի կը կատարէ...

Հաճի

«ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ»ԻՆ ՇՈՒՐՋ

Փարիզի Բարձր Հայքի Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը, իբրեւ պատասխան իր հայրենակիցներու հարցումներուն, հրապարակաւ կը յայտնէ որ, փարիզի Աղքատախնամ ընկերութեան Նէօյեիի Օրիորդաց Միութեան հիմնած «Առաքինութեան Մրցանակ»ի համար, կարնեցի Տիկ. Արմենուհի ճէլալեանը ինք ներկայացուցած չէ։

Վարչութիւն

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (69)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VII

...երեւս քաղցր երազ մը կը ...հոգիին մէջ, մեռնիլ, ապրիլ ...ն համար, վերջապէս գտնել ...գութիւնը։ Բայց նախնական ...ն խորէն բարիքին բնազդը, ...քարին մէջ ծածկուած ...ը— կը մղէր Ոլին ուշադիր ...ու այդ երազին։ Զոհողու-...պապակը կը լափէր զինք եւ ...ն կը հասկնար ատիկա եւ ...ր որ մայրն ալ կ'ուզէր պար-...ութիւնը կատարել իր գիտ-...պէս։ Ինք զօրաւոր էր եւ ...ելու էր ամէն միջոցներով, ...իսկ բռնութեամբ, նոյն իսկ ...ն անհրաժեշտ ...նգթու-...ը որ հիւանդը բուժելու ...ը երկաթով կը բանայ միսը։

Ոլի նստեցաւ գետին, վերսկսաւ լալ պ...ղատիլ, գոչել։ Անանիա միշտ ընդդիմացաւ։

—Ի՞նչ պիտի ընեմ հիմա,հեծկլտաց Ոլի։— Հարկ է որ անգամ մըն ալ լքեմ քեզ խաբելով, բանի բարիք ընելու համար։ Այո՛, քեզ պիտի թողում, պիտի երթամ, չգիտեմ դուն ով ես... ես ազատ եմ... եւ պիտի երթամ...

Անանիա վեր առաւ դէմքը եւ նայեցաւ Ոլիին։

Ալ բարկացած չէր, բայց սառն նայուածքը, գունատ դէմքը, յանկարծակի ծերացած, սարսափ կը պատճառէին։

—Մտիկ ըրէ՛, ըսաւ հաստատ ձայնով մը, —վերջացնենք։ Ամէն բան վճռած եմ, վիճաբանելու պէտք չկայ։ Առանց իմ գիտութեանս քայլ մը պիտի չառնես։Ուշադի՛ր եւ միտքդ պահէ խօսքերս, իբր թէ մեռածի մը խօսքերն ըլլային։ Եթէ մինչեւ հիմա հանդուրժեցի ամօթալի կեանքիդ անպատուութեանը, պատճառը զայն արգիլելու անկարողութիւնս էր եւ որովհետեւ կը յուսայի վերջ տալ օր մը այդպիսի նախատինքի մը։ Բայց այսուհետեւ տարբեր բան պիտի ըլլայ։ Եթէ դուն քեզ թողլատրես ասկէ հեռանալու, ետեւէդ պիտի գամ, քեզ պիտի սպաննեմ եւ անձնասպան պիտի ըլլամ։ Արդէն ինծի համար կեանքը կարեւորութենէ զուրկ է այլեւս։

Ոլի իրեն կը նայէր սարսափով։

Այդ վայկեանին կը նմանէր Միքայէլին, հօրը,երբ զայն դուրս վռնտեց տնակէն։ Նոյն պաղ աչքերը, նոյն հանդարտ եւ սոսկալի դէմքը, նոյն խուլ ձայնը, նոյն անողոք շեշտը։ Կարծեց թէ կը տեսնէր ծերունիին ուրուականը, որ յարութիւն առեր էր զինք պատժելու եւ զգաց իր շուրջ մահուան սարսափը։

Ոլի ա՛լ չխօսեցաւ, ծալապատիկ նստաւ գետին յուսահատութենէ եւ սարսափէ դողդղջուն։

⁂

Տխուր գիշեր մը իջաւ հովէն աւերուած գիւղին վրայ։

Անանիա չկրնալով ձի մը գըտնել ամիջապէս մեկնելու համար, ստիպուեցաւ գիշերել Փոննիի մէջ եւ անհանգիստ քուն մը ունեցաւ որ նման էր դատապարտեալի մը առաջին գիշերուան քունին։

Ոլի եւ պառաւը օճախին մօտ արթուն մնացին երկար ատեն։ Ոլի ջերմն ապդ...րարող դողէն բռնուած էր, ակռաները կը զարնուէին իրարու, կը յօրանջէր եւ կը հեծէր։ Ինչպէս հեռաւոր գիշեր մը, այնպէս ալ այդ պահուն հովը կը սուլէր խոհանոցին վրայ, որ աւազակին սեւ վերարկուին հսկողութեան տակ էր։ Այրի կինը կը մանէր, կրակին դեղնորակ լոյսին առջեւ։ Դեղնած ու անտարբեր էր ուրուականի մը նման։ Այս անգամ չէր պատմեր ամուսնին պատմութիւնները, չէր համարձակեր մխիթարելու Ոլին։ Միայն երբեմն երբեմն կը պաղատէր որ երթայ քնանալու։

—Պիտի երթամ եթէ գթաք, ըսաւ վերջապէս։

—Ըսէ՛։

—Հարցուցէք Անանիային թէ դեռ կը կրէ՞ այն «Նուսխան» որ իրեն տուի փախած օրերնիսեւ,ընդդրեցէք որ ինծի ցոյց տայ։

Պառաւը խոստացաւ եւ Ոլի վեր կեցաւ։ Կը դողար բոլորովին, կը յօրանջէր սաստիկ։ Ամբողջ գիշերը զառանցեց։ Տենդէն կ'այրէր։ Ամէն վայկեան «Նուսխան» կ'ուզէր, կը գանգատէր Կրացիային, որ քովը պառկած էր, որ չէր երթար զայն բերելու։

Զառանցանքի ատեն կը յայտնէր որ կը տարակուսէր Անանիայի իր որդին ըլլալուն։ Ոչ՛, շատ անգութ էր. անողորմ գրեթէ։ Ինք որ գոհն էր ամենուն, չէր կրնար համոզել ինքզինք թէ որդին ուրիշներէն աւելի տանջէր զինք։

Զառանցանքին մէջ պատմեց Կրացիային, որ Անանիայի վիզէն կախած էր այդ պզտիկ տոպրակը, ապագային զայն ճանչնալու համար՝ եթէ մեծ եւ հարուստ ըլլար։

—Կ'ուզէի երթալ գտնել զինք, երբ պառաւցած՝ անկարող էի աշխատելու։ Գաւազանին յենած՝ պիտի զարնէի դրան տի՛ւն, տի՛ւն. «Ես Ս. Մարիամն եմ՝ փոխուած մուրացկանուհիի»։ Ծառաները կը ծիծաղէին եւ կը կանչէին տէրերնին։ «Պառա՛ւ ի՞նչ կ'ուզես»։ «Ես գիտեմ որ դուք պզտիկ տոպրակ մը ունիք, այսպէս այսպէս, ես գիտեմ ո՛վ տուած է ձեզի. եթէ այսօր այդքան հարուստ էք՝ ատիկայ կը պարտիք այս աղքատ կնոջ որ հիմայ ծօթը մատ հող դարձեր է։ Մնաք բարով, տուէք քիչ մը մեզր եւ հաց։ Ներեցէք խեղճ կնոջ։»

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀեԹում

ւելի քան իր հակառակորդը՝ ռամկավար թեկնածու Ալֆրէտ Սմիթը՝ որ առաւ 87 ձայն միայն: Ընտրական շրջանակներու 100ին 76էն հասած լիակատար տեղեկութեանց վրայ հիմնուելով, կը հաւաստուի թէ Հուվըր ստացած է 17,431,989, իսկ Սմիթ՝ 12,487,174 ձայն:

Հանրապետականներու այս նոր յաղթանակը մեծապէս ազդեց նաեւ ամերիկեան խորհրդարանին վրայ: Ծերակոյտին մէջ հանրապետականները փոխանակ 47ի 57 ձայն պիտի ունենան այսուհետեւ, որովհետեւ նոր ընտրութեանց մէջ 10 աթոռ շահեցան: Իսկ Ներկայացուցչական ժողովին մէջ 435ի վրայ պիտի ունենան 250 ձայն: Եութահի ծերակուտական Ուիլերմ Քինկ, Լօզանի դաշնագրին կատաղի հակառակորդը, վերընտրուեցաւ նոյն նահանգէն:

Հուվըր ցարդ ընտրուած նախագահներուն մէջ ամէնէն աւելի ձայն ստացողն է: Ռուզվէլթ 1904ին ընտրուած էր 336 ձայնով, Թաֆթ (1908)՝ 321 ձայնով, Ուիլսըն (1912)՝ 435 ձայնով, Ուիլսըն (1916)՝ 277 ձայնով, Հարտինկ (1920)՝ 404 ձայնով, Քուլիճ (1924)՝ 382 ձայնով: Ընտրուելու համար անհրաժեշտ է 266 ձայն, որով Հուվըր մեծամասնութենէն 178 ձայն աւելի ունի:

Կ'ըսուի թէ Սմիթի պարտութեան պատճառը կին քուէարկողներն են, որոնց թիւը 14 միլիոն էր: Կինները համակիր են Հուվըրի, որ պատերազմի ընթացքին պարենաւորեց շատ մը երկիրներ, եւ անցած տարի ալ Միսիսիփիի աղէտեալներուն օգնութեան գործը կազմակերպեց: Սմիթ կորսնցուց հարաւային նահանգներուն մէջ, որովհետեւ կաթոլիկ էր և կը վախնային որ խափշիկներուն պիտի արտօնէ ոգելից ըմպելի գործածել:

Սմիթ լրագրողներուն յայտարարած է թէ այլեւս պիտի քաշուի քաղաքական կեանքէ, որուն նուիրեց իր կեանքին լաւագոյն տարիները:

Հուվըր արտաքին նախարարութեան պաշտօնին պիտի կոչէ ծերակուտական Պորահը կամ Մեքսիկայի դեսպան Տուայթ Մորրօն. Մէլլըն պիտի մնայ գանձային նախարար:

Սվազ-Էրզրում երկաթուղին

Թուրքիոյ հանրօգուտ շինութեանց գործավարութիւնը որոշած է որ Էնկիւրի - Սվազ երկաթուղիին շինութիւնները շարունակուին դէպի Էրզրում: Այս մասին քննութիւնները սկսած են արդէն: Շինութիւնները գալ տարի պիտի սկսին:

Թուրք լրտեսի մը ձերբակալութիւնը

Վերջերս Իզմիրի մէջ իբր լրտես ձերբակալուած է Ատափազարցի Էօմէր անուն մէկը, երբ օտար նաւէ մը ցամաք կ'ելլէր: Ոստիկանութիւնը խիստ գաղտնի կը պահէ լիշեալին մասին կատարած քննութիւնները:

Ատափազարցի Էօմէր ասկէ առաջ Անկախութեան Ատեանին կողմէ իբր լրտես դատապարտուած եւ սահմանէն դուրս հանուած էր: Յիշեալը, սակայն, անցեալ տարի դարձեալ Պոլիս վերադարձած եւ ցամաք ելած պահուն ձերբակալուած ու կրկին սահմանէն դուրս հանուած էր:

Նոր այբուբենը

Պոլսոյ կրթական վերատեսուչ Պէհճէթ պէյ յայտարարած է թէ դպրոցներուն մէջ նոր տառերու ուսուցումը արագօրէն կ'առաջանայ: Հերքած է այն լուրերը թէ նախակրթարանի չորրորդ դասարանէն սկսեալ, վերի կարգերը արաբերէն գրերով գրքեր կրնան գործածել: Ոչ մէկ դասարանի մէջ արաբերէն գիրերով գրքերու գործածութիւնը արտօնուած է եւ նոր տառերու օրէնքն ալ շատ որոշ է այդ մասին: Գիրք չգտնուած դասերու միջոցին, աշակերտները նօթ կը բռնեն նոր տառերով: Կառավարութիւնը կանոնագիր մը կը պատրաստէ՝ ժողովուրդին կարդալ - գրել սորվեցնելու համար: Մինչեւ ամենայետին գիւղերը դասարաններ պիտի բացուին եւ տեղւոյն ուսուցիչները իրենց կարելին պիտի ընեն՝ բոլորին կարդալ - գրել սորվեցնելու համար: Ծրագիր կը պատրաստուի պետական տպարանին մէջ գրաշարութեան եւ «լինոկրաֆ»ի դասընթացքներ հաստատելու համար:

Լաւայի տակ ծածկուած գիւղեր

Շաբաթ օրուընէ ի վեր կատղած է Էտնա հրաբուխը: Մասքալի եւ Նունցիաթօ գիւղաքաղաքները գրեթէ ամբողջութեամբ լաւայի տակ թաղուած են: Ազատեցան միայն բարձունքներու վրայ գտնուած տուները: Մասքալիի մէջ, ուր 10,000 բնակչութիւն կայ, լաւան փճացուց տուներուն մեծ մասը, շուկան եւ մայր եկեղեցին, որուն կեդրոնական ճակատը եւ զանգակատունը կանգուն կը մնան դեռ:

Լաւան այժմ Մասքալիէն 300 մեդր անդին անցած է: Լաւայի հեղեղին հասած օրը քաղաքի պաշտպան սուրբին Լէոնարտոյի տօնն էր: Մեծ հրապարակի մը վրայ խորան շինուեցաւ եւ բացօթեայ պատարագ տեղի ունեցաւ՝ հազարաւոր բազմութեան ներկայութեան: Ժողովուրդը գետնամած շնորհք կը խնդրէր երկինքէն:

Աղօթքները խանգարուեցան փլող տուներու աղմուկէն: Բոլորը սարսափի ճիչեր արձակելով ուղղուեցան դէպի իրենց տուները՝ կտոր մը բան ազատելու համար:

Զինադադարի տարեդարձը

Այս տարի Զինադադարի տասներորդ տարեդարձն է, եւ կառավարութիւնը որոշած է սովորականէն աւելի մեծ շուքով տօնել այդ օրը (Նոյեմբեր 11), որ կը զուգադիպի կիրակիի:

Առտուն ժամը ճիշտ 11ին Փարիզի եւ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ մէկ վայրկեանի լռութիւն պիտի պահուի: Ժամը 1.30ին Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին վրայ ծաղիկներ դնելէ յետոյ, Հանրապետութեան Նախագահը Յաղթական կամարին առջեւ ներկայ պիտի ըլլայ զինուորներու եւ նախկին կռուողներու զօրանցքին:

Ժամը 4.30 ին Փարիզի Քաղաքապետարանին մէջ ընդունելութիւն մը պիտի կատարուի ի պատիւ նախկին կռուողներու, անդամահատեալներու, պատերազմի այրիներու, զոհերու ծնողներու եւ որբերու:

Գիշերը ժամը 9էն սկսեալ յաղթական կամարին առջեւ մեռելական հսկում պիտի կատարուի պատերազմի որբերուն կողմէ. ժամը 11ին զօր. Կուրօ պիտի վառէ Անծանօթ Զինուորին վրայի բոցը:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի խումբերու եւ կոմիտէներու ներկայացուցիչները այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Café Chope Parisienneի վերնայարկը, 60 Rue des Ecoles.

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

Վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին Հայ Ակումբի մէջ, 94 Rue de Louvain. Բանախօսութիւն, երգ, պար, նուագախումբ: Մուտքը ազատ է:

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Նախաձեռնութեամբ Հ.Յ.Դ.-ի Փոն տ'Օպնայի շրջ. կոմիտէին: Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին: կը խօսի՝ ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ:

ՔԱՆ ԼԱՊԱՏԻ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քանի եւ Կրասի խումբերու: Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին: Բանախօսութիւն եւ գեղարուեստական բաժին:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Մալաթիոյ Կրթ. ընկ.եան Լիոնի մասնաճիւղի կողմէ վաղը՝ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Վեցերորդ Քաղաքապետարանի սրահին մէջ, 84 Rue Seze; Կը ներկայացուի՝

«ԹԻՒ 5 ԽԵԼԱԳԱՐ»Ը տեղի կ'ունենան արտասանութիւններ, երգ, նուագ եւ վիճակահանութիւն:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Տրամաթիք Ստուդիան ղեկավ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 84 Rue Chape, պօն թէաթրի մէջ.

Առաջին անգամ կը ներկայացնէ Մ. Մարութեանի՝

ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ

Կը մասնակցին՝ Տիկ. Տիկ. Սիրուշ, Սօնիա, Ակաեան, Պ. Ս. Ազարեան եւ Ստուդիայի լաւագոյն ուժերը:

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ԾԱՆՕԹ.— Նոյն ներկայացումը՝ վալանսի մէջ նոյեմբեր 17ին, իսկ վիէնի մէջ՝ նոյեմբեր 18ին:

Հ. Յ. Դ.

ՇԱՎԻԼԻ Արդութեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկեր - ընկերուհիները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 28 Rue Anatole France, Chaville. Մոնփառնաս-Շավիլ կայարանին դիմացի սրճարանը: Ներկայանալ անդամատետրով:

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆԻ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 7.30ին 3 Փլաս տիւ Փէօփլը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատետրով:

ՓՈՆ տը ՇԷՐԻՒԻ կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Օթէլ տը Ֆրանսի սրահին մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ Լիոնի շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը: Ներկայանալ անդամատետրերով:

ԲՆԱԿԱՐԱՆ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

երեք սենեակնոց բնակարան մը կը փնտռուի Պիւթ Շոմոնէն քասէ, կամ կառ տը լ'Էսթի եւ կառ տիւ Նօռի մօտակայ արուարձաններուն մէջ (ի հարկին 5—6 սենեակնոց փավիյոն): Տեղեկացնել «Յառաջ»ի:

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԻԶՊԱՆՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Գարակէօզեան Հօմ կը փնտռէ քանի մը ամսուան համար լուրջ երիտասարդուհի մը մանկապարտէզ վարելու համար: դիմել՝ Գաւիթեան, La Ville-aux-Clercs, (Loir et Cher).

ՕԳՏՈՒԵԼՈՒ ԱՌԻԹ ՄԸ ԹԷԼԷՄԷ ՃԵՐՄԱԿ ՊԱՆԻՐ

Միայն երկու շաբաթուան համար: Քիլօն՝ 10 ֆրանք:

Մեծաքանակի համար մասնաւոր զեղչ: Դիմել՝ KHATCHIKIANի, 65 Rue Ste. Anne, Paris (2e). Թէլ. Central 76 64:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ այս իրիկուն ժամը 9—10 Մտային հիւանդութիւն (Փրոֆ. Աղաջանեան), 10—11 Հայոց պատմութիւն (Պ. Մ. Նաթանեան):

Իսկ կիրակի առաւօտ ժամը 10.30—12 Ֆրանսերէն (Դաւիթ Բէկ):

ՓԱՐԻԶԻ Հաճնոյ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի օր կէսօրէ յետոյ ժամը 2.30ին 40 Rue Belleville սրճարանի վերնայարկը:

ՓԱՐԻԶԻ Աղքատախնամ ընկերութեան օժանդակ Նէօյիի Հայ Օրիորդաց Միութեան հիմնած հինգ առաքինութեան մրցանակներու բաշխումի հանդէսը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 184 Bld, St. Germain, Salle de Géographie. Մուտքը ազատ է: Հանգանակութիւն չկայ:

ԾԱԽՈՒ Է

կահաւորուած-մաքուր երկյարկանի սրճարան ճաշարան մը 6 կտորէ բաղկացեալ (2 սենեակ, սրահ եւայլն): Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝ A. Koumrouyan, Restaurant Azadamart, Rue Grammont. Pont-de-Cheruy (Isère).

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարխի: Մասն. լաբօրաթուառ: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8, Կիրակի 9—12:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Միսաք Օգումուշեան, հօր անուն Նազարէթ, մօր անուն Շարխաթան: Երկու տարի առաջ կը գտնուէր Պէյրութ, Անթիլիասի որբանոցը: Այժմ եգիպտոս մեկնիլը իմացուած է: Տեղեկացնել՝ Stepan Okoumouchianի, 3 Rue Victor Hugo, Beaucaire (Gard) France.

կը խնդրուի եգիպտահայ թերթերէ արտատպել:

Լոյս տեսաւ Հորիզոն գրատան 6րդ հրատարակութիւնը

ԿՈՅՐ ՎԱՐԴԱՆ ԿԱՄ ԱՆՋՆՈՒԷՐ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԸ

Հեղինակ՝ Լ. Ճէրահեան (Ս. Արմէն)

Գին՝ 5 ֆր., արտասահման 7.50

Փնտռեցէք բոլոր գրավաճառաց մօտ: Լոյս տեսած են նաեւ՝

Խոչանոցին գիրքը 5 ֆր., Հայ ժողովրդական սիրային երգեր 3, Մօրը անէծքը՝ վիպակ 2.50, Մաշացու Համբոյրը՝ սիր. վիպակ 2, Դիակներուն մէջէն 2: Մեծաքանակ գնումներու հարիւրին 30 զեղչ, փոստը մեր վրայ: Կանխիկ: Դիմել՝ Lévon Djérahian, Librairie «Horizon», 27 Rue des Dominicaines, Marseille.

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

վարպետ կօշկակար գործաւորներ, գործ գիւղ աշխատելու: Տեւական գործ: դիմել՝ Պ. Պէրպէրեանի, 2 Rue Louis Astouin, Mrrseille.

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

հաստատուած շահաւոր գործի մը համար ԴՐԱՄԱԳԼԽՈՎ ընկեր մը: Գործի հիմտութեան պէտք չկայ, կարելի է անմիջապէս վարժուիլ: Դիմել միայն երեկոները ժամը 6—7:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

իրենց տունը աշխատող լաւ կարուհիներ ժէրսէ բուրդէ րոպերու համար, ինչպէս նաեւ ձեւելու վարժ կարուհի մը: Դիմել՝ 35 Rue d'Alsace, Մէթրօ Gare de l'Est, Paris (10e).

ՎԱՐՁՈՒ Է

փավիյոնի մէջ առանց կարասիի սենեակ մը խոհանոցով միասին: Ելեքտրականութիւն, կազ եւ ջուր: Հինգ վայրկեան հեռու կայարանէն: Դիմել՝ 16 Rue des Allouettes, Les Vallées, (Շոգեկառքը առնել Սէն Լազարէն):

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

շատ մաքուր թոնիրէ ... կարող կին մը: Դիմել՝ ... Գարաեանի, Սօսիէթէ ... թի դիմացը, 5 Rue ... Paris (6e).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

“HARATCH”

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՇԱԲԱԹ 10 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

10 NOVEMBRE 1928

ՏԱՐԻ ԹԻՒ 800

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՈՒ ԽՕՍՔ

ՍՈՒՏ_ԽՆԴԻՐՈՒ ՆՈՐ ԽԱՂԸ

...կու շահեկան լուրեր հրատարակեցինք երէկ, առանց ե... ...ելու ստուգութիւնը:

...էկը՝ այն թէ «Ազրբէջանի Գործադիր կոմիտէն որոշեր է ...00 Թուրք ընտանիքներ տեղափոխել Կուրի հովիտը, Ղա... ...ի ջրանցքին շուրջը»:

...յս լուրը կը բխէր շատ կասկածելի աղբիւրէ մը, Պոլսոյ ...«Թիւրք» թերթէն, որ օրկանն է Ազրբէջանի Մուսավ... ...ւսակցութեան փախստական վարիչներուն: Կամ, ինչ... ...ր (և լատինատառ) սկսեր են գրել թերթին ճակատը, ...Ազրբէջանի Լրագրողներու»:

...իւսը՝ հեռագիր մըն է Պոլսէն, հրատարակուած՝ ռուսական ...թ մը մէջ. — «Անդրկովկասի մէջ ապրող Թուրքերը որո... ...ն դիմել Մ. Քէմալի, խնդրելով որ զիրենք փոխադրէ Թուր... ...որովհետեւ չեն կենար բոլշեւիկեան տիրապետութեան ...ճալ»:

...իսկ այս լուրը հաւանաբար մէկ արձագանգն է Պոլսոյ թեր... ...ուն մէջ հրատարակուած տեղեկութեան մը, որ կ՚ըսէր թէ ...մինչեւ 800,000? (անշուշտ 80,000) Թուրքեր պիտի գաղ... ...Թուրքիա:

...ինչպէս բսինք, դժուար է երաշխաւորել այս լուրերուն ...ստուգութիւնը:

...Ամէն պարագայի մէջ, որոշ հիմք ունի վերջինը, քանի որ ...անցեալ տարի ալ մէջտեղ նետուեցաւ: Նոյնիսկ պաշտօնական ...ներ, գաղթականներու տեղաւորման Յանձնաժողովի ...ագահներ հաստատեցին թէ Կովկասէն 50-75,000 Թուր... ...փոխադրելու ծրագիր կայ, բայց «այս գործն ալ այսպէս ...»:

...երեւի նոյն ծրագիրն է որ կ՚ ըծարծուի նորէն, իբրեւ ...վրդային արտայայտութիւն»: Անցեալ տարի նոյնիսկ ...կը յիշէին, — թէ ո՛ր երկրամասէն ի՛նչքան գաղթական ...առնուի: Յետոյ, կը մատնանշէին անոնց տեղաւորման ...երն ալ,— «արեւելեան նահանգները», ուր անասուններն ...մ կը սարսափին ամայութենէն, եւ մա՛րդ չի համարձակիր ...ց իջնել, առանց ատրճանակի կամ դանակի:

...Ուրեմն, անակնկալ կամ նորութիւն չկայ այս կէտին մէջ: ...Անակնկալն եւ անհաւատալին՝ առաջինն է, «Ազէրի Թիւրք»ի ...նետած օդապարիկը: Գոնէ մենք ոչինչ գիտենք Ազր... ...նի Գործադիր Կոմիտէի այդ որոշման մասին:

...ենթադրենք թէ տրուած է այդպիսի որոշում մը: Բայց ...ինքնին տարրական քննութեան անգամ չի դիմանար: ...րի Թիւրք» յիսուն հազար ընտանիքի մասին կը խօսի:

— «Բոլորն ալ Թուրքեր են: Այս կերպով, Ղարաբաղի Թուրքերը ...ջովին կը ճեռացուին: Միւս կողմէ, ուրիշ շրջաններէ եւ եր... ...րէ Հայեր կը շարունակեն գաղթել Ղարաբաղ»:

...Մի՞թէ: Ի՛նչ վառ երեւակայութեամբ օժտուած են «Ազէրի ...րք»ի խմբագիրները:

...Համայնավարներու վերջին մարդահամարով, Լեռնային «Ինք... ...ար» Ղարաբաղի բնակչութեան թիւն է 125,159 հոգի, որոնց ...934ը կ՚ապրի գիւղերու, 8225ը քաղաքներու մէջ: Այս ...կչութեան հարիւրին իննսունը Հայ է=112,685 հոգի, 9.6°/₀ը ...րք=12,006, 0.3°/₀ը ռուս, 0.1ը ուրիշ ազգեր:

...Համայնավար Գ. Սէյրանեան, որուն մէկ հրատարակութե... ...քաղած էր այս թիւերը մեր աշխատակից Յ. Ստեփանեան, ...ել կուտար թէ մարդահամարի ժամանակ մօտաւորապէս ...ր հազար հոգի հեռացած էին Ղարաբաղէն:

...Արդ, 125,000 կամ 135,000 բնակչութեան մէջ, ի՞նչպէս ...000 Թուրք ընտանիքներ կը հաշուէ «Ազէրի Թիւրք»: Մէկ ...անիքը եթէ հաշուենք հինգ հոգի, կ՚ունենանք 250,000 ...— աւելի քան լեռնային Ղարաբաղի ամբողջ բնակչու... ...ը: Ենթադրելով որ տպագրական սխալ է յիսուն հազարը ...տի ըլլայ հինգ հազար ընտանիք, իւրաքանչիւրը հինգ ...մէն կ՚ունենանք 25,000, կամ երեք հոգի հաշուելով՝ 15 ...ր Թուրք, մինչդեռ Լեռնային Ղարաբաղի ամբողջ Թուրք ...կչութեան թիւն է 12,006...

...Պարզ թուաբանական հաշիւ մը՝ արդէն կը տարրալուծէ ...րք-թաթար օրկանին լուրը: Անոր հիմնական մասը:

...Իսկ ո՞րքան ճիշդ է լուրին երկրորդ կէտը, — թէ «ուրիշ ...ններէ եւ երկիրներէ Հայեր կը շարունակեն գաղթել Ղա... ...ղ»:

...Եթէ Ղարաբաղը հեռու է, լուրի բոլոր աղբիւրները ամէ... ...ւնքին առջեւ են:

...դժուար չէ ստուգել որ՝ ոչ թէ նոր գաղթական կ՚երթայ ...րաղ կամ Զանգեզուր, այլ բնիկները իրենք անվերջ կը ...ին, գոնէ տարուան վեց ամիսը, աշխատանք ճարելու հա... ...Ազրբէջանի, հիւսիսային Կովկասի կամ Ռուսաստանի ...Իսկ ուրիշ երկիրներէ գաղթական եթէ երթայ, Պոլսէն ...ի անցնի, եւ Բէսուլ զատէները կրնան քարափ երթալ եւ ...ել:

...Խոստովանինք որ այս բացատրութիւններն անգամ աւե... ...են: Ամէնէն առաջ, «Ազէրի Թիւրք»ի խմբագրութիւնը ինք ...ուտար իր տուած լուրերուն: Բայց գիտակցաբար կը թխէ ...ար կը խառնէ սուտն ու իրաւը, որովհետեւ իր նպատակը ...ութիւն մը ներկայացնել չէ, այլ գետին պատրաստել հա... ...րքական խաղերու համար եւ գրգռութիւն սերմանել Հա... ...ն դէմ: Ցոյց տալ թէ Հայերը... գրաւած են Ղարաբաղը ...էպի Բագու կը յառաջանան...:

...Մնացածը հասկնալի է: Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՆՈՐ ԱՅԲՈՒԲԵՆԸ

Պոլսոյ Ազդարարը խմբագրականի մը մէջ պարզելով թրքական նոր այբուբենին արժէքը, գրել կուտայ (4 նոյեմբեր).

—«Ծրագրուած փոփոխութիւնը միայն տառերուն ձեւին չի վերաբերիր, այլ եւ լեզուի հիմին, բուն հոգիին: Ճիշդ է, առայժմ փոխուածը միայն շապիկն է եւ արաբական ու պարսկական բառերը դեռ կը շարունակեն ապրիլ նոր պատմուճանին տակ, բայց հիմնական կերպարանափոխում մը անխուսափելի է: Հիմակուընէ արդէն որոշ ձեւափոխութիւններ կան: Այսպէս, օտար բառերը պիտի գրուին ոչ թէ իրենց մայրենի հնչումով, այլ այնպէս՝ ինչպէս կը հնչուին *ժողովուրդին* կողմէ, կամ *պէտք է հնչուին*: Ուրիշ խօսքով, բառերը *կը թրքացուին*, նոր կաղապարումներու ենթարկուելով: Շատ մը խօսքեր, որոնք արաբական նոյն արմատին ճիւղերն էին մինչեւ երէկ, ասկէ յետոյ պիտի նկատուին առանձին, բոլորովին անկախ իրարմէ: Եւ կամ եթէ խնամի պիտի դառնան, այդ պիտի ըլլայ *թրքական* խօսք կապով: Ինչպէս որ ֆրանսացի տղան *ֆոսֆոր* բառը կը սորվի իբրեւ անունը նիւթի մը, առանց պէտք ունենալու սորվելու թէ ան յունարէնի մէջ *լուսածին* կը նշանակէ, նոյնպէս ալ Թուրք աշակերտը *իշթիղալը* (*զբաղիլ*) պիտի սորվի իբրեւ առանձին բառ, առանց գիտնալու թէ ան կ՚ածանցուի *շուղլը* (*զբաղում*) արմատէն, կամ խնամի է շատ մը ուրիշ ածանցումներու:

Զո՛ւս է արդէն ամբողջ նշանակութիւնը հին տառերու փոփոխութեան: Արաբական գիրերը չէ որ կը նետուին, այլ Թրքական նոր լեզուն է որ կը մշակուի, սեփական հիմերով եւ ոճով: Եւրոպականներու նման, արաբական եւ պարսկական բառերն ալ պիտի ծառայեն իբրեւ քար, աւելի ճիշդ՝ իբրեւ շաղախ»:

150 ՏՈՒՆ ՓԼԱԾ ԳԱՂԹԱԿԱՅԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Գրած էինք թէ սաստիկ փոթորիկ մը մեծ աւերներ պատճառած է Պիրէոսի նաւահանգիստին մէջ:

Աթէնքէն «Մորնինկ փոսթ»ի կը հեռագրեն թէ տեղատարափ անձրեւներու հետեւանքով Պիրէոսի եւ քաղաքին մօտակայ գաղթակայաններու մէջ աւելի քան 6 միլիոն տրախմի վնաս առաջ եկած է:

Փլած են 150 տուներ, սակայն մարդու կորուստ չկայ:

ՈՍԿԻ ԵՒ ԱՐԾԱԹ ԴՐԱՄՆԵՐ

Ֆրանքի կայունացումէն յետոյ, որոշուած էր շրջաբերութեան հանել ոսկի եւ արծաթ դրամներ: Փողերանոցին մէջ կազմուած մասնախումբ մը կը քննէր նոր դրամներու մասին իրեն ներկայացուած նմոյշները: Մասնախումբը սեպտեմբերին ուշադրութեան առաւ տասը արուեստագէտներու ներկայացուցած նմոյշները: Ասոնց մէջէն երեքը միայն պիտի զատէ մասնախումբը եւ կաղապարները պատրաստելէ եւ տպելէ յետոյ պիտի ներկայացնէ ելմտական նախարարութեան, որ պիտի որոշէ վերջնական երկու նմոյշները:

Նոր դրամները շրջաբերութեան պիտի կրնան հանուիլ 1929 ապրիլ 1ին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ՍՈՒՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԱՎԷՃԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ԲԱՆԱԿՑԻՆ

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ 7 նոյ. թուականով.

Պաշտօնաթերթ «Միլլիէթ» իր այսօրուան թիւով մանրամասնօրէն կը նկարագրէ աւազակային այն դէպքերը, որոնց համար կ՚ըսուի թէ պատահած են թուրքեւսուրիական սահմանին վրայ: «Միլլիէթ» կ՚ամբաստանէ Սուրիոյ ֆրանսական իշխանութիւնները թէ կը քաջալերեն այս աւազակութիւնը, ու կ՚ըսէ թէ նշանաւոր աւազակապետ Հաճօ ֆրանսական իշխանութեան գործակալն է, թէ անոր 300 հոգինոց խումբը շարունակ յարձակումներ կը գործէ՝ խռովութիւն առաջ բերելով Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ միջեւ: Թերթը կ՚ըսէ.—

— Ֆրանսացիները մասնաւոր կարեւորութիւն կուտան Հաճոյին: Դիւանագիտական տարեգրութեանց մէջ առաջին անգամն է, որ այսպիսի պաշտօն մը կը վստահուի աւազակի մը:»

Թրքական պաշտօնաթերթի մը կողմէ գործածուած այսպիսի լեզու մը սովորական ատեններ իսկ շատ լուրջ կը նկատուի. իսկ անոր կարեւորութիւնը կը շեշտուի մանաւանդ, երբ նկատի առնենք Մուսթաֆա Քէմալի խօսած ճառը, Նոյեմբեր 1ին, Էնկիւրիի Ազգային Ժողովի բացման առթիւ: Մուսթաֆա Քէմալ ըսած էր թէ Սուրիոյ սահմանագլուխին վրայ ապահովութիւն չի տիրեր, եւ աւելցուցած՝ թէ անհրաժեշտ է գործնական եւ արմատական լուծում մը գտնել այս խնդրին: Այս նպատակով, անցած շաբաթ բանակցութիւններ սկսան Էնկիւրիի մէջ՝ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի եւ ֆրանսական դեսպան կոմս տը Շանպրէօնի միջեւ:

Վիճաբանութեան առարկայ խնդիրները բաւական լուրջ բնոյթ կը կրեն, որովհետեւ կը վերաբերին 50 մղոն երկայնութեամբ եւ քանի մը մղոն խորութեամբ հողամասի մը՝ Նիսիպինի (Մծբին) եւ Ճէզիրէթ Իպնը Օմարի միջեւ՝ եւ որ ռազմագիտական կարեւորութիւն ունի: Տիգրիս գետը կը հոսի այս հողամասին մէջէն եւ վիճելի խնդիրն այն է թէ ի՛նչպէս պիտի որոշուի սահմանագիծը:

1926ին Էնկիւրիի մէջ Սուրիոյ ֆրանսական մարզպան Հանրի տը Ժուվնէլի եւ թուրք կառավարութեան միջեւ համաձայնութիւն գոյացած էր, որ սահմանագիծը պիտի հետեւի վերոյիշեալ երկու քաղաքներու մէջտեղի հին ճամբուն: Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ նշանակուեցաւ Միջազգային Յանձնաժողով մը, նախագահութեամբ Դանիացի զօրավար Էրնսթի, որ խնդրոյ առարկայ հողամասը ուշադիր քննելէ յետոյ տուաւ իր վճիռը: Կը թուի թէ վճիռը նպաստաւոր էր Ֆրանսայի:

Մինչ այդ, թուրք սահմանապահ զինուորները կը գրաւեն գիծ մը, որ Յանձնաժողովին որոշած սահմանը կ՚անցնի եւ սակայն դեռ վերջնապէս չէ ճշդուած: Կոմս տը Շանպրէօնի եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի բանակցութեանց գլխաւոր առարկան պիտի կազմէ այս խնդիրը:

Սակայն կան նաեւ վէճի առարկայ ուրիշ խնդիրներ, որոնք նոյնքան կարեւոր են: Կը տեղեկանամ թէ թուրք իշխանութիւնները մեծապէս վշտացած են այն հիւրընկալութեան համար, զոր ֆրանսական իշխանութիւնները Հալէպի շրջանին մէջ կ՚ընծայեն քէմալական վարչաձեւին հակառակորդ թուրք տարագիրներուն:

Երկու բանակցողներն ալ հաւաստեցին ինծի թէ ջերմապէս կը փափաքին բարեկամաբար կարգադրել խնդիրը, սակայն ներկայիս երկու երկիրներն ալ վճռած են տեղի չտալ, ուստի եւ Ֆրանսայի ու Թուրքիոյ յարաբերութիւնները աւրուելու վտանգին ենթակայ են:

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Հանրապետութեան նախագահը երէկ ալ շարունակեց իր խորհրդակցութիւնները քաղաքական դէմքերու հետ: Պ. Տումէրկ երէկ կէսօրէն վերջ Էլիզէի պալատը պիտի հրաւիրէր Փուանքարէն՝ անոր առաջարկելու համար նոր դահլիճին կազմութիւնը:

Քաղաքական շրջանակներու մէջ կը հաւաստեն թէ հրաժարեալ վարչապետը պիտի մերժէ՝ արմատականներու հակառակութեան պատճառով: Այդ պարագային Պրիանի պիտի առաջարկէ վարչապետութիւնը: Յոյս կայ որ կազմուի Պրիան-Թարտիէօ դահլիճ մը՝ մասնակցութեամբ աջ հանրապետական խմբակցութեանց: Պրիան վարչապետութիւնը ընդունելու պարագային, պիտի պահէ արտաքին նախարարի պաշտօնը:

Արմատականները փորձեցին ձախերու խմբակցութիւն մը կազմել՝ ընկերվարականներուն հետ միասին, սակայն ձախողեցան, որովհետեւ ընկերվարականները մերժեցին իրենց աջակցութիւնը:

⁂ *Երեսփ. ժողովը 235ի դէմ 284 ձայնով երեսփոխանութենէ վտարեց ալզասցի երեսփոխաններ տոքթ. Ռիքլէնը եւ Ռոսսէն, որոնք քանի մը ամիս առաջ Քոլմարի դատարանին կողմէ դատապարտուած էին իբրեւ Ալզասի մէջ անջատողական շարժում արծարծող:*

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԻ՛ ԽՆԱՅԷՔ

Քանիցս գրուած է, բերնէ բերան յաճախ կը պատմուի հայ խաբեբաներու խմբակի մը մասին, որ շահաստան դարձուցած է արուարձաններու հայ ընտանիքները:

Վարպետ են այս սրիկաները. իւրաքանչիւր ընտանիքի մասին ստոյգ տեղեկութիւններ քաղելու կերպը գիտեն՝ լրտեսի ճարպիկութեամբ: Ընդհանրապէս այրերէն կը խուսափին: Այս իսկ պատճառով, կը գործեն միայն շաբթուան վեց օրերը, դուռը զարնելու համար այն տուներուն, որոնց այրերը կը բացակային այդ պահուն:

Ու կը ներկայանան զանազան անուններով, պատմութիւններով, որոնք որքա՛ն չինծու, նոյնքան ալ յուզիչ են. կը բաւէ որ հաւտացնեն: Ու կը հաւտացնեն: Եթէ գութ շարժելով կողոպտելու իրենց այս եռանդը ցոյց տային պարկեշտ աշխատանքի մը մէջ, ապահովաբար պիտի կրնային ապրիլ հանգիստ ու դիւրակեաց:

Բայց յանցանքը շատ ալ անոնցը չէ, եթէ տարիներէ ի վեր կը շարունակեն կողոպտել ընտանիքներ, որոնք օրուան հացը կը հանեն աչքի լոյսով:

Սխալ ըմբռնուած ազգային հպարտութիւն մը կը կապէ յաճախ մեր տանտիկիններուն բերանները: Եւ եթէ չխաբուին իսկ այս արհեստաւոր խաբեբաներէն, թոյլ կուտան սակայն որ անոնք մեկնին ազատօրէն, ուրիշ զոհեր փնտռելու:

Խաբեբաները լաւ կը ճանչնան հայ կիներու խղճահարութիւնը, որ կերպով մը կը դառնայ բարոյական յենարանը իրենց սխրագործութիւններուն

Բախտին հարուածներուն տակ ինկածներ չեն սակայն ասոնք, որոնց օգնել՝ խղճի պարտք սեպուէր: Հասարակ վատասեռածներ են, որոնց արհեստն է գութ եւ զգացում շահագործել ու հեգնել մարդկային միամտութիւնը:

Խաբեբան ամէն տեղ խաբեբայ է. լո՛կ հայկական ալրանք չէ ու կ՚իյնայ բոլոր օրէնքներու դատապարտութեան տակ:

Երբ առիթը ներկայանայ ուրեմն, մի՛ խնայէք. յիշեցէք թէ օրէնքը ասոնց համար է:

Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

Յ. Գ.— Այս խմբակէն քանի մը հոգի այս միջոցիս դարձեալ կը գործեն Շավիլի եւ Վիրոֆլէյի մէջ:

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ նոր դահլիճին կազմութիւնը յանձնուեցաւ գիւղացի ազգայնական կուսակցութեան վարիչ Եուլիոս Մանիուի: Լոնտոնի դեսպան Թիթուլեսքու քաղաքական կուսակցութեանց ներկայացուցիչներուն հետ խորհրդակցելէ յետոյ, հրաժարած էր դահլիճը կազմելէ:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ երեսփոխան Ժիւլ Նատի (Փոմարէ) յանկարծամահ եղաւ: Ծնած էր 1872ին Վալանսի մէջ: 1914էն ի վեր Վալանսի երեսփոխան էր:

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ կառավարութիւնը Աղեքսանդրիայէն Գահիրէ փոխադրուեցաւ երէկ: Անգլիական մարզպանը՝ նոյնպէս:

ԴԱՀԻՐԷԻ մէջ ազգայնական ուսանողներ յարձակում գործեցին վաֆտի երկու քաղաքական հակառակորդներուն վրայ եւ ծանրապէս վիրաւորեցին զանոնք: Մէկը լրագրող է:

ԼԻՆՆԻ (Պոսթըն) կօշիկի գործարանին մէջ պայթում մը առաջ եկաւ: Մեռան 15 եւ վիրաւորուեցան 20 հոգի:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Խորհրդարանային ընտրութիւնները մայիս ամսուն, յայտնի է, յարաբերական մեծամասնութիւն տուին գերման ընկերվարականներուն եւ, ընդհակառակն, ջախջախիչ պարտութեան մատնեցին ազգայնականները։ Աւելի կամ պակաս չափով տուժեցին նաեւ միւս կուսակցութիւնները։

Հետեւանքն եղաւ այն, որ ընկերվարական Միւլլէրի յանձնուեցաւ նոր դահլիճին կազմութիւնը, որ եւ գլուխ հանուեցաւ, թէեւ մեծ դժուարութեամբ։ Ազգայնականները բնականաբար դուրս մնացին։ Բացի երեք ուրիշ ընկերվարականներէ՝ դահլիճին մէջ մտան նաեւ կեդրոնի, ռամկավարներու եւ շթրէզէմանականներու մարդիկ, բայց ոչ իբրեւ կուսակցութեանց ներկայացուցիչներ, այլ իբրեւ պարզ անհատներ։ Դահլիճին վերակազմութիւնը վերապահուեցաւ այս աշունին։ Այժմ արդէն այդ մասին խօսք կ՚ընէ գերման մամուլը։ Կը սպասեն Ռայխսթակի բացումին, որ շուտով տեղի պիտի ունենայ։

Հաւանական է՝ որ դահլիճի կազմը էական փոփոխութիւններ չկրէ։ Հաւանական է նաեւ որ այս անգամ արդէն կուսակցութիւնները իբրեւ այդպիսիներ մասնակցին դահլիճին։ Ընդհանուրի ցանկութիւնն այն է, որ ամուր եւ տեւական կառավարութիւն մը կազմուի, տրուած ըլլալով մանաւանդ միջազգային քաղաքական դրութիւնը, — հատուցումներու, Տօուըսի ծրագրի վերաքննութեան, այլեւ զինաթափութեան ծանրակշիռ խնդիրները։ Ապա՝ հասարակական կառավարութեան վերակազմութեան հետ մէկ տեղ օրակարգի վրայ կը գտնուի — դեռ մայիս ամէն — Փրուսիոյ կառավարութեան խնդիրը։ Անոր գլուխը եւս կը գտնուի, տարիներէ ի վեր, ընկերվարական վարչապետ մը — Պաուէր։ Դահլիճին կը մասնակցին, ընկերվարականներէն զատ, կեդրոնի եւ ռամկավար կուսակցութեանց մարդիկ։ Հարց է բարձրացուած՝ նորէն դահլիճի մէջ առնելու նաեւ Շթրէզէմանի կուսակիցները, որոնք ասկէ երկու տարի առաջ գժտութեան մը հետեւանքով հրաժարեցան կառավարութենէն։ Հաւանական է, որ այդ լրացումը տեղի ունենայ առաջիկային։

Երկու ծայրերը — համայնավարները եւ աջակողմեանները — կատաղի պայքար կը մղեն Միւլլէրի կառավարութեան դէմ։ Այդ մարզին մէջ անոնք կը համերաշխին իրարու հետ։ Ազգայնականներու պետը փոխուեցաւ վերջին օրերս. Վէսթարփին փոխարինեց Հուկէնպէրկը, որ աւելի եւս ծայրայեղ աջակողմեան է, բացարձակ միապետական մը, թէպէտ տաղանդով եւ պատրաստութեամբ շատ վար է Վէսթարփէն, բայց ազդեցութիւնը մեծ է անով որ, իր անհատական սեփականութիւնը կը կազմեն Պերլինի եւ գաւառի շարք մը թերթեր եւ հանդէսներ (Lotal Anzeiger եայլն)։

Ինչ կը վերաբերի ամէնէն անհաշտ աջակողմեաններուն, այսպէս անուանուած ցեղապետներուն (Vollkische), Լուտէնտորֆի եւ ընկերներու, անոնք արդէն երթալով կը նուազին։ Քանի մը օր առաջ անոնք եւս, համայնավարներու օրինակին հետեւելով, ուզեցին «ժողովրդային քուէարկութիւն» մը կազմել տալ։ Սահմանադրութիւնը փոփոխելու նպատակաւ — միապետութիւնը վերականգնելու փորձ մը,— բայց կէս ճամբէն ետ կեցան, վախնալով որ պահանջուած 4 միլիոն քուէն չէ՝ 400 հազար ալ չպիտի կարենան հաւաքել։ Համայնավարներու մասին սաչափը ըսենք, որ անոնք երթալով կը պառակտուին իրարու մէջ, կազմելով

նորանոր կուսակցութիւններ՝ բազմազան անուններու տակ եւ շարունակ իրար բզքտելով։ Նուազագոյն 4-5 համայնավար «կուսակցութիւն» գոյութիւն ունի ներկայիս Գերմանիոյ մէջ։ Իրենց պետը Թէլման, վերջերս խայտառակուեցաւ դրամական խնդրի մը մէջ եւ արտաքսուեցաւ կուսակցութեան վարիչ մարմինէն։ Ու սակայն ան Մոսկուա շտապեց ու ըլլալով Ստալինի հովանաւորեալը, Գերմանիա վերադարձաւ եւ նորէն իր նախկին պաշտօնին անցաւ։

Ասկէ քիչ առաջ լմնցաւ այսպէս կոչուած «ընկերվարականներու օրէնքին» 50ամեակը, զոր այս երկրին սոցիալ-դեմոկրատիան մեծ ցոյցերով ու կազմակերպուած շարքերով դիմաւորեց։ 1878 հոկտեմբերին էր որ, Պիզմարք խորհրդարանին մէջ օրէնք մը քուէարկել տուաւ եւ նորակազմ ընկերվարական կուսակցութիւնը իբրեւ հակապետական հռչակելով՝ լուծել տուաւ զայն։ Այնուհետեւ սկսան հալածանքներ, բանտարկութիւններ եւ աքսորներ։ Ընկերվարութիւնը օրէնքէ դուրս էր, ամբողջ 12 տարի։ 1890ին էր միայն, որ վերցաւ «ընկերվարական օրէնքը»։

Եւ սակայն, այդ օրէնքը և ոչ ալ անկէ բխող վարչական միջոցները ի վիճակի եղան՝ թուլցնելու սկսած շարժման թափը, որ երթալով զօրացաւ, ընդհակառակն։ Ասկէ 50 տարի առաջ գերման սոցիալ-դեմոկրատիան 30 հազար հետեւողներ հազիւ ունէր, իսկ այժմ՝ գրեթէ մէկ միլիոն, արհեստակցական կազմակերպութիւններու անդամներուն հետ մէկտեղ քանի մը միլիոն։ Յիսուն տարի առաջ ան երազել իսկ չէր կրնար, թէ կառավարութեան մէջ մէկ հատիկ ներկայացուցիչ պիտի ունենայ, իսկ այսօր դահլիճին մեծամասնութիւնը ընկերվարականներէ կը բաղկանայ, մէջն ըլլալով նաեւ վարչապետը։

ԿԸ ԳԱՂԹԵՆ ՈՒ ԿԸ ԳԱՂԹԵՆ...

ՄԷԿ ՇԱԲԱԹՈՒԱՆ ՄԷՋ 150 ՀՈԳԻ ԴԷՊԻ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱ

(Թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

ՀԱԼԷՊ, 25 Հոկտեմբեր

Պէյրութ հասնելուս առաջին գործս կ՚ըլլայ տարագիր հայութեան բնակավայրը՝ վրանաքաղաքը այցելել։ Ապրանքի սնտուկներով շինուած խարխուլ տուներ եւ կրպակներ։ Նոյնպէս եկեղեցին շինուած է նման ատաղձով բաւական խոշոր, յարակից դպրոցով մը։ Կ՚ըսեն թէ այս տարի գործերը սակաւ են բաղդատմամբ նախորդ տարիներուն եւ այդ իսկ պատճառով կը գաղթեն ու կը գաղթեն հեռաւոր Պրազիլիա եւ Պուէնոս-Այրէս, աւելի հանգստաւէտ կենցաղ մը գտնելու յոյսով, միշտ ենթակայ անխիղճ «սմսար»ներուն չարաշահութեանց։ Նոյն ախտը վարակած է նաեւ Հալէպի Հայերը, որոնք գանգատելով իրենց ներկայ տնտեսական աննպաստ պայմաններէն, թողլով իրենց ընտանիքն ու զաւակները, կը գաղթեն դէպ ի նոր «Աւետեաց երկիրը», Հարաւային Ամերիկա։

Չկայ ազգ. ո՛եւէ մարմին մը, իշխանութիւն մը, որ հետաքրքրուէր այս խեղճերով, կասեցնէր այս խելայեղ արշաւը, որ կը սպառնայ մեր տունը հիմէն քանդել և հայ ժողովուրդը վերածել բոշաներու բազմութեան մը։ Ցակաւին անցած շաբաթ էր որ մեկնեցան Հալէպէն 150 հոգի Մարաշցիներ դէպի Հարաւ. Ամերիկա. եւ տակաւին շատեր կան որ կը սպասեն մեկնելու առաջին առթիւ, երբ ստանան համապատասխան թուղթերը։ Չմոռնանք յիշել թէ շատերը ափերով դրամ ծախսելէն եւ իրենց մեկնակէտը հասնելէն յետոյ ետ կը դառնուին, աչքի հիւանդութեան պատճառով։

Չկայ հասկցնող մը այս դժբախտ ժողովուրդին թէ՝ հեռաւոր վայրերու ճամբորդութեան յատկացուած գումարներով կարելի է կազմել ընկերութիւններ, եւ ագարակներ գնել, ցանել արմտիք, կամ բուծանել ընտանի կենդանիներ։ Մինչեւ հիմա Հար. Ամերիկայի համար ծախսուած գումարները կը հասնին միլիոնաւոր ֆրանքներու։ որոնցմով կարելի էր հրաշքներ գործել եւ ժողովուրդը բարձրացնել տնտեսապէս։ Եւ սակայն դժբախտաբար այդ ուղղութեամբ քայլ մը առնուած չէ. եւ նոյնիսկ խորհող իսկ չկայ։

Հոս զարգացուցած են կրօնանան մոլեռանդութիւնը. ստեղծելով գոյնզգոյն աղանդներ եւ յարանուանութիւններ, որոնք իրենք զիրենք կը դաւանին կաթոլիկ եւ բողոքական «ազգեր»?

եւ Հայ կը նկատեն միայն անոնք որոնք լուսաւորչական են։ Աւելորդ է բացատրել թէ ի՛նչքան պատասխանատու են այս բանին մէջ բողոքական թրքախօս պատուելին եւ հայ կաթոլիկ վարդապետը։ Ի՛նչ փոյթն է անոնց. հերիք է որ ժողովարանը լեցուի «փրկուածներ»ով եւ կաթոլիկ եկեղեցին լեցուի պապին անսխալականութիւնը փառաբանողներով։ Այս օրերս ինչպէս միշտ, մասնաւոր ջանք կը թափուի պապին եւ Լուտերին փարախը առաջնորդել հերետիկոս Հայը։ Մեր ազգային իշխանութիւնները անտեսելով այս բոլորը, կը վիճին կաթողիկոսի թեկնածուով, ժողովներ կը գումարեն, բանաձեւեր կը քուէարկեն եւն.։

Ուրիշ անպատեհութիւն մը՝ Հալէպի վրանաքաղաքին մէջ կը բնակին ընդհանրապէս Մարաշցիներ, Այնթապցիներ եւ Եդեսիացիներ, որոնք հայրենակցական նկատումներով զատ զատ դպրոցներ բացած են. իւրաքանչիւր վարժարան՝ ղեկավարուելով իրենց ծննդավայրէն մարդոցմէ կազմուած հոգաբարձութիւններով։ Չեն կազմած կեդրոնական միաձոյլ մարմին մը՝ դպրոցական գործը դնելով հաստատուն հեմերու վրայ։ Ուսուցիչներուն ամսականը կը վճարեն տասը ամսուան համար, անշուշտ անոր համար որ ուսուցիչը մնացեալ երկու ամսուան մէջ չուտեր չի խմեր, եւ աւելին. ան տարուան տասը ամիսները դպրոցին մէջ խօսելով, աշխատելով, տքնելով հանգիստի պէտքը չունի...

Ներկայիս վրանաքաղաքի մէջ կը գտնուի Եդեսիացիներուն նախապատրաստական դպրոցը, իբր 100 աշակերտ, յանձնուած երկու օրիորդներու խնամքին։

Դպրոցը ցած առաստաղով շէնք մըն է, նեղլիկ, գետինը հող, նստած երկայն նստարաններու վրայ, աշակերտը զուր տեղը ինքզինքը կը յոգնեցնէ բան մը սորվելու յոյսով։ Երկրորդը՝ Մարաշցիներուն վարժարանն է, որ կը կոչուի Մեսրոպեան, նուիրուած մեծ վարդապետին։

Այս դպրոցը կը համրէ հինգ հարիւրի չափ երկսեռ աշակերտութիւն մը՝ մանկապարտէզի երեք կարգերով։ Վրանաքաղաքի այս կրթարանը կարելի է նկատել լաւագոյնը որ կը կառավարուի դասարանական դրութեամբ։ Ուսուցչական կայմը 15 հոգիէ կը բաղկանայ, որոնք սիրով փարած են իրենց պաշտօնին, աննշան թոշակներով։ Դպրոցը չունի մէկ հատիկ գիրք, քարտէս եւլն. տղոց դասաժամերէն դուրս տրուելու եւ իրենց պաշարը բազմացնելու համար։ Նոյնիսկ թերթ։ կը խնդրենք հայ թերթերու վարչութիւններէն որ չմոռնան այս խուլ անկիւնի մէջ ծուարած ուսման կարօտ մեր պճլտուն հոգիները։ Անոնք խելացի եւ ուշիմ են. սակայն զրկուած են դպրոցական ամենատարրական պիտոյքներէն։ Ո՛վ չպիտի ուզէր ուրախացնել այս փոքրիկները, որոնք մեր վաղուան յոյսն են։

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

ԿՏՐՈՒԱԾ ՄԱԶԵՐՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Մէկ դար առաջ կնոջ մը մազերուն անվթար պահպանումը պատիւի չափ նուիրական էր եւ սուրբ։

Անգլիացի ուղեւորուհի մը, որ շրջանն ըրած է աշխարհի զանազան մասերուն, փնտռած է արդի մարդկութեան մօտ անցեալ դարերու մարդկութեան ֆիզիքական եւ բարոյական հետքերը։ Ան այցելած է Վերին-Եպիրոս, Ալի փաշային ծննդավայրը, Թէփէլէն, ու հոն սկսած է ուսումնասիրել կիները։

Այս ուղեւորուհիին համար անհրաժեշտ եղած է գտնել կանացի նախնական տիպարներ՝ վերակենդանացնելու համար Սահնիսա Մոճոհիզաթին։

Սահնիսան, Ալի փաշային քոյրը, Յունական պատմութեան եւ աւանդավէպերուն մէջ աւելի ծանօթ է Հայնիձա անունով։

Ալիին քոյրը կամ Համքոյին դուստրը կարծես պակասը կը լրացնէր իրենց ընտանիքին պատմական վայրագութեանց ու գազանութիւններուն։

Պալատը՝ որուն մէջ կը բնակէր Հայնիձան, կառուցուած էր իր եղբօր Ալիին կողմէ ու դեռ մինչեւ այսօր կայ ու կը մնայ Եպիրոսի մէջ, իբրեւ կենդանի վկայ անցեալի եղերական դէպքերուն ու դէմքերուն։

Եպիրոսի մէջ զայն կը կոչեն դղեակ կամ քասթրօն։ Անիկա դեռ կը ծառայէր իբրեւ բնակավայր Մ՚ալիք փաշայի ընտանիքին, որ վերջերս մեռաւ, եւ որ սերունդէն էր Ալի փաշային։

Ծերերուն պատմութեան նայելով, որոնք տակաւին կ՚ապրին, եւ որ իրենց մանկութեան ժամանակ այս պալատին շինութեանց աշխատած են, մարելի է ըսել թէ անոր հիմերուն եւ պատերուն ծեփն ու կիրը մարդկային արիւնով շաղուած են։ Որովհետեւ հոս ջարդուեցան գաղտնի կամ յայտնի կերպով, Ալիի վայրագ զինուորներուն կողմէ, անոր թշնամի նկատուած բազմաթիւ անձեր, նոյնիսկ Հայնիձայի ձեռքով, որ իր վրէժը կը լուծէր իր տարփածուներէն եւ եղբօրը թշնամիներէն։

Հոս էր որ Համքոյի կատաղի դուստրը Կարտիքիի մէջ իրեն եղած նախատինքին վրէժը լուծեց անասելի չարչարանքներու ենթարկելով Կարտիքիի գեղանի կիներն ու հարսները, եւ հոս էր դարձեալ որ տեղի ունեցաւ խրախճանքը Ալիի շուայտ եւ լկտի զինուորներուն։

Կարտիքիի դէպքը կարելի է ամփոփել հինգ բառերու մէջ, անոնց համար որ տեղեակ չեն անցեալ դարու յունական պատմութեան, եւ որ չեն կրնար կարդալ Պուքովիլը։

«Զօրս պատերու մէջ բանտարկուած ոչխարներու պէս» Կարտիքիի բոլոր բնակիչները ջարդուեցան առանց բացառութեան Ալիին բարբարոս զինուորներուն կողմէ։

Հազարէ աւելի կեանքեր նախատինքի ենթարկուեցան Ալպանացի զինուորներու կողմէ ու ամէն տեսակ անլուր չարչարանքներ կրեցին մահուան դատապարտուելէ առաջ։

Այնպէս կ՚երեւար թէ Ալին իր մօրը եւ քրոջը հրամանը կը գործադրէր, որովհետեւ անոնք ատենօք Կարտիքիի քրիստոնեայ բնակիչներուն կողմէ առեւանգուեր ու չարչարուեր էին։ Կարտիքիի եւ Հորմովայի բնակիչները նախապէս բռնադատեր էին Ալիի մայրն ու քոյրը որպէսզի իրենց գլխաշաները վերցնեն ու քրիստոնեայ կիներու նման ցոյց տան իրենց դէմքը, ու անոնց մազերը բոնի կտրեր էին։

Իրապէս անիկա ծանր թշնամանք մը նկատուեր էր անոնց համար։

Տակաւին այսօր իսկ, շատ մը գիւղերու, նոյն իսկ Աթէնքի արուարձաններուն մէջ, երբ մէկը դեռատի աղջկան մը մազերը կտրէ իբրեւ թշնամանք, անիկա այնպիսի մեծ անարգանք մը ու նախատինք մը գործած կ՚ըլլայ որ այդ նախատինքը կը տարածուի երիտասարդ աղջկան ընտանեկան բոլոր պարագաներուն վրայ։

Այն ամէնը որ մարդկային երեւակայութիւնը կրնայ յղանալ եւ այն բոլորը զոր չէկրնար երեւակայել, Հայնիձան ըրաւ Կարտիքիի հազարաւոր գեղանի ու անմեղ կիներուն եւ աղջիկներուն, որոնց հարիւրին ութսունը դեռ աշխարհ եկած չէին, երբ իրեն եւ իր մօր դէմ սոյն նշանաւոր նախատինքը եղած էր 1762ին։

***

Ամբողջ ժողովուրդ մը սուրէ՛ անցընել, չթողո՛ւլ կենդանի էակ մը՝ այր կամ կին, մօր ստինքին փակչող երախայ մը կամ գերեզմանի սեմին մօտեցած ծերունի մը, Եպիրոսի բռնակալ, Թէփէլէնցի Ալի փաշային սիրական ու վայրագ հաճոյքներէն մէկը եղած էր։ Սակայն Կարտիքիի ոչնչացման ու կործանման մասնակցեցաւ նաեւ Ալիին քոյրը, այնպիսի վայրագութեամբ եւ նենգութիւններով, զորս կարելի չէր երեւակայել։ Կնոջ մը ուղեղին մէջ չէր կրնար ծնիլ այսքան հրէշային ծրագիր։

Կարդանք յոյն ծանօթ գրողի մը՝ Պ. Արավանտինոսի պատմութիւնը,

«Եանիայի երեւելիներէն Տիմիթրիոս Թէմէլիս, Ալի փաշային մահէն վերջ, գնեց կարգ մը կարասիներ անոր հոյակապ ու մեծածախս յարկաբաժիններուն պատկանող, որոնք աճուրդի հանուած էին ծախուելու համար։ Բազմաթիւ կահկարասիներու կարգին, ան գնեց նաեւ նուրբ անկողին մը մետաքսով ծածկուած։ Աւելի վերջը բանալով այդ անկողինը, ան գտաւ զայն կանացի մազերով լեցուն։ Անիկա իսկոյն հարցաքննեց իր բարեկամը, Մանթոս Տիպրան, Ալիին նախկին սենեկապանը, ու սարսափով տեղեկացաւ որ Ալի փաշային բազմաթիւ անկողինները, բազմոցները և բարձերը, որոնց վրայ Ալի սովորութիւն ունէր հանգչելու, միեւնոյն պարունակութիւնն ունէին, այսինքն Կարտիքիի ջարդուած կիներու մազերով լեցուած էին։

Ահա թէ ինչպէս լուծուած էր Հայնիձային վրէժը, Անգլիացի ուղեւորուհիին կատարած մանրազննին քննութեանց համաձայն։

Լիպոհովայէն քիչ հեռուն կը գտնուի բիւզանդական փոքրիկ եկեղեցի մը։ Անիկա պարզապէս հրաշալի է։ Անշուք շիրիմներ կը շրջապատեն զայն և այդ շիրիմներուն վրայ բուսած խոտերն ու վայրի ծաղիկները կարծես թէ կուլան այն վայրագութեանց վրայ, որոնց ականատես եղաւ այս գեղեցիկ տաճարը 1812 թուականին։

Հոն, այն փոքրիկ տաճարին մէջ։ Սահնիսան հաւաքել տուաւ Կարտիքիի կիները ու երեք օրուան մէջ լռեցին ու մարեցան բոլոր ձայները Կարտիքիի այրերուն, կիներուն ու մանուկներուն։

Աւելի հեռուն, դեռ կը մնայ Վալիարէի Խանը, ուր զոհերուն մարմինները ճենճերոտած և ոսկրոտիքը գիշակեր թռչուններուն կողմէ պատառուած ու լափուած են։

Կիկնեսները, Մարտայիթներ

ըը եւ Զամերը դեռ ... ցուցած իրենց աւարն... պուտը, երբ պատա... հրամայեց պալատի ... եկեղեցին հաւաքել ... հերը իր անհնելի վայրագ...

Ինչո՞ւ զանոնք եկեղ... ւաքած էին։— Քրիստոն... կրօնքը նախատելու հա...

Որովհետեւ կ՚ուզէին ... ները յանձնել Ալիին ... վաւաշոտ զինուորներու... ցանկութիւններուն ... տալու համար։ Եւ որովհե... նոնք նպատակ ունէին ... խուզելու, ինչպէս կը խ... նաատան / գացող հա... կոյսերը։

Այս անգութ կնոջ ... ամբարշտութիւնը հետեւ... պով տեղի ունեցաւ. ... թիւնը կը հաւաստէ թէ ... ձան եկեղեցւոյ խորան... նստած էր, Սուրբ Սեղան... մկրատը բռնած իր ձեռ...

Ան կ՚երգէր Եպիր... ձայն երգերէն, որոնցմ... թէ ներկայ կեանքը կ... պազայ կեանքը, կա... կեանքը կ՚օրօրէ ներկ... կ՚երգէր ու կը կտրէր ... հիւսքերը, զորս այս եր... ները սովոր էին կարելու...

Գեղեցիկ ու առատ ... ի՛նչ կոյտեր հաւաքուե... սքանչելի եկեղեցին մէ... զորշ, շագանակագոյն, ... սպիտակ մազեր, նոյնիս... մազեր։ Թերեւս այս վեր... կը կտրէր ան աւելի վա... որովհետեւ իր մազերն ... ղին եղեր էին երբ անոնք ... րուեր էին, Կարտիքցի... կողմէ։ Ո՞վ գիտէ, գուցէ ... ձա կը ճանչնար ու ... դրած էր այդ դեղին ... 1762էն ի վեր եւ կը ... վրէժխնդրութեան եւ ի... րուն եղած նախատինքի... մար կը փնտռէր դժբախ...

Թարգմ.

ՀԱՅ «ՄՇԱԿՈՅԹԻ» ... ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԹԱՒՐԻԶ, 20 Հոկտեմ... Արտպատականի առաջնորդ... եւ կեդրոնական, Արամեա... Հայկազեան դպրոցներու ... ձեռնութեամբ հոկտեմ... Թարգմանչաց տօնին ... րիզի մէջ տօնուեցաւ ... կոյթի Օրը։ Շաբաթ ... ժամը 9էն սկսեալ դպրո... շակերտներ, ուսուցիչներ ... վուրդէն մաս մը հաւա... Մայր Եկեղեցին, ուր կա... ցաւ պատարագ եւ ապա ... հանգիստ Ս. Թարգմանչ... հայ գիրի ու գրականութ... եւ նոր, յայտնի եւ անյա... տակաւոր գործիչներու ... կին։

Ապա աշակերտութիւ... ղովուրդը խռնուեցան ... Թատերասրահը։

Կեդրոնական դպրոց... ձայն երգեցիկ խումբը ... ցութեամբ լարաւոր նուա... բի եւ ղեկավարութեամբ ... ւոն Գրիգորեանի՝ երգեց ... հրաշ», որ լսուեցաւ ... կայծուհի Սաւադեան ... սանեց «Ո՛վ մեծասքան... թուածը, որմէ յետոյ ... դպրոցի կողմէ բանախօս... Աճէմեանը։

«Հայ ազգային մ... ծագումն ու պատմութ... խաքրիստոնէական դար... գան եւ կը հասնին մի... օրերը։ Մեր մշակոյթը ... գեղեցիկ ու լուսաւոր ... սակայն անոր ծնունդն ... մը պատմութեան ... գրկին մէջ անյայտ կը...

Բանախօսը Ոսկեդար... նագիրներու երկերուն վր... նուած՝ ցոյց տուաւ, որ ... Հայաստանի մէջ Հայ մ... գերազանցօրէն զարգ... Հայ գուսաններն ու գ...

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

«ԻՆՉ ՈՐ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ»

ՊԱՏԱՍԽԱՆ — Թիւ 28

1.— Թուրքիոյ մէջ կատարուած փոփոխութիւնները եւ յեղաշրջումները, Թուրք ժողովուրդի մտաւոր եւ ընկերային յառաջդիմութեանց պահանջը չեն ներկայացներ։

Ընդհ. պատերազմին Թուրքիոյ պարտութեան միջոցին եւ Թուրք ժողովուրդի ծայրայեղ յուսահատութեան օրերուն, յանկարծ Քէմալի մը ցցուիլը, հայկական եւ յունական ճակատներու վրայ ձեռք բերած ածան յաջողութիւնները մղեցին զինքը սուլթանութիւնն ու խալիֆայութիւնը տապալելու փառասիրութեան։ Քաջալերուած իր յաջողութիւններէն, Մ. Քէմալ կիմեց աւելի յանդուգն յեղաշրջումներու, յենլով Թուրք ժողովուրդին սարկութեան եւ տգիտութեան, եւ ոչ թէ անոր մտքի հասունութեան վրայ։ Անկէ ի վեր հրամանագիրները կը յաջորդեն իրարու, ինչպէս ֆէսի, չարշաֆի, վանդակի, մէտրէսէի, երբեմն վերացում, լատինատառ այբուբեն եւայլն։

Թուրք ժողովուրդի հարիւրին 99ը չի մարսեր, չընդունիր այս բոլորը, այլ սարկօրէն կը տանի, սպասելով իր նոր ազատարարին, մէկէն պոռթկալու համար։

2—4.— Այս փոփոխութիւնները ոչ միայն կը տկարացնեն Թուրքիան այլ կը փճացնեն, որովհետեւ հակառակ են բնութեան, բարեշրջութեան օրէնքներուն, ինչպէս անմարսելի կերակուր մը որ կը տկարացնէ մարդը փոխանակ ուժ ու սնունդ տալու անոր։

Թուրքը ոչ միայն պիտի տկարանայ այլ եւ պիտի հիւանդանայ թէ մտքով եւ թէ ֆիզիքապէս, իբրեւ հետեւանք այդ անմարսելի ազատութեանց։

Փոփոխութիւնները պիտի տեւեն այնքան ատեն, որքան կը տեւէ քէմալական իշխանութիւնը։ Յետոյ Թուրքը պիտի համակերպի այն վարչաձեւին որ պիտի պարտադրուի իրեն, ըլլայ յառաջդիմական կամ յետադիմական, մոռնալով կամ շատ քիչ բան յիշելով հինէն։

Բոլոր ազգերը ունին իրենց ներշնչումի աղբիւրը իրենց անցեալէն, եւ հաւատքը յառաջդիմութեան՝ ապագայէ։ Արդ, ի՞նչ է Թուրքին անցեալի ներշնչումի աղբիւրը, եթէ ոչ սպանութիւն, կողոպուտ, ծուլութիւն, սուլթաններու, պէկերու եւ փաշաներու գեղխ եւ անգութ կեանքի պատմութիւնը, իսկ ապագայի հաւատքն ու յոյսը, դէպի ասիականացում, դէպի արեւելք, դէպի Թաթարիստան՝ ջանալով ոտնակոխ ընել հայ եւ պարսիկ դարաւոր քաղաքակրթութիւնը։

5—7.— Այս հաւատքով առաջնորդուած, Եւրոպայի միայն կեղծիքն ու նենգութիւնը իւրացուցած ժողովուրդէ մը ի՞նչ բարիք կրնայ յուսալ փոքրիկ եւ տկար Հայաստանը։

Պուքրէշ Գրիգոր Հալաճեան

Վերոյիշեալ կրկին գումարներուն օգտագործման հաշիւը դեռ չենք ստացած Երեւանէն, բայց ինքնին ցաւալի է որ, ըստ պայմանի եւ համաձայնութեան Սուրիա գտնուող 300 գաղթականները, մեծ մասամբ Քէօրփէցի, Հապուսցի եւ Կիւրինցի չափահաս եւ ինքնաբաւ որբեր, միաժամանակ չփոխադրուեցան, Հայաստան, հակառակ որ ամիսներառաջ ատոնց ցանկերը պատրաստուած հարցարանները լեցուած եւ անցագրի ձեւակերպութիւնները լրացած էին, ինչ որ յուսախաբութեան մատնած է այդ հայրենաբաղձ գաղթականները, քանզի իրենց ինչքերը ծախած ըլլալով ակնկառոյց կը սպասէին շոգենաւ մտնելու համար եւ մինչեւ այսօր ալ այդ յոյսով կ'օրօրուին։

Ատոնց մեծ մասին ծախքերը կանխաւ հատուցած էին Ամերիկայի մէջ գործող Հայրենակցական Միութիւնները, որոնց բողոքին վրայ հարկադրուեցանք Կիւրինի եւ Քէօրփէի Ուսումն. Ընկերութեանց վերադարձնել իրենց հայրենակիցներուն համար տրամադրած գումարները։

3.— Վերոյիշեալ գաղթականներէն զէթ 52 Հապուսցիներու փոխադրութեան համար Երեւան կրկին դիմումներ կատարելու հարկին մէջ գտնուեցանք, եւ հաւաստիք տուինք այդ մասին Հապուս գիւղի Հայրենասիրաց Միութեան որ, ներգաղթին համար, 7111 տոլար յատկացուցած ըլլալով, ագռւապէս կը հետապնդէ իր հայրենանուէր ձեռնարկին իրագործումը։

Վերջերս Թախանձագին դիմումներ կատարած են նաեւ Պէյրութ սպասող գաղթականներէն 18 հոգի, որոնց խնդրագիրները եւս փութացինք ենթարկել Հայաստանի կառավարութեան բարեհաճ նկատողութեան։ Այդ խեղճերը կազմ ու պատրաստ կը սպասեն մեկնումի հրամանին, պարզելով իրենց նիւթական միսանները և ներկայ անդոհալից վիճակը։

4.— Միջագետքի Նահր-էլ-Օմարի գաղթավայրը ապաստանած Վասպուրականցի 1500 գաղթականներու մասին եւս, անցեալ Յուլիսին, Միութեանս կողմէ դիմում կատարուեցաւ Ժողկոմխորհի նախագահ քաղ. Սահակ Տէր Գաբրիէլեանի։ Այդ խեղճերը մնացորդներն են այն զանգուածային գաղթականութեան որ Իրաք խուժած էր Վասպուրականէն եւ Ատրպատականէն։ Տարուան մեծ մասը անգործութեան դատապարտուած ըլլալով, Թշուառութեան մէջ կ'ապրին եւ Թափառական կեանք կը վարեն, չոր հացի մը հետամուտ։ Միջագետքի Հայ Տարագրելոց Կոմիտէն, ճարահատ, վերջերս կը խորհէր հայութեան այդ դժբախտ բեկորները Մուսուլ փոխադրել, բայց մենք կը սիրենք յուսալ Թէ քիչ ատենէն անոնց անկիւն մը կը յատկացուի Հայաստանի մէջ, իրենց մերձաւոր ազգականներուն մօտ։ Յայտնի է Թէ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը յանձն առած է 1500 ոսկիով մասնակցիլ Նահր-էլ-Օմարի ներգաղթի ծախքերուն, իսկ վերոյիշեալ Կոմիտէն այդ նպատակով պատրաստ ունի 30,000 րուփի։

5.— Միութեան Հիմնարկութիւններէն Նուպարեան Սանոըու Վարչութեան դիմումին վրայ, խնդրած էինք նաեւ անցագրի արտօնութիւն տալ մասնագէտ եօթը շրջանաւարտ սաներու որ 1—2 տարիէ ի վեր պատեհութեան մը կը սպասեն Հայաստան երթալով, ըստ իրենց յանձնառութեան, հոն գործ դնելու համար իրենց ամսնագիտութիւնը։ Իրենցմէ առաջ երեք մասնագէտներ արդէն Հայաստանի մէջ պատուաւոր դիրքի մը տիրացած են։ Փափաքելի է անշուշտ որ սոյն օժտուած երիտասարդներուն ընծայուի պէտք եղած դիւրութիւնը որպէսզի հայրենիքին օգտակար հանդիսանան, փոխանակ օտարութեան մէջ փնտռելու իրենց բախտը։

Միութեանս Երեւանի գործակալ քաղ. Հ. Գարակէօզեանի վերջին զեկուցման համաձայն, առ որ անկ է պիտի ծանուցուի արտօնութեան մասին։

6.— Վերջապէս Ժողկոմխորհի նախագահին դիմում ըրինք նաեւ վերջերս Միութեանս Պէյրութի Քէլէկեան-Սիսուան Որբանոցի երկսեռ սաներէն քսան հոգիի համար, ատոնք ըլլալով մեծ մասամբ չափահաս եւ ինքնաբաւ, եւ Հայաստանի մէջ ունենալով խօսնեցեալներ եւ ազգականներ։ Ըստ նախկին համաձայնութեան, իւրաքանչիւրին կը տրուի հարիւր տոլար, բացի ճանապարհածախսէ։

Նոր հաղորդագրութենէ մը դժբախտաբար կ'իմանանք Թէ առայժմ յարմար դատուած է այդ հարցը առկախ բռնել։

Բաց աստի, Միութեան միջոցներով զանազան անհատներու եւ ընտանիքներու ներգաղթին օգնութիւն ընձեռնուած է, եւ այդ ուղղութեամբ ամէն քաջալերանք ընծայուած է զանազան առիթներով։

Այժմ կը սիրենք յուսալ Թէ Հայաստանի կառավարութիւնը բարեացակամ ոգիով կը քննէ ներգաղթի վերոգրեալ հարցերը, եւ խնդրարկու որբերը եւ գաղթականները գրկաբաց կ'ընդունուին Մայր-Հայրենիքի ծոցին մէջ, որպէսզի ծառայելով երկրին վերաշինութեան, գտնեն միեւնոյն ատեն բարօրութիւնը զոր իրենց հայրենաբաղձ սիրտերը կ'երազեն տարիներու տառապանքէն ուժասպառ։ Այնքան աւելի բաղձալի եւ յուսալի է առաջ կարգադրութիւն մը, 2—3 տարիէ ի վեր սպասող գաղթականներուն ի նպաստ, որ Հայաստանի կառավարութիւնը Հ. Օ. Կ.ի միջոցաւ այս պահուս սկսած է արձանագրել Ֆրանսայի մէջ 100 ընտանիքներ, զանոնք անմիջապէս Հայաստան փոխադրելու խոստումով։

Միութեան վարիչները և անդամները, քաջալերուած կառավարութեան ազնիւ վերաբերմունքէն, վաղը անշուշտ աւելի մեծ չափով եւ Թափով պիտի լծուին ներգաղթի ձեռնարկութեանց, բազմաթիւ գաղթականներու բնաբանը ըլլալով դէպի Հայաստան։

խումբը երգեց «Զէյթունցիներ», եւ ժողովուրդը հեռացաւ գոհ տպաւորութեամբ։

*** Վերջերս Թաւրիզի մէջ մեռաւ հին վաճառական Մահտեսի Աւետիս Մելիք-Ասլանեանը, որուն զաւակները՝ Պ. Պ. Ստեփան եւ Արշակ, իրենց հանգուցեալ հօր յիշատակին նուիրեցին 225 Թումանի (տոլար) գումար մը հետեւեալ ազգային-կրթական նպատակներուն.— Առաջնորդարանին, Հանգստարանին, կեդրոնական դպրոցներուն 25ական Թուման (գումար 125), իսկ հանգուցեալ ծնրունիի ծննդավայր Ղարադաղ գաւառի ազգային գիւղական դպրոցներուն՝ 100 Թուման (ընդհանուր գումար 225 Թուման)։ Թաղման ներկայ էր խուռն բազմութիւն։

— Հանգուցեալ Սիսակ Շահինեանի այրին՝ Տիկ. Նունէն, իր ամուսնոյն յիշատակը յարգելու համար Հայկազեան ազգային դպրոցի աղքատ սաներէն մէկը որդեգրեց, հոգալով անոր ուսման, սնունդի, հս գուստի եւ գրենական պիտոյքներու ամբողջ ծախքը։

ՄԱՍԻՍ

ԳԹԱ, ՏԷ՛Ր...

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԼՈՒՌ ԲՈՂՈՔԸ «ԱԶԱՏ ԵՒ ԱՆԿԱԽ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ» ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Նոյեմբեր 7ին, բարեգործականի փարիզի կեդրոնական վարչութենէն ստացանք հետեւեալ զեկուցումը, թուական 31 Թուակիր, գաղթականներու Հայաստան փոխադրութեան եւ տեղաւորման մասին։ կը հրատարակենք նոյնութեամբ։

1.— 1925ին Միութեան կողմէ յատկացուած 5000 անգլ. ոսկին օգտագործուած է Յունաստանէն 3199, Պոլսէն 700 եւ Միջագետքէն 37 գաղթականներու փոխադրութեան եւ տեղաւորման, ձեռամբ քաղ. Շահվէրդեանի։

2.— 1926 յուլիսին յանձնուած է նոյն նպատակին համար 11,910 անգլիական ոսկիի գումար մը եւս, զոր Միութեան Ամերիկայի անդամները եւ համակիրները հանգանակած էին, բայց Շիրակի աղէտը վրայ հասնելով, քաղ. Շահվէրդեան 1927ի վերջերը բաղդատմամբ սակաւաթիւ գաղթականներ փոխադրեց Հայաստան, Յունաստանէն եւ Պոլսէն՝ 1609 հոգի միայն։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿԻՐԱԿԻԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Վաղը, կիրակի տեղի պիտի ունենան փարիզի պատուոյ դասակարգի խումբերու վեցերրորդ ախոյեանական մրցումները։ Գըլխաւորը Club-Françaisի եւ Զուիցերիական (U. S. Suisse) խումբերուն մրցումն է որ պիտի կատարուի Stade-Buffaloի մարզադաշտին մէջ։ Այս մրցման մեծ թիւով հանդիսատեսներ կը նախատեսուի։ Club-Françaisի խումբը եթէ յաջողի յաղթել Suisseներուն, իր ախոյեան տիտղոսին պիտի կրնայ ամուր կառչիլ, քանի որ կէտերու բացարձակ առաւելութիւն պիտի ունենայ միւս խումբերուն դէմ։ Հայ մարզիկ Ս. Կարապետեան, թէեւ վիրաւոր, պիտի մասնակցի՝ ֆրանսացի վարիչներուն մասնաւոր խնդրանքով։

Միւս խումբերէն Red-Star պիտի մրցի C. A. Quatorzeի դէմ. R. C. Levalloisի խումբը՝ C. A. S. Généralի դէմ. իսկ C. A. Parisի եւ Stade Françaisի խումբերուն անդամներէն մէկ մասը զինուորականներ ըլլալով, երկու կողմի վարիչները համաձայնած են եւ մրցումը պիտի կատարուի այսօր, շաբաթ Stade Buffaloի մէջ։ Այս մրցումը եւս մեծ արժէք կը ներկայացնէ։

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳՈՂ ՔՆԱՇՐՋԻԿԸ.— Ամերիկեան քաղաքացի մը՝ Նիւ-Եորքի բնակիչներէն, քնաշրջիկ էր։ Շատ գիշերներ կ'ելլէր անկողնէն կը հագուէր ու պտոյտ մը ընելէ յետոյ կը վերադառնար անկողին։ Անցեալ գիշեր սակայն, սովորական պտոյտն ընելու տեղ գնաց իր խանութը և իր դրամարկղը բանալով, 40 տոլար գրպանեց ու մեկնեցաւ դէպի անկողին, կիսատ քունը ամբողջացնելու։

Յաջորդ առտուն, նշմարեց որ դրամարկղը բացուած եւ դրամը գողցուած էր։ Անմիջապէս ոստիկանատուն դիմեց ու բողոքեց Բայց մինչդեռ իր պատմութիւնը կը պատմէր ոստիկանապետին, նշմարեց զարմանքով որ ան կը խնդար։ Ամերիկացին ջղագրգիռ դիտողութիւն ըրաւ անոր, որ այս անգամ լրջօրէն յայտարարեց.

—Բայց դուն ես քու դրամդ գողցողը։ Ոստիկան մը այս գիշեր նշմարեր է քեզ։

Մարդը ստիպուած իր գրպանները խուզարկեց, գտաւ 40 տոլարը ու եա առաւ բողոքը։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (70)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VII

[illegible]ռանե՛ր, ուզածը տուէք, [illegible]ուը որ ամէն բան գիտէ. [illegible]իամն է։» Ա՛հ, ա՛հ, «Նուս[illegible]հուզեմ։ Այդ երիտասարդը [illegible]չէ...

[illegible]յսին Կրացիա Անանիա[illegible] գնաց եւ պատմեց ամէն [illegible]

[illegible]Ահ, ըսաւ դառն ժպիտով [illegible]ալ պէտք էր, պիտի տա[illegible]։ Լաւ, ցոյց պիտի տամ... [illegible]եմ։

[illegible]Զաւակս խորթացեալ մը [illegible], գոհացուր գ'նէ այս [illegible]բանով... պաղատեց Կրացիա։

[illegible]Բայց քովս չէ, մէկ կողմ [illegible]եմ. եթէ գտնեմ կը ղրկեմ։ [illegible]ցիա ուզեց գիտնալ նաեւ Մարգարիտի հետ ունենալիք խօսակցութեան արդիւնքը։

— Եթէ իրապէս կը սիրէ քեզ, շատ գոհ պիտի մնայ քու բարի դիտաւորութենէդ, ըսաւ մխիթարելու համար Անանիան։ — Ո՛չ, պիտի չմերժէ քեզ եթէ նոյն իսկ ըսես, որ մօրմէդ բաժնուիլ չես ուզեր։ Մարգարիտ սէրը նախապաշարումներու կարեւորութիւն չի տար. յիմարի պէս կը սիրէի ամուսինս երբ աշխարհ կ'արհամարհէր զայն։

— Ցեսնենք, ըսաւ Անանիա մելամաղձոտ շեշտով մը, — պիտի գրեմ...

— Խնդրեմ, չգրես գոհարս։ Ես կարդալ չեմ գիտեր եւ չեմ ուզեր որ քու գործերուդ տեղեկանան ուրիշներ։ Նշան մը ղրկէ։ Եթէ չմերժէ՝ տուփակը ճերմակ Թաշկինակի մը մէջ փաթթած ղրկէ. եթէ հակառակը պստահի՝ գունաւոր Թաշկինակով մը ղրկէ։

Անանիա խոստացաւ գոհացնել պառաւին փափաքը։

— Դուն ե՞րբ պիտի դառնաս։

— Չեմ գիտեր, շատ չ'անցնիր, անմիջապէս որ գործերս կարգի դնեմ։

Անանիա մեկնեցաւ առանց տեսնելու Ոլին։ Անհուն մտահոգութիւն մը կը ճնշէր զինք, ճամբորդութիւնը յաւիտենական կ'երեւար եւ Թէ յոյսի նուրբ Թել մը դեռ կ'առաջնորդէր, բայց պիտի նախընտրէր երբեք նուօրօ չհասնիլ։

—Մարգարիտ զիս կը սիրէ, կը մտածէր,—Թերեւս կը սիրէ ինչպէս Կրացիա իր ամուսինը։ Ընտանիքը զիս պիտի արհամարհէ, պիտի վռնտէ։ Մարգարիտ պիտի ըսէ, պիտի սպասեմ քեզի, պիտի սիրեմ միշտ... Այո՛, բայց ի՞նչ կրնամ խոստանալ։ Այժմ ապագաս խորտակուած է։

Անխուսափելի յոյս մը կը զգար սրտին խորը, Թէ Ոլի կրնար փախիլ նորէն։ Չէր համարձակեր ինքնիրեն պարզելու այս յոյսը, բայց կը զգար, կը զգար, կ'ամբշնար, կը հաշուէր ամբողջ վատութիւնը, բայց չէր կրնար վանել... Երբ «քե՛զ կը սպաննեմ եւ անձնասպան կ'ըլլամ» գոչեց, անկեղծ էր, բայց հիմա իրեն կը Թուէր որ սարսափելի երազ մըն էր եւ տեսնելով ճամբան ու անցորդները, որոնց հանդիպած էր երեք օր առաջ այնքան զուարթ եւ քանի կը մօտենար Նուօրոյի՝ իրականութեան իմացողութիւնը կը սեղմէր զինքը։

Հասնելուն պէս փնտռեց պզտիկ տուփակը եւ նախապաշարեալ գաղափարով մը, —կը կարծէր որ նախատեսուած բաները չեն պատահիր,— գունաւոր Թաշկինակի մը մէջ ծրարեց։ Բայց մտածեց որ այդ օրերու տխուր դէպքերը միշտ նախատեսած էր եւ սպասած անոնց եւ զայրացաւ տղայամըտութեան վրայ։

—Բայց ինչո՞ւ ղրկելու եմ ասիկա, ինչո՞ւ գոհացնելու եմ, ըսաւ ինքնիրեն, պատին զարնելով տուփակը։ Սակայն շուտով վեր առաւ մտածելով,—Կրացիային համար։ Ժամը 4ին Պ. Կարբոնիի կ'երթամ եւ ամէն բան կ'ըսեմ։ Այս խնդիրը վերջացնելու է այսօր իսկ, մարդ ըլլալու է։ Հիմա քնանանք։

Անկողնին վրայ նետուեցաւ եւ աչքերը փակեց։ Ժամը երկուքն էր, սաստիկ տաք ու լուռ կէսօր մը։ Ականջին կը հնչէր դեռ հովին սուլումը, կը յիշէր փոնի անցուցած գիշերուան ցուրտը։ Կը կրէր տարօրինակ տպաւորութիւն մը։ Կը կարծէր որ ժայռոտ վիհի մը մէջ ինկած է։ Հեռաւոր յիշատակներ կ'արթննային հոգիին մէջ, Հռոմի մէջ տենդի բռնուած գիշերը, լերան վրայ հովին զայրագին փչելը, Ցատանայի Մարգարիտին ձեռքը խնդրելու գացած գիշերուան մէջ լսած մէկ երգը։

Բայց երեւակայութեան շըրջանակին մէջ սեւ տեղ մը կը գըրաւէր այրի կնոջ խոհանոցը սեւ ու պարապ վերարկուով, իբրեւ խորհրդանշան, Ոլիի դէմքը վայրի կատուի նմանող մեծ աչքերով։ Ո՜րքան ցաւ ու տխրութիւն կը պատճառէին այժմ այդ աչքերը։

Այսպէս մնաց երկար ատեն առանց կարենալ քնանալու, աչքերը միշտ փակ, մթին Թմրութեան մը մէջ։ Մտածեց մահուան վրայ, զարմանալով որ այդ մտածումը մինչեւ այդ ատեն միտքը չէր եկած։

—Մահուընէ աւելի ստոյգ բան չկայ, սակայն կը տանջուինք վաղանցուկ բաներու համար։ Ամէն բան պիտի անցնի, ամէնքս պիտի մեռնինք, ինչու այսպէս տառապիլ... Եթէ ինքնասպա՞ն ըլլայի ժամը 4ին։ Այո՛։

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀէԹում

«Թուրքիան Թուրքերուն»

Տէյլի Թէլէկրաֆի Թրքասէր Թղթակիցը, որ վերջերս Պոլիս այցելած էր, յօդուած մը գրած էր իր Թերթին մէջ, «*Զինադադարէն յետոյ Թուրքիա*» վերնագրով: Ամփոփելէ վերջ տասը տարուան դէպքերը, Թղթակիցը կը շեշտէ.—

«Թուրքի թշնամի ըլլան թէ բարեկամ, պատմութեամբ զբաղողները պիտի ստիպուին արմատապէս փոխել իրենց կարծիքը, երբ աչքի առջեւ բերեն այն դէպքերը, որոնք վերջին տասը տարուան ընթացքին տեղի ունեցան Թուրքիոյ մէջ: Նոր Թուրքիան ամբողջովին քանդած է հին աւանդութիւնները: Հին, փտած կայսրութիւնը այժմ բոլորովին նոր և մեծ հանրապետութիւն մը եղած է»:

Թղթակիցը յետոյ կ'ըսէ թէ այլեւս փոքրամասնութեան խնդիր չէ մնացած Թուրքիոյ մէջ, Թուրքերը տիրացած են իրենց տան, եւ թէ Յոյները, Հայերը և Հրեաներն էին որ հին Թուրքիան «հիւանդ մարդ» դարձուցած էին:

Եզրակացնելով, կ'ըսէ թէ Թրքական վերածնունդին երեք մեծ դէմքերն են կազի, Ըսմէթ և Ֆէվզի փաշաները: Հանրապետութեան Նախագահէն յետոյ, վարչապետն ու սպայակոյտին Նախագահը կը կազմեն նոր վարչաձեւին ողնայարը: Այս երեք անձնաւորութիւնները վճռած են իրականացնել «Թուրքիան Թուրքերուն» նշանաբանը:

Ամերիկեան դրամագլուխը Թուրքիոյ մէջ

Գրած էինք թէ ամերիկեան խմբակ մը դիմած է Թուրք կառավարութեան եւ երկաթուղիի ու նաւահանգիստի կարեւոր մենաշնորհներ ուզած: Այս մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը տրուին.—

Նիւ Եորքի Ֆոքս եղբայրներու Միջազգային Ընկերակցութեան փոխ-նախագահ Ճօն Ճ. Թիլ հոկտ. 21ին Պոլիսէն Փարիզ մեկնեցաւ, այն լաւատեսութեամբ թէ երկաթուղիներ եւ նաւահանգիստներ շինելու համար Թուրք կառավարութեան հետ իր բանակցութիւնները յաջողութեամբ վերջացած են: Այս ծրագիրները 60,000,000 տոլարի գումար մը կը պահանջեն: Թիլ կ'ըսէ թէ «Թուրք կառավարութիւնը պայմանագրութեան բոլոր կէտերուն վրայ ամբողջովին համաձայն է մեզի եւ պայմանագրին ստորագրումը կարելի է ակնկալել նոյեմբերին: Ես իմ սեփական աչքերով տեսայ Անատոլուի չշահագործուած հսկայական հարստութիւնները: Ատենը եկած է Ամերիկայի համար, որ համագործակցի Նոր Թուրքիոյ, որ իր բախտը վերջնականապէս կապած է Արեւմուտքի հետ: Եթէ իրապէս դեղին վտանգ մը գոյութիւն ունի, արեւմտացած Թուրքիան է որ մեր քաղաքակրթութեան պատնէշը պիտի կազմէ»:

Օսմ. Հանր. Պարտքի հաշուեյարդարը

Կտրոններու խնդրին լուծումին վրայ Օսմանեան Հանրային Պարտքերու Վարչութիւնն ալ հաշուեյարդարի պիտի ենթարկուի: Այս պարագան նկատի առնելով, Ընկիւրիի Ներքին գործավարութիւնը յիշեալ Վարչութեան հաղորդած է որ լիազօր մը ղրկեն Ընկիւրի, հաշուեյարդարի եւ Նուրը Օսմանիէի շէնքի յանձնումին մասին խորհրդակցելու համար: Հաւանական է որ շէնքը յանձնուի Պոլսոյ Քաղաքապետութեան, իբր կեդրոնական պաշտօնատուն ծառայելու համար:

Համայնավար ցոյցեր Զաղրեպի մէջ

Պելկրատէն կը հեռագրեն.— *Բոլշեւիկեան յեղափոխութեան 11րդ տարեդարձին առթիւ Զաղրեպի երիտասարդ համայնավարները Նոյ. 7ի գիշերը կազմակերպած էին ցոյց մը, որ շուտով Պելկրատի Սերպերուն և Ներկայ վարչապետին դէմ բողոքի մը երեւոյթն առաւ:*

Ոստիկանութիւնը միջամտեց և ամբողջ գեշերը մեծ ջանքեր թափեց ցրուելու համար ցուցարարները, որոնք շարունակ կը վերակազմէին իրենց խումբերը:

Մօտ 150 համայնավարներ Զրիմոքի եւ Ֆրանքոփէն զօրանոցներուն առջեւ հաւաքուելով թշնամական բացագանչութիւններ ուղղեցին բանակին եւ սպաներուն դէմ, ու քարկոծեցին շէնքերը: Նոյնիսկ ատրճանակ պարպողներ եղան: Պահակազօրքը՝ քունէն արթնցած՝ սպայի մը առաջնորդութեամբ դուրս ելաւ զօրանոցէն: Այս տեսնելով, ցուցարարները փախան ու ցրուեցան: Հեծանուորդ ոստիկաններ անոնց ետեւէն հասնելով շատերը ձերբակալեցին:

Նախարարական խորհուրդը գումարուելով, որոշեց պետութեան ապահովութեան օրէնքը գործադրել:

⁂ *Սէրայէվոյի մէջ ալ Երկրագործական կուսակցութեան Երիտասարդական հատուածը ցոյցեր կատարեց կառավարութեան դէմ: Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան:*

Հրաբուխը կը շարունակէ իր աւերները

Հռոմէն կը հեռագրեն.— *Ետնան խաղաղած տեսնելու ամէն յոյս կորսուած է: Ժայթքումը կը շարունակէ աննախընթաց սաստկութեամբ եւ կրակի հեղեղը անողոքօրէն կը շարունակէ իր աւերիչ յառաջխաղացումը, որուն առջեւէն կը փախչին սարսափահար բնակիչները: Եռացող լաւան ո՛չ մէկ բանի կը խնայէ:*

Մասքալի փոքրիկ քաղաքը այժմ բոլորովին եւ առյաւէտ թաղուած է թանձր խաւին տակ այրող նիւթերու եւ մոխիրներու, որոնք պաղելով քարի կարծրութիւն կը ստանան: Լաւայի յորձանքը, որ նախապէս Մասքալիի մէջէն անցնող ձորակին մէջ սահմանափակուած էր, շուտով յորդեցաւ ամէն կողմերէ եւ տարածուեցաւ քաղաքին ու շրջակայ դաշտին վրայ:

Աւելի քան 10,000 բնակիչներ ստիպուեցան խուճապահար փախչիլ: Լաւան կը յառաջանար դանդաղ բայց անընդհատ, իր ճամբուն վրայ խորտակելով ամէն բան: Բոցի եւ մուխի քօղի մը վերածուած էր օդը: Խեղճերը ամէն ինչ կը լքէին հրաբուխի կատաղութեան: Քայլ առ քայլ յառաջացող հրաշունչ հեղեղին առջեւ, մարդիկ վերջին ակնարկ մը նետելով իրենց օջախներուն վրայ, կը փախչէին սարսափահար, առանց ո եւ է բան կարենալ ազատելու իրենց գոյքերէն, ա՛յնքան արագ հասած էր աղէտը:

Քաթանա-Մէսինա երկաթուղագծին երկաթները սկսան քաքել: Տոգենաւային մասնաւոր սպասարկութիւն մը հաստատուեցաւ Իտալիոյ եւ Սիկիլիոյ արեւելեան եզերքին միջեւ:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Հ. Յ. Դ. փարիզի խումբերու եւ կոմիտէներու ներկայացուցչական ժողովը յետաձգուած է Նոյեմբեր 19ին:

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ,,Ը ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

Այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին Հայ Ակումբի մէջ, 94 Rue de Louvain. *Կը խօսի՝ Ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ: Երգ, պար, նուագախումբ: Մուտքը ազատ է:*

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ.—Նախաձեռնութեամբ Հ.Յ.Դ.ի ֆոն տ'Օպնայի շրջ. կոմիտէին: վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին: կը խօսի՝ ընկ. *Մ. Գուլումճեան:*

ՔԱՆ ԼԱՊԱՍԻ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քանի եւ Կրասի խումբերու: Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին: Բանախօսութիւն եւ գեղարուեստական բաժին:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, Café Dumensilի ներքին սրահին մէջ, (Bld Montparnasse 73, Métro Montparnasse).

Արեւմտեան Եւրոպայի Հ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի հիմնադրութեան առթիւ:

կը հրաւիրուին մասնաճիւղիս անդամուհիները, համակիրները եւ անոնց պարագաները:

Ա. Ե. Հ. Կ. Խ. Փ. Մասնաճիւղի Առժամեայ վարչութիւն

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 84 Rue Chape, պօն թէաթրի մէջ

ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ԾԱՆՕԹ.— Նոյն ներկայացումը՝ վալանսի մէջ նոյեմբեր 17ին, իսկ վիէնի մէջ՝ նոյեմբեր 18ին:

Հ. Յ. Դ.

փարիզի *շրջ. կոմիտէն խառն ժողովի կը հրաւիրէ Պէլվիլի ենթակոմիտէին նախկին եւ ներկայ վարչութիւնները՝ այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին,* Rue Louis-Blanc *թիւ* 33bis *անկիւնի սրճարանը: Կը հրաւիրէ նաեւ Ընկ. Յ. Մինասեան:*

ՓՈՆ տը ՇէՐիՒԻ *կոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Օթէլ տը Ֆրանսի սրահին մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ Լիոնի շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը: Ներկայանալ անդամատետրերով:*

Լիոնի *Քեռի խումբի ժողովը՝ վաղը առաւօտ ժամը 9ին Ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատետրով:*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հաճնոյ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի օր կէսօրէ յետոյ ժամը 2.30ին 40 Rue Belleville սրճարանի վերնայարկը:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Սէն Թ'էթիէն, *Ս. Խ.— 140 Ֆր..*
Սէն Շամոն, *Մ. Թ.— 70:*
Մարսէյլ, *Պ. Զ.— 140: Վճարած էք մինչեւ 1 Ապրիլ 1929:*
Քոլոնպ, *Օր. Ս. Ք.— 70:*
Լիոն, *Գործ.— 639.80:*
Վալանս. *Ե. Գ.— 72:*
Լի Փուի, *Շ. Թ.— 47:*
Քլամառ, *Ե.— 35:*
Էքս.լէ-Պէն, *Ե. Յ.— 35:*
Էքս-լէ-Պէն, *Յ. Կ.— 35:*
Պորճ-պու-Արարիճ, *Ա. Գ.— 140:*

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԻԶՊԱՆՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Գարակէօզեան Հօմ կը փնտռէ քանի մը ամսուան համար լուրջ երիտասարդուհի մը մանկապարտէզ վարելու համար: դիմել՝ Գաւիթեան, La Ville-aux-Clercs, (Loir et Cher).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

11 NOVEMBRE 1928

...ՏԱՐԻ ԹԻՒ 801 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...Ի ԽՕՍՔ

...ԱՐՑՆՈՂ_ՓՆՏՌՈՂ ՉԿԱՅ

...ի օր պարզեցինք Սուրիոյ գաղութին սպառնացող նոր ... – գունդագունդ ներգաղթը դէպի Հարաւային Ամերիկա: ...ական թերթ մըն էր որ կը պատմէր թէ երեք հազար Հա... ...պատրաստուին գաղթել Ուրուկուէյ:

...էկ օր յետոյ, Հալէպէն թղթակից մը կը հաստատէր նոյն ...ը.

...ակաւին անցած շաբթու 150 Մարաշցիներ մեկնեցան ...Հարաւ. Ամերիկա, եւ դեռ շատեր կան որ կը սպասեն մեկ... ...ւոջին առթիւ, երբ ստանան համապատասխան թուղթերը»:

...թղթակիցը այս տողերը գրած ատեն լուր չունէր երեք հա... ...ւաքական դիմումէն: Ան միայն Հալէպի մասին կը ... եւ անշուշտ նոր պիտի գրէ Լիբանանի մասին, ուր ար... ...ը գլուխն առած կ'երթայ:

...էի օր, «Ո՞ւր կ'երթաք, աղբարիք» հարցուցած ատեն, ... տուինք թէ յանցանքը միայն գացողներուն վրայ չիյնար, ...ազգային մարմիններուն, քաղաքական կազմակերպու... ...ց եւ հայրենակցական Միութեանց վրայ:

...դարեւ, այստեղ է չարիքին գլխաւոր մէկ աղբիւրը: Հա... ...թղթակիցն ալ կը հաստատէ այս պարագան.

...ջկայ հասկցնող մը այս դժբախտ ժողովուրդին թէ՝ հեռաւոր ...ու ծամբորդութեան յատկացուած գումարներով կարելի է ...ընկերութիւններ եւ ագարակներ գնել, ցանել արմտիք, կամ ...ել ընտանի կենդանիներ: Մինչեւ հիմա Հարաւ. Ամերիկայի ... ծախսուած գումարները կը հասնին միլիոնաւոր ֆրանք...

...ն բազմաթիւ ժխտական տեղեկութիւններ կան, որոնց ...իսկ եթէ ճիշդ ըլլայ, կը նշանակէ թէ իրապէս անկեր... ...ն, վրդովիչ վիճակ մը կը տիրէ արտասահմանի ամէնէն ... համախումբ գաղութին մէջ:

...երցները երես՝ վրայ: Մարդորսութիւն: Իրաւասութեան ...: Հայրենակցական մրցակցութիւններ: Կոկորդ-կոկորդի ... գաղթակայաններու մէջ: Եւ խոր անտարբերութիւն՝ գաղ... ...ններու տեղաւորման ձեռնարկին առթիւ:

...Այսպիսի կացութեան մը մէջ, շատ ալ չզարմանանք որ ...ցող-չհասկցող շունչը Հարաւ. Ամերիկա կ'առնէ:

...թէ Լիբանանի եւ Սուրիոյ մէջ ուրիշ ո՛ր եւ է գործ չու... ...ն մեր ազգային կոչուած մարմինները, միայն տարա... ...ղմութիւնները տեղին վրայ պահելու, գիւղին եւ արօ... ...պելու աշխատանքը իրենց մեծագոյն պարտականու... ...պիտի ըլլար: Աշխատանք մը, որ իսկապէս «ազգասի... ...» է,— գործածելով հին բառը:

...ող չըսեն թէ տնտեսական պատճառներով կը հեռանան ...ղմութիւնները: Տարբեր պայմաններու մէջ, եւ դժոխա... ...րդ ու սարքի մը մէջ, քարէն հաց կը հանէր այս ժո... ...րդը: Նո՞ր անճրկեցաւ: Վեց-եօթը տարի յետո՞յ հաս... ...թէ կարելի չէ ապրուստ ճարել Սուրիոյ եւ Լիբա... ...մէջ:

...այց ընդունելով իսկ թէ նոր արտագաղթին ամբողջ պատ... ...տնտեսական է,— նորէն պատասխանատուութենէ չեն կըր... ...խուսափիլ ազգային կազմակերպութիւնները, Փարիզէն ... Պէյրութ եւ Հալէպ:

...ախ որ հարցնող-փնտռող չկայ: Անհամար գումարներ կը ...ին եւ կը ծախսուին, բայց ո՛ր եւ է հիմնական ծրագիր ...ուած չէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մասին: Անպատճառ ... է աղէտ մը ծագի, որպէսզի մարդիկ հասկնան թէ ի՛նչ ...ք, ի՛նչ կը կորսնցնենք, ի՛նչ պէտք է ընենք: Հրդեհը, ...երկրաշարժը տեսանելի, շօշափելի փորձանքներ են, եւ ...պէս կը յուզուինք, աշխարհի ո՛ր ծայրն ալ գտնուինք: ...երբ կ'ըսենք արտագաղթ, — կարծես թէ օդափոխութիւն ...որ կը կատարուի:

...նշուշտ այս տպաւորութեան տակ են ոչ միայն հեռա... ...ը, այլեւ անոնք որ տեղին վրայ կը գտնուին: Երեք ...րի գաղթը օտար թերթ մը գրած է ափսոսանքով, եւ հա... ...թերթ մըն ալ թարգմանած: Ո՛չ մէկ նշան՝ թէ արասատ... ...ն մը տեղի կ'ունենայ իրենց աչքին առջեւ: Թղթատեցէք ...ոյ ո՛ր եւ է թերթ, եւ պիտի տեսնէք որ մարդիկ ...յին մէջ կ'ապրին:

...ս վիճակին չափ զարմանալի է ուրիշ երեւոյթ մը,— ...մը թերթերու վարդագոյն երազը՝ քանի մը հարիւր հա... ...որ գաղթականներ տեղաւորելու Սուրիոյ մէջ, երբ երկրին ...րը եղածին անգամ չեն հանդուրժեր, կամ մենք եղածն ...ղին վրայ պահելու շնորհը չունինք...

...ր հարցնող-փնտռող չկայ, թէ ի՛նչպէս կ'ապրին Սու... եւ Լիբանանի մէջ, կամ ինչո՛ւ կը գաղթեն:

Շ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱ

...ած էինք թէ Հայաստանէն մաս մը ընտանիքներ պատրաս... ...են Հարաւային Ամ.րիկա մեկնելու: Այդ ընտանիքներէն եր... ...որդէն Պոլիս հասած են, եւ շուտով Ամերիկա կ'երթան: ...ները ընդամէնը 14 հոգի են:

...նուած տեղեկութեանց համաձայն, մեկնումի պատճառը ...ական է: Առեւտրականները, նոյն իսկ մանր, միջոց չունին ...ու, տիրող սեղմումներու պատճառաւ: Բաց՝ տուգանքնե... ...նք յաճախադէպ են, աճագին տուրք կը գանձուի: Պատա... ...որ խանութին մէջ հազիւ 2000 ոսկիի ապրանք ունեցողէ մը ...սկի տուրք պահանջուի:

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆԻՐԱՒՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Յուսաբերի խմբագրականէն (27 Հոկտ.).

— *«Համայնավար կուսակցութեան Բագուի Կոմիտէի քարտուղար Լ. Միրզոյեան Կոմիտէի Օգոստ. 30ի նիստին մէջ հետեւեալ նշանակալից յայտարարութիւնը ըրած է.*

«Մենք պէտք է անկեղծօրէն յայտարարենք, որ այս րոպէիս էլ մեր կուսակցութեան որոշ անդամներ արտայայտում են նացիոնալիստական տենդենցներ (ազգայնական ձգտումներ): Դուք կը հարցնէք, որտե՞ղ է նըկատւում այդ երեւոյթը: Այդ հարցում առաւել եւս պէտք է անկեղծ լինել: Եթէ սմենովախականները (*դրօշափոխներ*) յաճախ գրում են Ախալցխայի, Կարսի, Ղարաբաղի մասին, մենք, ի հարկէ, հանդէս ենք գալիս նրանց դէմ եւ ասում ենք, թէ այդ դաշնակների գաղափարախօսութիւնն է: Սակայն, նման մտայնութիւն երբեմն արտայայտում են եւ մեր ընկերներից ոմանք: Այսպիսի մտածողութիւնը պէտք է համարել վտանգաւոր եւ անողոք կերպով հալածել, մերկացնել եւ արմատախիլ անել»:

Անդրկովկասի երեք հաւասար *ազգութեանց միջեւ անդրկովկասեան հողերը, ըստ 1926ի տուեալներու, բաժնուած են հետեւեալ ձեւով,—* Հայաստանին *բաժին ինկած է ընդամէնը 27.000 քառ. քիլ. տարածութիւն,* Վրաստանին՝ *59.000, իսկ,* Ազրպէյճանին՝ *81.000:*

Այս երեք թիւերը բաւական են, երկոտ ոտքի հանելու համար բովանդակ հայ ժողովուրդը Անդրկովկասի իշխանութեանց դէմ: Ո՛չ մէկ «ինտերնացիոնալիզմ» կարող է հաշտուիլ այս վատագոյն դաւին հետ:

Եւ այդ պատճառով «ազգային բովանդակ բորբոսը», ինչպէս քարտուղարը կ'ըսէ.— սպեցիֆիկները, սմենովեխականներն *ու* տրոցկիստները—*լեզու առած կը խօսին ու կը գրեն այդ անիրաւութեան դէմ:*

Ինչպէս կը տեսնէք, Հայաստանի սահմաններու վերաքննութեան հարցը արդէն դարձած է «դաշնակցական գաղափարախօսութեան» մենաշնորհը ըլլալէ: Այս հարցին մէջ բովանդակ հայ ժողովուրդը իր՝ բոլոր թեւերով ու հոսանքներով ծառացած է համայնավար իշխանութեան դէմ, որ Հայաստանի մէջ իրեն հետ ոչ ոք ունի, իսկ արտասահմանի մէջ ունի միայն ռամկավար-ազատական կոչուած խառնիճաղանճ զանգուածը:

Հայաստանի մէջ քարերն իսկ լեզու առած՝ բողոքեցին մեր հայրենիքի նկատմամբ գործադրըւած անարդարութեան դէմ, իսկ ռամկավարները — երբեք»:

ՇԱՀՎԷՐԴԵԱՆ ՓԱՐԻԶ ԿՈՒԳԱՅ

Պ. Դանուշ Շահվէրդեան մօտ ատենէն Թիֆլիզէն Փարիզ կը մեկնի, Անդրկովկասի ներկայացուցչութեան մէջ գործելու համար: Թէեւ Պոլսոյ մէջ պաշտօն առաջարկուած է իրեն, բայց Պ. Շահվէրդեան չէ ուզած, նախընտրելով Փարիզը: *(Ազդարար)*

ԿՈՎԿԱՍԷՆ կը հաղորդեն թէ ռուբլիին արժէքը գրեթէ կէս առ կէս իջած է: Առաջ, մէկ թրքական թղթադրամ ոսկին մէկ ռուբլի կ'արժէր. հիմա՝ արդէն 1,8 կ'արժէ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՓՈՒԱՆՔԱՐԷ ԴԱՐՁԵԱԼ ՎԱՐՉԱՊԵՏ

Ինչպէս կը նախատեսուէր, Հանրապետութեան Նախագահը երեք օր խորհրդակցելէ վերջ զանազան հոսանքներու ներկայացուցիչներուն հետ, ուրբաթ կէսօրէն վերջ Էլիզէի պալատը հրաւիրեց հրաժարեալ վարչապետ Փուանքարէն եւ խնդրեց անկէ կազմել նոր դահլիճը:

Երկու պետական մարդոց տեսակցութիւնը տեւեց աւելի քան երկու ժամ: Փուանքարէ ընդունեց առաջարկը եւ իր պաշտօնատունը վերադառնալով, սկսաւ խորհրդակցութեանց: Իր մօտ հաւաքուեցան հրաժարեալ դահլիճին անդամները, բացի չորս արմատական-ընկերվարականներէ եւ յայտնեցին թէ ամէն ազատութիւն կուտան իրեն՝ ընտրելու համար իր նոր պաշտօնակիցները:

Նոյն պահուն վարչապետին հետ խորհրդակցելու եկան նաեւ մարաջախտ Ֆոշ, Ալպէր Սարօ եւ Լուի Մարէն: Այս վերջինը, Թոշակներու նախարար, չպիտի մտնէ նոր դահլիճին մէջ, իր կուսակցութեան որոշումով, որով առնուազն հինգ նոր նախարարներ պիտի ունենայ Փուանքարէ այս անգամ:

Երէկ առաւօտ եւս Փուանքարէ շարունակից իր խորհրդակցութիւնները: Կը յուսացուի թէ նոր դահլիճին մէջ պիտի մտնեն Մաժինօ եւ Ֆրանսուա Մարսալ: Փուանքարէ իր մօտ կանչեց երէկ հրաժարեալ արմատական նախարարներէն Քէօյլը, որուն կարծիքը շօշափեց արմատականներու մասնակցութեան մասին: Կը հաւաստուի թէ արմատականներէն անոնք, որ Անժէի համաժողովին մէջ ջանացին պահել «Ազգային Միութիւն»ը, պիտի հրաւիրուին մասնակցիլ նոր դահլիճին: Այս առթիւ կը յիշուին անունները՝ Ժիւլիէն Տիւրանի, Ռընէ Պէնարի, Նախկին դեսպան Հոռմի, ինչպէս նաեւ Հանրի տը Ժուվնէլի, Սուրիոյ նախկին մարզպան:

Մինչեւ թերթիս մամուլ դրուիլը, Փուանքարէ կազմած չէր տակաւին դահլիճը:

Սուրիոյ մարզպանը Էնկիւրի կ'երթայ

Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ սահմանային վէճը կարգադրելու համար շուտով Պոլիս, անկէ ալ Էնկիւրի պիտի երթայ Սուրիոյ ֆրանսական մարզպան Հանրի Փոնսօ, ընկերակցութեամբ դեսպան կոմս տը Շանպրէօնի:

Բացի սահմանային վէճէն, բանակցութեան առարկայ պիտի դառնայ նաեւ Սուրիոյ մէջ գտնուող թրքական կալուածներու հարցը: Ֆրանսայի բանագնացները հրահանգ ստացած են ամէն բարեացակամութիւն ցոյց տալու, օր առաջ կարգադրելու համար տիրող անորոշութիւնը:

Ռումանական տագնապը լուծուած

Ինչպէս գրեցինք երէկ, Ռումանիոյ դահլիճին կազմութիւնը ստանձնեց գիւղացի ազգայնական կուսակցութեան նախագահ Եուլիոս Մանիու: Թիթուլէսքօ փափաքած էր միացեալ կառավարութիւն մը կազմել, սակայն չէր կրցած համաձայնեցնել ազատական կուսակցութեան վարիչ Պրըթիանուն եւ Մանիուն: Այս վերջինը իբրեւ պայման՝ կ'առաջարկէր լուծել խորհրդարանը, ինչ որ չընդունեց Պրըթիանու:

Մանիու յաջողեցաւ կազմել նոր դահլիճը, որ կը բաղկանայ միայն գիւղացի-ազգայնական կուսակցութեան անդամներէն: Բացի վարչապետութենէ, Մանիու կը ստանձնէ նաեւ ներքին նախարարի պաշտօնը: Արտաքին նախարար նշանակուեցաւ Վայտա Վոյվոտ, ելմտական նախարար՝ Փոփովիչ, դատական՝ Մաճարու, կրթական՝ Եունէսու, հանրօգուտ շինութեանց՝ Ռատուժանու:

Նոր դահլիճը երէկ կէսօրէ վերջ երդում ըրաւ Խնամակալ ժողովին առջեւ:

Միքատոյի թագադրութիւնը

Ճափոնի 125րդ կայսեր գահակալութեան առթիւ, շաբաթէ մը ի վեր մեծ հանդիսութիւններ տեղի կ'ունենան երկրին ամէն կողմերը: Կայսերական ներկայ հարստութիւնը առանց ընդմիջումի կը տիրապետէ 2500 տարիէ ի վեր: Եւ Ճափոնցիները անոր կը վերագրեն աստուածային ծագում:

Ըստ աւանդութեան, Արեւուն չաստուածուհին է որ կայսրութեան հիմնադրին՝ Եիմմու Թէննոյի յանձնեց (660 Ք. Ա.) նուիրական հայելին, թագը եւ սուրը, որոնք կը խորհրդանշեն իմաստութիւնը, գթութիւնը եւ գերագոյն իշխանութիւնը:

Միքատօ՝ միայն աստուածութեան ներկայացուցիչը չի նկատուիր երկրի վրայ, այլ նաեւ կ'անձնաւորէ իր ժողովուրդին բարօրութիւնը:

Անիկա այնքան յարգուած է, որ միայն մէկ քանի ազնուականներ եւ կառավարական հաստատութիւններ կրնան անոր լուսանկարը ունենալ:

Թագադրութեան հանդէսը տեղի ունեցաւ երէկ Քիոթոյի մէջ, ուր փոխադրուեցան այս առթիւ, հայելին, թագը եւ սուրը, մասնաւոր թափօրով:

Ժողովուրդէն ո՛չ ոք կրցաւ տեսնել օծման արարողութիւ-

(Ուրիշներու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՏԱՐՈՒԷ ՏԱՐԻ...

Այլեւս անուղղայ սկեպտիկներ դարձած են անոնք որ երկար տարիներէ ի վեր անձկօրէն կը սպասեն բոլշեւիկեան տիրապետութեան անկման: Բազմաթիւ ենթադրութիւններ եւ մինչեւ իսկ գուշակութիւններ եղան այն պատճառներու մասին, որոնք յառաջ պիտի բերէին խորհրդային վարչաձեւի վախճանը:

Ոմանք արտաքին պարագաներու մէջ կը տեսնէին այդ պատճառները: Համայնավար հանրապետութեան մը գոյութիւնը կը վտանգէ եղեր բուրժուական պետութիւնները. բնական է ուրեմն որ անոնք միանային՝ վերցնելու համար մէջտեղէն այդ վտանգը: Այսպէս ծնաւ օտար միջամտութեան յոյսը:

Ուրիշները կը կապէին իրենց ակնկալութիւնները Ռուսիոյ ներքին ծանր պայմաններուն հետ: Նախկին ռէժիմէն մնացած հարստութեանց սպառում, նիւթական միջոցներու պակասութիւն, յարատեւ սով, ընդհանուր դժգոհութիւն խորհրդային իշխանութենէն, գիւղացիական ըմբոստութիւններ, երկպառակութիւններ համայնավար կուսակցութեան ներսը, եւայլն:

Ու երբ այս «առարկայական ազդակները» եւս անզօր եղան բերելու սպասուած փրկութիւնը, երեւան եկաւ ռուս մարդու այնքա՜ն յատկանշական գիծը: Այլեւս առանց դատելու, ան իր յոյսը դրաւ ճակատագրին վրայ. գերբնական կարելիութիւններ եւ պատահականութիւններ, անկախ իր կամքէն ու գործէն...

Յաճախ կը լսէք ռուս տարագիրներէն.

— «Այս տարուան Հոկտեմբերէն (եւ անպատճառ «Հոկտեմբերէն») յետոյ *տուն* կը վերադառնանք»:

Իսկ հոկտեմբերը անցնելէ վերջը՝

— «Յառաջիկայ գարնան *տուն*» եւայլն:

Ինչո՞ւ «հոկտեմբերէն յետոյ» կամ ինչո՞ւ «յառաջիկայ գարնան» — ինքն ալ չի գիտեր: Կարծիք մըն է միայն, իսկ հիմը՝ արտայայտողին ջերմ փափաքը...

Շատ մը տարագիրներու մեծ յոյսեր ներշնչած էր խորհրդային իշխանութեան գոյութեան տասնամեակը.

— «Ա՛լ կը բաւէ. տասը տարին պէտք եղածէն աւելի է բոլշեւիկներու համար: Յիշեցէ՛ք խօսքս. տասնամեակի տօնակատարութիւնը իրենց «կարապի երգն» է. ու տասներորդ հոկտեմբերէն յետոյ մենք *տուն* կը վերադառնանք»:

Այսօր լրացաւ արդէն տասնըմէկերորդ հոկտեմբերը: Եւ ռուս տարագիրը, Ռընոյի գործարանին մէջ մուրճ զարնելով կամ Փարիզի փողոցներուն մէջ ինքնաշարժի ղեկը դարձնելով, կը յուսայ թէ «յառաջիկայ գարնան» *հոն* բան մը պիտի պատահի, եւ ինքը «անպատճառ *տուն* պիտի վերադառնայ»...

Ռ. ԼԵՌՆԵԱՆ

ՊՕՂԱՋԼԸՄԱՆԷՆ (Կեսարիոյ շրջան) 14 գաղթականներ հասած են Պոլիս ու պատսպարուած Սամաթիոյ կայանը:

ՆԵՂՈՍԻ վրայ, Ասուանի մօտ, շրջեցաւ նաւակ մը, որ ծաղկավաճառ կիներ կը փոխադրէր: 28 հոգի խեղդուեցան: Ինը հոգի միայն ազատուեցան:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՊԱՐՍԻԿՆԵ՞ՐՆ ԱԼ ԿԸ ՓՈԽԵՆ ԱՅԲՈՒԲԵՆԸ

Ոչ ոք կրնայ առանց գնցումի մտաբերել արաբական տառեր սորվելու դժուարութիւնները եւ առանց ափսոսանքի յիշել կորսուած ժամանակը այդ տառերով պարսկերէն գրել կարդալ վարժուելու համար։ Չափազանցութիւն չէ, եթէ ըսեմ՝ աւելի քիչ չարչարանքով ու նոյն ժամանակը սպառելով երկու-երեք եւրոպական լեզուներ կարելի էր սորվիլ։ Ինչպիսի հոգեկան տանջա՞նք ըսեմ, թէ ամօթ, երբ երկար տարիներ տքնելէ յետոյ անգամ, բարեկամիդ ուղղած նամակ մը չես կըրնար քիչ շատ գեղեցիկ արաբական տառերով շարել, մանաւանդ այստեղ ուր առանձին կարեւորութիւն կը տրուէր ձեռագրի գեղեցկութեան։

Արաբական տառերու պարսկերէն լեզուի համար անյարմար ըլլալը շատոնց զգացած են Պարսկաստանի մէջ եւ ինչպէս վերջերս կը վկայեն թերթերը, առաջին անգամ պարսիկ այբուբենը փոփոխելու անհրաժեշտ պահանջը տասնեակ տարիներ առաջ հրապարակ է հանած հայազգի հռչակաւոր պետական գործիչ Միրզա Մելքոն խանը։ Այնուհետեւ յաճախ այդ կենսական խնդիրը ծեծուած է պետական, հասարակական շրջանակներու եւ մամուլի մէջ։ Մինչեւ իսկ Բագիլ, դարձեալ հայազգի, մեր Թեհրանի «Առաւօտ» շաբաթաթերթի պատասխանատու խմբագիրը, պարսկերէն լեզուով իր հրատարակած թերթի —որուն անունը դժբախտաբար չեմ յիշեր — էջերուն մէջ պարբերաբար զբաղած է այդ խնդրով։ Լաւ կը յիշեմ իմ մէկ յօդուածը 17-18 տարի առաջ, որ երեւաց այս խնդրի շուրջ Թեհրանի «Արշալոյս» շաբաթաթերթին մէջ, որով կ'առաջարկէի արաբական տառերը լատինականի փոփոխելու պարագային գործածել «էսփէրանթօ» միջազգային լեզուի այբուբենը։ Յետոյ պարսիկ էսփէրանթիստներ նոյն առաջարկը ըրին մայրաքաղաքի եւ գաւառներու մամուլի մէջ։ Այժմ, երբ խնդիրը հասունցած է, երբ այլեւս «Սրբազան Ղուրանի տառերը փոխել կարելի չէ» կանչը շատ թոյլ կը լսուի, ամէն օր թերթերու մէջ կ'երեւան յօդուածներ, օր առաջ փոխելու այբուբենը։

Ահմէտ Ամին շատ իրաւացի կերպով կը գրէ — Բոլորը գիտեն, որ Արաբներու Պարսկաստանին տիրապետելէն առաջ, պարսկական գիրը տարբեր էր ներկայ գիրէն եւ արաբական տառերը, որ գործածական դարձան, Պարսկաստանի մէջ Արաբներու գրաւման եւ կրօնական ազդեցութեան արդիւնք էր... Ոչ միայն արաբական տառերը պարսիկ լեզուի համար չեն ստեղծուած եւ յատուկ են արաբ լեզուին, այլեւ իրենք՝ Արաբները դժգոհ են իրենց տառերէն եւ երկար չպիտի տեւէ, որ անոնք եւս ամբողջ Արեւելքի հետ պիտի ջանան փոխել Այբուբենը»։

Ուրիշ մը, Մ. Իփթըխար երեւի ամչնալով Պարսկաստանը նոյնիսկ «յետամնաց Թուրքերէն» ուշ մնաց, կ'աշխատի վարպետօրէն քօղարկել Թուրքիոյ «այբուբենի յեղափոխութեան» ազդեցութիւնը եւ այս տողերով կը սկսի իր յօդուածը.

— «Այսօր, երբ Կովկասի, Թուրքեստանի, Չինաստանի, Ճափոնի եւ ուրիշ երկիրներու ժողովուրդներ իրենց դժուար այբուբենի նորոգման մասին կը մտածեն... լաւ է որ մենք Իրանցիներս ալ աւելի անտարբեր չգտնուինք եւ որքան կարելի է շուտ այս կենսական խնդիրը ընդունինք ու առաջ տանինք»։

Մէկ երկու ամսուան մէջ անհամար ծրագիրներ հրապարակ եկան։ Օրինակ՝ առաջարկ եղաւ որ պարսիկ կառավարութիւնը Թեհրանի մէջ հրաւիրէ արեւելեան ազգերու համագումար, ընտրելու միատեսակ այբուբեն բոլոր այն լեզուներու համար, որոնք մինչեւ այսօր արաբական տառեր կը գործածեն, որպէսզի պարսկերէնի, թուրքերէնի, աֆղաներէնի եւ ուրիշ լեզուներու մէջ այբուբենի տարբերութիւններ չծագին։

Այս առաջարկը, որ ըստ իս միանգամայն անգործնական է եւ մանաւանդ շատ ուշացած, ունի լուրջ պատճառաբանութիւններ գրական, քաղաքական, ինչպէս եւ արեւելեան ազգերու մերձեցման, փոխադարձ եղբայրացման տեսակէտէն։ Ամին՝ յօդուածագիր-մասնագէ՞տ, թէ ինձ նման պատահական մէկը, որ զզուած է արաբական տառերու տգեղութենէն եւ դժուարութենէն — անպայման իր կազմած նոր այբուբենը կը կցէ յօդուածին եւ նոր գրերով կը շարէ քանի մը տողեր։ Երբեմն մէջտեղ կը դրուին արտառոց նորութիւններ, օրինակ մէկը G. H. Ebtehaj ստորագրութեամբ, կ'առաջարկէ (Չ)ի տեղ w, (Խ)ի տեղ x, (Ժ)ի տեղ y եւ այլն։

Կան ի հարկէ եւ հակառակորդներ, որոնք կը պնդեն պահել արաբական տառերը։ Այս բանակի մարդիկ եւս իրենց պատճառաբանութիւններն ունին, որոնք սակայն դժուար թէ կարենան դէմ կանգնիլ սկսած շարժման, որ ուշ կանուխ պարսկերէն լեզուէն պիտի վտարէ խորթին արաբականը։

Գիլանի մէջ հրատարակուող թերթ մը, որ կողմնակից է արաբական այբուբենի պահպանման, արդէն կեանքի կոչուած կամ գալիք բարենորոգումները կը համարէ կապկութիւն եւ կը պնդէ, թէ Պարսկաստանը շատ լաւ բաներ ունի, որ պէտք է պահել։ Այս առթիւ «Շափաղը Սօրխ» իր 17 հոկտեմբեր համարի առաջնորդող յօդուածին մէջ կը գրէ.—

«Ան որ այսպէս կը խօսի, կը նմանի անոր, որ աքլորի ձայնը տակաւին ականջին չէ հասած։ Դեռ չգիտէ, որ այս ազնիւ ազգի բոլոր բաները պէտք է փոխուին։ Ի հարկէ հին Իրանի մէջ լաւ բաներ կան եղեր, որ այն ժամանակուան համար բարձրութեան, առաջնութեան ու փառքին միջոցն էր, բայց այդ նոյն լաւ բաները Արաբէն եւ Մոնկոլէն ծեծ կերան։ Եթէ հին Իրանի մէջ լաւ թուր ու լաւ նետ-աղեղ կը շինէին եւ այս երկու զէնքերն ալ լաւ կը գործածէին, այդ պատճառ չէ, որ այսօր միեւնոյն երկու զէնքերով զինուինք եւ հրաժարինք բոլոր յառաջդիմութիւններէն ու փոփոխութիւններէն, որ կատարուած են մարդկային զէնքերու մէջ։»

Միանգամայն իրաւացի է Պ. Դաշտի, Արաբներէն եւ Մոնկոլներէն ծեծուած Իրանը այսօր ոչինչ ունի իրանական, ամէն ինչ ուրիշներէն է օրինակուած եւ դժբախտաբար ամէն ինչ խորթ ու օտար ըլլալէ զատ, դարերու ընթացքին իսկ յարմարցուած չէ այս երկրի ու ժողովուրդի բարոյական, հոգեկան, ֆիզիքական պահանջներուն։ Իր թերթի հոկտեմբեր 18ի համարին մէջ, աշխատակիցը անհրաժեշտ կը գտնէ շեշտել.—

«Այն բոլորը ինչ որ մինչեւ այժմ տեսած եմ, կը կարծեմ թէ պէտք է փոխել — հագուելու ձեւը, կերակուր ուտելը, քնանալը, բնակարանի կարգաւորումն ու մաքրութիւնը, բաղնիք առնելը, ճամբայ երթալը, պտոյտը, զուարճութիւնը, ժամանցը, վիճելու, նմանելու, մտածելու, բանաստեղծելու, գիրք, վէպ եւ թատրոն գրելու ձեւը, կառավարելու, երկրի գործերը վարելու եւ արտաքին ու ներքին քաղաքականութեան ձեւը. Ճարտարապետութեան, նկարչութեան, երկրագործութեան, արհեստի եւ առեւտուրի ձեւը»։

Սոսկալի է, երբ կ'անդրադառնաս, թէ դարեր շարունակ ինչպէս ապրեցան մեր պապերը այս երկրին մէջ եւ ինչպէ՞ս պիտի շարունակէինք մենք ապրիլ, եթէ ուժեղ ձեռքը չգար փոխելու այս բոլորը։

Չեմ շարունակեր, Իրանի առաջնակարգ հրապարակագիրը կ'ակնարկէ խորհրդարանի մէջ կրօնի շուրջ արտասանած իր մէկ ճառին։

Բարենորոգումներու ուրիշ կողմնակիցներ կան, որ կը պահանջեն ամէն ինչ փոխել, բացի կրօնէն։

Այս խնդրով, սակայն, մենք չէ որ պիտի զբաղինք։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ԼՈՆՏՈՆԻ հոգեւոր հովիւ Մերուժան քահանայ շնորհաւորած ըլլալով Քէնթըրպըրիի նոր արքեպիսկոպոսին պաշտօնը, ստացած է շնորհակալութեան գիր մը, որ կ'ըսէ. «Բոլոր սրտովս մասնակից եմ ձեր փափաքին որ Անգլիոյ եւ հայկական եկեղեցիներու միջեւ գոյութիւն ունեցող բարեկամութիւնը շարունակուի։ Ամենախորին համակրանք ունիմ մեր հաւատակից հայ քրիստոնեայ ժողովուրդին հանդէպ՝ որ այնչափ մեծ տառապանքներու եւ վշտերու ենթարկուեցաւ»։

ԻՄ ՍԻՐՏՍ

Խաղաղ գիւղին իմ նոր ապրած' բնութի՛ւնն է գեղեցկատես,
Հովիւն անոր ամէն առտու սրինգին հետ արօտ կ'երթայ,
Աղջիկներն իր խարտիշահեր, գեղեցի՛կ են հասկերու պէս,
Ու քաղցրանոյշ ձայներ հազար մենք կը լսենք սարերուն վր

Ու դեռ նոր է, որ եկեր եմ ես այս գիւղը օտարական.
Ու դեռ այսօր ես կը վառեմ սա տընակին ճրագը նոր.
—Ես պաշտո՛ղն եմ մեծ բնութեան աստուածային գեղեցկու
Ու ամէնէն ես աւելի գիւղ՛ը, գիւղ՛ը կը սիրեմ խոր։

Բայց նայեցէ՛ք, ինծ նայեցէ՛ք, ո՛վ ընկերներ չար կամ բարի,
Ու դուք պահ մը ինծի դարձէ՛ք, ո՛վ իմ յուշեր հայրենական,
Երջանկութի՛ւնն ես իմ կեանքիս, ուրախութի՛ւնն իր գարուն
Դեռ չեմ գըտա՛ծ... անոր համար սի՛րտս է եղած թափառ

Սիրտըս հիմա նման է ճիշդ այն պարտէզին՝ առանց ծաղիկ
Սիրտըս սէրն է *եարը* փնտռող, ու այն կոտրած սափորը հի
Որով օր մը ջուր են խմեր պապերը մեր, արտի՛, հերկի,
Ու իմ սիրտըս՝ վա՛րդն է լացող, կարօտ միայն ի՛ր պլպուլ

ԱՐՍԷՆ ԱՃԷՄԵԱ

ԳՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

ՄՐՑԱՆԱԿ

Ֆրանսական Ակադեմիան «Ֆիկիէռ»ի մեծ մրցանակը (50 հազար ֆրանք) յատկացուց երիտասարդ գրողի մը՝ Էմմանուէլ Պովի, իր երկու վէպերուն համար, Mes Amis և la Coalition։

Մրցորդ արձանագրուած էին 406 գրողներ, որոնցմէ միայն 30 հոգիներու վրայ կանգ առեր էր Քննիչ Յանձնախումբը։

Երկար վիճաբանութեան մը ընթացքին, Յանձնախումբին անդամներէն ոմանք մրցանակը պահանջեցին հետեւեալ գրողներուն համար.— Pierre Wimereux, André Malraux որուն վերջին գործը Les Conquérants գնահատութեան արժանացաւ քննադատներու կողմէ. նաեւ Drieu La Rochelle եւ ուրիշներ։

Էմմանուէլ Պով հազիւ երեսուննոց, Փարիզի մէջ եղած է օրագրող, լրաբեր եւ զանազան թերթերու աշխատակցած՝ իբրեւ քաղաքական խմբագիր։ 1924ին հրատարակած է իր առաջին վէպը Le Crime d'une nuit. յետոյ յաջորդաբար Mes Amis, Armand, իսկ այս տարի La Coalition վէպերը։ Էմմանուէլ Պով ծագումով Ռուս է, իր իսկական անունն է Բոբովնիկով։

— Լոյս տեսաւ առաջին թիւը գրական-քաղաքական մեծ շաբաթաթերթի մը Gringoireի։ Gringoire անունն է ֆրանսացի երգիծաբանի մը որ մեռած է 1512ին. Թերթը որ անոր անունը առած է, կը գրէ իր առաջնորդողին մէջ.

«Իր անունին տիրոջը պէս, ան մտիկ պիտի ընէ պատմութիւնները եւ զանոնք պատմէ։ Ներկայի լաւագոյն գրողները իրեն պիտի բերեն ինչ որ իրենց յանձնէ ժպտուն կա զող երեւակայութիւն մը ներուն համար, ընտրութ մէկ օրէնք եթէ ոչ իրենց ղանդը։ Սերունդներու եւ րոցներու վէճերը մուտ գործեն հոն։ «Կրէնկուա հրատարակէ ինչպէս եր տենէ ի վեր նուիրագոր նոյնպէս, ամէնէն երիտ եւ անծանօթ հեղինա գործերը. ան կ'ուզէ որ տաղանդները իրարու պին իր էջերուն վրայ»։

Թերթին գրական աշ կիցներուն մէջ կան Մ. Փօլ Մօրան, Հանրի Դէբ Բօրտօ, Մորիս Տէքօպր Պուրժէ։ Քաղաք. աշխատ ներուն մէջ՝ Փուանքարէ, Թարտիէօ, Պարթու, Էտ. Հէրիօ, եւայլն։

ՅԻՍՈՒՆՆՈՑ ՍԿՍՆԱԿ Մ

Ժօզէֆ Քրէաք է անուն կատաղի գրասէրին, որ 50 տօյ կը մտնէ գրական տաճարը վէպով մը «Ma Léonard»։

Ահա թէ ինչպէս կը յացնէ զինքը՝ իր հրա

«Յիսունը անցուկ է Պրէսթ. 16էն 30 ամէն ռապակոծ կեանքն անցուց նաստեղծի գլուխը չէր առեւտուրի հետ. իսկ առեւ ալ զինքը չէր ուզեր բար ծախեց օձիքներ, շապիկներ, գեղարուեստ ռարկաներ, պտուղ, վառարաններ եւ շղարշներ գած է նաեւ ծովային գրօ թեամբ, եղած է եւ վերջապէս ուսուցիչ ցած է եւ հինգ զաւակ

ԿԵԱՆՔԻ ՄԱՌԱԽՈՒՂԻՆ ՄԷՋԷՆ

ՏՐՏՈՒՄ ՏՂՈՒ ՕՐԱԳԻՐ

Մեր մարմինները թանձր են, տխուր եւ տկար ամէն փորձութեան դիմաց։ Ապրելով այս թաց, բարեբեր եւ բուսական հողին վրայ, անոնք կը սնանին այդ հողին օրէնքներով։ Դժբախտաբար, եթէ մեր ոտքերովը ագուցուած ենք հողին, մեր գլխովը, կը խը.նք եր նքի կապոյտին մէջ։ Ու ահկէ է մեր կեանքին եղերական ճակատագիրը։ Մեր մարմինները բռնուած են երջանկութեան եւ կատարելութեան մեծ ծարաւով մը։ Մեծ երազներ ունինք, որ պիտի մնան անկատար եւ մեր կեանքը երբեք չպիտի կրնանք լրութեան տանիլ։

Աղքատ ենք, այսքան հարստութեան մէջտեղ, եւ յաճախ, կը մնանք շփոթ ու կ'երկմտինք։ ընտրել հողին այս առատ բերքե՞րը թէ իյնալ մեր երազներուն ոստայնին մէջ։ Սնանիլ սպիտակ ու առատ նաշիհո՞վ թէ սպասել երկնառաք մանանայի — քիչ մը բանաստեղծութեան, այս հասարակ եւ սովորական կեանքին մէջ։

ՏԽՐՈՒԹԻՒՆ

— Տխուր եմ խաղաղ տխրութեամբ մը...

— Բոլո՛ր ծառերուն համար որ մերկ կը դողան աշնան իրիկուան մէջ...

— Ձմեռը, ձիւնը պիտի ծածկէ իրենց մարմինները, գորշ եւ կենսազուրկ

— Եւ մինչեւ որ նոր ծիլեր ծաղկին եւ նոր ծաղիկներ բողբոջին, պիտի տեսնենք այս մերկ, այս առանձին ծառերը...

— Տխուր եմ նոյեմբերի այս ծանր եւ կապարագոյն երկնքին համար

— Որ ամէ՛ն օր, քանի մը անգամ, կ'իյնայ թաց եւ սեւ սալայատակին վրայ...

— Տխուր եմ աշնանային այս առաւօտներուն համար, առանց արեւի եւ զաղջ ու բարերար ջերմութեան,

— Տխուր եմ մեր ոտքերուն տակ դողդողագին մեռնող այս տերեւներուն համար,

— Հանրային պարտէզներուն համար որ ամբողջ ձմեռը պիտի ձանձրանան

— Մանուկներուն համար որ տունը, արեւազուրկ, վարագոյրներուն ետին, պիտի մնան առանց պտոյտի...

— Նոյեմբերին որ դեռ չէ վերջացած, դեկտեմբերին, յունուարին, փետրուարին համար

— Մինչեւ որ մարտի ուլերն ու գառնուկները, հեռաւոր դաշտերուն մէջ ցատկռտեն,

— Ծծմորները իրենց կապոյտ աչքերը բանան, անմոռուկները ծլին, տղա՛ք,

— Նշենիները կրկին ծաղկին եւ խոնարհ մշակները, հեռուն, գարնանահերկի սկսին արտերուն մէջ...

— Պէտք է սպասել խաղաղութեամբ, տրտմութեամբ, համբերատար կերպով...

— Ես տխուր եմ, մտածելով պանդոկի բոլոր պատուհաններուն որ կոյր աչքերու պէս գոց պիտի մնան, քաղաքին խոնջ եւ տրտմական գիշերուան դէմ...

— Տխուր եմ դատարկապորտներուն, ծեր լրագրավաճառներուն, աղքատ եւ անտուն կիներուն եւ գինով թափառաշրջիկներուն համար,

— Որ չորս ամիս անձրեւին տակ և գիշերուան մէջէն, իրենց գորշ եւ տխուր գոյութիւնը, մեռելակառքի պէս պիտի տանին և

— Լոյսի կտուցին տակ, ձըմբան խոնաւութիւնը իրենց ցըռնցոտիներուն մէջ, թերթ պիտի առաջարկեն,

— Պանդոյր, ծոյլ, լաւ հագուած եւ արքայական ուսանողներու...

— Տխուր եմ հանգստեան կոչուած կամ աշխատազուրկ ծեր պաշտօնեաներուն համար որ լուռ եւ խոհուն,

— Ժամերով պիտի սպասեն անսպասելիին, սրճարանի մը անկիւնը, բաժակ մը խարդախուած խմիչքի առջեւ...

— Տխուր եմ փողոցներուն համար որ միշտ թաց են, սրճարանի յառաջամասերուն համար որ պիտի մնան ամայի, ծառուղիի նստարաններուն համար որ կը յօրանջեն ձանձրոյթէ...

— Այս ի՛նչ տխրութիւն է, ինչ սեւ մառախուղ որ կ'իջնէ քաղաքին վրայ...

— Մարդոց եւ կիներուն քայլերը աւելի հանդիսաւոր են եւ գարնան ուրախութիւնը մեկնած է անոնց մարմիններէն...

— Տխուր եմ երիտասարդ զոյգերուն համար որ թաղուտներուն մէջ, քաղքենի անտառակներուն խորը, այլեւս չպիտի կրնան իրար սիրել...

— Տխուր եմ երիտասարդ աղջիկներու գորշ եւ թանձր հագուստներուն համար՝ թշնամի անոնց ազատութեան եւ ամառնային թրթռուն մերկութեան...

— Տխուր եմ, գիշերաշրջիկ գինովներուն համար որ պատերուն տակ չպիտի կրնան պառկիլ եւ հէք սալայատակի աղջիկներուն համար՝ որ անձրեւին տակ, իզուր, պիտի սպասեն յաճախորդի,

— Սրսփալով, յիշելո՛վ իրենց մանկութիւնը, յիշելով հարուստ յաճախորդներ որ գացին...

— Տխուր եմ բոլո՛ր բանուորներուն եւ աշխատաւոր կիներուն համար որ ամբողջ չորս ամիս, կրկին, անընդհատ

— Մութին հետ, պիտի արթըննան եւ երթան գործանոց, լծուելու իրենց առօրեայ սեւ աշխատանքին եւ մութին հետ, վաստակաբեկ, պիտի վերադառնան տուն, ընկերնե՛ր, ի՛նչ տրտմութիւն...

— Մութէ մութ երկարաձգուող այս աշխատանքի երկարածիգ եւ գորշ օրերուն համար, տղա՛ք, տխուր եմ ես...

— Գարնան, օրերը աւելի պայծառ էին, արեւշող, զաղջ, լոյսը բարի էր, տաք ու առատ, հողը կ'արտաշնչէր,

— Ձեր բանուորական պատուհաններուն, թռչունի ճիչեր եւ գարնանային ձայներ կը զարնուէին երբեմն, իսկ հիմա օրը մութ է եւ մառախլապատ...

— Տխուր եմ նաեւ գաւառի մեր ընկերներուն բոլորին, գէշ հագուած եւ առանց զպրոցի մանուկներուն համար, իրենց հայու սեւ եւ տրտմանուշ աչքերով...

— Ճամբաներուն եղերքը, խոնաւութեան մէջ, պիտի զըգուըտին իրարու հետ...

— Տխուր եմ, վերջապէս, խաղաղ տխրութեամբ մը, նաեւ ես ինծի համար եւ իմ այս խաղաղ եւ լուրջ տխրութենէս կը վախնամ

— Այս սեւ գիշերներէն եւ այս անլոյս ու խաւարական ժամերէն հոգիս ազատագրելու համար, չեմ գիտեր որո՞ւ ապաստանիլ...

— Վստահիլ բարեկամութեան մը, կարելի է գուցէ տակաւին, բայց հիասթափութենէն կը վախնամ...

— Աղջիկները հաս եւ տխուր, անկողիններ են, հեշտութիւնը անօգ

— Գարնան զուրս եւ կը քալէի ժամերով, յառած հեռուն,

— Հիմա գիրքեր կա եւ սպիտակ թուղթ, անկողնին վրայ, պէ՛տք ղալ առանց ընտրութ մերո՛վ

— Ես տխուր եմ համար որ պիտի մաշ րակներուն համար որ նան...

— Այս չարաշշուկ Օ՛ քիչ մը արեւ, քի նան ծաղիկ կ'ուզեմ

* *

ՊՏՈՅՏ

— Իրիկունը իր զանդաղօրէն կը ծառերէն, մացառներ ծառերուն փէշերէն։

— Տուներու կատա կը սեւնան, խաւարին

— Գիշերը կ'իյնայ վրայ եւ անտառին,

— Լեցնելով անկիւ նալով փոսերուն մէջ բանալով ծառերուն գաթները, աշո՛ւն է, պատ օր...

— Նոյեմբերը սեւ պէս կ'իյնայ հողին վր

— Հեռուն, տուներ տուհանները կը լու ցուրտ է եւ երգիչներ սիւներ կը բարձրանա զօրէն...

...ՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

...ՈՆ 8 նոյ.— գործաւորա-...կեանքը բոլորիս ալ ծանօթ է։ ...թուան վեց օրերը աշխատու-...յատկացուած ըլլալով, կի-...օրն է որ ընդհանրապէս շու-...գնումները կը կատարուին։ ...ամէն մարդ այր թէ կին ...աւակը ձեռքը շուկայ կ'իջնէ։ ...ամուրիներէն մեր հայրե-...երը բոլորն ալ իրենց շաբ-...ուտեստիքը կիրակի օրերը ...ին։

...ագակ է երախայ ունեցողնե-...կնակը։ Այր թէ կին ստիպ-...ըլլալով աշխատիլ, իրենց ե-...երը (1էն 5 տարեկան) ...հոգածութեան կը յանձ-...մական նուազագոյն 100 ...վճարելով։ Անբախտ պզտիկն ...կուած է իր ծնողքին նման ...արթննալ, որպէսզի աշխա-...ան ժամէն առաջ յանձնուի ...ղ կնոջ տունը կամ մօտիկ ...յ խնամուհիին։ Ու բոլորը կը ...ան. մինչեւ ե՞րբ պիտի հա-...ու մաշինք գործարանի ծու-...ու մուխին մէջ, ինչո՞ւ կար-...կտուց իշխանաւորները չեն ...ր հայրենիքի դռները, ա-...խտութեանները ընդունելու ...ն ալ...

...յս տարի երիտասարդութիւնը ...ու գծոհի մէջ է։ Բոլորն ալ բա-...նախանձէ մղուած կ'աճապա-...ստանեկան սաքուկ բոյներ ...ելու։ Ամէն շաբթու 2-4 ...սնութիւն կամ նշանախօսու ...տեղի կ'ունենայ։ Գրեթէ ...ն ալ հայ օրիորդներու հետ ...պեն իրենց կեանքը։ Մեր ...թն ալ հայկական բնատուր ...վ օժտուած է՝ բազմածին է ...հարիւրին 75ը մանչ։

...Նորհիւ շրջաններէն եկող մեր ...յրենակիցներուն, մեր գաղութը ...որ շատնալու վրայ է. բայց ...կոյթի տեսակէտով քար ան-...բերութիւն կը տիրէ։ Ոչ մէկ ...այդ ուղղութեամբ, հակա-...անոր որ փափագեան «քլիք»ը ...ններէ ի վեր դիմում կը կա-...այս կամ այն ֆրանսական ...ութեան, մանկապարտէզի ...համար դրամ խնդրելով, սա-...մինչեւ գարդ ոչ մէկ ար-...ք։

Գրեթէ ամէն ամիս տեղի կ'ու-նենան հանդէսներ, կազմակեր-պուած այս կամ այն միութեան կողմէ։ Ընդհանրապէս դաշնակցա-կան հանդէսներուն է որ սրահը լեցուն կ'ըլլայ բազմութեամբ։ Վկայ «փետր. 18», «Մայիս 28», «Դաշնակցութեան Օրը» եւլն.։

«Հօկ»ը անուանապէս իր գո-յութիւնը քարշ կուտայ, դաշնակ-ցութեան դէմ պայքարելու հա-մար։ Իրենց հանդէսներուն բազ-մութիւն հաւաքելու համար ժո-ղովուրդին ծիծաղելի խօսքեր կ'ուղ-ղեն. «Եթէ հանդէս չգաս Հայաս-տան չպիտի կրնաս երթալ»։ Վեր-ջերս փօն մը Շէրիւիի մէջ ոստի-կանութիւնը ձեռք անցուցած է Լիոնի եւ շրջանի հայ համայնա-վարներու մէկ ցանկը, ինչ որ շշմե-ցուցած է զիրենք։ Շատեր միջոց կը խորհին նոյնիսկ հեռանալու։

Յ. Նիկողոսեան

ԿՐԸՆՈԲԼԸ 7 նոյ.— Հոկ-տեմբերին Կրընոպլի մէջ կազ-մուեցաւ նոր Ազգ. Միութիւն մը, անջատ բոլոր միւս Ազգ. Միու-թիւններէն Association Nationale Arménienne անունով։ Ատենա-պետն է պ. Գրիգոր Քիրազեան, իսկ ատենադպիրը՝ Երուանդ Տէր-կոմսեան։ Նոր Միութիւնը, որ հոկտ. 5ին հաստատուեցաւ ոստի-կանութեան կողմէ, ներկայացու-ցիչն է Կրընոպլի եւ ամբողջ Իզէրի նահանգին մէջ ազգային գործե-րու եւ այլեւս մաս չի կազմեր Լիոնի Ազգ. Միութեան։

Միութիւնս կ'ընդունի իբր ան-դամ բոլոր անհատները, առանց սեռի եւ կուսակցական խտրու-թեան։ (Կնիք)

Հասցէ՝ 37, Rue d'Alembert Kircor Kirazian, Grenoble (Isère)

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԼԱ ՍԻՈԹԱ.— Հոկտ. 28 կի-րակի, Հ. Յ. Դ. «Խաժակ» խումբի նախաձեռնութեամբ տօնուեցաւ «Դաշնակցութեան Օր»ը, շքեղ սրահի մը մէջ, մեծ թիւով ըն-կերներու ներկայութեան։ Բեմը զարդարուած էր հերոսներու եւ մտաւորականներու պատկերներով, իսկ վարագոյրներուն վրայ կը ծա-ծանէին հայկ. եւ ֆրանս. եռա-գոյնները։ Ժամը 2.30ին մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութեամբ յարգուեցաւ Դաշնակցութեան զո-հերու յիշատակը։ Ցետոյ երգուե-ցաւ «Մեր Հայրենիք»ը։ Նախա-գահ ընկ. Սարգիս Գասպարեան բացատրեց օրուան նշանակութիւ-նը։ Երգերէ, արտասանութիւններէ եւ նուագէ վերջ խօսեցաւ ընկ. Մ. Գույումճեան, որ նկարագրեց Դաշնակցութեան հմայքին գաղտ-նիքը եւ երկարօրէն կանգ առաւ այն հերոսական պայքարին վրայ զոր Դաշնակցութիւնը կը մղէ ա-զատութեան ճամբուն վրայ։ Ու եզրակացնելով ըսաւ,«Որքանատեն որ Դաշնակցութիւնը կանգուն կը մնայ, պիտի պայքարի, մինչեւ որ Ազատ, Միացեալ եւ Անկախ Հա-յաստանը ձեռք բերէ։»

Գեղարուեստական բաժնին ի-րենց մասնակցութիւնը բերին ըն-կերներ Ն. Պարտիզպանեան, Գ. Սաղրեան, Ղ. Թորոսեան, Խ. Գա-ւիթեան, Մ. Գաբրիէլեան՝ ջութա-կով, երգով եւ արտասանութիւն-ներով։

Հանդէսը փակուեցաւ «Բամ փորոտան»ով։

Ղ. Թորոսեան

ՎԻՎԻԷ.— Դաշնակցութեան Օր»ը հոս տօնուեցաւ 4 նոյեմ-բեր կիրակի ժամը 2,30ին, նախա-ձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցու-թեան «Անդրանիկ» խումբին, ըն-կեր Խորէն Անտոնեանի բնակա-րանին մէջ։ Ներկայ էր հոծ բազ-մութիւն մը։ Սրահը զարդար-ուած էր դաշնակցական հերոսնե-րու նկարներով։ Հայկական եւ ֆրանսական դրօշակներ կը զար-դարէին մուտքի դուռը։ Նախա-գահ ընկեր Վ. Տիւրկէրեան հան-դէսը բացաւ՝ պարզելով օրուան նշանակութիւնը։ Հանդիսականները յոտնկայս երգեցին «Կարկուտ տեղաց»ը։ Ցետոյ եղան արտա-սանութիւն եւ այլն։ Օրուան բա-նախօսն էր ընկեր Գ. Միրոյեան, որ պանծացուց Դաշնակցութեան 38 տարուան գործունէութիւնը։

Ցետոյ ունեցանք հայկա-կան պարեր եւ այլն։ Տեղի ունե-ցաւ նաեւ վիճակահանութիւն մը, որուն մէջ շահեցան հետեւեալ թիւերը։— Թիւ 58՝ սեղանի ժա-մացոյց մը, Թիւ 129՝ այր մար-դու հովանոց մը, Թիւ 30՝ կնոջ պայուսակ մը։ Շահողները այս առարկաները ստանալէ վերջ փոք-րիկ գումարներ ուիրեցին գանձին։

Հանդէսը փակուեցաւ «Մեր հայրենիք»ով։

Այս տարի գործադրկութիւն չկայ եւ տեղւոյս հայութիւնը օրէօր կ'աւելնայ։ Միայն թէ բոլորիս ալ աչքը ուղղուած է դէպի Հայաստան, ու կը սպասենք որ մեր հայրենիքը իր դուռները բանայ իր հարազատ զաւակներուն առջեւ։

Վ. Մարգարեան

«ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ»Ը ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՊՈՒՔՐԷՇ, 4 նոյ. (Սեփ. թղթ.). — Լրացնելու համար Հայ Մշա-կոյթի Օրուան տօնակատարութեան շուրջ հաղորդած տեղեկութիւն-ներս, հարկ կը զգամ աւելցնելու որ Պուքրէշէն զատ Հայ Մշակոյ-թի Օրը տօնուած է Ռումանիոյ ուրիշ շատ մը քաղաքներուն մէջ ալ, ինչպէս Կոստանցա, Սիլիսթրէ, Պազարճըք, Կալաց, Պրայլա, Ֆոք-շան, եւայլն։ Այս կերպով Հայ Մշակոյթի Տօնը կարելի է մեր գաղութին կողմէ արդէն որդե-գրուած նկատել։ Անպէս որ ամէն տարի Թարգմանչաց Տօնի յաջորդ կիրակին մեր գաղութին համար տօնն է է նաեւ Հայ Մշակոյթին։

ԾԱՌԱՏՕՆ

Այսօր, Զինադադարի տա-րեդարձին առթիւ Ֆրանսայի բո-լոր թաղապետութիւնները հրա-ւիրուած են ծառ մը տնկելու պա-տերազմի մեռելներու յիշատա-կարանին մօտ։

ԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆ ՈՍԿԻ ՆՈՐ ՏԱՌԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Էնկիւրիի Ազգային մեծ ժո-ղովը քուէարկեց օրինագիծ մը, որով կրթական նախարարութեան ելմտացոյցին վրայ կ'աւելցուի կէս միլիոն ոսկի, յատկացուելու համար նոր տառերուն առթիւ ըլ-լալիք ծախքերուն։

Նոյնպէս 200,000 ոսկիի յա-ւելում մը եղաւ մաքսային տնօ-րէնութեան ելմտացոյցին վրայ՝ փակելու համար այն բացը, որ պիտի գոյանայ ներածուած նոր գիրերէն տուրք չգանձուելով։

ՍՄԻԹ՝ ԴՐԱՄԱՏԱՆ ՏՆՕՐԷՆ

Ինչպէս գրեցինք, Նախագա-հական ընտրութեանց մէջ պար-տուած ըլլալով, Ալֆրէտ Սմիթ ծրագրած է բոլորովին քաշուիլ քաղաքական կեանքէ։ Երբ յա-ռաջիկայ յունուարին ձգէ Նիւ-Եորքի կառավարիչի իր պաշտօնը, Սմիթ պիտի կոչուի վարել ամե-րիկեան նոր դրամատան մը տնօ-րէնի պաշտօնը։ Այս դրամատունը պիտի հիմնուի 55 միլիոն տոլար դրամագլուխով, ամերիկացի քա-նի մը միլիառատէրերու կողմէ, որոնք մեծ ծախքերու ենթար-կուած էին վերջերս՝ Սմիթի ընտ-րութիւնը յաջողցնելու համար։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ԱՐԱՐԱՏ»

Բանաւոր պատճառ մը մեզ արգիլեց ժամանակին տեղեկա-գրելու մեր պարտութիւնները։

Պարտուեցանք Toursի ախոյ-եաններէն 0ի դէմ, 3 ով, որոնք մեզ խոստացուած ճամբու ծախքը (1500 ֆր.) չտալու համար ամէն տեսակ կոշտ միջոցներու դիմե-ցին, մեզ դաշտէն հեռացնելու համար։ Միութիւնս չէր կրնար այդ ծանր բեռը կրել, ուստի շարունակեց մինչեւ վերջ։ Բա-րեբախտաբար հանդիսատեսնե-րը տեսնելով դատաւորին բա-ցարձակ կողմնակալութիւնը, սկսան բողոքել եւ որոշուեցաւ փոխ-վրէժի մրցում մը դեկտ. 2ին։

Պարտուեցանք հոկտ. 28ին փարիզի Անգլիական Sdandard միութեան խումբերէն, 5-6 եւ 4.2 եւ վերջին անգամ 4 նոյմ.ին մեր խառն խումբը պարտուեցաւ Red Starի պահեստի խումբէն 5-2։

Եթէ հայ մարզական միու-թեանց պարտութեան ցուցակը նկատի առնենք, նորէն «Արա-րատ» կրնայ հպարտանալ։ Մինչ-դեռ շատերը կը ծածկեն իրենց պարտութիւնը։

*** Այսօր կիրակի, պահես-տին պիտի մեկնի գաւառ, մրցե-լու համար Racing Club de Bo-hainèsին հետ, որ Nord-Estի (promotion) դասակարգի ախոյ-եանն է։

*** Կը հրաւիրուին «Արարատ»ի բոլոր անդամները ներկայ ըլ-լալ յառաջիկայ ընդհ. ժողովին, որ տեղի պիտի ունենայ 13 նոյմ. ժամը 8,30ին Café du Coqի վեր-նայարկը։ Կարեւոր օրակարգ։

Ն. Անուշեան

ՀԱՑԸ ԿԸ ՍՂԷ.—Ալիւրը սը-ղած ըլլալով, հացին քիլօն 15 նոյ. հինգշաբթի օրուընէ սկսեալ պիտի ծախուի 2 ֆրնքի. փոխա-նակ 1 ֆր. 95ի։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՆՉՊԷ՞Ս ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ.— Սպանիացի երիտասարդ մը, որ կեղծ անունով կը բնակէր Սորպոն փողոցի մէկ պանդոկին մէջ, ու-սանող արձանագրուած էր բժշկա-նան վարժարանին մէջ եւ այդ-հանգամանքով կը մտնէր շատ հիւանդանոցներու, ուր մինչ-դեռ, վիրաբոյժները կը զբաղէին գործողութիւններով, ինքը կը գոր-ծէր հանդերձարաններուն մէջ, պարպելով կախուած զգեստներու գրպանները։

Այս կերպով մէկ ամսուան մէջ, ան յաջողեցաւ քանի չափ գողութիւններ կատարել, կորզելով 25,000 ֆրանքի մօտ գումար մը։

Բայց ի վերջոյ ձերբակալուե-ցաւ։

Արդէն գողութեան համար, նախապէս դատապարտութիւն մը կրած էր։

ԱՆՅԱՅՏԱՑՍԻՄ.— Ֆէլիքս Պառօն, պաշտօնեայ Թղթատա-րական Նախարարութեան մէջ, համբաւ շահած էր իբր պարկեշտ աշխատող եւ օրինակելի նկարագրի տէր։ Ամուսնացած, զաւակներու տէր, ընտանիքի «պատուական հօր» մը կեանքը կը վարէր։

Բայց նոյեմբեր 1ին, Ամե-նայն Սրբոց տօնին օրը, շուկայ երթալէ եւ տնական պէտքերու համար կարգ մը գնումներ ընելէ յետոյ, ճաշեց, հիւրեր ընդունեց, որոնց հետ զուարճութեամբ ժա-մանակ անցուց եւ ժամը 3ին, ըստ սովորութեան կինը եւ զա-ւակները համբուրելէ յետոյ, մեկնեցաւ, գերեզման երթալու եւ իր մեռելներուն վրայ թարմ ծաղիկներ դնելու։

Բայց այլ եւս չվերադարձաւ. այն օրէն ի վեր անոր հետքը կոր-սուած է եւ չգիտցուիր թէ ի՞նչ է եղած։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ"

1928 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ ԹԻՒԸ (Թիւ 11)

Ազգային յարաբերութիւնները կովկասում (Խմբ.)։ Թիւրքիայի մասին (Ս. Վրացեան)։ Տնտեսա-կան ճակատում (Աշոտ Արծրու-նի)։ Հակահրէութիւնը խորհրդա-յին Ռուսաստանում (Ա. Աստուա-ծատուրեան)։ Տարեդարձի առ-թիւ (Ա.)։ Թուրքիայի շուրջ։ Մեր զոհերը։ Թղթակցութիւն Հայաս-տանէն։ Գրախօսական։ Ազդ։

— Բանուորներ կը վերա-...ան տուն, ժանուկներ, իրենց ...աւակները ձգած կը խա-...ճամբաներուն եզերքը, աղ-...կ'աղմկեն դռներուն առ...

...Նոցեկառքը, կքելով մէջքը, ...ելով, կուգայ քաղաքէն, ...ձայնելով, յուսահատ-...կը կենայ կայարանը ու ...մութիւն մըկը նետէ քա-...վրայ,

Յետոյ կ'անցնի շտապով, ...եզերքէն, լեցնելով ...իր աղմուկովը եւ պոռ-...գիշերը. ուշ մնացած թըռ-...կը ճչայ։ Գիշե՛ր...

Սեւ եւ ծանր է նոյեմբերի ...երկաթաքարէ սեւ զան-...մը նման...

...կը բարձրանայ, ինկած ...լռութեան մէջ, սո-...եւ նեղ ճամբէ մը, լի-...եւ մեծ ջուրերու ծառաը ...մէջ,

...ներէներուդ վրայ պզտիկ ...կը դողայ, արցունքի ...մը պէս, աղջկան մը ...թարթիչներուն եզերքը... ...քեզ գիտեմ խոհուն, ես ...գիտեմ լըջացէմ եւ տխրա-...ղա՛ս...

...կքած յիշատակներուդ ...եւ սիրելի բեռան տակ, ...րդ գրպաններդ, նայուած քդ ...մինչեւ հեռաւոր ծա-...

Ձայն մը կը հնչէ մտա-...մէջ, կը չփանայ, կը ընքշանայ այդ ձայնը եւ բա-ռերը կը դառնան լսելի եւ հաս-կնալի...

— Գիշերը միշտ սեւ է եւ անհուն, երկաթաքարէ սեւ զանգուածի մը նման...

— Աշնան ամուլ եւ թաց հո-ղին վրայ եւ քու ուսերուդ...

— Տղայ մը եւ աղջիկ մը կ'անցնին գրկուած, նայելով զուրգուրանքով իրարու, ամպե-րը կը պատռին տխրութեամբ գետնին վրայ...

Կեցած գիշերուան դէմ, աղ-ջիկն ու տղան, կը համբուրեն ի-րար եւ արագութեամբ կը կոր-սուին...

— Անձրեւը կը շատնայ եւ, նոյեմբերի թաց զուրգուրանքին մէջ, անտառին ծառերը կը նըն-ջեն՝ խաղաղութեամբ...

— Օ նորէ՛ն, քիչ մը ճառա-գայթ, քիչ մը արեւ, քիչ մը գարնան ծաղիկ կ'ուզեմ ես . . .

* * *

ԱՂՔԱՏՈՒԹԻՒՆ

— Մարդոց բոլո՛ր հարս-տութիւններէն անդին, բոլո՛ր լիութիւններէն եւ առատութիւն-ներէն անդին, անընդհատ,

— Յաւէտ եւ տիրական հե-տեւողականութեամբ, աղքա-տութիւնը կ'իջնէ ցնցոտիի պէս մեր ուսերուն, իր պատառիճնե-ները կը նետէ մեր սրտին, մեր ոսկորներուն մէջ կ'աշխատի...

— Եւ մեր հոգիներուն մէջ, մեր բոլոր հարստութեանց մո-խիրներուն եւ փլատակներուն վրայ, չարագուշակ կերպով կը քրքջայ...

— Բոլո՛րս կը ճանչնանք աղ-քատութիւնը, իր մագիլներուն մէջ՝ այրի կինը կամ սնանկ դրամատէրը, յաջող քաղաքա-գէտը կամ տխուր բանաստեղծը, առանց բացառութեան կ'արիւ-նին . . .

— Մարդ կրնայ գրկուած մնալ աշնան լիութենէն, մա-ռաններու հին գինիէն, այգինե-րու կութքէն կամ գեղեցիկ ծո-ցերէ որ մեծ ծաղիկներու պէս կը բացուին,

— Մարդ կրնայ ապրիլ խո-նարհ տնակի մը մէջ, կամ չոր-րորդ յարկի խուլ յարկաբաժնի մը խորը, անընկեր, առանձին,

— Կրնայ պատառ մը չոր հաց կրծել եւ պառկիլ խաղաղու-թեամբ, աստղերուն եւ լուսնին տակ։ Աղքատ չէ անպայման։

— Աղքատութիւնը աշխարհի նիւթական բարիքներէն զրկուի-լը չէ, ոչ ալ հարստութիւնը, թանկագին եւ հին գինիի հեղե-ղի մը մէջ, իր դառնութիւնը խեղդելուն մէջ...

— Աղքատ ենք բոլորս, ա-ռանց բացառութեան, տղա՛ք,

— Որովհետեւ մարդոց բոլո՛ր հարստութիւններէն անդին, բո-լո՛ր լիութիւններէն եւ առա-տութիւններէն անդին, անընդ-հատ,

— Մեր կեանքը եւ մեր սեւ առօրեան, քիչ մը լոյսով կարե-նալ գեղեցկացնելու ընդունա-կութիւնը կը կորսնցնենք...

— Առօրեան խաւար եւ լուռ սենեակի մը պէս է, եւ մենք ո՛չ ջահ ունինք եւ ո՛չ ալ երգ։

— Առանց ջահի կը քալենք, խեղդուած մեր լռութեան մէջ, ինչպէս ծղրիդը կը խեղդուի ամրան տաք հողին ծոցը...

— Աղքատ ենք զուրգուրանք-ներով, որ աշնանահա՛ր, մեր ձեռքերէն կը թափին հողին վրայ վայրահակ,

— Աղքատ ենք իմաստու-թեամբ, որովհետեւ վայրկեա-նին պաշտամունքը մեզ դար-ձուցած է դրապաշտ, կարճա-տես, եսասէր եւ իրատես...

— Աղքատ ենք բանաստեղ-ծութեամբ, ընկերներ, թանձրա-մարմին ենք եւ լաւ հագուած եւ մեր հանապազօրեայ դիւրակե-ցութիւնը, աղուոր երգի մը հետ չենք փոխեր...

— Աղքատ ենք սիրով, մեր մառախլապատ աչքերը կուր-ցած են հեշտութենէ, օ՛ անկո-ղին, մեղքի ակօս եւ տխրու-թեան բնակարան։

— Քու գաղջութեանդ մէջ, մեր արութիւնը գիշերներով դա-շունահար կ'ըլլայ...

— Աղքատ ենք դեռ ծարա-ւով, որովհետեւ կը սողանք հո-ղին վրայ եւ բացառիկ բանե-րու ծարաւը չունինք,

— Աղքատ ենք երազով զոր գիտապաշտ սպաննեցինք մեր կրպակներուն ու խանութներուն մէջ։ Օ՛ մեր անհամար աղքա-տութիւնները...

— Մերկ եւ զուրկ, մեր օրե-րու գորշ խոնաւութեան մէջ, կեցած ենք գթութեան արժանի,

— Գթա՛նք, գթա՛նք մեր աղքատներուն, հէք, թշուառա-կան այս մարդոց որ կ'աշխատին ամէն օր, ձեռք մը հագուստի կամ քանի մը ժամ գինովնալու իրաւունքին համար,

— Աղքատ ենք բանաստեղ-ծութեամբ, կը կրկնեմ յաճախ, այս մառախուղը պէտք է պատ-ռել մեր սրտերուն ջահովը...

— Սէրմ մը, ձեղձի կուտ մը կամ ցորենի հատիկ մը, հողին մայրութեան մէջ, աւելի հա-րուստ են մեզմէ, որովհետեւ գարնան հետ սերմը պիտի պայ-թի, կուտը պիտի տայ նորա-տունկ մը եւ ցորենը բարձրա-նա՛յ, բարձրանա՛յ լուսնակ գի-շերներով...

— Իսկ մենք աղքատ ենք կարելիութիւններով...

— Մեծ երազներ եւ գեղեց-կութեան անյագ ծարաւ մը կը կրենք՝ մեր թանձր մարմիննե-րուն մէջ, բայց զուրկ ենք զա-նոնք իրագործելու կարելիու-թենէն...

— Բռնուած երջանկութեան անզսպելի տենչով մը, դատա-պարտուած ենք այդ տենչան-քին մեռելը մեր ուսերուն վրայ կրելու...

— Գլուխը կը խրի կապոյ-տին մէջ, վերը, բայց ոտքերով կցուած ենք հողին,

— Հպատակ մարդիկ ենք— բա՛շ թօթուեցէք, թօթուեցէ՛ք— եւ մեր աղքատութիւնը մեր վրայ կը չոքի, անապատին մէջ, մեծ ծարաւի մը պէս...

— Աղքատ ենք հոգեկան ճա-ռագայթումով, աղքատ ենք ու-րախութեամբ...

— Սուտ լրջութիւնը, վերա-պահութիւնը եւ խստամբեր կեց-ուածքը օրէնք են, երբ կը նս-տինք բազմութեան մէջ ու հա-ղորդականութեան եւ ճառագայ-թի պակասէն կը մսինք...

— Մեր փակ դռները ո՞վ պի-տի բանայ։ Փակ դուռ ենք իրա-րու համար...

— Աղքատ ենք նաեւ երգե-րով, հինցուած, մաշեցուած ենք բոլո՛ր մեր մանկութեան եր-գերը, աղքատ ենք...

— Օ՛ այս բոլո՛ր աղքատու-թիւնները որքա՜ն դառն են ու մեր կեանքը որքա՜ն աղքատ է գեղեցկութեամբ...

— Աղքատ ենք նաեւ յոյսով, որովհետեւ ո՛չ մէկ հարստու-թիւն մեզի կը սպասէ...

— Մէկ ապաւէն կայ, մէկ հարստութիւն, այս երկար ճամ-բէն յետոյ մէկ օթեւան...

— Մահը։ Բայց ո՞վ մեզմէ մեռնելու իրաւունք ունի...

— Բոլո՛րս պարտական ենք իրարու կամ պարտապան, այս-քա՜ն պարտք մեր ետին թողած, չենք կրնար մեկնիլ...

— Այսպէս է մեր ճակատա-գիրը, ապրիլ աղքատութեամբ...

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

նը, որուն ներկայ եղան միայն քուրմեր եւ կայսերական գերդաստանի անդամներ։

Մօտ հինգ միլիոն հոգի փութացին ծնրադրելու թափօրին առջեւ, երբ տաճարէն դուրս ելլելով, կ՚անցնէր յաղթական կամարներուն տակէն եւ կը շրջէր Թոքիոյի գլխաւոր փողոցներուն մէջ։

Եւ որպէսզի ո՛չ ոք աւելի բարձր գտնուի կայսրէն, մարդ չկրցաւ պատուհաններէն նայիլ կամ տանիք բարձրանալ դիտելու համար։ Կայսրը՝ հնօրեայ զգեստներ հագած և գլխուն՝ մեծ քուրմին չալթայ-թագը դրած, նստաւ կառքի մը մէջ։ Կայսրուհին, գահաժառանգը և անոնց հետեւորդները հետեւեցան կառքին։ Կայսրը այս թափօրով գնաց Շիշէնտէն, տեսակ մը տաճար, հոն կարդալու համար իր ճառը, ազնուականներու եւ դիւանագիտական ներկայացուցիչներու առջեւ։

Անկէ յետոյ Միքատոն գնաց բրինձ նուիրելու աստուածներուն։ Քահանաներէն զատ, ուրիշ ո՛չ ոք կրցաւ ներկայ գտնուիլ այս արարողութեան։ Քանի մը օր յետոյ, ուրիշ արարողութիւն մըն ալ տեղի կ՚ունենայ։ Կայսրը կ՚այցելէ իր նախնիքներու դամբանները, որմէ յետոյ, նոր թափօրով կը վերադառնայ Թոքիօ, ուր իրեն կը յանձնուին խորհրդանշանները։ Անկից վերջ միայն կրնայ զբաղիլ իր սովորական գործերով։

«Լքեալ» գոյքերու աւարը

Էնկիւրիի եւմտական գործավարութեան կողմէ տրուած հրամանին վրայ, Պոլսոյ «լքեալ» Գոյքերու Վարչութիւնը վաճառման գործողութիւններուն սկսած է դարձեալ։ Այս առթիւ, իբր առաջին վաճառում, աճուրդի դրուած է Սիրքէճիի մէջ գտնուած խան մը, ուրկէ վերջ ուրիշներ ալ ծախու պիտի հանուին։

Ծախու պիտի հանուին այն կալուածները, որոնք գաղթականներու բնակութեան չեն յատկացուած։ Մինչեւ հիմա այս կարգի 150 կտոր շէնքեր ցուցադրուած են, բայց հետզհետէ պիտի աւելնան ծախուելիք կալուածներու քննութիւնները աւարտելէ վերջ։ Ասկէ վերջ գաղթականներու տրուած եւ յետոյ մէջտեղ ելլելիք «լքեալ» գոյքերը գաղթականներուն պիտի չտրուին, այլ պիտի ծախուին իբր պետական գանձին սեփականութիւնը։

Գործադրկութիւնը Անգլիոյ մէջ

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովը իր առջի օրուան նիստը ամբողջովին նուիրեց գործազրկութեան տագնապին, որ երկար ատենէ ի վեր կը տիրէ Անգլիոյ մէջ։

Վիճաբանութիւնները բացաւ Ֆիլիփ Սնօուտըն, յանուն Աշխատաւորական կուսակցութեան։ Ընկերվարականներու տեսակէտն այն է որ հանքերու ազգայնացումը պիտի մղէ աւելի գիտականօրէն շահագործել ածխահանքերը եւ թէ օրական 7 ժամուան աշխատանքի դրութիւնը գործադրելով, կարելի կ՚ըլլայ գործ հայթայթել 70,000 բանուորներու, որոնք անգործ կը մնան մօտ երկու տարիէ ի վեր։

Յետոյ խօսք առաւ Լոյտ Ճորճ, քննադատելով կառավարութիւնը թէ լրջօրէն նկատի չէ առած տագնապին ծանրութիւնը։ Նախկին վարչապետը ըսաւ նաեւ թէ պահպանողական կառավարութիւնը խիստ ծանր սխալ մը գործեց՝ առանց ո և է պատճառի, անմիջապէս ոսկեդրամի դրութեան վերադառնալով։

Աշխատանքի նախարարին կարճ մէկ պատասխանէն յետոյ, վիճաբանութիւնը յետաձգուեցաւ երկուշաբթի օրուան։

Լիտվինոֆի եղբայրը խաչագող

Պերլինի թերթերը մանրամասնութիւններ կուտան դրամաշորթական արարքի մը մասին՝ կատարուած ի վնաս Պերլինի խորհրդային առեւտրական ներկայացուցչութեան, մեղսակցութեամբ արտաքին փոխ-գործավար Լիտվինոֆի եղբօր։ Շրջաբերութեան հանուած են չորս միլիոն մարք արժէքով կեղծ փոխանակագիրներ՝ Պերլինի առեւտրական ներկայացուցչութեան ստորագրութեամբ։

Վերջերս Փարիզ եկան Պերլինցի փաստաբան մը, ներկայացուցիչ խորհրդային կառավարութեան՝ ընկերակցութեամբ Պերլինի գաղտնի ոստիկաններէն մէկուն, որովհետեւ կը կարծուէր թէ Լիտվինոֆ Փարիզ կը բնակի։ Հասկցուեցաւ սակայն թէ Լիտվինոֆ փախած է Փարիզէն եւ Պելճիքա ապաստանած։ Ձերբակալման հրամանագիր հանուեցաւ իրեն դէմ։

Լիտվինոֆ, որ մինչեւ 1926 յուլիս 1, Պերլինի մէջ խորհրդային առեւտրական ներկայացուցչութեան վարիչն էր, բազմաթիւ կեղծ մուրհակներ ստորագրած է՝ հին թուականներով։ Այս մուրհակները ծախուած են մանաւանդ Ֆրանսայի մէջ։ Զոհերը վնասուց հատուցում պիտի պահանջեն Մոսկուայի կառավարութենէն։

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928
13 NOVEMBRE 1928

ՏԱՐԻ ԹԻՒ 802 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՃԻՆԱԴԱԴԱՐԻ ԴԱՀԼԻՃ

...վերջապէս լուծուեցաւ Նախարարական տագնապը, որ ծագեր անցած երեքշաբթի, արմատական-ընկերվարական ...կցութեան Անժէի համագումարին գիշերային մէկ ա...կալ խաղին հետեւանքով:

...նրապետութեան Նախագահը դարձեալ կառավարութեան յանձնեց Փուանքարէի, հրաժարեալ վարչապետին:

Այս վերջինը իշխանութեան գլուխ եկած էր 1926ի յուլի... ֆրանքի անկման աղետալի օրերուն, յաջողելով իր Նա...րութեան տակ միացնել աջ ու ձախ տարբեր հոսանքները՝ ...յին միութեան» խորհրդանշանին տակ:

Փուանքարէ իրականացուց իր վրայ դրուած յոյսերը եւ ...հացողներուն կողմէ արժանացաւ ոչ միայն «ֆրանքի փրկ...չ տիտղոսին, այլեւ շահեցաւ լայն ժողովրդականութիւն: ...սատիճան որ իր հրաժարումէն յետոյ, բարեկամ թէ հա...կորդ բոլոր հոսանքները, իբրեւ յաջորդ վարչապետ Փուան...էն կը մտածէին, առաջինները հրապարակաւ եւ բացէ ...ց, վերջինները իրենց սրտին խորքէն:

Այսպէս ալ եղաւ:

Փուանքարէ այս անգամ հրապարակ կուգայ իբրեւ «Զինադադարի դահլիճ», անշուշտ աւելի հմայք մը տալու համար նախարարութեան եւ ցոյց տալու համար թէ անոր գործելակերպը պիտի ըլլայ «զինադադար առաջ բերել կուսակցութեանց ...: Այդ ուղղութեամբ ալ արտայայտուած է՝ Էլիզէի պա...ն ելած ատեն: Շատ դժուար պիտի ըլլայ, սակայն այդ ..., եթէ Փուանքարէ ծրագրած է իրապէս աշխատիլ ատոր: Որովհետեւ, ինչպէս վերջերս դիտել կուտար անգլիերէն մեծ ... մը, Ֆրանսայի մէջ մարդէ աւելի վարդապետութիւն ... Ամէն տարի նոր կուսակցութիւն կը ծնի այս երկրին մէջ: ...իայն ընկերվարական կուսակցութիւնն է սակայն, որ ... իր յատուկ ու կազմակերպուած վարդապետութիւնը, ինչպէս նաեւ վճռական քաղաքականութիւնը՝ ներքին եւ արտա... բոլոր հարցերու մասին:

Միւսները, մէջն ըլլալով արմատական-ընկերվարական ...ակցութիւնը, չունին ո եւ է շեշտուած գոյն, ու կը տարուբերին աջի ու ձախի, պահպանողականի ու ազատականի միջեւ: ... է պատճառը, որ Խորհրդարանին մէջ մենք յաճախ ակա...տես կ'ըլլանք երեւոյթներու, երբ նոյն կուսակցութեան ...տկանող երեսփոխաններ իրարու հակառակ քուէ կուտան ... նոյն խնդրի մասին:

Նոյն երեւոյթը տեսնուեցաւ Անժէի համագումարին մէջ. ...արմատական եւ արմատական-ընկերվարական կուսակցու...ն գլխաւոր վարիչները իրարու դէմ ելան՝ ներքին քաղա...անութեան վերաբերեալ ամէնէն էական հարցերու մէջ:

Նոր դահլիճը կարելի է նկատել հանրապետական կուսակ...թեանց կեդրոնացում մը, քանի որ նախարարներու մեծա...նութիւնը կը պատկանի կեդրոնի կուսակցութեանց, աջ եւ ... ծայրերէն քանի մը անձերու մասնակցութեամբ: Զախե... ամէնէն աւելի նպաստաւորուածն է հանրապետական-ընկերվարական կոչուած կուսակցութիւնը, որ տասնեւհինգի վրայ ... նախարար կուտայ: Արմատական-ընկերվարականներու ժա...ութիւնը այս կուսակցութեան բաժին ինկաւ:

Փուանքարէ կը յուսայ երեսփ. ժողովին մէջ 350 քուէ ...ալ: Իսկ Ծերակոյտէն ապահով է արդէն: Եթէ Նախարա...ն յայտարարութեան մէջ յաջողի մտցնել արմատական-ընկերվարականներու պահանջած կարգ մը բարենորոգումները՝ ... աշխարհականացման օրէնքները, տուրքերու թեթեւա... զինուորական ծախքերու կրճատումը եւլն.՝ այն ատեն ... ապահովել նաեւ բազմաթիւ արմատականներու քուէ...:

Նոր դահլիճին գլխաւոր գործը պիտի ըլլայ 1929ի ելմտա... վաւերացնել նոր տարիէն առաջ: Այս առթիւ բուռն վի...ութիւններ պիտի կատարուին եւ կառավարութիւնը բա... տագնապալի վայրկեաններ պիտի անցընէ: Հաւանա... Փուանքարէ պիտի ստիպուի մէկէ աւելի անգամներ ...ութեան խնդիր յարուցանել: Բացի ելմտացոյցի ծանօթ 70 ...րդ. յօդուածներէն, ընդհարումի բազմաթիւ ուրիշ կէտեր ...:

Վարչապետը պիտի ստիպուի հաշուի առնել ձախ կուսակ...թեանց ուժը Խորհրդարանին մէջ: Ու եթէ իր ներքին քա...կանութեան ծրագիրը կարենայ վերաքննութեան ենթար...եղի տալով այդ ուժին առջեւ, այն ատեն թերեւս պիտի ... վաւերացնել ո՛չ միայն ելմտացոյցը, այլ եւ ամրապնդել ...վարութեան դիրքը երկար ատենի համար:

Այսպէս կացութիւնը վտանգաւոր է և շատ չանցած Նախա...կան նոր տագնապ մը կրնայ ծագիլ:

...րամական կայունացումէն յետոյ, Ֆրանսա պէտք ունի ... քաղաքական կայունացման: Կարելի չէ յուսալ անշուշտ ...րանսա հասնի Անգլիոյ աստիճանին, ուր դահլիճները եր...տարիներով իշխանութեան գլուխ կը մնան: Անգլիոյ մէջ ... մեծ կուսակցութիւններ կան եւ կառավարութեան ղեկը ... ունեցողը վստահ է իր դիրքէն՝ գոնէ մէկ ընտրութեան ...կանէն մինչեւ յաջորդը:

Ֆրանսա քաղաքական կայունացում կ'ունենայ այն ատեն, ...մանր-մունր խմբակցութիւնները ձուլուելով, կը ստեղծուին ... կուսակցութիւններ, յստակ ու պայծառ ծրագիրներով:

Հ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ԽՈՀԵՐ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 38ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Այս խորագրին տակ, Հայրենիք Թունէյէ յետոյ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մատուցած ծառայութիւնները հայ դատին եւ ժողովուրդին, կ'ընէ հետեւեալ խոր. հրդածութիւնները.

— «Այս իրողութիւնները չեն կրնար մոռցուիլ երբեք, որքան ալ մեր հակառակորդները այսօր՝ կուսակցական կիրքերով ու հաշիւներով ուզեն խեղաթիւրել, ծածկել կամ ժխտել ամէն ինչ եւ ցեխի մէջ խոթել Հ. Յ. Դաշնակցութեան 38 տարուան բոլոր գործերն ալ:

Այո՛, ճիշդ է որ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը չկրցաւ անկումէ փրկել Կարսն ու Հայաստանի Հանրապետութիւնը:

Սակայն, մի՞թէ այն ինչ որ՝ իր ու թերեւս համայն հայութեան ուժերէն վեր ըլլալով՝ չի կրցաւ ընել Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իրաւունք կուտայ ուրանալու այն, ինչ որ ան կրցաւ ընել այնքան աննախնթաց յաջողութեամբ

Եւ ինչո՞ւ պէտք է պահանջենք, որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ընէր ամէն բան:

Ինչո՞ւ ամէն պատասխանատուութենէ ազատ պէտք է նըկատենք մեր հակառակորդ կազմակերպութիւնները, որոնք մեզմէ ոչ պակաս պարտաւոր էին պաշտպանել թ՛ւ Թրքահայութիւնը թ՛ւ Կարսը թ՛ւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը:

Ինչո՞ւ մեր բոլոր դժբախտութեանց քաւութեան միակ նոխազը պէտք է ըլլայ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ ըրաւ իր լաւագոյնը:

Բայց մի՞թէ մեր հակառակորդ կազմակերպութիւններն ալ ըրին իրենց լաւագոյնը: Մի՞թէ անոնք ալ իրենց բոլոր ուժերով, անհրաժեշտ ու անձնազոհ կերպով կանգնեցան հայ ժողովուրդին կողքին՝ անոր գոյութեան սպառնացող բոլոր ահաւոր, օրհասական վայրկեաններուն:

Մի՞թէ հայ բոլշեւիկները չէին որ գաւաճանեցին հայ ժողովուրդին եւ օգնեցին մեր թշնամիներուն՝ կրկին նուաճելու մեր մայր հայրենիքը:

Մի՞թէ հայ Ռամկավարները չէին որ աթոռի համար սակարկեցին եւ հեռուէն հանդիսատեսի դեր կատարեցին այն պահուն, երբ հայութիւնը կենաց եւ մահու կռիւ կը մղէր Հայաստանի մէջ, եւ այդպէս վարուեցան միայն այն պատճառով, որ այդ կռուին գլուխ անցած էր Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը:

Ոչ մէկ հայ կազմակերպութիւն իրաւունք ունի ինքզինքը ազատ նկատելու պատասխանատուութենէ այն բոլոր դժբախտութեանց համար, որոնք թափուեցան հայ ժողովուրդի գլխուն, վերջին տասնամեակներու ընթացքին: Սակայն, ոչ մէկ հայ կազմակերպութիւն իրաւունք ունի իրեն վերագրելու այնքան խոշոր, անգնահատելի ու անվիճելի ծառայութիւններ՝ հայ ժողովուրդին մատուցած, որքան Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը...

20 ՀՈԳԻ ԱՆԽԱՅԱՆ

Ռուսիոյ Վորոնէց քաղաքի փայտաշէն մէկ սինէմային մէջ հրդեհ ծագեցաւ՝ մանուկներու համար տրուած ներկայացման մը պահուն: Փլատակներու տակէն հանուեցան ածխացած դիակները 20 մանուկներու: Վիրաւորուած են 50 հոգի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՄԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ԹՈՒՐՔ ՄԸ ԿԸ ԶԱՐՆԷ ԿԻՒՄԻՒԼՃԻՆԱԼԸ ԽՄԱՅԻԼ ՀԱԳԳԸՆ

Նիսէն կը հեռագրեն 11 Նոյեմբեր Թուականով. — Ժամը 17.30ին ատենները այն պահուն ուր մեծ բազմութիւն կար փողոցներուն մէջ, Ժաք-Մէտէր փողոցին մէջ (Վիքթուար պողոտային մօտ), Թուրքի մը կողմէ մահափորձ կատարուեցաւ իր մէկ հայրենակցին վրայ:

Մահափորձի հեղինակն է Մէհմէտ Սապրի պէյ, ծնած Պոլիս 1889ին: Սապրին փողոցին մէջ հանդիպելով Կիւմիւլճինալը Իսմայիլ Հագգը պէյի, նախկին օսմանեան երեսփոխան, քանի մը ձեռք ատրճանակ պարպեց անոր վրայ, ծանրապէս վիրաւորելով զայն գլխէն եւ սրունքէն: Իսմայիլ Հագգը պէյ ծանր վիճակի մէջ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ:

Արձակուած գնդակներէն վիրաւորուեցան նաեւ երկու անցորդներ՝ Տիկին Ժան Տրպու եւ Պ. Ատալպէրի Կէրչէք, Իտալացի, այս վերջինը թեթեւ կերպով: Տիկին Ժան Տրպու ծանր վիճակի մէջ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ:

Այսպէս երեք հոգի վիրաւորելէ վերջ, Մէհմէտ Սապրի պէյ փախաւ եւ բաւական աղմկալի հետապնդումներէ յետոյ ձերբակալուեցաւ մօտակայ փողոցներէն մէկուն մէջ:

Ոստիկանատուն տարուելով, Մէհմէտ Սապրի պէյ յայտարարեց թէ՝ ուզած էր սպաննել Իսմայիլ Հագգըն, որովհետեւ հայրենիքին թշնամի կը նկատէր զայն: Սապրի կը բնակի Էնկիւրի եւ վերջին անգամ Նիս հասած էր Էնկիւրիէն, իբրեւ «առեւտրական»: Որդին է Նազմի պէյի:

⁂ Այս մահափորձը ցոյց կուտայ թէ քէմալականները ուզած են միանգամընդմիշտ ձերբազատուիլ իրենց ոխերիմ մէկ թշնամիէն: Որովհետեւ Իսմայիլ Հագգը, նախկին իթթիհատական, Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին արդէն անցած էր հակառակորդ բանակին մէջ եւ կարկառուն անդամներէն էր «Իթիլաֆ վէ Հիւրրիյէթ» կուսակցութեան: Պալքանեան պատերազմէն վերջ, 1913 Մայիսին, երբ Պոլսոյ մէջ սպաննուեցաւ վարչապետ Մահմուտ Շէվքէթ փաշան, Իսմայիլ Հագգը պէյ ի բացակայութեան մահուան դատապարտուեցաւ՝ Փարիզաբնակ քիւրտ Շէրիֆ փաշայի եւ ուրիշներու հետ:

Այդ թուականէն ի վեր կը մնար արտասահման՝ թունդ պայքար մղելով՝ նախ իթթիհատականներուն եւ յետոյ քէմալականներուն դէմ: Ինքն է որ գլխաւոր կազմակերպիչը եղաւ արտասահմանի Թուրք ընդդիմադիրներուն եւ յաճախակի երթեւեկներ ունէր Յունաստանէն Ռումանիա, անկէ Ֆրանսա եւն.:

Ուրիշ մահափորձ մը եւս

Դարձեալ կիրակի օր, Նիսի մէջ, երբ բազմաթիւ յաճախորդներ նստած էին կարիպալտիի հրապարակի սրճարանին մէջ, պայթում մը լսուեցաւ եւ ապակիները ջարդ ու փշուր եղան: Մարդ մը դուրսէն զէնք պարպած էր՝ ծանրապէս վիրաւորելով շէնքի ներկիչ մը՝ Մարիուս Րէպոա, որ հիւանդանոց փոխադրուելով մեռաւ իրիկուան դէմ: Ոճրագործը յաջողած էր փախչիլ եւ մարդ բան չի գիտեր անոր ինքնութեան մասին:

ՓՈՒԱՆՔԱՐԷԻ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

Պ. Րէյմոն Փուանքարէ կիրակի օր Զինադադարի տասնեւորդ տարեդարձին օրը յաջողեցաւ կազմել իր հինգերորդ դահլիճը: Նոր դահլիճէն դուրս կը մնան արմատական-ընկերվարականները եւ Նախարար Լուի Մարէն: Փուանքարէ փափաքած էր նոր դահլիճին մէջ առնել դարձեալ չորս արմատականներ՝ Ալպէր Սարօն եւ Քէօյլը պահելով իրենց պաշտօնին վրայ, իսկ Էրիոյի եւ Փէրիէի տեղ առնելով Անտրէ Հէսը եւ Լամուրէօն: Սակայն արմատական խմբակը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ որոշեց չարտօնել իր անդամները մասնակցիլ նոր դահլիճին, նոյնիսկ անհատական կերպով: Երբ այս որոշումը հաղորդուեցաւ Փուանքարէի, վարչապետը որոշեց առանց արմատականներու կազմել դահլիճը եւ փոխարէն երեք նախարարութիւն յանձնեց հանրապետական-ընկերվարական կուսակցութեան (Պրիանի եւ Փէնլըվէի կուսակցութիւնը):

Նոր դահլիճին մէջ Փուանքարէ կը պահէ միայն վարչապետի պաշտօնը, աւելի շատ կարենալ զբաղելու համար արտաքին խնդիրներով: Այդ պատճառաւ ալ ելմտական նախարարի պաշտօնը յանձնեց Հանրի Շէրոնի, նախորդ դահլիճի առեւտրական նախարարը: Պրիան կը մնայ արտաքին նախարար, Անտրէ Թարտիէօ հանրօգուտէն կ'անցնի ներքին նախարարութեան. իբրեւ կրթական նախարար՝ Էրիոյի կը յաջորդէ Փիէր Մարօ (ձախ ռամկավարական), Լուի Պարթու կը պահէ դատական նախարարի պաշտօնը, Փէնլըվէ՝ պատերազմական նախարարութիւնը, Ժորժ Լէյկ՝ ծովայինը, Լօրան Էյնաք՝ օդանաւայինը, Լուշէօր՝ աշխատանքինը: Հանրօգուտ շինութեանց նախարար անուանուեցաւ Փ. Ֆորժօ (հանրապետական ընկերվարական), առեւտրական՝ Ժ. Պոնֆու, երկրագործական՝ Ժան Հէննըսի, գաղթային՝ Մաժինօ, Թոշակներու Անթէրիու: Աշխատանքի փոխ-նախարար կը մնայ Օպէրքիրշ, Ալզասցի, Մարմնակրթանքի փոխ-նախարար անուանուեցաւ Հանրի Փաթէ, թղթատարական՝ Ժէրմէն Մարթէն, Փարիզի իրաւաբանական վարժարանի փրոֆէսէօր, Գեղարուեստից փոխ-նախարար Ֆրանսուա Փոնսէ: Այս երեք փոխ-նախարարութիւնները նոր ստեղծուեցան:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

«ԱՂԲԻՒՐ ՓՐՓՈՒՐԻ»

Ո՞վ ըսաւ որ միայն խորհրդային աշխարհի մէջ կը տիրէ ինքնաքննադատութիւնը: «Յառաջ»ն ալ շատոնց ի վեր գործադրութեան դրած է այդ եղանակը:

Վկայ հետեւեալ տողերը.

×

Թորոս Ազատեան (Ազատունի) հրատարակեց «Աղբիւր անմահութեան» բ. շարք, ինչ որ կը փաստէ աղբիւրին իրապէս անմահ ըլլալը:

Թորոս Ազատեանը (Ազատունի) տեսած եմ մ... գիւղ,— Պոլսոյ արուարձաններէն.— ընկերակցութեամբ գեղամ Ֆէնէրճեանի, գեղամ Թէրզեանի եւ Խ. Ա.ի: Այս քառեակը ման կուգար եկեղեցին փողոցը եւ ստէպ կը սըրդէր Հայ Ակումբի սրահը, պայմանաւ որ հոն չնշմարուէր Եւ. Արմէնի անմարսելի գլուխը:

— Եթէ այդ գլուխին մազերը կտրենք, ի՞նչ կը մնայ, կ'ըսէր մէկը:

Այս քառեակին հմուտը՝ խոնեմն ու հեզահամբոյրը՝ ողբացեալ Թէրզեանն էր, փլզիքապէս օժտուածը՝ երրորդն էր, եւ չորրորդը կը պատրաստուէր իր քերթուածները քերթելու: Եւ վերջապէս քերթեց:

Թորոս Ազատեան (Ազատունի) վերջապէս հրատարակեց բ. շարքը, մինչ Խ. Ա.՝ Փարիզ հաստատուած՝ հոգեղէն սնունդ տալու տեղ, ճաշարան մը բացած մարմնեղէն սնունդ կը վաճառէ:

Թորոս Ազատեանի (Ազատունի) այս գործը պատճառ եղաւ որ Հ. Ս. երեմեան երկու սիւնակ ղրկէ «Յառաջի» պատուարժան խմբագրութեան:

Եւ մինչ հայկական փարթամ լեզուին անգործածութեան վրայ կը խոկայի ու կը կարդայի այդ նիւթին շուրջ յօդուած մը, Երեմեանի ընթերցումէն վերջ կարծիքս բոլորովին փոխեցի... որովհետեւ գտայ հետեւեալ տողերը Երեմեանէ, իրենց շօշափած նիւթէն գերազանցօրէն գեղեցիկ «կը *թրթռայ իր սիրտը*, կը թըրթռացնէ սրտերը...»

«Եւ իր սիրտը անոր յիշեցուցեր է *կենսապարզեւ* յիշատակներ, որոնք այն աղբիւրին *մամռոտ կամարէնկը թոյն* միաւմի»,

«Ազատունիի «անցեալին, *անանցանելի* տողերը»,

«... ինչ ինչ տողերու մէջ անժխտելիօրէն կը լսեցնէ *դաշնակ ծփանքները իր անեզր իղձերուն*», «ընծայումին մէջ *քըն. քուշ թրթռումներով* կը բանայ *մաքուր առագաստները*, ուր գաղտնիքները բացուած են, *անաղրէոնեան*(*) խորունկ զգացումները *կաթնածաղիկ մերկութիւններով* ցուցադրուած»,

«... Ազատունի ազատօրէն կը *բազմի... կը կախարդէ* երգին *մաքուր դաշնակովը*».

×

Ինչպէ՞ս աղէտէն խուսափիլ, ո՞վ եհովա...,... եթէ բանաստեղծութիւններու վրայ բանաստեղծականօրէն բացատրութիւններ տրուին ասկէ վերջ...

ԵԴ. ԲԷՈՎՏԱՅԻ

(*) *Երեմեան* Anacréon *կարդացա՞ծ է*:

ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻ տասնամեակը հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ ինչպէս Ֆրանսայի, նոյնպէս նաեւ մեծ ու փոքր բոլոր դաշնակից երկիրներու մէջ: Փարիզի արուարձաններուն մէջ համայնավարները ուզեցին ցոյցեր կատարել «պատերազմին դէմ»: Բազմաթիւ համայնավարներ ձերբակալուեցան:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Քաշուեցաւ ազատական դահլիճը։ «Յառաջ»ի ընթերցողները որոնք բաւական բան գիտեն Ռումանիոյ ներքին անցուդարձերուն վրայ, շատ ալ չպիտի զարմանան։ Կուսակցական պայքար մը որ այնքան բուռն թափով կը մղուի դահլիճի մը դէմ՝ որուն ուսերուն վրայ կան ներքին և արտաքին ուրիշ շատ մը հոգեր, պիտի պայթէր օր մը չէ օր մը։ Այդ պոռթկումն էր որ տեղի ունեցաւ շաբաթ, 3 Նոյեմբեր, երբ վարչապետ Վինթիլա Պրըթիանու, խնամակալ մարմնին ներկայացուց իր դահլիճին հրաժարականը։ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն համար միակ անակնկալը թերեւս այն է որ ազատական դահլիճ մը առաջին անգամն է որ կը ստիպուի քաշուիլ քիչ մը հակառակ իր կամքին։

Ռումանիոյ դէպքերուն հետեւողները գիտեն թէ ազատականները մօտ ութսուն տարիէ ի վեր վարեր են այս երկրին ճակատագիրը, սկսեալ հայր Պրըթիանուի օրերէն, մինչեւ իր զաւակը հանգուցեալ Իօն Պրըթիանուն, եւ այս վերջնոյն եղբայրը Վինթիլա Պրըթիանու, առանց հաշուելու աւելի կրտսեր Պրըթիանուները, որոնք կը պատրաստուին ապագայ վարչապետութեանց։

Ազատականները, ճիշդ է, յաճախ քաշուեր են իշխանութենէ, բայց իրենց կամքովն է եղեր այդ, որովհետեւ իրենք են նշանակեր միշտ իրենց յաջորդը, և վերստին տիրացեր են իշխանութեան՝ ամէն անգամ որ ուզեր են։ Ազատականները իրենց այս ուժը կը պարտին անոր որ կարգապահ կուսակցութիւն մըն են եղեր, հասցուցեր են պետական և ճարտարարուեստական բազկերակը։ Եկող գացող վեհապետները, հետեւաբար, հաշուի են առեր միշտ այդ ուժը, եւ գործեր անոր հրահանգովը։

Արդարեւ 1922էն մինչեւ 1926 իշխելէ յետոյ, անոնք 1926 գարնան իրենց կամքովը քաշուեցան իշխանութենէ՝ լրացնելէ յետոյ իրենց ծրագիրը,— Սահմանադրութեան պատրաստութիւն, եւ քուէարկութիւն կարգ մը օրէնքներու, ինչպէս նաեւ կարգադրութիւն գահուն յաջորդութեան։ Իրենց ձեռքով ալ իշխանութեան գլուխ բերին իրենց յաջորդը, Զօրավար Ավէրէսքուն, զոր պահեցին մինչեւ 1927ի ամառը, եւ տապալեցին երբ զգացին թէ ծերունի զօրավարը հակում ցոյց կուտայ ղպելու իրենց քուէարկած հիմնական օրէնքներուն։

1927 յունիսէն ի վեր դարձեալ ազատականներն էին իշխանութեան գլուխ, նախ Իօն Պրըթիանուի նախագահութեամբ, եւ անոր մահէն յետոյ Վինթիլա Պրըթիանուի վարչապետութեամբ։ Իրենց մէկուկէս տարուան իշխանութեան ատեն միակ մեծ հոգ մը ունեցան,— կնքել արտաքին մեծ փոխառութիւն մը, եւ անոր շնորհիւ կայունացնել լէյը։ Բայց այս մէկ ու կէս տարին տաժանելի նշան մը եղաւ իրենց համար, մէկ կողմէ մատնուած արտաքին դժուարութիւններու, միւս կողմէ ստիպուած կուրծք տալու կուսակցական ահաւոր պայքարի մը, որ երեք-չորս ամիսէ ի վեր մանաւանդ հասած էր սարսափելի չափերու։

Ազատականները իրենց կողքին ունէին քանի մը չնչին խմբակներ միայն,— երկրագործական նախարար Արճէթիանուն եւ իր քանի մը բարեկամները, դատական նախարար Սթէլիան Փոփէսքու քանի մը համախոհներով, եւ աշխատանքի նախարար Տոքթ. Լուփու՝ գիւղական կոչուած կուսակցական խմբակի մը հետ։

Ու փոխարէն իրենց դէմ ունէին Զօր. Ավէրէսքուի ժողովրդական կուսակցութիւնը, Փրոֆ. Եորկայի ազգային կուսակցութիւնը, բայց մանաւանդ ազգային-գիւղացիական անհեղ կուսակցութիւնը, որուն հարիւրեակ մը երեսփոխաններն ու ծերակուտականները երեք-չորս ամիսէ ի վեր քաշուած էին խորհրդարանէն, եւ կը գումարուէին առանձին՝ իբրեւ նոր իմն խորհրդարան, հետզհետէ սաստկացնելով իրենց պայքարը, մանաւանդ քանի Պրըթիանու կը ձախողէր փոխառութեան իր երկարաձիգ բանակցութիւններուն մէջ։

Այս պայքարը այնպիսի չափերու հասաւ, ու մանաւանդ գտաւ այնպիսի ժողովրդականութիւն մը՝ որ Խնամակալ Մարմինը, ստեղծուած նոյնինքն ազատական կուսակցութեան ջանքերով, սկսաւ խէթով նայիլ դահլիճին, եւ հուսկ ուրեմն զգացնել անոր թէ պարտաւոր է իր տեղը տալ ազգային զօրաւոր դահլիճի մը։

Փոխառութեան բանակցութիւնները հազիւ լրացած՝ տագնապը սկսաւ։ Խնամակալ Մարմինը դահլիճէն պահանջեց փոխառութիւնը կնքել եւ հրաժարիլ, իսկ Վինթիլա Պրըթիանու պնդեց մնալ՝ կարգադրելու համար փոխառութեան հետեւանքները, ինչպէս լէյին կայունացումը եւայլն։ Համաձայնութիւնը չգոյացաւ, ու Պրըթիանու ստիպուեցաւ քաշուիլ փոխառութիւնը չստորագրած։

Երեք-չորս օրէ ի վեր Խնամակալ Մարմինը կը խորհրդակցի կուսակցապետներուն հետ։ Եորկա, Ավէրէսքու եւ Լուփու խորհուրդ տուած են կազմել ազգային դահլիճ մը, որպէսզի անոր ձեռքով ստորագրուի փոխառութիւնը, կայունացումը տեղի ունենայ, և կատարուին խորհրդարանական նոր ընտրութիւններ։ Ազգային-գիւղացիական կուսակցութիւնը անդրդուելի կը մնայ սակայն, եւ կը պահանջէ կառավարութիւնը, առարկելով թէ իր հետ է ժողովուրդին ստուար մեծամասնութիւնը։

Խնամակալ Մարմինը կը խորհի սակայն առժամեայ դահլիճ մը պաշտօնի բերել՝ որուն հոգերէն մէկը պիտի ըլլայ կատարել նոր ընտրութիւնները։ Այդ նպատակով ալ Պուքրէշ կանչեց Լոնտոնի դեսպան Թիթուլէսքուն։

Ինչ ալ ըլլայ դահլիճին նոր կազմը, կամ ինչ փոփոխութիւններ ալ կրէ ան յետագային, ոչինչ կը փոխուի հայ տարրին հանդէպ երկար տարիներէ ի վեր տիրող բարեացակամ քաղաքականութենէն։ Ինչ կուսակցութիւն ալ ըլլայ դահլիճին գլուխը՝ հայ տարրը պիտի վայելէ նոյն ասպնջականութիւնը, տեսակ մը պետական քաղաքականութեան վերածուած ըլլալով արդէն հայ տարրին հանդէպ տիրող այս դիրքը, եւ գրեթէ բոլոր կուսակցութեանց մէջ ալ կշիռ ունենալով հայ ժողովուրդի բարեկամ դէմքեր, ու անոր համար մանաւանդ այս վերաբերումը, որովհետեւ հայութիւնը այս երկրին բազմազան տարրերուն մէջ թերեւս միակն է՝ որ քաղաքական շահեր չունի իբր փոքրամասնութիւն։

6 նոյ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ԷՐԶՐՈՒՄԻ ՔԱՐԻՒՂՆԵՐԸ

Ցանըմարքացի երկրաչափ Վարիս, որ Անատոլուի մէջ քննութիւններ կը կատարէր, Պոլիս վերադարձած է իր երկիրը երթալու համար։

Վարիս իր կատարած քննութեանց արդիւնքը տեղեկագրով մը մանրամասնօրէն հաղորդած է Թուրքիոյ Հանրօգուտ եւ տնտեսական գործավարութեանց։ Այս տեղեկագրին մէջ, Ցանըմարքացի գիտունը մի առ մի ցոյց կուտայ Էրզրումի քարիւղ պարունակող բոլոր հողամասերը։

ԳԻՐՔԵՐ ՈՒ ԴԷՄՔԵՐ

ԹԷՈԴԻԿԻ «ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵՑՈՅՑ»Ը

Սխալ եւ աւելորդ պիտի ըլլար կրկին վէճի առարկայ դարձնել Տարեցոյցին իմաստը մեր մէջ։ Նոյնպէս և անոր դերը՝ մեր գրական կեանքին մէջ։

Գրականութեան խորթ զաւակն է, եւ ա՛յնպէս՝ ի՛նչպէս կարելի է եղած զայն ապրեցնել մեր ժողովուրդին մէջ՝ մեծ դեր մը չունի խաղալիք։ Կրնար հանդէս բերել պատահաբար նոր դէմք մը, կամ քանի մը գեղեցկութիւններ։ Բայց «մէկ ծաղիկով գարուն չի գար»։

Իրապէս, ան գրական եւ գեղարուեստական մարզէն դուրս կ՚իյնար։ Անոր գեղեցկութիւնը հասարակ ժողովուրդին ունեցածէն թիզ մը անդին չ՚անցնիր։

Սակայն ժողովուրդի մը մէջ մերինին պէս, որ ամէն բանի յաւակնութիւնն ունի, կրնային որոշ դեր մը խաղալ, խմբագրուած պարզապէս հայ միտքն ու գիրը սիրցնելու ծրագիրովը։

Թէոդիկ փորձած է ատիկա, բայց չարաչար սխալած է իր ուղղութեան մէջ։ Հին շրջանի մարդ, վարժապետ-գրագէտներէ դաստիարակուած, հռետորական ճառերով սնած միտք, որոշ նախապաշարումներէ եւս տարուած, բառերու գեղեցկութեան խաբուսիկ ցանցին մէջ գերի մըն է եղած, հոգիով ու մարմնով։

Այդ է պատճառը իր բո՛ւն ձախողումին։

Եթէ փորձենք զինքը նմանցնել հովիւի մը, պիտի տեսնենք որ տարօրինա՛կ հովիւ մըն է։ Իր հօտին մէջ կը գտնենք ամէն կարգի անասուններ։ Առիւծին քով ոչխարը, էշուն քով աղուէսին, ճանճն ու օձիլը քիչ մը ամէն տեղ, խառնուած ագռաւներու հանդիսականութեան։

Թէոդիկի բոլոր քննադատները ըսած ու կրկնած են իր այդ ընտրութեան պակասը։ Թէեւ այդ էր նաեւ բո՛ւն պատճառը իր յաջողութեան։

Թէոդիկ, սկիզբէն մինչեւ վերջ, նպատակ չէ ունեցած հատորներ լոյս ընծայել դարակներու շարքերը լեցնելու հաճոյքին համար։ Ուզած է չմնալ կէս ճամբան։ Եւ յաջողած է։ Հակառակ բոլոր թերութիւններուն՝ իր Տարեցոյցները մեծ հետաքրքրութիւն շարժած են։ Ձեռքէ ձեռք խլուած են, ուշի ուշով թղթատուած։ Եւ սիրուած են փոքրէ ու մեծէ։ Ու ամէնէն կարեւորը՝ անոնք կանոնաւորաբար սպառած են։

Թէեւ հարկ է խոստովանիլ թէ՝ ի՛նչ ահաւոր ճիգեր պէտք են եղած իր կողմէ՝ հասնելու համար այդ արդիւնքին։ Ի՛նչ անվհատ կամք հարկ է եղած եւ ջորիի յամառութիւն, ինչպէս իրեն կ՚ըսէին իր մտերիմները, կատակելով։

Այդ չարաչար աշխատանքն ու հոգն էին անշուշտ որ սպառեր էին զինքը։ Ու գիշեր մը, կաթուածահար ինկած էր իր խուցին մէջ, յաւիտենապէս փակելով իր կիսատ Տարեցոյցին էջերը, որոնք իր վերջին շրջանին, դարձեր էին նաեւ իր, Թէոդիկին կեանքին էջերը։

* * *

Իր հուսկ բանքը, 1929ի Ամէնուն Տարեցոյցը, զոր իր մահէն վերջ շարունակեց ու աւարտեց իր գլխաւոր աշխատակիցը, Նշան Պէշիկթաշլեան, գեղեցիկ հատոր մըն է, լոյս տեսած «Մասիս» տպարանէն մաքուր տպագրութեամբ, ճոխ պատկերներով նիւթերու աւելի խնամեալ դասաւորութեամբ մը, ու աւելցած նոր շունչով մը։

Առաջին բաժինին՝ Տոմարականին մէջ, հաճոյքով կը կարդացուին ու հետաքրքրական են Բաբգէն եպիսկ.ի, Տոքթ. Լ. Գրիգորեանի յօդուածները։ Իսկ Թէոդիկի երկարաշունչ ժամանակ ու տօնամակ աշխատութիւնը բազմաթիւ առաւելութիւններ կը ներկայացնէ։ Միայն ցաւալի է որ այդպիսի լուրջ աշխատանքի մը համար, Թէոդիկ դիմած է միայն հայ աղբիւրներու։ Եթէ ձանձրոյթն առնէր բառերու ստուգաբանութեան համար դիմել նաեւ Կոլէժ տը Ֆրանսի Պրոֆ. Մէյյէին, անշուշտ իր այդ աշխատութիւնը պիտի վաստկէր մէկէ աւելի պատճառներով։

Ցոյց տալու համար թէ ո՛րքան քիչ կարելի է վստահիլ հոն տրուած մեկնութիւններուն, առնենք օրինակ մը՝ ժամ բառը, էջ 58.— «... ժամ կուգայ պարսկերէն զեման բառէն»։ Խիստ լաւ։

Ու կը վերջացնէ, կարգ մը մանրամասնութիւններէ ետք, սա ծանօթութեամբ.— «ժամը ժամերգութեան առում ալ ունենալով, եկեղեցիի հոմանիշ դարձած է ռամկերէնի մէջ, որմէ՝ ժամ(ա)կոչ բառը»։

Հիւնքեարպէյէնտեան կը հոտի այս մեկնութիւնը, եւ բացարձակապէս սխալ է։ Մեր եկեղեցի նշանակող ժամ բառը կապ չունի ժամ = զեման բառին հետ։ Հակառակ Հ՛յու. մոլեռանդութեան, անիկա արաբերէն ճէ՛մէն կուգայ, եւ պարզապէս ճա՛միին (հաւաքատեղի) հայացուած ձեւն է։ Եւ քանի որ հայերէնի մէջ ժամերգութիւն բառը կայ, նոյնիսկ ըստ Թէոդիկի վերոյիշեալ վկայութեան, ի՞նչպէս անոր արմատը, ժամը կրնայ ռամկօրէն ըլլալ։

Զուարճականին մէջ մասնաւորաբար սիրելի են եւ խիստ հետաքրքրական Բնաշխարհիկ Ծաղիկները, որոնց մէջ մասնաւորաբար Ձերազինները սրամտութեան որոշ դրոշմ կը ներկայացնեն։ Մե՛ղք որ աւելի մշակուած չէ այդ ճիւղը։ Եւ թարգմանական զուարճալիքները դատապարտուած են կորսնցնելու իրենց արժէքը, եւ յաճախ առնել բռնազբօսիկ ու անհամ շեշտ։

Եթէ Գիտական բաժինը բացող յօդուածը «Անգիտաց անպէտ» չէ, սակայն արժանի չէր երկար-բարակ փռուելու բազմաթիւ էջերու մէջ, մանաւանդ յատուկ անուններու ահաւոր հայացումներով։ Մինչդեռ Տոքթ. Ա. Ն. Մեզպուրեանի գրութիւնը ուշադրութեան արժանի է, եւ հաճելի ընթերցումը։

Ինչ որ հասկնալի չէ, եւ տգեղ սովորութիւն մը կը կազմէ հայ մամուլին մէջ, աղբիւրներու ջնջումն է։ Արկածապատումը առնուած է «Temps» օրաթերթէն, Լընոտրի մէկ յօդուածէն, որն եւս քաղուած էր հատորէ մը։

Հրաչեայ Տէրոսկի նիւթին տէրը չէ։ Աջէն ձախէն քաղուած, թէեւ կոկիկ յօդուած մը շինած է։ Հազարաւոր հատորներ կազմուած են այսօր, մանրամասն ուսումնասիրութենէ վերջ նախնական ժողովուրդներու բարքերն ու սովորոյթները։ Եթէ Լեւի Բրիւլի հատորներուն ծանօթ ըլլար, կը գտնար ծագումը սովորութիւններուն ու նախապաշարումներուն, եւ դիւրին ճարուած խօսքերով չէր բաւականանար։

Արմենակ Ջամանեանի երկու բուսագիտական յօդուածները պատրաստութեան մէջ խնամք ցոյց կուտան։

Հնագիտականը կը բանայ Հրանտ Սամուէլ, խղճամտօրէն կատարուած ուսումնասիրութեամբ մը, խիստ կոկիկ լեզուով։ Մասնաւորաբար շնորհաւորելի է, որ Հր. Սամուէլ որդեգրած է հայկական տառադարձութիւնը, փրկելով ընթերցողը յատուկ անուններու առիթով եղած շփոթութիւններէն։ Մինչդեռ, Թէոդիկ կը պահէր իր որձեւէգ դրութիւնը, մերթ միեւնոյն բառին մէջ երկու կերպն ալ կիրարկելով։

Գուրգէն Տէր Վարդանեանի Ջրապաշտութիւնը, խնամով պատրաստուած, եւ սահուն ոճով ցոյց կուտայ հեղինակին մօտ թէ՝ հմտութիւն եւ թէ համեստութիւն։

Գեղարուեստականը կը բանայ Նշան Պէշիկթաշլեան, Լաքմէ երաժշտախաղին տպաւորութիւններովը։ Երիտասարդ ու հարուստ հոգի, խորապէս ճաշակելով հանդերձ, չի կրնար արգիլել ինքզինքը ակնարկ մը նետելու մեր իրականութեան վրայ։ Ու յանկարծ կը բանայ հին վէրքը, ահաւոր վէրքը։ Անկեղծութիւնն ունի խորհելու եւ պոռալու.

— «Մենք ի՞նչ ունինք»։

«Մենք մեր տաղանդներուն միջոց չտուինք որ անոնք հանճարանան ու տիեզերական Գեղեցկութեանց Տաճարին, տաղ, արձան, նկար, երգ, պար ու երկ բերեն։

«Մենք մեռելատուններ շինեցինք եւ մեր գրողներն ու արուեստագէտները, ամէն բանէ անօթի, մեռցնել ու շքեղօրէն թաղել գիտցանք։ Մենք հիւանդանոցներ շինեցինք ու մեր մտքի մարդերը նետեցինք յիմարանոցներու, ծերանոցներու թոքախտաւորներու յարկաբաժիններուն մէջ։ Մենք Աստուծոյ տուներ շինեցինք, ու շատ մը ծոյլեր, անբարոյականացածներ այնտեղ ակմբեցինք որպէսզի ուտեն ու աղօթեն, եւ փողոցին մէջ թողուցինք հայ դասատուն, գրողն ու իրապէս երգողը»։

Մնակեանի նուիրուած յօդուածներէն վերջ, Շէյքսփիրի գաղտնիքին շուրջ եղած թարգմանութիւնը ուշադրութեան արժանի է, թէեւ վերջնական լոյս մը չի ձգեր տակաւին։

Երբ Հայերը լռութիւն կը պահեն ու քանի մը տողերով կը գոհանան, ուրախալի է որ դէթ օտարները գիտեն գնահատել ու ի վեր հանել արժանիքները Օր. Զապէլ Պօյաճեանի, որ Լոնտոն կը բնակի տարիներէ ի վեր։ Գերման գիտուն Տոքթ. Հ. Դ. Շորնի բազմատաղանդ Հայուհիին նուիրած առաջին յօդուածը, լոյս տեսած գեղարուեստական մեծ հանդէսի մը մէջ, հաճոյքով կը յայտնենք որ ամբողջովին հիւրընկալուեր էր մեր հրատարակած Օշական հանդէսին մէջ 1921ին։ Թէոդիկ թարգմանելով հայասէր գիտունին երկրորդ յօդուածը, մեզ առիթը կուտայ ցաւով խոստովանելու թէ՝ մենք գրեթէ լքած ենք այդ պատուական Հայուհին, եւ համակրանքի ու քաջալերութեան փորձ մը չենք ըրած, որուն այնքան արժանի է։

Բարեբախտութիւն է որ երբ գեղարուեստի հրապարակը կը լեցուի ահաւոր աղմուկովը բախտախնդիրներու, արուեստի տաճարին հոգեւին նուիրուած խընկելի դէմքեր կուգան տակաւ առ տակաւ յայտնուիլ թէ՛ մեր մէջ, եւ թէ՛ մանաւանդ յաջողութիւններ տանիլ եւրոպական ու ամերիկեան բեմերու վրայ։ Արուեստագէտներու զաւակ, լուրջ ու գիտակից, խանդավառ ու զգօն, ինչպէս ճանչցանք զինքը երբ Թիֆլիսէն Լոնտոն անցեր էր, Ռուբէն Մամուլեան, իր տարած յաջողութիւններով հաճելի անակնկալ մը եղաւ մեզ։

Թէոդիկի 1926ի Տարեցոյցին մէջ Ն. Պէշիկթաշլեան մեծ դերասան Յովհ. Ալիքսանեանի նուիրած էր ուսումնասիրութիւն մը, որ նորութիւն մըն էր իր տեսակին մէջ։ Այս տարուանին նիւթն է Մառի-Նուարդ դերասանուհին։ Ատիկա թուականներու չոր յիշատակում մը չէ, թատերախաղերու պարզ ցանկի մը ներկայացումը չէ։ Եւ ոչ եւս պատրաստ նիւթերու իրարու ետեւէ թխում մը։ Հարկ է եղած, երկար աշխատանք, խղճմտութիւն եւ մեծ խանդավառութիւն։

Ալեքսանդր Սպենդիարեան թէեւ Արեւմտահայերուս գրեթէ անծանօթ է մնացած, սակայն եղած է մեծատաղանդ թէ՛ երաժշտական քննադատ եւ թէ՛ երգահան։ Արամ Երեմեանի յօդուածը կուգայ մեզ աւելի սիրցնել ու ճանչցնել տալ անոր դէմքը։ Ինչպէս նաեւ Նուպար Յ. Ալիքսանեան նոր տեղեկութիւններով կը ծանօթացնէ երգչուհի Օր. Հ. Թորոսեանը, ու մանաւանդ Գէորգ Եաղուպեանը, որ մեծ յաջողութիւններ տարած է օտարներու մօտ՝ բազմաթիւ անգամներ, եւ ունի մէկէ աւելի արժանիքներ։

ԱՐՍ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՉՈՐՍ-ՀՈՎԵՐԷՆ

«ԳԹԱ՛ ՏԷՐ»

Այն օրէն ի վեր որ բա… ծականի գլուխն անցաւ… տեղծ-փաստաբան մը, … նորութիւն կը ճամբ… մէն օր:

Մարդը կ՚արդարացնէ… նակ տիտղոսները ըն… ըելի յաջողութեամբ: Բան… ծութիւն ու փաստաբան… կրնանք ըսել թէ՝ սերտ… բառու կապուած, գրե… բար լրացնող զբաղումն… կը պահանջեն իմացակա… ընդունակութիւնները: … բանը ճարիչն է ճշմարի… տերու: ընդունիլ տալ, … սահմանուած է մերժուե… է անոր տաղանդը: Իսկ… տեղծը՝ մանուկն է որ… կ՚առնէ, մազ ու մորուք… մկցնէ նոյն ճգիով: կը… ու կը ծախէ պատրանք…

Իր ճանճարը կը… սուտին ուժգնօրէն ճ… մէջ եւ ասով միայն կը… ուի փաստաբանէն: Բայ… քին ալ միացման գիծ… կայութիւնն է, այն… թիւնը որ գիտէ շօշափե… սանելի առարկաները… ցնել, խառնել օդին ու… լութացնել եւ միւս կողմ… թականացնել մտքի պ… ները…

Այս ճրաշագործ յաւ… նը պիտի նշմարեն ամէ… որ կը ճետեւին բարեգործ… տնօրէնին գործունէ… բանաստեղծ-փաստաբան… լիք խառնուրդ մըն է: փաստաբան՝ բանաստե… զու կը թափէ. իբր բան… երբ սկսի տրամաբան… տաբանի պէս, իր ճաւ… կեղծ գոճարներուն փ… իսկականին փայլը (երբ… դիրները կարճատես են… նին բարեսիրական գոր… լութիւն մը, — կեղծը զ… կականի արժէքով…)

Իր այս տնօրինակա… դութեան վերջին փ… գտնէք 31 Թուակիր շրջ… կանի մը մէջ, գաղթակա… Հայաստան փոխադրութեան… սին («Յառաջ», թիւ 800)

կարդացէք անգամ մը… ըսէք.— Յա՞ւ է Հայաստ… ռավարութեան դէմ, … դրամները եւ ոչ միայն… չի տար, այլ յանձնառու… ալ լրիւ չի կատարեր: … զայրո՞յթ: վստահութի… նոր ճանդէպ, խնդրանք… դաքչա՞նք թէ այս բոլոր… գամայն:

Եթէ կարենանք յա… բնորոշել, պիտի ըսեմ թէ… րեգործականի տնօրէն… մարդ էք:

Բայց չպիտի կրնաք… եմ ու պիտի գոճանաք… Համիտի տարեդարձին… պոլսաճայ թերթերու… ները…:

Մ. ԵՐ…

ՔԱՒՈՒԹԻՒՆԸ

Շիքակոյի կառավար… մտադրած է անուշութիւն… ռաքինացնել» ոճրագործ… որ անուշ լեզուն օձը… հանէ։

Եւ այս նպատակին… ձեռնարկած է շինելու նոր… մը, որ օժտուած պիտի ըլլ… դիական պանդոկի մը… խութիւ ներով։ Այնպէս… ջանայ դաստիարակել նա… տարկեալները, որոնց տր… թեան տակ դրուած պիտի… ընդարձակ զբօսարան մ… պիտի կրնան գրել, կարդ… խաղալ եւայլն։

Այնպէս որ, բանտ… յետոյ, եթէ հոն վերադ… կարոտը զանոնք չմղէ նոր… րու, կը նշանակէ թէ կո… են երջանիկ եւ անհոգ… ամէն ձգտում…։

ՄԱՐԻԱՄՆԵՐՈՒ ՀԱՄԲ…

Լուրը նորէն Ամերի… Էնտիանայի կառավարու…

…երին մէջ, եօթներորդ համա-… տեղի ունեցած է բոլոր …ներուն որոնք Մարիամ կը …։ Մրցանակներ տրուած են ա-… փոքր, մեծ, նիհար, գէր … սիրուն, հարուստ, աղքատ … Մարիամներուն, նաեւ այն Մարիա-… ամէնէն հեռաւոր տեղէն … կամ իր հետ բերած է … թիւ նոր Մարիամներ։ …ներին փեսան ըլլալ կարենա-… համար չի բաւեր միայն Ա-… ըլլալ։ Պէտք է նաեւ … ըլլալ ամբողջ խելքով կամ … տոլարով։

…ՔԱՐ»Ի ՓՈՐՁԱ-ՔՈՒԷՆ

…մերիկայի «Պայքար» Թեր-… հարցախուզութիւն մը բացեր էր … ընտրութեան առթիւ, … հարցախուզութիւնը տուած է հե-… արդիւնքը. — Սմիթ՝ … քուէներ 184, որով «Պայ-… ընթերցողներու քուէովը՝ … Ամերիկայի նախագահ հռչակ-… ռամկավար Սմիթը։ … Ամերիկացիներու քուէն՝ … պաշտօնը յանձնեց Հու-…։

…Սմիթ ալ ռամկավար է. բայց … մարդու համբաւ հանած … ինք յուսար որ նախագահա-… պահանջելու համար, … նոր պայքար բանալ Հու-… դէմ, հիմնուելով «Պայ-… ընտրութեան վրայ։

…ՖԵԱՆ ՄԵԿՆԵՑՈՒ…

…լուրը գիպուածով արձանա-… կը տեսնենք տեղիս ռամ-… Թերթին չորրորդ էջին … ծանուցումներու բաժնին … գծագրի մը եւ սափրիչի … գծերուն վրայ, Թերթին ա-… փոքր գիրերով…, մինչ ա-… ծանուցումը՝ ամենին ծանուցա-… էր այն խոշոր գիրերով, ո-… կը գործածուին ռամկա-… մեկնութեամբ…։ …նչո՞ւ այս նոր չափը։

ԱՖՂԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ

Աֆղանիստանէն վերջերս Թուր-… հասած երկսեռ ուսանողները … եւ Անատոլուի լիսէներուն … տեղաւորուած են։ Կրթական … ութեան հարցումին պա-… տասխանելով, լիսէներու տնօրէն-… տեղեկագրած են թէ աֆղան … ուսանողները մեծ հաճոյքով կը … դասերուն եւ իրենց … դասընկերներուն հետ … Թրքերէն խօսելու կը ջանան։ … ուսանողուհիները, երբ օտար … անգլիերէնը նախամեծար … ած են։

…ՒՆԻ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ԱՐԱԲՆԵՐԸ

…Մերսինի քրիստոնեայ Արաբ-… սուրիական հպատակութիւնը … ընտրած ըլլալով հրաւիրուած … մինչեւ յունուար Սուրիա մեկ-…

ԿԵԱՆՔԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

ՀԱՑԻ ՍՈՎԸ

Բոլշեւիկեան բռնութիւններէն, հալածանքներէն եւ սովերէն ազատուելու համար, խումբ մը մարդիկ (հայ, ռուս, Թաթար) Թողեր են իրենց հայրագատները եւ Բագուէն անցեր են Պարսկաստան։

Այդ եկուորները սոսկալի գոյներով կը պատմեն Ռուսաստանի եւ Կովկասի տնտեսական վիճակը։ Այժմէն Երեւանի, Թիֆլիսի, Բագուի եւ ուրիշ կեդրոնական քաղաքներու մէջ սեւ հացի համար պոչ կը բռնեն, իսկ ճերմակ հաց գոյութիւն չունի։

Կովկաս գտնուող զօրամասերը եւ պետական պաշտօնեաները՝ — Ատրբէջանի, Վրաստանի եւ Հայաստանի մէջ չեն նեղուիր, որովհետեւ պահեստի պարէնը ամբողջովին գրաւած են իրենց համար, իսկ քիչ քանակութեամբ ալ համագործակցականներուն են տուած. բայց վերջինները իրենց հասկցած ձեւով կը գասաւորեն եւ ամէնէն առաջ իրենց ծանօթներուն ու բարեկամներուն կը բաժնեն, որոնց մեծ մասը կոմունիստներ են։ Ցաճախ կը պատահի որ ժամերով պոչ բռնողներէն շատերը առանց հացի կը վերադառնան տուն։

Որպէսզի ժողովուրդին ցոյց տան Թէ հացի ճգնաժամը միայն իրենց երկրին մէջ չէ, խորհրդային իշխանութիւնը խորամանկ միջոցներու կը դիմէ եւ իրենց Թերթերուն մէջ կը յայտարարէ որ, Պարսկաստանի մէջ ալ սով է եւ նոյնիսկ Թաւրիզ սեւ հացի համար ամէն օր կռիւներ տեղի կ'ունենան։ Հարկէ, անոնք որոնք անծանօթ են Պարսկաստանին եւ անոր հացի առատութեանը, չեն հաւատար, բայց հաւատացողներ ալ կը գտնուին։

Թիֆլիսէն Պարսկաստան անցնող վաճառական մը, կայարանը խորհրդային Թերթ մը կը գնէ, որուն մէջ այդ մասին գրուած կ'ըլլայ։ Սկիզբները այդ մարդը կը տատանուի եւ կ'որոշէ չանցնիլ Պարսկաստան, բայց երբ իր ընկերը կը համոզէ որ այդ գրուածները սուտ են, որ ինք շաբաթ մը առաջ Թաւրիզ է եղեր եւ այդպէս բան չէ տեսեր եւ չիկրնար ալ ըլլալ. քանի որ Թաւրիզի շտեմարաններու պաշարը տասը տարիէն ալ չի հատնիր, նոյն այդ պարոնը կը շարունակէ իր ճամբան, միշտ կասկածելով սակայն, որ ինքը Թաւրիզ անօթի պիտի մնայ։ Երբ կ'անցնի պարսկական Ջուլֆա, անմիջապէս կ'այցելէ մաքսատան պաշտօնեային եւ կը հարցնէ Թէ ո՞րքան ճիշդ են խորհրդային Թերթերուն գրածները։ Պաշտօնեան կը ծիծաղի վաճառականին ըրած հարցումին վրայ եւ լաւ հիւրասիրելէ յետոյ ճամբու կը դնէ Թաւրիզ։

Այդ վաճառականը երեք ամիսէն աւելի կը վայելէ Թաւրիզի առատութիւնը եւ ամէն օր կը հայհոյէ սուտ լուրեր տարածողներուն։ Իսկ այս նորեկները, երբ կ'անցնին Թաւրիզի փողոցներէն եւ կը տեսնեն բոլշեւիկեան խանութներուն մէջ ճերմակ ալիւրն ու հացը, կ'ապշին ուղղակի եւ իրարու երեսին նայելով կ'ըսեն — «Ռուսաստանը սովի ճիրաններուն մէջ կը գտնուի եւ սեւ հացի համար պոչ կը բռնեն, իսկ այստեղ ճերմակ հաց ու ալիւր կը ծախեն»։

Խե՜ղճ միամիտ մարդիկ, դեռ չեն գիտեր որ, «կարմիր յեղափոխականները» Ռուսաստանի մէջ եղած-չեղած ապրանքները, շաքարը, ծխախոտն ու քարիւղը կը բերեն Պարսկաստան եւ կէս արժէքով կը ծախեն, որպէսզի Պարսկաստանի իրենց պաշտօնեաներուն պարարտ ռոճիկներ վճարեն։

ՍՈՎԸ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԵՒ ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ՄԷՋ

Ղարաբաղն ու Զանգեզուրը նոյնպէս սովի առաջ կանգնած են։ Լեռնային Ղարաբաղի որոշ շրջաններու ցանքերը կարկտահար ըլլալով, այդ շրջանները զրկուեր են ձմեռուան պաշարէն եւ իրենց գոյութիւնը պահելու համար հիմակուընէ դաշտային մասի շուկաներէն պարէն կը բերեն. այդ պատճառով Ղարաբաղի մէջ ցորենի եւ գարիի գինները սոսկալի չափերու են հասեր։ Իսկ Զանգեզուրն ալ սակաւահող ըլլալով, եւ այս տարուան բերքն ալ յաջող չըլլալով, հացի երկու ամսուան պաշար ունի։

Թէ Ղարաբաղի եւ Թէ Զանգեզուրի գիւղացիութիւնը սարսափահար եւ յուսահատ վիճակի մէջ է եւ չիգիտեր Թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ այդ բոլորի վերջը։

*
* *

1922—23ին Ռուսաստան փոխագրուած Նախիջեւանի ազգաբնակչութիւնը (Հայ, Թաթար) սովի պատճառով նորէն կը վերադառնայ իր երկիրը։

Խորհրդային չեկիստնե՛րը նորանոր խաղեր կը խաղան գիւղացիներուն հետ։ Մէկ քանի հոգիի տէրտէրի եւ մոլլայի դիմակ կը հագցնեն, էշերու վրայ հակառակ կը նստեցնեն եւ էշերու պոչերը ձեռքերնին տալով կը պտտցնեն փողոցները։

Ժողովուրդը զզուանքով կրնայ այդ վայրենութիւններուն եւ գիտելէ կը խուսափի։

Ն. գիւղին մէջ ծերունի մը չկրնալով տանիլ այդ վայրագութիւնները, կ'անիծէ եւ կը հայհոյէ. բայց միւս օրը կը ձերբակալեն եւ երեք օր յետոյ կ'արձակեն։

Այս ալ բոլշեւիկեան նոր ձեւի քաջագործութիւն է։

*
* *

Սովի ուրուականը նոր տագնապներու է մատներ համայնավար կուսակցութիւնը։ Նորէն սկսեր են ներքին պայքարները։ Օրինով-Ստալին հակամարտութիւնը որ անկէ առաջ որոշ չափով մեղմացած էր, հիմա նորէն վտանգաւոր կերպարանք է առեր, իր ամէնէն սուր արձագանգները գտնելով Թիֆլիսի մէջ։ Թիֆլիսը ռուսական երկրի ամէնէն զգայուն ջիղերէն մէկը դարձած է։ «Եթէ նորութիւններ կ'ուզես, դիմէ Թիֆլիս», — այսպէս կ'ըսեն այժմ Մոսկուայի մէջ։

Եւ այսպէս է այն միակ պատճառով, որ Մոսկուայի երեք քաղաքական կարեւոր դէմքերը — Ստալին, Օրժոնիկիձէ եւ Ենուկիձէ — հեւաւոր հիւսիսէն սերտ կապեր կը պահեն կովկասեան իրենց ազգակից-գաղափարակիցներու հետ՝ այս վերջիններու օգնութեամբ հիւսիսի մէջ իրենց անձնական պայքարնե՛րը աւելի յաջողութեամբ տանելու համար։

Այո՛, Ռուսաստանի այս տարուան սովն ու Թերեւս ճակատագրական տագնապներու դուռ պիտի բանայ համայնավար կուսակցութեան առջեւ։

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԱՆՈՆՔ ԻՆՁՈ՞Ի ԿԸ ՅԱՋՈՂԻՆ, ԻՍԿ ՄԵՆՔ ՈՉ…

Այս խորագրին տակ, Պոլսոյ Վակըթը կը գրէ.—

Թուրքիա ամէն տեղ ճանչցուած է իբրեւ բնական հարստութիւններով լեցուն եւ սակայն կոյս երկիր։ Այո՛, մեր հայրենիքի ծոցին մէջ գանձեր կան, բայց չենք կրնար օգտուիլ անոնցմէ որովհետեւ օգտուելու ձեւը չենք գիտեր։ Մինչդեռ, Եւրոպացիները գարերէ ի վեր արդէն գիտեն եւ կը կիրարկեն բնութենէն օգտուելու ձեւերը։ Թողունք առաջադէմ ազգերը եւ նկատի ունենանք միայն մեր հարեւանները։

Անցեալները, Կեդրոնական Եւրոպայի Թուղթի եւ խաւաքարտի ընկերութիւն մը իր տեղեկագրին մէջ կը յայտնէր Թէ Յունաստան եւ Պալքանեան միւս երկիրները չունին հարուստ անտառներ, որ Թուղթի շինութեան յարմարին։ Իսկ մասնագէտներու վկայութեամբ յայտնի է որ մեր եղեւնիին նմանը աշխարհի ոչ մէկ կողմը կայ։ Եթէ մեր եղեւնիներուն հարիւրին մէկը միայն շահագործենք, տարեկան 2ուկէս միլիոն ոսկի կրնանք շահիլ։ Մինչդեռ, Պրուսայի բեւեկնի իւղը որ ժամանակին այնչափ յարգի էր օտար հրապարակին վրայ, այսօր չ'արտադրուիր։

Խէժով աշխատիլ ուզող Թուրք արհեստաւորները՝ կարենալ հեգնելու համար մեր երկրին հարստութիւնը՝ ստիպուած են ֆրանսական, ամերիկեան եւ նոյնիսկ յունական խէժ գործածել։

Յունական խէժը ծանօԹ էաշխարհի մէջ եւ նոյն իսկ Թղթաշինութեան վերաբերեալ հրատարակութեանց մէջ կը խօսուի այդ խէժի մասին եւ բաղդատութեան կը դրուի ուրիշ երկիրներու արտադրութեանց հետ։

Այսօր, Յունաստանը ծխախոտի, գորգի եւ նման բազմաթիւ նիւԹերով աչքառու մրցակից մը դարձած է մեզի, օտար հրապարակներուն վրայ։ Բնով ալ չբաւականանալով, իր արտադրութիւններուն մէկ մասը նոյն իսկ մեր հրապարակը կը ղրկէ։

Նաւահանգիստի գործերով զբաղողները, իրաւամբ կը մտահոգուին Թէ Պիրէոնը շուքի մէջ ձգած է Պոլիսը։

Ի՞նչպէս կ'ըլլայ, ուրեմն, որ մեզի հետ բաղդատմամբ աղքատ մեր հարեւանները կը յաջողին, իսկ մենք չենք կրնար օգտուիլ մեր բնական հարստութիւններէն։

Արդարեւ, մինչեւ հիմա շատ մը ձեռնարկներ գլուխ չեն ելած մեր երկրին մէջ։ Հաստատուած գործարաններէն, առեւտրական ընկերութիւններէն եւ նման բազմաթիւ հիմնարկութիւններէն շատ քիչերը կրցած են յարատեւել։

Այս ձախողանքը տեղի տուած է այն սխալ ու տարօրինակ գաղափարին, Թէ մեր երկիրը ընդունակ չէ արդիւնաբերական ձեռնարկներու։ Այս գաղափարին մէջ կը յամառին մանաւանդ անոնք, որոնք դրամ տուած են կործանուած ընկերութեանց։

Այնպէս որ, այսօր ո եւ է ձեռնարկու երբ շիման մէջ մտնէ դրամատէրներու հետ, յիշեալ դառն օրինակներուն պատմութիւնը կը լսէ եւ ակներեւ վարանումով կ'ընդունի։

Արդիւնաբերական ձեռնարկներու մէջ միայն բարեացակամութիւնը չի բաւեր, անհրաժեշտ է նաեւ մասնագիտութիւն ունենալ։ Եթէ ետ մնացած ենք մեր հարեւաններէն, պատճառն այն է որ կարեւորութիւն չենք տուած մասնագիտութեան։

Ազատագրումէն առաջ, կային «քափիթիւլասիոն»ները որոնք կը մեռցնէին ամէն ձեռնարկ։ Թուրք ազգը շատոնց ազատած է այդ շղթաներէն։ Սակայն այդ Թուականէն յետոյ հիմնուած գործարաններ ալ կան, որ դադրած են գործելէ։ Պատճառը՝ մասնագիտութեան չհետեւիլն է։ Դեռ նոր են կարգ մը գործարաններ, որոնք հիմնուեցան, առանց տեղը եւ ջուրը նկատի առնելու։ Ասոնց մասին շրջող ըսի բսաւները օրինակներ լեցուցին Թերթերու մէջ։

Թրքական հաստատութիւն մը, որ մեծ քանակութեամբ Թուղթ եւ խաւաքարտ կը սպառէ, ներկայիս կը ծրագրէ Թուղթի գործարան մը հիմնել Ռոկեզչիւրի եղերքը, 60—65,000 ոսկի ծախքով։ Անհրաժեշտ է որ մասնագէտներու օժանդակութեամբ կատարուի գործը, որպէսզի չձախողի։

ԵՐԵՒԱՆԻ ԹՐՔՈՒՀԻՆԵՐԸ

Երեւանի Թրքական ինշամեայ դպրոցի աշակերտուհիները լսելով Թելագրութիւններ քօղի մասին, միաձայնութեամբ որոշեր են հանել իրենց քօղերը եւ առանց քօղի տուն գացեր են։ Ինշամեայ դպրոցին մէջ ուսում կ'առնեն 14-20 տարեկան երեք հարիւր աշակերտներ։

Երեւանի Թուրքերէն «Ջանգի» Թերթը կը հրաւիրէ Երեւանի բոլոր Թրքուհիները հանել իրենց քօղերը։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՆԻՍ. — Հ. Մ. Միութեան երկրորդ դասակարգի ֆութպոլի ախոյեանական հինգերորդ մըրցումը տեղի ունեցաւ նոյ. 6-ին «Սթատ Մինիսիփալ»ի մէջ, նոյն դասակարգի խումբերէն «Էթուալ Սփորթիվ տը Մանթոն»ի հետ։

Խաղը սկսաւ մեր յառաջապահներու յարձակումով, եւ հազիւ 5 վայրկեան անցած, Շապուհ Յովնանեան, յաջողեցաւ կեդրոնէն մինչեւ հակառակորդ բերդը տանիլ գնդակը, ծափերու մէջ։ Քիչ վերջ երկրորդ մըն ալ նշանակեց Գեղամ Քիթապճեան։ Բ. Կիսախաղին հակառակորդը շահեցաւ իր միակ նշանակէտը։ Խաղի վերջաւորութեան Հ.Մ.Մ. կոլ մը եւս նշանակելով, յաղթական հռչակուեցաւ 1ի դէմ 3 նշանակէտով։ Բ. Տ.

ԱԶԴ

Հ. Յ. Դ. Եգիպտոսի Շրջանանային ժողովի որոշումով Տելեմաք Թիւթիւնճեան, Յակոբ Նալպանտեան եւ Վահան Գասապեան հեռացուած են Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերէն։

«Դրօշակ», Նոյեմբեր, 1928

ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (71)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VII

…ժանի մը վայրկեան սառեցուց … մահուան տպաւորութիւնը, … անցաւ, բայց Թողուց այն-… սարսափելի ճնշում մը որ …ելու պէտքն զգաց անկէ ա-… համար։ Միայն այն ա-… հասկցաւոր մինչդեռ յուսահա-… թեան ենթակայ կը կարծէր … ինք, ինչպէս միշտ կը յուսար։ —Մարգարի՛տ, Մարգարի՛տ, … գիշեր պիտի խօսիմ քեզի … պիտի ըսես Թերեւս որ լռեմ … բան մը չըսեմ, սպասեմ, … եմ, բայց ես վատ ըլլալ չեմ … մարդ ըլլալ կը փափաքիմ։ … 4ին Պ. Կարբոնիի պիտի …։

Արդարեւ ժամը 4ին Մարգարիտ դրան առջեւէն անցաւ, բայց չկրցաւ կենալ. չկրցաւ դուռը զարնել։ Անցաւ, բայց չկրցաւ կենալ, չկրցաւ դուռը զարնել։ Անցաւ՝ վերջը վերադառնալ մտադրելով, բայց համոզուած էր որ պիտի չկարենար տեսակցիլ կնքահօր հետ։

Երկու օր եւ երկու գիշեր անցան այսպէս, յարափոփոխ որոշումներու պայքարին մէջ, որոնք յուզուած ալիքներու կը նմանէին։ Կեանքին եւ սովորութիւններուն մէջ բան մը փոխուած չէր Թուեր։ Ուսանողներուն դասեր կու տար, կը կարդար, կ'ուտէր, Մարգարիտի պատուհանին տակէն անցնելով կը ժպտէր երբ կը տեսնէր։ Բայց Ցատանա գիշեր առեն կը լսէր Անանիայի սենեակին մէջ քալելը, բակ իջնելը, դուրս ելլելը վերադառնալը, պտըտիլը, բարի պառաւը զինք հիւանդ կը կարծէր։

Ի՞նչ բանի կը սպասէր. ի՞նչ կը յուսար։

Վերադարձած օրն ան վաղորդային, ֆոնթիցի մէկու մը գուիհէն անցնիլը տեսնելով՝ մահու չափ գունատեցաւ։

Այո, բանի մը կը սպասէր… սոսկալի բանի մը կը սպասէր, մօրը կրկին փախած ըլլալու լուրին։ Կը տեսնէր վատութիւնը, բայց պատրաստ էր միանգամայն կատարելու սպառնալիքը. «Եւտեղ պիտի գամ, քեզ պիտի սպաննեմ եւ ինքնասպան պիտի ըլլամ։» Երբեմն կը կարծէր որ իրական չէր մօրը հետ ունեցած տեսակցութիւնը, այլ կնոջ տան մէջ ուրիշ մէկը չկար։

Վերադարձին երկրորդ գիշերը լսեց Ցատանայի մէկ հէքեաթը, զոր կը պատմէր դրացի տղու մը. «Կինը կը փախէր, կը փախէր միշտ գամբեր նետելով, որոնք հետզհետէ կը բազմապատկուէին եւ կը ծածկէին դաշտը։ Ետեւէն կը վազէր, սակայն չէր կրնար բռնել, որովհետեւ գամերը կը ծակծկէին ոտքերը…»

Ինչ՛ աղեկէզ հաճոյք պատճառած էր այդ հէքեաթը Անանիային՝ երբ մանուկ էր, մանաւանդ Թողլքումին յաջորդող օրերուն։ Այդ գիշեր երազեց որ ֆոնթիցին մօրը փախուստին լուրը բերած էր, Թէ կը հետապնդէր մայրը գամերով ծածկուած դաշտի մը մէջէն… Ահա կը տեսնուի հորիզոնին վրայ. քիչ ատենէն պիտի հասնի եւ պիտի սպաննէ բայց կը վախնայ, կը վախնայ… որովհետեւ Ոլին չէ, Ցատանայի Պ. Կարբոնիի մօտ գացած ատեն գուիհէն անցնող հովին է…։ Անանիա կը վազէ, կը վազէ, գամերը չեն մնասեր, սակայն կ'ուզէր որ ծակէին ոտքերը … Ոլի հովիւի փոխուած կ'երգէ, ահա կը հասնի գրեթէ, մահուան ցուրտը կը սառեցնէ զինք…

Արթնցաւ պաղ քրտինքով ծածկուած, սիրտը չէր բաբախեր, լացաւ բուռն յուզումէն։

Երրորդ օրը Մարգարիտ զարմացած Անանիայի անտարբերութենէն՝ հրաւիրեց տեսակցութեան մը։ Անանիա գնայ, պատմեց պտոյտները, գգուեց աղջիկը եւ Թողուց որ ան ալ փայփայէ զինք, ինչպէս պարտասած ճամբորդ մը կը Թողու որ հովը գգուէ զինք ճամբուն եզերքը, ծառի մը հովանիին տակ նստած։ Բայց չկրցաւ բառ մը ըսել զինք լափող գաղտնիքի մասին։

*
* *

«18 սեպտ. ժամը գիշերուան 2,

«Մարգարիտ,

«Ճամբաներու մէջ յիմարաբար Թափառելէն ետք ահա տուն կը վերադառնամ։ Ինծի կը Թուի Թէ պիտի խենդենամ մէկ վայրկեանէն միւսը։ Այս վախը զիս կը մղէ քեզ խոստովանելու,— երկար ու անպատում անորոշութենէ մը ետք — զիս սպաննող ցաւը։ Կարճ կապեմ։ Մարգարիտ դուն գիտես Թէ ես ով եմ. մեղքին զաւակը, ծնած աւելի դժբախտ քան Թէ յանցաւոր մօրմէ մը։ Ծնած եմ սարսափելի աստղի մը տակ եւ քաւելու եմ յանցանքներ, որոնք իմս չեն։ Անգիտակից տխուր բախտիս, մըղուած ճակատագրէն՝ ինծի հետ քաշեցի անդունդին մէջ, ուրկէ երբեք դուրս պիտի չկարենամ գալ, այն արարածը զոր սիրեցի երկրի մէջ ապրող բոլոր էակներէն աւելի։ Քե՛զ Մարգարիտ… Ներէ՛ ինծի, ներէ՛։ Այս է անսահման վիշտս, զարհուրելի խղճի խայթը որ զիս պիտի տանջէ եթէ ապրիմ սակայն… Մտի՛կ ըրէ, մայրս ողջ է, մեղաւոր եւ վշտալի գոյութենէ մը ետք՝ ահա յարութիւն կ'առնէ, ուրուականի մը նման կը կանգնի իմ առջեւ։ Թշուառ մըն է, հիւանդ, ցաւէն ու զրկումներէն պառաւցած։ Իմ պարտականութիւնս է, դուն ալ կ'ըսես այս պահուս ատիկա, փրկել զայն։ Որոշեցի ապրիլ մօրս հետ, աշխատիլ ապրեցնելու համար, զոհել նոյնիսկ կեանքս՝ պարտականութիւնս կատարելու համար։»

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀԵԹՈՒՄ

Նոր դահլիճը խորհրդարանին պիտի ներկայանայ հինգշաբթի։ Մինչեւ այդ օր դահլիճը քանի մը անգամ նիստ գումարելով պիտի պատրաստէ նախարարական յայտարարութիւնը։ Փուանքարէ կը յուսայ 350 քուէ ստանալ։

Ընկերվարական կուսակցութեան խորհրդարանային խմբակը կիրակի օր նիստ գումարելով, որոշեց բացարձակ ընդդիմադիրի դերին մէջ գտնուիլ նոր կառավարութեան հանդէպ։ Թուէարկուած բանաձեւին մէջ ընկերվարականները կ'ըսեն թէ իրենք պատրաստ են առանձին ստանձնել իշխանութիւնը եւ ուժ տալ ռամկավար բարենորոգումներու, սակայն չեն կրնար գործակցիլ կառավարութեան մը, որ «պլոք նասիոնալ»ի վերակազմութիւնն է։

Նոր դահլիճին անդամները, բացի քանի մը բացականերէ, Փուանքարէի կողմէ Հանրապետութեան նախագահին ներկայացուեցան կիրակի գիշեր։ Էլիզէի պալատէն դուրս ելած ատեն. Փուանքարէ յայտարարեց.

— Տագնապը յատուկ երկնցուցի, որպէսզի կազմուածը ըլլայ Զինադադարի դահլիճ։ Կը յուսամ թէ կուսակցութեանց միջեւ եւս զինադադար մը պիտի ըլլայ։

ՍՈՒՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԱՅԻՆ ՎԷՃԸ

«Թայմզ»ի Փարիզի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Ֆրանսայի արտաքին նախարարութեան մէջ շատ կարեւորութիւն չեն ընծայեր Պոլսոյ «Միլլիյէթ» թերթին Սուրիոյ ֆրանս. իշխանութեանց դէմ ըրած ամբաստանութեանց։ Ֆրանսայի հոգատարութեան ենթակայ շրջանին հիւսիսը կայ վիճելի փոքրիկ հողամաս մը, իրաւարարութեամբ յանձնուած Ֆրանսայի, զոր սակայն Թուրքերը չեն պարպեր։ Խնդրոյ առարկայ հողամասը ենթակայ է Քիւրտերու արշաւանքին, որովհետեւ մաս կը կազմէ Քիւրտիստանի եւ Թուրքերը ֆրանսական գրաւումին ենթակայ հողամասէն վտարած էին տեղւոյն Քիւրտերը։ Ցեղապետ Հաճօ այդ Քիւրտերուն նշանաւորներէն է։ Ֆրանսական կառավարութիւնը բոլորովին ազատ եւ անպատասխանատու մարդ մը կը նկատէ զայն։

Ֆրանսացիները չեն կրնար արգիլել զայն արշաւելէ Թուրքերուն դէմ, որոնց իրաւունքը չեն ճանչնար վիճելի հողամասին վրայ։ Սակայն երբեք պաշտօնապէս չեն ճանչցած զայն կամ ոեւէ պաշտօն յանձնած անոր։ Ֆրանսա երբեք պատասխանատու չէ սահմանային այն դէպքերուն, որոնց մասին կը գանգատին Թուրքերը։

⁂ Սուրիոյ թերթերն ալ կը գրեն.—

Սահմանային պահակազօրքի ֆրանսացի հրամանատար գնդապետ Արմանի եւ Թուրքիոյ կողմէ հազարապետ Միւմթազ պէյի նախագահութեամբ, չորս ֆրանսացի եւ հինգ Թուրք սպաներ Քիլիսի մէջ ժողով մը գումարած են՝ վերջերս սահմանի վրայ պատահած դէպքերուն, եւ ոճրագործներու փոխանակութեան խնդրով զբաղելու համար։ Այս ժողովին մէջ տրուած են կարգ մը որոշումներ, այսպէս՝

1.— Սահմանին վրայ դէպքեր յարուցանող հրոսախումբերու դէմ ընկերակցաբար դիմադրելու համար, ընդունուած է 1921 հոկտ. 20ին Էնկիւրիի մէջ կնքուած պայմանագրութեան 12րդ. յօդուածին գործադրութիւնը, և այդ հրոսախումբերը հետապնդելու համար երկու երկիրներու ուժերու համագործակցութիւն որոշուած է։

2.— Հասարակ ոճրագործները պիտի վերրդարձուին իրենց ոճիրին վայրը։

3.— Թուրքերը բողոքած են որ սահմանին վրայ մաքսային տնօրէնութեան կողմէ պաշտօնեաներուն տրուած հրամանները չեն գործադրուած։ Ֆրանսացիները խոստացած են այս հարցը մարզպանութեան ներկայացնելով քննել եւ վերջնական կարգադրութիւն մը ընել։

4.— Սահմանի ապահովութիւնը խանգարող հրոսախումբերու հետապնդման գործակցող ֆրանքօ-թուրք յանձնաժողով մը պիտի կազմուի։

Ամերիկեան դրամագլուխը Թուրքիոյ մէջ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ ամերիկեան սեղանաւորական զօրաւոր խմբակ մը կ'ուզէ գործակցիլ Թուրքիոյ ջնջուած Րէժիի վարչութեան եւ ստանձնել ծխախոտի մենաշնորհը։ Այս նպատակով դիմում եղած է Թուրք կառավարութեան։ Ամերիկեան խմբակը առաջարկած է կառավարութեան 120 միլիոն ոսկիի փոխատուութիւն մը ընել, յետոյ ամէն տարի ալ 25 միլիոն ոսկի տալ։ Խմբակին ներկայացուցիչները գացած են Էնկիւրի եւ ելմտական գործավար Սարաճ օղլու Շիւքրի պէյի հետ տեսակցելով կարգ մը կէտեր ճշդած են։ Ամերիկացիները կը խոստանան ամբողջովին Թուրքերէ կազմել իրենց պաշտօնէութիւնը եւ դիւրութիւններ տալ ծխախոտի մշակներուն։

Կառավարութիւնը որոշած էր Ծխախոտի Վարչութենէն գալիք հասոյթը յատկացնել պետական դրամատան հիմնադրամին։ Այս հիմնադրամին համար 150 միլիոն ոսկիի պէտք կայ, սակայն։ Րէժին առաջարկած է նոյն գումարը փոխ տալ կառավարութեան ամերիկեան խմբակին գործակցելու պայմանով։

Այս առթիւ, Ծխախոտի Վարչութեան առաջարկին մէջ կարգ մը փոփոխութեան ծրագիրներ կան նաեւ պաշտօնեաներու ներկայ ցուցակի մասին։

⁂ Ամերիկեան ուրիշ խմբակ մը դիմած է Պոլսոյ Քաղաքապետութեան եւ կարգ մը առաջարկներ ըրած, հացը երկու ղրուշ աժանցնելու մասին։

Եմնայի հրաբուխին աւերները

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ Եթնայի բորբոքումը ուժգնօրէն կը շարունակուի, հետզհետէ աւելի վրդովիչ դառնալով։ Երկաթուղագիծը եւ Մասքալիի կայարանը ամբողջովին թաղելէ վերջ, լաւայի ճակատը այժմ կը սպառնայ ծովեզերքի մեծ ճամբուն։ Նունցիաթա եւ Րիփոսթօ քաղաքները արդէն զրկուած լոյսէ եւ ջուրէ, շատ տագնապալի կացութեան մը մատնուած են։

Լաւայի հեղեղին լայնութիւնը այժմ կը հասնի հինգ քիլոմէդրի, իսկ բոլորովին վնասուած հողամասերուն տարածութիւնն է աւելի քան 29 քառակուսի քիլոմեդր։

Մասնագէտներու հաշիւով, ներկայիս՝ վնասները 500 միլիոնէն մէկ միլիառ լիրէթի կը հասնին։ Քարապա գիւղը հիմա բոլորովին լաւայի տակ մնացած է եւ հրամայուած է անմիջապէս պարպել Սթրատա գիւղը։

«Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՕՐ»Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

24 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1928 ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՕՐ

Ձեռնարկուած է տալ հանդէս մը ճոխ յայտագրով

Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն եւ կուսակցութիւններէն նկատի առնել այդ օրը՝ խաչաձեւումներու տեղի չտալու համար։

կարգադիր յանձնախումբ

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ժուանվիլի մասնաճիւղին կողմէ

1 Դեկտ. Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Թէթ-Նուարի հանրածանօթ սրահներուն մէջ, 20 Quai Beaubourg, Joinville-le-Pont.

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Պ. Մ. Դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովը՝ այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 Rue de la République Գրադարան Ընթերցարանին մէջ։ Կը խօսի՝ ընկ. Հիւսեան։ Նիւթ՝ Բոլշեւիկներու մէջ յառաջ եկած ընդդիմադիր հոսանքները։»

Տեսինի Վրէժ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այսօր ժամը 4ին Քաֆէ Մարմինիոն։ Կարեւոր օրակարգ։

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԲՆԱԿԱՐԱՆ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

երեք սենեակնոց բնակարան մը կը փնտռուի Պիւթ Շոմոնէն քառէ, կամ կառ տը լ'էսթի եւ կառ տիւ նօրի մօտակայ արուարձաններուն մէջ (ի հարկին 5–6 սենեակնոց փավիյեօն)։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

ՅՈՒՆԱՀԱՅ ՏԱՐԵԳԻՐՔ

Գ. ՏԱՐԻ - 1929

Նոյեմբեր 15ին հրապարակ կ'ելլէ ՅՈՒՆԱՀԱՅ ՏԱՐԵԳԻՐՔԻ Գ. տարուան հատորը, գրական, գեղարուեստական, ազգային եւ պատմական բովանդակութեամբ, հաճելի մանրավէպերու եւ զուարճալիքներու բաժիններով ու գեղարուեստական գեղատիպ նկարներով։

ԷՋ 450, ԳԻՆ 75 ՏՐԱԽՄԻ

Ընթացք կը տրուի միայն կանխիկ ապսպրանքներու։

Հասցէ՝ Journal «Nor Or», Rue Vouli 20, Athènes, Grèce.

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ այսօր երեքշաբթի իրիկուն ժամը 10–11, Առողջապահութիւն (Տօքթ. Պալասանեան)։

Իսկ հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30–5 հայերէն (Մ. Նաթանեան)։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ ընդհ. ժողովը՝ այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին։ Կարեւոր օրակարգ, զեկուցում, եւն.։ Ներկաներու որոշումը պարտադիր է բացականերուն։

Կ'ուզուին ոսկերչի գործաւորուհիներ։

Անմիջապէս դիմել՝ Կարապետեանի, 8 Rue Rampal, Պէլվիլ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, Կ. Կ.— 35 ֆր.։ Սկըսանք ղրկել Կ. Պ.ի։

Իսսէլ, Խ. Գ.— 35։

Իսի-լէ-Մուլինօ, Յ. Գ.— 35։

Ալժէր, Ղ. Բ.— 35։ Սկսանք ղրկել։

Քիրմանշահ, Ն.— 1 անգ.։

Կրան Սէր, Պէզ.— 70 ֆր.։

Լիոն, Մ. Ա.— 50։

Սէն Թ'ռւէն, Ա. Տ.— 35։

Վալանս, Գործ.— 216։

Լանսէյ, Ս. Ճ.— 35։

Սէն Թ'էթիէն, Տիկ.Հ.Ժ.—105։

ՕԳՏՈՒԵԼՈՒ ԱՌԻԹ ՄԸ

ԹԷԼԷՄԷ ՃԵՐՄԱԿ ՊԱՆԻՐ

Միայն երկու շաբաթուան համար։ Քիլոն՝ 10 ֆրանք։

Մեծաքանակի համար մասնաւոր զեղչ։ Դիմել՝ KHATCHIKIANի, 65 Rue Ste. Anne, Paris (2e). Թէլ. Central 76-64։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Կեսարիոյ Սաճըլ գիւղէն Գրիգոր Սէֆէրեան, մօր անունը Եղսա, եղբայրը Ռուբէն։ 1910ին մեկնած է Ամերիկա եւ մինչեւ տարագրութիւն կը թղթակցէր։ Իմացնել իր մօրեղբօր Ալիքսան Տօնիկեանի, Créoux-les-Bains, Basses Alpes, France. Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Հայկական սեծ եղեռնէն ի վեր կորսնցուցած եմ երկու քոյրերս Սեբաստիոյ Տուզասար գիւղէն Պեղիկ 24, Կիւլիզար 16 տարեկան։ Վերջերս տեսնուած են Սուրիոյ շրջանը։ Իմացնել՝ Sukias Keusseian կամ Kahouedjian, 3 Rue Aristide Bergès. Lançey Isère. France.

Նուէր լուր տուողին։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարակի։ Մասն. լապոռաթուար։ Խորհրդակցութ. ամէն օր 9–12, 2–8, Կիրակի 9–12։

Ա Զ Դ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Հ.Կ. ԽԱՉԻ

Կ. Վարչութիւնը պատիւ ունի յայտնելու ի գիտութիւն հայ հասարակութեան, որ համաձայն պատգամաւորական ժողովի որոշման իր մասնաճիւղերը ձեռնարկած են տարեմուտի երեկոյթներ տալու առաջիկայ Դեկտեմբեր 31ի գիշերը Փարիզի, Լիոնի, Վալանսի, Տեսինի, Վիէնի, Կրընոպլի և Կարտանի մէջ։

Խաչաձեւումները կանխելու համար կը խնդրենք յիշեալ վայրերու ազգային կազմակերպութիւններէն նկատի առնել այս յայտարարութիւնը։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խ. Կ. Վարչութիւն

Վարձու է վաճառատուն մը դիւրամատչելի պայմաններով առանց բըփրիզի, ամէն գործի յարմար։ Դիմել՝ Mr. Herferի, 341 Rue des Pyrénées, Փարիզ։

Վարձու է յարկաբաժին մը երեք կահաւորուած սենեակներով կամ 2 սենեակ կահաւորուած եւ մէկ առանց կահաւորութեան։ Խոհանոց, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն։ Դիմել՝ 10bis Rue des Trois Champtiers, Chaville (S. et O.).

Ա Զ Դ

Ֆրանսական բանակին հայ կամաւորներու ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ, պատուոյ դաշտին մէջ ինկող մեր սիրելի ընկերներուն հոգւոյն համար հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Նոյեմբեր 18ին, ժամը 10ին, հայ եկեղեցւոյն մէջ, 15 Rue Jean Goujon, Փարիզ։ Կը խնդրուի հայ ընկերակցութիւններէն ներկայ ըլլալ այս արարողութեան։

(Կնիք)

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

14 NOVEMBRE 1928

...ՏԱՐԻ ԹԻՒ 803

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՈՒ ԽՕՍՔ

ՆԻՍԻ ԴԷՊՔԻՆ ԻՄԱՍՏԸ

...քիչ անդին պիտի կարդաք մանրամասնութիւնները Նիսի ...ին, որուն առաջին լուրը տուինք երէկ։

...կը հետեւի թէ Մուսթաֆա Քէմալ մինչեւ արտասահման ...ած է իր թաթը, ոչնչացնելու համար Թուրք ընդդիմադիր...ները, որոնք այսպէս կամ այնպէս անհանդուրժելի կը պատ...ն իրեն։

Միայն մէկ դասակարգի կամ կուսակցութեան չեն պատ... քէմալապետութեան հակառակորդները։ Արդէն մեր հաս... իմաստով քաղաքական կուսակցութիւն չկայ Թուրքե... մէջ։ Անոնց շարժումները աւելի շատ կապուած են ան... քան սկզբունքներու հետ։

Այս պատկերը կը ներկայացնեն մասնաւորապէս Թուրք ...դիմադիրները։ Անոնց գլուխը ջախջախուեցաւ երկրին մէջ, ...ազան առիթներով։ Լախտի հարուածը տրուեցաւ Իզմիրի ...ափորձին ատեն, երբ կախուեցան խումբ մը խոշոր դէմքեր՝ ...թիհատի շքախումբէն, — Ճավիտ, Ճանպօլատ, Շիւքրի, ...դ. Նազըմ, Գարա Քէմալ (կտոր-կտոր) և ուրիշներ։ Մահուան ...ինքներու մէջ կը սպասէին քանի մը հոգի ևս,—Գարապէքիր ...գիմ, «Հայաստանի յաղթականը», Րէֆէթ եւ Ալի Ֆուատ ...ները եւլն.։ Մանաւանդ առաջինը հազիւ ազատեցաւ ...յին պաշտպանութեան գործավար Ֆէվզի փաշայի շնոր..., որ յատկապէս Իզմիր փութացած էր, իր բարեկամը փրկե... համար։

Անկախութեան ատեաններու սարսափին տակ, չոքեցաւ ... ընդդիմադիրներուն մէջքը՝ Թուրքիոյ մէջ։ Բայց անոնք ...արտասահման կը գտնուէին, 150 ծանօթ ցանկէն մինչեւ ... ու նոր Իթթիլաֆականներ եւ Իթթիհատականներ, Նախկին ...պարներ եւ պաշտօնատարներ, նոյն իսկ դժգոհ քէմալա...ներ, սկսան իրարու մօտենալ, եւ ելք մը փնտռել։

Անձնական եւ կուսակցական նկատումները, քինախնդրու...ները եւ քիչ մըն ալ քաղաքական համոզումներ ճամբայ ...ած են մերձեցման, Ռումանիա, Յունաստան, Սուրիա, ...նսա եւ Եգիպտոս ապաստանած փաշաներու եւ պէյերու ...մբ։ Անոնք իրարու միս ուտելով եւ իրար վարկաբեկելով ...նդերձ, համաձայն կ'երեւան մէկ ծրագրի շուրջ— վերահաս...տել սուլթան-խալիֆայութիւնը, ուրիշ խօսքով՝ Օսմանեան ...պրութիւնը։ Այս գոյնզգոյն խմբակցութեան մէջ կը գտնուին ...ոդ պահպանողականներ, հօճաներ ու մօլլաներ, ջարդարար ...համիտական տարրեր, ինչպէս եւ քիչ-շատ անցեալէն ...տուած» մարդիկ, եթէ կարելի է հաւատալ այսպիսի հո...խութեան մը։

...կը թուի թէ վերջերս մասնաւոր գործունէութիւն մը կը ...ցնէին այս մարդիկը — միշտ արտասահմանի մէջ։ Անոնց ...նչման գլխաւոր աղբիւրը՝ Թուրք մեծամասնութեան ամ...յին տրամադրութիւնն է, որ կրնայ բռնկիլ մէկ լուցկիով, ...աւանդ Մ. Քէմալի պարտադրած աննախընթաց փոփոխու...ներէն յետոյ։ Անշուշտ յոյս չեն կրնար դնել ժողովրդա... պետութեան կամ յեղափոխութեան վրայ, քանի որ ...քիոյ մէջ բոլոր մեծ շարժումները յաջողած են պետական ...ուածով, կամ զինուորական յեղաշրջումով։ Ատոր համար ...անոնք նոյն իսկ օտար միջամտութիւն կը մաղթեն, որպէս ...կարենան ձեռք անցընել իշխանութիւնը։

Քէմալականները լրտեսական ցանց մը ունենալով ամէն ..., մինչեւ իսկ ընդդիմադիրներուն մէջ, ապահովաբար տեղ... են ամբողջ անցուդարձին։ Որքան գիտենք, անոնք վեր...յստուկ մարդիկ ալ ղրկած են Թուրքիայէն, մասնա...պէս Ֆրանսա եւ Սուրիա։ Թուրք ուսանողներ կը լրացնեն ...ը։ Դեռ վերջերս Փարիզ եկան երեսփոխաններ Ֆալիհ ...ի եւ Եուսուֆ պէյերը, իբրեւ թէ պետական պաշտօնով։ ...նի գործակալներ երեւցած են մանաւանդ հարաւ...Ֆրանսայի մէջ, ուր կը գտնուի աքսորական խալիֆան։ ...եւ եթէ հարուածը իջաւ կիւմիւլճինացի Իսմայիլ Հագգը ...գլխուն, անշուշտ պատճառը այն է որ, Թուրքիոյ հին ...ր վարիչները շատ լաւ կը ճանչնան Նախկին Իթթիհա...նը, իբրեւ ճարպիկ դաւադիր եւ ոխերիմ թշնամի ներկայ ...նութեան։ Քանի մը անգամ գոյն փոխած, կախաղանէն ... ազատած, բայց միշտ քաղաքական-դաւադրական գոր... հետամուտ եղած է կիւմիւլճինացին։ Իսկ Մ. Քէմալ չի ... հանդուրժել, քանի ողջ կը մնան այսպիսի տիպար...։

...թէ առաջին անգամ է որ Թուրք մը քաղաքական մա...րձ կը կատարէ Եւրոպայի մէջ։ Տարիներ առաջ, այդ... ձեռնարկ մը կատարուեցաւ անգլիացի Պրքըստընի վրայ, ...քաններու մէջ։ Յետոյ, դաւադրական ծրագիր մը կար Պ. ...-Նուպարի դէմ (մածունով թունաւորելու պատմութիւնը)։

... դէպքը ցոյց կուտայ թէ՝ այս ասպարէզին մէջ ալ ... յառաջդիմութիւն կատարած են Թուրքիոյ նոր վարիչ..., ատրճանակ պարպել տալով Եւրոպայի պողոտաներուն ...։

Իսկ ամբողջ դէպքին իմաստը այն է թէ՝ կռիւը պիտի շա...ակուի հին եւ նոր Թուրքերուն միջեւ, մինչեւ որ վերջնա... ջնջուի մէկը կամ միւսը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

«Յուսաբեր» քրտական շարժումին նուիրուած խմբագրականի մը մէջ կը գրէ. (3 նոյ.)

—«Քիւրտիստանէն ստացուած վերջին տեղեկութեանց համաձայն, վերջերս բազմաթիւ յարձակումներ տեղի ունեցած են նաեւ Տէրսիմի դէմ։ Կառավարական զօրքերը չեն կրցած, սակայն, երկրին ներսերը թափանցել, ուստի իրենց գազանութեան զոհ բերած են լեռան ստորոտը փռուած գիւղերը՝ սպանութեան, բռնաբարութեան եւ աւարի տալով ժողովուրդն ու անոր ստացուածքը։

Իսկ Սասունի ... մասը բոլորովին անկախ է։ Մէհմէտ Ալի Եօնուսի դէմ ձեռնարկուած զինուորական գործողութիւնները անհետեւանք անցած են։ Կառավարութիւնը փափաք յայտնած ըլլալով բանակցիլ Ալի Եօնուսի հետ, այս վերջինը իր ազգականներէն մէկը կը ղրկէ, որ, սակայն, Թուրքերու կողմէ տեղն ու տեղը կը սպաննուի։

Այս ժլատ տեղեկութիւնները կուգան վկայելու, որ քրտութեան հակաթուրք տրամադրութիւնները դէպքէ դէպք կը տարածուին ու կը խորանան՝ վաղը, պատեհ առիթին, շարժման՝ ընդհանուր եւ համաքրտական կերպարանք տալու համար։

Անկասկած է, որ Էնկիւրին ամէն փորձ պիտի ընէ, ջլատելու համար քրտական շարժումը ոչ միայն ներսէն թրքահպատակ Քիւրտը Քիւրտին դէմ հանելով, այլ եւ դուրսէն՝ օտարահպատակ Քիւրտը օտարին դէմ հանելով։ Մինչդեռ քրտութեան շահը հոն է, որ համայն քիւրտ ժողովուրդը— ըլլայ երկրին մէջ, ըլլայ անոր սահմաններէն դուրս— մէկտեղէ իր ուժերը եւ ազգովին ու հաւաքաբար ծառանայ իր ամէնէն մահացու թշնամիին՝ Թուրքին դէմ։

«Պախմէ ռումէ Թունայ». (Թուրքին հաւատալ չըլլար),— քրտութեան այս փրկարար նշանաբանը տարածողները ոչ թէ Քիւրտերը, այլ իրենք Թուրքերը պիտի ըլլան։ Որովհետեւ ամենէն լուսաւոր Թուրքն իսկ վերստին նոյն Թուրքն է, դաժան ու դաւադիր։ Թուրքը կը շոյէ՝ գինաթափելու համար, ու կը գինաթափէ՝ իսպառ բնաջնջելու համար իր հպատակութեանը մէջ ապրող բոլոր այլացեղ եւ այլալեզու ժողովուրդները։»

ՆՈՐ ՏԱՌԵՐՈՒՆ ՀԱԿԱՌԱԿՈՂՆԵՐԸ

Իզմիրէն կը հաղորդեն թէ «Երլտըրըմ Քէմալ» դպրոցի աշակերտներէն Րէճէպ, Տարիւլ-իրֆանի ուսուցիչ Քէնան եւ փաստաբանական կաճառի նախագահ Ն քարտուղար Իսմայիլ ձերբակալուած են, նոր տառերուն դէմ քարոզութիւններ ըրած ըլլալով։

Ըս յէ գատ, ձերբակալուած է նաեւ օշարակավաճառ Գատրի, կառավարութեան դէմշարժումներ ըրած ըլլալուն համար։ Գատրիի դէմ օրինական հետապնդումի ձեռնարկուած էյալըդէն եւ խնդրին մեծ կարեւորութիւն կը տրուի։

ՔԷՆԹԸՐՊՐԻԻ եպիսկոպոս տոքթ. Տէյվիտսըն իր պաշտօնը յանձնեց նոր եպիսկոպոսին։ Վարչապետ Պօլտուին այս առթիւ իրեն յանձնեց 72.500 տոլարի գումար մը, որուն 10.000ը հաւաքուած էր Ամերիկայի մէջ։

ԽՏՆԱՅԻ հրաբուխը կորսնցուցած է իր սաստկութիւնը եւ յոյս կայ որ շուտով բոլորովին խաղաղի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆԻՍԻ ՄԱՀԱՓՈՐՁԻՆ ՇՈՒՐՋ

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ԱՀԱԲԵԿԻՉ ՄԷՀՄԷՏ ՍԱՊՐԻ

Երէկ գրեցինք թէ ի՛նչպէս կիրակի իրիկուն Նիսի գլխաւոր փողոցներէն մէկուն մէջ քէմալական Թուրք մը՝ Մէհմէտ Սապրի՝ մահափորձ կատարեց Թուրք ընդդիմադիր վարիչներէն կիւմիւլճինալը Իսմայիլ Հագգը պէյի վրայ։

Նիսէն հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները կը հաղորդեն այս մասին.—Ժամը 18ի ատեններն էր։ Իսմայիլ Հագգը պէյ հանդարտօրէն կ'անցնէր Վիքթուար պողոտայէն։ Մէհմէտ Սապրի զայն տեսնելուն, ատրճանակով երկու անգամ կրակ ըրաւ ետեւէն։ Նախկին օսմանեան մէպուսը ծոծրակէն ու թեւէն վիրաւորուած, գետին ինկաւ։ Սակայն ահաբեկիչը շարունակեց զէնք պարպել։ Գնդակները հանդիպեցան Ատալպերթ Հէրցէկի, քիմիագէտ, հունգարահպատակ, եւ Տիկին Ժան Տըպուի, ֆրանսացի, սպասուհի քաղաքին պանդոկներէն մէկուն մէջ։ Մէհմէտ Սապրի յետոյ փախաւ։ Ոստիկանները սկսան խստիւ հետապնդել զայն։ Ահաբեկիչը ի վերջոյ օձիքը ձեռք տուաւ. սակայն նախ քան այդ զէնք պարպեց զինքը ձերբակալող ոստիկանին վրայ. գնդակը վրիպեցաւ։

Հակառակ իր վիճակի ծանրութեան, Իսմայիլ Հագգը պէյ հիւանդանոցին մէջ զինք հարցաքննելու եկող ոստիկանապետին յայտնեց թէ չի ճանչնար ահաբեկիչ Մէհմէտ Սապրին եւ թէ ոեւէ թշնամի չունի Նիսի մէջ։ Սակայն աւելցուց թէ հարուածը կուգայ շատ հեռուէն — Էնկիւրիէն, եւ քաղաքական վրիժառութեան հանգամանք ունի։ Իսմայիլ Հագգը աւելցուց թէ քէմալականները իր անունն ալ արձանագրած են 150նոց «սեւ ցանկ»ին վրայ։

Նիսի ոստիկանութիւնը այժմ քննութիւններ կը կատարէ՝ հասկնալու համար թէ Մէհմէտ Սապրի առանձի՞ն գործեց, թէ ուրիշ մեղսակիցներ ալ ունի։ Քանի մը վկաներ կը հաստատեն թէ մահափորձէն քանի մը վայրկեան առաջ Մէհմէտ Սապրի հետը ունէր ընկեր մը, որ անմիջապէս փախաւ եւ որուն հետքը կարելի չեղաւ գտնել։

Մէհմէտ Սապրի, որուն համար թերթ մը կ'ըսէ թէ Պոլսեցի է եւ «ծխախոտի վաճառական», հարցաքննուելով հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ Նիսի ոստիկանապետին.

— Մարդը զոր սպաննել ուզեցի, շատ գէշութիւն ըրած է երկրիս ու դեռ կը շարունակէ ընել։ Թուրքիայէն վտարուած է։ Սակայն վտարուելէն առաջ Պոլսոյ հակաքէմալական կազմակերպութեան պետն էր։ Ներկայիս տակաւին վարիչն է այս կոմիտէին, որ ճիւղաւորումներ ունի Նիսի մէջ եւ շրջակաները, մասնակցութեամբ ամէն կողմէ եկած մարդերու։ Գիտէի թէ անիկա հոս կը գտնուի. բայց հոս եկած չէի զայն սպաննելու նպատակով։ Գործերուս բերումով է որ Նիս եկած էի։ Այս իրիկուն երբ անոր հանդիպեցայ, բնազդաբար ձեռքս գրպանս տարի, ատրճանակս հանեցի եւ կրակ բացի անոր վրայ։ Չեմ զղջար ըրածիս։ Կը ցաւիմ միայն որ անմեղներ վիրաւորեցի։ Սրտանց ապաքինում կը մաղթեմ անոնց։

⁂ «Էքլերէօր տը Նիս» երկար մանրամասնութիւններ կուտայ մահափորձին մասին, հրատարակելով նաեւ ահաբեկիչին պատկերը։ Դէպքը տեղի ունեցաւ, կ'ըսէ, Նոթր-Տամ եկեղեցիէն 10 մեդր անդին, կօշիկի վաճառատան առջեւ։

Մարդ մը, մութ գոյն հագուստ հագած, գորշ գլխարկ մը դրած, ա լա Շառլօ կտրուած պեխով, որ կը ծածկէ Մոնկոլի դէմք մը, ցցուն այտերով, կը քալէ ջղայնութեամբ, մէկ ձեռքը սեղմած վերարկուին ներքին գրպանին մէջ։ Յանկարծ դուրս կը հանէ այդ ձեռքը, որ բռնած է խոշոր պրաունինկ մը, ու խիստ մօտէն կռնակէն կը կրակէ մարդու մը վրայ, որ առջեւէն կը քալէր։ Այս վերջինը, ծոծրակէն ու ձախ թեւէն զարնուած, գետին կ'իյնայ։

Երկու րոպէ կ'անցնի, ու երբ դեռ մարդ չէր կրցած հասկընալ թէ ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ, երրորդ գնդակ մը կը պայթի։ Կին մը, նուաղած, գետին կը գլտորի։ Ամուսինը, ծոծրակն ու դէմքը արիւնլուայ, կօշիկի վաճառատան ապակիին կը կրթնի ու գետին կ'իյնայ։

Խլրտում մը ծայր կուտայ ամբոխին մէջ։ Կիներ սարսափի ճիչեր կ'արձակեն...։ Պրաունինկը ձեռքը, ոճրագործը կը խոյանայ՝ վազելով Ժաք-Սէրէր փողոցէն։ Զէնքին բերանը գետին դարձած է։ Երկու գնդակներ եւս կ'արձակուին... ու գնդակ մը կ'երթայ մխուիլ փորը անցորդուհիի մը, որ ճիչ մը կ'արձակէ ու գետին կը թաւալի։

Ամբոխին մէջ, մինչ ոմանք վիրաւորներու օգնութեան կը փութան, ուրիշներ իրենք իրենց եկած, կը նետուին ոճրագործին ետեւէն՝ պոռալով. «Բռնեցէ՛ք աւազա՛կը, մարդասպա՛նը»։ Բայց մարդը առաջ անցած է։ Եկեղեցին կտրել անցնելէն վերջ, շեղակի կը կտրէ նաեւ փոքրիկ հրապարակը։

ԵՐԿՈՒ ՀԵՐՈՍ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐ

Անդին, նստարանի մը վրայ, երկու դպրոցականներ, կարիգոս կ'ուտեն։ Ասոնք են Ռոժէ Թրավաքքա, 11ուկէս տարեկան եւ Նօէլ Ֆրանցինի՝ 12 տարեկան, երկուքն ալ Նոթր-Տամի դպրոցին աշակերտները։ Ասոնք լսած էին զէնքի ձայները,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՎԱԽԸ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԳԼՈՒԽ-ԳՈՐԾՈՑԻՆ ԱՌՋԵՒ

Վիեննայէն հասած տեղեկութեան մը համաձայն, Ֆէրտինանտ Սբանի անուն հնութեանց վաճառականը որոշեր է աճուրդի դնել Ռիւպէնսի մէկ նկարը Bacchanal (Բագոսատօն)։

Այդ նկարը 200 տարի առաջ կը պատկանէր Լիխթէնշթայնի իշխանին՝ որ, աստուածավախ կաթոլիկ, չուզելով աւելի երկար դիտել մերկ գեղեցկութիւնները, չնչին գումարի մը փոխարէն ծախեց զայն։

Օրինակները ցանցառ չեն...

Կը յիշէք անշուշտ որ Վերածնունդի անզուգական նկարիչն ալ Իտալիոյ մէջ ամբաստանուեցաւ մարմներգութիւնը չափազանց լաւ մշակած ըլլալուն համար։ Ըսին նաեւ որ սուրբ կիներու modèleներէն մէկ քանին Ֆիօրէնցայի մէջ կարելի էր գտնել ցնծուհիներու թաղը... միսով եւ ոսկորով...

Միքէլ Անճէլօի մէկ սրբուհիին իբրեւ տիպարը ծառայած էր Ալեքսանդր Պորճիայի տիտղոսաւոր հոմանուհին...։ Վերջապէս, մէկ խօսքով Վերածնունդին, սա մարմներգութեան զէնիթին, գոյութիւն ունեցան մարդիկ որոնք աչք ունէին, բայց կը վախնային տեսնել ու դիտել։ Առաջ ալ կար եւ հիմա ալ կ'ապրին աստուածավախ քրիստոնեաներ, որոնք կը կարծեն թէ դժոխք պիտի երթան, երբ դիտեն Աստուծոյ ստեղծած գլուխ-գործոցները եւ անոնց ամէնէն յաջողները... կտաւի վրայ։

Ի՛նչ ապերախտութիւն աբարչին դէմ...

ԵԴ. ԲԷՕՎՏԱՑԻ

ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԵՒ ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐԸ

Զինադադարի տասնամեակին առթիւ, որ արտակարգ շուքով տօնուեցաւ, այս տարի եւս հրաւիրուած էր Փարիզի Հայ կամաւորներու Միութիւնը։

Հայ կամաւորները հայկական եռագոյնով կը հետեւէին ընդհանուր կամաւորներու թափօրին։ Առաջին շարքին մէջ կը նշմարուէր յայտնի քաջորդին՝ Յակոբ Զարիֆեան, որ բացառաբար ստացած է Պատուոյ Լէգէոն հակառակ իր պարզ զինուորի հանգամանքին։ Մեր հայրենակիցը գնահատուած է մասնաւորապէս անոր համար որ, թէեւ ծանրապէս վիրաւորուած, թշնամիի յառաջխաղացման պահուն չէ լքած իր դիրքը։

Պաշտօնական անձնաւորութիւններ շնորհաւորած են մեր հայրենակիցները։ Թափօրի ամբողջ երկայնքին, հազարաւոր հանդիսատեսներ կը հարցնէին մեր կամաւորներուն.

— Ի՞նչ ազգի կը պատկանի այս գեղեցիկ դրօշակը։

Կամաւորները հպարտօրէն կը պատասխանէին բոլորին.

— Հայկական դրօշակն է։

ՇՈԳԵՆԱՒ ՄԸ ԸՆԿՂՄԱՆ

Անգլիական «Վէսթրիս» շոգենաւը, 10.000 թոնօ տարողութեամբ, որ Նիւ Եորքէն դէպի Պերմուտեան կղզիները ճամբայ ելած էր 324 ճամբորդներով եւ նաւաստիներով, ընկղմեցաւ ովկիանոսին մէջ։ Անթելի պաշտօնեան օգնութիւն խնդրելով հանդերձ հաղորդեց թէ բոլոր ճամբորդներն ալ նաւակներու վրայ փոխադրուած են։ Օգնութեան փութացող շոգենաւերը սակայն ո՛չ մէկ հետք գտան նաւակներէն։ Կը կարծուի թէ բոլորն ալ ընկղմած են։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

«Դրօշակ»ի վերջին Թիւէն կը քաղենք հետեւեալ խորհրդածութիւնները, որոնք անուղղակի կը շօշափեն «Յառաջ»ի Հարցարանին ծանօթ կէտերը:

ԽՄԲ.

Վերջերս մեր մամուլում բաւական կենդանի հետաքրքրութիւն է ցոյց տրւում դէպի Թիւրքիան եւ Թիւրքիայի հետ կապւած խնդիրները: Ճիշտ է, այդ հետաքրքրութիւնը երբեք էլ չի պակասել հայ հասարակութեան մէջ, բայց մամուլը երբեմն սուր ձեւով է դնում հարցը, երբեմն առաջնութիւնը տալիս է ուրիշ նիւթերին:

Բնական է, որ Թիւրքիան չի կարող դուրս մնալ հայ քաղաքական տեսողութեան սահմաններից: Հայ ժողովրդի կեանքն ու Հայաստանի ապագան այնքան սերտ կերպով են կապւած նրա հետ, որ ամէն մի երեւոյթ կամ շարժում, որ տեղի է ունենում այդ երկրում, անմիջապէս արձագանգը գտնում է նախ եւ առաջ մեր մէջ:

Պէտք է խոստովանել, սակայն, որ հայ քաղաքական միտքը վերջերս աւելի պատահական փաստերը արձանագրողի դերում է եղել, քան գնահատողի ու ըմբռնողի: Ուստի եւ ամէն անգամ, որ մէջտեղ է գալիս որոշ տեսակէտ Թիւրքիայի դերի և զարգացման ուղիների մասին, իսկոյն առաջացրել են և՛ հակատեսակէտներ, ու հարցը վէճի շրջանակից այն կողմը չի անցել: Այսօր էլ Թիւրքիայով զբաղւող գործիչներն ու թերթերը չեն կարողանում որոշ, ընդհանրական, անառարկելի հայեցակէտ մշակել Թիւրքիայի վերաբերմամբ եւ վիճում են— յաճախ շատ բուռն— նոյնիսկ ամենահիմնական հարցի մասին՝ ամբանում եւ ուժեղանու՞մ է արդեօք Թիւրքիան, քէմալական բարենորոգումները իրական ու դրակա՞ն երեւոյթ են, թէ՞ քաղքայումը շարունակւում է և բարենորոգում կոչւածը սուտ ու պատիր բաներ են:

«Դրօշակ»ը այս բանավէճին չի մասնակցում, բայց, ի հարկէ, չի կարող անտեսել, որ հարցի բազմակողմանի քննութիւնն ու ծանօթութիւնը անօգուտ աշխատանք չէ: Ընդհակառակը, շատ լաւ է, որ մեր մամուլը լուրջ հետաքրքրութիւն է ցոյց տալիս դէպի Թիւրքական խնդիրը. հարկաւոր է միայն, որ հարցի քննութիւնը լինի առարկայական եւ իրական փաստերով ու տւեալներով հիմնաւորւած:

Որքան և կարծիքները Թիւրքիայի մասին տարբեր լինեն, այնուամենայնիւ, կան մի շարք ընդհանուր բնոյթ կրող երեւոյթներ ու դրութիւններ, որոնց նկատմամբ հազիւ թէ խորունկ տարակարծութիւններ գոյութիւն ունենան: Դրանց վրայ է, որ կ'ուզէինք կանգ առնել այս յօդւածի մէջ:

Ամենից առաջ, մի բան բոլորովին անկասկած է եւ ամէնքն էլ կ'ընդունեն, որ Թիւրքիան հետզհետէ արտասահմանի համար սկսում է դառնալ անծանօթ երկիր՝ terra incognita*: Հայ հասարակութեան եւ— ինչո՞ւ չէ— նաեւ մամուլի մեծ մասի տեղեկութիւններն ու դատողութիւնները Թիւրքիայի մասին վերաբերում են այն շրջանին, երբ դեռ նա մատչելի էր արտաքին տեսողութեան: Քէմալական իշխանութիւնը, մանաւանդ հանրապետութեան հռչակումից եւ Խալք կուսակցութեան միահեծանութիւնը հաստատելուց յետոյ, Թիւրքիայի շուրջը բարձրացրեց անթափանցելի ամբարտակներ, փակեց մամուլի բերանը, երկիրը դարձրեց անմատչելի օտար ճամբորդների ու թղթակիցների համար: Այսպիսի պայմաններում Թիւրքիայի մասին փաստական տեղեկութիւններ ստանալը դարձեր է գրեթէ անկարելի:*

Ո՞րտեղից է քաղում հայ մամուլը Թիւրքական լուրերը: Կամ Պոլսի թերթերից, որոնք ակնյայտնի կերպով զրկւած են ճշմարտութիւնը արձանագրելու հնարաւորութիւնից ու գրում են վերից տրւած հրամանով եւ իրենց անբովանդակութեամբ յիշեցնում են Աբդուլ-Համիտեան նողկալի օրերը: Կա՛մ եւրոպական թղթակիցներից, որոնք իրականութիւնը տեսնում են այնպէս, ինչպէս ցանկալի է իրենց ամսականը վճարող թերթերի տէրերին: Մի ժամանակ «Թան»-ում Թիւրքիան ներկայացնում է մի կերպ, մի Պէրնօ՝ բոլորովին այլ կերպ, «Թայմս»ը մի՛ տեսակ տեղեկութիւններ է հաղորդում, «Դէյլի Տելեգրաֆ»ը՝ ուրիշ տեսակ: Եւ, ի հարկէ, ոչ Պոլսի, ոչ էլ արտասահմանի թերթերը չեն կարող համարւել վստահելի աղբիւր, որոնց հիման վրայ կարելի լինէր ճշգրիտ գաղափար կազմել Թիւրքիայի ներքին կացութեան մասին: Եւ, հետեւաբար, նրանք, ովքեր դէսից-դէնից քաղած կցկտուր լուրերով փորձում են այս կամ այն եզրակացութիւնը հանել եւ վճիռներ արձակել Թիւրքիայի ճակատագրի մասին, շատ հեշտութեամբ ընկնում են սխալի մէջ եւ, յաճախ, իրենց ցանկացածը ներկայացնում են իբրեւ առարկայական իրողութիւն:

Այլ էր դրութիւնը 4-5 տարի առաջ, երբ տակաւին Պոլսում գոյութիւն ունէր ազատ մամուլ, որը օրը օրին արձանագրում էր կեանքի երեւոյթները: Այդ հիման վրայ կարելի էր լինում որոշ կարծիք ստեղծել եւ ընդնշմարել Թիւրքիայի զարգացման ուղիները: Այսօր այդպիսի կարելիութեան նշոյլն իսկ գոյութիւն չունի: Թիւրքիան, ինչպէս ասացինք, ամէնքի համար անծանօթ աշխարհ է, նրա ներքին վիճակի մասին արտասահմանը ոչինչ չգիտէ: Ահա մի կէտ, որի շուրջ վէճ ու բանակռիւ կարող չէ լինել:

Վէճ չվերցնող եւ, կարծում ենք, բոլորի համար ընդունելի է եւ մի ուրիշ դրութիւն — ա՛յն որ առանց հիմքի արձակւող վճիռներն ու դատավճիռները չեն կարող համարւել հեղինակաւոր ու հանրապարտադիր: Եւ Թիւրքիայով զբաղւող այն հեղինակները, որոնք իրատեսութեան դասեր են տալիս, մեղադրում են ուրիշներին ռոմանտիզմի մէջ եւ իրենց մասին կարծում են, թէ խիստ իրապաշտ ու դրական մտքեր են արտայայտում, նոյնպէս խարխափում են ռոմանտիզմի ոլորտներում՝ շատ հեռու իրականութիւնից, որը անծանօթ է իրենց եւս: Որպէսզի կարելի լինի դուրս գալ նման դրութիւնից, որեւէ դատավճիռ հանելուց առաջ անհրաժեշտ է գտնել միջոցը՝ իրազեկ լինելու Թիւրքիայի իսկական վիճակին, քէմալական իշխանութեան տակ զարգացող կարգերի ու բարքերի իսկական բնոյթին եւ արժէքին...

Հակառակ Թիւրքիայի մասին գրւած ու գրւող անհաշիւ յօդւածների ու հաղորդագրութիւնների, գոյութիւն չունի ցարդ նոր տւեալներով հիմնաւորւած եւ ոչ մի աշխատութիւն, որից կարելի լինէր ստոյգ գաղափար կազմել Թիւրքիայի եւ Թրքութեան արդի կացութեան ու ձգտումների նկատմամբ: Անգամ Ջարեւանդի ծանօթ գիրքը, որ ընդհանուր համակրանք գտաւ մեր հասարակութեան մէջ, չի գոհացնում այս պահանջին: Նա եւս օգտւում է, համեմատաբար հին աղբիւրներից: Իսկ ուր չկայ նիւթ, բովանդակութիւններն ու եզրակացութիւնները միշտ էլ ենթակայ են կաղալու:

Թիւրքիայի ծանօթութիւն— ահա մի պահանջ, որի շուրջ նոյնպէս վէճ ու բանակռիւ կարող չէ լինել: Թշնամուն յաղթելու համար հարկաւոր է նրան լաւ ճանաչել, գիտենալ նրա ուժեղ ու տկար կողմերը:

Անվիճելի է նոյնպէս եւ այն իրողութիւնը, որ քէմալական իշխանութեան մասին արւող ենթադրութիւններն ու նախատեսութիւնները, իրենց գլխաւոր մասով չճշգուեցին, Ընդհանուր համոզում էր, որ Քէմալի զինւորութիւնը երկար կեանք չի ունենայ, բայց ահա 9 տարի է գոյութիւն ունի եւ դեռ փլուզումի նշաններ չեն երեւում: Ճիշտ է, կարծիքները սկւում են տարբերւել, երբ խօսք է լինում քէմալիզմի երկար կեանք ունենալու պատճառների մասին, բայց դրանից հօ փաստը չի փոխւում: Իսկ փաստը այն է, որ քէմալական իշխանութիւնն է արդի Թիւրքիայի ղեկավարն ու բախտի տնօրինողը: Այս պարագան պէտք է հարկադրէ մեզ աւելի ուշադիր լինելու դէպի այդ իշխանութիւնը, հետեւելու նրա շարժումներին, ուսումնասիրելու նրա գաղափարախօսութիւնը, եթէ ունի, նրա գործնական քաղաքականութիւնը:

Այս վերջին տեսակէտից եւս ըմբռնումների նոյնութիւն չկայ. ոմանք ընդունում են, որ համիտական ու համաթիւրքական գաղափարների կողմից քէմալականները հիմնովին տարբերւում են հին Թիւրքերից ու իթթիհատականներից. ուրիշներն, ընդհակառակը, ո՛չ մի տարբերութիւն չեն տեսնում քէմալականների եւ իթթիհատականների միջեւ: Մարդիկ էլ կան, որոնք ասում են, որ Թիւրքը Թիւրք է ինչ գլխարկի ու պիտակի տակ եւ գտնւելու լինի: Այս կարծիքների թոյլ կողմը այն է որ փաստեր չեն բերում ապացուցանելու համար. ամէնքն էլ մեկնում են ի յառաջագունէ իրենց ունեցած հասկացողութիւններից եւ չեն կարողանում — ու նիւթ էլ չունեն՝ հիմնաւորելու իրենց ասածը, այն ինչ այս հիմնաւորումն է կարեւորը և ոչ թէ ընդհանուր բնո՛յթ կրող վերացական յայտարարութիւնները:

Ի հարկէ, Թիւրքը Թիւրք է, այսինքն՝ դէպի Հայերը տածած զգացումների տեսակէտից զըժւար թէ մեծ տարբերութիւն լինի Թիւրք ղեկավարների մէջ, բայց քաղաքական հարցերը մարդկանց զգացումներով ու ենթակայական կամեցողութիւններով չեն լուծւում, այլ, նախ և առաջ, արտաքին, առարկայական պայմաններով: Իսկ արտաքին պայմանների տեսակէտից քէմալական Թիւրքիան կարող է մէ՛կ արժէք ներկայացնել, իթթիհատական կամ համիտական Թիւրքիան՝ մէկ ուրիշ: Այստեղից պարզ է, որ ինչպէս ընդհանուր քաղաքականութեան մէջ, այնպէս եւ Թիւրքիայի ու Թիւրքերի նկատմամբ չի կարելի ղեկավարւել նախապաշարումներով կամ առաջուց ձեւակերպւած կաղապարներով: Քաղաքական գործչի ու կազմակերպութեան միակ չափանիշը պէտք է լինի իրականութեան գիտակցութիւնը:

Կայ եւ մի այլ հարց, որ յուզում-խռովում է շատերի միտքը. ամրանում ու զարգանո՞ւմ է արդեօք Թիւրքիան, թէ՞ շարունակում է կազմալուծւել, քեմալական բարենորոգումները նպաստո՞ւմ են Թիւրքիայի վերածնութեան, թէ՞ խաբուսիկ երեւոյթներ են:

Այս մասին էլ կարծիքները տարբերւում են: Ոմանց համար Քէմալի մտցրած բարենորոգումները դրական արժէք են եւ այդ բարենորոգումների շնորհիւ Թիւրքիան անպայման վերածնւում ու յառաջդիմում է: Ուրիշների կարծիքով բռնութեամբ պարտադրւած բարենորոգումներ ո՛չ մի արժէք չեն ներկայացնում եւ դատապարտւած են անխուսափելի սնանկութեան, Քէմալի քայլերն աւելի են արագացնում Թիւրքիայի քայքայման ընթացքը:

Այս տրամագծօրէն ներհակ համոզումների առթիւ էլ պէտք է ասել, ինչ որ ասեց վերը, որ նրանք եւս կրում են ընդհանուր, բնազանցական դատողութիւնների բնոյթ: Համոզեցուցիչ փաստ չի բերւում ո՛չ մէկ դրութիւնը հաստատելու համար, ոչ էլ միւսը: Եւ, հետեւաբար, թողնւում է, որ ընթերցողը հաւատայ մէկին կամ միւսին: Իսկ հաւատը, ինչպէս յայտնի է, կրօնական տարր է, բայց ո՛չ երբեք քաղաքական:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԱՎԷՃԸ ԵՒ ՔԻՒՐՏԵՐԸ

ՔԻՒՐՏ ՑԵՂԱՊԵՏ ՀԱՃՕԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վերջերս շատ կը խօսուի Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ սահմանային վէճին մասին: Էնկիւրիի մէջ այս առթիւ բանակցութիւններ կը կատարուին արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի եւ Ֆ; անսական դեսպան կոմս տը Շանպրէօնի միջեւ, որուն պիտի միանայ մօտ օրէն նաեւ Սուրիոյ ֆրանսական մարզպան Հանրի փոնսօ:

Ցոյց տալու համար այս վէճին իրական պատճառները, ստորեւ կը հրատարակենք այն յայտարարութիւնները, զորս քիւրտ ցեղապետ Օսման աղա զատէ Հաճօ ըրած է Սուրիոյ *Էլ Ահրար* Թերթին:

— 13000ի հասնող իմ ցեղախումբիս հետ կը բնակէինք Նիսիպինի կողմէն սուրիական եւ Թրքական սահմանները անջատող շրջանին՝ Թուր էլ Պատի լեռներուն ու Տիգրանակերտի միջեւ գտնուող գետին եզերքները:

Շէյխ Սայիտի եւ Թուրքիոյ միջեւ տեղի ունեցող կռիւներու ընթացքին, ինծի յայտնած էին որ Թուրքիոյ նպատակը միմիայն ապստամբութիւնը զսպել է, որով ես իմ կռուողներուս հետ Թրքական ուժերուն միացայ եւ քալեցի շէյխ Սայիտի վրայ: Բայց երբ Տիարպէքիրի մէջ, առանց դատաւարանի շէյխ Սայիտի սպաննուիլը տեսայ, համոզուեցայ որ Թուրքերու նպատակը ապստամբութիւնը մարել չէ, այլ համոզուեցայ որ խնդիրը քիւրտ եւ Թուրք ազգային պայքար մըն է:

Քիւրտ ըլլալուս եւ իմ հայրենիքս ամէն բանէ աւելի սիրելուս համար, վերադարձայ հայրենիքս: Ցեղախումբէս բազմաթիւ ուժեր կազմելով սկսայ Թուրքիոյ դէմ կռուիլ. մեր եւ Թուրքերու միջեւ շատ սաստիկ կռիւներ տեղի ունեցան. վերջապէս սուրիական սահմանէն ներս քաշուեցայ: Այժմ Թուրքիոյ սահմանէն 20, իսկ Իրաքի սահմանէն 30 քիլոմեդր հեռու Քամըշլը գաւառակի Քապուր էլ Պիխէ անուն գիւղին մէջ կը բնակիմ:

Թուրքիոյ կողմէ ղրկուած կարգ մը մարդոց եւ շռայլուած խոստումներու պատճառաւ ցեղախումբէս մաս մը վերադարձան իրենց հայրենիքը. ես 3000 վրաններով տեղս մնացի: Այս խաբուելով վերադարձողներու վախճանը գիտէ՞ք: Ամէն անգամ որ յիշեմ այդ տխուր դէպքը, չեմ կրնար զսպել արցունքներս: Թուրքերը՝ կին ու երախայ 1413 հոգի առանց խնայելու գնդակահարեցին Նիսիպինի եւ Իպնը Էօմէրի միջեւ Քամըշ գիւղին մէջ, մէկ հատ իսկ ողջ չթողելու պայմանաւ:

Այս բամբերուս մէջ չափազանցութիւն չկայ երբեք: Այս մասին քովս պատկերներ եւ փաստաթուղթեր ալ կան: Թէպէտ Թուրքիա ընդհ. ներում յայտարարած է, բայց մենք չպիտի վերադառնանք. եւ մինչեւ որ մեր հայրենիքը իր անկախութեան տիրանայ, երթալու մասին չպիտի մտածենք:

Մենք քիւրտերս, սուրի ուժով չէ, այլ արդարութեամբ եւ խաղաղ միջոցներով պիտի աշխատինք մեր անկախութեան համար, որովհետեւ մենք ալ ազատութեան եւ անկախութեան տենչացող ժողովուրդ մըն ենք: Վստահ ենք որ մեր այս արդար եւ պատմական իրաւունքին հանդէպ Ազգերու Դաշնակցութիւնը չպիտի գոցէ իր աչքերը: Թուրքերը մեզ հանգիստ չեն ձգեր: Ատեն ատեն Թայ կամ ուրիշ արաբական աշիրէթներէն, քրտական տարազով Թրքական զինուորները կը ղրկեն մեր վրայ, որոնք իրենց հանդիպած քիւրտերը կը սպաննեն եւ կը կողոպտեն: Մեր կարելիութեան սահմանին մէջ ինքնապաշտպանութեան կը դիմենք: Մենք Թրքական ուժերուն վրայ երբեք չենք յարձակիր: Մեր մօտերը կանոնաւոր Թրքական ուժեր չկան. միայն «չէթէ»ներ կը պահեն, որոնք առիթը չեն փախցներ մեր վրայ յարձակելու եւ կողոպտելու համար: Քանի մը օր առաջ, անոնք սահմանին այս կողմը գտնուող կուռնէք, Պատիան եւ Չալուգ գիւղերուն վրայ յարձակեցան եւ զանոնք բոլորովին հրկիզեցին, մեր բոլոր ինչքերը գրաւեցին եւ քսան մարդիկնիս մեռցուցին: Այդ դէպքէն քանի մը օր վերջ, զօրաւոր Թրքական աւազակախումբ մը սուրիական հողին վրայ, սահմանէն երեք քիլոմեդր հեռու, Գամըշլը ջաղացքին աղալու համար իրենց ալիւրցուցորենը տանող մեր տասը հոգիներուն վրայ կը յարձակին: Խեղճերը տեսնելով որ անոնց գնդացիրներուն եւ գնդակներուն չպիտի կրնան դիմադրել, կը ստիպուին փախչիլ եւ ապաստանիլ ջաղացքին մէջ, ուր իրենցմէ զատ երեք կիներ եւ ջաղացպանը կը գտնուէին: Աւազակները կը պաշարեն ջաղացքը եւ մեր տասը մարդոց հետ միասին այդ երեք կիներն ու ջաղացպանը ողջ ողջ կ'այրեն: Դարձեալ քանի մը օր առաջ Թրքական ուրիշ աւազակախումբ մը յարձակեցաւ քիւրտ Միրան աշիրէթի պետերէն Նայիֆ պէյի պատկանող Թէսի գիւղին վրայ եւ կողոպտեց անոր 5000 ոչխարները:

Մեր ազատութիւն ու անկախութիւն ուզելուն համար է որ Թուրքերը այսքան բռնութիւններ գործ կը դնեն մեր վրայ: Մեր մանուկներն ու կիները կը մեռցնեն եւ մեր ինչքերը կը գրաւեն:

Ես Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ կը գտնուէի: Թուրքերը ինձմէ ոչինչ կը պահէին. ամէնէն ազդեցիկն ու հեղինակութիւն ունեցողն էի: Այն ատեն կնքուած դաշնագրին մէջ Սուրիոյ եւ Թուրքիոյ սահմանին համար նկատի առնուած էր հին Հռոմէական ճամբան և երկաթուղագիծը, որով սահմանային խնդիրը կ'ուզէին այդ կերպ կարգադրել, այսինքն Նիսիպինէն Իպնը Էօմէր երկարող նոր երկաթուղագիծը հիմ բռնել կուզէին: Գիտէք որ հին Հռոմէական ճամբու հետ նոր երկաթուղագիծը, Նիսիպինէն սկսելով Իպնը Էօմէր եւ ձէպէլ Թուր կ'երկարի եւ արեւելքէն Նիսիպինի վրայով Սուրիոյ սահմանը կ'երթայ: Մեր ցեղախումբը կը բնակէր այս երկու գիծերուն միջեւ, այսինքն այս հին ճամբուն եւ երկաթուղագծին մէջտեղ: 64 գիւղեր ունէինք այդ սահմաններուն միջեւ, որոնցմէ մնացած 20 գիւղերն ալ, այս անգամ Թուրքերը բոլորովին քանդեցին ու այրեցին:

ԱՍՈՐԻՆԵՐՆ ԱԼ ԱՊՍՏԱՄԲԱԾ

Պէյրութի «Ազդակ»ը կը գրէ թէ վերջերս Իրաք փախած երկու հազար Ասորիներ ուզած են օգտուիլ Էնկիւրիի շնորհած «ներումէն» եւ վերադարձած են Պօթան (Տիարպէքիրի նահանգ): Սակայն, հազիւ հասած, Թուրքերը սկսած են իրենց յատուկ բռնութիւնները: Ասորիները տեսնելով որ խաբուած են եւ բնաջնջումի ենթակայ, գաղտնի յարաբերութեան մէջ մտած են մերձակայ քիւրտերու հետ ու միանալով անոնց՝ ապստամբած են Թուրքերու դէմ: Էնկիւրի զօրք է ղրկած՝ ապստամբները ճնշելու համար: Սակայն, այդ զօրքը հարիւր հոգիի

ԳԻՐՔԵՐ ՈՒ ԴԷՄՔԵՐ

ԹԷՈԴԻԿ[illegible]

«ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵ[illegible]

...յ հարցումը կ'ուղղուի Աս... «փակ ժամի մը բակին ... «գիշերուան սև ժամու ... Զարմանալին այն է որ ... մը վարը ինքն է որ իր ... կուտայ,— կարծես ... հաւնողել Աստուած...

... խանդաղրական ու... ... թիւնները ո՛չ թէ ... քաղաքիւթեան, այլ ար... ... ն ընդհանրութեան։

... չէ կրկին ու կրկին ... Է. Օտեանի նուիրական ... ները, զորս խնամառ ... պաշտելի փոխթեկառու... ... պաշեր ու պաշպա... ... Անգին կտորներ են ա... ... տարրներ արժող։

... գրականին ամբողջովին ... է թէղրկին։ «Տէղի ... պատճառով ան եւս ... կալուած... խն՛դէ թէքո...

... Տարեցոյցը փակելէ առաջ, ... խոստովանիլ թէ՝ այս ... Տարեցոյցին եւ նա... ... մէջ հակայ տարբե... ... մը կայ։ Շատ քիչ աւե... ... երկրորդական է...

... մը խօսք ալ գիրքը ... Մելքոն Պէպպալեա... ... Շահան Շահնուր իրա... ... կը հիանայ, եւ գեղե... ... կերպով կը բացատրէ անոր ...

... չի գտնուիր այդպիսի ... մը, որ հակառակ ... կատարեալ է անցուկ ... այնքան երիտասարդ ... եւ բեղուն։

... ուշով դիտեցէք կողքը։ ... կողմէ լացող կիները՝ վար ... փաքսերով, մէջքին բե... ... սիւնը՝ Տարեցոյցը ... դիտեցէք լոյսի, ... խաղերը։ Դրեթէ գիծեր ... աչէն, ձախէն քաշուած։ ... գիծերով արուեստա... ... կրցած է մատնուել մը ցոյց ... Դիտեցէք Յոմարականը։ ... պէսպիսութիւնն, եւ ամէ... ... մէջ այսուհանդերձ կապ ... իմաստ։ Անտեղի ո՛չ մէկ ... Իսկապէս գիտ մըն է Հա... ... ցունեց եկեղեցւոյ Հ. սկզբ...

... ջուարճականը, կամ ... ու Հնագիտականը։ ... ուշի ուշով, եւ ... մաքէ չանցած ման... ... մը պիտի գտնէք ... տեղէ մը։

... գեղեցիկ է եւ ... Գեղարուեստականը։ Հա... ... ու ծաղիկ, ծաղիկ ու ... արեւով, աստղերով եւ ... լեցուն։

... ու Մահագրական ... վերջ պահ մը ետ դառ... ... լաւ ճանչնալու, խո... ... հասկնալու համար իր ... սահմանադրօծ միտքը, ... ժամանակիր Աշխատանքը, ...

ԱՐՏ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՋՈՐՍ-ՀՈՎԵՐԷՆ

«ԳՆԱՀԱՏԱԿԱՆՆԵՐ».— Յանձնարարական տետրակ։ Հեղինակ՝ Հ. Բ. Ը. Միութիւն։ Գին՝ մարդուն համեմատ։

Ինքնագովութեան նիհարկեկ տետրակ մըն է, որուն մէջ 1906էն մինչեւ մեր օրերը, այլազան անուններու տակ կամ վրայ, իրարու ետեւէ կը շարուին գնահատական նամակներ։ Չենք գիտեր թէ անոնց հեղինակները ի՞նչ օգուտ տեսած են անձնապէս Հ. Բ. Ը. Միութենէն։ Բայց կրնանք առանց հերքուելու վախի ըսել թէ մեծ մասով՝ ի հաշիւ ազգին ապրած մարդեր են։ Այս հանգամանքը աւելի մեծ արժէք կուտայ անոնց գնահատութեան, քանի որ *ի հաշիւ* ազգին կը նշանակէ *յօգուտ* անոր։ Չէ՞ որ, մանաւանդ *ի պաշտօնէ* ուտել ազգին դրամը՝ ամենամեծ ծառայութիւնը մատուցանել է անոր։ Կ'առնեն եւ փոխարէնը կուտան, եթէ ուզող ըլլայ։ Այս առեւտուրի ընթացքին, անոնք առիթը կ'ունենան մօտէն գնահատելու այն կազմակերպութիւնները, որոնք կը ծառայեն ազգին, եւ համաձայն *Գնահատականներուն*՝ Հ. Բ. Ը. Մ.ը անոնց մէջ միակն է։

Գնահատողներուն մէջ, տեսակը չէ որ կը պակսի. կղերական բոլոր աստիճանաւորներէն սկսեալ՝ մինչեւ այլազան աշխարհականներ, մէջն ըլլալով անշուշտ Անխուսափելին Զօպանեան։

Նկատելի է սակայն Մուշեղ Սերոբեանի բացակայութիւնը. ան պիտի կրնար գնահատական աւելի սրտաբուխ խօսքեր գտնել քան «օղլում» Արշակը։

Մեռածներ ալ կան անոնց մէջ եւ եթէ ոգեհարցութեան շնորհիւ չէ որ կարծիք յայտնած են, իրենց գնահատականը կը ստանայ վերջին կամքի, կտակի արժէք։ Գիտէք անշուշտ որ կտակները կը յարգուին միայն անոնց կողմէ, որոնց կ'ապահովեն շօշափելի օգուտներ։ Կ'երեւի այս է պատճառը որ իբր մեռելներու իսկ կողմէ յանձնաբարուած՝ բարեգործականը գնահատուած է մանաւանդ ռամկավարներու կողմէ։

Մեր կարգին անդրադառնանք բարեգործականի վերջին առաջինութեան, որ չէ արձանագրուած *Գնահատականներուն* մէջ։

Ճիշդ առեւտրական տան մը պէս, եթէ Հ. Բ. Ը. Մ.ը պէտքն զգացեր է վկայութիւններ հաւաքելու եւ բաժնելու աջ ու ձախ՝ իր ապրանքը քշելու համար, թող ինքնագովութիւն չնկատուի յաճախորդ քաշելու այս եղանակը ինքնին կը բաւէ փաստելու թէ ան կ'ապրի օրուան հետ, կ'արդիանայ... ճիշդ առեւտրական տան մը պէս։

Կը յուսանք որ *Գնահատականներու* յառաջիկայ տպագրութեան մէջ, համեստ անկիւն մը կը տրուի մեր այս խոնարհ կարծիքին ալ։

Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

ՅԵՏ ՄԱՀՈՒ ԿԱՐԾԻՔ ՄԸ

Վերջերս Ամերիկայի մէջ մեռաւ մէկը, որուն շիրմին վրայ արձանագրուած է հետեւեալը, համաձայն կտակին տրամադրութեան.

«Ծնած 1850ին, մեռած՝ մօտ 60 տարի յետոյ. ինքն իսկ կանգնած է այս շիրիմը իրեն համար, գոհացում տալով սնապարծութեան։

«Մարդիկ տխմար են»։

Ըսելիք չկայ. 60 տարուան անձնական փորձառութիւն ունեցեր է մարդը։

ԿԱՐԾԻՔ ՄԸ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Ֆրանսական թերթի մը մէջ կը կարդանք.—

Կարմիր Սուլթանը Ապտիւլ Համիտ չսպաննեց բոլոր Հայերը։ Բարեբախտաբար։ Խելացի եւ նրբամիտ ազգ մըն են. ժամանակին, անոնց համար կ'ըսէին Արեւելքի մէջ. «Մէկ Յոյն կ'արժէ երկու Հրեայ, իսկ մէկ Հայ կ'արժէ երկու Յոյն»։ Բայց ցարդ, քիչ թիւով արուեստագէտներ տուած է։

«Ահա սակայն, հայ իշխանուհի մը Լէյլա Պէտէրխան որ հրապարակ ելած է իբր պարուհի։ Ու կը դառնայ նուիրական պարեր, որոնք որքան ալ նուիրական ըլլան, չեն դադրիր գըրգռիչ ու յայրատ ըլլալէ։ Հարուստ, վայելուչ, արձանային՝ իշխանուհին որ կը պարէ բոկոտն (շատ սիրուն ոտքեր ունի), Եւրոպայի շրջանն ընելէ յետոյ պիտի մեկնի Ամերիկա, պարսիկ եւ քիւրտ հարէմներու պարերը ցուցնելու։

«Կատարեալ ցնծատօն մը...»։ Որպէսզի աղէտը կատարեալ ըլլար, ուս կը պակսէր իսկապէս,— Հայը շփոթել Քիւրտին հետ։ Եթէ քիւրտ պարուհին է որ իր պարերով, Հայուն համբաւը պիտի տարածէ աշխարհի մէջ, վա՛յ մեր գլխուն...։

«ԹՈՒՐՇՈՒՃԻ»ՆԵՐՈՒ ՍԷՆԴԻԿԱՆ

Երբ Պոլսէն փախած Հայերը իմանան որ Թուրշիճիները հոն սէնդիկա կազմեր են, վախնամ որ հակառակ ամէն վտանգի փորձուին Պոլիս վերադառնալ։

Պատահաբար հարցուցէք անոնցմէ մէկուն,

— Պոլսոյ ի՞նչը կը սիրես։

— Թուրշուն, *պիտի պատասխանէ նախ, առանց մտածելու, տխրութեամբ, եւ յետոյ միայն, գաղափարներու զուգորդութեամբ,* տոլմային *հետ պիտի յիշէ նաեւ քաղքին բնական գեղեցկութիւնները։*

Պոլսոյ Թուրշուճիներուն *պետը, առաջին հաւաքոյթի մը մէջ, երկարօրէն բացատրեր է միութեան անհրաժեշտութիւնը եւ նպատակը,— ժողովուրդին մէջ տարածել ախորժաբեր «Թուրշի»ին համը, Թրքականին քով նաեւ արտադրել եւրոպականը։*

Անշուշտ, Բէմալի ծրագրէն՝ իրենց ինկած բաժինն է որ Թուրշիճիները *կը ջանան իրականացնել ազգասիրաբար։*

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐՈՒ ԸՄԲՈՍՏԱՑՈՒՄԸ

Բոլշեւիկեան «Իզվեստիա» թերթը Նոյ. 11 թուականով հրատարակած է յօդուած մը, որով կը հաստատէ գիւղացիներու ըմբոստացման շուրջ տարածուող շըշուկները.—

«Երկրին ամէն կողմերէն հասնող հեռագիրները կ'իմացնեն թէ գիւղացիները յարձակած են սովետական պաշտօնատարներու վրայ. պաշտօնեաներ, ուսուցիչներ եւ լրագրողներ սպաննուած են. Համայնավարներու տուներ, հանրային գրադարաններ եւ պաշտօնական շէնքեր հրդեհի տրուած են։ Կուլակները՝ քարերով եւ գաւազաններով զինուած, ցրուած են հրապարակային այն հաւաքոյթները, որոնք կազմակերպուած էին ուսումնասիրելու համար երկրագործական տուրքերը գանձելու հարցը։

«Սամարայէն եկած հեռագիրներու համաձայն, դատաւորները շատ վնասներ գտնուած են մարդասպաններուն հանդէպ»։

Դատաւորներու այս թոյլ վարմունքը հանդէպ ըմբոստ աճրագործներու, ցոյց կուտայ թէ Ռուսիոյ կարգ մը մասերուն վրայ, կացութիւնը շատ աւելի ծանր է քան ինչ որ կը խոստովանի «Իզվեստիա»։

Բոլշեւիկեան օրկանը արձանագրելէ յետոյ վերեւի մանրամասնութիւնները, իր կողմէ, միայն մէկ խորհրդածութիւն կը գտնէ աւելցնելիք.— Նման տկարութիւն մը հաւասար է սովետներու քաղաքականութեան, դէմ արգելափորձի։

ՈՃՐԻ ԴԷՄ ՊԱՅՔԱՐԸ

Վերջերս, պատժական վարչութիւնները Մոսկուայի մէջ գումարած են համաժողով մը, զբաղելու համար ոճրագործութեան դէմ պայքարի հարցով։ Բոլշեւիկեան «Քրասնայա գազէտա» թերթը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս առթիւ։

«Պաշտօնական վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան նշանակելի յաւելում մը բանտարկեալներու թիւին վրայ։ Գաւառներու ներկայացուցիչները կը գանգատին թէ բանտերը խճողուած են, թէ 2000 հոգիներ կը բնակին հոն, ուր միայն 500ի տեղ կայ։ Յասը տարի է որ կը յարձակինք ոճրագործութեան հարցին վրայ. բայց բանտարկեալներու հարիւրին 43ը բանուորական ծագում ունին եւ անոնց թիւը՝ փոխանակ իջնալու կը բարձրանայ հակառակ ներումներուն։ Վարչական մեր քաղաքականութեան մէջ՝ բան մը կայ որ չի յաջողիր։ Լուծելի գլխաւոր հարցն է պարպել բանտերը. բայց ի՞նչ կերպով»։

Ու փոխանակ հարցին տալու յստակ լուծում մը, իր կարգին թերթը կ'իյնայ խորհրդածութիւններու մանուածապատ բաւիղի մը մէջ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

ՊՈԼԷՆ.—Պոլէնկըգտնուի Վօքլիւզ նահանգին մէջ Փարիզ Մարսիլիա գիծին վրայ։ Ունի առողջ օդ եւ անուշ ջուր։ Հոս կը բնակին մօտաւորապէս երկու հարիւր հայ ընտանիքներ, բոլորն ալ բանուորներ։ Հոս կան 19 գործարաններ՝ 9 աղիւսի, խաւաքարտէ տուփի եւն.։

Աղիւսի գործարաններուն մէջ կ'աշխատին բազմաթիւ հայ բանուորներ, որոնք 9 ժամուան փոխարէն կը ստանան 20-22-25, նոյնիսկ 30 ֆրանք։ Կիները ընդհանրապէս տուփի գործարանէն կտորով կ'առնեն եւ օրական կը շահին 12-13-15, մինչեւ 18 ֆրանք։ Բայց չարաչար կ'աշխատին, գործը տուն կը բերեն եւ հոն կ'աշխատին։

Ունինք Հ. Յ. Դաշնակցութեան ենթակոմիտէ մը, որ օրէ օր կը զօրանայ։ Ուրիշ կազմակերպութիւն չկայ։

Վերջին օրերս նոր հայ երիտասարդներ եկան Մարսէյլէն։ Ասոնք կուգան ֆրանսա, Տեղաւորման գրասենեակներուն յանձնարարութեամբ, այն յոյսով որ 20-25-30 ֆրանք օրական պիտի ստանան։ Բայց նորեկ գործաւորները չեն ստանար հին օրականը։ Կը զգուշացնենք մեր հայրենակիցները, որ չխաբուին եւ զուր ծախքեր չընեն։

Յ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՍԷՎՐԱՆ.— Երկու շաբաթուան դադարէ մը յետոյ, «Արաքս» Մարզականը վերսկսաւ իր մըրցումներուն կիրակի օր։ Միութեան Ա. խումբը 1.1 հաւասար մնաց C. A. Pierrefitteի Ա. խումբին հետ։ Ֆրանսացիները յաղթական էին, մինչեւ առաջին կիսախաղին վերջը 1-0, բայց երկրորդ կիսախաղին «Արաքս» կարողացաւ նշանակէտ մը շահիլ. որով արդիւնքը հաւասարեցաւ։

Երկու կողմէ ճիգեր եղան յաղթանակը տանելու համար, բայց կարելի չեղաւ։ Մութը վրայ գալով խաղը վերջացաւ։

Օ. Լ.

ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ ՄՕՏ Է՝ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒ ՈՒՆԻ՞Ս

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՅՐ ՈՒ ԶԱՒԱԿ— Երէկ, Մըլէօնի մէջ դատավարութիւնը սկսաւ որդեսպան հօր մը, Փիէր Ցէմիւլտէի, 65 տարու ծերունի մը։

Ցէմիւլտէ 17 զաւակներ ունէր, ասոնցմէ սակայն 11ը մեռեր էին փոքր տարիքի մէջ։ Բռնուած էր անբուժելի գինեմոլութենէ մը եւ երբ իր կնոջ մահուան հետեւանքով, ժառանգեց 50 000 ֆր. ինքզինքը բոլորովին յանձնեց իր մոլութեան։

Իր բոլոր զաւակներուն հետ խզեր էր ամէն յարաբերութիւն եւ միայն իր մէկ զաւկին 23 տարու Լիւսիէնի եւ անոր կնոջը հետ կը բնակէր։

Բայց, հաշտ չէին իրարու հետ։ Յաճախակի կռիւներ ծայր կուտային հօր ու զաւկի միջեւ, նիւթական խնդիրներու հետեւանքով եւ կռիւները միշտ երթալով կը սաստկանային հօրը գինեմոլութեան հետեւանքով։

Իրիկուն մը, սովորական կռուի ընթացքին, հայրը կրակեց իր զաւկին վրայ, անոր կնոջը ներկայութեան. փամփուշտը ծակեց անոր գլուխը, զաւակը անշուշտ ինկաւ հօրը աչքերուն առջեւ. բայց ան դեռ չէր հանդարտեր. նետուեցաւ դիակին վրայ ու բզկտեց զայն, մինչեւ որ խենդութեան նոպայէ մը բռնուած՝ նետուեցաւ դուրս, փախաւ հալածական խըղճմտանքէն եւ արդարութեան սարսափէն։ Բայց Լանցիի մէջ ձերբակալուեցաւ։

ՍԻՐՈՅ ԶՈՀԵՐ.— 36 տարու, ամուսնացած եւ երկու աղջիկներու մայր, տիկ. Մարկրիթ սիրտը տուած էր Ցիւպուանի, 28 տարու ձուլագործ։

Ցիկինը կ'աշխատէր մեծ պանդոկի մը մէջ. կիրակի օր դարձեալ ըստ սովորականին, ստիպուած ըլլալով գործին երթալ, ստիպեց իր սիրահարը որ ինքն ալ հոն գայ. Ցիւպուան համաձայնեցաւ եւ իր սիրուհիին աշխատած պանդոկին մէջ, սենեակ մը վարձեց նոյն գիշերուան համար։

Կէս գիշերէն յետոյ, ժամը 2ի ատենները, Ցիւպուան խնդրեց իր սիրուհիէն որ իր սենեակը գայ. կինը մերժեց. ասոր վրայ կատղած, Ցիւպուան դաշոյնը մխեց անոր կուրծքը։

Անմիջապէս ձերբակալուեցաւ. մարդասպանը յայտարարեց թէ իր սիրուհիին մերժումը խենդեցուցեր էր զինք եւ չէր գիտցեր թէ ի՞նչ կ'ընէ։

Զոհին վիճակը ծանր է։

ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (72)

Մ Ո Խ Ի Ր Ը

(Հեղինակ՝ *ԿՐԱՅԻԱ ՏԷԼԷՏՏԱ*)

Բ. ՄԱՍ

VII

«Մարգրիտ, ի՞նչ ըսեմ դեռ։ ...ք, որքան սա վայրկեանին, ...ան պէտքը չեմ զգացած բա... ...հոգիս, որ կը նմանի ալեկոծ ...մը. երբեք զգացած չեմ ...ին պակասը որքան այժմ, ...քիս սա վճռական բոպէին։

«Բանականութիւնս իսկ կը ...։ Դեռ շրթներուս վրայ է ...մըներուդ բոյրը, դեռ կը ...ամ տարփանքէ ու անդոհէ... ...րիտ, Մարգարի՛տ կեանքս ...ուքդ է, գթա՛ ինծի, գթա՛ ...քեզի։ Բարի եղի՛ր ինչպէս ...երազեր եմ։ Մտածէ՛ որ ...քը կարճ է, որ կեանքի միակ ...րականութիւնը սէրն է, որ ...ւ ու պիտի ՀԱԼԼայ երկրի վրայ ինծի չափ քեզ սիրող անձ մը։ Մի՛ ոտնակոխեր մեր երջանկութիւնը մարդկային նախապաշարումներէ մղուած, որոնք հնարուած են նախանձոտ մարդերէ փոխադարձաբար ապերջանկացնելու համար։ Բարի ես, վսեմ ես, գրէ՛ յուսատու բառ մը ապագայի համար։

«Բայց ի՞նչ կ'ըսեմ. կը յիմարանամ։ Երբէ ինծի եւ յիշէ որ ինչ ալ պատահի յաւիտենապէս քուկդ եմ։ Գրէ՛ շուտով...

«Ա.»

*
**

«19 սեպտ.

«Անանիա,

«Նամակդ սոսկալի երազ մը կը թուի ինձ։ Ես ալ բառեր չեմ գտներ արտայայտելու համար։ Եկուր այս գիշեր սովորական ժամուն եւ միասին կ'որոշենք մեր ճակատագիրը։ Ե՛ս ըսելու եմ. կեանքս քու ձեռքդ է։ Եկո՛ւր, անձկութեամբ կը սպասեմ քեզի...

«Մ.»

*
**

«19 սեպտ.

«Մարգարիտ,

«Յոմսակդ սառեցուց սիրտս։ Կը զգամ որ ճակատագիրս վճռուած է, բայց յոյսի թել մը դեռ զիս կ'առաջնորդէ։ Ո՛չ, չեմ կրնար գալ, եթէ ուզեմ ալ պիտի չկարենամ գալ։ Պիտի չգամ, եթէ նախապէս յուսատու բառ մը չգրես։ Այն ատեն պիտի վազեմ ոտքերուդ առջեւ ծնրադրելու, շնորհակալ ըլլալու եւ քեզ պաշտելու համար։ Բայց հիմա ոչ, չեմ կրնար, չեմ ուզեր։ Անցեալ գիշերուան գրածս անդառնալի է։ Գրէ՛ եւ մի՛ սպաններ զիս աճապարելու սպասումով.

«Քու տարաբախտ

«Ա.դ»

*
**

«19 սեպտ., կէս գիշեր

«Անանիա, Նինոս,

«Մինչեւ այս բոպէն սպասեցի քեզի ցաւով եւ սիրով բաբախուն, բայց դուն չեկար, թերեւս ա՛լ պիտի չգաս։ Ահա կը գրեմ քեզի մեր տեսակցութիւններու սա քաղցր ժամուն, մահ սրտիս, արտասուքն աչքերուս մէջ, տակաւին չյոգնած լալէն։ Լուսինը կը քօղարկուի երկնքի վրայ, մելամաղձոտ է գիշերը, բնութիւնը կը տխրի գոգցես մեր սէրը ճնշող դժբախտութեան համար։

«Անանիա ի՞նչու զիս խաբեցիր։

«Գիտէի ծագումդ, սիրեցի քեզ որովհետեւ վեր եմ մարդկային նախապաշարումներէ, որովհետեւ կ'ուզէի փոխարինել ճակատագրին քեզի հանդէպ գործած անարդարութեան։ Մանաւանդ կը հաւատայի որ դու ալ վեր ես նախապաշարումներէ։

«Ընդհակառակն սխալեր եմ, կամ աւելի ճիշդ դուն զիս խաբեր ես, լուռ մնալով քու իրական զգացումներուդ մասին։ Միշտ կարծեցի որ դուն գիտէիր մօրդ ողջ ըլլալը, ուր գտնուիլը, վարած կեանքը. բայց վստահ էի որ վատօրէն լըքուած ըլլալով իրմէ, չէիր հետաքրքրուեր իսկ խորթացած մայրիկովդ, մոռցած էիր գժբախտութիւնդ ու անպատուութիւնդ եւ քեզի ու ամէնուն համար մեռած կը համարէիր մայրդ։ Վստահ էի նոյնպէս որ եթէ մայրդ համարձակէր ներկայանալու, ինչպէս որ պատահեր է, երբեմն անգամ պիտի չնայէիր... Ընդհակառա՛կն դուն կը վտարես այսքան տարիներ քեզ անկեղծօրէն սիրող անձը, որ կը խոստանար յաւիտենապէս սիրել, զոհելու համար կեանքդ ու պատիւդ մօրդ համար որ քեզ լքեց երբ անգիտակից մանուկ մըն էիր, մէկու մը համար, որ քեզ սպաննելէ, անտառի մը, անապատի մը մէջ լքելէ պիտի չընկրկէր, կը բաւէր որ, ազատէր քեզմէ։

«Բայց անօգուտ է այս տողերը գրելս, որովհետեւ ինծմէ լաւ կը հասկնաս զանոնք, անօգուտ է որ շարունակես զիս խաբել եւ կոչում ընել զգացումներու որոնցմէ զուրկ ես դուն ինքդ։

«Որովհետեւ, կը հասկնամ որ դուն քեզ զոհել կ'ուզես ոչ թէ սիրելուդ համար, ոչ ալ վեհանձնութեամբ,— որովհետեւ հաւանաբար արդարացիօրէն կ'ատես քու փճացումիդ պատճառ կինը,— այլ մղուած այն նախապաշարումներէն որոնք հնարուած են մարդիկներէ փոխադարձաբար ապերջանկացնելու համար։

«Այո՛, այո՛, կ'ուզես զոհուիլ մարդոց համար, կ'ուզես փճանալ եւ կործանել զքեզ սիրողը՝ միայն սնապարծութեան համար որպէսզի ըսեն. պարտականութիւնդ կատարեցիր։

«Դուն տղայ մըն ես, Մտածումդ վտանգաւոր է, Ներէ որ ըսեմ, ծիծաղելի է պարզապէս։

(Շար.) *Թարգմ.՝* ՀԷԹՈՒՄ

բայց կարծած էին թէ «պզտիկներ են, որոնք Ջինադաղարի առթիւ պայթուցիկներով կը զբօսնուն»։ Սակայն կը լսեն նաեւ ամբոխին հայհոյանքերն ու աղմուկը և կը տեսնեն մարդ մը, որ ձեռքը պրաունինկ մը՝ կը յառաջանայ դէպի իրենք։ Կը կարծէք թէ կը վախնա՞ն։ Երբե՛ք։ Քիչ առաջ կը խաղային խոշոր ինքնաշարժ-բալխիրով մը, զոր իրենք շինած էին։ Առանց վարանելու կ՚առնեն ու փախստականին սրունքներուն մէջ կը նետեն զայն։ Անհաբեկիչին ոտքը կը սայթաքի, կ՚իյնայ։ Բայց շուտով ոտքի կ՚ելլէ, զէնքով նշան կ՚առնէ։ Փոքրիկները, որ սինէմա կ՚երթան, գիտեն թէ ի՛նչ պէտք է ընել այդպիսի պարագայի մը. նստարանին ետեւ փորի վրայ կը պառկին։

Այս միջադէպը թոյլ տուած էր, որ հետապնդողները գետին շահին։ Առջեւէն կը վազէր երիտասարդ ոստիկան մը՝ Մարսէլ Նէրէն, 24 տարու, որ ոճրագործին մօտենալով կը հանէ ատրճանակը...։ Բայց կը վարանի պարպել։ Այդ պահուն ոճրագործը իրեն դառնալով կրակ կ՚ընէ։ Գնդակը ոստիկանին ականջին քովէն սուլելով կ՚անցնի։ Նէրէն իր կարգին կրակ կ՚ընէ։ Ու կը սկսի ատրճանակին անհաւասար կռիւը պրաունինկին դէմ։ Ատրճանակը կ՚աւրուի։ Ոստիկանը պահ մը կանգ կ՚առնէ. նոր գնդակ մը կը դնէ ատրճանակին մէջ։ Այդ պահուն իրեն կը միանայ կազի ընկերութեան պաշտօնեաներէն Կապրիէլ Փիէր, 42 տարու, որ սիրտ կուտայ ոստիկանին, պոռալով. «Օ՜ն, օ՛ն, բռնեցինք»։ Իրապէս ալ Ժորժ-Բլէմանսօ պողոտային անկիւնը երկու մարդիկ հասան փախստականին ետեւէն, պաշարեցին զայն ու ձերբակալեցին։

Ամբոխին «հի՜ւ»երուն մէջ, ձեռնակապ զարկին ոճրագործին դաստակներուն եւ ոստիկանական տեսչութիւն տարին զայն։ Քաղաքին մէջ յուզումը մեծ էր։ Լուրը կայծակի արագութեամբ տարածուեցաւ։

Առաջին յուզումը անցնելուն, անցորդներ փութացին վիրաւորներուն մօտ։ Իսմայիլ Հագգը պէյ, 45 տարեկան, Ատալպէրթ Հէրցէկ, 45 տարու, դեղագործ-քիմիագէտ, ինչպէս նաև կինը՝ ծնեալ Մարգարիտ Էկրի, որ յուզումէն նուաղած էր, Պ. Սորճէնթինիի ինքնաշարժին մէջ Տիկին Ժան Տրպու եւ նուաղած՝ ուրիշ ինքնաշարժի մը մէջ դրուելով տարուեցան Սէն-Րոք հիւանդանոցը, ուր Տոքթ. Քազալիս խնամեց զանոնք։

Ամէնէն ծանր վիրաւորուածն է Իսմայիլ Հագգը. գնդակներէն մէկը ծոծրակէն մտնելով ձախ այտէն դուրս ելած է. ուրիշ մը ծակած է ձախ թեւը։ Մարմինին մէջ գնդակ մնացած չըլլալով, վիրաբուժական գործողութեան պէտք չէ տեսնուած. սակայն վիճակը ծանր է։

Նոր երկրաշարժ Ֆիլիպէի մէջ

Ֆիլիպէէն կը հեռագրեն թէ երկրաշարժի երկու նոր ցնցումներ զգացուեցան քաղաքին մէջ։ Կարգ մը տուներ վնասուեցան և ժողովուրդէն շատեր գիշերը բացօթեայ անցուցին։ Տեղատարափ կ՚անձրեւէր, ճիշդ ապրիլի աղէտին առեն եղածին պէս։

Հայ մը ձերբակալուած Զուիցերիոյ մէջ

Պոլսոյ Թերթերը կը գրեն.— Զուիցերիոյ ոստիկանութիւնը Պոլսոյ ոստիկանութենէն տեղեկութիւններ ուզած է Յակոբօֆ Աբրահամ անուն Հայու մը մասին։ Յիշեալը Զուիցերիոյ մէջ ձերբակալուած է՝ երբ պելճիքական կեղծ թղթադրամներ քշելու կը ջանար։ Պեռնի ոստիկանութիւնը յիշեալին լուսանկարն ու մատի հետքերն ալ ղրկած է Պոլիս։

Պոլսոյ ոստիկանութիւնը, իր արձանագրութիւնները քննելէ վերջ, երեւան հանած է թէ յիշեալը ծանօթ դատարկապորտ մըն է։ Պեռնի ոստիկանութեան պատասխան տրուած է թէ խնդրոյ առարկայ անձին իրական անունն է Վանկէլ Կրիկորի, Պաթում ծնած է եւ Պոլիս գտնուած է 1924 եւ 1925 տարիներուն։ Այս ժամանակամիջոցին, յիշեալը 3-4 անգամ ձերբակալուած է եւ դատապարտութեան մը պատճառով ալ վերջերս կը փնտռուէր։ Դատարկապորտը Պրիւքսէլի մէջ ալ անգամ մը ձերբակալուած է տեղւոյն ոստիկանութեան կողմէ, ինչպէս նշանակուած է Պոլսոյ իր արձանագրութեան մէջ։

*** Ակնարկուած անձը արդեօք ծանօթ Աբրամօ՞ֆն է, որ վերջերս այնքան անուն հանեց Սուրիոյ եւ Յունաստանի մէջ կատարած խաչագողութիւններով։

Ռումանիոյ խորհրդարանը լուծուած

Պուքրէշէն կը հեռագրեն.— Մարի թագուհի ընդունեց նոր կառավարութեան անդամները։ Խնամակալ ժողովը ստորագրեց հրամանագիր մը, որով Խորհրդարանը կը լուծուի։ Նոր ընտրութեանց թուական որոշուեցաւ դեկտեմբեր 12ը։ Խորհրդարանը պիտի բացուի դեկտ. 22ին։

Իտալերթուրք բարեկամութիւնը

Անցեալները իտալացի 1000 մարզիկներու խումբ մը Պոլիս այցելած եւ ատեն մը հոն մնացած էին։ Ասոնց մէջ էին նաեւ Մուսոլինիի երկու տղաքները։ Մուսոլինի փոխադարձաբար Իտալիա հրաւիրած է թուրք մարզիկները, Հռոմի թուրք դեսպանին միջոցաւ։ Թուրք կառավարութիւնը հրաւէրը ընդունած ըլլալով, յառաջիկայ յունիսին Պոլսոյ եւ Անատոլուի զանազան վարժարաններէն առնուած 1000 մարզիկ Իտալիա պիտի ճամբորդեն եւ իտալական շատ մը քաղաքներ պիտի այցելեն։

Մարզիկներու ճամբորդութիւնը 15 օրէն աւելի պիտի տեւէ։

Թանգարանին գոհարեղէնները

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Պոլսոյ թղթակիցը գրած էր թէ Պոլսոյ թանգարանին մէջ գտնուող գոհարեղէնները պիտի ծախուին և փոխարժէքովը պետական դրամատուն մը պիտի բացուի։ Թանգարանին տնօրէն Խալիլ պէյ այս առթիւ կը յայտարարէ.

«Թղթակցին գրածը թէ «թէնիս»ի գնդակին մեծութեամբ յակինթներ կան, ամբողջովին երեւակայական է։ Ինքը 20 միլիոն սթերլին գնահատած է, ուրիշ մը թերեւս 200 միլիոնի կը բարձրացնէ. ով ի՞նչ կրնայ ըսել։ Երանի՛ թէ մեր գոհարեղէնները աւելի արժէին. բայց իրականութիւնը այդպէս չէ. յետոյ թանգարանի մը իրերը չեն ծախուիր. ասիկա անկում է երկրի մը համար եւ ամէն կողմ գէշ ազդեցութիւն կը գործէ։ Վերջապէս, կառավարութիւնն ալ կողմնակից չէ վաճառման, ինչպէս բազմաթիւ գործավարներ վճռապէս յայտարարեցին։

Թանգարանին իրերը երկու տեսակ են. մէկ մասը ցուցադրուած է. միւսը գանձարանին մէջ պահուած։ Մինչեւ հիմա բազմաթիւ օտար մասնագէտներ եկան և քննեցին. արդիւնքէն լուր չունիմ»։

ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի
Ղեկավարութեամբ՝ Դերասան Մ. Մարութեանի եւ Վալանսի կարող ուժերու։
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սինէմա Սէն Լուի մէջ
ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ կամ ՓԵՏՐ. 18Ը տրամ 4 արար

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.15ին ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր խումբերու բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Մարսէյլի Պ. Միութեան ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ ժողովատեղին։ Ներկայ պիտի ըլլայ Ընկ. Հիւսեան։ Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները։

Վալանսի շրջ. կոմիտէն ընկ. ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին իր ակումբին մէջ։ Կը խնդրուի ներկայանալ անդամատետրով։

Մարսէյլի Պատանեկան միութեան հրապարակային դասախօսական ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Գրադարանի սրահը։ Կը դասախօսէ՝ ընկ. Վարդերէս, նիւթ՝ «Մեր դիրքը հանդէպ թուրքերուն»։ Կը հրաւիրուէին հայրենակիցները։ Մուտքը ազատ է։

Մարսէյլի Պ. Մ. Դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 Rue de la République Գրադարան Ընթերցարանին մէջ։ Կը խօսի՝ ընկ. Հիւսեան։ Նիւթ՝ Բոլշեւիկներու մէջ յառաջ եկած ընդդիմադիր հոսանքները։»

րը Ռուբէն։ 1910ին մեկնած է Ամերիկա եւ մինչեւ տարագրութիւն կը թղթակցէր։ Իմացնել իր մօրեղբօր Ալիքսան Տօնիկեանի, Créoux-les-Bains, Basses Alpes, France. Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Հայկական սեծ եղեռնէն ի վեր կորսնցուցած եմ երկու քոյրերս Սեբաստիոյ Տուչասար գիւղէն Պեդիկ 24, Կիւլիզար 16 տարեկան։ Վերջերս տեսնուած են Սուրիոյ շրջանը։ Իմացնել՝ Sukias Keusseian կամ Kahouedjian, 3 Rue Aristide Bergès. Lançey Isère. France.

Նուէր լուր տուողին։

ԲՆԱԿԱՐԱՆ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեք սենեակնոց բնակարան մը կը փնտռուի Պիւթ Շօմոնէն քատէ, կամ կառ տը լ՚էսթի եւ կառ տիւ Նօռի մօտակայ արուարձաններուն մէջ (ի հարկին 5—6 սենեակնոց փավիյեօն)։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՌԻԹ

Մեկնումի պատճառով ծախու է Լիոն 3e. arrond. օտարական բազմամարդ շրջանակի մէջ ճաշարան-սրճարան մը, 4 փիէս grande licenceով եւ վրայի յարկը 8 կահաւորուած սենեակներով, 25.000 ֆր. կանխիկ. մնացեալին համար լայն դիւրութիւն։ Գործունեայ մէկու մը համար երկու տարուան մէջ ամբողջ կալուածին տէր դառնալը կ՚երաշխաւորենք։

Այսու այս կարգի կալուածական եւ առեւտրական շահաւոր գնումներու համար դիմել՝ Société Franco-Orientaleի 60 Rue Moncey, Lyon.

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՍԱՌԱՍԱՐԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑԲԸ
Վաղը Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30—5 հայերէն (Մ. Նաթանեան)։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ ընդհ. ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին։ Կարեւոր օրակարգ, զեկուցում, եւն.։ Ներկաներու որոշումը պարտադիր է բացականերուն։

ՆԱՄԱԿ ունին Պ.Պ. Թորոս Սիմոնեան, Մ. Ալէմշիրեան, Պողոսար Զթճեան, Երուանդ Սրապեան, Գարեգին Երկանեան, Հայկազուն Հալաճեան։ Դիմել՝ խմբագրատուն։

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած «Ռոստոմ» Գրադարանի վարչութեան կողմէ 22 Դեկտ. 1928 Շաբաթ գիշեր Salle «Chalet-Edouard» մէջ. մինչեւ առաւօտ։ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

Ծանօթ.— Կը խնդրուի նկատի առնել այդ թուականը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Քէրէմէթ գիւղէն Ադամ Փիւսիւլեան, հօր անունը Կարապետ, մօր անունը Արմենուհի, 21 տարեկան։ Երկու տարի առաջ Մուսուլ տեսնողներ եղած են, կը կարծուի Մուսուլի շրջակայ գիւղերուն մէջ ըլլալ։ Տեղեկութիւն տուողներուն դրամական նուէր. տասը անգլ. ոսկի եւ մէկ տարուան «Յառաջ» գրել իր մօրեղբօր՝ Ադամեան Մկրտիչ, 72 Rue Etienne Dolet, Alforville (Seine) France, կը խնդրուի Սուրիոյ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Կեսարիոյ Սաճըլը գիւղէն Գրիգոր Սէֆէրեան, մօր անունը Եղսա, եղբայ-

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 15 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

15 NOVEMBRE 1928

…. ՏԱՐԻ Թիւ 804

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ԿՈՒ ԽՕՍՔ

…ՐՈ՞Ւ ԱՆՈՒՆՈՎ ԿԸ ԽՕՍԻՔ

…փոխանակ փաստացի հերքելու մեր մեղադրանքները, մէկ-… պատասխանելու հրատարակուած դէպքերուն, Երեւանի …իգեան անձեղը նորէն փրփուր կը տեղայ մեր գլխուն, հա-…ձայն իրենց բարի սովորութեան։

…Նոր առիթը՝ մեր մէկ խմբագրականն է, «Յո՞ երթաս, կոմ-…» (31 Հոկտեմբեր), ուր իրակա՛ն դէպքեր կը յիշէինք, ոչ թէ …ծածներ, ուր փորձեր էինք ահաւոր ողբերգութեան մը աղօտ …կերը տալ։

…՞նչ կը պատասխանէ «Երեւան» (11 Նոյեմբեր).

— «Խորհրդային Հայաստանի ուխտեալ ճակատակորդները …րանցումի մէջ են նորէն։ Ինչո՞ւ, որովհետեւ աշխատաւորա-… իշխանութիւնը ասպարէզ չի տար զանազան դաւադիրներուն … պտոր տարրերուն, որ կը փորձեն նոր արկածախնդրութիւններ …րքել մեր ժողովրդի գլխուն»։

Ու դարձեալ.

— «Խորհրդային Հայաստանը պիտի դաւաճանէր իր կոչումին, …է թոյլ տար որ դաւադիր տարրերը փորձէին խաղալ անպատիժ …՝ առանց այն ալ չափէն դուրս տանջուած աշխատաւորու-…եան ապրելու իրաւունքին հետ»։

…իրենց վերադարձնելով բոլոր լուտանքներն ու լրբութիւն-…երը, հարցնենք անմիջապէս.

1.— Դաւադիրնե՞ր են այն արհեստաւորներն ու մանր առե-…ականները, որոնք լեղապատառ կը փախչին Հայաստանէն, …րօկաստան եւ մինչեւ Հարաւային Ամերիկա երթալու համար։

2.— Դաւադի՞ր էր անկուսակցական, հակադաշնակցական …եան Ձերազը, անձնուէր մարդիկը, որ բանտէ բանտ, աքսորէ …քսոր քաշքշուելէ յետոյ, ատու մը գնդակահարուեցաւ Թիֆ-…լիսի Չեկային կողմէ։

3.— Դաւադի՞ր էր Դաւիթ Անանունը, յայտնի հակադաշ-…նակցական մատենագիրը, որ դարձեալ բանտէ բանտ, կայանէ …կայան փոխադրուելով, քշուեցաւ Ռուսաստանի խորերը, Ար-…խանկելսք։

4.— Դաւադի՞ր էր Հ. Ներսէս Ակինեանը, ծանօթ բանա-…սէրը, որ եւեք տարիէ ի վեր ձեռագիրներ կը պրպտէր Էջմիածնի …մատենադարանի փոշիներուն մէջ։

5.— Դաւադիրնե՞ր էին այն յիսուն Սասունցիները եւ Մշե-…ցիները, որ աքսորուեցան Արագածէն, մարդիկ որոնք հաւա-…տացած էին «բանուորա - գիւղացիական» իշխանութեան եւ …արդարութեան յայտնած։

6.— Դաւադիրնե՞ր են Զանգեզուրի գիւղացիները, որոնց …ք դանակ մը անգամ չեն ձգած Երեւանի «կոմիսար»ները, …ւէզգի աւելի դիւրին ջարդուին…։ Որոնց տառապանքին առ-…ջեւ, խորհրդային իշխանութեան յարած, Դաշնակցութեան դէմ «…ակցական» ստորագրած Նորադարձներ անգամ աղի ար-…ցունք կը թափեն, այնտեղ, վարիչներուն աչքին առջեւ։

7. — Դաւադիրնե՞ր են, վերջապէս, սա մամիկներն ու …պապիկները, որոնք միշտ կը հառաչեն, անզօր կատաղութեամբ.

— Մենք մեռա՛նք, Հայ չէ՞ մնացած աշխարհի վրայ։

Եւ եթէ ունիք դաւադրութեան եւ արկածախնդրութեան …տեր, ինչո՞ւ հրատարակութեան չէք տար դանոնք, իբրեւ …րձ պատասխան։ Ինչո՞ւ կը խուսափիք հրապարակային դա-…տ ցոյց այնքան համարձակութեամբ որքան Մ. Քէմալի անկա-…թեան դատարանները, իրենց Ալիներով եւ կախաղաններով։ …Ինչո՞ւ, իբրեւ «յեղափոխականներ», պատեհութիւն չէք տար …ամբաստանեալներուն, իրենք զիրենք պաշտպանելու, ձեր դիմակը …պատռելու, կամ իրենց պատիժը կրելու։

Որ ժողովուրդին անունով կը խօսիք դուք, պարոննե՛ր, …ժողովուրդի ո՞ր դասակարգին անունով, երբ ձեզի դէմ ակռայ …կրճտեն ե՛ւ արհեստաւորը, ե՛ւ բանուորը, ե՛ւ գիւղացին — …երկրին ուժասինը — ե՛ւ դաշնակցականը, ե՛ւ մենշեւիկը, ե՛ւ …անկուսակցականը, ե՛ւ «դարձի եկած»ը, ե՛ւ ձեր հարազատ …ընկերները, լենինեան բոլշեւիկը։ Անշուշտ մեր սեւ աչքերուն …համար չէր որ, կոմկուսի Բագուի կոմիտէին քարտուղարը, Լ. …Միրզոյեան, հրապարակաւ կը խոստովանէր, օգոստ. 30ի Նոր- …ին մէջ.

— «Մենք պէտք է անկեղծօրէն յայտարարենք թէ այս բոլշեւիկ … մեր կուսակցութեան որոշ անդամներ կ'արտայայտեն ազգայ-…ին ձգտումներ։ Եթէ դրօշափոխները յաճախ կը գրեն Ախալքա-…լաքի, Կարսի, Ղարաբաղի մասին, մենք ի հարկէ կ'ըսենք թէ դաշ-…նակներու միտքեր են ատոնք։ Սակայն այդպիսի մտայնութիւն եր-…բեմն կ'արտայայտեն նա՛եւ մեր ընկերներէն ոմանք»։

Իսկ, իբրեւ եզրակացութիւն.

— «Այդպիսի մտածողութիւնները պէտք է համարել վտանգա-…ւոր եւ անողոքաբար ճարուածել, մերկացնել ու արմատախիլ ընել»։

Պատասխանեցէ՛ք, որո՞ւ անունով կը խօսիք, երբ շուքէն …վախցող Բարեգործականն անգամ, որ անսահման հիացում … ունի Երեւանի իմաստո՛ւն վարիչներուն հանդէպ եւ որ ամէն …օրի անխափան կը պատուէ Նոյ. 29ը (բայց կը մոռնայ Ապ-…րիլ 11ը), հրապարակաւ, թէեւ վախն ի վախր կ'ամբաստանէ ձեզ։ …Անշուշտ կարդացիք հոկտ. 31 թուակիր գեկուցումը։

Որո՞ւ անունով, թշուառականնե՛ր, երբ Հայաստանի հա-…յ մատենագիտութիւն սորված «բարեյոյս», տասը մաղէ ան-…ցած ուսանողներն անգամ անցագրի կը սպասեն, մէկ-երկու …տարիէ ի վեր…

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ ԱԼ ՏՈՒՆ - ՏԵՂ Կ'ԸԼԼԱՆ

Ռամկավար «Պայքար»ի խմբագրականէն (27 Հոկտ.)

—«Ամերիկայի հայ գաղութը ոչ իսկ յիսուն տարուան պատմութիւն մը ունի, եւ առաջին տարիներուն Հայեր Նոր Աշխարհ եկած են՝ ոչ թէ գաղութ հաստատելու, այլ պանդխտելու համար, այսինքն քանի մը տարի դրամ շահելէ յետոյ, երկիր վերադառնալու նպատակաւ։ Այս գաղափարը տիրապետող եղած է երկար տարիներ, և նոյն իսկ հոս ամուսնացած, տուն ու տեղ եղած մարդիկ, միշտ ի մտի ունեցած են թէ վերջ ի վերջոյ երկրի քաղաքական պայմանները կը փոխուին, իրենք ալ Ամերիկայի մէջ իրենց գործը շտկելէ յետոյ, հայրենիք կը վերադառնան։ Այս պատճառաւ է, որ շատեր հոս հիմնաւոր, հաստատուն գործերու հետամուտ չեն եղած, թանկագին պատեհութիւններ կորուսած են, եւ դառնօրէն կը զղջան այսօր։ Պատերազմէն յետոյ, Թրքական Հայաստանի խնդրոյն ձախողութիւնն է որ կտրուկ ու վերջնական հարուածը տուած է այս մտայնութեան, եւ ամէն ոք, այնուհետեւ, Ամերիկայի մէջ հաստատուելու մասին սկսած է խորհիլ եւ իր գործերուն ալ ըստ այնմ ուղղութիւն տուած է,

Այս շարժառիթով ահա, վերջին տարիներու միջոցին, Ամերիկայի Հայերը սկսած են տուներ ու կալուածներ գնել եւ միջամուխ ըլլալ այնպիսի ձեռնարկներու, որ այս երկրին կը կը կապէ զիրենք ամրապէս, եթէ ոչ միանգամ ընդ միշտ։ Սակայն, դժբախտաբար, ինչպէս մեր շատ մը գործերուն, ասոր մէջ ալ ոչ միայն կը պակսի իմաստուն կազմակերպութիւն, այլ անհատներ ալ կը գործեն, առանց ծրագրի, հմտութեան ու անհրաժեշտ ձեռնհասութեան, իրենց խելքին համեմատ, կամ աւելի ճիշդ, ըստ ք խտի, եւ ահագին վնասներու ու դժբախտութեան կ'ենթարկուին։ Հինգ վեց տարի առաջ, շատ Հայեր խոշոր գումարներ կորուսին սակարանական շահագիտութեանց մէջ, հիմա ալ կը լսենք թէ անշարժ կալուածներու գնման ու շահագործման մէջ մարդիկ կան, որ իրենց տարիներու ամբողջ խնայողութիւնը կը կորսնցնեն, շատ անգամ համազգի կամ օտար ճարպիկ, բայց անխիղճ գործակալներու ու գործի մարդոց զոհ երթալով»։

ԸՍՄԷԹ ՓԱՇԱՅԻ ՃԱՌԸ

Վարչապետ Ըսմէթ փաշա, Էնկիւրիի Ազգ. Ժողովին զեկուցում ըրաւ դահլիճին ապագայ գործունէութեան մասին եւ վստահութեան քուէ ստացաւ։ Վարչապետը իր ճառին մէջ ըսաւ.

— Թուրք տառերը բոլորովին սորվեցնելու համար, ժողովրդային դասընթացքներ պիտի բացուին երկրին ամէն կողմը։

Ճամբու եւ երկաթուղիի շինութիւնը պիտի շարունակուի։

Ճարտարարուեստի համար 15 տարուան ընթացքին 200 միլիոն պիտի ծախսուի։ Առաջին շրջանին համար հարիւր միլիոն, իսկ երեք տարուան մէջ ալ 10ական միլիոն ոսկի պիտի յատկացուի։

Ծխախոտի մենաշնորհի փորձը երեք տարուան ընթացքին մեծ արդիւնք տուած է. Նախապէս առնուած հինգ միլիոնին տեղ, կառավարութիւնը այսօր 22 միլիոն ոսկի կ'առնէ ծխախոտի վարչութենէն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆԻՍԻ ԴԷՊՔԻՆ ՇՈՒՐՋ

ՄԷՀՄԷՏ ՍԱՊՐԻ ԵՒ ԻՍՄԱՅԻԼ ՀԱԳԳԸ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

Նիսի Գ. Թաղամասի ոստիկանապետ Սանսօ իր քարտուղարը Ֆիլիփ Կիկոնիսի հետ Արիզոնա պանդոկը երթալով խուզարկութիւններ կատարեց Մէհմէտ Սապրիի սենեակին մէջ։ Խնդրին կարեւորութեան համար, խուզարկութեան ներկայ գտնուեցաւ նաեւ ոստիկանական տնօրէն Հէլլի։ Մեծ բան մը չգտան սակայն.— աղտոտ լաթեր, անկարեւոր նամակներ, տրրցակներով Թուրքերէն Թերթեր, եւ կարգ մը անարժէք Թուղթեր։

Երկուշաբթի ժամը 10.30ին Սանսօ գնաց Սէն-Ռոք հիւանդանոցը եւ Քլերիսիի սրահին մէջ ուր կը դարմանուի Իսմայիլ Հագգը պէյ, դէմ-դէմի բերաւ ահաբեկիչն ու զոհը։ Սապրիի կ'ընկերանային երկու գաղտնի ոստիկաններ։ Նախորդ օրուան յուզումը անցած եւ բոլորովին հանդարտ էր։

Գլուխը ճերմակ փաթթուած, Իսմայիլ Հագգը զարմանքով նայեցաւ Սապրիին եւ գոչեց.

— Ինչպէ՛ս, այս մա՞րդն է։ Երբեք միտքէս չէի անցըներ։ Կը ճանչնամ զինքը։

Ու Իսմայիլ Հագգը բացատրեց թէ մօտ չորս ամիս առաջ, երբ Վիքթուար պողոտային վրայ Նոթր-Տամ սրճարանը նստած էր, յանկարծ իր մօտ եկաւ Սապրի՝ Թուրքերէն բարեւելով ու յայտնեց թէ խորին հիացում ունի իրեն հանդէպ, թէ զինքը ճանչցած է երբ Պրուսայի կուսակալ էր։

— Ինծի հանդէպ մեծարանքներ շռայլելէ եւ ինքզինքը իբրեւ քաղաքական տարագիր ներկայացնելէ վերջ, Սապրի՝ որուն կը հանդիպէի երբեմն, ընդհանրապէս իմ սովորական սրճարանիս մէջ, տարօրինակ առաջարկներ ըրաւ ինծի։ Ըսաւ թէ դրամ կը ստանար մօրմէն եւ մտադիր էր Նիս բերել տալ մայրը՝ հոն բնակելու համար։ Ինծի առաջարկեց միասին բնակիլ ընդարձակ յարկաբաժինի մը մէջ, զոր ինք պիտի վարձէր եւ նոյնիսկ դրամ խոստացաւ։ Արդարեւ ես համեստ կեանք մը կը վարեմ եւ ինծի կ'առաջարկէր փոխել զայն։ Վերջապէս, առաջարկեց որ հրատարակեմ հակաքէմալական թերթ մը, որուն ծախքերը ինք պիտի հայթայթէր։ Այս բոլոր առաջարկները՝ կատարուած մարդու մը կողմէ զոր չէի ճանչնար, որ կրթուած չէր, գրեթէ գրել-կարդալ չէր գիտեր եւ շատ քիչ տեղեակ էր քաղաքական գործերու, կասկած արթնցուցին իմ մէջ։ Ուստի մերժեցի եւ հասկցուցի իրեն թէ չեմ ուզեր այլեւս տեսնուիլ իրեն հետ։ Աւելցնեմ թէ կարգ մը բարեկամներ զգուշացուցած էին զիս, ըսելով որ Սապրի Պուքրէշի մէջ սպասաւոր եղած էր Ապտիւլ Համիտի տղաքներէն մէկուն եւ ծխախոտի կեղծ վաճառական մըն է։

Իսմայիլ Հագգը այս յայտարարութիւններն ըրաւ մաքուր ֆրանսերէնով, Նախորդ օրուան թարգմանը Թուրքերէնի թարգմանեց զանոնք։ Սապրի երբեք չշփոթեցաւ։

— Երէկ սխալեցայ, ըսաւ, յայտնելով թէ երբեք չէի խօսած Իսմայիլ Հագգը պէյի հետ։ Չորս ամիս առաջ ինք էր որ դրամ ուզեց ինձմէ՝ հակաքէմալական թերթ մը հիմնելու համար։ Մերժեցի իր փափաքը։ Յետոյ իրեն հանդիպեցայ սրճարանին մէջ, ուր դարձեալ դրամ պահանջեց ինձմէ։ Չեմ գիտեր ինչո՛ւ, ամէն անգամ որ զինք տեսնէի, վախ կը զգայի։ Երէկ, երբ առջեւս տեսայ զինքը, խելքս կորսնցուցի. յետոյ չեմ գիտեր թէ ինչ պատահեցաւ։ Դեռ ատոր սարսափին տակն եմ։ Ահա՛ ամբողջ գիտցածս։

Իսմայիլ Հագգը խստիւ բողոքեց մարդասպանի ակնարկութիւններուն դէմ։ Սապրի շարունակեց.

— Ես իրապէս ծխախոտի վաճառական եմ եւ երբեք ծառայ չեմ եղած։ Առեւտուրս Թուրքիոյ մէջ կ'ընեմ եւ Ֆրանսա կուգամ պարզապէս հաճոյքիս համար։ Երբեք միտքէս չէի անցըներ վրէժ լուծել հակառակորդներէն կառավարութեան մը, զոր կը յարգեմ։ Այս բոլորը դիպուածով պատահեցաւ ու յետոյ, կը կրկնեմ, Իսմայիլը տեսնելով անբացատրելի վախի մը մէջ ինկայ։

Այս հարցաքննութենէն յետոյ, Սապրի ոստիկանատան բանտը տարուեցաւ դարձեալ, յաջորդ օրը փոխադրուելու համար պետական բանտը։ Խնդրին հետապնդումը պիտի յանձնուի հարցաքննիչ դատաւոր Պուրինեռնի։

⁂ Իսմայիլ Հագգը պէյի վիճակը շատ լաւ է։ Որեւէ վտանգ չկայ։ Տիկին Տրպու վիրաբուժական գործողութեան ենթարկուեցաւ գիտէն հանելու համար գնդակը։ Վիճակը լաւ է նոյնպէս։ Կը կարծուի թէ այս կինը վիրաւորուած էր նոյն գնդակով, որ ծակած էր Իսմայիլ Հագգըի թեւը։

Մարսիլիոյ թուրք հիւպատոսը վիրաւորուած

Թուլոնէն կը հեռագրեն 13 Նոյ. թուականով.—

Լիւքի ճամբուն վրայ ջախջախուեցաւ ինքնաշարժ մը, զոր կը վարէր Մարսիլիոյ Թուրք ընդհանուր հիւպատոս Բաղըպ Պաքի պէյ եւ որուն մէջ նստած էին չորս հոգի։

Ընդհանուր հիւպատոսը ինքնաշարժին տակէն հանուեցաւ ծանրապէս վիրաւորուած եւ վիճակը յուսահատական կը նկատուի։ Մնացեալ ճամբորդները թեթեւօրէն միայն վիրաւորուեցան։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԵԹԷ...

Ցարդ-գողականները շա՛տ փափկանկատ են։ Ցարդ-գողականները անտանելի խտրութիւններ կը դնեն երիտասարդներու եւ ծերերու միջեւ...

Եթէ ցարդ-գողականներու խըստասրտութիւնը տարածուէր բոլորին վրայ հաւասարապէս, կասկած չկայ որ Արշակ Չօպանեանն ալ պիտի զգար այդ, ու չպիտի համարձակէր «մեր չորս բանաստեղծները» իրենց գերեզմաններէն հանելով իրարու մօտ բերել... միայն իր հաճոյքին համար։

Ճիշդ է ան, ինչպէս միշտ, իր անձնական ու փոքր գործերուն «ազգային», «իմաստուն», «մեծ» ու «խելացի» կերպարանք տալու համար ըսաւ. «Պատահականութեան բերումով չէ որ այս չորս անուններ ընտրեցի»։ Բայց ամբողջ իր դասախօսութիւնը «պատահականութեան» ետեւէն քալեց։

Ան չըսաւ թէ ինչո՞ւ ընտրած էր այդ չորս անունները, եւ եթէ ըսաւ «անոնց տաղանդները իրենց առանձնայատկութեանը մէջ մնալով հանդերձ, շատ կողմերով կը նմանին իրարու», բայց երբեք չտեսաւ ու չկրցաւ նշմարել ոչ այդ «առանձնայատկութիւններ»ը, եւ ոչ ալ «նմանութիւնները»։

Ամէն ընթերցողի գիտցած տեղեկութիւններու չափ տեղեկութիւններ տուաւ. միեւնոյն կտորի գրաբարն ու աշխարհաբարը արտասանեց, աւելցուց թէ «ասոր մէջ է անոր արուեստի մեծութիւնը». «իր կատարելութիւնը ասոր մէջն է», առանց սակայն ըսելու եւ ցոյց տալու այդ «մեծութիւններ»ը եւ «կատարելութիւններ»ը։

Եթէ ցարդ-գողականները «զինուորական դրութիւն» յայտարարած չըլլային այն օրը, իմ կողքս նստած ունկնդիրներէն մէկը փոխանակ փսփսալու, բարձրաձայն պիտի ըսէր.

— Պ. Չօպանեան, հակառակ ձեր մեծ-մեծ յայտարարութեան, դուք չըսիք թէ ո՞ւր էր նմանութիւնը «մեր չորս բանաստեղծներ»ուն։

Ուրիշ մը պիտի կանչէր.

— Պ. Չօպանեան դուք ամենեւին չկրցաք տեսնել «մեր չորս բանաստեղծներ»ու տարբերութիւնները, իրենց սիրելու կերպին մէջ, իրենց վշտին մէջ ու ամէն բանի մէջ։

Երրորդ մը, փոխանակ փողոցի մէջ, այնտեղ պիտի գայրանար.

— Պ. Չօպանեան, մենք հիացմունքի բացագանչութիւններու եւ ածականներու չենք հաւատար, ապացոյց կ'ուզենք, ձեր «քննադատականկարողութեան», ձեր «հայրենասիրութեան» եւ խոստումներուն...։

ՌԻՆԿՆԴԻՐ Ա.

ՀԱՅԵՐՈՒ ՏԵՂԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԷՋ

Գանձակէն կը հաղորդեն թէ լեռնային շրջանի բնակիչները սկսած են Կարա-Սախկալ փոխադրուիլ։ 50 հայ ընտանիքներ արդէն տեղափոխուած են։ Գաւառային գործադիր կոմիտէն 10,000 ռուբլի յատկացուցած է տեղահանուածներուն, որպէսզի գործիք եւայլն գնեն։

Յառաջ.— «Ազէրի Թիւրք» թերթը գրած էր թէ 50,000? Թուրք ընտանիքներ կը տեղափոխուին, մինչդեռ՝ իրականութիւնը բոլորովին տարբեր է, ինչպէս կ'երեւայ։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԻՒՏՃԵՆԵՐԸ

Շատեր կարծեցին առաջին օրերը թէ Փուանքարէի հրաժարականը կրնայ վտանգել ֆրանքին հաստատութիւնը, քանի որ ան էր ֆրանքի մեծագոյն պաշտպանը։ Բայց շուտով համոզուեցան թէ ոչ Փուանքարէ եւ ոչ ալ ո՛եւէ անձ կրնան այլեւս խախտել ֆրանքին արժէքը, որ ամրապնդուած է շատ զօրաւոր կերպով եւ կապ չունի նախարարական կազմերու հետ։

Պարտադիր սակի ջնջումը, մեծաղի զօրաւոր պահեստի մը կազմութիւնն ու մանաւանդ կառավարութեան ու Պանք տը Ֆրանսի վարչութեան իրաւասութեանց բաժանումը ֆրանքը ապահոված են քաղաքական կամ կուսակցական հակամարտութեանց ու կռիւներու հետեւանքներէն։

Ի պատիւ ֆրանսացի երեսփոխաններու, պէտք է ըսել թէ թերեւս անոնք ֆրանքի այս վիճակին կը սպասէին իրենց բուռն հակամարտութեանց ազատ թռիչք տալու համար եւ ժամը յարմար գտան ազգային միութեան դաշինքը տապալելու համար։ Ամէն պարագայի մէջ, կենսականն այն է որ այլեւս ֆրանքը կապուած չէ քաղաքական կացութեան հետ— մինչեւ նոր պատերազմ...։

Միութեան դաշինքը 28 ամիս տեւեց, ինչ որ անօրինակ է Ֆրանսայի մէջ եւ կը կտրէ բոլոր մրցանիշները, եթէ չեմ սխալիր։ 1926ի դրամական տագնապն էր որ սարսափեցուց եւ լռութեան դատապարտեց տարբեր կուսակցութիւնները, մինչեւ որ եկան հասան ապահով նաւահանգիստը։ Այժմ արդէն ներելի է որ ոչ-նախարար երեսփոխաններն ալ փափաքին իրենց կարգին իշխել եւ իրենց վրայ խօսիլ տալ, հոգ չէ թէ քանի մը ամսուան կամ քանի մը շաբաթուան համար։

Ուրեմն նախարարական փոփոխութիւնները ազդեցութիւն չեն կրնար ընել այլեւս ֆրանքին վրայ, քանի որ ոսկի պահեստը բաւարար է, ձեռնհաս դրամական հաստատութիւն մը կ'վարէ զայն եւ պետութիւնը իրաւունք չունի թղթադրամ կտրելու... Խնդիրը կը տարբերի, սակայն, երբ նկատի առնենք պետական պիւտճէն եւ հանրային վարկը ներկայացնող պետական արժեթուղթերը։ Սակարանին մէջ աննշմար չանցաւ Փուանքարէի հրաժարականը եւ եթէ անոր վերստին պաշտօնի կոչուելու զօրաւոր հաւանականութիւնը չըլլար, հաւանական էին ահագին անկումներ եւ վնասներ։

Գալով 1929ի պիւտճէին, անհրաժեշտ է որ մինչեւ 1928ի վերջը քուէարկուի երեսփոխանական ժողովէն, առանց մեծ փոփոխութեան, այսինքն գոնէ քանի մը տասնեակ միլիոն ֆրանքի յաւելումով։ Հակառակ պարագային, նորէն կը խախտի ընդհանուր վստահութիւնն ու հետեւանքը կ'ըլլայ դրամի նուազում, գործերու դադար, գործազրկութիւն, ապրուստի սղում եւն. եւն.։

Հազիւ մէկ տարի անցած էր աշխարհը տակնուվրայ ընող պատերազմէն եւ արդէն անգլիական թուղթ ստերլինը գտած էր իր ոսկիի արժէքը։ Մինչդեռ չէզոք Սպանիոյ փեսեթան իր արժէքի մօտ 1/10ը կորսնցուցած է ցարդ։ Ո՞ւր է այս գաղտնիքին բանալին։ Ի՞նչն է պատճառը որ Անգլիոյ ելմտական վիճակը լաւագոյնն է ամբողջ Եւրոպայի մէջ։

Անգլիա իր այդ առաւելութիւնը կը պարտի այն օրէնքին, որուն համաձայն Անգլիոյ ելմտական նախարարը պատասխանատու է միայն գահին, այսինքն գրեթէ անպատասխանատու է։ Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովը իրաւունք չունի մէկ փէննի փոխելու ելմտական նախարարին ներկայացուցած պիւտճէն կամ պահանջած ոեւէ մէկ վարկը։ — Ոչ մէկ նախարար իրաւունք ունի միջամուխ ըլլալու ելմտացոյցի պատրաստութեան։ Անոնց պարտականութիւնն է իրենց պէտք եղած գումարներու ցուցակը տալ ելմտական նախարարին եւ ան է միայն որ իր անձնական պատասխանատուութեան տակ կը պատրաստէ պիւտճէն եւ կը հսկէ անոր կիրարկման։

Այս մեթոտին էր որ կը հետեւէր Փուանքարէ երկու տարիէ հետէ։ Ան պարզ դիկտատոր մըն էր ելմտական խնդիրներու մէջ եւ այդ վիճակին կը պարտի Ֆրանսա ֆրանքի այսօրուան առողջ վիճակն ու երկրի ելմտական բարօրութիւնը։

Անգլիոյ մէջ ոչ մէկ ելմտական նախարար, որ կուսակցութեան ալ որ պատկանի, երբ եւիցէ հանդուրժած կամ ուզած է որ Ելմտական Յանձնաժողով մը բաժնէ իր պատասխանատուութիւնը կամ թեթեւցնէ իր բեռը։ Եւ գիտէք թէ խորհրդարանական դրութիւնը Անգլիոյ մէջ կ'իշխէր շատ աւելի առաջ քան ոեւէ եւրոպական երկրի մէջ։ Անոնք աւելի շատ փորձառութիւն ունին քան ուրիշ ոեւէ երկիր։— Անոնք կը տեսնեն թէ ինչպէս Ֆրանսայի մէջ Ելմտական Յանձնաժողովը վերջ ի վերջոյ — գէթ երեւութապէս — բան մը կը գտնէ փոխելու եւ իրաւ թէ անիրաւ, կը պահանջէ որ պիւտճէն փոփոխութեան ենթարկուի, ստեղծելով տեսակ մը հակամարտութիւն յանձնաժողովին եւ դահլիճին միջեւ։

Փուանքարէի դահլիճին անկումը վերագրելի է որչափ արմատական-ընկերվարական Անժէի ժողովին, նոյնչափ ալ Մալվիի նախագահութեամբ կազմուած ելմտական յանձնաժողովի ոտնձգութիւններուն, որոնք անվստահութեան ցոյցեր էին Փուանքարէի դէմ։

Բայց ինչ որ կարելի է Անգլիոյ մէջ, անկարելի է Ֆրանսայի մէջ, ուր ձեւը շատ աւելի կարեւորութիւն ունի քան հիմը։ Փուանքարէ ճարտարօրէն վարուեցաւ այս երկու տարիներու իշխանութեան ժամանակ։ Ամէն անգամ որ վտանգ մը նշմարէր իր ելմտական դիկտատորութեան դէմ, վստահութեան քուէ կը պահանջէր ամբողջ դահլիճին համար եւ երեսփոխանները կը համակերպէին ակամայ՝ ֆրանքը փրկելու համար։ Փուանքարէ ինք կը պատրաստէր պիւտճէն եւ կը պարտադրէր զայն ինչպէս իր ընկեր նախարարներուն, նոյնպէս եւ Երեսփ. Ժողովի ելմտական յանձնաժողովին։ Ծերակոյտէն վախնալիք բան մը չունէր, քանի որ ան գրեթէ ամբողջութեամբ համաձայն է իրեն։

Մինչեւ այժմ ելմտական յանձնաժողովը սահմանափակուած էր խորհրդատուի դերին մէջ եւ կը հնազանդէր Փուանքարէին, որ կը սպառնար հակառակ պարագային Երեսփ. Ժողովը իրաւարար կարգել։ Կարելի պիտի ըլլա՞յ յառաջիկային ալ շարունակել այդ ձեւը եւ փափաքելի՞ է որ այդպէս ըլլայ։ Տեսականօրէն դատապարտելի են ամէն տեսակ դիկտատորութիւններ եւ ամէն խնդիր պէտք է ազատօրէն ծեծուի կարելի եղածին չափ շատ անձերու կողմէ, բայց իրականութիւնը տարբեր է եւ ֆրանքի ու Փուանքարէի վերջին երկու տարիներու կեանքը կենդանի վկաներն են ի նպաստ ելմտական դիկտատորութեան։ Բաղդին վարչութիւնն ունի իր անիրաւ կարգերը, որոնց մէկն է դրամատիրական դրութիւնը եւ բնական է որ այդ դրութիւնը պաշտպանելու համար անիրաւ ձեւեր ալ անհրաժեշտ համարուին։

Անհերքելի է անշուշտ արտօնութիւն տալ որ ո եւ է նախարար անձնապէս ազատ ըլլայ պատերազմ յայտարարելու կամ դաշնագիր կնքելու։ Բայց ելեւմուտքը մասնագիտական խնդիր է եւ կը պահանջէ որոշ անկախութիւն եւ անձնական արժանիք։

Փուանքարէէն զատ ուրիշ ո եւ է անձ պիտի կրնա՞յ անգլ. մեթոտը կիրարկել։ Անշուշտ անոր անձնական արժանիքն ու ազդեցութիւնը մեծ դեր խաղացին, բայց ան միակը չէ Ֆրանսայի մէջ եւ կան ուրիշներ ալ որոնց կարելի է վստահիլ Ֆրանսայի ելեւմուտքը։

Մ. Տ.

ԿԵԱՆՔԸ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԹԱՒՐԻԶ, 1 Նոյ (Սեփ. Թղթ.) — Անցեալ տարի հոկտ. 27-ին Թաւրիզի մէջ մեռաւ պոլսահայ հինաւուրց սերունդի լաւագոյն դէմքերէն մէկը — Խաչիկ Խան Սարաճեան — գրական ծածկանունով Խաչիսար։ Մահուան տարելիցի առթիւ, Սարաճեան ընտանիքը, հոկտ. 29ին կատարել տուաւ հոգեհանգիստ մը։ Այս առթիւ առաջնորդ Ներսէս արքեպ., հաղորդեց թէ Սարաճեան ընտանիքը իր մեծ հօր յիշատակին հարիւր յիսուն թուման (տոլար) նուիրած է ազգային հիմնարկութեանց, այսպէս.— Առաջնորդարանին, Ազգ. Հանգստարանին, Աղքատախնամ Ընկերութեան, Թեմական, Արամեան եւ Հայկազեան ազգային դպրոցներուն՝ 25-ական թուման։

Առաջնորդը շեշտը նաեւ, որ հանգուցեալի ժառանգներն անշուշտ ո՛րեւէ կերպով պիտի յաւերժացնեն այդ հին ազգասէր եւ գրասէր ծերունիի յիշատակը եւ կատարեն անոր կտակը, ազգային հիմնարկութեանց նուիրելով շօշափելի գումար մը։

*** Հոկտեմբեր 28ին, կիրակի երեկոյ, Թաւրիզի Հայոց Կուլտուրական Միութիւնը իր տանը մէջ կազմակերպած էր գրական-գեղարուեստական եւ թատերական երեկոյթ մը, կատարելով Միութեան 1928-29 տարեշրջանի բացումը։

Բացման ճառեր խօսեցան առաջնորդ Ներսէս արքեպ. եւ վարչութեան Նախագահ Պ. Գասպար Ցակոբեանը։

Նախորդ վարչութիւնը սեպտեմբեր 30ի ընդհ. ժողովին մէջ ներկայացուց 1927—28 տարեշրջանի իր բարոյական եւ նիւթական գործունէութեան զեկուցումը, որ ժողովուրդին կողմէ գնահատելի համարուեցաւ։ Այդ նոյն ընդհ. ժողովը վստահութեան քուէ տուաւ նախորդ վարչութեան եւ վերընտրեց զայն, աւելցնելով նաեւ նոր անդամներ։ Այժմ կուլտ. միութեան վարչութեան կ'անդամակցին 12 հոգի (երկսեռ)։ Նոր վարչութիւնը եռանդով գործի լծուած է։ Շուտով կը սկսին դասախօսութիւններ, երեկոյթներ, ներկայացումներ։ Կուլտ. միութեան վարձած ակումբի շէնքին մէջն է նաեւ «Վրէժ»ի եւ կուլտուրականի միացեալ գրադարան-ընթերցարանը.

*** «Հայ Մշակոյթի Օր»ի առթիւ (13 հոկտ.) Խանզատեան ամուսիններու «Գրական-գեղարուեստական Սալոն»ին մէջ բանախօսութիւն մը ըրաւ Պ. Ցակոբ Տէր Ցակոբեանը։

*** Թաւրիզի երկսեռ գիմնազիոնին մէջ ալ հոկտ. 13ի ցորեկը, «Հայ Մշակոյթի Օր»ի առթիւ աշակերտական հանդէս մը կատարուած է։ Այս հանդէսին ներկայ եղած են աշակերտներ, հայ ուսուցիչներէն մէկը եւ գիմնազիոնի ռուս տեսուչ Պ. Բուզոլեֆը։

*** Պետական զօրահաւաքին ենթարկուած հայ զինուորները նոյեմբերի վերջերը պիտի ներկայանան զինուորական իշխանութեան եւ երթան զօրանոցները։

*** Կառավարութեան յանձնարարութեամբ Առաջնորդը եկեղեցիներուն մէջ յորդորեց Հայերուն, որ «փահլէվի» պետական գլխարկը գործածեն։ Այս գլխարկին գործածութիւնը օրէ օր կ'ընդհանրանայ թէ Պարսիկներու եւ Հայերու մէջ։

Մասիս

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

(Շար. երէկի թիւէն եւ վերջ)

Իրողութիւն է, սակայն— Քէմալի բարենորոգումների շնորհի՞ւ է այդ, թէ ուրիշ պատճառ, ներկայ դէպքում ոչ մէկ է— որ այսօր Թիւրքիան ազգովին և պետականօրէն աւելի կայուն է երեւում, քան 4—5 տարի առաջ։ Այն ժամանակ Թիւրքիայում ի զօրու էին միայն քայքայիչ ազդակները, այժմ աչքի են ընկնում եւ վերաշինութեան ու ստեղծագործութեան գործօնները։ Անուրանալի փաստ է, որ Թիւրք ազգը ահագին ճիգ է գործ դընում՝ կասեցնելու համար երկրի քայքայումը եւ շինելու ու ամրացնելու պետութիւնն ու ժողովրդի տնտեսութիւնը։ Օրինակ, հէնց հաղորդակցութեան միջոցների կառուցումը, գիւղատնտեսութիւնը բարձրացնելու ճիգը, ազգային արդիւնաբերութեան եւ առեւտրի ասպարէզում կատարուած աշխատանքները, դրամական արժէքների կայուն վիճակը— սրանք բոլորը նշաններ են, որ Թիւրքիայում գործում են ո՛չ միայն կազմալուծող, այլ եւ ստեղծագործող ուժեր։ Չորս տարի առաջ նման երեւոյթ չէր նշմարւում, այսօր՝ կայ։

Թէ ո՞ր կողմն է աւելի գերակշռող՝ քայքայո՞ղը, թէ՝ ստեղծո՞ղը՝ դժուար է, անհնար է ասել։ Չորս տարի առաջ հարցի պատասխանը ունէինք, այսօր կը դժուարանանք պատասխանել. բաւարար նիւթ չկայ մէջտեղը։ Եւ, հետեւաբար, պնդելու համար, թէ՝ քայքայւո՞ւմ է Թիւրքիան, թէ վերաշինւո՞ւմ, բաւական չեն ընդհանուր դատողութիւնները կամ համեմատութիւնները նախկին վիճակների հետ, այլ անհրաժեշտ է նոր նիւթ։ Քանի այդ նիւթը բացակայում է, վճռը Թիւրքիայի քայքայման կամ վերածնութեան մասին կը լինի պարապ խօսք։

Նիւթը պակաս է քէմալական բարենորոգումների բնոյթն ու արժէքը բնորոշելու համար, բայց մի պարագայ թւում է թէ այստեղ էլ անվիճելի է — ա՛յն որ Թիւրքիան անցնում է ազգային յեղափոխութեան մի շրջան, որը չի կարող որոշ կնիք չդնել այդ երկրի ներկայի եւ ապագայի վրայ։

Կարող է քէմալականութիւնը շատ շուտով տապալուել, Թիւրք ազգային յեղափոխութեան այսօրուայ արտայայտիչները կարող են ֆիզիքապէս ոչնչանալ, բայց նրանց կատարած գործերից շատերը կը մնան իրենց պտուղներով։ Անգամ եթէ խալիֆան նստի վաղը սուլթանների գահը, դժուար է երեւակայել, որ, օրինակի համար Թիւրք կինը նորից երեսին ձգէ ծածկոցը։ Հէնց միայն կնոջ ազատագրութիւնը ահագին պատմական երեւոյթ է Թիւրք ժողովրդի կեանքում։ Ի՞սկ լատինական տառերը, ի՞սկ շարիաթի ջնջումը, ի՞սկ աւատապետութեան թուլացումը, ի՞սկ բազմակնութեան արգելքը, ի՞սկ եկեղեցու բաժանումը պետութիւնից — անկարելի բան է, որ սրանք որեւէ հետք չթողնեն Թիւրքիայի կեանքում։ Վաղը ինչ իշխանութիւն էլ գալու լինի, նոյնիսկ ամենայետադիմական իշխանութիւնը, չի կարող չեղեալ յայտարարել առաջադրուած, որոշ չափով նաեւ գործադրուած բարենորոգումների մէկ մասը։

Մեզ թւում է, որ վէճի առարկայ չի կարող լինել և՛ բարենորոգչական շարժումների բնոյթը. Թիւրքիայում կատարւածը ըստ ամենայնի ազգային-բուրժուական մի յեղափոխութիւն է։ Տեղի է ունենում միմիանց հետ շաղախուած, մէկը միւսով պայմանաւորւող երկու երեւոյթ։ Նախ՝ մինչեւ վերջին տասնամեակը օսմանցիութեան ու թիւրքութեան գաղափարների միջեւ տատանւող Թիւրք ժողովուրդը գտել է իր ազգային դիմագիծը։ Հայերին ու յոյներին երկրից քշելուց կամ բնաջնջելուց յետոյ Թիւրքը մնացել է ինքը իրեն եւ ձերբազատուած նախկին կախեալ վիճակից՝ մշակում է իր ազգային գիտակցութիւնը։ Թիւրք ազգայնական գաղափարախօսութիւնը։

Հետաքրքրական է, որ նոյն երեւոյթը այսօր նշմարւում է և ռուսների մօտ, որոնց մէջ առաջ նոյնպէս թոյլ էր ազգային՝ ռուսութեան գիտակցութիւնը։ Նախկին Ռուսաստանում բոլոր ժողովուրդները ունէին սեփական ազգային դէմք, ձգտումներ, ռո՛ւսը միայն զուրկ էր, կամ շատ թոյլ կերպով էր տոգորուած ազգային գաղափարներով։ Բոլշեւիկեան յեղաշրջումից յետոյ, Ռուսաստանի ազգերը, արտակարգ սրութեամբ, երեւան բերին կենտրոնախոյս, անջատողական հակումներ, իսկ շատերը շեշտուած հակառուս տրամադրութիւն։ Այս երեւոյթի ազդեցութեան տակ ռուսների մէջ եւս ուժեղացաւ եւ հիւանդագին ձեւեր է ստանում ազգային զգացումը։ Խորհրդային իշխանութեան անկումից յետոյ ռուսը, անկասկած, կը ներկայանայ բիրեւ շեշտուած ազգային դիմագիծ ու քաղաքականութիւն ունեցող մի ժողովուրդ — ա՛յն, որ Թիւրքիայում արդէն կատարուած իրողութիւն է։

Ազգային ինքնորոշման եւ ինքնափոփման այս փաստը որոշում է եւ Թիւրքերի քաղաքական հեռանկարները։ Համիսլամութիւնը, որ Օսմանեան Թիւրքիայի ղեկավար սկզբունքն էր, Թ՛ւրքիայի համար այլ եւս մեռած պէտք է համարել, նրա տեղը բռնել է համաթրքութիւնը. կրօնի գաղափարին յաջորդել է ազգային գաղափարը։ Եւ ինչ էլ որ լինի Քէմալի անձնական հաւատումն ու ճակատագիրը, Թիւրքիան անշեղ կ'երթայ համաթիւրքութեան ճանապարհով. Ադրբէջան ու Թուրքեստան — Անգորայի համար դատարկ հնչիւններ չեն։ Եւ հասկանալի է, որ Քէմալը հերոսական դէմք է ո՛չ միայն Անգորայում, այլ և բոլշեւիկեան Բագւում ու Թաշքենդում։

Թիւրքական յեղափոխութիւնը եւ բուրժուական է միաժամանակ։ Սուլթանական ու շէրիաթջի խաւերի տեղ, որոնք տէրն ու տիրականն էին Թիւրքիայի, պետական իշխանութեան ղեկն իր ձեռքն է առել Թիւրք նորածնունդ բուրժուազին։ Քէմալի եւ իր գործակիցների ամբողջ ջանքը հէնց սկզբից ուղղուած է Թիւրք արհեստաւորներ, առեւտրականներ ու արդիւնաբերողներ ստեղծելու կողմը։ Տնտեսական համագումարը Իզմիրում, «լքեալ» գոյքերի բաժանումը իր հաւատարիմներին, ելմտական ու առեւտրական բազմաթիւ առանձնաշնորհումները Թիւրքերին, օտար ձեռնարկների ու դրամագլուխների արժէքազրկումը, ելմտական, հարկային ու մաքսային քաղաքականութիւնը — բոլորի նպատակը Թիւրք ազգային տնտեսութեան ստեղծումն է, Թիւրք բուրժուազիի զարգացումը, նրա գերիշխանութեան ամրապնդումը։ Եւ չի կարելի ասել, որ թափուած ճիգերը անցել են բոլորովին ապարդիւն։ Թիւրք ազգայնական բուրժուազիի գոյութիւնն անվիճելի փաստ է։

Ճիշտ է, ազգային տնտեսութիւնը Թիւրքիայում դեռ շատ է դիւրաբեկ և բուրժուազին էլ, աւելի շուտ, ապրում է նախնական կուտակման, գիշատիչ

դրամատիրութեան շրջան[illegible]
տարէց տարի նրա մէջ[illegible]
տարւում է որոշ փոփոխ[illegible]
Թիւրքը սկսում է վարժ[illegible]
կատարելագործել արհես[illegible]
առեւտրի եւ, առհասարակ[illegible]
տնտեսական գործառնութ[illegible]
ասպարէզում։ Եւ այս պա[illegible]
ի հարկէ, կարեւոր նշա[illegible]
տիրող իշխանութեան[illegible]
պետութիւնից նպաստաւ[illegible]
ու հովանաւորուած, իր ան[illegible]
կան բարօրութեամբ նրան[illegible]
տական բուրժուա[illegible] դառն[illegible]
կը լինի լաւագոյն յեն[illegible]
կառավարութեան համար[illegible]

Միւս կողմից, սակայն[illegible]
ժուազիի առանձնաշ[illegible]
դիրքը չի կարող չթ[illegible]
կառավարութիւնը յաջ[illegible]
րակութեան միւս խաւեր[illegible]
ժուազիի միահեծանութ[illegible]
թէ ուշ, ծնունդ կը տայ[illegible]
հութեան շահագործող[illegible]
կողմից։ Եւ կը լինի այն[illegible]
աշխարհի օրէնքն է[illegible]
կարգային հակամարտութ[illegible]
րի սրում և հասարակակ[illegible]
բեր շերտերի ու շահ[illegible]
խում, եթէ, հարկաւ[illegible]
աւելի շուտ չգայ, քան ու[illegible]

—

Մենք առինք արդի[illegible]
քիայի ներքին կեանք[illegible]
երեւոյթները, որոնք[illegible]
մոզումով, ընդհանրապ[illegible]
չեն վերցնում կամ քի[illegible]
ճելի։ Այդ երեւոյթները[illegible]
տալիս որ Թիւրքիան[illegible]
շարունակում է ապրել[illegible]
երեւան է բերում կենս[illegible]
թեան նշաններ։ «Հիւանդ[illegible]
ը» չի ուզում մեռնել[illegible]
ռակ որ այնքան շատ[illegible]
մահը ցանկացողները[illegible]

Աւելին դեռ։ Մի[illegible]
հանգամանքներն էլ[illegible]
ւում են նրա համար[illegible]
ւոր կերպով։ Երբեք Թի[illegible]
ղլուխը այնքան ապա[illegible]
դել արտաքին վտան[illegible]
որքան այսօր։ Մեծագոյ[illegible]
նալիքը Թիւրքիայի ա[illegible]
թեան՝ Իտալիան՝ շնորհ[illegible]
լիական դիւանագիտ[illegible]
թափած ջանքերի, այլեւ[illegible]
նակից է Թիւրքիայի[illegible]
նուազն 5 տարով հրաժ[illegible]
րում է նրա անդորրութ[illegible]
լոր հաշիւները՝ կապւած[illegible]
իտալական բախումի[illegible]
ցնդեցին։ Մերձաւոր[illegible]
խաղաղութեան վտանգ[illegible]
ւող Իտալիան այսօր[illegible]
նոյն Արեւելքի խաղաղ[illegible]
ապահովութեան ազդակ[illegible]
լով, ինչպէս երբեմն[illegible]
կան Գերմանիան, առաջ[illegible]
տերազմի թափանցել[illegible]
Արեւելքի խորքերը։

Անգորային խաղաղ[illegible]
ձեռք է մեկնում եւ[illegible]
Մեծ Յունաստանի եր[illegible]
տաղով Վէնիզէլոսն[illegible]
Թիւրքական հաշտութ[illegible]
գախօս հնչեցնողը։ Ա[illegible]
րականութիւնը հարկա[illegible]
նրան թաղցնել իր ն[illegible]
տենչերը եւ խաղաղութ[illegible]
թենին բարձր բռնել[illegible]
պարզել թշնամուն։ Ա[illegible]
շաբաթների կամ[illegible]
խնդիր է Թիւրք-յու[illegible]
մաձայնութեան կնք[illegible]
Յունաստանն էլ[illegible]
դառնայ Թիւրքիայի[illegible]

Իտալիայի եւ Յու[illegible]
Թիւրքական քաղաք[illegible]
թիւնը մեծապէս պայ[illegible]
ւում է անգլիական քա[illegible]
նութեամբ Մերձաւոր[illegible]
քում։ Իսկ Անգլիայի[illegible]
կանութեան անկիւնա[illegible]
խաղաղութիւն բոլոր[illegible]
բոլոր ցամաքների վր[illegible]
կարենալու համար[illegible]
միջ առած հարուստ[illegible]
Թիւրքիան Անգլիայի[illegible]
խաղաղութեան[illegible]
մէկն է։ Միւս գործօ[illegible]
կաննեան ուժերի[illegible]
թիւնը։ Երրորդ գործօ[illegible]
կարող է լինել[illegible]
խորհրդային կամ ո՛չ[illegible]

Անգլիական շահեր[illegible]
Թիւրքիան անհրաժեշ[illegible]
նկատումներով. մէկ,[illegible]
Ասիայի խուլամ[illegible]
բերնին՝ երկրորդ,[illegible]
գոյք ռուսական էջ[illegible]

…ու, Թիֆլիս, նաև իրր թերթ… …կովկասն ու Անդրկասպ… …երքերը խռովելու հա… …թուրքստանը հարկաւոր է …պէս, իբրեւ ազգակ, իսլա… …ն աշխարհի խաղաղու… …։ Եւ զարմանալի չի լինի, …վաը նոյն Բուլղարինը, որ …ս շառաչով խզեց յարա… …քիւնները բոլշեւիկների …երից երեսը դարձնի դէպի …ս։ Այդ կը լինի եւ մի յա… …ով աշխատաւորականնե… …հարուածելու նպատակով …ազմական նոր ընտ… …ների նախօրեակին։ …Թիւրքիայի համար եւս անդ… …ան բարեկամութիւնը հետ… …է սկսում է աւելի եւ ա… …դառնալ անհրաժեշտ՝ թէ՛ …քական եւ թէ, մանաւանդ, …սական տեսակէտներով։ …անհրաժեշտութիւնը սուր …ով զգացւում է Անգորա… …ուր մարդիկ ակնյայտնի …ով տրամադրւում են թեք… …դէպի արեւմուտք, առանց, …լէէ, խզելու բարեկամա… …կապերը Մոսկուայի հետ։ …Թիւրքական բարեկա… …թիւնը հիմք է Թիւրքիայի …յին եւ արեւելեան սահ… …ների ապահովութեան, ինչ… …եւ կարեւոր զէնք արեւ… …քի հանդէպ։ Այդ հիմքը, …անպար, պահուի անխախտ, …եւ արգելք չի լինի, որ ա… …մուտքում էլ հիմքեր ստեղ… …նի։

…Այս իրողութիւններն ու խոր… …ածութիւնները չեն կարող …ցնել, որ Թիւրքիան իր …պատով պատերազմի գոր… …չէ այս պահուս եւ որ ցնո… …ն լաւատեսութիւն կը լինի …քաղաքական յոյսեր կապել զին… …բախումների հետ։ Ինչպէս …ողջ աշխարհում, այնպէս եւ …ւոր Արեւելքում իշխողը …ղաղութեան մտայնութիւնն …եւ այդ խաղաղութիւնից, ա… …ջին հերթին, Թիւրքն ու …իւրքիան է շահողը։ Այս բա… …չտեսնել նշանակում է ոչինչ …տեսնել։ Այս պարագան պէտք …լաւ գիտակցենք ամէնքս եւ …րթուն աչքով նայենք իրակա… …ութեան։ Որովհետեւ երբ ու… …ղանում է մեր թշնամին, նշա… …կում է՝ թուլանում ենք մենք։ …ետք է, որ ուժեղ լինենք եւ …նք։

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

…ԵՐԻԿԵԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՍԱԿԱՐԱՆԸ

…Նիւ Եորքի Սակարանը երբեք …դքան չէր աշխատած։ Նախա…հական ընտրութեան առթիւ, …ական մինչեւ 1.5 միլիոն …մաններ հասան եւ էէսօրին, …քենագիրները, այս խճողման …եանքով, մէկուկէս ժամ ուշ …րդեցին փոխանցումները, որոնց …որը մէկ օրուան մէջ հա… 5,681,300ի՝ 5,100,700ի …էր։

ՆԻՍԻ ՄԱՀԱՓՈՐՁԷՆ ԵՏՔ

ՄԷՀՄԷՏ ՍԱՊՐԻԻ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Երկու օրէ ի վեր տեղեկութիւններ կուտանք քէմալական Թուրքի մը՝ Մէհմէտ Սապրիի կողմէ կիւմիւլճինալը իսմայիլ Հագգըի վրայ կատարուած մահափորձին մասին։ Ստորեւ կուտանք աճաբեկիչի հարցաքննութեան մանրամասնութիւնները։

Ոստիկան Մարսէլ Կէրէն՝ ձեռնակալելէ յետոյ Մէհմէտ Սապրին, զայն տարաւ ոստիկանատուն, ուր զինքը հարցաքննեցին Երրորդ Թաղամասի ոստիկանապետ Սանսօ եւ քարտուղարը Նիկոնիս։ Հոն սակայն անակնկալ մը կը սպասէր հարցաքննողներուն։ Մարդը բառ մը ֆրանսերէն չէր գիտեր։ Մէհմէտ Սապրի ծնած է Պոլիս 1889 յուլիս 22ին եւ ծխախոտի վաճառական է։

Բայց շնորհիւ կէս-պաշտօնական թարգմանի մը, հարցաքննութեանց սկսան։

Մարդասպանը հանդարտ էր։ Բայց իր ցայտուն այտերը բոցավառուած էին վառ կարմիրով մը ու աչքերը կը փայլէին կրակի պէս։

— Չեմ գիտեր թէ ինչո՞ւ կրակեցի, ըսաւ։

Ոստիկանապետը սակայն նեղը դրաւ զայն զանազան հարցումներով։ Մէհմէտ Սապրի բացաւ լեզուն։ Նախ բացատրեց թէ ամուսնացած է, 3 տարեկան մանչ մը ունի եւ կը բնակի Պոլիս, Նշանթաշի թաղին մէջ։ Ամէն տարի Ֆրանսա կու գայ ծխախոտի տերեւ ծախելու համար։ Նիսի մէջ իջեւանած է Արիզոնա պանդոկը, Մաբէշալ - Ժոֆրըփողոց թիւ 39 բ.։

— Իսմայիլ շատ գէշութիւններ ըրած է Թուրքիոյ, ըսաւ։ Մ. Քէմալ փաշայի հակառակորդ էր։ Ահա՛ թէ ինչու զարկի զինքը։ Հայրենիքիս թշնամիներէն է։

Ու աւելցուց թէ գործած է առանձին. Մարդ չէ մղած զինքը այդ բանին։ Չի գիտեր թէ յետոյ ի՞նչ պատահեցաւ։

Մէհմէտ Սապրի շատ խօսող չէ։ Կարճ պատասխաններ միայն կու տայ այն հարցումներուն, զորս իրեն կ'ուղղէ ոստիկանապետը՝ թարգմանին միջոցաւ։ Մարդասպանը կը պնդէ նոյնիսկ թէ իր զոհին անունը ամբողջ չի գիտեր։

Ոստիկանապետ Սանսօ զայն պահ մը արգելափակելէ յետոյ, կը սկսի հարցաքննել վկաները։ Այս վերջիններէն ո՛չ մէկը կրցած է տեսնել ամբողջ տրամը, սակայն անոնց տուած հաստատ տեղեկութիւններով կարելի է գաղափար մը կազմել դէպքին մասին։

Առաջին վկաներէն հունգար Ատալպէրթ Հէրցէկ, որ վիրաւորուած էր, եւ կինը՝ որ նուաղած էր։ Յետոյ լսուեցաւ Փիէր Պէրտոնտին, 30 տարեկան, որ կը բնակի Անկլըթէր փողոց, թիւ 29 եւ որ տունէն դուրս խոյացած էր՝ փախստական մարդասպանին ճամբան կտրելու համար։ Սակայն պրաունինկի սպառնալիքին տակ, ստիպուեցաւ քաշուիլ։ Հետզհետէ լսուեցան նաեւ Ռոժէ Կառնիէրի, 20 տարեկան, ոստիկան Մարսէլ Կէրէն եւ 19 տարեկան հացագործ բանուոր մը։

Այս բոլորին տուած տեղեկութիւններէն կը հասկցուի թէ, ոճիրը գործած պահուն Սապրի առանձին չէր, այլ իրեն կ'ընկերանար երրորդ մը, իրմէ աւելի կարճահասակ, եւ որ մինչ ոճրագործը կը փախչէր Ժաք Սէրէր փողոցէն, ինք ալ փախուստի ճամբան բռնած էր Վիքթուառ պողոտայէն, Մասենա հրապարակի ուղղութեամբ։

Կարելի չեղաւ հարցաքննել վիրաւորներէն ֆրանսացի տիկին Ժան Տըպուն, որ սպասուհի է Նիսի Կրիմալտի պանդոկին մէջ, որովհետեւ երկու գնդակ ստացած էր՝ մէկը գիսէն, միւսը փորէն, եւ ուշքի չէր եկած։ Խեղճ կինը գործողութեան պիտի ենթարկուի։

Ոստիկանապետ Սանսօ իրիկուան դէմ Սէն-Ռօք հիւանդանոցը երթալով կարճ հարցաքննութեան մը ենթարկեց կիւմիւլճինալը Իսմայիլ Հագգը պէյը, որ ըսաւ.

— Չտեսայ ահաբեկիչս, որ ետեւէս կրակեց։ Նիսի մէջ թշնամի չունիմ։ Բայց արճանակի այս հարուածը հեռուէն կու գայ։ Պոլիս մահուան դատապարտուած էի «Իթթ[ի]հատ. Թէրագգը» կուսակցութեան կողմէ։ Քաղաքական աքսորեալ եմ։ Անունս 150ոցներու «Սեւ ցանկ»ին մէջ արձանագրուած է։

Վէրքերուն պատճառաւ, Իսմայիլ Հագգը աւելի երկար չհարցաքննուեցաւ։

Կիրակի գիշեր ժամը 10ին պ. Սանսօ ոստիկանական բանտէն հանել տուաւ Մէհմէտ Սապրին, եւ վկաներէն քաղած իր տեղեկութիւններով լուսաբանուած, թարգմանին միջոցաւ նոր հարցումներ ուղղեց անոր։

— Իսմայիլ, ըսաւ Սապրի, Պոլսոյ մէջ հակաքէմալական գրասենեակին նախագահն էր։ Հիմա ալ գէշութիւն կ'ընէ Թուրքիոյ, կազմելով կոմիտէ մը։ որուն պետն է եւ որ կը ձգտի տապալել էնկիւրիի կառավարութիւնը։ Այս կոմիտէն, բաղկացած է տարագիրներէ եւ կեդրոնը կը գտնուի Նիս։ Նախագահն է Իսմայիլ։ Գործակալներ եւ թղթակիցներ ունի Թուրքիոյ մէջ։

— Ո՞վ է ձեր մեղսակիցը։

— Ես մինակ էի, բացարձակապէս մինակ։ Մարդ չեմ ճանչնար Նիսի մէջ։

— Երբէ՞ն ի վեր հոս էք։

— Չորս ամիսէ ի վեր։

— Ինչպէ՞ս կը ճանչնաք Իսմայիլ պէյը։ Ո՞վ խօսած է ձեզ իր քաղաքական գործունէութեան մասին։ Երբէ՞ն ի վեր կը հետապնդէիք զայն։

Սապրի պատասխանեց թէ շատոնց կը ճանչնայ Իսմայիլ Հագգը պէյը, իր քաղաքական գործունէութիւնը հանրածանօթ է։ Պատահմամբ հանդիպեցաւ անոր ու չկրնալով ինքզինքը զսպել, կրակ ըրաւ։ Միշտ հրազէն կը կրէ իր վրայ։

Թարգմանը յայտնեց Սապրիի թէ Հագգը պէյ ծանրապէս վիրաւորուած է։ Մարդասպանը ո՛չ մէկ շարժում ըրաւ։ Թարգմանը ըսաւ նաեւ թէ ծանրապէս վիրաւորած է երկու անմեղ անցորդներ։ Սապրի յուզուեցաւ, ցաւ յայտնեց եւ ներողութիւն խնդրեց։

Քննութիւնները կը շարունակուին։

ԻՍՄԱՅԻԼ ՀԱԳԳԸ ՊԷՅ ՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱ՞Լ

Էքլերէօր տը Նիս կը գրէ.

— Պէ՞տք է հաւատալ մարդասպանին խօսքերուն։ Մինա՞կ էր։ Ատոնք կէտեր են՝ զորս հարցաքննութիւնը պիտի լուսաբանէ։ Սապրի կ'ըսէ թէ ինք կրակեց հակաքէմալականի մը վրայ։ Նիսի թուրք գաղութը այդ կարծիքէն չէ։ Տեղւոյս թուրքերը ցած ձայնով կը փսփսան որ, թէեւ Իսմայիլ Հագգը պէյ ժամանակին Մուսթաֆա Քէմալի հակառակորդ եղած է, սակայն հիմա բոլորովին փոխուած է։ Մէկ խօսքով, զայն կ'ամբաստանեն թէ իր տարագրուելէն ի վեր յարած էր Թուրքիոյ ներկայ վարիչին եւ թէ թոշակ կը ստանար անկէ՝ քաղաքական տարագիրները լրտեսելու համար։

Ասիկա բնաւ չի համապատասխաներ Սապրիի պատմութեան։ Ուրիշ բան ալ կա՞յ արդեօք։ Եւ կամ ծխախոտի վաճառականը գործիք մը կամ խաղալի՞ք մըն է կուսակցութեան մը ձեռքը։ Եւ կամ մարդը անհաւասարակշի՞ռ մըն է։ Այս բոլորը գաղտնիքներ են։

Թուրք գաղութէն բարձր անձնաւորութիւն մը որ վերջերս պատահմամբ հանդիպած էր անոր, յայտարարեց մեզի թէ Մէհմէտ Սապրի հարուստ եւ բարեկեցիկ վաճառական մըն է... «Ջղային, ոչ բնականոն եւ որմէ չկողոպտուելու համար աւելի լաւ է բնաւ գործ չընել հետը»։

Արիզոնա պանդոկը կ'երթար միայն գիշերները՝ քնանալու համար։ Հոկտեմբերին 15 օր բնակած էր հոն եւ նոյեմբեր 15ին դարձեալ վերադարձած էր։

Շատ կը ճամբորդէր եւ անցագրին վրայ Եւրոպայի բոլոր հիւպատոսարաններու կնիքները կան։

Գալով Իսմայիլ Հագգը պէյի, հետաքրքիր դէմք մըն է. իրաւաբանութեան տոքթոր է. հայրը թուրք է, մայրը Ալպանացի։ Հոկտեմբեր 31էն ի վեր կը բնակէր Օթէլ տը լա Կար, 39 Անկլըթէր փողոց։ Ամէն տարի Նիս կու գար եւ կանոնաւոր յաճախորդն էր այս պանդոկին։

Վերջացնելու համար ըսենք թէ Սապրիի գործածած զէնքը պելժիական Հէրսթըլ պրաունինկ մըն է՝ 7.65 միլիմեդր չափով եւ 7 գնդակնոց։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼԻՈՆ, 11 Նոյ.— Մալաթիոյ Կրթ. Ընկ. Լիոնի մասնաճիւղին գեղարուեստական հանդէսը տեղի ունեցաւ շաբաթ երեկոյ, 6րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ։

Մուտքը ազատ էր։ Կոկիկ բազմութիւն մը փութացած էր սրահ։ Հանդէսը բացուեցաւ «Ցալուորիկի զաւակ եմ զորդ»նուագով։ Օրիորդներու եւ պարոններու կողմէ եղան քանի մը արտասանութիւններ։ Պ. Աւետիս Մասումեան իր ջութակով ու ընկերակցութեամբ ֆրանսացի դաշնակահարուհիի մը, նուագեց հայկական եւ ֆրանսական երգեր։

Դադարին տեղի ունեցաւ վիճակահանութիւնը. շահեցան 20 թիւեր։ Օր. Հայկանուշ Քէշիշեան, իր շահած ձայնագրին փոխարէն Կրթասիրացի նուիրեց 100 ֆր., իսկ պ. Խաչատուր Մարգարեան շահած լուսանկարչական գործիքին փոխարէն 20 ֆր.։ Յաջողապէս ներկայացուեցաւ «Թիւ 5 խելագարը»։

Հանդէսը փակուեցաւ «Բամ փորոտան»ով եւ ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեամբ։

Վիճակահանութենէ շահած թիւերն են.— 723՝ ձայնագիր մը փլաքներով, 955՝ «գօտաք» մը, 916՝ զոյգ մը չափի վրայ կօշիկ, 450՝ կնոջ պայուսակ մը, 870՝ շապիկ մը փողկապով, 149՝ կնոջ հովանոց մը, 591՝ զարթուցիչ ժամացոյց մը, 808՝ շիշ մը օտը քոլօն, 965՝ զոյգ մը ձեռնոց, 602՝ եղունգ մաքրելու գործիքներ, 553՝ տուփ մը օճառ, 449՝ գմելի մը, 897՝ մետաքս թաշկինակ մը, 652՝ ձեռնափայտ մը, 3՝ հայելի մը, 41՝ նկար դնելիք զարդ մը, 19 ածիլուելու մեքենայ մը, 584՝ շիշ մը մազի իւղ, 945 մատիտ մը, 484 սանտր մը։

Անձամբ կամ նամակով դիմել՝ 36 Voltaire, Պ. Մ. Պօղոսեանի։

Մալաթիացի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԱԿՆԿԱԼ ԾՈՒՂԱԿ.— Լը Շափլէ փողոցին մէկ սրճարանին մէջ, առջի օր, մէկ քանի բարեկամներ նստած՝ թղթախաղով կը զբաղէին, երբ յանկարծ ներս մտաւ 30 տարու երիտասարդ մը՝ Շարլօ, մականուանեալ «Պաթինեոլի սարսափը»։ Հազիւ ներս մտած, գաւաթ մը գարեջուր ապսպրեց, մէկ ումպով խմեց, յետոյ ուրիշ գաւաթ մը եւս ապսպրեց. այն ալ խմեց, բայց փոխանակ կուլ տալու, գարեջուրին մէկ մասը պահեց բերնին մէջ եւ ուժով մը փչեց խաղացողներէն մէկուն քթին ու բերնին։ Մարդը սակայն չախորժեցաւ այս կատակէն. ոտքի ելաւ դաս մը տալու մտադրութեամբ. բայց Շարլօ որ անոր այս շարժումին կը սպասէր, նետուեցաւ վրան. կռիւը ծայր տուաւ երկուքին միջեւ, մինչեւ որ ոստիկաններ եկան ու Շարլօն տարին ոստիկանատուն։

Հարցաքննութեան ընթացքին, Շարլօ յանկարծ ցատկեց տեղէն, հրեց ոստիկաններէն մէկը, գետին փռեց ուրիշ մը եւ երեք ոստումով նետուեցաւ սանդուխէն վար. երրորդ ոստումին՝ արդէն փողոցն էր, ոստիկանատան դրան առջեւ. բայց չկրնալով զսպել իր թափը, ինկեր էր ինքնաշարժի մը վրայ, որ դրան առջեւ կը սպասէր. բայց ահա թէ ուր կը սկսի Շարլօյի ձախորդութիւնը։ Երրորդ ոստումով փողոց նետուած պահուն, Շարլօ այնքան ուժով ինկեր էր ինքնաշարժին վրայ, որ իր գլուխը ծակեր էր ինքնաշարժին ժամլաթէ գոց ծածկոցը ու մտեր էր անոր մէջ։ Եւ մինչ կ'աշխատէր գլուխը ազատել այս անակնկալ ծուղակէն, ոստիկանները կը հասնէին եւ գելոցներ կ'անցընէին իր ձեռքերուն։

ԲՍԱԿԱՀԱՏ ՄԸ.— Փորթ տը Վէրսայլ տանող մէթրոյին մէջ, ճամբորդ մը զգաց որ վերարկուին գրպանը սկսաւ ուռիլ. հետաքրքրութեամբ ու քիչ մըն ալ վախնալով, երբ ձեռքը հոն տարաւ, հանդիպեցաւ ուրիշ ձեռքի մը, որ կը ջանար մեղմօրէն իր դրամապանակը քաշել։ Բսակահատը ոստիկանութեան յանձնուեցաւ։

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (73)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VII

«Մարդիկ լսելով քեզ պիտի …ին, այո՛, բայց պիտի խնդան …ղամտութեանդ վրայ։

«Անանիա՛, մտածէ՛ լրջօրէն, …եղի՛ր քեզի եւ ինծի հանդէպ, …չես որ կը գրես, մանաւանդ …րդ եղի՛ր։

«Ո՛չ, չեմ ըսեր լքէ մայրդ, …ր ու տարաբախտ կին մը ինչ…ս որ ինք լքեց քեզ։ Ո՛չ կ'ըզ…ք իրեն, կ'աշխատինք անոր …մար եթէ հարկ ըլլայ, բայց …զմէ հեռու ապրելու է, մեր …ջ մտնելու չէ, իր ներկայու…ամբ մեր կեանքը խռովելու … Երբե՛ք. ինչո՞ւ խաբեմ քեզ …նանիա, երբեք չեմ կրնար ըն…նել միասին ապրելու կարելիութիւնն իսկ. Ա՜հ, ո՛չ, անտանելի պիտի ըլլար կեանքը, շարունակական ողբերգութիւն մը։ Լաւ է մեռնիլ քան յամրաբար մաշիլ, ապրիլ զզուանքով եւ խէթով։ Երբեք չսիրեցի այդ դժբախտ կինը, այժմ կը կարեկցիմ, բայց չեմ կրնար սիրել եւ կ'երդուընցնեմ քեզ եթէ կենալ յիմար ծրագրէդ, եթէ չես ուզեր որ ատեմ մայրդ առաջուընէ հազար անգամ աւելի։ Այս է վերջին որոշումս. այո՛ օգնել բայց հեռու պահել, թո՛ղ չըտեսնեմ զինք, թո՛ղ մեր ապրելիք միջավայրին անգիտանայ անոր գոյութիւնը։

«Մտածէ՛ որ թերեւս մայրդ ալ գոհ պիտի ըլլայ մեզմէ հեռու ապրելով, որովհետեւ միշտ խղճի խայթ պիտի ունենայ։ Կ'ըսես թէ ցաւէ, զրկումներէ ծերացեր է, հիւանդ է ու թշուառ։ Բայց ո՞ւն է յանցանքը եթէ ոչ մօրդ։ Քեզի եւ իրեն համար լաւ է որ այդ վիճակին մէջ գտնուի, այսպէս ալ պիտի չթափառի եւ քեզ անպատուէ։ Բայց մանկակամարդութեան ատեն երբ առողջ էր քեզ նախատելէն ետք, հիմա ա՛լ թո՛ղ չելլէ թշուառութիւնն ու տխրութիւնը զէնք ընելով երջանկութեանդ գոհողութիւնը պահանջէ։

«Ո՛չ, կարելի չէ որ այդպիսի յիմարութիւն մը գործես։ Ապա թէ ոչ դուն իսկապէս զիս չես սիրեր եւ պատրուակ կը բռնես... Բայց ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ։ Չեմ ուզեր տարակուսիլ ուղղամտութեանդ վըրայ, սիրոյդ մասին։

«Անանիա, չար ու անգութ մի՛ ըլլար ինծի հանդէպ որ քեզի նուիրեցի երազներս, երիտասարդութիւնս, ամբողջ ապագաս, մինչդեռ կ'ուզես վեհանձն ըլլալ քեզ ատողին ու կործանողին հանդէպ։

«Գթա՛... տես... կ'արտասուեմ, կը պաղատիմ, քեզի համար ալ, կը փափաքիմ երջանկութիւնդ, որ երազ երուս միակ առարկան էր։ Յիշէ՛ մեր սէրը, մեր առաջին համբոյրը, երդումներն ու երազները, ծրագիրները բոլոր։ Այս ամէնը թո՛ղ ափ մը մոխիր չդառնան, թո՛ղ չմեռնիմ վշտէս, ապագային չզղջաս յիմար ընթացքէդ։ Եթէ չես անսար խորհուրդներուս, հարցուր լուրջ անձերու եւ պիտի տեսնես որ ցոյց պիտի տան քու ճշմարիտ պարտականութիւնդ, ամէնն ալ պիտի ըսեն որ ապերախտ ու չար չըլլաս։

«Յիշէ՛, Անանիա՛, յիշէ՛ որ դեռ երէկ գիշեր կ'ըսէիր թէ Ճենարճէնթուի գագաթէն սէրդ գոչեցիր, յաւիտենական հաչակելով զայն։ Ուրեմն կը ստէիր, երէկ գիշեր ալ կը ստէ՞իր։ Եւ ինչո՞ւ, ինչո՞ւ այսպէս կը վարուիս հետս։ Ինչ ըրի քեզի, արժանի ըլլալու համար այդպիսի վարմունքի մը, կարելի՞ է որ չյիշես անկեղծօրէն քեզ սիրած ըլլալս։ Կը յիշե՞ս, օր մը պատուհաս ներս նետեցիր ծաղիկ մը՝ համբուրելէ ետք։ Կը պահեմ զայն ամուսնական զգեստս զարդարելու համար եւ կ'ըսեմ կը պահեմ, որովհետեւ վստահ եմ որ իմ սիրելի ամուսինս պիտի ըլլաս, պիտի չուզես Մարգարիտիդ մահը, երջանիկ պիտի ըլլանք մեր տնակին մէջ՝ մեր սիրով եւ պարտականութեան մը։ Ես կը սպասեմ քեզմէ յուսատու բառ մը։ Ըսէ՛ որ ամէնը ցաւագին երազ մըն էր, կը զղջաս զիս վշտացնելուդ համար։

«Վաղ գիշեր կամ այս գիշեր, որովհետեւ ժամը մէկն անցած է արդէն, կը սպասեմ քեզի, չմոռնաս, եկո՛ւր անպատճառ պաշտելիս։ Պիտի սպասեմ քեզի ինչպէս ծաղիկը կը սպասէ ցօղին՝ կիզիչ արեւոտ օրէ մը ետք։ Եկո՛ւր վերապրեցնելու զիս, մոռցնելու ինծի։ Եկո՛ւր պաշտելիս, դառն արտասուքով տամուկ շրթներս պիտի համբուրեն սիրելի բերանդ իբրեւ... »

. . . .

Ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ, ըսաւ Անանիա՝ ջղայնոտ շարժումով մը ճմլելով նամակը՝ առանց կարդալու վերջին տողերը։ — Պիտի չերթա՛մ։ Վատ եմ, վա՛տ, վա՛տ։ Պիտի մեռնիմ բայց զիս պիտի չտեսնես։

Նետուեցաւ անկողնին վրայ, բռունցքին մէջ սեղմած նամակին թերթերը, ծածկեց դէմքը բարձին մէջ բռնելու համար հեծկլտուքը որ կ'ուռեցնէր կոկորդը։

Սիրքի սարսուռ մը կ'անցնէր ոտքերէն մինչեւ ծոծրակը։ Մարգարիտի կոչերը անոր համբոյրներուն փափաքը կու տային իրեն. Երկար ատեն պայքարեցաւ նամակը մինչեւ վերջին բառը կարդալու պէտքին դէմ։

Բայց կամաց կամաց հանդարտեցաւ։ Կարծեց թէ Մարգարիտը կը տեսնէր մերկ եւ կը զգար գգլիչ սէր մը անոր հանդէպ եւ խոր զզուանք մը որ կը չքացնէր նոյն սէրը։

(Շար.) Թարգմ.՝ Հէթում

Թուրքեւնեղէն բանակցութիւնները

Էնկիւրիի մէջ, արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի եւ հելլէն դեսպան Փափայի միջեւ կարծիքի փոխանակութիւններ տեղի կ՚ունենան։ «Ազգամ» կը գրէ թէ կառավարութիւնը մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետապնդէ ոչ-փոխանակելիներուն խնդիրը։

Արեւմտեան Թրակիոյ խնդիրը խորհդակցութեան նիւթ պիտի ըլլայ, քննիչ մարմնին տեղեկագիրը տրուելէն վերջ։

Ոչ-փոխանակելիներու պատուիրակները, որոնք Էնկիւրի կը գտնուին, աղերսագիր մը տուած են կառավարութեան, խնդրելով որ Յունաստանի մէջ գնահատման գործերը աւելի լաւ եղանակով մը տեղի ունենան։

Ոչ-փոխանակելիներու ներկայացուցիչները կը պատրաստուին նաեւ կրկին դիմում կատարել կառավարութեան, խնդրելով որ իրենց կալուածները վերադարձուին։

*** Իտալական դեսպան Օրսինի Պառոնէ եւս Էնկիւրի մեկնեցաւ։ «Ազգամ» կը գրէ թէ դեսպանին մեկնումը կապ ունի Թուրք-հելլէն բանակցութիւններուն հետ։ Իտալական դեսպանը ամէն ջանք պիտի ընէ որպէսզի բանակցութիւնները շուտով ելքի մը յանգին։

Սերպիոյ թագաւորը Պ. Տումերկի մօտ

Եուկոսլաւիոյ թագաւոր Ալեքսանդր, որ թագուհիին հետ Փարիզ կը գտնուի ութ օրէ ի վեր, առջի օր Էլիզէի պալատը երթալով մէկ ժամ տեսակցեցաւ Հանրապետութեան Նախագահին հետ։ Տեղական թերթերը քաղաքական մեծ կարեւորութիւն կուտան այս տեսակցութեան։

Իրիկուան դէմ Հանրապետութեան Նախագահը Ռից պանդոկը երթալով փոխադարձ այցելութիւն տուաւ Եուկոսլաւիոյ թագաւորին։ Այս առթիւ տեսակցեցաւ նաեւ Մարի թագուհիին հետ։

Գերման ընկերվարականները եւ զրահաւորը

Ինչպէս կը յիշուի, Գերմանիոյ մէջ նոր յածանաւ մը շինելու խնդրին մասին վէճ կայ քաղաքական զանազան հոսանքներուն միջեւ։ Ընկերվարականները հակառակ են վարկ քուէարկել այդ նոր ռազմանաւին համար։ Պատերազմական նախարար զօր. Կրէօնըր, նախագահ մարաջախտ Հինտէնպուրկի հաւանութեամբ, յայտնած է ընկերվարական վարչապետ Միւլլէրի եւ միացեալ կառավարութեան մասնակցող կուսակցութեանց վարիչներուն որ, եթէ նոր յածանաւին համար վարկ չքուէարկելու մասին ընկերվարական տեսակէտը ընդունուի, ինք պիտի հրաժարի։

Հինտէնպուրկ իր մօտ հրաւիրեց վարչապետ Հէրման Միւլլէրը եւ յայտնեց անոր պատերազմական նախարարին որոշումը, ինչպէս նաեւ անոր հրաժարելէն ծագելիք անպատեհութիւնները։ Ասիկա կը նկատուի վերջնագիր մը՝ ուղղուած վարչապետին եւ Ռայխսթակին։

Կը կարծուի սակայն թէ Խորհրդարանը պիտի քուէարկէ զրահապատ յածանաւին համար պահանջուած 9 միլիոն մարքի վարկը։

Հատուցումներու խնդիրը

Նախարարական տագնապը փակուած ըլլալով, նոր դահլիճը սկսաւ զբաղիլ գերման հատուցումներու խնդրով։ Բանակցութիւններու նոր շրջանը սկսաւ առջի օր, երբ Փուանքարէ տեսակցեցաւ անգլիական դեսպան սըր Ուիլեըմ Թիրէլի, եւ Պրիան ալ՝ գերման դեսպան Ֆոն Հէօշի հետ։ Այս տեսակցութիւններուն պիտի յաջորդեն ուրիշներ ալ՝ ու քանի մը օրէն դաշնակիցները Գերմանիոյ պիտի հաղորդեն իրենց տեսակէտը։

Մասնագէտներու միջազգային յանձնաժողովին մէջ Ֆրանսայի ներկայացուցիչները պիտի ըլլան Մօրօ, Փարմանթիէ եւ Սէրժան։

Իտալատեաց ցոյցեր Սերպիոյ մէջ

Պելկրատէն կը հեռագրեն.— Լուպլիանայի համալսարանական ուսանողները ցոյց մը կազմակերպած էին Ռափալլոյի դաշնագրի ստորագրութեան ութերորդ տարեդարձին առթիւ։ Ցոյցը սկսաւ Համալսարանին մէջ մեծ հաւաքոյթով մը, որուն ընթացքին բազմաթիւ ճառախօսներ խօսք առին։

Հաւաքոյթէն յետոյ, քանի մը հազար հոգինոց թափօր մը շրջեցաւ քաղաքին փողոցներուն մէջ, ուղղուելով դէպի Ս. Ֆրանսուա եկեղեցին, ուր առաջին ընդհարում մը տեղի ունեցաւ ոստիկաններուն հետ։ Այս վերջինները ստիպուեցան պարապ փամփուշտներ արձակել՝ կեցնելու համար ցուցարարները, որոնցմէ քանի մը հոգի վիրաւորուեցան։

Թափօրը յաջողեցաւ կրկին կազմուիլ քաղաքին ուրիշ մէկ կէտին վրայ։ Ցուցարարները փորձեցին ուղղուիլ դէպի կայարանին թաղը, ուր կը գտնուի իտալական նաւային ընկերութեան մը գրասենեակը։ Քարեր նետուեցան շէնքին վրայ։ Ոստիկանութիւնը կրկին միջամտեց կարգը վերահաստատելու համար և ստիպուեցաւ հրազէն գործածել։

Ընդհարումի ընթացքին երիտասարդ մը վիրաւորուեցաւ և հիւանդանոց փոխադրուեցաւ, բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան։

Նոպէլի մրցանակները

Շուէտական Ակադեմիան 1927ի գրական մրցանակը տուաւ Հանրի Պէրկսոնի, 1928ինը՝ Տիկին Զիկրիտ Ունտսէթի, նորվեկիացի գրագիտուհի։

1927ի բնագիտութեան մրցանակը տրուեցաւ Միւնիխի համալսարանի փրոֆէսէօր Հայնրիխ Վիլատի, իսկ 1928ինը՝ Կոթինկէնի համալսարանի փրոֆէսէօր Ատոլֆ Վինտաուսի։

1928ի քիմիագիտութեան մրցանակը ստացաւ Լոնտոնի համալսարանի փրոֆէսէօր Րիքարտսըն։

«Վէսթրիս»ի 136 ճամբորդները խեղդուած

Երէկ գրեցինք թէ Նիւ-Եորքէն դէպի Պերմուտեան կղզիները գացող անգլիական «Վէսթրիս» շոգենաւը Ատլանտեան ովկիանոսին մէջ ընկղմեցաւ։ Ընկղմելէ առաջ կարելի եղած էր 338 ճամբորդներն ու նաւազները նաւակներու մէջ առնել։

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, օգնութեան փութացող զանազան շոգենաւեր կրցած են ազատել 202 հոգի միայն։ Մնացեալ 136 հոգիի մասին տեղեկութիւն չկայ։ «Վէսթրիս»ի անթելի պաշտօնեան մեծ հերոսութիւն ցոյց տուած է՝ օժանդակ գործիքով մը մինչեւ վերջին վայրկեանը լուր հաղորդելով շոգենաւի վիճակին մասին։

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Պոլէնի կոմիտէի կողմէ
Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին սովորական ճաւաքատեղին
Կը խօսի՝ Ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին, ե. գ., արտասանութիւն, եւայլն
Մուտքը ազատ է

ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի
Ղեկավարութեամբ՝ Դերասան Մ. Մարութեանի եւ Վալանսի կարող ուժերու։
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սինէմա Սէն Լուի մէջ
ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ կամ ՓԵՏՐ. 18Ը տրամ 4 արար

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՀԱՃՆՈՅ ԳՈՅԱՄԱՐՏԻ ՑՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հաճնոյ Հայրենկց. միութեան Լիոնի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ քաղաքական կուսակցութիւններու եւ Հայրենկց. միութիւններու։ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին գ. թաղապետարանի շքեղ սրահին մէջ։ Բանախօսութիւններ, նուագ, երգ եւ արտասանութիւն։ Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ.

Պուա-Քոլոմպի Եռագոյն կոմիտէի ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.15ին ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր խումբերու բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Մարսէյլի Պ. Միութեան ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ ժողովատեղին։ Ներկայ պիտի ըլլայ Ընկ. Հիւսեան։ Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները։

Վալանսի շրջ. կոմիտէն ընկ. ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին իր ակումբին մէջ։ Կը խնդրուի ներկայանալ անդամատետրով։

Մարսէյլի Պատանեկան միութեան հրապարակային դասախօսական ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Գրադարանի սրահը։ Կը դասախօսէ՝ ընկ. Վարդերէս, նիւթ՝ «Մեր դիրքը հանդէպ Թուրքերուն»։ Կը հրաւիրուէին հայրենակիցները։ Մուտքը ազատ է։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Վիէնի կեմէրէկի Հ. Միութեան եռամսեայ ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, 11 Rue de la Tuilerie. կը հրաւիրուին Վիէնի եւ շրջակայքի հայրենակիցները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զարսանճագցիներու Հայրենկց. միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին 31 Rue Bernard du Boisի հայկ. սրճարանին մէջ։ Առ այս անխտիր կը հրաւիրուին բոլոր Զարսանճագցի հայրենակիցները, լուծելու համար օրակարգի կարեւոր հարցերը։ Օրակարգ. Նոր ընտրութիւն։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Վիլմօնպլը, Տիկ. Ե. Կ.— Ձեր հաշւոյն անցուցինք։

Փարիզ, Գ. Օ.— 70։

Փոն տ՚Օպըրնա, Գործ.— 70։

Ժալիէօ, Դ. Խ.— 35։

Հէրիքուր, Թ. Ս.— 37։

Շաս, Պ. Ա.— 25։

Լիոն, Գործ.— 200։

Լիոն, Գործ.— 70։ Ի հաշիւ Ա. Գ.ի։

Մարսէյլ, Գործ.— 675։

Իսի լէ-Մուլինօ, Թամ.— 70։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Քէրէմէթ գիւղէն Ադամ Փիւսիւլեան, հօր անունը Կարապետ, մօր անունը Արմենուհի, 21 տարեկան։ Երկու տարի առաջ Մուսուլ տեսնողներ եղած են, կը կարծուի Մուսուլի շրջակայ գիւղերուն մէջ ըլլայ։ Տեղեկութիւն տուողներուն դրամական նուէր. տասը անգլ. ոսկի եւ մէկ տարուան «Յառաջ» գրել իր մօրեղբօր՝ Ադամեան Մկրտիչ, 72 Rue Etienne Dolet, Alforville (Seine) France. Կը խնդրուի Սուրիոյ Թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Կեսարիոյ Սաճըլ գիւղէն Գրիգոր Սէֆէրեան, մօր անունը Եղսա, եղբայրը Ռուբէն։ 1910ին մեկնած է Ամերիկա եւ մինչեւ տարագրութիւն կը թղթակցէր։ Իմացնել իր մօրեղբօր Ալիքսան Տօնիկեանի, Créoux-les-Bains, Basses Alpes, France. Կը խնդրուի Ամերիկահայ Թերթերէն արտատպել։

ԲՆԱԿԱՐԱՆ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեք սենեակնոց բնակարան մը կը փնտռուի Պիւթ Շօմոնէն քառնէ, կամ կառ տը լ՚էսթի եւ կառ տիւ Նօռի մօտակայ արուարձաններուն մէջ (ի հարկին 5—6 սենեակնոց փավիյեօն)։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

ՅՈՒՆԱՀԱՅ ՏԱՐԵԳԻՐՔ
Գ. ՏԱՐԻ - 1929

Նոյեմբեր 15ին հրապարակ կ՚ելլէ ՅՈՒՆԱՀԱՅ ՏԱՐԵԳԻՐՔԻ Գ. տարուան հատորը, գրական, գեղարուեստական, ազգային եւ պատմական բովանդակութեամբ, հաճելի մանրավէպերու եւ զուարճալիքներու բաժիններով ու գեղարուեստական գեղատիպ նկարներով։

ԷՋ 450, ԳԻՆ 75 ՏՐԱԽՄԻ

Ընթացք կը տրուի միայն կանխիկ պատուէրներու։

Հասցէ՝ Journal «Nor Or», Rue Vouli 20, Athènes, Grèce.

ԱՆԻԷՌԻ ԵՒ ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԿԸ ՆՈՐՈԳԵՄ ամէն տեսակ կօշիկներ։ Խնամուած աշխատանք։ Դիմել՝ 22 Ave. Rouvey'rolle, Asnières.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 16 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

16 NOVEMBRE 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 805 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

…Կ ԱՅՍ ԻՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵ՞ՐԸ

…երէկ պատահաբար յիշեցինք թէ Բարեգործականն անգամ, …նաեման հիացում ունի Երեւանի իմաստո՜ւն վարիչնե…ն հանդէպ, հրապարակաւ, թէեւ վախն ի վախը կ՚ամբաստ…նէ Հայաստանի հայկական կոչուած իշխանութիւնը։

Արդարեւ, Բարեգործականի հոկտեմբեր 31 թուակիր զեկու…ցէն կ՚իմանանք հետեւեալ իրողութիւնները («Յառաջ», 10 …եմբեր).—

1.— 1925ին Միութեան կողմէ 5000 անգլիական ոսկի յատ…ուած է Յունաստանէն՝ 3199, Պոլսէն՝ 700 եւ Միջագետ…էն 37 գաղթականներ Հայաստան փոխադրելու եւ տեղաւո…րելու համար։

2.— 1926 յուլիսին նոյն նպատակին յատկացուած է 11,910 …երլին, բայց Շիրակի աղէտին պատճառով, 1927ի վերջերը …Նանսէնեան սակաւաթիւ գաղթականներ փոխադրած է …յն, Յունաստանէն եւ Պոլսէն՝ 1609 հոգի։

3.— «Վերոյիշեալ կրկին գումարներուն օգտագործման հա…իւր դեռ չենք ստացած Երեւանէն»։

4.— «Բայց ինքնին ցաւալի է որ, ըստ պայմանի եւ համաձայ…նութեան ընտրուած 300 գաղթականները, մեծ մասամբ Քէօր…ցի, Հալպուցի եւ Կիւրինցի չափահաս եւ ինքնաբաւ որբեր, միաժամանակ չփոխադրուեցան Հայաստան, հակառակ անոր որ ամիս…ներ առաջ ցանկերը պատրաստուած, հարցարանները լեցուած եւ …լուսանկարի ձեւակերպութիւնները լրացած էին. ինչ որ յուսախաբու…թեան մատնած է այդ հայրենաբաղձ գաղթականները, քանզի իրենց …իքերը ծախած ըլլալով, ակնկառոյց կը սպասէին շոգենաւ մըտ…նելու համար եւ մինչեւ այսօր ալ այդ յոյսով կ՚ապրին։»

5.—«Ասոնց մեծ մասին ծախքերը կանխաւ հատուցած էին …Ամերիկայի Հայրենակցական Միութիւնները, որոնց բողոքին …վրայ հարկադրուեցանք Կիւրինի եւ Քէօրփէի Ուսումն. Ընկե…րութեանց վերադարձնել իրենց տրամադրած գումարները։»

6.— Վերոյիշեալ գաղթականներէն զատ 52 Հալպուցիներու փոխադրութեան համար, կրկին Երեւան դիմեցինք եւ հաստատեցինք տուինք Հալպու գիւղի Հայրենակցական Միութեան, …որ 7111 տոլար յատկացուցած է Ներգաղթի համար։

7.— «Վերջերս Թախանձագին դիմումներ կատարած են …եւ Պէյրութ ապրող գաղթականներէն 18 հոգի։ Այդ խեղ…ները կազմ ու պատրաստ կը սպասեն մեկնումի հրամանին, …պարգելով իրենց նիւթական միջոցները եւ ներկայ անդոհալից …վիճակը։

8.— Նաեւ էլ-Օմարի մէջ 1500 գաղթականներ կը սպասեն …ղուառութեան մէջ։ Բարեգործականը յանձն առած է 1500 …ֆրանք վճարել Ներգաղթի ծախքերուն համար, իսկ Տարա…բլուսի կոմիտէն ունի 30,000 րուփի։

9.— Անցագրի արտօնութիւն խնդրուած է Նուպարեան …ներէն եօթը շրջանաւարտներու, «որ 1—2 տարիէ ի վեր պա…տեհութեան կը սպասեն»։

10.— Վերջերս դիմում ըրինք Պէյրութի Քէլէկեան-Սիսուան …որբանոցի սաներէն քսան հոգիի համար, որոնք չափահաս են …ինքնաբաւ. իւրաքանչիւրին կը տրուի 100 տոլար, բացի …անապարհածախսէ. «դժբախտաբար կ՚իմանանք թէ առայժմ …համար դատուած է այդ հարցը առկախ բռնել»։

Աչքի առջեւ ունինք Բարեգործականի նոր մէկ զեկոյցը, …եմբեր 8 թուակիր, եւ նման պատմութիւններով։ Բայց առ…ժմ ամփոփուինք հրատարակուած մեղադրանքներուն շուրջը։

Բոլորին ծանօթ է «Յառաջ»ի դիրքը՝ Բարեգործականին …նդէպ։ Մենք ոչինչ փոխած ենք մեր տեսակէտէն, եւ ոչինչ …կ՚առնենք մեր գրածներէն։ Մեզի համար Բարեգործականը …միակ միեւնոյն ազնուապետական եւ սեղանաւորական հաս…տատութիւնը, որուն հարստութեան բաշխումը կախում ունի …քանի մը անհատներու հոյեցողութենէն, եթէ ոչ քմահաճոյքէն։

Այս հիմնական կէտը ճշդելէ յետոյ, մենք չենք վարանիր …յայտարարել թէ՝ վախկոտ, ստրկական. բայց փաստացի ամ…բաստանագիր մըն է որ կ՚ուղղէ Բարեգործականը, իր այնքան …պաշտպանած իշխանութեան դէմ։ Հոգ չէ թէ, ինքզինքը ար…դարացնելու համար։ Այսինքն, Հայաստանի հանդէպ իր կա…տարած մասնակի աջակցութիւնը գովաբանելու համար։

Սո՞ւտ են այս մատնանշուած իրողութիւնները։ Զափա…զանցութիւննե՞ր կան։ Թող հրապարակ իջնեն Երեւանցիները …ու գտնեն սուտն ու իրաւը։

Բայց ի՛նչպիսի լուսաբանութիւններ ալ տան, չպիտի կրնան …ջնջել մէկ իրողութիւն, — պատրուակ է Ներգաղթի խնդիրը …կապել դրամի հետ, ինչպէս տարիներէ ի վեր կ՚ընեն Երեւանցի…ները։ Ահա տրամադրելի գումար, անուններով եւ թուանշաններով,— եւ սակայն, քսան, յիսուն, հարիւր չափահաս եւ ինք…նաբաւ որբեր անգամ հրամանի կը սպասեն, մասնագէտ ուսա…նողներն անգամ (Նուպարեան սաներ, ոչ թէ Դաշնակցական…ներ) «մէկ երկու տարիէ ի վեր պատեհութեան կը սպասեն»։ …Ետոյ, դրամներ կը վճարուին 1925ին, 1926ին, բայց, «հաշիւը …դեռ չենք ստացած Երեւանէն»։

Եւ ողբերգութիւնը այնտեղ է որ, մինչ մենք հրապարակաւ …կը խարազանենք Երեւանի վարիչները, անոնց երեսին կը պո…ռանք թէ իրենց կատարած գործը պետական չէ, հայրենիք շի…նելու չի ծառայեր, այլ պարզ ոստիկանական կամ քաղաքա…կանական աշխատանք է, ամէնէն առաջ իրենց խնամիները կը …կրկնան, Բարեգործականն ալ միասին։

…կ՚արժէ քիչ մը աւելի քրքրել այս խնդիրը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԱՐԴԵՐԷՆ ՅԵՏՈՅ ԾԱՌԵՐԸ

Պոլսոյ «Ճիւմհուրիյէթ» լրագրին մէջ, Եոնուս Նատի, ծանօթ ամբոխավարը, դէպի Էնկիւրի կատարած մէկ ճամբորդութեան առթիւ, ահ ու սարսափով կ՚ողբայ ծառերու ջարդը.

— «Մ. Քէմալի ագարակէն վերադարձին, խճուղիին վրայ ստիպուեցանք բաւական կանգ առնել, որովհետեւ Էսկիշէհիրէն եկող շոգեկառքը կ՚անցնէր։ 8-10 վակոններ մինչեւ բերանը լեցուած էին եղեւնիի ծառերով։ Եւ ի՞նչ ծառեր.— 1-3 բազուկ հաստատութեամբ՝ այն ալ արմատէն հանուած եւ 8-10 տարեկան ծառեր։ Էնկիւրիի փայտի պէտքը գոհացնելու եւ դրամ շահելու համար, անգգայ վաճառական մը կտրել տուած է այս 3-6 մեդր բարձրութեամբ գեղեցիկ ծառերը եւ վակոն լեցուցած։ Կայի փաշայի ագարակին 3-4 տունկերուն վրայ յուզումով դողալէ յետոյ, երբ տեսայ թէ, բեւս հարիւրապատիկ երիտասարդ եղեւնիներուն այս ջարդն ու կողոպուտը, մազերս փշաքաղուեցան, ամօթէս գետնին տակը պիտի անցնէի։ Երկու քին ահաւոր հակասութիւնը մտաբերելով, տակաւին մազերս կը փշաքաղուին, եւ այդ տեսարանին իրականութիւնը դեռ խոր զարմանքի եւ բարկութեան մէջ կը պահէ զիս։ Հոս կ՚աշխատինք անտառ հասցնել, հոն՝ եղած անտառները կը քանդեն, այն ալ մէկ օրուան մէջ փճացնելով այնքան ծառ, որքան Էնկիւրիի մէջ չպիտի կրնայինք 15 տարիէն հասցնել։

Ժամանակին, թերեւս անտառներ կային Էնկիւրիի մէջ, բայց փճացուելով փճացուելով այսօրուան լերկ վիճակին հասած են։ Վստահ ըլլանք թէ Էսկիշէհիրի անտառներն ալ այս ընթացքով 5—10 տարիէն պիտի հասնին Էնկիւրիի վիճակին։

Յետոյ, միայն Էնկիւրին չէ որ հասած փայտը կը վառէ։ Միայն Պոլսոյ սպառած փայտածուխին քանակը կը համապատասխանէ 8-10 հեկայ անտառի մատղաշ բայց դժբախտաբար ջարդուած տունկերուն։ Մենք կրնանք հաշուով հաստատել ասիկա։

Ժամանակին Էրզրումի անտառները արմատէն քանդելէ եւ վերջացնելէ յետոյ, ժողովուրդը սկսած էր քակոր վառել։ Այս է վախճանը բոլոր անոնց, որոնք անխնայ կ՚աւերեն իրենց անտառները։»

Եոնուս Նատի կրնար աւելցնել.

— Այս է նաեւ վախճանը անոնց, որոնք անխնայ կը կոտորեն ազատութեան տենչացող ժողովուրդները։

ՔՈՒԷԷԻ ԻՐԱՒՈՒՆՔ ԹՐՔՈՒՀԻՆԵՐՈՒՆ

Պոլիսէն կը հեռագրեն.— Հեղինակաւոր աղբիւրէ կը հաղորդուի թէ Թուրք քաղաքական շրջանակներու մէջ կը մտածեն ընտրելու եւ ընտրուելու իրաւունք տալ Թրքուհիներուն։ Մօտ օրէն այս ուղղութեամբ օրինագիծ մը պիտի ներկայացուի Էնկիւրիի Ազգ. մեծ ժողովին։

ԱՄՍԹԷՐՏԱՄԻ մէջ ներկայիս կը ծախուին Մարցէլ տէ Նէմէսի գոյքերը։ Ժե. դարու գորգ մը՝ երեք քառակուսի մեդր մեծութեամբ, ծախուեցաւ 2 միլիոն 400,000 ֆրանքի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՖՐԱՆՔԵՒԹՈՒՐՔ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Իգտամ» կը տեղեկանայ թէ՝ Էնկիւրիի մէջ ֆրանսական դեսպան կոմս տը Շանպրէօնի եւ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի միջեւ սուրիական սահմանագլխի եւ սուրիաբնակ Թրքահպատակներու խնդրին վերաբերեալ բանակցութեանց հետեւանքով կարգ մը որոշումներ տրուած են։ Որոշուած է կազմել յանձնաժողով մը, բաղկացած Թուրքեւֆրանսական կառավարութեանց պատուիրակներէն, որ պիտի քննէ Սուրիոյ եւ Թուրքեւսուրիական սահմանագծին մէջ բնակող Թուրքերուն գանգատները եւ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ՝ արգելք հանդիսանալու համար սուրիական կառավարութեան կողմէ գործուող անիրաւութեանց։ Այս խառն յանձնաժողովը Հալէպի մէջ պիտի գումարուի եւ դիմում կատարող ամէն Թրքահպատակի կացութիւնը պիտի քննէ եւ ի հարկին ձեռնարկներ պիտի կատարէ սուրիական կառավարութեան մօտ։ Յանձնաժողովին պիտի անդամակցի նաեւ Հալէպի Թրքական հիւպատոսը։ Ֆրանսական կառավարութիւնը երկու պատուիրակնէր պիտի ունենայ։

⁂ Սուրիոյ Թուրք հպատակները քանիցս Թուրք կառավարութեան դիմելով յայտնած են թէ այն պարագային երբ սուրիական կառավարութիւնը շարունակէ զիրենք ճնշել, չպիտի կրնան այլեւս հոն բնակիլ։ Ուստի խնդրած են որ միջնորդէ Ֆրանս. կառավարութեան մօտ։ Ասկէ զատ, երեք հոգիէ բաղկացեալ պատուիրակութիւն մըն ալ ղրկած են Էնկիւրի։

Սուրիոյ Թուրքերուն գլխաւոր գանգատներն են.— 1) Սուրիոյ կառավարութիւնը Թուրք հպատակներուն սեփականատիրական իրաւունքը կը ճանչնայ, բայց կալուածատէրներուն կ՚արգիլէ այդ ինչքերն ու կալուածները ծախել կամ փոխանցել։ 2) Սուրիական կառավարութեան պաշտօնեաները անհարկի եւ աւելորդ տուրքեր կ՚առնեն սահմանագլխի մէջ բնակող հողատէր Թուրքերէն, որպէսզի այս վերջինները կարենան արածել իրենց հօտերը սահմանագծի դաշտերուն մէջ։

Հալէպի մէջ գումարուելիք խառն յանձնաժողովը այս երկու խնդիրներով պիտի զբաղի, պիտի լսէ գրաւոր և բերանացի գանգատները և իր քննութեան տեղեկագիրը պիտի հաղորդէ երկու կառավարութեանց։

Դեռ չեն սկսած Թուրքեւսուրիական սահմանագլխին վիճելի շրջանակներուն սրբագրութեան և սահմանագլուխը աշխարհագրական և ցեղային հիմերու համաձայն որոշելու մասին տեղի ունենալիք բանակցութիւնները։ Ատոր համար կը սպասուի Սուրիոյ մարզպան Հանրի Փոնսոյի Էնկիւրի երթալուն։

Ֆրանսական բանակը, ըստ Լոյտ Ճորճի

Անգլիոյ ազատականները Երեսփ. Ժողովին ներկայացուցին բանաձեւ մը՝ անգլեւֆրանսական նաւային համաձայնութեան դէմ։ Այս առթիւ երկար ճառ մը խօսեցաւ Լոյտ Ճորճ, որ ֆրանսական բանակի մասին ըսաւ հետեւեալը.

— Ֆրանսայի խաղաղութեան բանակը կը բաղկանայ 500 հազար զինուորներէ։ Արհեստով զինուորները թիւով աւելի շատ են քան պատերազմէն առաջ. խաղաղութեան բանակը աւելի փոքր կը թուի եւ զինաթափուած ըլլալու տպաւորութիւնը կը թողու, սակայն պատերազմի ատեն ազգի մը զինուորական ուժը կը բաղկանայ այն բոլոր մարդերէն, որոնք երկար ատեն մարզուած են պահեստի մը մէջ։ Ասկէ զատ Ֆրանսացիները այժմ ունին զէնքեր, զորս չունէին 1914ին, ինչպէս հրասայլեր եւ հեղձուցիչ կազեր։ Պատերազմի մը պարագային ֆրանսական բանակը անհունօրէն աւելի զօրաւոր է քան գերմանական բանակը, որ տարիներով սարսափի տակ պահեց Եւրոպան։ Միւս կողմէ, Ֆրանսա ունի զինուորական այնպիսի զինակցութիւններ, որոնք իր ուժերուն վրայ պիտի աւելցնեն մօտ երեք միլիոն զինուորներ, մեծ մասը սպառազինուած Ֆրանսայի ծախքերով։

Ֆրանսայի մէջ պատերազմէն առաջ զինուորական կրթութեան շրջանն էր երկու տարի. հիմա 18 ամիս է եւ դեռ մէկ տարուան պիտի զեղչեն ատիկա։ Մեծ պատերազմի ընթացքին՝ սկիզբէն մինչեւ վերջ՝ Ֆրանսա ռազմադաշտ հանեց 7-8 միլիոն զինուոր։ Սկիզբը 4,500,000 մարզուած զինուոր ունէր։ Այսօր աւելի շատ սպաներ ունի քան 1914ին։ Պահեստները աւելի շատ են, սակայն աւելի կարեւորը կայ. այժմ քանի մը պատիկ աւելի ծանր հրետանի, գնդացիր եւ օդանաւ ունին։

Գերման բանակը 100,000 հոգիի զեղչուած է, առանց ծանր հրետանիի, քանի մը թեթեւ թնդանօթներով եւ գնդացիրներով. չունի նաեւ հրասայլեր։ Իբրեւ պահեստ ունի 1915ի բանակին մնացորդները, որոնք ամէն տարի կը պակսին։ Կ՚ըսուի թէ Գերմանիա մեծ ճարտարարուեստի երկիր է եւ կրնայ դիւրաւ զէնք ու թնդանօթ հայթայթել իր զինուորներուն։ Սակայն աչքի առջեւ բերենք մեր փորձը. պատերազմի ատեն տեսանք թէ ո՛րքան ատեն անցաւ մինչեւ որ սկսանք թնդանօթ շինել։ Դեռ մէկ հատիկ խոշոր թնդանօթ չշինուած՝ ֆրանսական մեծ բանակը Պերլին պիտի մտնէ՝ Լեհերուն, Պելճիքացիներուն եւ Չեխոսլաւքներուն հետ եւ ճարտարարուեստի իւրաքանչիւր կեդրոն օտար զինուորներու հսկողութեան տակ պիտի առնուի։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՆԱՆՈՒՆ…

Աշխարհի մէջ ամէն մարդ կարող է *պատահաբար* Թանկարժէք գոհար մը գտնել, ու… բախանալ այդ պատճառով, բայց չհպարտանալ այդ պատճառով։

Եւ որովհետեւ Արշակ Չօպանեանը ամէն մարդու պէս չէ, այդ պատճառով ալ ոչ թէ ստեղծածին, այլ իր գտածներուն վրայ կը հպարտանայ։

Պատահաբար Քուչակը գտաւ ու հպարտացաւ. մենք ալ պատահաբար ծափահարեցինք։

Ան չմտածեց որ եթէ ճամբու վրայ ինկած գոհարը ինքը չգտնէր, ուրիշ մը պիտի գտնէր. այդ օրը չգտնուէր՝ միւս օրը պիտի գտնուէր վերջապէս ու գոհարը երկինք չպիտի բարձրանար։

Մենք չմտածեցինք դժգոհիլ մեր աչքերէն ու սիրեցինք Չօպանեանի աչքերը…

Այնքան սիրեցինք իր աչքերը՝ որ ան սկսաւ մեզ կոյրերու տեղ դնել, ու ամէն գիւտ իրեն վերագրել։

Ես կարծէի որ Հայոց ազգի «փրկութեան գօտին» եւ «Քուչակի տաղեր»ը Չօպանեանն է գտեր, բայց ամենեւին տեղեակ չէի որ Մ. Պէշիկթաշլեանը, Պ. Դուրեանը, Մ. Մեծարենցն ու Վ. Տէրեանն ալ ինքն է գտեր…։

Այո՛, պարոններ, դաշնակցականներ չըսին ինծի. այլ ինքը՝ Չօպանեանը, իր սեփական բերանով (ուրիշ խօսք, եթէ կասկածիք թէ ինք սեփական բերան չունի…)։ Եւ այս՝ *Յառաջ*ի մէջ ըսաւ, բարձրաձայն ու բազմութեան մը առջեւ որ ոչ խուլ էր, ոչ ալ կոյր։

— «Ես պատահաբար թերթի մը մէջ գտայ Մ. Պէշիկթաշլեանի այս գլուխ գործոցը»… «Պ. Դուրեանին նուիրած ուսումնասիրութեանս հատորին մէջ նկատել տուի առաջին անգամ»… «Երբ պատահաբար հայրենիքս գացի՛ (որովհետեւ պատահաբար կը սիրէ իր հայրենիքը), տեսայ Մեծարենցը եւ շատ բարկացայ Չէօկիւրեանին՝ որ զայն չէր ճանչցած ու առաջ քաշած»… «Մեր ռուսահայ եղբայրները (կը տեսնէք որքան հեռաւորութիւն կայ այս ամենամօտիկ «եղբայր» բառին մէջ) շատ մարզերու մէջ վարպետներ են տուած, բայց առաջին անգամ տեսնելով Տէրեանի գործերը, գտայ որ անոնց ամենամեծ բանաստեղծն է»…

«Երբ փոքրերուն մեծ գործ մը յանձնես, հպարտութենէն՝ Աստուածատուրը Աստուծոր կ՚անուանեն», կ՚ըսէր լուսահոգի մեծ մայրիկս…

Չեմ գիտեր թէ ինչո՞ւ այդ իրիկուն յիշեցի մեծ մօրս մեծ խօսքը…

Յիշեցի Չօպանեանը՝ (որովհետեւ այդ իրիկուն ինքը մեռած էր…) ինքը Չօպանեանը, որուն աչքերը կ՚արցունքոտէին առանց սուխ կեղուելու. եւ որ, այնքան «գիւտ»երէ վերջ, կորսուած էր ու թաղուած մեծամոլութեան մէջ։ Եւ մէկը չկար որ գտնէր զինքը ու իրականութեան աշխարհը բերէր…

ՈՒՆԿՆԴԻՐ Բ.

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 7ին Իզմիրի նաւահանգիստը հասած է շոգենաւ մը, 27 գրօսաշրջիկներով։ Անոնցմէ վեցը Հայեր ըլլալով, Թուրք իշխանութիւնները չարտօնեցին անոնց ցամաք ելլելը։

ՊԵՐԼԻՆԻ խորհրդային դեսպանատան ճակատը անարգալից խօսքեր գրուած են ներկով՝ անծանօթներու կողմէ։

ՑԱՐԺՈՒՄ ՄԸ ՈՐ ԿԸ ՏԵՒԷ ԴԱՐԵՐԷ Ի ՎԵՐ

Ի՞ՆՉ Է ԱԶԱՏ ՈՐՄՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ի՞նչ է Ազատ-որմնադրութիւնը։

Պահպանողականներու համար ազատ որմնադիրները անաստուած դաւադիրներ են, իսկ ազատականներու համար՝ հեղինակ բոլոր յառաջդիմական գաղափարներու եւ նախաձեռնարկ բոլոր յեղափոխական — հակակղերական, հակապետական եւլն. — շարժումներու։ Մեր գաւառներուն մէջ ժողովուրդը փառմասօն կ'ըսէր բողոքականներուն եւ ծուռ կը նայէր անոնց։

Այսօր իսկ, Ֆրանսայի մէջ, երբ ձախակողմեան նախարարմը նշանակուի, ժողովուրդը ֆրանմասօններուն կը վերագրէ զայն։ Երբ սպայ մը կը պատժէ իր ստորադասը, պաշտօնեայ մը շուտով դիրքի բարձրացում կ'ունենայ, առեւտրական մը պատուանշան մը կը ստանայ կամ պետական աճուրդի մը մէջ կը յաջողի եւլն., անմիջապէս հակառակ կողմը ֆրանմասօններու ազդեցութեան կը վերագրէ այդ ամէնը։ Ըստ ժողովրդական տրամաբանութեան այդ կազմակերպութիւնը կը հանդիսանայ զօրաւոր ձեռք մը որ միջամուխ է պետական, ազգային եւլն. ամէն ասպարէզներու, եւ ի վիճակի է պարտադրելու իր կամքը։

Իրազեկ բարեկամ մը վերջերս ինծի հաղորդեց տեղեկութիւններ, որոնք գաղտնիք չեն։ Աւելորդ չեմ նկատեր զանոնք յայտնել Յառաջի ընթերցողներուն, որոշ գաղափար տալու համար այդչափ մեծ դեր կատարող կազմակերպութեան մը մասին։

Ֆրանսայի մէջ գործող ազատ որմնադիրները երեք խումբի (rite) կը բաժնուին, 1.— Ֆրանսականը (Grand Orient = Մեծ Արեւելք) որու կեդրոնն է 16 Rue Cadet, 2.— Սկովտականը (rite écossais) (Grande Loge de France) որու կեդրոնն է Rue Puteaux եւ 3.— Խառն Օթեակ (լօժ), ուր կ'ընդունուին նաեւ կիներ։

Առաջին երկու խումբերու գլխաւոր տարբերութիւնն այն է որ, ֆրանսականը — Կռանտ Օրիան — որ եւ է համոզում կամ հաւատք չի պարտադրեր իր հետեւորդներուն՝ ընդունելով հաւատքն իբր անհատական խղճի խնդիր, մինչդեռ Սկովտականը կը պարտադրէ ընդունիլ տիեզերքի ստեղծագործ արարիչ մը։

Ազատ-որմնադրութեան նպատակն է փնտռել ճշմարտութիւնը, ուսումնասիրել բարոյականը, եւ ձգտիլ միջազգային համեբաշխութեան, իրագործելու համար մարդկութեան մտաւոր եւ ընկերական կատարելագործումը, անոր նիւթական եւ բարոյական բարձրացումով։

Անոր սկզբունքներն են.— Խղճի կատարեալ ազատութիւն, յարգանք ինչպէս ինքնիրեն, նոյնպէս եւ ընկերոջ հանդէպ եւ լայնախոհութիւն ուրիշներու գաղափարներուն համար։ Ֆրանսական ֆրանմասօնութիւնը կը նկատէ ոեւէ հաւատքի ըմբռնումը իբր իր անդամներու անհատական գնահատման հարց եւ չընդունիր ոչ մէկ վարդապետական յայտնութիւն։ Անոր նշանաբանքերն են— Ազատութիւն, հաւասարութիւն եւ եղբայրութիւն։

Ամէն ֆրանմասօն — եղբայր— պարտականութիւն ունի տարածելու համայն մարդկութեան մէջ այն եղբայրական կապերն, որոնցմով իրենք կապուած են ամբողջ աշխարհի վրայ եւ իրենց օրինակով, գործով ու ընթացքով յարգանք ներշնչել բոլորին։

Եղբօր մը պարտականութիւնն է — ամէն պարագայի մէջ եւ մինչեւ իսկ իր կեանքին գնով— օգնել եւ պաշտպանել իր եղբայրն ամէն անարդարութեան դէմ։ Անոր համար հաւասարապէս յարգելի պէտք է ըլլան ինչպէս մտքի, այնպէս եւ ձեռքի աշխատաւորը։ Իրենց շրջանակէն ներս չկայ ո՛ր եւիցէ ընկերական կամ նուիրապետական տարբերութիւն անդամներուն միջեւ։

Ի՞նչպէս պէտք է անդամակցիլ։ Թեկնածուն պէտք է ներկայացուի քանի մը անդամներու կողմէ եւ պատրաստէ խնդրագիր մը։ Պէտք է ներկայացնէ բարի վարուց վկայական մը որ՝ հաստատէ թէ ոեւէ դատապարտութիւն կրած չէ անուանարկիչ յանցանքով մը, թէ ինքնաբաւ է նիւթապէս եւ բաւականաչափ զարգացած՝ մտաւորապէս, ըմբռնելու համար ազատ որմնադրութեան սկզբունքներն եւ քարոզութիւնները։

Ընդունելութեան (initiation) ձեւակերպութիւնները շատ մեղմացած են այժմ, բայց բռնապետական շրջաններու մէջ խիստ են եղած եւ այն օրերէն մնացած է գաղտնապահութեան բացարձակ պատուէրը։ Այսօր ալ երկու բռնապետական վարչութիւններ — ֆաշիստ Իտալիան եւ բոլշեւիկ Ռուսիան — ջնջած են ֆրանմասօնութիւնն իրենց երկիրներուն մէջ։

Կարեւոր է շեշտել ուրեմն թէ ֆրանսական ազատ որմնադրութիւնը հակառակ չէ կրօնքին, բայց կը պահանջէ որ հաւասարապէս յարգուին ինչպէս կրօնասէրին, նոյնպէս եւ հակակրօնին գաղափարները։ Ան հակառակ է կրօնամոլութեան եւ բռնապետական վարչութեան ո՛ր կողմէն ալ որ բխին անոնք։

Սկզբնական «Լօժ»երը (խմբատեղի) վանականներէ կը բաղկանան եղեր. այժմ ալ կան օտար «լօժ»եր, ուր Աւետարանի վրայ կ'երդնուն, ինչպէս կ'ընէին Ֆրանսայի մէջ, ԺԸ. դարուն։

Երբ շատ մը քննութիւններէ վերջ թեկնածուն յարմար նկատուի ընդունելութեան, կ'առաջնորդուի հաւաքատեղիէն ներս, աչքերը կապուած եւ զանազան ձեւակերպութիւններէ եւ երդումներէ վերջ, կը ստանայ լոյսը, այսինքն կը քակուին իր աչքի կապերը։ Այնուհետեւ կը կոչուի եղբայր եւ արուեստանոցին մէջ կ'աշխատի իբր աշկերտ (apprenti=չըրախ)։ Երբ ապացուցանէ իր կարողութիւնն ու յառաջդիմութեան փափաքը, կը բարձրանայ compagnonի աստիճանին (խալֆա) եւ այնուհետեւ ալ վարպետութեան (maîtrise), որ երրորդ աստիճանն է։

Այս բարձրացումները տեղի կ'ունենան անդամներու միաձայնութեամբ։ Վարպետութեան կը յաջորդեն զանազան աստիճաններ, մինչեւ բարձրագոյնը 33րդ. ըստ արժանիքի։

Տարին անգամ մը— սեպտեմբերի մէջ — կը գումարուին ֆրանսական և սկովտական խմբատեղիներու ընդհանուր ժողովները— convent— ուր ամէն «լօժ»է ընտրուած երեսփոխաններ կը զբաղին քաղաքական, գիտական, ընկերական, եւայլն, հանրային ամէն տեսակ խնդիրներով եւ կը պատրաստեն այն հարցերը որոնց, «լօժ»երը պէտք է պատասխանեն յետ մանրակրկիտ ուսումնասիրութեանց, ամբողջ տարուան— ամիսն երկու անգամ — իրենց հաւաքոյթներու միջոցին։

Ամէն արուեստանոց, որուն կը մասնակցին բոլոր անդամները, ունի իր դիւանը։ Նախագահը — vénérable = պատուելի — կը վարէ վիճաբանութիւնները եւ կը հսկէ կանոնագրութեան։— Պէտք չէ կարծել թէ բոլոր «մասօն»ները համակարծիք են ամէն խնդիրներու շուրջ։ Ընդհակառակն, վիճաբանութիւնները շատ սուր հանգամանք կը ստանան յաճախ, որովհետեւ ամէն գաղափարէ անդամներ կան այնտեղ. միակ զօրաւոր սանձը անոնց անկեղծութիւնն եւ իրարու գաղափարներն յարգելու խոստումն եւ պարտականութիւնն է։

Բարձր ժողովներուն կը մասնակցին միայն վարպետէն բարձր աստիճան ունեցող եղբայրները եւ այն ժողովներուն մէջն է որ կը ծեծուին օրուան հրատապ խնդիրները։

Նախագահ Ուիլսըն ազատ որմնադիր էր եւ Ազգերու Դաշնակցութեան գաղափարը «լօժ»երու մէջ ծնունդ առած եւ մշակուած է։ Դրէյֆուս որմնադիրներուն կը պարտի իր ազատութիւնը։

Grand Orientի բարձրագոյն ժողովի ներկայ նախագահն է A. Groussier, նախկին փոխ-նախագահ երեսփ. ժողովի, իսկ Grande Logeի նախագահն է Lucien Le Foyer։ Այս երկուքին ձայնն ալ մեծ նշանակութիւն ունի Ֆրանսայի պետական շրջանակներու մէջ եւ ամէն կարեւոր խնդիրներու վիճաբանութեանց ժամանակ անոնց խորհուրդին ալ կը դիմեն։

Ազատ-որմնադրութիւնը հիմնուած է ըստ աւանդութեան, Սողոմոնի տաճարը շինող վարպետներէն։ Գրաւոր փաստեր միայն ԺԶ. դարէն եւ անկէ իվեր կանոնաւոր դիւանաթուղթեր կան Grand Orientի մէջ պահուած։ Երբեմն, բուռն հակամարտութիւն ունեցած են ֆրանսական եւ սկովտական խումբերը եւ արգիլուած էր մէկուն անդամներուն, ներկայ ըլլալ միւսին ժողովներուն. բայց 1800էն իվեր հաշտուած են անոնք եւ համեբաշխաբար կը գործեն գրեթէ ամէն մարզերու մէջ։

Միապետութեան շրջանին, շատ մը գահաժառանգներ ընդունուած են ազատ-որմնադիր, ինչպէս որ այժմ Անգլիոյ մէջ Թագաւորը պատուակալ նախագահն է ազգային մեծ «լօժ»ին։

Հայկական լօժեր գոյութիւն ունեցած են Կ. Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ, 1860ական թուականներէն սկսեալ։ Ես տեսած եմ տպուած հայերէն ծիսատետրմը, մասօնական ձեւակերպութեանց եւ օրէնքներութեան մասին։ Այժմ Փարիզի մէջ ալ կայ ֆրանքեւհայկական լօժ մը, որուն կ'անդամակցին շատ մը Հայեր։ 1919-20 թիւերուն, քանի մը հանրային ժողովներ գումարուեցան ազատ-որմնադիրներու կողմէ, ի նպաստ հայկական դատին։

Անոնք որ չեն փափաքիր կամ չեն կրնար անդամակցիլ ազատ-որմնադրութեան, կրնան ներկայ ըլլալ այն ամէն բանախօսութեանց, որոնք կը կազմակերպուին 16 Rue Cadet, գրեթէ ամէն շաբաթ, օրուան հրատապ այլեւայլ խնդիրներու շուրջ՝ Ֆրանսացի ծանօթ հրապարակախօսներու կամ գործիչներու կողմէ։ Բաւական է երբեմն ներս մտնել այդ շէնքէն եւ կարդալ այդ բանախօսութեանց յայտարարութիւնները։ Անտեղ կարելի է տեսնել ազատ-որմնադիրներ զարդարուած իրենց այլեւայլ աստիճանները ներկայացնող ժապաւէններով եւ գոգնոցներով։

Ժողովներէ դուրս եղբայրները իրար կրնան ճանչնալ զանազան նշաններով եւ բարեւի ձեւերով եւ պարտական են իրարու անվերապահ օնութիւն եւ օժանդակութիւն, աշխարհի որ անկիւնն ալ որ գտնուին։

***

125 ՄԻԼԻՈՆՆՈՑ ՀԵՌԱԴԻՏԱԿ ՄԸ

Վիթխարի հեռադիտակի մը պատրաստութեան լուրը կը տրուի Ամերիկայէն։ Անոր տրամագիծը պիտի ըլլայ 4 մեդր, այսինքն երկու անգամը Հուքէրի հեռադիտակին, որ ցարդ աշխարհի ամենէն մեծը կը նկատուէր։

Անգլիացի գիտնական մը այս առթիւ մը յայտնէ թէ՝ քանի մը տարիներէ ի վեր, աստղագէտները կը ծրագրեն շինութիւնը հսկայական հեռադիտակի մը, որուն տրամագիծը պիտի ըլլայ 7 մեդր։ Շինութիւնը պիտի արժէ մէկ միլիոն անգլ. ոսկի եւ հազիւ կարելի պիտի ըլլայ աւարտել 10 տարիէն։

Այս հեռադիտակը պիտի ծառայէ լուսանկարելու «տիեզերքի սահմանները», համաձայն գիտնականին յայտարարութեան։

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ, «ՍԱՆ»ԱԿԱԼՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴՈՒՌՆԵՐԸ

Սքանչելի զուգորդութիւն... չէ՞։

Ոճիր չէ. ա՛յս ազգն ալ այսպէս է, գիրը կը սիրէ։ Այսօտար ափերուն վրայ հողն ալ նպաստաւոր է։ Մեր գրի հանդէպ ունեցած սէրը գրգռուած է։ Ունինք արհեստաւոր պատանիներ, ամուսնացած երիտասարդներ, նոյնիսկ տարիքը առած մարդեր՝ որոնք ուսումի համար կը հառաչեն։ Ուսանիլ կ'ուզեն ամէնը։ Ուսանող... ի՛նչ սքանչելի մակդիր։

Ուսանիլ փափաքողներու այս կարաւանէն դուրս, սակայն, կայ «ընտրուած» ուսանողներու դաս մը։ Դասաւորենք, եթէ կ'ուզէք։

Ա.— Եռանդուն, աշխատող, սակաւապէտ եւ իրենց դժբախտութեան մէջ իսկ հպարտ՝ որբ տղաները։ Ասոնք իրենց պահանջին մէջ համեստ են։ Ամէն տեսակ աշխատանք ընելու պատրաստ են, «Ազգին վրայ բեռ» չըլլալու համար։

Բ.— Եռասէր, թոյլ եւ անգոյն, աւելի շատ ամէն գոյնի յարմարող՝ որբ տղաներ։

Գ.— Ունեւոր ուսանողներ։ Ասոնք մեր նիւթէն դուրս կ'իյնան։

Ա. եւ Բ. դասերու ուսանողները, աւելի կամ նուազ չափով նպաստընկալ են։

Միւս կողմէ կան անհատ հարուստներ, որոնք զանազան բարեգործական հաստատութիւններու խողովակով կ'օգնեն ուսանողներուն։ Կան վերջապէս կըտակներ, ուսանողական սնտուկներ, ֆոնտեր եւլն.։

Ուշադրութի՛ւն... հոս թելը բարակցնել պէտք է։ Ասեղին ծակը փոքր է։ Մարդիկը առաջին եկողին չեն ուզեր դրամ տալ։ Ընդունակութիւնը շատ լաւ, հասկնալի, բայց անբաւական է։ Պէտք է որոշ առաքինութիւններով օժտուած ըլլալ։

Ա՛յ, օրինակ. վերջապէ՛ս չէ կարելի կուսակցականի մը օգնութեան հասնիլ։ Տրամաբանական է. չէ՞...

2.— Քանի որ խնդրողի դերին մէջ է ուսանողը, պէտք է իր դիրքին գիտակցութիւնը ունենայ եւ մէկ կողմ դնէ ամէն հպարտութիւն, ինքնասիրութիւն։

3.— Անուշ լեզուն (թարգմանել քծնող) պայման է։

Շատ տրամաբանական է որ այս տարրական «առաքինութիւնները» չունեցող մէկը անարժան համարուի այդ պարոններուն աջակցութեան... Եւ կամ, շատ շատ, խտրութիւն դրած չըլլալու համար, այդ դժբախտներէն մէկ քանիին ողորմութիւն մը նետեն։

Դժբախտները յամառ աշխատութեան գնով, իրենց կարելիութեան սահմանին մէջ, կ'ուսանին։

Իսկ «առաքինի»ները ափերով կը ստանան։

Այսպէս, ոմանք ֆրանսուհիներու եւ կամ այլ...ուհիներու թեւը անցած. իսկ ուրիշներ ալ գիշերային՝ մաշեցնող աշխատանքներով, արձակուրդի ընթացքին ծանր աշխատանքներ տանելու գնով՝ կ'ուսանին։ Ահաւասիկ թէ ուրկէ՛ ծնունդ կ'առնէ «յաւիտենական ուսանողներու» և «թերուս»ներու բազմութիւնը։

Ես կը ճանչնամ տղաներ՝ որոնց վրայ աւելի քան 25 հազարներ ծախսուած են։ Ուրիշներ ատոր կրկնապատիկը կլլած են եւ իրենց սփեստութեամբ ոչ թէ ազգին, այլ իրենք իրենց ալ անօգուտ «մարդ»եր եղած են։

Այո՛, յարգելի «սան»ակալներ, այսպէս է ձեր ստեղծած պատկերը։ Դուք չէք ուզեր կուսակցականներուն օգնութեան հասնիլ, մոռնալով որ կուսակցականներն ալ Հայեր են, և աւելի՛ լաւ Հայեր քան ձեր «չէզոք» եւլն. ուսանողները։

Չէզո՞ք... իրա՞ւ կ'ըսէք։ Պարզ եղէ՛ք։ Ըսէք թէ դուք ինչպէս կը թարգմանէք ա՛յդ բառը։ Այո՛, չէզոքներ ալ կան։

Գիտենք որ կան «Նուպարեան», «Մարկոսեան» եւ ուրիշ հիմնադրամներ, ուսանողներու համար։ Կայ նաեւ գործածութեան համար կանոնագիր։ — Յօդ. Բ. Թեկնածու ուսանողին անկուսակցականութիւնը պայման է։ Շատ բարի։

Մեր ուսանողները առհասարակ քսանէն վեր տարիք ունին։ Այսինքն քաղաքացիական գիտակցութեան հասած են։ Պէտք է որ կուսակցութեան մը պատկանին, պարտաւորութեան տակ մտնեն, ազգին հանդէպ յանձնառութիւններ ունենան։ Մնացածները դասալիքներ են՝ մանաւանդ երբ ուսանողներ են։ Իսկ այդ հիմնադրամները մակաբոյծները քաջալերելու համար յանձնուած չեն ձեզ։ Վերջապէս ամօթ է եւ տգիտութիւն այս տարրական ճշմարտութիւնը չըմբռնել եւ կամ... խաբեբայութիւն։ «Անկուսակցականութիւնը» սուտ է, մեզ կը խաբէք։

Այո՛, հայրենակիցներ, այսպէս կը պատրաստեն մեր նոր սերունդի նկարագիրը. այդպէս մարդ կ'որսան (փորձութեան չդիմացողներ շատ կան)։ Ու վերջապէս այսպէս նոր սերունդը ամէն սրբութենէ կը փետտեն։

Կան նաեւ սակարկութեամբ ծախուած ուսանողներ (հոս րուբլին կամ տոլարն է շարժիչ ուժը)։

Վերջապէս ուսանողական կեանքը կը հասնի իր վախճանին։ Ոմանք տառապանքին մէջ յղկուած, ուրիշներ իրենց ուսանողական մեղկ կեանքին մէջ հոգիով նեխած, մեծամիտ և յաւակնոտ դարձած (չէ՞ որ արժանաւորներ նկատուած են իրենք) կ'աւարտեն կամ ճամբու կէսին կանգ կ'առնեն։ Մեծ զոհողութիւններու գնով ուսանած տղաները մասնաւորապէս, կը փորձեն Հայաստան երթալ։

— Հայաստան երթա՛լ... խորհրդաւո՛ր նպատակ..., կը մտածէ «ձեռնհաս իշխանութիւնը» և ոմանց կը հրամցնէ յիսնաբանեան.

— Է՛հ լաւ, լեցուր սա հարցարանը։

Սա արդէն ալիւրի մաղն է։ Պէտք է ուրանաս և այնքա՛ն ուրանաս որ ամօթէն կարմրիս, փոքրանաս եւ անցնիս այդ մաղի ծակերէն։ Եւ որովհետև փոքրոգիները չեն որ իրենց ճահճացած, մեղկ կեանքէն հրաժարելով Հայաստան երթալ կ'ուզեն, մաղէն անցնողներ չեն գտնուիր։ Օրէնքը իր ուժը կը պահէ՝ Հայաստանի դուռներուն բանալիները կը մնան ժանգոտած։

—

Սաներ պահելը չի բաւեր։ Դուք մեր Հայու հպարտ նկարագրին կը դաւադրէք։ Մենք այլեւս չենք ուզեր քծնողներու սերունդին պատկանիլ։ Արհեստաւորներ կ'ըլլանք, բայց գոնէ մենք մենք կը մնանք։

Հայաստանէն հեռու, հայրենիքի կարօտով, գործարաններու անկիւնները կը հիւծինք՝ բայց գոնէ մեր հաւատքը ծախած չըլլալու հպարտ ժպիտով կը մեռնինք։

ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ

ՀՐԴԵՀ ՆԱՒԹԱՀՈՐԻ ՄԷՋ

Սումաթրայէն կ'իմացնեն թէ Սոէ-Սոէի քարիւղի հորերէն մէկուն մէջ հրդեհ ծագած է կազային պայթումի հետեւանքով։ Հորին մօտ գտնուող հսկայ շէնք մը, հրոյ ճարակ եղաւ, հրշէջներու ժամանումէն շատ առաջ։

Պայթումէն չորս տեղացիներ սպաննուեցան։

Տասը Եւրոպացիներ, որոնք քանի մը վայրկեան առաջ հեռացեր էին աղէտի վայրէն, փրկուեցան աներելի մահուան մը տանջանքներէն։

Բոցերու ճարճատիւնը կը լսուի վաթսուն քիլոմեդր հեռուէն։

Կ'ենթադրուի որ հրդեհը պիտի տեւէ աւելի քան մէկ ամիս։

ԱՀՈՒՍԱՐՍԱՓ ԼԵՌՆԱՇԱՑԱՏԱՆ...

...հանգ գիւղէն 14 ջորի ... գողցուած են: Բոլորը գի- ... ալ ըլլալը՝ որեւէ ... որու կառավարութիւնը ... է տուած լրտեսու- ... ընելու համար: Մարդը ... առեր է, ձի ու ջորի ալ ... , բայց կառավարու- ... չհասնիր: Քանիմը հա- ... պետական փոստը կո- ... են, 20 հազար րուբլի ... ձիերը եւ մէջի ապ- ... են տարեր: Օր չանցնիր, որ ... կամ սպանութեան դէպք ... Աւազակները մեծ մա- ... Ատրբէջանէն, ուր, ... թէ 2000 փախստականներ ... կ'ապրին Թալանով ու ... Աւազակներու վախէն ... շատ դժուարացած է: ... քանի անգամ ժողովուրդը ... է կառավարութեան՝ խնդ- ... առաջքն առնել աւազակու- ... բայց պատասխանը կ'ըլլայ ... «Ի՞նչ է ձեր նպատակը. ... մենք աւազակներու ... սկսինք, որ դուք ալ ... անոնց՝ մեզ դո՞ւրս քշէք. ... Ասիկա մոռցէք. Թող քիչ ... մարդ սպաննուի կամ հա- ... թիւն փճանայ. ատոր համար ... կռուելու չենք ելլեր: Հան- ... մենք գիտենք, թէ ... պէտք է ոչնչացնել աւա- ... »...

... 3 անգամ յաւե- ... եւ բանի գանձումը ժողո- ... արդէն Թշուառացուցեր է: ... թուրքերէն զատ կայ ... ինքնատուրքը՝ տարեկան 100 ... ոչ պակաս: Քուէի իրա- ... իւրաքանչիւր ան- ... 16 րուբլի: Աւել- ... ներու վրայ սարսափելի ... գրած են, այնպէս որ բո- ... թիւնները փակուած են: ... առեւտրականներէն մէկ ... բանտարկուած կամ աքսոր- ... են:

Երկիրը կը քայքայուի: Հա- ... անոնց, որ իրենց աչ- ... տեսնեն մայր երկրի եւ ... անկումը: Ո՞ւր է Հա- ... մեր ժողովուրդին, որ ...

...ԱԿԱՆ Բորնուզ շոգենա- ... Պոլիսէն Ցուէսա կ'երթար, ... Անատոլուի առջեւ: ... խեղդուեցան: ... հրաժարեալ ար- ... պոսին լորտի տիտղոս ... Անգլիոյ Թագաւորը՝ Պասին ... ով Լամպէթ անունով: ... սկսեալ նոր լորտը ... Լորտերու ժողովին

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՆԻՍԻ ՄԱՀԱՓՈՐՁԷՆ ԵՏՔ

ԻՍՄԱՅԻԼ ՀԱԳԳԻԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Էքլէրէօր մը Նիս է տիւ Միտ կը գրէ.—

Իսմայիլ Հագգը պէյ իմացուցած էր թէ մեզի ընելիք յայտարարութիւն մը ունի:

Մեր խմբագիրներէն մէկը վիրաւորին մօտ գնաց:

Սալբիի գոհը տկար, բայց փտահ ձայնով մը ըսաւ անոր.

— Անհրաժեշտ կը համարեմ բողոքել այն տեղեկութեան դէմ, զոր հրատարակած էիք միամտութեամբ, որուն աղբիւրը կը գուշակեմ, եւ որ իմ կարծիքով սահմանուած է մոլորեցնել քննութիւնները, զանոնք շեղեցնել իրենց նպատակէն: Թուրք գաղութին մէջ ըսողներ եղեր են որ իբր թէ դրամի համար Մուսթաֆա Քէմալի կողմը բռնած ըլլամ: Ասիկա զըրպարտութիւն մըն է, մեծ զրպարտութիւն մը...: Բողոքելու պէտք չունիմ: Ամբողջ անցեալս կը վկայէ ինծի համար:

«Պատերազմի ընթացքին դաշնակիցներուն հետ միասին Սելանիկ կը գտնուէի: Հոն կը հրատարակէի երկու Թուրքերէն Թերթեր, որոնք օգնելով Թուրքիա կը ղրկուէին եւ որոնք Թուրք զինուորները կը հրաւիրէին լքել Գերմանիան, անջատ հաշտութիւն կնքել Դաշնակիցներուն հետ: Իմ երկիրս մոլորած էր: Այսպէս գործելով, գիտակցութիւնն ունէի զայն շիտակ ճամբու մէջ դնել, Ֆրանսայի հետ իր դարաւոր բարեկամութեան մէջ:

«Զինադադարէն վերջ, փոխնախագահ եղայ «Հուրիյէթ վէ Իթիլաֆ»ի, կարեւոր խմբակցութեան որուն քաղաքականութիւնը ես վարեցի ժամանակ մը: Պրուսայի կուսակալ նշանակուեցայ:

«Ցետոյ պատահեցան այն դէպքերը, զորս գիտէք... եւ որոնց վրայ ծանրանալ երկար պիտի ըլլար հիմա: Մուսթաֆա Քէմալ ձեռք առաւ իշխանութիւնը: Անիկա դիկտատոր մըն է: Երեւակայեցէք թէ ի՛նչ պիտի ըլլար Ֆրանսա, եթէ արմատական-ընկերվարականները Փաշիստ դառնային եւ անոնցմէ մէկը խլէր իշխանութիւնը...

«Իմ կուսակցութիւնս պայքարեցաւ անոր դէմ: Հետեւանքը գիտէք: Բարեկամներէս 24ը կախուեցան առանց այլ եւայլի, յետոյ 12 հոգի եւս: Ես կրցայ ժամանակին փախչիլ եւ չուանէն ազատիլ: Ես աքսորուած եմ: Իմ անունս ներկայ վարչաձեւի Թշնամիներու սեւ ցանկին վրայ է...: Մէկ խօսքով, կը հասկնաք կացութիւնս»:

Վիրաւորը, քաղաքական կիրքէ տարուած, դեռ երկար պիտի խօսէր մեզի, բայց հիւանդապահուհի մը նշան ըրաւ մեզի, որ անիկա պէտք է խնայէ իր ուժերը: Կը հեռանանք՝ գիտնալով որ Իսմայիլ Հագգը պէյ սիրալիր խօսքեր միայն ունի Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի համար, ու ոչ մէկ ատելութեան խօսք անոր դէմ, որ քիչ մնաց պիտի սպաննէր զինք: Քաղաքական տարագրեալի լաւ դէմք մըն է անիկա:

Նիսի Թուրք գաղութէն մեր քաղած տեղեկութեանց համաձայն, Սիւմիւլճինալը Իսմայիլ Հագգը կարեւոր կալուածներ ունէր իր հայրենիքին մէջ եւ անոնց հասոյթներով բարեկեցիկ կեանք մը կը վարէր: Հինգ տարիէ ի վեր ձմեռը կ'անցընէր Նիսի մէջ եւ շատ համակրութիւն գտած էր իր յաճախած զանազան շրջանակներուն մէջ:

Աւելցնենք որ Մէհմէտ Սապրիի պրաունինկին մէջ դեռ երեք գնդակ կար: Ջէնքը կրնար պարունակել մէկ գնդակ փողին եւ 7՝ փամփուշտի ընդունարանին մէջ: Կը հետեւի ուրեմն որ Սապրի հինգ գնդակ պարպած էր. երկուքը Իսմայիլ Հագգը պէյի վրայ, մէկը՝ տիկին Տըպուի, մէկը՝ գեղագործ Հէրգէկի, ուրիշ մը գետնին եւ հինգերորդը ոստիկան Մարսէլ Կէբէնի վրայ:

Այս վերջինին քաջութիւնը ամէն գնահատանքի արժանի է: Բացի ոստիկանապետէն, Նիսի բընակչութեան կողմէ եւս շնորհաւորութիւններ ընդունեց: Գօհարավաճառի ծանօթ տուն մը գեղ ցիկ ժամացոյց մը նուիրեց Կէբէնի, արծաթ շղթայով:

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԿԱՊՈՅՏ ՀԱԶԻ ՀԱՄԱՃԱՐԱԿԸ

Անցեալ օր, եւրոպական աղբիւրէ քաղելով՝ հաղորդեր էինք թէ Հայաստանի մէջ տարածուած հիւանդութիւն մը հազարաւոր զոհեր կը խլէ մանուկներէն: Հետագիտէ մանրամասնութիւններ կը հասնին այդ մասին: Հոկտ. 1էն մինչեւ 22ը Լենինականի մէջ, կապոյտ հազէ վարակուողներու Թիւը հասած է 120ի: Մահացու դէպքերու Թիւը կը հասնի 25ի: Եղեր են դէպքեր, երբ վարակուածները մեռեր են երկու ժամ յետոյ:

Այս առթիւ, Հայաստանի իրագեկ եւ պատասխանատու պաշտօնատարներէն մէկը, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է Թերթի մը աշխատակցին.

— Կապոյտ հազը վերջերս, համաճարակի բնոյթ է ստացած Հայաստանի մէջ. Նոյն վիճակի մէջ կը գտնուի նաեւ Ատրբէջանը. Վրաստան նուազ վտանգուած է: Քանի կ'երթայ համաճարակը աւելի վտանգաւոր կը դառնայ: Հայաստանի մէջ, մահուան դէպքերը վերջերս տեղ տեղ հասած են հարիւրին 22ի:

Դեռ յուլիս ամիս առաջ, վտանգը նախատեսելով, Հայաստանի մէջ կազմուեր էր մասնաւոր յանձնաժողով, որ վտանգի դէմ պայքարելու համար, ձեռք առեր էր նախազգուշական միջոցներ: Այդ միջոցներուն շնորհիւ է որ ամբողջ Հայաստանը օժտուած է այսօր հիւանդութեան դէմ չիճուկով:

Համաճարակին դէմ պայքարելու եւ հիւանդները չէզոքացնելու համար կազմուած է նաեւ երեք հոգինոց յանձնախումբ մը որ կարգ մը միջոցներ ձեռք առնելէ զատ, հաստատեց 150 անկողինոց հիւանդանոց մը եւ պատրաստեց 20 համաճարակային ջոկատներ կազմակերպելու նախահաշիւ: Այդ նախահաշիւը իրագործելու համար Հայաստանի կառավարութիւնը պահանջած է 1825000 րուբլի Անդրկ. Խորհուրդէն:

Հայաստանի մէջ գտնուող բժիշկներու մէկ մասը արդէն շարժման մէջ դրուած է. իսկ մնացեալ մասը պիտի հրաւիրուի նախահաշուի հաստատումէն յետոյ:

ԱՆԳՐԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Հայաստանի մէջ մեծ ջանք կը Թափեն գրել կարդալ սորվեցնելու համար: Այս արշաւը պիտի շարունակուի մինչեւ մայիս 1: Արշաւին մասնակցելու համար շատ մտաւորականներ կը ներկայանան, արձանագրուելով «կորչի անգրագիտութիւնը» ընկերութեան մէջ:

Ծրագրուած է 500 վայրերու բացումը ուր դասեր պիտի տրուին 15000 անձերու: Հայաստանի մէջ, ներկայիս անգրագէտներու Թիւն է 132 հազար: Բացուած պայքարին շնորհիւ, տնոնցմէ 40 հազար անձեր, արդէն դասեր կ'առնեն:

ԵՐԵՔ ՀԱՐԻՒՐ ՀԱԶԱՐ ՀԱՅԵՐ

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Վրաստանի մէջ, 1926ի դեկտեմբերին կատարուած վիճակագրութիւն մը տուած է հետեւեալ Թիւերը երկրին ազգաբնակչութեան մասին:

Վրաստանի բնակչութեան Թիւը կը հասնի 2.666.494ի որոնցմէ 1.347519ը այրեր:

Ըստ ազգութեան, բնակչութեան ընդհանուր պատկերը հետեւեալն է: Վրացիներ՝ 1,788,186 (այս Թիւին մէջ են 71390 Աճարացիներ, 242289 Մեգրելներ եւ 13158 Սըվաններ): Հայեր՝ 307,000 Թուրքեր՝ 197921, Ռուսներ՝ 96085, Աբխազցիներ՝ 56847, Ոսեն՝ 113998 Յոյներ՝ 44551, Հրեաներ՝ 30534, զանազան ազգեր՝ 60267:

Այս կերպով, երկրին մէջ՝ Վրացիները կը կազմեն բնակչութեան 67 տոկոսը, Հայերը՝ 11 տոկոսը, Թուրքերը՝ 5.2ը, Ռուսերը՝ 3.2ը եւլն.:

Աբխազիայի ինքնավար հանրապետութեան հիմնական ազգութիւնները կը կազմեն Աբխազներ, Վրացիներ, Հայեր, եւ Յոյներ:

Աճարիստանի մէջ՝ Աճարցիներ Հայեր, Յոյներ եւ Ռուսներ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ՏՕՆԸ

ԿՐԱՍ.— Նոյ. 11ին կէսօրին Լապատի ընկեր Կ. Անկեանի բնակարանին մէջ տօնուեցաւ Դաշնակցութեան օրը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան քանի եւ Կրասի ենթակոմիտէներու նախաձեռնութեամբ:

Հանդէսը բացուեցաւ «Մշակ բանուոր»ով, արտասանութիւններէ յետոյ, բանախօսեցին ընկ. Տիգրան, Գ. Գէորգեան, Ա. Տ. Վ. Հ. Յաբեթնազովեան եւ երգուեցան յեղափոխական երգեր: Այնքան ջերմ մթնոլորտ մը ստեղծուեցաւ որ հազիւ կրցանք ժամը 7.30 վերջացնել: Իսկ ժամը 9ին վերսկսանք այս անգամ զուտ ընկերական շրջանակի մէջ, որ վերջացաւ ժամը 12ին: Հանդէսը փակուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով:

Սրահի չգոյութեան պատճառով, ստիպուեցանք այս տարի նեղ շրջանակի մէջ տօնելու մեր տօնը: Ասոր համար ալ շատ մը հայրենակիցներ գանգատեցան: Այս առթիւ ծերունի հայր մը կ'ըսէր.

— Տղաքս, դուք դեռ երիտասարդ էք. այս կուսակցութեան օգտակարութիւնը մինակ դուք ձեր մէջ չէ որ պիտի արտայայտէք: Ո՞ր Հայը կրնայ ուրանալ որ քանի այս միութիւնը չկար, շատ մը գիւղերու մէջ ոչ դպրոց կար եւ ոչ ալ հայերէն գրել կարդացող. իսկ երբ այս Միութիւնը մէջտեղ եկաւ, մենք սկսանք խաչ մը Աստուծոյ համար հանել, խաչ մըն ալ այս կուսակցութեան որ մեր քնացած աչքերը բացաւ:

Մենք, հազուաւոր երիտասարդներ որ օդ ու արեւ չտեսանք մնանք հաւատարիմ զինուորներ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, քանի որ է մեր հայրենիքը, քանի չէ իրագործուած մեր նահատակներու արդար կտակը, Միացեալ եւ անկախ Հայաստանի իտէալը:

Արա

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌԻ ԽՈՒՄԲԻ ՄՐՑՈՒՄԸ

Կիրակի օր ֆութպոլի մրցում մը տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Պիյեանքուռ»ի Ա. խումբին եւ Stade Françaisի Բ. խումբերու միջեւ: Հայկական խումբը եղանակին իր առաջին մրցումն էր որ կատարեց, եւ եռանդուն խաղարկութեամբ մը յաղթական ելաւ 1ի դէմ 4 նշանակէտով: Փափաքելի է որ յառաջիկային եւս կարենան կատարել նման պատուաբեր մրցումներ՝ միշտ կարգապահօրէն:

** Ինչպէս գրած էինք, անցեալ կիրակի տեղի ունեցաւ Փարիզի պատուոյդասակարգի խումբերուն վեցերորդ ախոյեանական մրցումները: Ամէնէն կարեւոր մրցումը կատարուեցաւ Stade Buffaloի մէջ, հինգ հազարի մօտ հանդիսատեսներու ներկայութեան՝ որոնց մէջ կային նաեւ մեծ Թիւով հայեր: Club Français խումբը 0ի դէմ 5 նշանակէտով ջախջախիչ պարտութեան մատնեց Զուիցերիական (U. S. Suisse) խումբը աւելի ամրապնդելով իր ախոյեան տիտղոսը: Այս մրցումին հայ մարզիկը Սարգիս Կարապետեան հակառակ քիչ մը վիրաւոր ըլլալուն, կրցաւ լաւագոյն խաղարկութեամբ մը իրականացնել իր վրայ դրուած յոյսերը:

Միւս խումբերէն Red-Star յաղթեց C. A. XIV.ի 0ի դէմ 4ով, C. A. S. G. Racing-clubի 1ի դէմ 4ով. իսկ շաբաթ օրուան Stade Buffaloի մէջ տեղի ունեցած մրցումին C. A. Paris յաղթեց Stade Françaisի 0ի դէմ 2ով:

Յառաջիկայ կիրակի Club-Francaisի խումբը հրաւիրուած ըլլալով Քալէ քաղաքը, կարեւոր մրցում մը պիտի կատարէ տեղական խումբին դէմ: Մասնակցիլ հրաւիրուած է նաեւ հայ մարզիկը:

Գ. Գասապեան

** Այսօր կէս օրէ յետոյ Հէպէռի աւազանին մէջ տեղի կ'ունենայ դպրոցականներու յատուկ, եղանակին լողալու առաջին մրցումը:

Մրցանակը յատկացուած է այն աշակերտներուն որոնք դեռ որ եւ է մրցման չեն մասնակցած:

ԽԱԲՈՒԱԾ ՄԸ ԵՄ

Կը հրաժարիմ Հօկ էն եւ նրման բոլոր կազմակերպութիւններէն, զանոնք նկատելով գաղթահայ աշխատաւորութեան համար վնասակար:

Տաճատ Գնդունի

Փոն տը Շէրիւի, 8 նոյ.

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (73)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VII

...քան վա՜տ էր, վատ լինը ըլ- ...ատիճան, գիտակցօրէն վատ: ...փառութեան եւ բարութեան ...րկուն հագած Աստուածուհին ...էր ոսկի քօղերը եւ կ'երե- ...երկ, եսասիրութենէ եւ ան- ...թենէ շաղախուած: Լռակեաց ... կը բանար շրթները հայ- ...համար: Խորհրդանշանը ...էր, կը ճեղքուէր պտուղի ...ան, վարդագոյն դուրսէն, ...Թունաւոր ներսէն: Մարգա- ...էր, կատարելապէս, իր ... խորամանկութիւններով: Անանիայի ամենամեծ ցաւն ...Մարգարիտին իր թաքուն կգա- ...ները թափանցելը եւ իրա- ... ունէր մանաւանդ երկար ատեն գաղտնի պահելուն համար յանդիմանելու եւ երախտագիտութեան ու սիրոյ պարտականութիւնները պահանջելու:

—Վերջացա՜ծ է, մտածեց:— Այսպէս վերջ նալու էր:

Ոտք ելաւ եւ վերստին կարդաց նամակը, ամէն բառ կը վիրաւորէր, կը զզուեցնէր, կը նըւաստացնէր զինք: Մարգարիտ սիրած էր ուրեմն գթալուն համար, զայն վատ կարծելով: Թերեւս յուսացած էր հեզ ամուսին մը ունենալ, հաճոյակատար ծառայ մը: Թերեւս ասոնցմէ մէկուն վրայ մտածած չէ, այլ սիրած է պարզապէս բնազդով, որովհետեւ ինք առաջին անգամ համբուրած է եւ սիրոյ մասին խօսած հետը:

—Հոգի չունի այս աղջիկը, մտածեց դժբախտ Անանիան: Երբ կը զառանցէի, աստղերուն կը բարձրանայի, գերմարդկային զգացումներ կ'արտայայտէի, ան կը լռէր, որովհետեւ պարապութիւն էր հոգիին մէջ եւ ես կը պաշտէի այդ լռութիւնը որ ինծ աստուածային կը Թուէր: Խօսեցաւ միայն երբ զգայարանքները արթնցան, կը խօսի հիմա երբ կը տեսնէ լքումի մը ռամիկ վտանգը: Ոչ սիրտ ունի, ոչ ալ հոգի, ոչ մէկ բառ գթութեան, եսասիրութիւնը ծածկելու ոչ մէկ ամօթխածութիւն: Ի՜նչպէս խորամանկ նամակը գրուած, ընդօրինակուած է, թէեւ կոշտ տգիտութիւնը կը յայտնէ նորէն, ո՜րքան «թէ»եր, «որ»եր, մուրճեր են կարծես գանկս խորտակելու համար: Վերջին տողերը գլուխ գործոց են... գիտէր արդէն գրելէ առաջ ունենալիք արդիւնքը... ինծմէ տարեց է... գիս կը ճանչնայ կատարելապէս, մինչդեռ ես զինքը հիմա միայն կը սկսիմ ճանչնալ: Զիս տեսակցութեան կը հրաւիրէ գիտնալով որ եթէ երթամ կը զինուիմ եւ վատ մը կը դառնամ: Խաբէութի՜ւն, խաբէութի՜ւն, խաբէութի՜ւն: Ո՜րքան կ'արհամարհեմ հիմա: Ոչ մէկ բարի բառ, վեհանձն Թափ, ոչի՜նչ, ոչի՜նչ: Ամէնքդ ալ կ'ատեմ, միշտ պիտի ատե՜մ: Ես ալ չար ըլլալ կ'ուզեմ, տառապեցնել ձեզ, տանջել, չարչարել, մեռցնել... Սկսի՜նք:

Առաւ պզտիկ տուփակը դեռ գտնուող Թաշկինակի մէջ փաթթուած եւ քիչ ետք ղրկել ֆոնի՝ Կրացիային:

— Ամէն բան վերջացած է, կը կրկնէր ամէն վայրկեան:

Կը կարծէր որ պարապութեան մէջ կը քալէր, պաղ ամպերու մէջ: Ի զո՜ւր վար կը նայէր, իր շուրջը կը դիտէր, պրծելու ուղի չկար, ամէն բան մշուշ էր, գլխու պտոյտ պատճառող, սարսափելի:

Օրուան մէջ 100 անգամ ինքնասպանութեան վրայ մտածեց, տեղեկացա թէ կրնար ներկայանալ տարրական նախակրթարանի ուսուցչութեան քննութիւններուն կամ Թաղապետութեան քարտուղարութեան: Գինետուն գնաց եւ գրկելով գեղանի Ագատան՝ (արդէն նշանուած) համբուրեց: Ատելութիւն եւ սէր կը զգար միանգամայն հոգիին մէջ Մարգարիտի հանդէպ: Որքան կարդար նամակը, այնքան խարդախ կ'երեւար: Որքան կը զգար հեռանալը՝ ա՛յնքան կը սիրէր:

Համբուրելով կը յիշէր այն բուռն տպաւորութիւնը, զոր գեղջկուհիին համբոյրը արթնցուցած էր իր մէջ օր մը: Այն ատեն ալ Մարգարիտ այնքան հեռու էր իրմէ, խորհրդաւորութեան եւ բանաստեղծութեան աշխարհ մըկը բաժնէր զիրենք: Նոյն աշխարհը, հիմա կործանած, նորէն կը բաժնէր:

—Ի՞նչ ունիս, ըսաւ Ագատան: Կռուեցա՞ք իրարու հետ, ինչո՞ւ զիս կը համբուրես:

—Որովհետեւ հաճելի է... որովհետեւ կը հոտիս...:

—Դուն խմեր ես, ըսաւ աղջիկը ծիծաղելով: —Այն ատեն Ռեբեկային մօտ գնա... Բայց եթէ Մարգարիտ գիտնա՜յ...

—Լռէ՛, անունը մի՛ տար, ըսաւ Անանիա զայրացած:

—Ինչո՞ւ, ըսաւ Ագատա: — Ի՞նչ հարսս պիտի չըլլայ, ի՞նչ տարբերութիւն ունի, ան ալ կնիկ է: Որովհետեւ մենք աղքատ ե՞նք: Ո՛վ գիտէ թէ հարուստ է, եթէ ըլլար քեզ չէր մօտեցներ նոյն իսկ:

—Եթէ չվերջացնես՝ կը ծեծեմ քեզ...

Բայց Ագատայի Թաքնըմացութիւնը մտատանջութիւնն աւելցուց՝ այժմ կ'ընդունէր որ Մարգարիտ ամէն բանի կարող է:

(Շար.)

Թարգմ.՝ Հեթում

Հացի սով Կովկասի մէջ

«Թայմզ»ի 14 նոյեմբերի թիւին մէջ աշխատակից մը կը գրէ.

Արժանահաւատ տեղեկութեանց համաձայն, այս աշնան հացի լուրջ սով կայ Կովկասի մէջ։ Հացին գինը աւելցած է և ամէն առաւօտ ու իրիկուն հացագործի խանութներուն առջեւ երկար պոչեր կը կազմուին։ Բնականաբար կացութիւնը աւելի գէշ է քաղաքներուն քան գիւղերուն մէջ, սակայն նոյնիսկ գիւղերու մէջ գիւղացիները կը գանգատին թէ բաւարար հաց չունին։

Վերջերս բոլշեւիկները կրկնապատկած են պրոպագանդան Կովկասի մէջ։ Այս առթիւ հետաքրքիր դէպք մը պատմեցին ինծի։ Պաթումի մօտ կայ մեծ դպրոց մը, ուր կան քանի մը հարիւր որբ տղաներ ու աղջիկներ, մեծ մասը Կովկաս ապաստանած Մոսկուայէն եւ ուրիշ քաղաքներէ՝ սովէն փախչելով։ Գիշեր մը տղաքը անօթի պառկեցան եւ յաջորդ օրը խորհրդային այցելու պաշտօնեայ մը եկաւ դասախօսութիւն մը տալ անոնց, բացատրելով թէ սով կը տիրէ երկրին մէջ եւ թէ պէտք է աղօթել Աստուծոյ, որ հաց եւ ջուր ղրկէ իրենց։

Որբերը նախապէս չհաւատացին եւ լացին։ Յաջորդ 24 ժամուան ընթացքին դարձեալ ոեւէ ուտելիք չգտնելով, անոնցմէ մէկ քանին սկսան աղօթել։ 36 ժամ յետոյ բոլորն ալ կ՚աղօթէին. բայց իրենց աղօթքները չլսուեցան։ Ի վերջոյ, երկուքուկէս օրէ աւելի անօթի մնալէ ետք, նոյն խորհրդային պաշտօնեան ըսաւ իրենց թէ քանի որ Աստուած չպատասխանեց, պէտք է խնդրեն Լէնինէն՝ «Ռուսերու աստուծմէն» որ օգնէ իրենց։ Տղաքը աղօթեցին Լէնինի եւ քանի մը ժամ վերջ խորհրդաւոր կերպով կերակուր հայթայթուեցաւ իրենց։

Ի՞նչ ձգեցին Յոյները Թուրքիոյ մէջ

Աթէնքի «Մէսաժէ տ՚Աթէն» թերթը հաւաստի աղբիւրէ կը տեղեկանայ թէ՝ Յոյները Թուրքիոյ մէջ թողած են 11,037 տուն, 6,405,755 քառակուսի մէթր հող, 3458 խանութ, 449 գործարան, 433,980,000 քառ. մէթր պարտէզ, 106,393,000 քառ. մէթր այգի եւ ձիթաստան, 94,416,000 քառ. մէթր ագարակ, 24,063,000 քառ. մէթր անտառ, 3 քաղաք, 4 կղզի, 2 աղի հանք, 28 քարահանք, ուրիշ հանքեր եւայլն։ Ասոնց բոլորին արժէքն է 42,306,362 թրքական հնչուն ոսկի։

Յունաստան եւ Պուլկարիա

Պելկրատի «Վրէմէ» թերթին Աթէնքի թղթակիցը տեսակցութիւն մը ունեցած է Յունաստանի վարչապետ Վէնիզէլոսի հետ։

Վէնիզէլոս ըսած է թէ Թուրքիոյ հետ բանակցութիւնները կը շարունակուին եւ թէ Պուլկարիոյ հետ ալ բանակցութիւններ պիտի սկսին, անմիջապէս որ Էնկիւրիի մէջ ստորագրուի հելլէնեւթուրք համաձայնագիրը։ Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ միջեւ առկախ միակ խնդիրն է Եգէականի վրայ Պուլկարիոյ ունենալիք նաւահանգիստը։ Նկատելով որ Պուլկարիա շատ կատարելագործուած նաւահանգիստներ ունի Սեւ ծովու վրայ, Վէնիզէլոսի կարծիքով անօգուտ է ելք մը տալ անոր Տէտէ-Աղաճէն եւ թէ Սելանիկի նաւահանգիստը կրնայ շատ լաւ ծառայել պուլկար առեւտուրին։ Յունաստան պատրաստ է ամէն դիւրութիւն տալ այս մասին։

Անգլիական նաւատորմը

Անգլիոյ ծովային նախարար Պրիճմէն երեսփոխանական ժողովին մէջ յայտարարեց թէ 1912 դեկտեմբեր 2ին անգլիական նաւատորմի զանազան դասակարգի պատկանող ռազմանաւերու ընդհանուր թիւն էր 609, մինչ 1928 նոյեմբեր 1ին այդ թիւն է 399։

Մեքսիկայի նախագահին սպանիչը

Ինչպէս կը յիշուի, քանի մը ամիս առաջ նկարիչ Թորալ սպաննեց Մեքսիկայի նորընտիր նախագահ զօր. Օպրէկոնը։ Յիշեալին դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ վերջերս։ Հանգուցեալ նախագահին հօրեղբայրը հարիւրապետ Օպրէկոն յաջողեցաւ Թորալի բանտի խցիկը մտնել եւ փորձեց ատրճանակով սպաննել զայն։ Պահակները զինաթափ ըրին զինքը։ Հարիւրապետը տուն դառնալով գնդակ մ պարպեց կուրծքին եւ անձնասպան եղաւ։ Նախապէս խելագարութեան նշաններ ցոյց տուած էր։

Որքան վնաս պատճառեց Եթնա

Փրոֆ. Ցինկալլիի առաջին քննութիւնները ցոյց կուտան թէ Եթնայի հրաբուխին պատճառած վնասները կը հասնին 200 միլիոն լիրէթի։ Վնասուած են այգիներ, կիտրոնի եւ նարինջի պարտէզներ, շագանակի եւ այլ անտառներ։ Մասքալիի մէջ 750, Ջէրրանեօի եւ Փուեթայի մէջ ալ 1000 տուներ լաւայի տակ մնացած են։ Նոյն բախտին արժանացած են երկաթուղիներ, խճուղիներ, ջուրի խողովակներ, ելեկտր., հեռագր. եւ հեռաձայնական թելեր։ Վերի հաշիւին մէջ կը մտնէ նաեւ երթեւեկի դադարելէն առաջ եկած վնասը։ Ոչ մէկ զոհ կայ։

Հիմա լաւան շատ դանդաղօրէն կը յառաջանայ, բայց դեռ վնասներ կը պատճառէ շէնքերուն եւ մշակուած հողերուն։

Հրաբուխին դուրս տուած լաւային ընդհանուր քանակը կը հաշուուի 3 միլիոն խորանարդ մեդր. ծածկած է հազարաւոր հեկտար տարածութիւն։

Հիճազի երկաթուղին

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն «Թայմզ»ի.

Պաշտօնապէս կը հաղորդուի, որ ըստ Սուրիոյ եւ Պաղեստինի սահմանագծի մասին 1923ի անգլեւֆրանսական համաձայնագրին, Հիճազի երկաթուղիին այն մասը որ կը գտնուի Սեմախի (Գալիլիոյ ծովուն հարաւը) եւ Էլ Համմէի միջեւ, նոյ. 15ին պիտի յանձնուի Սուրիոյ ֆրանսական իշխանութեանց։ Այս մասը, որուն երկարութիւնն է հինգ մղոն, մինչեւ հիմա Պաղեստինի երկաթուղիի վարչութեան հրամանին տակ կը գտնուէր։ 12000 անգլ. ոսկի պիտի վճարուի, իբրեւ փոխարժէք Եարմուք գետին վրայ շինուած երկաթուղիի կամուրջին։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՈԼԻՍԷՆ դէպի Ֆրանսա ճամբայ ելան 35 Թուրք ուսանողներ, որոնք կուգան զանազան համալսարաններու մէջ իրենց ուսումը կատարելագործելու համար։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Միութեան պատերազմական գործավար վորոշիլով պաշտօնանկ եղած է Ստալինի կողմէ։ Նոր պատերազմական գործավարն է Ունշլիխթ։

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Պոլէնի կոմիտէի կողմէ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին սովորական հաւաքատեղին

Կը խօսի՝ Ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

գեղարուեստական բաժին, ե գ, արտասանութիւն, եւայլն

Մուտքը ազատ է

ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի

Ղեկավարութեամբ՝ Դերասան Մ. Մարութեանի եւ Վալանսի կարող ուժերու։

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սինէմա Սէն Լուի մէջ

ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ կամ ՓԵՏՐ. 18Ը տրամ 4 արար

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՀԱՃՆՈՅ ԳՈՅԱՄԱՐՏԻ ՅՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հաճնոյ Հայրենակց. միութե ն Լիոնի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ քաղաքական կուսակցութիւններու եւ Հայրենակց. միութիւններու։ Վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Գ. Թաղապետարանի շքեղ սրահին մէջ։ Բանախօսութիւններ, նուագ, երգ եւ արտասանութիւն։ Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ.

Պուա-Քօլոմպի Եռագոյն կոմիտէի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.15ին ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Մարսէյլի Պ. Միութեան ժողովը՝ վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ ժողովատեղին։ Ներկայ պիտի ըլլայ Ընկ. Հիւսեան։ Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները։

Մարսէյլի Պատանեկան միութեան հրապարակային դասախօսական ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Գրադարանի սրահը։ Կը դասախօսէ՝ ընկ. Վարդգէս, նիւթ՝ «Մեր դիրքը հանդէպ Թուրքերուն»։ Կը հրաւիրուէին հայրենակիցները։ Մուտքը ազատ է։

Էլմաեան ընտանիքը ներողութիւն կը խնդրէ բոլոր ծանօթներէն եւ բարեկամներէն, որոնց կարգ մը արգելիչ պարագաներու բերումով կարելի չեղաւ իմաց տալ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՔԵՐՈՎԲԷ ԷԼՄԱԵԱՆԻ

մահուան լուրը եւ թաղման արարողութիւնը, որ տեղի ունեցաւ, ամսոյս 12ին, Անիէռի իր բնակարանին մէջ, 12 Rue de l'Alma, Asnières.

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆԻ կէմէրէկի Հ. Միութեան եռամսեայ ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, 11 Rue de la Tuilerie. կը հրաւիրուին Վիէնի եւ շրջակայքի հայրենակիցները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զարսանճագցիներու Հայրենկց. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին 31 Rue Bernard du Boisի հայկ. սրճարանին մէջ։ Առ այս անխտիր կը հրաւիրուին բոլոր Զարսանճագցի հայրենակիցները, լուծելու համար օրակարգի կարեւոր հարցերը։ Օրակարգ-նոր ընտրութիւն։

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուի Ընկ. Ռ. Լեոնեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Քէրէմէթ գիւղէն Ադամ Փիլիփեան, հօր անունը Կարապետ, մօր անունը Արմենուհի, 21 տարեկան։ Երկու տարի առաջ Մուսուլ տեսնողներ եղած են, կը կարծուի Մուսուլի շրջակայ գիւղերուն մէջ ըլլայ։ Տեղեկութիւն տուողներուն դրամական նուէր. տասը անգլ. ոսկի եւ մէկ տարուան «Յառաջ» գրել իր մօրեղբօր՝ Ադամեան Մկրտիչ, 72 Rue Etienne Dolet, Alforville (Seine) France, կը խնդրուի Սուրիոյ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Կեսարիոյ Սաճըը գիւղէն Գրիգոր Սէֆէրեան, մօր անունը Եղսա, եղբայրը Ռուբէն։ 1910ին մեկնած է Ամերիկա եւ մինչեւ տարագրութիւն կը թղթակցէր։ Իմացնել իր մօրեղբօր Ալիքսան Տօնիկեանի, Créoux-les-Bains, Basses Alpes, France. Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ			
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տոլ.	10տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration — Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE: NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 17 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

17 NOVEMBRE 1928

…ՏԱՐԻ Թիւ 806 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ԿՈՒ ԽՕՍՔ

…ՆԿԱԽ,, ՆԵՐՈՒՆ "ԱՆԿԱԽ,, ԳՈՐԾԵՐԸ

…բարեգործականի նոյեմբեր 8 թուակիր զեկուցումն ալ կը …ուն կէ լուռ, — միշտ վախկոտ — մեղադրանքներ Երեւանի …ներուն դէմ, ինչպէս դիտել կուտայինք երէկ:

…քաղենք մէկ-երկու փաստեր.—

1.—Չորս տարի առաջ, 1924ին, Բարեգործականի կեդրո…ն վարչութիւնը Տիկին Վերգինի Սարգիսի հազար …ին նուէրը կը յատկացնէ գիւղակ մը շինելու Հայաստանի …«Այդ մասին գրաւոր հաւաստիք տուաւ Հոդ. Կոմիսար …Երզնկեան, երբ հիւրաբար Փարիզ կը գտնուէր: Ըստ այնմ …պահանջքին վրայ, Միո թիւնը վերո,իշեալ գումարը 1925ին …ց Երեւան»:

Յետոյ, տեղին վրայ կը հասկնան թէ կարելի չէ գիւղ մը …ել այդ գումարով, եւ կը խորհին բուժակայան մը հաստա…նալբանդ գիւղին մէջ: Վերջապէս, բանակցութիւնները կը …գին կատաղաբուժարանի մը հաստատութեան յատկացնելու …գումարը:

«Յուսալի է որ այս ծրագիրը կ'իրագործուի քիչ ատենէն»:

2.— Էջմիածնի շրջանին մէջ կը կառուցուի «Նոր Եւդոկիան», …Մէօթէմէտեանի կտակին եկամուտներէն: Առաջին անգամ …ուի 2600 ոսկի, յետոյ 687 ոսկի եւ տարուէ տարի …նկելու յանձնառութեամբ: Միեւնոյն ատեն ուրիշ նուէր…ն կ'ըլլան բաղնիքի մը, բուժակայանի մը եւ ջաղացքի մը շի…թեան համար:

«Դժբախտաբար այդ հողամասը չէր ընծայեր այնպիսի առա…թիւններ որ նորահաստատ գաղթականները կապուէին իրենց …ին եւ նուիրուէին անոր բարգաւաճումին. արդարեւ, մերձակայ …ներու պատճառաւ կլիման աննպաստ եւ հողն ալ մշակու…ն համար անպատրաստ էր: Հօկի կեդր. վարչութիւնը 17 մայիս …Թուակիր պաշտօնագրով մը կը ծանուցանէր թէ յատուկ …ժողով մը տեղւոյն վրայ ուսումնասիրած ըլլալով կլիմայա… եւ հողային պայմանները, այն եզրակացութեան յանգած էր …անհրաժեշտ եւ հնարաւոր է գիւղացիներու տեղափոխութիւնը …ւելի առողջապահիկ եւ բերքառատ վայր մը: Սակայն եւ …պէս, այդ թուականէն անդին նոր զեկուցում չէ եղած եւ ձեռը …ւ հասած ըլլալով, հարցը կը մնայ առկախ»:

3.— 1926ին Բարեգործականի կողմէ Հայաստանի կառա…րութեան յանձնուած է 2400 ոսկիի գումար մը, որ պէտք …յատկացուի «Երեւան մեղուաբուծարանի» հիմնարկութեան: …յս մասին Երեւանէն հաւաստիքներ տրուած են»:

Երէկ մատնանշուած տասը կէտերուն վրայ բարդելով այս …իրողութիւններն ալ, կ'ունենանք պատկեր մը, որ առ…ւոյն ապիկարութիւն եւ զանցառութիւն կը նշանակէ:

…կրկնենք նորէն,— Բարեգործականի պաշտպանութիւնը չէ …կը կատարենք այստեղ: Այդ Միութեան կեդր. Վարչու…ը կ'ուզէ ապացուցանել թէ կարելի աջակցութիւնը ընծա… է Հայաստանի եւ տակաւին պատրաստ է ընծայելու: Տե… մը «ռէքլամ», որու մասին կրնանք առանձին խօսիլ:

…բայց իրողութիւն մը կայ մէջտեղը. — Այսպէս կամ այն… գումարներ տրամադրուած են, բանակցութիւններ — եւ …մածախս երթեւեկներ — կատարուած են որոշ ձեռնարկնե…համար, վերջին երեք-չորս տարուան ընթացքին, բայց …ան կա՛մ կիսատ կատարած է իր յանձնառութիւնը (Ներ…թ), կա՛մ ձգձգեր եւ անորոշութեան մատներ է, տրամա…ած գումարները վերադարձնելու ստիպելով (Կիւրինի եւ …ֆէի որբեր), կա՛մ բոլորովին երեսի վրայ ձգած է (Նահր-…Օմարի գաղթականներ), կամ առկախ թողած է (Պէյրութի …Նուպարեան սաներ): Եւ կամ, մսխած է յիմարաբար, …Եւդոկիա» մը հաստատելով ճահիճներու մէջ, եւ յետոյ …փոխման որոշում տալով:

…Տակաւին չենք խօսիր գործերը, յարաբերութիւնները վա…եղանակի մասին: «Հաւաստիքներ» կուտան, եւ յետոյ կը …Ծրագիր մը կ'ընդունին, յետոյ կը փոխեն: Գումարներ կը…ան 1925ին եւ 1926ին, բայց, «հաշիւը դեռ չենք ստա… Երեւանէն»:

…Դատեցէք սա խեղկատակութիւնն ալ: Սակարկութիւններ …արուած են եւ դրամ տրամադրուած է, Սուրիայէն 300 …, Պէյրութէն 18 գաղթականներ, Նահր-էլ-Օմարէն հինա…ներ, Նուպարեան սաներէն եօթը շրջանաւարտներ, Սիս…որբանոցէն քսան սաներ փոխադրելու համար: Երե…առկախ ձգած կամ մերժած է այս ձեռնարկները: Բայց …կողմէ, ամիսներէ ի վեր աւետիս կուտայ չորս հովերուն, …տարի հարիւր ընտանիքներ պիտի առնուին Ֆրանսայի …թէն…,

…Այսքան բարեխնամ եւ ձեռնհաս կառավարութիւն՝ Թուր…մէջ միայն տեսեր էինք մենք: Կամ այսպիսի վրան-բաց …ամ»ի՝ Ամերիկացիները միայն ընդունակ են, այն ալ …տուրի, ոչ թէ պետական գործերու մէջ:

…Յիշեցնե՞նք նորէն որ, «անկախ» հայրենիքի «իմաստուն» …ներուն այս հայրենասիրակա՛ն գործունէութեան պատ…արտառուչ փափկանկատութեամբ գրի առնուած է Երեւա…նամիներուն կողմէ, որո՛նց գլուխը կը գտնուի Հ. Բ. Ը. …թիւնը:

…Այս պատկերին վրայ դատեցէք այն միւս իրողութիւնները, …սարսափն ու տառապանքները, հալածանքներն ու թշուա…թիւնները, որոնց վերջին դրուագները կը հրատարակենք …օրէ ի վեր:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Քալիֆորնիոյ «Մշակ»ը, խըմբագրականի մը մէջ խօսելով Թրքական տառերու փոփոխման մասին, դիտել կուտայ (26 հոկտ.)

—«Հայ լրագրութեան մէջ գտնուեցան մէկ քանի որոշ անձեր եւ այն ալ ազգայնական-յեղափոխական ճանչցուած դէմքեր՝ որոնք հայ պոլշեւիկներէն վար չմնալու համար, իրենք ալ գաղութահայ թերթերուն մէջ առաջարկ ներկայացուցին «արխիւը նետելու» Մեսրոպեան տառերը: Չէ՞ որ Թաթարները, Պարսիկները, Աֆղաններն ալ ընդուներ են լատին տառերը: Ինչո՞ւ մենք պէտք է որ անոնցմէ ետ մնանք, պէտք է մենք ալ անոնց հետ միաժամանակ եւ նոյն իսկ անոնցմէ առաջ փոխենք մեր գիրերը:

Անհաւասիկ տրամաբանութիւն մը, որ ոչ մէկ բանի չի նմանիր և չունի ուեւէ բանաւոր հիմ: Ա. ճապարելու պէտք չկայ սակայն, Քէմալ հրամայած է Կ. Պոլսոյ Յոյներուն եւ Հրեաներուն, ինչպէս նաեւ Հայերուն, որպէսզի իբր քաղաքացի փոխեն իրենց ազգային գրերը, եւ իբր հարազատ բնակիչներ ընդունին կազիին հրամայած տառերը:

Ժամանակի հետ միասին քաղաքական և դիւանագիտական ազդակները սկսած են արդէն իրենց աւերը գործել: Եթէ Քէմալի հրամանը այսօր կուգայ մեղմ թելադրանքի ձեւով, վաղը չպիտի ուշանայ պարտադրել ամէնէն աղդու օրէնքի ձեւով: Այսպէսով Թուրքիոյ տարբեր մասերուն մէջ ցիրուցան ապրող հայ բնկորները պիտի զրկուին հայ լեզուէն, միակ միջոցը իբր հայ իրենց գոյութիւնը քարշ տալու:

Արտասահմանը իր անտէր եւ անկազմակերպ վիճակով արդէն բռնած է կազմալուծման եւ տարրալուծման ճամբան: Իսկ Խորհրդային Հայաստան, ազգային ամէն ինութիւններն ու արժէքները անտեսելու եւ ոտնակոխելու իր մոլեգին վազքին մէջ, չենք գիտեր թէ ո՞ւր պիտի յանգի: Ոչ միայն գրերը, այլ եւ ամբողջ հայ լեզուն իր հիմէն չարափոխելու վտանգաւոր ու անօգուտ կարմիր փորձերը ծանօթ են ամէնուս:

Ահա թէ ինչպէս ոչ միայն Մեսրոպեան տառերու փոփոխման խնդրին մէջ, այլ ազգային ու հասարակական ամբողջ գործունէութեամբ կը դիմենք դէպի պատմութեան արխիւը:»

400.000 ՈՍԿԻ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՈՌՈԳՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Լիբանանի կառավարութիւնը ֆրանս. մարզպանութենէն պահանջած էր որ մաքսատան հասոյթներէն 400,000 ոսկի դրուի իր տրամադրութեան տակ, որպէսզի կարենայ հաւասարակշռել իր պիւտճէն:

Մարզպանը ընդունած է այս պահանջը, պայմանաւ որ այս գումարը գործածուի միայն երկրին ընդհանուր տնտեսականը բարձրացնելու նպատակին: Լիբանանի նախարարական խորհուրդը որոշած է սոյն գումարին մեծ մասը յատկացնել երկրին բոլոր գաւառներուն ոռոգման գործին՝ զարգացնելու համար երկրագործութիւնը եւ արգիլելու համար արտագաղթը:

ՊՈԼՍՈՅ Սանասարեան խանի բուն դատավարութիւնը չէ սկսած դեռ: Նախապէս տրուած պայմանաժամը երկարաձգուած է 15 օր եւս, որու ընթացքին վարձքերը պիտի գանձէ Պատրիարքարանը եւ ոչ թէ կուսակալութիւնը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մէհմէտ Սապրի Նիսի բանտին մէջ

Նիսէն կը հաղորդեն.—

Ե. Թաղամասի ոստիկանապետ Պ. Սանսօ կնիքի տակ առաւ այն պրատունինկը; որ ծառայած էր մահափորձին: Կնիքի տակ առնուեցան նաեւ Մէհմէտ Սապրիի սենեակէն գտնուած բոլոր թուղթերն ու գոյքերը:

Յետոյ Մէհմէտ Սապրի յանձնուեցաւ դատական իշխանութեանց՝ իբրեւ մարդասպանութիւն փորձող:

Հարցաքննիչ դատաւոր Պուրինեոն ձեւակերպական հարցաքննութեան մը ենթարկեց ահաբեկիչ Մէհմէտ Սապրին, որ յայտնեց թէ իբրեւ պաշտպան փաստաբան կ'ընտրէ Կապրիէլ Կարիպալտին: Յետոյ պետական բանտը տարուեցաւ:

Ոստիկանապետ Պ. Սանսօ Նիսի Թուրք գաղութի երեւելիներէն զանազան տեղեկութիւններ քաղեց թէ՛ ահաբեկիչ Մէհմէտ Սապրիի եւ թէ՛ նիւմիւլճինալը Իսմայիլ Հագգը պէյի մասին:

Նախարարական յայտարարութիւնը

Փուանքարէի նոր դահլիճը առջի օր ներկայացաւ Խորհրդարանին: Երեսփ. Ժողովին մէջ Նախարարական յայտարարութիւնը կարդաց Փուանքարէ, իսկ Ծերակոյտին մէջ՝ դատական Նախարար Պարթու: Յայտարարութեան մէջ կ'ըսուի.

«Դահլիճը, որ կը ներկայանայ ձեր առջեւ, կոչ կ'ուղղէ բոլոր հանրապետականներուն՝ համերաշխութեան մէջ շարունակելու համար իր նախորդներուն կիսատ գործը: Դահլիճը, որուն կը յաջորդէ, ամէն առթիւ երկու խորհրդարաններուն առջեւ ալ ստացած է կարեւոր մեծամասնութիւններ: Այսօր ալ մեր յոյսը կը դնենք այս խորհրդարաններուն վրայ, որոնք ժողովուրդի ներկայացուցիչները եւ ազգային գերիշխանութեան թարգմաններն են:

«1929ի ելմտացոյցին վիճաբանութիւնը սկսելու վրայ է: Մեր կարծիքով, անհրաժեշտ է կարելի եղածին չափ շուտ սկսիլ եւ վերջացնել զայն դեկտեմբեր 31էն առաջ: Օրինական կայունացումը փակեց վճռական փուլ մը ելմտական ամրապնդման մէջ: Ելմտացոյց մը՝ ամրապէս հաւասարակշռուած եւ յունուար 1էն սկսեալ գործադրուած՝ ոչ միայն էական պայման մըն է տնտեսական վերականգնումին եւ ակնկալուած ընկերային բարեկարգումներուն, այլ նաեւ աւելի ազատ ու ազդուօրէն գործելու հրաշխիք մը՝ սկսուած միջազգային բանակցութիւններուն համար»:

Յայտարարութիւնը յետոյ տեղեկութիւններ կուտայ ելմտացոյցի գլխաւոր կէտերու, վճարի առարկայնութերուն եւ Գերմանիոյ հատուցումներու խնդրին մասին:

Տասներկու երեսփոխաններ արձանագրուած էին՝ հարցապնդում ուղղելու համար կառավարութեան ընդհանուր քաղաքականութեան, Ալզաս Լորէնի եւ այլ հարցերու մասին:

Հետզհետէ խօսեցան ընկերվարական երեսփոխան Վէնսան Օրիոլ, Շապրէօն, համայնավար Մարսէլ Քաշէն եւ Քսավիէ Վալլա, որոնց պատասխանեց Փուանքարէ: Ընկերվարական Ռընոտէլ եւս միջամտեց՝ քննադատելով վարչապետին քաղաքականութիւնը:

Վիճաբանութիւնները փակուելէ վերջ երեք բանաձեւեր ներկայացուեցան՝ ընկերվարական Պրաքի, ձախ-հանրապետական Մորիս Սիպիլի եւ Պրինէի կողմէ (այս վերջինը անվստահութիւն կ'առաջարկէր):

147ի դէմ 335 ձայնով մերժուեցաւ առաջնութիւն տալ ընկերվարական բանաձեւին: Այդ պահուն արմատական-ընկերվարական խմբակի նախագահ Տալատիէ կարդաց յայտարարութիւն մը, որով կ'ըսէր որ, թէեւ Անժէի համաժողովը որոշած է հակառակիլ Փուանքարէի ծրագրին, սակայն անհրաժեշտ նկատելով ելմտացոյցի քուէարկութիւնը, իրենք ձեռնպահ պիտի մնան: Ի նպաստ քուէարկեցին միայն ութ արմատական-ընկերվարականներ:

Ի վերջոյ նոր դահլիճը վստահութեան քուէ ստացաւ՝ 129ի դէմ 330 ձայնով:

Կուլակներու ապստամբութիւնը

«Տէյլի Նիուզ»ի Մոսկուայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ գիւղացիներու եւ խորհրդային իշխանութեան միջեւ փոսը հետզհետէ կ'ընդլայնի: Խորհրդային թերթերու մէջ հրատարակուած լուրեր ցոյց կուտան թէ վերջնական խզումը մօտալուտ է:

«Կոմսոմոլսկայա Պրաւդա», երիտասարդ համայնավարներու պաշտօնաթերթը կը գրէ. «Երիտասարդ կուլակներ (հարուստ գիւղացի) օրէ օր աւելի մեծ թիւով կը մտնեն հակայեղափոխական կազմակերպութեանց շարքերը՝ ինչպէս «Ռուս Սոցիալ-Դեմոկրատ կուսակցութիւնը», «Ազգային ազատութեան եւ աշխատանքի խմբակցութիւնը», «Ազատութեան ճամբան», ու նոյնիսկ «Ահաբեկչական կորիզ»ը:

Ասոնց գործելու եղանակն է գրգռութիւն առաջ բերել խորհրդային վարչաձեւին դէմ, սարսափի տակ պահել աղքատ գիւղերը, հետապնդել ու նոյնիսկ սպաննել համայնավարները:

Նոյն յօդուածին մէջ ակնարկութիւններ կան «ամենօրեայ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍ

Սուրիայէն, Հայաստանէն եւ մանաւանդ Ռուսիայէն՝ պարսկական հպատակութեամբ՝ Հարաւային Ամերիկա կը վազեն, Արժանթին եւ Պրազիլիա,—միակ շրջանը, ուր բացի խորհրդային հպատակներէ, ամէն մարդ մուտք կրնայ գտնել, առանց բաղձալիի եւ անբաղձալիի խըտրութեան:

1919էն ի վեր, ամէն անգամ որ Հարաւ. Ամերիկայի մասին խօսուի, երկու կարեւոր նախադասութիւն միտքս կուգայ մեր աշխարհագրութեան գրքէն.

1) «Պրազիլիա տաք և խոնաւ երկիր մըն է միանգամայն: Հասարակածային եւ արեւադարձային իր ծովեզրը դեղին տենդի նախասիրած վայրերէն մէկն է»:

2) «Լափլաթայի երկիրները՝ Արժանթին, Փարակուէյ, Ուրուկուէյ, լայնութեան 33 աստիճանին վրայ, բարձր լեռներ եւ շատ ցած դաշտեր ունենալով, կլիմայական մեծ տարբերութիւններ կ'ընծայեն: Արժանթինի ճամբաները՝ ընդարձակ տափարակութիւններ, ջուրի պակասէն կը տառապին: Յաճախ ստիպուած են մարդիկ եւ անասուններ աղի ջուր խմելու:»

Ընդունինք, որ հոն ուր աշխատող ձեռքեր կը պակսին, կը փութան նաեւ, շատ բնականօրէն, անհող, անտէր, անտուն եւ անորոշ դիրքի մէջ գտնուող մարդիկ, յուսալով փայլուն ապագայ մը: Բայց խնդիր է թէ այդ տեսակի մեկնողներէն ո՛րքանը յաջողած են եւ ի՛նչպէս: Մեր հայ եղբայրները թող չկարծեն թէ մէկ օրէն միւսը այնինչը բանի մը ճոթ եղեր է: Աման լուալէն, կրակի պէս տաք կաթսաներու մէջ իջնել շփելէն, շուտ ծերանալէն, ծակ մը ապրելէն, խնայելէն, անգա՛մ մըն ալ խնայելէն ծայն տո՛ւր: Քիչեր են որ հնակարկատ մը ըլլալու միջին զբաղումը ունին: Իսկ շատ հազուագիւտ են երազուած ագարակատէրերը:

Բայց նորէն ամէն մարդ ազատ է եւ ճաշակի հարց է քիչ մըն ալ: Եթէ չէք զգար որ թափուր եւ ազատուելիք հայրենիքին եւ ձեր մեռելներուն հանդէպ պարտականութիւն մը ունիք, որ է մօտ ըլլալ անոնց, եթէ աչք առած էք թափառիլ երկրէ երկիր, ովկէանէ ովկէան եւ բախտի ետեւէ վազել կամ մեռնիլ, եթէ հաճոյք կը զգաք վերջապէս փաթակոններու, ֆուէճիէններու եւ կոշոններու (տեղական հնդիկ ցեղեր) հետ նստիլ-ելլելէ, գացէ՛ք, մեղքը ձեր ճիտը: Բայց նաեւ անո՛նց ճիտը —չէ՛նք մոռնար— որոնք, լուրջ եւ խոհեմ՝ բարեխնամ կառավարութեան բարեկամութեան սիրոյն, կամ միւսները, համաշխարհային յեղափոխութեան բջիջներ տեղաւորելու համար, թոյլ կուտան որ անորոշ կեանքով մը ապրիք, զզուիք ձեր գոյութենէն իսկ, յուսալքուիք ձեր հայրենիքէն եւ ձեր բախտը որոնէք հեռաւորագոյն հորիզոններ:

ԾԱՂՐՈՒՆԻ

ՖՐԱՆՍ. ԴՊՐՈՑ ՄԸ ՓԱԿՈՒԱԾ ԻԶՄԻՐԻ ՄԷՋ

Իզմիրէն կը հեռագրեն թէ կրթական գործավարութեան հրամանով, փակուած է ֆրանս. Նոթր-Տամ-տը-Սիոն վարժարանը:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ԳՈՐԳԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

1912 — 1913 թուականին Պարսկաստանի արտածման եւ ներածման տարեկան բացը հազիւ 20 միլիոն թուման էր (տոլար), մինչդեռ 12 տարի յետոյ 1925ին այդ բացը կը հասնի աւելի քան 35 միլիոնի: Զգալի կորուստ այս երկրի առեւտուրին համար, որ առաջ կուգայ պատերազմի հետեւանքով շնորհիւ հում նիւթերու, մրգեղէնի եւ ուրիշ ապրանքներու արտածման անհաւատալի անկումին: Բուրդ, բամպակ, մորթ, «քասթիրէ», բրինձ եւ չոր մրգեղէն, զորս կը սպառէր նախապատերազմեան Ռուսիան, զրկուեցան արտածման նախկին չափն ու կշիռը պահպանելու կարողութենէն, գլխաւորաբար Ռուսիոյ տակնուվրայութեանց եւ մասնաւորաբար ներքին առեւտուրի կարգ ու սարքի խանգարման պատճառ՝ րով: Այս եղբակացութիւնը կը հանեմ մաքսատան յիշածս թուականներու ցուցակներու բաղդատութենէն, զանց առնելով վիճակագրական թիւերու արտագրումը:

Մէկդի թողլով անգլեւպարսկական ընկերութեան արտահանած քարիւղի, պէնզինի եւ նաւթային ուրիշ նիւթերու պարագան, միայն պարսկական գորգի արտածումն է յառաջդիմած, տարեկան 6 միլիոն թումանէն աստիճանաբար հասնելով 12 միլիոնի, յաւելում մը, որ արհամարհելի չէ այս երկրին տնտեսական շահերու տեսակէտէն: Գորգ սպառող գլխաւոր, եթէ չըսեմ եզակի երկիրը Ամերիկան է, ոչ միայն պարսկական, այլեւ չինական, հնդկական եւ թրքական: Յիշեալ երկիրներէն 1907էն մինչեւ 1925 Ամերիկա արտածուած գորգերու հետեւեալ ցուցակը ընթերցողին որոշ գաղափար պիտի տայ, թէ պարսկական գորգը տարիներու ընթացքին ինչ վիճակ է ունեցեր ամերիկեան հրապարակին վրայ: Չափը առնուած է քառակուսի եարտայով.—

ՏԱՐԻ	ՉԻՆԱՍՏԱՆ	ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ	ԹՈՒՐՔԻԱ	ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ
1907	1,329	54,830	670,497	39,695
1908	1,789	74,666	344,922	41,523
1909	4,417	54,600	667,791	36,667
1910	2,356	156,426	750,615	33,527
1911	3,805	281,601	404,852	37,420
1912	2,804	252,817	327,278	28,337
1913	5,469	434,466	367,127	39,813
1914	15,138	400,433	286,704	32,008
1915	20,950	139,433	118,752	27,792
1916	58,482	169,327	761	80,490
1917	130,581	261,516	— —	83,348
1918	113,648	75,808	647	76,630
1919	89,942	130,464	46,618	86,699
1920	251,379	382,616	228,718	56,595
1921	250,136	343,901	86,682	67,247
1922	468,732	541,213	256,290	102,630
1923	537,261	642,222	258,793	188,830
1924	710,953	589,753	300,817	191,559
1925	681,008	651,776	112,285	118,832

Ուրեմն չորս երկիրներէն 1907 թուականին Ամերիկա է մտեր 766,351 ք. ե. գորգ, մինչդեռ 1925ին այդ թիւը հասեր է 1,563,901 ք. ե.: Ուրիշ խօսքով 19 տարուան մէջ, արեւելեան գորգի պահանջը կրկնապատկուած է տոլարներու հայրենիքին մէջ: Ըստ այս ցուցակի, Թուրքիան առաջին տեղն է բռնած իր 670.497 ք. եարտով, մինչդեւ վերջը իջած է չորրորդ տեղը՝ 1925ին միայն 112,285 ք. ե. ա;տածելով: Ըստ առաջին տեղը «ըստ այս ցուցակի» քանի որ Թուրքիան իրականութեան մէջ երբեք առաջին տեղը գրաւած չէ: Թուրքիայէն Ամերիկա արտահանուած գորգի զգալի մէկ մասը պարսկական է, այն պարզ պատճառով, որ անցեալին մէջ ամերիկեան ընկերութիւններ Պարսկաստան ճիւղեր կամ յատուկ գնողներ չունենալով, պարսկական գորգը կը բեռցուէր Տրապիզոն, Պոլիս կամ այլուր, յետոյ Ամերիկա. թրքական պիտակի տակ: Այն տարիներուն, որ այս ցուցակը Պարսկաստանէն արտածուած գորգի քանակը շատ աւելի պակաս ցոյց կուտայ Թուրքիայէն արտածուած քանակէն, պարզապէս հետեւանք է ակնարկուած պատճառին: Եւ այս կ'երեւայ 1913էն յետոյ, երբ հաղորդակցութիւնը խզուեցաւ Թուրքիոյ ու Պարսկաստանի մէջ եւ վերջինս իր գործը ուղղակի Ամերիկա ղրկելու ստիպուած, ազատուեցաւ հարեւանի միջնորդութենէն: Ահա թէ ինչու 1914էն սկսած ցուցակի երկու սիւնակները միանգամայն հակառակ պատկեր կը ներկայացնեն: Թրքական գորգի արտածման քանակի վեց անգամ անկումը մասամբ ներքին է, բայց գլխաւորաբար պարսկական գորգը այլեւս Թուրքիա չուղարկուելու որոշման հետեւանք: Գալով պարսկականին, անոր արտածման քանակը իրականութեան մէջ փոխուած չէ, այսինքն 1907ին Պարսկաստանէն ոչ թէ 54,830 ք. եարտա գորգ է արտածուած Ամերիկա, այլ թերեւս 1925ի չափ 600.000 ք. եարտա, սա տարբերութեամբ, որ անցեալին նախ Թուրքիա եւ անկէ Ամերիկա կ'երթար, ապագային, սակայն, ինչպէս եւ այսօր ուղղակի Ամերիկա կը ճամբուին: Հետեւաբար չեմ կարծեր որ սխալ ըլլայ, ըսել թէ 19 տարիներու մէջ պարսկական գորգի արտածումը յառաջդիմած չէ, մինչդեռ պարսիկ վաճառականութեան եւ պետութեան ջանքերը կրնային զգալի փոփոխութիւն ապահովել այս ճիւղին մէջ, մեծապէս նպաստելով մեր երկրի առեւտրական ելեւմուտքը հաւասարակշռելու կենսական գործին:

Չինաստանը, որ գորգի արտածման գործին մէջ 1907ին չորրորդ տեղը կը բռնէր, 1925ին արդէն կանգնած է առաջին աստիճանին վրայ, այսինքն առաջնութիւնը խլած է Պարսկաստանէն, վերջինիս երկրորդ տեղը թողլով:

Մինչդեռ մեր երկիրը հին ժամանակներէ ի վեր ծանօթ իր այս գեղեցիկ ձեռարուեստով, պարսկական բուրդի անհամեմատելի առաւելութիւններով եւ ուրիշ պատճառներով կրնար պահել առաջնութիւնը, եթէ պարսիկ վաճառականը նոյնքան ճշդապահ եւ ուշադիր ըլլար, որքան չինացին կամ հնդիկը: Անցեալին մէջ պարսկան գորգի մէկ խոշոր մասը Թուրքիոյ նաւահանգիստներէն Ամերիկա բեռցուելու հանգամանքը, սակայն վրիպելով պարսիկ ուսումնասիրողներու ուշադրութենէն, այն տպաւորութիւնն է թողած, թէ Պարսկաստանը, ինչպէս 1925ին, այնպէս եւ 1907ին երկրորդ տեղը կը բռնէ: Օրինակ արտաքին նախարարութեան կարեւոր պաշտօնեաներէն Պ. Ջաւադ Խան Ղադիմի, որ խորապէս ուսումնասիրած է այս նիւթը, 1928 մարտ 8ին Թէհրանի համալսարանի սրահին մէջ տուած իր ուշագրաւ դասախօսութեան ընթացքին կը յայտարարէր թէ «Պարսկաստանը, որ երկրորդ աստիճանը ունէր, իր առեւտուրը 11 անգամ յառաջացած ըլլալով մէկտեղ՝ միեւնոյն երկրորդ աստիճանը ունի»: Պարզ է, որ իմ յարգելի բարեկամը թիւրիմացութեան մէջ է, քանի որ ինչպէս բացատրեցի, նախ՝ 19 տարուան մէջ մեր առեւտուրը ոչ թէ տասնեւմէկ անգամ, այլ նոյնիսկ մէկ անգամ յառաջդիմած չէ եւ երկրորդ՝ մեր արտածումը 1907ին փաստօրէն առաջին տեղը կը բռնէր ամերիկեան հրապարակին վրայ, մինչդեռ 1925ին, նոյնպէս եւ այժմ երկրորդ տեղը, հետեւաբար ետ է գացած:

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՀՐԱԲՈՒԽՆԵՐԸ (ԵՏՆԱՅԻ ԲՈՐԲՈՔՈՒՄԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Քանի մը տարի առաջ, գիշեր մը, պատեհութիւնը ունեցայ ողջունել Ետնան: Մեր նաւը իր ետին թողած էր արդէն Մեսինայի նեղուցը, կը հեռանայինք սիկիլեան հեռաւոր ափերէն: Հոկտեմբերի ծանր եւ թանձր գիշերը լափած էր բոլոր միջոցը: Երկինքէն, ծովէն ոչ մէկ չօշափելի հետք...

Եւ ահա հեռաւոր բոցավառում մը: Կարմիր, հերարձակ, հոլաթեւ շատրուան մը՝ հորիզոնին մէկ կէտին վրայ, որ ուժգին ցայտքով մը կը ժայթքէ վեր, կը գալարուի գուլայ գուլայ, խաւարին մէջ անակնկալ յայտնութիւններով կը տարածուի ու միշտ կը ժայթքէ....:

Ետնան էր, որ աստիճանաբար գիշերուան անջրպետին մէջ սուզուեցաւ, — մարմրուն հեռապատկերի մը հիւծումով մութին հետ:

Ետնան, Սիկիլիոյ վայրի բնաշխարհին այդ անզուսպ հրաբխալեռը, Եւրոպայի ամէնէն անհանդարտ ծխնելոյզը, որ Վեսուվէն ու Սթրոմպոլիէն աւելի երիտասարդ՝ անակնկալ զարթօնքներ կ'ունենայ:

Իր տխտան հասակը 3313 մեդր խոյանքով մը Միջերկրականի ջուրերէն կը ցցուի ամպերը. մինչ իր գագաթի կաթսային մէջ կրակը կ'եռայ եւ կը յորդի, իր փէշերուն վրայ գիւղերը, այգիները եւ պարտէզները, վտանգին դէմ դիմաց կողերն ի վեր կը շուլլուին, ու մինչեւ 700 մեդր բարձրութեան վրայ, մշակուած յուռթի կանաչութիւն մը կ'ուռճանայ լերկ լավաներու առընթեր... Երեք հարիւր հազար հոգինոց բնակչութիւն մը — հակառակ Ետնայի մշտավառ հնոցին, անոր զառիթափներուն վրայ հիմնած է իր հայրենի տունը:

Հրաբուխները երկրագունդի թաքուն կեանքին անխուսափելի հետեւանքներն են. ինչպէս մարդկային մորթին վրայ յառաջ եկած պալարներ պարզապէս արեան աւելորդ թոյները արտահանելու կոչուած են, հրաբուխներու գետն ալ նմանապէս երկրագունդի խորունկ խաւերու մէջ մթերուած յաւելուածական տարրերուն արտահոսումն է:

Այս ընդհանուր բացատրութիւնը տարտամ է թերեւս, բայց պէտք է գիտնալ որ տակաւին հրաբուխներու մեքենականութեան մասին վճռական ճշդումները կը պակսին:

Ուշագրաւ պարագայ մը սակայն,— բոլոր մարած հրաբուխներու (ինչպէս մեր Արարատը) ինչպէս նաեւ կենդանի հրաբուխներու— որոնց թիւը 300ի կը հասնի— աշխարհագրական դիրքը եւ անոնց դասաւորումը քննուելու պարագային, կը նըշմարուի որ անոնք շարուած են որոշ ծովեզրքներու երկայնքը: Հրաբուխները ըստ բախտի ցըրուած չեն երկրի մակերեսին վրայ, այլ կը կազմեն հրաբխային օղակներու շարունակական գիծ մը, որ, ինչպէս ըսինք, նոյնացած, զուգընթաց է երկրի կեղեւի մեծ բեկանումներուն, այսինքն ցից եւ անդնդախոր ծովեզրներուն հետ:

Այսպէս Խաղաղական ովկէանոսի շուրջը գրեթէ անընդհատ հրաբուխներու գօտի մը կը հետեւի Ամերիկաներու ափերուն (Չիլիի, Մեքսիկայի, Քալիֆորնիայի, Ալասքայի հրաբխագիծը) եւ Քամչաթկայի, Ճափոնի, Ֆորմոզայի, Փիլիպպեաններու վրայէն կը յանգի Ովկիանիայի արքիպեղագոսը իրընդծովեայ հրաբուխներով. Հարաւային բեւեռի Էրէպուս եւ Թէրոր հրաբուխները կը փակեն Խաղաղականի կրակի այդ մեծ օղակը:

Հրաբխային ուրիշ ցանց մը կը ձգուի Անթիլեան կղզիներէն (Մարթինիք) Իսլանտայի, Ասորեաններու, Սիկիլիոյ ափերէն մինչեւ Հայաստանի, Պարսկաստանի եւ Թիպէթի մարած հրաբխալեռները...

Ու դիտուած է նաեւ որ մարած հրաբուխները որոնք ցամաքամասերու խորը կը գըտնուին ներկայիս, հին, վաղնջական ծովերու ափերուն շարուած են առաւելապէս:

Արդ, ուրեմն ինչո՞ւ այս յարակցութիւնը հրաբխային եւ շեշտ ծովեզերային գիծերուն:

Ինչպէս ուրիշ առիթներով ալ յիշած եմ, երկրագունտը անկերպարան զանգուած մը չէ ինչպէս լուսինը, այլ անոր կեղեւը հետեւելով կեդրոնական կիզանիւթին կծկումներուն, ինքն ալ իր հաշւոյն կը պրկուի, կը գալարուի, փոթեր եւ անխուսափելի ճեղքումներ կ'ունենայ. ցից ովկէանափերը— ուր երբեմն սէգ լեռնակոյտերը ընդլրկայ անդունդներու կը մօտրմանան— ահաւասիկ երկրիս կեղեւին այդ փոթերը, բեկումները կը ներկայացնեն:

Թող աւելորդ չըլլայ աւելցնել նաեւ թէ այդ բեկեալ խորխորատներու կողերուն վրայ գոյութիւն ունին բազմաթիւ ճաթռտուքներ, ճեղքեր, աւելի կամ պակաս խորաթափանց խոռոչներ:

Եւ ահաւասիկ թէ ինչ կը պատահի. այդ ճեղքերու մէջէն ծովու աղի ջուրը մշտական կերպով կը թափանցէ կեղեւէն ներս, եւ խաւէ խաւ անցնելէ յետոյ, աստիճանաբար կը հասնի կեդրոնական տաք գօտիի եւ նոյնիսկ հեղուկ կիզանիւթի սահմանները: Ջուրը անմիջապէս շոգիի կը վերածուի, իր աղերը կը կրեն որոշ տարրալուծումներ. յառաջ եկած կազերը եւ ջրաշոգին հըսկայ ճնշումներու տակ կը մնան բանտարկուած, անոնց առաձգական, պայթողական զօրութիւնը կը հասնի բուռն համեմատութիւններու, ու կ'ուզայ րոպէ մը երբ այդ խորունկ ծալքերուն, կիզանիւթի փոփուրներուն մէջ զսպուած կազային նիւթերը յանկարծ ճեղքելով պատերը վեր կը խուժեն: Անոնք իրենց ժայթքումին միջոցին, իրենց թափին համաձայն վեր կը բերեն նաեւ կեդրոնի կիզանիւթէն հեղեղներ, ժայռի բեկորներ եւ իրենց ճամբուն վրայ հանդիպած հողի եւ մոխիրի կոյտեր: Եւ այսպէս ընդհատ ընդհատ կը գործէ հրաբուխ մը:

Ժամանակի ընթացքին հրաբուխը ինքն է որ կը կազմէ իր լեռը եւ անոր գագաթի ձագարաձեւ բերանը՝ խառնարանը: Ամէն ժայթքում կը սկսի ստորերկրեայ խուլ թնդիւններով և որոտումներով: Երկինքի ցաւագին հոնդիւնն է անիկա: Ապա մը վերջ ծուխի, մոխիրի սիւն մը վեր կը խոյանայ եւ միջոցին մէջ կը գալարուի, կը փռուի. ուժգին խոյանքով բոցավառ կըրակներ վեր կը բարձրանան. ժայռերը կը պայթին, կը թռչկոտին օդին մէջ. լաւայի հրացյտ հեղեղը կը յորդի կողերն ի վար: Հրաբուխի բերանը եռացող կաթսայ մըն է տարաշէկ նիւթերու, որոնք կը պայթին, կը ցայտեն եւ կ'ողողեն զառիթափները...:

Այնպէս ինչպէս որ ջանացինք բացատրել, հրաբուխը կարելի է նմանցնել շոգեշարժ կաթսաներուն ապահովութեան ղըռնակներուն (soupape de sûreté): Այդ ղռնակները շոգիի տարապայման ճնշումին առջեւ, կը բացուին ինքնաբերաբար և բաց կը թողուն յաւելուածական շոգին, որ կրնայ պատուհասի մը պատճառ ըլլալ: Նոյնն են և հրաբուխները: Անոնք երկրագունդի կեդրոնական հնոցին ապահովութեան ծորակներն են: Երբ կեդրոնական հնոցին մէջ կազերուն, շոգիներուն գերացունց ճնշում մը զգալի կը դառնայ, հրաբուխները դուրս կը հանեն աւելորդ տարրը, կը մեղմեն թաքուն զօրութիւնները եւ կ'ապահովեն ներքին ներդաշնակութիւնը:

Հրաբուխ եւ երկրաշարժ, յարակից երեւոյթներ են, ուրեմն, անոնք կը մասնեն երկրակեղեւի անյայտ աշխատանքը: Երկիրս հանգիստ չունի, ան չէ գտած իր տարրերուն և ուժերուն վերջնական հաւասարակշռութիւնը:

Պիտի գա՞յ այդ միօրինակ անդորրութեան շրջանը: Առիկա դուրս է մեր կեանքի, մեր մտածումի սահմաններէն:

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

Յ. Գ. Ծովային ամենամեծ խորութիւնը գտնուած է վերջերս հոլանտական Մալէզիայի Չէլէպեան կղզիներու շրջակայքը ու կը հասնի 10,430 մեդրի: Այս կղզեխումբը հրաբխային կազմութիւն մը ունի եւ երանիթեայ ժայռերով շրջապատուած է:

Հրաբխակոյտերու եւ անդնդախոր խորխորատներու այդ մերձաւորութիւնը կը հաստատէ անգամ մըն ալ ինչ որ ըսած ենք մեր յօդուածին մէջ:

Փ. Ս.

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐ

ԳՈՐԻՍ, 12 սեպտ. (թղթ. «Դրօշակ»ի).— Ես առիթ ունեցայ լինելու Զանգեզուրի մի շարք գիւղերում, յատկապէս Ղափանում եւ Մեղրիի շրջանում: Հաղորդում եմ տպաւորութիւններս: Ժողովրդի տնտեսական դրութիւնը ծայր աստիճան տագնապալի է. սոսկալի թանգութիւն է տիրում, հացը պակաս է. ամէն ոք յուսահատ կեանք է ապրում. ով կարողանում է, գնում է Բագու բանւորութեան: Ունեւոր կոմունիստներուն առաջարկել է՝ կամ հրաժարել իրենց ունեցածքից կամ հեռանալ կուսակցութիւնից, որովհետեւ ստացածքը չի կարող հաշտեցնել կոմունիզմի հետ: Ոմանք հեռանում են կուսակցութիւնից, շատերին էլ բռնի են հեռացնում. մաքրագործում, կամ, իրենց բառով, «զտում են»: Առհասարակ, կոմունիստների շարքերում տիրում է շփոթ ու դըժգոհութիւն ղեկավարներից. տրոցկիզմը այստեղ էլ արմատ է բռնում:

Ազգայնութիւնը խիստ աչնելի չափերի է հասել. իշխանութիւնը գիտակցաբար թէ անուժութիւնից՝ միջոցներ ձեռք չի առնում: Ժողովուրդը համոզուած է, որ կառավարութիւնը դիտմամբ քաջալերում է ազգայնութիւնը, որովհետեւ ազգայնները տնտեսապէս քայքայում ու թալանում են ժողովուրդին, իսկ իշխանութեան ուզածն էլ հէնց այդ է. տնտեսապէս քայքայուած ժողովուրդը դիմադրական կորով ու թափ չի ունենայ:

Աչքի ընկնող մտաւորական կամ իրենց շրջանում հեղինակութիւն ունեցող գործիչների մեծ մասը աքսորուած են Ռուսաստան: Այսպէս աւելի հանգիստ է. գլուխ ցաւեցնող չի լինի: Ոմանք էլ ապաւինել են լեռները եւ ապրում են իբրեւ փախստական: Անցեալները Հանքերն էր եկել չէկայի պետ Մելիք Յովսէփեանը՝ համոզելու համար փախստականներին, որ իջնեն լեռներից:

Հայերի գինաթափութիւնը շարունակւում է ուժեղ թափով, իսկ Թուրքերը տենդագին զինւում են: Այս մասին Մեր իշխանաւորները գլուխ չեն յոգնեցնում: Ադրբէջանի կոմունիստները աւե[...] գային են եւ ձեռքի տակ[...] նում են Թուրքերին: Ան[...] գործակալներն էլ աշխատ[...] Ադրբէջանում:

ԱԴՐԲԷՋԱՆ

ԳԱՆՁԱԿ, 2 հոկտ. («Դրօշակ»ի).— Ես կարծ[...] որ ո՛չ մի տեղ խորհրդային [...] նութիւնը այնքան քիչ «[...] րա-գիւղացիական» չէ, որքան [...] բէջանում: Օրինակի համար, [...] նենք մեր Գանձակի գաւառ[...] րից սանձը հարուստների ու [...] րի ձեռքին է, իսկ աղքատ [...] ցին ծառայ է ու երեսից [...] Նորից իշխանաւորների կողմ[...] քատներին վերապահուած է [...] րակն ու արհամարանքը, իսկ [...] ղաներին»՝ պատիւն ու դր[...]

Այս տեսակէտից չափ[...] հետաքրքրական էր Գանձա[...] ւառի աղքատ գիւղացիներ[...] հրգաժողովը, որ տեղի [...] վերջերս: Գաւգործկոմի [...] կան, յղկուած ու շատ [...] գու զեկուցումից յետոյ [...] կաններ վրայ, որ վերջինն[...] ւական վատ զգացին իրենց [...] չի համար բերեմ մի քան[...] ժողովի արձանագրութիւն[...]

Բախչաքիւրդցի Ալի[...] ջաֆ Օղլին դառնօրէն [...] ւում էր. «Մեր գիւղում [...] նիստներն ու չունեւոր գիւղ[...] րը երկու հակառակորդ կող[...] կոմունիստները ճնշում են [...] ներին եւ հովանաւորում [...] րուստներին: Կոմունիստն[...] տերը իրենք էլ հարուստ [...] ունեւոր են»: Ու յիշեց մի [...] անուններ կոմունիստների [...] գիւղում՝ շահագործում են [...] տաւորներին:

Մէկ ուրիշը՝ Աբաս [...] ասում էր. «Առաջ քիչ բէգ[...] նէինք, իսկ այժմ՝ բէգերը [...] խիստ շատացել է: Վարկերը [...] ւում են հարուստներին, իսկ [...] նեւորներին՝ ոչինչ: Այգիները [...] խւում է ունեւորներին, իսկ [...] քատներին՝ ոչ: Ելեւմտական [...] նարկութիւնների պաշտօնեան[...] պաշտպանում են հարուստ[...] կանց շահերը: Դպրոցները [...] ունեցողների համար են, իսկ [...] քատների առջեւ փակ են:

Մի երրորդը՝ Իլիաս Ալի[...] լին. «Առաջուայ պէս, աղքատ[...] ղացիները մշակութիւն են [...] հարուստ բուռնցքների [...] րաչար շահագործելով [...] րից: Դպրոցներում հարուստ[...] եւ բռունցքների զաւակն[...] սովորում, իսկ աղքատ [...] երեխաներին չեն ընդունում [...] է, որ հարուստները գիտե[...] դալ. դրել, իսկ աղքատները [...] են անգրագէտ: Ջուրը [...] հարուստներին, իսկ աղ[...] զրկում են: Աղքատների [...] տրւում. վարկերը [...] հարուստներին»:

Եւ այսպէս շատերը[...]

Որան պէտք է աւել[...] մի ուրիշ հանգամանք[...] թիւն գրւում է ո՛չ [...] րուստների եւ աղքատն[...] եւ Թուրքերի եւ Հայերի [...] Վարկերը՝ Թուրքերին, [...] Թուրքերին, ջուրը՝ Թուր[...] Ամէն բան՝ առաջ Թուրք[...] մնացորդը միայն՝ Հայերի[...] պէս է փաստը, թէեւ [...] չեւիկեան թերթերին [...] հաւասարութիւնը այս[...] կատարեալ է: Թուրքը [...] տիրող ցեղ է, Հայը [...]

Ասում են, Հայաստան[...] այդպէս է. առաջնակարգ[...] դրութիւն դարձնում է [...] իսկ յետոյ միայն՝ Հա[...] յաստանում այդպէս է, [...] Թուրքը ազգային փոքր[...] թիւն է, մեզ մօտ այդ[...] րովհետեւ Թուրքը ազգ[...] ծամասնութիւն է: Հայե[...] գեր են, չէ՞...

"ՅԱՌԱՋ„Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

...ՆՉ ՈՐ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ»

...ՊԱՏԱՍԽԱՆ — Թիւ 29

...Թուրքիոյ մէջ տեղի ու- ...վերջին բոլոր յեղաշըր- ...«ափ մը ունեցող փո- ...ղղպատեալ տուփի մը ...բացուելուն պէս՝ առա- ...ած հովը օդին մէջ պիտի ...

...— Եթէ ներքին երկպա- ...եամբ հակամարտ արիւ- ...խում իսկ չգայ, զար- ...տկարացնենեն հի- ...երը, որովհետեւ անոր ...վարիչները իրենց ...ամուր պահելու մտավա- ...«յդ կապկուելեանց ...աւելորդ ժամավաճա- ...մը կը զբաղին՝ փո- ...զարկ տալու երկրին իս- ...օգտակար ու գործնական ...երուելեան:

...փոփոխութիւնները տեղի ...իբրեւ միջոց նպա- ...հասնելու համար եւ ...նպատակ են:

...նպատակը բոլորիս ...է,— Թուրքիան կ'ուզէ ...յառաջդիմել ու ար- ...ժողովուրդ մը դառնալ: ...երկու կէտերու միջեւ ան- ...ուղիղ գիծն է ա- ...ճամբան»: Արդ՝ այդ ...գիծն է զոր ընտրած են ...միջոց: Ուրիշ ազգերու ...ութիւնը աւելի ապահով ...մէջոցներ չե՞ն ցու- ...աւելի արագ նպատակին ...համար:

...ասխանը յստակօրէն ...ըլլայ բացասական երբ ...կան ակնարկ մը նետենք ...իրողութեանց վրայ.

— Անգլիա միապետութիւն ...Թուրքիա հանրապետու- ...Թշծիծաղ մը չէ՞ք ունենար ...րաղդատութեան հանդէպ: ...— Դեռ երէկ Թուրքիայէն ...եգիպտոսը, հակառակ ...տարրերու գործած- ...փէսին ու «գաֆէս»ին ...սանդման, սարսռալու յառաջ- ...եւ անգլիացի պետական ...նոր մրցող Զաղլուլ- ...շարք մը պատրաստեց: ...կարելի է ըսել Մարո- ...երէկուան Սուրիոյ մա- ...

— Ճայրագոյն Արեւելքի ...ինկած միապետական ճա- ...գիտութեամբ ու ճար- ...աշխարհիս ա- ...կարգի պետութեանց ...անցած է, առանց լա- ...տարրերու:

...ն Մ. Քէմալի Թուրքիան ...այսօրուան Իրան- ...մոռնալով որ փաշխստ ...իր գործութիւնը կը ...տարեկան երկու հազա: ...հանրային ձեռնարկու- ...հաստատման (դպրոց, ...գործարան, շոսէ, ...պարտէզ, հիւանդանոց ...

7.— Գալով ամենակարեւոր հարցին՝ Թուրքիոյ յետադիմութիւնը պէտք չէ օրօրներով թմրեցնէ մեզ: Անոնց թուապէս գերակշռութիւնը, երկար ժամանակէ ի վեր կազմակերպուած պետութիւն մը ունենալը, իրենց երկրին մէջ ամփոփ ու անկաշկանդ տէր ու տիրական ըլլալը (ոչ թէ մեր կաշկանդուած հայրենիքի նման), զինուորապէս ու դիւանագիտօրէն մեզմէ շատ աւելի յառաջացած ըլլալը, ծանրակշիռ փաստեր են դեռ երկար ժամանակ հաւասարակշռութիւն ... թանը մեր վզին վրայ պահելու, թէեւ մենք «Տելեմաք»ը իրենցմէ 50 տարի առաջ թարգմանած ենք, ու եւրոպական շատ մը քաղաքներու մէջ տընտեսապէս յառաջացած առեւտրականներ կամ զանազան առաջնակարգ արուեստագէտներ ունինք:

Ասոր դարմանը կ'ըլլայ, համերաշխութեամբ ու համազգային ջանքերով, սերունդէ սերունդ զարգացած ու ճշմարիտ հայրենասէրներ պատրաստելով:

Գ. Պատուհասեան

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

ՊՐԻՒՍԷԼ, 13 նոյեմբ.— Նոյ. 10ին շաբաթ գիշեր, Պրիւսէլի Հայ Ակումբին մէջ տեղի ունեցաւ Դաշնակցութեան Օրուան տօնի հանդէսը: Սրահին ճակատը ամբողջութեամբ ծածկուած էր հայկական դրօշակով:

Նախագահ Պ. Վ. Մարտիկեան բացաւ հանդէսը, հրաւիրելով ներկաները յոտնկայս երգել «Մեր Հայրենիք»ը: Յետոյ ներկայացուց օրուան բանախօսը՝ Շաւարշ Միսաքեան, որ մասնաւորապէս Փարիզէն հրաւիրուած էր բանախօսելու: Ցառաջի խմբագրապետն իրեն յատուկ պատկերալից ոճով պարզեց օրուան նշանակութիւնը, նախապէս թելադրելով մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել ազատագրութեան ճամբուն վրայ ինկած բոլոր զոհերու յիշատակը, առանց կուսակցական խտրութեան:

Վաճէ Մարտիկեան, պելժ եւրիտասարդի մը ընկերակցութեամբ, ընտիր կտորներ նուագեց ջութակի վրայ: Տոքթ. Լ. Համբարձումեան մեներգեց «Հայաստան»ը ու Պրիւսէլի Օփէրայի երգչուհի մը (Soprano) երգեց օփէրայի կտորներ:

Պարերը սկսան ժամը 11ին եւ շարունակուեցան մինչեւ ուշ ատեն, մտերմական մթնոլորտ մը ստեղծելով Ակումբի սրահներուն մէջ: Եղան անակնկալներ եւ ձրի վիճակախաղ:

Փափաքելի էր որ նմանօրինակ ազգային հաւաքոյթներ յաճախ կրկնուէին Ակումբին մէջ, քիչ մը ոգեւորութիւն ու եռանդ առաջ բերելու համար այս լճացած գաղութին մէջ:

Հ. Ցէրոսկի

Ց. Գ.— Վերջին թղթակցութեանս մէջ մոռցած էի յիշել Տիկին Արմինիա Բաբայեանի անունը, մեր արուեստագէտներու շարքին մէջ:— Տիկ. Բաբայեանի գործերը քնքուշ ու նրբաշնակ են, եւ կը յիշեցնեն ֆրանսացի ծանօթ նկարիչ Քարրիէռին գործերը: Իր գիւղանկարները իրենց պարզ ու աղօտ ցուցադրութեանց մէջ, խիստ քաղցր ու զգայուն են, եւ յատկանշական՝ ժամանակակից ուժեղ նկարչութեան մէջ:

Հ. Տ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Զ. Ո. Մ.

ՄԱՐՍԷՅԼ— Զ. Ե. Ո. Միութիւնս ըլլալով զուտ ազգային ուրոյն կազմակերպութիւն մը, մեր աջակցութիւնը բերած ենք բոլոր հայրենակցականներուն, ազգային կազմակերպութեանց՝ տրամադրելով մեր նուագախումբը բոլորին անխտիր:

Մեր վերջին ժողովին մէջ կարգալով կեդր. վարչութեան մէկ շրջաբերականը, կազմեցինք երեք յանձնախումբեր, որոնք պիտի աշխատին ձմրան շրջանին արդիւնաւոր գործունէութիւն մը ձեռք բերել:

Առաջին յանձնախումբը պիտի աշխատի կազմակերպել նուագախումբը, աւելի զօրացնելով զայն: Երկրորդ յանձնախումբը պիտի սարքէ ժողովրդական դասախօսութիւններ, հրաւիրելով կարող մտաւորականներ, եւ զարկ պիտի տայ Միութեան գրադարանին: Արդէն ունինք մեր սեփական սրահը (41, Rue Tubaneau): Երրորդ յանձնախումբը պիտի կազմակերպէ ժողովրդական հանդէս մը ի նպաստ մեր օրկանին, որուն պակասը կը զգանք ամէնքս:

Ա. Որբուկ

ԿԵԱՆՔԸ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ՍԵՐՊԻՈՅ ՄԷՋ

Սերպ նախարար մը հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է.

Սերպիոյ մէջ 3-4 հարիւր հայ ընտանիքներ կան, որոնք մասնաւորապէս հաստատուած են Նովիսար քաղաքին մէջ: Այստեղի հայ ընտանիքներուն թիւը հարիւր է, ունին եկեղեցի եւ քահանայ:

«Երկրին մէջ հնազանդ ու աշխատաւոր տարր մըն են Հայերը, ըսած է արտաքին նախարար Մարինքովիչ: Կը ցաւիմ որ Սերպիա գաղթականական շըրջանին չկրցաւ իր դուռները լայն բանալ հայ գաղթականներուն, որոնք պիտի կրնային հոս գործի գործարաններ հաստատել ինչպէս Պուլկարիոյ եւ Իտալիոյ մէջ»: Նախարարը յայտնած է թէ նոր գաղթականներ այժմ կրնան ընդունուիլ կառավարութեան որոշումով եւ թէ հայ գաղթական փոքրամասնութեան իրաւունքներուն պաշտպանութեան խնդիրը ներկայիս կը գտնուի օրակարգի վրայ:»

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԻՒՆԸ

Քանի մը ամիսներ առաջ, Հալէպի մէջ կազմուած էր խառն յանձնախումբ մը, զբաղելու համար Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան հետ կապուած հարցերով:

Յանձնախումբին թելադրութեան հիման վրայ, Կիլիկիոյ կաթողիկոսը իրեն աթոռակից ընտրած է Բաբգէն եպ. Կիւլէսէրեան, որ Երուսաղէմի պատրիարքին կողմէ մասնակցած է Հալէպի կաթողիկոսական Ցանձնաժողովին: Բաբգէն եպ. պիտի յաջորդէ Սահակ կաթողիկոսին՝ անոր վախճանումէն ետք եւ պիտի ըլլայ Սուրիոյ մէջ Կիլիկեան կաթողիկոսութեան առաջին աթոռակալը: Չենարկ կ'ըլլայ այժմէն ճանչցնելու ֆրանսական իշխանութեանց Բաբգէն եպ.ի սոյն հանգամանքը: կաթողիկոսութիւնը պիտի ունենայ հինգ թեմ — Հալէպ, Պէյրութ, Դամասկոս, Անտիոք եւ Կիպրոս եւ Սինոդ մը՝ 9 անդամներով

ԱԲԳԱՐԵԱՆ ԿՏԱԿԸ

Ցայտնի է թէ ինչ պարագաներու մէջ կազմուեցաւ հնդկահայ հանգուցեալ Աբգարի կտակին թրըսթը: Հանգուցեալը 58,000 սթերլինէ աւելի գումար մը թողուց ազգին, որուն տոկոսով պիտի խնամուին հայ որբերն ու կարօտեալները Հայաստանի մէջ: Թրըսթի գործադիրներն են Էջմիածնի կաթողիկոսը եւ անգլիական Միտլէնտ պանքը:

Պ. Գէորգ Միքայէլ անցեալ տարի Հայաստան գնաց կառավարութեան եւ կաթողիկոսին հետ կարգադրելու թրըսթի կազմակերպութեան գործը: Անոր Լոնտոն վերադառնալէն յետոյ խմբագրուեցաւ թրըսթի պայմանագիրը եւ անոր պատճէնը ղրկուեցաւ կաթողիկոսին ի վաւերացումն: Սակայն գրեթէ տարի մը անցած է, եւ դեռ մինչեւ այժմ ոեւէ լուր չկայ Էջմիածնէն: Թրըսթի տոկոսը օրէ օր կ'աւելնայ դրամատան մէջ գումարը հասած է 3000 ոսկիի: Բայց անկարելի է այդ գումարը փոխանցել կաթողիկոսին, որովհետեւ անկէ ոեւէ պատասխան չէ ստացուած:

ՀԱՅԵՐԸ ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՄԷՋ

Սեբաստացիներու պաշտօնաթերթ «Ալիս»ի տուած տեղեկութեանց համաձայն, Սեբաստիոյ նահանգի հայութեան թիւն է 5000, որոնցմէ 375-ը հարուստներ են, 1313 ը բարեկեցիկներ, 1500 ը օրը օրին ապրողներ 562՝ նպաստի կարօտներ, եւ 1250-ը՝ «չգաղթողներ»:

«Ալիս»ի տուած այս թիւերը մօտաւորապէս կը համապատասխանեն Պատրիարքարանի կազմած վիճակագրութեան, ըստ որուն 3000-ի չափ Հայեր Սեբաստիոյ շրջանը կ'ապրին, 1500՝ Ամասիա, 150՝ Եւդոկիա:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՍԱՐՍԷԼԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

ՍԱՐՍԷԼ, 14 նոյեմբեր.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սարսէլի մասնաճիւղը մրցեցաւ Paris Université Club Hors Championnat խումբին դէմ, եւ հակառակ քանի մը խաղացողներու բացակայութեան, կարեւոր յաղթանակ մը տարաւ 2-4ով:

Ցառաջիկայ կիրակի Սարսէլ պիտի մրցի Football Club de Vaugirard Ա.ին խումբին դէմ, ժամը 2.30ին Porte de Versaillee:

Սարսէլի մասնաճիւղը հազիւ քանի մը ամսուան կեանք ունի եւ միջմասնաճիւղային մրցումներուն մէջ մէկ կէտի տարբերութեամբ առաջինը հանդիսացած է: Նոյնպէս յաղթած է Nanterre Ա. խումբին եւ հաւասար մնացած է S. C. Choisy եւ Stede Montgeronnaisի դէմ: Կը մաղթեմ որ իր յաջողութիւնները տեւական ըլլան:

Ա.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԶՆՈՒԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՇՈՐԹԸ.— Երգչուհի մը ծանօթացեր էր վայելուչ օտարականի մը, որ երբ ներկայացեր էր ազնուականի շողշողուն տիտղոսներով, եւ յայտներ էր թէ փարիզ եկած էհամբաւաւոր արուեստագէտներու նկարներէն հաւաքածոյ մը գնելու միտումով անոնցմով պիտի զարդարէր իբր թէ իր ազնուական նախնիքներէն ժառանգ մնացած դղեակ մը:

Երգչուհին, որուն սիրտն ու վստահութիւնը գրաւելու համար տիտղոս մը բաւական է եղեր, իր ազնուական բարեկամին յանձնեց իր գոհարները, անոնց գինը կորել տալու համար: Ազնուականը առաւ ղանոնք, խնամքով գրպանեց ու մեկնեցաւ, շուտով վերադառնալու խոստումով:

Երգչուհին երկար սպասեց եւ ի վերջոյ անհամբեր ու ճարահատ, լուր տուաւ ոստիկանութեան որ շատ չանցած ձեռք անցուց ազնուականը: Բայց միայն ազնուականը: Երգչուհիին գոհարները հալեր էին արդէն:

Գողը շատ հասարակ, անազնիւ... դրամաշորթ մըն է, որ քանի մը դատապարտութիւններ կրած է արդէն:

ՎԻԺՈՒՄ.— Օր. Ժէրմէն, որ կը ծառայէր տան մը մէջ իբր աղախին, յանկարծ հիւանդացաւ, ստիպուեցաւ թողուլ գործերը եւ մեկնիլ դարմանատուն մը:

Անոր մեկնումէն յետոյ, տանտիրուհին երբ կ'աշխատէր անոր սենեակը կարգի դնել, գըլգարկի տուփ մը գտաւ. բացաւ ու մէջը տեսաւ մարդկային սաղմ մը: Ոստիկանապետը, որուն լուր տրուեցաւ, հարցաքննեց Ժէրմէնը, որ յայտնեց թէ իր բարեկամին պիժօնի մեղսակցութեամբ վիժումը կատարուած էր: Պիժօն իր կարգին յայտնեց թէ իր եղբօր միջոցով ծանօթացած էր բժիշկի մը, որ գործողութիւնը կատարած էր: Անոր եղբայրը տուաւ անունը բժիշկին, որուն դիմեր էր ատենին, իր բարեկամուհին վիժեցնելու համար:

Իսկ բժիշկը, ամէն ինչ խոստովանեցաւ: Երկու եղբայրները իրենց բարեկամուհիներով ու բժիշկը ձերբակալուած են:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԱԿՆԱՐԿԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Ցառաջի նոյեմբեր 2 թուակիր համարի մէջ լոյս է տեսած «երբ դուռնէն դուրս կը դրուի» վերնագրով մի յօդուած, Ա. Արմենակ ստորագրութեամբ:

Ցերիւրանք է ծայրէ ի ծայր յօդուածի այն մասը, որ վերաբերում է ինձ եւ Պ. Զօպանեանի յարաբերութեանց: Ի՞նչ պէտք ունէր Պ. Զօպանեանը, որ այնքան լայն եւ բազմապիսի բարեկամութիւններ ունի, ինձ «ծնկաչոք աղաչելու» որ իր արձանը շինեմ:

Միանգամայն սուտ է նաեւ այն թէ ես իբր թէ ասել եմ՝ «գեհեն ուզեցի ներկայացնել եւ ընտրեցի Պ. Զօպանեանի դէմքը» եւ այլ այսպիսի վարկաբեկիչ խօսքեր:

Սիրում եմ հաւատալ, որ յօդուածը պարզապէս թիւրիմացութեամբ սպրդած մի սխալմունք է եւ ձեր յարգոյ խմբագրութիւնը կը մաքրէ այդ սխալը հրապարակաւ:

Երուանդ Քոչար

14 նոյեմբեր

ՅԱՌԱՋ.— Կը հրաւիրենք Ա. Արմենակը՝ հրապարակաւ եւ փաստերով ապացուցանել իր պատմութիւնը:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՀԱՅ ՆԱՀԱՏԱԿ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կը խնդրուի մեզմէ յիշեցնել թէ վաղը՝ կիրակի, ժամը 10ին, փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգիստ ֆրանսական բանակի հայ նահատակ զինուորներու յիշատակին:

Այս առթիւ փարիզի Հայ Լէգէոնականներու Միութիւնը կը հրաւիրէ Հայ կազմակերպութիւններն ու հասարակութիւնը, բերել իրենց յարգանքի բաժինը:

Հրաւիրուած են նաեւ ֆրանսական կազմակերպութիւններ եւս, ինչպէս նաեւ քաղաքական եւ զինուորական անձնաւորութիւններ:

ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (74)

Մ Ո Խ Ի Ր Ը

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VII

...երէկուան դէմ անկողին մտաւ ...ներ: Որ՞չեց յաջորդ օրը՝ ...ոպէսցի Մարգարիտ լսէ ...ըլլալը եւ տանջուի: Մար- ...գազտնի այցելութիւնը ...յեց եւ մտածելով հետե- ...տեսարանին՝ ուրախութենէն ...փար: Բայց այս երազը ...բար զգայական երեւցաւ, ...անկողնէն ելաւ եւ մեկ- ...

...առաւօտեան ժամուն Մարգա- ...անձամբ բացաւ դուռը: Ող- ...ուեցան, սկսան լալ, բայց ...թէ Մարգարիտ խօսիլ սկը- ...Անանիա, անդիմադրելի զըղ- ...մը զգաց նախապէս, յետոյ ...թիւն մը:

Ոչ, այլեւս չէր սիրեր Մարգարիտը, չէր փափաքեր Մարգարիտին: Ոտքի ելաւ եւ առանց բառ մը արտաբերելու՝ մեկնեցաւ:

Փողոցին անկիւնը հասնելէ ետք վերադարձաւ, դրան կոթնեցաւ եւ կանչեց. —Մարգարի՛տ:

Բայց դուռը փակ մնաց:

IX

«20 սեպտ.

«Երէկ գիշերուան ընթացքը յայտնեց վերջապէս նկարագիրդ եւ զգացումներդ: Աւելորդ պիտի համարէի ըսել որ ամէն բան անդառնալիօրէն վերջացած է մեր մէջ. եթէ լուծիւնս չնկատուէր նուաստացուցիչ սպասում մը: Մընաս բարով ուրեմն եւ միշտ:

«Ա.»

«Ց. Գ. Խնդրեմ վերադարձնես նամակներս, ես ալ քուկիններդ ետ կը ղրկեմ անմիջապէս:

*
**

«Նուօրօ 20 սեպտեմբեր

«Սիրելի կնքահայր.

«Կ'ուզէի անձամբ գալ, եւ յայտնել գրելիքս, բայց այս պահուս ֆոննիէն լուր կուտան որ մայրս ծանրապէս հիւանդ է եւ ես ստիպուած եմ անմիջապէս մեկնելու: Ահա՛ ըսելիքս.

«Ձեր աղջիկը կը յայտարարէ որ ետ կ'առնէ նշանտուքը, ձեր հաւանութեամբ տեղի ունեցած երկուքիս մէջ: Մարգարիտ պիտի բացատրէ Ձեզ, եթէ արդէն չէ յայտնած, այս որոշումին պատճառը: Մեր նկարագիրները շատ տարբեր են, կարելի չէր համաձայն ապրիլ: Բարեբախտաբար ժամանակին ըրինք այս տխուր գիւտը, որ եթէ այժմ ապերջանիկ կ'ընէ մեզ, կ'արգիլէ սակայն սխալ մը, որ կրնար մեր կեանքին դժբախտութեան պատճառ ըլլալ:

«Ձեր աղջիկը բարեբախտ պիտի ըլլայ անշուշտ, որուն արժանի է, եւ պիտի գտնէ իրեն արժանի անհատ մը: Ոչ մէկը ինձմէ աւելի կը մաղթէ իրեն ամէն երջանկութիւն: Ես... պիտի հետեւիմ ճակատագրիս...

«Ա՛հ, սիրելի կնքահայր, Ձեր աղջկան բացատրութիւններէն ետք նամակս վերստին կարդալով մի ամբաստանէք զիս իբր ապերախտ եւ հպարտ: Ո՛չ, ինչ ալ պատահի, միամ ազատ կամ ոչ դժբախտ մօր մը հանդէպ կատարելիք ծանր պարտականութիւններուս մէջ ամէն յարաբերութիւն վերջ գտած կը նկատեմ իմ եւ Ձեր ընտանիքին միջեւ: Բայց սրտիս մէջ պիտի պահեմ մինչեւ կեանքիս վերջին շունչը, Ձեզի հանդէպ տածած երախտագիտութիւնս եւ մեծարանքս:

«Կեանքիս այս ցաւալի ժամուն, մինչդեռ դէպքերը զիս կը մղեն յուսահատելու ամէն բանէ եւ մանաւանդ ես ինձմէ, ձեր դէմքը, կնքահա՛յր, ձեր պարկեշտ եւ բարի դէմքը, զիս կ'առաջնորդէ ինչպէս առաջնորդեց զայն ճանչցած օրէս ի վեր, ինծի հաւատացնել կուտայ տակաւին որ գոյութիւն ունի մարդկային բարութիւնը: Ձեզի հանդէպ ունեցած երախտագիտութեան պարտքս կ'օգնէ զիս, մինչդեռ կեանքի լոյսը կը պակսի շուրջս... Ուրիշ բան չեմ կրնար ըսել, բայց ապագան ցոյց պիտի տայ զգացումներս եւ կը յուսամ որ ինծի բարիք ըրած ըլլալու համար պիտի չզղջաք.

«Միշտ Ձեզ երախտապարտ

Անանիա Ատոնզու»

*
**

Կէսօրուան ժամը երեքին Անանիա ֆոննի կ'երթար հեծած ձեր, միականի ձիու մը վրայ, որ պէտք եղածին չափ արագ չէր քալեր: Բայց, եղո՛ւկ, ինչո՞ւ ծածկել, Անանիա չէր աճապարեր, թէեւ կառապանը, որուն միջոցաւ կրացիա իմացուցած էր Օլիի ծանրապէս հիւանդ ըլլալը, ըսած էր.

— Շուտով մեկնելու էք, թերեւս կինը մեռած գտնէք:

Բաւական ատեն մտածեց ձիով անցած ատեն Պ. Կարբոնիի աղախնին յանձնած նամակին վրայ,

— Զիս պիտի արհամարհէ, կը մտածէր, — Իրաւունք պիտի տայ աղջկան՝ երբ իրեն բացատրէ տարօրինակ պահանջներս: Այո՛ ոեւէ կին իրեն պէս պիտի վարուէր: Անիրաւ էր, բայց ոեւէ կնոջ հետ ես ալ նոյնպէս պիտի վարուէի:

Ցետոյ մտածեց նամակին վերջին տողերուն վրայ:

— Լաւ սպասորութիւն պիտի թողուն: Թերեւս գրելու էի որ յանցանքն իմս է, բայց տարբեր կերպով չէի կրնար շարժիլ, բայց ոչ, անոնք զիս պիտի չկարենային հասկնալ, ինչպէս պիտի չկարենան ներել ինծի: Ամէն բան վերջացած է:

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀԵԹՈՒՄ

մահացու յարձակումներու» մասին: Ուրիշ աւելի նշանակալից տեղեկութիւններ ցոյց կուտան թէ գիւղական սովետները հետզհետէ կը միանան կուլակներուն՝ պայքարելով տուրքերուն եւ հողերու գրաւման դէմ, որով եւ անխուսափելիօրէն կ'ընդհարին ցորեն հաւաքողներուն հետ:

Փօլ Պոնքուր պիտի հրաժարի ?

«Նիւ Եորք Հէրըլտ» կը գրէ թէ ընկերվարական երեսփոխան Փօլ Պոնքուր, որ Ֆրանսայի առաջին պատուիրակն է Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, պիտի հրաժարի մօտ օրէն: Ինչպէս կը յիշուի, Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան մէջ յաճախ հակառակ արտայայտութիւններ եղած են Փօլ Պոնքուրի մասնակցութեան դէմ:

Ամերիկեան թերթը կ'աւելցնէ, որ Պոնքուր պիտի հրաժարի ո՛չ թէ այդ կուսակցական պայքարին հետեւանքով, այլ անոր համար որ զինաթափութեան խնդրին մէջ ֆրանսական կառավարութիւնը իր դիրքը փոխած է:

Նոյն պատճառով հրաժարած էր նաեւ Անգլիոյ պատուիրակը լորտ Ռոպըրթ Սէսիլ:

Բամբասիկ դանակահար

Պէյրութի թերթերը կը գրեն (7 նոյեմբեր).— Կիրակի օր երկու Հայ երիտասարդներ՝ Նազար Միքայէլ Պալեան եւ Գասպար Ալեքսանեան վրանաքաղաքին մէջ թղթախաղ կը խաղային, իւրաքանչիւր խաղը 25 դահեկանի:

Խաղի ընթացքին Գասպար կը կորսնցնէ, բայց չուզեր վճարել: Նազար Միքայէլ բարկացած, դաշոյնը հանելով, ուժգնօրէն Գասպարի ձախ կողին կը մխէ զայն:

Գասպար հիւանդանոց փոխադրուեցաւ՝ ծանր վիճակի մէջ: Նազար ձերբակալուելով ոստիկանական բանտը նետուեցաւ:

⁂ «Լա Սիրի» կը գրէ թէ Լիբանանի ոստիկան-զինուորները յաջողած են ձերբակալել Յակոբ Յակոբեան անուն Հայ երիտասարդ մը, որ ամբաստանուած է իբրեւ ոճիրի մը մեղսակից:

⁂ Պէյրութի վրանաքաղաքի բնակիչներէն Սարգիս կարապետ Պասմաճեան անուն հինգ տարեկան մանուկ մը՝ հանրակառքի տակ մնալով երկու կտոր եղած է:

Հունգարիոյ գաղտնի սպառազինութիւնը

Հունգարիոյ Երեսփ. ժողովին մէջ ընկերվարական երեսփոխան Ֆարքաս հարցապնդում ուղղեց կառավարութեան՝ Հունգարիոյ զինուորական գաղտնի պատրաստութեանց եւ զանազան ընկերութեանց եւ կազմակերպութեանց սպառազինումին մասին:

Այս առթիւ լեհական «Փրակէր Փրէսէ» թերթը կը գրէ.

— Յեղափոխութենէն յետոյ կազմուած հին ջոկատները տակաւին երկրին մէջ են: Երիտասարդութիւնը կը կրթուի իբրեւ զինուոր: Երկրորդական վարժարաններու մէջ մարզական հատուած մը կայ: «Զարթնող Հունգարիան» ընկերակցութիւնը եւ ուրիշ կազմակերպութիւններ զէնք կը ստանան եւ գնդակով նշանառութեան փորձեր կ'ընեն ոստիկանական հակակշիռին տակ:

«Ասկէ զատ Հունգարիա ունի կանոնաւոր բանակ մը եւ գետային զօրաւոր ու զինուած մաքսատուն մը: Ուստի ատեն Հունգարիա կրնայ շարժման մէջ դնել 800,000 կրթուած, կարգապահ ու սպառազինուած զինուորներ: Վրէժի գաղափարով տոգորուած, ասոնք տեւական վտանգ մը կը կազմեն Հունգարիոյ դրացիներուն համար:»

Անատոլուի երկաթուղին եւ Սակարանը

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն.—

Սակարանին մէջ զրոյց կը շրջի թէ կարգ մը դրամատէր խմբակներ միանալով շահադիտութիւններ կը կատարեն եւ յաջողած են մեծ շահեր ապահովել: Կ'ըսուի թէ Թուրք կառավարութիւնը վճռաբար որոշած է գնել Անատոլուի երկաթուղին եւ թէ այս հարցին վերջնական լուծումը այլեւս օրերու խնդիր կը նկատուի:

Հակառակ այս զրոյցներուն, Անատոլուի երկաթուղիին պարտաթուղթերը հետզհետէ անկում կը կրեն Սակարանին մէջ: Ոչ-Թուրք ուժ սակարանի գործակալներ խմբակցութիւն կազմած են եւ սկսած բացէն Անատոլուի երկաթուղիի ընկերութեան պարտաթուղթերը ծախել: Ասոնց նպատակն է պարտաթուղթերուն արժէքը կոտրել եւ այսպէսով աժան գինով սակարանէն պարտաթուղթ հաւաքել եւ յետագային ծախել մեծ շահերով: Խնդրոյ առարկայ գործակալներէն ոմանք 300 հազար ոսկիի չափ հարստութիւն ունին:

Հինգշաբթի օր հազարի մօտ պարտաթուղթ ծախուեցաւ սակարանին մէջ, բայց շատ պակաս գ'նով: Եւ ասիկա՝ հակառակ այն զրոյցին թէ կառավարութիւնը վճռաբար որոշած է գնել Անատոլուի երկաթուղագիծը: Ներկայիս, պարտաթուղթերը մինչեւ 22 ոսկիի կը ծախուին:

Ռուս. գանձեր կը ծախուին Վիեննայի մէջ

Պերլինէն յետոյ Վիեննայի մէջ եւս ռուսական գեղարուեստական առարկաներ սկսան ծախուիլ աճուրդով, խորհրդային իշխանութեան հաշուոյն: Ծախուած առարկաները՝ արծաթեղէն, բրոնզէ արձաններ, կարասիներ եւ նկարներ՝ առնուած են Լէնինգրադի Գոստրոգ թանգարանէն և կը բաղկանան 185 կտորներէ: Աճուրդին ներկայ էին աւստրիացի եւ գերման արուեստասէրներ: Աճուրդը, որ սկսած էր ժամը 11ին, վերջացաւ ժամը 18ին եւ գոյացաւ 220,000 ֆրանք: Չծախուեցան 31 նկարներ, որոնք արժէք մը չէին ներկայացներ:

Ձեռնառումբ՝ Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ

Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ Երեսփոխանական ժողովին մէջ երկու ձեռնառումբեր գտնուեցան երեսփոխանի մը գզրոցին մէջէն: Ընդհանուր Ապահովութեան տնօրէնութիւնը հարցաքննութեան ձեռնարկեց:

Վեսուվն ալ կը բորբոքի

Ետնայէն յետոյ Վեսուվն ալ բորբոքեցաւ եւ քանի մը օրէ ի վեր սկսած է լաւա ժայթքել: Շրջակայ գիւղերու բնակիչները զգուշական միջոցներ ձեռք առած են, թէեւ առայժմ մեծ վտանգ մը չի սպառնար:

⁂ Ետնա դեռ չէ խաղաղած: Ընդհակառակն խառնարանին խորէն տարօրինակ սուլումներ եւ որոտումներ կը լսուին: Քարապպա քաղաքը բոլորովին կործանեցաւ:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի խումբերու եւ կոմիտէներու ներկայացուցիչները այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Café Chope Parisienneի վերնայարկը, 60 Rue des Ecoles.

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Սարսէլի Հրայր խումբին կողմէ
վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին:
Կը խօսի՝ Ընկ. Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Պոլէնի կոմիտէի կողմէ
վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին սովորական հաւաքատեղին
Կը խօսի՝ Ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
գեղարուեստական բաժին, եւ գ. արտասանութիւն, եւայլն
Մուտքը ազատ է

ՕՐ. ԱԶՆԻՒ ԿԻՒԼԽԱՍԵԱՆ
ԵՒ
ԸՆԿ. ՊԱՐՍԱՄ ՅԱԿՈԲԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ
Մարսէյլ, 11 նոյեմ. 1928

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Պատանեկան միութեան հրապարակային դասախօսական ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Գրադարանի սրահը: Կը դասախօսէ՝ ընկ. Վարդերես, Նիւթ՝ «Մեր դիրքը հանդէպ Թուրքերուն»: Կը հրաւիրուէին հայրենակիցները: Մուտքը ազատ է:

Սէն Թ'էթիէնի եռթակոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 7.30ին Փլաս տիւ Փէօփլը՝ ծանօթ հաւաքատեղին: Կը խօսի՝ ընկ. Թուրիկեան: Նիւթ՝ «Ի՞նչ պէտք է ընէք վաղուան համար»: Կը հրաւիրուին ընկերներն եւ համակիրները:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ վաղը առաւօտ ժամը 10.30—12 ֆր. լեզու (Պ. Դաւիթ Բէկ):

Վիէնի կէմբէկի Հ. Միութեան եռամեայ ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, 11 Rue de la Tuilerie. կը հրաւիրուին վիէնի եւ շրջակայքի հայրենակիցները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զարսանճագցիներու Հայրենկց. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին 31 Rue Bernard du Boisի հայկ. սրճարանին մէջ: Առ այս անխտիր կը հրաւիրուին բոլոր Զարսանճագցի հայրենակիցները, լուծելու համար օրակարգի կարեւոր հարցերը: Օրակարգ նոր ընտրութիւն:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Կ. Կ.— Հասցէ՝ A. Kendirian c/o M. Clanet, Chemin des Lissandres, Lormont, (Gironde).

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Արթին Դաւիթեանէ իր հասցէն իմացնել՝ M. Georgiadesի, 14 Rue Petrarque Paris (16e).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Քէրէմէթ գիւղէն Ադամ փիւսիւլեան, հօր անունը կարապետ, մօր անունը Արմենուհի, 21 տարեկան: երկու տարի առաջ Մուսուլ տեսնողներ եղած են, կը կարծուի Մուսուլի շրջակայ գիւղերուն մէջ ըլլալ: տեղեկութիւն տուողներուն դրամական նուէր տասը անգլ. ոսկի եւ մէկ տարուան «Յառաջ»: Գրել իր մօրեղբօր՝ Ադամեան Մկրտիչ, 72 Rue Etienne Dolet, Alfortville (Seine) France, կը խնդրուի Սուրիոյ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Կեսարիոյ Սաճըլ գիւղէն Գրիգոր Սէֆէրեան, մօր անունը Եղսա, եղբայրը Ռուբէն: 1910ին մեկնած է Ամերիկա եւ մինչեւ տարագրութիւն կը թղթակցէր: Իմացնել իր մօրեղբօր Ալեքսան Տօնիկեանի, Créoux-les-Bains, Basses Alpes, France. Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Nansen: L'Arménie et le Proche Orient 30 fr. Navarian logie des poètes Arméniens 20, Soleil d'Automne 4, Raffi: S vol. 25, J, Minassian: Une Sultane Française 5, Korganoff: La ticipation des Armén, à la Guerre de 1914—1918, 15 fr., F. Contes, Légendes et Épopée Populaire d'Arménie 30, L Nouveau diction. illustré, édition 1929, 35 fr., Kévorkian: de cité de l'Etemple 12.50, Noubarian: Diction. de poche France nienne 30, 40, 60, Թէոդիկ՝ Ամէնուն տարեցոյցը 1929ի 50, մեկնաբանուած Ա. հատ. գ. Գերպ. Թէրզիպաշեան 40, Օրագ ուղեւորութեան յ'եւրոպա, Սահակ Բ. կաթողիկոսի 20, Հնդկաստանի եւ ճավայի մէջ, Հ. Երուանդ 7.50, Ն. Պէշիկթ Սիդոնիա 12, կոմիտ. վրդ.ի գեղջուկ երգեր 6 տետր, հատը 1 Սրուանձտեանց գեղջ. երգեր 7 տետր, հատը 15:

Ամերիկայէն նոր եկած Հայերէն եւ արեւելեան երգերու ներ, ցանկը ձրի կը ղրկուի: Հայ պատմական պատկերներ եւ ւելի անձանց լուսանկարներ 50 սանդիմ, 10 ֆր.: փօսթի գնողին կը պատկանի: դիմել՝ Balentz 233 Fbg. St. Martin, Paris

IMPRIMERIE - MASSIS - 208bis, Rue Lafayette Pa
Le Gérant: E. SOUV

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 18 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928 — 18 NOVEMBRE 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 807 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐ ԱՐՏԱԳԱՂԹԻ ԴԷՄ

Անցեալ շաբթու, երկու խմբագրականներով ուշադրութիւն հրաւիրեցինք վրդովիչ երեւոյթի մը վրայ, — երեք հազար հայ-կականերու խմբական գաղթը Լիբանանէն դէպի Հարաւային Ամերիկա:

Այդ առթիւ, ինչպէս աւելի առաջ, դիտել տուինք թէ տե-ղական Մարմինները ու թերթերը անհրաժեշտ լրջութեամբ չեն մօտեցած տարագիր բազմութիւններու կեանքին, չեն պարզեր անոնց իրական վիճակը, և ժամավաճառ կ'ըլլան աժեմ-չաժեմ ծրագիրներով ու վէճերով:

Պէյրութի «Ազդակ»ի վերջին թիւերուն մէջ կը գտնենք ու-սումնասիրութիւն մը, «Տնտեսական տեսութիւն», ուր միջոց-ներ կ'առաջարկուին արտագաղթը կասեցնելու համար:

— «Հայկական գաղթը կասեցնելու կամ Հայերը սուրիական հողին վրայ տեղաւորելու ամենալուրջ աշխատանքը զանոնք հողին կապելն է,» (7 նոյ.):

Նորութիւն մը չկայ այս առաջարկին մէջ: «Յառաջ»ը, ինչ-պէս եւ ուրիշ թերթեր, բազմաթիւ թելադրութիւններ հրատա-րակած են այս ուղղութեամբ: Իսկ Ազգերու Դաշնակցութեան ծանօթ ծրագիրը այդ նպատակին կը ձգտի արդէն:

Բայց, մենք իբրեւ հաւաքականութիւն, ի՞նչ ըրած ենք՝ կապելու գաղթականները հողին կապուելու:

«Ազդակ»ի աշխատակիցը կը խոստովանի թէ բաւականա-չափ տրամադրելի հող չկայ, «այսքան բազմահազար հայու-թիւնը տեղաւորելու համար»: Յետոյ, «Ամըգի ընդարձակ դաշ-տին խոշոր մէկ տարածութիւնը ջուրի տակ է եւ ճահիճներու մէջ բնակող ու սնանող մժեղները ամբողջ դաշտին մէջ կը սա-տարեն մալարիայի տարածման»:

Ուրեմն, հարկ է չորցնել ճահիճները:

«Բացի այդ, Ամըգի ճահճային մասերուն մէջ տէօնիւմներով անտէր հողեր կան, որոնք նիւթական պզտիկ զոհողութիւններով կրնան մշակելի դառնալ:

«Ամըգի լիճին եւ Որոնդէս գետի Թումբերուն մաքրուելովը, գետը մինչեւ լճին մօտ փոքրիկ նաւերու համար նաւարկելի կ'ըլլայ եւ թէ 3—4 տարուան ժամանակամիջոցին 20—30,000 գաղ-թականներու գործ հայթայթող հողեր տրամադրելի կ'ըլլան»:

Շահեկան են այս տեղեկութիւնները, բայց ոչ բաւարար: Յօդուածագրէն, կամ ուրիշ ձեռնհաս անձերէ կը սպասուին աւելի թանձրացեալ առաջարկներ:

Ճահիճներու չորացումը գաղթականներու կարողութենէն վեր ձեռնարկ մըն է, եւ պետութիւնը ինք ծրագիրներ ունի արդէն: Իսկ ի՛նչքան «պզտիկ զոհողութիւններով» կրնան մշա-կելի դառնալ հազարաւոր տէօնիւմ «անտէր» հողերը, որոնց մասին կը խօսի յօդուածագիրը: Հարկ է աւելի որոշ գաղափար տալ, անշուշտ ոչ անպատճառ իբրեւ լրագրական նիւթ: Այն ատեն միայն կարելի կ'ըլլայ չափել զոհողութեան աստիճանը և ձեւակերպել աշխատանքը: Այս առթիւ կարելի է օգտուիլ նաեւ Ազգերու Դաշնակցութեան յանձնախումբին կատարած աշխատանքներէն:

Հարցը այն է, որ մենք մինչեւ հիմա հարեւանցի նայած ենք Սուրիոյ տարագիրներու տեղաւորման ձեռնարկին վրայ: Կարծես թէ մեզի հետ կապ չունեցող գործ մը ըլլար: Եպիսկո-պոսական շուրջանսեր կամ սուրբերու շապիկներ նուիրողներ ունինք ամէն կողմ, բայց մինչեւ հիմա չլսեցինք որ մէկը հինգ հարիւր ֆրանք յատկացնէր, ինքնաբերաբար, երկու այծ կամ արօր մը գնելու համար: Տեղաւորումը տեղի կ'ունենայ մեր կամքէն անկախ, ինչպէս արտագաղթը՝ մեր կամքին հակառակ: Ի՞նչ իմաստ ունի սրտառուչ կոչեր ուղղել, երբ տուն-տեղ կորսնցուցած գաղթականը առանձին կը գտնէ ինքզինքը, կամ յարաբերակալ՝ միայն օտարներու խնամակալութեան:

Ճիշդ է որ արտագաղթը, մեր երբեմն բազմութիւններուն պատմութեան մէջ, աշխարհէ աշխարհ, միայն տնտեսական պատճառնե-րէն բխիր: Կարելի է զայն համարել տեսակ մը հիւանդութիւն: Քաղաքական վիճակ մը, որ մասնաւոր հոգածութիւն կը պա-հանջէ:

Այս տեսակէտէն, իրապէս գէշ ծառայութիւն կը մատու-ցանեն անոնք որ ազդին անդին ինկած եւ պատահաբար բախ-տի մը տիրացած՝ աւետաբեր լուրեր կուտան իրենց ազգական-ներուն եւ հայրենակիցներուն:

Մեր ներկայ պայմաններուն մէջ, զրկուած հայրենիքէ եւ ազգային հողէ, վարակիչ եւ աւերիչ ախտ մըն է գաղթը: Այն-պէս որ, պէտք է չափազանց լուրջ ըլլալ, փոխանակ հէքեաթ-ներ պատմելու եւ համախմբումները ցրուելու:

Ո՛վ որ ուղղակի կամ անուղղակի պատճառ կ'ըլլայ տասր-եակ հոգի տեղէն խախտելու եւ մինչեւ Հարաւ. Ամերիկա նետելու, կը փութացնէ այս անճար ժողովուրդին կազմալու-ծումն ու այլասերումը:

Որքան գրուի եւ խօսուի այս մասին, աւելորդ չէ: Բայց գրութիւն ու խօսքը անարժէք են, եթէ անոր չպիտի միանայ գոր-ծը: Գաղթելու պատրաստուած տարագիրը կրնայ քակել բեռը, եթէ համոզուի որ խսկապէս դէպի անյուսն կ'երթայ, տեղէն քշուելով: Բայց պայման է որ սիրտը տաքնայ տեղին վրայ, հայրենական արդիւնքով, այլապէս անդարձ կը չուէ աշխարհէ աշխարհ:

Եւ հարկ է որ իրաւասու մարմին մը ստանձնէ այս գործը, Պէյրութ կամ Պէյրութի մէջ: Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ԸՆԿԵՐ ԱՂԱՄԱԼԻ ՕՂԼԻՆ ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ»

Խմբագրական «Հայրենիք»ի, 26 հոկտ.—

— «Թիֆլիսի հայաստան «Պրոլետար» թերթին Երեւանէն հեռագրով հաղորդած են մեծ դէպքի մը մասին.— Երեւան է ժամանած Անդրկովկասի Կենտկոմի նախագահ Աղամալի Օղլին եւ արտակարգ շուքով ընդունուած Երեւանի հայ գործավարներուն կողմէ,

Ծաղկաձորի մէջ Թրքուհի-ները տեսնելէ ետքը, «ընկ.» Աղամալի Օղլին Երեւանի մէջ ալ մասնաւորապէս հետաքրքրուեր է Թուրքերու վիճակով եւ յատկապէս այցելեր է Թուրք կիներու ակումբը:

Այսպիսով, ինչպէս կը տեսնէ ընթերցողը, Թուրք կոմունիստը Թիֆլիսէն Հայաստան գացեր է Հայաստանի թուրքերու վիճակին ծանօթանալու համար:

Սակայն լսա՞ծ էք ռեւէ ատեն, որ հայ բարձրաստիճան կոմունիստ մը Թիֆլիսէն կամ Երեւա, նէն երթայ Ատրպէյճան՝ այնտեղի բազմահազար Հայերու վիճակով հետաքրքրուելու համար:

Ինչպէս միշտ, Թուրք կոմունիստը նախ Թուրք է եւ ապա միայն կոմունիստ, իսկ հայ կոմունիստը կոմունիստ է միայն եւ, իր կոմունիզմը աւելի շեշտելու համար, ամէն տեղ ամէնէն նուազ Հայերով կը հետաքրքրուի ու ամէնէն շատ ուրիշ ազգերով:

Այս է հիմնական եւ դժբախտ տարբերութիւնը Թուրք եւ հայ կոմունիստներու միջեւ:

Սակայն «ընկ.» Աղամալի Օղլին Թուրք պիտի չըլլար, եթէ իր ազգային տեսակէտով Հայուն վիճակով ալ չհետաքրքրուէր Հայաստանի մէջ: Եւ այդ տեսակէտէն Աղամալի Օղլին իրեն համար այնքան մխիթարական բաներ տեսեր է, որ ուզեր է «ուրախութիւնից աղաղակել» և բացականչեր է միայն, թէ «Դաշնակների հիմորը ներկայ դէպքում նման է մահամերձ մարդու հիմարին»:

Հարկաւ, երբ «ընկ.» Աղամալի Օղլին «Դաշնակներ» կ'ըսէ՝ Հայերը կը հասկնայ: Եւ ճիշդ այդ է որ իրեն անհուն ուրախութիւն կը պատճառէ:

Աղամալի Օղլին չէ մոռցեր բոլշեւիկեան «շինարարութիւնն» ալ ջատագովելու Հայաստանի մէջ՝ կոմունիզմին իր տուրքը տուած ըլլալու համար, բայց, իբրեւ մոլեռանդ Թուրք, իր չար ուրախութիւնը չէ կրցեր զսպել ի տես աղքատութեան եւ քանդումի այն պատկերին, զոր կը ներկայացնէ այսօրուան Հայաստանը...

ՊԱՇԱՐՄԱՆ ՎԻՃԱԿ

Պուքրէշէն կը հեռագրեն.— Նախարարական խորհուրդը լսելէ յետոյ պատերազմական նախարար Չիքոսքին եւ դատական նախարար Եուլիանը, որոշեց մամուլի գրաքննութիւնը ջնջել ամբողջ երկրին մէջ:

Նոյնպէս ջնջուեցաւ պաշարման վիճակը, բացի սահմանագլխի շրջանէն՝ 10 քիլոմեդրնոց գօտիի մը վրայ: Բայց այդ գօտիին մէջ քաղաքային դատարանը պիտի գործէ:

*** Սոֆիայէն ալ կը հաղորդեն թէ ճումաայի պահակազօրքին հրամանատարը յայտարարութիւն մը հրատարակելով փէթրիչի շրջանին մէջ, խիստ միջոցներ կը հրամայէ պաշարման վիճակի ամբողջ տեւողութեան համար:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

800,000? Թուրք Ռուսիայէն

Վերջին թղթաբերով ստացուած Ազդարար կը գրէ.

— Գրած էինք թէ Ռուսիայէն 800,000 գաղթականներ փափաք յայտնած են Թուրքիա գալու եւ վերջնականապէս տեղաւորուելու: Նոր մանրամասնութեանց համաձայն, Գաղթականներու Ընդհանուր Տնօրէնութիւնն ալ իմացած է այս լուրը, միայն թէ դեռ պաշտօնական տեղեկութիւն չունի Ռուսիա գտնուող թրքական հիւպատոսներէն:

Բայց եւ այնպէս, ամէն հաւանականութեան առջեւ պատրաստ գտնուելու համար, Գաղթականական Տնօրէնութիւնը մտադիր է մասնաւոր պատուիրակ մը ղրկել Ռուսիա և քննութիւն կատարել տալ: Պատուիրակը պիտի հետաքրքրուի թէ գաղթականները իրապէս որոշա՞ծ են Թուրքիա գալ եւ թէ փոխադրութեան հնարաւորութիւն կա՞յ: Եթէ հնարաւորութիւն տեսնուի, այն ատեն փոխադրութեան մասին պիտի խորհուի:

Բայց եւ այնպէս, դեռ վերջնականապէս որոշուած չէ պատուիրակին առաքումը:

Բոլշեւիկները սպառած են վախնալ

Լոնտոնէն կը հեռագրեն 16 նոյեմբեր թուականով.— Վերջին օրերս դիւանագիտական աղբիւրներէ Լոնտոն հասած տեղեկութիւններ ցոյց կուտան թէ Ռուսիոյ մէջ խորհրդային իշխանութեան դիրքը երթալով կը խախտի: Ուշագրաւ է այն լուրը թէ Չեկայի գործակալները վերջերս օտար դիւանագէտներուն այցելելով, խոստացած են զանոնք իրենց պաշտպանութեան տակ առնել՝ երբ կառավարութեան անկումէն վերջ խռովութիւններ ծագին Մոսկուայի մէջ:

Գերման սպաներ, որոնք տարիներով մօտիկ յարաբերութեան մէջ եղած են կարմիր բանակին հետ եւ նոր վերադարձած են Ռուսիայէն, կը պատմեն թէ վերջին ծայր դժգոհութիւն կը տիրէ սպաներու եւ զինուորներու շարքերուն մէջ: Բարձրաստիճան սպաները հետզհետէ աւելի դժգոհ կը դառնան՝ անոր համար որ միջամտութիւնները կը շատնան բանակին մէջ: Միւս կողմէ գիւղացի զինուորները գայրացած են՝ որ գիւղերու մէջ իրենց հայրերն ու եղբայրները կեղեքումներու կ'ենթարկուին՝ համայնավար պաշտօնեաներուն եւ քաղաքներու բանուորներուն պարէն հայթայթելու համար:

*** «Շիքակօ Թրիպիւն» կը պատմէ թէ Ստալին աքսորավայրէն Մոսկուա վերադարձուցած է Տրոցկին եւ ներում առաջարկած անոր՝ պայմանաւ որ ուժ տայ ներկայ վարչաձեւին: Տրոցկի մերժած ըլլալով, անմիջապէս զինուորական հսկողութեան տակ ետ ղրկուած է կեդրոնական Սիպերիա:

Թուրք-սուրիական սահմանավէճը

Գրած էինք թէ Թուրքիոյ ֆրանսական դեսպան կոմս տը Շանպրէօն Էնկիւրի պիտի երթայ, Սուրիոյ սահմանային խնդիրներու շուրջ բանակցելու համար արտաքին գործավարին հետ: Ասկէ առաջ, երբ դեսպանը Էնկիւրի գնաց, համաձայնութիւն գոյացած էր կէտի մը շուրջ: Թէվֆիք Րիւշտի պէյ հաղորդած է թէ սահմանամերձ շրջաններու Թուրքերը խժդժութիւններու կ'ենթարկուին եւ միեւնոյն ատեն կ'արգիլուին իրենց առօրեայ աշխատանքները կատարելէ: Ֆրանսական դեսպանը հաւաստելով հանդերձ թէ սուրիական իշխանութիւնը ոեւէ ճնշում չէ բանեցուցած Թուրքերուն վրայ, հաւանեցաւ որ խառն մարմին մը երթայ եւ տեղւոյն վրայ քննէ եղած գանգատները:

Մարմինը պիտի բաղկանայ չորս անդամէ, երկուքը Թուրք, երկուքը ֆրանսացի կամ սուրիացի: Թուրքիոյ պատուիրակներն են Մարտինի կուսակալ Թէվֆիք Հատի պէյ ու սպայակոյտի դեր-գնդապետ Էշրէֆ պէյ: Յայտնի չէ թէ Ֆրանսացիները որոնք պատուիրակ պիտի կարգեն. բայց անոնցմէ մէկը քաղաքային եւ միւսը զինուորական անձ մը պիտի ըլլայ: Պատուիրակութիւնները պիտի ունենան նաեւ իրենց քարտուղարները: Նախագահութեան խնդիրը դեռ չէ ճշդուած. հաւանական է որ չէզոք անդամ մը հրաւիրուի, կամ գլխաւոր պատուիրակները փոխն ի փոխ նախագահեն:

Խառն մարմինը դեկտեմբեր 1ին գործի պիտի սկսի, իսկ եթէ ֆրանսական պատուիրակները ժամանակին կարգուին, աւելի առաջ ալ կրնայ քննութեան ձեռնարկել:

Լոյտ Ճորճ կը պաշտպանէ Գերմանիան

Լոյտ Ճորճ Օքսֆորտի համալսարանին մէջ խօսելով «Վերսայլի դաշնագրին գործադրութեան» մասին, ըսաւ թէ Գերմանիա կատարած է իր պարտաւորութիւնները, սակայն դաշնակիցները չեն գործադրած իրենց յանձնառութիւնները:

«Գերմանիա, ըսաւ, պահանջեց դաշնակիցներէն պարպել իր հողերը, բայց մենք պատասխանեցինք անոր. պարպելէ առաջ կը փափաքինք գիտնալ թէ հաշիւ պիտի տա՞ք մեզի:

«Թո՛ղ դաշնակիցները իրենց յանձնառութիւնները գործադրեն: Առանց ատոր աշխարհի խաղաղութիւնը անկարելի է: Գերմանիոյ զինաթափութիւնը ընդհանուր զինաթափութեան սկզբնաւորութիւնը պիտի ըլլար. հակառակ ատոր, սպառազինութիւնը կը շարունակուի աւելի քան երբեք: Որքան ատեն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

«ՈՒՂԵՑՈՅՑ ԲՐՈՊԱԿԱՆՏԻ»

Աստուած իր մարգարէներն ունէր, Քրիստոս իր առաքեալները, իսկ Հ. Բ. Ը. Միութեան տնօրէնը, անոնցմէ վար չմնալու համար, ունեցաւ իր պրոպագանդիստները: Ու թէեւ ո՛չ Աստուած, ո՛չ ալ Քրիստոս, գործունէութեան ո՛րեւէ հրահանգ չէին պարտադրած իրենց մարգարէ կամ առաքեալ գործիչներուն, բայց բարեգործականի տնօրէնը՝ աւելի շրջահայեաց, աւելի հեռատես եւ բանիմաց, իր կարապետներուն ձեռքը տուած է պրոպագանդի մէկ մէկ ուղեցոյց:

Յիսուս որ (վկայ Աւետարանները) ո՛չ առեւտուրի օրէնքը կը ճանչնար, ո՛չ ալ մարդկային սիրտը, գոհացեր էր իր մարդոց ըսելով,

— Գնացէք այսուհետեւ, աշակերտեցէ՛ք զհեթանոսս, եւայլն...

Եւ անոնք, բոպիկ ու անօթի, մեկներ էին:

Բայց ահա թէ ո՞ւր է օգուտը 20րդ դարուն մէջ աշխարհ գալուն:

Բարեգործականի տնօրէնը, որ Քրիստոսի վրայ՝ փաստաբան ըլլալու առաւելութիւնն ալ ունի, իր աշակերտներուն կը յանձնէ 13 յօդուածնոց (իւրաքանչիւրը առնուազն 13ական հատուածներով) տետրակ մը, լեցուն թուշակներ եւ կտրուկ հրաման մը.

— Գացէ՛ք եւ որսացէ՛ք...:

Ու դիպուածին գէշ խաղերուն կամ քմահաճ գործունէութեան մը յոռի կատակներուն առջեւ բաց դուռ չձգելու համար, գործիչին մեկնումէն մինչեւ ժամանումն ու վերադարձը, ուղեցոյցին մէջ կը համրէ ու կը սահմանէ անոր ամէն մէկ քայլը:

Գործիչը գիտէ թէ ճամբուն ո՞ր կողմէն պէտք է քալել, ի՞նչպէս եւ ի՞նչ արագութեամբ, ի՞նչ կերպով կը ճամբորդեն, ի՞նչ ձեւակերպութիւններ պէտք են եւայլն:

Ուղեցոյցը, թէեւ մանրամասնութիւններ չի տար, բայց գործիչին կը յանձնարարէ շատ օգտակար ծանօթութիւն մը, — այն որ երկրէ երկիր ճամբորդելու համար, անցագիր պէտք է. ու թէեւ ցոյց չիտար թէ գործիչը ի՞նչպէս պէտք է հագնի զգեստ ու կօշիկ, ինչպէ՞ս, ի՞նչ եւ ինչո՞վ պէտք է ուտէ եւ խմէ եւ կատարէ մնացեալը, բայց վստահ ենք թէ բարեգործականի տնօրէնը, որ մանրակրկիտ եւ խստապահանջ մարդու համբաւ է հանած, այս բոլորին մասին, անաչառ քննութեան մը ենթարկելէ յետոյ է որ կ'ընտրէ իր ստորադասները:

Կը յուսանք որ այս ուղեցոյցէն առաջնորդուած, գործիչները պիտի կարենան քիչ ատենուան մէջ Բարեգործական դարձնել ամբողջ ազգը եւ աղետաբեր «Հայ» անունը վերցնելով՝ տեղը դնել Հ. Բ. Ը. Ազգութիւն:

Իսկ եթէ ձախողին, յանցանքը անշուշտ իրենցը չէ, այլ այս ազգինը որ չի գիտեր գնահատել իր «միակ» միութեան բարիքները: Կը նշանակէ թէ արժանի է աշխարհի բոլոր չարիքներուն. կ'արժէ ուրեմն որ Բարեգործականը ձգէ զայն իր բախտին, սակայն անոր քսակը փոխադրելէ յետոյ իր դրամարկղին մէջ:

Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

ՌՈՒՄԱՆԻԱՆ (?) — ՌԱՅԽՍԹԱԿԸ 203ի դէմ 250 քուէով մերժեց ընկերվարական բանաձեւը, որով կը պահանջուէր վարկ չյատկացնել նոր զրահաւորի շինութեան համար:

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՏՕՆԵՐԷՆ ՑԵՏՈՅ

Հայ Մշակոյթի Օրը տօնուեցաւ։ Շատ մը հայ գաղութներ արդէն որդեգրեցին զայն, ու կարելի շուքը տուին այդ առթիւ իրենց սարքած հանդիսութիւններուն։

Նախափորձ մըն էր այս տարուանը, բայց ան ցոյց տուաւ թէ այս տօնը կոչուած է արմատ բռնելու, դառնալու հայ ժողովուրդի ամէնէն սիրական տօներէն մէկը։ Ինչ կասկած որ ան հետզհետէ պիտի որդեգրուի ամենուրեք, հոն ուր Հայ մը կը շնչէ։ Ան պիտի դառնայ, երթալով, ամէնուն տօնը։

«Յառաջ»ը թող շատ չպարծենայ որ իրմէ բխեցաւ այս տօնը։ Ճիշդ է, ինք եղաւ ազդանշանը տուողը, ու քիչ մը շատ շունչ սպառեց, սիրցնելու համար գաղափարը այս տօնին։ Բայց իր ձայնը պիտի խեղդուէր հայ ժողովուրդը բթացնող սա խաժամուժին մէջ՝ եթէ հոգիները պատրաստ չըլլային կայծը ընդունելու։ «Յառաջ» կայծը երկարեց, բոլորը սիրով իրենց սիրտը բացին, որովհետեւ ամէնուն ալ սրտին կը խօսէր հայկական մշակոյթին համար տօն մը գտնելու այս գաղափարը։

Լոյսի ծարաւ երիտասարդութի՛ւն մը կայ քիչ մը ամէն տեղ, որ կ'ուզէ պահ մը թօթափել իր օրուան հոգերը, սա պզտիկ ցաւերը եւ մտատանջութիւնները մոռնալ, ու հոգիով ապրիլ քիչ մը։ Հայ մշակոյթին յատկացուած օր մը հնարաւորութիւն պիտի տար իրեն պահ մը ամփոփուիլ, փնտռել իր հոգիին մէջ հինէն եկող աղուոր բաները, ու վաղուան համար ուխտի կանչել իր մտածումները։ Այո՛, այդ երիտասարդութիւնը կար, անօթի հոգիով տղաքը՝ որ ծուխէն ու փոշիէն սեւցած, թափառելէն ու տքնելէն քօսացած իրենց սրտերուն համար կ'աղերսէին ուրի՛շ սփոփանք մը, այն որ օտարները չկրնային պիտի տալ։ Անո՛նք եղան որ տօնը իրենցը ըրին, ու սրտէ սիրտ պտտցուցին կրակը։

Բայց ն եւ զանգուածը կար, ափունքէ ափունք, եւ յուսախաբութենէ յուսախաբութիւն նետուած այս ժողովուրդը, որ ինքն ալ սփոփանք կ'ուզէր։ Անոր սիրտն ալ մաշեցուցեր էր կեանքը, ու հոգին ամայի ձգեր օտար երկինքներու տակ, շքեղ պողոտաներու վրայ։ Անցորդները չէին հասկնար իր ցաւը, ու տարբերը չէին կրնար մոռցնել զայն իրեն։ Ա՛ն ալ կ'ուզէր սփոփանքի պէս բան մը՝ որպէսզի պահ մը աշխարհը մոռնար, ու անոր պզտիկ, գռեհիկ հոգերը, որպէսզի պահ մը իր ցեղը վերստեղծէր իր մէջը, ու կարենար վաղուան համար քիչ մը կորով տալ իրեն։ Պահի՛կ մը սա սեւ տարուան մէջ՝ ուր ամենօրեայ հնհնուքը մոռնար, ձեռք տար քովինին, եղբայրանար իր եղբօրը հետ։

*
**

Հայ Մշակոյթի Տօնը այդ սպասուած սփոփանքը եղաւ։ Ան բոլորինն էր՝ որովհետեւ կը խօսէր ամէնուն սրտին։ Բոլոր տօներէն վեր՝ ան կապն էր բոլորիս, կապը անցնող դարերուն, ու դարերուն որ դեռ պիտի գան։ Անոր շուրջը բոլորը կրնային զիրար հասկնալ, դուրսը թողած իրենց շապիկը։

Եթէ հայ ժողովուրդի միւս տօները կրնային վէճի հանել պզտիկ հոգիով մարդիկը, այս մէկը պատրուակ չունէր։ Պէտք էր ներքինին մտած ըլլար մէկու մը հոգիէն ներս՝ որպէսզի չար աչքով դիտէր լոյսին ընծայուած տօնը։ Ամայի սրտով մարդիկը միայն պիտի կրնային անկիւնը կծկտիլ ու հեգնել գինովցած տղոց ծափն ու ծիծաղը։

Ըսենք, այս ժողովուրդին ի պատիւ, թէ տօնը ոգեւորեց բոլորը։ Եթէ չգինովցուց ալ՝ գոնէ բան մը խլրտեցուց հոգիներու մէջ։

*
**

Սակայն ընդունինք որ հապճեպ էր մեր այս տարուան տօնն ալ, քիչ մը ամէն տեղ։

Վայրկենական բռնկում մըն էր միայն՝ որ ոտքի հանած էր բոլորը, մտաւորականութիւնն ալ հետը։ Չկար նախապատրաստական աշխատանքը՝ որ բովանդակութիւն պիտի տար տօնին։ Ցոյց մըն էր աւելի՝ որ պահ մը մեր հոգիները խլրտեց ու մարեցաւ շուտով։ Հրթիռ մը որ շունչ մը կը տեւէ ու կ'անհետանայ։ Ափսոս, հապճեպ աշխատանքը ցոյցէ մը աւելին չպիտի կարենար տալ։ Ու չտուաւ։

Մշակոյթի տօնը պէտք է գար աշխատանք մը պսակել, քաղէր պտուղը տարուան մը ճիգին։ Այդ օրը պէտք է քով քովի գայինք մեր կողերուն բերքը օրհնելու, եւ ոչ թէ ողբ հիւսելու համար մեր ամուլ արգանդին վրայ։

Տօները, ու զանոնք ոգեւորող ճառերն ու ծափերը երբեք իմաստ չունին, եթէ մեր սրտերը թափուր են, ու տօնախմբութեան կ'երթանք դատարկ ձեռքերով։ Վա՜յ մեզի, եթէ այս տօնն ալ մեր մէջը չպիտի բռնկցնէ անթեղուած կայծը, ու սերմ չպիտի թափէ մեր հոգիներէն ներս։

Որպէսզի վերջին պահուն չմնանք յաջորդ տարի ալ՝ պէտք է այժմէն գիտնանք մեր ընելիքը։

Վա՜յ մեզի եթէ յաջորդ տարի ալ մեզ պիտի արթնցնէ վերջին պահը միայն, ու հապշտապ տօնի կանչէ մեզ։

Պէտք է այժմէն տօնելու սկսինք մեր յաջորդ տարուան տօնը։

Մեր գրողներէն ամէն մէկը պէտք է իր խուցը քաշուի այժմէն, ու իր սիրտը լեցնէ ուխտով։ Որպէսզի՝ յաջորդ տարի տօնին երթայ մատաղցու երինջ մը ձեռքը, երթայ ճակատը բարձր ու սիրտը հպարտ,— ստեղծած ե՛րկ մը։

Ամէն գրող ու ամէն արուեստագէտ պէտք է ուխտ ընէ մինչեւ յաջորդ տարուան այս տօնը աւարտել երկ մը գոնէ։

*
**

Ու որպէսզի շօշափելի ըլլայ հունձքը, բոլոր անոնք որ յաջորդ տարի Մշակոյթի Օրը տօնելու հոգը պիտի առնեն իրենց ուսերուն՝ պէտք է իրե՛նք ալ չգան դատարկ ձեռքերով։

Ամէն մեկ գաղութ պէտք է ընծայ բերէ տօնին իր հոգածութեամբ լոյս տեսած երկ մը,— հեղինակի մը նոր մէկ գործը ըլլայ ատիկա, մոռցուած երկ մը, թէ ժողովածու մը, ինչ որ ներեն տեղական պայմանները։

Այրի կնոջ լուման անգամ հաճելի եղաւ Տիրոջը։

Այս ձեռնարկը արդիւնաւոր կը դառնայ այն ատեն միայն, եթէ այժմէ՛ն սկսի։ Բաւ է որ քանի մը սրտցաւ տղաք ըլլան ամէն տեղ, պատրաստ ճիգ մը ընելու, չվախնալու խութերէն։ Ամերիկա, Ֆրանսա, Եգիպտոս ու Պալքանները կրնան, օրինակի համար, յաջորդ տարի մէյ մէկ նախախայրիք բերել Հայ Մշակոյթի Տօնին։

«Նուէր Հայ Մշակոյթի Տօնին 1929 տարուան համար»։

Ի՛նչ աւելի արժանի ընծայ այս Տօնին՝ քան ամէն մէկ գաղութի կողմէ հայ գրականութեան մատուցուած մէյ մէկ երկ։

Սկսինք այժմէն սակայն՝ որպէսզի հարսնիքի գացած ատեն մեր լապտերին իւղը չպակսի։

ՍԻՐՈՒՆԻ

ՋՈՊԱ՛Ն ԼԵՐԱՆ ՀԵՔԵԱԹԸ

ՅԱՌԱՋ.— Յառաջիկայ դեկտ. 15ին, փարիզի մէջ լոյս կը տեսնէ Համաստեղի երկրորդ գիրքը՝ «Անծրեւը»: Այդ հատորէն հաճոյքով կը քաղենք հետեւեալ հատուածը.— ԽՄԲ.

Փնթի Մկօն գնաց գոմէշի կռնակի նստած փայտը բերաւ, նստեցաւ քարի մը վրայ, ու պատմեց հեքեաթը այն Ջոպան Լերան։

Ես կը յիշեմ այն հեքեաթը այնպէս, ինչպէս իմ պատանեկութիւնը ու ոտքերու հետքն աղուէսին։ Կը յիշեմ ժանրամասն, ինչպէս Փնթի Մկօի քթին քովի խալը։

Մկօն այսպէս սկսաւ իր հեքեաթը.

«Կ'ըլլի ու չըլլիր, վախտին, ինծի պէս չոպան մը կ'ըլլի։

«Էդ չոպանն իրեն տաւրներուն հետ լեռնէն վար չէր գար։

«Հա դա, ինչո՛ւ գար։

«Էն քարերուն քով էնպէս պաղթկան ջուր, էս տեղուանքն ըռե՛ս, չայիր ու չիման։

«Անտէր դեղն ի՛նչ կար։

— Հո՛, հո՛, պոռաց, յանկարծ։ Նախիրէն ցուլ մը ընդմիջեց, աւելի ճիշդ վերջակիտեց իր հեքեաթը։ Ցուլը փնչածակերը լա՛յն լա՛յն բացած, դունչը կովի մը կռնակին վրայ դրած, կը հոտուըտար ու օտարոտի բառաչներ կը հանէր։

«Էն սուրբ Օհանէն մինչեւ էս ճամբան դրախտ էր, դրա՛խտ։

«Ալ ի՛նչ ղուշ խանատ,

«Հազար մէկ թէվուր ա՛լ ի՛նչ ծաղիկներ։

«Ջոպանն էստեղ էր, ամառ թէ ձմեռ։

«Իր սէրն ու սէվտան տաւըրնուն տուած, էնոնց հետ կ'ապրէր ամառ թէ ձմեռ։

«Ղավալ որ բռնէր,

«Տաւրներուն հետ՝ լեռ սար սուս կեցած, մտիկ կ'ընէին։

«Ղավալ որ բռնէր, ոչխարներ, էծեր մօտիկ կուգային, կը ժողվուէին։

«Որը ժեռերէն, որը դէ՛ էնդի դէմի սարերէն։

«Ես ըսեմ հազար,

«Դուն ըսէ երկու, մօտ մօտ կուգային, ջուրի կ'երթային։

«Աշխարհն տեսած չէր էնոր պէս չոպան,

«Էնոր պէս բանգէտ չոպնի խելքի հետ՝

«Հի՛չ էր Պեզիրկեան։

«Աստուած տուած էր, Թամ Թեմամ դրախտ։

«Ֆալխաթ, էս չոպան, վրայէ վրայ,

«Երկու ծունկ զարկած, աղօթք ըրած չէր։

«Ժամուն խորանը թէ ի՛նչ թէվուր էր,

«Բանի սոն ունէր, տէրտէրն ինչ կ'ըսէր,

«Էս թէվուր բաներ էնոր ականջը շատ չէին թրջեր։

«Օր մըն ալ Աստուած, հերսոտ՝ ինքնիր հետ, էս զրուցն ըրաւ.

— Հա դա, էս ո՞ւր կայ.

«Եաղմա կայ, ի՛նչ կայ։

«Ես եմ տուեր էս չայիր ու չիման,

«Ես եմ տուեր էս լեռ սար ու կապան,

«Գուն գուն ծաղիկներ, էս ծառեր ճըղեր,

«Ես եմ տուեր էս ոչխարներ, էծեր։

«Էս բոլորի տեղ, անիրաւ չոպան երկու ծունկ չոքած, աղօթք ըրած չէ։

«Նէ՛ խունկ է ծըխեր.

«Նէ՛ ըլ, տաճրին մէջ, մոմեր է լուսեր։

«Աստուած բարկացաւ. չոպանն անիրաւ դարձի բերելու էս փորձը ըրաւ,

«Կէսօրի շողուն, զէվալը չոպան էծեր ոչխարներ ջուրի բերելու ղավալը բռնեց։

«Ջորս կողմէն էկան, մօտ մօտ ժողվըւած՝

«Ոչխարներ ծանտր ծանտր ըլմակով

«Էծերը շէյթան, շէյթան մօրուքով,

Եկան ժողվըւան, հաղա, ի՛նչ տեսնան.

«Գոմէշի մէջքի նման դուս պոռքող աղբիւրն է ցամքեր։

«Ցամքեր է կէօլը. կէօլին կրկռան գորտերը բոլոր շիւան են բռներ։

«Շիւանը ինկաւ տաւրներուն մէջ։

«Հազար ոչխարներ, հազար նաշխլտուն

«Սեւ սիպտակ էծեր աչքերնին տնկած,

«Լեզունին ձգած, եզա ու ջոռու ձէն կը հանէին։

«Ջոպանն էս հալին ինտո՞ր դիմանար։

«Ա՛խ, թէ ի՛նչ կ'ըլլէր,

«Տաւրներուն տեղ թող ի՛նք պապակէր.

«Լեզուն թող չորնար, կուրնային աչքեր որ հիչ չի տեսնէր

«Էս թէվուր շիւան։

«Էս բանին վրայ, չոպանն իր թեւեր Աստըծուն վերցուց

«Էսպէս աղօթեց»։

Նախիրին մէջ երկու այծեր իրարու հետ կը ծեծկուէին, յետոյ ջորի մը իր գլուխը բռնած կը հեռանար նախիրէն։ Նախրապան Մկօն ոտքի ցատկեց, ձայն ձգեց թէ չէ՝ երկու այծերը զատուեցան իրարմէ, ու ջորին դարձուց իր գլուխը ու ինքն ալ մեզի դառնալով շարունակեց.

«Թեւերը վերցուց

«Էսպէս աղօթեց։

«Եա՛, Աստուած, Աստուած

«Կապուտիկ Աստուած,

«Էս ի՛նչ շիւան է բերիր մեր գլխին.

«Մեղա՛յ քեզ, Աստուած։

«Ի՛նչ մեղք ունէի։ Թէ որ ես գիտեմ չարիք չեմ ըրեր։

«Միշտ դուռս եմ բացեր, ֆախիր ֆուխարին։

«Խոնջած ճամբորդին։

«Թէ մեղք ունէի, զարնէիր գըլխուս,

«Ջիս մրեղէիր, փոշի ընէիր.

«Էս հայւնկներն ի՛նչ մեղք ունէին,

«Կապուտիկ Աստուած,

«Մեղայ քեզ Աստուած, քեզ հազա՛ր մեղայ։

«Թող ջուրդ պաղթկայ նորէն հինին պէս.

«Նորէն հինին պէս թող կէօլը լենայ,

«Նորէն հինին պէս թող կուռկուշտ խմեն տաւրներն ամէն։

«Ես կը խոստանամ իմ ոչխարներուս

«Էն խասը, էստեղ քեզ մատաղ ընել։

«Աստուած վերերէն,

«Ջոպնի աղօթքը լսեց վաբերէն։

«Հեղ մըն ալ տեսնես ջրով լեցուեցան

«Գուռ, կէօլ ու առու։

«Հինին պէս նորէն ջուրը դուրս պոռքաց

«Ջուրը դուրս պոռքաց

«Գոմէշի մէջքով, շէն ու խատուտիկ

«Ջէնով ձէներով։

«Կուռ կուշտ խմեցին տաւրներն ամէն։

«Թրվռան էծեր քէյֆով իրարու կոտոշ բռնեցին,

«Ոչխարներն ըսես, պաղթկացին թեթեւ,

Վեր վեր նետելով ծանր դըմակնին։

«Ջոպանին քէյֆին ա՛լ քէյֆ չէր հասներ։

«Փա՛ռք քեզ, Աստուած, փա՛ռք։

«Ի՛նչ լաւ էր նորէն

«Ջուխտ աչօք տեսնել

«Էծեր, ոչխարներ շէն ու խատուտիկ։

«Էս քէյֆին վրայ ղաւալը շտկեց,

«Ղաւալի ձէնով էնպէս տաղ ըսեց,

«Որ լեռներ, սարեր ղաւալի ձէնին

«Հետ ձէն ձգեցին։

«Խեղճ չոպան, մէկէն,

«Ղաւալը ձգեց, երեսը կախեց,

«Երբ իր խոստացած մատաղը յիշեց։

«Հաղա, ի՛նչ ընէր,

«Աստծու մատաղ էր, ինտո՞ր չյիշէր,

«Աստուած է, նալիս ծծումբ կը տեղայ,

«Էծեր, ոչխարներ, չոպան ու ղաւալ կրակի կուտայ։

«Աստուած է. ուզէ, ջրհեղեղ կ'ընէ.

«Նալիս, էն սա՛թին, չախմախ կը զարնէ,

«Կայծակ կը հանէ,

«Էծեր, ոչխարներ, չոպան ու ղաւալ ափուչիք կ'ընէ։

«Աստուծո՛յ զուլում է։

«Ջոպանը տըխուր, ղաւալը բռնեց, տաւրներն ամէն

«Իր քովը կանչեց։

« Էծեր ոչխարներ եկան քով քովի, եկան զարմացան.

«Ղաւալի ձէնէն, էսպէս շուտ կանչէն բան չհասկցան։

«Մեր տէրն ի՞նչ կ'ուզէ, մտածեցին լուռ։

«Տահա արեւը գետինը չինկաւ,

«Տահա մեր շուքը շատ չի հեռացաւ,

«Ի՛նչ շուտ կը կանչէ, մեր տէրը գթոտ,

«Մեր տէրը բարի։

«Էս մեր խեղճ չոպան իր ոչխարներուն էն խասը զատեց,

«Կէօլին քով տարաւ,

«Դանակը սրեց,

«Եա՛, Աստուած, ըսեց,

«Ու խեղճ ոչխարը, թըփ գետին ձգեց։

«Հաղա, ի՛նչ ընէր, Աստըծու կամքն էր։

«Սիրտը կը հատնէր.

«Ի՞նչ կրնար ընէր,

«Աստըծու մատաղն ինտո՛ր չմորթէր։

«Ոչխարը լեզուն դուրս ձգած՝ մայեց,

«Պոռաց պոռպռաց,

«Ոտքերը փարտեց։

«Ոչխըրի ձէնէն, ձէն տուին՝ հազար ոչխըրներ, էծեր.

„Կ'ըսե՛ս, ձէն առին էս լեռներ, սարեր։

„Ջոպանը, մէկէն,

„Դանակը քաշեց

„Հըմը, հըմը պի՝ դանակը ոչխըրին

„Կոկորդին քըսէր,

„Աչքերը ոչխըրի աչքերուն դիպան։

„Ձեռքերը դողաց,

„Սիրտը մըմռաց,

„Դանակը մէկէն, գետինը ձգեց

„Ու ոտքի կանգնեց։

„Մեր խեղճ չոպանին էնպէ՛ս թըւեցաւ,

„Թէ շիտակ՝ մարդու կոկորդին չոքեր,

„Դանակ է քաշեր։

„Ջոպանը, նորէն, դողդղան թեւերն

„Աստըծու վերցուց ու էսպէս խօսեց.

—«Մեղա՛յ, տէր Աստուած, քեզ հազա՛ր մեղայ,

„Անձրեւիդ տեղը, թո՛ղ ծըծումբ տեղայ.

„Կայծակդ շիտակ, թող գըլխիս զարնէ,

„Թող ես չքանամ, բուռ փոշի ըլլամ։

„Մեղա՛յ քեզ, Աստուած, կապուտիկ Աստուած.

«Մեղա՛յ, որ տեսայ աչքերն ոչխըրին։

«Ես որ դանակը դրի կոկորդին,

«Ըսէ, չտեսա՞յ աչքերն ոչխըրին։

«Մեղա՛յ քեզ. Աստուած. կապուտիկ Աստուած։

«Աստուած հերսոտցաւ, յօնքերը կիտեց,

«Մօրուքը շըփեց,

«Փոթորկի ձէնով

«Ամպերու բերնով

«Էս խօսքերն ըսեց.

— Ա՛յ, յիմար չոպան

«Դէմս կայներ ես,

«Լեզո՞ւ կը փարտես։

«Դէ՛, գնա՛, չոպան,

«Մինչեւ յաւիտեան

«Տաւրներուդ հետ

«Կեցիր քար կապան,

«Էս հին օրերէն դեռ մինչեւ հիմա չոպանը էնտեղ տաւրներուն հետ կանգնած կը մնայ։»

Նախրապան Մկօն լռացուց հեքեաթը, իսկ մենք ապշած կը դիտէինք Ջոպան Լերան ապառաժները հեքեաթունակ, որոնք կենդանիներու զանազան ձեւեր կ'առնէին

Այն ապառաժները՝ ...
ներ են նստած կամ կա...
փոքրիկը՝ ուլ մըն է թեւ...
մօր կռնակին կպած, ...
խումբ մը ոչխարներ, ...
նին իրարու մօտ բերա...
կ'ըսես, սարսափի, փոթ...
մը հոտն առած են։ Իսկ
մէկը, անտարակոյս, երկն...
Աստծու դէմ, հսկայի մը
կանգնողը, չոպանն է։

Վերջալոյսի մօտ էր։ ...
Մկօն ոտքի կանգնեցաւ, ն...
րին կովերը իրենց բառաչ...
ձգած էին, հորթերու կար...
Վերջալոյսի պաստառին ...
ցուլ մը կովի մը կռնակին ...
ուած էր, լերան մը պէս ...
ու շնորհալի։

— Հո՛ պո՛ռռ է, հո՛, դա...
դա՛,

Նախրապանը ձէն ձգեց ...
խիրն իր մօտ հաւաքելու
մար։

ՀԱՄԱՍ...

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ-ԳԻՒՂԱՑԻԱԿ... ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳԼՈՒԽ Կ...

Պուքրէշ, 11 նոյ...

«Յառաջ»ի ընթերցողն...
տեն թէ՝ Լոնտոնի ռումէ...
պան Թիթիուլէսքու կրցած
լով «կեդրոնացման» գ...
կազմել՝ Ռումանիոյ խմա...
Խորհուրդը ստիպուեցաւ ...
ճին կազմութիւնը յանձն...
գային-գիւղացիական կուս...
թեան նախագահ Եուլիու ...
նիուի։

Ռումէն նոր կառավար...
նը՝ բաղկացած բացառապէս
գային-գիւղացիական կուս...
թեան անդամներէն՝ իշխանու...
գլուխ անցնելով, իր առաջին
ըրաւ ստորագրել տալ խորհ...
րանի լուծման հրովարտակը։

Նոր կառավարութիւնը ...
սիլվանիոյ յաղթանակն է ...
Ռումանիոյ վրայ ոչ միայն ...
համար, որ ազգային-գիւղ...
ական կառավարութիւնը ...
մը շարունակութիւնն է հ...
լուծին տակ ծնած ու ազատ...
ման համար երկարատեւ ...
մղած ռումէն ազգային կուս...
ցութեան, այլ նաեւ որովհետ...
նոր դահլիճին մէջ շեշտուած...
Թրանսիլվանիոյ ռումէնները ...
րանսիլվանիացի է նոյն ինքն ...
չապետը՝ Եուլիու Մանիու ...
սիլվանիացի են նոյնպէս ...
նախարար Վայտա Վոյվոտ...
տաքին եւ կրօնքներու նախ...
Սուրէլ Վլատ, եւայլն։

Ասկէ զատ ծերակոյտի ...
գահութեան պիտի կոչուի ...
սիլվանիացի յեղափոխական ...
րան Չիչօ Փոփ։ Նոր գահլիճ...
Պեսարապիան, Պուքովինան ...
Պանաթը եւս իրենց ներ...
ցուցիչները ունին։

Բոլոր կուսակցութիւնները ...
դէն իրենք զիրենք հ...
յայտարարեցին նոր ...
Այսպէս, կառավարի ընդդի...
թիւն պիտի ըլլան ոչ ...
ազատականները, այլ նաեւ ...
Ավէրէսքոյի ժողովրդական ...
սակցութիւնը, փրոֆ. Եորկա...
տոքթ. Լուփուի խմբակցութ...
ները, իսկ սոցիալ-դեմոկրատ...
առայժմ վերապահ դիրք ...
պիտի բռնեն։

Այնպէս որ յառաջիկայ ...
րութիւնները, որոնք տեղի ...
ունենան դեկտեմբերի ...
խոստանան շատ բուռն եւ ...
քրքրական ըլլալ։ Զեմ ուզեր ...
շակութիւններով զբաղիլ ...
կասկած չկայ թէ ազգ...
գիւղացիականները ջախջախ...
ծամասնութիւն պիտի ...
նկատի ունենալով այս ...
իրենց վայելած մեծ ժողո...
կանութիւնը երկրին ամէն ...
Այդ ժողովրդականութիւ...

Ռ. Գ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՏՈՒՆԵՐԸ

Շ. Նարդունիին

Սիրահարներն հրայրքոտ եւ գիտուններն խստակեաց,
Նոյն եռանդով կը սիրեն իրենց հասուն տարիքին,
Քաղցր ու հզօր կատուներն, որոնք փառքն են երդիքին,
Իրենց նըման ցրտադող եւ իրենց պէս նստակեաց:

Բարեկամներ ըլլալով հեշտանքի եւ գիտութեան,
Լռութիւնն ու խաւարին արհաւիրքը կը սիրեն:
Երբ զանոնք պիտ' ընտրէր, սեւ ձիերուն փոխարէն,
Եթէ գերել կարենար անոնց սիգանքը սակայն:

Ու, ծանրախոհ, անոնք միշտ վըսեմ կեցուածքը ունին
Ըսփինքսներուն, ընկըղմած մենութեան ծոցն անհունին,
Որոնք նիրհել կը թըւին խորն երազի մ'անվախճան:

Կողերն անոնց մոգական վառ կայծերով բեղուն են,
Եւ ոսկեղէն զմ̃անակներ, նուրբ աւազի մը նըման,
Անոնց բիբերն հոգեզգած տարտամօրէն կը զինեն:

Թրգմ. Եղ. Տարօնեան — Շարլ Պոտլէր

...քարի ենթարկուած չէ. Հե-
...ր դեռ թարմ է եւ ընդ-
...
...կառավարութիւնը դեռ
...իր ընտրական ծրագիրը:
...գահլիճը իր առաջին պաշ-
...ան յայտարարութեան մէջ
...թէ անփոփոխ պիտի պա-
...րքին արտաքին քաղաքակա-
...թիւնը, պիտի ամրապնդէ հին
...կամութիւնները, բնականոն
...աբերութիւններ պիտի հաս-
...դրացիներու հետ, եւ պիտի
...Ազգերու Դաշնակցութեան
...ներքին քաղաքականու-
...գալով՝ պիտի աւարտէ փո-
...թեան բանակցութիւնները,
...պիտի հանէ լէյին կայու-
...մը, պիտի իրականացնէ երկ-
...րաշինութիւնը, եւայլն:
...նպէս որ որեւէ կերպով հիմ
...ան գրոյցները թէ ազգա-
...գիւղացիականները իշխանու-
...գալուն պէս՝ պիտի չճանչ-
...Սահմանադրութիւնը, պիտի
...ան մանուկ թագաւորը ու
...ակալ մարմինը, եւ կարող
...նը պիտի բերեն գահին վրայ
...ճամբայ պիտի հարթեն դէ-
...անրապետութիւն:
...նձկութեամբ կը սպասուի
...ն իրենց ընտրական ծրա-

ՆՄՈՅՇՆԵՐ ՊԱՐՍԻԿ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԷՆ

Ֆարրոխի՝ Հիճրէթի հինգե-րորդ դարու առաջնակարգ բանաստեղծներէն է: Իր «Ղասիտէ»ներն ու «Ղազէլ»ները նոյնքան յարգի են, որքան Սաադիի գործերը: Արեւելքի բանաստեղծներուն յատուկ չափազանցութիւնները, խոր ու հարուստ ոճը, գոյներու խտութիւնը, մանաւանդ համեմատական ձեւերը շատ ուժեղ են եւ պատկերաւոր Ֆարրոխիի գրչի տակ: Օրինակ անոր ներկայացուցած աշխարհը դրախտ է, գինին՝ վարդաջուր (գօլպ), եարը՝ կուռք-գարուն, անձրեւը՝ ամպի արցունք, կակաչը՝ եարի այտ, եւայլն:

Գրելու այդ ձեւին այժմ շատերը չեն հաւնիր, շատ կրկնուած հինցած կը գտնեն: Հայերս մանաւանդ չենք սիրեր. մեր օրուան ճաշակի պահանջներուն դէմ կ'երթայ թերեւս: Կը զարմանայի մինչեւ հիմա այդ բանաստեղծէն հայերէնի թարգմանուած կտոր մը տեսած չըլլալուս: Անցեալները իրմէ երկու կտոր թարգմանած եւ զամբիւղ նետած ըլլալս կը յիշեմ, բայց այդ պատճառ չէր որ չհիանամ իր ոճին ու պատկերներուն վրայ: 36 տողնոց իր «Գարուն»ը թարգմանեցի այս անգամ սակայն միայն սկզբի 24 տողերը կ'ուղարկեմ «Յառաջ»ին, վերջին 12 տողը, որ արքային գովքը կը հիւսէ, նորէն զամբիւղին բաժին թող դառնայ:

Ֆարրոխի — ինչպէս կը գրէ իր կենսագիրը, շատ երիտասարդ հասակէն ուսումնասիրած է ժամանակի բոլոր գիտութիւններն ու երաժշտութիւնը: Վերջերը Սուլթան Մահմուտ Ղազնէվիի ամէնէն սիրուած բանաստեղծն էր, որու շնորհիւ խոշոր հարստութեան տէր դարձաւ: Մեռած է Հիճրէթի 429 թուականին:

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

— ԵՐԳ ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԷՆ

...ոխտ եզներ կուտամ ծախելու
...կ'ուզէ թող ծախուի,
...առնեմ զիմ կիկոյին,
...գրեմ փէդայի:

...այնտեղ որ քաջ փէդան
...տարու էլ չիկար,
...ային ին,ն է պակ ս
...գրուի փէդայի:

...Աստուած հոգիս չառնես
...ֆանք, տոշին փշանք,
...տեսնեմ զիմ Լաւոն:

...աքեց՝ Ա. ՎԱՆՈՅԵԱՆ

ԳԱՐՈՒՆ

Աշխարհն այսպէս ուրախ, գարուն այսպէս նոր
Գինին այսպէս պարզ, եարն այսպէս սիրուն.
Մէկն ինչպէս եդեմական դրախտ,
միւսը որպէս բարեկամի սէր,
Մէկը ինչպէս դառն վարդաջուր,
միւսը որպէս կուռք-գարուն:
Գետինն ամպի արցունքից, օդը վարդի զեփիւռից,
Ծառը շքեղ տերեւից, սարի գագաթը կակաչներ.
Մէկն ինչպէս կանանչ մետաքս,
միւսը որպէս սիրուն սաթ,
Մէկն ինչպէս աղուոր հարս, միւսը որպէս եարի այտեր:
Սուտակադէմ փասիանը, ճերմակայտեայ կռունկը,
Սեւաչեայ որմզդական եղնիկը, կռուարար վագրը.
Մէկը քնել է մետաքսի վրայ,
միւսը ապրէշիմի մէջ,
Մէկը ճողոպրած թաքստոցից,
միւսը փախած շրջափակից:
Զքնաղ երգը սոխակի, ընտիր դայլայլը կկուի,
Աւետիսը տարմահաւի, ողբի ճիչը տատրակին.
Մէկը վարդի կողքին, միւսը ուռենու մէջ,
Մէկը նոճի՛ ճիւղի տակ, միւսը չինարի կատարին:
Օդը ուրախ զեփիւռից, գետինը զւարթ հագուստից,
Աշխարհն ուրախ շքեղանքից, արքան զւարթ իր որսից.
Մէկը մուշկը բերանին, միւսը ակները թեւին,
Մէկը ցանկութիւն ձեռքին, միւսը բարեկամը քովին:
Ժամանակը հնազանդ է դարձել, եթերքը կանգնել է շիտակ,
Ռայան նստել է ուրախ, աշխարհը գոհ է արքայով.
Մէկը նրան խնդրարկու, միւսը նրան պատուընկալ,
Մէկը նրա* յոյսը, միւսը նրան փառք:

Թրգ. Վ. Ի. — ՖԱՐՐՕԽԻ

ԳՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Հայոց Գրերը; գրեց Հրաչեայ Աճառեան, Մխիթարեան տպարան, 1928: 495 էջ: Գին՝ 7 ֆրանք զուիցերական:

— Եղիա Աստուածատուրեան-Մուշեղեան եւ իր գրական արտադրութիւնները: *Գրեց՝ Տոքթ. Հ. Հ. Ոսկեան, Վիեննա, Մխիթարեան տպարան, 1927: Գին՝ 1 ֆրանք զուիցերական:*

ՆՈՊԷԼԻ ՄՐՑԱՆԱԿԸ

Շուէտի ակադեմիան 1927ի գրական մրցանակը յատկացուց ֆրանսայի համբաւաւոր փիլիսոփային՝ Պերկսոնի. իսկ 1928ինը՝ Նորվեկիացի տիկ. Սիկրիտ Ունտսէդի:

Պէրկսոնի գնահատումը Շուէտի ակադեմիային կողմէ, դարձեալ այժմէական կը դարձնէ ֆրանսայի մտաւորական փառքերէն մէկը եւ դասախօսը որ ամէնէն մեծ յաջողութիւնը ունեցաւ բանիմաց հասարակութեան մը առջեւ. 1914ին, երբ Պէրկսոնի մէկ դասախօսութիւնը յայտարարուէր Քոլէժ տը Ֆրանսի մէջ, հսկայ բազմութիւն մը կը խուժէր լսելու վարպետին խօսքը: Ամերիկեան մեծ թերթի մը հարցարանը զայն կը դասէր 11րդ. Այնշդայնէն եւ Իսրայէլ Ցանկվիլէն յետոյ, աշխարհի համբաւաւոր դէմքերուն մէջ:

Պէրկսոն որ արդէն 69 տարու է, հիւանդ է երկար ամիսներէ ի վեր:

Իսկ տիկին Սիկրիտ Ունտսէդ ամէնէն բեղուն վիպասանուհին է Նորվեկիոյ:

1907ին, իր առաջին վէպին *Մարթ Ուլիի* հրատարակումով արդէն արժանացաւ գրասէրներու ուշադրութեան եւ համակրութեան:

Իր ուրիշ մէկ վէպը *Քրիսթէն Լավրոստատէսը* համաշխարհային յաջողութիւն գտաւ. այս առթիւ գերման փիլիսոփայ մը կը գրէ.— Այրերուն համար, կինը տեսակ մը անծանօթ երկիր է. տիկին Ունտսէդի արժանիքը հոն է որ կիները չէ որ կը պատկերացնէ, այլ կինը, յաւիտենական կինը»:

Եթէ տիկին Ունտսէդի տաղանդը կարելի ըլլար դրամով գնահատել, պիտի ըսէինք թէ կ'արժէ 80,000 քուրոն տարեկան (մօտ կէս միլիոն), զոր կը շահի իր վէպերուն վաճառումով:

«ՄԻՆԷՌՎԱ»Ի ՄՐՑԱՆԱԿԸ

Կին գրողներու կողմէ հրատարակուած «Մինէռվա» պարբերաթերթին տարեկան մրցանակը պիտի յատկացուի 6.8000 տողնոց վէպի մը, որուն հեղինակը պէտք է կին ըլլայ: Վէպը պիտի հրատարակուի «Մինէռվա»ի մէջ:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ ՄԸ

L'Europe Nouvelle հանդէսը հիմնած է 10000 ֆր.նոց տարեկան մրցանակ մը, նպատակ ունենալով «քաջալերել արդի քաղաքական միտքը»: Մինչեւ հիմայ 57 հեղինակներ արձանագրուած են մրցումին:

Գնահատող մարմնին մէջ կան Ֆիլիփ Պէրթըլօ, Լէոն Պլում, Անտրէ Սէկֆրիտ, Անտրէ Թառտիէօ եւայլն:

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵՒՍ...

Ոը աւելի առեւտրական է քան թէ գրական: Հակառակ որ գրքերու սպառումը տասնապատկուած է բաղդատմամբ նախապատերազմեան շրջանին, հրատարակիչները նոր միջոցներ կը հնարեն, հրապուրելու համար ընթերցողները:

Կարգ մը գրողներ, յանձն առեր էին շաբաթն անգամ մը, իրենց գրքերը «ձօնել» գնորդներուն, գրատան մը մէջ որ բաց կը մնայ գիշերը:

Բայց այս անգամ, մեռած հեղինակի մը՝ Մարսէլ Բրուստի մէկ գործն է որ պիտի ձօնուի: Որո՞ւ կողմէ: Այս գիրքը կը բովանդակէ հեղինակին նամակները ուղղուած՝ երկու կիներու: Անոնցմէ մէկն է որ յանձն առած է ձօնել զանոնք... հեղինակին կողմէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ԳԻՐՔԵՐ

Constantinople avec Loti Հեղինակ՝ Gabriel de la Rochefoucauld (Ed. de France)

Թուրքը սիրել կը նշանակէ եթէ ոչ ատել Հայը, գոնէ հակակրանքով նայիլ անոր, եւ փոխադարձաբար: Այս թաքուն օրէնքին ճակատագրականութենէն չեն խուսափած բոլոր այն օտարները, որոնք վայելքի յիշատակներ քաղելով եւ վերադարձի կարօտով անցած են Թուրքիայէն: Փիէռ Լօթի առաջինը չէ անոնց մէջ, ոչ ալ վերջինը. բայց կրնանք ըսել՝ ամէնէն կծուն: Ասոր համար սակայն չուրանանք իր տաղանդը, որ դեռ կը հմայէ գրասէրները:

Տը լա Ռոշֆուքօ իր գրքին մէջ կը պատմէ օրերը որ Լօթիի հետ է անցուցեր Պոլսոյ մէջ, Վոսփորի «գեղածիծաղ» ափերուն վրայ. իր գրչին տակ, Լօթիի շուրջ հիւսուած կարգ մը առասպելներ կը հերքուին եւ անոր հոգիին խորհրդաւոր կողմերը կը լուսաւորուին:

— Molinoff, Indre-et-Loire, Հեղինակ՝ Maurice Bedel (N.R.F.)

Կոնքուռներու անցեալ տարուան պսակաւորին նոր վէպը, դարձեալ մեծ ընդունելութիւն գտաւ:

Մոլինոֆ ռուս ազնուական մըն է, գաղթական, աղքատ: Կեանքի պահանջները զինքը կը ստիպեն գաւառ երթալու եւ խոհարարութիւն ընելու հարուստի մը քով, որուն կնոջ կը սիրահարի. հեղինակը զուարթօրէն կը ներկայացնէ գաւառական այդ անկիւնը եւ Մոլինոֆի զգացումները կը քրքրէ քմայքով:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՄԷՋ

ԳՈՐՏՈՊԱ, *15 Նոյմ.*— Գորտոպայի Հ. Յ. Դ. կոմիտէն աննախընթաց ոգեւորութեամբ տօնեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան 38րդ. տարեդարձը՝ իր սեփական Ակումբին մէջ, Նոյմ. 7ին, կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 16ին:

Սրահը լեցուած էր ընկերներու եւ համակիրներու խուռն բազմութեամբ մը:

Հանդէսը բացուեցաւ «Բամ փորոտան»ով, զոր հանդիսականները յոտնկայս ունկնդրեցին:

Օրուան Նախագահը բացատրելով հանդէսին նշանակութիւնը երկարօրէն պարզեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործունէութիւնը: Յետոյ երգիչ խումբը երգեց «Մենք անկեղծ զինուոր ենք»ը:

Նախագահը բեմ հրաւիրեց ընկ. Հ. Ցաճատեանը, որ վերլուծեց Դաշնակցութեան 38 տարուան փառայեղ գործունէութիւնը՝ հերոսական, մարտական, զինուորական, գրական եւ այլ ասպարէզներու մէջ: Հայ ժողովուրդի ազատութեան համար Դաշնակցութեան զոհաբերութիւնները, մէկիկ մէկիկ յիշելով, յորդորեց ներկաները, որ իրենց զաւակները հայ մեծցնելու հոգ տանին ու գուրգուրան ապագայ հայութիւնը կերտող այդ մանուկներուն վրայ, ինչպէս Դաշնակցութիւնը հայութեան վրայ գուրգուրաց 38 տարի շարունակ:

Երգիչ խումբը երգեց «Հեռաւոր երկիր»ը, ի պատիւ այն հնչակեաններուն, որոնք իրենց ներկայութեամբը յարգանքի բաժինը կը բերէին քոյր կուսակցութեան մը 38ամեակին առթիւ տրուած հանդէսին:

Երգէն վերջ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկեր Մարտ. Խօրէնեանը: Ընկերը նախ շնորհակալութիւն յայտնեց Գորտոպայի ափ մը հայութեան, որ առանց կուսակցական յետին մտքի, ձեռքձեռքի տուած համերաշխութեամբ կը տօնէ հայութեան պատիւ բերող հերոս կուսակցութեան մը 38րդ տարեդարձը: Յարգանքի խօսքեր ըրաւ Քրիստափորի, Ռոստոմի եւ Զաւարեանի՝ Դաշնակցութեան երեք անզուգական հիմնադիրներու յիշատակին:

Կարճ դադարէ մը վերջ տեղւոյս քահանան եւս ողջունեց հանդէսը, և մաղթեց որ սիրով և միութեամբ գործակցին բոլոր կուսակցութիւնները՝ եւ ատոր առաջին օրինակն ըլլայ Գորտոպայի հայ գաղութը:

Յետոյ հանդէսը խնջոյքի փոխուեցաւ մինչեւ կէս գիշեր: Ընկեր Տաճատեան շնորհակալութիւն յայտնեց հանդէսը պատուող ներկաներուն եւ Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան: Ժողովուրդը ցրուեցաւ խիստ զուարթ տրամադրութեան տակ:

Թղթակից

ՄԵՐ ՏՕՆԸ

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Նոյ. *11*ին տօնուեցաւ «Դաշնակցութեան Օր»ը Սէօլէօզի Արեւելք Հայրենակցական սրահին մէջ:

Սրահը զարդարուած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան զինանշանով, նաեւ կարգ մը մտաւորականներու եւ յեղափոխականներու նկարներով: Երկու կողմերը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական դրօշակները:

Հանդէսը բացաւ ընկ. Ս. Բարխեանը, բացատրելով հանդէսին նշանակութիւնը: Կարգ մը արտասանութիւններէ յետոյ, երգիչ խումբը յոտնկայս երգեց «Մեր Հայրենիք»ը: Օրուան բանախօսը, ընկ. Արօեան վեր հանեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան 38 տարիներու աշխատանքը, հայ ժողովուրդի ազատագրութեան համար: Այս առթիւ յիշեց բազմաթիւ պատմական փաստեր:

Հանդէսը փակուեցաւ «Մենք անկեղծ զինուոր ենք» խմբերգով:

Ն. Թեպոեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (75)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ *ԿՐԱՑԻԱ ՏԷԼԷՏՏԱ*)

Բ. ՄԱՍ

VII

...նելով մօրը ծանրապէս հիւանդ ըլլալը, ուրախութիւն մը ...բայց ջանաց սարսափիլ ...մէ:

«Պզտիկ հրէշ մըն եմ, ...եց, բայց ուրախութիւնն ...խոր եւ անգութ էր որ ...կ հրէշ» բառերն անգամ ...երգական երեւցան: Վայրկ...մը եւ տաք սակայն իրապէս ...նք մը զգաց:

«Մայրս կը մեռնի, մտա... ես զինքը սպաննեցի, կը ...վախէն, խղճի խայթէն ...Այո՛, անցեալ օր տեսայ ...իը, յուսահատօրէն շարժիլը: ...ս դաշոյնի հարուածներու ...վիրաւորեցին: Որքան գար-

չելի է մարդկային սիրտը: Ահա կ'ուրախանամ ոճիրիս համար, կը հրճուիմ բանտարկեալի մը նման որ ազատութիւն կը գտնէ բանտապահը սպաննելով, մինչդեռ կ'ամբաստանեմ Մարգարիտը վատութեան համար՝ երբ անկեղծօրէն կ'ըսէ որ չի կրնար սիրել ինկած կին մը: Աւելի վատ եմ, հարիւր անգամ աւելի վատ: Բայց կրնա՞մ տարբեր կերպով զգալ: Սարսափելի հակասութիւններու ի՞նչ հօսանք, ի՞նչ վայրենի ուժ կը քաշէ եւ կը պրկէ մարդկային հոգին: Եւ ի՞նչու հասկնալով ու ատելով այդ ուժը չենք կրնար յաղթել անոր: Տիեզերք կառավարող Աստուածը Չարիքն է, հրէշային Աստուած մը որ մեր մէջ կ'ապրի ինչպէս շանթն արեւուն մէջ: Եւ ո՞վ գիտէ, թերեւս մինչդեռ ես կ'ուրախանամ տարաբախտ կնոջ հաւանական մահուան վրայ, այս դժոխային կարողութիւնը, որ մեզ կը ճնշէ ու կը հեգնէ, կ'առողջացնէ ապերջանիկը զիս պատժելու համար:

Այս մտածումը նորէն տխրեցուց զինք: Գարշեցաւ տխրութենէն, ինչպէս քիչ առաջ հրճուանքէն, բայց չկրցաւ յաղթել մէկուն եւ միւսին:

Մայրամուտ էր երբ վերելքն սկսաւ: Քաղցրութեան քօղ մը կը պատէր վարդագոյն հորիզոնները: Հիւղակներու վրայ ձգուած ոսկեզօծ գորգին վրայ տարածուող ստուերները քնացող անձերու գաղափարը կուտային եւ բոսոր լեռները կը չփոթուէին բոսոր երկնակամարին հետ ուր լուսինը ցոյց կուտար մարգարտէ եղունգը:

Անանիա սկսաւ նուազ չար զգալ ինքզինք, հոգին ալ կը բարձրանար խորհրդաւոր եւ անարատ երկիր մը:

—Ժամանակ մը բարի ըլլալ կը կարծէի, կը մտածէր.— Խաբկանք, միշտ խաբկանք: Մօրս վրայ մտածելով կը խանդավառուէի, ինչպէս Մարգարիտը յիշելով: Կը կարծէի սիրել եւ փրկել եւ այսպէս կեանքս օգտակար ընել: Ընդհակառակը սպաննեցի: Ի՞նչ պիտի ընեմ հիմա: Ի՞նչ պիտի ընեմ ազատութիւնս, «թշուառ հանգստութիւնս»: Երբեք երջանիկ պիտի չըլլամ, պիտի չհաւատամ ոչ ինծի, ոչ ալ ուրիշներուն: Հիմա կը հասկսամ թէ ի՛նչ է մարդը. ունայն բոց մը որ կ'անցնի կեանքին մէջ, կը մոխրացնէ բոլոր հպածները եւ կը մարի երբ ա՛լ քանդելիք չունի...

Որքան կը բարձրանար, արեւը մարը կը մտնէր. Հրաշալի մայրամուտ մըն էր: Ծառի մը տակէն անցած ատեն կեցուց ձին եւ դիտեց բնանկարը, որ կը թուէր խորհրդանշական պատկեր մը. մանիշակագոյն էին լեռները, նոյն գոյնով ամպ մը կը մթագնէր հորիզոնը, երկուքին միջեւ ոսկի երկինքը, խոշոր արեւն անճաճանչ: Նոյն պահուն Անանիա չգիտցաւ թէ ինչո՛ւ բարի ու տխուր էր: Անկեղծօրէն փափաքեցաւ մօրն ապաքինումը, անհուն կարեկցութիւն մը զգաց անոր հանդէպ եւ մանկութեան գեղեցիկ երազը, զոհողութեան կեանք մը ամբողջովին նուիրուած ապերջանիկ մօրը փրկութեան համար, մահամերձ արեւին նման մեծ ու մելամաղձոտ՝ շողաց հոգիին մէջ,

Բայց նշմարեց որ այդ երազը միայն իրեն համար էր,— որովհետեւ ուրիշ բան չէր մնար — եւ ուշացած վեհանձնութիւնը բաղդատեց ծիածանի մը, որ կը հակի ուրականէն աւերուած դաշտի մը վրայ. անօգուտ փայլ:

—Ի՞նչ պիտի ընեմ, կրկնեց դարձեալ յուսահատելով: — Ա՛լ սէր չունիմ, ա՛լ հաւատք չմնաց, կեանքիս վէպը վերջացաւ: Քսան երկու գարուններ հազիւ բոլորած՝ վերջակէտը կը դրուի ահա, երբ ուրիշները վէպերը կը սկսին:

*
* *

Գիշեր էր արդէն երբ տուն հասաւ: Օդը զով էր, բուրումնաւէտ, լուսինը բարձրացեր էր, արդէն փայլուն երկնակամարին վրայ, որոշապէս կը լսուէին այծերու զանգակներուն հնչիւնները, ձիերու անցքը, Անանիա յիշեց հեռաւոր մանկութիւնը, յիշեց Զուանէն:

Այրի կնոջ տան առջեւ հասնիլը դրացիներուն հետաքրքրութիւնն արթնցուց: Կ'երեւի թէ իրեն կը սպասէին: Խորհրդաւոր փսփսուք մը սկսաւ շուրջը՝ զգաց որ ծանր ցանց մը կը սեղմէր զինք եւ վար կը քաշէր, մութ անդունդէ մը վար:

— Մեռած ըլլալու է, մտածեց, ձիէն վար իջնելով:

Կրացիա դրան սեմին վրայ երեւցաւ մոմ մը ձեռքը, սովորականէն աւելի դիականացած: կարմրած աչքերը խորացեր էին տժգոյն շրջանակի մը մէջ:

(Շար.) *Թարգմ.՝* ՀԵԹՈՒՄ

որ սպառազինութեան ճամբուն մէջ շարունակենք. Ազգերու Դաշնակցութիւն, Լոքառնօ, Քէլլոկի դաշինք պարզ գաւեշտ ու զուարճալիք պիտի մնան։ Եւրոպայէն մինչեւ նախագահ Քուլիճ սպառազինութիւնը կը շարունակուի։ Սպասենք որ Լոքառնօն փորձի ենթարկուի՝ երբ Գերմանիա իրաւարարութիւն պահանջէ հոհենոսեան խնդրին համար։ Ատիկա ճշմարիտ փորձաքար մը պիտի կազմէ։»

Անգլիոյ նախկին վարչապետը յետոյ խօսելով Ֆրանսայի մասին, ըսաւ թէ այսօր Ֆրանսա չորս անգամ աւելի սպառազինուած է քան Գերմանիա 1914ին։

— Ու մենք նաւային դաշինք կնքած ենք Ֆրանսայի հետ։ Կ'ըսեն թէ այդ դաշինքը մեռած է հիմա, սակայն կը մնայ այն իրողութիւնը թէ ստորագրած ենք համաձայնագիր մը, որով բացէ ի բաց կ'ընդունինք չգործադրել դաշնագիր մը։ Կ'ըսեն նաեւ թէ այդ դաշինքը իրաւարարութիւն մըն էր։ Անունը կարեւոր չէ. իրողութիւնն այն է որ այդ համաձայնագիրը վտանգած էր մեր ապահովութիւնը եւ աշխարհի խաղաղութիւնը։

«Կառավարութիւնը կը հաւաստէ թէ Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ հետ մեր յարաբերութիւնները լաւ են, բայց ի՞նչ ըսել Միացեալ Նահանգներու հետ մեր յարաբերութեանց մասին։ Ասիկա կը մտատանջէ զիս։

Օտարականներու մուտքը Անգլիա

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ առջի օր աշխատաւորական Լէնսպէրի ներկայացուց բանաձեւ մը՝ պահանջելով որ օտարականներուն Անգլիա մուտքը սահմանող օրէնքը չերկարաձգուի։ Լէնսպէրի ամբաստանեց Ներքին Նախարարը թէ իբրեւ դիկտատոր կը վարուի անգլիահպատակ չեղողներու հանդէպ։

Իր պատասխանին մէջ, Ներքին Նախարար Սըր Ուիլեըմ Ճօյնսըն Հիքս յայտարարեց թէ գործազրկութեան պատճառաւ օտարական մը չի կրնար աշխատիլ Անգլիոյ մէջ, առանց արտօնագիր ստանալու աշխատանքի նախարարէն։ Գալով յեղափոխական օտարականներու մասին իշխանութեանց բռնած դիրքին, խնդիր է թէ անոնք ո՛ր դասակարգերուն կը պատկանին։ Ըստ Նախարարին, երկու տեսակ անբաղձալի օտարականներ կան. անոնք որ օտար երկրի մը դէմ յեղափոխական ձեռնարկներու կը լծուին, եւ անոնք որ կուգան՝ Անգլիոյ դէմ դաւադրելու համար։

— Առաջիններուն օձիքէն բռնելով իրենց երկիրը կը վերադարձնենք։ Գալով միւսներուն, շոգենաւէն դուրս չեն հանուիր անոնք, կամ կ'աշխատինք որ այդպէս ըլլայ։

Վերջացնելով, Նախարարը ըսաւ թէ 1923ին 3173 օտարականներու արգիլուեցաւ ցամաք ելլել։ Այդ թիւը հետզհետէ նուազելով, 1927ին իջաւ 2092ի։

Ի վերջոյ, մերժուեցաւ աշխատաւորականներու բանաձեւը։

Փօլ Պոնքուր հրաժարեցաւ

Երէկ գրած էինք թէ ընկերվարական երեսփոխան Փօլ Պոնքուր մտադրած է հրաժարիլ Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ ֆրանսական պատուիրակի իր պաշտօնէն։

Փօլ Պոնքուր արդէն իսկ ղրկած է իր հրաժարականը արտաքին Նախարար Պրիանի։ Իր նամակին մէջ, ընկերվարական երեսփոխանը կ'ըսէ թէ ինք այդ պաշտօնը ստանձնած էր՝ երբ իշխանութեան գլուխ կը գտնուէին ձախ տարրերը յետոյ ալ «ազգային միութեան» դահլիճը։ Հիմա որ դրամական կայունացումէն վերջ կուսակցութիւնները վերստին իրենց անջատութիւնը գտած են, նոր դահլիճ կազմուած է առանց ձախ տարրերու գործակցութեան, եւ թէ այս վերջինները դարձեալ ընդդիմադիրի դերին մէջ մտած են, իր այդպիսի պատասխանատու պաշտօնի մը մէջ մնալը պատշաճ չպիտի ըլլար թէ՛ իր կուսակցութեան եւ թէ ներկայ կառավարութեան համար։

Ինչո՞ւ փակուեցաւ Իզմիրի փրանս. դպրոցը

Երէկ գրած էինք թէ Թուրք կրթական գործավարին հրամանով փակուած է Իզմիրի ֆրանսական աղջկանց վարժարանը՝ Նոթր Տամ տը Սիոն։

Լրացուցիչ տեղեկութեանց համաձայն, դպրոցը փակուած է այն պատճառաւ, որ հակառակ կրթական գործավարութեան պաշտօնական ազդարարութեան՝ պահուած են այն երեք ուսուցչուհիները, որոնք ամբաստանուած էին թէ կրօնական քարոզութիւններ կ'ընեն։

Տէյլի Մէյլ»ի Պոլսոյ թղթակցին համաձայն, Իզմիրի ոստիկանութիւնը՝ կրթական գործավարին հրամանին վրայ՝ դպրոցէն բռնի դուրս հանած է 220 աշակերտուհիները։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ
կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի խումբերու եւ կոմիտէներու ներկայացուցիչները վաղը երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Café Chope Parisienneի վերնայարկը, 60 Rue des Ecoles.

Հ. Յ. Դ.

Ցեսինի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ վաղը Բշ. ժամը 2ին, նախորդ ժողովի վայրը։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵւՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

20 NOVEMBRE 1928

ՏԱՐԻ Թիւ 808 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱՐԴԷ՛Ն Կ'ԵՐԹԱՆ ԳՈՒՆԴԱԳՈՒՆԴ

Այլ եւս իրականութիւն է նոր արտագաղթը, դէպի Հարաւ. Ամերիկա։

Սուրիան կը պարպուի արագօրէն։ Գունդագունդ։

Կարդացէք օրուան լուրերը։ Արդէն ճամբայ ելած են հազար … համաձայն Պէյրութի վերջին թղթաբերին։ Այս տողերը … տան, անշուշտ ուրիշ նաւեր ալ խարիսխ վերցուցին, … որ մեր ձեռքը հասած թերթը տասը օրուան հնութիւն …։

…նաց որ, արդէն մասնաւոր գրասենեակ մը բացուած է … պիտի բացուի — գաղթը դիւրացնելու համար, ստանձ… փոխադրութեան ծախքը։

«Սուրիան կը պարպուի», կ'աղաղակէ Պէյրութի «Ազդակ»ը։ …արարութիւն մը որ շատ ուշ է մնացած, դժբախտաբար։

Այս դիտողութիւնը կ'ընենք ոչ թէ անպատճառ դիմացինը … հաչակելու համար, այլ այն գիտակցութեամբ թէ՝ …ը պատահելէ վերջն է որ կ'արթննանք, իբրեւ իսկական …եր։

Այսպէս եւ ներկայ պարագային։

Անշուշտ մէկէն ի մէկ չծնաւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի գաղ…ները դէպի Հարաւ. Ամերիկա փոխադրելու այս ծրա…։ Գործերաբար գաղթողներ կային, իրենք իրենց գլխուն։ … ինչ որ տեղի կ'ունենայ այսօր, մէկ օրէն միւսը սարքուած … մը չէ։ Առ նուազն ամիսներ տեւած ըլլալու են արձանա…թիւնները, բանակցութիւնները եւ պատրաստութիւնները։

Արդ, ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ ազգային ո՛ր եւ է շրջանակ լուր …ննար, եւ ֆրանսերէն թերթ մը, «Լ'Օրիան», գուժկան լու… կը հաղորդէ առաւ մը, խորապէս ցաւելով։ Եւ կը հաղորդէ … արդէն ուշ է, երբ երեք հազար հոգի բեռները կապած՝ շո…ւի կը սպասեն։

Այսօրուան տեղեկութիւններէն կը հասկցուի թէ Ազգերու …նակցութիւնն է որ կը հովանաւորէ նոր արտագաղթը։

Չենք զարմանար։ Ազգերու Դաշնակցութեան Աշխատանքի …սենեակը բան-գործ ըրած է ժամ առաջ հաշուեյարդարի …ցել հայ եւ ռուս գաղթականներու խնդիրը։ Ան պատ…ստ է աշխարհի ո՛ր եւ է անկիւնը փոխադրելու գաղթական…ը, որպէսզի ազատի անոնց տաղտուկէն։ Քանի տարիէ ի վեր …ձանագրութիւններ կը կատարուի նաեւ Պուլկարիոյ եւ Յու…ստանի մէջ, միեւնոյն մտահոգութեամբ

Աշխատանքի գրասենեակը չի բռնանար, անպատճառ այս … այն երկիրը երթալու համար։ Բայց երբ դիմացը կը տեսնէ …թականներ, որոնք առանց բարակը փնտռելու. կամ հրա…րուելով զանազան խոստումներէ, տրամադրութիւն կը …տնեն մինչեւ Հրոյ Երկիրը երթալու, օտարին հո՞գն է։

Ամէն անգամ որ այս իմաստով պրպտումներ կատարուած … Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցիչներուն կողմէ, …զան գաղութներու մէջ, մեր թելադրութիւնն եղած է պա…խանել, — Հայաստան կ'երթամ, կամ այստեղ կը մնամ։

Այս պատասխանը աւելի վստահութեամբ կարելի էր տալ …րիոյ մէջ, որ ամէնէն յարմար վայրն է, հայրենիքէն յետոյ։ …աւանդ որ, տեղաւորման աշխատանքներ կը կատարուին … տարիէ ի վեր, եւ դեռ նոր մէկ միլիոն ոսկի է յանձ…ւած, նոյն Ազգերու Դաշնակցութեան պատուիրակին ձեռքով։

…Հարց է հիմա, — մեր հայրենակիցները, որ իրենց ամէնէն …ռ օրերը անցուցին Սուրիոյ մէջ, իսկ այժմ ոտքի կանգ… են, ինչո՞ւ կը հրապուրուին Ուրուկուէյ - Փարակուէյի …գիրներով, եւ կը խուսափին տեղաւորման ձեռնարկէն։ Եթէ …թականները իրենք չեն կրնար հասկնալ նոր գաղթին հե…անքները, եւ տեղաւորման ձեռնարկին արժէքը, չկա՞ն …եր որ լուսաբանեն, սկսելով քաղաքական կուսակցութիւն… մինչեւ կաթողիկոսն ու գոյնզգոյն ազգային մարմինները։ …պատականի պարսիկ իշխանութիւնը Հայոց առաջնորդին …րկեր է որ քարոզ տայ, «փէհլէվի» գլխարկ դնելու համար։ …ուրիշ ամէն յորդոր անօգուտ էր, Սուրիոյ եւ Լիբանանի …թականները տեղին վրայ պահելու համար, եթէ այնքան …րող էին, գոնէ այս միջոցը փորձէին արհեստով ազգասէր…։ Մանաւանդ որ, տեղական իշխանութիւնն ալ համաձայն …րտագաղթին։ Միայն Լիբանանի կառավարութիւնը մէկ …ոն ֆրանք տրամադրեց տեղաւորման ձեռնարկին, եւ տա…ն պատրաստ է ուրիշ դիւրութիւններ ընծայելու։

Չկա՞ր մէկը, վերջապէս, որ բացատրէր թէ նօսրացնել Սու… եւ մանաւանդ Լիբանանի հայութիւնը, ջլատել տեղաւոր…ն ծրագիրը, կը նշանակէ իւղ քսել Թուրքիոյ հացին, քանի …կիւրի մինչեւ այսօր ալ աչք ունի Անտիոքի եւ Իսկէն…ունի վրայ եւ միշտ կը նեղէ Ֆրանսան։ (Ճիշդ այս միջո… ալ բանակցութիւններ տեղի կ'ունենան վիճելի հարցերու …ին)։

Այս այն ժողովո՞ւրդն է որ դեռ երէկ, հարեւան Տէօրթ Եոլի …նչեններ դիտելով կ'ոգեւորուէր, եւ երազներ կը հիւսէր, … հիմա տուն-տեղ ձգած, շունչը կ'առնէ աշխարհի միւս …րը, մինչեւ Ուրուկուէյ։

Եւ ինչո՞ւ մեղադրել Ազգերու Դաշնակցութիւնը, եթէ իր …ացը կը տեսնէ բազմութիւններ, որոնք տերեւներու պէս …րան աջ ու ձախ, եւ կը քշուին իր ուզած ուղղութեամբ։

Որո՞ւ հոգը հատեր է, երբ դուն ինքդ չես մտածեր քու մա…, չես կրնար զանազանել քու չարն ու բարին։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՀԻՆ ՓՈՐՁԱՆՔՆԵՐԸ ՉԷ՞Ն ԲԱՒԵՐ»

Այս խորագրով խմբագրական մը մէջ, Պոլսոյ Ազգարարը դիտել կուտայ (13 նոյեմ).

— «Փարիզէն մասնաւոր պատուիրակ մը գացած է Պուքրէշ, հոն ալ հօկ մը կազմելու համար։

Վեց-եօթը տարի առաջ, այս տեսակ առաքելութիւն մը ոչ միայն բնական պիտի թուէր, այլ եւ օգտակար։ Թշուառութիւն մեղմելու գործը մարդկային ամէնէն տարրական պարտքն է, մանաւանդ արենակիցներու միջեւ։ Աշխարհի մէկ ծայրը աղէտ կը պատահի, եւ միւս ծայրէն օգնութեան կը փութան, առանց սեւէ պայմանի կամ խտրութեան։ Ուրեմն, տարօրինակ չպիտի թուէր, եթէ ռումանահայ գաղութն ալ իր բաժինը բերէր մարդասիրական գործի մը։

Հիմա, սակայն, կատարուած առաքելութիւնը ոչ միայն անբնական է, այլ եւ աղետալի։ Որովհետեւ, այլեւս արեւի պէս պայծառ է թէ այն ինչ որ կը կատարուի օգնութեան դիմակին տակ, դէշ տեսակէն չարաշահութիւն մըն է, չըսելու համար ուրիշ բան։

Ահա յունահայ գաղութը, ուր ամէնէն առաջ վրան զարկին։ Այսքան տարի է որ կը գործեն, բանաւոր թէ գրաւոր քարոզութեամբ։ Ունին — կամ աւելի ճիշդ՝ ունէին — Կեդր. Վարչութիւն, բազմաթիւ մասնաճիւղեր, երկու օրկան, գործիչներու ամբողջ շքախումբ մը եւ վերջապէս ազդեցիկ հովանաւորներ, որոնք անպակաս չէին ընէր իրենց շուքը, պարբերական այցելութիւններով եւ խոստումներով։ Միեւնոյն ատեն կար ներգաղթի գործը, իբրեւ շահագործման պարարտ գետին։ Բայց թող ըսեն թէ այդ երկարատեւ շրջանին քանի՞ հազար բուրլի փոխադրեցին Երեւան, իբր արդարացում իրենց գոյութեան։

Իսկ մենք գիտենք որ ոչ միայն փող չեն ղրկած, այլ եւ ահագին գումարներ ստացած են, զանազան անուններու տակ.— ռոճիկ, վարկ, նպաստ եւլն.։ Ու ստացած են կանոնաւորաբար, իբրեւ վճարեալ գործակալներ։ Չարաշահութիւններն ալ տարբեր։ Յիշենք միայն Սելանիկի Հօկի քարտուղարը, որ իբրեւ գեղծանող բանտարկութեան դատապարտուեցաւ հելլէն դատարանին կողմէ, եւ իր կարգին ցնցող մերկացումներ ըրաւ իր ընկերներու մասին։

Նոյն մոլութիւնը Ֆրանսայի Հօկին մէջ։ Տարիներէ ի վեր կը կազմակերպեն ու կը հաւաքեն, բայց ոչ իսկ իրենց ելքն ու մուտքը կրնան հաւասարակշռել, այնքան շատ պորտաբոյծներ կան։

Դեռ չենք խօսիր այն չարիքներու մասին, որ այս ապականած մարմինը կուտայ գաղութներուն, տեղ մը արենակից արենակցի դէմ հանելով ու արիւն թափել տալով, ուրիշ տեղ օտարներու հետ ցոյցի մղելով հայ խեղճ աշխատաւորները, կամ յիմարօրէն կասկած հրաւիրելով ամբողջ գաղթականութեան վրայ։»

«ՆՈՐ ՏԱՌԵՐԸ ՍՈՐՎԵՑԷՔ»

Թուրք թերթերը հետեւեալ կոչը կը հրատարակեն.—

«Նոր տառերը մինչեւ ամսագլուխ սորվեցէ՛ք։ Հակառակ պարագային ոչ լրագիր, ոչ հանդէս եւ ոչ ալ գիրք կրնաք կարդալ։ Սինէմա չէք կրնար դիտել, կառավարական պաշտօնատունը բու մէջ խօսք չէք կրնար հասկնալ եւ փողոցներուն մէջ օտարականի նման կը թափառիք»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅԵՐԸ ԴԷՊԻ ՀԱՐ. ԱՄԵՐԻԿԱ

Պէյրութի «Լ'Օրիան» թերթը կը գրէ.— Մեր անցեալ շաբթուան թիւով գրեցինք որ 500 հայ գաղթականներ «Մարիէթ փաշա» շոգենաւով մեկնեցան դէպի Հարաւային Ամերիկա։ Մեզի կ'իմացնեն նաեւ որ ուրիշ 500 գաղթականներ եւս մեկնած են «Գանատա» եւ «Պայըրն» շոգենաւերով՝ միշտ դէպի Հարաւային Ամերիկա։ Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականներու Յանձնախումբը արդէն ինք ստանձնած է այս մեկնող հազար գաղթականներու փոխադրութեան ծախքը եւ ուրիշներ եւս փոխադրել պիտի տայ միեւնոյն պայմաններով։

Զրոյց կը շրջի թէ Յանձնախումբը Պէյրութի մէջ պիտի բանայ մասնաւոր գրասենեակ մը՝ գաղթականներու փոխադրութիւնը դիւրացնելու համար։

Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականներու Գրասենեակին տեղեկագիրներուն համաձայն, Մոնթէվիտէօ հաստատուած ռուս եւ հայ գաղթականներ երկրագործութեամբ կը պարապին եւ դիւրաւ կը շահին իրենց օրապահիկը։ Կառավարութիւնը անոնց տուած է ընդարձակ կոյս հողեր, որոնք շատ բարեբեր են։ Ազգերու Դաշնակցութեան ծախքով ճամբորդող Հայեր պարտին իրենց ճանապարհածախսը վճարել իրենց բնակած երկրին Գաղթականներու Գրասենեակին, անմիջապէս որ իրենց միջոցները ներեն։

Մէկ միլիոն փրանք Սուրիոյ Հայերուն

Պէյրութ հասած է Պ. Օկիւստ Պրինէ, Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը։ Ազգերու Դաշնակցութիւնը 200,000 զուիցերական ֆրանքի (մօտ մէկ միլիոն ֆրանս. ֆր.) վարկ մը տրամադրած է անոր, ի նպաստ հայ գաղթականներու՝ անոնց Սուրիա տեղաւորման գործին յատկացուելու համար, կը գրէ «Լ'Օրիան»։

ԷՇՐԷՖԻԷԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՂԸ

«Ազդակ» կ'իմանայ որ Էշրէֆիէի հայկական թաղի շինութեան գործը նոր տարիէն առաջ վերջնականապէս չպիտի լմնայ եւ անբաւարար պիտի ըլլայ երկու հարիւր ընտանիքներ բնակեցնելու։

Ո՞րչափ Հայ կայ Պոլսոյ մէջ

Թուրքիոյ վիճակագրութեան ընդհ. տնօրէնութիւնը «Վիճակագրական Տարին» անունով գիրք մը պատրաստած է, պելճիքացի մասնագէտ ժաքարի հսկողութեամբ և որ հետաքրքրական տեղեկութիւններ կը պարունակէ երկրի արտածման, ներածման, տնտեսական և ելմտական պայմաններու մասին։

Այդ վիճակագրութեան համաձայն, Պոլսոյ ընդհ. բնակչութեան թիւն է 690,735 հոգի, որուն 625,400ը թրքահպատակ եւ 65,335ը՝ օտարահպատակ։ Օտարահպատակները կը բաղկանան հետեւեալ երկիրներու հպատակներէն.— Յունաստան՝ 25,419, Իտալիա՝ 7190, Ռուսիա՝ 5647, Պուլկարիա՝ 3470, Սերպիա՝ 3046, Անգլիա՝ 2475, Ֆրանսա՝ 2245, Գերմանիա՝ 1387, Ալպանիա՝ 1355, զանազան երկիրներ՝ 5412, ասիական եւ ափրիկեան երկիրներ՝ 6840, հպատակութիւնը յայտնի չեղողներ՝ 463։

Պոլսոյ մէջ ընդամէնը 52,576 Հայ կայ։ Ասոնք լուսաւորչական արձանագրուածներն են։

Օրթոտոքսներուն թիւն է 99,077, կաթոլիկները՝ 22,568, քրիստոնեայ՝ 15,954, բողոքական՝ 4289, Հրեայ՝ 46,698։ Մէկ մասին ալ (1833) կրօնքը յայտնի չէ։ Այս բոլորին ընդհ. գումարն է 242,995։ Իսլամներուն թիւն ալ 447,740 է։

Պոլսոյ մէջ հայերէն խօսողներուն թիւը 44,529 է։ Յունարէն կը խօսին 89,748, Թուրքերէն՝ 447,449, եբրայեցերէն՝ 38,890, ֆրանսերէն՝ 5771 հոգի։

Թրքահպատակ Հայերուն թիւն է 43,505 հոգի, Յոյներունը՝ 61,602, Հրեաներունը՝ 35,893։

1927ի յունուար ամսուան ընթացքին 19,305,201 ոսկիի ներածում եղած է։ Ասոր փոխարէն՝ նոյն ամսուան մէջ արտածուած է 11,114,152 ոսկիի ապրանք։ Փետրուարի մէջ, ներածումը 2 միլիոն ոսկի աւելի եղած է։

Ստալինը տապալելու փորձ ?

«Տէյլի Թելէկրաֆ»ի Ռիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ.

Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ կէփէուի կարեւոր անդամներուն կողմէ սարքուած դաւադրութիւն մը երեւան հանուեցաւ եւ տասը հոգի ձերբակալուեցան։ Դաւադիրներուն նպատակն էր՝ կրէմլինի պահակազօրքին օժանդակութեամբ ձերբակալել Ստալինը եւ եռապետութիւն մը հաստատել՝ կուսակցութիւնը եւ երկիրը կառավարելու համար։

480 բոլշեւիկ թղթակիցներ սպաննուած

Ռիկայի ճամբով Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ ռուս գիւղացիներու կողմէ սպաննուած են «Իզվեստիա»յի եւ ուրիշ թերթերու 480 տեղական թղթակիցներ։ Այս թղթակիցներու գլխաւոր պաշտօնն էր լրտեսել գիւղացիները, տեղեկագրել համայնավար կարգապահութեան դէմ անոնց թերացումները, երեւան հանել այն թաքստոցները, ուր գիւղացիները կը պահեն իրենց ցորենը եւն.։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

A LA MANIÈRE DE...

Հիւսիս-արեւմուտք կանգնած եմ պատուհանին առաջ։ Հեռուն՝ Պարիզում՝ լոյսի խնջոյք կայ, երկնի սեւ կտաւին վրայ հազարաւոր գամեր փայլում են ու ինձ աչք են անում։

Մի գազանի աճաբեկիչ ձայն խուլօրէն լեցնում է մթնոլորտը ու շարունակում անդադար, ու տարածւում։

Պարիզն է որ մի վերջին հոգեվարքի ճիչի մէջ իր հոգին յանձնում է գիշերւայ, կէս-գիշերւայ հրեշտակին։

— Դէ՛, գնանք Պարիզ վերջին տռէնով։

×

Գառ դիւ Նօռ, Թաց սալայատակներ..., կանայք վեր են անում իրանց փէշերը։ Նրանք ծեր կանայք են, միդինէտները պէտք չունին դա անելու։

Անձրեւը փոշիացած վար է ընկնում։ Սրճարանների ապակիների ետեւ երանգապնակի բոլոր գոյներով ծեփուած դէմքեր՝ մի աղօտ ակնարկ դուրս են հրում... ժպտում, աչք անում, գլուխ շարժում...։ Աժան ժպիտ են ծախում։

Ասդին խորոված շագանակները *կօնկիւրանս* են անում Սաքֆօների բոյրերին։

Օտօները սահում են անշշուկ, դէպի աժան պանդոկներ։

— Nom de Dieu! կօշիկս ջուր է առել, անձրեւի ջուրը կշռում է գլխարկիս վերայ։

Մառախուղը թանձրացել է, աստղերը անհետացել են մի ժամից ի վեր, անձրեւի թեթեւ ու նիհար չուաններ մարդկանց տանում են աստ ու անդ, խամաճիկներ՝ մութի, ցեխի, աժան ժպիտի, ոստրէի, *պորտուկէզի*, *կրուասանի*, մեզի պէս անհամ *պօքի*, *շապօ մըլօնի*, կեղծ մարդասիրութեան, խաղաղութեան *կօնֆէրանսի*, Grande Chaumièreից դուրս սպրդած մօդէլներին մի ծանր ու ծեփծեփ մսի բոյրի մէջ։

Տուռ Էյֆէլն անդին տապալել է... եւ մի հարբած արարած մոմը դրել է այս տապալած աշտանակի վրայ։

Բուրժուան երկարել է Պարիզում շինուած պարսկական գորգերի վրայ, նրա աղջիկը դաշնակ ածել է... Շօպէն, Պէթօվէն։ ...մինչ հայրը մտածել է վաղւան *սպեկուլացիոն*ների վրայ։

— Աղջիկ, ականջիդ ապարանջանը ո՞ւր է, ախր մատանիդ ալ վիզդ չէ, ինչո՞ւ ես մոռացել։ Մէտրօները այլեւս չեն մարսում, շատ են կերել ու կշտացած փակում են իրանց աչքերը ու մրափում։ Նօտրը Տամից 12 պատգամներ սլանում են դուրս, վերը, դէպի անհունութիւնը..,

— Դէ՛, գնանք տուն։

Կ. ԶԱՐԵԱՆ
Վ. Ճ. Ը.՝ Բէռվտացի

ԸՆԴՀԱՐՈՒՄ ՍՈՒՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Այնթապէն ստացուած լուրերու համաձայն, Հալէպի հիւսիսը բախում մը տեղի ունեցած է թրքական զօրախումբերու եւ Սուրիայէն եկած աւազակներու միջեւ։ Բախումը երկար տեւած է։ Աւազակները ստիպուած են փախուստ տալ, մեռեալներ եւ վիրաւորներ ձգելէ յետոյ կռուի դաշտին վրայ։

ԹՈՒՄԱՆՈՖ, կցորդ փարիզի խորհրդային առեւտրական ներկայացուցիչին, Մոսկուայի կողմէ նշանակուեցաւ փարիզի առեւտր. ներկայացուցիչ։

ԽԵՆԴԵՐԸ
ԵՒ
ԻՐԵՆՑ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

— Տօքթէօ՛ր, ի՞նչ տարբերութիւն կայ խենդին եւ խելացիին միջեւ, կը հարցնէր խենդ կին մը մեզի, առտու մը, բժշկական սովորական այցելութեան ընթացքին։

— Չկայ տարբերութիւն, պատասխանեց բժշկապետը։

Խենդ կինը ծափ զարկաւ ուրախութենէն եւ իր ընկերուհիները ծիծաղեցան։

Բայց եւ այնպէս արգելափակուած են անոնք։ Եւ, թերեւս, խելացիէ մը աւելի ծարաւ կը զգան ազատութեան։ Օրուան բոլոր ժամերուն, անոնց առաջին հարցումն է.

— Ե՞րբ պիտի արձակէք մեզ։

Բժշկապետը, եւ ուրիշներ, որոնք տարբերութիւն մը չեն գտներ խենդին ու խելացիին միջեւ, ամուր փակած են դուռները խենդերու առջեւ։

Ֆրանսական յեղափոխութիւնը,— որուն մասին գրուած եւ արտասահման ղրկուած գիրքերը ոսկի փոշի կը կրեն,— զբաղեցաւ նաեւ խենդերուն ազատագրութեամբ։ Երբ Պիսէթրի յիմարանոցէն, խանդավառ աղաղակներ արձակելով, դուրս կը հանէին խենդ մը, յեղափոխական ազատարարներ ենթարկուեցան նոյն խենդին հակայեղափոխական յարձակման։

Ուրեմն, պէ՞տք է արգելափակել բոլոր խենդերը յիմարանոցներու մէջ։ Սակայն սպանիացի բանաստեղծ մը՝ Բալտէրոն, կ'ըսէ.

Յիմարանոցին մէջ բոլորն ալ
խենդ չեն
Բոլոր խենդերն ալ յիմարա-
նոցին մէջ չեն։

Իսկապէս, ո՞ւր կը սկսի խենդութիւնը, եւ ո՞ւր՝ խելացութիւնը։

Այս հարցումը լուծում չունի, եւ այդ պատճառաւ՝ անօրինա՛կ տառապանքներու ենթարկուած են մարդիկ, որոնց հոգեկան վիճակը ալեկոծութիւն մը ունեցած է։ Ատեն մը, դիւահարներ նկատուեցան անոնք, եւ կրօնքի ու հաւատքի վարդապետները, նոյնքան խենդ, դժոխային չարչարանքներու մէջ նետեցին խենդերը։ Սակայն, խնդրեմ ըսէք, աշխարհի վրայ ո՞վ կայ, որ խենդ չէ։

Յիսուս անհաւասարակշիռ մըն էր, (չեմ յիշեր միւս հիւանդութիւնները,) զոր չէին կրնար զսպել իր եղբայրները, ինչպէս կ'ըսէ, թեթե՛ւ մը, իր Աւետարանիչը։ Ու հիմա քաղաքակրթութիւն մը կայ, եւրոպականը, որ հիմնուած է քրիստոնէական վարդապետութեան այդ հիմնադրին խախտած ուղեղով (La folie de Jésus, փրոֆ. Binet-Sanglé, երեք հատոր։)

Կ'ուզէ՞ք, որ յիշեմ բոլոր մեծ մարդոց խենդութիւնները։ Բայց դուք ըսէք թէ ո՞վ խենդ չէր։ Մտնենք արուեստի պատմութեան մէջ, առնենք մօտիկ օրերէն։ Պօտլէր վեներական հիւանդութիւն ունէր, եւ թունամոլ էր ինչպէս Է. Փօ։ Լուսնոտ էր Կ. Ֆլօպէր։ Շնորհքով խենդ էր Թասսօ։ Միասեռական էին Մ. Անճէլօ, Օսքար Ուայլտ, Վէրլէն։ Գրեթէ բոլոր «ռոմանթիք»ները եւ «սէնպոլիստ»ները դրկուած էին հոգեկան առողջութենէ։ Աւելցուցէք նաեւ սա պարագան թէ զանազան մանրէածին հիւանդութիւններ կը խանգարեն հոգիին խաղաղութիւնը։ Թոքախտը, ընդհանրապէս, ռոմանթիք եւ բանաստեղծ կը շինէ երիտասարդները (Շոփէն, Սամէն, Դուրեան, Մեծարենց)։ Ֆրանկախտը հանճար կը շինէ երբեմն (Պօտլէր)։ Սեռային կեանքի վատասերումը արդիւնք է յաճախ ջղային անծանօթ խանգարման մը (*)։

(*) Մուկերուն վրայ կատարուած փորձերու ժամանակ, հոտառութեան ջիղին փճացումով մուկերը կ'ենթարկուէին նկարագրի փոփոխութեան, այլեւս չէին կրնար զանազանել էգն ու արուն, կը զուգաւորուէին անբնական։ Ահա թէ ինչո՛ւ միասեռական մարդիկ եւս կը նկատուին անբնական։

Եւ որքան «հիւանդներ» կան այս դասակարգէն։

Այս հաշիւով, աշխարհի վրայ մարդ չի մնար, որ քիչ թէ շատ խենդ չըլլայ։

Գրեթէ միշտ Լոմպրօզոյի կը վերագրուի այն տեսակէտը, որ կ'ընդունի խնամութիւն մը խենդութեան եւ հանճարին միջեւ։ Սակայն հին է այս տեսակէտը։ Արիստոտէլ հանճարը կը միացնէր խենդութեան, երկուքն ալ արդիւնք՝ ուղեղին արեան խռնումին։ Լոմպրօզօ, մշակելով հելլենական տեսակէտը, զգացուէ տարուելով՝ համակրանք կապեց խենդերուն և ոճրագործներուն։ Ըստ Լոմպրօզոյի, խենդերն ու ոճրագործները կը գտնուին նոյն վիճակին մէջ եւ պարզապէս հիւանդներ են։

Այս տեսակէտը չափազանցութեան տարին Կոնքուրները, որոնք կը պնդէին թէ արուեստը արդիւնք է լուսնոտութեան։ Երջանիկ ժպիտ մը ունէին բանաստեղծները, այդ օրերուն, իրենց վերագրելով «անբնական, անհաւասարակշիռ», նկարագիրներ։

«Արուեստը խենդութիւն է» կը պոռային, Պոլսոյ մէջ, մեր Մեհենականները։

Այս բացատրութիւնները պարզապէս նորոյթ էին կամ «փարատոքս»։

Առաջին անգամ ֆրանսական բժշկական դպրոցն էր, որ, իբրեւ ընդդիմադիր, յարձակեցաւ Արիստոտէլ-Լոմպրօզօ տեսակէտներուն վրայ։ Ու տեղի ունեցաւ կատաղի վիճաբանութիւն մը, որ տեւեց տարիներ։ Հիմա այդ առթիւ, թեր ու դէմ, հսկայ գրականութիւն մը կայ։ Պէտք է ըսել, որ վիճաբանութիւնը գրեթէ միշտ կը պայմանաւորուի ծայրայեղութեամբ։ Այնպէս որ, եղան գիտուններ, որ ժխտեցին հանճարին գոյութիւնը։ Եթէ Թասսօ խօսիլ սկսաւ՝ երբ վեց ամսու էր, նոյնքան կանխահասութեամբ օժտուած են բոլոր խափշիկներն ու Էսքիմացիները, առանց որ հանճար նուիրեն սպիտակ մարդկութեան։

Այս վիճաբանութեան մէջ, կարելի է դիտել տալ, որ ոմանք հարցին մօտեցան չափազանց գիտուն, ուրիշներ՝ չափազանց արուեստագէտ։ Բժիշկներ կան, որ խենդերուն ստեղծագործութիւնները կը քննեն համաձայն ախտաբանութեան օրէնքներուն։ Սակայն արդեօք մարդիկ ստեղծուած են ախտաբանութեան օրէնքներո՞ւն՝ պատշաճելու համար, թէ ախտաբանութեան օրէնքները՝ մարդոց։

Կը թուի թէ ֆրանս. բժշկական դպրոցը հիմա կը պատրաստէ իր տեսակէտը, չափաւորելով Լոմպրօզոյի գաղափարները։ Պատճառապաշտութիւնը (déterminisme) կը տիրէ արդի մտածողութեան մէջ։ Վաղը, ենթագիտակցական, ներհայեցողական տեսակէտներն ու երազի վարդապետութիւնը թերեւս տարբեր բացատրութիւն մը տան խենդութեան մասին։ Որովհետեւ, ինչպէս դիտել կը տրուի, խենդին վիճակը «արթուն երազի մը վիճակ»ն է։ Խենդը ազատագրուած է կամքէն, գիտակցութեան եւ ընկերային պայմաններու բռնակալութենէն։ Ան կը պարպէ միայն իր զգացական աշխարհը։ Ուրեմն, խենդը աւելի արուեստագէտ է, աւելի մարդկային, քան խելացին, որ կեղծ է եւ չոր։ Գալով այն ամբաստանութեան թէ խենդը պակաս մըն է, կարելի է իբրեւ պատասխան ներկայացնել հարցում մը. ո՞վ լման է նոյնիսկ կազմախօսական տեսակէտով։ Երկու եղբայրներ չեն կրնար ունենալ միեւնոյն կազմախօսութիւնը, ինչպէս հոգեբանախօսական նոյն վիճակը։ Հետեւաբար, առողջութիւնը, ըլլայ հոգեբանական, ըլլայ կազմախօսական, յարաբերական է։ Մեզ կը հետաքրքրէ միայն արդիւնքը։ Զիս չի կրնար զբաղեցնել այն պարագան թէ գործի մը հեղինակը անբարոյակա՞ն է, հիւա՞նդ է, խե՞նդ է, կը բաւէ որ գործը զարմացնէ զիս։ Ռիպօ կը հարցնէ թէ ադամանդը նուա՞զ արժէք ունի հիմա, երբ գիտենք թէ ածխային արտադրութիւն մըն է։

*
**

Դժուար է, այստեղ, ուսումնասիրութիւն մը գրել խենդերուն եւ իրենց արուեստին մասին, որովհետեւ օրաթերթի նիւթ չէ այս։ Ընդհանուր գաղափար մը տալու համար, հարեւանցի ակնարկ մըն է այս, առանց բժշկագիտական արկօն գործածելու։ Իմ նպատակս էր այս յօդուածով, առանց խենդերը պաշտպանելու, ազատել զանոնք ամբաստանութենէ մը։ Եւ ըսել թէ անոնք դժբախտներ են, թերեւս երջանիկներ, որոնք արդի բժշկութեան պաշտպանութեան տակ գտած են քիչ մը աւելի հանդստութիւն, և կը տանջուին ու կը զբօսնուն, կուլան ու կ'երգեն, կ'երազեն ու կը ստեղծագործեն։

Յաջորդով պիտի տամ նմուշներ անոնց ստեղծագործութիւններէն։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ

ՔԻՇՆԷՎԻ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐՈՒՆ ԴԱՏԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

ՊՈՒՔՐԷՇ, 13 Նոյ.— Այսօր, Պուքրէշի վերաքննիչ ատեանը շարունակեց քննել Քիշնէվի հայ թեմական կալուածներու գրաւման դատը, նախագահութեամբ Պ. Հաճօփօլի։ Այս դատը մեր թեմին համար ունի կենսական, գրեթէ ճակատագրական նշանակութիւն։ Թեմին ապագան կախում ունի գրեթէ այդ դատէն՝ որովհետեւ եթէ ետ ստացուին աւելի քան երեք հարիւր միլիոն լէյ արժող այդ կալուածները, կարելի պիտի ըլլայ մեր գաղութին մշակութային կեանքին զարկ տալ հիմնապէս։ Ատոր համար է որ կ'ուզեմ անոր փուլերուն տեղեակ պահել «Յառաջ»ի ընթերցողները։

Այսօրուան դատին ամբողջ տեւողութեան խօսեցաւ առաջնորդ Ցուսիկ արք.ի փոխանորդ Պ. Ցիմիթրի Միչէսքու կուռ եւ փաստացի ճառ մը, որ նախորդին շարունակութիւնն էր եւ որ աւելի քան երեք ժամ տեւեց։

Պ. Միչէսքուի ճառին գլխաւոր նպատակն էր ապացուցանել թէ այս գրաւումը վերջնական չի կրնար սեպուիլ, եւ թէ պէտք է ի նորոյ քննել հարցը։ Կուտամ Պ. Միչէսքուի գլխաւոր փաստերը՝ խորհելով որ արտասահմանն ալ կը հետաքրքրեն անոնք։

Ա.— Քիշնէվի «Հայկական թաղ» կոչուած այդ կալուածները գրաւուած են Քիշնէվի մէջ կազմուած յատուկ ատեանի մը որոշումով։ Այս ատեանը, հողային օրէնքի հիման վրայ, իրաւասութիւն ունէր յարքունիս գրաւելու ռուս պետութեան կամ արտասահման գտնուող վանքերու պատկանող բոլոր կալուածները։ Թեմական իշխանութեան կողմէ Պուքրէշի Նախագահ ատեանին առջեւ տեղի ունեցած բողոքը մերժուած էր՝ նոյն ատեանին որոշումը «վճռուած նիւթ» (chose jugée) նկատուած ըլլալով։ Պ. Միչէսքու ապացուցուց ջախջախիչ փաստերով թէ վճռուած նիւթ չի կրնար սեպուիլ այդ ատեանին վճիռը։

Բ.— Հողային օրէնքը կ'ըսէ թէ յարքունիս կը գրաւուին օտար վանքերու «պատկանող» կալուածները։ Արդ, գրաւող ատեանը միայն գրաւման վճիռը տալով բաւականացած է, առանց քննելու թէ իսկապէս արտասահման գտնուող վանքի մը սեփականութի՞ւնն են այդ կալուածները։ Այս պարագային յարքունիս գրաւումը չի կրնար սեպուիլ եղածը, այլ պարզապէս բռնագրաւում։

Գ.— Դաւանութեանց նախարարութիւնը որ ուրիշ շատ մը մարմիններէ աւելի տեղեակ է դաւանութեանց գործերուն, հիմնուելով այդ փաստին վրայ, տեղի ունեցածը բռնագրաւում կը հռչակէ եւ ոչ թէ յարքունիս գրաւում՝ ասկէ առաջ դատարանին ուղղած իր մէկ պաշտօնագրին մէջ։

Դ.— Ռումէն Սահմանադրութիւնը կ'ըսէ թէ գրաւում մը այն ատեն միայն կրնայ օրինական ըլլալ՝ եթէ անոր փոխարէն հատուցում ըլլայ։ Արդ ենթադրելով նոյն իսկ թէ Էջմիածինն է այդ կալուածներուն սեփականատէրը եւ թէ գրաւիչ ատեանը իրաւունք ունէր գրաւման որոշում տալու՝ իր որոշումը չեղեալ է ինքնին ոեւէ հատուցում եղած չըլլալով։

Ե.— Դատարանին թղթածրարներուն մէջ փաստաթուղթ մը կայ, որով կը հաստատուի թէ 1916ին՝ վարձակալ Կրօման Քիշնէվի հայ թեմական իշխանութեան վճարած է իր վարձքը։ Արդ ի՞նչպէս կրնայ հիմա այդ կալուածներուն իբր տէր հայ թեմը չճանչնալ եւ պնդել թէ Էջմիածնի կը պատկանին այդ կալուածները, որովհետեւ Էջմիածնի հետ էր կնքեր իր պայմանագրութիւնները։

Զ.— Մեր այսօրուան հակառակորդ Կրօմանը 1924ին ինք էր որ իր մէկ գրքին մէջ կ'ապացուցանէր, իբր մօտէն տեղեակ, թէ վանք մը չէ Էջմիածինը, այլ Հայոց գերագոյն աթոռը՝ ինչպէս Վատիկանը կաթոլիկներուն համար։ Կրօմանի նման իրաւաբանի մը այս յայտնութենէն աւելի զօրաւոր ինչ փաստ կ'ուզէք թէ սովորական վանք մը չէ Էջմիածինը եւ թէ հողային օրէնքին տրամադրութեան տակ չիյնար։

Է.— Նոյն իսկ դաւանութեան նախարարութեան քննիչ Ռօշիանու 1920ին կը տեղեկագրէր թէ նախապէս թեմին պատկանած են այդ կալուածները, եւ թէ Հայոց Գէորգ Դ. կաթողիկոսը Ալեքսանդր Բ. ցարին օրով այդ կալուածներուն հասոյթները յատկացուց Էջմիածնին՝ Գէորգեան անունով ճեմարան մը բանալու եւ անոր կողքին տպարան մը հիմնելու համար։

Պ. Միչէսքու յետոյ եւրոպական հեղինակներէ ալ մէջբերումներով հաստատեց թէ այս գրաւումը «վճռուած իր» չի կրնար սեպուիլ եւ թէ պէտք է դատարանը ձեռնարկէ անոր վերաքննութեան։

Պ. Միչէսքուի ճառը պիտի շարունակուի յաջորդ դատավարութեան՝ երբ խօսք պիտի առնէ նաեւ Կրօմանի փաստաբան Պ. Օթուլէսքու եւ կալուածներու Նախարարութեան փոխանորդ Պ. Ջակոբսքի։

Թղթակից

ԿԱՏԱՂԻ ՓՈԹՈՐԻԿ

Անցեալ շաբթու Անգլիոյ եզերքները աւերող փոթորիկին զոհ գացին 6 անձեր, որոնցմէ 5ը սպանուած են մրրիկէն տապալող ծառերու տակ։ Հովը կը փչէր ժամական 150 քիլոմեդր արագութեամբ։

Տասներկու տարիէ ի վեր նման փոթորիկ չէր տեսնուած Անգլիոյ մէջ։

Մաք Տօնըլտ որ ինքնաշարժով կը ճամբորդէր, ստիպուեցաւ երեք անգամ կանգ առնել տապալած ծառերու առջեւ եւ հրաշքով միայն ազատեցաւ մահուընէ։

280 հեռաձայնի գիծեր անգործածելի դարձած են։ 70 քաղաքներ այս միջոցիս զրկուած են հեռաձայնական հաղորդակցութենէ։ Հեռագրաթելերն ալ տեղ տեղ փճացած են։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ
ՅԱՌԱՋԴԻՄԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

(«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ ՇՈՒՐՋ)

Յառաջդիմական շարժումը, որ արդէն ծայր է տուել Թուրքիայում, Պարսկաստանում եւ Աֆղանիստանում, չափազանց ուշագրաւ երեւոյթ է եւ արժանի լուրջ ուսումնասիրութեան։ Առանձնապէս մեր կողմից, քանի որ մենք երկար դարեր շարունակ ապրելով մահմետական ցեղերի հետ կողք կողքի, անհաւասար պայքարի ընթացքում մահմետական մոլեռանդ ու խաւարամիտ ցեղերի կողմից շարունակ ենթակայ ենք եղել ջարդի, թալանի ու կողոպուտի, որի շնորհիւ բազմիցս հարիւր հազարաւոր Հայեր ստիպուած են եղել գաղթել այլ հող երկիրներ, որտեղ մեծագոյն մասը լուծուել է տեղական ժողովուրդների հետ։

Մահմէտի յաջորդները ամբողջ քսան դար շարունակ հրով ու սրով պայքարեցին քրիստոնեայ ժողովուրդների դէմ, ասել է — լուսաւորութեան, յառաջադիմութեան դէմ։ Եւ այս երկու հազար տարուայ պայքարի ընթացքում բազմաթիւ քրիստոնեայ ժողովուրդներ սրածեցին, բայց ամէնից շատ տուժողը եղաւ առաջին քրիստոնէութիւնը ընդունող եւ մահմետական հսկայական զանգուածներով շրջապատուած հայ ժողովուրդը։

Մահմետական խաւարամիտ ամբոխը գաղափարական հողի վրայ կատարուած պայքարի ընթացքում գործադրում է իր վայրենի բնազդները, եւ վա՛յ այն ժողովուրդին, որ կը պարտուի մահմետական որեւէ ցեղի հետ ունեցած կռւում. նա ենթակայ է կոտորածի ու թալանի։

Հազա՛ր երանի այն փոքր ժողովուրդներին, որոնք ապրում են քաղաքակիրթ ժողովուրդների հետ կողք-կողքի։ Նրանք այսօր զարգանում են ապահով, անկախ կամ կիսանկախ կեանք, օրինակի համար Եւրոպայի խեղճուկրակ ալբանական ցեղը...

Երանի թէ մեզ էլ վիճակուած լինէր շատ հեռու ապրել մահմետական ցեղերից, ասենք, Եւրոպայի մի որ եւէ անկիւնում, եւ մենք էլ անշուշտ մի հզօր ազգ կը լինէինք եւ շնորհիւ մեր ժողովուրդի բարձր ընդունակութիւնների, այսօր Եւրոպական մի շարք մանր ազգերից աւելի հարուստ կը դառնայինք մեր մշակութային, ազգային-քաղաքական ու տնտեսական կարողութիւններով...

Բայց, ըստ երեւոյթին, մեզ վիճակուած է ընդմիշտ ապրել մահմետական ցեղերի հետ կողք-կողքի։ Եւ մենք ստիպուած ենք կեանքի եւ մահու անհաւասար պայքար մղել անոնց դէմ։

Հայ ժողովուրդը, շնորհիւ իր ուշիմութեան ու աշխատասիրութեան, կարողացել է իր երկիրը շէնցնել եւ իրեն համար ստեղծել վայելուչ կեանք, բայց որեւէ պատրուակով մահմետական անօթի հորդաները խուժել են հայկական շէն ու պայծառ գիւղերն ու քաղաքները եւ ամէն ինչ աւերածութեան մատնել։

Մահմետական հոգեւորականութիւնն ու աւատականութիւնը մահմետական ամբոխի մէջ միշտ վառ են պահել օտարատեացութեան, աւարառութեան եւ ջարդարարութեան վայրենի բնազդները, որի շնորհիւ մահմետական ցեղերը մնացել են տգէտ, կեղտոտ ու թշուառ վիճակի մէջ։

Ի՞նչ է մահմետական երկիրներու այսօրուայ իշխանաւորներու նպատակը. մահմետական զանգուածները քշել դէպի քաղաքակրթութեան ուղին, որով ընթացել են բոլոր քրիստոնեայ ժողովուրդները։ Ուրեմն, ասել է թէ 1300 տարուայ դաժան պայքարից յետոյ, վերջապէս յաղթողը հանդիսացաւ՝ Քրիստոսը՝ Մուհամմէտի դէմ, Խաչը՝ Մահիկի դէմ, Աւետարանը՝ Ղուրանի դէմ, եւ վերջապէս քաղաքակրթութիւնը - յետադիմութեան դէմ։

Պատմական այս մեծ ...թութիւնը որ շահեց ք... կիրթ մարդկութիւնը, թանդ նստեց առանձնապէ... ժողովրդի վրայ։

Հնաւոր Աֆղանիստանի մետական ցեղի զարթօնք ցը մեզ համար պետական նակութիւն չունի։

Պարսիկ կրօնով մահ... կան բայց արիական ըն... քինպատկանող ժողովուրդ... թօնքը մեր կողմից շնոր... րութեան արժանի է։

Պարսիկ ժողովուրդը ... դիմելով, իր միջից կը ... շահերի խակական պա... տարրեր, որոնք կը տա... հոգեւորական ու ... իշխանապետութիւնը ... նելով ժողովրդական ... սարք Պարսկաստանը կը ... ծիլ ու բարգաւաճիլ։ ... ժողովրդի միջից կամաց... կը սկսի չքանալ քրիստ... ների դէմ եղած ատելութ... եւ Պարսկաստանում ապր... լոր ցեղերը իրարու հետ... րին հաշտ ու համերաշխ... յաստանն ու Պարսկաստ... առանձին առնելիք-տալի... նելով, կը պահեն բար... ցիական յարաբերութիւ...

Մեզ ամէնից շատ ... ցնում է Թուրքիայի զար... հարցը, քանի որ Թուրք... հետ մենք ունենք բազ... կենսական դատեր, որոնք... չեն ստայել իրենց լու... Մեզ հիմա շատ է հետաքր... այն հարցը թէ Թուրք ժո... դի քաղաքակրթւելուց, ... Հայերս, մեր ազգային ... տեսակէտից, շա՞հ ունինք ... վնաս։

Թուրքիայի այսօրուան ... րիչները, որոնք Թուրք ժո... դի յառաջդիմութեան զօր... ռաջնորդ են հանդիսանում... ամբողջ քաղաքակիրթ ... կութեան հետաքրքրութ... են արժանացել, Հայերիս... մից արժանի են ամէն... պատիւ, քանի որ հայ ժո... դի հանդէպ շարունակ... Սուլթան Համիտի, Էնվէր... լէաթ փաշաների Չարգ... քաղաքականութիւնը։

Թուրքիայի այսօրուան ղեկ... րիչները գործօն ժամանակ... թիւն են ունեցել պատերազ... ժամանակ հայ ժողովրդի կո... դի, թալանի ու գաղթի ... ծում, եւ մինչեւ հիմա էլ ... չեն տալիս ցիրուցան եղա... ժողովրդի բեկորներին ... դառնալ իր ապրած հայրե... եւ իր պապենական օջախ... րից վերաշինելու։

Բոլորիս համար էլ պա... որ մահմետական ու բոլ... տաղէմ ցեղերը վերջի... պէտք է բռնեն քաղաքա... թեան ուղին՝ որովհետեւ... է միայն բնական ճանապ...

Մենք գիտէինք որ Թ... էլ մէկ օր պէտք է մէկ... նետէր իր խայտաբղէտ ... ղը, պէտք է վերջ տար ... կութեան եւ վերջապէս ... քակիրթ մարդկութեան... ժանող իր բոլոր յոռի կ...

Բայց մենք չէինք ... րեւակայել որ այս բոլոր ... տեսեից կը կատարի ... յումս, մեր աչքի առաջ ... էլ այսպէս արագ ու առա... ...ցնցումներին։

Թուրքիայի այսօրուան ... րիչները շատ լաւ գիտեն... ժամուլի ու բարոզների... ցաւ մոլեռանդ Թուրք ժող... դի մէջ անկարելի է որ ... րեփոխութիւն մտցնել ի... ու կացի մէջ եւ այս պ... ռով ալ դիմել են դրակ... միջոցներին։

Թուրք հոգեւորական... նը, որ Թուրք մոլեռանդ ... վուրդի համար պաշտամ... առարկայ էր, եւ որ դա... դարեր շարունակ հոգ... կանութեան կախարդ... եւ եղել նրա հլու կամ... րը, այսօր այդ հոգեւ... նութիւնը զրկուելով իր... հզօր իրաւունքներից, դ... մի ողորմելի, թշուառ... գուած...։

(Մնացեալը յաջորդին)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

«ԻՆՉ ՈՐ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ»

[illegible] Ի՞նչ է ձեր կարծիքը Թուրքիոյ մէջ կատարուած աննախընթաց փոփոխութիւններու [illegible] (Սուլթանութեան եւ խալիֆայութեան վերացում, ֆէսի [illegible] թոցի, վանդակի, «մէտ[illegible]» եւ շէրիի ջնջում, կրօնի [illegible] բաժանում, լա[illegible] այբուբէն եւլն.):

[illegible] Այդ փոփոխութիւնները [illegible] ցնե՞ն թէ կը զօրացնեն [illegible] եւ Թուրք ժողովուրդը: [illegible] Եթէ կը տկարացնեն, [illegible]:

[illegible] Եթէ կը զօրացնեն, ի՞նչ[illegible]

[illegible] Ի՞նչ ճետքեր կրնան ձգել [illegible] փոփոխութիւնները, բարե[illegible] թէ չարաշուք:

[illegible] Կրնա՞ն տեւել այս փո[illegible] թիւնները:

[illegible] Հայկական տեսակէտէն, [illegible] այս փոփոխութիւնները [illegible] ընդունելով որ Թուր[illegible] ցի է Հայաստանին եւ [illegible] երիմ թշնամին:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ — Թիւ 30

[illegible] — Թուրքիոյ մէջ կատար[illegible] փոփոխութիւնները, որքան [illegible] այժմ ծիծաղելի երեւան, [illegible] ձգել իրենց հետքերը, [illegible] կամ վատ: Օրինակ՝ լատի[illegible] այբուբենի կիրառումը, [illegible] եւ փաթթոցի ու վանդակի [illegible] կրնան Թուրքիոյ [illegible] լաւագոյն հետքեր ձգել, [illegible] փիւններու մասին տարա[illegible] է որ ազդեցութիւն [illegible]:

[illegible] ներկայ փոփոխու[illegible] մեծ մասով օգտակար [illegible] Թուրքիոյ համար: Երանի [illegible] ալ, անոնց գոնէ կէ[illegible] փոփոխութիւններ ու[illegible]: Մենք որ յիսուն տա[illegible] առաջ անցած ենք:

2.— Գոնէ առ այժմ, Մուս[illegible] Քէմալի ներկայութեամբ [illegible] մաչէն վերջն ալ, ա[illegible] ներկայ արբանեակները [illegible] շարունակեն անոր «կի[illegible] ձգած գործը»: Որովհետեւ [illegible] հասած է սերունդ մը, [illegible] գաղափարներով շաղախ[illegible], եւ ինչքան ալ շատ ըլլան [illegible] մաղիկները, չեն կրնար [illegible] իրենց կամքը պար[illegible]:

[illegible] 4.— Թուրքիան կը զօ[illegible] այս փոփոխութիւննե[illegible] որովհետեւ զօրացնողներ [illegible] թէ ներկայ Թուրքիան կը [illegible], — այդ մասին ո՛չ մէկ [illegible], քանի որ ներկայ [illegible] ները, գոնէ երկար ժա[illegible] համար կ'ապահովեն [illegible] յառաջխաղացումը: [illegible] կզօրանայ, երբ խարդախ, [illegible] ագրուած «մեծերը» ուժ [illegible]:

[illegible] — Հայկլիի նման պարզ է [illegible] կատարուած փոփոխութիւն[illegible] Թուրքիոյ համար բարե[illegible]բար կրնան ըլլալ, որովհետեւ Թուրքիոյ համար ստիպողական պահանջ է, իբրեւ «մեծ գայլերու» բարեկամ եւ անոնց մօտիկ, զարգացնել հայրենիքը եւ ժողովուրդը:

6.— Ինչպէս ըսի. առայժմ կը տեւեն եղած փոփոխութիւնները: Քիչ շատ հեռուները երթալ: գիւանագիտութիւն խաղալ պիտի նշանակէր: Ուստի, ինչ ուժիմ ալ նստի, ներկայ կիրարկումները հիմ պիտի բռնեն, քիչ փոփոխութեամբ:

7.— Շատ փափուկ է այս հարցը: Ես երկու հաւանականութիւն կը տեսնեմ, — Եթէ Սուլթանութիւնը վերահաստատուի, թերեւս անցեալէն խրատուելով, աւելի ճիշտ՝ յանուն իր շահուն մեր հողերէն մաս մը թողու, իբրեւ գլխուն փորձանք բերող. եւ կամ ներկայ իշխանութիւնը, ըլլայ արտաքին օժանդակութեամբ եւ կամ իր ծրագիրներուն իրականացման համար, մեր պահանջին աստիճան մը գոհացում տայ:

Սակայն, ինչքան ալ բարենշան երեւան պայմանները, մեր այս վիճակով, նստած տեղերնիս մեզի բան չեն տար:

Կ. Պօլիկեան

Մարսէյլ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՃԷՊԷԼԸ ՏՐԻՒԶԻ ՄԷՋ

Պէյրութի «Լա Սիրի» թերթը կը հրատարակէ Ճէպէլ Տրիւզի մէջ կատարուած քննութեան մը արդիւնքները, այդ շրջանին մէջ տիրող խառնակութեան լուրերուն մասին:

Այդ լուրերուն համաձայն, քաղաքական եւ տնտեսական կացութիւնը խառնակ էր հոն, թերթին քննութիւնը կը հերքէ խռովութեան լուրերը, որոնք դիտումնաւոր կերպով տարածուած էին:

Տնտեսական տեսակէտով, Ճէպէլը Տրիւզը վնասուած է, ինչպէս Սուրիոյ մնացեալ բոլոր մասերը. պատճառը անձրեւի պակասը եւ մարախներու արշաւը եղած է: Բայց Ճէպէլը Տրիւզի իշխանութիւնները կրցան երկրագործական դրամատունէն ստանալ կարեւոր փոխառութիւններ, եւ բաշխեցին հողագործներուն:

Գալով ցեղէ ցեղ կատարուած յարձակումներու եւ կողոպուտներու, աւելի յաճախադէպ չեն քան անցեալ տարի: Կարճ. կացութիւնը աւելի խաղաղ է Ճէպէլի մէջ եւ տարածուած լուրերը սխալ:

ՏԱՐԵԳԼՈՒԽԸ ՄՕՏ Է: ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒ ՈՒՆԻ՞Ս

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ ՄԷՋ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ.— Մեր գաղութը ներկայիս հանգիստ կեանք մը ունի: Երկու ամիս առաջ Կոամոնի գործարանը նոր տնօրէն մը եկաւ, որ ուզեց քիչ գործաւորով միեւնոյն գործը կատարել: Այդ պատճառով շատ մը գործաւորուհիներ ճամբեց, եւ ժողովուրդը սկսաւ ուրիշ տեղեր գործ փնտռել:

Բայց այժմ կ'երեւի տնօրէնը զգացած է իր սխալը եւ դարձեալ գործի կը կանչէ բոլոր արձակուածները: Այժմ եկող գործաւորը անմիջապէս գործի կ'առնեն. մէկ ժամուան համար 2.50էն մինչեւ 3 ֆրանք վճարելով:

Նոյ. 11ը ինչպէս ամբողջ Ֆրանսայի մէջ նոյնպէս հոս ալ տօնուեցաւ: Շաբաթ մը առաջ արդէն Ֆրանս. Նախկին Մարտիկներու Միութիւնը նամակով հրաւիրած էր տեղւոյս Ազգ. Վարչութիւնը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, Յոյները եւ Ռուսները: Բոլորն ալ իրենց ազգ. դրօշակներով գացած էին մասնակցելու: Ամէնէն ուշ մնացած էր հայ խումբը, վերջապէս եկաւ՝ հայկական եռագոյնը պարզած: Բոլորը թափօր կազմած ուղղակի անծանօթ զինուորին գերեզմանը գացին: Հոն ճառեր խօսեցան Միութեան ատենապետը եւ քաղաքապետը՝ վեր հանելով նահատակներու յիշատակը: Դաղկեպսակներ զետեղուեցան արձանին առջեւ:

Ընկերութիւնը մասնաւոր սեղան մը պատրաստած էր այդ առթիւ՝ հրաւիրելով փափաքողները մասնակցիլ: Ազգ. Միութեան եւ Հ. Յ. Դ. ներկայացուցիչները մասնակցեցան ճաշասեղանին: Հոն եւս ճառեր խօսեցան: Քաղաքապետը մասնաւորապէս խօսքը ուղղելով օտարականներուն՝ շնորհակալութիւններ յայտնեց՝ վեր հանելով անոնց մատուցած ծառայութիւնները ընդհանուր պատերազմին:

Ճաշէն վերջ սկսան ուրախութիւնները: Օրուան նախագահը կարգաւ ստիպեց որ բոլորն ալ երգեն: Երբ կարգը եկաւ Հայերուն մերինները առարկեցին թէ ֆրանսերէն չեն կրնար երգել եւ ուզեցին հայերէն երգել: Ընդհանուր փափաքին վրայ ընկերներէն մէկը ելաւ ու երգեց: Բուռն ծափերով երեք անգամ կրկնել տուին երգը: Ուրախութիւնը տեւեց մինչեւ ժամը 10: Մեկնելու ժամանակ Մարտիկներու Միութեան ատենապետ Պ. Շիմէն շնորհակալութիւններ յայտնեց բոլոր Հայերուն:

Քիչ մըն ալ Ազգային Միութեան շուրջ: Տեղւոյս Ազգ. Միութիւնը, կազմուած է հետեւեալ կերպով.— երկու դաշնակցական, մէկ հոգի Սթանոզի, 1 Մարաշի եւ 1՝ Թոքատի Հայրենակցական Միութիւններէն եւ 4 չէզոքներ:

Ներկայիս ոչ մէկ գործունէութիւն ունին, միայն 15 օրը անգամ մը եկեղեցի կ'ընեն: Հակառակ իրենց խոստումին, որ առաջին առթիւ դպրոց պիտի բանան, բան չեն ըրած: 15 օր առաջ ժողովուրդը հրաւիրած էին խորհրդակցելու դպրոցին մասին, հազիւ քսան հոգի ներկայ էր: Մեր ժողովուրդը շատ անտարբեր է: Երբ կը հրաւիրուին խորհուրդ հարցնելու մարդ չերթար, բայց սրճարանին անկիւնը կը բամբասեն թէ՝ Ազգ. Վարչութիւն գործը չիտեսներ: Հիմա ալ կը լսենք որ Յունաստանէն քահանայ մը պիտի բերեն, որպէսզի թէ դպրոցի եւ թէ եկեղեցիին գործերը տեսնէ 500 ֆրանք ամսականով: Եթէ հասոյթի ճամբաներ խորհած են, լաւ, իսկ եթէ յոյսերնին ժողովուրդին վրայ դրած են, կը սխալին: Մեր ժողովուրդը մէկ երկու անգամ դրամ կուտայ, երրորդին եթէ բարեւ ըսես հեռուն կը փախի: Աւելի լաւ չէ՞ին ըներ տեղւոյն վրայ գտնելով ուսուցիչ մը, որպէսզի օր առաջ բանային դպրոցը, որով սուղի ալ չէր գար ժողովուրդին:

Դ. Երամեան

ԱՆՃՈՌՆԻ ՍՈՒՏԵՐ

ԼԻՈՆ, 15 Նոյ.— Ցեսինի մէջ Դաշնակցութեան Օրուան հանդիսութիւնները առիթ տուած ենգոյնգոյն վարձկաններու՝ իրենց վայրահաչութիւններով եւ սուտերով ողողել Երեւանի փարիզեան տպարակը: Լիոնէն գացած քանի մը կարմրուկներ ուզեցին խանգարել հանդէսը: Հազիւ բանախօսը իր խօսքը աւարտած էր, կարմրուկ մը ելաւ եւ խօսք ուզեց: Ընկ. Ջամալեան սիրով պատասխանեց:

Ժողովուրդի բուռն համակրանքը արդէն շառաչուն ապտակ մըն էր այդ կարմրուկ աքլորին, որ օգտուելով մեր թոյլտուութենէն ուզած էր խանգարել հանդէսը: Սակայն ասով չեն գոհանար եւ կ'ուզեն անպատճառ արիւնահեղութիւն մը սարքել: Երբ հանրակառք կ'երթային, կը լսեն որ կայարանին մօտ սրճարանին մէջ խումբ մը երիտասարդներ հայերէն երգեր կ'երգեն: Ներս կը մտնեն եւ կը նստին սեղանի մը շուրջ: Հազիւ շիշ մը գինի պարպած, իրենցմէ մէկը դուռը կը կենայ, մէկ ձեռքը դաշոյն միւս ձեռքը ատրճանակ կը սպառնայ որ չերգեն:

Ծղաքը արիւնահեղութեան մը առաջքն առնելու համար, կարճ կը կապեն: Բայց խառնակիչները ասով ալ չեն գոհանար եւ կ'ուզեն իրենց նպատակները իրագործել: Սրճարանապետը եւ ծղաքը խոհեմութեան յորդորներ կուտան բայց անօգուտ: Մարդիկը դանակներով եւ ատրճանակներով զինուած «անպատճառ այստեղ դաշնակցականի արիւն պիտի խմենք» կ'ոռնան: Հերոսներէն մէկը, որ իբրեւ թէ Հայաստան պիտի երթայ, բաժակը կը վերցնէ եւ պարպելով գետինը կը զարնէ: Ազդանշանը տրուած է. դանակները կը մերկացնեն եւ կը յարձակին: Կէս ժամի չափ եղբայրասպան կռիւէ մը յետոյ, սրճարանին ապակիները կը կոտրուին, զէնքեր կ'արձակուին եւ մէկը վիրաւոր կ'իյնայ, ընտանիքի եւ զաւակի տէր Յակոբ Գասպարեան, որ զոհ գացած էր այդ կարմրուկներու խարէութեան: Անմիջապէս կը փոխադրուի հիւանդանոց, Լիոն (Օթէլ Տիէօ): Խնդիրը դատարանի յանձնուած է:

Ահա թէ որո՛նք են իսկապէս եղբայր եղբօր դէմ հանող, դաւեր լարող եւ վարագոյրին ետեւէն գործող թշուառականները:

Իրազեկ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, 15 Նոյեմբեր.— Նախորդ թղթակցութեամբս գրած էի թէ երիտասարդները հետզհետէ կ'ամուսնանան: Հարսնիքները առհասարակ արեւելեան սովորութեամբ տեղի կ'ունենան, հրաւիրեալներու անվերջ բազմութեամբ: Քիչ չէ նաեւ ինքնակոչ հիւրերու թիւը, բոլորովին անծանօթներ: Ընդհանրապէս կը վարձեն մեծկակ սրահներ 100-120 ֆրանք վճարելով չորս ժամուան համար միայն: Արեւելեան նուագախումբը միշտ իր պատուոյ տեղը ունի: 2-3 հոգիէ բաղկացած նուագախումբի մը կը վճարեն 120 ֆրանք: Սրահին մօտ գտնուած վայրերէն անգամ ինքնաշարժով կ'երթան հարս. փեսայ եւ բարեկամներ, առնուազն ամէն մէկ ինքնաշարժի 10 ֆրանք վճարելով:

Լաւ չէ՞ր ըլլար քիչ մը սահմանափակել ծախքերը, զանոնք աւելի կարեւոր տեղեր գործածելու համար:

Այսպէս, կարելի է նուէրներ ընել մասնաւորապէս մանկապարտէզ մը բանալու մտահոգութեամբ: Կամ փոխանակ 1000-1500 ֆրանք ծախսելու եւ չորս ժամուան ընթացքին, ծախսենք հինգ հարիւր եւ մնացեալը խնայենք կամ հարսին օժիտ շինենք: Մասնաւորապէս նկատի պէտք է

ՆՈՒԷՐ ԿԵՆՃԵԱՆ ԵՒ Պ. Ժ. ՖԵՐՐԱՐԻ ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Նիւ-Եորք 1928

ունենալ 1926ի գործադրկութիւնը, ու ըստ այնմ շարժիլ:

Եթէ այս օրուան ներկայացած առիթէն չկրնանք օգտուիլ, առիթը փախցուցած պիտի ըլլանք:

*** Դպրոցներու նոր շրջանի վերաբացման առթիւ կառավարութեան կողմէ մասնաւոր կեդրոններու մէջ հայ ուսուցիչներ նշանակուեցան հայերէն եւ ֆրանսերէն դասեր տալու համար հայ աշակերտներուն: Արձանագրութեան շրջանին մօտաւորապէս 100 աշակերտութիւն արձանագրուեցաւ. սակայն այսօր շարունակողներուն թիւը մատի վրայ կարելի է համրել, հակառակ անոր որ բոլորն ալ 12 ֆր. վճարած են մէկ տարուան համար:

*** Ուրիշ ցաւալի երեւոյթ մը: Կան երիտասարդներ որ իրենց մէկ շաբթուան շահած գումարը կիրակի օր ամբողջապէս ծախսելով, երկուշաբթիէն կը սկսին կերակին պարտքով ճաշել: Ո՞ր պիտի յանգի այս աննպատակ կեանքի վերջաւորութիւնը:

Կան նաեւ խումբ մը մարդիկ, որո՛նք բան գործ ըրած են թատրոն խաղալով դրամ շահիլ...

Ցրթ. Նիկողոսեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐՈՆՑԻՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

ԼԻՈՆ.— Նոյեմբեր 4ին Լիոնի մէջ բացուեցաւ Տարոն-Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի Յրդ Պատգամաւորական ժողովը: Եկած էին ութ մասնաճիւղերու պատգամաւորներ (փարիզը պատգամաւոր չէր ղրկած) եւ բաւական թիւով ունկնդիր հայրենակիցներ:

Սպառելով բոլոր ընթացիկ հարցերը, ժողովը անդրադարձաւ ներգաղթի խնդրին: Զեկուցաբերը տեղեկութիւններ տուաւ մէկուկէս տարուան աշխատանքի եւ ձեռք բերուած արդիւնքի մասին: Ժողովը որոշեց վերջ տալ մասնաւոր առաքելութիւններու եւ իրաւասու նկատել կեդրոնական վարչութիւնը բանակցութիւններ վարելու Հայաստանի կառավարութեան ֆրանսայի ներկայացուցչին հետ, ներգաղթը կանոնաւոր ճամբու մէջ դնելու համար:

Ժողովը դատապարտեց այն բոլոր հայրենակիցները որ լրագրային բանավէճերով կը վիրաւորեն մէկ-մէկու արժանապատուութիւնը ու կը վրդովեն հայրենակիցներու խաղաղութիւնը:

Ժողովը փակուեցաւ Նոյեմբեր 5ին եւ հայրենակիցները բաժնուեցան գոհ տպաւորութեամբ:

Ունկնդիր

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (76)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VII

[illegible]նիա պառաւին նայեցաւ [illegible]:

— Ինչպէ՞ս է, հարցուց, ձայնը [illegible] ընելու ջանալով:

— Ա՜հ, լաւ է, աշխարհային [illegible]թիւնը վերջացուց, պատաս[illegible] պառաւը ողբերգական հան[illegible]թեամբ:

[illegible]նիա հասկցաւ որ մայրը [illegible] էր, շատ չտխրեցաւ, բայց [illegible] թիւն մըն ալ չզգաց:

— Աստուա՜ծ իմ, ինչո՞ւ ժա[illegible] չիմացուցիք ինծի: Ժամը [illegible] մեռաւ, կրնա՞մ տեսնել [illegible] խոհանոց գնաց: Կրակին մօտ [illegible] էր տժգոյն գիւղացի մը [illegible] կրպակ քուրմի մը կը [illegible] երկար ու քառակուսի մօ[illegible]րուքով, երկու խոշոր, սեւ աչքերով: Տարօրինակ տիպարը որ սեւ վարդարան մը կը դարձնէր, ամեհի ակնարկ մը նետեց Անանիային վրայ: Երիտասարդը մտահոգութեան մատնուեցաւ նշմարելով զայն: Զարհուրելի գաղափար մը անցաւ մտքէն: Ցիշեց լրաբեր կառապանին արտակարգ երեւոյթը, մտածեց որ Ոլի քանի մը օր առաջ անհանգիստ էր բայց ոչ հիւանդ եւ հասկցաւ որ կ'ուզէին ծածկել կատակի պարագայ մը: Պառաւը, որ դրան մօտ մնացած էր, գիւղացիին կ'ըսէր.

—Ֆիտէլէ՛, ձիուն ուշադրութիւն ըրէ, հոն է յարդը, շարժէ՛:

— Ժամը քանի՞ին մեռաւ, հարցուց Անանիա գիւղացիին որուն կլոր, սեւ աչքերը խոշոր ծակերու նման տարօրինակ կերպով թեւալդրական էին:

— Ժամը երկուքին, պատասխանեց ստուարաբամբ ձայն մը:

— Ժամը երկու՞քին: Այդ ատեն լուր առի, ինչո՞ւ աւելի առաջ չիմացուցիք:

— Ի՞նչ կրնայիր ընել, ըսաւ պառաւը, որ ձիուն ուշադրութիւն կ'ընէր: — Շարժէ՛, Ֆէտէլէ, աւելցուց անհամբեր:

— Ինչո՞ւ նախապէս լուր չտըւիք, կրկնեց Անանիա գանգատելով եւ մեքենաբար ծռեցաւ մտրակը առնելու: — Բայց ի՞նչ ունեցաւ, հապա բժի՞շկը... Ես բան մը չէի գիտեր: Այժմ տեսնելու եմ գոնէ դիակը:

Դէպի սանդուխ գնաց, բայց Կրացիա վազեց եւ թեւէն բռնեց:

— Ի՞նչ կ'ուզես զաւա՛կս: Ի՞նչ կ'ուզես տեսնել... Դիա՜կ մը, գոչեց սարսափահար:

Անանիա խորապէս խռովեցաւ:

— Կարծես որ կը վախնամ:

— Լա՛ւ, երթա՛նք... սպասէ՛, ըսաւ պառաւը եւ առջեւէն ինկաւ փայտէ սանդուխէն վեր ելլելու համար: Կնոջ տձեւ ստուերը մինչեւ տանիք երկարեցաւ պատին վրայ:

Սենեակին դրան առջեւ պահ մը կանգ առաւ Կրացիա, վարանեցաւ, նորէն սեղմեց Անանիայի թեւը: Երիտասարդը զգաց որ կինը կը սարսռար եւ ինքն ալ սարսուռ մը զգաց:

— Զաւակս մի՛ վախնար, ըսաւ գաց ձայնով, գրեթէ գաղտնի:

Անանիա դեղնեցաւ, քանի մը վայրկեան առաջ զինք տանջող մտածումը ձեւ կ'առնէր եւ հոգին սոսկումով կը պատէր:

— Ի՞նչ կայ, գոչեց, գուշակելով զարհուրելի իրականութիւնը:

— Թո՛ղ Տիրոջ կամքն ըլլայ...

— Ինքնասպա՞ն եղաւ:

— Այո՛...

— Ո՜հ, սարսափելի՜... սարսափելի՜...

Անանիա երկու անգամ գոչեց եւ զգաց որ մազերը կը քստմնէին գլխուն վրայ, որ ձայնը կը հնչէր տնակին տխուր լռութեան մէջ: Բայց շուտով ինքզինք զսպեց եւ փակեց դուռը:

Խեղճ անկողնին վրայ, ուր քնացեր էր, տեսաւ Ոլիի դիակը սաւանով մը ծածկուած: Բաց պատուհանէն իրիկուան զով օդը կը մտնէր եւ մոմի մը տժգոյն բոցը կարծես փախիլ կ'ուզէր այդ տխուր վայրէն, թիթեռ բուրումնաւէտ գիշերուան մէջ:

Անանիա մօտեցաւ անկողնին եւ զգուշութեամբ, կարծես թէ վախնար արթնցնելէ, բացաւ դիակը: Սեւորակ ու չորցած արեան արատներով ծածկուած երիզ մը կը պատէր վիզը, կ'անցնէր ծնօտին եւ ականջներուն տակէն եւ հանգոյց մը կը ձեւացնէր մեռեալին սեւ, խիտ մազերուն մէջ: Այս եղերերգական շրջանակին մէջ դէմքը գորշ, բերանը դեռ ծառած էր եւ կիսախուփ աչքին երկար արտեւանունքներուն մէջէն կը նշմարուէր աչքերուն ապակիէ գիծը:

Անանիա հասկցաւ որ Ոլի կտրեր էր շնչերակը: Գոցեց մեռեալին դէմքը, բաց թողուց մազերը, որոնք կը տարածուէին բարձին վրան: Աչքերը սարսափով լեցուեցան, բերանը ծռեցաւ՝ գրեթէ նմանելով Ոլիի բերնին ջղաձգական շարժումին:

— Ի՜նչ սարսափելի բան, ըսաւ, յուսահատօրէն մատները պրկելով: Արի՜նը, արի՜նը թափեց: Ի՞նչպէս ըրաւ, վի՞զը կտրեց ուրեմն: Ե՛ս եմ յանցաւորը, ե՛ս իրեն ըսի ինքնասպան ըլլալ...

Հեկեկաց առանց արցունքի, խղճին խայթէն եւ սարսափէն ճնշուած:

— Ցո սահատ մեռաւ, աւելցուց, — մխիթարական բառ մը չըսի: Վերջապէս մայրս էր եւ առապեցաւ զիս ծնած ըլլալուն համար: Ես՛... սպաննեցի մայրս... ու ե՛ս կ'ապրիմ:

(Շար.) Թարգմ.՝ Հեթում

Գիւղացիներու այս ապստամբութիւնը վերջին ծայր կը մտատանջէ Մոսկուայի վարիչները: կառավարութիւնը հրահանգ ղրկած է դատարաններուն՝ հրամայելով խստիւ գործադրել օրէնքը եւ մահապատիժի ենթարկել բոլոր մարդասպաններն ու անոնց մեղսակիցները:

⁂ «Կրէստիանսկայա կազէթա» թերթը կը գրէ թէ չորս ամսուան ընթացքին իր թղթակիցներէն 262ը սպաննուած են գիւղացիներուն կողմէ:

⁂ Արսէնի եպիսկոպոսը եւ ուրիշ 16 ռուս օրթոտոքս կրօնաւորներ, որոնք ամբաստանուած էին թէ անբարոյական արարքներ գործած են պզտիկ տղոց վրայ, բանտարկութեան դատապարտուեցան:

11 Մակեդոնացիներ գնդակահարուած

Պելկրատի ճամբով Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ Մակեդոնական յեղափոխական կազմակերպութեան պետ Փանչէ Միխայլոֆ իր մարդոց միջոցաւ սպաննել տուած է 11 մակեդոնացի յեղափոխականներ, որոնք մերժած էին հաւատարմութեան երդում ընել իրեն:

Վաֆտի ժողովը եւ ոստիկանները

Եգիպտական Սահմանադրութեան համաձայն, շաբաթ օր պէտք է վերաբացուէր խորհրդարանը: Սակայն, ինչպէս կը յիշուի, Մահմուտ փաշայի դահլիճը երեք տարուան համար կախակայած է խորհրդարանը, որուն ջախջախիչ մեծամասնութիւնը բաղկացած է ազգայնական Վաֆտ կուսակցութեան անդամներէն:

Շաբաթ օր Վաֆտի պատկանող 133 նախկին երեսփոխաններ եւ 63 նախկին ծերակուտականներ զատ զատ սրահներու մէջ ժողով գումարեցին իրենց մէկ թերթի խմբագրատան մէջ՝ բողոքելու համար ներկայ կառավարութեան ապօրէն արարքներուն դէմ: Կառավարութիւն տեղեկութիւն ունէր այս ժողովէն, ուստի եւ բազմաթիւ գաղտնի ոստիկաններ շարժման մէջ դրուած էին՝ ինքնաշարժով հետապնդելու համար ազգայնականները: Սակայն այս վերջիններուն մեծ մասը յաջողեցաւ ժողովատեղին հասնիլ:

«Երեսփոխանական ժողով»ն ու «Ծերակոյտ»ը այսպէս առանձին ժողով գումարեցին: Նահաս փաշա յայտարարեց թէ այս ժողովը հրաւիրուած է ըստ Սահմանադրութեան, որ կը տրամադրէ թէ խորհրդարանը նիստ կը գումարէ Նոյեմբերի երրորդ շաբաթ օրը, եթէ չհրաւիրուի թագաւորին կողմէ:

Բոլոր ներկաները քուէարկեցին բանաձեւ մը, որ կ'ըսէ թէ ներկայ կառավարութիւնը Սահմանադրութիւնը եղծանած է և չի վայելեր երկրին վստահութիւնը:

Քանի մը գաղտնի ոստիկաններ ներկայացան ժողովատեղի ազդարարելու համար որ տեղի չտան ոեւէ միջադէպի:

Նախկին վարչապետ եւ Վաֆտի Նախագահ Մուսթաֆա Նահաս փաշա եւ Նոքրաշի պէյ՝ ոստիկաններէն չճանչցուելու համար ծպտուած էին եւ կանաչ փաթթոց ու սեւ ակնոց կը կրէին:

Գաղտնի ոստիկանները ճանչցան զանոնք եւ իրենց անուններով ու հին տիտղոսներով խօսեցան անոնց հետ: Ասոր վրայ, Նահաս փաշա եւ ընկերը փութացին շէնքին վերի յարկն ու պատշգամը, եւ, ըստ անգլիական սովորութեան, ջուրով ողողեցին օրէնքի ներկայացուցիչները:

Թուրք-յունական վէճը կը ծանրանայ

Անատոլուի գործակալութիւնը կը հաղորդէ հետեւեալ հեռագիրը.— Թուրքեւհելլէն փոխանակութեան մասնաւոր յանձնաժողովը, որ քննութիւն կատարելու համար Թրակիա գացած էր, շաբաթ առաւօտ ստիպուեցաւ Պոլիս վերադառնալ:

Թուրք առաջին պատուիրակ Ճէմալ Հիւսնի պէյ կը յայտարարէ թէ Յունաստանի բռնած դիրքը թոյլ տուած չըլլալով շարունակել քննութիւնները, խառն յանձնաժողովը որոշեց Պոլիս վերադառնալ:

Պուլկար-յունական բանակցութիւնները

Սոֆիայէն կը հեռագրեն.— Պուլկարեւհելլէն յարաբերութիւնները ներկայիս մտած են նոր փուլի մը մէջ՝ Տէնտրամիսի Սոֆիայի հելլէն դեսպան անուանումով: Մինչեւ հիմա Պուլկարիա եւ Յունաստան գործակատարներու միջոցաւ կը վարէին դիւանագիտական յարաբերութիւնները: Դեսպան Տէնտրամիս իր յանձնարարագրերը ներկայացնելով, խօսեցաւ ճառ մը, որուն մէջ կ'ըսէ.

«Ինծի հրահանգ տրուած է պաշտօնս կատարել համաձայնական ոգիով մը հանդէպ պուլկար կառավարութեան, համոզուած ըլլալով որ Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ յարաբերութեանց հիմը պէտք է ըլլայ միութիւնը եւ ոչ թէ անհամաձայնութիւնը»:

Հելլենասերպ դաշնագիրը

Աթէնքէն Պելկրատ մեկնեցաւ Փոլիխրոնիատիս՝ միասին տանելով Յունաստանի պատասխանը Սերպիոյ հակառաջարկներուն: Այս պատասխանը յանձնուելէ վերջ մասնագէտներու խորհրդաժողով մը պիտի գումարուի՝ խմբագրելու համար վերջնական բնագիրները 1923ի դաշնագրին յաւելուածական պրոտոկոլներուն:

Կը կարծուի թէ համաձայնագիրը պիտի ստորագրուի դեկտեմբերին:

Յունաստանի պատասխանը կը ճշդէ թէ ի՞նչ տեսակ նիւթեր կարելի պիտի ըլլայ փոխադրել Սելանիկի ազատ գօտիէն դէպի Եուկոսլաւիա: Արգիլուած է ռազմանիւթի փոխադրութիւնը:

Ցոյցեր Հունգարիոյ մէջ

Փեշթայէն կը հեռագրեն թէ կիրակի օր ամբողջ Հունգարիոյ մէջ ցոյցեր տեղի ունեցան, Թրիանոնի դաշնագրին խաղաղ վերաքննութիւնը պահանջելու համար: Բոլոր թերթերը մասնաւոր յօդուածներ հրատարակեցին այս առթիւ:

Ընկերային Միութեան Դաշնակցութեան կողմէ Փեշթայի, քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ աւելի քան 2000 հաւաքոյթներ տեղի ունեցան: Բազմաթիւ ճառեր խօսուեցան եւ բանաձեւեր քուէարկուեցան՝ դիմումներ կատարելու համար Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ՝ ի նպաստ Թրիանոնի դաշնագրի վերաքննութեան:

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Վրէժ խումբի ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը: Ներկայանալ անդամատետրով:

ՑՈՒՑԱՏԵՍՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԴԱԱՐՆԹԱՑԲԸ այս իրիկուն ժամը 9—10 տոմարակալութիւն (Պ. Տէրպէտէրեան): 10—11 ընդհ. պատմութիւն (Պ. Նաթանեան):

Իսկ Հինգշաբթի ժամը 3.30էն 5 Հայերէն (Պ. Նաթանեան):

ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ Միութեան (Հ. Մ. Մ.)ի անդամական ընդհ. ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին, 130 Blb St Germain, Մէթրօ՝ Օտէօն: Օրակարգ՝ վերակազմութիւն Ա. Բ. եւ Գ. ֆութպոլի խումբերու եւ ընդհ. տեսութիւն միութեան կազմութեան շուրջ:

Կը խնդրուի Հ. Մ. Մ.ի բոլոր անդամներէն, նոյնպէս այն երիտասարդներէն, որոնք կը փափաքին ֆութպոլ խաղալ, ներկայ գտնուիլ սոյն բացառիկ ժողովին:

ԱԶԴ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Հ.Կ. ԽԱՉԻ

Կ. Վարչութիւնը պատիւ ունի յայտնելու ի գիտութիւն հայ հասարակութեան, որ համաձայն պատգամաւորական ժողովի որոշման իր մասնաճիւղերը ձեռնարկած են տարեմուտի երեկոյթներ տալու առաջիկայ Դեկտեմբեր 31ի գիշերը Փարիզի, Լիոնի, Վալանսի, Տեսինի, Վիէնի, Կրընոպլի և Կարտանի մէջ:

Խաչաձեւումները կանխելու համար կը խնդրենք յիշեալ վայրերու ազգային կազմակերպութիւններէն նկատի առնել այս յայտարարութիւնը:

Ա. Ե. Հ. Կ. Խ. Կ. Վարչութիւն

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Շաս, Պ. Ա.— 25 ֆրանք:
Լիոն, Գործ.— 200:
Լիոն, Գործ.— 70: Ի հաշիւ Գար.
Մարսէյլ, Գործ.— 675:
Տրուի, Ա. Պ.— 100:
Հէրիքուր, Թ. Ս.— 35:
Կարտան, Ա. Խ.— 140:
Մարսէյլ, Շ. Թ.— 70: Մինչեւ 1929 Փետր. 22:
Պոլէն, Գործ.— 90:
Լա Սէյն սիւր Մէր, Յ. Պ.— 70:
Օպընա, Մ. Պ.— 50:
Հալէպ, Գործ — 325:
Լիոն, Սիմ.— 20:
Պարժօլ, Ա. Ս.— 50:
Փրէսի, Ն. Շ.— 35:
Մարսէյլ, Պ. Ժ.— 20:
Մարսէյլ, Գ. Կ.— 105:
Վալանս, Մար.— 50:

Պ. ԿԱՐԱՊԵՏ Արապեանէ կը խնդրուի իր հասցէն տալ Թ. Ճէլէպեանի, 157 Ave. du Président Wilson, Paris.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Քէրէմէթ գիւղէն Ադամ Փիւսիւլեան, հօր անունը Կարապետ, մօր անունը Արմենուհի, 21 տարեկան: երկու տարի առաջ Մուսուլ տեսնողներ եղած են, կը կարծուի Մուսուլի շրջակայ գիւղերուն մէջ ըլլայ: Տեղեկութիւն տուողներուն դրամական նուէր տասը անգլ. ոսկի եւ մէկ տարուան «Յառաջ»: Գրել իր մօրեղբօր՝ Ադամեան Մկրտիչ, 72 Rue Étienne Dolet, Alfortville (Seine) France, կը խնդրուի Սուրիոյ թերթերէն արտատպել:

— կը փնտռուի դերձակ Վահան Թիֆթիքճեան որ Մարսէյլ կը գտնուէր: իմացնել՝ Յար. Տէյիրմէնճեանի, 14 Rue d'Orchamp, Paris (18e).

— Յակոբ Նազիկեան կը փնտռէ իր եղբօրորդին Խաչիկ Նազիկեանը, որ քանի մը ամիս առաջ կը բնակէր Charvieu (Isère). Գրել՝ H. Naziguianի, At. Laurent de Ceris (Charente).

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Nansen: L'Arménie et le Proche Orient 30 fr. Navarian: Anthologie des poètes Arméniens 20, Soleil d'Automne 4, Raffi: Samvel. 25, J. Minassian: Une Sultane Française 5, Korganoff: La Participation des Armén. à la Guerre de 1914—1918, 15 fr., F. M. Contes, Légendes et Épopée Populaire d'Arménie 30, Lar. Nouveau diction. illustré, édition 1929, 35 fr., Kévorkian: de l'Église cité de l'Etemple 12.50, Noubarian: Diction. de poche France-Arménienne 30, 40, 60, Թէոդիկ՝ Ամէնուն տարեցոյցը 1929ի 50, ... մեկնաբանուած Ա. հատ. Գ. Գերպ. Թէրզիպաշեան 40, ... ուղեւորութեան յ'Եւրոպա, Սահակ Բ. կաթողիկոսի 20, ... Հնդկաստանի եւ Ճավայի մէջ, Հ. Երուանդ 7.50, Ն. Պէշիկթաշլեան ... Սիդոննա 12, Կոմիտ. Վրդ.ի գեղջուկ երգեր 6 տետր, հատը 15 ... Սրուանձտեանց գեղջ. երգեր 7 տետր, հատը 15:

Ամերիկայէն նոր եկած Հայերէն եւ արեւելեան երգերու ... ներ, ցանկը ձրի կը ղրկուի: Հայ պատմական պատկերներ եւ ... ւելի անձանց լուսանկարներ 50 սանդիմ, 10 ֆր.: փօսթի ծախքը գնողին կը պատկանի: Դիմել՝ Balentz 233 Fbg. St. Martin. Paris

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ ՆՈՐ ԳԻՆԵՐՈՎ

25 ՖՐ.Ի ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ 5 ՖՐ.Ի ԳԻՐՔ ՆՈՒԷՐ, 50 ՖՐ.Ի ՀԱՄԱՐ 10 ՖՐ.Ի ԳԻՐՔ ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ

Թիապարտը 25 ֆր., Թորոս Լեւոնի (կազմուած) 35, Արտաշէս ... Ֆաթման եւ Ասատը 25, Հին Աստուածներ 15, Խորտակուած կիրքեր 30, Թէրէզ Րաքէն (Է. Զօլա) 20, Յարութիւն (Լ. Թոլստոյ) 50, Ճէք (Ալ. Տոտէ, 2 հատոր) 30, վարժապետին աղջիկը ... Խասգիւղի քնաշրջիկը 10, վերջին բաժակը 10, կրացիէլլա ... Տք. Քիւբին խրտուիլակները 10, Ալիսի սիրահարը 15, Օտարը ... Լիլիթն ու Արտակը 10, Աքլոր եղբայր 6, Սգապսակ Հայաստանի 5, Սիֆիլիզ 2, Ջերմամիզութիւն 2, Հայ. քերական 1, ... րաններ՝ 3, 5, 6, 10, 12.50, 25 եւ 30 ֆր., Երազահաններ 10 եւ 12, Ֆրանս. խօսակցութիւններ 6, 8 եւ 10 ֆր.: Նօթեր Կոմիտաս Վրդ.ի, Սիւնիի, Զուհաճեանի, Սրուանձտեանցի, Կիրեանի, Համբարձումեանի, եւայլն:

Ուզուած գիրքերը կրնանք կազմուած յանձնել 4—5 ֆր. յաւելումով, ըստ գրքի մեծութեան: Միութիւններու եւ գրադարաններու մասնաւոր եւ բացառիկ զեղչ: Գրացուցակը ձրի կը ղրկուի պահանջողին:

Դիմեցէք՝ L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris

IMPRIMERIE - MASSIS - 208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant: E. SOUV...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

21 NOVEMBRE 1928

... ՏԱՐԻ ԹԻՒ 809 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՇՆՏՐԷԶԷՄԱՆԻ ԱՒԵԼԻ ՊԱՀԱՆՋԿՈՏ

...մանաւորապէս Փարիզի մէջ անհամբերութեամբ կը սպասուէր Շթրէզէմանի ճառին:

...Քէլլոկի դաշնագրին ստորագրութենէն ի վեր, երբ յանկարծ ...րիզէն մեկնեցաւ, Գերմանիոյ արտաքին Նախարարը առաջին ...ամ է որ կ'արտայայտուի հրապարակաւ, այն ալ Րայխըս...կի բեմէն: Փարիզէն վերադարձած ատեն, այնքան դառնու...մբ լեցուած էր որ, նոյն իսկ հրաժարման խօսքեր լսուե...: Բուն իրականութիւնը ծածկուեցաւ — հիւանդութեան ...ակին տակ:

Շթրէզէման, մինչեւ վերջը համերաշխ գացած ըլլալով ...անի հետ, վստահ էր թէ պիտի կրնայ գոհացում ստանալ ...ք մը խնդիրներու մասին, Քէլլոկի դաշնագիրը ստորագրելէ ...: Իր բախտէն, առաջին տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ ...ւանքարէի հետ, որ կտրուկ եւ չոր պատասխաններ տուաւ ...ննսեան գաւառներու պարպումի, հատուցումներու եւ «Անշլուս»ի մասին:

Բայց Գերմանացիները յուսահատիլ չեն գիտեր: Անոնք ...իրը տարին Ժընեւ, այս անգամ վարչապետ Միւլլէրի մի...: Եւ սկզբունքով համաձայնութիւն մը գոյացաւ Հռենոսի ...ման բանակը պայմանաժամէն առաջ քաշելու: Յետոյ, սե...ի վրայ դրուեցաւ եւ արդէն կը վերաքննուի հատուցում...ու խնդիրը:

Ինչպէս կ'երեւայ Շթրէզէմանի ճառէն, Գերմանիա աւելի ...ն ամուր կը մնայ իր տեսակէտին վրայ:

Արտաքին Նախարարը վճռապէս պահանջեց որ բոլորովին ...ուին գրաւման բանակին զինուորները: Ան չի հանդուրժեր ...այս խնդիրը կապուի հատուցումներու բանակցութեանց ել...ին հետ: Յետոյ, յիշեցուց թէ Գերմանիա արդէն զինաթափ ...ած ըլլալով, պէտք է միւս պետութիւններն ալ գործնական ...ալեր առնեն, զէնքերը վար դնելու համար:

«Մենք չենք կրնար դրամով գնել պարպումը: Ինչ կը վերա...րի զինաթափութեան, Գերմանիա կը պահէ իր տեսակէտը, որ ...ակօրէն պարզուեցաւ Ժընեւի մէջ: Որքան ալ ցանկալի ըլլան ...սնաւոր համաձայնութիւնները՝ պետութենէ պետութիւն՝ պէտք ...մոռնալ ընդհանուր նպատակը, որ է իրական զինաթափութիւն»:

Ճառին ամբողջ շեշտը կ'ապացուցանէ պարտուած Գերմա...իոյ կամքը՝ հետզհետէ արժեցնելու իր նոր դիրքը: Արդարեւ, ...որ յուզուած խնդիրներուն մէջ, Շթրէզէման չի ծածկեր թէ ...հայրենիքը վճռած է կամաց-կամաց վերստանալ խաղաղու...ամբ, ինչ որ կորսնցուց պատերազմի հետեւանքով:

Տեւական, պաղարիւն եւ յարատեւ ճիգերով, Պերլին կը ...այ դառնալ նոյնքան զօրաւոր ազդակ մը, որքան երէկ, ան...շտ պահելով համեմատութիւնները:

Եթէ երէկ տիրապետող եւ սպառնազին դիրք ունէր կայ...րական Գերմանիան, այսօր ալ, կրնայ այս կամ այն կողմ ...նժարը: Այս տեսակէտէն եզական դիրք ունի մանաւանդ ...ստանի եւ խորհրդային իշխանութեան հանդէպ: Կրնայ ...որդին միանալ եւ սպառնալ Լեհաստանի, ուրիշ խօսքով ...ոսայի: Կրնայ ազդել դէպքերու ընթացքին վրայ, նոյն իսկ ...եւցակամ չէզոքութիւն պահելով:

Մնաց որ, այսօրուան Գերմանիան կը վայելէ Մեծն Բրի...անիոյ լուռ համակրանքը, իբրեւ հաւասարակշռութեան ...ազդակ:

Իսկ Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ միացման ծրագիրը (Անշլուս) ...թէին ծանրաշխի հարց մըն է, որ կրնայ բոլորովին նոր ...իւթիւն մը ստեղծել կեդրոնական Եւրոպայի մէջ: Անշուշտ ...կաններէն ոչ մէկը պիտի հանդուրժէ այդ ծրագրին ...ականացման. բայց «Անշլուս»ը արդէն իրականացած է հո...րու մէջ: Նոյնիսկ հանրային կեանքի զանազան ասպարէզ...ուն մէջ: Միացման այնպիսի երեւոյթներ կան որոնց դէմ ...չ կարելի է ընել սպառնալիքով կամ զէնքով: Ի՞նչպէս կըր...արգիլել, օրինակ, երկու երկիրներուն կրթական դրութեան ...ցումը: Ցնցումներէ զգուշանալով հանդերձ, Գերմանիա եւ ...տրիա կը ձգտին աստիճանաբար յառաջ բերել այնպիսի ...ութիւն մը, ուր միացումը փաստօրէն իրականացած կ'ըլ..., միայն իրաւական մասը ձգելով առկախ:

Ահա թէ ինչո՛ւ, Փարիզի մէջ, մասնաւոր հետաքրքրու...մբ կ'արտատպեն Գերմանիոյ այս կամ այն վարիչին իւրա...չիւր բառը: Որքան ատեն որ Գերմանիան անդամ չէր Ազ...ու Դաշնակցութեան, Ֆրանսայի մէջ յաղթականի արհա...րհանքով կը նայէին գերմանական գործերուն վրայ: Իսկ ...ոյժ հետզհետէ կը վարժուին իբրեւ հաւասարէ հաւասար վի...ել, անշուշտ յիշեցնելով, պարբերաբար, Վերսայլի պայման...րը, որոնք ամէն բան չեն, սակայն:

Վերսայլէն ի վեր, բազմաթիւ նոր թուղթեր ստորագրուե...ն, ինչպէս Լոքառնոն եւ Քէլլոկի դաշինքը, որոնք փոխա...րձ պարտականութիւններ կը դնեն: Յետոյ, պատերազմէն ...եր, ահագին յեղաշրջում տեղի ունեցած է միտքերու մէջ ...այսօր յաղթական երկիրներուն մէջ անգամ, զօրաւոր հո...քներ կան, ի նպաստ հաշտութեան դաշնագիրներու վերա...ութեան:

Ու վերջապէս, այսօր յարաճուն թափով կը գործեն ընկեր...րական կուսակցութիւններ, յաղթական թէ պարտուած եր...կիրներուն մէջ, միշտ բողոքելով բռնի ստորագրուած դաշնա...գիրներուն դէմ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ԱՐՏԱԳԱՂԹԻՆ ԱՌԹԻՒ

Պէյրութի Ազդակը, «Սուրիան կը պարպուի» խորագրով խմբագրականի մը մէջ, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (10 նոյեմբեր).

—«Ո՞ւր մնացին Սուրիոյ մէջ հայկական օճախ կազմելու եւ Հայերը Սուրիոյ մէջ տեղաւորելու ձեռնարկներն ու խոստումները: Ինչո՞ւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը դեռ երէկ եր յայտարարէր որ՝ իբրեւ հատուցում իրաւազրկուած հայ ժողովուրդին, տէրութիւնները պիտի ապահովեն անոնց հանգիստն ու ապահովութիւնը եւ գանոնք պիտի տեղաւորեն Սուրիոյ մէջ:

Ուրեմն մենք խաբուա՞ծ ենք: Մեծ տէրութիւնները կ'աշխատին գիւրացնե՞լ այն սահմանալից աղէտը, որ կը սպառնայ մեր ժողովրդի վերջնական բնաջնջման, ծովերէ եւ ովկիանոսներէ անդին, լայնածաւալ տարածութիւններու վրայ նետելով մեր դժբաղդ և տարագիր ժողովուրդը:

Հարաւային Ամերիկայի անապատներն ու անտառները չափազանց անողորմ են եւ կենդանի կը լափեն իրենց երախին մէջ մեր հազարաւոր հարազատները: Այնտեղ անարձագանգ կը մնան մեր աղաղակներն ու բողոքները և մեծերու աչքերէն հեռու, եթերային անհունութեան մէջ կ'անհետանան մեր ճիչերը:

Այլեւս չի վերակենդանանար հայկական դժբախտ հարցը եւ տարին անգամ մը չի յուզեր արդարներու խղճմտանքը:

Մէկ անգամ ընդ միշտ կը ջնջուի դիւանագիտական գրասեղաններու գզրոցները լեցնող և տարուէ տարի բարդացող հայկական հարցը:

Մենք տարբեր ազդակներ և տարբեր նպատակներ կը տեսնենք այս վերջին կարգադրութիւններուն մէջ: Մինչ մէկ կողմէն նոր գիւղեր եւ նոր հողեր կը գնուին՝ Հայերը տեղաւորելու համար, միւս կողմէ երկիրը կը պարպուի և Հայերը անգիտակցաբար իրենք զիրենք ծովին կը յանձնեն: Այլապէս ի՞նչ կը նշանակէ գաղթող Հայերու ցոյց տրուած դիւրութիւնը:

Իսկ ի՞նչ կը մտածենք մենք: Ահա տխուր իրականութիւնը: Անգամ մը այցելեցէք նաւահանգիստը և պիտի տեսնէք այն զարհուրելի տեսարանը. հարիւրաւորներ մէկ անգամէն նաւ կը նստին՝ դէպի Հարաւային Ամերիկա:

Ունի՞նք այս դառն հարցով հետաքրքրուող մարմին մը, կամ ունի՞նք հաստատութիւն մը, որ գոնէ պարզ ցուցակ մը կազմէր մեկնողներու անուններով եւ թիւով:

Դժբախտաբար բոլորովին ամլութեան դատապարտուած են մեր պատասխանատու մարմինները և անկարող են հասկնալու իրականութիւնը: Բազմաթիւ անգամներ մատնանշեցինք ցաւը եւ ցոյց տուինք դարմանները: Ցարդ ոչ մէկ շարժում»

ՀԱՅ ԲՈՒՀՃԻԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

Պէյրութի մէջ Գէորգ Սալլապաշեան անուն երիտասարդ մը երկար ատենէ ի վեր բուհճիական քարոզութեամբ կը զբաղէր՝ ազդարարելով որ մօտեցած է վերջին դատաստանը: Միտքով աղքատ այս Հայը վրանաքաղաքին մէջ հաց մուրալով կ'ապրէր: Վերջերս 10 մեդր բարձրութենէ ծով կը նետուի՝ փորձելու համար Քրիստոսի պէս ջուրին վրայ քալելու իր կարողութիւնը: Անկումին ատեն մէկ ոտքը կը կոտրի եւ խեղճը յիմարանոց կը դրկուի՝ բժշկուելու համար:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

Առջի օր Վենետիկէն Փարիզ վերադարձան Մխիթարեան վարդապետներէն Հ. Հ. Յովհաննէս Աւգերեան եւ Քերովբէ Զրաքեան՝ զբաղելու համար Սէվրի մէջ բացուելիք Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի նախապատրաստական աշխատանքներով:

Որոշուած է դպրոցը բանալ յառաջիկայ դեկտեմբերի սկիզբը: Արձանագրութիւնները կը կատարուին վաղը՝ հինգշաբթի օրուընէ սկսեալ, դպրոցի շէնքին մէջ, 26, Rue Troyon, Sèvres (առնել թիւ 1 հանրակառքը Լուվրէն կամ Փորթ տը Սէն-Քլուէն եւ իջնել Փոն տը Սէվրը): Դիմել Հ. Յովհաննէս Աւգերեանի, ամէն առաւօտ ժամը 10էն 11.30:

Վարժարանը բացուած է յատկապէս գիշերօթիկ թոշակաւոր աշակերտներու համար, սակայն կ'ընդունուին նաեւ ցերեկօթիկ պատանիներ՝ կիսաթոշակ, որոնք կէսօրուան ճաշը կ'առնեն վարժարանին մէջ:

Արձանագրութեան համար դիմող աշակերտները պէտք է ըլլան 12-14 տարեկան, ունենան համապատասխան ուսում ֆրանսական cinquième կամ գէթ sixième տարւոյ, կամ ուրիշ պետութեանց ծրագրին համաձայն՝ կրթարանի առաջին երկու տարիներու, զերծ ըլլան մարմնական թերութիւններէ, ինչպէս նաեւ հոգեկան ախտերէ եւ փոխանցիկ հիւանդութիւններէ:

Ընդունելութեան խնդրագրին հետ՝ ծնողքները պէտք է ներկայացնեն պատանիներուն հետեւեալ պաշտօնական վկայագիրները.—

1. ծննդեան, 2. պատուաստի եւ քաջառողջ կազմուածքի, 3. ուսումնական ընթացքի եւ բարի վարուց, 4. օրինաւոր անցագիր պետական, 5. պատասխանատու խնամակալի հասցէն եւ հաւանութեան վաւերաթուղթը:

Վարժարանի տարեկան թոշակն է (ուսումնական տասը ամիսներու համար)՝ գիշերօթիկ աշակերտներու համար 6000 ֆրանք, երկու անգամով վճարելի կանխիկ, մուտքին օրը եւ մարտ 1ին: Ցերեկօթիկներու թոշակն է ամսական 300 ֆրանք, վճարելի ամէն ամսու առաջին օրը:

Նահատակ Հայ կամաւորներու յիշատակին

Ինչպէս գրած էինք, կիրակի օր Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ կատարուեցաւ՝ ֆրանսական բանակի Հայ կամաւորներու յիշատակին, նախաձեռնութեամբ Հայ կամաւորներու Միութեան: Այս առթիւ եկեղեցին դրօշազարդուած էր: Եկեղեցիին յառաջամասը՝ սեւերով ծածկուած՝ յատկացուած էր հրաւիրեալներուն: Հայկական եռագոյն դրօշակը կը գրաւէր պատուոյ տեղը:

Պատերազմական Նախարարութեան կողմէ ներկայ էր հարիւրապետ Շովէն, ծովային Նախարարութեան կողմէ՝ հազարապետ Լաքայլ տ'Էս, Ֆրանսացի Նախկին կամաւորներու Ազգային Դաշնակցութեան կողմէ՝ Նախագահ Պարթիէ, փոխ-նախագահ տը Շանպին, դիւանի անդամներէն Ժէյ, Լասէր եւ Միլպէր: Մարտիկներու Ազգային Միութենէն պատուիրակութիւն մը՝ իրենց դրօշակով: Ներկայ էին նաեւ Փարիզի երեսփոխան Էտուար Սուլիէ, օրավար Ղօրղանեան, Օտար կամաւորներու Ընկերութեան կողմէ՝ Խանճեան, Հայ մամուլի եւ զանազան ընկերակցութեանց ներկայացուցիչներ:

Համակրական նամակներ ղրկած էին Հանրապետութեան նախագահ Պ. Տումէրկ, վարչապետ Փուանքարէ, արտաքին նախարար Պրիան, ներքին նախարար Թարտիէօ, ոստիկանական տեսուչ Քիափ, Փարիզի զինուորական կառավարիչ զօր. Կուրօ, զօր. Լակրիւ եւայլն.:

Եկեղեցական արարողութիւններէն վերջ, ներկաները հաւաքուեցան հայ կամաւորներու յուշարձանին առջեւ, ուր Միութեան քարտուղար Պ. Մաղաքեան շնորհակալութեան խօսքերէ վերջ, հրաւիրեց մէկ վայրկեան լռութիւն պահել՝ յարգելու համար ռազմադաշտին մէջ ինկած հայ կամաւորներու յիշատակը:

Վրացիները կը փախչին խորհ. դրախտէն

Տէյլի Մէյլի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ 19 նոյեմբեր թուականով.

Տրապիզոնէն կը հաղորդեն թէ որոշ թիւով Վրացիներ չհանդուրժելով Վրաստանի մէջ Ստալինի ստեղծած սարսափի վարչաձեւին,— ճզմելու համար Տրոցկիի ի նպաստ շարժումը,— փախած եւ Թուրքիա ապաստանած են:

Շթրէզէմանի ճառը

Գերմանիոյ արտաքին Նախարար տոքթ. Կուսթավ Շթրէզէման, ապաքինման երկար շրջանէ մը յետոյ, կրկին քաղաքական ասպարէզ եկաւ, առջի օր կէսօրէն յետոյ Ռայխսթակի մէջ արտասանելով խիստ կարեւոր ճառ մը՝ որով կը պահանջէ Հռենոսի գրաւուած հողամասերուն պարպումը և կը փաստէ թէ հատուցում եւ պարպում տարբեր բաներ են:

— Ոչ միայն Գերմանիա, ըսաւ, այլ օտար կարեւոր շրջանակներ գիտել կուտան թէ տակաւին այսօր գերման հողի վրայ օտար զինուորներու ներկայութիւնը բոլորովին անհամապատասխան կը գտնեն վերջին տարիներու ընթացքին միջազգային քաղաքականութեան կրած յեղաշրջման հետ, ու տարակոյս չունինք որ եթէ փորձագէտներու ծրագրած խորհրդաժողովը

(Ուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ

Թուրք պետութեան մէջ առաջին անգամը չէ՛ որ բոլոր հպատակները հաւասար են օրէնքին առջեւ: Մ. Քէմալ Զուիցերիական օրինագիրքը Թուրք դատարանները փոխադրելով մեծ նորութիւն մը չբերաւ: Դեռ 1839ին Ապտիւլ Մէճիտ Ա. հրովարտակով մը հաւասար հռչակած էր, իր երկրին բոլոր հպատակները, *առանց կրօնի խտրութեան:*

Եւ այսպէս, քիչ մը ամէն Թրքական օրէնք, իր տառին մէջ ընդունելի է եւ տանելի: Այնքան որ Ֆրանսացի մը անգամ, առանց դժգոհութեան պիտի ապրէր այդ երկրին մէջ, պայմանաւ որ օրէնքի պաշտօնեաները ...Ֆրանսացի ըլլային:

Նկատելով որ Թուրք պաշտօնեաները անխտրականութեան, անաչառութեան եւ անկաշառութեան կէտ առ կէտ հակառակը գործելու կը հարկադրուին Հայերու, Հրեաներու, զանազան ցեղի իսլամներու եւ «քիրիէ»ներու հակամարտ ուժերը հաշտեցնելու համար, կը խորհիմ թէ ի՛նչքան մեծ դեր կատարած պիտի ըլլային Հայերը, Յոյները, Հրեաները եւ զանազան ոչ-Թուրք ցեղերը, Թուրք ազգին *երկնային դատին համար*, եթէ մէկ անգամէն դուրս ելլէին այդ երկրէն, որպէսզի օրէնքները ճշտիւ եւ սրբութեամբ, առանց երկու կամ երեք մեկնութեան գործադրուէին եւ Թուրք ազգը դառնար աւելի աստուածահաճոյ...

Այն ատեն, ո՛ւր կը մնար պերլինը, ուր դատաւորներ կան, կ'ըսեն: Այն ատեն Թուրքիոյ մէջ դատաւորները պիտի ըլլային ու Մէհմէտճիկն ալ ա՛յնքան արդարադատ, որ պիտի սկսէր խորհրդածել թէ՝ ի՞նչ իրաւունքով նստած է ուրիշին հողին վրայ, ի՞նչ օրէնքով կը յամառի իրեն չպատկանած, իր չկառուցած տունին տէր դառնալ:

Այո՛, այն ատեն պիտի հիասթափէր եւ որովհետեւ «արդար» էր եւ «աստուածահաճոյ», երկինք պիտի համբառնար, պիտի անհետանար:

Իսկ մենք, խաղաղութեամբ, առանց յեղափոխութեան եւ կռուի, պիտի վերադառնայինք մեր երկիրը:

ՄԱՂՐՈՒՆԻ

ԼԱՏԻՆԱՏԱՌ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Խորհրդային Միութեան կրթական գործավար Պ. Լունաչարսկի հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է Եռնուս Նատի պէյի.—

— Ռուսիաբնակ Թուրք տարրերուն զարգացումը ապահովելու համար, որոշեցինք ընդունիլ լատինական տառերու գործածութիւնը:

Ռուսիոյ Թրքական շրջանակներուն մէջ լատինականացման խնդիրը սուր հանգամանք մը առած էր: Մենք բնականաբար, առանց կողմերուն միջեւ միջամտելու, նախամեծար համարեցինք սպասողական դիրք բռնել: Թուրքիոյ մէջ լատինական տառերու գործածութենէն յետոյ, սակայն շատ հաւանական է որ այս խնդրին նկատմամբ ռուս կառավարութեան բռնած դիրքն ալ կը փոխուի:

Թուրք հանրապետութիւնը արմատէն լուծած է խնդիրը: Անձնապէս ամէնէնանկեղծ շնորհաւորութիւններս ու գնահատանքս կը ներկայացնեմ: Կարելի է ենթադրել թէ Ռուսիոյ Թուրքերը նոյնութեամբ պիտի հետեւին Թուրք հանրապետութեան օրինակին:

ԽԵՆԴԵՐԸ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԵՐԳԵՐԸ

Պէտք է երկու խումբի բաժնել խենդերը. ա) անոնք, որ արուեստագէտներ էին ու ետքէն խենդեցած են (Տէմիրճիպաշեան, Կոմիտաս), եւ բ) անոնք, որ խենդենալէ յետոյ արուեստագէտ դարձած են։ Առաջին խումբին մասին օտարները բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ ունին։ Հայ բժիշկները չեն զբաղած այս հարցով, ոչ թէ անոր համար, որ մեր մէջ պակաս են խենդերը, այլ, որովհետեւ, թերեւս, մեր բժիշկները, արուեստէն աւելի, կը սիրեն արհեստը։ Ընկերոջս հետ, նոյնպէս բժիշկ, երիտասարդական ուխտ մըն ենք ըրած, բժշկագիտական խորունկ ուսումնասիրութեան մը ենթարկել Տէմիրճիպաշեանը։ Ուսումնասիրութեան նոր մեթոտ մը, զոր վաղը կարելի է պատշաճեցնել մեր բոլոր գրողներուն, որոնելու համար անոնց հոգեկան վիճակը, տկարութիւնները, զգայարանական կամ հոգեբանական ընդունակութիւնները, համաձայն իրենց տուած գործին։

*Երկրորդ խումբի խենդերէն, քանի մը արուեստագէտներ ունիմ այն յիմարանոցին մէջ, ուր կը պաշտօնավարեմ։ Դժբախտաբար անոնք ինծի հայթայթեցին միայն ձեւընկալ (*plastique*) արուեստի նմոյշներ, ինչ որ կարելի չէ ցոյց տալ թերթով։ Նկարագրականով՝ պիտի տամ գաղափար մը անոնց այդ գործերուն մասին, Ունիմ միայն մէկ բանաստեղծ, որ շատ խորունկ չէ։ Ուստի նմոյշներս քաղեցի Ֆրանսայի յիմարանոցներու հաւաքածոներէն։*

Պէտք է հաղորդեմ սա պարագան թէ, բազմաթիւ յիմարանոցներու մէջ խենդերը ունին իրենց թերթը, ուր կը հրատարակեն քերթուածներ, բողոքներ, երազներ եւ հայհոյութիւններ եւ իրենց փիլիսոփայութիւնը։ Չեմ գիտեր թէ տակաւին լոյս կը տեսնէ՞ Շարանթոնի Glaneur de Madapolis *թերթը։ Պուէնոս-Այրէսի մէջ երկար ատեն կը տպուէր յիմարներուն* Ecos de las Mercedes *թերթը, զոր հիմնած էին բժիշկները, փորձելու համար դարմանումի եղանակ մը։ Յիմարները բոլորն ալ խմբագիր դարձած, երբեք դարմանումի մասին չէին խորհեր, այլ գիշեր ցորեկ յօղուած կը գրէին... խենդութեան մասին, վիճաբանելով եւ իրենցմէ օրինակներ բերելով։ Այդ քերթողները ընդհանրապէս յանգաբաններ են, յաճախ յանգի համար,— թերեւս երաժշտութեան սիրոյն,— անոնց տողերը կը կորսնցնեն իրենց իմաստը։ Ճիշտն ըսելով, անոնց հոգեկան վիճակին անկայունութիւնն է, որ կուտայ խօսքէ խօսք ոստում մը։ Սակայն կան քերթողներ, որոնք այնքան կը դիմանան իրենց ներշնչման մէջ, որ իսկապէս կը յօրինուի ինքնատիպ ոտանաւոր մը։ Անոնք մշակած են գրական ամէն սեռ, երգիծական ու եղերերգական, սիրոյ եւ գինիի մասին։ Թող ընթերցողը դատէ այն ոտանաւորները, որոնք արտադրութիւնն են մասնաւոր արուեստագիտական դաստիարակութենէ զուրկ մարդոց, հետեւաբար՝ երբեմն նախնական, բայց ինքնատիպ, յաճախ վայրկենական, մերթ հնաբոյր, բայց կրակոտ, երիտասարդական, թարմ ու նոր։*

*
* *

Սկսի՛նք Մարսէյյեզով։

Գինիին Մարսէյյեզն է այս ոտանաւորը, որուն ֆրանսերէնը աւելի գեղեցիկ է անշուշտ։

Հապօ՛ն գինիի զաւակներ,
Ծիծաղի օրն հասաւ։
Նուրբ օշինդր խմելու համար,
Բոլորս բարձրացնենք մեր արմուկը։
Կը լսէ՞ք, գինետան մէջ,
Անմրատ գինին պաշտողներուն ձայնը,
Եւ սրճարաններուն մէջ, անոնք,
Որ սիրերգներ կը մռլտան։

Կ'ուզեմ թարգմանել վերջին երեք տողերն ալ.

Չարերն են որ ջուր կը խմեն,
Ինչպէս հաստատեց ջրհեղեղը։
Խմե՛նք գինի մինչեւ գերեզման։

Ուրիշ մը կ'երգէ ֆրանսական ազգային տօնը, որուն խանդավառութիւնը կը դիմանայ նոյնիսկ խենդին կործանած ուղեղին մէջ.

Տօ՜ն ժողովրդեան, յիշատակի օր,
Խենդերն ու խենդուհիները կը գտնեն իրենց բանականութիւնը։
Ձիգով մը, զոր սէրը միայն կըրնայ տալ,
Հանդէս սարքենք հոս, ընտանեբար։
Թող արեւը, բոցէ համբոյրով մը,
Բունկցնէ մեր ծաղկած ծառերը։
Բնութիւնը մեր հոգիին մէջ կը միացնէ
Սէրն ու հաւատքը, արցունքի այս յիմարանոցին մէջ։

Ու որքա՛ն տխրութիւն, որքա՛ն արցունք ունին խենդերը։ Ահա ոտանաւոր մը, զոր պիտի ուզէի ստորագրել.

Ըսի աչքերուս, արցունքէն գինո՛վ աչքերուս.
— «Ա՛խ, դժբախտ աչքերս, ցամքեցուցէք ձեր արցունքները,
Դադրեցուցէք ձեր յուզումը, զըսպեցէք ձեր խռովքը,
Բառով մը, ես պիտի մեղմեմ ձեր ցաւը»։
Բայց աչքերս ինծ ըսին. «օգուտ չունի հիմայքդ,
Ոչի՛նչ կրնայ, այսօր, խաղաղել մեր արցունքները»։
Ըսի սիրտէս, սիրտիս, որ կը լողար
Արեան գետի մը մէջ.— «դարմանէ՛ վէրքդ,
Քեզի ցոյց պիտի տամ ապահով բժշկութիւնը»․
Բայց դժբախտ սիրտս, սիրտս որ կ'արիւնէր,
Տխրութեամբ ըսաւ. Բարեկամ, կ'ապահովցնեմ քեզ,
Որ ոչինչ կրնայ բժշկել իմ վէրքս»։
Ըսի հոգիիս, սգաւոր հոգիիս,
— «Քեզի ուրիշ սիրուհի մը պիտի գտնեմ,
Որ պիտի դադրեցնէ, սիրականս, տխրութիւնդ,
Պատրաստուէ՛ ընդունելու զայն»։
Բայց հոգիս ըսաւ, տառապանքէն յորդած,
— «փոխանակ նոր սիրուհի մը տալու,
Լաւ է որ երթաս միւսը գտնել իր դագաղին մէջ»։

Պէտք է յիշել, որ կարգ մը խենդեր նշանաւոր բանաստեղծներու ոտանաւորները գոց սորվելով կը գրեն ու կուտան իբրեւ իրենցը։ Վերի ոտանաւորը արդեօք կը պատկանի՞ մեծ բանաստեղծի մը։ Ես չեմ յիշեր։ Եթէ ինքնագիր է, այն ատեն հեղինակը աւելի մեծ բանաստեղծ է, քան շատ ու շատ բանաստեղծներ։ Որովհետեւ իսկապէս յուզումը, նոյնիսկ անոր արտայայտութիւնը մենաշնորհները չեն խելացիներուն։ Ահա ոճրագործ մը, հիւանդութեամբ ու խենդութեամբ, ոսկորով ու ծուծով ոճրագործ, որ կը գրէ երկար ոտանաւոր մը քնացող մանուկի մը վրայ» Վ. Հիւկոյի նման մէկ ոտանաւորէն աւելի գեղեցիկ է ան։

Բերանը կիսաբաց, կ'ըսես եակ մըն է՝
Եակ մը, որ քեզմէ համբոյր մը կ'ուզէ։

Յետոյ, նկարագրելով մարգարտանման ակռաները, սիրունիկ երեսը, վարդի նման մարմինը, կլորիկ բազուկները, հաւատէտ շունչը, ծաղիկ մը կը կարծէ մանուկը, եւ կ'ըսէ. «Օր մը ես ալ այսպէս էի, կը սիրէի հայրս, մայրս»։ Կը յիշէ իր եղբայրները, ըղձանքները, եւ յանկարծ կը ժպտի.

Քնացի՛ր, հրեշտա՛կ, քնացի՛ր։ Տխուր փոթորիկը
Դժնդակ հողերու եւ եփող վիշտերու,
Շուտով պիտի գայ հիասթափել կեանքդ,
Քնացի՛ր, սիրելի մանկիկ, երեսիդ մաքուր փայլը,
Պիտի թօշնի ու կորսուի կեանքի հովերուն պատճառաւ։

Ու փիլիսոփայութիւն կ'ընէ, տխուր բայց ճշմարիտ փիլիսոփայութիւն մը։ Բոլորս ալ գիտենք այդ ճշմարտութիւնը, կեանքի այդ տխուր դասը, ուրեմն անցնինք, լուռ։

Փիլիսոփաներ շատ կան խենդերուն մէջ։ Ահա միսթիք մը, որ խօսակցութեան կը մտնէ Աստուծոյ հետ։ Կը յիշեցնէ Յոբը, աւելի հեզ, աւելի հլու.

Ուզեցիր փորձել զիս, եւ ես խոնարհեցայ
Սրբազան կամքիդ առջեւ, բայց այսօր,
Տեսնելով թէ ինչքա՛ն տանջուեցայ մարդերէն եւ կիներէն,
Պիտի ներես ինծի, վիրաւոր...

Յետոյ կը խօսեցնէ Աստուածը, որ կը խոստանայ վարձատրել երկինքի մէջ։

Շունչս կտրած մտիկ կ'ընէի...։ Գիշերը հասաւ,
Եւ հոգիս, խաղաղած, հանգիստ քուն մտաւ։

Ուրիշ մելամաղձոտ խենդ մը, որ կը նկարագրէ, այնքան խորունկ եւ այնքան կենդանի, Ամայի գերեզման մը.

Ամայի։ Գորշ քարին վրայ կ'իյնայ տերեւ մը,
Լռութի՛ւն, մա՛հը։ եւ դեղնած հողին վրայ՝
Գերեզմանի մը մամուռին թաւշային կոորուանքը։
Անբացատրելի ծանծրոյթը, որ կը միանայ անհունին։
Եւ արեւը լացաւ աշնան տերեւներուն մէջ,
Ոսկեղէն տարօրինա՛կ արցունքներ, արեւի արցունքներ,
Ջորս հովը թօթուեց միօրինակ հողին վրայ
Վախնալով որ կը խռովէ մեռելներուն քունը։

Սակայն կը զգամ, որ այս բանաստեղծութիւնները գրաւեցին ձեր ուշադրութիւնը։

Աւելի լայն գաղափար մը տալու համար, ուրեմն, փունջ մը եւս՝ երրորդ յօդուածով մը։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ
ՅԱՌԱՋԴԻՄԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

(«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ ՇՈՒՐՋ)
(Շար. երէկի թիւէն եւ վերջ)

Մեզի համար ուրախալի երեւոյթ է մահմետական հոգեւորականութեան կրած ջախջախիչ պարտութիւնը, որովհետեւ մահմետական տգէտ ամբոխին մեր դէմ հրահրողը եւ ջարդ ու թալանի դրդողը եղել է մահմետական հոգեւորականութիւնը։ Ոչ մի քաղաքակրթական երկրի հոգեւորականութիւն չի կարող իր ժողովուրդին լարել, էլեկտրականացնել ու դրացիների դէմ կուացնել այնպէս, ինչպէս այդ յաջողւում էր մահմետական հոգեւորականութեանը։ Մահմետական ցեղերի տարած յաղթութիւնների պատճառները պէտք է փնտռել իրենց կրօնի ու հոգեւորականութեան հանդէպ ունեցած մոլեռանդութեան մէջ։

Հոգեւորականութիւնը չքանալով ասպարէզից, կը չքանայ նաեւ քաղաքակրթւող մահմետական ցեղերի մոլեռանդութիւնը, ծայր աստիճանի օտարատեացութիւնը եւ ենիչէրիական բնազդները։

Յետոյ բազմակնութեան վերացումը, ուրբաթի փոխարէն քրիստոնեաների կիրակին որպէս հանգստի օր ընդունելը եւ վերջապէս արաբական գրերը լատինականով փոխարինելը, մի՞թէ այս բոլորը գրաւական չե՞ն որ արեւմտեան քաղաքակրթութեան առջեւ մահմետական հոգեւորականների շինած բերդերը փլեցին և մահմետական խաւար ամբոխի ուղեղի մէջ ծագելու է լոյսը։ Քաղաքակրթութեան պտուղները ճաշակելուց յետոյ է, որ մահմետական ժողովուրդը պէտք է զզւանքով յիշէ իր անցեալի պատմութիւնը։

Սրանից յետոյ թուրք սերունդները պէտք է կրթեն ոչ թէ Ղուրանի ու իր յետադէմ հոգեւորականութեան, այլ արեւմտեան քաղաքակիրթ ազգերի գրականութեան միջոցով։ Ես հաւատում եմ որ թուրք սերնդի մէջ էլ կամայ-ակամայ պէտք է յառաջ գայ քաղաքական խմորումներ, ոչ թէ մինչեւ այժմ եղածի պէս սուլթանների, հոգեւորականների ու փաշաների հրահանգով, այլ շնորհիւ արեւմտեան գիտութիւններին հետեւելով՝ ժողովրդական լայն խաւերում։ Ես հաւատում եմ որ, քաղաքակիրթ երկիրների օրինակով Թուրքիայում էլ պէտք է ծնի աշխատաւոր ժողովուրդի շահերը պաշտպանող թուրք մտաւորականութիւն, որ արիւնահեղ պայքարի շնորհիւ պէտք է տապալէ թուրք աւատական-փաշայական միահեծանութիւնը եւ փոխարէնը հիմնէ ժողովրդական-հանրապետական վարչաձեւ եւրոպական իմաստով։

Թուրքիայի վաղուան ժողովրդական հոսանքները պէտք է ընկերային գաղափարները կիրառեն իրենց կեանքի մէջ։ Պէտք է անդամագրուել միջազգային ընկերակցութիւններին, որոնց առջեւ պիտի համարատու լինեն իրենց երկրում կատարուող դէպքերի համար։ Այս է բնական ուղին բոլոր ազգերի եւ ա՛յս ճամբովը պէտք է յառաջանան մահմետական ցեղերը։

Մահմետական երկրներում էլ վերջ պէտք է դրուի բռնութիւններին, կամայականութիւններին եւ հարստահարութիւններին, ժամանակի ընթացքում մահմետական ցեղերի վայրենի բնազդներն էլ պէտք է մեղմանան, ինչ որ տեղի է ունեցել քաղաքակիրթ ժողովուրդների պատմութեան ընթացքում։

Մեզ համար կարեւորը այն է որ մահմետական ցեղերն էլ ընդօրինակեն քաղաքակիրթ ազգերի պայքարի ձեւերը, որին ես հաւատում եմ, բայց ոչ մօտիկ ապագայում, այլ պէտք է սպասել որ Մուհամմէտի սերունդները այլեւս երես թեքեն իրեն քարոզած գաղափարներից եւ աստիճանաբար իրենց վրայից թօթափեն Ջինգիզ Խաներից մնացած փոշիները։

Մեզ համար ցանկալի է որ թուրք ժողովուրդի մէջ էլ առաջ գայ դասակարգային պայքար, ցանկալի է որ թուրք աշխատաւոր ժողովուրդը սթափուելով իր դարաւոր քնից եւ իւրացնելով քաղաքակիրթ աշխատաւոր ժողովուրդների պայքարի ձեւերը, ուժեղ պայքարի միջոցով պարտութեան մատնէ դարեր շարունակ իր արիւնով ու քրտինքով վաստակած կարողութիւնը լափող իր հոգեւորական ու ազնուական դասակարգին, և ինքը որոշէ իր ժողովրդի բախտը։ Մինչեւ մեր ազգային դատի վերջնական իրագործումը մենք դեռ շատ ու շատ երկար պայքար պէտք է մղենք թուրքերի դէմ եւ, ինձ թւում է որ մեզ համար ցանկալի է ապագայում գործ ունենալ թուրք աշխատաւորական պարագլուխների հետ եւ ոչ թէ, ինչպէս մինչեւ հիմա եղածին պէս՝ թուրք սուլթանների, շէյխերի ու փաշաների հետ։ Նոյնիսկ քաղաքակիրթ երկրներում այսօր էլ լոյսի պէս պարզ է քաղքենի կառավարութիւնների բռնած անհաշտ, ռազմական դիրքն ու անվերջ լարած որոգայթները իրենց դրացիների դէմ, եւ ընդհակառակն խաղաղասէր քաղաքականութիւնը աշխատաւորական կառավարութիւնների ու կազմակերպութիւնների՝ համարեա բոլոր դրացի երկիրների։ Այս տեսակէտից առաջնորդուելով ես կարծում եմ որ մեզ համար ցանկալի չէ թուրք ժողովրդի յետամնացութիւնը, որի պատճառով խաւարի մէջ խարխափող թուրք ամբոխը կոյր գործիք է հանդիսանում թուրք հոգեւորական ու ազնուական արիւնռուշտ բռներների ձեռքում։ Ոչ մի քաղաքակրթւող ժողովուրդ մի երկու տարում հոգեւին չէ յեղաշրջւել, այս պատճառով էլ թուրք ժողովրդի հանդէպ չպէտք է խստապահանջ լինել։ Բայց ամէն կասկածից դուրս է որ թուրք աշխատաւոր ժողովրդի հոգու մէջ պէտք է կամաց-կամաց թափանցէ լոյսը, որը պէտք է աստիճանաբար չքացնէ նրա հոգու մէջ ոչ մահմետականների դէմ դարերով ամբարուած կիրքը․ ատելութիւնը, ջարդելու, թալանելու վայրենի բնազդը։

Այսօրուան քաղաքակիրթ ազգերն էլ դարեր առաջ իրար դէմ պատերազմելիս եղել են անխնայ. ջարդել, թալանել, կրակի են մատնել թշնամի ժողովրդի ամէն ինչը, բայց հիմա այդ ազգերը քաղաքակրթւելով յղկւել, կոկւել է իրենց անասնական բնազդները եւ հիմա իրար դէմ միլիոնաւոր բանակներ են դուրս բերում պատերազմի դաշտը, իրարից միլիոնաւոր զոհեր խլում, բայց այլեւս չեն ջարդում ու թալանում խաղաղ ժողովրդին եւ ոչ էլ ամենադաժան միջոցներով չարչարում, սպանում պատերազմական գերիներին։

Այսօր քաղաքակիրթ երկիրների աշխատաւորական զանգւածների ճնշման տակ, մեծ պետութիւնները աշխատում են միջոցներ գտնելու ոչ թէ կռւով, այլ խաղաղ միջոցներով լուծելու միջազգային սեղանի վրայ եղած բոլոր վիճելի հարցերը։ Վաղը, այս խաղաղասիրական քաղաքականութիւնը պէտք է աւելի ամուր հիմքերի վրայ դրւի, քանի որ փաստերը արդէն ցոյց են տալիս, որ աշխատաւոր զանգւածները քաղքենի դասակարգի դէմ սկսած պայքարը տանում են մեծ յաջողութեամբ։ Եւ բոլոր երկրներում քաղքենի կառավարութիւնները տապալելով, պէտք է հիմնւի աշխատաւորականմիջազգայինմի գերագոյն խորհուրդ, որ աչալուրջ պէտք է հսկի, որ դրամատիրական դասակարգը, իր անձնական գձուձ շահերի համար հնարաւորութիւն չունենայ այլեւս ցեղերը ցեղերի դէմ լարել, արիւնահեղ պատերազմներ առաջացնել, որպէսզի ինքը կարողանայ մեծ աւար ձեռքբերել։ Ապագայի այդ աշխատաւորական միջազգ.՝ գերագոյն մարմինը (և ոչ թէ այսօրւայ զառամեալ Ազգերի Դաշնակցութիւնը) պէտք է վերջ տայ զանգւածային ջարդերին, թալաններին եւ բոլոր հեղինակներին խստիւ պատժէ, այնպէս, ինչպէս որ բոլոր կազմակերպւած պետութիւնները հալածում, պատժում են իրենց երկրի քրէական յանցաւորներին։ Այսօր մահմետական յետամնաց ցեղերն էլ ծունկ են չոքել քաղաքակրթութեան խորանի առաջ, որի համար մենք պէտք է անկեղծօրէն ուրախանանք եւ ոչ տխրինք։

Տասնեակ տարիներ շարունակ հայկական շարժման ղեկավարները հազար ու մի փորձեր արեցին Թուրքիայում գտնել թուրք աշխատաւոր ժողովուրդի ներկայացուցիչներին, միասին տանելու պայքարը համիտեան բռնապետութեան դէմ։ Դժբախտաբար թուրք աշխատաւոր ժողովուրդը չունէր այդ մարդիկը եւ մերոնք ստիպւած էին ձեռք մեկնել զանազան փաշաների, բէկերի, աղաների եւ շէյխերի, որոնցից լաւ բան չէինք կարող սպասել։ Շնորհիւ մահմետական ցեղերի վայրենի բնազդների՝ հայ ժողովուրդը շատ է տուժել, տկարացել, բայց բնաջնջել չեն կարողացել եւ այլեւս չեն կարող, քանի որ ամբողջ վեց դար շարունակ մահմետական ցեղերի լծի տակ չարաչար տանջւելուց յետոյ, այսօր կարողացել է ինքնամփոփւել, պետութիւն կազմել։

Մեր ժողովուրդը, որ ամենադաժան ստրկական պայմաններում կարողացել է քաղաքակրթութեան ջահը բարձր պահել իշխող մահմետական խաւար աշխարհում, ազատ պայմաններում, հայ ժողովուրդը, շնորհիւ իր ակնյայտնի մի շարք դրական յատկութիւնների, ոչ մի վախ չունի քաղաքակրթութեան ուղին բռնած մահմետական ցեղերից, թէ՛ մշակութային եւ թէ տնտեսական եւ քաղաքական ասպարէզներում։

ԲԵՆՕ

«ՄՇԱԿՈՅԹԻ Օ[Ր...]

Անցեալ տարի «Յառա[ջ...]
ղեցիկ միտքն ունեցա[ւ...]
դրելու տարուան մէջ [...]
ի պատիւ Հայ Մշակոյթ[ի...]
գրականութեան, որ Հայ [...]
վորդը գոնէ կարենայ [...]
իր երախտագիտութեան եւ [...]
գանքի խօսքն լսելու անոնց[...]
դարերու արիւն արցունքի [...]
ռապանքի մէջ կրցան մշա[...]
զարգացնել եւ մեզ աւանդ[...]
Տողերուս գրողը 1927[...]
տօսին «Յառաջ»ի մէջ կ'ա[...]
կէր, Մշակոյթի ամենա[...]
եւ յիշատակելիք օր ընդու[...]
նան հանդիպող (Հոկտեմբ[երի...]
ռաջին կիսամսեակին) Թ[...]
մանչաց տօնը։ Այս նո[...]
ջարկը կրկնեցինք նաեւ «[...]
նիք» օրաթերթին միջոց[ով...]
առաջարկը ընդունուեցա[ւ...]
անցեալ տարի, իսկ այ[...]
Ամերիկայի Առաջնորդարա[...]
տօնական շրջաբերական[...]
Թարգմանչաց տօնը կը [...]
րարէր «Հայ Մշակոյթի Օր[...]
Անցեալ տարի Թաւրի[զի...]
րիզի եւ Պերլինի Հայ [...]
ները միեւնոյն օր, Թարգ[մանչաց...]
տօնին (շաբաթ, 8 Հոկտ.) [...]
Հայ Մշակոյթի Օրը։ Այ[...]
Թաւրիզն ու Պերլինը նոր[...]
մանչաց տօնին ճիշդ օր[ը...]
13ին) տօնեցին, սակայ[ն...]
Միութեան Նախաձեռնու[թեան...]
չենք գիտեր ինչո՞ւ [...]
Հայ Մշակոյթի Օրը [...]
տեմբերին տօնեցին։ Այ[...]
կարգադրութիւն էր եւ ին[...]
կար աճապարելու։ Ինչո՞ւ [...]
գային եւ մշակութայի[ն...]
մեծ տօնի առթիւ տարա[...]
թիւններ պիտի ծագին։
Հայ մամուլին նա[...]
պարտականութիւնն է, ո[ր...]
կերպով խորացնէ ժողովուրդի[ն...]
այս մեծ տօնի նշանակու[թիւնը...]
եւ ընդհանրացնէ անոր հա[...]
գային տօնակատարութեան [...]
ժէքը։ Եթէ կուզենք [...]
Մշակոյթի Օրը համազգայ[ին...]
քաղաքացիական հանգամա[նք...]
ստանայ, ապա ուրեմն անոր [...]
կատարութիւնը ամբողջ [...]
ներու կողմէ պէտք է կա[...]
միեւնոյն օրը, առանց ո՛եւէ [...]
ռութեան։ Եթէ Հոկտեմբ[երի...]
ռաջին երկու շաբաթներ[ուն...]
գադիպող Թարգմանչաց [...]
պիտի ընդունինք իբր «Հայ [Մշա]-
կոյթի Օրը», ապա ուրեմն [...]
չէ ուրիշ ո՛եւէ օր տօնել [...]
եւ քմահաճ օր ու [...]
չնշանակել։
Այդ օրը պէտք է որ [...]
եւ ամբողջ ազգը գի[տնայ...]
Հայ Մշակոյթի օրն է, եւ [...]
փարիզը տօնէ Սեպտ. 30[...]
րիզ Հոկտ. 13ին, Նիւ Եոր[ք...]
տեմբերին, Լոնտոն Յուն[...]
եւլն.։
Կարծեմ շատ անմ[...]
պիտի ըլլար եթէ մայի[...]
տօնէինք յուլիսին եւ ապ[...]
յունուարին։
Ֆրանսան յուլիս 14-[ին...]
մերիկան յուլիս 4-ի իրենց [...]
յին եւ քաղաքական ա[...]
տօները կը տօնեն բոլո[...]
ռանց օր մը ետք կամ ա[...]
նելու։
Ինչու մենք չպի[տի...]
վինք այս տարրական [...]
հութիւնը։ Ինչպէս Նախ[...]
ծուած եւ որոշէ Վարդա[նանց...]
օրը (բարեկենդանի վերջ[ին...]
շաբթին), այնպէս ալ [...]
վերջնական պիտի ըլլայ [...]
շակոյթի օրը։ Երբ մենք [...]
կան տօները կը կատարեն[...]
իրենց օրերուն, ինչու պի[տի...]
մեծ եւ յիշատակելիք տօն[...]

...ւթի Օրը» չունենայ իր ո-...

...րը՝ ժողովուրդը պարզ ու ...յ կերպով գիտէ, որ Ցիսուսի ...ման օրը Յունուարի 6ն է, ...նդգաւաւը փետրուարի 14ին ...ւլ ջատիկը կիրակի օր է ...։ Նոյնպէս ալ պէտք է ժո-...ը վարժեցնել, որ Հայ ...դը ...ւթի Օրը շաբաթ օր կ՚իյ-...թարգմանչաց տօնին օրը, ...երբի առաջին կիսամսեա-...։ Բաւական է քանի մը ...նրու փորձեր ալ ...նուհե-...լ գաունայ սովորական երե-...կը մ...այն թէ պէտք է ամիս-...ոյ կանոնաւոր աշխատանք ...ի եւ ամենուրեք արժա-...լ կերպով տօնուի «Հայ ...ւթի Օրը»։

...ա յարմար է նաեւ, որ ...ն, ազգային հիմնարկու-...ն եւ գրական ու հանրային ...ներու յոբելեանները տօն-...Հայ Մշակոյթի Օրուան ...նրու ընթացքին։

ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆ

...ԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

...ՆՈՒՈՐԵԱԼ ԱԶԳ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏԵՆ

...Ազգային Պաշտպանութեան ...ավարութեան կողմէ պատ-...ուած եւ գործավարներու ...ւորդէն վաւերացուած է ...ւորական Մարմնակրթական ...մակերպութեան հրահանգ ...րուն նպատակն է՝ ցամա-...նավու եւ օդին մէջ զարկ ...ւ բանակի մարմնակրթու-...ն, մանաւորապէս հեծելա-...թեամբ, զինարձակու-...թեամբ, օդային թռիչքով, ըմ-...րութեամբ, զինավար-...թեամբ, չմշկումով, թիավա-...թեամբ, առագաստի գործա-...թեամբ եւ ուրիշ զանազան ...ութիւններով եւ մարզանք-...։ Այսպէսով՝ իրենց զին-...րական շրջանը աւարտողնե-...մէջ ալ ժողովուրդին մէջ ...տարածուին այս կարգի ...կար մարզանքները։

...Այս զինուորական մարմնա-...թանքի կազմակերպութեան ...րերեալ գործերը կը տես-...ն՝ պատերազմական ընդհ. ...կոյտի նախագահութեան ...ութեան տակ, անոր օգնա-...ին կողմէ որ կազմակերպու-...ն ընդհ. քարտուղարն է։

...լոր զօրաբանակներու եւ ...կներու կեդրոններուն մէջ ...ազմուին մէկ-մէկ մարզա-...միութիւններ, ցամաքի եւ ...կազմակերպութեանց նը-...մարզական գործերով զբա-...համար։

...ն ուր չկայ մարզանքի ...ակերպութիւն, զինուորա-...մարմնակրթութեան միու-...ց մէջէն յարմար դատ-...րը կրնան զինուորական

կազմակերպութեան մէջ առ-նուիլ։ Զինուորական մարմնա-կրթանքի կազմակերպութիւն-ները կրնան երկրին մէջ մարմ-նակրթական ուղեւորութիւններ կատարել՝ սպայակոյտին ար-տօնութեամբ։ Երկու տարին ան-գամ մը՝ զինուորական մարմնա-կրթանքի առաջնութեան մըր-ցումներ պիտի կատարուին։

Զինուորական մարմնակըր-թանքի կազմակերպութիւնը՝ մարմնակրթական միութեանց հետ իր ունեցած բոլոր շփում-ներու մէջ ցին՝ այդ միութեանց վարչական եւ գիտական կա-նոններն ու հրահանգները պիտի գործադրէ։

ՆՈՐ ՏԱՌԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐԸ

Մամուլի ընդհ. տնօրէն Էր-ճիւմէնտ Էքրէմ պէյ, Պոլիս հաս-նելով հետեւեալ յայտարարու-թիւններն ըրած է.

«— Իզմիր գացի, մօտէն շփում ունենալու համար տեղական թեր-թերուն հետ։ Անոնք նոր տառերու խնդրին մէջ շատ դանդաղ շարժե-ցան, մինչդեռ կարելի էր լաւա-գոյն կերպով թարգման հանդի-սանալ այն եռանդին, որ ժողո-վուրդը ցոյց կուտայ նոր տառե-րուն հանդէպ։ Կը յուսամ թէ, օ-րէնքին որոշած թուականէն, այ-սինքն դեկտեմբերէն առաջ, բո-լոր թերթերը նոր տառերով հրա-տարակուած կ՚ըլլան։

Իմ ճամբորդութիւնս կապ ունի նաեւ այն օժանդակութեան հետ, զոր կառավարութիւնը պիտի ընէ թերթերուն։ Այս մասին վերջնական որոշում մը պիտի տը-րուի Էնկիւրի վերադարձէս յետոյ միայն։ Այս պատճառով անմիջա-պէս Էնկիւրի պիտի մեկնիմ։ Եթէ օժանդակութեան որոշումը տը-րուի՝ բոլոր թերթերը պիտի օգ-տուին։

Նկատելով որ Իզմիրի մէջ բաւական մեծ թիւով թերթեր կան, ուզեցի անձամբ եւ տեղւոյն վրայ քննել անոնց կացութիւնը։

Հաստատ կերպով համոզուած եմ թէ նոր տառերուն շնորհիւ արագ քայլերով պիտի յառաջդի-մէ լրագրութիւնը։ Անկեղծօրէն կ՚ըսեմ թէ զարմացայ եւ սքան-չացայ այն փութկոտ եռանդին համար, զոր ժողովուրդը ամէն կողմ ցոյց կուտայ նոր տառերուն հանդէպ։ Նոր տառերու շնորհիւ պիտի կարենանք օգտուիլ քաղա-քակրթական բազմաթիւ միջոց-ներէն։ Եւրոպայի մէջ թերթերը տողաշար մեքենաներ կը գործա-ծեն եւ այսպէս դրամի, աշխատա-նքի եւ ժամանակի մեծ խնա-յողութիւններ կ՚ընեն։ Կասկած չկայ թէ քաղաքակիրթ Թուր-քիան ալ պիտի օգտուի այդ դիւ-րութիւններէն։ Ճիշդ է որ սկզբ-նական շրջանին, մինչեւ վեց ամիս, թերթերու վաճառումը անկում պիտի կրէ, անկէ յետոյ սակայն ազգը պիտի իւրացնէ նոր տառերը եւ թերթերու վաճառումը պիտի աւելնայ անհամեմատ կերպով։ Իզմիրի մէջ գոհունակութեամբ տեսայ որ, տեղական թերթերը միանալով ձուլարան մը բացած են եւ արդէն իսկ սկսեր են նոր տառեր թափել։ Այս տեսակէտով Պոլիս ետ մնացած է Իզմիրէն։

Նոր տառերու օրէնքին գոր-ծադրութեան հետեւանքով, խիստ մօտ ատենէն թերթերու եւ պար-բերականներու թիւը մեծապէս պի-տի աւելնայ Թուրքիոյ մէջ։

Ներկայիս Պոլսոյ մէջ 75 թուրքերէն, 31 օտար եւ փոքրա-մասնութեանց թերթեր եւ պար-բերականներ կը հրատարակուին, Իզմիրի մէջ 12, իսկ Անատոլի մէջ 4 թերթեր եւ հանդէսներ։ Ասոնցմէ զատ գրեթէ բոլոր նա-հանգներուն մէջ ալ օրաթերթեր կամ շաբաթաթերթեր կը հրա-տարակուին։

Մամուլի նոր օրէնքը այս տարի պիտի ներկայացուի Ազգ. Մեծ Ժողովին։ Արդի մամուլի օ-րէնքը սուլթաններու շրջանին պատրաստուած ըլլալով չի համա-պատասխաներ հանրապետական սկզբունքներուն։ Դժբախտաբար առայժմ չեմ կրնար նոր օրէնքին մասին տեղեկութիւններ տալ, ար-դի մամուլի օրէնքը կ՚արգիլէ զիս նման յայտարարութիւններ ը-նելէ»։

ՍԵՐՊԻԱՅԷՆ ԹՈՒՐՔ ԳԱՂԹԱԿԱՆ

Ակիւպէն եւ շրջականներէն Իզ-միր հասած են 279 թուրք գաղ-թականներ, որոնք ներքին գոր-ծավարութեան կողմէ նշանակուած վայրերը պիտի ղրկուին։ Հոն բնա-կարան եւ հաց պիտի տրուի իրենց։

Նշանակուած վայրերը չգա-ցողները ազատ պիտի ըլլան իրենց ուզած տեղերը բնակելու, բայց կառավարութենէն ոչ մէկ օժան-դակութիւն պիտի ստանան։

ԾԽԱԽՈՏԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Իզմիրէն կը գրեն Իգտամի.— Զմիւռնիոյ եւ ծխախոտի արդիւ-նաբերողները այս տարուան չափ նեղութիւն չէին կրած։ Խաղողի տերեւուն երեսը սկսաւ խնդալ, երբ ազնիւ ըմպելիներու վարչու-թիւնը գնումի ձեռնարկեց. բայց ծխախոտ մշակողները դեռ հոգի մէջ են։

Իզմիրի միլիոնաւոր օխա ծխա-խոտին կէսն անգամ դեռ չէ ծախ-ուած։ Ծախուած ծխախոտներու վիճակը բոլորովին ողբերգական է։ Երբ 100, նոյն իսկ 120 ղրշ՝ ար-տադրութեան ծախք ունեցող ծը-խախոտ մ՚ 60 ղրշ.ի ծախուի, կ՚նչ շահ կը սպասուի այլեւս։ Որպէսզի կարենան գալ տարուան համար տնկուելիք ծխախոտին ծախքը հա-նել, խեղճ արդիւնաբերողները կը ստիպուին ամէն գնով ծախել իրենց ապրանքը։

ԿԵԱՆՔԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ խորհրդ. Թերթերէն)

ԱՆԽՆԱՄ ԵՐԱԽԱՆԵՐԸ

Վրաստանի կեդր. գործադիր կոմիտէին կից կազմուած «Ան-խնամ երախաներուն օգնող յանձ-նաժողովը» հաստատած է 1928 29ի նախահաշիւը։

Ցանձնաժողովին մուտքը կը կազմէ 444,000 րուբլի։ Ասկից զատ, անցեալ տարուընէ մնացած է հարիւր վաթսուն հազար րուբլի։ Այս ամբողջ գումարը վեց հարիւր հազար րուբլի պիտի ծախսուի ներ-կայ տարեշրջանին, հետեւեալ կերպով.—

Հարիւր յիսուն ըչորս րուբլի անխնամ երախաներու դարմա-նատան, երկու հարիւրհազար Մըց-խեթի մանկական գաղութի ըն-դարձակման համար, նոյն գաղու-թին պէտքերուն հարիւր քսան հազար, իսկ արհեստանոցներու կազմակերպման՝ 12,000 րուբլի։

Իսկ մնացեալ գումարը պիտի բաշխուի զանազան պէտքերու գո-հացման։

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

Անդրկովկասի կեդր. վիճա-կագրական վարչութեան տուած տեղեկութիւններուն համաձայն, Վրաստանի եւ Հայաստանի մէջ, եղանակը անձրեւային եւ ամ-պամած է եղած սեպտեմբերին, բացի Թիֆլիսէն, կախեթէն եւ Ե-րեւանէն, ուր եղանակը շատ տաք է եղած։ Ցորդ անձրեւներ տեղա-ցած են մանաւանդ Ախալցխայի մէջ, որոնք վնասած են եգիպ-տացորենին։

Ուշ հասնող ցանքերու վիճակը ընթացիկ տարուան հոկտեմբեր 1ին հետեւեալն է եղած.

Եգիպտացորենը քիչ մը վա-տացաւ. բամպակի վիճակը կա-յուն է եւ Անդրկովկասեան բոլոր հանրապետութիւններուն մէջ ալ ծխախոտն ու խաղողը վնասուած են։

ՄԱՐՄԱՐ ԵՒ ՇԵՂՋԱՔԱՐ

Թիֆլիսի մէջ ստացեր են Միս-խանի մարմարին եւ Իջեւանի շեղջաքարին առաջին նմոյշները, որոնք պատրաստուած են փամբակ կայարանի քարի գործարաններուն մէջ։ Նմոյշները ցոյց կուտան որ բարձր յատկութիւն ունի Միս-խանի մարմարը, որուն հանքերը կը գտնուին փամբակէն երեսուն քիլոմեդր հեռու։ Անոր քառա-կուսի մեդրին գինը չանցնիր քսան րուբլին, որ շատ աւելի աժան է արտասահմանէն ստացուած մար-մարէն։ Այդ մարմարը իր մաք-րութեամբ կատարելապէս գոր-ծածելի է ելեկտրական արդիւնա-բերութեան մէջ՝ (բաշխիչ տախ-տակ) եւ սեղաններ շինելու համար։

Իսկ Իջեւանի շեղջաքարը յղկուելէ յետոյ, կարելի կ՚ըլլայ գործածել ամէն տեսակ շինու-թեան մէջ։

ԹԻՖԼԻՍԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Թիֆլիսի մէջ կատարուած մարդահամար մը, քաղաքին բնակչութիւնը ցոյց կուտայ 284,044 հոգի, որոնց 147,349ը այրեր։

Ըստ ազգութեան, հետեւեալ թիւերը ստացուած են,- 112,206 վրացիներ, 100,148 Հայեր, 45,937 Ռուսեր, մնացեալը Հրեայ, Ասորի, Յոյն, Թուրք եւայլն։

ԿԱՐԿՈՒՌԻ ԴԱՏԸ

Կարկուռեան ժառանգորդնե-րուն կողմէ՝ Երուսաղէմի պատրի-արքութեան դէմ բացուած հողա-յին դատը վերջնականապէս մեր-ժուած է Լոնտոնի դատարանին կողմէ, շնորհիւ պատրիարքարանի կանոնաւոր թղթածրարին, եւ հա-կառակորդներու կողմէ կանոնա-կան երաշխաւորութեան գումարը, որոշեալ ժամանակամիջոցին մէջ վճարուած չըլլալուն։

Երուսաղէմի կառավարիչ Մը-քիթ-Բօշ այս առթիւ այցելած է պատրիարքին, զայն շնորհաւորե-լու համար։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՆԻՍ.— կիրակի 11 նոյեմբե-րին Հ. Մ. Միութեան Բ. խում-բը կրասի Sporting Clubի նոյն դասակարգի պատկանող խումբին դէմ ֆութպոլի ախոյ-եանական մրցումը կատարեց: Քաղաքիս խումբին կը հետեւէին 30ի չափ Հայեր: Ժամը 2.30ին խաղը սկսաւ Հ. Մ. Մ.եան յա-ռաջխաղացումով եւ հազիւ գըն-դակը կեդրոնէն ելած էր, երբ Յ. Ճարպիկեան նշանակեց Ա. նշանակէտը, որմէ անմիջապէս ետք Շ. Յոփլանեան, խմբապետը, նշանակեց երկրորդը:

Երկրորդ կիսախաղին հակա-ռակորդը յաջողեցաւ նշանակել իր Ա. նշանակէտը, որմէ ետք Քիթապճեան նշանակեց մեր եր-րորդ նշանակէտը եւ խաղը չլրացած հատ մըն ալ նշանա-կեց Բ. Թօքաթլեան եւ խաղը լրացաւ Հայ Մարզականի յաղ-թութեամբ 1ի դէմ 4 նշանակէ-տով :

Բ. Տ.

ՎԱԼԱՆՍ, 16 նոյեմբեր.— «Ա-րաքս» նորակազմ մարզականի ֆութպոլի խումբը կատարեց իր անդրանիկ մրցումը նոյեմբեր 11ին, ֆրանսական ֆութպոլի խումբին դէմ, Սդատ տիւ Բօլի-կոնի զինուորական մարզարա-նին մէջ:

Բազմաթիւ հայրենակիցներ եւ ֆրանսացիներ փութացած էին քաջալերելու երկու մրցորդ-խումբերը:

Խաղը սկսաւ ֆրանսական խումբին յարձակողականով, բայց մեր պաշտպանողականներու զօրաւոր դիմադրութեամբ ետ մղուեցաւ:

«Արաքս»ի երիտասարդ մար-զիկները անմիջապէս խաղին տիրացան: Առաջին կիսախաղը լրանալու 15 վայրկեան մնա-ցած՝ շահեցանք մեր առաջին եւ վերջին նշանակէտը, որմէ ան-միջապէս յետոյ ֆրանսացիները սկսան բուռն յարձակողականի մը, բայց անօգուտ:

Երկրորդ կիսախաղը աւելի տաք էր, բայց արդիւնք չունե-ցաւ: Ֆրանսացիները խաղը լքե-ցին հինգ վայրկեան մնացած, նեղանալով դատաւորին, եւ «Արաքս» իր մէկնշանակէտովը շահեցաւ խաղը:

Եթէ «Արաքս»ի մարզիկները լրջօրէն հետեւին խաղերու օ-րէնքին, շուտով կը դարմանուին շարք մը թերութիւններ:

Նոյեմբեր 23ին «Արաքս»ը պի-տի մրցի Շապէօյի ֆրանսական խումբին հետ,

Մ. Տ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԻՆՈՎԻ ԽԵԼՔ.— Լիւսիէն Փլաս, 19 տարու, յուզուած ու տխուր մտաւ ոստիկանատուն եւ հետեւեալը պատմեց,

— Գործ փնտռելէ կը դառ-նայի, երբ փողոցին մէջ, մէկը զիս կանչեց անունս տալով. դար-ձայ. հեծանւորդ մըն էր որ չէի ճանչնար. ուզեցի ետ քաշուիլ, երբ յանկարծ, քանի մը անձեր կռնա-կէս բռնեցին, ծեծեցին եւ գրպան-ներս պարպելէ յետոյ, զիս գետը նետեցին։ Լաւ կը լողամ. եզերք ելայ, գրպաններս խուզարկեցի, տեսայ որ շաբաթականս 210 ֆրանք կողոպտեր էին»։

Ոստիկանները ձեռնարկեցին քննութեան։ Սակայն հաստատե-ցին թէ Լիւսիէնի ցոյց տուած տեղերը որ եւ է կռիւ, յարձակում չէր պատահած։ Լիւսիէն կանչուե-ցաւ ոստիկանատուն եւ երբ նեղը դրուեցաւ, խոստովանեցաւ թէ՝ սուտ էր պատմութիւնը. իր շա-բաթականը ամբողջ խմեր էր.գի-նովութեան մէջ՝ ինկեր էր ջրա-կոյտի մը մէջ եւ կուեր էր մէ-կուն հետ զոր չէր ճանչնար եւ տունը տալիք հաշիւէն խուսափե-լու համար էր որ հնարեր էր կո-ղոպուտի պատմութիւնը։

Ոստիկանութիւնը իր կարգին ճշմարիտ դատ մը բացաւ ստա-խօսին դէմ։

ՎԻԺՈՒՄ.— Օր Լիլի երբ նշ-մարեց թէ իր սիրային յարաբե-րութիւնները անհաճոյ պտուղ մը սկսան արտադրել իր արգան-դին մէջ, տխրեցաւ, լացաւ։ Իր ընկերուհիներէն մէկը, ո-րուն գլխէն տաք ու պաղ շատ ջուրեր անցեր էին, զինքը մխիթա-րեց, տալով հասցէ մը միայն։ Լիլի գնաց տրուած հասցէին եւ փրկուեցաւ զինքը տանջող մտա-հոգութենէն ու ծանրութենէն ինչ որ իրեն 500 ֆրանք արժեց։

Ատեն մը յետոյ, իր գրացու-հիներէն մէկը եկթարկուեցաւ իր վիճակին. բայց քիչ մը ուշ դի-մեց Լիլիի ցոյց տուած հասցէին։ Հիւանդացաւ։ Չար սիրտ մը լուր տուաւ ոստիկանութեան որ քննու-թեան մը ընթացքին, երեւան հա-նեց վիժեցնող մանկաբարձուհին։

Այս կինը որ 12 տարիներէ ի վեր միայն այս գործով կը զբաղէր եւ կլորիկ հարստութիւն մը դիզեր էր, բանտարկուեցաւ։

Մանկաբարձուհին զարդ 400 վիժումներ էր կատարեր։

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (77)

Մ Ո Խ Ի Ր Ը

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VII

...երբեք զգացած չէր կեանքի ...նդակ մեծութիւնն ու արժէ-...քան մահուան սարսափելի ...րդին առջեւ։ Ապրի՜լ։ Չէ՞ր ...ապրիլ, շարժիլ, լսել անու-...սրոխին մրմունջը հան-...դէսներուն մէջ երջանիկ ...լու համար։ Կե՜անքը։ Ամէ-...գեղեցիկ եւ վսեմ բանը զոր ...ըլլայ ստեղծել անհուն եւ ...անական կամք մը։ — Եւ ...կ՚ապրէր. ինք կը պարտէր իր ...քը այդ թշուառ մեռեալին ...առջեւ անշարժացած էր եւ ...ած այդ գերագոյն բարի-...ինչո՞ւ մինչեւ հիմա մտա-...չէր ասոր վրայ։ Ա՜հ, երբեք ...ցածչէր կեանքի արժէքը, ո-րովհետեւ երբեք մօտէն տեսած չէր մահուան պարապն ու սարսա-փը։ Եւ ահա մայրը, մայրը մի-ա՛յն իրեն վերապահած էր ապրե-լու գերագոյն հրճուանքը. յայտ-նելու պարտականութիւնը՝ իր մահ-ուան ցաւով։ Մայրը իր կեանքի գնով անգամ մըն ալ կը ծնէր զինքը եւ այս նոր կեանքը անչա-փելիօրէն աւելի մեծ էր առաջի-նէն։

Աչքերուն քողը վար ինկաւ. տեսաւ անցեալի կիրքերուն, ատե-լութիւններուն, ցաւերուն բովան-դակ ճղճիմութիւնը։ Ցաւապած էր որովհետեւ մայրը մեղանչեր էր, որովհետեւ զինք լքեր էր, որով-հետեւ մեղաւոր կեանք մը վարեր էր։ Ցխմարութի՜ւն։ Ի՞նչ կարեւո-րութիւն ունէր այս ամէնը։ Ի՞նչ կարեւորութիւն ունէին այս տկար երանգները կեանքի մեծաշուք նկարին մէջ։ Չէ՞ր բաւեր որ Ոլի զինք ծնէր, որպէսզի ներկայացնէր իրեն համար արարածներու ամէ-նէն արժանաւորը, «մայրը» եւ պարտաւորուէր սիրել զայն եւ ե-րախտագէտ ըլլալ անոր հանդէպ։

Հեծկլտաց դեռ, բայցանդոհին մէջէն կը զգար ապրելու ներոյժ ուրախութիւնը։ Այո՛, կը տառա-պէր, ուրեմն կ՚ապրէր։

Պառաւը մօտեցաւ իրեն, ձեռ-քերը ձեռքերուն մէջ սեղմեց, մը-խիթարեց, խրախուսեց, յետոյ թախանձեց որ հեռանայ։

— Վար երթանք տղա՛ս, եր-թանք։ Ո՛չ, ո՛չ, մի՛ տանջուիր, մայրդ մեռաւ որովհետեւ մեռնե-լու էր։ Դուն քու պարտքդ կատա-րեցիր եւ ան ալ... թերեւս իրենի-նը։ Թէեւ Տէրը պարտադրեց մեզի կեանքը քաւութեան համար։ Եր-թա՛նք։

— Դեռ երիտասա՛րդ էր, ը-սաւ Անանիա։ — Ո՛չ, չեմ վախ-նար, Կրացիա, սպասէ՛ վայկեան մըն ալ։ Քանի՞ տարեկան էր։ Երեսուն ո՞ւթ։ Ըսէ՛, ե՞րբ մեռաւ, ի՞նչպէս ըրաւ։

— Երթանք, ամէն բան պիտի ըսեմ, ըսաւ Կրացիա, դէպի դուռ երթալով։

Անանիա չշարժեցաւ, աչքերը սեւեռած մեռեալին մազերուն. կը զարմանար որ այնքան սեւ, այնքան խիտ էին։ Կը փափաքէր սաւանով ծածկել մազերն ալ բայց դիակին մօտենալու մտածումը սարսափ կ՚ազդէր։

Պառաւը դարձաւ անկողնին մօտ, ծածկեց մազերը, բռնեց Անանիային ձեռքէն եւ դուրս տարաւ։ Ետ դարձաւ նայեցաւ անգամ մըն ալ անկողնին վարի կողմը դրուած սեղանին, յետոյ երբ սենեակէն դուրս ելաւ, նստե-ցաւ սանդուխին վերի աստիճա-նին վրայ։

Այրին ալ լոյսը վար դրաւ եւ նստաւ մօտը։ Սկսաւ պատմել եր-կար պատմութիւն մը, որմէ Ա-նանիա միտք պահեց միշտ սա տխուր դրուագը.

— «Միշտ կ՚ըսէր, ո՜հ պիտի երթամ, պիտի տեսնէք պիտի եր-թամ, նոյն իսկ եթէ չուզէ։ Բա-ւական չարիք ըրի իրեն, Կրացիաս, հարկ է որ ինձմէ ազատի, այլ եւս անունս չլսէ։ Պիտի լքեմ զինք անգամ մըն ալ, հիմա որ պիտի չուզէի թողուլ զինք... Նորէն պիտի լքեմ քաւելու համար առաջին լքումին յանցանքը։

«... Սրբել տուաւ միշտ քովը պահած դանակը...»

«... Երբ ստացանք գունաւոր դաշկինակի մէջ ծրարած տպրա-կը, կարը քակեց քիչ մը եւ լա-ցաւ...»

«... Այս կոկորդը կտրեց։ Այո՛, այս առտու ժամը 6ին՝ երբ ես աղբիւր գացեր էի։ Երբ վերադար-ձայ արեան ճապաղիքի մէջ գտայ զայն կը շնչէր, աչքերը զարհուրե-լիօրէն բացուած...»

(Շար.)

Թարգմ.՝ ՇԵԹՈՒՄ

բացասական արդիւնքի յանգի, Գերմանիոյ միջազգային դիրքը որոշ կերպով պիտի խախտի։ Գերման ժողովուրդը մեծապէս յուսախաբ եղաւ, երբ մեր պահանջը չյաղթանակեց Ժընեւի մէջ։

«Հիմա որ շահագրգռուող օտար կառավարութիւնները ընդունած են պաշտօնական բանակցութիւններ բանալ պարպումի խնդրին մասին, Գերմանիա պիտի շարունակէ պնդել թէ իրաւունք ունի իր գրաւուած հողամասերուն պարպումը պահանջելու մօտիկ ապագայի մէջ եւ թէ այդ իրաւունքը կախում չունի ոչ որոշ խնդրի մը լուծումէն եւ ոչ ալ ուրիշ « եւ է պայմանէ։ Պարպում ձեռք բերելու համար, չենք կրնար ստանձնել քաղաքական այնպիսի բեռեր, որոնց պայմանաժամը կ'երկարի պարպումէն յետոյ։ Նոյնպէս չենք կրնար պարպումը գնել դրամով։

«Գոհունակութեամբ կ'արձանագրեմ որ անգլիական հեղինակաւոր շրջանակներ վերջերս հաստատեցին թէ գրաւուած հողամասերու պարպումը եւ հատուցումներու կարգադրութեան խնդիրը երկու բացարձակապէս անջատ բաներ են։ Յուսանք որ այս յղացումին գործնական արդիւնքն ըլլայ Գերմանիոյ վերջնական ազատագրումը օտար զինուորներէ։ Նոյն իսկ շահագրգռուող օտար երկիրներու մէջ ալ կարծիքն ունին թէ գրաւման երկարաձգումը բացի կեղծ գոհացումէ մը՝ գործնական ո եւ է օգուտ չունի»։

Հերքելէ յետոյ թէ Գերմանիա գաղտնի յարաբերութիւններ ունի ո եւ է մեծ պետութեան հետ, որպէս զի այդ յարաբերութիւնները խզէ՝ ուրիշ երկիրներու հետ համաձայնելու համար, Շթրէզէման ըսաւ.

— Ո՛չ միայն համոզուած եմ թէ Գերմանիոյ համար բացարձակ անհրաժեշտ է խաղաղ համաձայնութեան քաղաքականութիւն մը վարել իր նախկին թշնամիներուն հետ, այլ եւ ոեւէ գերման արտաքին նախարար, ոեւէ միացեալ կառավարութիւն դէպքերու ստիպումին տակ պիտի հետեւի նոյն քաղաքականութեան, եթէ չուզեր որ Գերմանիոյ գոյութիւնը վտանգուի։

Խօսելով զինաթափութեան մասին, գերման Նախարարը ըսաւ թէ պետութեանց միջեւ մասնաւոր համաձայնութիւնները յանձնարարելի են, սակայն անոնք պէտք չէ արգելք ըլլան ընդհանուր նպատակին, որ է իրական զինաթափութիւնը։

«Գալով հատուցումներու խնդրին, Ժընեւի մէջ որոշուեցաւ ամբողջովին եւ վերջնապէս կարգադրելգայն՝ հեռու քաղաքական ամէն նկատումէ։ Ահա՛ թէ ինչու պետութիւնները օգտակար նկատեցին նախ հրաւիրել փորձագէտները, որ կառավարութեանց ներկայացնեն առաջարկներ՝ Տօուըսի ժամանակաւոր ծրագիրը վերջնական կարգադրութեան մը վերածելու համար։ Մինչեւ փորձագէտներուն տեղեկագիր տալը, չեմ ուզեր ո եւ է բան յայտարարել այս մասին։ Ըսեմ միայն թէ կարգադրութեան պայմանները Գերմանիոյ վճարելու կարողութենէն բարձր պէտք չէ ըլլան, այլապէս վտանգաւոր անապահովութիւն պիտի տիրէ թէ տնտեսական եւ թէ ելմտական մարզերուն մէջ։

Կացութիւնը Ճէպէլը Տրիւզի մէջ

Լա Սիրիի թղթակիցը կը հեռագրէ.— Եահեա Բիւան, Սալուվէթ էլ Թոտրշի հրօսապետը, որ ութ օրէ ի վեր տեսնուած էր Ճէպէլի մէջ, ձերբակալուեցաւ։ Շնորհիւ Ճէպէլը Տրիւզի շրջանին մէջ գործող հարիւրապետներ Ալէքսանտրիի եւ Հէրշէնի աշալրջութեան, յիշեալը Մայամասի մէջ, իր գիւղին մօտ թակարդն ինկաւ։

Բիւան ըսաւ թէ անձնատուր ըլլալու եկած էր եւ կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ Նէպէքի վերջին ապստամբներու կեանքին մասին։

Իրաքի Խորհրդաժողովը

Տէրաայէն նոյն թերթին կը հեռագրեն 8 նոյ. թուականով.— Չորեքշաբթի օր Իրաքի մէջ բացուեցաւ խորհրդաժողով մը, որուն կը մասնակցին մէկ կողմէն հոգատար պետութեան եւ Անդրյորդանանի ներկայացուցիչները, միւս կողմէն պետերը այն պէտէվի ցեղախումբերուն, որոնք կը գործեն ֆրանսական եւ անգլիական հոգատարութեան ենթակայ հողամասերուն շուրջ։

Ֆրանսայի կողմէ ներկայ էին գնդապետ Մորթիէ, հարիւրապետ Ալէքսանտրի, տեղակալներ Պոնէ և Պիէվիլ (Տէրա'այէն եւ էզրաայէն), տեղակալ Ժաքուլէ, Հաւրանի միւթէսարրֆ Նէսիպ պէյ Խաթիպ, ինչպէս նաեւ անգլիացի սպաներ Ամմանէն եւ Իրաքէն։

Պէտէվի ցեղապետներու շարքին, խորհրդաժողովին ներկայ են Նուրի փաշա Շաալան, Շէյխ Նայէֆ, Ալի էլ Աթրաշ են։

Իզմիրի մէջ փակուած դպրոցը

Գրած էինք թէ Թուրք կրթական գործավարութեան հրամանով փակուած է Իզմիրի Գարշը - Եագայի ֆրանս. աղջկանց վարժարանը՝ Նօթր Տամ տը Սիոն։

Թուրք թերթերուն համաձայն, անցեալ տարեշրջանին, կրթական գործավարին որոշումով պաշտօնէ դադրեցուցուած էին ուսուցչուհի Էմմա, Լոմփըրն և Մաքսիմիլիէն անուն մայրապետները, աշակերտներու միջեւ կրօնական զգացումներ առաջ բերած ըլլալնուն համար։ Դպրոցին տնօրէնութիւնը, սակայն, այս տարի կրկին պաշտօնի կոչած էր յիշեալ ուսուցչուհիները։

Վարժարանին փակման գործողութիւններուն միջամտած է նաեւ ոստիկանութիւնը, դուրս հանելով 200 գիշերօթիկ եւ 200 ցերեկեայ աշակերտներն ու ուսուցիչները, որոնք այս առթիւ դժուարութիւններ յարուցած են։ Դպրոցին տնօրէնը փակման պաշտօնագրին տակ չէ ստորագրած և կրթական տնօրէնութեան դիմելով խնդրած է որ վարժարանը վերաբացուի, բայց խնդրանքը մերժուած է։

⁂ Դարձեալ Իզմիրի մէջ, իտալական աղջկանց վարժարանին դասարաններէն մէկը փակուած է, առանց արտօնութեան բացուած ըլլալուն համար։

Սովը Ուկրայնայի մէջ

Մոսկուայէն Պրիթիշ Եունայթըտ Փրէսի կը հաղորդեն.— Ամերիկեան Օգնութեան կոմիտէի անդամ Տոքթ. Ռոզէն, Ռուսիոյ հարաւային նահանգներուն մէջ պտոյտէ մը վերադարձին՝ կը յայտարարէ որ թէեւ Ուկրայնիոյ մէջ հունձքերը գէշ են, սակայն սովի վտանգ չկայ. միայն թէ պէտք պիտի ըլլայ քանի մը միլիոն բնակիչներ կերակրել։ Կենդանիներու համար չոր խոտը անբաւական է, սակայն միս, շաքար, աղ եւ ուրիշ ուտեստեղէն բաւարար չափով կան։ Խորհրդային իշխանութիւնները Ուկրայնիոյ մէկ մասէն դէպի սովահար շրջանները կը փոխադրեն պարէնը։

Կլիմայական պայմանները կրնան շատ ճգնաժամային դարձնել ներկայ կացութիւնը։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ Զ. Ե. Ռ. Մ-ի ԼՍԱՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

Այս կիր. ժամը 3ին 40 Rue de Belleville (վերնայարկ)

կը խօսի՝ ՏՕՔԹ. Ա. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

«Երիտասարդներու ամուսնութեան խնդիրը եւ առողջապահական յարակից հարցեր»

Կը հրաւիրուի Փարիզահայ երկսեռ երիտասարդութիւնը այս կարեւոր դասախօսութեան։ Այսուհետեւ կանոնաւորաբար 15 օրը անգամ մը, կարող մասնագէտներ պիտի դասախօսեն գաղթահայութիւնը անմիջականօրէն շահագրգռող ընկերային, առողջապահական, իրաւական եւայլն խնդիրներու շուրջ։

Ծախքերու մասնակցութեան համար 1 ֆրանք

Պ. Համբարձում Թումանեանց եւ իր զաւակները, սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ կնոջ եւ մօր

ՏԻԿԻՆ ՆԵԿՏԱՐԻՆԱ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆՑԻ

դառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ 18 Նոյեմբեր կիրակի օր։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 10.30ին, Հայոց եկեղեցին 15 Rue Jean Goujon.

Այրի տիկին Արսինէ Զաքրեան, Պ. Պ. Առաքել Զաքրեան, Յակոբ Զաքրեան, Օր. Հռիփսիմէ Զաքրեան, Օր. Սիրանուշ Զաքրեան, Տէր եւ Տիկին Թորգոմ Զաքրեան, Տիար Զգօն Զաքրեան, Այրի Տիկ. Մարի Ղազարոսեան, Տիար Նուպար Կիւլլապեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մերասեէտիեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Մերասեէտիեան, ինչպէս նաեւ Զաքրեան, Քէնտիրեան, Փափազեան, Սարաֆեան ընտանիքները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը՝ իրենց ամուսնոյն, հօր, հօրեղբօր եւ ազգականին

ՏՕՔԹ. ԳՐԻԳՈՐ ԶԱՔՐԵԱՆԻ

(ԲԺԻՇԿ ՀԱԶԱՐԱՊԵՏ)

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ վաղը Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 10ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 Rue Jean Goujon. Հանգուցեալին մարմինը պիտի ամփոփուի Courbevoie-ի գերեզմանատունը իր յատուկ դամբարանին մէջ։

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալուն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

Այրի Տիկ. Բերուզ Մինասեան եւ իր զաւակները Մանիշակ եւ Հրանդ, Պ. Յարութիւն Մինասեան (Ամերիկա) եւ բոլոր պարագաները խորին ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին

ՄԵԼՔՈՆ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ փարիզ յետ կարճատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ առաւօտ ժամը 9.30ին Հայոց եկեղեցին, 15 Rue Jean Goujon.

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Վրէժ խումբի ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Լիոնի Կայծակ խումբի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին Café de la Comète, 122 Cours Lafayette սրճարանի ներսի սենեակը։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ վաղը Հինգշաբթի ժամը 3.30էն 5 Հայերէն (Պ. Նաթանեան)։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն վաղը Հինգշբ.։ Նիւթ՝ «Արուեստ եւ հայրենիք»։ Զրոյց բաժակ մը թէյի շուրջ։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Իսի-լէ-Մուլինօ, Տիկ. Ս.— 200։

Ռօան, Կ. Պ.— 35։

Տէսին, Յ. Շ.— 100։

Ալէս, Գ. Բ.— 15։

Տէսին, Օր. Ս. Թ.— 35։ Սկսանք ղրկել։

Փոն տը Շէրիւի, Գործ.— 244։

Իսի լէ-Մուլինօ, Խ. Բ.— 70։

Սէն Պրանշ, Ս. Ա.— 70։

Լա Պորտ Նէօվ, Յ. Հ.— 35։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Քէրէմէթ գիւղէն Ադամ Փիւսիւլեան, հօր անունը Կարապետ, մօր անունը Արմենուհի, 21 տարեկան։ Երկու տարի առաջ Մուսուլ տեսնողներ եղած են, կը կարծուի Մուսուլի շրջակայ գիւղերուն մէջ ըլլալ։ Տեղեկութիւն տուողներուն դրամական նուէր տասը անգլ. ոսկի եւ մէկ տարուան «Յառաջ»։ Գրել իր մօրեղբօր՝ Ադամեան Մկրտիչ, 72 Rue Etienne Dolet, Alfortville (Seine) France. Կը խնդրուի Սուրիոյ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի դերձակ Վահան Թիֆթիքճեան որ Մարսէյլ կը գտնուէր։ Իմացնել՝ Յար. Տէյիրմէնճեանի, 14 Rue d'Orchamp, Paris (18e).

— Յակոբ Նազիկեան կը փնտռէ իր եղբօրորդին՝ Խաչիկ Նազիկեանը, որ քանի մը ամիս առաջ կը բնակէր Charvieu (Isère). Գրել՝ H. Naziguian, At. Laurent de Ceris (Charente).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շԼ.	40 շԼ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տԼ.	10 տԼ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 22 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

22 NOVEMBRE 1928

… ՏԱՐԻ ԹԻՒ 810 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՖՐԱՆՔԵՒԹՈՒՐՔ ՎԷՃԸ

…Ֆրանսա եւ Թուրքիա վճռական փորձ մը կը կատարեն, …լուծելու համար շարք մը առկախ վէճեր, որոնց գլխաւորն …Սուրիոյ սահմանավէճը:

…քիչ անդին պիտի կարդաք այդ վէճին մանրամասնու…ները:

…Նախ ըսենք որ երկու տարիէ ի վեր տեսակ մը պաղութիւն …տիրէ ֆրանքեւթուրք յարաբերութեանց մէջ: Երկար չտե…ւեց Ֆրանքլէն-Պույեոնի թրքասիրական հէքեաթները: 1921 … 20ի համաձայնութենէն անմիջապէս յետոյ, Ֆրանսայի …երեւան եկան դէմքեր, որոնք հրապարակաւ ձաղկեցին …Ֆրանքլէն-Պույեոնի կարճատես քաղաքականութիւնը: Ամէնէն …Ֆրանսան էր որ կը փնասուէր այդ քաղաքականութենէն: …րքեր ալ հրատարակուած են այդ մասին, իսկ ֆրանսական …մուլին որոշ մէկ մասը մինչեւ այսօր կը շարունակէ իր …յքարը:

Մուսուլը Անգլիոյ յանձնելէ յետոյ, Էնկիւրի իր դիմացը կը …նէր Իտալիան, իբրեւ կասկածելի տարր: Բայց կրցաւ անոր …ա եւս լեզու գտնել, Մեծն Բրիտանիոյ շնորհիւ, եւ ստորա…ց Հռոմի դաշնագիրը, այս տարի ապրիլին:

Այս անցուդարձին հետեւանքով, միակ մեծ պետութիւնը …առկախ վէճեր կ'ունենար Թուրքիոյ հետ, Ֆրանսան էր: …վերջինը կը մեղադրուէր թէ չի յարգեր 1921ի համաձայնու…ն կարգ մը տրամադրութիւնները: Թուրքերը միշտ կը …ծէին թէ իրենց ազգակիցները կը հալածուին Անտիոքի և …քէնտէրունի մէջ, որոնք մասնաւոր վարչաձեւ մը պիտի …նէին: Քրտական շարժումները բողոքի նոր պատրուակներ …յեցին Էնկիւրիի, որ կը կարծէ թէ Ֆրանսան ուժ կուտայ …տ ապստամբներուն: Վերջերս իտալական կարեւոր թերթ …ալ այս մեղադրանքը կ'ուղղէր Ֆրանսայի, Հայերու անունը …խառնելով, իբրև համեմ:

Ճիշտ է որ սուրիական հողը ապաստանած են բազմաթիւ …րտ փախստականներ, ապստամբ կամ պարզ գաղթական, եւ …ստար իշխանութիւնը պատճառ չունէր զանոնք ետ մղելու: …ուսուլի համաձայնութենէն առաջ, Միջագետքն ալ (Անգլիա) …կաստան կուտար այդ փախստականներուն, իսկ հիմա յա…տօրէն և խստօրէն կը հալածէ զանոնք եւ կը ձգտի խափանել …րտական ո՛ր եւ է շարժում:

Իբրեւ վերջին փաստ, յիշենք որ, դեռ քանի մը շաբաթ …ջ, Սուրիոյ ճամբով Միջագետք կ'անցնին հռչակաւոր Քէօր …ւէյին փաշան և Մուսա բէկը, որոնք փախեր էին Կեսարիա…, չուզելով օգտուիլ Էնկիւրիի ընդհ. ներումէն: Բրիտանա…ն իշխանութիւնը, առանց այլեւայլի Սուրիա կը վերադարձնէ …ու փախստականները, իրենց հետեւորդներով:

Այս քաղաքականութեան հետեւանքով, եւ շնորհիւ անգ…կան եւ իտալական թերթերու գրգռութեանց, Ֆրանսան …պարակի վրայ կ'երեւայ իբրեւ պաշտպան քրտական դա…: Ուրեմն, թշնամի Թուրքիոյ: Մանաւանդ որ, Սուրիան …նոյն ատեն խարիսխ մըն է Թուրք ընդդիմադիրներուն …մար:

Էնկիւրի այնքան նախապաշարուած է այս համոզումով, և …քան զօրաւոր կը զգայ ինքզինքը, արտաքին ճակատի վրայ, …րեթէ երեք ամիս Պոլսոյ մէջ սպասցուց Ֆրանսայեան նոր …պանը, փոխանակ անմիջապէս մայրաքաղաք հրաւիրելու և …շտօնը հաստատելու: Տարբեր պարագաներու մէջ, ո եւ է …պան երեք օրէն աւելի չէր սպասեր, եւ Ֆրանսան չպիտի …նդուրժեր այս անարգանքին:

…Ի Թուի թէ վերջին մէկ-երկու տարիներու ընթացքին, …անսա իսկապէս իր շահերուն յարմար կը նկատէ քրտական …ն մը հաստատել վիճելի սահմանակէտին վրայ (Նիսիպին …իրէ), որ արդէն քրտաբնակ է: Այս ծրագրին համար, նոյն…վախ կայ որ գիջումներ կատարէ ուրիշ կէտի մը վրայ: … Թուրքերը այնքան կասկածոտ են որ, չեն ընդունիր …չև իսկ չէզոք յանձնախումբին առաջարկած սահմանագիծը:

Այս մասնաւոր խնդիրէն անկախ, ֆրանքեւթուրք վէճին …ւոր առանցքն է Ֆրանսայի դիրքը՝ Արեւելքի մէջ:

…Դարերով ֆրանսական ազդեցութեան ենթարկուած Թուր…ն՝ այսօր երկրորդական ուժի մը տեղ դրած է Փարիզը, …զինքը ապահոված ըլլալով — առ այժմ — հիւսիսէն (Ռու…) եւ հարաւէն (Անգլիա): Ան Ֆրանսայի փոխարէն անուշ …ուածքներ կ'ուղղէ սեւ շապիկաւոր Իտալիոյ, որ լուրջ …ակից է Ֆրանքլէն Պույեոնի հայրենիքին, եւ որ վճռապէս …ձգտի անոր տեղը բռնել թէ առեւտուրի, թէ մշակոյթի եւ …քաղաքականութեան ասպարէզին մէջ: Ֆրանսան Արեւելքի …տոննեաներուն հովանաւորը նկատուած էր դարերէ ի վեր: …լիան այդ պատիւն ալ իրեն կը վերապահէ այժմ, հրապա…կային ցոյցերով եւ աշխատանքներով:

…Ինչո՞ւ ծածկել թէ Փարիզ 1920 21ին վարած վախկոտ, …դիմի քաղաքականութեան պտուղն է որ կը վայելէ այսօր: …ղաքականութիւն մը որ սկսաւ Կիլիկոյ պարպումով եւ իր …որ դիրքերուն կորուստով: Այսօրուան Ֆրանսան ոչ թէ …րստոննեայ փոքրամասնութեանց իրաւունքները, այլ իր դպրոց…ն անգամ չի կրնար պաշտպանել. եւ առտուն կանուխ ար…ցող քէմալականը հարուած մը կուտայ իր ազդեցութեան:

Մեծ բան է, եթէ պարտութեան չմատնուի նաեւ Սուրիոյ …կատին վրայ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԴԻՄԱԿՆԵՐԸ ՎԱՐ

Այս խորագրով խմբագրա՛կանի մը մէջ, Պուքրէշի Հայաստանը, ծանուցանելով Հօկի մասնաճիւղի մը կազմութեան ձեռնարկը, 10-20 անձերու մասնակցութեամբ, դիտել կուտայ (15 նոյեմբեր).

—« Քոյր գաղութներու փորձերը խրատական օրինակներ են մեզ համար եւ, այսօր ռումանահայը պարտաւոր է մինչեւ վերջ ըլլալ *արթուն ու զգաստ՝* կրակի հետ կատակող հերոսներուն իրենց արժանի տեղը ցոյց տալով:

Այո՛, ըլլանք արթուն ու զգաստ, քանի որ՝

Ա.— Հօկը լոկ դիմակ է, որուն տակ քաղաքական ու կուսակցական յետին նպատակներ կը հետապնդուին:

Բ.— Հօկը նպատակ ունի խանգարելու գաղութներուն անդորրութիւնը ու վրդովելու հանրային խաղաղ կեանքը, համերաշխ զանգուածները հակամարտ բանակներու բաժնելով կամ տարբեր հոսանքներուն հակամարտութիւնը խորացնելով: Պառակտումները անմիջապէս սկսած են հոն, ուր որ կազմուեր է Հօկը կամ ոտք է դրեր վերջինիս այս կամ այն ներկայացուցիչը:

Գ.— Հօկը գաղութներու ընդհանուր կազմակերպութեան երդուեալ թշնամին է եւ նոյն իսկ ռամկավարներուն կ'արգիլեն (Հօկերը) մասնակցիլ այդ կազմակերպութեան: Վերջինիս «դէ՛մ պիտի ըլլայ Հօկը».— ժամանակին յայտարարած է իրենց պաշտօնաթերթ *«Երեւան»*ը (փարիզի):

Դ.— Հօկը նոյն իսկ կր ձգտի կազմալուծել գոյութիւն ունեցող բոլոր ազգային-հանրային մարմինները:

Ե.— Հօկը կը հետապնդէ կուսակցական պայքարներ, ջանալով այս կամ այն կուսակցութեան քայքայումով ապահովել յետին նպատակներ՝ յօգուտ ծանօթ կուսակցութեան եւ ի վնաս հայ գաղութներու ընդհ. ապահովութեան եւ անդորրութեան:

Զ.— Հօկը ծանրագին հարուածներ կուտայ գաղութներու բարեսիրական գործին եւ անբաղձալի տարրեր կը դարձնէ զանոնք:

Է.— Հօկը ցարդ իրական ոչ մէկ աջակցութեան ցոյց տուած է Հայաստանի: Անոր պաշտօնէութիւնը աւելի կը ծախսէ, քան թէ «հաւատացեալներէն» կը գանձէ ու կը ղրկէ Հայրենիք: Օգնութիւնները խաբուսիկ են ու առասպելական, իսկ կազմակերպիչները՝ դիմակաւոր խառնակիչներ: Վերջիններս, նպաստաւորուելով անծանօթ աղբիւրներէ, Հօկի միջոցով մեր ջուրերը կը պղտորեն, ձուկ որսալու համար:

Ը.— Հօկը կը խոստանայ դրամ, պաշտօն, ներգաղթ, բայց միշտ ալ կը խաբէ ու կը կեղծէ՝ կաշառուողներն ալ վանելով իրմէ:

Թ.— Հօկը իր շարժանկարներով կը ձգտի ոչ թէ գաղութահայութիւնը կապել իր կողմէ չսիրուած Հայրենիքին հետ, այլ ծառայել ծանօթ փրոբականտայի գործին...»

ԵԳԻՊՏԱՑԱՆ Քրէտի Փօնսիէի նոյեմբեր 15ի վիճակահանութեան մէջ 50.000ական ֆրանք (ոսկեդրամ) շահեցան հետեւեալ երեք թիւերը՝ 297,828 (1886ի պարտաթուղթերէն), 649,611 (1903էն) եւ 238,284 (1911էն):

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Էնկիւրիի մէջ ֆրանսական դեսպան կոմսը Շանպրէօնի եւ արտաքին գործավար Թեվֆիք Րիւշտի պէյի միջեւ կատարուած բանակցութեանց առթիւ, «Ժուռնալ»ի մէջ Սէն-Պրիս՝ը գրէ.—

«Բանակցութիւններ պիտի կատարուին նախ Թուրքեւսուրիական սահմանին մասին: Կը յիշուի թէ այս սահմանագլուխը ճշդուեցաւ երկու դաշնագիրներով. մէկը ստորագրուած Ֆրանքլէն Պույեոնի, միւսը տը Ժուվնէլի կողմէ: Այս երկու դաշնագիրներուն համաձայն, անցեալ ձմեռ սահմանագծման յանձնաժողով մը գործի ձեռնարկեց: Սահմանագծում կատարուեցաւ մեծագոյն մասին վրայ: Առկախ մնաց միայն այն շրջանը, որ Նիսիպինէն կ'երկարի դէպի Ճէզիրէթ-իպն-Օմար, Տիգրիսի վրայ:

Երկու համաձայնագիրներն ալ նախատեսած էին սահմանագլուխի այս մասը նշանակել հռոմէական հին ճամբու հետքին վրայ: Թէեւ ո եւ է կասկած չկար այս ճամբուն դիրքին մասին, Թուրքերը չուզեցին ընդունիլ զայն. նոյն իսկ մերժեցին հնազանդիլ բացարձակ իրաւարական վճիռի մը, որ տրուեցաւ 1928 յունուար 10ին դանիացի զօրավար Էռնսթի կողմէ, նախագահ սահմանագծման յանձնաժողովին:

Ինչո՞ւ կը յամառին Թուրքերը: Հողի այդ շերտը կարեւոր չէ իրենց համար, բայց մեզի համար ունի մեծ կարեւորութիւն, որովհետեւ այդ ճամբով է որ հաղորդակցութիւն կրնանք ապահովել Տիգրիսի եւ Մուսուլի հետ: Թուրքերը հետաքրքրող մեծ խնդիրն է այդ շրջանին մէջ ներկայութիւնը քիւրտ ցեղախումբերու, որոնց պետը՝ Հաճօ մեծ անհանգստութիւններ պատճառած է անոնց: Կ'ուզեն միջոցներ ունենալ այդ պետին դէմ գործելու համար:

Ի՞նչ կը պատահի այժմ, քիւրտ ցեղապետը չընդունելով Թրքական պահանջները՝ կը յարձակի Թուրք զինուորներուն վրայ, զորս քէմալականները առանց իրաւունքի կը պահեն իրենց չպատկանող այդ շրջանին մէջ: Քէմալական մամուլը կ'ամբաստանէ Ֆրանսան թէ կ'աջակցի այդ շարժման եւ աւազակութիւն կը կազմակերպէ Թուրք սահմանագլուխէն անդին: Այս պնդումը բոլորովին անընդունելի է:

Միակ տրամաբանական լուծումն այն է որ Էնկիւրիի կառավարութիւնը ընդունի իրաւարարական վճիռը եւ զօր. Էռնսթի որոշած սահմանագիծը: Այս ձեւով ամէն դժուարութիւն պիտի անհետանայ:

Ֆրանս. կառավարութիւնը չուզեց զինուոր ղրկել վէճի առարկայ գօտին, միջադէպ չստեղծելու համար հոն գտնուող Թուրք զինուորներուն հետ: Գրաւումի ձեռնարկելու համար կը սպասէ որ դիւանագիտական դժուարութիւնները կարգադրուին: Անմիջապէս որ ասիկա կատարուի, ֆրանս. կառավարութիւնը պիտի կրնայ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնել՝ կարգը պահպանելու համար: Թուրքերը չեն կրնար մեղադրել Ֆրանսացիները թէ չեն զսպեր Քիւրտերը եւ միաժամանակ պահանջել այն հողերը ուր այս ցեղախումբերը կը գործեն:

Դեսպան տը Շանպրէօնի կարգադրելիք ուրիշ մէկ խնդիրն է ֆրանսական դպրոցներու վիճակը: Աշխարհականացման պատրուակին տակ, Թուրք կառավարութիւնը ամէն միջոցի կը դիմէ՝ ֆրանսական հաստատութեանց գործունէութիւնը խանգարելու համար: Ամէնէն թարմ օրինակն է Սիոնի մայրապետներուն Իզմիրի վարժարանին փակումը՝ կրօնական քարոզութեան պատրուակով: Ֆրանս. հիմնարկութեանց աւանդական սովորութիւնները չգիտնալ կը նշանակէ՝ ընդունիլ որ այս մեղադրանքը ամենադոյզն հիմ մը ունի:

Իրականութիւնն այն է, որ պայքար մը կը մղուի ֆրանսական ազդեցութեան դէմ: Այդ կէտին մէջ ալ ժամանակ է որ գործերը համապատասխանեն խօսքերուն:

Երեւանի Թուրքերը կը գաղթեն ?

Պոլսոյ «Ազէրի Թիւրք»ը կը գրէ (15 նոյ.).— Հայաստանի Թուրքերը սկսած են ճնշուիլ ամէն կողմէ: Երեւան քաղաքէն 2000 ընտանիք գաղթած են Գանձակ: Այս ընտանիքները Գանձակի կայարանին եւ քաղաքին մէջտեղ բացօթեայ կը պառկին:

Վստահութեան խնդիր Շթրէզէմանի

Ռայխսթակի մէջ վիճաբանութիւններ կատարուեցան արտաքին նախարար Շթրէզէմանի կարեւոր յայտարարութեանց շուրջ: Համայնավար երեսփոխան Մունցէնպէրկ ամբաստանեց Միւլլէրի կառավարութիւնը թէ Անգլիոյ հրահանգներուն կը հետեւի՝ պատերազմ պատրաստելու համար Ռուսիոյ դէմ:

Ժողովրդային Ռայնպապէն յայտնեց թէ համամիտ է Շթրէզէմանի խօսքերուն. իր կուսակցութիւնը կը պահանջէ, որ Գերմանիոյ հողային եւ ելմտ. գերիշխանութիւնը վերահաստատուի, որովհետեւ պատերազմէն տասը տարի ետք նախկին թշնամիները ստացան իրենց պահանջած բոլոր ապահովութիւնները: Առ այժմ անհրաժեշտ չէ քրքրել Աւստրիոյ միացումը Գերմանիոյ, եւ Արեւելեան սահմանագլուխի սրբագրումը:

Ընկերվարական Պրայչայտ յայտարարեց թէ իր կուսակցութեան համար Վէրսայլի դաշնագիրը անիրականանալի է եւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՕՐԻՆԱԿ

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը շնորհիւ դրամի չէ միայն, որ իր բարիքները կը սփռէ հանուր հայութեան մէջ: Իր անունը արդարացնելու համար, ատենէ մը ի վեր, սկսած է նաեւ տալ ծրի դասեր, որոնք շատ աւելի կ'արժեն քան նիւթական որեւէ օժանդակութիւն. միայն թէ առնել ու սորվիլ պէտք է:

Այս տեսակէտով, անոր «Բրոբականտի ուղեցոյց»ը օգտակար ու գործնական թելադրութիւններու անգին գանձարան մը կրնայ ըլլալ, մեր՝ ամէն տեսակի միութիւններուն եւ նոյնիսկ ու մանաւանդ քաղաքական կազմակերպութիւններուն համար:

Ցանք օրինակ մը:—

«Ուղեցոյց»ին 6րդ յօդուածին առաջին եւ երկրորդ վերջակէտերուն միջեւ, երրորդ ստորակէտէն անմիջապէս յետոյ՝ կը յանձնարարուի գործածել «նախընտրաբար տիկիններ», նոր անդամներ արձանագրելու համար:

Մեր կուսակցութիւնները ի հարկին զիրար կը բզքտեն՝ թիւ մը աւելցնելու համար իրենց շարքերուն վրայ: Բայց անոնցմէ ո՞րը մտածեր է օգտագործել փափուկ սեռին հմայքը, երբ կեանքի հիմնական, «աճելու եւ բազմանալ»ու սկզբունքն իսկ այդ կը պահանջէ եւ կը պարտադրէ:

Մեր կուսակցութիւնները ցարդ գոհացեր են կիները գործածելով այն տեսակ աշխատանքներու մէջ, որոնք շատ հեռաւոր կապեր ունին իրենց բուն աշխատանքին հետ եւ որոնց իրականացումը կը պահանջէ առնական ուժ... Բայց այդ ուժը բազմապատկելու համար, ի՞նչ աւելի ազդու տարր քան կինը, որուն մէկ ժպիտը շատ աւելի պերճախօս է քան հազար ճառեր ու կրնայ մէկ վայրկեանի մէջ՝ ռամկավարը դարձնել բոլշեւիկ. անոր մէկ նայուածքը աւելի բազմիմաստ ու համոզիչ է քան հրապարակային բոլոր վիճաբանութիւնները ու կրնայ բոլշեւիկը դարձնել նոյնիսկ դաշնակցական:

Կը տեսնէք թէ՝ պրոպագանդի գործին մէջ, կինը պիտի կրնայ հրաշքներ գործել:

Բայց ահա թէ ո՞ւր է դժուարութիւնը:

Բացի անոնցմէ որոնք էրիկ կը փնտռեն, շատ քիչ կիներ պիտի յօժարին ի նպաստ կուսակցութեան մը կամ միութեան մը գործել այրերու մէջ: Սխալ ըմբռնուած պարկեշտութիւն մը դեռ կը կապէ անոնց քայլերը: Եւ ամէն մարդու չէ տրուած զանոնք համոզել, որ իրենց շնորհները տրամադրեն հանրային կազմակերպութիւններու: Անոնց հետ խօսելու համար, մասնաւոր լեզու պէտք է: Որպէսզի իրենց կարգին յօժարին հմայելու, պէտք է որ նախ հմայուին:

Կը յուսանք որ բարեգործականի բազմագէտ տնօրէնը, այս մասին եւս, իր անձնական փորձառութեան դասերը կը տրամադրէ եւ նոր ուղեցոյցով մը, իր աշակերտներուն կը հրահանգէ կիներու հետ խօսելու եւ զանոնք գործի մղելու եղանակները:

Մ. ԻՐԻՑԱՆՑ

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ Խորհուրդը որոշեց առայժմ ռեւէ յաջորդ չնշանակել Փոլ Պոնքուրի, իբրեւ Ֆրանսայի պատուիրակ՝ Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ:

ԽԵՆԴԵՐԸ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Սկսինք դարձեալ, տխրութեամբ լեցուն ոտանաւորով մը։ Վասնզի, տխրութիւնը բռնակալի մը նման կը թագաւորէ այս դժբախտներուն հոգիին մէջ։ Բազմաթիւ են անոնք, որ կ՚ուզեն մեռնիլ, ազատելու համար տխրութեան տառապանքներէն։ Ունիմ խենդ մը, մանկամարդ աղջիկ մըն է, մելամաղձոտ, որ հօրը ցատկած է մեռնելու համար, բայց ազատած են զայն։ Ու հիմա տարիէ մը ի վեր յիմարանոցին մէջ է։

— Ես ալ կ՚ուզեմ ապրիլ, կ՚ըսէ ինծի, ապրիլ՝ ինչպէս ուրիշները։ Սակայն չեմ կրնար, տխուր բան մը կայ, որ զիս կը կանչէ մահուան։ Չեմ ուզեր մեռնիլ, բայց չեմ կրնար։

Ու արդէն թոքախտը բոյն դրած է աջ թոքին գագաթը։ Շարունակ կուլայ։

Երբ այսքան տխրութիւն կը նստի անոնց ջիղերուն վրայ, երեւակայեցէք թէ որքա՛ն դառն ու զգայուն լարերու կը փոխուին անոնք։ Ահա մելամաղձոտ մը, որ կ՚երգէ իրիկունը.

Մտիկ ըրէ՛: Հոգիս կուլայ
կապոյտ իրիկուան մէջ։ ինչպէս ցող մը,
Տխուր եմ եւ կը սիրեմ: Այս այն պահն է,
երբ երկինքը կ՚երգէ իր մեղեդին:
Ձայն մը կ՚ըսէ. — Հետապնդէ միշտ,
Պայծառ իրիկուան մէջ, քու ոսկի երազդ,
Հոգիդ լեցուն է տխրութեամբ,
Բայց հետապնդէ՛ մինչեւ մահ:

եւ դաշտին անհունութեան մէջ,
Ձայնը նուաղեցաւ աչքի մը նըման,
Հովը կոկորդին մէջ սեղմեց իր շունչը,
եւ գիշերը հասաւ, սուգ հագած:

Խենդերը գիտեն սակայն, ուրախ ըլլալ աւելի քան խելացիները։ Արդէն ուրախութիւն եւ խենդութիւն գրեթէ համազօր դարձած են, եւ ժողովուրդը կ՚ըսէ. «Խենդի պէս ուրախացաւ»։ Ու նաեւ խենդութեան մէկ յատկանիշն է ուրախ ու տխուր ըլլալ, ուրախութենէն տխրութեան, տխրութենէն ուրախութեան գիրկը նետուիլ առանց նախերգանքի։ Ահա խենդ մը, որ ինքզինք տանուտէր կը կարծէ, բարեկամները կը հրաւիրէ խմելու եւ ուրախանալու.

Կ՚ուզեմ որ գինի լեցնեն, գինի՛,
Ցուլթի այգիիս գինիէն,
Կ՚ուզեմ, որ գինի լեցնեն դառնալով մեր շուրջը,
Եւ թող ամէն մարդ, սեղանիս վրայ,
Իր բաժինն առնէ աստուածային նեկտարէն:
Կ՚ուզեմ որ գինի լեցնեն, գինի՛:

Օ՛ն, դուրս ելէք դարակէն,
Պղինձէ, արծաթէ, ոսկիէ ըմպանակներ,
Ձեզ կը յանձնեմ ասպետ Բագոսին:
Կ՚ուզեմ որ ժողովուրդս գինովնայ,
Հողերուս ազնիւ գինիով:
Ըմպանակնե՛ր, դուրս ելէք դարակէն:

Խենդերուն երեւակայութիւնը, յաճախ, գոյնզգոյն քարերու նման կը շողայ, չափ ու սահման կը կորսնցնէ։ Երբեմն զարմանալի (երբեմն ծիծաղելի) մեծամոլութեան մը կը հասնին անոնց ցնորքները։ Խենդեր կան, որ հիւանդագին զգայավառութեան մը պատճառաւ, թագաւորի նման կը յոխորտան, անկարելի երազներ կը հիւսեն, հրաշքներ կը տեղան։

Ահա խենդ մը, որ կը ցանկայ «Պարսկաստանի Շահն» ըլլալ։

Պիտի բնակիմ պալատ մը հրաշալի
Մուտքը՝ պսպղուն գաւիթով մը:
Ադամանդները, կիտուածները, ոսկիները
Պիտի պսպղան, հոն, գերահրաշ զարդարանքներու մէջ:

Ու այս երազը կը շարունակուի «չլսուած պերճութեանց» ցանկութեամբ։

Այդ գեղեցիկ պալատը պիտի շինուի յասմկաքարէ,
Արմուկիս վրայ պիտի կռթնիմ կամարի մը տակ,
Տարածելով հրաշափառ զգեստներ,
Ոտքերս դրած՝ Թանկագին գեղմի վրայ:

Եւ մեր խենդը, զառքաշ հագած, այս յորդառատ պերճութեանց մէջ պիտի պտըտի, դիտելով գոյնզգոյն զարդարանքները։ Անշուշտ այս տաղերը կը մատնեն հիւանդութիւնը, որ կը կոչուի զգայավառութիւն։ Ահա ուրիշ մը, որ սարսափ կը պատճառէ իր զառանցական քերթուածով.

Ընկերնե՛ր, ծարաւն ունիմ ջարդի,
Պէտք է որ լողամ արեան մէջ:
Կոտրեցէք քիթերը, փորեցէք աչքերը,
Տանջեցէք, որքան կրնաք,
Անօրինակ խստութիւն ի գործ դրէք
Ականջները կտոր կտոր ըրէք:

Միթէ՞ բանաստեղծութիւնը ջարդ երգելու արուեստն է։ Ապահովաբար ոչ, սակայն Ներոն եւս քնարով կ՚երգէր Հռոմի հրդեհը, զոր ինք հրամայեց։ Ու վերջապէս խենդերու բանաստեղծութեան մէջ յատկանշական են մութ ոտանաւորները։ Չպիտի տամ օրինակ, որովհետեւ դժուար է թարգմանել։ Սակայն պէտք է խոստովանիլ որ այդ անհասկնալի եւ երաժշտական տողերուն մէջ պատկերնե՛ր կան թանկագին եւ անակնկալ։ Գերիրապաշտն ու խորանարդապաշտը հաճոյքով պիտի ստորագրէին այդ ոտանաւորները։ Մնաց որ, բազմաթիւ բանաստեղծներ, մանաւանդ սէնպոլիստները, կը պնդեն թէ բանաստեղծութիւնը չի հասկցուիր, այլ կը զգացուի։ Նոյնիսկ Մալարմէ իր մէկ ճառը հրատարակութեան տալէ առաջ հարկ տեսաւ մթնցնել, քիչ մը աւելի անհասկնալի դարձնել։

Ու խենդեր կան երգիծաբան։ Անոնց երգիծանքը ընդհանրապէս բառախաղ մըն է։ Այսպէս խենդ մը, զոր նմանցուցեր են Անակրէոն հելլէն քերթողին, կը մերժէ եւ կարճ ոտանաւորով մը կը խոստովանի իր անբաւականութիւնը։ «Ես Անակրէոն չեմ, այլ Ան-ա-քրէոն (մատիտով գծուած էր) մըն եմ» կը վերջացնէ։

Այդ երգիծաբանները յաճախ կը ծաղրեն աշխարհի փառքերը, ծայրայեղ սկեպտիկութեամբ մը։

Ու վերջապէս սէրը, հիւանդապահուհիներուն, պատուհանէ մը տեսնուած կնոջ մը, երեւակայական աղջկան մը ցանկացող սէրը մեծագոյն վէպն է անոնց կեանքին մէջ։ Կ՚երգեն այդ սէրը, երբեմն մութ, երբեմն ազատ, երբեմն անցնելով ամէն սահման։

* * *

Շատերու համար անծանօթ աշխարհ մըն է յիմարանոցներու ներսը։ Դուռները միշտ գոց այդ տուներուն մէջ, կեանքը իսկապէս եղերական է ու տխուր, ծիծաղելի ու զուարթ։

Առհասարակ, ամէն խենդ կը մերժէ խենդութիւնը։ Ուստի կը կեղծեն, որքան կրնան՝ խաբելու համար։ Առաջին ակնարկով կը ճանչնան այցելուն։ Եւ կը ճգնին ազդել վրան։ Երբ դեռ նոր մտած էի յիմարանոց, պատահեցաւ, որ խենդ մը ինծի հրաման մը տայ, չափազանց իշխանավայել, եւ ես շփոթած՝ ինքզինքիս կը հարցնէի. «Խե՞նդ է թէ խելացի, հիւա՞նդ է թէ պաշտօնեայ»։ Երբ բարեկամանան, իրենց զուարթութիւններով՝ խենդալէն կը ճաթին ու կը ճաթեցնեն քեզ։ Մեկնելէդ յետոյ, կը խնդան վրադ, ապուշի տեղ կը դնեն։ Կը բաւէ մտնել կատաղի խենդերուն թաղը, դիմագծութեան եղկմախառի ի՛նչ հարստութիւն, որ կը սարսափեցնէ քեզ, կը խնդացնէ, կը պժգացնէ եւ, թերեւս, կը լացնէ։

* *

Ըսի թէ իմ յիմարանոցիս մէջ խենդ մը ձեռնհաս արուեստի գեղեցիկ նմոյշներ հայթայթած էր։

Քառասունհինգ կին մըն է։ Գիրուկ մարմին մը ունի, կրքոտ աչքեր ու շրթներ։ Յատուն, զգոյշ, ինծի տոմսակ մը կուտայ, եւ կը հրաւիրէ իրիկունը ժամը 5ին իր տունը։ Ամէն օր միլիոն կը նուիրէ ինծի։ Կ՚ըսէ թէ Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահն է։ Իրականին մէջ տուն ներկողի մը կինն է։ Զարգացում չունի։ Սակայն, զարմանք, արուեստագէտի ի՛նչ ձիրքեր ունի։ Իր թաղին պարտէզին մէջ, անկիւն մը փորելով գտեր է գաճի նման փխրուն ու ճերմակ քարի հանք մը։ Ամէն օր կտոր մը առնելով, գնդասեղով կը բանի եւ հրաշալի արձանիկներ կը շինէ։ Անոնց գոյն կուտայ կարմիր փոշիով մը, զոր կը հայթայթէ տաշելով կղմինտրները։ Կը ստորագրէ իր անունին առաջին երկու գիրերովը, որոնք կը նշանակեն «ոսկի»։ Երբեմն կը նկարէ, բայց անարժէք են նկարները։ Արձանները հրաշալի են։ Հաւաքած եմ շատերը։ Ի՛նչ ինքնատպութիւն ու գուրգուրանք կայ արձանիկի մը մէջ, որ կը ներկայացնէ ձեռք մը։ Ձեռք մը, որ կը գոցուի, մատները շրթունքի նման կը միանան իրարու եւ կը բռնեն կուտ մը, զոր կը կտցէ գոցուելու մօտ ձեռքին մէջ թառած թռչնիկ մը։ Այդ թռչնիկը նիհար է, կարծես կը դողայ, կեր ուտելու բնազդը կը չարչարէ կտուցը։ Ռոտէն շատ ձեռքեր շինած է։ Ձեռքը, մեծ բանաստեղծութիւն մըն է, որ ներշնչուած է մեծ արուեստագէտը։ Բայց, կը վկա՛յեմ որ այս խենդին շինած ձեռքը նուազ արժէք չունի։

Ունիմ, այս խենդին շինած արձաններէն, պառաւ կին մը, զոր պիտի նմանցնէի հայ մամիկին։ Տառապանքի արտայայտութիւն մը կայ, խորո՛ւնկ ու համակրելի, անոր աչքերուն մէջ։ Դէմքին արտայայտութիւնը գծագրական է, եւ, կարծես, լոյսին տպաւորութիւնը տալու համար՝ անկիւններու գիրութեան ապաւինած է արուեստագէտը։

Ունիմ նաեւ գլուխ մը, հռոմէական չափ ու ձեւով։ Կը կոթնի ողկոյզներու։

Ու դեռ արձանիկներ, որոնք շինուած են տաղնապներու պահուն, երբ սեռային բնազդները արտաքին տպաւորութիւններու խառնուած, ծնունդ տուած են, հրէշային արտադրութիւններու։ Կին մը ահա, որ, բոլորովին մերկ, պառկեր է, եւ մէկ ձեռքով կը շփէ փորը։ Ու վերջապէս ուրիշներ, որոնց արտայայտութիւնը կարելի չէ նկարագրել։

Բանաստեղծ մը ունիմ, հիւանդ տղայ մը, որ գանկին վրայ կատարուած գործողութեան մը պատճառաւ, կորսնցուցած է հաւասարակշռութիւնը։ Իր բանաստեղծութիւնները սիրային են, եւ հիւսուած հեթանոսական պատկերներով։

Ու դեռ, կիներ որոնք ունին զանազան ասեղնագործութիւններ, ուր արուեստի նշոյլը կը մատնէ ինքզինք։ Բժշկա-մանկավարժական տան մէջ, ուր հաւաքուած են անուշ ու փոքրիկ աղջիկներ ու մանչեր, թանգարան մը ունին իրենց գծած, շինած ու նկարած գործերէն. արուեստի ի՛նչ ձիրքեր կաթած են անոնց մատներէն։

Վերջապէս, արուեստը ամէն տեղ է, թագաւորին ու բանուորին, եկեղեցիին ու անառականոցին, խելացիին ու խենդին մէջ։ Երջանիկ է այն, որ դուրս կը հանէ զայն ու կը պտղեցնէ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՏԱՐԵԳԼՈՒԽԸ ՄՕՏ Է։
ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒ ՈՒՆԻ՞Ս

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ՓԼԻՆ

(փարիզի վերջին երկու արկածներուն առթիւ)

Փրակայէն վերջ, Փարիզն ալ ունեցաւ իր ճարտարապետական տռամները։ Վէնսէնի մէջ նոր շէնքի մը չարաշուք աղէտը մոռցուած չէ անշուշտ։

Ասոնք եւ վերջերս յաճախ կրկնուող նմանօրինակ դէպքեր կասկածի տակ կը դնեն թերեւս սիմանի եւ պէթոն արմէի արժէքը, իբրեւ շինութեան անփոխարինելի ատաղձ։

Պէթոն արմէն այլեւս հանրածանօթ շինուածանիւթ մը, շինութեան ընթացիկ եղանակ մըն է։ Պէտք կա՞յ բացատրելու զայն. պողպատեայ ձողերու եւ ցանցերու ագուցուածքի մը վրայ սիմանի եւ աւազի շաղախ մը, որոնց ամբողջութիւնը ճնշուելով եւ չորնալով կը կազմէ ամենատոկուն, ամէնէն աւելի հաստատուն զանգուած մը։

Պէթոն արմէն անբաղդատելի առաւելութիւններ ունի բոլոր շինուածանիւթերուն վրայ։ Գործածութեան դիւրութիւն, աշխատանքի արագութիւն, պատշաճում գեղագիտական եւ առողջապահական պահանջներու, եւ նոյնքան յարմարութիւն յանդուգն եւ այլազան յղացումներու. խմորի չափ ձեւաւորելի, երբ կ՚աշխատուի, պողպատի բոլոր ճկունութիւններուն կը փակի եւ կը կառչի, ամենակարճ ժամանակի մը մէջ տալու համար կրանիթեայ տոկունութեամբ պատեր, սիւներ, քանդակներ եւ դրուագներ։ Պէթոն արմէի շնորհիւ շէնքերը կը բուսնին յարկ յարկ, քաղաքները կը բազմապատկուին, սլացիկ կամուրջներ կը կամարեն անդունդներու վրայ, Միացեալ Նահանգները նաւեր կը շինեն, Ճափոն երկրաշարժի փլատակներէն վեր կը կանգնի պէթոնակերտ ոստաններով։

Գացէք այցելեցէք Փարիզ, Ռէնսիի եկեղեցին, ուր «սիման արմէ»ն թոյլատրած է խոյանքով եւ նրբութեամբ զօրեղ նոր ոճ մը... Ու նաեւ արձաններ՝ ոչ թէ քանդակագործի դուրին տակ կոփուած, այլ պարզապէս թափուած սիման արմէէ։ Կը յիշեմ տեսած ըլլալ Ֆրանսական աւանի մը հրապարակին վրայ պատերազմական յուշարձան մը, համակ պէթոնաշէն. բայց ի՛նչ զօրեղ արտայայտութիւն։ Անձեւ եւ տարերային կոյտերուն մէջէն վեր խոյացող առնական մարդերու ողկոյզ մը, մանրամասնօրէն զերծ տիրական գիծերու քանդակ մը, որուն տպաւորութիւնը կը շանթէ եւ կը մխուի լախտի մը ուժգնութեամբ։ Ահա «սիման արմէ»ի արուեստը, որ հարազատօրէն մեր ժամանակինն է։

Բայց ի՞նչ պանդառութիւններու վերագրել վերջին պատահարները, բազմայարկանի շէնքերու թաւալգլոր անկումը։

Մասնագէտներու կարծիքով, անոնք վերագրելի են ձեռնարկուներու հապճեպ եւ անփորձ փութկոտութեան։ Ձեռնարկուները «պէթոն արմէ»էն կը պահանջեն աւելի քան ինչ որ ան կրնայ տալ։

«Պէթոն արմէ»ի գործածութիւնը շինութեանց մէջ ենթակայ է կարգ մը նախազգուշութեանց եւ որոշ արագութեան մը զոր չարաչար գործածելու չէ։

Նախ ամէն ճարտարագէտ նկատի պէտք է առնէ հետեւեալ տարրա-բնագիտական երեւոյթը։ Երկաթեայ ցանցին շուրջ սիմանը կը կրէ քիմիական բիւրեղացում մը, կը կարծրանայ եւ կը նոյնանայ աւազի, խճաքարի եւ մետաղեայ ձողերուն հետ. բայց այդ փոխանցումը զուգընթաց է բուռն պրկումներու հետ, որոնք կը ճնշեն եւ կը քաշեն պողպատի ձողերը։ Ահաւասիկ մետաղեայ կմախքին տոկունութիւնը համեմատական պէտք է ըլլայ այդ թաքուն ճնշումներուն եւ պրկումներուն։

Երկրորդ կենսական նշանակութիւն մը ունի նաեւ պեթոնի խառնուրդի մէջ մտնող սիմանի, աւազի, խճաքարի եւ ջուրի որակը, քանակը եւ համեմատութիւնները. ոչ բոլորովին պինդ, որ կրնայ խանգարել սիմանի բիւրեղացումը, ոչ բոլորովին խմոր, հեղուկ, որ կրնայ կարծր տարրերը յ տակը իջեցնել եւ ջրալի մասը պահել, պարագայ մը՝ որ պատեհութիւնը բացայայ

Պեթոնի կաղապարու ճնշումը նոյնպէս հաշուի ձառութեան եւ արհեստ հաստատութեան ենթակայ ծողութիւն մըն է։

Ու մանաւանդ երբեք պէտք չէ առնել կէտ մանի ամբողջական բիւրեղ եւ կարծրացումը կը կարօտ նուազն երեք շաբաթ. ժամ կէն առաջ, զայն բեռնաւոր ւելուածական ծանրութեամ խոհեմ քայլ մըն է որ տնտեսելի ալ կածներու

Փ. ՍԱՆԴ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՐՏԱԾՈՒՄԸ ԴԷՊԻ ԱՐԵՒԵԼՔ

1927-1928 թուականը բարենպաստ հետեւանքներ տուաւ արդիւնաբերական ապրանքներու արտածման տեսակէտով։ Ատով կը բացատրուի Հայաստանի Արեւելքի հետ ունեցած առեւտրական յարաբերութիւններու զօրացումը։ Արտաքին առեւտուրի այս բարձրացումը կը չափուի հարիւրին 26,4 տոկոսով, անցեալ տարուան 14,5 տոկոսին դէմ։ Խորհրդային արեւելեան առեւտուրը՝ 1927-1928 թուի առաջին կիսամեակին եղած է 757,000 թոնօ, 173,7 միլիոն րուբլի գումարով, 1926-1927 թուականին նոյն ժամանակամիջոցին 663,000 թոնոյին եւ 117,8 միլիոն րուբլի գումարին փոխարէն։ Այսինքն արժէքի տեսակէտով, 47,4 տոկոսի յաւելում մը։ Արտածման տեսակէտով, Արեւելեան բոլոր երկիրներու մէջ առաջին տեղը կը բռնէ Պարսկաստան, որուն ծախուած խորհրդային ապրանքները 1927-1928ի առաջին կիսամեակին բռնած է 71,8 միլիոն րուբլի, նախորդ տարուան 38,5 միլիոնին փոխարէն, նոյնքան ժամանակի մէջ։

Թուրքիոյ հետ առեւտրական յարաբերութիւններն եւս զարգացած են, այս տարուան առաջին կիսամեակին հասնելով 17,2 միլիոն րուբլիի, անցեալ տարուան 15,1 միլիոնին փոխարէն։

Գալով Հայաստանի ունեցած բաժնին՝ խորհրդային երկիրներու ընդհանուր արտածման մէջ, պէտք է գիտել, որ Հայաստանը անմիջականօրէն սահմանով կապուած է Թուրքիոյ հետ՝ Լենինականի մօտ եւ Պարսկաստանի հետ՝ Ջուլֆայի ճամբով։ Միանգամայն Հայաստանը կը կազմէ խորհրդային փոխանցման ցանցը Արեւելքի հետ՝ Ջուլֆայի եւ Շահթախթի վրայով։ Այդ շրջանակներով պէտք է որոշել Հայաստանի խոշոր դերը Պարսկաստանի հետ ունեցած իր փոխանակութիւններուն մէջ։

Հայաստանի դերը ամէնէն առաջ պէտք է բաժնել երկու մասի։ 1.— Հայաստանի տնտեսութեան մասնակցութիւնը իր ամբողջ արտադրութիւններով Պարսկաստանի հետ եղած փոխանակութեան մէջ։ 2.— Հայաստանի նշանակութիւնը իբրեւ փոխադրական ցանց՝ Պարսկաստանի հետ կատարուող առեւտուրի մէջ եւ անկից բխող հետեւանքները։

Եթէ Հայաստանէն Պարսկաստան արտածուող ապրանքներու տեսակները սահմանափակ են, այդ իրաւունք չի տար անտեսելու այդ հարցը։ Երկրորդական արտածման հարցը, որ այնքան յամառօրէն կ՚առաջադրուի ոմանց կողմէ, կը պարտաւորեցնէ հանրապետութիւնները որ ամենալուրջ ուշադրութիւն դարձնեն արտածման ամէն տեսակի փո անկախ քանակէն։

Հայաստանի ժողով տնտեսութիւնը՝ շնորհիւ նութեան սահմանակից եան երկիրներուն, կարող է թայթել չափազանց սահմ փակ տեսակներ, բայց հայթայթել եւ պէտք է թայթէ։

Ամէնէն առաջ, թէ կաստանի եւ թէ Թուրքիոյ ւելեան նահանգներուն մէջ պայմաններով կարելի է պով վաճառել պտուղի գինի եւ քոնեակ։ Նախա բազմեան շրջանին, Ռուսաս գինիի եւ քոնեակի արտած դէպի Պարսկաստան՝ կը բռնէ 610,000 ղան։ Վերջին նին, գինիի, քոնեակի եւ այ լից ըմպելիներու արտած (Անդրկովկասն ալ մէջն ըլլ դէպի պարսկական Ատրպէյճան գացած է հետեւեալ ձեւով՝ 1922-1924ին՝ 21,000 ռան, 1914-1925ին 8 ղան։ Իսկ 1925-1926ին 1927ին այս ապրանքներու տածումը զգալի կերպով ցաւ (գինի, քոնեակ)։

Ապրանքներու երրորդ կը որ կարող է տրամադր յաստանը, արտածելու հ Պարսկաստան եւ Թուրքիոյ արեւելեան վիլ ները, կը հանդիսանայ ճառը։ Ներկայիս՝ Պարսկ արտածուող օճառի 90 տոկ հայթայթէ Ռուսաստան։ ժամանակաշրջանին։ Անդր վրայով Պարսկաստան է օճառ, — 1922-23 թուին զար րուբլի, — 23-24ին՝ — 24-25ին՝ 43 հազար, 26ին՝ 72 հազար, — իսկ ին օճառի արտածումը Պարսկաստան բռնած է 24 զար րուբլի։

Միաժամանակ, այս կանին սկսաւ նաեւ օճառ տածումը դէպի Թուրքիոյ ւելեան նահանգները։ Ա պով օճառի արտածման Թուրք եւ պարսիկ շուկ կը հանդիսանան նպաստ վայր։

Ներկայիս, Թրքական ները խոշոր պատուէրներ տան հայկական «սապո նով օճառի համար։

Հայաստանէն արտածո րանքներուն մէջ պէտք սել նաեւ մանածէ բամ ներու մէկ քանի տեսա գիւղատնտեսական մթերք եւ հայկական տուֆը։

Հայաստանի արտադր ներուն Պարսկաստան եւ քիա արտածման գործը ւած է շարք մը հակազդ ուսումնասիրութիւններ ըսել է, պէտք է առարկ ձեւով դնել երկրորդական տածման իւրաքանչիւր ա

(Քաղուած «Պրոլետար

…ԻՆՑԻՆԵՐԻ ՏԱՌԱՊԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

…ամիս առաջ Հայաստա-
…մակ մը ստացայ, որ կը
…թէ Հայաստանի ջեկան
…ված եւ աքսորած է 50
…ցիներ, որոնց մէջ կը
…ն ջոլլօ, Իսրօ, Առաքել,
…(կարապետ) Միհրան եւ
…վարդան, (անկասկած
…ԱԴԳ. կեդրոն. վարժարա-
…ուսուցիչ վ. պետոյեա-
…Սասունցի երիտասարդը
…Պոլսոյ մէջ կարմրեցաւ
…տան երթալով տնօրէն
…ած էր էջմիածնի շրջանի
…րուն: վեց տարի է ան-
…այդ ժամանակէն մինչեւ
…աճիս այդ «կարմրած»
…ցին ալ կը խառնուի
…ուն՝ միշտ անորոշ ուղ-
…մբ աքսորուելու:
…երս նոր նամակ մը
…
…մակագիրը որ այս անգամ
…մարդ է, կը նկարագրէ
…ւոր աճիւսարսափը, ո-
…թարկուած են Ալագեազի
…Թառած դժբախտ բե-
…:
…այդ նամակին պարու-
…թիւնը.
…աքսորուած 50 Սասունցինե-
…մէկ մասը ղրկուած են Սի-
…իա, ուր բոլորը գրեթէ մե-
…են անօթութենէն ու ճի-
…թիւններէն. միւս մասն
…ստանի զանազան կող-
…ղրկուած են, որոնցմէ
…ալ շատեր մեռած են եւ
…ներն ալ կը գտնուին
…ան ճիրաններուն մէջ:
…մնացողները աճիւսար-
…րու տակ են: Ամէն օր նոր
…պում, բանտարկում եւ
…ք: Ալագեազի ամբողջ
…տարրերը՝ ճող, քար,
…օդ, ջուր, լեռ, ձոր ու
…պէս բոլոր օգտակար ու
…ակար կենդանիներն ու
…ը, Թունաւոր օձեր են
…ած ու կը ճարուածեն չորս
…էն ճոն մնացած դժբախտ
…ցիները՝ մեծ թէ պզտիկ,
…ց սեռի խտրութեան, զա-
…ստիպելով որ իրենց ճա-
…ները իրենք իրենց ձեռ-
…կային յանձնեն: Ասկէ զատ
…ուածներու ընտանիքներն
…ակները, անօթի, մերկ ու
…փողոցները թափուեցան,
…ու անտիրական՝ սովի եւ
…ան ճիրաններուն մէջ, մէկ
…սը: Եւ այս տեսարան-
…քարերուն անգամ գու-
…շարժէ, ջեկային մ…այն
…կը պատճառէ իր զանա-
…ունութիւններով:»

ՄԱՆԻԿ

…ՍԱՍՈՒՆԻ Գիտութեան և
…ի ճեմարանը ձեռնար-
…Կոմիտասի անտիպ ձե-
…ու հրատարակութեան։
…Թիւ. Ճեմարանի անդամ-
…կազմուած է յատուկ
…խումբ մը։

ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ ՊԱՀԱՆՋ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐԸ

Ի՞ՆՉ ԵՂԱՒ 5 ՄԻԼԻՈՆ ՈՍԿԻՆ

Թայմզի մէջ աշխատակից մը կը գրէ (19 նոյ.)

1923 Նոյեմբեր 23ին Անգլիա, Ֆրանսա, Իտալիա եւ Ճափոն ստորագրեցին պայմանագրութիւն մը, որուն համաձայն Յանձնաժողով մը պիտի նշանակուէր՝ գնահատելու համար իրենց հպատակներուն կրած վնասները Թուրքիոյ մէջ, մեծ պատերազմի ընթացքին։ Այս կարգի վնասները հատուցանելու համար մէկ կողմ դրուած էր հինգ միլիոն Թրքական ոսկի (ոսկեդրամ)։ Այս գումարը կը բաղկանար Ա) Թուրքիայէն Գերմանիա եւ Աւստրօ-Հունգարիա փոխադրուած դրամներէն, համաձայն Վէրսայլի դաշնագրի 210րդ. յօդուածին եւ Սէն-Ժերմէնի դաշնագրին. Բ) Օսմանեան Պանքի դրամատոմսերէն՝ 846,000 անգլ. ոսկի անուանական արժէքով, որ մօտաւորապէս կը ներկայացնէր օսմանեան կառավարութեան պարտքը Անգլիոյ մէջ իր հաշուոյն շինուած երկու զրահաւորներու։ (Անգլիական կառավարութիւնը գրաւեց այդ երկու զրահաւորները պատերազմի սկիզբը եւ Անգլիոյ Պանքը գնեց հրապարակի վրայ գտնուած օսմանեան գանձատոմսերը)։

1924 օգոստոս 6ին Յանձնաժողովը պաշտօնի ձեռնարկեց՝ լիազօր իրաւունքներով, կարելի եղածին չափ շուտ գնահատելու իրեն ներկայացուած պահանջները եւ վճարում ընելու։ Մէկ տարի պայմանաժամ տրուեցաւ շահագրգռողներուն՝ ներկայացնելու իրենց պահանջները։ Յանձնաժողովի որոշումները վերջնական էին եւ պիտի տրուէին քուէներու մեծամասնութեամբ։ Մէկ խօսքով, մտադրութիւն կար գնահատման եւ կարգադրութեան խնդիրը այնքան պարզացնել, որ կարելի եղածին չափ շուտ վերջանայ ամէն բան։

Դէպքերը ցոյց տուին սակայն որ Յանձնաժողովը չէր հասկցած պայմանագրութիւնը կնքողներու այս մտադրութիւնը։ Անգամ մը գործի ձեռնարկելէ վերջ — ինչպէս կարելի էր հետեւցնել խնդրարկուներու հատուցումին եւ Յանձնաժողովի թոշակին ու ծախքերուն յատկացուած գումարէն, — Յանձնաժողովի անդամները յարմար սեպեցին հաստատուիլ Փարիզի մէջ, հեռու խնդրարկուներէն, որոնց մեծ մասը տակաւին Թուրքիա կը բնակէին։ Այս պատճառաւ անհրաժեշտ եղաւ մասնաւոր մարմիններ նշանակել ուպաշել Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ՝ քննելու համար պահանջներու իրաւ կամ սուտ ըլլալը։

Հետեւանքն այն եղաւ որ Յանձնաժողովի գործերը երկնցան, ծախքերը աւելցան, Պոլսոյ եւ Իզմիրի մարմինները շարունակ ստիպուեցան տեղեկութիւններ հարցնել Փարիզի կեդրոնէն։

Միայն քանի մը ամիս առաջ էր որ այս բազմածախս մարմինները Փարիզ կանչուեցան ենթադրելով որ վերջացած է իրենց աշխատանքը Թուրքիոյ մէջ։ Այս ձեւով կը յուսացուէր թէ պահանջներու վերջնական քննութիւնը արագօրէն պիտի աւարտէր եւ երկար ատենէ ի վեր սպասուած կարգադրութիւնը պիտի կատարուէր։ Հազիւ թէ երկար տառապող խնդրարկուները այս յոյսն ունեցած էին, երբ յայտարարուեցաւ թէ Յանձնաժողովի տրամադրութեան տակ դրուած գումարէն բաժին մը պիտի ստանայ Ռումանիա։ Ռումանահպատակներու պահանջները քննելու համար անցնելիք ժամանակէն զատ, այժմ երկրորդ յայտարարութիւն մը եւս եղաւ, որով Յանձնաժողովը ստիպուած պիտի ըլլայ նկատողութեան առնելու նաեւ պահանջները Թուրքիոյ մէջ մենաշնորհ ունեցող ընկերութեանց, Կիպրոսցիներու եւ Քանատացի Հայերու։

Դժուար է հասկնալ թէ ի՛նչպէս այդ Յանձնաժողովին կրնան վերաբերիլ մենաշնորհ ունեցող ընկերութեանց պահանջները քանի որ պայմանագրութեան 6րդ յօդուածը (2գ) բացորոշ կերպով կ'ըսէ թէ՝ անիկա «չպիտի զբաղի մենաշնորհ ունեցող ընկերութեանց պահանջներով և հատուցում չպիտի ընէ անոնց՝ Թուրք կառավարութեան կողմէ անոնց գոյքերուն կամ սպասարկութեանց գործածուելուն համար։ Այդ խնդիրները պիտի կարգադրէն Թուրք կառավարութեան հետ համաձայն 1923 յուլիս 24ի Փրոթոքոլին եւ անոր յաւելուածներուն, կամ համաձայն Թուրք կառավարութեան եւ այդ ընկերութեանց միջեւ եղած կարգադրութեանց։»

Կը թուի թէ Քանատացի Հայեր կոչուածներուն պահանջներն ալ նկատի չպիտի առնուին, նկատելով որ անոնք ներկայացուած են նշանակուած պայմանաժամէն շատ ետքը։

Տակաւին յայտնի չէ թէ յանձնաժողովը ինքզինքը իրաւասու պիտի նկատէ՞ սկզբունքով զբաղելու այս հարցերով։ Սա՛ ստոյգ է միայն, որ շատ թանկագին ժամանակ պիտի զոհուի ատոնք նկատի առնելու համար։ Նոյն իսկ եթէ որոշում տրուի որ իրենց պահանջները քննութեան եւ գնահատման ենթարկուելով պէտք է կարգադրուին յանձնաժողովին կողմէ, վճարումները պիտի կատարուին հարիւրին 60 համեմատութեամբ եւ առանց տոկոսի։

Երբ յիշուի թէ ուրիշ թշնամի երկիրներու մէջ վնասուած դաշնակից հպատակները իրենց պահանջները ստացան 100ին 100 համեմատութեամբ եւ աւելի ըլլալով 100ին 5 տոկոս առին պատերազմի սկզբնաւորութենէն մինչեւ իրենց պահանջներուն կարգադրութիւնը, այն ատեն կը տեսնուի որ Թուրքիոյ մէջ վնասուողներու վիճակը շատ ողբալի է։

Տասը տարի է անցեր Պատերազմի վերջանալէն ի վեր եւ Յանձնաժողովը արդէն չորս տարիէ ի վեր կը գործէ։ Ճիշտ է թէ կարգ մը պահանջ ունեցողներու պզտիկ վճարում մը ըրած է, սակայն վերջնական կարգադրութիւնը տակաւին շատ հեռաւոր ապագայի վերապահուած է։ Խնդրարկուներէն ոմանք մեռած են. վերապրողներէն շատեր խիստ նեղ կացութեան մէջ են եւ դրամի կը կարօտին՝ պատերազմի երեսէն խանգարուած իրենց գործերը վերականգնելու համար։

ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Պանդոկներէն ներս.— Սրտաճմլիկ պատկեր մը.— Աւետարանը՝ փողոցներու մէջ.— «Մարտիրոս Ժողովուրդ»:

ՄԱՐՍԷՅԼ 18 Նոյ.— Հայերուն պանդոկներու մէջ վարած կեանքին եւ վիճակին մասին յաճախ գրուած է, բայց քիչ մը ընդհանուր խօսքերով։ Այս անգամ, այդ վիճակը պատկերացնող երկու օրինակ կ'ուզեմ տալ։

Կիրակի մը ունինք միայն, իրար տեսնելու համար։ Առիթէն օգտուելով, բարեկամի մը երթալ կ'ուզեմ։ Երբ անոր պանդոկը կը հասնիմ, կ'իմանամ որ բարեկամս իր պատկից սենեակը՝ իր Մարաշցի դրացիին տունը կը գտնուի։ Կը մտնեմ ներս, եւ աչքիս կը զարնէ հետեւեալ պատկերը.—

Մարաշցի ընտանիքը կը կազմեն երկու ամուսին, չորս զաւակներ (13-8-4 տարեկան եւ մէկը երեք ամսու)։ Սենեակ մը ունին, երկու մահճակալներով, մէկ օրօրոցով, նստարանով ու քանի մը աթոռներով։ Այս ընտանիքին նեցուկը գործարան մը կ'աշխատի օրական 28-30 ֆր.ի եւ նկատելով որ այդ վաստակը չոր հացի մը իսկ չի բաւեր, գործարանէն ազատ ժամերը կը յատկացնէ աման կլայեկելու։ Միեւնոյն չափազանց նեղ սենեակին մէջ կլայեկագործի փքոցն ու կրակարանը եւ զանազան գործիքներ կը լրացնեն ընդհանուր պատկերը։ Եւ փքոցին արձակած կայծախառն ծուխը, սենեակին մէջ կը կազմէ գուլաներ խառնուած մարդկային շունչի։ — Սենեակին մէկ հատիկ պատուհանը չի կրնար փոխել օդը։

*** Մարսէյլի փողոցներուն մէջ, մանաւանդ ուր որ Հայ կը գտնուի, քրիստոնէութեան աստուածաբանութիւնն ու սաղմոսերգութիւնը՝ ծաղր ու ծանակի վերածուած է, իր մասնաւոր մունետիկներուն կողմէ։

Ամէն օր կարելի է հանդիպիլ այդ փողոցներուն մէջ, 18-20 տարեկան Հայ երիտասարդներու, որոնք պատկանելով բողոքական յարանուանութեան, իրենց ծաղիկ հասակին մէջ իսկ, նետուած անծանօթին գիրկը, հոգիով ու մարմնով նուիրուած ըլլալ կը թուին որոշ պարտականութիւններու, փողոցէ փողոց, լրագրի մը ցրուիչէն աւելի շարժուն ու շողոքորթ, կ'երթեւեկեն եւ կը պոռան «Աւետարա՜ն», «Աստուածաշունչ» շատ աժան գիներով, «Մի մոռնաք Աստուծոյ գործերն ու պատուէրները, որով կը փրկուիք անպայման»։ Ճիշդ այդպիսի պահու մը, երբ Ֆրանսացի բարեկամի մը հետ դիպուածաւ կը հանդիպինք այդ երիտասարդներէն մէկուն, գրկին մէջ առած բաւական մը գիրքեր, բարեկամս կը հարցնէ թէ ի՞նչ են այդ ծախու գիրքերը։ Երբ կ'ըսեմ թէ Սաղմոս, Աւետարան եւ Աստուածաշունչ, կը ծիծաղի, եւ կ'ըսէ. «քրիստոնէութիւնն ալ այդ աստիճանի՞ն իջաւ, որ փողոցները յաճախորդ կը մուրան...»

*** Մասնաւոր յայտարարութենէ մը կ'իմանամ թէ Մարսէյլի մէջ, առաջին անգամ ըլլալով, նոր եւ շատ յուզիչ շարժապատկեր մը պիտի ներկայացուի, Սինէ Էլտօրատօի մէջ։

Շարժանկարը կը կոչուի «Մարտիրոս Ժողովուրդ», կը ներկայացնէ 1915ի ահաւոր ջարդերը։ Շարժանկարը պատրաստուած ըլլալով Ամերիկայի մէջ, հոն մեծ յաջողութիւն գտած եւ ընդհանուր հետաքրքրութիւն շարժած է ժամանակին։

Կ. Սեւեան

ԿԵԱՆՔԸ ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

ՊՈԼԷՆ 19 Նոյեմ. — Երէկ Քաղաքապետարանի սրահին մէջ տօնուեցաւ Դաշնակցութեան Օրը՝ Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէին նախաձեռնութեամբ։ Կոկիկ բազմութիւն մը ներկայ էր։

Փօն. Սէնթ. Էսփրիէն եւ Պուրկ-Սէն-Անտէօլէն ալ ընկերներ եւ համակիրներ փութացած էին օգտուիլ առիթէն։ Բեմը զարդարուած էր Դաշնակցութեան զինանշանով, եռագոյնով եւ հերոսներու պատկերներով։

Օրուան Նախագահը, երկու խօսքով պարզեց Դաշնակցութեան դերը Հայ իրականութեան մէջ։

Եղան զանազան երգեր եւ արտասանութիւններ ընկերներու կողմէ։ Օրուան բանախօսը ընկ. Մ. Գույումճեան խօսք առնելով շեշտեց՝ Դաշնակցութեան Օրը, տօնն է հաշուի նստելու մենք մեզի հետ ու արժեցնելու աշխատիլ մեզի թողուած 38 տարուան փառապանծ անցեալը՝ զոր ժառանգեցինք անհուն զոհողութիւններու գնով՝ մեր ծանօթ ու անծանօթ հերոսներուն»։ «Մշակ բանուոր»ով փակուեցաւ հանդէսը։

*** Դժբախտութիւնը ունեցանք եւս հողին յանձնելու մեր հայրենակիցներէն Պ. Նշան Սիրանեանը (Մալաթիացի, գաձապահ Մատրան վարչութեան), 25-26 տարեկան, որ անողոք ախտէ մը կը տառապէր երկար ամիսներէ ի վեր։ Կը թողու երիտասարդ այրի մը երկու զաւակներով (երկուորեակ 2-3 ամսու) եւ ծեր մայր մը։

Թաղումը տեղի ունեցաւ Հինգշաբթի 15 Նոյեմբերին. ստուար բազմութիւն մը կը հետեւէր դագաղին։ Ծաղկեպսակներ ղրկած էին Մալաթիոյ Կրթասիրացը եւ Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէն։

Ցարգա՜նք իր յիշատակին։

*** Վերջերս Պոլէնէն ընկեր մը սխալ տեղեկութիւններ հաղորդած էր Պոլէնի մասին, ըսելով թէ 250 հայ ընտանիք եւ 19 գործարան կայ։

Մինչդեռ հազիւ 230-250 հոգի կը հաշուուինք հոս, մեծով պզտիկով։ Իսկ աղիւսի գործարան ըլլալով կան 5-6 գործարան ու 2-3 այլ գործարաններ (մետաքսի եւ տուփի)։

Աստ-Անդ.

ՍՈՒՐԻԱՀԱՅԵՐՈՒ ԳԱՂԹԸ

Պէյրութէն կը գրեն Ազդարարի. Դժբախտաբար ճիշդ է այն լուրը թէ 3000 Հայեր պաշտօնական ձեռնարկներ կատարած են, Հարաւային Ամերիկա մեկնելու համար։

Արտասահմանի մէջ մարդիկ թերեւս զարմանալի գտնեն այս երեւոյթը, — ինչպէ՞ս թէ գաղթականները հեռաւոր Ամերիկան երթան, երբ անդին իրենց տեղաւորման համար ահագին աշխատանք կը թափուի, գիւղեր եւ տուներ կը հիմնուին։

Այո՛, զարմանալի է, բայց դժբախտաբար նաեւ իրականութիւն։ Դուրսէն դիտողը միայն ծրագիրը կը տեսնէ եւ մեծ համեմատութիւններ կուտայ անոր։ Ներսէն դիտողը՝ գործը կը տեսնէ եւ պատճառ չունի երեւակայութիւններէ տարուելու։ Արդարեւ, այն ինչ որ կը գրուի,— եւ յաճախ տասը ձեւով ու կրկնուելով,— միշտ չի գործադրուիր։ Օրինակ, Էշրէֆիէյի մէջ ձեռնարկուած շինութիւնները դեռ բաւական չեն կատարեալ վստահութիւն ներշնչելու վրանաքաղաքի գաղթականներուն եւ զանոնք հոս կապելու։

Նոյն երեւոյթը գրեթէ ամէն կողմ։ Միջազգային յանձնախումբը, ղեկավարութեամբ բարեացակամ եւ կարող անձնաւորութիւններու, իր կարելին կ'ընէ գաղթականները հողին կապելու համար։ Սակայն եղածը այնքան ալ մեծցուելիք ձեռնարկ մը չէ, եւ մանաւանդ չի կրնար բաւարարել մօտ 100 հազարի հասնող հայութիւնը։ Ասոր համար, տարագիրը նորէն առաջուան պէս իր գլխուն ճարը կը նայի, եւ ամէնէն առաջ՝ գաղթի մասին կը խորհի։

Միւս կողմէ, տեղաւորման աշխատանքներն ալ այնքան փայլուն արդիւնք չեն տուած։ Այսպէս, պաշտօնապէս հաստատուեցաւ թէ Հալաշէն նորահաստատ գիւղը մալարիայի բոյն է։ Հիմա կ'աշխատին մաքրել, բայց արդէն ուշ է։

Ուրիշ գիւղի մը մէջ ալ աղէտ մը պատահեցաւ։ Գէշ դիրքի մը մէջ շինուած ըլլալով, գիւղը առաջին իսկ հեղեղէն ահագին վնաս կրեց։

Երրորդ գիւղի մը բնակիչները ստիպուեցան իրենց անասունները ծախել, որովհետեւ տեղ չունէին։ Շինուելիքը կարծես քաղաք ըլլար, տուները նեղ նեղ հողերու վրայ շինուած են։

Համեմատաբար նպաստաւոր պայմաններ ունին Սուէտիոյ մէջ շինուած մեկ երկու գիւղերը։

Այս պայմաններուն մէջ բնականաբար գաղթականները չեն կապուիր երկրին եւ գաղթի մասին կը մտածեն։ Օտարը կամ չարակամը կրնայ մեծցնել գործը, 100,000 հոգիի տեղաւորումէն ճառել եւ տեղացի ժողովուրդին կիրքը գրգռել։ Իրականութիւնը բոլորովին տարբեր է, դժբախտաբար։

Ցաւալի է հաստատել նաեւ որ ազգ. իշխանութիւնները գրեթէ չեն հետաքրքրուիր արտագաղթի շարժումով, իսկ «սըմսար»ները լայնօրէն կը քաջալերեն զայն։

ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (78)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VII

…Արդարութեան պաշտօն-
…ը. — ոստիկանապետ, դա-
…դիւանապետ,— թափեցան
…Ա՜հ, դժոխք էր։ Ժողովուրդը
…կցաւ փողոցին մէջ, կինեը
…մին երախաներու նման։ Դա-
…ին առաւ դանակը, սարսափե-
…նարկ մը նետեց վրաս, հար-
…թէ սպաննացա՞ծ էի մօրդ։
…մտեսայ որ աչքերը լեցուած
…

…Մինչեւ կէսօր ապրեցաւ,
…վարք ամէնուն համար։ Ո՜հ,
…կս, կեանքիս մէջ այնքան
…ի եղելութիւններ տեսայ,
…սարսափելի … երբեք։ Ո՛չ, ցաւէ
…ւրեկցութենէ մէկը չի մեռ-
…քանի որ ես դեռ կ'ապրիմ։

Ա՜հ, ինչո՞ւ ծնած ենք» — եզրակացուց պառաւը աղեկտուր լալով։

Անանիա տարօրինակ կնոջ լալը տեսնելով անպատում խռովութիւն մը զգաց՝ կը կարծէր թէ ցաւէն քարացած էր արդէն երկար ատենէ ի վեր։ Բայց ինքը, որ նախընթաց օր Մարգարիտի բազուկներուն մէջ լացեր էր սէրէ, չկրցաւ խղճի խայթէն եւ անձկութենէն լալ։ Միայն երբեմն երբեմն հեկեկանք մը կը սեղմէր կոկորդը։

Ոտք ելաւ եւ խնդրեց պառաւէն որ թոյլ տայ վայրկեան մը ներս մտնելու։

—Կ'ուզեմ բան մը տեսնել... ըսաւ մանկական դողդոջուն ձայնով։

Այրի կինը լոյսը վեր առաւ, բացաւ դուռը, թողուց որ Անանիա ներս մտնէ եւ սպասեց։ Այսպէս տխուր եւ սեւ, երկաթէ հնամենի աշտանակը ձեռքը՝ հսկող դիմագիծն էր սպասող մահուան։ Անանիա ոտքին ծայրերուն վրայ քալելով յառաջացաւ սեղանին մօտ, որուն վրայ նշմարած էր տուպրակը, քակուած եւ ապակիէ պնակի մը վրայ դրուած։ Հպելէ առաջ կասկածանքով նայեցաւ, յետոյ վերցուց եւ պարպեց։ Դեղին փոշի մը դուրս եկաւ, եւ մոխիր, ժամանակէն սեւցած մոխիր։

Մոխի՛ր։

Անանիա երկարօրէն եւ երկու ձեռքով շօշափեց այդ սեւ մոխիրը, որ թերեւս մնացորդն էր մօրը սիրոյ յիշատակներէն մէկուն. այդ մոխիրը, որ երկար ատեն կուրծքին վրայ դրեր էր, որ լսեր էր անոր ամենախոր բաբախումները։

Եւ կեանքին այդ յիշատակելի ժամուն, որուն բովանդակ հանդիսաւոր նշանակութիւնը չըմբռնելը կը հասկնար, այդ մոխիրը թուեցաւ իրեն ճակատագրին մէկ խորհրդանշանը։ Այո՛, ամէն բան մոխիր էր, կեանքը, մահը, մարդը, մոխիր՝ կենսատու ճակատագիրը։

Սակայն այդ գերագոյն պահուն, ճակատագրական պատուէրին հսկողութեան տակ, որ սպասող Մահն էր գոգցես, եւ մարդկային արարածներու ամէնէն թշուառին դիակին առջեւ որ չարիք մը ընելէ եւ ամէն տեսակ տառապանքներ կրելէ ետք, մեռած էր ուրիշին բարիքին համար, յիշեց որ մոխիրին մէջ կ'անթեղուի յաճախ կայծը, ա…բիւրը լուսաշող եւ մաքրագործող բոցին, եւ յուսաց ու սիրեց տակաւին կեանքը։

Թարգմ.՝ Հեթում

(ՎԵՐՋ)

պէտք է փոխուի: Գերման ժողովուրդը չի կրնար կրել Տօուըսի ծրագրին բեռը եւ թէ պէտք է պահանջել Ռուրի պարպումը: Ազգայնականներու ուղղութիւնը երկարօրէն քննադատելէ վերջ, ընկերվարական երեսփոխանը համակրութիւն յայտնեց Շթրէզէմանի քաղաքականութեան:

Պավարիացի ժողովրդային էմմինկէր դիտել տուաւ թէ իր աշխարհագրական դիրքին բերումով, Գերմանիա անհուն ռազմագաշտ մը կրնայ ըլլալ եւրոպական նոր պատերազմի մը ատեն: Ահա՛ թէ ինչո՛ւ լաւագոյն բանակը պէտք է ունենայ՝ պաշտպանելու համար իր չէզոքութիւնը:

Ի վերջոյ 98ի դէմ 219 ձայնով մերժուեցաւ բանաձեւ մը, որ կը պահանջէր անվստահութիւն յայտնել Շթրէզէմանի:

Յունաստան եւ դրացիները

«Թան»ի Աթէնքի Թղթակիցը կը հեռագրէ.— Թէեւ հելլէնայուկար բանակցութիւնները պիտի սկսին հելլէնեւթուրք բանակցութեանց աւարտելէն ետք, Սոֆիայի հելլէն դեսպանին յանձնարարագրերը յանձնելը եւ Պորիս Թագաւորին հետ փոխանակած ճառերը այստեղ կը նկատուին իբրեւ սկզբնաւորութիւնը նոր դարաշրջանի մը, որ հաշուեյարդարի պիտի ենթարկէ երկու ազգերու միջեւ վէճի բոլոր աղբիւրները:

«Էսթիա» իր խմբագրականին մէջ կը ճշդէ երեք կէտեր, որոնք մինչեւ հիմա դժուարութիւններ յարուցած են: Եւ ամէնէն առաջ դիտել կուտայ թէ կոմիտաճիներու խնդիրը վերջ գտած է այն վայրկեանէն ի վեր, որ յունական Մակեդոնիան ցեղագրական միութիւն ստացաւ՝ շնորհիւ յոյն գաղթականներու տեղաւորման: Երկրորդ խնդիրն է Պուլկարիոյ առեւտրական ելքը Եգէական ծովուն վրայ: Այս խնդիրն ալ պիտի կարգադրուի այժմ որ հելլէնեւպուլկա՛ր մթնոլորտը բարեկամական դարձած է եւ հելլէն կառավարութիւնը միշտ տրամադրութիւն յայտնած է այդ ելքը տալ՝ համաձայն դաշնագիրներու: Երրորդը ելմտական խնդիրներն են, որոնք իրաւարարութեամբ պիտի լուծուին, մանաւանդ երբ Յունաստան վաւերացնէ Քաֆանտարիս-Մոլոֆ համաձայնագիրը: Այս վերջինը ներկայիս հելլէն խորհրդարանի արտաքին յանձնաժողովին մէջ կը քննուի:

Եուկոսլաւիոյ հելլէն դեսպան Փոլիխրոնիատիս Պելկրատ վերադարձաւ: Անմիջապէս պաշտօնական բանակցութիւններ պիտի սկսին՝ առկախ խնդիրները լուծելու եւ հելլէնեւսերպ դաշինք մը կնքելու համար: Արտաքին Նախարար Մարինքովիչի հիւանդութեան պատճառով, պիտի բանակցի Շումէնքովիչի հետ:

Եուկոսլաւիոյ Սահմանադրութիւնը

Պելկրատի «Փոլիթիքա» թերթը կը գրէ թէ Զագրէպի խուսած քաղաքական շրջանակներուն մէջ մեծ փափաք կայ վերաքննելու Եուկոսլաւիոյ Սահմանադրութիւնը: «Նովոսթի» թերթին տնօրէն Շլէօկէլ եւ նախկին արդարական նախարար Սվոզքիչ պատրաստած են նախագիծը նոր Սահմանադրութեան մը, որուն համաձայն Սերպ-Սլովէն-Խրուաթ թագաւորութիւնը պիտի բաժնուի վարչական հինգ մեծ շրջաններու՝ հիմակուան 33ին տեղ: Իւրաքանչիւր շրջան պիտի ունենայ իր ընդհ. ժողովը, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ կարգադրել շրջանը հետաքրքրող խնդիրը, բացի ընդհանուր օրէնսդրութենէ: Օրէնսդիր իշխանութիւնը պիտի վերապահուի Ծերակոյտին եւ Երեսփ. Ժողովին:

Ռումանիոյ նոր ընտրութիւնները

Գիւղացի-ազգայնականներու իշխանութեան գլուխ գալովը լուծուած էր Ռումանիոյ խորհրդարանը: Նոր ընտրութիւններու համար պատրաստութիւնները սկսած են արդէն: Նոր դահլիճը ջնջել տուաւ գրաքննութիւնն ու պաշարման վիճակը, որպէսզի ընտրութիւնները կատարեալ ազատութեան մէջ կատարուին: Ներքին եւ դատական նախարարները այս մասին հրահանգ ղրկեցին տեղական բոլոր իշխանութեանց, ազդարարելով որ պատասխանատու պիտի նկատուին, եթէ ոեւէ կաշկանդում ըլլայ:

Ընկերվարականները կը յուսան 10—15 երեսփոխան տալ:

Չորս մեռեալ եւ ութ վիրաւոր

Երեքշաբթի կէսօրէ վերջ Վէնսէնի փամփուշտի գործարանին մէջ ահռելի պայթում տեղի ունեցաւ, որուն զոհ գացին 12 հոգի, չորս մեռեալ եւ ութ վիրաւոր: Վէնսէնի փամփուշտի գործարանին մէջ կ՚աշխատին 950 բանուորներ, որոնք մասնագէտ սպաներու ղեկավարութեան տակ, Լէպէլ հրացանի փամփուշտ կը շինեն: Շինուած փամփուշտները հետզհետէ կը փոխադրուին ռազմանիւթի մթերանոցներ: Այդ օրը ձիու բեռնակարքով Վէնսէնի գործարանը բերուած էին պայթուցիկ նիւթեր պարունակող սնտուկներ: Պայթումը պատահեցաւ երբ այդ սնտուկները կը պարպէին կառքին մէջէն: Պատճառը յայտնի չէ:

Պայթումը այնքան սաստիկ եղաւ, որ ընդարձակ շրջանակի մը վրայ բոլոր տուներու ապակիները ջարդ ու փշուր եղան. հողին մէջ խոշոր փոս մը գոյացաւ. կառքը, ձիերը, ինչպէս նաեւ կառապանները բոլորն ալ օդը ելան:

Քիչ անդին գտնուեցան կառքին բեկորները, ինչպէս նաեւ չորս մարդու մարմնի կտորները, արիւնլուայ վիճակի մէջ, առանց հագուստի: Կարելի չէր ճշդել անոնց ինքնութիւնը: Այր եւ կին ութ վիրաւորներ հիւանդանոց փոխադրուեցան:

Օգնութեան գործը շուտով կազմակերպուեցաւ: Հրշէջները հասան արգիլելու համար որ հրդեհ ծագի: Վարչապետ Փուանքարէ, ներքին նախարար Թարտիէօ, պատերազմական նախարար Փէնլըվէ, ոստիկանական տեսուչ Քիափ եւ ուրիշ պաշտօնական անձնաւորութիւններ փութացին աղէտին վայրը: Զոհերուն ինքնութիւնը կարելի եղաւ ճշդել. չորսն ալ Ֆրանսացիներ են: Հանրապետութեան Նախագահը ներկայացուցիչի միջոցաւ ցաւակցութիւն յայտնեց զոհերու ընտանիքներուն:

Ընդհանուր դատախազ Փրուհարամ քննութիւն բացաւ՝ պայթումին պատճառները երեւան հանելու համար:

Քսան լրտեսներ ձերբակալուած

Վարշաւայէն կը հեռագրեն թէ Լէմպէրկի զինուորական իշխանութիւնները երեւան հանած են լրտեսական կազմակերպութիւն մը ի նպաստ խորհրդային Ռուսիոյ: Այս կազմակերպութիւնը, որուն գլուխը կը գտնուէր Լվովի օդանաւորդ սպաներէն Սուրոհա, շատ ընդարձակ ճիւղաւորումներ ունէր: Գործին մասնակից 20 հոգի ձերբակալուեցան:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ Զ. Ե. Ռ. Մ.Ի ԼՍԱՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

Այս կիր. ժամը 3ին 40 Rue de Belleville (վերնայարկ)

կը խօսի՝ ՏՕՔԹ. Ա. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

«երիտասարդներու ամուսնութեան խնդիրը եւ առողջապահական յարակից հարցեր»

Կը հրաւիրուի Փարիզահայ երկսեռ երիտասարդութիւնը

Ծախքերու մասնակցութեան համար 1 ֆրանք

ԱՄԷՆՈՒՆ ՍՊԱՍԱԾԸ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 15ԻՆ

Հ. Յ. Դ.

Իսի՛-լէ-Մուլինօի Վռամեան կոմիտէի ժողովը այս կիրակի ժամը 2.30ին, 164 Ave. Verdun. Կը խօսի՝ ընկ. Կ. Սասունի:

Պէլվիլի ընկերական ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 131 Fbg. du Temple.

Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2ին, 72 Rue Etienne Dolet, Alfortville.

Մարսէյլի Պատեն. միութեան անդամական ժողովը՝ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ՚ըլլայ ընկ. Պ. Հիւսեան:

Վիէնի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիր. առաւօտ ժամը 9էն ծանօթ Pliեւպը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Տէսինի Կայծակ խումբի դասախօսական ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 7.30ին Cafe Jardinի մէջ: Կը խօսի՝ ընկ. Դ. Հ.: Կը հրաւիրուին ընկերներ Պոտուռեան եղբայրները:

Տէսինի կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի իրիկուն ժամը 6.30ին Café Jardin: Կը խօսի՝ ընկ. Գ. Սարոյեան: Շրջաններէն եկող ընկերները կը հրաւիրուին արձանագրուելու: Ներկայանալ անպատճառ անդամատետրով: Բացականներու մասին որոշում պիտի տրուի:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Յովհ. Գալայճեանի եւ պարագաներուն, իրենց զաւկին փոքրիկն ԱՍԱՏՈՒՐ ԳԱԼԱՅՃԵԱՆի ղառնաղէտ մահուան առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑԲԸ վաղը Հինգշաբթի ժամը 3.30էն 5 Հայերէն (Պ. Նաթանեան):

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Բարձր Հայքի Հայրենակց. Միութեան վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները, իր սեփական Գրադարանի մէջ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտադիր է: Ներկաները իրաւասու պիտի համարուին գրադուելու օրակարգով: Կը խօսի՝ Պ. Աբօ Աբոյեան, բոլոր հայրենակիցները հետաքրքրող նիւթի մը շուրջ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Եւրոպայի Հ. Կ. Խաչի կեդր. վարչութիւնը ձեռնարկած է հրապարակ հանել նոր տարուան առթիւ պատի օրացոյցներ գեղարուեստական ճաշակով, ի նպաստ Կարմիր Խաչի մանուկներու պաշտպանութեան գործին: Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն որ այս տարի Կարմիր Խաչի Թողուի այս ձեռնարկը:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

փարիզ, Ա. Շ.— 25:
փարիզ, Մ. Ճ.— 100:
Քոլոմպ, Ա. Թ.— 35:
Մարսէյլ, Գործ.— 684.50

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Մարգար Թանտրճեան (Յունաստանէն) կը փնտռէ իր եղբայրները Վաղարշակ եւ Կարապետ Թանտրճեանները, որոնք կը գտնուին Մարսէյլ: Իմացնել՝ իրենց եղբօր Markar Tanderdjianի, Kapnopolion Gonia Psigion odos Drapetzonos, Pirée, Grèce.

ԹԱՏԵՐ. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Արեւմ. Եւրոպայի Հ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ: Կը մասնակցի Պ. Մ. Մարութեան, 24 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Էմիլ Զոլայի սրահին մէջ: Կը ներկայացուի՝

ՁԱՐ ՈԳԻՆ

Տոմսերը կը ծախուին բոլոր հայ ճաշարաններուն եւ նպարավաճառներուն քով, իսկ ներկայացման օրը կիշէն:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Nansen: L'Arménie et le Proche Orient 30 fr. Navarian: A... logie des poètes Arméniens 20, Soleil d'Automne 4, Raffi: S... vol. 25, J, Minassian: Une Sultane Française 5, Korganoff: La Par... ticipation des Armén. à la Guerre de 1914—1918, 15 fr., F. ... Contes, Légendes et Épopée Populaire d'Arménie 30, L... Nouveau diction. illustré, édition 1929, 35 fr., Kévorkian: de... cité de l'Etemple 12.50, Noubarian: Diction. de poche Franc... nienne 30, 40, 60, Թէոդիկ՝ Ամէնուն Տարեցոյցը 1929ի 50, ... մեկնաբանուած Ա. հատ. գ. գերպ. Թէրզիպաշեան 40, Օրագ... ուղեւորութեան յ'Եւրոպա, Սահակ Բ. կաթողիկոսի 20, Ինչ... Հնդկաստանի եւ ճավայի մէջ, Հ. երուանդ 7.50, Ն. Պէշիկթ... Սիդոնիա 12, կոմիտ. վրդ.ի գեղջուկ երգեր 6 տետր, հատը ... Սրուանձտեանց գեղջ. երգեր 7 տետր, հատը 15:

Ամերիկայէն նոր եկած Հայերէն եւ արեւելեան երգերու ... ներ, ցանկը ձրի կը ղրկուի: Հայ պատմական պատկերներ ... եւ երեւելի անձանց լուսանկարներ 50 սանդիմ: փոստի ... գնողին կը պատկանի: դիմել՝ Balentz 233 Fbg. St. Martin, Par...

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	
	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20շլ. 40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6տլ. 10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 23 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

23 NOVEMBRE 1928

ՅԱՐԻ ԹԻՒ 811 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ՈՒԻ ԽՕՍՔ

ԼՈՒՍԱԲԱՆԵՑԷ՛Ք

…երկրորդ անգամ ըլլալով, ուշագրաւ լուր մը կուտայ «Ա…թիւրք», Ազրբէջանի Մուսավվաթ կուսակցութեան Պոլ…պաշտօնաթերթը:

…նոյեմբեր 1ին կը ծանուցանէ թէ Ազրբէջանի Գործադիր …մէն որոշեր է 50,000 Թուրք ընտանիքներ տեղափոխել …հովիտը, Գարասաքալի ջրանցքին շուրջը:

…այս լուրը Թխելով, Թուրք-Թաթար օրկանը կ'ողբար.

— «բոլորն ալ Թուրքեր են: Այս կերպով, Ղարաբաղի Թուրքերը …ովին կը հեռացուին: Միւս կողմէ, ուրիշ շրջաններէ եւ եր…է Հայեր կը շարունակեն գաղթել Ղարաբաղ»:

…պարզ թուաբանական հաշիւով մը, բացատրենք թէ որքան …ու է այս գրգռիչ լուրը: Լեռնային Ղարաբաղի բնակչութեան …է 125,159 հոգի, որոնց 112.685ը Հայ, 12,006ը Թուրք, …ցեալները՝ ուրիշ ազգեր: Յիսուն հազար ընտանիքը հինգ …ով կը ներկայացնէ 250,000 մարդ, երեք հոգիէն՝ 150,000: …է ընդունինք որ տպագրական վրիպակ է յիսուն հազար …տանիք»ը եւ պիտի ըլլայ նոյնքան մարդ, նորէն ծիծաղելի …ղանայ «Ազէրի Թիւրք», քանի որ Լեռնային Ղարաբաղի …ենղած Թրքութեան Թիւն է 12,000, համաձայն խորհրդա…մարդահամարին:

…Մնաց որ, լուրին սուտԹիւնը հաստատուեցաւ բուն իսկ …հրդային աղբիւրէ: Գանձակէն հեռագիր մը կը հաղորդէր …լեռնային շրջանի բնակիչները սկսած են Գարասաքալ փո…խուիլ: «Յիսուն հայ ընտանիքներ արդէն փոխադրուած են: …տայրին Գործադիր կոմիտէն 10,000 րուբլի յատկացուցած …ունց, որպէսզի գործիք եւյլն. գնեն»:

…երէկ ուրիշ հէքեաԹ մը կը պատմէր «Ազէրի Թիւրք» (15 …մբեր).

— «Հայաստանի Թուրքերը սկսած են ճնշուիլ ամէն կողմէ: Ե…ւան քաղաքէն 2000 ընտանիք գաղԹած են Գանձակ: Այս ընտա…նները բացօԹեայ կը պառկին Գանձակի կայարանին եւ քաղաքին …տեղ»:

…Եւ այս գրգռիչ սուտերը ճիշտ այն պահուն, երբ Հայաս…նի հողային գործավար Պ. Երզնկեան պարծանքով կը յայ…տարարէր, Գործադիր Կոմիտէի տարեկան ժողովին մէջ.

— «Մեր երկրէն վտարուած իսկական Թուրք ազգաբնակչու…Թիւնը վերադառնալով կապուեր է հողին...: Ազգային փոքրամաս…նուԹիւններէն առանձնապէս Թուրք ազգաբնակուԹեան հանդէպ …ք մասնաւոր քաղաքականուԹիւն վարած ենք, արտօնեալ պայ…մաններ ստեղծելով Թուրքերու համար: Ո՛րքան ալ մեր Թշնամիները …ւնակեն իրենց կրկռոցը, մենք պիտի յարատեւենք այս քաղա…քականուԹեան մէջ»:

…Արդ, ուրկէ՞ կը բխին «Ազէրի Թիւրք»ի այս հէքեաԹները: …Գիտնանք որ Թերթը կը հրատարակուի Պոլսոյ մէջ, Մ. Քէ…մալի բարեհաճ արտօնուԹեամբ, եւ կը վայելէ համակրանքը …նշանաւոր «Պրոմեթէ»ի խմբակին, որուն ծննդավայրն ալ …Պոլիսն է:

…ՄիամտուԹիւն պիտի ըլլար հարցնել թէ Բէսուլ զատէ ին…չու հրատարակուԹեան կուտայ այսքան վրան բաց սուտեր: …Թուրքերը կը հալածուին Ղարաբաղի մէջ, կը քշուին Հայաս…տանէն: Փողոցը մնացեր են: Խե՛ղճ Թուրքեր...»: Այսքանը ազ…գային մը, մարտակոչ մըն է, արիւնռուշտ ախորժակները …գրգռելու համար:

…Ինչպէս որ, մենք աւելորդ կը նկատենք վիճիլ այս մասին, …հարցումը կ'ուղղենք բուն հասցէին, Երեւանի: Աւելի ճիշտ՝ …Տիֆլիս եւ Մոսկուայի:

— Իսկապէս, ի՞նչ տեղի կ'ունենայ Կովկասի մէջ, այս …մասին: ԺողովուրդներուԹ տեղափոխուԹի՞ւն է որ կը կա…տարուի: Ի՞նչ ծրագրով եւ որո՞ւ հաշուին: Այս տեղափոխու…Թիւնը կապ ունի՞ այն լուրին հետ, որուն համաձայն 80,000 …Թուրքեր պիտի հեռանան Կովկասէն, Թուրքիա հաստատուելու …համար:

…Գիտենք որ ուղղակի ոչ մէկ պատասխան կը տրուի այս …հարցումներուն: Բայց մենք շնորհակալ պիտի ըլլանք, …Երեւանի ծուռ բերաններն ալ բարեհաճին լուսաբանել …ԻրողուԹիւնը: Հոգ չէ Թէ հայհոյելով:

…Ժողովուրդներու տեղափոխուԹիւնը, ո՛ր կողմէն ալ կա…տարուի, այնպիսի երեւոյԹ մըն է որ չի կրնար աննշմար …մնալ: Ոչ առուի մը բացում է տեղափոխուԹիւնը, ոչ ալ ազ…գի մը նորոգուԹիւնը: «Բարձր՝ դիւանագիտուԹեան» բոլոր …կանոնները յարգելով հանդերձ, Երեւանցիները պարտաւոր …են բացատրուԹիւն տալ նոյն իսկ իրենց հրատարակած լուրին, …Լեռնային Ղարաբաղէն յիսուն հայ ընտանիքներու դէպի Գա…րասաքալ փոխադրուԹեան մասին:

…Այս պարտականուԹիւնը կրնան կատարել նոյն իսկ Փարի…զէն, քանի որ նոր հիւր մը ունին, Տրապիզոնցի երիտասարդ …աշխատաւոր մը, որուն կարգ մը յայտարարուԹիւնները պիտի …հրատարակենք վաղը:

…Այսօր՝ քանի մը տող միայն, իբրեւ ճաշակ.

— «Մենք Հայերի հաւաքման քաղաքականուԹիւն չենք …ունեցել եւ չենք կարող վարել: Դա չի բղխում Հայաստանի …աշխատաւորի շահերից:

… «Հայաստանի կառավարուԹիւնը խորհրդային Հայաս…տանի բանուորի եւ գիւղացու կառավարուԹիւնն է: Մենք եր…բեք «Ամենայն Հայոց» կառավարուԹեան յաւակնուԹիւններ …չենք վերցրել և չենք կարող վերցնել: (Երեւան, 21 Նոյ.):

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՐՏԱԳԱՂԹԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

Այս խորագրով խմբագրական մը մէջ, «Հայրենիք» դիտել կուտայ (31 Յոկտ.)—

—«Ժամանակ մը կար, երբ արտասահմանի մէջ միամիտ հայ առեւտրականներ կամ Կարիկեաններու պէս տիպարներ կը խորհէին թէ Խորհրդային ներկայ իշխանութեան օրով կարող են գործ ընել Հայաստանի մէջ կամ Հայաստանի հետ: Սակայն, Կարիկեաններ գացին Հայաստան եւ ատեն մը հրապարակը աղմկելէ ետքը, ձեռնունայն արտասահման վերադարձան ու այժմ ձայն ծպտուն իսկ չեն հաներ իրենց նախկին մե՛ծ ծրագիրներու մասին: Արդէն այն ատեն ալ Խ. կառավար.ը բԹին տակ կը խնդար Կարիկեաններու միամտութեան վրայ եւ կը ջանար ոչ թէ առեւտրական գործ ընելու պատեհութիւն տալ անոնց, այլ միայն օգտագործել զանոնք եւս, բոլշեւիկեան պրոպագանդին համար:

Այժմ արտասահմանի առեւտրականները այլեւս դադրած են Հայաստանով հետաքրքրուելէ, որովհետեւ հասկցած են վերջապէս, թէ որքան ատեն որ հոն Խորհրդային քայքայիչ ռեժիմը կը տիրէ՝ յիմարութիւն է խորհիլ Հայաստանի մէջ կամ հետ առեւտրական գործ ընելու մասին:

Սակայն, Հայաստանի մէջ մինչեւ վերջերս ապրած առեւտրականներն ալ, յուսահատութենէ մղուած, սկսած են լքել Հայաստանը եւ գաղթել դէպի Հիւսիսային Կովկաս:

Դժբախտաբար, միայն առեւտրականները չեն որ կը լքեն Հայաստանը, այլ եւ ոչ-առեւտրականներ — մտաւորականներ, գիւղացիներ, գործաւորներ: Իսկ անոնց ետեւէն ալ հայ որբերը Հայաստանէն կը քշուին հեռաւոր օտար վայրեր:

Ալ ինչո՞ւ կը զարմանաք, որ հակառակ հայ ժողովրդի բնական բարձր աճեցողութեան, Հայաստանի բնակչութիւնը, փոխանակ աւելնալու, տարուէ տարի կը պակսի:

Ի՞նչ արժէք կրնան ունենալ մեր հայրենասիրական քարոզները, կոչերը եւ զոհողութիւնները, եթէ Հայաստանի գլխուն այժմ նստած իշխանութիւնը ոչ միայն չի քաջալերեր հայկական ներգաղթը, այլ եւ կը վարէ այնպիսի քանդիչ քաղաքականութիւն մը, որուն նպատակը կարծես ուրիշ բան չէ, բայց եթէ Հայաստանը դատարկել Հայերէն եւ լեցնել Թուրքերով...»:

ՀԱՅԵՐԸ ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՄԷՋ

Կեսարիոյ կիւմիւշեան վարժարանը, որ փակուած էր տեղւոյն կրթական վարչութեան հրամանով, վերաբացուելու արտօնութիւն ստացուած է Էնկիւրիէն, առաջն. փոխանորդ Սերովբէ քահանայ Պուրմաեանի դիմումին վրայ:

Դիմում եղած է նաեւ վաւեբացնելու համար Էվէրէկ-Ֆէնէսէի հայկական դպրոցը:

ԳԵՐՄԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ Հէրման Զուտէրման մեռաւ Պերլինի Ս. Ֆրանսուա հիւանդանոցին մէջ:

ՍՈՖԻԱՅԻ նախկին ոստիկանական տեսուչ Փէյէֆ առջի իրիկուն իր գրասենեակին մէջ ատրճանակով սպաննուեցաւ երկու անծանօԹներու կողմէ, որոնք յաջողեցան փախչիլ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հատուցումներու խնդիրը

Գերմանիոյ հատուցումներու խնդիրը օրուան հարց է դարձած: Շթրէզէմանի ճառէն յետոյ, ամբողջ միջազգային մամուլը կը զբաղի այս հարցով: Դաշնակից կառավարութիւնները ներկայիս կը նշանակեն իրենց պատուիրակները փորձագէտներու այն խառն յանձնաժողովին համար, որուն կազմութիւնը որոշուած էր Ժընեւի մէջ, Ազգերու Դաշնակցութեան անցեալ սեպտեմբերի նստաշրջանին:

Գերման կառավարութիւնը քանի մը օրէն ծանուցագիր մը պիտի ուղղէ Դաշնակիցներուն՝ խնդրելով որ թուական մը որոշուի փորձագէտներու յանձնաժողովին գումարման համար: Իրենց պատասխանին մէջ դաշնակից կառավարութիւնները այդ թուականը որոշելով մէկտեղ, պիտի յայտնեն իրենց պատուիրակներուն անունները:

Փորձագէտներու յանձնաժողովը վերջնականապէս պիտի որոշէ Գերմանիոյ պարտքը եւ տարեկան վճարումներու քանակը: Պիտի ճշդէ նաեւ յարակից բոլոր մանրամասնութիւնները: Գերման մամուլն ա՛ւն կարծիքն ունի թէ գումարումը տեղի պիտի ունենայ դեկտեմբերին Պերլինի մէջ: Քաղաքական շրջանակներու մէջ կ'ըսուի թէ Գերմանիա չպիտի ընդունի Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի տեսակէտները հատուցումներու խնդրին մասին:

Անգլիոյ ելմտական Նախարար Ուինսթըն Չըրչիլ վերջին անգամ ճառ մը խօսելով, կրկնեց թէ Անգլիա չպիտի հրաժարի իր պահանջներու ո եւ է մէկէն:

Կ'ըսուի նոյնպէս թէ Միացեալ Նահանգներուն կողմէ ևս երկու փորձագէտներ պիտի մասնակցին յանձնաժողովին:

Թուրք-Յունական վէճը

Անատօլուի ԳործակալուԹիւնը քանի մը օր առաջ հաղորդած էր թէ Թրակիա գացող Թուրք-Յունական խառն յանձնաժողովը չէ կրցած շարունակել իր պաշտօնը՝ Յոյն իշխանութեանց բռնած դիրքին հետեւանքով, ուստի եւ Թուրք պատուիրակին առաջարկով յանձնաժողովը Պոլիս վերադարձած է:

Աթէնքի ԳործակալուԹիւնը զեկոյց մը հրատարակելով բացարձակապէս կը հերքէ Թուրք պաշտօնական գործակալութեան տուած այս լուրը եւ կ'աւելցնէ.

— Այս տեղեկութիւնները պատճառ եղան, որ խառն յանձնաժողովին չէզոք նախագահը հրատարակէ նախ հերքում մը յետոյ պաշտօնական զեկոյց մը, յայտարարելով թէ Յոյն իշխանութիւնները ամէն ազատութիւն եւ դիւրութիւն տուած էին յանձնաժողովին, որուն աշխատանքները ընդհատուեցան անդամներուն միջեւ անհամաձայնութեան մը հետեւանքով:

Թուրք պատուիրակը ուզեց որ յանձնաժողովը զբաղի ֆէս կամ գլխարկ կրելու, լատինական կամ արաբական տառեր գործածելու մասին խալամներու միջեւ ծագած վէճերով եւ այլ նման խնդիրներով, որոնք Թուրք Հանրապետութեան ներքին ընկերային բարեկարգումներու կալուածին մէջ կը մտնեն եւ ո եւ է կապ չունին բնակիչներու փոխանակութեան հետ:

Ասկէ զատ Թուրք պատուիրակը փորձեց յանձնաժողովի քննութեան ենթարկել պայմանագրութենէն առաջ ծագած եւ քննութեան առարկային հետ ոեւէ կապ չունեցող խնդիրներ, մասնաւորապէս փոխանակութեան ենթակայ չեղող անձերու կալուածներու խնդիրը:

∴ Յանձնաժողովը Թրակիա գացած էր քննելու համար տեղւոյն Թուրքերուն բողոքները: Քննիչ մարմինին կը մասնակցէին Ճէմալ Հիւսնի պէյ և ուրիշ Թուրք պատուիրակ մը, Յոյներէն ալ Տիամանտոփուլոս եւ Մանոփուլօ: Նախագահն էր չէզոք մը՝ Հոլշթատ:

Մարմինը նախ գնաց Էտիրնէ եւ լսեց հոն ապաստանած Թուրքերը: Յետոյ անցաւ Կիւմիւլճինա եւ արձանագրեց իրեն հաղորդուած բողոքները: Յետոյ յանկարծ Պոլիս վերադարձաւ:

Ճէմալ Հիւսնի պէյ այս առթիւ յայտարարեց.

— «Հելլէնները անհագին դժուարութիւն յարուցին: Մասնաւորապէս Բ. պատուիրակ Մանոփուլօ այնպիսի ընթացք մը բռնեց որ մեզի համար անկարելի եղաւ օգտակարապէս աշխատիլ: Օրինակ, կարգ մը խնդիրներու քննութեան առթիւ բացակայեցան ժողովներէն: Յետոյ յայտարարեցին թէ նիստերուն չպիտի մասնակցին, եթէ քննութիւնը լայն սահմանի մը վրայ կատարուի: Այս պայմաններուն մէջ, բնականաբար չէինք կրնար այլ եւս շարունակել մեր գործը եւ վերադարձանք: Այս առթիւ պէտք է ըսեմ թէ չէզոք պատուիրակ Հոլշթատ շատ անկողմնակալ եւ ուղղամիտ ընթացք մը բռնեց:

∴ Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ հելլէն դեսպան Փափա մեկնած է Էնկիւրի, ուր անմիջապէս պիտի սկսին բնակչութեանց փոխանակութեան բանակցութիւնները: Թուրք-Հելլէն բարեկամական դաշինքի մասին խորհրդակցելէ առաջ, պիտի լուծուի այս խնդիրը:

Թուրք երեսփոխան մը ձերբակալուած

Սելանիկէն 21 նոյեմբեր թուականով կը հեռագրեն թէ Քոմոթինիի մէջ ձերբակալուած է Ալի Կալիպ պէյ, հելլէն խորհրդարանին մէջ Թրակիոյ երեսփոխանը, որ ամբաստանուած է թէ ի նպաստ Թուրքիոյ հակահելլէն քարոզութիւններ կ'ընէր:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՎԱՂՈՒԱՆ ԱՂԷՏԸ

Ամերիկայի մէջ այս օրերս շինուելու վրայ է հեռադիտակ մը, որ պիտի գերազանցէ մինչեւ հիմա գոյութիւն ունեցածները, իր տրամագիծին երկայնութեամբը:

Բարերար մը յանձն առեր է է պէտք եղած դրամական ծախքերը հոգալ, եւ վաղը այս հեռադիտակը Հրատ մոլորակը չափազանց պիտի մօտեցնէ աշխարհի աչքերուն... Աստղաբաշխը դիւրաւ պիտի յաջողի այդ մոլորակին վրայ անցած դարձածը դիտել:

*
* *

Չկարծէք որ այս լուրը «Ժամանակ»ի զգայացունց լուրերուն շարքէն է: Ոչ ալ քաղուած է Daily Expressէն, որ Անգլիոյ «Ժամանակ»ը կը նկատուի...

Չէ՞ որ այս վերջինը այդ տեսակ լուրերէն երկու հատ դեռ վերջերս բարի եղաւ տալ.

Ա.— Մարդոց կարելի պիտի ըլլար անցընել Թեւեր, որոնցմով անոնք պիտի կրնային Թռչիլ Թռչուններուն պէս:

Բ.— Գտնուած էր տարօրինակ մետաղ մը, որ չէր հպատակեր երկրին կեդրոնը գտնուած մագնիսական ուժին:

Այդ մետաղով պիտի կրնայիք օդին մէջ տուներ կառուցանել, եւ զանոնք տեղափոխել ձեր փափաքին համաձայն:

Բայց, ինչպէս ըսի, վերը յիշած լուրս այդ տեսակներէն չէ:

*
* *

Մէկ բան միայն:

Այս խնդրով զբաղող աստղաբաշխները եւանոնք որ կը շինեն հեռադիտակը, չեն անդրադառնար այն մեծ աղէտին որուն շուրջը կը դառնան՝ ինչպէս Թիթեռնիկը մոմին շուրջ, եթէ այս վերջինը վառուած ըլլայ (խնդրեմ, չկարծէք որ կը քերԹեմ):

Խօսքը մէջերնիս, ձեզի կը հարցնեմ...

— Ի՞նչ շահած պիտի ըլլան անոնք, եթէ Հրատի վրայ ալ գտնեն օր. Նունիկ մը, Դաւիթ-Բէկ մը, Պօղոս Էսմէրեան մը, Գառնիկ Ատիլ մը, Տոքդ. Պարոնիկեան մը, Մազլըմեան եպիսկոպոս մը... ու վերջապէս հայ ազգին fine fleurը կազմող միւս բոլոր կարկառուն դէմքերը, մէջն ըլլալով քերԹողն ու դերասանը:

ԵԴ. ԲԷՕՎՏԱՑԻ

ՖԱՔԻՐԻՆ "ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ"Ը

Երէկ առտուան ֆրանսական Թերթերը հեգնանքով կը խօսին Ֆաքիր Թահրա պէյի «հիւանդութեան» մասին, որուն պատճառով չորեքշաբԹի իրիկուն տեղի չունեցաւ Թրոքատէրոյի մէջ ծանուցուած ներկայացումը:

Իր հակառակորդը՝ փօլ Հէօզէ, որ ճանչցուած է իբրեւ «տապալիչ ֆաքիրներու» եւ որուն հետ դէմ դիմաց պիտի ճակատէր, չորեքշաբԹի ցորեկին երեք բժիշկ ղրկեց ֆաքիրին տունը, ընկերակցութեամբ օրէնքի ներկայացուցիչի մը, սակայն ֆաքիրը մերժեց ընդունիլ զանոնք: Բժիշկներէն մէկն էր յայտնի պետական իրաւագէտ-բժիշկ Տոքթ. փօլ:

Իրիկունը մեծ բազմութիւն մը հաւաքուած էր Թրոքատէրոյի Թատրոնին առջեւ՝ տոմսակ գնելու համար: Բոլորն ալ ետ դարձան:

Ֆրանսական Թերթերը փօլ Հէօզէն յաղթական եւ ֆաքիրը պարտուած կը հռչակեն:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ԳՈՐԳԻ ՁԵՌԱՐՈՒԵՍՏԸ ՎՏԱՆԳԻ ՏԱԿ

Պարսկական գորգը ոչ միայն քանակով, այլ եւ որակով գրեթէ միշտ առաջին տեղն է գրաւած ամերիկեան հրապարակին վրայ, այնպէս որ գնողը աւելի սուղ է վճարած, քան թրքական, չինական, յունական կամ ուրիշ երկիրներու գորգերը։

Գոհացուցիչ պէտք է համարել, որ հակառակ նախորդ նամակովս յիշուած անփութութեան, այսօր ալ կացութիւնը կը մնայ անփոփոխ։ Ներկայ տարուան առաջին վեց ամիսներու վիճակագրութենէն հետեւեալ ընդհանուր պատկերը կը պարզուի.—

1.— Պարսկական գորգը առաջին տեղն է բռնած. իւրաքանչիւր քառ. եարտա 9,5 տոլար։

2.— Յունական գորգը երկրորդ տեղ, 9 տոլար։

3.— Թրքական գորգը երրորդ տեղ 8,5 տոլար։

4.— Չինական գորգը չորրորդ տեղ, 8 տոլար։

Իսկ վերջին յունիս ամսուան զանազան երկիրներէ Ամերիկա արտածուած գորգերու վիճակը դարձեալ յօգուտ Պարսկաստանի է, համաձայն պետական աղբիւրներէ քաղուած հետեւեալ թիւերուն.—

Երկիր	եարտա	տոլար
Պարսկաստան	109,463	966,518
Չինաստան	27,416	242,412
Թուրքիա	19,626	201,170
Հնդկաստան	31,788	142,866
Յունաստան	12,657	115,693
Չեխոսլովաքիա	23,619	58,829
Ուրիշ երկիրներ	53,522	297,676
Գումար՝	278,091	2,025,164

Այս ամսու պարսկական գորգը քանակով առաջին, բայց որակով երրորդ տեղը կը բռնէ. Թրքականը՝ 10,2 տոլար, յունականը՝ 9,1 եւ պարսկականը՝ 8,8 տոլար, հանգամանք մը, որ պէտք է դասել բացառութիւններու շարքը։

Անցեալ անգամ մինչեւ 1925ի պատկերը ներկայացուցեր էի։ Յաջորդ տարիներու վիճակը մութի մէջ չթողլու համար պէտք է աւելցնել, որ 1926ին Պարսկաստանէն արտածուած է 12,228,000 թումանի (տոլարի) գորգ, որմէ 7,062,000 Ամերիկա, մնացեալը եւրոպական զանազան երկիրներ, իսկ 1927ին 11,788,000 թուման, որմէ 5,700,000 Ամերիկա։ Մինչեւ 1925 եւ այնուհետեւ կատարուած արտածումներու միջին հաշուով մօտ 60 առ հարիւրը կ'երթայ Ամերիկա և 40 առ հարիւրը եւրոպական երկիրներ, հակառակ այն տպաւորութեան, թէ պարսկական գորգի միակ խոշոր սպառողը ամերիկեան շուկան է։

Արտաքին աշխարհէն տարեկան 12 միլիոն տոլար դրամ հրապուրող այս ձեռարուեստը, սակայն, թողուած է իրերու բնական ընթացքին. հետեւաբար ոչ միայն աւելի զարգացընելու, ընդարձակելու միջոցները չկան, այլ եւ ժամանակի հետ կրնայ խոշոր հարուածներ կրել եւ ուրիշ Արեւելեան երկիրներու համեմատութեամբ վերջին տեղը բռնել։ Այսօր թէ պետական եւ թէ առեւտրական գործիչներու համար աւելի քան պարզ է օտարներու, օրինակ Չինացիներու ձգտումը, առաջնութիւնը խլելու։ Հնդիկները եւ ուրիշներն ալ կ'աշխատին այդ ուղղութեամբ։ Ոչ մէկ կասկած, թէ կրնան յաջողիլ, մանաւանդ որ պայմանները շատ աւելի նպաստաւոր են, նոյն իսկ ապրանքը անհամեմատ աւելի կարճ ժամանակի մէջ տեղ հասցնելու տեսակէտէն։ Եթէ անցեալին մէջ այս արժէքաւոր ձեռարուեստի եւ անոր առեւտուրի զարգացման շուրջ կատարեալ լռութիւն կը պահուէր, այժմ ամէն օր կը խօսուի եւ կը գրուի, բայց միայն այդքան։ Իրական գործ չի կատարուիր, եթէ հաշուի չառնենք պետութեան կողմէ բացուած քանի մը ներկատուններըը։

Վերջին 5—6 տարիներուն կառավարութիւնը երկու թէ երեք անգամ յատուկ մարդիկ ուղարկեց գորգագործական խոշոր կեդրոնները, որոնք տեղին վրայ ուսումնասիրեցին գործը, բոլոր յարակից խնդիրներու հետ մէկտեղ։ Վերջին անգամ հայազգի պետական գործիչ Մովսէս խան Խաչատրեան օտար մասնագէտի մը հետ պտտեցաւ, եւ որքան գիտեմ, համապատասխան ծանրամասն զեկուցում ներկայացուած է ուր որ անկ է։ Բայց երկու տարի անցաւ, տակաւին արդիւնքը չերեւաց հրապարակի վրայ։

Տարօրինակ կ'երեւայ, թէ ինչպէ՞ս, հակառակ ուրիշներու ուժեղ եւ սիստէմատիկ մրցման, տեղի հեռաւորութեան, ընդհանուր անտարբերութեան, թանկութեան ու շարք մը տեղական դժուարութիւններու գոյութեան, տակաւին ամերիկեան եւ եւրոպական հրապարակներէն քշուած չէ պարսկական գորգը։ Մասնագէտներու կարծիքով, պատճառը պարսկական բուրդի առաւելութիւններն են, օրինակ դիմացկունութիւն եւ այլն, որոնցմէ անհամեմատ զուրկ են չինական, հնդկական եւ ուրիշ բուրդեր։ Աւելորդ է շեշտել մի եւնոյն անտարբերութիւնը բուրդի մասին, որ արժէքներու թանկութեան մէջ եզակի դեր կը կատարէ։ Ամէնէն ընտիր բուրդը կը ստացուի երկրի արեւմտեան մասերուն մէջ։ Քիրմանշահի եւ Ֆարահանի բուրդը յայտնի է իր դիմացկունութեամբ ու փափկութեամբ։ Բուրդի բերքը, որ նախ քան համաշխարհային պատերազմը լիովին կը բաւէր ոչ միայն ներքին պահանջը գոհացնելու, այլ և օտար վայրեր արտածելու համար, այնուհետեւ նուազեցաւ մինչեւ 1920, որմէ յետոյ տարուէ տարի աւելի կ'առատանայ, բայց տակաւին չէ հասած նախապատերազմեան քանակին։ Գորգի առեւտուրի զարգացման տեսակէտէն միանգամայն անհրաժեշտ է արգիլել պարսկական բուրդի արտածումը, մինչդեռ միայն Խորասանէն Թուրքեստան է արտածուած 1925ին 225,236 քիլոկրամ բուրդ՝ 2,984,872 բուբլիի արժողութեամբ, 1926ին 242,647 քիլոկրամ՝ 3,029,410 բուբլիի եւ այսպէս տարուէ տարի աւելի շատ։ Հաղորդակցութեան դժուարութիւններու, վարձքերու սղութեան, մանաւանդ մանելու եւ լուալու համապատասխան մեքենաներու չգոյութեան պատճառով, ամէն ինչ կը կատարուի նահապետական միջոցներով, որ մեծապէս կ'ազդէ արժէքներու վրայ։ Անգլիական ընկերութիւն մը որու կեդրոնը կը գտնուի Իզմիր, եւ որ Պարսկաստանի շատ վայրերուն մէջ ճիւղեր ունի, բուրդի արժէքներուն վրայ հետեւեալ հաշիւը կազմած է.—

Լուացուած բուրդի խարվարը (20 ռուսական փութ) Իզմիրի մէջ կ'արժէ մօտ 150 Թուման, մինչդեռ Սուլթանապատի և Համատանի մէջ՝

Քիրմանշահի բուրդը	258	Թում.
Մակուի	» 204	»
Ուրմիայի	» 155	»
Պոչանի	» 156	»

Չլուացուած բուրդը

Իզմիրի մէջ	82	Թում.
Քիրմանշահի բուրդը	120	»
Մակուի	» 90	»
Ուրմիայի	» 75	»
Պոչան	» 53	»

Մինչ օտար ընկերութիւններ այս խնդրին ամէնէն երկրորդական կողմերը կ'ուսումնասիրեն, ոչ մէկ պարսիկ առեւտրական կ'անդրադառնայ իր շահու անմիջական աղբիւրը կազմող այս ձեռարուեստին, եթէ չըսեմ զարգացման, գոնէ պահպանման միջոցներուն։

Եթէ այսպէս աշխարհնակուի, կարծեմ թէ բուրդի փափուկ ու դիմացկուն ըլլալու հանրածանօթ պարագան միայն դժուար թէ կարենայ փրկել պարսկական գորգի արտածումի կարողութիւնը, այսուհետեւ մանաւանդ, երբ պետական թէ առեւտրական տեղեկատուներ նորանոր առաջդիմութիւններ կ'արձանագրեն չինական ու հնդկական գորգագործական կեդրոններու մասին։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՀԱՄՈՎ, ՀՈՏՈՎ, ԱՆՀԱՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆԻ ՀԵՏ

Եթէ կարելի ըլլար նմանցնել հանքի մը, ոսկիի հանք մը ո՛րքան թանկագին արժէք պիտի չունենայ օ՛րքան Ցասներկու ցարի Պոլսէն դուրս անուն հատորը։

Նո՛յն իսկ ընթերցողը խորին ցաւ կը զգայ, որ Օտեան խիստ կարճ կապած է կարգ մը հարցեր, որոնց ուղղակի ականատես ըլլալով, իր գրիչը անկողմնակալ ոգին կրնար աւելի եւս լոյսին բերել, ու չթողուլ բնաւ մութ կէտեր։

Օտեան, քանի մը անգամներ, կը խոստովանի եւ կը կրկնէ թէ՝ բացարձակապէս անկեղծ եւ անկողմնակալ է եղած իր յիշատակներուն մէջ։ Հետեւաբար մեզ կը մնայ բացարձակ վստահութեամբ ալ քաշել թելը, որուն ծայրը անպատճառ խամաճիկ մը կայ, թէեւ լուրջ երեւոյթով խնդալու կամ լալու, կամ խնդալով լալու համար։

Առնենք թելը մեր խամաճիկին, օրուան հերոսին, Արշակ Չօպանեանին։

Ինչպէս Օտեան կը փաստէ, Արշակ Չօպանեան ուզած է կապ մը տեսնել իր մականունին՝ թուրքերէն խեղճ բառին եւ իր հանրային կեանքի մէջ խաղալիք վսեմ ու գեղեցիկ երեւակայական դերին միջեւ։

«Աճապարողը շուտ չի հասնիր»։ Հարկ չկայ Օտեանէն առաջ վազելու։ Աւելի լաւ է խօսքը իրեն տանք նախ, ու յետոյ անցնինք մեր ըսելիքին.

—«Չօպանեան՝ որ յաւակնութիւն ունէր մտաւորական երիտասարդութեան վրայ տեսակ մը քահանայապետական գերիշխանութիւն ի գործ դնելու, հաշտ աչքով չէր տեսնար բնականաբար բոլոր անոնք որոնք այդ գերիշխանութիւնը՝ ո՛չ թէ միայն կը մերժէին՝ այլ նոյն իսկ իր տաղանդն ալ կ'ուրանային բացարձակապէս» (էջ 245)։

Ու հանդարտօրէն դիտել դալէն վերջ, Ե. Օտեան կը շարունակէ.

—«Արշակ Չօպանեան փարիզի մէջ երեք մեծ գաղափարներ կը հետապնդէր. երեքն ալ իրարմէ օգտակար, իրարմէ ազգաշէն, իրարմէ վսեմ, եթէ կ'ուզէք։

«Ասոնց առաջինն էր Դաշնակցական եւ Հնչակեան կուսակցութիւնները իրարու միացնել եւ ասոր իբրեւ բնակ՝ն հետեւութիւն՝ ինք ըլլալ Միացեալ կուսակցութեանց Նախագահը կամ ատենակալը։

«Այս նպատակին յաջողութեան համար ամբողջ ամիսներ տենդային թղթակցութիւն մը մշակած է աշխարհի չորս կողմերուն՝ եւ մանաւանդ Ժընեւի Արեւմտեան Բիւրոյին հետ ապարդիւն կերպով։ Ի վերջոյ Ժընեւէն ստացած բաւական կծու նամակ մը իրեն հասկցուց թէ հարկ էր խպառ հրաժարիլ ատենակալութենէն։

«Արշակ Չօպանեանի երկրորդ գաղափարն էր փարիզի մէջ հիմնել հայկական բարձրագոյն վարժարան մը, հայ հարուստներու օժանդակութեամբ, որուն հեւուութիւնը պիտի ըլլար վարժարանի տնօրէնութեան պաշտօնին իրեն յանձնուիլը։

«Այս գաղափարը մէջտեղ նետեց «Անահիտ»ի միջոցաւ, մէկ ալ աշխատելով բերանացի կամ գրաւոր կերպով հարուստները համոզելու։

«Այս առթիւ «Ազատ խօսք»ի մէջ «ֆանթէզի» մը գրեցի, որուն մէջ կը պատմէի թէ Մանչեսթրցի ծանօթ հայ վաճառականներէն պարոն Թօքաթլեան, որուն ագահութիւնը ամէն մարդ գիտէր, իբր թէ քսան հազար ոսկի նուիրած էր Եւրոպայի մէջ հայ բարձրագոյն վարժարան մը կառուցանելու համար եւ քսան հազար ոսկի ալ տուած էր իբրեւ եկամուտ այդ հաստատութեան։ Յետոյ մանրամասնութեանց մէջ մտնելով ըսած էի թէ այդ քսան հազար ոսկիի եկամուտը պիտի յատկացուէր փղոսկրի հանքերու արժեթուղթեր գնելու։

«Այս անհեթեթութիւնը աւելի ծաղրական դարձնելու համար աւելցուցած էի որ Հնդկաստանի մէջ ժամանակաւ փիղերը կը պաշտէին եւ անոնց մարմինները մասնաւոր գերեզմաններու մէջ կը թաղէին եւ թէ այժմ այդ գերեզմանները, որոնց տեղը միատմի յիշած էի, անգլիական ընկերութիւն մը առած է փիղերու ոսկորները շահագործելու համար։ Այս էր աչա փղոսկրի հանքերը, որոնց արժեթուղթերը իբր թէ հարիւրին վեց շահ կը բերէին։

«Ի վերջոյ կ'աւելցնէի թէ Թօքաթլեան պայման դրած է որ բարձրագոյն վարժարանը Գերմանիոյ մէջ շինուի եւ անոր տնօրէնը գերմանացի մը ըլլայ։

«Չօպանեան այդ ֆանթէզին կարդալով, զոր իբրեւ լուրջ կարելի չէր քիչ շատ խոհական մէկու մը համար, կատարելապէս կլլած էր փղոսկրի հանքերը, եւ յաջորդ «Անահիտ»ին մէջ բուռն յօդուածով մը կը դատապարտէր երեւակայական բարերարը, որ իր վարժարանը փոխանակ փարիզի մէջ կառուցանել տալու՝ Գերմանիոյ մէջ հաստատել կ'ուզէր։

«... Չօպանեանի երրորդ գաղափարն էր Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւն մը կազմել, որուն վարիչը պիտի ըլլար, բնականաբար ինք։

«Ասոր համար բաւական աւելին քրտինք թափեց, ծրագիրը շինեց, վարչական խորհուրդ կազմեց, գն ց եկաւ, մարդիկ համոզեց, բայց, ափսո՜ս, Նախախնամութիւնը այնպէս վճռած էր որ իր յղացած գաղափարը Պօղոս փաշա Նուպար պիտի իրագործէր, տարիներ ետքը, Եգիպտոսի մէջ։

«Այդ միջոցներուն էր որ Բարիզի հայ գաղութին մէկ մասին մէջ բուռն պայքար մը սկսաւ Չօպանեանի դէմ։

«... Հակաչօպանեանները որոշեցին միթինկ մը գումարել ընդդէմ իրեն, եւ Ռիւ Քատէի մէջ ֆրան-մասոններու մեծ սրահը վարձեցին։

«Միթինկը ընդդիմաբանական էր, այսինքն Չօպանեանի կուսակիցներն ալ խօսելու իրաւունք ունէին։

«Ծանօթ դերասան Արմէնեան, որ այն ատեն դերասանութեան ուսանող էր Բարիզի մէջ՝ ի նպաստ Չօպանեանի խօսեցաւ, իրեն հետեւեցաւ նաեւ Գրիգոր Գալֆայեան։ Սրահը ամբողջ սկսաւ նախատել եւ սպառնալ բանախօսներուն, մինչեւ իսկ ռեվոլվէրներ մէջտեղ ելան եւ միթինկը ցրուեցաւ ընդհանուր խառնաշփոթութեան մէջ, ափյափոյ բանաձեւ մը քուէարկուելով Չօպանեանի դէմ։

«Ասիկա պատճառ եղաւ սակայն որ ջուրը իյնար Չօպանեանի երրորդ գաղափարը, այն է Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը։

«Անկէ ետքը նորանոր գաղափարներ յղացաւ կարծեմ, որոնց ամէնքն ալ անգործադրելի մնացին։»

Բայց հոդ կը սխալի Եր. Օտեան։

Այդ մասին կը տեսնուինք։

Ա. ԱՐՄԷՆԱԿ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՐՏԱԾՈՒՄԸ ԴԷՊԻ ԱՐԵՒԵԼ[Ք]

Հայաստանի ժողովրդական տնտեսութեան զարգացման շահերու տեսակէտէն, եւ խորհ. Միութեան ընդհ. աշխատանքին մէջ, երկրին արտաքին արեւտրական հաշուեկշիռն ուղղելու համար, անհրաժեշտ է որ այժմէն իսկ, Հայաստանի շահագրգռուող կազմակերպութիւնները սկսին աշխատանքի, իրենց ամբողջ արտադրութիւնները մտցնելու համար դէպի արեւելեան երկիրները արտածուող ապրանքներու մէջ, ռ սումնասիրել շուկաներու կազմը, պահանջները եւլն։

Դէպի Պարսկաստան եւ Թուրքիա ապրանքներու փոխադրութեան հարցին մէջ եւս, փոքր չէ Հայաստանի խաղալիք դերը։ Լենինականի մօտ, երկաթուղին կը միանայ Կարսի գծին հետ. Սարդարապատի մօտ՝ խճուղին կը ճիւղաւորուի դէպի Իգտիր. իսկ երկաթուղին մէկ կողմի վրայ թողլով Հայաստանը կը մտնէ Նախիջեւանեան հանրապետութեան մէջ։

Պատերազմէն առաջ ռուս-պարսիկ փոխանակութիւնը կը հասնէր 110,334 թոնոյի Ջուլֆայի ճամբով։ Նախապատերազմեան այս թիւը սակայն կայուն չէր, ձգտում կար զայն աւելի բարձրացնելու, բայց այդ ձգտումը ընդհատուեր էր պատերազմի ընթացքին։ Այդ շրջանին, դեռ Պարսկաստանը չէր ներկայանար իբր տնտեսապէս ամբողջական եւ անկախ երկիր. իսկ այժմ, Պարսկաստանի ազգային ուժերը խորտակեցին երկիրը երկուքի բաժնող պայմանները (անգլիական եւ ռուսական ազդեցութեան գօտիներ), եւ երբ երկիրը կը ձգտի իր տնտեսական արտադրութեան ուժերու ազատ զարգացման եւ ապրանքներու բնական փոխանակութեան հիման վրայ, ճիշդ այժմ իսկ պէտք է յուսալ Պարսկաստանի արտաքին առեւտուրի զարգացումը Խ. Ռուսիոյ հետ։

Ռուսիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ փոխանակութեան զարգացումը Ջուլֆայի վրայով, կ'երեւնայ հետեւեալ թիւերով. — 1919 ին 1522 թոնօ, — 1923 24 ին՝ 2845 թոնօ, — 1924-25 ին՝ 12865 թոնօ, — 1925-36 թուին 22488 թոնօ, — 1926-28 ին՝ 33000 թոնօ այսինքն՝ Նախապատերազմեան թիւէն 30 տոկոս աւելի։ Նախնական տուեալները կը խօսին այն մասին, որ 1927 28ին փոխանակութիւնը Ջուլֆայի վրայով կ'անցնի 65-70 հազար թոնօն։ Ռուս եւ պարսիկ առեւտրական յարաբերութիւններու աճման հետեւանքով, կ'աւելնայ նաեւ Հայաստանի փոխադրական նշանակութիւնը, քանի որ Նախիջեւանի հանրապետութեան հետ կը կազմէ ռուս-պարսկական փոխադրական գծի գլխամասը։ Եւ որովհետեւ փոխանակութիւնը կը կատարուի այս խողովակով, ասով ալ համապատասխան հող կը պատրաստուի Հայաստանի կարգ մը արտադրութիւններու արտածման համար։

Նոյն դրութիւնը կը ներկայանայ Մակուի եւ Իգտիրի շուկաներուն հանդէպ։ Հա[…] մաքսատան […] Հրջան[…] գոյց տուաւ 1925-1926[…] թոնօ իսկ Իգտիրի մաք[…] 570 թոնօ՝ 1926-1927[…]

Գալով Թուրքիոյ հե[…] ցած առեւտուրին […] ճամբով, ապրանքներու […] դրութիւնը հասած է 711[…] նոյի 1926-1927ին, իսկ[…] 1928ին՝ մինչեւ 7500 թ[…]

Այսպէս ուրեմն, նկա[…] նելով Հայաստանի փոխ[…] ուղիներու դերը, Պարսկ[…] եւ Թուրքիոյ հետ փոխ[…] թեան մէջ, Հայաստանը […] աշխատի արտածման […] քաղել այն օգուտը, զոր […] է ստանալ յիշեալ ճամ[…] դէպի Պարսկաստան եւ Թու[…] արտածուող եւ հեղհեղ[…] ծաւալ ստացող խորհրդա[…] ապրանքներէն։ Այդ նոր […] ներու վերաբերմամբ հա[…] նի փոխադրական պայ[…] զգալի կերպով կ'աժանցն[…] արժէքը դէպի պարսկա[…] թրքական շուկաները։ […] հանդիսանայ հզօր խթան […] գի Հայաստան իր արտա[…] թիւններով մասնակցի […] նական ընդհանուր արտած[…]

Պէտք է դիտել սակա[…] մինչեւ վերջին տարին, […] դրութիւն դարձուած էր […] դական ապրանքներու արտա[…] պատճառներ շատ կային։ […] օրինակ, նոր տեսակի ապրա[…] րու որտածումը սկզբները […] կուտար առեւտրական կազմա[…] պութիւններուն, որով, արտա[…] խուչընդոտ կը հանդիսանա[…] ները ծածկելու միջոցներու[…]

Այժմ, նոր տնտեսակա[…] ռւան շէմքին, արտածման […] շահագրգռուած բոլոր կազմ[…] պութիւնները պէտք է բա[…] ուշադրութիւն դարձնեն արտա[…] ման հարցին։ Ամէն տեսակ […] րանքներու արտածման հ[…] պէտք է դուրս գան ա[…] կան եւ տնտեսական ուս[…] րութիւններու շրջանակէն […] յետաձգելի կերպով դրու[…] կայական, հաստատ հող […]

ՀԱՅ «ԱՆԿԱԽՆԵ[Ր]»

Անցեալ կիրակի փ[…] «Ճշմարիտ Անկախներու» […] հանդէսը։ Այնտեղ կայ[…] հայ նկարիչներ՝ Արեան, […] եան եւ Թիւթիւնճեա[…] լերկ սրահներու մէջ […] զան ու խառնարուեստ […] իրենց վերջին արտադրու[…] կախեր էին իբր անկախներ[…]

Նոր ու մութ դէմք […] թիւնճեանը։ Անիկա քանի […] սեւ բաներ մը կախած […] նկար, գծագրութիւն կա[…] չափութիւն չեմ կրնար […] կառակ նորութեան սիր[…] ըլլալուս, ոչինչ կրցա[…] կամ զգալ իր գործերէ[…] սեւութիւններ էին։ Գիծե[…] աստղագիտութի՞ւն, խառ[…] չութի՞ւն թէ… ծիծաղ[…] ճշմարիտ է սակայն. […] ղարուեստական ոչինչ ուն[…] մէջ։ Այս ցաւալի երեւ[…] արուեստի մէջ կը յայտն[…] զհետէ, ունեցեր է հայ […] մըն ալ։ Եւ Հայը կրցեր […] զանցել իր օտար արուե[…] ները իր արտառոց ու […] կուռ հանելուկով, որուն […] իսկապէս մեղանչել պիտ[…]

Ջուլամեան խոստմնա[…] րեկ մըն է։ Նորութեամ[…] բաւական տրամաբանակ[…] ժումով մտած է իր հոգ[…] դեռ չէ կազմուած։ Երե[…] թեան աշխարհ մը ունի […] քողազերծուի։ Իր նկարներ[…]

հայկեանական պար մը կը ցուցնէր, ուժեղ էր։ կազմուած դէմք մըն է Ար-ըն, առանց չափազանցու- ամբողջ նկարահանդէսին ընդհանրապէս եւ Հայերուն մասնաւորապէս ուշագրաւ մըն էր։ Ցուցադրած էր ներ։ Հինգ իւղաներկ եւ մէկ թէլ»։ Գերմանական պըր- հայկական հոգի եւ արե- մթնոլորտ։ Իր «Աշուղա-րով թառխստ մը կը ներ-կայէ, հարազատ եւ բուռն մըն է։ Իր գոյները առանց թեան եւ նուազումի բնական են եւ կենդանի։ Գի-գիրկ են, ուժեղ գեղեցկու-։ Իր տաղանդը կը փայլի լքով։ Թառխստը ունի ան- արտայայտութիւնը մեր գէտ նուագածուներուն։ ը բարձր ու ընկղմած քէյ-մաստուն երանութեան մէջ։ ը անգամ կը մտնեն կնա-շուղի մը ներաշխարհը։ Իր երէն յաջող է նաեւ «Ար-քը՝ ընթերցումէ յետոյ» «Արեւելքի ծաղիկ»ը։ Իսկ իր տասարդուհին» փաստէլ է լի շնորհքով, փափկու-մբ եւ նրբութեամբ։ Ֆրան-ն թերթերը իրաւունք ունէին արուեստագէտին գործերը բառով արտայայտելու.— նքով լեցուն»։ Այո՛, անոնք են կեանքով։ Եւ բան մը քով լեցնելու համար անժխ- տաղանդ պէտք է։ Կը շնոր-րենք Արեանը, որ դեռ երի-րդ է եւ «կեանքով լեցուն»։ երագարթնում մը կը տես-այ նկարչական աշխարհին Շարլ Ադամեան եւ Նորերէն մը՝ Ե. Քոչարեան ալ ցու-հանդէսներ կազմած են։ փափաքելի է որ նոր օրերու մատենագարդը՝ Մելքոն Քէ-պճեան եւս սարքէ իր ցուցա-հանդէսը։ Այս մեծ արուեստա-ը որ նկարչութիւնը բերաւ կանութեան, ունի նաեւ գու- նկարներ, որոնք իր այնքան ստ ու հանճարեղ արուես-ութիւնը կը ծանուցանեն։

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

"ՅԱՌԱՋ",Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

«ԻՆՉ ՈՐ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ»

ՊԱՏԱՍԽԱՆ — Թիւ 31

Շուրջ 45 գարուններ անցու-ցած ըլլալով ըլլայ ծննդավայ-րիս, ըլլայ շրջակայ քաղաքնե-րու եւ արեւելեան շատ մը նա-հանգներու մէջ, գործի բերումով եւ շատ մը առիթներով յատկ-օրէն թափանցած եմ Թուրքի հոգեբանութեան։ «Ազատութիւն, արդարութիւն, հաւասարութիւն եւ եղբայրութիւն» բերող Օսմ. Սահմանադրութեան բարիքներն ալ դեռ շատ թարմ են վիրաւոր սրտիս խորը։

Ընդհանուր պատերազմին, ես ալ իբրեւ զինուոր՝ պարտակա-նութենէս չխուսափելով, եւ չա-րաչար ու անկեղծ աշխատանքի գնով մատակարարի պաշտօն մը ստացայ, երեք տարի։ Այստեղ ալ հասարակ զինուորէն, մինչեւ զարգացած սպային քով ալ տե-սայ միեւնոյն մտայնութիւնը.—

Այո՛, տեսած եմ, թէ գաւառ-ներու մէջ, թէ Պոլիս և նոյնիսկ զինուորութեանս շրջանին զար-գացած, խղճամիտ եւ անձնուէր Թուրք ընկերներ եւ պաշտօնա-կիցներ, որոնք օրը երեք ան-գամ առաջարկած են ինձ Թըր-քանալ։ Միայն սա մտածումով.

— Ինչո՞ւ ինծի պէս մաքուր մէկը քրիստոնեայ մնայ, ու այդ իսկ պատճառով թէ հոս չար-չարուի տեսակ տեսակ եւ թէ անդենականն ալ, գեհենին մէջ չարչարուի յաւիտենապէս, (է-պէտիյէպէտ)։

Ուրեմն, ամէնէն զարգացածը եւ խղճամիտն անգամ չի ներեր որ ոչ-մահմետական մը իրա-ւունք ունենայ թէ հոս եւ թէ անդին հանգիստ եւ ապահով կեանք մը վարելէ։

Ուրեմն ի՞նչպէս կարելի է այսքան մոլեռանդութեամբ թըր-ծուած գլուխներէ հաւասարու-թիւն, արդարութիւն, ազատու-թիւն եւ եղբայրութիւն սպասել, այդ գլուխը ֆէս դրած ըլլայ թէ գլխարկ, արաբերէն տառերով կարդայ թէ լատիներէն։ Այդ փոփոխութիւնները, ի՞նչ բարե-բար ազդեցութիւն կրնան ունե-նալ ներկայ և ապագայ սերունդ-ներուն վրայ։ Ապագան կերտողը ներկան է, իսկ ներկան ապա-կանուած է։ Ձե՞նք լսեր օրն ի բուն, Պոլսոյ մէջ, մէհմէտճիքնե-րու պոռչըտուքը,—«Թրքացէ՛ք»։

Չէ՞ որ այդ ոգիով ալ կը թրծեն իրենց մատաղ սերունդը։

Այս առթիւ, իրական պատ-մութիւն մը։—

Քանի մը Հայեր կը խօսակ-ցէին շոգենաւին մէջ։ Դիմացը նստած Թուրք մը կը հրա-մայէ բարձրաձայն. «Վաթան-տաշլար, Թիւրքճէ գօնըշընըզ» (Հայրենակիցնե՛ր, տաճկերէն խօ-սեցէք)։

Հայերէն մէկը անվախ կը պատասխանէ Թուրքերէն.«Մենք ձեզի հետ հայրենակից չենք կրնար ըլլալ»։

Բնականաբար Թուրքը չա-խորժիր այս համարձակ պա-տասխանէն, յանձն կ'առնէ գործքով ալ ապացուցանել իր ըսածը։ Կը համաձայնին եւ միասին Հայտար Փաշա կ'ելլեն։ Հայը՝ քէմալական, իմա՝ գլխար-կաւոր Թուրքը կ'առաջնորդէ եր-կաթուղիի կայարանը եւ կը խնդրէ տոմսակավաճառէն որ է-ֆէնտիին եւ իրեն համար մէկ-մէկ տոմսակ կտրէ Էնկիւրիի համար։

Պաշտօնեան, համաձայն օ-րէնքին, Թուրքին ինքնութեան թուղթը տեսնել կ'ուզէ։ Եւ տես-նելով, անմիջապէս տոմսակ մը կը հանէ։ Թուականը գրելու հա-մար գործիքին բերանը մտե-ցուցած ատեն, Հայը կը կեցնէ, խնդրելով որ իրեն թուղթն ալ նայի ու յետոյ երկուքը մէկ կտրէ, որովհետեւ «եղբայրներ ենք, միասին պիտի երթանք»։ Պաշտօնեան երբ կը տեսնէ որ Հայ է, կը պատասխանէ.

— «Էֆէնտիմ, սիզ էրմէնի սինիզ կիտէմէզսինիզ» (Դուք Հայ էք, չէք կրնար երթալ)։

Եւ մեր գլխարկաւոր եւ ար-դիացած քէմալականը կը մեկնի ամօթահար եւ պարտուած։ Ահա թէ ինչո՞ւ մենք չենք կրնար հաշտ ապրիլ։

Հին տունը որքան ալ ամուր ծեփով ծեփուի, օգուտ չըներ։ Ուշ կամ կաւ կանուխ քանդուե-լու դատապարտուած է։

Գալով հայկական տեսակէ-տէն, այս առթիւ ալ պատմու-թիւն մը, բուն իսկ Թուրքի մը բերնէն։

Համիտեան շրջանին, Թուրք վաճառականի մը քով պաշտօն-եայ էի։ Երբ Օսմ. Սահմանա-դրութիւնը հռչակուեցաւ ու Հայ եւ Թուրք իբրեւ եղբայր միա-ցած եւ օսմ. դրօշը պարզած փո-ղոցէ փողոց կը պտտէին, վա-ճառականին քննեկալը, որ մո-լեռանդ հոճա մըն էր հարցուց թէ «կարելի՞ է որ մենք այս կեավուրներուն հետ եղբայր ըլ-լանք եւն.։»

Վաճառականը, որ ազատա-խօս եւ առակախօս մէկն էր, ըսաւ,

— Հոճա էֆէնտի, ինչո՞ւ չէ, յանցանքը ժողովուրդներուն չէ, այլ կառավարողներուն։

Եւ այս առթիւ հետեւեալ ա-ռակը խօսեցաւ.—

— Առենով առիւծը, գայլը և աղուէսը միասին որսի կ'ելլեն։ Բաւական պտտելէ վերջ, կա-նաչ մարգագետնի մը մէջ էշ մը կը տեսնեն որ կ'արածէր։ Կը բռնեն, կը տանին որ ճաշակեն։ Առիւծը կ'առաջարկէ ընկերնե-րուն որ հաւասար բաժին ընեն ու ամէն մէկը իր բաժինը առնէ։ Եւ բաժնելու գործը կը յանձնէ իր երկրորդին, գայլին։

Բայց որովհետեւ գայլը վարժ է իրաւի յանիրաւի փորը կշ-տացնելու, կը սկսի իր բաժանու-մը հետեւեալ կերպով.

—Առիւծ եղբայր, գլուխը քեզի պոչը աղուէս եղբօրը, մնացածն ալ ինծի։

Այս անարդար, բաժանումին առջեւ, առիւծը իր հուժկու թա-թը վերցնելով, կ'իջեցնէ գայլի ճակտին։ Կենդանին շնչասպառ շուռ կուգայ, ոտքերը օդին մէջ ճօճելով։

Աղուէսը կը սկսի բաժանումը հետեւեալ կերպով։

Առիւծ եղբայր, գլուխը եւ առջեւի ոտքերը առտուն կու-տես, մարմնին միջին մասը՝ — կէս օրին, իսկ մնացորդն ալ ի-րիկուան։

Առիւծը զարմացած այս բա-ժանումէն, կը հարցնէ։

— Աղուէս եղբայր, ուսկից սորվեցար այս բաժանումը։

— Սա պառկած եղբօրմէս սորվեցայ, կը պատասխանէ աղ-ուէսը։

Ուրեմն՝ որքան ատեն որ մենք ալ իրաւազրկուած մը-նանք ու չստանանք մեր ար-դար բաժինը ու մեր նահատակ-ներու արիւնով ներկուած ա-զատ ու անկախ հայրենիքը, պարտինք միասիրտ եւ միակամ խտացնել մեր ոյժերը ու ա-ռիւծի նման բարձրացնելով մեր բռունցքները՝ պարտադրենք մեր իրաւունքները։

Ու ահա այն ատեն է որ կըր-նանք իբրեւ դրացիներ ապրիլ միասին լաւագոյն վերաբերում-ներով։ Այլապէս, ոչինչ կ'ար-ժեն Արդիացում եւ Քաղաքակր-թութիւն կոչուած կեղծ դիմակ-ները։

Պուքրէշ — փորձառու

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԹԱՏՐՈՆ

ՎԱԼԱՆՍ — 19 Նոյմբ. — «Սուլթան Համիտ»էն վերջ, որ այնքան գնահատուեցաւ, Մ. Մա-րութեանի նոր գործը, «Խաւարի Ռէջէն կամ փետր. 18 ը» կուգայ հմայք մը եւս աւելցնել իր գե-րասանի տաղանդին վրայ։ Ապա-ցոյց՝ Նոյ. 17 ի շաբաթ օրուան կոկիկ բազմութիւնը Սինէմա Սէն Լուի մէջ։

Խաղը ինքնին դիւրըմբռնելի եւ շատ յուզիչ էր։ Հանդիսատես-ները պահ մը սահմռկած գամ-ուած մնացին իրենց տեղերը ի տես այն գնդակահարութեան, զոր Հայաստանի Չեկայի պետը կա-տարել տուաւ իր եղբօր վրայ — հակառակ իր հօրը այնքան թա-խանձանքին — որովհետեւ գա-ղափարական հակամարտ ուժ մըն էր իր դէմ։ Պ. Մարութեան Չե-կայի պետի դերը պատկերացուց մեծ յաջողութեամբ։ Միւս դե-րակատարները — բոլորն ալ «սի-րող» ներ — գնահատելի էին ի-րենց դերերուն մէջ։ Ց. Խ.

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

ԼԻՈՆ, 18 Նոյ. շաբաթ իրի-կուն, Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Հաճընի ինն-ամեայ գոյամարտի Ցրդ տարե-դարձը։ Կարգադիր յանձնախումբի կողմէ ներկաներու լամբակներուն վրայ կը դրուէին սեւ շրջանակի մէջ առնուած «Ցարգանք Հաճնոյ Նահատակներուն» մակագրութիւ-նը։ Սրահին ճակատը զետեղուած էր մահարձան մը եւ ծաղկեպսակ-ներ։ Նախագահ Պ. Սարգիս Ալ-թունեան (Մարսէյլէն) հանդէսը բացուած յայտարարեց Շօփէնի մահերգով, զոր նուագեց նուագա-խումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Տիգրան Նիկոլեանի։ Նախագահը համառօտակի պատմեց Հաճընի գոյամարտը։ Փոքրիկն Պալասան-եան յաջող կերպով արտասանեց «Վիշտ առ հայրենիք»ը։ Կռուի մասնակցողներէն Պ. Աբրահամ Էօլմէսէքեան խօսեցաւ յանուն Հաճընի Հայր. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղին, երկար պատմականը ընելով հերոսամարտին։ Ծանրա-ցաւ մասնաւորապէս այն յուսա-խաբութեանց վրայ, որոնք պատ-ճառ դարձան քաջամարտիկ եւ կորովի հաճընցիներու պարտու-թեան։ Տիկ. Եսթեր Խրիմեան մե-ներգեց «Ուխտը հազար հոգի մնաց հրդեհէն»ը

Պ. Պ. Վարդան Խրիմեան եւ Պօղոս Այրապեան կարդացին մէկ մէկ գրութիւն Հաճընի յիշատա-կին։ Վիէննէն Պ. Գեղեցիկ Յովհան-նէսեան իր յարգանքի բաժինը բերաւ օրուան հանդէսին։ Պար-բերաբար տեղի ունեցան մեներգ եւ խմբերգներ։ Հանդէսը փակ-ուեցաւ նուագախումբի «Մեր Հայրենիք»ով։

Ց. Նիկողոսեան

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ.— Տարին կը լրանայ եւ դեռ կը սպասենք որ ազգային կեանքը շարժի։ Կարծես մեռած է այս գաղութը։ Ո՞ւր մնացին անցեալ երկու-երեք տարիները, երբ իւրաքանչիւր կուսակցութիւն եւ կազմակերպութիւն կ'աշխատէր ազգային ոգին վառ պահել այս ժողովուրդին մէջ։ Այն ատեն շօ-շափելի արդիւնքներ կը տեսնէինք թէ նիւթապէս եւ թէ բարոյա-պէս։ Եւ այս անտարբերութիւնը՝ հակառակ անոր որ այս տարի լաւ գործ ունի ժողովուրդը եւ թէ 1929ի անգործութեան վախն ալ անհետացած է։ Քիչ մը Հ. Մ. Ը. Մ.ի մրցումները եւ դերասան Մա-րութեանի այցելութիւնը երբեմն իրարու մօտ կը բերէ ժողովուրդը, իսկ փոքրիկները արդէն ձեռքէ ելլելու վրայ են։ Ոչ մանկապար-տէզ ունինք, ոչ ալ ծնողները հոգ կը տանին որ հայ լեզուն ու գիրը սորվին փոքրիկները։

Վիշապ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Յարգելի Պ. խմբագիր,

Լուր է տարածել, եւ Թեր-թերը որոշել են, որ իբրեւ թէ իմ «բարեկամները» 15,000 են ժողովել «Անցորդը եւ իր ճամ-բան» առանձին գրքով տպագրե-լու համար։

Ես այդ մասին ոչ մի տեղե-կութիւն չունեմ։

Կոստան Զարեան

Փարիզ, 22 Նոյեմ.

ՎՐԻՊԱԿ.— Մեր երէկի Թիւին մէջ Գ. Էջ [Ա. սիւնակին լուրը՝ «Յունաստանի Գիտութեան եւ Արուեստի ճեմարանը...» կար-դալ «Հայաստանի Գիտութեան... եւլն.»։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԾՂՐԻԹ ՄՕՐՔՈՒՐԸ

(ՀԷՔԵԱԹ)

ատ տարիներ առաջ, գեղի մէջ մայր մը աղջիկ մը ունենայ։ Այս աղջիկն ալ ափտ, գուլ, անընդունակ այ իր տարեկիցները, իրմէ կները բախտերնին կը ուի, մէկ մէկու ետեւէ, հարս ան կ'երթան, ասիկա առ-մը, ուզող մը չկայ։

նչ ընէ մայրը, չգիտէ։

ունենին գեղին ծայրը,չորս ն է, ամէն օր կ'ելլէ կը դուռը, սանտերքը կ'առնէ, կը սանտրէ, ու բարձր, ր ձայնով ու եղանակով իր կը կը գովէ։

«Աղուո՛ր, ինչպէ՛ս աղուոր, է ան։

ուսունկին պէս կլոր, լու-ին տասնը հինգին պէս կլո՛ր երեսներով աղուոր։ ունկան աղբիւրին դուռին ինչպէս կը ցաթէ ու կը , կլոր երեսներէն շաղ-ը ալնպէս կը ցաթէ։

Պոյով ու պոսով, պոյը ջըր-ի արտի ցորենի ճե՛ղ է, ա-պէս շիտակ ու բարձր։ Հա-ներուն մէջէն կը զատուի, տեսնողը, մէ՛կ մըն ալ տես-կ'ըսէ։

«Մազ չէ, սըրմայի թե՛լ է երը, ոսկիի բարակ թել է։ մնը քակելու ըլլայ, ոսկիի դ է որ իջներ է վերէն վար, քօղքուեր է մէջը կ'ըսես։ Որ հիւսէ ու քալելու ըլլայ, ծամերը կ'երթա՛ն ու կուգան, կը փար-տուին հետը, երկու կողմէն կրունկներուն կը զարնուին ու կը բացուին։»

Կը լռէ քիչ մը ատեն, չորս կողմը կը նայի, յետոյ նորէն ու նոյն եղանակով կը շարու-նակէ.

«Աղջի՛կ, ինչպէ՛ս աղջիկ, հիւնարլը՛ւ աղջիկ։

«Կո՛ւժ մը կը շալկէ, աղբի՛ւր մը կ'երթայ, նայողը հէյրա՛ն կ'ըլլայ։ Ամէնքէն առաջ կուժը կը լեցնէ, ամէնքը ճամբան կը թողու ու ինք տուն կը դառ-նայ։

«Ա՛րտ մը կը քաղէ,մանգա՛ղ մը կը շարժէ, մէկ չափի, մէկ ձեւի վրայ։ Մարդ չիկրնար հետը ջուխտ քաղել, խուրձ կապողը ետեւէն չի հասնիր։

«Նստի ու գորգ գործէ, բուրդի թել չէ որ կը հիւսէ. տասը մատ-ներէն, տասը տեսակ նախըշ է է որ կը թափէ, հինա՛ ու մանի-շա՛կ,արեւի ոսկի՛, ծիրանի լո՛յս, գինիի կարմի՛ր, զմրուխտի կա-նա՛նչ գոյներ է որ կը տեղացնէ վրան։

«Գեղին մէջ հարսնիք մը ըլլայ, լեր մը գզուած, լեր մը չգզուած բամպակ դիր առաջքը, լերը կը մանէ, լերը կը գզէ, հարսի փեսի օրհարսըկուան պարին ալ կ'երթայ կը հասնի։

«Աղջի՛կ, ինչպէ՛ս աղջիկ։ Քեզ առնողը այս աշխարհքին մուրատին կը հասնի։

«Ի՛նչ ընեմ, մեր աղջիկը ճըլլայիր ու էլին տունը հարս երթայիր։ Էլին աղջիկը ըլլայիր, ու մեր տունը հարս գայիր։»

Դադար մը կուտայ, յետոյ նորէն կը սկսի.

«Ու պզտիկ, ինչպէ՛ս պզտիկ։ Տասնըհինգ տարեկան ալ չկայ, ու ասա՛նկ հիւնարով, ասանկ աղուոր։

«Բերանս ի՞նչպէս բացուի, ու խօսքունկդ տամ, ու ես քեզ հարս ընեմ։ Մի՛ լար, աղուոր աղջիկ, աչուիդ չաւըրի, քեզ պզտիկ կարգողին տնակը ա-ւերի։»

Ու կ'աւարտէ իր գովքը, ու նորէն կը սկսի սանտրել բուրդը, ու աչքին ներքեւովը նայիլ թէ ո՛վ կ'անցնի, ո՛վ ականջ կու-տայ իր գովեստներուն։

* *

Ամառնային տաք ցորեկ մըն է։

Արեւելքի կողմէ, գեղին նա-յող բլուրներուն կիսաբոլորակին երեսէն ձիաւոր մը կուգայ ա-րագ արագ։

Ձին քրտներ կը հեւայ, փըր-փուրները կը հոսին կողերէն ու պարանոցէն, ու կուգայ, կը դառնայ, կը մտնէ գիւղին, ձիաւորը վար կ'իջնայ ձիէն։

Երիտասարդ մըն է, մորակը ձեռքը, համակ բամպակի դաշ-տերով ծածկուած, շատ տաք, հալէթ գաւառէ մը։

Սանձը բռնելով կը կայնի, ան ականջ կը դնէ մօր եղանա-կաւոր գովեստներուն, ու կը զարմանայ։

Այդ ի՞նչպէս աղջիկ է, կը խորհի, որ երկայն հասակով, լուսունկի պէս կլոր երեսներով է, ծամերը սրմա են ու քալե-լու ատեն կը փարտուին ու կը զարնուին սրունքներուն, որ տասը մատներէն տասը տեսակ նախըշ կը թափէ գորգերուն վրայ, որ լերը կը մանէ, լերը կը գզէ, ու նորէն օրհարսակուան հարսնիքին պարին ալ կրնայ հասնիլ։ Ու տարիքով այդքան պզտիկ։ Իրաւ առնողը մուրատին կը հասնի։

Ու կ'ուզէ անպատճառ պսակ-ուիլ անոր հետ։

Միջնորդներ իրարու ետեւէ կը ղրկէ մօրը մօտ՝ աղջիկը խնդրելու համար։ Մայրը նախ ընդդիմութիւններ, առար-կութիւններ կ'ընէ, բայց կեղծ են, ու վերջն ու վերջը իբր թէ տեղի կուտայ, կը հաւանի ու հարսնիքն է տեղի կ'ունենայ։

* *

Մայրը շատ ուրախ է հիմա, իր աղջիկը հարս ըրած ըլլալուն համար, բայց մտածում մը կը տանջէ։ Ի՞նչ ընել, ի՞նչպէս ընել որ իր աղջկան թերութիւնները չյայտնուին։

Իրիկուն մըն է, առաջին իրի-կուններէն մէկը, երիտասարդը կը շրջի տան ներքնամասերը։ Գիւղական հին, ընդարձակ տուն է, ներսէ ներս բաժանումներով, գերաններով ու հաստ սիւներով, ու մթին։ Առաջին տան ճակատը կամարաձեւ օճախն է, անցքէ մը երկրորդ ներքնատունը կը մտնէ առաջինին չափ ընդարձակ ու նոյնպէս հողէ յատակով, երկու թոնիրներ կան կեդրոնը, մէկը մեծ՝ հացի համար, երկրորդը, փոքր, բաղարջի համար, յետոյ անցքէ մը երրորդ տունը կը մտնէ, հացատունն է, ալիւրի, ցորենի ամբարներ, ձաւարի, կորկոտի կարասներ կարգով, բամպակ մանելու անիւներ, ջահ-րեր անկիւնները։

Բայց ո՛ւրալ կը շրջի, կը զար-մանայ։ Իր ականջին «ծը՛ղ, ծը՛ղ...» ձայն մը կը կրկնուի։ Կը նայի շուրջը,չիկրնար որոշել օճախին քունճէ՞ն է, բուխերիկին գմբէթէ՞ն, վերէն՝ երդըքնակէ՞ն, թոնիրներուն դուռէ՞ն թէ սծկա-լէն է որ կուգայ։

Կ'ելլէ դուրս։ Արտերուն մէջի նեղ ճամբէն կ'առաջանայ, աղ-բիւրին պզտիկ շէնքն է, գետնա-փոր մատուռի տեսքով։ Կ'անցնի աղբիւրը, բլրակը կ'ոլորի, վարը, անմիջապէս առաջքը խո-րունկ ձոր մը կը գտնէ։ Ձորին ճիշտ ճակատէն, բարձրէն, գոռ-հանէ մը ջուր մը կը վազէ մեծ աղմուկով։ Մթնշաղին մէջ, ձո-րին յատակին կարգով պարտէզ-ներ կ'երեւին, հատ-հատ բար-տիի ծառերով, բայց այնպէս բարձր ելած, որ երկու կողմի բլուրներէն վեր բարձրանալ կ'ուզեն կ'ըսես։

Հոն ալ, որ կողմ կ'երթայ, «ծը՛ղ, ծը՛ղ...» ձայնը կը կրկնուի շարունակ իր ականջին, բայց նորէն բան մը չինչմարեր։

Տուն կը դառնայ ու կը հար-ցնէ՝ գոհացնելու համար իր հե-տաքրքրութիւնը։

—Բա դուն չգիտե՞ս, կ'ըսէ զոքանչը, յանկարծ միտք մը արթննալով գլխին մէջ, մեր մօրքուրն է ան, մեր ծղրիթ մօր-քուրը. առտնօք ան հարս մըն է եղեր, նմանը չկայ, շատ խելա-ցի, շատ աղուոր, գիշեր-ցերեկ չկենալ աշխատելէն ան հալեր, մանրցեր, ծղրիթ է դարձեր, ան կը տեսնէ, կը լսէ մեզ,ու չիկըր-նար խօսիլ, ու ասանկ ծըղ-ծըղ կը կանչէ ու կը պտտի մեր բո-լորտիքը, խե՛ղճը։

Պահ մը կը լռէ ու կը շարու-նակէ.

— Ես իմ աղջիկէս ալ կը վախնամ, օրին մէկը ան ալ չպիտի դիմանայ, պիտի հալի, մաշի, ծղրիթ մօրքուրը պիտի դառնայ։

Ու կը սկսի արցունքոտ աչ-քերով լացուկծել զալիք փոր-ձանքը։

Երիտասարդը կը հաւատայ։

Իրա՞ւ, Իրա՞ւ, եթէ թողու որ աշխատի պիտի պատահի ատի-կա, ծղրիթ պիտի դառնայ։

Չէ՛, չէ՛։ Ու կը վճռէ, ու եր-դումով կը խոստանայ չձգելու որ իր կինը աշխատի։

Ու յաջորդ առտուն կը հեծնէ ձին, կ'առնէ իր կինը ու կը մեկնի։

Ու մայրը ուրախ է որ իր աղջիկը կրցած է հարս ընել, իսկ երիտասարդը ուրախ որ գեղանի, հազուագիւտ ձիրքերով աղջկան մը հետ պսակուած է։

ՅԱԿՈԲ ՄՆՁՈՒՐԻ

Սուրիոյ սահմանային դէպքերը

Հալէպի «Տօղրու Եօլ» թերթին նոյ. 3ի խմբագրականին մէջ, ձեւով Գատրիպէյխօսելով Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ սահմանային վէճին մասին, կը յիշէ բազմաթիւ աւազակութեան դէպքեր, տեղով ու թուականով որոնք կատարուած են Թուրքերուն կողմէ: Ու ցաւով դիտել կուտայ թէ երկու հարեւան երկիրներու միջեւ այսպիսի ցաւալի դէպքեր կը պատահին: Սակայն ինչպէս խմբագրին մէջ ալ կ'ըսէ, «ճարպիկ գողը տանտէրը կախել կուտայ»: Թուրքերը, կ'ըսէ, ամէն տեսակ աւազակութիւններ ընելէ վերջ, հարեւան Սուրիան կ'ամբաստանեն թէ սահմանագլուխի անդորրութիւնը կը վրդովէ: Հանրային կարծիքին աչքեւ Սուրիան իբրեւ Նախայարձակ ցոյց կուտան:

Թուրք խմբագիրը ըսելէ յետոյ թէ շատախօսութեան այս աստիճանը չէր կրնար երեւակայել, կ'աւելցնէ.

— Չենք գիտեր թէ երկու կառավարութեանց միջեւ այս կարգի դէպքերը ի՛նչ ձեւով բանակցութեան կ'ենթարկուին եւ ի՛նչ արդիւնքի պիտի յանգին: Միայն չենք կրնար չզարմանալ թէ՝ երբ մեր հարեւանը սահմանագլուխի դէպքերու մասին շարունակ կը բողոքէ, ինչո՞ւ համր ու ապշած կը մնանք մե՛նք: Որովհետեւ սահմանագլուխին այս վիճակը, սահմանագլուխի ապահովութեան այս կացութիւնը Սուրիան պարզապէս անապահովութեան մատնած է: Այլեւս ժամանակը եկած է, որ բողոքենք «հիւսիսէն գալով հիւսիս դարձող» կարգ մը դէշ եւ անօպայ այցելուներուն դէմ:»

Ապստամբութիւն Խուժիստանի մէջ

Պասրայէն կը հեռագրեն թէ Խուժիստանի մէջ (արեւմտեան Պարսկաստան) ապստամբած են բազմաթիւ արաբ ցեղախումբեր պարսիկ պաշտօնեաներու դէմ:

Պարսկական օդանաւեր եւ զինուորներ ղրկուեցան տեղւոյն վրայ՝ կարգը վերահաստատելու համար: Ընդհարումներու ընթացքին սպաննուեցան երեք ցեղապետներ եւ որոշ թիւով Արաբներ:

Ռուսիոյ դիմումը Անգլիոյ

Մոսկուայի պաշտօնաթերթ «Իզվեստիա» իր առջի օրուան թիւին մէջ կը հրատարակէ խմբագրական մը՝ պարզելով խորհրդային կառավարութեան պաշտօնական դիրքը Անգլիոյ հետ դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերսկսելու խնդրին մասին:

Պաշտօնաթերթը կը գրէ. «Խորհրդային Միութիւնը քանիցս փափաք յայտնած է անգլիական կառավարութենէն ընդունիլ որոշ ու ձեւաւորուած պայմաններ, որոնք անգլիացի պահպանողականներու կարծիքով կրնային իբրեւ հիմ ծառայել յարաբերութեանց վերսկսումին:

«Լոնտոնի կառավարութիւնը սիստեմատիկ կերպով մերժած է բացատրել իր խորհրդաւոր յայտարարութիւնները, ըլլայ անոր համար որ անկարող է պայծառօրէն բացատրել իր փափաքները, ըլլայ անոր համար որ չուզեր բացատրել: Իրողութիւնն այն է որ խորհրդային կառավարութիւնը երբեք չէ ընդունած որոշ առաջարկներ: Ուստի պէտք է համնիլ այն եզրակացութեան թէ պահպանողական դահլիճը Նախամեծար կը համարէ մնալ անստգութեան մէջ:

Ամերիկա եւ Ռուսիա

«Մորնինկ Փոսթ»ի Ռիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ լեհ կառավարութեան մօտ ամերիկեան ելմտական խորհրդական Տուէյ վերջերս Մոսկուա գացած է: Ռուս մամուլը մեծ նշանակութիւն կուտայ այս այցելութեան, կ'ըսէ թէ Միացեալ Նահանգները ասով դրապէս ճանչցած կ'ըլլան Խորհրդային Միութիւնը եւ առիթ կը նկատեն սկզբնաւորութիւնը երկու երկիրներու միջեւ դիւանագիտական յարաբերութեանց վերահաստատման:

Ամերիկացին տեսակցած է արտաքին փոխ-գործավար Լիտվինոֆի, ելմտական գործավար Բրուշանովի եւ ռուս համայնավար կուսակցութեան Նախագահ Պլատոկովի հետ:

Թերթերը կ'ըսեն թէ ամերիկացի խորհրդականը շուտով Ուաշինկթըն պիտի վերադառնայ եւ տեղեկագիր մը պիտի ներկայացնէ:

Յանդուգն աւազակութիւն մը Մարսիլիոյ մէջ

Չորեքշաբթի ժամը 17ին «Քրէտի Ֆոնսիէ տ'Ալժէրի է տը Թիւնիզի» դրամատան պաշտօնեաներէն երեք հոգի՝ Օկիւստ Րոք, Քոնֆորթինի եւ Լուտիէ դրամատունէն դուրս ելան՝ հետերնին տանելով 358,000 ֆրանք, որ սահմանուած էր Լա Սիոթայի բանուորներուն աշխատավարձքը վճարելու եւ զոր պիտի յանձնէին կեդրոնական Նամակատունը: Նամակատունէն 20 մեդր հեռուն, մաքսատան ետեւ, մեծ ինքնաշարժի մը մէջ նստած հինգ հոգի խօսքի բռնուեցան անոնց հետ:

Անծանօթներու սպառնական դիրքին վրայ, Լուտիէ գրպանէն ատրճանակ հանելու շարժում մը ըրաւ: Ինքնաշարժին մէջէն արձակուած գնդակ մը դիտապաստ գետին տապալեց զայն: Ասոր վրայ, աւազակները սկսան բոլորն ալ ատրճանակ պարպել՝ վիրաւորելով միւս երկու պաշտօնեաները: Դրամի պայուսակները կողոպտելէ վերջ, ոճրագործները փախան ինքնաշարժով:

Ընդհ. ապահովութեան տնօրէնութիւնը և ոստիկանական թռուցիկ ջոկատը անմիջապէս գործի ձեռնարկեցին եւ ժամը 20ին Ավինեոնէն ոչ-հեռու Փոն-տը-Պոնփայի մէջ ձերբակալուեցան երեք հոգի, որոնք կը փախչէին գողցուած ինքնաշարժով մը: Երկուքը խոշոր, երրորդը փոքր ատրճանակով մը փորձեցին դիմադրել, սակայն ձերբակալուեցան՝ առանց ուեւէ վնաս հասցնելու:

Մարսիլիայէն 15 քիլոմեդր անդին գտնուեցաւ նաեւ մեծ ինքնաշարժը, որուն մէջ նստած էին հինգ աւազակները ոճիրի պահուն:

Ձերբակալուած երեք անձերն են՝ Հանրի Տիւրան, Ֆէրնան Փասքալինի եւ Ժիւլ Թրավէրսարի, որոնք կը մերժեն ուեւէ խոստովանութիւն ընել: Ոստիկանութիւնը վստահ չէ տակաւին թէ ասոնք էին աւազակները:

Քննութիւնները կը շարունակուին:

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ» ԿՐԸՆՈԲԼԻ ՄԷՋ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ՝ Հ. Յ. Դ. ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին

կը խօսի՝ Ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

երգ, արտասանութիւն, եւայլն

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ Զ. Ե. Ռ. Մ-Ի ԼՍԱՐ. ՑԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

Այս կիր. ժամը 3ին, 40 Rue de Belleville (վերնայարկ)

կը խօսի՝ ՏՕՔԹ. Ա. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

երիտասարդներու ամուսնութեան խնդիրը եւայլն

Կը հրաւիրուի Փարիզահայ երկսեռ երիտասարդութիւնը

Ծախքերու ժամանակցութեան համար 1 ֆրանք

ՍԻՐՈՒՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 15ԻՆ

Հ. Յ. Դ.

Իսի-լէ-Մուլինօի Վռամեան կոմիտէի ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին, 164 Ave. Verdun. Կը խօսի՝ ընկ. Կ. Սասունի:

Պէլվիլի ընկերական ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 131 Fbg. du Temple.

Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին, 72 Rue Etienne Dolet, Alfortville.

Մարսէյլի Պատան. միութեան անդամական ժողովը՝ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Պ. Հիւսեան:

Վիէնի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Կիր. առաւօտ ժամը 9ին ծանօթ Բլիւպը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Ցէսինի կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Կիրակի իրիկուն ժամը 6.30ին Café Jardin: Կը խօսի՝ ընկ. Գ. Սարոյեան: Շրջաններէն եկող ընկերները կը հրաւիրուին արձանագրուելու: Ներկայանալ անպատճառ անդամատետրով: Բացականերու մասին որոշում պիտի տրուի:

ANTHOLOGIE DES POÈTES ARMÉNIENS

Ա. ՆԱԻՐԵԱՆԻ

Խիստ շահեկան ուսումնասիրութիւնը

Մաքուր տպագրութիւն եւ պատկերազարդ: Գին՝ 20 Ֆր.:

Իւրաքանչիւր գնորդ ձրիապէս կը ստանայ նոյն հեղինակէն Le Soleil d'Automne: Դիմել՝ Librairie Ernest Leroux, 28 Rue Bonaparte, Paris. Կը ծախուի նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը:

Կ'ուզուի փորձառու եւ վարպետ խոհարար մը գոհացուցիչ ամսականով: Դիմել՝ Նամակով կամ անձամբ Sarkis Boghossianի, Café «Ararad», Charvieu, Isère.

Կ'ուզուին լիւքս ճերմակեղէններու համար լաւ գործաւորուհիներ: Դիմել՝ Mme Frank, 22 Chaussée d'Antin, Paris.

Վարձու է կահաւորուած օդասուն սենեակ մը մէկ անձի համար: Նպաստաւոր պայման: Դիմել՝ H. Apelianի, 23 Chemin des Champarons, Colombes.

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ այս իրիկուն ժամը 9—10 մտային հիւանդութիւններ (Փրոֆ. Աղաջանեան): 10—11 Հայոց Պատմութիւն (Պ. Նաթանեան):

Իսկ Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30—12 ֆրանսերէն (Պ. Դաւիթ-Բէկ):

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Բարձր Հայքի Հայրենակց. Միութեան վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները, իր սեփական Գրադարանին մէջ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտադիր է: Ներկաները իրաւասու պիտի համարուին գրաղելու օրակարգով: Կը խօսի՝ Պ. Աբօ Աբոյեան, բոլոր հայրենակիցները հետաքրքրող նիւթի մը շուրջ:

ՀԱՅԵՐԷՆ ՓԼԱՔՆԵՐ

ՕԴԷՕՆ ֆոնոկրաֆներ եւ յայտնի արուեստագէտներու փլաքները՝ հայերէն, յունարէն, թուրքերէն, հրէերէն, արաբերէն, սպաներէն, ալժերիական, թունուզական եւ մարոքեան: Միակ ներկայացուցիչը Ֆրանսայի: Դիմել՝ Jos. de Padova, 117 Passage du Caire, Paris (2e.)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարիսի: Ման. լապօռաթուար: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8, Կիրակի 9—12:

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

E. STEFIKI

վկայեալ իրաւագէտ, քաղաքական գիտութեանց վարժարանէն:

106 Ave. Kléber, Paris (16e)

Հեռ. Passy 72.56

Կը ԿԱՏԱՐԷ ամենակարճ միջոցի մէջ Ֆրանսա մտնելու (AFFIDAVIT), ինչպէս նաեւ ինքնութեան թուղթերու օրինական գործողութիւնները:

կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 4—7.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Մարգար Թանտրճեան (Յունաստանէն) կը փնտռէ իր եղբայրները Վաղարշակ եւ Կարապետ Թանտրճեանները, որոնք կը գտնուին Մարսէյլ: Իմացնել՝ իրենց եղբօր Markar Tanderdjianի, Kapnopolion Gonia Psigion odos Drapetzonos, Pirée, Grèce

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

ՇՈՒԷՏԱԿԱՆ ՄԱՍԱԺ ԵՒ ՄԱՐՄՆԱԿՐԹԱՆՔ

«ԱՐԱՔՍ»

22 Rue Copernic Paris (16e) Téléph. Passy 45-29

Մ. ՄԱԼՈՒՄԵԱՆ Մասնագէտ՝ մարմնակրթանքի եւ մասաժի

Ամէն առաւօտ ժամը 10-12, կէսօրէ վերջ ժամադրութեամբ

Կը սամանէ մարմնամարզի դասեր եւ մասաժ, գիւրամատչելի պայմաններով: Չափի վրայ խնամքով կը պատրաստուին սեղմիրաններ եւ վարիսի գուլպաներ, անգլիական եւ ֆրանսական կերպաներէ:

ՏՕՔԹ. Ա Ս Լ Ա Ն

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԹՈՔԵՐՈՒ ԵՒ ՍՏԱՄՈՔՍԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Մասնաւոր յարկաբաժին՝ մորթային եւ վեներական ախտ[illegible] դարմանատան մէջ կը բուժէ ULTRA-VIOLET ճառագայթ[illegible] ցօդացաւ, Ջղացաւ (Sciatique), Նէվրալժի, Անարիւնութիւն, Ոսկր[illegible] թիւն (Rachitisme) եւայլն:

16 Rue Bleue, Մէթրօ՝ Cadet. Հեռ. Provence 73-6[illegible]

Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԺԱՄԸ 9—12 եւ 2—7, ԿԻՐԱԿԻ 9—1[illegible]

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ԹԷՈԴԻԿԻ

"ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ"

1929Ի ՀԱՏՈՐԸ (ՎԵՐՋԻՆ ՏԱՐԻՆ)

550 էջ մանրատառ: Բազմաթիւ պատկերներ: Անտիպ[illegible] կուռ, գեղեցիկ: Ամբողջ գիրքը գեղանկարուած: Դիմել՝ «ՄԱՍԻՍ» տպարան, 208bis, Rue Lafayette, PARIS

ԳԻՆ՝ 50 ՖՐԱՆՔ

ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ Ք. ԵՒԻԵՒԻՃԵԱՆ

1 Rue Vilin, PARIS (20e) Մէթրօ COURONNE[illegible]

Կը ծանուցանէ իր յաճախորդներուն որ իր նոր բացած[illegible] հաստատութեան մէջ կը կարէ ամէն տեսակ հագուստներ, Ձոխ մթերք հանրածանօթ Նօլպէֆ կերպասներու Նպաստաւոր գին, մաքուր կար եւ խնամուած աշխատանք[illegible]

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ ՆՈՐ ԳԻՆԵՐՈՎ

25 ՖՐ.Ի ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ 5 ՖՐ.Ի ԳԻՐՔ ՆՈՒԷՐ, 50 ՖՐ.Ի [illegible] ՀԱՄԱՐ 10 ՖՐ.Ի ԳԻՐՔ ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ

Թիապարտը 25 ֆր., Թորոս Լեւոնի (կազմուած) 35, Արտի[illegible] Ֆաթման եւ Ասատը 25, Հին Աստուածներ 15, Խորտակուած[illegible] կինքներ 30, Թէրէզ Րաքէն (Է. Զօլա) 20, Յարութիւն (Լ. Թոլ[illegible]) 50, Ճէք (Ալ. Տոտէ, 2 հատոր) 30, Վարժապետին աղջիկը[illegible] Խասգիւղի քնաշրջիկը 10, Վերջին բաժակը 10, Կրացիէլլա[illegible] Տք. Քիւբին խրտուիլակները 10, Ալիսի սիրահարը 15, Ոտար[illegible] Լիլիթն ու Արտակը 10, Աքլոր եղբայր 6, Սգապասկ Հայաս[illegible]նի 5, Սիֆիլիզ 2, Ջերմամիզութիւն 2, Հայ. քերական 1, Եր[illegible] քաններ՝ 3, 5, 6, 10, 12.50, 25 եւ 30 ֆր., Երազահաններ՝ [illegible] 10 եւ 12, Ֆրանս. խօսակցութիւններ 6, 8 եւ 10 ֆր.: Նօթ[illegible] կոմիտաս վրդ.ի, Սիւնիի, Չուհաճեանի, Սրուանձտեանցի, Չի[illegible] կիրեանի, Համբարձումեանի, եւայլն:

Ուզուած գիրքերը կրնանք կազմուած յանձնել 4—5ֆր. [illegible] թեամբ, ըստ գրքի մեծութեան: Միութիւններու եւ գրադա[illegible]ներու մասնաւոր եւ բացառիկ զեղչ: Գրացուցակը ձրի կը [illegible] կուի պահանջողին:

Դիմեցէք 'L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris [illegible]

ՆՈՐ ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ՀԱՅԿ. ԵՒ ՖՐԱՆՍ. ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

31 Bld. Garibaldi, ISSY-LES-MOULINEAUX

Մեծ խնամքով կը պատրաստէ սիմիտ, չէօրէք, փաքլավա, [illegible] լօքում, քուրապիյէ եւ ֆրանսական ամէն տեսակ անուշեղէններ: Հարսնիքի, տօնի կամ նուէրի համար՝ վրան հայերէն կամ ֆրան[illegible] գրուած ամէն մեծութեամբ խմորեղէններ: Դիմել երկու օր առաջ: Ապսպրանքները տուն կը յանձնուին: Գիները չափաւոր

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԻԱԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ EXCLUSIVE

ՀԱՅԵՐԷՆ, ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ, ՅՈՒՆԱՐԷՆ ԲԼԱՔՆԵՐՈՒ: ԳԻՆ 18 ՖՐ.

Պէլվիլի ծանօթ հայ նպարավաճառ

Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

28 Rue Lesage, PARIS (20e)

Métro Belleville Tél. Ménil. [illegible]

Ձոխ մթերք թէ նախկին եւ թէ ամենավերջին եղանակներու՝ [illegible] եւ նուագուած նշանաւոր երգիչներէ, կազէլ, շարգը, խմբերգ, եւայլն: Հայերէն հոգեւոր, աշխարհիկ եւ գեղջուկ երգեր՝ թէ եւ թէ խմբերգ: Տպուած ցուցակը ձրի է:

Ինչպէս նաեւ բորդաթիֆ լաւ կրամոֆոններ եւ արեւելեան նպարե[illegible]ներու լաւագոյնը ամենազեղչեալ գիներով:

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96-6[illegible]

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամ[illegible] ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մա[illegible] գէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 3—5: Քթի[illegible] կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը 1—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19: Կիրակի 9—12:

ՕԳՏԱԿԱՐ ՀԱՍՑԷ ՄԸ ՊԱՀԵԼՈՒ ԵՒ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԵԼՈՒ

POLYCLINIQUE PARISIENNE

123 Bld. Sébastapol, PARIS (4e) Métro Réaumur et St. D[illegible]

Չորս փորձառու հայ եւ ֆրանսացի մասնագէտ բժիշկներու խորհրդ[illegible]ցութեամբ կը դարմանուին ընդհանուր եւ տղայոց հիւանդութիւ[illegible] արմատական եւ Նոր մեթոտով արանց եւ կանանց միզաեռային եւ [illegible]ներական հիւանդութիւններ իրենց բարդութիւններով, նոյնպէս [illegible] ականջի եւ կոկորդի հիւանդութիւններ: Ultra-Violet եւ Diatherm[illegible] կը բուժուին ջղացաւ (Sciatique) եւ ամէն տեսակ յօդացաւ:

ԱՄԷՆ ՕՐ 9—12 ԵՒ 2—8

Արտասահմանէն եկող հիւանդներու ամէն կարգի դիւրութիւն կ'ըն[illegible]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration — Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 24 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928
24 NOVEMBRE 1928

ՏԱՐԻ ... ԹԻՒ 812 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՅՍՊԷ՛Ս ՈՒՐԵՄՆ...

...յսօր նոյնութեամբ արտատպած ենք Հայաստանէն եկած ...տարդ «կոմիսար»ի մը յայտարարութիւնները՝ ներգաղթի ...ին։

...րեւանցիներէն կ'իմանանք որ քաղաքացի Արսէն Եսայեանը ...յն նախագահն է Հայաստանի Տնտեսական Բարձրագոյն ...ուրդին, այլ եւ անդամ կառավարութեան։ Այնպէս որ, ...է իր այդ կարդալ եւ նկատի առնել իր խօսքերը։

...ւելի հետաքրքիրներու համար յիշենք թէ «քաղաքացի» ...ն զաւակն է Տրապիզոնցի պատուական ընկերոջ մը, Սեդ...եսայեանի, որ ջրամոյն կոտորուեցաւ 1915ի սարսափնե...ուրիշներու հետ։ Դժբախտ հօր վեց-եօթը զաւակներէն ողջ ...ած է այս «կոմիսար»ը, որ Պաթում կը գտնուէր, եւ աղջիկ ...որ Թուրքերու ձեռքէն ազատեցաւ զինադադարին։ «Քաղա...ցի» Արսէն առաջին անգամ փայլեցաւ 1920ին, հայեւթուրք ...տերազմին ատեն, իբրեւ անդամ Ալեքսանդրապոլի «Ռեվ...ին», անխնայ հալածելով եւ մատնանշելով իր հօրը դաւա...կիցները։ Ատոր շնորհիւ ալ, կը վայելէ այսօրուան դիրքը, ...պէս շատ-շատերը իր ընկերներուն։

...ի՞նչ կ'ըսէ երիտասարդ «կոմիսար»ը.—

1.— Մենք Հայերու հաւաքման քաղաքականութիւն չենք ...եր եւ չենք կրնար վարել։

2.— «Հայահաւաքման» նշանախօսքը շարունակութիւնն ...յ մարտական ազգայնականութեան արկածախնդրական ...ղաքականութեան։

3.— Մենք չենք կրնար բանալ Հայաստանի դուռները, ...վհետեւ մենք արկածախնդիրներ չենք։

4.— Եթէ նոր գաղթականներ ընդունինք արտասահմանէն, ...ստանի գիւղացին պիտի թշնամանայ, քանի որ իր հողը ...ի պակսի։

5.— Մենք ունինք պէտք եղածին չափ արհեստաւորներ. ...պէս որ, եթէ նորեր գան, վնասակար մրցում պիտի ծագի, ...երը պիտի քայքայուին եւ պիտի թշնամանան, նորերն ալ ...ն չպիտի շահին։

6.— Մենք ունինք բազմաթիւ բանուորներ եւ նոյնիսկ ...գործներ. այնպէս որ, սխալ է դուրսէն բանուոր ընդունիլ։

7.— Մենք պէտք չունինք առեւտրականի։ Անոնց դերը ...ձնուած է գործակցական միութեանց եւ պետական ա...տուրին։

8.— «Խորհրդային Հայաստանի բանուորին եւ գիւղացիին դա...կարգային շահերուն չի համապատասխաներ «բացէք դուռները» ...նաբանը, հայահաւաքման քաղաքականութիւնը։

Հայաստանի կառավարութիւնը Խորհրդային Հայաստանի բան...որին եւ գիւղացիին կառավարութիւնն է։ Մենք երբեք «Ամենայն ...ոց» կառավարութեան յաւակնութիւններ չենք ստանձնած եւ ...ք կրնար ստանձնել։

Մնացածը կը կարդաք Բ. էջը։

Այսպէս ուրեմն։ Կարճ եւ ազդու։

Պէտք է շնորհաւորել Տրապիզոնցի «կոմիսար»ը, որ կոպիտ ...կեղծութեամբ կը պարզէ կառավարութեան տեսակէտը, փո...ակ երկդիմի խօսքեր արտասանելու, ինչպէս իր աւագ ըն...ները, Արամայիս Երզնկեանէն մինչեւ հայրենակից Գրիգոր ...րդանեանը։

Թէեւ, «քաղաքացի» Արսէնն ալ շնո՛րհ կ'ընէ աւելցնելու ...կրնան ներգաղթ կատարել, ճարտարագործական կարգ մը ...երու համար, «որոնց մասնագէտները մենք չունինք»։

«Մենք հնարաւորութիւն ունինք մեծ քանակութեամբ մասնա...ներ ընդունելու գիւղատնտեսութեան եւ արդիւնաբերութեան ... եւայլն։

«Մենք կարող ենք ընդունիլ նաեւ գիւղատնտեսութեան որոշ ... մշակման ծանօթ մասնագէտ գիւղացիներ։ Այս բոլորը ...ծ թիւ կարող է կազմել»։

...ստովանինք թէ մեր կարողութենէն վեր է ճշտել այդ ...որ թիւ»ը, այս ընդհանուր, կաղապարեալ բառակոյտին ...։ Հազա՞ր, հի՞նգ հազար, տա՞սը հազար, թէ քանի մը հարիւր։ Միայն չմոռնանք յիշեցնել նոյնիսկ այդպիսի «ներգաղթի» ...տրրական պայմանները։ Տրապիզոնցի «կոմիսար»ն է որ ...ճռէ.

— «Առաջուց պայմանաւորուիլ ճանապարհածախսի, ռո...ի, բնակարանի, աշխատավարձի կամ հողաբաժնի մասին։ ...ք այսպէս կը հասկնանք ներգաղթի խնդիրը»։

Ուրեմն, կրնանք տարիներով «հայրենի՛ք, հայրենի՛ք» հառա...աշխարհի բոլոր պողոտաներուն վրայ, Փարիզէն մինչեւ ...րակուէյ։

Մանաւանդ որ, «Ամենայն Հայոց» կառավարութեան յա...նութիւններ չունի Երեւանը։ (Այս պատիւը ռամկավարները ...րհած ըլլալով, անոնց կ'իյնայ բանաձեւել պատասխանը)։

Ի՞նչ պիտի ըլլայ արտասահմանի դիրքը, այս անողոք իրա...ութեան առջեւ,— Հայրենիքը՝ պարզ ագարակի վերածուած։ ...յահաւաքման» քաղաքականութիւնը՝ արկածախնդրական։ ...յկական կոչուած իշխանութիւնը՝ միմիայն «Խորհրդային ...յաստանի բանուորին և գիւղացիին կառավարութիւնը»։

Մինչեւ հիմա, ներգաղթը կապուած էր դրամի եւ ռոզման ...։ Այսօր կը ճշտուի — թէեւ մեզի համար գաղտնիք չէր — ...Երեւանցիները ներգաղթէն կը խուսափին նաեւ քաղաքա...ն պատճառներով։ Զայն կը նկատեն արկածախնդրութիւն։ ...ն հետաքրքրուիր իրենց սահմանագիծէն դուրս։ Կամ կը հե...աքրքրուին այնքան որքան ո՛ր եւ է երկիր, օրինակ Ֆրան...ն, որ պէտք ունեցած ատեն օտար բանուորներ կը վարձէ ...նաւոր գործակալութեանց միջոցաւ, այս կամ այն արհես...ը զարգացնելու համար, կամ իբրեւ աշխատանքի միս։

...կա՞յ միջոց մաքառելու այս տմարդի, այս հրէշային քա...ղաքականութեան դէմ։

Շ.

МАМОՒԼ

ՓԱ՜ՌՔ ԱԼԼԱՀԻՆ...

«Պայքար», Ամերիկայի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, փառաբանելով խորհրդային իշխանութեան շնորհած բարիքները, մասնաւորապէս կը շեշտէ (7. նոյ.)

— «Ի՞նչ պիտի ըլլար, օրինակի համար, եթէ Հայաստան Խորհրդային Միութեան անդամ չըլլար եւ «անկախ» ըլլար՝ ոմանց հասկցած ձեւով։

Նախ պէտք պիտի ըլլար չորս կողմէն պաշտպանել Հայաստանի սահմանները։ Այս կերպով երկիրը պիտի զրկուէր տասնեակ հազարներով աշխատող բազուկներէ, անհագին ծախքերու տակ պիտի մտնէր, եւ դարձեալ ապահովութիւն պիտի չվայելէր։

Երկրորդ, Հայաստան իր լեռներուն մէջ կապուած կաշկանդուած պիտի ըլլար։ Դէպի ծով ելքի համար բացարձակ կախում պիտի ունենար Վրաստանի բարեհաճութենէն որ ուզած օրը պիտի կրնար սովամահութեան դատապարտել զինք, ինչպէս պատահեցաւ նախորդ կառավարութեան օրով, պիտի չկրնար կաթիլ մը քարիւղ ստանալ եւ պիտի ստիպուէր փայտով շարժել իր երկաթուղիները, ինչպէս կ'ըլլար 1919—1920ի աղետալի շրջանին։ Եթէ երբեք բան մը արտադրէր, ծախելու շուկայ պիտի չունենար ու իր դէմ պիտի գտնէր մաքսային անյաղթելի պատուարներ։ Իսկ պարապ բան պիտի ըլլար խորհիլ՝ երկիրը շինելու ու շէնցնելու, ճարտարարուեստ ստեղծելու եւ բնական հարստութիւններէ օգտուելու մասին, պարզապէս այն պատճառաւ, որ կարելի պիտի չըլլար այսպիսի ձեռնարկներու համար անհրաժեշտ նախնական ծախքերը հայթայթել։

Մինչդեռ հիմա, Հայաստան մեծ չափով ապահով է իր պաշտպանութեան տեսակէտով, եւ երբեք կողմէ պաշտպանութեան պէտք ալ չունի։ Կրնայ անարգել ու ազատօրէն օգտուիլ Կովկասեան երկաթուղիներէն ու Պաթումի նաւահանգիստէն, առանց մէկ կոպէք մաքս կամ տուրք վճարելու, կրնայ պէտք եղածին չափ քարիւղ ստանալ Պաքուէն, իր արտադրութիւններուն համար բաց են Միութեան բոլոր հրապարակները, եւ վերաշինութեան, ճարտարարուեստի զարգացման ու բնական հարստութեանց շահագործման համար ալ պէտք եղած գումարները կը ստանայ Միութեան կեդրոնական գանձէն։ Հայաստանի Խորհրդային Միութեան անդամակցութեամբ անկէ կախումը այս կերպով, տասնապատիկ լաւագոյն չէ՞, քան, օրինակ համար, Ալպանիոյ ըստուերային «անկախութիւնը», եւ Անդր-Կովկաս աւելի խաղաղ ու խոստմնալից պատկեր մը չի՞ պարզեր, քան Պալքանները։»

ՆԱԽԱԳԱՀ Քուլիճ ամերիկեան խորհրդարանին ուղղելիք իր յառաջիկայ պատգամագրով պիտի յանձնարարէ շինութիւնը 15 յածանաւերու, իւրաքանչիւրը 10,000 թոնօ։

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ մէջ կարգ մը ցեղախումբեր ապստամբած են։ Սէֆիտ Քոհ ցեղախումբը գրաւած է Քարիի յառաջապահ պահականոցը։

ԼԻՆՏՊԵՐԿԻ համար կ'ըսուի թէ պիտի նշանուի Մեքսիկայի ամերիկեան դեսպանին աղջկան՝ Օր. Էլիզապէթ Մարրոյի հետ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ծանր կացութիւն Սոֆիայի մէջ

«Տէյլի Էքսփրէս»ի Վիեննայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ մեծ խուճապ կը տիրէ Սոֆիայի մէջ, եւ թէ հանրային շէնքերը բռնուած են զինուորներու կողմէ։ Ժողովուրդը հարկադրուած է տուն դառնալ ժամը 10էն յետոյ։ Կացութիւնը աւելի ծանրացաւ առջի օր, ոստիկանական նախկին տեսուչ Փէլէֆի սպանութեան հետեւանքով, զոր կատարած են Մակեդոնացի ահաբեկիչներ, Միխայլոֆի հրամանով։ Այս վերջինը տէր տիրական դարձած է Փէթրիչի շրջանին եւ ազդեցութիւն կը շահի օր ըստ օրէ։ Զրոյցի մը համաձայն, Միխայլոֆ մայրաքաղաքին վրայ պիտի յարձակի։ Նախարարական խորհուրդը արտակարգ նիստի հրաւիրուած է, կացութեան դարման գտնելու համար։

Սոֆիայէն դարձած սերպ սպայ մըն ալ կը պատմէ թէ բազմաթիւ կախաղաններ տեսած է։ Ամէն օր նոր սպանութիւններ կը կատարուին։ Խիստ գրաքննութիւն կը տիրէ։

⁂ Սպաննուողը՝ Փէլէֆ քանի մը տարիէ ի վեր քաշուած էր քաղաքական կեանքէ եւ ցորենի մեծաքանակ առեւտուրով կը զբաղէր։ Նախագահն էր Օխրիտայի մակեդոնացի գաղթականներու ընկերակցութեան Սոֆիայի մասնաճիւղին։ Կը կարծուի թէ սպանութեան շարժառիթն է անձնական վրէժխնդրութիւնը։

ԽՄԲ.— Վերապահութեամբ կ'արձանագրենք այս լուրերը, մանաւանդ որ երկու աղբիւրներն ալ վստահութիւն չեն ներշնչեր։ Բայց կասկած չկայ թէ կացութիւնը իսկապէս փափուկ է։

Խաղաղութիւն ամենեցուն...

Անգլիոյ վարչապետը առջի օր ուշագրաւ ճառ մը խօսեցաւ Գլասկոյի մէջ։ Արտաքին գործերու մասին, Պոլտուին ուշադրութիւն հրաւիրեց հետեւեալ կէտերուն վրայ.

— Վերջին չորս տարիներու ընթացքին շատ մը դէպքեր պատահեցան Եւրոպայի մէջ։ Այն ատեն բաժան-բաժան Եւրոպան միացաւ գոնէ մէկ ուղղութեամբ. այսօր այլ եւս խտրութիւն չի դրուիր զինակիցներուն եւ նախկին թշնամիներուն միջեւ։ Այսօր կը տիրէ ոգի մը որուն ձգտումն է աւելի սերտ յարաբերութեան մէջ դնել բոլոր ազգերը, ինչ որ ալ եղած ըլլայ անցեալը, եւ բարեկամութեամբ ու համերաշխութեամբ խորհրդակցիլ Եւրոպայի ապագային համար։ Այսօր Եւրոպայի մէջ պետական մարդիկը ընդհանուր փափաք մը ունին հասկնալու ուրիշ երկիրներու տեսակէտները։ Պատերազմէն տասը տարի յետոյ, մենք յաջողած ենք ձեռք ձգել բան մը որ յոյս կը ներշնչէ Եւրոպայի ժողովուրդներուն բարօրութեան համար։

Իտալիոյ քաղաքականութիւնը

Էնկլիւրիէն կը հեռագրեն 22 նոյեմբեր Թուականով.— Իտալիոյ արտաքին փոխ-նախարար Կրանտի դեկտեմբեր ամսուան ընթացքին Թուրքիա պիտի այցելէ, տեսակցելու համար արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի հետ։

Հատուցումներու վէճը

Նոր տագնապ մը ծագած է Գերմանիոյ հատուցումներու խնդրին առթիւ։ Գերմանիա նոր յուշագրով մը պիտի պատասխանէ Դաշնակիցներու առաջարկին եւ պիտի մերժէ անոնց միջեւ գոյացած համաձայնութիւնը։ Փուանքարէ կը պնդէ որ Գերմանիան վճարէ ոչ միայն Ֆրանսայի ունեցած պարտքը՝ դաշնակիցներուն, այլ եւ որոշ գումար մը, աւերեալ գաւառներու վերաշինութեան համար։ Գերմանիա կը մերժէ այս պահանջը եւ մանաւանդ չի հանդուրժեր որ առաջուընէ գումար մը որոշուի, քանի մասնագէտները չեն խորհրդակցած։ Այս առարկութեան ուժ տալու համար, բազմաթիւ փաստաթուղթեր պիտի ներկայացնէ եւ պիտի պահանջէ որ մանրակրկիտ քննութիւն մը կատարուի, Գերմանիոյ վճարելու կարողութիւնը եւ տնտեսական վիճակը ճշդելու համար։

Այս միջոցին տեսակ մը ջղագրգռութիւն կը տիրէ Գերմանիոյ քաղաքական շրջանակներուն մէջ, որոնք կը վախնան թէ դաշնակիցները նորէն միացեալ ճակատ կազմած են, իր վրայ ճնշելու համար։

Մոսկուայի մէջ ալ ջղագրգիռ

«Փրավտա», Մոսկուայի պաշտօնաթերթը, դառնապէս կը գանգատի թէ օտար թղթակիցները սխալ տեղեկութիւններ կը հաղորդեն Ռուսիոյ մասին։ Թերթը մասնաւորապէս կը մեղադրէ օտար թղթակիցները թէ դիտմամբ կը ճոխացնեն համայնավարներու ներքին վէճերը, կը չափազանցեն երկրին տնտեսական դժուարութիւնները եւն.։ Աւելի առաջ երթալով, «Փրավտա» ուղղակի կը յարձակի Մոսկուայի ֆրանսական դեսպանին վրայ, եւ կը հարցնէ թէ ինչո՛ւ չի ճշդեր ֆրանսական մամուլին հրատարակած տեղեկութիւնները։

Թերթերու կարծիքով, այս յարձակումներն ալ ապացոյց մըն են թէ ո՛րքան մեծ է ջղագրգռութիւնը Ռուսիոյ մէջ, տիրող դժուարութեանց հետեւանքով։

Ռուսեւգերման բանակցութիւնները

Մեծ կարեւորութիւն կը տրուի ռուսեւգերման առեւտրական բանակցութեանց, որոնք պիտի սկսին նոյեմբեր 26ին,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՑԷՓԼԻՆ

— Իրաւական հարց մըն է, ըսաւ բարեկամս, թէ Ատլանտեանը երթեւեկող այդ օդաչուն, սե՞րպ, խրուա՞թ թէ գերման գիւտ մը պէտք է համարել։

— Հնարիչը կ'ուզէ կոստովիչ, կ'ուզէ Շվարց կամ Ցէփլին կոչուի, բաւական է որ գերմանացիներն են գործը յաջողցնողները, ըսի։ Մեզի օգուտ ունեցող բան մը կրնա՞նք հանել այդ օդաչուին միջոցով։

— Շիտակը ես բաներ մը խորհեցայ այդ մասին, բայց չեմ համարձակիր ըսել։

— Խնդրե՛մ։

Եւ բարեկամս խօսեցաւ.

— Իրաւաբանութիւնը, զոր համալսարանին մէջ կը լսես, խօսքչունի հարկաւ այն «իրողութեանը» մասին թէ նոյ նահապետի տապանը Արարատի վրայ կանգ առած ըլլալով, հայկական սեփականութիւն մըն է դեռ, առանց լքեալ գոյքի վերածուած ըլլալու. այո՛, մերն է։ Արդ, քանի որ ջուրի վրայ գացող նաւու մը պէս ցէփլինն ալ օդէն կ'երթայ, ըսել է մեր տապանը գէթ նախատիպարն է Ամերիկա թռչող այս հաւատարիմ ձուկին, ճի՛շտ խոտոր համեմատութեամբ Տարուինի վարդապետութեան, այսինքն մարդէ՛ն ծնունդ առաւ նոր ձուկը— ընդծովեան, եւ նոր թռչնաձուկը— ցէփլինը...

Ուրեմն Տքթ. Էքընըր իր առաջին պարտականութիւնը պէտք է համարէ նորագոյն մարդկութեան նախահօր եւ իր գործիքին նախատիպին հայրենիքը՝— Հայաստան թռչիլ, տեսնելու համար գէթ, թէ ճահիճները ի՛նչ ջուրի վրայ են, կամ նոր Արաբկիրն ու Մալաթիան ինչպէ՞ս կը բարգաւաճին...

— Աղէկ խելք։ Մեր աշխարհի կռունկներն ալ թռչողը մրցակից կարծելով, այս կողմը կը փախին եւ վերջապէս «խաբրիկ» կը բերեն, զի,—

Ղարիբին սիրտն է խոց
Ճիկեարն է վէրէմ...

ԾԱՂՐՈՒՆԻ

ՄԻՇՏ ԱՒԵԼԻ ԲԱՐՁՐ

Ռումանացի օդանաւորդ Փոփէսքօ առջի օր, Փարիզի մէջ փորձեց կոտրել բարձրութեան մրցանիշը, որ Ամերիկացիի մը ձեռքն է (11,753 մեդր)։ Փոփէսքօ 10,150 մեդր բարձրանալէ յետոյ, վար իջաւ, արկածի մը հետեւանքով, բայց կոտրեց ռումանական մրցանիշը, որ իր ձեռքն էր 1927էն ի վեր (9400 մեդր)։

ՎԻՑՆԷԹԻ սպանդանոցներուն գործադուլը կը շարունակուի տակաւին։ Եզնարածներուն վրայ աւելցած են բեռնակառքի վարիչները եւ մորթողները, որոնք նմանապէս յաւելում կը պահանջեն։ Կառավարութիւնը զինուորներ կը բանեցնէ բանթողներուն տեղ, քաղաքին մսի հայթայթումը ապահովելու համար։

ԻՏԱԼԱՑԻ ԶՕՐԱՎԱՐ Պէրթոլի թղթատարական ծրար մը ստացաւ առջի օր։ Կարծելով թէ օճառ է, բացաւ կնոջը հետ մէկտեղ, բայց ծրարը պայթեցաւ յանկարծակի եւ երկուքն ալ թեթեւապէս վիրաւորուեցան։ Ուրիշ երկու հոգի ալ նոյն ձեւով ծրարներ ստացած են ճենովայէն, բայց մերժած են ընդունիլ։

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը որոշեց արձակել 12,000 ոստիկան-զինուորներ, 100 միլիոն լէյի խնայողութիւն մը կատարելու համար։ Արձակուած սպաները բանակ պիտի վերադառնան։

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ԱՓԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Թայմզի թուրքիոյ թղթակիցը վերջերս պտոյտ մը կատարած ըլլալով Սեւ ծովու Թրքական եզերքներուն վրայ, էնկիւրիէն կը ղրկէ հետեւեալ թղթակցութիւնը (20 նոյեմբեր).

Անատոլուն ընդարձակ շրջան մըն է՝ բնական ճոխ աղբիւրներով։ Հիւսիսային եզերքը մօտ 800 մղոն երկայնութիւն ունի։

Ճամբորդութիւնս կատարեցի թրքական շոգենաւով մը, որ կը պատկանի պետական Սէյրի Սէֆային ընկերութեան։ Առաջին նաւահանգիստը ուր հանդիպեցանք, Զոնկուլտաքն էր, որ թրքական Քարտիֆը կը նկատուի՝ իր ածխահանքերուն համար։ Հոս ալ, ինչպէս ամէն տեղ, դրամի պակասը զգալի է։ Առատ ածուխ կայ, բայց զայն շահագործելու համար դրամ չկայ։ Նաւահանգիստի դիւրութիւնները նախնական են եւ ներքնամասին հետ հաղորդակցութիւններ չկան։ Այդ է պատճառը, որ օտար ածուխը շուկայ կը գտնէ Պոլսոյ մէջ, և ճարտարարուեստ մը, որմէ կարելի էր օգտուիլ, իբրապէս անօգուտ դարձած է։

Մօտ 200 մղոն հեռուն կը գտնուի Սինոպը եզերքին միակ բնական նաւահանգիստը։ Ձմեռ ատեն, երբ հիւսիսէն Սեւ ծով կ'արշաւեն սաստկաշունչ հովերը, Սինոպի մէջ կը խռնուին ամէն ազգի պատկանող նաւեր։ Քանի մը տարի առաջ, լուցկիի մեծ գործարան մը բացուած էր Սինոպի մէջ, սակայն այսօր անիկա պարապ է ու լքուած՝ սեփականատէրներուն եւ կառավարութեան միջեւ ծագած վէճի մը պատճառաւ։

Մեր հանդիպած առաջին կարեւոր քաղաքն էր Սամսոն, որ ունի շուրջ 100,000 բնակիչ եւ որ նշանաւոր է իր ծխախոտով։ Ծխախոտի բերքին մեծ մասը, մանաւանդ Պաֆրայի շրջանէն արտադրուածը կ'արտածուի Ամերիկա, ուր կը ծախուի բարձր գինով եւ կը գործածուի ամենալաւ թրքական սիկարէթները պատրաստելու։

Սամսոնի նահանգը հարուստ է երկրագործական բերքերով եւ կրնայ աւելի բարգաւաճ դառնալ՝ եթէ մասնաւոր միջոցներ ձեռք առնուին պայքարելու համար մալարիային դէմ, որ աւերներ կը գործէ գիւղացիներուն մէջ։ Մէկ գիծով երկաթուղի մը — միակը եզերքին վրայ — կ'երկարի Սամսոնէն դէպի Սըվազ, սակայն նաւահանգիստը «բաց» է, եւ օդը գէշ եղած ատեն, շոգենաւերը չեն կրնար խարսխել քաղաքին առջեւ։ Սամսոնի կուսակալը Քեազիմ փաշա ձեռքէն եկածը կ'ընէ քաղաքը բարեզարդելու համար, սակայն իր տրամադրութեան տակ գտնուած միջոցները անբաւարար են։

Յաջորդ նաւահանգիստը, ուր մեծ նաւակներով ցամաք ելանք, Կիրասոնն էր, Լազերու մէկ միջնաբերդը եւ եզերքին վրայ կաղին արտադրող գլխաւոր կեդրոնը։ Քաղաքը՝ շինուած դէպի ծով երկարող հսկայ ժայռի մը երկու կողերուն վրայ, իբրապէս նկարչագեղ է։ Եզերքին երկայնքը աւազուտներ կը տարածուին աչքին զօրած չափով, եւ գեղեցկօրէն ղրուագուած պզտիկ տուներ կը ցցուին մայրիի անտառներուն մէջէն։ Կլիման հրաշալի է, և բնակիչները անսովոր կերպով արթուն են, կարծես թուրք չըլլային։ Կիրասոնի մէջ է որ նշանաւոր Թոփալ Օսման, Լազերու մեծը, այնքան սպանութիւններ գործեց անկախութեան պատերազմին ընթացքին։ Թուրք իշխանութիւնները սպաննեցին զինքը եւ իր մարմինը թաղեցին ժայռին ամենաբարձր գագաթին վրայ։ Իր տունը խնամքով պահուած է դեռ։

Կիրասոնի մէջ ծանօթացայ ձկնորսութեան տարօրինակ եղանակի մը։

Տրապիզոն, երբեմն աշխարհի ամենափոքր կայսրութեան մայրաքաղաքը, մէկ օր հեռու է Կիրասոնէն։ Հոս ալ «բաց» նաւահանգիստի մը առջեւ գտանք մենք զմեզ. սակայն որովհետեւ օդը լաւ էր, կրցանք քանի մը թոնօ բեռ ցամաք հանել, մեծ մասը սահմանուած Պարսկաստանի։ Շաբաթը երկու երեք անգամ կանոնաւոր կարաւաններ — ձմեռը ուղտի, ամառը բեռնատար ինքնաշարժերու — կը մեկնին Տրապիզոնէն դէպի հիւսիսային Պարսկաստան։ Անոնք կը տանին գործուած ապրանքներ եւ կը վերադառնան գորգերով եւ պարսկական ուրիշ ապրանքներով։

Վերջերս յաճախ յարձակումներու կ'ենթարկուէին այս կարաւանները աւազակներու կողմէ — գլխաւորաբար Ռուսեր՝ որոնք բարկացած թէ ինչո՛ւ Տրապիզոնը նախամեծար կը համարուի Պաթումին, այս արշաւանքները կը կազմակերպեն, յուսալով որ վաճառականները պիտի ուզեն փոխ առնել նուազ վտանգաւոր ճամբայ մը։

Ըստ երեւոյթին, Տրապիզոն շատ քիչ կը տարբերի Կիրասոնէն։ Կ'արտադրէ մեծաքանակ կաղին եւ ներքնամասի գիւղացիները ունին ոչխարի եւ արջառի մեծ հօտեր։ Բոլոր մեծ պետութիւնները հիւպատոսներ ունին Տրապիզոնի մէջ, եւ բոլշեւիկները ունին կանոնաւոր պատուիրակութիւն մը՝ բազմամարդ եւ լաւ վճարուած պաշտօնէութեամբ։

Ռիզէ, Տրապիզոնէն շոգենաւով քանի մը ժամ հեռու, հիւսիսի չզարգացած հանքային շրջանն է, ու թերեւս ամենասիրուն վայրը եզերքին վրայ։ Բայց անիկա պիտի ապրի իմ մտքիս մէջ, որովհետեւ հայրենիքն է Մէհմէտ («Մաթրիճի») պէյի, Լազերուն պետը, ժամանակին ծովահէն և աւազակ, իսկ այժմ գլխաւոր քաղաքացի։ Մաթրիճի կը պատկանի ընտանիքի մը, որ նշանաւոր է իր քաջագործութեամբ, անգթութեամբ, մտացիութեամբ. ինքն ալ պզտիկ տարիքին հետեւած է այդ աւանդութեան։ Երիտասարդ եղած ատեն, լեռան աւազակ էր եւ շատ չանցած՝ եղաւ այդ շրջանի կոմիտէճիներու առաջնորդը։ Ատեն ատեն եզերք կ'իջնէր եւ բաց ծով կ'ելլէր, ուր կը գտնէր բազմաթիւ պատեհութիւններ օգտագործելու համար իր մասնաւոր ձիրքերը։ 20—30 տարի առաջ, Սեւ ծովուն մէջ ծովահէնութիւնը սովորական էր. այս շահուէտ ճարտարարուեստին ղեկավարներն էին Լազերը եւ Մէհմէտ պէյ իր լաւ սպառազինուած և արագաշարժ նաւակներով գլխաւոր դէմքն էր անոնց միջեւ։ Իր հաշուոյն 100 ծովահէնութիւն ըրած է։ Կասկած չկայ որ անիկա թէ ծովու եւ թէ ցամաքի վրայ կատարուած այս գործողութիւնները խիստ հաճելի եւ շահաւոր կը գտնէր։

Սակայն ատեն ատեն տեղական իշխանութիւնները Սուլթանի կառավարութեան հրամանով աշխատանքներ կը կատարէին Մաթրիճիի դէմ։ Քանի մը անգամ բռնուելով բանտ նետուեցաւ, սակայն դատաւորները երբեք չհամարձակեցան մահուան դատապարտել զայն։ Կը վախնային իր մարդոց վրիժառութենէն եւ Մէհմէտ միշտ ազատ կ'արձակուէր, քանի մը ամիս բանտարկուելէ յետոյ։

Երբ պատերազմը ծագեցաւ, Մաթրիճի Մէհմէտ պէյ հասկցաւ որ Գերմանները Թուրքիան իրենց գործիք կը ծառայեցնէին եւ մերժեց աշխատիլ անոնց համար։

Թուրքիոյ պատերազմի մասնակցութենէն քանի մը շաբաթ առաջ Գերմանները ծրագրած էին սպաննել Տրապիզոնի ռուս հիւպատոսը՝ փութացնելու համար Թուրքիոյ պատերազմի մասնակցութիւնը։ Խնդրեցին Մաթրիճիէն, որ Տրապիզոնի եւ Պաթումի միջեւ հետապնդէ հիւպատոսին նաւը եւ սպաննէ զայն։ Մերժեց, բայց ուրիշներ գործեցին իր տեղը — անյաջող կերպով սակայն, քանի որ հիւպատոսը վէրքով մը ազատեցաւ։

Ծովու ճամբով Սամսոն վերադարձայ, անկէ ինքնաշարժով էնկիւրի գացի, 370 մղոն հեռու։ Սամսոնէն մինչեւ Քավաք, 50 մղոնի համար խճուղի մը կայ։ Անկէ անդին արահետներ միայն կան, ձմեռը անանցանելի։ Այսպէս, մայրաքաղաք էնկիւրին կզղիացած է իր ամէնէն կարեւոր մէկ նաւահանգիստէն։

Երկաթուղիի շինութիւնը՝ զոր կը կատարեն թուրքերը եւ կարգ մը մասերու մէջ Գերմաններն ու Շուէտացիները, երթալով կը զարգանայ, սակայն դեռ շատ խճուղիներ եւ երկաթուղիներ պէտք են՝ որպէսզի երկիրը իրապէս բարգաւաճի։

Մեր ճամբան շատ սիրուն էր մինչեւ Չօրում։ Ամէն կողմ գիւղացիները աշխատանքի լծուած են։ Տեսայ բազմաթիւ ամերիկեան տրակտորներ, ինչպէս նաեւ ամերիկեան ինքնաշարժներ։ Արդիացման այս նշանին առթիւ յիշենք կառավարութեան դիրքը Թուրքիոյ զարգացման մէջ օտարներու մասնակցութեան մասին։

Պաշտօնապէս կառավարութիւնը սիրով կ'ընդունի օտար մասնակցութիւնը, պայմանաւ որ չաշխատին քաղաքական ազդեցութիւն մտցնել։ Որովհետեւ ներկայ կառավարութիւնը կը վախնայ որ սուլթաններու օրով եղածին պէս ամէնէն կարեւոր հանրօգուտ ձեռնարկները օտար ձեռքերու մէջ իյնան։ Այսօր շատ քիչ են, թերեւս նոյնիսկ չկան օտարականներ, որ աշխատին քաղաք. ազդեցութիւնով մենաշնորհներ ձեռք ձգել, սակայն ոեւէ օտար դրամատէրի համար շատ դժուար է գործել Թուրքիոյ մէջ։

Անգլիացիի մը համար աւելի դժուար է թերեւս քան ուրիշ օտարականի մը, որովհետեւ Թուրքիոյ հանդէպ Լոյտ Ճորճեան քաղաքականութեան առաջ բերած անվստահութիւնը դեռ ամբողջովին չէ անհետացած։ Ուստի Թուրքիա կրցածը կ'ընէ իր սեփական միջոցներով։ Գաղափարը գովելի է, սակայն վերաշինութեան գործը երկար պիտի ըլլայ, ու երբ բարօրութիւնը գայ, Թուրքիա պիտի տեսնէ որ հարեւան երկիրները շատ ետեւ ձգած են զինքը։

ԱՆՀԱՏԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐԸ

Այս փոփոխակի եւ անցաւոր աշխարհում մարդկային ամենաբարձր արժանիքներից մէկն այն է, որ մենք մեր ներքին ապրումների խորանն ենք կերտում, ուր ամբարուած են լինում մեր բոլոր սրբութիւնները եւ որոնք մեր գոյութեան համար աներեր նեցուկ դառնալով՝ կեանքի ամենաողբերգական պայմաններում իսկ հոգեկան հաճոյքի կենսատու աղբիւր կազմում։ Հասկանալի է, որ ինչքան այս ապրումները գիտական բարձր աստիճանի հասնին, այնքան էլ նրանք պատահական ազդեցութիւններից եւ պարագաներից չեն տատանւի ու փոփոխուի։ Բնական է որ այստեղ մեր հոգեկան զարգացման եւ հաստատման անհրաժեշտութիւնը պիտի շեշտուի։ Այժմ հարց է առաջ գալիս թէ ի՞նչ եղանակներով պիտի այդ զարգացումը ձեռք բերուի։

Անկասկած է, որ ընթերցանութիւնը ամենահիմնական միջոցներից մէկն է այդ զարգացման հասնելու համար, որովհետեւ ընթերցանութեան միջոցով մենք ի վիճակի ենք տարածական օրէն եւ ժամանակի տեսակէտից մեզանից հեռի վայրերում եւ հեռու անցեալում եղած կամ այժմ գոյութիւն ունեցող մշակոյթների հետ հաղորդակցութեան մէջ մտնել եւ այդ միջոցով մեր հոգեկան կղզիացումից ազատուել։ Սակայն սովորաբար կարծում է թէ անհատական զարգացման խնդիրը կը լուծւի, եթէ մենք սիստեմատիկօրէն, մարսելով եւ շատ կարդանք եւ իբր թէ այս եղանակով մենք կը հասնենք մեր անհատական զարգացման գագաթնակէտին։ Սա ի հարկէ ամբողջական ճշմարտութիւն չէ։ Սիստեմատիկ եւ շատ ընթերցանութիւնը մէկն է մեր զարգացման անհրաժեշտ պայմաններից, բայց ոչ միակը։ Ամենանախարեւորն աստ զարգացած լինելու գաղափարն է, որ սովորաբար ուշադրութեան չէ առնւում։ Խնդիրը պարզելու համար վերցնենք մի անհատ, որը գեղարուեստական զօրեղ հակումներ ունի եւ ամէն օր էլ նա սիստեմատիկօրէն, իւրացնելով շատ ընթերցանութիւն է անում գիւղատնտեսութիւնից, երկրաբանութիւնից եւայլն։ Այս միջոցով նա երբեք իւր անհատական զարգացման չի հասնի։ Ընդհակառակը, այսպիսի ընթերցանութիւնը բոլորովին անօգուտ չէ վերոյիշեալ գեղարուեստագէտի համար, սակայն նա դրանից օգտւում էր միջի այլոց նոյնքան ինչքան դրանք նրա հիմնական էութեան կոչման փթթման, ծաղկման համար երկրորդական տիպի տարրեր են ընձեռնում։

Ամենահիմնականը զարգացման խնդրում այն է, որ տեւալ անձը իւր էութեան կորիզին, իւր կոչման լիակատար վերահասու պիտի լինի։ Սա մի շատ դժուարին գործողութիւն է, որը սակայն վերջ ի վերջոյ, անգամ անհատական տառապանքի գնով, տեղի պիտի ունենայ։ Մի անգամ որ մարդ այս աստիճանին հասել է, այնուհետեւ ինչպէս որ կոկոնից զարգանում է վարդը, այնպէս էլ նրա ուժերը իրենց համապատասխան հունի մէջ դրուելով, զարգանալով, հասնում են լիակատար հասունութեան։ Այս հասունացման պրոցէսի ընթացքում անկասկած է, որ նա իրեն կենսապէս յուզող հարցերում ինչքան տարբեր, միմեանց բոլորովին հակադիր ըմբռնումների, տեսութիւնների ներշնչումների պատրաստակամ ունկնդիր լինի, այնքան ապագայի նրա նկարագիրը ինքնուրոյնութեան միասնութեան նշաններ կը ցուցադրէ։ Միմիայն մի խոշոր անձնաւորութեան ազդեցութեան տակ գտնուիլը այն միակողմանի եւ դժբախտ հետեւանքը կ'ունենայ, որ նրանով բացարձակապէս կլանւելով, ապագայ մեր համեմատաբար հասուն տարիքում, երբ կը ջանանք հոգեպէս լիակատար անկախանալ, անգիտակցօրէն կը նետւենք հոգեկան տագնապների մէջ։ Հոգեբանօրէն դիտուած փաստ է, որ մեր անկազմակերպ տարիների «կուռք»երը ապագային եւս ջանում են տիրականօրէն իշխել մեզ վրայ եւ անհնարին է, եթէ ոչ դժւար, նրանց ազդեցութիւնը թօթափել։ Ըստինքեան հասկանալի է որ անհատական իսկական զարգացում տեղի կարող է ունենալ մի միջավայրում, ուր ազատութիւն է ընձեռնուած մեր մտորումներին, կասկածներին, հոգեկան թռիչքներին եւ բաղխումներին։ Այնտեղ, ուր ամէն ոք մէկ կաղապարով է կերտւում, միայն անդէմ, կամազուրկ արարածների ողբալի բազմութիւն է պատրաստւում։

Ամենահետաքրքիրն ու գրաւիչը զարգացման խնդրում համոզումների, կարծիքների անհատական նրբերանգներն են, որոնք տարբերելով մասսայի ամէն ինչ մէկ յայտարարի բերելու ձգտումից ու պահանջից, թէ անհատին եւ թէ այնպիսի անհատներից բաղկացած խմբակցութեան մի ինքնատիպ բնոյթ են տալիս, նմանելով ամենագեղեցիկ ծաղկեփնջին, որի մէջ տարբեր ծաղիկներից իւրաքանչիւրը իւրայատուկ կերպով նպաստում է ընդհանուր ծաղկեփնջի գեղեցկութեան։ Յատկապէս կանացի սեռի մօտ, երբ նոցա հոգեկան բարձր զարգացման հետ, նրանց սեռին յատուկ քնքշութեան եւ նրբութեան միանում է եւ նրանց իբրեւ դիտելու կանացի երանգը, այսինքն իրերը, երեւոյթները կնոջ աչքով դիտելու եղանակը, առաջ է բերում մի վերին աստիճանի հոգեպէս թարմացնող մթնոլորտ։

Ի հարկէ զարգացման այս ընդհանուր եղանակից զատ իբրեւ բացառութիւն դիտելի է հանճարների եւ մարգարէների զարգացման ընթացքը։ Այստեղ այլեւս մշակոյթի տարբեր բնագաւառներից օգտւելով չէ որ մեծ անձինք հասնում են լիակատար հասունութեան ու զարգացման, այլ լոկ իրենց անհատական հարուստ բովանդակութիւնը խորացնելով նոր արժէքներ են ազդարարում մարդկութեան։ Մենութիւնն այստեղ այն նշանակութիւնն ունի, որ դըրսի գրգիռներից չազդւելով, չի կլանւելով, մարդիկ իրենց ամբողջ ուշադրութիւնը սեւեռում են իրենց խորքի վրայ եւ այնտեղից գանձեր արտածում։ Սովորական մահկանացուներիս համար սակայն, թող իբրեւ օրինակ հանդիսանայ մեծ բանաստեղծի անմահ արտայայտութիւնը, թէ այս աշխարհում միայն նրանց փրկութիւն կայ, ովքեր յաւիտենապէս ձգտելով՝ ջանում են։

ԴՈԿՏ. Ա. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ՈՉ ՆԵՐԳԱՂԹ, ՈՉ ՀԱՅԱՀԱՒԱՔՈՒՄ

Երեւանէն բառացի կ'արտատպենք հետեւեալ յայտարարութիւնները, զորս ըրած է Տրապիզոնցի Արսէն Եսայեան, նախագահ Հայաստանի տնտեսական գերագոյն խորհուրդին (21 նոյ.).

— «Այն ձեւով որ դաշնակներն են դնում ներգաղթի հարցը (եւ դաշնակների մի շարք բացարձակ եւ ծայրայեղ բարեկամները) մեզ համար ընդունելի չէ։ Մենք Հայերի հաւաքման քաղաքականութիւն չենք վարում եւ չենք կարող վարել։ Դա չի բղխում Հայաստանի բանւորի շահերից։ «Հայահաւաքման» նշանաբանը շարունակութիւնն է հայ մարտական նացիոնալիզմի արկածախնդրական քաղաքականութեան եւ յղի է նոր դժբախտութիւններով հայ բանւորի եւ հայ գիւղացու համար։

Մենք չենք կարող «բանալ դռները» ինչպէս պահանջում են մեր հակառակորդները, որովհետեւ մենք պրոֆէսիոնալ քաղաքական արկածախնդիրներ չենք, եւ պարտաւոր ենք մտածել այդ դռներից ներս ապրողների եւ ընդունւողների ապագայ բարեկեցութեան մասին։

Արտասահմանից ընդունուած գաղթականների առաջին խմբերը ցոյց տուին որ այդ զանգուածը կազմուած է գլխաւորաբար — ա) գիւղացիներից, բ) արհեստաւորներից, գ) բանւորներից։

Մենք երբեք չենք թաքցնում, որ մեր գիւղացին սակաւահող է։ Հակառակ դրան, նա ամենայն անձնազոհութեամբ իր սակաւ հողը կիսեց Հայաստանում գտնուած Ցաճկաստանից եւ Նախկին Կարսի նահանգից փախած մեծաթիւ գաղթականների հետ։

Մեզ մեծ դժուարութիւններով յաջողուեց բաւարարել հողով վերջիններին։ Ամէն մի նոր ընդունելութիւն արտասահմանից, ի հաշիւ հայ գիւղացու ներկայ հողային ֆոնդի, թշնամական վերաբերմունքի է հանդիպում գիւղացու կողմից եւ արգելք է հանդիսանում նրա տնտեսական նորմալ զարգացման։

Հայաստանի քաղաքներում մենք ունենք պէտք եղած չափով արհեստաւոր (կօշկակարներ, դերձակներ, դարբիններ, եւայլն, որոնցից գլխաւորապէս կ[...] են գաղթականների [...] խումբը)։ Նոր արհեստ[...] գալուստը, առանց նրանց [...] րութեան պահանջի [...] տասխան բարձրացումի, [...] է անորմալ եւ վնասակ[...] ցում, որից քայքայւում [...] արհեստաւորներըեւ[...] հումնորերը՝ աւելորդ եմ [...] ասել, որ տեղական արհեստ[...] րի մէջ դա անպայման [...] ցընում է որոշ դժգոհութ[...] պի իշխանութիւն եւ հ[...] թիւն՝ դէպի նոր եկողներ[...]

Խ. Հայաստանը ո[...] առատ բանւորական ձեռ[...] նենք նոյնիսկ անգործ[...] քագր, կազմակերպուած [...] միութիւնների մէջ եւ [...] քի բորսաների շուրջ։ Ն[...] մաններում, դրսից ազա[...] րական ձեռքեր ընդունել[...] էլ մեծ մասամբ [...] որակի, անպայմանօրէն [...] նէր սխալ եւ կ'առաջաց[...] գոհութիւններ տեղական [...] ների մէջ. Նոր եկող բ[...] էլ ոչինչ բան չէր խոստա[...]

Ինչ վերաբերում [...] առեւտրականներին, որ[...] մում են նախկին գաղթ[...] կան խմբերի մէջ մի [...] կոս, այդ տարրի կարիք[...] դային Հայաստանը [...] զգում։ Բացի դրանից [...] ասել, որ մեզ մօտ նէպ[...] ուժեղ թափով զարգանում [...] ոպերատիւ եւ պետական [...] տուրը, եւ մասնաւոր ա[...] կանի դերը քանի գնում [...] օրէն նուազում է։ Առեւտ[...] որ առեւտրականների եւ [...] տրական» ջիղ ունեցող ան[...] պակասը Խ. Հայաստան[...] զգում։ Ինչքան էլ որ մեր[...] րենք մեր առեւտրականներ[...] նայն դէպս մենք ոչ մի [...] չենք գտնում նրա շահեր[...] դասելու դրսի առեւտրական[...] հերից՝ արտասահմանից [...] առեւտրականներ ներածել[...] յաստան։

Ինչպէս տեսնում էք [...] յաստանի բանւորի եւ գ[...] դասակարգային շահեր[...] մապատասխանում «բաց[...] ները» նշանաբանը, «Հայ[...] ւաքման» քաղաքակա[...] Հայաստանի կառավա[...] Խորհրդային Հայաստան[...] րի եւ գիւղացու կառավար[...] է։ Մենք երբեք «ամեն[...] յոց» կառավարութեան [...] նութիւններ մեր վրայ [...] ցրել եւ չենք կարող վերց[...] սիստեմ, առանց նախապ[...] տական աշխատանքների [...] կանների մասսայական [...] Հայաստան կը կասեց[...] տնտեսական զարգացման [...] խոր դժգոհութիւն կ[...] տեղացիների մէջ, նիւթ[...] պայմաններ կը ստեղծ[...] ների համար։ Դեռ ա[...] կարող է տնտեսական և [...] քական դժուարութիւններ [...] ծել երկրի ներսում, լար[...] եւ դաշնակիցպետութիւն[...] նորմալ յարաբերութ[...] զարկ տալ յարձակողակ[...] նիստական տրամադրութ[...] առաջացման եւ զարգ[...] Այս բոլորը շատ լաւ գի[...] հակառակորդները, նրա [...] նրանք այնքան ամուր [...] «բացէք դռները» նշան[...] Նրանց ինչ փոյթ որ գ[...] Հայաստանում վատ [...] ների մէջ է [...] կամ հայ գիւղացու [...] զարգացումն է խանգարու[...] րանց հարկաւոր է միայն [...] նել Խ. Հայաստանի զար[...] թափը, ընթացքը եւ աժ[...] գոգիայի (կեղծ ժողովր[...] թեան) միջոցով քաղաք[...] րամագլուխ ձեռք բեր[...] իսկ գոհերի՝ խեղճ հայ [...] կանների շրջանում»։

ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

...կէյրութէն գրուած թղթակ-ցութենէ մը կը քաղենք հետեւ-եալ տեղեկութիւնները.—

...միայն Պէյրութ քաղաքի ...թաղամասերուն մէջ ազգ. ...վարժարաններու աշակերտու-...թիւն է 1915: Ուսուցիչնե-...րու թիւը 45: Պիւտճէն 2575 ...ճնչուն, որուն միայն 250ը ...հոգայ բարեգործականը: ...1300 ոսկին կը գան-...ձուի թոշակներէ. 160 ոսկի ալ ...ական նպաստն է, իսկ մնա-...ցորդը, որ 865 ճնչուն ոս-...կի համար, կը փակուի հան-...գանակութեամբ, ներկայացում-...ներով, վիճակահանութեամբ եւ ...խորհուրդի գանձէն, այս-...պէս ազգ. տուրքէն:

...Պէյրութի հայութեան թիւր ...համար 21,000ի:

...Ժողովի կազմութե-...նէն, բացի Պէյրութ քա-...ղաքէն, կազմակերպուած են ...Լիբանանի մէջ սփռուած ...բոլոր գիւղերը ուր քանի մը ...իրարու քով եկած են: ...ես են Ալէյ, Սայտա (Սիդոն) ...(Տիւրոս), ճիւնիէ, Ղազիր, ...Զահլէ, Ռայաք, Տրիպոլիս:

...Ալէյ դէպի Հալէպ 25 քիլո-...մէթր հեռաւորութեան վրայ հաս-...տատուած գիւղ մըն է, ուր կը ...ապրին 25 հայ ընտանիքներ, 112 ...հոգի: Ունին ազգ. վարժարան ...մէկ ուսուցիչով, 18 աշակեր-...տով եւ 30 օսմ. ճնչուն ոսկի ...պիւտճէով: 10 ոսկին բարեգոր-...ծականէն կը ստացուի, իսկ ...մնացեալը կը հոգացուի թոշակ-...ներով եւ կեդրոնէն եղած օժան-...դակութեամբ: Ունի նաեւ այցե-...լու քահանայ մը:

Սայտա-Սուր.— 310 հայու-...թիւն կը հաշուուի: Ունին մնա-...յուն քահանայ մը, 5 ուսուցիչ, ...եկեղեցի եւ դպրոց մը՝ 80 աշա-...կերտով: Պիւտճէն է 120 ճնչուն ...ոսկի, որուն 50ը կը հոգայ Բարե-...գործականը. մնացեալը կը հոգաց-...ուի թոշակներով եւ բացառիկ ...հանգանակութիւններով:

Ճիւնիէ.— Ունի 650 անձ հա-...յութիւն, դպրոց, եկեղեցի եւ ...մնայուն քահանայ: Դպրոցը կը ...վարէն 5 ուսուցիչներ. ...Պիւտճէն է 150 ոսկի ճնչուն, ո-...րուն 80 ոսկին կը հոգայ Բարե-...գործականը, իսկ մնացեալ բացը ...կը գոցուի թոշակներով ու զա-...նազան միջոցներով:

Ղազիր.— Ունի 230 անձ հա-...յութիւն, եկեղեցի մը, մնայուն ...քահանայ մը եւ դպրոց մը՝ 2 ...ուսուցիչով, 30 աշակերտով եւ ...ճնչուն ոսկի պիւտճէով: 55 ...ոսկին կուտայ Բարեգործականը ...մնացեալն ալ կը հոգացուի ...տեղական միջոցներով:

Զահլէ-Ռայաք.— Ունի 870 հա-յութիւն, ազգ. վարժարան մը 6 ուսուցիչով եւ 1.5 աշակերտով: Պիւտճէն է 240 ճնչուն ոսկի: Եւ-գիպտացի բարեսէր հայ մը՝ Պա-լըգճեան, կուտայ 25 օսմ. ճնչուն ոսկի ամէն տարի, իսկ մնացեալ գումարը կը փակուի թոշակնե-րով եւ զանազան միջոցներով: Այս գաղութը երկար ժամանակ խառնակ վիճակ մը ունէր. այսօր համերաշխութիւն կը տիրէ: ընտրած են իրենց ազգ. երես-փոխանը յանձին Պ. Վահրամ Վարժապետեանի, գրեթէ միա-ձայնութեամբ:

Տրիպոլիս.— Միջերկրականի եզերքը հաստատուած այս սի-րուն քաղաքը ունի 450 անձ հա-յութիւն: Այս թիւը օր ըստ օրէ կը նուազի, անգործութեան պատճառով: Ունին եկեղեցի, մնայուն քահանայով, եւ դպրոց մը՝ 100 աշակերտներով եւ 125 ճնչուն ոսկի պիւտճէով, որուն 55ը կը հոգայ Հայ. Բ. ընգործա-կանը. իսկ մնացեալը տեղական միջոցներով կը հոգացուի:

Ուրեմն Լիբանանի հայ ազգ. վարժարաններուն մէջ ունինք 2362 աշակերտութիւն:

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԹԼՓԱՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Թլփատութեան վէճ մը ծայր տուած է Թուրք բժիշկներու մի-ջեւ: Ոմանք Թլփատութիւնը բա-րերար գործողութիւն մը կը նկա-տեն առողջական տեսակէտով, մինչդեռ ուրիշներ բոլորովին անօ-գուտ կը սեպեն զայն՝ այդ գործո-ղութեան երեսէն Անատոլուի գիւ-ղերուն մէջ առաջ եկած վնասները մատնանշելով:

Տօքթ. Նազըմ Շաքիր պէյ Թլփատութեան դէմ է եւ ըսած է թէ իր զաւակները պիտի չթլփա-տէ, որովհետեւ ոչ մէկ պարտաւո-րութիւն կը զգայ առողջական տեսակէտով:

Տօքթ. Հատի Իհսան պէյ ալ լրագրողի մը յայտարարած է թէ Թլփատութիւնը շատ առողջարար է մանաւանդ վեներական հիւան-դութիւններու պարագային:

Ուրիշ բժիշկ մըն ալ, որ իր անունին հրատարակուիլը չէ ուզած, Թլփատութեան դէմ արտայայ-տուած է՝ ըսելով թէ վեներական հիւանդութեանց պարագային օգ-տակար է թէեւ ատիկա, բայց հազուադէպ պարագաներ են ա-տոնք:

Բոլոր բժիշկներն ալ համա-ձայն եղած են այն կէտին շուրջ, թէ Թլփատութեան գործողու-թեան մասին կրօնական պարտա-կանութեան խօսքն իսկ չի կրնար ըլլալ:

ՌՈՒՍ ԳԻՏՈՒՆՆԵՐ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Ուկրայինական պատուիրակու-թիւն մը հասած է Պոլիս, գիտա-կան կարգ մը քննութիւններ եւ հետախուզութիւններ կատարելու համար: Պատուիրակութեան նա-խագահն է Խարքովի համալսա-րանին եւ Ուկրայինայի արեւելեան ուսումնասիրութեանց միութեան դեր-նախագահ Ալեքսանդր Կլէտ-չթէյն: Անդամներն են Խարքովի գեղարուեստական թանգարանի տնօրէն Զումմէր, տնտեսագիտու-թեան դասախօս եւ արեւելեան ճիւղի տնօրէն Ալեքսանդր Սուխ-մոֆ, եւ Ուկրայինացի ազգային բանաստեղծներէն Փավօ Թիչինա:

Պատուիրակութեան պետը յայտարարած է.

«Մենք հինէն ի վեր մօտէն կը հետեւինք Թուրքիոյ արդիակա-նացման քայլերուն: Թուրք եւ Թաթար մշակոյթը մեծ ազդե-ցութիւն գործած է Ուկրայինացի-ներուն վրայ: Այս պատճառով, մեր լեզուին մէջ կարգ մը Թուր-քերէն բառեր մտած են. օրինակ, քավուն, քարփուզ, չարտաք, չափ-քա, մանասթր եւն.: Նմանապէս, ես քննութիւն պիտի կատարեմ Թուրքիոյ դատական եւ քաղա-քապետական գործերուն մասին:»

Այս հինգ պարոնները վար-ժուած են ապօրինութեան եւ ա-տեն մըն ալ Սուրիոյ մէջ նոյն դերը կը խաղային: Բայց այլեւս կը բաւէ եւ մենք Բալուցիներս երբեք չպիտի հանդուրժենք որ կարգ մը կասկածելի մարդիկ մեզ խաղալիք դարձնեն:

Ա. Վանոյեան

ԶԱՐՍԱՆՃԱՔՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ԼԻՈՆ.— Ինչպէս ամէն տեղ, հոս ալ պէտքն զգացուեցաւ կազ-մելու Զարսանճաքի հայրենակ-ցական միութիւն մը, նկատի ու-նենալով յարաճուն թիւը մեր հայ-րենակիցներուն: Ընտրութիւնը տե-ղի ունեցաւ օգոստոս 15ին, 18 անդամներու ներկայութեամբ, (այժմ 25ի կը հասնի) եւ ընտ-րուեցան հետեւեալ հայրենակից-ները իբրեւ վարչութեան անդամ, — Ց. Տէօքմէճեան ատենապետ, Մ. Մարտիրոսեան՝ ատենադպիր, Ոսկիան Նալբանդեան՝ գանձապահ, Տ. Մարտիրոսեան եւ Գեղամ Շը-պութճեան խորհրդականներ: Այս առթիւ կը հրաւիրենք մեր բոլոր հայրենակիցները աջակցիլ մեզի, օգտակար ըլլալու համար համայ-նակուլ միջավայրին մէջ, ազգա-յին հայ ապրելու տեսակէտէն: Պիտի շարունակենք աշխատիլ ա-ռանց մեծ յաւակնութիւններու, գոնէ մեր հայրենակիցներու բա-րիքին համար, ինչպէս ըրած ենք Հալէպի մէջ, հոգալով 170 աշա-կերտներով դպրոց մը, շնորհիւ Զարսանճաք Բերրի Ուսումնասի-րաց ընկերութեան Նիւ Եորքի կեդրոնին, (դժբախտաբար այս տարի վերջ գտաւ, գործող ուժեր չմնալուն պատճառաւ). միջանկեալ ըսեմ որ այդ 170 աշակերտու-թեան հազիւ 30—35ը Զարսան-ճաքցիներ էին մինչդեռ կարգ մը հայրենակցական միութիւններ կամ Ուսումնասիրացներ իրենց հայրե-նակիցներու շրջանակէն դուրս ո-չինչ կ'ուզեն տեսնել:

Ուրախ եմ յայտարարելու որ, քաջալերուած Լիոնի մեր հայրե-նակիցներու ձեռնարկէն, նոյ 11ին կազմուեցաւ Փոն տըՇէրիւի Զար-սանճաքցիներու հայրենակցական միութիւն մը, 15 անդամներով, որոնք ընտրեցին իրենց վարչու-թիւնը, կազմուած հինգ կարող հայրենակիցներէ: Յաջողութիւն ու յարատեւութիւն:

Յ. Տ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԲԱԼՈՒՑԻՆԵՐՈՒ ՎԷՃԸ

ԼԻՈՆ, 19 Նոյ.— Բաւական ժամանակ է որ Լիոնի մէջ գո-յութիւն ունի Բալուի Հ. Միու-թիւն մը, ինչպէս նոյնը Վալանսի եւ Մարսէյլի մէջ: Վերջերս Լիոնի ճիւղը երկու մասի էր բաժնուած, կարգ մը խառնակիչներու շնորհիւ, որոնք բան գործ ըրած են կազ-մակերպութեան անունը շահա-գործել: Երկու մասերէն մէկը կը գործէր իբրեւ Բալուի Հ. Մ. իսկ միւսը իբրեւ Բալուի գիւղերու իներօգնութեան կոմիտէ: Այս վերջինը ունի 18 անդամ, իսկ առաջինը հինգ անդամ միայն եւ իր քով կը պահէ միութեան կնիքը:

Վերջերս ջանքեր եղան որ-պէսզի բոլորը միանալով մէկ գետնի վրայ աշխատանքի լծուին: Այս առթիւ Վալանսէն պատգա-մաւոր մը ղրկուած էր, որ նախ տեսնուեցաւ գիւղերու օգնութեան կոմիտէին հետ: Այս վերջինը սի-րով ընդունեց միացման ա-ռաջարկը: Իսկ միւսները ժխտա-կան պատասխան տուին:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԵՐՋԻՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի Իթա-լիի մասնաճիւղին ֆութպոլի Ա. խումբը մրցում մը կատարեց C. S. Treizièmeի Ա. խումբին դէմ: Ա. կիսախաղ՝ն Հ. Մ. Ը. Մ.ի տը-ղաքը եռանդուն խաղարկու-թեամբ մը շահեցան երեք նշա-նակէտ, իսկ երկրորդ կիսախա-ղին, հակառակ ֆրանսացիներուն բուռն պաշտպանութեան, անոնք երեք նշանակէտեր եւս շահելով, մրցումը վերջացաւ Հայերուն յաղթութեամբ 0ի դէմ 6 նշանա-կէտով:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Իթալիի այս խումբը իր ներկայ կազմով լաւ արժէք կը ներկայացնէ: Գնահա-տելի է այս պատանիներուն ե-ռանդն ու կորովը: Յառաջիկայ կիրակի եւս պիտի կատարեն մրցում մը ֆրանսական լաւ խումբի մը դէմ:

Գ. Գասապեան

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պիյեանքուռի մասնաճիւղը եղա-նակի վերաբացման իր երկրորդ մրցումը կատարեց կիրակի, Փա-րիզէն 25 - 30 քիլոմեդր հեռու, St. Germain Sportի, պատուոյ դասակարգի երկրորդ խումբե-րէն մէկուն դէմ:

Մեր հակառակորդները առա-ջին անգամէն սկսան բուռն յարձակողականի, եւ կէսժամ չան-ցած շահեցան առաջին նշանա-կէտը: Հինգ վայրկեան յետոյ մե-րի՛ները նշանակեցին կէտ մը, եւ 1-1ով վերջացաւ առաջին կի-սախաղը:

Երկրորդ խաղամասին, մե-րինները բուռն յարձակողա-նով մը շահեցան երկրորդ նշա-նակէտը եւ խաղը վերջացաւ մեր յաջողութեամբ, 2-1ով:

Ա. Ե.

ՎԻԷՆ, 20 նոյեմբեր.— Անցեալ կիրակի, Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի սեփական դաշտին վրայ տեղի ունեցաւ ախոյեանական մրցում մը Etoile Filante de Bronի Ա. խումբին դէմ հոծ բազմութեան մը առջեւ: Մրցումը շատ հե-տաքրքրաշարժ էր: Երկու կողմի ուժերը գրեթէ հաւասար էին, Սակայն Վիէնցիները իրենց վար-պետ խաղով կրցան ապահովել առաջին նշանակէտը:

Այս կիրակի, խումբը պիտի մրցի Լիոնի խուլ եւ համրերուն դէմ, մեր Վիէնի դաշտին վրայ, քանի որ անցեալներուն ունե-ցած մեր մրցման արդիւնքը հա-ւասար եղաւ: Ս. Ե.

ՆԻՍ, 20 Նոյ.— Անցեալ կիրա-կի 18 Նոյ. Միութեանս division II մրցեցաւ Côte d'Azurի միեւ-նոյն դասակարգի խումբերէն U. S. de Mentonին հետ:

Խաղը չսկսած հակառակորդ-խումբը մեզ 1ի դէմ 2 նշանա-կէտի match gagné խոստացաւ, այսինքն թէ մեզմէ խնդրեցին որ իրենց դաշտի վրայ եկող մեծ բազմութեան առջեւ իրենց պա-տիւը չկոտրելու համար կարելի եղածին չափ հանդարտ խա-ղանք եւ շատ «կոլ» ընելու չաշ-խատինք: Մենք ալ վստահելով իրենց մարզիկի պատուոյ խօս-քին, շատ հանդարտ եւ անտար-բեր խաղարկութիւն մը ունե-ցանք եւ խաղը լրացաւ 1ի դէմ 1ով հաւասար, սակայն անոնց ատենապետը խնդիր հանեց, ը-սելով որ պէտք է արդիւնքը հաւասար գրուի եւ ոչ թէ Հ. Մ. Մ.ը յաղթական: Բարեբախտա-բար դատաւորը իր խօսքին վրայ հաստատ մնաց. ուստի վստահ ենք որ այս գիշերուան F.F.F.A. ժողովին որոշումը մեզ յաղթա-կան պիտի հռչակէ:

Բ. Տ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆՊԱՐԿԵՇՏ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆ.— Լիլի թղթատարատան մէջ այս օրերս, 120 հազար ֆրանք գող-ցուած էր պայուսակէ մը: Յա-ջորդ օրը, տեղը դրուելու համար, տնօրէնը կը ստանար 98,000 ֆր.: Կը պակսէր 22,000: Ոս-տիկանութիւնը սկսաւ փնտըռ-տուքի և շատ չանցած երեւան հանեց գողը, որ թղթատարա-կան պաշտօնեայ մըն է, 24 տա-րու աղջիկ մը:

Խոստովանեցաւ թէ ինքն իսկ կատարած է գողութիւնը և վե-րադարձուցած 98,000 ֆրանքը: Բայց կը պնդէ թէ այրած է մնացեալ գումարը: Բանտ ղըր-կեցաւ:

ԽԵՆԴԻ ՄԸ ԽԵՆԴՈՒԹԻՒՆԸ.—Մոնփելլիէի մէջ տեղի ունեցած հարսանեկան խնջոյքէ մը վերջ, հրաւիրեալ 100 անձեր կը թու-նաւորուէին:

Անոնցմէ մէկը կը մեռնէր քանի մը օր վերջ: Բժշկական քննութիւն մը կը հաստատէր թէ մահը առաջ եկած էր թունաւոր-ման հետեւանքով:

Ոստիկանութիւնը խիստ քըն-նութիւններ կը կատարէ: Կը խօ-սուի խենդի մը մասին, որ իբր թէ հրաւիրեալներուն համար եփուած կերակուրներուն մէջ, թոյն նե-տած ըլլայ:

«ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ»

Կը խնդրուի մեզմէ ծանու-ցանել թէ յառաջիկայ դեկտ. 15ին լոյս կը տեսնէ նոր պար-բերաթերթ մը, *Զուարթնոց*, գրա-կան եւ գեղարուեստական բո-վանդակութեամբ, 48 էջ: Տարե-կան տասը թիւի բաժնեգինն է 50 ֆրանք: Հատը 7 ֆրանք:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՐՑՈՒՆՔԻ ԱՂԲԻՒՐԸ

(ՔՐԴԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

...աղիկ մը երկինքն ի վար ...ջրդղար ու կ'ոսկեզօծէր ...լուսնկայ գիշերներուն ...րքին պղտոր: Աստղիկը ...ունէր սիրող, սիրատանջ ...ներու տառապանք:

...իրածը ծովաղջիկն էր, այն ...տակներու անմեղութիւնն ...րութիւն, աստուածային ...րութիւն եւ ողորմածու-...(ռայս) ունէր:

...ծովաղջիկը հրահեր ու բո-...աչքերով, կաթնաշաղախ ...ով, լուսնակաղէմ տես-...երբ գլուխը ծովէն դուրս ...բարձրացնէր, լուսնեակին ...կը կորչէր, աստղերը խոր ...րի մը գիրկը կ'իյնային: ...աղջիկը աստղիկին կ'եր-...գէր:

...որ յաճախ փոթորիկները ...եղմանային, եւ անտառնե-...մէջ կը լռէր շնագայլերու ...ցն ու կաղկանձը, երբ եղ-...ները լեռնալանջին գլուխ ...կը հետեւէին, երբ կամաց ...ուրչուկ ձորամէջէն մանու-...արտերն ամէն կոխոտե-...արջերը բոլոր մոլտալով կը

թաւալէին, երբ աղբիւրներն ու առուակները գիշերուան օրօրը կը հիւսէին, թեթեւ ու նուրբ ամպ մը, լուսաղէմին դէպի ծովը կը սուրար, անոր ծոցը կը մըտ-նէր, աստղիկէն աղջիկը, աղ-ջիկէն աստղիկը սիրերգներ եւ կարօտակէզ համբոյրներ կը փոխանցէր:

Կուլար աղջիկը ծովուն մէջ, կուլար աստղիկը երկնքի վրայ: Աստուած միայն կը հասկնար ծալքերն այս մեծ գաղտնիքին...

Սէրը, որ Աստուծմէ ալ սուրբ է, տխեղերքէն անսահման, դա-րերու հէքեաթը կը պատմէր:

* *

«Որսորդը գետափի բա՛րձր ժայռերուն վրայ, կաքաւներու երամակը կը հալածէր եւ ձորե-րու անդնդախոր ծոցերուն մէջ առիծներու թա՛արդները կը լարէր, իսկ Քարայրին մէջ կը պառկէր Ջանկօն, հսկայ, յաղթ կազմուածքով, գիւղի պարծանք իգիթը, սրինգը բերնին մղկտա-ցող, մրմուռ տաւղ սիրոյ յուզիչ երգերով, լեռ ձոր, աշխարհ կը վառէր: Բէկը ըսած էր «կուտամ» ու չէր տար իր աղջիկը: Ջանկօ՛ սրինգդ վերցուր լաւ եղանակ մը նուագէ. «Ջանկօ՛, ոչխարդ պէր (կիթի) բեր, Ջանկօ՛, բէկը քեզ կը սպաննէ, Ջանկօ՛, աշխարհի հարստութիւնը քեզ տանք, Ջանկօ ճգնաւոր ես դարձեր»: Ու այսպէս շա՛տ, շա՛տ միշտ կը խօսէին գիւղի ջահիլները, հարս-նացու աղջիկներու մայրերը, ղուռն ու դրացին, բարեկամն ու չարակամը:

Ջանկօն լուռ էր: Աչքերն հե-ռուն երկնքին, խոր լռութիւն շուրթերուն կը քալէր հօտին ետեւէն, անոր շուրջը, ու կը պառկէր անոր քովը: Տօղօն, հօտի անքուն պահապան, գիւ-ղի շուներու միակ տէրն ու տի-րական ու գայլերու անողոք թշնամի գամբռն էր, որ երի-կունները կը փաթթուէր Ջան-կօին ոտներուն, կը լիզէր անոր ծունկերը, սրունքները, կը փոր-ձէր ծանր ու մեծ մարմինը տըն-կել ետեւի ոտներուն վրայ ու լեզուն մինչեւ Ջանկօի կզակը հասցնել: Երբ Ջանկօն հօտը հաւաքած ձորաբերնի հարթու-թեան վրայ սեւ մազին կը կթէր, քար քարի մօտ բերելով օջախ կը շինէր ու Հալէպի նաղշաքաշ թասը կաթնափըր-փուր կ'եռար կազի բոցերուն վրայ, Տօղօն պոչը շարժելով, թաթերն առաջ՝ կը նայէր Ջան-կօի աչքերուն: Տօղօն էր իր գործի ընկերը, իր ճաշընկերը, իր տէրն ու իր գերին, իր պահապանն անխարդախ:

Շաբաթը անգամ մը, գաղտա-գողի, հաւախօսին՝, թաւուտնե-րու ետեւէն: թեթեւ թեթեւ սուրալով, անուշ, ախորժ շըր շինով, էնթարին վեր քաշած, կուգար բէկին աղջիկը, կուգար, կը գրկէր մշիկ-մշիկ մրափող, սարերու անվախ հիւրին, լեռ-նալանջին թառած մարդ թըռ-չունին այտերունվրայիրսատափ ակռաներուն պատկերը կը փո-րագրէր:

Կը ժպտէր հովիւը խոր քու-նի մէջ, կը ցնցուէր հսկայ մար-մինը ու սրինգը բերնին կը տա-նէր:

— Սպասէ՛, ժամանակը չէ՛:

Ու լայն-լայն կը բանար Ջան-կօն իր հրավառ, խոշոր աչքե-րը. գիրկը կ'առնէր եղնիկը — բէկին աննման աղջիկը: «Եթէ սպաննէ ալ, ես իմ երջանկու-թիւնը գտայ» կը մտածէր՝ հո-վիւը: ամէն ատեն, երբ համ-բոյրներու տարափը կը տեղար իր մազախիտ կուրծքէն մինչեւ արեւակէզ այտերը առնական, ճակատէն մինչեւ յաղթ բա-զուկները պատուական:

— «Ջանկօ հայրս քեզ պի-տի սպաննէ»:— Դուն ողջ ըլլաս, կը պատասխանէր Ջանկօն:

— Ջանկօ՛, հօրդ տունը ան-ճրագ կը մնայ:— Դուն ես իմ կրակ — ճրագը:

— Ջանկօ՛, լուսաստղը ելաւ, բաժնուելու ատեն է:

Ու Ջանկօն խոր ախ մը կը քաշէր, գըլգըլացող ու զուլալ աղբիւրէն կը հանէր կակաչ ու մեխակներու եւ լեռնային հա-զարագոյն ու հազարաբոյր ծա-ղիկներու փունջերը: Սիրածին գլուխը ծաղիկներու պսակով կը զարդարէր, էնթարիին մէջքը ծաղկեզօտի կը կապէր: Կը քա-կէր աղջկան կուրծքի շար - շար կոճակները, ամէն կոճակին համբոյր մը կ'առնէր եւ երբ քառսուն շարք, քառսուն զոյգ կոճակներու ճեղքուածքէն Հըն-դստանի ընկոյզներու եւ ղեղ-նաւուն կլորակ, անուշաբոյր շամամներու պէս ծիծերը դուրս կը հանէին Իրանի նուռներու պէս կաս-կարմիր պտուկները, «եր-կարի՛ր գիշեր» ակամայ կը պո-ռար Ջանկօն ու կը սեղմէր աղ-ջիկը իր կրծքին: «Ջանկօ՛, քուկդ եմ, ազատէ՛, տար ինձ, հեռու-ները երթանք, ես ուրիշ բէկի, ուրիշ աղայի աղախինը կը դառ-նամ, դուն ալ հովիւը, մենք միասին կ'ապրինք, իրար սի-րով ու համբոյրովը կ'երջան-կանանք, աշխարհը մահ ու մե-ռել ունի, ջահիլը՝ սէր, համ-բոյր ու գգուանք: Տա՛ր ինձ, Ջանկօ՛, իմ ասլան»:

Ու պինդ - պինդ Ջանկօի վզին կը փաթթէր իր թեւերը, որոնք կարազի պէս կը հալէին Ջանկօի տաքուկ ու սիրահար շունչէն ու գրկէն:

Բէկը լսեր էր, որ հովիւը իր աղջկան սիրտն է առեր: Մոլ-լային գիր գրել տուած ու աղջկան շապկաթեւին կարած էր:

Ու երբ հազար-հազար բէկեր, խաներ ու աղաներ, հարսնա-խօսի եկան օր մը, կանչեց բէկը իր աղջիկը:

— Ընտրէ՛, ըսաւ, ո՛րն որ ու-զես. սա խնձորը անոր նետէ, սա համրիչը անոր յանձնէ:

Եկան հազար-հազար բէկեր, հազար աղա, հազար ալ խան, բայց չըղբաց (չզգածուեցաւ) սիրտն աղջկան ու գլխիկոր, տխուր, տրտում թողուց գնաց տունը մտաւ:

— Պատիւը կորած է, ըսին:
— Աղջիկն աղջիկ չէ, ըսին:
— Սիրտը հովուին է տուեր:

Լսեց բէկը այս բոլորը, կան-չեց իր «խօլամ»ներու (ծառանե-րու) գլխաւորը. «Հետեւէ՛, յան-ցանքը հաստատէ ու պատժէ», պատուիրեց:

ԱՀՄԷ

(Վերջը՝ յաջորդով)

Մոսկուայի մէջ: Գերմանական կառավարութիւնը որոշած է հաստատուն երաշխաւորութիւններ եւ լուրջ առաւելութիւններ ստանալ այս անգամ: Ամէն բանէ առաջ, խորհրդային իշխանութենէն պիտի պահանջէ յստակ բանաձեւ մը «տնտեսական լրտեսութիւն» եւ «խափանարար գործողութիւն» բառերու մասին, որպէս զի չկրկնուին հին դէպքերը (Տոնէցի դատ եւյլն.): Յետոյ պիտի լուծուի խորհրդային հողերէն ապրանք փոխադրելու խնդիրը, որուն մեծ կարեւորութիւն կուտան Գերմանները, քանի որ երկաթուղի մը կը շինեն Պարսկաստանի մէջ:

Վերջապէս, Գերմանիա կը խորհի մասնաւոր առանձնաշնորհներ պահանջել գերման արտօնատէրներուն համար, իբրեւ հատուցում Ռուսիոյ Նախապատերազմեան պարտքերուն: Հաւանական է որ Մոսկուան ալ իր կարգին նոր վարկեր պահանջէ Գերմանիայէն:

Անգլիոյ թագաւորը ծանր հիւանդ

Քանի մը օրէ ի վեր, թոքերու բորբոքումէ կը տառապի Անգլիոյ Ծերն Թագաւորը: Այս առթիւ մեծ յուզում կը տիրէ Լոնտոնի մէջ: Ի հարկին Լոնտոն պիտի կանչուի Ուէլսի իշխանը (գահաժառանգը), որ ճամբորդութեան մէջ է այս միջոցին:

Ժանտատենդի համաճարակ Լիոնի մէջ

Լիոնէն կը գրեն թէ ժանտատենդի համաճարակ մը ծագած է արուարձաններուն մէջ եւ կը ծաւալի օրէ օր: «Մաթէն»ի հաշիւով արդէն 1500 հոգի վարակուած են: Հիւանդութիւնը վտանգաւոր հանգամանք չունի առ այժմ, թէեւ երկու ծանր դէպքեր պատահած են Քռուա Ռուս թաղին մէջ: Ֆրանշվիլի ճեմարանին աշակերտները արձակուեցան: Լիոնի Քաղաքապետութիւնը որոշած է թուղթեր տալ կարօտներուն, ձրիաբար պատուաստուելու համար: Միւս կողմէ, միջոցներ ձեռք առնուած են ջուրերը հականեխելու համար:

Բողոքի նոտօրինակ ձեւ մը

Պոմպէյէն կը հեռագրեն թէ հինգ օրէ ի վեր 4000 գիւղացիներ գետինը փռուած կը սպասեն Միրաճի իշխանապետին պաշտօնատան առջեւ, իբրեւ բողոք հողային տուրքերու յաւելման դէմ: Բարեկամներ ուտեստ կը հայթայթեն բողոքարկուներուն: Մինչեւ հիմա անկարգութիւն չեն յարուցած այս նորօրինակ ցուցարարները, բայց իրենց զայրոյթը կը սաստկանայ, որովհետեւ իշխանապետը ո՛ր եւ է կարեկցութիւն ցոյց չի տար իրենց զրկանքներուն հանդէպ: Ընդհակառակն, հրամայած է որ հեռանան պալատէն:

Ս. Կատարինէի տօնը

Այս աւանդական տօնը, որ տեղի կ'ունենայ Նոյ. 25ին, որոշ սահմանափակումներու պիտի ենթարկուի այս տարի, իբրեւ հետեւանք եղած բողոքներու: Ոստիկանական տեսուչ Պ. Քիափ խորհրդակցութիւններ ունեցաւ կարուձեւի մեծ տուներու ներկայացուցիչներուն հետ, որոնք խնդրեցին միջոցներ ձեռք առնել, որպէսզի Ս. Կատարինէի տօնը պահէ իր ընտանեկան հանգամանքը: Այս առթիւ շեշտուեցաւ թէ այն աղջիկները որոնց ի պատիւ կը կատարուի այս տօնը, կոպիտ վարմունքներու կ'ենթարկուին փողոցներուն մէջ, անոպայ երիտասարդներու կողմէ: Ոստիկանութիւնը որոշած է արգիլել ուսանողական եւ ուրիշ թափօրներ, որոնք աղջիկները կը հետապնդեն, կը պաշարեն, բռնի կը համբուրեն եւ ուրիշ անճոռնի արարքներու կ'ենթարկեն: Այս առթիւ պիտի կրկնապատկուի ոստիկանական հսկողութիւնը մայրաքաղաքի փողոցներուն մէջ, եւ ի հարկին անմիջապէս պիտի արգիլուի ո՛ր եւ է անպատշաճ ցոյց:

Անգործութեան դէմ

Պ. Հուվըր, Մ. Նահանգներու նորընտիր նախագահը, որուն պաշտօնը կը սկսի յառաջիկայ Մարտէն, արդէն իսկ ծրագիրներ կ'որոճայ երկրին բարգաւաճման համար: Իր ներկայացուցիչը Նիւ Եորքի մէջ ժողովի հրաւիրեց զանազան նահանգներու կառավարիչները, եւ անոնց քննութեան ենթարկեց ծրագիր մը, որուն համաձայն, երեք միլիառ տոլարի հիմնադրամ մը պիտի կազմուի, իբրեւ դարման անգործութեան: Երբ տագնապ մը ծագի, այդ գումարով հանրօգուտ շինութիւններ պիտի կատարուին, որմէ պիտի օգտուին թէ ձեռնարկուները եւ թէ բանուորները, թէ առեւտրականները եւ թէ ագարակապանները: Այս գումարը պիտի հաւաքուի բարգաւաճման շրջանին:

Որքան բոլշեւիկ կայ Ռուսիոյ մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.—

Անցեալ յուլիս 1ին, Ռուսիոյ համայնավար կուսակցութիւնը կը հաշուէր 1,304,000 անդամներ, այսինքն տարուան սկիզբէն ի վեր 100ին 8,7 աւելի: Ասոնց 100ին 60ը բանուորներ են և կը բնակին ճարտարարուեստի կեդրոններու մէջ: Գիւղացիները ամբողջ համայնավարներու 100ին 22ը կը կազմեն. մնացեալ 18ը գրասենեակի պաշտօնեաներ են:

Մարսէյլի աւազակութիւնը

Երէկ հաղորդած էինք թէ Մարսէյլի մէկ դրամատան երեք պաշտօնեաները յարձակման ենթարկուած են՝ անծանօթներու կողմէ, որոնց մէկը սպաննելով, յաջողեցան կողոպտել անոնց փոխադրած 358,000 ֆրանքը:

Ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ գտնել աւազակներուն թաքստոցը, Մարսէյլի մէկ արուարձանին մէջ: Ամարանոց մըն է թաքստոցը, ուր աւազակները բաժնած են իրենց աւարը: Ոստիկան - զինուորները երբ ներս մտան, գտան կրակի տրուած նամակի կտորներ: Սեղանի մը վրայ կը գտնուէր կէս եղած մոմ մը: Երեւան հանուեցան նաեւ հաշուական թուղթեր. բայց աւազակները անհետացած էին: Բանալիները տակաւին դրան վրայ կը մնային:

Ավինեօնի մէջ ձերբակալուած երեք մարդիկը անմեղ են, ոստիկանութեան կարծիքով:

ՇԱԲԱԹԸ 40 ԺԱՄ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Ամերիկայի Նիւ - Օրլէանս քաղաքին մէջ ներկայիս կը գումարուի աշխատանքի ընդհանուր ժողովը: Վերջին նիստին մէջ քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը, պահանջելով որ այսուհետեւ Ամերիկացի բանուորները շաբաթը հինգ օր եւ օրը 8 ժամ աշխատին:

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ» ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին

Կը խօսի՝ Ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

երգ, արտասանութիւն, եւայլն

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ Զ. Ե. Ռ. Մ.Ի ԼՍԱՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

վաղը կիր. ժամը 3ին, 40 Rue de Belleville (վերնայարկ)

Կը խօսի՝ ՏՕՔԹ. Ա. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

երիտասարդներու ամուսնութեան խնդիրը եւայլն

Կը հրաւիրուի Փարիզահայ երկսեռ երիտասարդութիւնը

Ծախքերու ժամանակցութեան համար 1 ֆրանք

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ժուանվիլի մասնաճիւղին կողմէ

1 Դեկտ. Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Թէթ-Նուարի հանրածանօթ սրահներուն մէջ, 20 Quai Beaubourg, Joinville-le-Pont.

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Նանսիի Հայ Ուսանող. Միութեան կողմէ

16 դեկտ. ժամը 8ին, Փըթի Ժուռնալի սրահը, 21 Rue Cadet

ի նպաստ Նանսիի Հայ Ուս. Միութեան Օգնութեան Սնտուկին

Օրքէսթրը եւ ճազ պանտ, շարունակական նուագ եւ հաճելի անակնկալներ: Պարի մրցումներ՝ ղեկավարութիւամբ Ֆրանսացի յայտնի փրոֆէսէօրներու: Արժէքաւոր նուէրներ: Մուտք 10 ֆրանք:

Հ. Յ. Դ.

Իսի - լէ - Մուլինօի Վռամեան կոմիտէի ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին, 164 Ave. Verdun. Կը խօսի՝ ընկ. Կ. Սասունի:

Պէլվիլի ընկերական ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 131 Fbg. du Temple.

Փարիզի Քրիստափոր խումբի ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Café Chope Parisienneի մէջ, Rue des Ecoles.

Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 2ին, 72 Rue Etienne Dolet, Alfortville.

Նիսի շրջ. ներկայացուցչական Բ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին Քանի սովորական հաւաքատեղին,

Լիոնի Կուկունեան խումբի ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին նախորդ ժողովի տեղը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Լիոնի Քեռի խումբի դասախօսական ժողովը՝ այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի ժամենադարանի սրահը: Նիւթ՝ Հայկական շարժման նախապատմութիւնը: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

Մարսէյլի Պատան. միութեան անդամական ժողովը՝ այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Պ. Հիւսեան:

Վիէնի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Կիր. առաւօտ ժամը 9ին ծանօթ Բլիւպը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Տէսինի կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 6.30ին Café Jardin: Կը խօսի՝ ընկ. Գ. Սարոյեան: Շրջաններէն եկող ընկերները կը հրաւիրուին արձանագրուելու: Ներկայանալ անպատճառ անդամատետրով: Բացականերու մասին որոշում պիտի տրուի:

օրակարգով: Կը խօսի՝ Պ. Աբօ Աբոյեան, բոլոր հայրենակիցները հետաքրքրող նիւթի մը շուրջ:

ՍԱՍՆԱՍԱՐԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑԸ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30—12 ֆրանսերէն (Պ. Դաւիթ-Բէկ):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Զ. Ե. Ռ. Միութեան մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, գ. Mairieի մատենադարանի սրահը: Մուտք François-Garcin փողոցէն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Բարձր Հայքի Հայրենակց. Միութեան վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները, իր սեփական Գրադարանին մէջ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտադիր է: Ներկաները իրաւասու պիտի համարուին զբաղելու

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

«MASSIS» Թիւ 1 (1928 Նոյ.)

Անգլիերէն պարբերաթերթը նուիրուած՝ հայկական շահերու: Տարեկան բաժնեգին 12 շիլին

Հասցէ.— «Massis», 54. Bernard St. London, W. C. 1.

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ

Հանգուցեալ Վ.Ա.ՀԷ ՇԱՏԱՆԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ, վաղը կիրակի, քաղաքիս Հայոց եկեղեցւոյն մէջ յետ աւարտման Ս. Պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի հանգիստ հոգւոց ողբացելոյն: Ազգականք եւ համակիրք կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Պրուսացի Զատիկ Համբարձումեան որ երկու տարի առաջ եկած էր Յունաստանէն Ֆրանսա: Մէկ տարի առաջ կը գտնուէր Լիոն եւ կը թղթակցէր: Իմացնել իր հասցէն Շապին գարտիհիսարցի Լեւոն Մուրատեանի, Rue de la Baleine. Bourg St. Andéol (Ardèche),

Կ'ուզուին ճերմակեղէնի եւ ձեռագործի լաւ աշխատաւորուհիներ: Տեւական գործ: Նպաստաւոր պայմաններ: Դիմել՝ 87 Rue de Flandre, դռնապանին:

ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՌԻԹ

Մեկնումի պատճառով ծախու է Լիոն 3e. arrond. օտարական բազմամարդ շրջանակի մէջ ճաշարան-սրճարան մը, 4 փիէս, grande licenceով եւ վրայի յարկը 8 կահաւորուած սենեակներով, 25.000 ֆր. կանխիկ. մնացեալին համար լայն դիւրութիւն: Գործունեայ մէկու մը համար երկու տարուան մէջ ամբողջ կալուածին տէր դառնալը կ'երաշխաւորենք:

Այս ու այս կարգի կալուածական եւ առեւտրական շահաւոր գնումներու համար դիմել՝ Société Franco-Orientaleի 60 Rue Moncey, Lyon.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմախտ.) եւ վարիսի: Մասն. լապոռաթուար: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8, Կիրակի 9—12:

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԹՈՔԵՐՈՒ ԵՒ ՍՏԱՄՈՔՍԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Մասնաւոր յարկաբաժին՝ մորթային եւ վեներական ախտերու դարմանատան մէջ կը բուժէ ULTRA-VIOLET ճառագայթներով, Յօդացաւ, Ջղացաւ (Sciatique), Նեվրալժի, Անարիւնութիւն, Ոսկրածութիւն (Rachitisme) եւայլն:

16 Rue Bleue, Մէթրօ՝ Cadet. Հեռ. Provence 73-67

Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԺԱՄԸ 9—12 եւ 2—7, ԿԻՐԱԿԻ 9—12

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆՆԵ[ՐՈՒ]

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

15 Rue de la Huchette, Paris Ve, Մէթրօ Սէն Մ[իշէլ]

Կը պատրաստենք կարագ իւղով թերթանուշ (փաքլավա) եւ փաքլավայի թերթեր: Նոյնպէս թէլ քատայիֆ՝ եփած [...] հում, լօքմա, քուրապիէ, լոքում և ամէն տեսակ անուշեղէններ

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամ[ուին] ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 3—5: Քիթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 1—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19: Կիրակի 9—12.

ՄՈՆՄԱՐԹՐԻ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ԼՈՒՐՋ ՀԱՅԿ. ՃԱՇԱՐԱՆ

ՃԱՇԱՐԱՆ ԼԵՒՈՆ

Ուր պիտի գտնէք համեղ եւ խնամքով պատրաստուած խորտահամ արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներ անուշեղէններ շատ դիւրամատչելի եւ խնայողական գիներով:

Սրահը կը տրամադրուի խիստ դիւրամատչելի պայմաններով հարսնիքներու եւ ամէն տեսակ խնճոյքներու համար

36 Rue Polonceau Paris (18e). Մէթրօ Պարպէս կամ Շաթօ [...]

Տէր եւ տնօրէն Ղ.ԵՒՈՆԴ ՉԱՓԱՐԵԱՆ

ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ Ք. ԵՒԻԵՒԻՃԵԱՆ

1 Rue Vilin, PARIS (20e) Մէթրօ COURONNE

Կը ծանուցանէ իր յաճախորդներուն որ իր նոր բացած [...] հաստատութեան մէջ կը կարէ ամէն տեսակ հագուստներ: Ձոխ մթերք հանրածանօթ էօլպէֆ կերպասներու Նպաստաւոր գին, մաքուր կար եւ խնամուած աշխատանք

"ARAX,, PHOTOGRAPHIE D'ART

9 Rue Papillon, PARIS (9e), Métro Cadet կամ Poissonnière

Tél. Provence 49—34 ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԻ ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԳԻ[...]

ԱՐԱՔՍ

Զկայ աւելի թանկագին նուէր մը [...] ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃԱՇԱԿՈՎ և [...] ՐԱԳՐԻ ԲՈԼՈՐ ՅԱՏԿԱՆԻՇՆԵՐՈՎ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐ ՄԸ

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ ԵՒ ԱՄԲՈՂՋ ՕՐԸ ԳԻՆԵՐԸ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՆՈՐ ԶԵՂՉ

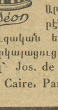
ԱՅՍ ՑԱՆԿԻՆ ՄԷՋԷՆ 100 ՖՐ.ԷՆ ՎԵՐ ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ %30 ԶԵՂՉ ԻՍԿ 50 ՖՐ.ԷՆ ՎԵՐ ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ % 15 ԶԵՂՉ

Իմ ընկերս 7.50, Վարժապետին աղջիկը 18, Մանօն Լէսքօ 15, [...] պանդուխտ (2 հատ.) 15, Լիլիթն ու Արտակ 10, Միքէի սիրարկածը 5, [...] գային բարերար 4, Յեղափոխութեան մակաբոյծները 5, [...] ներունդ մը 8, Աւազակապետը 25, Կրացիէլլա 8, Փոթորիկը 2, [...] ւորաց ժողով 2, Առաքելոց վանքին կռիւը (պատմեց զօր. [...] 12.50, Հայերու բնաջնջումը 6, Սիրելու եւ սիրուելու արուեստը 5, [...] նահայաստանի հերոսամարտը 10, Լոնդոնի հովուավէպը 8, Մէլիք [...] հանըմ 5, Սառանայ 2, Վերադարձը 3, Պըլ-Պուլի (Օքէրէթ) 9, [...] Թուածներ (Դուրեան) 5, Աբու Լալա Մահարի 5, Լոյս Զուարթ 3, [...] Յաբէթ 10, Արարատ Այբենարան ընթերցարան 3, Հայ. քերական [...] գարաններ 3, 25, 30, Երաժշտան 5, 6, 10, Ֆրանս. խօսակցութիւն 5, 6, Լուսաբեր այբենարան 5:

Պահանջեցէք մեր գրացուցակը անբաղդատելի գիներով, ինչպէս ամէն տեսակ բառարաններ, գիտական եւ առողջաբանական գիրքեր [...] նանիշներ Կամիտաս վրդ.ի, Սրուանձտեանցի, Զուհաճեանի, Չի[...] եանի, եւայլն:

Դիմել՝ Madame SÉVOUNI, 31 Rue Kléber, Issy-les-Moulineaux (Seine).

ՀԱՅԵՐԷՆ ՓԼԱՔՆԵՐ

Ունինք ֆոնոկրաֆներ եւ յայտնի արուեստագէտներու փլաքները՝ Հայերէն, Յունարէն, Թուրքերէն, Հրէերէն Արաբերէն, Սպաներէն, Ալժերիական, Թունուզական եւ Մարոքեան: Միակ ներկայացուցիչը Ֆրանսայի: Դիմել՝ Jos. de Padova, 117 Passage du Caire, Paris (2e.)

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

E. STEFIKI

վկայեալ իրաւագէտ [...] դաքական գիտութեանց [...] ժարանէն:

106 Ave. Kléber, Paris

Հեռ. Passy 72.56

ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ ամենակարե[ւոր] ջոցի մէջ Ֆրանսա մ[...] (AFFIDAVIT), ինչպէս [...] ինքնութեան թուղթ[...] օրինական գործողու[թիւն]ները:

կ'ընդունի ամէն օր [...] վերջ ժամը 4—7.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 25 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

25 NOVEMBRE 1928

ՏԱՐԻ թիւ 813 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

[…]ՈՒ ԽՕՍՔ

[Ո]Ւ՞Ր Է ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

[…]ո՞յ միջոց մաքառելու այս տմարդի, այս հրէշային քա[…]ւթեան դէմ, կը հարցնէինք, երէկ, Երեւանէն եկած […]ւխար»ի մը յայտարարութեանց առթիւ։

[…]ոնթերցողները կը յիշեն այդ յայտարարութեանց իմաստը.

— Մենք Հայերու հաւաքման քաղաքականութիւն չենք […] եւ չենք կրնար վարել։ Մենք չենք կրնար բանալ Հայաս[տանի դ]ուռները, որովհետեւ արկածախնդիրներ չենք։ Մենք [«]Ամենայն Հայոց» կառավարութեան յաւակնութիւններ […]ստանձնած եւ չենք կրնար ստանձնել։

[…]չ ներգաղթ, ոչ ազգահաւաքում. այլ միայն կասկածելի […]ութիւն մը՝ «որոշ տարրեր» ընդունելու։ Այն ալ՝ պայ[մանա]ւ որ առաջուընէ կարգադրուին ճանապարհածախսի, ապ[րուստ]ի, բնակարանի, աշխատավարձի կամ հողաբաժնի խըն[դիր]ները։

— «Մենք այսպէս կը հասկնանք ներգաղթի խնդիրը»։

[…]գիտենք, Երեւանի մունետիկները, կամ անտեղեակ բարե[կամ]ներ պիտի մեղադրեն մեզ։ Անտեղի պիտի գտնեն մեր վրդո[վում]ը։ — Ի՞նչ ընեն մարդիկը, երկիրը պզտիկ է. հող չկայ, […] չկայ, փող չկայ։

Այստե՛ղ է ողբերգութեան ամբողջ գաղտնիքը։

Հայաստանի սահմանները անծանօթ չեն մեզի։ Ճիշդ ատոր [հա]մար ալ, անդադար կ'արծարծենք ներքին — գոնէ ներքին [ս]ահմանները ընդարձակելու խնդիրը, որ կենսական պահանջ [է] այսօր, աւելի քան երբեք։

[Ո]րո՞ւ կ'իյնայ այս պարտականութիւնը։ — Տիրող իշխա[նու]թեան։

Արդ, 1921էն ի վեր, ի՞նչ ձեռնարկներ կատարած է Երե[ւա]նը, գոնէ Ղարաբաղը եւ Նախիջեւանը վերստանալու համար։

Պատասխանն ալ տանք,— Ոչ մէկ ձեռնարկ։

Ընդհակառակն, Երեւանը ի՛նք խափանած է ժողովրդային [ձեռ]նարկները, անոնց հեղինակներն ալ հետապնդելով եւ պատ[ժել]ով։ Այսպէս եղաւ Ախալքալաքի մէջ, քանի մը տարի առաջ, […] մանաւոր պատուիրակութիւն մը դիմեց Երեւան։ Այսպէս [եղա]ւ Ղարաբաղի մէջ, անցեալ տարի եւ այս տարի, երբ թռու[ցիկ]ներ եւ բողոքներ հրատարակուեցան բոլոր հոսանքներու [միաբ]անակցութեամբ.— «Ղարաբաղը Հայաստանին»։ Բողոքողներուն […] կային համայնավարներ ալ։ Եւ մինչեւ այսօր կան, նոյնիսկ [բանտ]արկեալներուն խոստովանութեամբ։

Ինչո՞ւ այս ընթացքը։ Որովհետեւ,— «Մենք Հայերու հա[ւա]քման քաղաքականութիւն չենք վարեր»։

Վրացի Օրժոնիկիձէներ եւ Օրախելաշվիլիներ, որոնք իրա[կա]ն վարիչներն են կովկասի քաղաքականութեան, կ'ըմբռնեն, [կը] խոստովանին թէ Հայաստանի տարածութիւնը չափազանց [ս]ահմանափակ է, թէ հայ ժողովուրդը չի կրնար ապրիլ այդ [հողի]ն վրայ։ Վրացի մենշեւիկն ալ չի ծածկեր այս անողոք [իրակ]անութիւնը, հոգ չէ թէ երեսանց։

Միայն հայ «կոմիսար»ներն են որ կը վախնան բերան [բաց]ել այս փաստը։ Եւ սարսափի տակ, իրենց ամբողջ մաղձը [կը] թափեն բողոքողներուն վրայ, վճռելի հողերը պահանջողնե[րու]ն եւ իրենց ապիկարութիւնը ձաղկողներուն վրայ։

Մինչդեռ, եթէ պետականօրէն մտածէին, եթէ գործէին իր[ենց] ժողովուրդէն բխած իշխանութիւն, պիտի օգտագործէին […] տրամադրութիւնները։ Բան-գործ պիտի ընէին գոնէ մէկ […]ելի գաւառ ետ առնել։ Կամ գոնէ ձեւ մը պիտի գտնէին, […]նաւ, Նախիջեւանի մէջ գաղթականներ տեղաւորելու համար։

Այո՛, այստեղ է ամբողջ ողբերգութիւնը։

Երեւանցիները իրենք զիրենք վերածեր են ոստիկանական […]ութեան, առնուազն քաղաքապետութեան։ Եւ անոր հա[…]ատ ալ ծրագիրներ կը շինեն իրենց գործունէութեան հա[մար]։ Քիչ կը մնայ որ Հայաստան հաստատուած ժողովուրդն […]համարեն իբրեւ «ամելէ թապուրի», ճամբաներ շինելու, […]ներ բանալու կամ ճահիճներ չորցնելու համար։

Այս հոգեբանութիւնը շատ աւելի շեշտուած է այսօր։ Եւ [այս]օր Երեւանցիները ոչ միայն չեն հետաքրքրուիր Թրքա[հա]յաստանով, Թրքահայ ժողովուրդով եւ անոր աառապանքով, [այլ] միայն փակուած կը համարեն Հայկական Դատը եւ կը ծաղ[րեն] անոր հաւատացեալները, անոր համար աշխատողներն ու [պայքար]ողները, այլ եւ մտքէ իսկ չեն անցըներ ո՛ր եւ է պահանջ […] Կովկասի համար, ետ առնել յափշտակուած հայկական [գաւ]առներէն մէկն ու մէկը։

Ուրիշ խօսքով, չեն հաւատար ո՛չ այս ժողովուրդին իրաւունք[ներ]ուն, ոչ ալ իրենց կոչումին։ Անոնք երջանիկ են իրենց ներ[…] պատեանին մէջ, իբրեւ տանտիրոջ կողմէ նշանակուած [վերակա]ցուներ, որոնց ամբողջ պաշտօնն է շէնցնել ագարակը։ Ո՛չ [ինքնի]շխանութիւն, ոչ հեղինակութիւն, այլ միայն բանուորնե[րու] վերատեսչութիւն։

[…]կրնա՞նք փոխել այս վիճակը։ Դժուար թէ։ Գաղութներու […]սին ալ բացորոշ է անոնց ընթացքը։ Անոնք մեր վրայ կը […]յին իբրեւ եկամուտի աղբիւր, ուրիշ ոչինչ։ Եթէ արհեստաւոր[նե]րու եւ մասնագէտներու պէտք ունենան գիւղատնտեսութեան […] ագարակին — այս կամ այն ճիւղին համար, կը բարեհաճին […]յմանաւորուիլ. այլապէս՝ թող ամէն մարդ իր գլխուն ճարը [տես]նէ։

Ահա թէ ո՛ւր է ողբերգութիւնը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ԱՂԷՏԸ

Սուրիոյ արտագաղթին առթիւ Յուսաբեր դիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (12 նոյ.).

— «Ազգային ներքին պայքարներու հետեւանքով —փուճ ու անիմաստ— աննար եղաւ համագաղութային կեդրոն մը ստեղծել, որ համազգային ճիգերով կարենար այս կնճիռները լուծել։

Հեղինակաւոր իշխանութիւն չստեղծուեցաւ նաեւ Սուրիոյ մէջ, ուր խմբուած է աւելի քան 100,000 հայութիւն։ Եթէ Երեւանի թոյնը չըլլար եւ եթէ չըլլար ռամկավար կոչուած խըմբակին անարժան կեցուածքը խորհրդային ներգաղթեանց հանդէպ, ի՛նչ խօսք, որ մենք այսօր Սուրիոյ մէջ քանակով շատ աւելի մեծ բազմութիւն կ'ունենայինք,— կազմակերպ, ապահով եւ ամուր։

Բայց չկարծէք, որ Երեւանը չի մտահոգուիր գաղութահայութեան ճակատագրով։ Խորհրդային պաշտօնական օրկաններէն «Պրոլետար» իր Սեպտ. 22ի թուականով կը գրէր.

«Դեռ վերջերս էր, որ Ֆրանսացիները առաջարկեցին Հայերը տեղաւորել Սուրիոյ մէջ, որպէսզի հայ գաղթականների եւ Լիբանանի քրիստոնեաների օգնութեամբ ճնշեն սիւրիական ցեղերի ազատագրական տենչերը »:

Վաչկատուն թուրքը, որ դարերով թափառած եւ իր թափառումներուն բարիքները լիուլի ճաշակած է, առածի մը մէջ կ'ըսէ. «Գաղթողը 72 տեսակ պատուհասներու ենթակայ է, որոնցմէ նուազագոյնն է մահը»։ Այս ճշմարտութիւնը մեզմէ աւելի այսօր ոչ ոք գիտէ։ Եւ այդ պատճառով ամէնէն աւելի մեզմէ կը պահանջուի, որ հաւաքական ճիգերով կասեցնենք արտագաղթի այն վտանգաւոր հոսանքը, որ ծայր տուած է Սուրիոյ մէջ։ Եթէ հազարաւորները անկարող ենք փրկել, գոնէ հարիւրաւորները փրկենք, որովհետեւ ամէն գացող, որ կ'երթայ Սուրիայէն, ընդմիշտ կ'երթայ նաեւ մեզմէ։

Ուրուկաւնները այլ ճակատագիր չունին պահած տարագիր Հայուն համար։»

ԹԻՖԼԻՍ ԵՒ ԻՐԱՔ

Մուսուլէն կը հեռագրեն Թայմզի

Թուրքեւիրաք Սահմանագլուխի Միացեալ Յանձնաժողովին թուրք անդամները Մուսուլ հասան Նոյեմբեր 14ին։ Նիստերը սկսան 16 Նոյեմբեր ուրբաթ օր եւ վերջացան երեքշաբթի։ Խորհրդակցութիւնները կատարուեցան խիստ անկեղծ շեշտով եւ սահմանագլուխի խաղաղութիւնը ապահովելու մասին համաձայնութիւն գոյացաւ երկուստեք։

Տեղատարափ անձրեւին պատճառաւ թուրք պատուիրակները Մուսուլէն չեն կրնար մեկնիլ։ Յաջորդ նիստը պիտի գումարուի մայիսին Մարտինի մէջ։

ՀՐԵԱՆԵՐԸ ՀՈՂ ԿԸ ԳՆԵՆ

«Հրեայ Ազգային Հիմնարկութիւն»ը կը հաղորդէ որ Հայֆայի եզերքին վրայ գնած է 27,000 տէօնիւմ հող եւ թէ ներկայիս այդ շրջանին մէջ ունի 33,000 տէօնիւմ հող։ Այդ շրջանի հողերը մեծ ապագայ կը խոստանան։

ՉԵԽՈՍԼՈՒԱՔԻՈՅ ուկրայնական ազգ.բոլոր կազմակերպութիւնները պիտի լուծուին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԵՒՀԵԼԼԷՆ ՎԷՃԸ ԾԱՆՐԱՑԱԾ

«ԱՅԼ ԵՒՍ ՅՈՅՆ ՉՊԻՏԻ ԿՐՆԱՅ ԱՊՐԻԼ ՄԵՐ ՀՈՂԻՆ ՎՐԱՅ»

Վաստակաւոր ամբոխավար Եօնուս Նատի Պոլսոյ «Ճիւմհուրիյէթ»ին մէջ (19 նոյեմբեր), հայհոյալից խմբագրական մը կը գրէ Յոյներուն դէմ, Թրակիոյ քննիչ յանձնաժողովին Պոլիս վերադառնալուն առթիւ։ Կը քաղենք յատկանշական մասերը.

— Հելլէններուն վերջին ընթացքը ոչ թէ պաղ, այլ սառած ջուրի լոգանք մը եղաւ բոլոր անոնց համար, որոնք կ'երեւակայէին թէ քննութիւններով, բանակցութիւններով եւ համաձայնութեամբ կարելի է լուծել փոխանակութեան խնդիրները։ Իր այս ընթացքով, Յունաստան հրաշալի ապտակ մը իջեցուց ամբողջ Եւրոպայի, որ իբրեւ թէ կ'ուզէ անկողմնակալութեամբ հսկել փոխանակութեան գործերուն վրայ. ո՛եւ է համեմատութիւն չկայ երկուքին միջեւ, անոր որ կը համարձակի ձեռք բարձրացնել ու ապտակ իջեցնել, եւ անոր որուն կ'իջնէ ապտակը։ Առաջինը՝ գաճաճէն փոքր է, երկրորդը՝ դեւէն մեծ։ Ասոր համար է որ համարձակութիւնը աւելի արժէք կը ստանայ և մեզ կը մղէ ըսելու.— կեցցեն Հելլէնները։

Այս դէպքէն յետոյ, պէտք է քահ-քահով խնդալ այն բանակցութեանց վրայ, որոնց համար ամիսներէ ի վեր կ'ըսուի թէ պիտի սկսին Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ։ Արդարեւ եթէ սկսին Էնկիւրիի բանակցութիւնները, այսօր ամբողջ Եւրոպայի ձեռք վերցնող Յունաստանը վաղը անշուշտ աքացի պիտի տայ։

Յունաստան չգործադրեց իր իսկ ստորագրած համաձայնութիւնը, չի գործադրեր եւ չպիտի գործադրէ։ Արեւմտեան Թրակիոյ ժողովուրդը խելքը կը թոցնէ իր ենթարկուած «սիստեմատիկ» խժդժութեանց եւ ճնշումներու վրայ։ Յունաստան չուզեր նոյնիսկ մէկուն լսել տալ Թուրքերուն աղաղակները։ Դաւադրութիւնը յայտնի է.— խեղդել Թուրքերը։ Մեր արդէն գիտցած իրականութիւնը աչքով ալ տեսանք։

Եղան օրեր, երբ մենք ալ տարուեցանք խորհելու թէ այս բանակցութիւններէն թերեւս բան մը յառաջ կայ, մանաւանդ երբ Իտալիա ալ խառնուեցաւ անոնց։ Բայց Թրակիոյ քննութեան խնդիրը անմիջապէս իրականութեան առջեւ դրաւ մեզ։ Յունաստանի հետ կատարուած եւ կատարուելիք ամէն բանակցութիւն թոյն է, նոյնիսկ խաղաղութեան մթնոլորտը պղտորող թոյն։ Յունաստանի հետ բարեկամ ըլլալու համար, միայն ուղղամտութիւն չի բաւեր, քիչ մըն ալ կոպտութիւն պէտք է։

Արեւմտեան Թրակիոյ մէջ կեանքը հարամ եղած է Թուրքերուն համար։ Հետեւաբար, Հելլէնը եւ հելլէնական իրաւունքն ալ չպիտի գտնուին Թուրքիոյ մէջ եւ այլ եւս Յոյն չպիտի կարենայ ապրիլ մեր հողին վրայ։ Ճիշդ չէ որ այստեղի երկուքուկէս անձերը ամէն օր աշխարհի խաղաղութիւնը վրդովելու պատրուակ տուող դիրք մը պահեն։

Բայց ի հաշիւ, փոխանակութեան համաձայնութիւնը վերջ ի վերջոյ սա արդիւնքին պիտի յանգի.— Յունաստանի մէջ՝ Թուրքին, եւ Թուրքիոյ մէջ Հելլէնին եւ Յոյնին անձն ու իրաւունքները փոխադարձաբար կը մխտուին ու կ'ոչնչացուին։ Ասոր համար, այսօրուընէ սկսեալ արգիլելու է Յոյներու կալուածներու առուծախը, գրաւի դրուիլը եւլն.։

Յետոյ, երկու ամիսէն երեւան հանելու է յունական բոլոր լքեալ գոյքերը։ Ասոր համար, այդ կալուածներուն ծածուկ մնալուն նպաստողներուն գործը հայրենադաւութիւն նկատելու է։

Թուրքեւհելլէն յարաբերութեանց ոչ միայն ամէնէն բանաւոր, այլ թերեւս ամէնէն անհրաժեշտ հաշուեյարդարի ձեւը այս է։ Եւ Հելլէնները իրենք անգամ մըն ալ ապացուցին ատիկա, քննիչ մարմնին գործին արգելք հանդիսանալով։ Ճիշդ ըսելով, աֆերին հելլէններուն. շատ անկեղծ շարժեցան, անձամբ հաստատելով այն կրթութիւնը, զոր մենք տարիներէ ի վեր կը պոռայինք։

Պոլսաքոլշևիկեան դաւադրութեան կեդրոն

«Թայմզ»ի Թուրքիոյ Թղթակիցը կը գրէ.

Բոլշեւիկեան պրոպագանդան եւ մեքենայութիւնները ներկայիս առաջ կը տարուին այնպիսի գաղտնապահութեամբ, որ շահակից կառավարութիւններուն համար շատ դժուար կը դառնայ արգելիչ միջոցներ ձեռք առնել։ Վերջերս սակայն երեւան հանուեցաւ թէ բոլշեւիկները տակաւին Պոլիսը կը գործածեն իբրեւ կեդրոնատեղի՝ Պալքաններու մէջ իրենց կատարած աշխատանքներուն։

Բոլշեւիկները հասկցած են թէ համայնավար վարդապետութիւնները կոչուած են շատ քիչ յաջողութիւն գտնել Թուրքիոյ կամ Յունաստանի, Ալպանիոյ, Եուկոսլաւիոյ, Պուլկարիոյ կամ Ռումանիոյ մէջ։

Ուստի Մոսկուայի կողմէ արձակուած են նոր հրամաններ, որոնց համաձայն ամէն ջանք պիտի կատարուի դժգոհութիւն ստեղծելու համար յիշեալ երկիրներու կռուող ուժերու շարքերուն մէջ։ Գործիչները պէտք է գրգռեն զինուորները անսաստել տրուած հրամաններուն եւ ուրիշ անկարգապահ ընթացքներու մէջ գտնուիլ։ Սպաներուն պիտի թելադրուի, որ զինուո-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

BEWARE!

«Նորէն Թոքախտաւորները» խորագրին տակ, հանրածանօթ տոքթոր մը երկու յօդուած կը հրատարակէ։

Նորէն հիւանդները սկսած ըլլալու են զինքը անհանգիստ ընել։

Համառօտենք իր գրութիւնը.

1.— Հ. Կ. Խաչը ի վիճակի չէ հիւանդներով զբաղելու։ Ամէն դիմող կ'ուզէ որ իրմով եւ միայն իրմով զբաղի Կ. Խաչը։

2.— Հայ երիտասարդները թոքախտաւոր կ'ըլլան, որովհետեւ սրիկայութիւն կ'ընեն, գինի օղի կը խմեն... Սիթրօէն ու Ռընո կ'աշխատին։

3.— Հայ հիւանդներէն շատեր Կ. Խաչին կը դիմեն, խաչագողի դեր կատարելու ու անհատներէ դրամ կորզելու համար։

Մէկ խօսքով, աւելի վիրաւորիչ է գրութիւնը քան խորհրդատու։

*
* *

Երբ հայ տղան Սիթրօէն ու Ռընօ կ'աշխատի, այդ կը նշանակէ թէ ուրիշ կերպ չի կրնար ընել։

Հայ տղան հանգստաւէտ պաշտօնատուններու մէջ չաշխատիր... որովհետեւ չէ եկած այն օրը ուր Chef du Personnelը պիտի հարցնէր.

— Ցոյց տուէք սրահները... արդեօք հաճոյք կը պատճառէ՞ն ձեր ազնուութեան։

Երբ մէկ Հայ գիշերը Cupidonի հետ շատ մտերիմ է, անոր փոխարէն տասը արդէն անկողինն են, որովհետեւ յաջորդ առաւօտ... 4ուկէսին, 5ին պիտի արթննան։ Հազար տեսակ ու շարունակական զրկանքներ 1915էն 1922 տկարացուցին անոնց կազմը...եւ փոխանակ տոքթորը (չեմ ըսեր Կ. Խաչը) մըմռալով անոնց օգնութեան գալու, լաւ կ'ընէր յուեյային աշխատելով։ Թերեւս վարժուեր է իր գրասենեակը այցելողներուն՝ գրգռութեան ու անփափկանկատութեան կարկուտ մը տեղացնելու։

Բայց լաւ կ'ընէ եթէ այդ կարկուտը մինչեւ թերթերու սիւնակները չհասցնէ։

Անձրեւը իր օգտակարութիւնը ունի. կարկուտը ո՛չ...։

Հունձքեր կ'ոչնչացնէ վերջինը ու մարդիկը կը վիրաւորէ։

Եւ միթէ հետեւեալ երկու խօսքերն ալ չե՞ն վիրաւորեր թէ անհատը, թէ հանրութիւնը հաւասարապէս.

— «Ես հայերէն փարա չեմ վաստկիր, հասկցա՞ք...»

— «Ես այս Հայերը 1921էն ի վեր կը ճանչնամ...»

Իրաւունք ունի։

Ինչո՞ւ մենք, «գաղթական» Հայերս եկեր ենք զինքը անհանգստացնել Էթուալի մօտ կանգնած իր չատըրին տակ։

Beware!

ՕՇԻՆ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ գերման դեսպան նշանակուեցաւ Տոքթ. Տիրքսէն, արտաքին նախարարութեան արեւելեան ճիւղի տնօրէնը։

ՎԻԼԷԹԻ սպանդանոցին մէջ գործադուլը ծաւալեցաւ։

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ նախագահին տարեթոշակը 600,000էն բարձրացաւ 1,800,000ի, իսկ պաշտօնին բերումով ընելիք ծախքերը 1,400,000էն բարձրացաւ 1,800,000ի. ընդհանուր գումար՝ 3,600,000 ֆրանք՝ փոխանակ 2 միլիոնի։ Պատերազմէն առաջ 1,200,000 ֆր. էր։

ՆՇԽԱՐ ՄԸ ՍԻԱՄԱՆԹՕՅԷՆ

Ողբացեալ բանաստեղծին այս քերթուածը կը քաղենք «Նոր Հանդէս» կիսամսեայ պարբերաթերթին առաջին թիւէն, որ լոյս տեսած է Փարիզի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ռուսանող. Մարմնին, եւ խմբագրութեամբ իր բախտակից լուսեղբօր, ընկեր Սարգիս Մինասեանի (1906 օգոստոս 10): ԽՄԲ.

ԱՐՑՈՒՆՔՆԵՐՍ

Ա.

Եւ ամէն «Ձի՛ քերթողին այսքան սուգ...»
Խորէն Արքեպսկ. ՆԱՐՊԷՅ

Եւ մաքրաթեւ երազիս հետ մինակ էի, հովիտներուն մէջ հայրենի,
Քայլերս էին թեթեւ ինչպէս քայլերը խարտիշագեղ եղնիկին,
Եւ զուարթութեամբ կը վազէի, կապոյտէն եւ օրերէն բոլորովին գինով
Աչքերս ոսկիով եւ յոյսով՝ եւ հոգիս աստուածներով լեցուն...

Բ.

Եւ ահա բարեբեր Ամառն իր պտուղները զամբիւղ առ զամբիւղ,
Մեր պարտէզին ծառերէն դէպի հողը եւ դէպի զիս կ'ընծայէր,
Եւ ես լռութեամբ՝ գէղուղէշ ուռիին ներդաշնակ հասակէն,
Երգերս ստեղծելու համար խորհրդաւոր սրնգիս ճիւղը կր կտրէի...

Գ.

Կ'երգէի... Ադամանդեայ առուակն եւ թռչուններն հայրենագեղ
Աստուածային աղբիւրներուն յստակահոս մեղեդիներն անդադրում,
Եւ առաւօտեան զեփիւռը քրոջական գորովներու այնչափ նման,
Այս բոլորը իմ երջանիկ երգերուս թոթովումին կը ձայնակցէին...:

Դ.

Այս գիշեր երազիս մէջ, ծեռքս առի զքեզ. ով քաղցրահամ Սրինգ,
Շրթունքներս զքեզ ճանչցան ինչպէս համբոյր մը հին օրերու,
Բայց շունչս յիշատակներու զարթնումէն, յանկարծօրէն մեռաւ,
Եւ երգիս տեղ՝ շիթ առ շիթ, շիթ առ շիթ, արցունքներս էին որ ինկան վար...:

Մայիս 1906 *ՍԻԱՄԱՆԹՕ*

ՆՄՈՅՇՆԵՐ
ՊԱՐՍԻԿ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

Տասներորդ դարու առաջնակարգ բանաստեղծներէն է Մանուչէհրի, իսկական անունով՝ Հէքիմ Ապօլնաճմ Ահմէտ: Թապարիստանի Սուլթան Մանուչէհրի պալատական բանաստեղծն ըլլալով, իր գրական գործերու մէջ Մանուչէհրի մականունով ճանչցուած է:

Բաղդատմամբ իրմէ առաջ եւ իրմէ յետոյ ապրող կարգ մը յայտնի բանաստեղծներու, առանձնահատուկ ոճ եւ նիւթի բովանդակութեան նկարչական գոյներ տալու անբաղդատելի առաւելութիւններն ունի:

Իր «գեղախմբերգ» ները (ղասիտէ) ոչ միայն բանաստեղծական նկարագրութեան մէջ իր հանճարը, այլ աւելի բառերով նկարելու արտակարգ վարպետութիւնը կ'ապացուցանեն: Կարելի չէ կարդալ Մանուչէհրին եւ տաղանդաւոր նկարիչի վրձինով գունազարդուած համապատասխան նկարի մը առջեւ կանգնած ըլլալու պատրանքը չունենալ:

Այս նկարիչ բանաստեղծին — այսպէս կ'ուզեմ անուանել զինքը — լաւագոյն մէկ կտորէն թարգմանուած առաջին երեք տունը միայն բաւական է, կարծեմ մօտաւոր գաղափար կազմելու համար:

Մանուչէհրին, որ ծնած է Թէհրան Մէշէդի ճամբուն վրայ գտնուող Դամղան գիւղաքաղաքը, կը փոխադրուի Ղազնէյին: Մեռած է հիճրէթի 432 կամ 440 թուականին:

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

Գիտցիր, ով վրանաբնակ — Թող վրանըդ —
Որ տնից դուրս եկաւ առաջապահը.
Թմբկահարը առաջին թմբուկը խփեց,
Ուղտապանները կապում են բեռները:
Գիշերւայ աղօթքը մօտ է: Եւ այս գիշեր
Լուսինն ու Արեւը տեսնում եմ դէմ առ դէմ.
Մինչ Լուսինը ուզում է բարձրանալ,
Արեգակը ցած իջաւ Բաբելոնի Սարէն:
Ինչպէս արծաթէ կշիռքի երկու նժարներ —
Որ մէկ նժարը մնում է թեքւած միւս նժարից —
Ես ու դու անտարբեր ենք: Բայց Լուսինն ու Արեւը
Անհոգ չեն այս երկնային անիւի պտոյտից:

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՋՈՐ ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Զանազան պատճառներով, շատ մը պատմիչներ քիչ մօտեցած են Հայոց պատմութեան եւ հայ գրականութեան:

Բայց, նոյնիսկ անոնք որ քանի մը տողեր շնորհելու պարտքը զգացած են, չեն մոռցած գուշակել բարձր մակարդակը հեթանոսական դարերու տիրող գրականութեան եւ անկէ վերջ քրիստոնէական շրջանին ու ոսկեդարին արտադրուած գրութիւններն ալ անոնց ուշադրութիւնը հրաւիրած են:

Հակառակ ոսկեդարին, հակառակ հայ տառերու գիւտին տուած մղումին, հայ գրականութիւնը իր մարմնին կէսը կորսնցուցած է քրիստոնէութեան հաստատութենէն վերջ: Քրիստոնեայ քարոզիչները, եթէ հաւատք ընծայենք փրոֆ. Կաֆարէլի (*), իրենց եռանդը բերին նաեւ հեթանոս գրականութեան վրայ, ու իրենց ցանած սերմերը նախ ջնջեցին եղած գրութիւնները ու յետոյ ցամքեցուցին հեթանոս աշխարհին ծառերը:

Ու այդ թուականներէն վերջ, զուրկ գէթ քաղաքական անկախութենէ, վանքերու պատերուն մէջ էր որ շարունակեց արտադրել հայ գրողը: Ու եթէ տեսակէտով մը՝ հայկական խարխուլ բայց ինքնուրոյն կենցաղը կրցաւ ապրիլ այդ պատերուն մէջ, ուրիշ տեսակէտով մըն ալ կաշկանդեց անոր ազատ սլացքը: Մանաւանդ քրիստոնէութեան առաջին օրերուն... երբ նոր դաւանանքը ամէն ուղղութիւն իրեն շուրջ հաւաքեց, մէկ աշխարհ, միայն մէկ հայեացք տրամադրելով անոնց երեւակայութեան:

Անշուշտ գերութիւնն ալ որ յաջորդեց անկախութեան առանց փոխանցման, աւելի սեղմեց գրականութեան ազատ կարելիութիւնները: Բայց այդ մասին վճռական չըլլանք: Չէ՞ որ Իտալիա իր գերութեան շրջանին ծնունդ տուաւ Վերածնունդին... Բայց ատոր փոխարէն անդին Աթէնք իր քաղաքական անկախութեան հետ չկորսնցո՞ւց նաեւ հոմերոսեան շառաւիղը:

*
* *

Հեթանոսն Հոմերոս եւ քրիստոնեան Տանդէ մէկ հասակ ունին, ու ահա այս բաղդատութիւնն ալ մեզ կը մղէ ենթադրել թէ քրիստոնէութիւնն ալ փրոֆ. Կաֆարէլի կարծածին չափ մեծ աղէտ մը չեղաւ, ու ուրիշ պատճառներ փնտռել հարկ պիտի ըլլար անցեալը բացատրելու համար: Անձնական հանճարները եթէ քիչ մը կը կաղապարուին դարաշրջանին խմորին մէջ, երբեք այդ խմորին չեն ստորադասուիր, աւելի ուրեմն ազգային դասաւորումի:

Ազգային տարազը պարզապէս ես կը նմանցնեմ շրջանակի մը, որ անշուշտ գովելի շեշտ մը կու տայ իր պարունակած նկարին, բայց ակներեւ է թէ այդ շեշտը ոչ կը մօտենայ նկարին արտայայտութեան ու մոգութեան, ո՛չ ալ զանոնք կը գերազանցէ: Տարազը կը ստեղծէ հեռաքրքրութիւն մը, իրեն կը քաշէ արթնցած միտքերը. բայց եթէ այդ տարազին ետեւ ոչ մէկ խոստում չէ կծկուած, հեռաքրքրութիւնը կը տեւէ այնքան որքան տարազին գոյները՝ զոր դարերու արեւը քիչ ատենէն կը լափէ, մէջտեղ հանելով կամ կմախք մը կամ կենաքով ու առնականութեամբ փայլող մարմին մը:

Հանճարը ուր որ ըլլայ կը թառի: Հանճարը քմահաճ է, ու միայն իր կազմուածքէն է որ դեղեցկութիւնը կը բղխի:

Տանդէ իր «Աստուածային կատակերգութեան» համար դիմած է արաբական աղբիւրներու, ինչպէս փաստեց սպանիացի քննադատ փալաչիոս(*): Իպն-Մասարա եւ Իպն-Արապի կը կոչուին այդ աղբիւրները... Տանդէի մէջ կան վրդովիչ նմանութիւններ այդ արաբ աստուածաբաններու գրութիւններուն հետ.. Նկարագրականներ, վարձատրութիւններ ու պատիժներ... արաբական էջերուն հետ մեծ թիւով բաղդատական կէտեր կը ներկայացնեն:

Բայց պէտք եղաւ որ Տանդէ դնէ իր ձեռքը այդ էջերուն վրայ, որպէսզի ծնի գլուխ-գործոցը... որմէ վերջ իրապէս դժուար էր չնշմարել ստեղծագործին աւելցուցած հարստութիւնը, որ նոյնինքն հարստութիւնն է:

Սէրվանթէս անմահացաւ իր Տօն Քիշօթով... Բայց սպանիական տարազը, տաք երկիրներու մասնայատուկ դիւրաբորբոք խառնուածքը չեն որ այդ գործը դարերուն դէմ անաղարտ կը պահեն... այլ Տօն Քիշօթի եւ Փանսայի պատկերացուցած հակոտնեայ անձնաւորութիւնները, անոնց երկուքին ետեւ թաքնուած հոգեբանական կառուցուածքները, որոնց համար գործեր է Սէրվանթէսի գրիչը Անկասկած եթէ Սէրվանթէս ուզէր մեզ կրնար տալ ուրիշ աշխատութիւն մը «փանսա տէր՝ Տօն Քիշօթ ծառայ» վերտառութեամբ...

ուր՝ երկու ծայրայեղ մ[...] շրջուած դերակատարութ[...] քան հարուստ պիտի ըլլ[...] նակին գրչին տակ:

Երրորդ անձնաւորութ[...] Ուիլեըմ Շէյքսփիրի [...] մենք կը տեսնենք ա[...] գլուխ արտադրութիւննե[...] վրայ հատու թափանցողութ[...] կը տիրէ: Շէյքսփիրեան հ[...] բնական է մարդ արարած[...] դէպ, եւ անգլիական պ[...] թիւնը ոչինչ տուած է Շէյ[...] րի, քանի որ դարեր վ[...] տիտանին հետ զուգահ[...] պիտի մեծնայ, հսկայան[...] դէ Ռուսիոյ տափաստ[...] մէջ ինկած Դոստոյեւսկի[...] գործը հակառակ որ այս [...] իր հիւանդ կազմով, հիւան[...] տառապող հոգիի դրոշմը [...] իր էջերուն վրայ: Եթէ Շէյ[...] փիր համաշխարհային հ[...] մանք չունենար, անոնք [...] լիական շրջանակին մէ[...] կ'ուզեն գայն, պիտի [...] Բայց, այսօր եթէ կայ [...] որ կը պոռթկայ ազգայի[...] ւորումի բաժակէն, այն [...] քսփիրն է:

Եւ այդ դէմքը միայն [...] պէթ»ով, «Օթէլլօ»յով [...] հազած... Ու զայն կարդ[...] իր ամբողջութեանը մէջ, [...] մեր մէջ բազմապատկ[...] հանճարին անդիմադրելի [...]

Ուրեմն, ամէն փրկութի[...] սալ ազգային տաղանդն [...] շրջանակը սեփական նեղ [...] յատկացնել, ու պատուհա[...] նալով քիչ մը անհունութի[...] տել մանաւանդ երբ այդ [...] թիւնը ամէն մարդու մէջ [...] րեմն մօտ որքան հեռու [...] կանութեան կաշկանդումը [...] սրել կը նշանակէ: Միեւնոյն [...] տկար ոյժ մը զգալով [...] երկար սլացքներու գիծերն [...] տի նշանակէր այդ տկար ոյժի [...] բողջական եւ ապարդիւն [...] ռումը:

Ու հոս է որ աւելի [...] պէս կարելի է ըմբռնել [...] բացատրած «Հոգիի ճամբ[...] տարելիք դերը:

Ու նախ քան այդ [...]

(*) . — «Գրական մշակոյթը բարձր մակարդակ ունեցած է այդ երկրին մէջ, վկայ այն լեզուն զոր գործածած են ամէնէն հին գրողները, որոնցմէ միայն քանի մը հատուածներ հասած են մեզի: Գրական այդ ծաղկումը կ'ենթադրէ դարերու աշխատանք: Լեզուն կրնայ մրցիլ յունարէնին հետ, նախադասութեան այլազանութեամբ եւ ճկունութեամբ, ինչպէս նաեւ ասացուածքներու առատութեամբն ու բարդ բառեր ստեղծելու անսահման դիւրութեամբը»:

Փրոֆէսէօրը յետոյ կ'աւելցնէ. «Դժբախտաբար, այս մշակոյթին արտադրած պտուղները ջնջուեցան քրիստոնէութիւնը տարածող առաքեալներու եռանդով»:

(*) Վան Թիէկէմ՝ Revue de Littérature comparéeի մէջ:

ԿԵԱՆՔԻ ՄԱՌԱԽՈՒՂԻՆ ՄԷՋԷՆ

ՏՐՏՈՒՄ ՏՂՈՒ ՕՐԱԳԻՐ

Օրերուս բարձրակուտակ ու չարաշուք դէզին առջեւ, կանգնած եմ ահա դողահար, հոգիս շփոթ եւ մարմինս խռով, ու ցած ձայնով կը խօսիմ ես ինծի եւ կ'ըսեմ՝

— Քառորդ դար, քառորդ դար, կեանքի մառախուղին մէջէն, վատ օրով, ապրեցա՛ր, ապրեցա՛ր, տղա՛ս: Գարնան առաւօտներուն դէմ ժպտեցար, արցունքներուդ մէջէն ու ծաղիկները, ափերուդ մէջ թարշամեցան: Տեսար կորաքամակ մարդիկ կեանքի բեռան տակ: Յուսահատութեան դառն հացը ակռաներուդ տակ ծամեցիր: Ապրիլին, երբ եղբեւանիները կը բացուէին, սիրեցիր — օ՜ սիրոյ գող, դաւաճան գող սիրոյ: Թշուառութեան եւ աղքատութեան հետ մէկ անկողնի մէջ պառկեցար: Պայքարեցար: Յաղթեցիր: Կեանքի պատնէշներուն վրայ պատահեցաւ որ վերաւոր իյնաս ու փոքրիկ եւ անօթի ափերուդ մէջ, կշռեցիր մարդիկը ու տեսար որ կեանքը դառն է, օրերը մութ են եւ աշնան տերեւներու պէս տխո՛ւր, տխո՛ւր...

Բայց հակառակ այս անհամար, այս անվերջանալի օրերուդ, քառորդ դարու այս երկարաձիգ օրերուդ, դուն չսորվեցար տառապիլ, հէ՞ք, պզտիկ մարդ, կը սպասես միշտ արեւածագին ու կը բարձրանաս անընդհատ, դանդաչելո՛վ, դողալո՛վ, դէպի հոգիիդ ամեղահուպ բարձունքը — անհպելի կատար, որ կը բոցավառի հեռուն, կապոյտ մշուշին մէջ...

— Օ՜ դուն չսորվեցար տառապիլ, վատ օրով, տխուր օրով, անցար մանուկի պէս ժպտուն, կեանքի մառախուղին մէջէն, հէք պզտիկ մարդ, հէք պզտիկ մարդ . . .

I ԲԱՒԷԼ...

— Այսքան երկար ատեն է կ'ապրիմ ու դեռ տառապիլ չսորվեցայ: Տխուր եմ: Անձրեւ կուգայ: Կաթիլները կը զարնուին պատուհաններուն, մութ օր, մութ օր...

— Ամբողջ մեր կեանքը, յաբատեւ ու յուսահատ ճիգ մըն է երջանկանալու, բայց ոչ մէկ ծարաւ կարելի է յագեցնել եւ ո՛չ մէկ ուրախութիւն երկարաձգել: Անընդհատ կարօտ ենք ու զուրկ եւ յաճախ դառնացած:

— Ամբողջ մեր կեանքը, երբեմն կը թուի պարզ ու շիտակ, ինչպէս ուղիղ գիծ մը: Այդ զգացումը մեր կեանքը մաքուր տեսնելու մեզ կը յուզէ, կը խռովէ մեզ, բայց քանի մը վայրկեան յետոյ կը զգանք թէ որքան հեռու ենք մեր մանկութենէն, որքա՜ն աղարտուած, անմաքուր: Ապրի՛լ, կը նշանակէ բարոյապէս իյնալ, իյնա՛լ...

— Տարիներուն հետ կը սպառի մեր հոգին և մեր ներքին հարստութիւնը: Պաշտպանուելու համար մեր բարեկամներուն դէմ՝ թշնամի մարդոց, օ՜ տխուր հարկ, կ'ապրինք երկու կեանքով, բազմաթիւ կեանքերով...

— Կ'աշխատիմ ո՛չ ոքի ցոյց տալ աչքերուս արտասուքը, յուզումս կամ գորովս, ու մարդիկ զիս կը համարեն չոր, եսասէր, առանց հոգեկան ճառագայթի...

— Կը վախնամ կնոջ մը ձեռքը երկար սեղմելէ, աչքերուն մէջ երկար նայելէ, վախնալով որ հպարտութիւնս կը կոտրի: Սիրե՛լ կը նշանակէ տկարանալ, իյնա՛լ: Իւրաքանչիւր գորովի արտայայտութիւն ինծի կը թուի թէ զիջում մըն է, բարոյական անձնատուութիւն մը...

— Ու կ'ըսեմ տխրութեամբ որ սիրոյ բառերը պէտք է կշռել ու սակարկել մեր գուրգուրանքը, չտկարանալ սիրոյ առջեւ...

— Ու երկու դէմք ունիմ: Ներսը, երբ ես ինծ հետ եմ, մինակ, երջանիկ, գիտեմ որ մեծ և ծարաւ աչքերով տղայ մըն եմ, մայրիկիս պէս բարի և անոր պէս զգայուն, և երկու երիտասարդներու առջեւ որ իրար կը սիրեն, պզտիկ աղջկան մը և պզտիկ տղու մը պէս, գիտեմ, որ կրնամ յուզումէս արտասուել:

— Դուրսը, երբ ուրիշներուն հետ եմ, գիտեմ որ յաճախ աչքերս սուտ կը խօսին ու սովորական եմ, հասարակ, երբեմն կոպիտ, գրեթէ միշտ անքաղաքավար, յաճախ չար, խստասիրտ, ոխակալ, օ՜ ինքնաբաւ կարծես...

ՓԱԿԱԳԻԾ.— Օր մը, մեկնելէ առաջ, ան դառնացած էր ինծմէ. խոնաւ իրիկուն էր: Գիշեւ. բային լոյսերը, կտոր կտոր կ'իյնային սալայատակին վրայ: Կողք կողքի կ'անցնէինք փողոցէն: Լուռ էինք: Յանկարծ, գանգատելով, տխրութեամբ, անկեղծ դառնութեամբ մըեւիրեն յատուկ բերանի անուշ կծկումովը, խռոված աչքերով դէմքը բարձրացուցած ինծի, ըսաւ որ, ինքնաբաւ տղայ մըն եմ, կրնամ ապրիլ մինակ, անընկեր, առանձին, հպարտ...

Նայեցանք իրարու ու հասկցանք իրար: Անձրեւը սկսաւ կաթկթել: Ան կարծես թէ կ'ուզէր կծկուիլ մարմնիս, քալե՛լ ինծի կռթնելով, բայց շարունակեցինք ճամբան այդպէ՛ս այդպէ՛ս...

— Կ'ուզէի ինքնաբաւ ըլլա՛լ, ծառի մը պէս որ բարձունքի մը վրայ կը կենայ, մինակ, անընկեր, առանձին: Հեռաւոր ճամբու մը եզերքը կեցած տան մը պէս՝ հիւրընկալ, հպարտ, ինքնաբաւ ըլլալ...

— Կ'ուզէի ինքնաբաւ ըլլալ, պէտք չունենալ քնքշութեան, ուրիշներու գորովին, ըլլալ ինքնաբա՛ւ, բաւե՛լ: Քեզի եւ ուրիշին: Զկարօտիլ գթութեան, տղա՛ք...

— Ո՛չ ալ սիրուն ու վարսաւոր գլուխի մը որ առնես ափիդ մէջ եւ աչքերը համբուրես: Ո՛չ սպիտակ եւ քնքուշ ձեռքերու, տա՛ք, քու ղողահար ձեռքերուդ մէջ: Նեղութեան ժամուդ, կարենալ լռել: Բաւե՛լ քեզի եւ ուրիշին, ուրիշին պէտք չունենալ...

— Ինքնաբաւ ըլլալ: Ծա՛ռ, հեզնութիւն, դառն կատակ...

— Ես գիտեմ որ յիմար մարդ մըն եմ, որ կեանքէն աղտոտած ըլլալուն համար՝ ամէ՛ն վայրկեանը տառապի, որ պատրաստ էր, գիտես, իր գլուխը ուսիդ վրայ դնելու եւ պզտիկ ձայնով մը իր պզտիկ ցաւերը պատմելու քեզի, օ՜ տխուր հարկ...

— Որ պատրաստ է միշտ, վստահութեամբ եւ սիրով, մեծ նուիրումով, ընկերոջ մը ձեռքը սեղմելու բայց մարդիկը տխուր են, տկար, դաժան, խարդախ, կասկածելի են մարդիկը...

— Կեանքի բեմին վրայ, բոլո՛րը դեր ունին եւ դիմակ, սեւ դիմակ, դիմակներ...

— Բաւե՛լ, բաւե՛լ, տղա՛ք, բաւե՛լ մեզի եւ ուրիշին... Օ՜ ինքնաբաւ ըլլալ...

— Ձեռի՛լ ո՛չ մէկ ծաղիկի վրայ, տղա՛ք, չխոնարհիլ, գըլուխ չծռել սիրոյ առջեւ եւ աշխատի՛լ որ կեանքդ դողդող, մուրացիկ ու բաց ձեռքի մը պէս չըլլայ, ապագայի դրան առջեւ, երջանկութիւն մուրացող ձեռքի մը...

— Բաւե՛լ, բաւե՛լ, երթա՛լ ուրիշ տեղ...

*
* *

II *ՊԶՏԻԿ ԵՒ ԱՆՕԹԻ ԱՓԻԴ ՄԷՋ՝ ԿՇՌԵ՛Լ...*

— Ապրի՛լ, կը նշանակէ պայքարիլ եւ յաղթել անընդհատ, փրկելու համար մեր կեանքը, առօրեային ապականութենէն. ապրի՛լ կը նշանակէ պահ առ պահ մեռնիլ՝ պահ առ պահ յաղթել . . .

— Ապրի՛լ, կը նշանակէ բարձրանա՛լ վեր, երթա՛լ,

— Շալկած մեր տխուր անցեալը, մեր դառնութիւնը, ապրի՛լ կը նշանակէ տառապիլ բարձունքներու ծարաւովը, այն յոյսով՝

— Որ գէթ, մեծ եւ բացառիկ վայրկեանի մը ընթացքին, պիտի շնչենք մեր մեծ լերան թարմ ու զով շունչը: Ապրի՛լ, կը նշանակէ ունենալ մեր հոգիին տաճարութիւններուն վրայ, յաւէրժօրէն կանգուն.

— Մեծ եւ յաղթական լեռ մը, հնօրեայ մասիսին պէս որ արարատեան դաշտին մէ[...] կը կենայ...

— Ինչպէս կարելի է [...] թշուառութեամբ, առանց [...] ձունքի մը ծարաւին,

— Աշխարհը գորշ ու [...] րիզոն արտի մը պէս [...] լեռներու ստորոտը: Վարը [...] տահած բոլո՛ր բաները [...] կ'երեւան արտասովոր [...] թեամբ մը: Պէ՛տք է նայ[...] րէն, մեր հաճոյքներուն [...] գուրգուրանքներուն, մեր [...] եայ արարքներուն վրայ[...]

ՓԱԿԱԳԻԾ.— Դադար, գ[...] դուրսը: Ներսը, մեր վառ[...] կը դողդղայ ճայթիւնի [...] մացոյցը իր սովորական [...] տիկ յանկերգը կը հեգէ, [...] խաղաղ են ու կը սպաս[...] րիքի ժամուն: Քիչ յետոյ [...] ները պիտի շատնան, [...] պիտի լենայ եւ ես պիտի [...] դատարկ եւ սովորական [...] րու մասին: Դադար, հիւ[...] եւ կարծես թէ օտար են [...] պէտք է կշռել...

— Կշռե՛լ, պզտիկ եւ [...] ափիդ մէջ, երջանկութ[...] ուրախանալու բոլոր [...] րութիւնները, մեր պզտի[...] ճոյքները, մեր մեծ թշ[...] թիւնները...

— Ապաբարոյ եւ նախ[...] բնազդներու դէմ, մարտ[...] չել կատարելութեան եւ[...] նակի մեր ծարաւը:

— Կշռե՛լ մարդիկը, ք[...] թի եւ պզտիկ ափիդ մէ[...] կարկինով մը չափել [...] մեր պզտիկ վատութիւ[...] առօրեայ մեր պզտիկ գ[...] թիւնները, առօրեայ մեր [...] ճանութիւնները,

արուեստագէտ մը որ, առանց Միքէլ-Անճէլօ մը ըլլալու, ընէ այն(*) ինչ որ ըրաւ երբ կուրացաւ սա վերածնունդի փառքը, այն ատեն կրնանք ըսել թէ ուրախ երեւոյթներ կը սկսին իրենց ետեւէն քաշածը մեզ ցոյց տալ... Հեռուէն։ Հոգ չէ թէ հեռուէն...։

Ե. ԶԱՀՐԷՃԵԱՆ

(*).— Երբ իր աչքերը կուրացան, Միքէլ-Անճէլօ կը շարունակէր երթալ ու իր մատներով փայփայել Torse du Belvédèzeը, հրճուելու համար անոր կատարեալ կերտուածքով:

ԳՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

ՀԷՐՄԱՆ ԶՈՒՏԷՐՄԱՆ

Հէրման Զուտէրմանի մահով կ'անհետանայ գերման ժամանակակից թատրերգութեան ըստեղծագործողներէն մէկը եւ գրագէտ-արուեստագէտ մը, որ պատուոյ տեղը կը գրաւէ իր երկրին մէջ եւ անկէ դուրս:

Ծնած էր 1857 սեպտ. 30ին Մացիքէնի մէջ, Արեւելեան Փրուսիա։ Իր երիտասարդութեանը՝ 1870-71ի ֆրանքոգերման պատերազմէն յետոյ գրեց կէս-կենսագրական գիրք կը՝ «երիտասարդութեանս Ալպոմը», որուն մէջ ինքզինքը կը ներկայացնէ իբրեւ անպիտան մէկը, որ չուզեր աշխատիլ իր հօր փոքրիկ գիւղական գարեջրատան մէջ եւ ատոր համար ալ հօրը զայրոյթին կ'արժանանայ։

Իր ընտանիքը շատ տառապած է թշուառութենէ։ Զուտէրման 14 տարեկանին դեղագործի աշկերտ եղաւ. յետոյ մտաւ Քէօնիկսպէրկի համալսարանը, ուր փիլիսոփայութեան եւ պատմութեան հետեւեցաւ։Անկէ անցաւ Պերլին՝ մասնաւոր ուսուցիչի հանգամանքով։

Յետոյ նուիրուեցաւ լրագրութեան ու կարճ ժամանակ մը խմբագիր եղաւ «Տէօյչէս Րայխսպլաթ» թերթին։ Վիպասանութիւնը իր նախասիրած ճիւղը դարձաւ ու հետզհետէ գրեց Արեւածագին, Տիկին Սորկէ, Քոյրերը, Տէր Քացընշթէկ։

Այս գործերը արտադրեց 1886էն 1890։ Սակայն ատկէ շատ առաջ ձեռնարկած էր գրել հինգ արարնոց տրամ մը, որ դեռ իր գզրոցին մէջ կը մնար՝ երբ կը գրէր իր յիշատակները։

Վիպասանութենէն անցաւ թատերական ճիւղին. իբրեւ թատերագիր իր առաջին յաջողութիւնն ունեցաւ, երբ 32 տարեկան էր։ Խաղին անունն էր «Պատիւը» եւ որ բեմ հանուեցաւ այնպիսի ատեն մը, երբ գերման թատրոնը աղքատ էր դեռ։ Մէկ անգամէն զգացուեցաւ թէ նոր ուժ մը հրապարակ եկած է, գրագէտ մը, որ մասնաւորապէս լաւ կը պատկերացնէր կիներու հոգեբանութիւնը։ Պատիւը առաջին զօրաւոր թատերախաղն էր, առնուած ընտանեկան կեանքէ, մասնաւորապէս միջակ դասակարգի կեանքէն։ Թարգմանուած է հայերէնի՝ Կովկասի մէջ՝ եւ բազմաթիւ օտար լեզուներու։ Յայտնի դերասանուհի Էլէօնորա Տուզէ խաղացած է զայն Իտալիոյ, Անգլիոյ եւ ուրիշ երկիրներու մեծ բեմերուն վրայ։

Այնուհետեւ իրարու ետեւէ գրեց՝ Սոդոմի վախճանը, Հայրենիք, Անկիւնի երջանկութիւնը, Մակտա, Քար քարի տակ եւլն.։

Մինչեւ համաշխարհային պատերազմ, Գերմանիոյ մէջ նկատուած էր անվիճելի հեղինակութիւն մը։ Սակայն պատերազմէն յետոյ, ինչպէս ուրիշ գրողներու, Զուտէրմանի աստղը եւս թեթեւ խաւարում մը ունեցաւ, ժողովուրդի ճաշակին մէջ առաջ եկած փոփոխութեան եւ գրական հորիզոնին վրայ նոր աստղի մը՝ Կէրհարտ Հաուփթմանի ծագումին պատճառաւ։

Սակայն եւ այնպէս անցած տարի իր հրատարակած «Տէր Թոլլէ փրոֆէսոր» գործին եղած ընդունելութիւնը ցոյց տուաւ թէ Զուտէրման տակաւին հեղինակաւոր դիրք ունի։ Նոյն բանը հաստատուեցաւ անցած տարի սեպտեմբերին՝ իր ծննդեան 70ամեակին առթիւ տեղի ունեցած մեծարանքի ցոյցերուն ատեն։

Լեզուն պարզ է եւ պատկերալից։ Մասնաւոր սէր ունէր Արեւելեան Փրուսիոյ իր տան, բնութեան եւ գիւղին հանդէպ։ Իր թատերախաղերուն գտած յաջողութենէն քաջալերուած, ամբողջովին նուիրուեցաւ այդ ճիւղին։ Սակայն 1917ին կրկին դարձաւ իր հին սեռին եւ հրատարակեց «Լիթուանական պատմութիւններ»ը, խիստ յաջող գործ մը։

ՏԱՐԵԳԼՈՒԽԸ ՄՕՏ Է։ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒ ՈՒՆԻ՞Ս

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

100.— ՍԻՐԵՐԳ ԱԿՆԷՆ

Աղուո՛ր, քեզ ո՞ր մարն է բերեր,
Ան թուխ աչեր մարն է բերեր.
Մարն է բերեր մեզի համար,
Մենք ենք եկեր քեզի համար։
Ելի եկու, կամաց կամաց,
Նազլու քալէ բարև բռնած։
Դուն վո՞ւր էիր որ մեզ գտար,
Ի Աղամա պարտէզ մտար.
Պիւլպիւլ եղար վարդիս դիմաց,
Երոր անէ աչօք խմաց։
Ելի եկու, կամաց կամաց,
Նազլու քալէ բարև բռնած։
Բարով եկիր զուն բարկ արեւ,
Ցաթեցիր մեր տանն ի վերեւ.
Առաջ ես քու պօյըդ գովեմ,
Սէվլի ֆիտանի նմանցունեմ։
Ելի եկու, կամաց կամաց,
Նազլու քալէ բարև բռնած։
Չիֆթ մի խնձոր երեսդ գովեմ,
Որ լուսնկի կալ կուլմանի,
Քընչիյ մին ալ ծամերդ գովեմ
Որ սրմայի թել կուլմանի։
Ելի եկու, կամաց կամաց,
Նազլու քալէ բարև բռնած։

Հաւաքեց Ե. Գասեան

ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐ

L'Europe Nouvelleի հաստատած քաղաքական գրականութեան մրցանակը (10,000 Ֆր.) յատկացուեցաւ Վլատիմիր տ'Օռմէսոնի, հեղինակ Վստահութիւն Գերմանիոյ հանդէպ երկին։

— Ֆլաման թատերգական գրականութեան եռամսեայ մրցանակը (10,000 Ֆրանք) շահեցաւ Հէրման Թէլլինք։

— Ֆրանսական Ծովային Ակադեմիան իր 5000 Ֆրանքի մրցանակը յատկացուց Լուի Կիշառի։

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՆՈՐԱՇԷՆ ԳԻՒՂԵՐՈՒ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԻ ՄԱՍԻՆ

Բարեգործականի նոյեմ. 22 թուակիր զեկոյցէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

— Սուրիոյ նորահաստատ Հայաշէն գիւղի առողջապահական վիճակին մասին զրոյցներու վրայ հիմնուելով Միութեանս կողմէ ուղղուած հարցապնդումներու իբր պատասխան, Ժընէվի Գաղթ. Բարձր. Գոմիսէրութենէն հաղորդուած է Սուրիոյ ներկայացուցիչ Մ. Պիւրնիէի տեղեկագիրը, ուրկէ ակնյայտ կ'երեւայ թէ Հայաշէնի մէջ ծագած մալարիան հետեւանքն է դրացի գիւղի մը բնակիչներուն անխոհեմ եւ ապօրինի կերպով բարձրացուցած թումբի մը, հաւաքելու համար գետին ջուրերը, որ մնայուն ջրակոյտեր կազմելով ողողած էին յարակից դաշտերը։ Ասոր վրայ, Օգոստոսին իսկ անծամբ դիմում կատարուած է Ալէքսանտրէթի կառավարիչին, բայց անցեալ ամիս միայն թումբը քանդուելով ճահիճին չորացմամբը հողերը ըսկըսած են վերագտնել իրենց բնականոն վիճակը, որով եւ արդէն Հայաշէնի առողջապահական վիճակը բարւոքած է։ Գիւղացիները համոզուած են որ հիւանդութիւնը լոկ պատահական պատճառի մը արդիւնք է. այլապէս հողը բարեբեր եւ յարմար է երկրագործութեան, եւ արդէն ոչ մէկ ընտանիք մեկնած է գիւղէն։ Չորս հոգի միայն Հալէպ մեկնած են դարմանուելու համար, բայց անոնց տեղը բռնելու համար բազմաթիւ դիմումներ կատարուած են Հալէպի գաղթականներէն։

Այդ առթիւ Մ. Պիւրնիէ հարկ կը տեսնէ վեր հանել նաեւ Նոր Զէյթունի առողջական վիճակը եւս, շեշտելով թէ ճէպէլ Մուսա զերծ է մալարիայէ, բայց հոն տեղաւորուած գաղթականները Ալէքսանտրէթէ եւ Քըրըք-խանէ հետերնին բերած ըլլալով այդ ախտին սերմերը, երբեմն կը նեղուին։

Բարձր գոմիսէրութեան պաշտօնագիրը ցաւ կը յայտնէ եւ կ'աւելցնէ թէ բուն պատճառները լրջօրէն չի նախաքննուած, այսօրինակ անբարեացակամ քննադատութիւնները եւ անոնց տրուած ընդարձակ հրապարակումը կը ծառայեն միայն յու, սալքելու Սուրիոյ ներկայացուցիչները, որոնց գործը արդէն բաւական դժուար եւ ապերախտ է ինքնին, եւ վերջ ի վերջոյ կրնան Սուրիոյ դժբախտ գաղթականներուն շահերուն բոլորովին ներհակ արդիւնքներ տալ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԵՐՋԻՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Անցեալ կիրակի տեղի ունեցաւ Փարիզի պատուոյ դասակարգի խումբերուն ախոյեանական եօթներորդ եւ երթի (aller) մրցումներուն վերջինը։ Club Français խումբը որ պիտի մրցէր Racing-clubի դէմ յետաձըգուած ըլլալով, մրցում մը կատարեց I. A. St. Ouenի խումբին դէմ եւ Օի դէմ 6 նշանակէտով ջախջախիչ պարտութեան մատնեց զայն։ Այս մրցումին եւս հայ մարզիկ Սարգիս Կարապետեան իր նուրբ խաղով կարեւոր բաժին մը ունեցաւ։ Ֆըրանսական L'Auto եւ Echo des Sports թերթերը մասնաւորապէս կը գնահատեն հայ մարզիկին խաղարկութիւնը։

C. A. Paris խումբը յաղթեց U. S. Suisseի խումբին 1ի, դէմ 3. Stade Français յաղթեց S. A. Quatorzeի Օի դէմ 3. իսկ Red Star եւ C. A. S. Général 2ի դէմ 2 հաւասար մնացին։ Aller մրցումները վերջացած ըլլալով, կէտերու առաւելութեամբ, խումբերու գլուխը կը գտնուի Club Françaisի խումբը որ շահած է 16 նշանակէտ. C. A. Paris 15 Red Star 14 U. S. Suisse 12 C. A. Quatorze 12 Stade Français 12 C. A. S. Généraux 11 Racing-club 8։

Այսօր, կիրակի տեղի կ'ունենայ դարձի (retour) ախոյեանական մրցումներու առաջին շարքը։ Այս առթիւ օրուան ամենէն կարեւորը կը նկատուի Club Françaisի եւ Red Starի մրցումը որ տեղիպիտի ունենայ St. Ouenի դաշտը։ Այս մրցումին 15 հազարի մօտ հանդիսատեսներ կը նախատեսուին։ Երթի մրցումներու ընթացքին, Red Star խումբը Օի դէմ 4 նշանակէտով յաղթուած ըլլալուն, այս մրցումին անշուշտ իր կարելին պիտի ընէ, յաղթելու համար։

Միւս կողմէ Club Françaisի խումբը որուն պիտի մասնակցի նաեւ Սարգիս Կարապետեան, մեծ փորձեր կը կատարէ կրկին յաղթական ելլելու համար։ Ամէն պարագայի, մեծ մրցումը խիստ հետաքրքրական պիտի ըլլայ։

Գ. Գասապեան

իր խոնաւ աչքերուն մէջէն բոլո՛ր արեւազօծ կատարներուն կը ժպտի...

— Կշռե՛լ, քու պզտիկ եւ անօթի ափերուդ մէջ, այս բոլո՛ր փցուն հարստութիւնները, այս բոլո՛ր դաժան աղքատութիւնները, այս փոքրութիւնները...

— Վաղը օրը պիտի գայ եւ պէտք պիտի ըլլայ մտածել աղքատութեան մասին եւ բոլո՛ր աղքատութիւններուն։ Ի՛նչ որ կը մնայ բարձունքն է միշտ, մեր հոգիներուն ատեղահուպ բարձունքը

ՓԱԿԱԳԻԾ.— Բոլո՛ր համբոյրներէն մոխիր մնաց շրթներուս վրայ եւ կամ անշիջելի կրակ։ Բոլո՛ր սիրոյ խօսքերը որ լսեցի ականջներուս մէջ առյաւէտ լռեցին, լռեցին։ Խնջոյքները կարճ կը տեւեն եւ տառապանքները երկար։ Վաղուց է արտասուքը կ'այրէ կոպերս եւ անոր աղի դառնութիւնը բիբերս կ'աւրէ եւ մայրս մեռաւ, երբ պզտիկ էի, անապատի տաք հողին վրայ, հեռաւոր գիշերուան մը մէջ։ Անհամար մեռելներ կային...

— Կշռե՛լ, կշռե՛լ։ Պզտիկ եւ անօթի ափերուդ մէջ, մեր բոլոր անմահութեան կարելիութիւնները։ Երգերը կարճ կը տեւեն։ Ո՞վ կը կարծէ յաւիտենապէս ապրիլ իր սիրած աղջկան յիշատակին մէջ։ Բազմութեան ապերախտութիւնը մեծ է եւ երախտագիտութեան յիշողութիւնը կարճ։ Ես կարօտահար զաւակ մըն եմ բայց անհամ մոռցած եմ պարտքիս մեծութիւնը։ Ի՛նչ որ կը մնայ բարձունքն է միշտ...

— Բարձրանա՛լ վեր, երթա՛լ... կոխկռտե՛լ այս աղբը, սիրտդ սեղմած ափիդ մէջ, զայն արիւնելով, աչքերուդ մէջ անյագ եւ մեծ ծարաւիդ անշիջելի կրակը...

— Ապրի՛լ, կը նշանակէ պայքարիլ եւ յաղթել անընդհատ, փրկելու համար մեր կեանքը առօրեային ապականութենէն, պահ առ պահ մեռնիլ ու պահ առ պահ վերածնի՛լ...

— Նետե՛լ խուժանին, այս թշուառական եւ տխուր բազմութեան ախորժակներուն առջեւ, որպէս սննդարար կերակուր, տաք եւ բաբախուն քու սիրտդ, սիրտդ վիրաւոր...

* *
*

III. ԿԱՐԵՒՈՐԸ...

— Կարեւորը ապրիլը չէ, բոլո՛ր մարդոց պէս աւելի կամ պակաս հարուստ, աւելի կամ պակաս երջանիկ եւ սովորական կեանքով մը։ Կարեւորը ապրիլն է ներուժութեամբ, կրքով եւ յաղթական, բռունցքիդ մէջ սեղմած դառնութիւնդ, ծարաւդ...

— Կարեւորը կեանքին բարձրաթաւալ յորձանքն ի վար, տիրականօրէն արշաւելն է, բռնած պատահականութեան բաշերէն եւ թօթուելով արկածին ուսը։ Կարեւորը չարտասուելն է հեղձամղձուկ, երբ սիրելի աղջիկ մը կը մեռնի, երիտասարդ եւ սպիտակ, կարեւորը՝

— Լռելն է երբ ուրիշներ կը խօսին դիւրութեամբ, խզելու համար շրջապատի լռութիւնը եւ չիյնալու համար ձանձրոյթին լայն ու յորանջող կլափը։ Ես կը կարծէի թէ կարեւոր է, բոլոր մարդոց պէս ըլլալ հանդիսական, լրջադէմ, պաշտօնական եւ որոշ ժամերու որոշ պարտականութիւններ կարեւոր է լրացնել, հիմա գիտեմ թէ կարեւորը՝

— Զգոռալն է յուսահատ եւ մեծ ձայնով մը, երբ կին մը իր վիրաւոր եւ աղուոր նայուածքովը սիրտդ կը խոցէ։ Մնալն է անօթի, երբ մարդիկ նստած են խնջոյքի եւ շռայլութեամբ կը սպառեն աշխարհի հարստութիւնը։

— Ուրախութեանդ բաժինը ձգել սեղանին վրայ, ըլլա՛լ ժուժկալ, սակաւապետ, պարզ...

— Կարեւորը ապրիլն է ներուժութեամբ, կը կրկնեմ յաճախ, խոշոր քայլերով կտրելն է այս ճամբան։ Ամբողջ մարմնով մտնել զուպարի մէջ, հարուածել։ Եւ ճակատագրի նժարին մէջ, նետել մեր յաղթանակին փոխարէն մեր կեանքը։

— Կարեւորը, ընկերներ, գիտէք, խուսափիլն է կարճ ու դիւրին, գաղջ ու միջին լուծումներէ։ Բարձր խօսիլ, հաւատքով, կատաղութեամբ, ապրելով մեր արեան ջերմութեամբը մեր արտասանած իւրաքանչիւր բառը։Կարեւորըկոտմ բռնելն է...

— Կողմ բռնել, տղա՛ք, ըլլա՛լ հատուածական, անհաշտ, քինախնդիր։ Մեր ազատութիւնը, երջանկութեան ծարաւը եւ յաղենալու իրաւունքը,պաշտպանելն է կարեւորը, ինչպէս արու վագրը կը պաշտպանէ իր էգը, ինչպէս մոլեռանդ մարդը իր հաւատքը...

Կարեւորը վազելն է կեանքին եւ մարդոց վրայ, նոր արձակուած ցուլի մը պէս, աչքերը արիւնով լեցուն։ Խոշոր եւ վրէժխնդիր բռունցքներով զարնելն է սեղանին, փշրե՛լ բաժակները եւ կենա՛լ ոխակալ՝ բոլորին դիմաց երբ քու սիրած բաներդ կ'անարգեն, ի՞նչ փոյթ թէ՝

— Աղջիկ մըն է գանգրածամ, կամ հողի պզտիկ պատառ մը ուր ծնած ես, ուր հասակ նետած է մանկութիւնդ, հողի կտոր մը ուր հօրդ գերեզմանը կայ, յիշատակը քրոջդ, ինչ փոյթ առարկան, կարեւորը անվթար պահելն է ատելութիւնդ, բոլոր գծուծ եւ ապաբարոյ մարդոց դէմ բռունցք ցցել...

— Կարեւորը կարենալ գինովնալն է,մոռնալուհամար կեանքի դառնութիւնը ու վերադարձին քալելը առանց պատերուն զարնուելու, այս իմ պատս, այս քուկինդ։ Բայց աւելի կարեւոր է չգինովնալ, ծամել այդ դառնութիւնը ձեր ատամներուն տակ, տղա՛ք,

— Կարեւորը անօթի մնալն է, ո՞վ կրնայ ապրիլ, անհրդիք, առանց գուրգուրանքի եւ սիրոյ, առանց գորովի լայն ու աղուոր բառերու, առանց կնոջ ոխակալ ու վատ մարմնին որ մեր քաւութիւնն է եւ մեր տառապանքը, ո՞վ կրնայ ապրիլ՝

— Առանց սնունդի, անսուաղ ու պարապ որովայնով երգել, նայելով գիշերուան լոյսերուն և սնանելով երազներով, ո՛վ բերկրութիւն...

— Կարեւորը բարձրանալն է առանց յենարանի, աննեցուկ, մինակ, տղա՛ք։ Ծռե՛լ ծաղիկներուն վրայ, մանուկներուն վրայ, տառապող եւ խոնարհ մարդոց վրայ՝ առանց քիչնալու, առանց իյնալու։ Զարնուիլ քարերուն, մարդոց չկամութեան, ատելութեան, խոցուի՛լ... իյնա՛լ թունաւոր նիզակներու վրայ,տղա՛ք, ըլլա՛լ ամէն տեղ ուր կռիւ կայ եւ յաղթանակ, ուր կայ մահ։

— Կարեւորը, հարկ եղած ատենը, դանակ քաշելն է ու բռնուիլ կռուի, կոկորդ կոկորդի, գաղափարի կամ սիրոյ համար։ Կարեւորը անվթար եւ մաքուր պահելն է, կ'ըսեմ յաճախ, բոլո՛ր ծուլութիւններուն եւ քաղքենի բոլո՛ր մեղկութիւններուն դիմաց,

— Աշխատելու եւ ստեղծագործելու մեր արարչական կարողութիւնը։ Եւ մեր բոլո՛ր տառապանքները եւ դառնութիւնները արդիւնք են կարեւորը անկարեւորէն զատելու մեր անկարողութեան։

— Կարեւորը, քաղքենի մեր այս սպիտակ ձեռքերը, կարենալ համաձայն պարագային վերածելն է կամ ջղուտ եւ քինախնդիր բռունցքի մը որ կ'իջնէ անգթութեամբ մեր թշնամիին ուսին եւ կամ քնքուշ եւ նուրբ մատներու որ իրենց գուրգուրանքովը կրնան բարիք ընել մանկական գլուխի մը։

— Կարեւորը միշտ պատրաստ ըլլալն է,ընկերոջ,սիրուած էակի մը կամ մեր հայրենի երջանկութեան համար, վերջակէտ դնել զօրութեամբ ապրուած կեանքի մը։ Գարնան, սիրոյ եւ երջանկութեան կամ յուսահատութեան մառախուղին մէջէն, օ՜ կ'ըմբռնէք, ընկերնե՛ր,

— Կարեւորը անցնիլն է յաղթութեամբ, բարձր եւ հպարտ գլուխով եւ աչքերով որ կը փայլատակեն...

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

բականութիւնը խեղճ ասպարէզ մըն է, ուր վճարումը քիչ է և շահ չկայ։ Գործակալներուն պաշտօն տրուած է նաեւ վրիժառութեան ոգի ներշնչել պալքանեան բանակներուն մէջ։ Եթէ ոեւէ սպայ կամ զինուոր փափաք յայտնէ աջակցիլ խորհրդային գործակալներուն, անմիջապէս նիւթապէս պիտի վարձատրուի։

Զինուորական շրջանակներու մէջ կը յայտարարեն թէ 1928ի ամառը բոլշեւիկները մեծ զարկ տուած են իրենց գործունէութեանց։ Պատճառն է՝ մասամբ Եուկոսլաւիոյ եւ Ալպանիոյ ձգտումը, ինչպէս նաեւ սերպախրուաթ կռիւը եւ Մակեդոնացիներու եղբայրասպանութիւնը Պուլկարիոյ մէջ։ Խորհրդային կառավարութիւնը պատրաստ է գրգռել անկարգութիւնը, հոն ուր արդէն կայ, ու բոլշեւիկները փորձով գիտեն թէ պալքանեան կիրքերը կը բռնկին դիւրաւ երբ ցեղային ատելութիւնը կը գործէ։

Հաւանական չէ որ Ընկիւրիի խորհրդային դեսպանատունը մաս ունենայ բոլշեւիկներու Պոլիս կատարած մեքենայութեանց մէջ։ Եւ իրաւ ալ հաւանական է որ Մոսկուա դիտումնաւոր կերպով դեսպանատունը անտեղեակ կը պահէ Գ. Միջազգայինի արարքներէն։ Խորհրդային կառավարութիւնը իր դիւանագէտները մութին մէջ կը պահէ՝ որովհետեւ կը կարծէ թէ անցեալին մէջ կարեւոր գաղտնիքներ դուրս հանուած են դիւանագիտական խողովակներով։

Յայտնի կ'երեւայ որ քարիւղի եւ այլ պետական մենաշնորհի վերածուած նիւթերու վաճառումէն գոյացած դրամին մեծ մասը սահմանուած է պրոպագանդայի եւ մեքենայութեանց։ Մոսկուա այս ձեւով այլեւս պէտք չունենար օտար երկիրներ դրամ փոխադրելու, բան մը, որ ժամանակին պատճառ դարձաւ երեւան հանելու բոլշեւիկեան գործակալները։ Ասկէ զատ, խորհրդային մենաշնորհներու պաշտօնեաները յաճախ գործակալի դեր կը կատարեն, որովհետեւ իրենց դիրքին բերումով շփում կ'ունենան կարեւոր մարդերու հետ։

Անթել եւ օդանաւ Աֆղանիստանի մէջ

Քապուլէն կը հեռագրեն թէ ներքին նախարարութեան կից բացուած է ճարտարագործութեան պաշտօնատուն մը, որուն գործը պիտի ըլլայ պատրաստել ամբողջ երկրին ճամբաներուն քարտէսը։ Նախնական կարգադրութիւններ եղած են ֆրանսական եւ գերման ընկերութեանց հիւսիսի եւ հարաւի կողմը երկաթուղիներ շինելու համար։

Նոյնպէս պատրաստութիւններ կը տեսնուին անթելով հաղորդակցելու համար եւրոպական երկիրներու հետ եւ օդանաւային սպասարկութիւն հաստատելու համար Աֆղանիստանի, Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ հետ։ Օդանաւային ընկերութիւն մը կազմուեցաւ հանգանակութիւն կատարելու եւ զարկ տալու համար քաղաքային օդանաւորդութեան։

Մակեդոնիոյ եղբայրասպան կռիւները

Սոֆիայէն կը հեռագրեն.— Սոպրանիէի մէջ գահաճառին մասին կատարուած վիճաբանութեանց ընթացքին, նախկին վարչապետ Մալինոֆ խօսեցաւ երկար ճառ մը, ակնարկելով նաւում Պէլէֆի սպանութեան։ Սոֆիայի նախկին ոստիկանական տեսուչը ջերմ կուսակիցներէն էր զօրավար Փրոթոկէրոֆի, եւ հակառակ էր որ Մակեդոնիոյ Յեղափոխական կազմակերպութեանը ղեկը անցնի Իվան Միխայլոֆի ձեռքը։

Մալինոֆ դատապարտեց մակեդոնական սպանութիւնները, որոնք, ըսաւ, գործադրութիւնն են յեղափոխական վճիռի մը եւ ոչ միայն մեծապէս կը վտանգեն պուլկար պետութեան գերիշխանութիւնը, այլ նաեւ կը վնասեն նոյնինքն յեղափոխական շարժումին, որ ազգային շարժում մըն է։ Իշխանութիւնները չեն կրնար անտարբեր մնալ գործունէութեանցը հանդէպ գաղտնի կազմակերպութեանց, որքան ալ ազնիւ ըլլան անոնց հետապնդած նպատակները։

Սակայն, շարունակեց, որովհետեւ Մակեդոնական շարժումը խոր համակրութիւն կը վայելէ Պուլկարներու մէջ, կառավարութիւնը պէտք է նկատի առնէ այդ պարագան, ու մինչ մէկ կողմէ խստիւ կը գործադրէ պուլկարական օրէնքները, միւս կողմէ պէտք է զգուշանայ կոպիտ զսպումէ, ինչպէս խորհուրդ կուտան Մակեդոնական յեղափոխական կազմակերպութեան թշնամի շրջանակներու մէջ։

Մալինոֆ թելադրեց բոլոր անոնց որոնք անկեղծօրէն կը փափաքին որ իրական խաղաղութիւն տիրէ Պալքաններուն մէջ, օգնել Պուլկարիոյ՝ ձեռք առնելով յարմար միջազգային միջոցներ, որոնք օրինաւոր գոհացում տալով ազգային շարժումին, վերջ պիտի դնեն պուլկար փոքրամասնութեանց գանգատներուն։

Մալինոֆ ակնարկեց անցեալ Սեպտեմբերին Ժընեւի մէջ Պրիանի խօսած ճառին փոքրամասնութեանց մասին եւ յայտարարեց թէ Պուլկարիա կը փափաքի միայն Պրիանի ծրագրին գործադրութիւնը, առանց որեւէ փոփոխութեան ենթարկելու այն դաշնագիրները, զորս ուղղամտօրէն կը գործադրէ։

Ֆաքիրին գոյքերը գրաւուած

Ֆաքիր Թահրա պէյի Թրոքատէրոյի ներկայացման կազմակերպիչը Ռոզ որաւել տուած է ֆաքիրի սենեակին մէջ գտնուած գոյքերը, այն առարկութեամբ որ նոյեմբեր 21ի իրիկունը չէ խաղացած, հակառակ պայմանագրութեան։

Թահրա պէյ դատ բացած է Ռոզի դէմ, պատճառաբանելով որ նոյն օրը հաղորդած է իրեն հիւանդութիւնը եւ առաջարկած որ ներկայացումը յետաձգուի դեկտեմբեր 2, կիրակի իրիկուան։

Գերմանիոյ ծանուցագիրը դաշնակիցներուն

Ինչպէս կը սպասուէր, Գերմանիա առջի օր դաշնակից կառավարութեանց յանձնեց ծանուցագիր մը, պարզելով իր տեսակէտները փորձագէտներու միջազգային յանձնաժողովին մասին։ Փարիզի գերման դեսպան ֆոն Հէօշ ծանուցագիրը անձամբ յանձնեց վարչապետ Փուանքարէի, որուն, ինչպէս նաեւ արտաքին նախարար Պրիանի հետ տեսակցեցաւ։

Կը կարծուի թէ Գերմանիա դաշնակիցներուն բոլորովին հակառակ տեսակէտ կը պաշտպանէ հատուցումներու, Հռենոսեան գաւառներու պարպումի եւ յարակից խնդիրներու մասին։

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ» ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այսօր կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Յունաց եկեղեցիին մէջ, 17 Rue Boyard: Մուտքը ազատ է։

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի Քրիստափոր խումբի ժողովը վաղը երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Café Chope Parisienneի մէջ, Rue des Ecoles.

Լիոնի Կուկունեան խումբի ժողովը՝ վաղը երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին նախորդ ժողովի տեղը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Լիոնի Քեռի խումբի դասախօսական ժողովը՝ այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի ժառենազարանի սրահը։ Նիւթ՝ Հայկական շարժման նախապատմութիւնը։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ այսօր Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30—12 Ֆրանսերէն (Պ. Դաւիթ-Բէկ)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Պրուսացի Ջատիկ Համբարձումեան որ երկու տարի առաջ եկած էր Յունաստանէն Ֆրանսա։ մէկ տարի առաջ կը գտնուէր Լիոն եւ կը թղթակցէր։ Իմացնել իր հասցէն Շապին գարտիզիստրցի Լեւոն Մուրատեանի, Rue de la Baleine. Bourg St. Andéol (Ardèche).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

27 NOVEMBRE 1928

ՏԱՐԻ ԹԻՒ 814 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՐՔԱԿԱՆ "ՇԱՆԹԱԺ„Ը

...շաբթի օր պարզեցինք ֆրանքօ-թուրք վէճին շար-...ը:

...ինչպէս կ՚երեւայ «Ճիւմհուրիյէթ»ի խմբագրականէն, վէճը ...է իր սուր հանգամանքը: Սխալ չէ պնդել թէ Թուրքերը ...պէս «շանթաժ» կ՚ընեն, դատը շահելու համար: Անոնք ... թէ Թուրք «հալածական» մեծամասնութիւն մը պաշտ-...ու համար է որ կը պահանջեն իրենց ուզած գծին վրայ ...ել նոր սահմանը:

...ականին մէջ, Թուրքերու նպատակն է իրենց տիրապե-...եան տակ առնել Նիսիպին - Ճէզիրէ շրջանի քրտութիւնը, ...ազրագործել» այնպէս ինչպէս սահմանէն ներս:

...քիւրտ հրոսապետ Հաճօ աղա, որ վիճելի սահմանակէտին ...կը բնակի, վերջերս կը պատմէր թէ իրենց 64 գիւղերէն ...ած քան գիւղերն ալ կրակի տրուեցան Թուրքերուն: ...մէ.

— «Իս Էնկիւրիի Ազգ. մեծ ժողովին մէջ կը գտնուէի: Թուր-...նմէ ոչինչ կը պահէին. ամենէն ազդեցիկն ու հեղինակա-...էր: Այն ատեն կնքուած դաշնագրին մէջ, Սուրիոյ եւ Թուր-... սահմանին համար նկատի առնուած էր հին հռոմէական ճամ-... եւ երկաթուղագիծը: Մեր ցեղախումբը կը բնակէր այս երկու ...երուն միջեւ:»

Թուրքերը իրենց «շանթաժ»ը արժեցնելու համար, իրար կը ...նեն Պէյլան - Անթաքիայի եւ Հալէպի շրջանները, որոնց ...թրքական հոծ զանգուած մը կը գտնուի»:

— «Ֆրանսացիները, օգտուելով այն հանգամանքէն որ ...ն չէ հին եւ նոր ճամբաները ճշդել անապատին մէջ, կ՚ու-...այդ սահմանը տանիլ վեր, թրքական հողերուն մէջ»:

...թրքական ծրագիրն է, Նիսիպին - Ճէզիրէի խնդիր յարու-...լով, սահմանագծին միւս ծայրը իջեցնել դէպի վար, սե-...ի վրայ դնել Իսքէնտէրուն - Անտիոքի փշոտ հարցը:

Մեզի ծանօթ չեն Ֆրանսայի տրամադրութիւնները: Աւելի ...ը, հաւանական է որ Փարիզ նորէն բռնէ զիջումներու ճամ-...ն, ինչպէս մինչեւ հիմա:

Թուրքերը շատ լաւ գիտեն թէ Ֆրանսան չպիտի ուզէ ...րժման մէջ դնել զօրքը. սահմանավէճի մը համար: Ուստի, ...րելի եղածին չափ կ՚աղմկեն, եւ խորհրդաւոր սպառնալիք-...ր կ՚ուղղեն.

— «Սուրիոյ սահմանին վրայ դժուարութիւն յարուցանողը եր-... բարեկամ չէ Թուրքիոյ: Մենք բացէ ի բաց կ՚ըսենք Ֆրանսայի ...ենք կրնար բարեկամ ըլլալ եւ ստիպուած ենք զինքը հետապն-... իբրեւ յայտնի թշնամի մը: Ֆրանսա Ափրիկէի մէջ մայր հայրե-...էն տասն անգամ ընդարձակ հարստութիւն մը հիմնած է: Ասիոյ ...ալ անապատի գիծի մը համնելու աստիճան բարակ կը մանէ: ...քան ցանկութիւններ Նափոլէոնի անունին տակ իսկ չէին կրնար ...ել:»

Եւ դեռ ուրիշ գրգռիչ ակնարկ մը.

— «Ֆրանսան է ամենամեծ պատասխանատուն ապագայ ...տերազմի մը: Այն ատեն, ուրիշ մեծ խնդիրներու կարգին, ...րանսայի պիտի պիտի հարցուի ոչ միայն անապատի գիծին ...իւը, այլ եւ թէ ի՞նչ ընելու եկած է Սուրիա»:

...կը յիշուի թէ Մուսուլի վէճին ատեն ալ այս լեզուն գոր-...ծեցին Թուրքերը: Միեւնոյն շեշտը նաեւ Իտալիոյ հանդէպ: ...ատեն, Ֆրանսան յայտնապէս կամ գաղտնի թեր կ՚ելլէր ...րքիոյ. այսօր ալ, Անգլիան եւ Իտալիան մինակ ձգած են ...րանսան, եւ խարդախ ժպիտով մը կը հետեւին անոր տագ-...ապին:

Այսպէ՛ս է եղած մեծ պետութիւններու արեւելեան քաղա-...քականութեան ամբողջ ընթացքը, դարերէ ի վեր: Կարգով կը ...ին իրարու դէմ, Թուրքիոյ կողքին կանգնած: Կարգով կը ...ան մէկ մէկու վրայ: Եւ Թուրքիան կը մնայ կանգուն: ...քլէն Պուլեոնը ոչ առաջինն է, ոչ.ալ վերջինը, որ աչքե-...ն կապ անցուցած՝ անձնատուր կ՚ըլլար Թուրքերուն, նոյն ...յաղթանակէն յետոյ:

...Էնկիւրի եթէ այնքան ամբարտաւան դիրք մը բռնած է, ու-... մէկ պատճառն ալ այն է որ, շատ լաւ գիտէ Սուրիոյ ներ-... վիճակը:

Իրողութիւն է որ հոգատար պետութիւնը մինչեւ այսօր ...ցաւ վերջնական ձեւ մը տալ Սուրիոյ պետական կազմա-...կերպութեան: Տիւրզիներու ըմբոստութիւնը զսպուեցաւ, բայց ...րումներ միշտ անպակաս են: Սուրիական կոմիտէն կը ...է արտասահմանի մէջ, Ամերիկա եւ Եգիպտոս: Իսկ թր-...քական կամ թրքաբարոյ գործակալներ կը վխտան Սուրիոյ ...էն կողմը:

Ոչ ոք վէճի կ՚ենթարկէ Սուրիացիներուն ինքնորոշման ...ունքը: Սակայն, դժբախտութիւն է որ, Սուրիոյ ազգայ-...ական վարիչներուն մեծ մասը կ՚ենթարկուի թրքական կա-...րգանքին, առանց նախատեսելու գալիք վտանգը: Գերութե-...նէ հազիւ ազատած՝ անոնք բռներ են ճամբայ մը որ աւելի ...վտանգաւոր է, քան այսօրուան քաշքշուք վիճակը:

Սուրիացիները մեզմէ սորվելիք բան մը չունին, թրքական ...րենքներու մասին: Բայց զարմանալի է որ թոյլ կուտան շա-...հագործել հոգատար իշխանութեան հետ եղած կարգ մը վէճեր, ...նց լուծումը Թուրքիոյ հետ կապել՝ կը նշանակէ նոր փոր-...ձանքներ ստեղծել:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻԱՆ՝ ՏՆՏԵՍԱՊԷՍ

«Հայրենիք» գիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (7 Նոյ.).

— «Թուրքիա գերազանցապէս հողագործական երկիր մըն է. հետեւաբար, մեծագոյն ուշադրութիւն պէտք է դարձնել գիւղատնտեսութեան զարգացման եւ գիւղացիութեան վիճակի բարձրացման վրայ:

Այդ նպատակով Քէմալ սկսած է հրաւիրել եւրոպական եւ ամերիկեան մասնագէտներ, որոնք կոչուած են սորվեցնելու Թուրք գիւղացիներուն հողագործութեան արդիական ձեւերը: Մասնաւորապէս Քէմալ վարձած է գերման մասնագէտներ, որոնք գերմանական ձեւով տիպար տուներ ու գիւղեր պիտի շինեն Թուրք գաղթականներուն համար, որպէսզի անոնց օրինակով Անատոլուի Թուրք գիւղացիներն ալ սկսին շինել իրենց տուներն ու վարել իրենց տնտեսութիւնները:

Թուրքիոյ դիկտատորը ինքն իսկ այժմ տիպար մեծ ագարակ մը կը պահէ, ազդելու համար Թուրք գիւղացիներուն վրայ, արդիական իմաստով:

Այս բոլոր փորձերը, սակայն յաջողելու համար կը կարօտին ժամանակի եւ դրամի:

Եթէ Քէմալ ի վիճակի ըլլայ բաւականաչափ դրամ գտնելու, իր այս *տնտեսական* բարենորոգումներն ալ գլուխ բերելու համար, այն ատեն, ժամանակի ընթացքին հաւանաբար կարելի պիտի ըլլայ զգալի փոփոխութիւն մը մտցնել նաեւ Թուրք գիւղացիութեան կենցաղին եւ տնտեսութեան մէջ:

Բայց, ինչպէս յայտնի է, Թուրքիա ներկայիս շատ աղքատ է եւ իր պզտիկ պիւտճէին կէսը հարկադրուած է յատկացնել զինուորական ծախքերու, այնպէս որ ի վիճակի չէ իր սեփական միջոցներով իրագործել տընտեսական մեծածախս ծրագիրներ:

Միակ ելքը փոխառութիւնն է արտասահմանէն, մասնաւորապէս Ամերիկայէն: Բայց այդ ալ մեծ չափով կախուած է մասամբ Թուրքիոյ ընձեռած տնտեսական ու քաղաքական ապահովութիւններէն, որոնք քափիթիւլասիոններու վերացումով զգալապէս ինկած են, եւ մասամբ ալ Լօզանի դաշնագրի վաւերացումէն, որուն բախտը պիտի որոշեն ամերիկեան ընկերութիւնները...»:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏՈՒՄԷՐԿԻ ՏՈՒՐՔԵՐԸ

Ինչպէս գրեցինք, 1,800,000էն 3,000,000 ֆր.ի բարձրացաւ Նախագահ Տումէրկի թոշակը, բոլոր վարկերով միասին: Այս առթիւ, Նախագահին վճարելիք տուրքերն ալ կ՚աւելնան: Այսպէս, Պ. Տումէրկ պիտի վճարէ 213,690 ֆրանք, իր թոշակին վրայ, իսկ 411,096 ֆրանք՝ իբրեւ եկամուտի տուրք: Այս հաշիւը եղած է 1928ի սակին վրայ (30%): Հաւանական է որ Նախագահական տուրքերու գումարը աւելնայ, երբ սակը 33%ի բարձրանայ, ինչպէս կը խորհուի 1929ի համար:

ՓՈԹՈՐԻԿԸ

Քանի մը օրէ ի վեր սաստիկ փոթորիկ մը աւերներ կը գործէ Եւրոպայի մէջ: Ֆրանսայի զանազան կողմերը հեռագրասիւներ տապալեցան, նաւահանգիստները խռնուած են ամէն տեսակ նաւերով, որոնք չեն համարձակիր ծով ելլել: Օդանաւային երթեւեկներն ալ խանգարուեցան:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԱՎԷՃԸ

ՄՈՒԹ ԽՕՍՔԵՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՍՑԷԻՆ

«Ճիւմհուրիյէթ», Պոլսոյ քէմալական օրկանը, խմբագրականի մը մէջ հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ՚ընէ Եոնուս Նատի պէյի բերնով.

— Նիսիպինի և Ճէզիրէի մէջտեղի սահմանագիծը ո՞ր կէտերէն պիտի անցնի.— ահա վէճին հիմը:

Մէյտանը էքպէզէն Ճիհան Պէյլի երկարած սահմանը հասկնալու համար, պէտք է սաւառնակով թռիչք մը կատարել: Կտոր կտոր եղած երկաթուղագծին մեզի տուած դժուարութիւններն ալ՝ զատ: Յետոյ, Ճիհան Պէյլի կայարանէն սկսեալ, երկաթուղագիծը սահման կը դառնայ: Բայց երկաթուղիի վերջակէտէն սկսեալ մինչեւ Ճէզիրէ ո՞ւրկէ անցընել սահմանը: Ֆրանսացիները, օգտուելով այն հանգամանքէն որ դիւրին չէ հին եւ նոր ճամբաները ճշդել անապատին մէջ, կ՚ուզեն սահմանը տանիլ վերը, թրքական հողերուն մէջ: Իսկ մենք զարմացած այս շահագրգռութեան առջեւ՝ կ՚ուզենք որ գոնէ այս կէտին մէջ ողջմտութիւնը յաղթանակէ:

Տարօրինակ է որ սահմանագծի մը շուրջ այսքան աղմուկ փրցնող Ֆրանսան շարունակ Թուրքիոյ հետ իր աւանդական բարեկամութենէն կը ճառէ: Կ՚երեւի թէ Ֆրանսացիները բարեկամութիւնը կը հասկնան իբր բան մը, զոր ինք տիքթէ պիտի ընէ ուրիշներուն: Ֆրանսա իր եղունգները պիտի մխէ ձեր սիրտը եւ ձեր թոքերը պիտի փրցնէ, բայց դուք ձայն չպիտի հանէք: Ասոր իբր վարձատրութիւն՝ ֆրանսական բարեկամութեան շնորհը պիտի ըլլայ ձեզի:

Ֆրանսայի հարցուցէք թէ ինչո՞ւ Պէյլանի եւ Անթաքիոյ Թուրք մեծամասնութիւնը մեր սահմանէն դուրս մնաց. պիտի պատասխանէ թէ այլեւս կարելի չէ ատոր մասին խօսիլ, դաշնագիր կայ: Բայց Ա. զաս Լօրէնի համար ալ դաշնագիր կար, և այդ դաշնագիրը չկրցաւ արգիլել որ պատերազմ մը աշխարհը տակնուվրայ ընէ:

Ֆրանսա երկիր մըն է որ սկզբունքը ըրած է ուժի վրայ հիմնել «իրաւունք» կոչուած բաները: Ֆրանսա այսօր դարձած է կառավարութիւն մը որ ուժէն դուրս բան չի ճանչնար: Եւ այս վիճակով, անտարակոյս ամենամեծ վտանգն է աշխարհի խաղաղութեան համար: Ֆրանսա, որ որպէս թէ հոգատարի տիտղոսով դժուարութիւններ կը յարուցանէ Սուրիոյ սահմանին վրայ, կ՚աշխատի եւ իրականացնել իր երեւակայած հսկայ հարստութիւնը: Անշուշտ ազատ է իր ուզածին պէս երեւակայելու: Բայց սա ալ լաւ գիտենք թէ Սուրիոյ սահմանին վրայ դժուարութիւն յարուցանողը երբեք բարեկամ չէ Թուրքիոյ: Եւ եթէ ինքը որոշապէս կարծէ, մենք բացէ ի բաց կ՚ըսենք իրեն թէ չենք կրնար բարեկամ ըլլալ եւ ստիպուած ենք զինքը հետապնդել իբր Թուրքիոյ յայտնի թշնամի մը: Հոգատարութիւն կոչելով կարելի չէ փոխել նուաճողական քաղաքականութիւնը:

Իրողութիւն է, որ Ֆրանսան է ամենամեծ պատասխանատուն ապագայ պատերազմի մը: Այն ատեն, ուրիշ մեծ խնդիրներու կարգին, Ֆրանսայի պիտի հարցուի ոչ միայն անապատի գիծին հաշիւը, այլեւ թէ ի՞նչ ընելու եկած է Սուրիա»:

Թուրքերը Թրակիոյ մէջ

«Վագըթ» կը գրէ թէ Թրակիոյ մէջ Թուրքիոյ կացութիւնը շատ խղճալի վիճակ մը ունի: Թուրքերը անգործութեան մատնուած են եւ ապրելու անկարող վիճակի մէջ կը գտնուին: Անատոլուի եւ Արեւելեան Թրակիոյ Յոյներուն Յունաստան գաղթելէն ի վեր Իսքէչէի, Կիւմիւլճինայի եւ Տէտէ - Աղաճի շրջանի Թուրքերուն սեփական գետինները ամբողջութեամբ գրաւուած են: Գիւղերուն, նոյն իսկ քաղաքներուն մէջ Թուրքերու տուներուն կարեւոր մէկ մասը ցարդ յոյն գաղթականներուն գրաւման տակ է: Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրքերը, քաղաքներուն, գիւղերուն եւ դաշտերուն մէջ յարձակումներու ենթարկուած են: Օր չանցնիր որ Ռոտոփի լեռներուն ստորոտը Թուրք մը չսպաննուի: Յոյներուն հարստահարութիւններէն զատ, 150նոց անբաղձալիներն ալ անօրինակ չարչարանքներու կ՚ենթարկեն Թուրքերը: Կիւմիւլճինայի եւ Իսքէչէի մէջ գլխարկ դնող Թուրքերը անհաւատ կը նկատուին, դպրոց եւ մզկիթ ոտք չեն կրնար կոխել, անոնց թուրք մեռեալները թուրք գերեզմանատան մէջ չեն թաղուիր, նոյն իսկ ժառանգութենէ կը զրկուին:

Թուրքերէն նոր տառերու գործածութիւնը արգիլուած է: Կիւմիւլճինէի Իսլամական Միութեան հրատարակած թերթին մէջ, թուրք նոր տառեր գործածողները անիծուած են: Վերջապէս Արեւմտեան Թրակիոյ մէջ գտնուող Թուրքերուն կացութիւնը խիստ խղճալի է:

Հելլէնները ճիշդ ասոնց համար է որ քննիչ մարմնին կողմէ կատարուելիք քննութեանց արգելք եղած են:

Ստալին կը սպառնայ ախոռել...

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Ստալին կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ համայնավար կուսակցութեան Գործադիր կոմիտէին մէջ: Կարմիր դիկտատորը պաշտպանեց Բիւրոյին քաղաքակա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

«ՀՐԱՒԷՐ»

«Ընդհանուր անդամական ժողովի կը հրաւիրուին փարիզի Ռ. Ա. ակումբի բոլոր անդամները. վաղը, ... Ակումբին ընթերցասրահը. (Սօսիէթէ Սավանթ): Օրակարգ՝ 1.— Համարատուութիւն վարչութեան, 2.— Ընտրութիւն վարչութեան»:

Ռամկավարներու փարիզեան լրագրի այս «հրաւէր»ը հրաւիրեց նաեւ իմ ուշադրութիւնս ու կը հաւատամ թէ պիտի հրաւիրէ շատերու ուշադրութիւնը:

Կատակ չէ, կուսակցութեան մը տարեկան «համարատուութիւն»ը եւ նոր «ընտրութիւն»ը տեղի պիտի ունենայ «Ակումբի ընթերցասրահ»ին մէջ:

Ամէնէն աւելի պիտի հետաքրքրուին հեռու եղողները, եւ ամէնէն աւելի պիտի հետաքրքրէ սա «ընթերցասրահ»ը:

Անոնցմէ ո՛չ մէկուն մտքէն պիտի անցնի թէ այս «ընթերցասրահ» կոչուածը, ընդամէնը հինգ քայլ երկայնք, երեքուկէս քայլ լայնք, եւ մարդահասակ մը բարձրութեամբ խցիկ մըն է...

Անկարելի է որ անծանօթները կարենան երեւակայել թէ այդ խցիկին մէջ, կայունն ու կործանածը միասին հաշուելով, ընդամէնը եօթը աթոռ կայ: Կայ վերջապէս դժուարութեամբ ապացուցանելի «սեղան» մը, որու վրայ, (տեղի ու ընթերցողի չգոյութեան պատճառով) հանգիստ կը քնանան քանի մը լրագիրներու ամբողջ տարուան անկանոն թիւերը...

Գուցէ անոնք երեւակայեն թէ այդ դժուար ապացուցանելի սեղանին շուրջը նոյնքան դժուար ապացուցանելի մարդեր պիտի նստին ժողովի: Բայց որո՞ւ մըտքէն պիտի անցնի թէ, բարեացակամութեամբ եօթըհաշուուած աթոռներէն հինգը ինքնին «վարչութիւն»ը պիտի գրաւէ: Եւ մնացեալ երկուքը... ժողովականներուն պիտի մնայ:

Պարոններ, բամբասանք ըրած չըլլալու, եւ ձեր կարողութիւնը կասկածի չենթարկելու համար, ձեզի կը թողում երեւակայել ինչ որ տեղի պիտի ունենայ ընտրութեան ժամանակ. այն ատեն երբ բանաձեւ մը քուէարկել ուզուի...

Կը տեսնէ՞ք որ անկարելի՛ է, ծիծաղելի՛...

Ու ճիշտ ատոր համար, այս ժողովը տեղի չունեցաւ:

Այո՛, շաբաթ մը վերջ, Ռ. Ա. կուսակցութեան թերթի ճիշտ այն թիւին մէջ, ուր մէկ կողմէն «կեանքի ապահովագրական ընկերութեան տնօրէն»ը կը յայտարարէր թէ «դիւրամատչելի պայմաններով կ՚ապահովագրէ մահուան դէմ», եւ միւս սիւնակին վրայ տնօրէնին պարագաները նոյն այդ տնօրէնին մահն ու թաղումը կը ծանուցանէին,— ծանօթ «հրաւէր»ը հետեւեալ յաւելուածն ունէր.—

«Այս երկրորդ ժողովին, ներկաներուն թիւը օրինական կը համարուի»...

— Սարսափէ՛, դաշնակցութիւն, «կեանքի ապահովագրական տնօրէն»ի օրին ինկած այս կուսակցութիւնն է որ պիտի «հալածէ» ու «ջնջէ» քեզ...

— Ուրախացի՛ր, Հայոց ազգ, իր կենդանութիւնն ու մահը յայտարարող այս կուսակցութիւնն է որ «դիւրամատչելի պայմաններով» պիտի «ապահովագրէ»... ո՛չ թէ ինքզինքը, այլ... քե՛զ:

ՊԱՀԱԿ

ԱՆՏԵՍՈՒԱԾ ՔՍԱՆՀԻՆԳԱՄԵԱԿ ՄԸ

I

Անցաւ, առանց մէկու մը կողմէ յիշուելու, տարեդարձը զմայլելի ընդվզումին, որը քառորդ դար առաջ յուզեց հայաշխարհը եւ դարձակէտը եղաւ մեր նորագոյն պատմութեան։

Յեղափոխականները չէին, այլ ամբողջ հայ ժողովուրդը, որ 1903ին չնաշխարհիկ ըմբոստացումով, զէն ի ձեռին, ծառացաւ ռուս բռնապետութեան դէմ՝ պաշտպանելու իր ոտնահարուած իրաւունքը։

Հայ ազգային-եկեղեցական գոյքերու գրաւումը ցարական կառավարութեան կողմէ առանձնակի քայլ մը չէր՝ թելադրուած յատուկ պատճառէ մը ու մասնաւոր նպատակի մը ուղղուած։ Ան տրամաբանական օղակ մըն էր երկայն շղթայի մէջ այն միջոցներու, որոնց ամբողջութիւնը կը կազմէր ռուս կառավարութեան «հայկական քաղաքականութիւնը»։

Արդարեւ, հայահալածութիւնը Ռուսիոյ մէջ շատ հին պատմութիւն ունի, ոչ նուազ հին, քան առհասարակ օտարահալածութիւնը, որը վաղուց ի վեր այդ պետութեան քաղաքականութեան հիմնական ուղեգծերէն մէկը եղած է։ Պատեհ առիթ մըն է յիշեցնելու այդ մեր այն հայրենակիցներուն, որոնք կը սգան ցարերու ռէժիմին մահը եւ երազի կուտան «անցած օրերուն»...

Արդէն Զօր. Պասկեւիչ, 1828ի ռուս-պարսկական պատերազմին հերոսը, կոյր հայատեաց մըն էր։ Գրաւելով Երեւանի շրջանը, ան առաջին անգամն էր որ հայ կը տեսնէր։ Սակայն ընդարձակ երկրամասի մը մէջ հայերը բաւական հոծ ու միատարր բազմութիւն կը կազմէին։ Ուրեմն այդ «օտարները» կարող էին վտանգաւոր լինել ռուս պետականութեան. ատոր համար ալ պէտք էր հալածել զանոնք։

Այս տրամաբանութենէն է որ կը բխի ռուսերու քաղաքականութիւնը նոր հպատակներու նկատմամբ։ Ու նոյն այդ ոգին է, որով համակուած է հայ համայնքի ազգային-եկեղեցական վիճակը կանոնագրող հռչակաւոր «Պոլոժենիէ»ն։

Մասնակի բարելաւում կը նկատուի հայկական քաղաքականութեան մէջ Ալեքսանդր Բ.ի կառավարութեան «ազատամիտ» շրջանին եւ մանաւանդ 1877ի ռուս-թուրքական պատերազմի ատեն։ Ռազմական նկատումներով Ռուսերուն պէտք էր Հայերու համակրանքը։ Ու ահա Կովկասի մէջ քիչ մը կը թուլցնեն կապանքները եւ կը հրապուրեն Հայերը՝ Թուրքիոյ իրենց եղբայրները ազատելու խոստումներով։

Ռուս եւ հայ յարաբերութեանց այս մեղրալուսինը սակայն երկար չտեւեց. «Թուրքահայ եղբայրները» չազատուեցան, ու Ալեքսանդր Բ.ի մահէն յետոյ՝ Ալեքսանդր Գ.ի գահակալութենէն ի վեր հայահալածութիւնը արդէն սիսթէմ դարձաւ։

Առանց այն ալ փոքրաթիւ հայ պաշտօնեաները, իբրեւ անվստահելի տարրեր, սկսան փոխարինուիլ Ռուսերով, Վրացիներով ու Թաթարներով։ Հայկական դպրոցները գոցուեցան. քանակով ողորմելի պարբերականները դաժան գրաքննութեան ենթարկուեցան. հրատարակչական գործը ու մինչեւ իսկ բարեգործութիւնը ոստիկանական հսկողութեան տակ դրուեցան։ Կը պակսէին միայն կոտորածները, որպէս զի Ռուսիոյ բռնակալը կատարեալ համերաշխութեան ձեռք մեկնէր իր դրացի Թուրքիոյ բռնակալին...

Այդ համերաշխութիւնը իսկապէս ալ գոյութիւն ունէր։ Նոյն ատենն էր, որ ռուս բարձր պաշտօնէութեան շրջաններու մէջ ժողովրդականութիւն ստացաւ «Հայաստանը առանց Հայերու» տմարդի նշանաբանը։ Եւ հայկական ջարդերու հանդէպ ռուս դիւանագիտութեան երեւան հանած թոյլատու վերաբերումը կ'ապացուցանէր, որ այդ նշանաբանը վերացական իմաստախօսութիւն չէր, այլ սկզբունք մը իրական քաղաքականութեան։

Նիկոլա Բ. անփոփոխ կերպով որդեգրեց իր հօր ընթացքը. եւ անոր ու սուլթանի սրբտառուչ եղբայրակցութիւնը արտայայտուեցաւ ի մասնաւորի հայ յեղափոխականներու հալածման մէջ։ Հակառակ անոր որ հայ յեղափոխական կուսակցութիւններու գործունէութիւնը ուղղուած էր բացառապէս Թուրքիոյ դէմ, իսկ Կովկասը անոնց միայն կռուան կը ծառայէր, ռուս իշխանութիւնները նուազ խիստ չէին վարուեր իրենց ձեռքը ինկած յեղափոխական գործիչներու հետ, քան Թուրքերը։ Կովկասի եւ Ռուսիոյ կարգ մը քաղաքներու բանտերը յաճախ լեցուն էին ոչ միայն Դաշնակցականներով եւ Հնչակեաններով, այլ եւ այնպիսի անձերով, որոնք որ եւ է առնչութիւն ունէին անոնց հետ։

Զանգուածային խուզարկութիւններ քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ, ծեծ, բանտ, աքսոր — ահա այն մթնոլորտը, որի մէջ կ'ապրէր 90ական թուականներուն եւ 900ական թուականներուն սկիզբները Հայերու աւելի կամ նուազ ներգործական մասը։

Հայերու հալածանքը իր գագաթնակէտին հասաւ, երբ Կովկասի բարձրագոյն իշխանութիւնը յանձնուեցաւ Գոլիցինին։

Այդ թանձրամիտ ու ժպիրհ սատրապը բացարձակ կռիւ յայտարարեց հայութեան։ Վերաբացուած հայ դպրոցները նորէն գոցուեցան։ Երեք օրաթերթերէն «Արձագանգ»ը խափանուեցաւ, իսկ մնացած երկուքը դրուեցան այնպիսի պայմաններու մէջ, որ հազիւ կը նշմարուէր իրենց գոյութիւնը։ Նոյն վիճակին ենթարկուեցան Կովկասահայ Բարեգործական միութիւնը և միակ Հրատարակչական ընկերութիւնը։ Արձակուեցան հայ պաշտօնեաներու վերջին մնացորդները՝ բացառութեամբ քանի մը վատասերած ու ապազգայնացած անհատներու։ Կովկասեան ռուսերէն պաշտօնաթերթը (Կաւկազ), յանձին իր տխրահռչակ խմբագիր Վելիչկոյի, թոյն կը ժայթքէր Հայերու դէմ, վերագրելով անոնց Ռուսիոյ մէջ «Մեծ Հայաստան» (մինչեւ Ռոստով.') ստեղծելու ցնորական ձգտումը։ Ասոր հետ մէկտեղ գործ կը դրուէր ամէն միջոց՝ Վրացիներու եւ Թաթարներու միջեւ թշնամանք սերմանելու Հայերու հանդէպ։

Հայը այլեւս ուրիշներու հետ հաւասար իրաւունքներով օժտուած հպատակ չէր. ան միայն կը հանդուրժուէր ու պէտք է դեռ չափազանց գոհ լինէր, որ ինքը օրէնքէ դուրս չէին հռչակեր...

Այդ պահուն էր որ ներքին գործոց նախարար անուանուեցաւ Պլեվէ։ Գոլիցինի ընթացքը լիովին կը համապատասխանէր անոր տրամադրութիւններուն։ Ու Գոլիցին կարողացաւ համոզել նախարարը, թէ Էջմիածինը հայ ըմբոստութեան որջանն է. հոն է որ կը կազմուին հակապետական ծրագիրները, եւ անկէ է որ կ'առնուին անոնց իրագործման համար անհրաժեշտ նիւթական միջոցները։

Գոլիցինեան սադրանքները ապարդիւն չանցան. 1903ի ամրան Պետերբուրգէն եկաւ հայոց գոյքերու գրաւումի հրամանը։

II

Արտառոց անտարբերութեամբ մըն էր որ ընդունուեցաւ Էջմիածնի մէջ հայութեան տրուած հարուածին լուրը։

Այն պահուն ես հոն էի եւ ի վիճակի՝ մօտէն դիտելու ամէնը, ինչ որ կը կատարուէր։

Միաբանութիւնը սկիզբները կատարեալ համակերպման տրամադրութիւն կը ցուցնէր. «Ի՞նչ կարող ենք անել, — կ'ասէին — քարն ալ իր ձեռքն է, ընկոյզն ալ. կը վարուի՝ ինչպէս որ կ'ուզէ։ Ի՞նչ ենք մենք, որ յանդգնինք հակառակիլ կառավարութեան»։ Քիչ ետքը, սակայն, երբ շնորհիւ կարգ մը տարրերու, դուրսէն եւ իր իսկ միաբանութեան մէջէն պարզուած էին հարուածին իրական իմաստը եւ հաւանական հետեւանքները, ու երբ մանաւանդ տարբեր վայրերէ հետզհետէ սկսան տեղեկութիւններ հասնիլ ընդհանուր վրդովումի արտայայտութեանց մասին, անհաշտ տրամադրութիւնը համակեց նաեւ միաբաններէն շատերը Եւ արդարութեան պարտք հատուցած կը լինենք, յիշենք, որ անոնցմէ մէկ քանին այդ տագնապալի օրերուն երեւան բերին բարձր կորով եւ քաղաքական արիութիւն։

Խրիմեան կաթողիկոսը բացակայ էր վանքէն։ Ստանալով չարաշուք լուրը, ան կ'ընդհատէ իր ճամբորդութիւնը դէպի Հիւսիսային Կովկաս եւ կը փութայ Էջմիածին։

Թիֆլիսի կայարանին մէջ կաթողիկոսի սովորական ընդունելութիւնը այս անգամ բուռն ցոյցի բնոյթ կը կրէ։ «Կեցցէ Հայրիկը» բացագանչութիւնները կը թնդացնեն օդը։ «Այդ պահուն,— կը պատմէր ինծի աղջնակ մը,— վագոնի պատուհանին առջեւ երեւցաւ Հայրիկի գունատ դէմքը։ Ձեռքի թոյլ շարժումով բազմութիւնը լռութեան հրաւիրեց. «Ի՞նչ կեցցէ», ասաց ու գլխիկոր հեռացաւ պատուհանէն»։

Հոն կաթողիկոսին կը ներկայանայ պատգամաւորութիւն մը, եւ կը յայտնէ հայ հասարակութեան փափաքը՝ մինչեւ վերջը ընդդիմանալ կառավարութեան հրամանի գործադրութեան։ Խրիմեան կը խոստանայ կատարել իր պարտքը։

Ռ. ԼԵՌՆԵԱՆ

(Վերջը՝ յաջորդով)

"ՍԱՍՄԱՆՑ ՏՈՒՆ,,

«Յառաջ»ի 4 Նոյեմբեր կիրակի օրուան թիւին մէջ ի՛նչ գաւոտ խնդիր մը կը յուզէր Սիրունի, — «Երբ մեր սերունդն ալ երթայ»...

Ցաւը մեր մէջ խորարմատ էր արդէն. պատերազմը եկաւ փտախտի դարձուց։ Իսկ դարմանը՝ չափով մը՝ այսօր ալ նորէն մեր հայ հարուստներուն ձեռքն է, եթէ սրտէն դէպի ձեռք եւ ձեռքէն դէպի քսակ՝ գիտակից շարժում մը ունենան անոնք... Հրեաներէն օրինակ առնելով։

Անտիպները տպելու գործն է այդ, օր առաջ կորուստէ ազատելու ձեռնարկը, որուն համար ապագայ ամբողջ հայ եւ օտար գիտնական սերունդները երախտապարտ պիտի մնան իրենց։

Սիրունին ուրախութիւնը չի ծածկեր՝ լսելով որ մեր ժողովրդական անգիրներէն նշանաւոր «Սասմանց Տուն»ը լոյս ընծայելու մտադիր եմ։

«Մտադիր ըլլալով» մինակ եթէ գործը լմնար՝ քսան տարիէ ի վեր լոյս տեսած կ'ըլլային թէ՛ «Սասմանց Տունը», թէ՛ «Ցէրան Թուրան»ը եւ թէ երեսունէ աւելի արժէքաւոր Անգիրներս։ Գիրքի մը տպագրութիւնը Մեկենաս կ'ուզէ, այսինքն դրամ։

Դեռ յոյս ունիմ որ սրտի տէր գրասէր Հայեր պիտի չթերանան իրենց կոչումին մէջ եւ իմ բացած բաժանորդագրութիւնը շուտով պիտի ընձեռէ նիւթական միջոցները՝ այս նշանաւոր դիւցազնավէպը օր առաջ լոյս աշխարհ հանելու (*)։

Մինչ այդ՝ թերեւս յարմար էր փոքրիկ ճաշակ մը տալ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն՝ «Սասմանց Տուն»ի նիւթէն, ոճէն ու պատմական արժէքէն։

Այս էջերուն մէջ ես պիտի չուզէի դնել դիւցազնավէպին բնագիրը այնպէս ինչպէս ես քաղեր եմ հայ պապիկներուն բերնէն, քսան տարի առաջ, 1908ին, Վանայ մէջ։

Օրաթերթի մը մէջ պատշաճը՝ օրուան ընթացիկ գրական լեզուն է. ուստի պէտք էր տալ պատմավէպին գրական լեզուով թարգմանութիւնը։

Բայց ոմանց նաեւ կը խնդրուի որ «Սասմանց Տուն»ը տպուի այնպէս ինչպէս պատմեր են ինծի հայ պապիկն ու մամիկն շրթները, այնպէս ինչպէս դարերը բերեր են մեզի... այնպէս ինչպէս հնաւուր օր մը երգեր է Անծանօթ բանաստեղծը, ցեղին անունով, կը ստիպուիմ յօդուածիս մէջ գոհացում տալ կարելի եղած չափով, եւ նոյն ատեն լուսաբանութիւն մը աւելցնել։

Թէ՛ «Սասմանց Տուն»ի, ինչպէս նաեւ բազմահազար էջերով գրի առած իմ միւս ժողովրդական նիւթերուն բնագիրները զուտ գաւառաբարբառով են, եւ լեզուաբանական ու ձայնաբանական ամենանուրբ կէտերը խնամով նկատի առնուած։ Անոնց մէջ իմ կողմէ ոեւէ բան խառնուած չէ. ոչ վերցուած, ոչ աւելցուած, ոչ սրբագրուած։

Ազգագրութեան արժէքը խորապէս գիտցող մը ոճիր պիտի գործէ՝ եթէ իրմէ բան մը խառնէ բնագրին մէջ։

«Սասմանց Տուն»ը,— քանի որ խնդիրը անոր շուրջն է— կը բաժնուի երկու որոշ մասի. առաջին մասը զուտ բնաբարբառով պատմուածքն է, ամէն մէկ ճիւղն իր կարգին, ամէն մէկ գաւառին իր բարբառովը առանձին.— այնպէս ինչպէս անոնք եղած են պատմող գիւղացիներուն բերնէն։ Իմ ականջն ու գրիչը՝ լոկ ձայնագիրի (ֆոնոկրաֆ) դեր կատարած են, հարազատօրէն փոխադրելով պատմուածքները՝ թուղթի վրայ։

Երկրորդ մասը յատկացուած է բացատրութիւններու եւ բաղդատութիւններու՝ համարներով բնագրին կապուած։ Բացատրութիւններ՝ բնագրին մէջ յիշուած անուններուն, դէպքերուն, բառերուն եւ ոճերուն, նախապէս տպուած փոփոխակներուն հետ բաղդատութիւններով,— որպէսզի աւելի ցայտուն դառնան մութէն լոյս հանուելիք կէտերը։

Իմ գրի առած բարբառներուն հարազատութեանն ու ծայրայեղ բծախնդիր խնամքին այնքան հիացած էր ողբացեալ Փրոֆ. Գրիգոր Խալաթեանց որ անմիջապէս բացեր էր Մոսկուայի Լազարեան ճեմարանի Էմինեան Ազգագրական ժողովածուներուն էջերը՝ հատոր հատոր տպելու համար հաւաքած նիւթերս։

Դժբախտաբար, իր անակնկալ մահն ու վերահաս պատերազմը՝ գամբանական քարը դրին այդ գեղեցիկ ճառագայթումին...

Անցնինք հիմա բնագրին, որ պարզապէս գոհար մըն է հասկցողին համար։

ՉԻԹՈՒՆԻ

* * *

Ահա ցանուցիր վերցուած քանի մը հատուածներ՝ «Սասմանց Տուն»էն։

* * * Սանասար ու Բաղդասարի ծագում (Սպարկերտի բարբառով).—

— Կէ՛ր... Սինամ-Խան թագաւոր, կէ՛ր՝ Կուժրի-Խա՛ն թագաւոր։

Ինչ որ Սինամ-Խա'ն թագաւորն էր՝ խաչապաշտ էր. ինչ որ Կուժրի-Խան թագաւորն էր՝ կռապաշտ էր։

Սինամ-Խան թագաւոր՝ Կուժրի-Խան թագաւորը՝ խարջդարն էր (հարկատու)։

Աւո՛ր մէկ՝ էլաւ Կուժրի Խա'ն թագաւոր էրկու մարդ յէօրէօկից՝ թի՝ «Գեացէ՛յհ Սինամ-Խա'ն թակաւորը՝ քեաղաք՝ խարջ-խարաջ ժողվէյհ բրէ՛ք»։

Էլան ընկեան ճամբախ, գիընացի՛ն, մութն էտու վար անո՛նց, խասան աղա քեաղա՛ք, տէսան վըր տէմ՝ աշխա'ր՝ զըմէն մութն ը՛, ատա քեաղայհ լի՛ո՛ս ը...։

Գիընացին մէկ մարդիւ մ'օտ՝ խառնէյցին ըսցին.—

— «Աւիկ ի՞նչ լիոս ը՛. արեգեակ մուի՞ր ը՛, լիւսնայ չըկա՛յ. աւիկ ի՞նչ լիոս ը՛ զարկեր ասա քեաղա՛ք...»։

Ըսաց.— «Վըլլա, ըսաց, մի (մեր) թագաւորը՝ ախչկայ լիոսն ը՛ զարկեր վար մի քեաղքէյին. յըրկուն ինչ արէգեայ կը մտնը, մութ կ'ընկնը՝ մի թագաւորը՝ ախչէյ կ'ելնը կը նստը յաէճկ՝ անու լիոս կը զանը վար մի քեաղքյին, ամէ՛ն մարդ վար ուր (իր) գիործէին կը նստը կը բանը՛..., անդիւց անու անուն էլ ԼԻԻՍԻ'Կ թագուհի-ե-ա»։

* * * Թագաւորն ու Սանասար եւ Բաղդասար.—

— «Մարէ՛, ըսաց (Սանասար), դէ՛ որ կը գեայ՝ զդիւռ բա՛ց՝ թըղ գեայ ներս՝ որ եը՛ զան խի'մ (որ ես զանի տեսնեմ), մա խիմ ի՞նչխ զ'մի տը տանը ուտը...»։

Խատ ատա խօսքյին՝ թագաւոր էրի զ'դիւռ էբաց մտաւ ներս, իրիշկեց՝ ի՞նչ կ'ըխը՛...,— էրկու ա՛խա՛ղի՛ մարդ՝ մէ՛կ նստած ա մօտ է՛ն կշտէն, մէկ՝ է՛ն կշտէն, ծի՛ծ կ'ուտին։

Սանասար կանգնաւ, ըսաց.—

«— Մարէ՛, ըսաց, մի խէր է՞սն ը՛..., աւիկ մի խէ՞րն ը, վը տա զ'մի տըտանը ուտը՞...»։

Ըսաց.— Խա՛..., ո՛րդի, էտթը քիո խէր. զ'ձի (ձեզ) տըտանը՝ զինը՝ ուտը՛...»։

Սանասար խա'ռա'ւ զթագաւոր։

Սանասար խա'ռա'ւ զ'թագաւոր բռնեց. խա'տ բռնիլոն՝ վի՛րո՛ց էզա՛ր ամբոնաչոր գիէտը՛ն՝ քեառսո՛ւն նետ (կանգուն) գիընաց գիէտնու տա՛կ...։

* * * Տունի եւ անկախութեան գաղափարը (Կարկառի բարբառով).—

Ժիւկը՛մ մնացի՛ն..., աւո՛ւր մէկ՝ ջոջ ախպէր Սանասար՝ Կուժրի թագաւորին ըսաց.—

— «Թագաւո՛ր ապրած կէնա՛ս, մի (մեզի) տեղ մ'շայհ տո՛ւ՝ մի տու՛ մ'շինինքյ»։

Կուժրի թագաւոր ըսաց.—

— «Ա՛յ վուրդի՛, ըսաց. տուն ի՞շ տ'ինէքյ. տուն չըխօ շինո՛ւկ ա. եըս տղայ չունիմ, բան չունիմ. չէ՞ եըմ տղէ՛ն էլ դիւ (դուք) էիքյ, յետեւ ըմ մեռնելոն՝ եըմ թագաւորութէ՛ն էլ ձի՛-ե-ա (ձեզի է), զը՛մէն էղած ո՛ւ չեղածն էլ չըխօ ձի՛-ե ա, նստէ՛քյ ըմ տեղ՝ թագաւորութէ՛ն էրէքյ...»։

Սանասար ըսաց.—

— «Թագաւո՛ր ապրած կէնա՛ս, ըսաց. էն տուն ի՛շ մինհ մի քեամկով չշինինքյհ՝ մըր քիւռն չը տա՛նի ինի։ Կ'ասա.—

«Վով չը շի՛ներ քեամկով տընիկ՝
«Ձը բիը՛ներ մէջ անուշիկ բիընիկ...»։

Ի՛նչ աւելի ճիշտ...,— առանց սեփական տունի՝ հանգի՛ստ չկայ. առանց սեփական հայրենիքի՝ կեա՛նք չկայ...։

ՔԱՂՑԿԵՂԻ ՄԱՍԻՆ ՀԱՏՈՐ ՄԸ

Կը յիշուի թէ այս տարուան յուլիսին, Լոնտոնի մէջ տեղի ունեցաւ մեծ համագումար մը, խորհրդակցելու համար քաղցկեղի վրայ։ Կը մասնակցէին աշխարհի ամենէն համբաւաւոր մասնագէտները։ Այս համագումարին աշխատանքները ամփոփուած են հատորի մը մէջ, 600 էջնոց, բաժնուած զանազան գլուխներու՝ համաձայն համագումարին մէջ ուսումնասիրուած նիւթերուն։

Այս հատորին նախաբանը գրած է Նիւ Եորքի Փրոֆ. Ճէյմս Իուինկ, որ իր տեսութիւնը կը պարզէ, յայտնելով թէ քաղցկեղը աւելի զանազան հիւանդութիւններու ամբողջութիւն մըն է քան միակ հիւանդութիւն մը։

Այս տեղեկագրին մէջ հրատարակուած յօդուածներուն հա-
մաձայն, կարգ մը գրգռիչ
պէս քարիւղի շոգին, ծխ
մուխը, կը դիւրացնեն ք
զարգացումը։
Բերնի քաղցկեղը ամենա
միշտ առաջ կուգայ ծխ
չափազանց գործածութեն
ակռաներէն, կամ վնասուած
տերէն։
Ռատիոմի եւ վիր
թեան կողմնակիցները
թիւններ կուտան գործ
իրենց եղանակներու մասի
Տեղեկագրին վերջը վի
րութիւն մը գոյց կուտայ
զան արհեստներու բերն
քաղ կեղաւորներու համեմ
թիւնը։

(*) «Սասմանց տուն»ի տպագրութեան բաժնեգինն է 5 տոլար. կանխիկ դրկողները պիտի ստանան 5 օրինակ: Տպուելէն ետք՝ գինը պիտի կրկնապատկուի: Բաժնեգինը ղրկել հեղինակին հասցէին.— D. Tchitouny, 139, Rue de la Gare à Ermont (S. & O.) France.

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՀԱՄԱՏԱՆ, Հոկտ. 20.—
նեակ տարիներու կեանք
Յ. Դ. Համատանի կազմակ
թիւնը։ Ուշադրութեան
հին ընկերներ ունի, ք
րային աշխատանքներու
առաջնակարգ դիրքերու վր
Անոնք կ'երեւան իրենց
պաշտօններով թէ համայնք
թէ դպրոցական գործերու
գնահատութեան արժան

Հոկտեմբեր 14 ին,
անգամ ըլլալով տօնուեց
նակցութեան Օրը մա
թեամբ ընկերներու եւ հ
ներու։ Կը նախագահէր ընկ
մուէլ Սահակեան։
բացուեցաւ «Մեր Հայրենի
Ընկեր Նախագահը իր
խօսքի մէջ շեշտեց Հ. Յ.
նակցութեան արժէքները,
բերութիւնները եւ կոչ ըրա
լի ամուր եւ կուռ շարքեր
վիգ հանդիսանալ։

Յետոյ հրաւիրուեցաւ
լու ընկեր Համբարձում
եանը։ Շատ բովանդակալից
կերոյթ բանախօսութիւնը
կուսակցութեան գովքը չէ
— ըսաւ ան — բոլորը
գիտեն այդ կուսակցութեան
սին եւ վերջապէս իր փ
վերջին քառասնամեակի
պատմութեան մէջ թողա
գործունէութիւնն իր ա
ինքնին։ Ես կը խօսիմ թէ
կ'ընէ ներկայիս Հ. Յ. Դաշնակցու
թիւնը եւ ի՞նչ պիտի ընէ
քանչիւր դաշնակցական ընկ
դաշնակցական կազմակերպու
թիւն»։ Եւ ծանրանալով
շրջանի վրայ, տուաւ լուսաբանու
թիւններ։

Յետոյ խօսեցաւ ընկ.
Պօղոսեանը, որ ամփոփ
դրուատեց Դաշնակցութեան
իր գործը, անդրադարձաւ
խութեան խնդրին ու եզրակա
թեան մէջ ըսաւ. «Հայ ժող
վրդի վրայ դերիշխող բանտ
ները մնում են նոյնը,
իրենց շապիկներն են փոխել
Եւ քանի Դաշնակցութիւնը
սել իր նպատակին, քանի մենք
ստացել մեր անկախութիւնը
ժողովուրդը կը մնայ Հ. Յ.
նակցութեան հետ, չի կորցնի
ու պայքարելու իր կորովը
պիտի միանգամայն վստա
նենք, որ անկախութեան մի
արշալոյսին պիտի աւելի հզ
օրէն տօնենք իր պաշտօնա
սակցութեան Դաշնակցու
Օրը Արարատի ստորոտը»։

Եղան նաեւ արտասանու
ներ, երգեր ու նուագներ։
ընկերները հրաւիրուեցան
րիքի։ Խօսուեցան բաժակ
եւ երգուեցան երգեր։ Իբր
շատակ, ընկերներուն բաժնուեց
քր. Միքայէլեանի լուսանկար

Հանդէսը փակուեցաւ
բանւոր»ով։ Ընկերները
ոգեւորութեամբ եւ հաւատ
դէպի ապագան, դէպի Հ. Յ.
նակցութեան յաղթանակը։

Ա. Արփ

“ՅԱՌԱՋ„Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

«ԻՆՉ ՈՐ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ»

1.— Ի՞նչ է ձեր կարծիքը Թուր-[քիոյ] մէջ կատարուած աննաւ փոփոխութիւններու [մասին] (սուլթանութեան եւ խա-[լիֆայ]ութեան վերացում, ֆէսի [...]ութեան, վանդակի, «մէտ-[րէսէ]»ներու, տէրվիշներու ջնջում, կրօնի [եւ պետ]ութեան բաժանում, լա-[տինական] այբուբեն եւլն.):

2.— Այդ փոփոխութիւնները [զօ]րացնե՞ն թէ կը զօրացնեն [Թուր]քիան եւ Թուրք ժողովուրդը:

3.— Եթէ կը տկարացնեն, [...]:

4.— Եթէ կը զօրացնեն, ի՞նչ-[...]

5.— Ի՞նչ հետքեր կրնան ձգել [...] փոփոխութիւնները, բարե-[կա՞մ] թէ չարաշուք:

6.— Կրնա՞ն տեւել այս փո-[փոխ]ութիւնները:

7.— Հայկական տեսակէտէն, [...]ն այս փոփոխութիւնները [...]էլ, ընդունելով որ Թուր-[քիա] դրացի է Հայաստանին եւ [...]երիմ թշնամին:

[ՊԱ]ՏԱՍԽԱՆ — Թիւ 32

1.— Թուրքիոյ մէջ տեղի [ունե]ցած բոլոր փոփոխութիւն-[ներ]ը, նախ ազատ կեանքի զգա-[ցում]ը կը ներշնչէ Թուրք ժողո-[վու]րդին, որուն փափաքողները [...]միտ զասակարգն էր, թէեւ [...]ութիւ: Տգէտ բազմութիւնն [...]պիտի վարժուի ներկայ բա-[րե]նորոգութեանց:

Այս յառաջդիմական շար-[ժու]մները շատ նպաստաւոր են եւ [...]գայ կը խոստանան:

2. 3. 4.— Այս փոփոխու-[թեա]նց հետ, Թուրքիան կը զօ-[րանա]յ այն ատեն միայն, երբ [եւրո]պական կամ ամերիկեան [...]րամագլուխներ մտնեն երկ-[...]րները, հանրօգուտ շինու-[թեա]նց համար:

5.— Մ. Քէմալի մահով եւ [...], ուրիշ յեղաշրջումով կա-[...]արութեան դեկը ո՛ր կու-[սակ]ցութեան ձեռքն ալ անցնի, [...]փոխութիւններէն հետքեր [պի]տի մնան:

6.— Այս փոփոխութիւնները [պիտի] երկար տեւել, որովհետեւ [...]քիա իր երէկի ոսոխներուն [...]ամիներուն հետ խաղաղու-[թեա]ն դաշինքներ կնքեց: Անկէ [...], Եւրոպայի բոլոր ազգերն [...]ընդհ. պատերազմին յոգ-[նա]ծ ըլլալով չեն ուզեր կռուի [...]րայ բանալ:

7.— Մ. Քէմալ փրկեց Թուր-[քիա]ն, բայց ատոր չի պարտիր իր յաջողութիւնը, այլ քաղա-քական դէպքերուն եւ մեծ պե-տութեանց մրցակցութեան, ո-րոնք շատ նպաստեցին իր ձեռ-նարկներուն:

Մեզի համար նպաստաւոր է Թուրքիոյ յեղաշրջումը այն տեսակէտով որ եթէ իրական յառաջդիմութիւն կատարուի, Թուրք ժողովուրդին վայրի բնազդը մասամբ կը մեղմանայ: Բայց դիւանագիտօրէն վնասա-կար է, քանի որ Հայաստանի, դրացի է եւ միեւնոյն ատեն ներկայ Հայաստանը Քէմալի մտերիմներով շրջապատուած է, որոնք ապագային համար շատ մեծ վտանգներ են:

Զ. Արսլիգէնկի

ԾԽԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Սէնի նահանգի ծխավաճառ-ներու միութեան համագումարը տեղի ունեցաւ անցած շաբթու:

Տեղեկագիրներ կարդացուե-ցան թօքախտաւորներու օժանդա-կութեան գործին, առեւտուրի մէջ աշխատող կիներու վարձքին մա-սին, եւայլն:

Միութեան դիւանը տուաւ իր տեղեկագիրը, ծանրանալով մանա-ւանդ գողութեան դէմ ապահո-վագրութեան եւ ծխավաճառներու շահին նուազման վրայ: Ցուցնող ծխախոտին վրայէն փոխանակ հա-րիւրին 9 ի, կը գանձեն 5,98, իսկ սովորականը իրենց շահ կը ձգէ հարիւրին 3,9 փոխանակ 6ի: Շահու այս նուազումը յառաջ կուգայ ծխավաճառներու պար-տադրուած կարգ մը երկրորդական ծախքերու պատճառով:

Զոյգ մը երեսփոխաններ խմբակ մը կազմած են խորհրդա-րանին մէջ, պաշտպանելու համար ծխավաճառներու շահերը: Պատ-ճառն այն է որ, այս վերջինները իբր ծխախոտի վաճառական եւ մի-եւնոյն ատեն մենաշնորհի պաշ-տօնեայ, մեծ դեր խաղացած են ծխախոտի մենաշնորհին բարգա-ւաճման մէջ:

Այս առեւտրականները որոնք պետական մենաշնորհին շահեցու-ցած են 300 միլիոն, 1896ին, 500 միլիոն 1914ին աւելի քան 4 միլիառ այս վերջերս, կը պահան-ջեն որ իրենց շահերը վայելեն մասնաւոր պաշտպանութիւն մը:

ԻՆՉՊԷ՞Ս ՄԵՌԱՅ

(Խօսակցութիւն մը ողջերու եւ մեռելներու միջեւ)

Դեռ չէ մոռցուած որ անցեալ մարտին անգլիացի օդանաւորդ Հինչքլիֆ, իր կարգին փորձեց կտրել Ատլանտեանը, մեկնելով Լոնտոնէն ու ինկաւ ովկէան: Իրեն կ'ընկերակցէր տիկին Էլզի Մաքլէյ, միլիառատէրի աղջիկ:

Ո՛չ մէկ հետք երեւան ելաւ անոնցմէ: Ո՛չ ոք գիտցաւ թէ ի՞նչ արկածի հետեւանքով զոհ գացին տարրերուն: Բայց կայ մէկը որ լուրեր կը ստանայ Հինչքլիֆէն: Այդ՝ անոր կինն է, տիկին Հինչ-քլիֆ, որ անցեալ օր, Լոնտոնի մէջ 100 անձերու ներկայութեան կար-դալ տուաւ լուրերը որ իրեն կը հաղորդուին Անդենականէն...:

Մեծ բազմութիւն մը խուժած էր սրահ. բայց տեղը փոքր էր եւ շատերը ստիպուեցան ետ դառ-նալ:

«Շէրլօք Հօլմս»ի հռչակաւոր հեղինակին՝ Քօնըն Տօյլի շնորհիւ է որ տիկին Հինչքլիֆ յարեցաւ ոգեհարցութեան: Կը պատմէ թէ ծննդեան նամակ մը ստացեր էր կնոջմէ մը որ կ'ըսէր թէ կրցեր էր հաղորդակցիլ իր ամուսնին հետ. Օդանաւորդը Անդենականէն այս կնոջ յայտնած էր թէ իր օ-դանաւը ինկած էր ովկէան, Ասոր-եան կղզիներէն ոչ շատ հեռու եւ թէ կը փափաքէր յարաբերու-թեան մտնել իր կնոջ հետ, որուն երեք անգամ փորձած էր իմա-ցնել իր մահը:

Տիկին Հինչքլիֆ համոզուեցաւ եւ Լոնտոնի ոգեհարցական միու-թեան մէկ մէտիոմին միջոցաւ, Անդենականէն ստացաւ հետեւ-եալ տեղեկութիւնները:

Մեկնումէն մօտ եօթը ժամ վերջ օդանաւը կտրած էր 700 մղոն հիւսիս-արեւմտեան ուղղու-թեամբ. իրիկուան ժամը 10ին, թեթեւօրէն շեղեցաւ դէպի հիւ-սիս եւ կէս գիշերուան մօտ 200 մղոն եւս կտրած էր:

Հինչքլիֆի հաղորդագրութիւ-նը կը շարունակուի հետեւեալ կերպով՝

«Այդ միջոցին, սարսափելի փոթորիկի մը հանդիպեցայ: Շատ չանցած շարժիչ գործիքը եւ օ-դանաւին թեւերը վնասուեցան: Քանի կը յառաջանայինք դէպի Ամերիկա, փոթորիկն այնքան կը սաստկանար: Այն ատեն, որոշե-ցինք ետ դառնալ Ասորեան կղզի-ներուն ուղղութեամբ: Երեք ժամ սաւառնեցանք դէպի հարաւ, փոթորկէն գնցուելով:

«Օդանաւը ծովն ինկաւ Ասոր-եան ժայռերէն տեսանելի կէտի մը վրայ: Կը յուսայի որ մակըն-թացութիւնը մեզ պիտի նետէր խութերուն վրայ. բայց հոսանք-ները մեզ քշեցին աւելի հեռու: Անկարելի եղաւ կղզիները հասնիլ:

«Դէպի Ամերիկա, գրեթէ 4.500 մղոն մնացեր էր: Վճռականու-թեամբ էր որ դէպի հարաւ եկեր էինք»:

«Ճամբու այս նկարագրու-թիւնը, կ'աւելցնէ տիկ. Հինչքլիֆ, հաստատուեցաւ ուրիշ երեք մէտիոմներու կողմէ»:

Իր զրուցատրութեան ընթացքին, տիկին Հինչքլիֆ բնաւ խօսքը չըրաւ տիկին Մաքէյի, որ կ'ընկերակցէր օդանաւորդին:

Տիկին Հինչքլիֆ վերջացուց ըսելով.

— Համոզուած եմ որ ամուսինս մեռած չէ, այլ ուրիշ տեղ մը կ'ապրի: Ինծի շատ բաներ ըսաւ, որոնցմէ մաս մը պէտք է գաղտ-նի մնայ: Ուրիշ անգամ մը ան խօսեցաւ զաւակներուս վրայ եւ ինծի տուաւ եղմտական խոր-հուրդներ:

«Ան ցոյց տուաւ որ միշտ կը մտածէր իմ եւ իր զաւակներուն վրայ»:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆԽԻՂՃ ՇԱՀԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Մարսէյլի մէջ կան երկու տեսակի «սմսար»ներ, մէկ մասը պաշտօնական թարգ-ման անունով, միւս մասը անանուն «գործ տեսնող»ներ: Երկուքն ալ քիչ շատ տարբերութեամբ ու անխղճօրէն կը շահատակեն հայ բազմութիւնները:

Առաջինները, թէեւ օրինապէս կը գործեն ու իրենց կատարած գործերն ալ վստահութիւն կը ներ-շնչեն, բայց չափազանց սուղ գի-ներով գործ կը տեսնեն: Խեղճ ժո-ղովուրդին մէջ շատեր կան որ չեն գիտեր թէ քաղաքապետարանին մէջ կախուած էլլալի-քվճարումնե-րուն ցուցակը:

Այս թարգմաններուն մէջ այնպիսիներ կան, որ այսօր նիւ-թապէս որոշ դիրքի մը տիրացած են Չենք նախանձիր, սակայն պիտի յանձնարարէինք քիչ մը զգոյշ եւ բարեխիղճ ըլլալ, մա-նաւանդ չունեւորներուն, բազման-դամ ընտանիքներուն հանդէպ:

Երկրորդ մասը, ուղղակի խա-բեբաներէ կազմուած է: Անոնք ոչ միայն անխղճօրէն կը կողոպ-տեն իրենց ափը ինկողները, այլ եւ յաճախ ապօրէն, խարդախ գործեր կը կատարեն, այնպէս որ ուշ կամ կանուխ վտանգի մը կ'ենթարկուին իրենց հետ գործ ունեցողները: Ահա քանի մը փաս-տեր.

Բիւթանիոյ գիւղերէն հայ-րենակից մը, իր ամուսնութեան ձեւակերպութիւնները լրացնելու համար, կը դիմէ երկրորդ տեսա-կէն մէկուն, որ չիգիտցուիր թէ ի՛նչ պատճառով, ամուսնանալիք օրիորդին մականունը Գրիգորեանի տեղ Գէորգեան արձանագրել կու-տայ: Նոյնը ըրած էր արդէն. ա-նոր ինքնութեան թուղթին հա-մար՝ որ իրեն յանձնուած էր: Եւ հիմա խեղճ կինը զգալով եղած սխալը, կը գանգատի ու կը բողո-քէ, որովհետեւ գործին մէջ խար-դախութիւն կը տեսնուի:

Ուրիշ մը իր արկածին համար ստացուելիք ապահովագինը գան-ձելու գործը յանձնած էր. դարձ-եալ նոյն տիպարէն մարդու մը: Որոշուած ըլլալով հանդերձ 10 հազար ֆրանք վճարել, տարիներէ ի վեր օրօր կը կարդացուի եւ դրամ չի տրուիր: Երրորդ մը՝ նորէն ար-կածի ապահովագինը գանձելու համար դիմած էր յիշեալին, դա-տարանի առջեւ հետապնդելու հա-մար գործը, բայց ահա տարին ան-ցած է, ոչ մէկ լուր, եւ միեւնոյն օրօրը: Գաղտնիք մը կայ այս գործերուն մէջ, բայց մարդ չի հասկնար, կամ կը հասկնայ ու չի կրնար հրապարակել: Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր խեղճերուն վիճակը:

Բազմաթիւ հայրենակիցներ, այլ եւս բնակութիւն հաստատած ըլլալով այս հիւրընկալ երկրին մէջ, շատ մը գործեր ունին (հը-պատակութեան, դատական, ա-մուսնութեան եւլն. վերաբերեալ) տեղական կառավարութեան հետ: Արդեօ՞ք աւելի օրինաւոր եւ գիւ-րամատչելի չէ՞ր ըլլար մասնաւոր գրասենեակ մը հաստատել, որ-պէսզի վերջ տրուէր ամէն տեսակ ապօրինութիւններու, խարդախու-թիւններու եւ շահատակութեանց, որոնց դժբախտ զոհերը կը դառ-նան միշտ բանուոր ու չքաւոր, բազմանդամ ընտանիքներ:

Կ. Սեւեան

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՕՐԵՐ, ՆՈՐ ԲԱՐՔԵՐ.— Օրիորդը որ նորաձեւութեան ար-հեստանոցի մը տիրուհին էր, կը սիրէր իր նշանածը, որուն ամուս-նութեան առաջին եւ յաջորդ գի-շերները, մինչեւ ձանձրացում, կ'ուզէր ներկայացնել վայելուչ, արձանային, գեղակերտ մարմին մը հրապոյրը: Գէր էր սակայն ու կաթնաթոյր մինը լեցուն ու ա-ռատ, սրունքներն ի վեր կը բարձ-րանար կախ ու զցուն կիսագունդ մը կազմելով մէջքին վրայ. պէտք էր սակայն աճապարել. ա-մուսնութիւնը մօտ էր ու նոր դե-ղեր ու մարզանքներ փորձելու ա-տեն չկար, ստանալու համար նիհարութեան գեղագիտական շնորհը ու դիմեց բժիշկի մը խորհուրդին, որն իր կարգին յանձ-նարարեց վիր բոյժ մը:

— Շատ պարզ է, վստահեցուց այս վերջինը, գործողութիւնը բա-ցարձակապէս անվտանգ է:

Ու թուականը որոշուեցաւ:

Նոյն օրը, օրիորդը յոյսով, հաւատքով ու նշանածին սիրովը լեցուն, մարմինը յանձնեց վիրա-բոյժին նշդրակին, որ անոր սրուն-քնն ետեւէն, վերէն վար, մսի եր-կար շերտ մը կտրեց հոգածու-թեամբ, ուշադրութեամբ, դան-դաղօրէն, խղճմտութեամբը ար-ձանագործի մը որ հրաշակերտ մը կը կերտէ: Գործողութիւնը տեւեր էր մէկ ժամ, որմէ յետոյ, օ-րիորդը կը փոխադրուէր անկողին: Բայց քիչ յետոյ անտանելի ցա-ւեր կը սկսէին, բուռն անձկու-թեան պահերու մէջ ապրեցնելով օրիորդը, մինչ վիրաբոյժը ժըպ-տուն ու յաղթական, կը շարունա-կէր իր նշդրակին նրբութիւնը փա-ռաբանել:

Բայց օր մըն ալ, հիւանդա-պահ կինը յայտնեց թէ սրունքը վերէն վար կապուտցեր էր: Ու վի-րաբոյժը ուրիշ միջոց չգտաւ նէթէ ոչ, դարձեալ ձեռք առնել նշդրակն ու այս անգամ ամբողջ սրունքը կտրել, փրկելու համար հիւանդը:

Օրիորդը նիհարցած չէր, բայց եղերականօրէն թեթեւցած: Եւ հիմա որ անթացուպերու վրայ կռթնած, կրնայ քալել եւ իր դժբախտութիւնը պատմել, դատ բացած է վիրաբոյժին դէմ, որմէ կը պահանջէ 500,000 ֆրանքի վնասուց հատուցում:

«[ՅԱ]ՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՐՑՈՒՆՔԻ ԱՂԲԻՒՐԸ

(ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

[Այ]դ գերեկը, անձրեւը լեռ-[...]ներէն հեղեղեց, ոչխարները ձորէ [...] փախան, Ջանկօն քարէ [...] վազեց, գառն ու ուլը հա-[ւաքե]ց, հօտը ձորաբերանը քա-[շեց] ու կրակ վառեց: Անձրեւէն [...] լուսինը, օ՛, շա՛տ գեղե-[ցիկ] էր: Կաթին թասը օճախին [...] կը փրփրար, Տօղօն ան-[...]ստ կը հրճագայէր հօտին [...] Ջանկօն, նայեցաւ երկնա-[...]րին, ձեռքը հովին ուղղու-[թեամբ] շտկեց, դիտեց ձորա-[...] քարայրին առջեւ կծկտած [...]երի եզներուն վախը ու [...]թեան երեւոյթներէն կռա-[հ]տալուտ փոթորիկի ստու-[...]ինը:

[...]րին (հօտին առաջնորդը) [...] ժայռի մը վրայ կ'որոճար [...] երկար եղջիւրներով մերթ [...] մերթ երկար մազերու [...] կը տարտղնէր: Յան-[...] միտքը բան մ'ինկած [...] մը պէս ոտքի ցատկեց [...]ին առջեւը երկարեց, [...] վար, ժայռի ստինքներուն [...]: Ըմբոստ մասրենի մը, իր [...]իլ տերեւներու կանաչու-[թեամբ] կը ցուցադրէր, նորա-[...] մը վարդագոյն այտե-[...]րաւչութեամբ: Նէմրին եր-[...] իր վիզը, քայլ մը առաջ [...] ու այլեւս չերեւցաւ: Հե-ռուէն ստուեր մը երեւցաւ. Վա-զեց Ջանկօն դէպի ձորը, ձո-րափը հասաւ Բէկին աղջիկը, երկուքը դէմ դէմի ելան, Ջան-կօն գրկեց աղջիկը, «Հէ՛յ վախ» հառաչեց հովիւը, աչքերը լեց-ուեցան արցունքով: Ո՞վ է տե-սեր հսկաներու, հերոսներու լացը...

— Ջանկօ՛, գիւղը քնացած էր երբ դուրս ելայ, բայց ձո-րերը մարդ, մարդահոտ ունին այսօր:

— Մի՛ վախնար, քեզի այդ-պէս կ'երեւայ, սիրտ տուաւ Ջանկօն:

Զոյգը իրար փաթթուած գո-մատեղը ելաւ. Ջանկօն իր քեապանակը (հովուական թա-ղիքէ ծածկոց) փռեց. մահակը քովն առաւ, Տօղօն լեռնական անկողնին քով թաթերը վար դրաւ. աղջիկը աստղերու աչ-քերուն առջեւ Ջանկօի կրծքին փարեցաւ:

Աղջիկը թիթեռնիկ մըն էր այլեւս, իր ծաղիկին վրայ թա-ռած:

Երկուքն ալ մերկ էին, լու-սնկայի գաղտնապահութեան եւ ժայռերու, ծաղիկներու լռու-թեանն ապաւինած:

Այս այն պահն էր, երբ աղ-ջիկը, իր սիրած իգիթի կրծքին թառած, թեւերը Ջանկօի վզին շղթայած, անանուն ու գլխիչ ժպիտ մը այտերուն, սիրոյ ու տարփանքի բովանդակ ուժգնու-թենէն ակռաներու շարքը սեղ-մած, բերանը բաց, համակ երա-նութեան վայելքը կը քամէր իր շրթներուն:

Այդ պահուն ոտնաձայն մը լսեց Տօղօն, վեր ցատկեց ու կատաղի հաչոցով մը բլուրն ի վար վազեց:

Դողաց աղջիկը, երանու-թեան դրախտին մէջ:

— Խոտէ քեարիմա, (Աստ-ուած ողորմած է) սրտապնդեց Ջանկօն:

Տօղօի ձայնը, որ դիմացի լեռները կ'արձագանգէր, յան-կարծ լռեց: Եկուորները ծանօթ էին շանը:

— Ջանկօ՛, տե՛ս, աստղը վար ինկաւ երկինքէն:

— Ոչի՛նչ, ծերունի մը մեռած կ'ըլլայ:

— Ջանկօ՛, ծովաղջիկն ալ մեռաւ, փափսացին կաղնիները:

— Ջանկօ, աստղը շատ փայլուն էր:

— Կ'երեւի մեր Նէմրիի աստղն էր, հառաչեց Ջանկօն, երկարա-մազ ու երկարակոտոշ, իր հօ-տին առաջնորդն ու փառքը Նէմրին յիշելով:

— Ի՞նչ պիտի ըսեսԲէկին, հար-ցուց աղջիկը լռահոգ:

— Եօթը տարի ծառայեցի որ քեզ տիրանամ, տէր չդարձայ. բայց եօթը տարի քու տեսքովդ ու բոյրով, աչքերուդ կրակովդ ու հասակիդ փարթամութեամբ ապրեցայ, երազեցի ու տառա-պեցայ: Այսօր դու իմս չես նորէն:

«Եօթը տարի ալ կը ծառայեմ, թող Նէմրիին գինը լեցուի, կ'ը-սեմ: Եօթը տարի ալ կը թառիմ այս լեռներու կատարին, եօթ տարիալ գիշեր-ցերեկ քու սիրովդ կը տառապիմ, քու գեղեցկու-թեամբ կը սքանչանամ, եօթը տարիալ կը զուրգուրամ հօրդ հօ-տին վրայ: Անոր տունին ու պա-տիւին, անորկեանքին անձնազոհ պահակը կը դառնամ, միայն թէ, միայն թէ՝ քեզի տիրանամ»:

— Լռէ՛, փսփսաց աղջիկը:

Ու յանկարծ եօթն ստուեր-ները տնկուեցան հօտին առջեւ, եօթը դաշոյնները մերկացած, շողացին լուսնի լոյսով:

Ջանկօն, իր հօտին ու պատ-ուին պաշտպան, մահակը ձեռ-քը, փռուեցաւ անկենդան, անոր դիակը յօշոտուեցաւ, չարագործ-ները սիրոյ զոհը ժայռի գլուխը տարին, հայհոյեցին, դիակն ա-նարգեցին ու վար, անդունդը գլորեցին...

Ջուր անցան աղջկան ճիչերը սրտակեղեք եւ մորմոքները կսկծալի:

— Անամօ՛թ, գոռաց խուժ-ներէն մէկը, աղջկան երեսն ի վար:

— Մենք մեր Բէկի պատիւը պաշտպանեցինք, կրկնեց միւսը:

— Մեր ցեղը անարգեր էր, ըսաւ երրորդը:

Ամէն բան վերջացած էր: Լացը խեղդուած աղջկան կո-կորդին եւ ակնաղբիւրներուն մէջ:

— Ա՛խ, լալ կ'ուզեմ, պոռաց աղ-ջիկը, մազերը փետտեց սիրտը անհուն ցաւէն պայթելու չափ ցաւ զգաց:

Ու գիշերը դեռ չմեռած, աղ-ջիկը մնաս բարով ըսաւ աշխար-հին ու մարդկանց, գնաց իր արիւնը իր Ջանկօի արիւնին խառնելու, իր շրթներով անոր ճակատը զովացնելու:

Ջհասաւ աղջիկը իր սիրածին անոր յարդուփշուր մարմինը մնաց կէս ճամբան, ժայռի աւա-զուտ արեւավառ լանջին, թէեւ մարդկային պիղծ ձեռքերէն հե-ռու, բայց աչքը՝ ձորակին, Ջան-կօի արիւնաշաղախ դիակին:

— Ա՛խ, լալ կ'ուզեմ, հազիւ շշնջած էր աղջիկը:

Ահաւոր փոթորիկ մը լեռ-ները սարսեցուց. անօրինակ անձրեւ մը հսկայ հեղեղներ գո-յացուց. ամէն բան խլուեցաւ իր արմատէն, իր հիմէն, ամայի դարձան ծաղկառատ լեռներն ու սաղարթախիտ անտառները: Ա-հաւոր ամայութեան մէջ գայ-լերու անօթի վոհմակները ոռ-նացին:

Խորտակուեցան բոլոր գիւ-ղերն ու աւանները: Բէկը իր «քէօշկ»ին պատերուն տակ ճխլուեցաւ. մահաշունչ քամի-ները ճամբորդեցին ամէն տեղ: Կարծես աշխարհը իր ստեղ-ծումէն առաջ ունեցած վիճակին հասաւ:

Ու «լալ կ'ուզեմ»ը դեռ չքա-բացած աղջկան շրթներուն, արցունքի զաղջ կաթիլ մը վար ինկաւ վիրաւոր աղջկան աչքէն, խոպան ու չոր ժայռալանջին:

— Սէրը սուրբ է, մտմտաց եւ արդար են բոլոր զոհերը սիրոյ...

Արցունքին կաթիլը անդեկի կաթիլի մը պէս բաժան բաժան եղաւ ու նորէն միացած մանր կաթիլներէն աղբիւր մը կազ-մուեցաւ:

*
* *

Դարերը միայն գիտեն այս հէքեաթը:

Հիմա այդ հեղեղէն ամայա-ցած լեռ ու ձորը ինչպիսի՛ նոր ու գեղեցիկ ծաղիկներով են զարդարուած, որ մարդ անոնց անունը չի կրնար որոշել: Հի-մայ, այդ աղբիւրը այնպիսի սառնորակ ու կաթնահամ ջուր ունի, որ աշխարհի բոլոր ցա-ւագարները, հիւանդները, անդա-մալոյծները կը բժշկէ: Այո՛, կը դարմանէ բոլոր հիւանդները, եթէ անոնք մեղանչած չեն իրար սիրող զոյգերու, սիրոյ աւետա-րանին դէմ:

Աղբիւրը կայ ու կը մնայ յա-ւիտեան...

Տիգրիսի ծիծաղախիտ ափե-րուն է կանգնած այդ ժայռը, ու աղբիւրը եօթն օրուան ճամ-բաներէն կը տեսնուի:

Ո՛վ մեղաւոր ու մեղածին մարդ, դուն երբեք չե՞ս սիրած ու ցաւ չունի՞ս, սիրոյ կրակը չունի՞ս: Եթէ այդ կրակէն սիրտդ կ'այրի, հոն է, գնա, ծունկդ գետին զարկ, բազուկ-ներդ տարածէ ջուրին վրայ, խմէ այդ սիրոյ ակնաղբիւրէն:

Արցունքի աղբիւրն է այն:

ԱՀՄԷ

Թարգմ.՝ ԱԶԳԻՆ

ՎԵՐՋ

նութիւնը «Տրոցկիի շարքին պատկանող պահպանողական համայնավարներու դէմ»: Բացատրելէ յետոյ թէ կուսակցութիւնը ստիպուած է կռուիլ երկու հատուածներու, պահպանողականներուն եւ արմատականներուն դէմ, Ստալին մասնաւորապէս շեշտեց.

— «Անոնք որ այսուհետեւ կ'անսաստեն կուսակցութեան հրամանին, կամ կը փորձեն նոր կուսակցութիւն մը կազմել, Տրոցկիի բախտին պիտի արժանանան. պիտի աքսորուին: Մենք կ'ուզենք ամէն բանէ առաջ կռիւը մղել գաղափարականութեան գետնին վրայ. բայց չպիտի վարանինք զսպողական միջոցներ ձեռք առնել յանցաւորներուն դէմ: Պիտի պայքարինք նաեւ անոնց դէմ որոնք կը դաւաճանեն կուսակցութեան կամ կը մղեն գիւղացիները աւելցնել իրենց հարստութիւնը, ինչ որ դրամապետութեան ուրիշ ձեւ մըն է: Մեզի համար միշտ ալ դիւրին է ձերբակալել եւ աքսորել, բայց աւելի դժուար է հիմէն խախտել Տրոցկիի կուսակիցներուն տարածած վարդապետութիւնները: Այս առթիւ, ազդարարութիւն մը կ'ուղղեմ ելմտական փոխ-գործավար Ֆրումքինի, որ իր գրած յօդուածներով բացէ ի բաց կը յայտարարէ թէ գիւղացիները պէտք է աւելի լայն ազատութիւն վայելեն: Այս ծրագիրը հակայեղափոխական է և բոլորովին անհամապատասխան՝ համայնավար կուսակցութեանց բաղձանքներուն»:

⁂ Ֆրումքին, որուն դէմ ազդարարութիւններ ուղղած է Ստալին կեդրոնական կոմիտէին ուղղած երկու նամակներով, գիտել կուտայ թէ բոլոր գիւղացիները, բացի չքաւոր փոքրամասնութենէ մը, այժմ ըմբոստացած են խորհրդային իշխանութեան դէմ:

⁂ Ստալին իր բացման ճառին մէջ բացատրելով իր ելմտական քաղաքականութիւնը, պաշտպանեց հետեւեալ երեք կէտերը.

1.— Արագ զարգացում ճարտարագործութեան, մասնաւորապէս մեքենաներու շինութեան համար:

2.— Զարգացում հողագործութեան, գիտական հողի վրայ, ինչ որ չի նշանակեր թէ պէտք է դադրեցնել կռիւը հարուստ գիւղացիներուն դէմ, որովհետեւ մեծ թիւով դրամատէր հողագործներու գոյութիւնը սպառնալիք մըն է ընկերվարութեան համար:

3.— Շարունակել կռիւը Տրոցկիի կուսակիցներուն դէմ, իբրեւ պահպանողական հերձուածողներու դէմ:

Թուրքիա օրացոյցն ալ կը փոխէ՞

«Տէյլի Մէյլ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ թէ Թուրքիոյ կրթական գործավարութիւնը ծրագիր մը պատրաստած է, օրացոյցն ալ փոխելու համար: Կ'ըսուի թէ ամիսներու անուններուն տեղ թիւեր պիտի դրուին: Այսպէս, յունուարը պիտի ըլլայ առաջին ամիս, փետրուարը երկրորդ ամիս եւլն.: Այս ձեւը պիտի ընտրուի շաբաթուան օրերուն համար ալ՝ կիրակին պիտի ըլլայ հանգիստի օր, յետոյ պիտի գայ երկուշաբթին եւլն.:

Իրար կը բզքտեն Պուլկարիոյ մէջ

Հակասական լուրեր շրջան կ'ընեն Պուլկարիոյ մասին, Մակեդոնացիներու գրգռութեան հետեւանքով: Լուրի մը համաձայն, կառավարութիւնը քանի մը վաշտ զօրք ղրկած է Միխայլոֆի դէմ, որ կը կարծուի թէ Փէթրիչ կը գտնուի, քանի մը՛ հազար յեղափոխականներու գլուխը: Մակեդոնացի հրամանատարը իբրեւ թէ սպառնացեր է կրակի տալ հանրային շէնքերը եւ սպաննել կառավարութեան անդամները:

Ուրիշ լուրի մը համաձայն, երկու պուլկար սպաներ, Ափոսթոլ եւ Փոփոֆ, որոնք ժողովի մը կը մասնակցէին Խասքովայի մէջ, սպաննուած են Մակեդոնացիներուն կողմէ, իսկ Մակեդոնական կազմակերպութեան նախկին անդամներէն մէկն ալ՝ Տիլոֆ սպաննուած է փողոցին մէջ: Երկու սպաները հակառակորդ կը նկատուէին Միխայլոֆի եւ պատերազմական նախարար Վոլքոֆի:

Ժանտատենդի համաճարակը Լիոնի մէջ

Վերջին տեղեկութիւններու համաձայն, ժանտատենդի համաճարակը սաստկացած է Լիոնի արուարձաններուն մէջ: Վարակեալներու թիւը երեք հազարը կ'անցնի: Համաճարակը ծագած է Նոյեմբերի սկիզբէն, եւ քաղաքը բաղդատաբար անվնաս կը մնայ: Հիւանդանոցներուն մէջ տեղ չէ մնացած: Մասնաւոր բուժարաններն ալ լեփ-լեցուն են: Բժիշկներն ու դեղագործներն ալ մեծ մասով վարակուած են, ինչպէս եւ ամբողջ ընտանիքներ հիւանդ են: Վարակուած են վերջապէս, կաթնտու մայրեր, որոնք հիւանդանոց փոխադրուած ըլլալով, երախաները անխնամ կը մնան: Հիւանդութիւնը մասնաւորապէս կը հարուածէ տկարակազմները, եւ կիներն ու երախաները: Հինգ-վեց հիւանդներէ մէկը միայն օտար է: Հիւանդութեան պատճառն է ջուրերու վարակումը՝ կոյուղիի մը միջոցաւ, որ գլխաւոր խողովակին մօտէն կ'անցնի: Ծանր մեղադրանքներ կը բարդուին ջուրի ընկերութեան վրայ, որուն մենաշնորհը տրուած է 1832ին և կ'երկարի մինչև 1958: Գաղափար մը տալու համար հիւանդութեան զարգացման վրայ, ըսենք թէ նոյ. 19ին 67 դէպքեր ծանուցուած էին պաշտօնապէս, իսկ 23ին՝ 214: Կարելի չէ բուն թիւը ճշդել, քանի որ հիւանդներու մեծ մասը տուներու մէջ կը դարմանուին: Երեք հազարը նուազագոյն հաշիւն է եւ կրնայ մինչեւ հինգ հազարի հասնիլ: Միայն հիւանդանոցներուն մէջ եօթը հոգի մեռած են արդէն: Միայն Լիոն քաղաքի մէջ հինգ հարիւրի կը հասնի հիւանդներուն թիւը: Ռօնի նահանգին քաղաքապետները արտակարգ նիստի հրաւիրուած են, կացութեան դարման տանելու համար:

Մարսէյլի աւազակները ձերբակալուած

Մարսէյլի գաղտնի ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ ձերբակալել այն հինգ աւազակները, որոնք դրամատան մը երեք պաշտօնեաներուն վրայ յարձակելով, անոնց մէկը սպաննած եւ 358,000 ֆրանք յափշտակած էին: Ոստիկանները, որոնք դէպքէն ի վեր գիշեր ցորեկ հետապնդումներ կը կատարէին, առջի օր ձերբակալեցին Մարսէյլի հին նաւահանգիստի վատահամբաւ թաղերու կապելաներէն երկու գինեպաններ: Մէկուն քով գտնուեցաւ 126,000 ֆրանք, գողցուած դրամէն, միւսին քով 17,000 ֆրանք: Այդ միեւնոյն թաղին մէջ ձերբակալուեցան նաեւ հինգ աւազակները, որոնք թաքստոց ընտրած էին նոյն կապելաները: Դեռ կը փնտռուին երկու մեղսակիցներ: Աւազակներէն մէկը երեսփոխանական թեկնածու ներկայացած էր Մարսէյլի հինգերորդ շրջանակին մէջ:

ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ Ի ՊՈԼԻՍ 1880ԻՆ

THÉ YAVROU ◙ ԹԷՅ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՆՏՈՒԿՈՎ ԵՒ ԾՐԱՐՈՎ ԹԷՅԵՐ

ԸՆՏԻՐ ՀՈՏԱՒԷՏ ԱԽՈՐԺԱՀԱՄ

ՃԵՐՄԱԿ ԾԱՂԻԿ (Աք-Փոյրօր) ԹԷՅԵՐՈՎ ԽԱՌՆՈՒՐԴՆԵՐ

պահանջեցէք մեր թէյերը ամենուրեք՝ ֆրանսայի եւ գաղթավայրերու մէջ

ՀԱՍՑԷ՝ Comptoir des THÉS YAVROU

23 Rue Senac, MARSEILLE եւ 29 Ave. Trudaine, PARIS
Tél. MANUEL 25 - 27 Tél. TRUDAINE 53 - 73

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔԸ „ԱՆՁՐԵՒ” Ը

Դիմել՝ ընդհ. գործակալ L. KÉVONIANի, 208bis Rue Lafayette Paris (10e): Ֆրանսա եւ գաղութներ 16 ֆրանք, ուրիշ երկիրներ ի բաց առեալ Ամերիկայէ 20 ֆրանք: Մեծաքանակի համար մասնաւոր զեղչ: Բացարձակապէս կանխիկ: փոստի ծախք չկայ: Ապսպրանքները այժմէն կ'ընդունուին:

ՏՕՔԹ. Ա. ՍԼԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԹՈՔԵՐՈՒ ԵՒ ՍՏԱՄՈՔՍԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Մասնաւոր յարկաբաժին՝ մորթային եւ վեներական ախտերու դարմանատան մէջ կը բուժէ ULTRA-VIOLET ճառագայթներով ցօղացաւ, Ջղացաւ (Sciatique), Նեվրալժի, Անարիւնութիւն, Ոսկրաթեթիւն (Rachitisme) եւայլն:

16 Rue Bleue, Մէթրօ՝ Cadet. Հեռ. Provence 73-67

Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԺԱՄԸ 9—12 եւ 2—7, ԿԻՐԱԿԻ 9—11

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ այսօր երեքշաբթի իրիկուն ժամը 10—11 Ընդհ. ազգաց պատմութիւն (Մ. Նաթանեան):

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԼՈՆՏՈՆ, Ժ.— 20 տոլար: Կարգադրեցինք:

Գրաշար կ'ուզուի

Հայերէնի խիստ վարժ երկու գրաշար կ'ուզուի: Դիմել՝ «Massis» տպարան 208bis Lafayette, Paris (10e).

ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՌԻԹ

Մեկնումի պատճառով ծախու է Լիոն 3e. arrond. ստարական բազմամարդ շրջանակի մէջ ճաշարան-սրճարան մը, 4 փիէս, grande licenceով եւ վրայի յարկը 8 կահաւորուած սենեակներով, 25.000 ֆր. կանխիկ. մնացեալին համար լայն դիւրութիւն: Գործունեայ մէկու մը համար երկու տարուան մէջ ամբողջ կալուածին տէր դառնալը կ'երաշխաւորենք:

Այս ու այս կարգի կալուածական եւ առեւտրական շահաւոր գնումներու համար դիմել՝ Société Franco-Orientaleի 60 Rue Moncey, Lyon.

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ԹԷՈԴԻԿԻ

"ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ"

1929Ի ՀԱՏՈՐԸ (ՎԵՐՋԻՆ ՏԱՐԻՆ)

550 էջ մանրատառ: Բազմաթիւ պատկերներ: Անտիպ նիւթեր, գեղեցիկ: Ամբողջ գիրքը գեղանկարուած: Դիմել՝ «ՄԱՍԻՍ» տպարան, 208bis, Rue Lafayette, PARIS

ԳԻՆ՝ 50 ՖՐԱՆՔ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

«MASSIS» *Թիւ 1 (1928 Նոյ.)*

Անգլիերէն պարբերաթերթը նուիրուած՝ հայկական շահերու:

Տարեկան բաժնեգին 12 շիլին

Հասցէ.— «Massis», 54. Bernard St. London, W. C. I.

Կ'ուզուին

Ճերմակեղէնի եւ ձեռագործի լաւ աշխատաւորուհիներ: Տեւական գործ: Նպաստաւոր պայմաններ: Դիմել՝ 87 Rue de Flandre, դռնապանին:

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 3—5: Քիթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 1—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19: Կիրակի 9—12:

NATHOLOGIE DES POÈTES ARMÉNIENS

Ա. ՆԱՒԱՐԵԱՆԻ

Խիստ շահեկան ուսումնասիրութիւնը

Մաքուր տպագրութիւն եւ պատկերազարդ: Գին՝ 20 Ֆր.:

Իւրաքանչիւր գնորդ ձրիապէս կը ստանայ նոյն հեղինակէն Le Soleil d'Automne: *Դիմել՝* Librairie Ernest Leroux, 28 Rue Bonaparte, Paris. *կը ծախուի նաև «Յառաջ»ի խմբագրատունը:*

ՀԱՅԵՐԷՆ ՓԼԱՔՆԵՐ

ՕՏԷՕՆ Odéon

ՈՒՆԻՆՔ Ֆօնոկրաֆներ եւ յայտնի արուեստագէտներու փլաքները՝ Հայերէն, Յունարէն, Թուրքերէն, Հրէերէն Արաբերէն, Սպաներէն, Ալժերիական, Թունուզական եւ Մարոքեան: Միակ ներկայացուցիչը ֆրանսայի: Դիմել՝ Jos. de Padova, 117 Passage du Caire, Paris (2e.)

"ARAX„ PHOTOGRAPHIE D'ART

9 Rue Papillon, PARIS (9e), Métro Cadet կամ Poissonnière

Tél. Provence 49—34 *ՀԱՆՐԱԿԱՌՈՒՔԻ ԲԱՋՄԱԹԻՒ ԳԻՆ*

ԱՐԱՔՍ

Չկայ աւելի թանկագին նուէր մը *ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃԱՇԱԿՈՎ և ԱՄ. ՐԱԳՐԻ ԲՈԼՈՐ ՅԱՏԿԱՆԻՇՆԵՐՈՎ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐ ՄԸ*

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ ԵՒ ԱՄԲՈՂՋ ՕՐԸ ԳԻՆԵՐԸ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

E. STEFIKI

վկայեալ իրաւագէտ, քաղաքականգիտութեանց վարժարանէն:

106 Ave. Kléber, Paris (16e)

Հեռ. Passy 72.56

ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ ամենակարճ միջոցի մէջ ֆրանսա մտնելու (AFFIDAVIT), ինչպէս նաեւ ինքնութեան թուղթերու օրինական գործողութիւնները:

կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 4—7.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարակի: Մասն. լաբօռաթուառ: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8, Կիրակի 9—12:*

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Nansen: L'Arménie et le Proche Orient 30 fr. Navarian: Anthologie des poètes Arméniens 20, Soleil d'Automne 4, Raffi: Samuel vol. 25, J. Minassian: Une Sultane Française 5, Korganoff: La Participation des Armén. à la Guerre de 1914—1918, 15 fr., F. Macler: Contes, Légendes et Épopée Populaire d'Arménie 30, Larousse: Nouveau diction. illustré, édition 1929, 35 fr., Kévorkian: de l'Eternité de l'Etemple 12.50, Noubarian: Diction. de poche France-Arménienne 30, 40, 60, Թէոդիկ՝ Ամէնուն Տարեցոյցը 1929ի 50, ...մեկնաբանուած Ա. հատ. Գ. Գերպ. Թէրզիպաշեան 40, Օրագիր ... ուղեւորութեան յ'Եւրոպա, Սահակ Բ. կաթողիկոսի 20, Ինչ ... Հնդկաստանի եւ ճավայի մէջ, Հ. Երուանդ 7.50, Ն. Պէշիկթաշլեան Սիդոնիա 12, Կոմիտ. վրդ.ի գեղջուկ երգեր 6 տետր, հատը 15 ... Սրուանձտեանց գեղջ. երգեր 7 տետր, հատը 15:

Ամերիկայէն նոր եկած Հայերէն եւ արեւելեան երգերու ...ներ, ցանկը ձրի կը ղրկուի: Հայ պատմական պատկերներ եւ երեւելի անձանց լուսանկարներ 50 սանդիմ: Փօսթի ծախքը գնողին կը պատկանի: Դիմել՝ Balentz 233 Fbg. St. Martin, Paris

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՆՈՐ ԶԵՂՉ

ԱՅՍ ՑԱՆԿԻՆ ՄԷՋԷՆ 100 ՖՐ.ԷՆ ՎԵՐ ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ ⁰/₀30 ԶԵՂՉ, ԻՍԿ 50 ՖՐ.ԷՆ ՎԵՐ ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ ⁰/₀ 15 ԶԵՂՉ

Իմ ընկերս 7.50, Վարժապետին աղջիկը 18, Մանօն Լէսքօ 15, Ոճիրին պանդոկը (2 հատ.) 15, Լիլիդն ու Արտակ 10, Միքէի սիրարկածը 5, Ազգային բարերար 4, Յեղափոխութեան մակաբոյծները 5, Անհետացած սերունդ մը 8, Աւաղակապետը 25, Կրացիէլլա 8, Փոթորիկը 2, Թագաւորաց ժողով 2, Առաքելոց վանքին կռիւը (պատմեց զօր. Անդրանիկ) 12.50, Հայերու բնաջնջումը 6, Սիրելու եւ սիրուելու արուեստը 5, Լեռնահայաստանի հերոսամարտը 10, Լոնդոնի հովուավէպը 8, Մէլիքհա Նուրի հանըմ 5, Սատանայ 2, Վերադարձը 3, Պըլ-Պուլի (Օբէրէթ) 9, Բերթուածներ (Դուրեան) 5, Աբու Լալա Մահարի 5, Լոյս Զուարթ 3, Յակոբ Յաբէթ 10, Արարատ Այբենարան ընթերցարան 3, Հայ. քերական 2, Երգարաններ 3, 25, 30, Երաժշտան 5, 6, 10, Ֆրանս. խօսակցութիւններ 3, 5, 6, Լուսաբեր այբենարան 5:

Պահանջեցէք մեր գրացուցակը անբաղդատելի գիներով, ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ բառարաններ, գիտական եւ առողջաբանական գիրքեր, ձայնանիշներ Կոմիտաս վրդ.ի, Սրուանձտեանցի, Չուհաճեանի, Չիլինկիրեանի, եւայլն:

Դիմել՝ Madame SÉVOUNI, 31 Rue Kléber, Issy-les-Moulineaux (Seine).

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԻԱԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ EXCLUSIVE

ՀԱՅԵՐԷՆ, ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ, ՅՈՒՆԱՐԷՆ ՓԼԱՔՆԵՐՈՒ: ԳԻՆ 18 ՖՐ.

Պէլվիլի ծանօթ հայ նպարավաճառ

Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

28 Rue Lesage, PARIS (20e)

Métro Belleville Tél. Ménil. ...

Ձոխ մթերք թէ նախկին եւ թէ ամենավերջին եղանակներու՝ երգերու եւ նուագուած նշանաւոր երգիչներէ, կազէլ, շարգը, խմբերգ, եւայլն: Հայերէն հոգեւոր, աշխարհիկ եւ գեղջուկ երգեր՝ թէ ... եւ թէ խմբերգ: Տպուած ցուցակը ձրի է:

Ինչպէս նաեւ բորդաթիփ լաւ կրամոֆոններ եւ արեւելեան նպարեղէններու լաւագոյնը ամենազեղչեալ գիներով:

☞ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԲՈԼՈՐ ՀԱՅ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Հայկ. եռագոյն ժապաւէններու ֆրանսայի միակ կեդրոնատեղին

ՅԱԿՈԲԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ LIBRAIRIE N. AGOPIAN

191 Cours Lafayette 191, LYON

ՊԱՀԱՆՋԵՑԷՔ ԳԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ՆՄՈՅՇՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱԿԸ ...

ԳՈՐԾԱՒՈՐՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Լիոնէ կէս ժամ հեռու Fontaine sur Saône, Valencin et Cie. մետաքսի գործարանին համար երիտասարդ եւ աշխոյժ գործաւորուհիներ կ'ուզուին:

Տէվիտած գիտցողներու համար ժամը 2 ֆր. 15, անվարժներուն մէկ երկու ամսուան համար ժամը 1.50 ֆր. ինչպէս նաեւ օրական մէկ ֆրանքի փոխարէն, բնակարան, կազ, ելեկտրականութիւն եւ ջերմութիւն կը տրուի: Հեռուէն եկողներուն ճանապարհածախսերը կը վճարուին: Դիմել՝ Société Franco-Orientaleի, 60 Rue Moncey, Lyon.

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԿԱՎՌՕՇԻ 1929Ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

ԾԱՅՐԷ Ի ԾԱՅՐ ԶՈՒԱՐԹ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ

Ժպտուն անէքթոտներով, թեթեւ ֆանթէզիներով, սրամիտ ...կերներով եւ շէնշող այժմէականութիւններով լեցուն ... հատոր մը, զոր ամէն Հայ պէտք է ունենայ կեանքի անհամութիւնը համեմելու համար:

ԳԻՆ 30 ՖՐԱՆՔ ԿԱՄ 1 ՏՕԼԱՐ 50

Դիմել՝ GAVROCHE, 208bis Rue Lafayette, Paris (10e)

Բաժանորդագրուեցէք կավռօշ *շաբաթաթերթին*

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

28 NOVEMBRE 1928

ՏԱՐԻ … Թիւ 815 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ՈՒ ԽՕՍՔ

«ԱՋ ՎՏԱՆԳ»ԻՆ ԴԷՄ

…երէկ հրատարակեցինք Ստալինի կարգ մը սպառնալիք… անոնց դէմ որ «կ'անսաստեն կուսակցութեան հրամանին», …կը փորձեն նոր կուսակցութիւն կազմել»։ …Անոնք Տրոցկիի բախտին պիտի արժանանան կամ պիտի …ուին»։

…Շուտով աչքի առջեւ կ'ունենանք խորհրդային դիկտատո… խօսքերուն ամբողջութիւնը։ Բայց այս հեռագրական լուրն …ինչպէս եւ բազմաթիւ ուրիշ հրատարակութիւններ կ'ապա… …անեն տագնապին խորութիւնը։

…Խորհրդային բոլոր թերթերը արդէն բուռն պայքար բացած …եւ ձախ «թեքումներու» դէմ, ինչպէս կ'ըսեն իրենք։

…«Անողոք պայքար աջ վտանգի դէմ» խորագրուած խմբա… …կանի մը մէջ, Թիֆլիսի հայատառ «Պրոլետար»ը, շեշտելով …հրամեշտութիւնը վճռական պայքարի, կը բացատրէ վտան… …էութիւնը.

— «Ամէն մի շարքային կուսակցական պէտք է իմանայ որ աջ …անգը այն թեքումն է մեր կուսակցութեան մէջ, որ դէմ առ… …կանգնելով սոցիալիստական շինարարութեան դժուարութիւն… …առաջ, ոչ թէ աշխատում է պայքարել այդ դժուարութիւն… …վանելու նպատակով, այլ ընկնելով մանր բուրժուական նեպ… …եան կուլակային ազդեցութեան տակ, կապիտուլացիայի է են… …կում մեր դասակարգային թշնամու իդէոլոգիային»։ (14 նոյ)։

…Մեր հայերէնով, ըսել կ'ուզեն, — Համայնավարներուն մէջ …մարդիկ, որոնք տեսնելով ընկերվարական կարգուսարքին …ութիւնները, փոխանակ պայքարելու անոնց դէմ, կ'իյ… …մանր քաղքենիներու, մասնաւոր առեւտրականներու եւ …ւոր գիւղացիներու ազդեցութեան տակ։ Անձնատուր կ'ըլլան …դասակարգային թշնամիներու գաղափարներուն։

…Աւելի պարզ խօսելով, թեր կը կանգնին գիւղացիները ա… …ձգելու, մասնաւոր առեւտուրը քաջալերելու քաղաքակա… …թեան։ Մէկ խօսքով, կը խախտեն Լէնինի աւետարանը. թէեւ, …գուցեալ յեղափոխականը ինք հիմը դրաւ տնտեսական նոր …ղաքականութեան, դեռ 1921ին, անյաղթելի դժուարութիւն… …գտնելով իր առջեւ։ Եւ եթէ ողջ ըլլար, հաւանական է որ …նահանջներ կամ զիջումներ կատարէր։ Փաստ է որ աշ… …տն'րը վարպետէն աւելի մոլեռանդ են եւ յամառ ինչպէս …ղաքական կեանքի, նոյնպէս եւ տնտեսական ասպարէ… …ն մէջ։

…Ուստի, Ստալին եւ ընկ. վճռած են սաստկացնել կռիւը …«…պանողականներուն» դէմ, հոգ չէ թէ երկիրը կը քանդուի …տեսապէս, գիւղացին աւելի եւ աւելի կը մեկուսանայ, եւ …յն իր կրաւորական դիմադրութեամբ անհագին դժուարու… …ններ կը յարուցանէ օրուան իշխանութեան դէմ։ Ապացոյց՝ …գի տագնապը՝ արմտիքի համաշխարհային շտեմարանին, …իոյ մէջ։ Գիւղացին կը ցանէ այնքան որքան պէտք է իր …հրաժեշտ պահանջներուն համար, որպէսզի չստիպուի …ան գնով պետութեան ծախել իր ցորենը կամ ալիւրը, եւ …արէն ծախու առնել պետութեան շինած սուղ նիւթերը։ Ինչո՞ւ …ի ցանէ կամ աղայ, երբ ազատ չէ հրապարակ հանելու եւ …ելու։ Հետեւանքը, — Ցորենաշատ Ռուսաստանը ճարահատ …ր կը գնէ իր դրացիներէն, եւ մինչեւ հեռաւոր Քա… …այէն։ Միւս կողմէ, բռնի ցորեն եւ ալիւր կը հաւաքէ գիւ… …ցիներէն։

…Զարհուրելի տագնապի մը աղօտ եւ ժամակի պատկերն է …։ Մէկ երեսը միայն։

…Նոյնքան ծանր տագնապի մը մատնուած է ճարտարագոր… …ութիւնը։ Օտար դրամագլուխը այլեւս չի հրապուրուիր ռու… …կան հրապարակէն, իբրեւ հետեւանք վերջին տարիներու …րձառութեան։ Ամէնէն լաւատեսները, Գերմանացիները, …նք խոշոր ձեռնարկներ փորձած էին, յուսախաբ կը նահան… …։ Պարապ տեղը չէ որ գերմանական կառավարութիւնը կը …րէի, առեւտրական նոր դաշնագրին առթիւ, պահանջել հաս… …տ երաշխաւորութիւններ, թէ դրամագլուխի եւ թէ ձեռ… …րկուներու ապահովութեան համար։

…Վերջերս Մոսկուա նոր հաւաստիքներ տուաւ օտար ձեռ… …րկուներուն։ Դիւրութիւններ՝ որոնք չեն համապատասխաներ …ական մենաշնորհի, օրուան կարգուսարքի սկզբունքներուն։ …յց այդ զիջումներն ալ մեծ արդիւնք չունեցան, գոնէ առ …ժմ։ Ընդհակառակն, կը թուի թէ զիջումներու տրամադրու… …նը աւելի կը սրէ օտար դրամատէրներու ախորժակը։

…Այս կացութեան առջեւ, կուսակցութեան զօրաւոր մէկ …ը կը պահանջէ փոխել տիրող քաղաքականութիւնը գոնէ …ղացիներուն հանդէպ, «որոնք ըմբոստացած են խորհրդային …անութեան դէմ»։ Օրուան լուրերուն համաձայն, այս խօս… …ը գրած է ելմտական փոխ-գործավար Ֆրումքին, եւ ճիշտ …որ համար ալ ազդարարութիւն ստացած է Ստալինէն։

…Քաղքենի պետութիւնները անշուշտ հաճոյքով մը դիտեն …ս գլարումները, եւ մասնաւորապէս ազնուապետական Անգ… …ն ո՛ր եւ է տրամադրութիւն չի ցուցներ վերահաստատելու …արաբերութիւնները, ինչպէս հրապարակաւ կը խոստովանէր …գվեստիա»։ Ան պատասխան անգամ չէ տուած Մոսկուայի …ր առաջարկներուն։

…կացութեան դարմա՞նը, — «անողոք պայքար աջ վտանգին …էմ», անշուշտ այնքան ատեն որ տէր տիրական են Ստա… …ները։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՅԼԱՍԵՐՄԱՆ ԴԷՄ

«Արեւ»,եգիպտոսի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, խմբագրականի մը մէջ պարզելով գաղութներու այլասերման պատկերը, միջոցներ կը թելադրէ.(17 նոյ.)

— «Այդ միջոցները այլազան են ու կը փոխուին միջավայրին համաձայն։ Անոնցմէ մէկ քանին միայն կը թուենք այստեղ, այնպիսինե՛ր որոնք մեր ակնարկած միջին խաւին իր ազգային զգացումներուն մէջ յարատեւութիւնն ու զօրացումը նպատակ ունին եւ ատով կրնան հնար եղածին չափ, այդ խաւին միջոցաւ միջոցաւ միւս խաւերուն ալ ծառայել։

Եկեղեց'ին՝ անշուշտ։ Դպրո՛ցը գէթ մանկապարտէզներ եւ նախակրթարանի ստորին կարգեր՝ հարկաւ։ Աղքատախնա՛մ եւ նման բարեսիրական հաստատութիւններ՝ տարակոյս չկայ։ Ասոնք, առանց մասնաւոր քարոզութեան, կարծես ինքնաբերաբար ծնած են ու կը ծնին շատ մը տեղեր եւ, ամէն պարագայի, գաղութներու ծոցին մէջ ազգային զգացման գոյութիւնը կը յայտնեն։

Բայց ասոնք բաւական չեն եւրոպական — ինչո՞ւ չըսենք նաեւ ամերիկեան, հիւսիս. ու հարաւ. ամերիկեան — արդի հոծ եւ տենդոտ կեանքին մէջ բռնուած մեր գաղութներուն փրկութեանը համար։ Պէտք է խորհիլ ոչ թէ Հայը իր նոր միջավայրին մէջ կղզիացնող, այլ՝ ԻԲՐԵՒ ՀԱՅ զայն արժանաւորապէս ճանչցնող, ԻԲՐԵՒ ՀԱՅ՝ իր միջավայրին կեանքին մասնակից ընող միջոցներուն վրայ։

Արդարեւ, որպէսզի Հայը Հայ մնայ օտար զանգուածներու մէջ-տեղ, անհրաժեշտ է որ իր ազգութիւնը իրեն համար նուաստացում մը չըլլայ, որ ան, ընդհակառակն, պատուով յիշուի իր ապրած տեղին ժողովուրդին կողմէ։

Այս սկզբունքէն մեկնելով՝ մեր խորհող եւ վարող շրջանակները պէտք է ձեռնարկեն, իբրեւ գաղութներու փրկութեան ամէնաազդու միջոց, հայ միտքը եւ հայ արուեստը օտարներուն լաւագոյն կերպով ծանօթացնելու աշխատութեան։

Ասիկա միաժամանակ քանի՝ մը արդիւնք կ'ունենայ։ Նախ օտարին յարգանքն ու համակրութիւնը կը հրաւիրէ մեր վրայ։ Յետոյ՝ գաղութը կը մղէ իր ազգութեամբ հպարտանալու։ Երրորդ՝ հայ միտքն ու հայ արուեստագէտը կը քաջալերէ ներկային մէջ ալ իբրեւ Հայ աշխատելու եւ արտադրելու։

Քանի որ Հայերու այնքան մեծ թիւ մը արտասահման կը մնայ եւ պէտք է զանոնք Հայ պահել կարելի եղածին չափ երկար, որպէսզի կարենան այսօր հեռուէն եւ վաղը մօտէն օգտակար ըլլալ իրենց հայրենիքին, քանի որ ամէն պարագայի մէջ եւ ամէն ազգի նման մենք ալ պէտք ունինք օտարէն յարգանք ու համակրանք վայելելու, հարկ է որ մեր մեծերը, անհատ եւ խումբ, օտարներու առջեւ մեր գրաւած դիրքը — որ երբեք համապատասխան եղած չէ մեր իրական արժէքին եւ հիմա շատ ցած է — բարձրացնել ջանան ամէն գնով, ամէն զոհողութիւններով։

Հայ գրականութիւն եւ հայ գեղարուեստ՝ թէ՛ գաղութին մէջ, թէ՛ օտարին առջեւ, ահա՛ փրկութեան հզօրագոյն ազդակը։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԽԶԵՑ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ ժամանակէ մը ի վեր Թուրք մամուլին ու մասնաւորապէս Թուրք կառավարութեան կէս-պաշտօնական օրգանին կողմէ մղուած հակահելլէն պայքարին հետեւանքով, հելլէն կառավարութիւնը որոշած է անորոշ պայմանաժամով յետաձգել այն բանակցութիւնները, որոնց պիտի ձեռնարկէր՝ Թուրքեւհելլէն առկախ վէճերը կարգադրելու համար։

⁂ Թանի Աթէնքի թղթակիցը այս առթիւ կը հեռագրէ.— Հելլէնեւթուրք բնակչութեանց փոխանակութեան խառն Յանձնաժողովի Թուրք անդամին ստեղծած միջադէպը որոշ պաղութիւն առաջ բերաւ հելլէնեւթուրք յարաբերութեանց մէջ, որոնք վերջերս բարւոքելու նշաններ ցոյց կուտային։ Թուրք մամուլին հակահելլէն պայքարին առթիւ Էնկիւրիի հելլէն դեսպանը չորեքշաբթի օր բողոք ներկայացուց արտաքին գործավարին։ Դիւանագիտական շրջանակներու մէջ կը յուսան որ գործավարը գոհացուցիչ բացատրութիւններ պիտի տայ եւ պիտի յանձնարարէ Թուրք մամուլին դադրեցնել իր պայքարը։

Աթէնքի Թուրք դեսպանը հինգշաբթի օր Յունաստանի արտաքին նախարարին դիմելով, տուաւ կարգ մը հաւաստիքներ, որոնք կոչուած են կացութիւնը խաղաղեցնելու, եթէ Թուրք մամուլը մտիկ ընէ։

Միւս կողմէ մօտերս Էնկիւրի պիտի երթայ Իտալիոյ արտաքին փոխ-նախարար Կրանտի։ Կը կարծուի թէ այս ճամբորդութեան առթիւ Կրանտի պիտի աշխատի հարթել հելլէնեւթուրք վէճերը։

Ամէն պարագայի մէջ ուշագրաւ է հելլէն մամուլին եւ հանրային կարծիքին արժանաւոր եւ խաղաղ դիրքը վերջին միջադէպէն ի վեր։

Հելլէն կառավարութիւնը հրաման տուաւ Թուրքիոյ դեսպան Փափայի՝ հելլէնեւթուրք դաշինքի բանակցութեանց չսկսիլ։

«Իսքէնտէրունը Թուրքիոյ պէտք է կցուի»

Քիլիսի մէջ հրատարակուող *Քիլիս* թերթը *Սահմանագլուխի* ցաւ խորագրով յօդուածի մը մէջ կը գրէ.

— *Թուրքիոյ սուրիական սահմանագլուխը տեւական անհամաձայնութեան մը աղբիւրը եղած է։ Սուրիոյ սահմանագլխին մօտ գիւղեր, ագարակներ, ձիթաստաններ եւ այգիներ ունինք, բայց մեզի ազատ սեփականատիրութեան իրաւունք չէ տրուած։*

«Կամ Ֆրանսացիներուն տուած իրաւունքները Սուրիոյ կառավարութիւնը չի ճանչնար եւ կամ այս վերջինին դատը Ֆրանսացիները չեն ընդունիր, ասկէ մենք է որ կը վնասուինք։ Պէտք է որ այս տարակարծութիւնը օր առաջ կարգադրուի, սեփականութեան իրաւունքները վաւերացուին, արգելք չդրուի անասունի եւ սերմնցուի փոխադրութեան եւ տուրք չառնուի ասոնցմէ։

«Իսքէնտէրունն ու շրջակաները պէտք է Թուրքիոյ կցուին։»

Թուրքերը Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ մէջ

Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ *Միլլիէթ*ի մէջ կը գրէ (22 *նոյեմբեր*).—

Մեր սիրտը արիւն կուլայ, երբ կը տեսնենք ուրիշ երկիրներու մէջ մեր ցեղակիցներուն կրած ցաւերը։ Պուլկարիոյ Թուրք երիտասարդութիւնը որոշած է իբր ծրագիր ընդունիլ Թուրքիոյ արդիական կեանքը, բոլորովին հեռու մնալով քաղաքականութենէ։ Սակայն, կան մարդիկ որ արգելք կ'ըլլան երիտասարդութեան այս կազմակերպուած հոսանքին։

Ծանօթ Հօճա Սապրի, որ խռովութեան օճախ մը հիմնած է Կիւմիւլճինայի մէջ, յաջողած է իր կարգ մը արբանեակները Պուլկարիա ղրկել։ Ասոնց բանը գործն է Թուրք ցեղը թունաւորել եւ զգացումները գրգռել Թուրք յեղափոխութեան դէմ։ Այս թշուառականները համաժողով մը գումարած եւ կարգ մը կէտեր ճշդած են։ Ասոնցմէ կը հետեւի թէ իրենց նպատակն է.

1.— Արգիլել գլխարկի գործածութիւնը ժողովուրդին եւ դպրոցականներուն մէջ, 2.— Աշխատիլ որ թուրքերէն նոր տառերը չընդունուին դպրոցներու մէջ, 3.— Զթողուլ որ Թուրքիա գաղթել ուզող գաղթականները մեկնին Պալքաններէն, 4.— Եթէ հնարաւորութիւն ըլլայ, Թուրքիա երթալ եւ մահափորձի ենթարկել յեղափոխութեան պետերը։

Զենք զարմանար որ այսպէս կ'աշխատին հայրենիքի եւ յեղափոխութեան թշնամիները։ Կը զարմանանք միայն անոր համար, որ բարեկամ պուլկար պաշտօնեաներն ալ կ'օժանդակեն դաւաճաններու այս ճնշումներուն եւ տիրապետութեան։ Որովհետեւ, այնպէս կը կարծենք որ թէ հելլէն եւ թէ պուլկար կառավարութիւնները եթէ յարգեն իրենց հպատակ Թուրքերուն խղճի ազատութիւնը, ոչ այս խառնակիչներու գրգռութեանց տեղի կը մնայ, ոչ ալ անոնց քուրջի կտոր թերթերը լոյս տեսնելու առիթ կ'ունենան։

⁂ Էնկիւրիի պաշտօնաթերթը «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ» Թրակիոյ թուրքերուն նուիրուած խմբագրականի մը մէջ կ'ըսէ.

«Արեւելեան Թրակիոյ Թուրքերը կը տառապին եւ հելլէն կառավարութիւնը ատիկա չուրանար։ Յանձնաժողովը քննութիւն կատարէ կամ ոչ, իրաւասու ըլլայ թէ ոչ, կարեւորութիւն չունի. էականն այն է որ այս իրողութիւնը կայ։ Մեր պատուիրակը պահանջած է միայն որ քննիչ խառն յանձնաժողովին անդամները ազատօրէն երթեւեկեն խնդրոյ առարկայ գօտիին մէջ եւ բողոքարկուները ազատօրէն կարենան պարզել իրենց գանգատները յանձնաժողովին»։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՖԱՔԻՐԱԿԱՆ...

Ֆաքիր Թահիրա պէյ «զայրոյթով կը բողոքէ» *Յառաջ*ի դէմ։

Պատճա՞ռ,— «Նպատակաւոր յօդուած մը տպուեր է ձեր թերթի նոյեմբեր 23ի թիւին մէջ»։

Ընթերցողները կրնան գտնել եւ կարդալ այդ համարը։ Տեղական թերթերէ քաղուած լուր մը.

— *«Երէկուան ֆրանսերէն թերթերը հեգնանքով կը խօսին Ֆաքիր Թահրա պէյի «հիւանդութեան» մասին, որուն պատճառաւ չորեքշաբթի իրիկուն տեղի չունեցաւ Թրոքատէրոյի մէջ ծանուցուած ներկայացումը»։*

Երեւի ամէն գնով իր վրայ խօսիլ տալու մարմաջը պարզ հայերէնն ալ մոռցուցեր է Սկիւտարցի Գրիգոր Գալֆաեան-Ճարտարապետեանին։

Այլապէս, մտքէն չպիտի անցնէր մեզի յիշեցնել մամուլի օրէնքը, եւ պահանջել որ, «միեւնոյն տեղը եւ միեւնոյն տառերով» հրատարակենք Պ. Ռոզի դէմ իր բացած դատին աղերսագիրը։

Մանաւանդ որ, նոյեմբեր 25ին, *Յառաջ*ը, դարձեալ իբրեւ լուր, կը ծանուցանէր թէ Ֆաքիրը դատ բացած է «Մոնտիալ Սինէ»ի տնօրէնին դէմ։

Բարեկամաբար խորհուրդ կուտանք Թահրա պէյի, որ քիչ մը ծանր նստի տեղը։ Արդէն չափէն աւելի տեւեց իր «ռէքլամ»ը երկրէ երկիր, թերթէ թերթ, մինչեւ գիրք։

Փառքի եւ դրամի, հռչակի եւ սանձարձակ վայելքի այս մոլութիւնը կրնայ օր մը փորձանք բանալ իր գլխուն, ինչպէս պատահեցաւ քանի մը անգամ, վերջինը՝ առջի տարին, Փարիզի մէջ։

Կը բաւէ կարդալ տեղական թերթերը, որոնք այնքան համակիր էին երեք տարի առաջ, իսկ այսօր... (Իր ուշադրութեան կը յանձնենք վերջինը, նոյ. 26ի «Քոթիտիէն»ը)։

Եթէ իսկապէս «որոշած է պաշտպանել իր համբաւը», ամէնէն կարճ ուղին այս է,—

Տեղը ծանր նստիլ, քիչ խօսիլ, քիչ խօսեցնել, եւ լրջօրէն արժեցնել իր գիտութիւնը։

Այս խրատն ալ մեր կողմէ, իբրեւ հայրենակից։

«ՅԱՌԱՋ»

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ ՄԸ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

Ժընեւի մէջ բացուեցաւ տընտեսական վիճակագրական միջազգային խորհրդաժողով մը։ Բացման նիստին ներկայ էին 42 պետութիւններ, 16ը ոչ-եւրոպական եւ 7ը Ազգերու Դաշնակցութեան ոչ-անդամ։ Այս վերջիններնեն Թուրքիա, Ռուսիա, Մ. Նահանգներ, Պրազիլիա, Մեքսիկա, Եգիպտոս, եւ Էքուաթէօր։

ՓՈԹՈՐԻԿԻՆ ԱՒԵՐՆԵՐԸ

Փոթորիկը կը շարունակէ իր աւերները ծովու եւ ցամաքի վրայ։ Անվէրսէն, Ամսթերտամէն, Պերլինէն, Ս. Սէպասթիէնէն, Հէլիկոլանտէն բազմաթիւ աղէտներու լուրեր կը համնին։ Տանիքներ ու ծխնելոյզներ որ կը թռին, գետեր որ կը յորդին, հեռագրասիւներ որ կը տապալին, երկաթուղիներ որ կը վնասուին։ Իսկ ամէնէն սարսափելին կը պատահի ծովուն եւ ովկէանոսին վրայ, ուր նաւեր ու նաւակներ կ'ընկղմին։

Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ նաւային երթեւեկը խանգարուեցաւ։ Պելճիքայի, Հոլանտայի եւ Գերմանիոյ մէջ մեծ ողողումներ առաջ եկան։ Տէօնքէրքի առջեւ նաւ մը ընկղմեցաւ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԳԵՐՄԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ներկայիս, գերմանիա կ՚անցնէ հանրապետական զարգացման ճգնաժամ մը։ 1918էն ի վեր, շատ դժուարութիւններու հանդիպեցաւ։ Սկիզբը կը թուէր թէ վարչաձեւը չէ դրուած ամուր հիմերու վրայ։ Ժողովրդական զանգուածները կը վարանէին վստահութիւն ունենալ հանրապետական կարգի մը վրայ, զոր բնաւ չէին փորձած։ Բայց պատերազմի պատասխանատուներուն հանդէպ ոխը աւելի զօրեղ էր եւ վանեց նախկին կարգերու վերահաստատման ամէն փափաք։

Կառավարութիւնը զոր բանուոր յեղափոխութեամբ մը գերմանները հաստատեր էին, կրցաւ արագօրէն իր շուրջ խմբել երկրին մեծամասնութիւնը։ Բոլորին փափաքն էր թոյլ չտալ որ համայնավարներն ու փոխ-վրէժի կուսակիցները քանդեն, ինչ որ անեղծ էր մնացած։

Ագէտին բեկորները փրկելու եւ հայրենական հողը չվտանգելու այս կամքով էր որ կնքուեցաւ Վէրսայլի դաշնագիրը։

Ու Վայմարի մէջ յայտարարուած Սահմանադրութիւնը հաստատեց Հանրապետութիւնը, իսկ արտաքին օրէնքը որ գերմանիոյ պարտադրուեցաւ Վէրսայլի մէջ, անողոք դաշնագիր մը եղաւ։

Ինչո՞ւ համար պէտք կ՚ըլլայ որ Հանրապետութիւնները ծնին դժբախտութեան օրերու մէջ եւ իրենց գոյութեան սկիզբէն իսկ, ստիպուած ըլլան դիմագրաւելու անժողովրդականութեան հետեւանքներուն, կրելով նաեւ անցած վարչաձեւերու պատասխանատուութիւնները։

Գերմանները երբեք չէին սպասեր որ Համաձայնականները իրենց պարտադրեն այդքան ծանր դաշնագիր մը։

Ստիպուած էին սակայն տեղի տալ։ Ու Հանրապետութիւնը հաստատուեցաւ, հակառակ կարգ մը գերագրգիռներու, որոնք կը փորձէին բոլորին թոքուն վհատութիւնը շահագործել, ծայրայեղ ձախերն ու աջերը մղելով դաւադրութեան՝ երկրին դէմ։

Գերման աշխատաւորութիւնը սակայն ապացոյցը տուաւ իր պարկեշտութեան, յիշատակելի պարագաներու մէջ։ Իր պատասխանատուութեան գիտակից կառավարութեան մը կողմէ հրամայուած ընդհանուր գործադուլը արգիլեց Քափի եւ Լուտվիցի յանդուգն փորձին զարգացումը։

Չպիտի յիշենք պայքարը զոր յաջորդական կառավարութիւնները մղեր են Համաձայնականներուն դէմ 1914էն 1924, հատուցումներու խնդրին [illegible]։

Եթէ գերման Հանրապետութիւնը Ռուրի փորձէն դուրս եկաւ աւելի մեծցած, ապացոյցն է ուժին որ կը ստանայ ամէն օր, բայց այս ուժեղացումը առանց ոստումներու չէ որ տեղի ունեցաւ։ Օրինաւորութեան եւ նոյն իսկ ուժի ճամբուն վրայ պարտուելէ յետոյ, ազգայնականները դիմեցին քաղաքական սպանութիւններու։ Ռաթենաու, Էրցպէրկէր եւ դեռ ուրիշներ ինկան անոնց հարուածներուն տակ։ Բայց մինչդեռ պահպանողականութիւնը աւելի ողբալի կերպով երեւան կուգար հանրապետական ուժերու կազմակերպութիւնները կը զարգանային։ Երեւան կուգար մեծամասնութիւն մը, որուն դէմ չէին արտայայտուեր ո՛չ Ռայխսթակի յաջորդական, ո՛չ տեղական խորհուրդներու ընտրութիւնները, եւ ո՛չ իսկ մարաջախտ Հինտէնպուրկի ընտրութիւնը։

Շիտակ է որ մասնաւոր պարագաներու մէջ, ազգայնականները իրենց ձայնը կը միացնեն միջին կուսակցութիւններուն (ժողովրդական, կեդրոն, ռամկավարական) եւ այս կերպով կը տկարացնեն «փոփոխելի» մեծամասնութեան մը կազմութիւնը. նոյնպէս շիտակ է որ երբեմն, համայնավարները, յոռեգոյնէն օգտուելու մտադրութեամբ, միացած են աջակողմին, ձախը վտանգելով, բայց նոյնքան եւս շիտակ է, որ միջին կուսակցութիւններու եւ սոցիալ-դեմոկրատներու գործակցութիւնը որ իրականացած է վտանգի պահերուն, կը ներկայացնէ երկրին մեծամասնութիւնը եւ այլեւս, հանրապետական դատին հանդէպ իր անձնուիրութիւնը փաստելու պէտք չունի։

Նշանակելի հատորի մը մէջ որ արժանացաւ L'Europe Nouvelleի մրցանակին, Վլատիմիր տ'Օրմէսոն ցոյց կուտայ գերմանիոյ հանրապետական ուժերուն հաշուեկշիռը եւ անոր լաւատես եզրակացութիւնը թոյլ կուտայ հաստատական պատասխան մը տալու իր մտահոգիչ հարցումին, «կրնա՞նք վստահութիւն ունենալ գերմանիոյ հանդէպ»։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԽՈՉԸՆԴՈՏՆԵՐ

Սակայն, կոյր պէտք է ըլլալ չտեսնելու համար թէ այսօր, գերմանիա ինկած է ցանցին տակ քաղաքական, ընկերային ու միջազգային դժուարութիւններու, որոնք անշուշտ չեն վտանգեր վարչաձեւը, բայց իրենց անդրադարձումներով պիտի կրնային նուազեցնել հանրապետական ուժերը, թերեւս զանո՛նք բաժնել իրարմէ եւ զօրացնել պահպանողական, միապետական կամ կայսերապաշտ յետադիմութիւնը։

Գերման հանրապետական կարգերու փրկութեան լաւագոյն երաշխիքը սոց. դեմոկրատներու պատեհապաշտութեան մէջ կը տեսնենք։ Այս կուսակցութիւնը այնքան ամրօրէն համոզուած է իր քաղաքական ազդեցութիւնը ստորադասելու՝ հանրապետութիւնը ամէն գինով պահպանելու անհրաժեշտութեան, որ հակակշռի եւ ղեկավարութեան իր դիրքը պահելու համար, պիտի ընդունի զիջումներ եւ համաձայնութիւններ։

Անոնց այս դիրքը որ առաջին յատակագծի վրայ կը դնէ հանրապետութեան պաշտպանութիւնը եւ կը յետաձգէ ընկերվարական պարտականութեան կատարումը, անվերապահօրէն կը գնահատուի նոյնիսկ ֆրանսական ընկերվարական կուսակցութեան ամէնէն կարկառուն ներկայացուցիչներուն կողմէ, որոնք իրենց կուսակցութեան համար կը քարոզեն ընկերվարական սկզբունքի խիստ պահպանումը։

Այս մասին, անառարկելի օրինակը կը գտնենք զրահաւորի խնդրին մէջ։

Ընկերվարական վարչապետը, ընկերվարական նախարարները, ընկերվարական կուսակցութիւնը դէմ էին զրահաւորի շինութեան վարկին քուէարկութեան։

Առանց վարանելու սակայն, Ռայխսթակը կը քուէարկէ վարկերը։ Վարչապետը եւ ընկերվարական նախարարները որ դէմ քուէարկեր էին, կը մնան իրենց պաշտօններուն գլուխը. ընկերվարական կուսակցութիւնը որ դէմ քուէարկեր էր կը մնայ մեծամասնութեան ամէնէն կարեւոր տարրը։

Որովհետեւ, քաղաքական նշանակելի նրբամտութեամբ մը, ընկերվարականները հաւանեցան կորսնցնել այս կէտը։ Եթէ չահէին, կամ եթէ իրենց պարտութեան հետեւանքով ճգնաժամ մը առաջ գար, իրենց հակառակորդները չպիտի վարանէին շահագործելու առիթը, եւ անոնց դէմ պիտի բանային պայքար մը, որուն հետեւանքով, խորհրդարանական կազմակերպութեան սկզբունքն իսկ պիտի կրնար վտանգուիլ։

Այդ պայքարին մէջ, կրնար ըլլալ որ ընկերվարականները պարտուէին։ Հետեւանքը կ՚ըլլար այն որ, մեծամասնութիւնը որուն գլխաւոր տարրը կը կազմեն, կրնար կազմալուծուիլ եւ առանց ընկերվարականներու, կեդրոնի կուսակցութիւնները պիտի փութային յենարան փնտռել աջակողմեաններուն մէջ։ Այս վերջինները միշտ պատրաստ են, բայց համաձայնելու համար, փոխարինութիւններ պիտի պահանջէին, ինչպէս օրինակ, պաշտպանել «Պողպատեայ սաղաւարտակիրներ»ու ձեռնարկը, այսինքն՝ խորհրդարանական իրաւունքները սահմանափակելու նպատակով եւ Վայմարի Սահմանադրութիւնը փոփոխելու համար՝ բանալ ժողովրդական քուէարկութիւն մը։

(վերջը յաջորդով)

ՅՈՒՇԵՐ ՈՒ ՆԻՇԵՐ

Mal va barca senza remo.

Անպաշար քննադատը ընկուզի պարկուճին մէջ մտած կը յանդգնի գրական ովկիանոսները կտրել անցնիլ։ Մտքի երկարատեւ մարզանքով ձեռք կը ձգուի գրական պաշարը, քննադատը այդ պաշարով միայն կրնայ բարեշրջել գրականութիւնը։

* * *

Հէրման Զուտէրման բանաստեղծ թատերագիրը որ նոր մեռաւ, համաշխարհային համբաւի եւ փառքի կ՚արժանանար, ո՛չ թէ յեղափոխական մեծամարտութիւններով, այլ իր ամբարած գրական պաշարովը։ Կամք եւ կորովի աշխատութիւն անոր մէջ ստեղծած էին տաղանդաւոր մարդը։ Ան, աղքատութեան տնակէն կը մեկնէր ու կը հասնէր գրական փառքի տաճարին դուռը։ Դեղավաճառի աշկերտութենէն կը բարձրանա՛ր գրականութեան բեմին վրայ։ Հայնէի բանաստեղծութիւնները գոց ըրած, համալսարանէն կը նետուի լրագրութեան մէջ։ Քաջալերութիւն չի գտներ. չի յուսահատիր, կը շարունակէ լրագրութիւնը եւ ահա խմբագրապետ կ՚ըլլայ։ Իր մէկ բարեկամը կը հարցնէ անոր.— «Ո՞վ է լրագրիդ տէրը եւ վարիչը»։ Զուտէրման կը պատասխանէ. «Ես»։ — «Ո՞վ կը գրէ դիւանագիտական յօդուածները»։ Պատասխան.— «Ես»։ Միւսը կը հարցնէ. «Ո՞վ կը գրէ գրական մասերը».— «Ես»։ Բարեկամը կը հարցնէ նոյնպէս. «Ո՞վ կը դրէ հանելուկները»։ Զուտէրման կը պատասխանէ.— «Ես»։ «Իսկ ո՞վ կը կարդայ»։ Բանաստեղծը կը ծիծաղի եւ կ՚ըսէ. «Ա՜հ, կը կարծեմ որ վերջապէս կարդացողն ալ դուն պիտի ըլլաս»։ Փակագծի մէջ առնելով, կրնամ ըսել որ ատեն մը Մինաս Չերազ եւ Արփիար Արփիարեան իրենց թերթերուն խմբագրականները, գրական, պատմական, ժամանակագրական եւ միւս ամէնմասերը իրենք կը գրէին։ Արփիար քանի մը ծածկանունով կը ստորագրէր։

Բնականաբար Հէրման Զուտէրման աշխատութեան այդ կեդրոնացումով երկար չկրցաւ տոկալ։ Խմբագրական աշխատութիւնը կը սպաննէ գրական մարդը։ Զուտէրման միտքն ու տաղանդը չսպաննեց լրագրութեան մէջ։ Յաջորդաբար հրատարակեց շարք մը վէպեր առանց ինքզինքը յայտնելու։ Տարօրինակ պայքարներէ վերջը կը յաղթանակէր «Պատիւը» վերնագիր տրամովը, որ իր տաղանդին իրապէս պատիւ կը բերէր։ Այլեւս յաղթանակած էր, համաշխարհային ուշադրութիւնը գրաւած։

Քննադատները չկրցան ջլատել զինքը Ան շարունակեց գրել եւ ամէն տարի յաջորդաբար հրատարակեց տրամ մը. «Յովհաննէս Մկրտիչ»ը, «Սիրակուսայի Մուրացկանը», երգիծական «Եօլանտէի Ամուսնութիւնը»։ Լեզուական տեսակէտով ամէնէն կատարեալ վէպը՝ «Կար ատեն մը»։ Իր տրամներուն եւ վէպերուն նիւթերը առնուած են Ս. Գիրքէն եւ իրական ու պատմական կեանքէն։ Բայց Զուտէրման համաշխարհային հռչակուեցաւ իր երկու երկերովը, «Պատիւ»ով եւ «Հայրենի Տուն»ով։ Թէեւ մամուլէն քննադատուած է ան, բայց թատերաբեմին վրայ ժողովուրդէն սիրուած եւ գնահատուած։ Անցեալ տարի իր եօթանասնամեայ գրական գործունէութեան առթիւ, հրատարակեց վերջին վէպը, «Խենթ վարժապետը»։

Նոր մեռաւ Զուտէրման, հինցած են իր թատերագրութիւնները, բայց իբրեւ նորութիւն համաշխահային բեմերուն վրայ կ՚ապրին անոնք։ Ան գիտցաւ իր երկերովը լացնել ժողովուրդը։

Զուտէրմանի գործերը մեր գրականութեան մէջ գրեթէ անծանօթ կը մնան, մինչդեռ անոնք Գէօթէի եւ Սարտուի երկերուն չափ հետաքրքրական են։

* * *

Արուեստի ուրիշ շատ գործեր տակաւին մեր մէջ անծանօթ կը մնան։ Գեղարուեստական թերթեր ունեցած ենք, սակայն չտեսանք անոնց մէջ երկերը դասական նկարիչներու, որոնք մեր անցեալէն յիշեր ու նիշեր անմահացուցած են իրենց պաստառներուն վրայ։ Վենետիկի Նկարչական Ակադեմիային մէջ ուշագրաւ է Գարբաչչիոյ «Արարատեան Նահատակ»ները, որուն կլիշէն Հ. Ալիշանի «Արարատ» հսկայ երկին մէջ հրատարակուած է բոլորովին անյաջող։ Անցեալ տարի այցելեցի Հռոմի մեծ ֆօրոն, եւ աւերակ մատուռի մը մէջ գտայ որմանկարներ, որոնք կը կրեն հայ սուրբերու անունները։ Ատոնք են «Սեբաստիոյ քառասուն Մանկունք»ը, որոնց համար իտալերէն ուղեցոյց մը կ՚ըսէ «Հայաստանի սուրբեր»։ Շատ տարիներ առաջ վատիկանի Լուկրէցիա Պորճիայի Աղեքսանդր Զ. Պապի սրահները մտան գալով, կը զմայլէի Փինթուրիքիոյի նկարներուն, որոնց մէջ ուշադրութիւնս կը գրաւէին Մաքսիմիլիանոսի արքունական շքախումբի Հայերը, Թուրքերը, իրենց պերճ տարազներով։ Արուեստի ամէնէն հեղինակաւոր վարպետները մեզմով հետաքրքրուած են, իսկ մենք իրենց այդ գործերուն անտարբեր մնացած ենք։ Ինչո՞ւ անծանօթ մնան այս եւ ասոր նման արուեստի փառքերը։

ԱՏՐՈՒՇԱՆ

ՏԱՐԵԴԱՐՁ

Անցեալ շաբթու, Շուէտի մէջ մեծ խանդավառութեամբ տօնուեցաւ 70րդ տարեդարձը տիկին Սելմա Լակէրլօֆի, մէկը երեք կին գրողներէն, որոնք ստացած են Նոպէլի գրական մրցանակը։

ԱՆՏԵՍՈՒԱԾ ՔՍԱՆՀԻՆԳԱՄԵԱԿ ՄԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Առաջին խոշոր ցոյցը կը կատարուի Ղարաքիլիսէ, երբ կաթողիկոսի կառաշարը հոն հասած էր։ Ամբողջ աւանը — այր, կին, մանուկ — կը թափի կայարանը ու աւելի վճռական կերպով կը դնէ Թիֆլիսի պահանջը — ընդդիմանալ մինչեւ վերջը։ Ցուցարարները ցրուելու պահուն անոնց եւ ոստիկանութեան միջեւ ընդհարում կը պատահի, նոյնը ա՛լ աւելի լայն չափերով կը կրկնուի Ալեքսանդրապոլ։ Կարգ մը քաղաքներու մէջ — Բագու, Գանձակ, Շուշի եւայլն — տեղի կ՚ունենան արիւնալի ընդհարումներ բազմաթիւ զոհերով։

Իշխանութիւնները, յանկարծակիի բերուած, չէին կարեցած տակաւին զինուորական ուժեր կեդրոնացնել հայաշատ վայրերու մէջ։ Այդ էր պատճառը, որ ըմբոստութեան սկզբնական շրջանին պայքարը ցուցարարներու դէմ կը վարուէր միայն տեղական միջոցներով։

Ես ականատես էի Երեւանցիներու ցոյցին։

Կէսօրէ մը յետոյ, ժամը չորսին ատեններ, Վաղարշապատի մէջ լուր տարածուեցաւ, թէ քանի մը հազար Երեւանցիներ Էջմիածին կուգան։ Եւ իրապէս, կէս ժամ չանցած, Վաղարշապատի փոքրաթիւ պահակախումբը, շուրջ 30 զինուոր, զօրացուած երկու տասնեակ հեծեալ ոստիկաններով, գաւառապետի օգնական իշխան Անդրոնիկովի ղեկավարութեամբ անցաւ գլխաւոր փողոցով եւ բռնեց Վաղարշապատի ծայրը գտնուող կամուրջը, ուրկէ կը սկսի Երեւանի խճուղին։

Քիչ ետքը հեռուէն սկսան աղաղակներ հասնիլ, որոնց մէջէն յաճախ «կեցցէ»ներ կը լսուէին։ Ու ահա երեւցաւ կառք մը, շրջապատուած քանի մը տասնեակ ատրճանակաւոր ու գաւազանաւոր երիտասարդներով։ Անոնց ետեւէն երեք հազարնոց բազմութիւն մը կը քալէր։ Այդ միակ կառքին մէջ նստած էին Երեւանի թեմական առաջնորդ Սուքիաս արքեպիսկոպոս Պարգեւեան եւ Երեւանի քաղաքապետ Յովհաննէս Մելիք-Աղամալեան։

Կամուրջին առջեւ բազմութիւնը կեցաւ։ Անդրոնիկով դիմեց բազմութեան, առաջարկելով ետ դառնալ, ու սպառնաց հակառակ պարագային զէնք գործածել։ Այդ ազդարարութեան վրայ ցուցարարներու մէջէն լսուեցան.

— Կեցցէ՛ հայ ժողովուրդը...
Յառա՛ջ, տղա՛ք...

Երեք-չորս քայլ լայնք ունեցող կամուրջը միայն կը բաժնէր Հայերը պահակախումբէն։ Նոյն պահուն Անդրոնիկով հրամայեց զինուորներուն.

— Պատրա՛ստ։

Ու երբ զինուորները վերկ՚առնէին հրացանները, անոնցմէ մէկը, որ հայ էր, արտասանեց այնպէս՝ որ հազիւ կարող էր լսել ցուցարարներու առաջին շարքը.

— Տղե՛րք, մի՛ վախնաք, փամփուշտները պարապ են...

Երկվայրկեան մը ետքը ճարճատեցին պահակներու հրացանները, ու անոնց արձագանգեցին հարիւրաւոր ատրճանակներ. ցուցարարները կը պարպէին օդի մէջ։

— Յառա՛ջ... կորսուի՛ բռնակալութիւնը...

Ու բազմութիւնը ցնցուելով՝ ճմլեց զինուորները եւ յառաջ շարժեցաւ։ Հեծեալ ոստիկանները մտրակներու հարուածներով փորձեցին կասեցնել բազմութեան ընթացքը. բայց իրենց ձիերու գաւակներուն իջած գաւազանային զարկերը բաւեցին՝ փախուստի մատնելու այդ ասպետները։ Ու ցուցարարները, աներդեւ յառաջանալով հասան ճեմարանի երկաթէ դրան ու, բանալ տալով, անկէ դէպի վեհարան դիմեցին, քաջարի ոստիկանները սկսան փողոցներու մէջ բռնել ու զանակոծ տահական անցորդները։ խախտուած էր, ուրեմ յանցաւորներ։ Ու ահա նի մը խեղճ ու կրակ պիտի ներկայացուէին իշխանութեան՝ իբրեւ ցոյցի ղեկավարներ...

Երեւանցիներու ներկայացուած կաթողի կարճ ու կտրուկ էր. ոչ մէկ րագայի տակ չհամակերպ ռավարութեան հրամանին, ինքն կամովին չյանձն քերը։ Բողոքել ու պա որ եղած կարգադրութիւ րաքննուի։ Իրենց կողմէ ւանցիները կը խոստա կանգ չառնել ոչ մէկ զո րութեան առջեւ։

Տարակոյս չկայ, որ ամ րեք տրամադրութիւնը նոյն Իսկ այդ տրամադրութիւն հետեւէր, որ ռուս կառավա թեան եւ հայ ժողովուրդի ջեւ վիհ մը բացուած էր թիւնը ընդունած էր զա ու պիտի շարունակէր ա չեւ որ արդիւնքի մը Եթէ տակաւին վաղամ «Ազատութիւն կամ մահ» նաբանին իրագործումը, մը՝ «յաղթել կամ պար այլեւս դարձած էր միակ նական լուծումը հա տագնապին։

Քանի մը օրէն իշխա թիւնը արդէն ինքզինքը էր։ Էջմիածին վերադարձ ւառապետը, տխրահռչակ լինգ, որը ցոյցի ատեն բա կայ էր։ Քիչ ետքը հաս րագունդ մը, որը տեղաւոր ցաւ Վաղարշապատի եւ մէջ։ Իշխանութեան համար անհրաժեշտ միջոց մըն վասնզի ամբողջ գաւառ հայ ժողովուրդը ոտքի ե եւ ամէն օր Էջմիածին յին ցուցարարներու նոր խումբեր։ Ու յետոյ կը նար Էջմիածնի տօնը, որ թով առաջ ալ միշտ ուխտա ներու մեծաքանակ բազմու մը կը հաւաքուէր հոն։

Զօրքերէ զատ կառավ թիւնը բաւական լրտեսնե բերել տուած էր։ Ոչ միայն կասի, այլ եւ Ռուսիոյ շա քաղաքներէ Էջմիածին կ յին հայ ականաւոր գործի կազմուած պատուիրակու ներ, ու ատով լրտեսներու մար գործունէութեան լայն պարէզ կը բացուէր։

Պէտք կա՞յ յիշելու շարժման ամբողջ ղեկավ թիւնը անցած էր Հ. Յ. Դ ցութեան։ Իր մարմիննե ներկայացուցիչները ան արթուն կը հսկէր հանելու հայ «խոհեմ» րերու ոտնձգութիւններ անխախտ պահելու հա ռավարական ճակատը։

Էջմիածնի տօնը կառա ցաւ արտասովոր շուքով տարագիչը ինքը կաթողիկ էր։ Հակառակ անոր որ էջ ծին տանող բոլոր ճամբա փակուած էին զինուոր պահակներու կողմէ, ժողով միշտ միջոց կը գտնէր էջ ծին հասնելու, մերթ գե րով ու կածաններով, մերթ նութեամբ՝ պատռելով զի ներու շղթան։ Այսպէսով, կատարութեան օրը էջմ հաւաքուած էր բազմահազ սարակութիւն մը կովկաս լոր կողմերէն։

Նոյն օրը կիներու ց տեղի ունեցաւ։ Երբ պա գէն յետոյ կաթողիկոսը սաւոր թափորով վեհար վերադառնար, քանի մը ամէն տարիքի եւ դաս հայուհիներ, տորբելով գ պետի կողմէն վեհարան քին առջեւ դրուած պ խումբը եւ մէկդի հրելով լինգը, շրջապատեցին կ կոսը, ու պառաւ գեղջկու ձեռքը վեր կարկառած, գանչեց.

— Եթէ դուն Հայոց Հ

...պէտք է որ հայու գոյքը
...իրաւին չտար։
...երիմեան լուռ նայեցաւ ա-
...ու բարձրացաւ վեհարան։
...կիները կողմէն ընտրուած
...ւութիւն մը ներկա-
...ւ իրեն ու կրկնեց արդէն
...րական դարձած պահանջը։
...այդ օրերուն կառավարական
...աւութիւնները ոչ միայն
...չ ջանար հանդարտեցնելու
...ուած կիրքերը, այլեւ ամէն
...կը գրգռէին ու ընդհա-
...ներու կը մղէին ժողովուրդը։
...ն առաւօտ Շմերլինգ, ձի հե-
...ն, վաշտ մը զինուորներու
...կ'երթար մօտակայ գիւղեր՝
...ելու «հայկական ըմբոստու-
...ը»։ Ա՛լ աւելի բուռն եռանդ
...ցուցնէր Սուրմալուի գաւա-
...ետ Բոգուսլաւսկի, այդ գա-
...արբարոյ պաշտօնեան, որի
...հի քանի մը տեղ արիւն
...եցաւ։ Շատ չանցած, Բո-
...լաւսկի ստացաւ իր հատու-
...ը, ինալով դաշնակցական
...կիչ գնդակէն։ Աւելի ուշ
...փորձ կատարուեցաւ Շմեր-
...գի դէմ, որը ծանրապէս վի-
...րուեցաւ։ Ապաքինելէ յե-
...ն այլեւս չվերադարձաւ
...պաշտօնին։ Իրենց վատթար
...ացքին համար այլեւայլ
...րերու մէջ ահաբեկման են-
...րկուեցան նաեւ քանի մը
...ներ։

...Հայոց համար ճակատագրա-
...ն այդ ատենին նման բացա-
...կ միջոցը անհրաժեշտութիւն
...էր՝ ապահովելու համար
...քարի յետագայ շրջանին
...ղութիւնը։

III

Կառավարութիւնը անհետե-
...ք Թիֆլիսի կաթողիկոսի կրկ-
...կ գրաւոր բողոքը եւ պա-
...հեց՝ որոշ պայմանաժամի
...լրացնելու գոյքերու պաշ-
...նական յանձնումը։
...Հակառակ իր կարգ մը խոր-
...հրդականներու ջանքերուն՝ Խր-
...իմեան հաստատ մնաց ժողո-
...վուրդին տուած իր խոստումին։
...իմ ձեռքով ոչինչ չեմ յանձ-
...ներ,— ասաց կառավարութեան
...ներկայացուցիչին, որը եկած էր
...կատարելու գրաւման գործողու-
...թիւնը,— եթէ կ'ուզէք՝ եկէք
...գերնիդ առէք»։
...Այդպէս ալ եղաւ։ Սակայն,
...«գոյքը» յայտնած լինելու հա-
...մար, պաշտօնեաները ամէն
...նախ կը դիմէին հայ
...եկեղեցական հաստատութիւններուն,
...կը կանչելով բանալիներ, մատ-
...եաններ եւայլն։ Ու միայն մեր-
...ժում ստանալէ ետքը կը դիմէին
...ուժի։ Կը կոտրէին կող-
...պէքները, եկեղեցիներու
...դռները, կը խորտակէին
...դարակները եւ կը գրաւէին
...ինչ որ կը գտնէին։ Այդ
...գործողութիւնը տեղի կ'ունե-
...նար ամենուրեք զինուած ուժի
...պաշտպանութեան տակ, քանզի
...կառավարութիւնը տակաւին կը
...վախնար ընդդիմութենէ։ Եւ ի-
...րապէս, կարգ մը վայրերու մէջ

զինուած ցոյցեր եւ ընդհարում-
ներ պատահեցան նաեւ գոյքե-
րու գրաւման պահուն։

Վիճը հետզհետէ կը լայննար
ու շուտով անանցանելի դար-
ձաւ. ազգային գոյքերու կողո-
պուտէն յետոյ հայ ժողովուրդը
այլեւս չէր ճանչնար ռուս իշ-
խանութիւնը։

Հոգեպարար համերաշխու-
թեամբ մը հայութիւնը, կարծես
աներեւոյթ հզօրագոյն ուժի մը
ենթարկուելով, ընդհանուր,
«բոյկոտ» յայտարարեց պետու-
թեան եւ կարճ ատենի
մէջ յեղափոխական ճամբով իւ-
րատեսակ ինքնավարութիւն մը
իրականացուց։

Հոն, ուր կային Հ. Յ. Դաշ-
նակցութեան մարմիններ, ասոնք
էին, որ ստանձնեցին ժողովր-
դական նոր հաստատութեանց
օրգաններու պաշտօնը։ Իսկ հոն,
ուր անոնք գոյութիւն չունէին,
ժողովուրդը ինքը ընտրական
սկզբունքով ստեղծեց այդ օր-
գանները։

Հայերը այլեւս չէին դիմեր
պետական հաստատութիւննե-
րուն. ամէն համայնք ունէր իր
սեփական դատարանը, ապա
կուսակցական գաւառական եւ նա-
հանգական դատարանները։

Դատը կը տեւնուէր ամենա-
կարճ ժամանակի մէջ, եւ վճիռը
իսկոյն կը գործադրուէր։ Շատ մը
կնճռոտ խնդիրներ, որոնք տա-
րիներէ ի վեր կը քաշքշուէին
պետական դատարաններու մէջ,
այժմ վերջապէս ստացան իրենց
լուծումը։ Ժողովուրդը գոհ էր ու
կ'օրհնէր իր «ճակատագիրը»,
որը փրկած էր զինքը կաշառա-
կեր ու կողմնակալ պաշտօնեա-
ներէ։ Հանրային արդարութեան
սկզբունքի յաղթանակն էր այդ։

Ռ. ԼԵՌՆԵԱՆ

(Քաղուած Հայրենիք ամսա-
գրի 1928 նոյ. թիւէն)

«ԴԷՊԻ ՀՈՂ»

Մուսոլինի յօդուած մը կը հրա-
տարակէ *Փոփոլօ տ'Իթալիայի*
մէջ՝ իր սիրական նիւթին վրայ.
«Թշնամին քաղաքայնութիւնն
է. ե՛տ դէպի երկիր»։ Ու կը գրէ.

«Իտալիոյ մէջ մեծ քաղաքնե-
րու մեծութեան գլխաւոր պատ-
ճառն է գիւղերէն դէպի քա-
ղաք ներգաղթը։ Ներկայ տար-
ուան առաջին վեց ամիսներուն
68,621 հոգի գիւղերէն գաղթած
են դէպի ութ քաղաքներ։ Ասիկա
շատ կը դժուարացնէ բնակու-
թեան խնդիրը։ Քաղաքներուն
մէջ աւելի շատ տուներ կը
շինուին եւ աւելի մեծ թիւով
գիւղացիներ կը լեցուին քաղաք-
ները։ Իտալիա չի կրնար դրամ
ծախսել՝ այս հարցը լուծելու հա-
մար։

Մուսոլինի կուտայ սա կար-
գախօսը.

«Դիւրացուցէ՛ք ամէն միջոց-
ներով, նոյն իսկ ի հարկին բռնի
միջոցներով, քաղաքներէն ելքը.
դժուարացուցէ՛ք ամէն միջոցնե-
րով, նոյն իսկ ի հարկին բռնի
միջոցներով, հողին լքումը եւ
դէպի քաղաքներ ներգաղթը»։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՀԱՑԱՄԹԵՐՔԸ

Մինչեւ հոկտ. 20 Հայաստա-
նի գիւղական համագործակցականը
վարկային ընկերութիւններու հետ
կնքեր է 118840 փութ ցորենի եւ
124.500 փութ գարիի պայմա-
նագիր։ Իրենց կարգին, վարկային
ընկերութիւնները գիւղացիներուն
հետ կնքած են 46.996 փութ ցո-
րենի եւ 52.355 փութ գարիի
պայմանագիր, որոնցմէ արդէն ամ-
բարուած է 40.841 փութ ցորեն
եւ 28.382 փութ գարի։

Մթերումները կը շարունակ-
ուին Լենինականի, Նոր Բայազիտի
եւ Զանգեզուրի մէջ։

Ասկէ զատ, ալիւրի ստացումը
դուրսէն կանոնաւորուած է եւ ա-
մէն օր ալիւր կը ստացուի։ Վեր-
ջին օրերս, Երեւանի համար ստաց-
ուած է 40 վակոն։ Իսկ Հիւսիսա-
յին Կովկասէն բեռցուած են 22
վակոն ալիւր։

ՇԱՔԱՐԻ ՃԱԿՆԴԵՂԸ

Հողային գործավարութեան
ներկայացուցիչները Լենինական
մեկնած են շաքարի ճակնդեղի
մշակումը կազմակերպելու հա-
մար։

Ճակնդեղի մշակումը կը գրա-
ւէ 4000 հեկտար տարածութիւն,
կ'ոռոգուի Շիրակի ջրանցքէն եւ կը
բաժնուի չորս հողամասի, իւրա-
քանչիւրը 900 հեկտար տարա-
ծութեամբ։ Մնացած 400 հեկտա-
րը պիտի ծառայէ ընտիր սերմնա-
մշակման։ Նոյն վայրին մէջ, Հա-
յաստանի լեռնային եւ նախալեռ-
նային շրջաններուն համար պիտի
հիմնուի կեդրոնական փորձադաշտ։
1929ին, առաջին 900 հեկտարը
կը մշակէ խորհրդային տնտեսու-
թեան կազմակերպութիւնը եւ ա-
մէն տարի, նոյնքան հողամաս ա-
ւելի մշակելով, 1932ին կը ձեռ-
նարկէ մշակելու ամբողջ տարա-
ծութիւնը։

Ծրագրուած է ունենալ վեց-
դաշտեայ ցանքափոխութիւն՝ աշ-
նան ցորեն, գարնան ցորեն, աշնան
երկու դաշտ ճակնդեղ եւլն։

Դեկտ. 15ին Մոսկուայի մէջ
պիտի գումարուի շաքարի ճակն-
դեղի վերաբերեալ փորձագէտնե-
րու խորհրդակցութիւն, որուն պի-
տի մասնակցի նաեւ Հայաստանի
ներկայացուցիչը։

ԿԱՐՄՐԱԽՏԸ

Կառավարութեան որոշումով,
կարմրախտի դէմ պայքարելու
համար կազմուած էր երեք հո-
գինոց յանձնախումբ մը, որուն
առաջարկուած էր պատրաստել եւ
ներկայացնել պայքարի ծրագիր
եւ նախահաշիւ։

Հաւանութիւն տալով յանձ-
նախումբի առաջարկին, կառավա-
րութիւնը որոշած է միւնորդել
Անդրկովկասեան խորհուրդին քով,
յաջողցնելու համար կարմրախտի
դէմ պայքարի բացառիկ միջոց-
ներու կիրարկումը։

Մինչ այդ, Նոր Բայազիտի մէջ,
հիւանդութիւնը երթալով տարած-
ուած է, որուն հետեւանքով,
ցարդ կարելի չէ եղած դպրոցական
աշխատանքներուն տալ կանոնաւոր
ընթացք։

Գիւղական խորհուրդներու ա-
ռողջապահական բաժինները հրա-
հանգ ստացած են կտրուկ միջոց-
ներ ձեռք առնել մաքրութիւն
հաստատելու, հիւանդներուն ան-
միջապէս մեկուսացնելու եւ ա-
ռողջապահական գրոյցներ կազմա-
կերպելու համար։

Լենինականի մէջ, գրած
էինք թէ, հոկտ. 1էն մինչեւ 22,
քաղաքին եւ գիւղերուն մէջ ար-
ձանագրուած են կարմրախտի 120
դէպք, որոնց 63ը վերջին 7 օր-
ուան ընթացքին։ Միայն մէկ գիւ-
ղի մէջ (Ջիթհանք) յայտնուած
են 22 հիւանդներ։

Հիւանդութեան դէմ ներար-
կումներ կատարելու համար կազ-
մուած են խմբակներ։ Աշակերտ-
ներէն մինչեւ հիմա վարակուած
են 14 հոգի։ Բոլոր դպրոցներուն
մէջ կատարուած են նախազգու-
շական ներարկումներ։ Մահացու
դէպքերու տոկոսը բարձրացած է
20էն 25ի։

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ՈՉ ՄԷԿ ԹԻԶ ՀՈՂ

Թուրքիոյ արտաքին գործա-
վար Թեվֆիք Րիւշտի պէյ հետեւ-
եալ յայտարարութիւններն ըրած
է Թուրքեւֆրանսական վէճի մա-
սին.—

— Երկու առկախ խնդիր ու-
նինք, 1.— Թուրքեւսուրիական
սահմանագլուխի ապահովութեան
եւ անդորրութեան խնդիրը եւ 2.—
Սահմանագծի մը ճշդումը Նի-
սիպինի եւ Ճէզիրէի միջեւ գըտ-
նուած հողամասի մէջ։ Այս մասին
դեսպանին հետ շփումներ կ'ունե-
նանք։ Փոխադարձաբար յայտնե-
ցինք իրարու թէ՝ պիտի ջանանք
կարգադրութեան մը յանգիլ։ Սա
ըսել որ մենք ոչ օքէ թիզ մը հող
կ'ուզենք, բայց ասոր փոխարէն
իրաւամբ կ'ուզենք որ ոչ ոք մեզ-
մէ հող մը պահանջէ։ Ահա այս է
Թրքական տեսակէտը»։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

«Միլլիյէթ» կը գրէ (20 նո-
յեմբեր).

— Պուլկար քաղաքական
դէմքերը մերթ ընդ մերթ յայ-
տարարութիւններ կ'ընեն Թուրք
եւ պուլկար յարաբերութեանց ամ-
րապնդման համար, որուն տարա-
կոյս չկայ թէ Թուրք կառավա-
րութիւնն ալ անկեղծօրէն ու
լրջօրէն փափաքող է։ Հակառակ
պուլկար պաշտօնական շրջանակնե-
րու յայտնած այս բաղձանքին
եւ եղած յայտարարութեանց,
երբեմն դժբախտաբար կը տեսնուի
թէ կարգ մը պուլկար թերթեր
մեզի դէմ հրատարակութիւններ
կ'ընեն։

«Այսպէս պուլկարական «Թրա-
կիոյ կոմիտէն» որուն նոր կեդ-
րոնական մարմինը եւ վարչական
ժողովը ընտրուեցաւ վերջերս, տա-
կաւին կը խօսի Էտիրնէի եւ Թրա-
կիոյ պուլկարական հող ըլլալուն
մասին։ Մեր երկրին մէջ՝ ըստ ե-
րեւոյթին՝ ծխախոտի վաճառակա-
նութեամբ եւ կաթնավաճառու-
թեամբ զբաղող կարգ մը Պուլկար-
ներու ցոյց տուած գործունէու-
թիւնն ալ ուշադրութենէ վրիպած
չըլլալով, անշուշտ այս մասին փո-
խադարձ միջոցներ ձեռք առ-
նուած են։

Այս ամէնուն վրայ կ'աւել-
նայ վերջերս պուլկար բանակի
աշնանային ռազմափորձերու առ-
թիւ ընտրուած տեղի եւ նիւթի
խնդիրը եւ գործը քիչ մը պաշտօ-
նական գոյն կը ստանայ։ Պուլկար
բանակը ռազմափորձ մը կատարած
է՝ Շիփկայի կիրճին մէջ։ Այս
ռազմափորձերու միջոցին՝ բանակը
երկու մասերու բաժնուած է՝ հիւ-
սիսային եւ հարաւային բանակ
անուններով, այս վերջինը՝ հետե-
ւողութեամբ Սիւլէյման փաշայի
1887 Թուականին Շիփքայի մէջ
հրամայած բանակին։

«Ինչպէս յայտնի է՝ այս նշա-
նաւոր պատերազմին մէջ որոշ-
ուած է Թուրքեւռուս պատերազ-
մին ճակատագիրը։ Այն ատեն
Ռուսիոյ հաշուոյն լրտեսութիւն
ընող կարգ մը Պուլկարներու գա-
ւաճանութեամբ, Սիւլէյման փա-
շայի բանակը պարտուած էր եւ
Ռուսերը մինչեւ Սան Սթէֆանօ
յառաջացած էին։ Պուլկարիոյ զին-
ուորական վերջին ռազմափորձե-
րու միջոցին, հիւսիսային բանակը՝
1887ի ռուսական բանակին դիրքը
գրաւած է։ Ուշագրաւ է նաեւ այն
պարագան որ Պուլկարներու այս
զինուորական ռազմափորձը կա-
տարուած է ճիշտ Շիփկայի ճա-
կատամարտին 50րդ. տարեդարձին։

ՍԱՐԳԻՍ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿԻՐԱԿԻԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Կիրակի օր տեղի ունեցան
Փարիզի պատուոյ դասակարգի
խումբերուն դարձի (Retour) Ա.
մրցումները։ Գլխաւորն էր Քլիւպ-
Ֆրանսէի եւ Րէտ-Սթարի մրցումը,
որ տեղի ունեցաւ Սթատ տը
Փառիի դաշտը։ Հակառակ Անձ-
րեւոտ օդին, ներկայ էին 500է
աւելի հանդիսատեսներ, որոնց
մէջ նաեւ բաւական թիւով
Հայեր։

Րէտ-Սթար խումբը որ երթի
մրցումներու ընթացքին պարտ-
ուած էր 4-0, անգամ իր կարե-
լին ի գործ դրաւ յաղթանակը
խլելու համար, բայց ապարդիւն։
Քլիւպ-Ֆրանսէի խումբը կրկին
յաղթեց անոր՝ 0ի դէմ 2 նշանա-
կէտով։ Այս մրցումին եւս հայ
մարզիկ Սարգիս Կարապետեան
մեծ բաժին մը ունեցաւ սոյն
յաղթանակին։ Իր նուրբ փասե-
րուն շնորհիւ խումբին յառաջա-
պահները նշանակեցին յաղթա-
կան կէտերը։

Քլիւպ-Ֆրանսէ այժմ ախոյ-
եան խումբը կը նկատուի Փա-
րիզի եւ ընաւ պարտութիւն չը
կրելով, շահած է 19 կէտ։ Իրմէ
վերջ կուգայ Ս. Ա. Փարի խումբը,
որ յաղթելով Ս. Ա. Քաթրըֆիի
շահած է 18 կէտ. Մնացեալ խում-
բերէն Ա. Ս. Ժ. յաղթեց Սթատ Ֆրան-
սէի 0ի դէմ 1. Իսկ Իւ. ԷՍ. Սիւիս
եւ Ռէյսինկ-Քլիւպի խումբերը
3ի դէմ 3 հաւասար արդիւնք
ունեցան։

Յառաջիկայ կիրակի տեղի
կ'ունենան Ֆրանսայի բաժակի
մրցումները։ Այս առթիւ Քլիւպ
Ֆրանսէի խումբը պիտի ճամ-
բորդէ Օռլէանի կողմը, որ քաղա-
քէս շոգեկառքով 11 ժամ հեռա-
ւորութիւն ունի։ Հոն պիտի մրցի
տեղական խումբին դէմ։ Այս
բաժակի մրցման պիտի մասնակ-
ցի նաեւ Սարգիս Կարապետեան։

Գ. ԳԱՍԱՊԵԱՆ

...ԶԻ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ

ԳՕՃԱ ԱՐԹԻՆ

...իր համեստունակ, բայց բնու-
...ն բարիքներով օժտուած գիւ-
...մէջ, ան միակն էր, քրիստո-
...նեայ հաւատացեալներէն։
...ովին հակառակը իր գերդաս-
...ն միւս անդամներուն. մանա-
...հօրն ու եղբայրներուն, ո-
...բիրտ միջոցներով, սուրով եւ
...անակով կը պայքարէին ի-
...բոլոր թշնամիներուն դէմ,
...ելով իրենց հակառակորդ-
...առանձնապէս այն Թուր-
...որոնք 30-40 հազարով շր-
...ուած կը գտնուէին իր գիւղին
...ւքը։
...Գօճա Արթին, ինչպէս ըսի
...քրիստոնեայ. ուրիշ համո-
...ունէր կեանքի մասին։ Ան
...էր եւ բարեացակամ ոչ
...ն իր հայ եղբայրներուն
...դէպ, այլեւ այն Թուրքերուն
...մարմար առիթի մը կը
...էին հում հում բզքտելու
...այրենակիցները։
...Մեծ գլուխով յաղթանդամ
...ով մէկն էր։ Ատոր համար

ալ զինքը կը կոչէին Գօճա Արթին։
Դէմքին վրայ ուրախութեան գի-
ծեր, շրթներուն մշտագոյ ժպիտ
մը։ Իր համեստ բնաւորութիւնը
անսահման համակրանք մը
ստեղծած էր հայերու եւ Թուր-
քերու մէջ։ Ս. Գիրք եւ հին
կտակարան, որոնց հմտացած էր
ինքնաշխատութեամբ, իր ներշնչ-
ման գլխաւոր աղբիւրը կը կազ-
մէին։ Դպրոց չէր տեսած, բայց
Սահակ Մեսրոպի տառերը անգամ
մը սորվելէ յետոյ, առանց դժուա-
րութեան, տիրացած էր գրաբարին։
Հին կտակարանի, եկեղեցիի գիր-
քերուն ու շարականներուն, բա-
ռացի ու իմաստալից թարգմա-
նութիւնն ու բացատրութիւնը սա-
հուն կերպով կը կատարէր, վերա-
ծելով իր գիւղական բարբառին։
Այնքա՜ն հետաքրքրութեամբ
մտիկ կ'ընէին զինքը իր գիւղացի
հայրենակիցները։

Գիւղին մէջ ունեցած իր ըն-
դարձակ պարտէզը, ուր կը գըտ-
նուէր պաղ ջուրի աղբիւր մը եւ
անհամար պտղատու ծառեր, ա-
ռատօրէն տրամադրած էր, շրջա-
կաներէն «պազար» իջնող Թուր-
քերուն, որոնք մաղթանքներ
կ'ընէին Գօճա Արթինի արեւշա-
տութեան համար։

Գօճա Արթին, հակառակ իր
հօրմէն ժառանգած կռիւկ հարս-
տութեան, անընդհատ կ'աշխատէր
մանաւորապէս գարուն - ամառ
եղանակներուն, ձմեռը հանգիստ
ընելու. գրաբար գիրքեր կարդա-
լու համար։ Քանի մը տ՛սակ ար-
հեստներ ալ սորված էր. (հիւսն,
ջաղացպան, որմնադիր, ատաղձա-
գործ), իրարու կապակից, որոնց
համար միշտ գործի հրաւէր կ'ըն-
դունէր Թուրք գիւղերէ։ Ամէն
տարի որոշ ատենի մը մէջ, շրջան
կ'ընէր քանի մը գիւղեր, ուր ա-
ռատօրէն կը վարձատրէին զինքը։
Բոլոր Թուրքերը գիտէին, որ ան
բարի ու ազնիւ քրիստոնեայ մըն
է, եւ այնքան ալ համեստ ու
մեղմ բնաւորութեան տէր, որ
զինքը ապտակող մէկու մը ա-
ջեւ հաւանաբար իր միւս երեսը
դարձնէր, առանց ո՛ր եւ է գան-
գատի։ Ո՛ր եւ է չար գործ չէին
տեսած անոր մօտ, որով եւ շատ
անգամ կ'ըսէին թէ Գօճա Արթին
Աստուծոյ մարդ է։

Վերջին հրաւէր մը ստացած
էր, որով շուտով պիտի մեկնէր
դէպի Նարտըն գիւղ, կառուցանե-
լու համար նոր ջաղացք մը, որմէ
կը յուսար իր ձմեռուան պաշարը
ապահովել։

1906 օգոստոսի կէսէն վերջն
էր, Ս. Աստուածածնի տօնը գիւ-
ղական ճոխութեանց մէջ պատ-
շաճ արարողութիւններով կատա-
րելէ յետոյ, չորեքշաբթի օր մը
ճամբայ կ'ելլէր։ Ու իրեն կ'ուղեկ-
ցէին ոչ միայն Նարտըն գիւղացի
Թուրքեր, այլ եւ ճանապարհի
յարմարութեան բերումով ուրիշ
գիւղացի բազմաթիւ Թուրքեր
եւս, որոնց շատերը հարցումներ
կ'ուղղէին Գօճա Արթինին (կէս
փիլիսոփայական, կրօնա-բարո-
յական)։ Գօճան կը պատասխանէր
հաճոյքով, եւ Թուրքերը լրջօրէն
կարծես համ մը կ'առնէին անոր
բացատրութիւններէն ու դրական
գաղափար կը կազմէին անոր ար-
տայայտած մտքերուն վրայ,
ինքն ալ գոհ կ'երեւար։

Գիւղէն մեկնելէն առաջ Գօճա
Արթին տեսած էր տէրվիշ մը, որ
ֆաքիրական փորձեր կը կատարէր,
հազարներու հասնող ամբոխին
մէջ։ Տէրվիշին յաճախակի յայ-
տարարութիւններէն կը հասկցուէր
թէ բծախնդիր իսլամ մըն է,
իսկապէս մոլեռանդ մէկը։ Ցան-
կարծ Հօճա Արթինի մտքին մէ-
ջէն անցան Տէրվիշին խօսքերը, եւ
ապա անոր խոժոռ դէմքն ու լպիրշ
տարազը պարզուեցաւ իր աչքերուն
առջեւ։ Մէկէն տեսակ մը տխրու-
թիւն տիրեց իր հոգիէն ներս, եւ
դէմքը գունափոխուեցաւ։ Սար-
սուռ մը՝ կարծես կը ճնշէր իր
ամբողջ մարմինը։ Հոգին խռո-
ված էր։ Ջիղերը կարծես չափա-
զանց պրկուած, չէր կրնար խօսիլ,
ու ժպիտը, որ այնքան սովորական
էր, այդ վայրկեանին դադրած
էր։

Թուրքերը նշմարած ըլլալով
անոր դէմքի ծամածռումներն ու
անբացատրելի անշարժութիւնը,
հանելուկի մը առջեւ կը գտնուէին
ուղղակի։ Թէեւ, քանի մը հար-
ցումներով ուզեցին հասկնալ, իրենց
այդ սիրուած Հայուն, արտասո-
վոր բայց եւ անակնկալ վիճակին
պատճառները, սակայն Գօճա Ար-
թին բաւականացաւ միայն սա
պատասխանը տալով.— «Գլխուս
դէշ բան մը պիտի պայթի»։ Խօ-
սակիցները ծիծաղեցան, եւ սա-
կայն, կ'ընդունէին թէ իսկապէս
նախազգացում մը կ'անցնի անոր
մէջէն։ Բոլորը լռութեամբ կը հե-
տեւէին Գօճա Արթինի լուրջ կեց-
ուածքին եւ նշմարելի շարժուձե-
ւերուն. եւ ի զուր կը ջանային ա-
նոր բերնէն խօսքեր խլել։

Գօճա Արթին, սովորական կեր-
պով իր բոլոր միւս գործիքները
Թուրքի մը ձիուն վրայ բեռցու-
ցած ըլլալով, վրան ունէր միայն
կացին մը՝ միջին մեծութեամբ
ու թեթեւ։ Կ'ուզէր զայն գործա-
ծել ինքնապաշտպանութեան հա-
մար, երբ պէտք ունենար, առան-
ձին, լեռներէ ու անտառներէ
անցած ատեն, իր վրայ յարձակիլ
ուզող շուներուն, կենդանիներուն
եւ աւազակներուն դէմ։ Ահա բա-
րի քրիստոնեայ մը որ, ինքնա-
պաշտպանութեան մասին կը մտա-
ծէր։

Կ. ՍԵՒԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

Փորձագէտներու ժողովը

Պերլին հասան Փարիզի եւ Լոնտոնի գերման դեսպաններուն տեղեկագիրները, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ կառավարութեանց մօտ իրենց դիմումներուն մասին: Այժմ բանակցութիւններ պիտի կատարուին փորձագէտներու խառն յանձնաժողովին գումարման վայրը որոշելու համար: Դաշնակիցները պիտի առաջարկեն Փարիզը կամ Պրիւքսէլը:

Դաշնակից երկիրներու դիւանագէտները հաւանաբար պիտի ընտրուին Հատուցումներու յանձնաժողովին կողմէ, ինչպէս եղաւ Տօուըսի ծրագրին ատեն: Իւրաքանչիւր կառավարութիւն իր պատուիրակները նշանակելէ յետոյ ցանկը պիտի ղրկէ Հատուցումներու յանձնաժողովին եւ այս վերջինն է որ պաշտօնական պիտի դարձնէ փորձագէտներու ընտրութիւնը: Այս ձեը համապատասխան է Վէրսայլի դաշնագրին:

Գերմանիա եւ Ռուսիա

Անցի օր Մոսկուայի մէջ բացուեցաւ գերմանեւռուս տնտեսական խորհրդաժողով մը, որմէ կարեւոր արդիւնքներ կը սպասեն երկու երկիրներն ալ:

1922 մայիսին Ռափալոյի մէջ կնքուած դաշնագրէն ի վեր Գերմանիոյ եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ յարաբերութիւնները կանոնաւոր եղած են: Գերմանիա մանաւանդ տնտեսական մարզի մէջ կարեւոր գործունէութիւն մը ունեցաւ: 1925ին երբ Չիչերին Պերլինէն կ'անցնէր, Ռայխսպանքի եւ ուրիշ դրամատուններու հետ կնքեց 300,000,000 մարքի փոխառութիւն մը: Յետոյ Մոսկուայի մէջ կնքուեցաւ գերմանեւռուս առեւտրական դաշնագիր մը, որմէ գոհ չմնաց սակայն Գերմանիա, որ յաճախ գանգատներ ուղղեց:

1926 ապրիլ 24ին Շթրէզէմանի եւ Պերլինի խորհրդային դեսպան Կրէստինսկիի միջեւ ստորագրուեցաւ դաշնագիր մը: Յետոյ Դոնէցի գերման ճարտարագէտներու հետապնդումը պաղութիւն առաջ բերաւ երկու երկիրներուն միջեւ:

Նոր բանակցութեանց նպատակն է Ռուսիա հաստատուած գերման առեւտրական տուներուն համար գործելու լայն ազատութիւն ձեռք բերել: Գերմանիա իր արտածումը զարգացնելու համար, վտանգի տակ դրած է մեծ գումարներ Ռուսիոյ մէջ եւ կ'ուզէ որ ակնկալուած օգուտը քաղէ:

Հայածանք համայնավարներու դէմ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը Խորհրդարանին ներկայացուց ծրագիր մը, որով կ'առաջարկէ խիստ միջոցներ ձեռք առնել համայնավարներուն դէմ, մասնաւորաբար արգիլել համայնավարներու երթեւեկը երկրին մէջ՝ պրոպագանդի նպատակով: Այս խստութիւնները անհրաժեշտ դարձած են՝ նկատելով որ համայնավարութիւնը հետզհետէ կը ծաւալի Մակեդոնիոյ, ինչպէս նաեւ զինուորական ու նաւային դպրոցներուն մէջ:

Պարսից շահը Խուժիստանի մէջ

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Շահին Խուժիստան (Արապիստան) այցելութեան հետեւանքով բնականոն պայմաններ ստեղծուեցան Հովէյզայի շրջանին մէջ, Ահվազի մօտ, ուր արաբական Թուրուֆ ցեղախումբը խլրտած էր: Ցեղախումբէն զինեալ մարդիկ յարձակած էին Հովէյզայի մաքսատան վրայ, սպաննած էին գլխաւոր պաշտօնեան եւ պահանջած բոլոր Պարսիկներու քշուիլը քաղաքէն:

⁂ Ուրիշ լուրի մը համաձայն, պարսիկ կառավարութիւնը որոշած ըլլալով իր հողերուն մէջ բնակող բոլոր ցեղախումբերու ձեռքը գտնուող զէնքերը հաւաքել, վերջերս ձեռնարկած է իր այս որոշումին գործադրութեան: Զինուորական ջոկատ մը ուզած ըլլալով Ահվազի կողմերը գտնուող երկու ցեղերուն զէնքերը, ասոնք ընդդիմութիւն ցոյց տուած են, որով մեծ ընդհարում մը առաջ եկած է: Այս ընդհարումին միջոցին 40 զինուոր սպաննուած եւ 40է աւելի զինուորներ ալ վիրաւորուած են: Պարսիկ կառավարութիւնը, ստիպողաբար զինուորական մեծ ուժեր ղրկած է յիշեալ երկու ցեղերուն դէմ, զանոնք նուաճելու եւ զինաթափ ընելու համար:

Մահ ծովակալ ֆոն Շէէրի

Ծովակալ ֆոն Շէէր, որ գերման նաւատորմի վերին հրամանատարն էր Սքակէրրաքի (Ճըթլէնտ) անգլեւգերման մեծ նաւամարտին մէջ, անցի գիշեր սրտի հիւանդութենէ յանկարծամահ եղաւ Պերլինի մէջ: Նախագահ Հինտէնպուրկ անմիջապէս ցաւակցական հեռագիր ուղղեց հանգուցեալի ընտանիքին:

Ծնած էր 1863 սեպտեմբեր 30ին: Ծովային ասպարէզին մէջ մտաւ 1879ին երբ 16 տարեկան էր եւ առաջին օրէն իսկ մասնակցեցաւ բազմաթիւ գաղթային արշաւանքներու՝ ուշադրութիւն հրաւիրելով իր վրայ: 1909ին գերման մեծ նաւատորմին սպայակոյտի պետ անուանուեցաւ, իսկ 1916 փետրուարին նաւատորմի վերին հրամանատար:

Իր կեանքի ամէնէն փառայեղ էջը կը կազմէ Սքակէրրաքի նաւամարտը, Օրքնէյ կղզիներու բացը, 1916 մայիս 31ին եւ յունիս 1ին: Այս նաւամարտին մէջ ընկղմեցան բազմաթիւ անգլիական եւ գերմանական մարտանաւեր եւ երկու կողմերն ալ իրենք զիրենք յաղթական հռչակեցին: Այս մեծ կռիւէն յետոյ երբ Քիլի նաւային խարիսխը վերադարձաւ, ֆոն Շէէր ողջունուեցաւ իբրեւ ազգային հերոս:

Ընդծովեայ պատերազմի գլխաւոր հեղինակն էր: Իր համոզումով, պատերազմի բախտը պիտի վճռէին գերման ընդծովեաները՝ նախ քան Ամերիկայի մեծ բանակ մը ղրկելը Եւրոպա:

22 միլիոն ոսկիի դատ մը

Պոլսոյ Թուրքեւֆրանսական խառն դատարանը կը զբաղի 22 միլիոն ոսկիի դատով մը, որ Օկիւսթէն Նորման ընկերութեան կողմէ բացուած է Թուրքիոյ դէմ:

Ընկերութիւնը կ'ըսէ թէ ծովային նախկին նախարար Ճէմալ փաշա 1914ին վեց թորփիլանաւ ապսպրած է իրեն, իւրաքանչիւրը 155,000 սթերլինի: Պատերազմին պատճառով, սակայն, ապսպրանքը չէ կատարուած: Այժմ ընկերութիւնը կը պահանջէ որ Թուրք կառավարութիւնը կամ նորէն ապսպրէ այդ թորփիլանաւերը, կամ 22 միլիոն թրք. ոսկի վճարէ, իբր հատուցում: Միւս կողմէ, սաւառնակի ընկերութիւնը, իբրեւ ժառանգորդը նախկին նաւատորմի ընկերութեան, անկէ կը պահանջէ վերադարձնել իր առած 90,000 սթերլինի կանխավճարը, տոկոսներով միասին: Դատավարութիւնը կը շարունակուի:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՅԱՐԳՈՂԻ երեկոն վաղը հինգշաբթի: Կը խօսի Հ. Տէվլէթեան: Նիւթ՝ «Վիքթորիա Աղանուրի Յաւիտենական զրոյցները»: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

Գրաշար կ'ուզուի

Հայերէնի խիստ վարժ երկու գրաշար կ'ուզուի: դիմել՝ «Massis» տպարան, 208bis rue Lafayette, Paris (10e).

Կ'ուզուի վկայեալ եւ փորձառու մանկապարտիզպանուհի մը կարտանի մանկապարտէզին համար: Լաւ պայմաններ, ձրի բնակարան եւ վառելիք: դիմել՝ Mr. M. Aslanian, Puits Biver No. 52, D. Gardanne, (B. D. R.).

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Շարվիլէօ, Ս. Պ.— 10 ֆր.:
Լա Սիօթա, Ղ. Թ.— 42:
Սէն Թ'էթիէն, Յ. Ճ.— 50,
Պօքէր, Ս. Գ.— 20:
Պուրկ Սէն Թ'Անտէօլ, Լ. Մ.—10:
Կրոմէլ, Զ. Զ.— 35:
Լիոն, Խ. Պ.— 35:
Պէլֆոռ, Գ. Ի.— 35:
Լիոն, S. F. O.— 100:
Պոլէն, Յ. Բ.— 5:
Պերլին, Ռաֆ.— 100:
Պարժոլ, Յ. Ս.— 40:
Սէն Սաթիւռնէն, Զ. Գ.— 50:
Պորտօ, Վ. Պ.— 35:
Պաղտատ, Տքթ. Ռ.— 250:
Իսի-լէ-Մուլինօ, Տ. Ս.— 142:
Մարսէյլ, Գ. Շ.— 210: Սկսանք ղրկել Ա. Ն.ի:
Շոմերակ, Է. Ն.— 35:
Պերլին, Ե. Տ. Մ.— 200:
Ցէսին, Ա. Դ.— 70:

ԵՐԱԺՇՏԱՊԵՏ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԷՆ.

Ի մօտոյ աւարտելի Ս.Թարգմանչաց եկեղեցւոյս համար, որպէսզի կարելի ըլլայ այժմէն ապահովել հայ եկեղեցւոյ սրբազան երաժշտութեան երկսեռ, վարժ խումբ մը, պէտք կայ եւրոպական եւ հայկական երաժշտութեան քաջահմուտ եւ 30 հոգինոց երկսեռ խումբ մը վարելու կարող ու փորձառու երաժշտապետի մը:

Պայմաններու մասին համաձայնելու համար ինքնակենսագրութեամբ դիմել ուղղակի Առաջնորդին, Eglise Arménienne, 90, Rue Stanislas Torrents, Marseille. (կնիք)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Արաբկիրցի Մամասեբրինեան, որմինչեւ 1927 Յունիս 15 կը բնակէր Լա Սիօթա: Այժմ թունուզ գտնուիլը իմացուած է: Գրել՝ Hovhannes Kéléchianի, Epicerie Nouvelle, Grand'rue, Bollene, Vaucluse.

Լուր տուողին նուէր:

— Կը փնտռուի Կէմէրէկի Թէքմէն գիւղացի Հայկ Մովսէսեան եւ Յարութիւն Հաճընեան: 1925ին Պէյրութէն մեկնած են Արժանթին (Հարաւային Ամերիկա): Իմացնել՝ Երուանդ Մովսէսեանի, Ռէսթօրան էնթէրնասիոնալ, Մէզոն նէօվ Շարվիլէօ, Իզէր, կամ ցառաջի հասցէով:

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

Վարձու է առաջին յարկի վրայ յարկաբաժին մը, երեք սենեակ եւ խոհանոց: Ելեկտրականութիւն, կազ, ջուր: Դիմել՝ Ճէնտէրէճեանի, 53 Rue Georges Lardennois, (Paris 19e).

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Պ. Գէորգ Սինանեան, Փարիզի երաժշտանոցէն Premier Prix d'Excellence, կուտայ իր առաջին նուագահանդէսը ի նպաստ Հ. Բ.Ը. Միութեան, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, քոնսէրվաթուարի սրահին մէջ, 2bis Rue du Conservatoire. Տոմսերը կը ծախուին Հայոց եկեղեցին, Հ. Բ. Ը. Մ. գրասենեակը եւ Քոնսէրվաթուարի կիշէն: Գին՝ 20, 15, 10, 7 եւ 3 ֆր.:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի եւ շրջակայից Ազգ. կեդր. վարչութիւնը կը խնդրէ Լիոնի եւ շրջանի ազգայիններէն եւ Ազգ. Միութեան մասնաճիւղերէն, որպէսզի հոգեւոր պէտքերու (պատարագ, պսակ) համար տասնըհինգ օր առաջ դիմեն վարչութեանս, որ կարող ըլլայ անպայման տրամադրել քահանայ, եւ այս կերպով ալ անախորժ յապաղումներու առաջքը առնուած կ'ըլլայ: Արդէն հարկ եղած աշխատութիւնները կ'ըլլան որպէսզի իւրաքանչիւր շրջան իր ուրոյն հոգեւոր պաշտօնեան ունենայ, եւ հարկ չըլլայ անպատճառ Լիոն դիմել, ինչ որ զանազան դժուարութիւններ եւ անպատեհութիւններ ունի: Ազգ. կեդր. Վարչութեան Ատենապետ

Աղեքս. կ. կիւլպէնկեան

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԵՒ ԿԱՂԱՆԴԻ ՏՕՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Զ. Ե. Ո. Միութեան Վալանսի Մ.ճիւղին կողմէ, 5 Յունուար շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սինէմա Սէն Լուի մէջ:

Ծանօթ.— Վալանսի բոլոր միութիւններէն կը խնդրուի նկատի առնել այդ օրը:

ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ գրական եւ գեղար. պարբերաթերթ (տարեկան տասը թիւ), իւրաքանչիւրը 48 մեծադիր էջերով եւ պատկերազարդ: Առաջին թիւը հրապարակ կ'ելլէ յառաջիկայ Դեկտ. 15ին:

Բաժանորդագրութիւն (կանխիկ), Ֆրանսա եւ Սուրիա՝ 10 թիւի համար 50 ֆր., 5 թիւի համար 30 ֆր., Պալքաններ, Թուրքիա, Հայաստան՝ 60 ֆր. եւ 35: Մնացեալ երկիրներ 3 տոլ. եւ 2 տոլար: Յօդուած եւ բաժնեգին ղրկել՝ Hrant Palouianի, 1 Rue l'Aqueduc, Paris, Xe.

Կազմարար կազմարարական ամէն տեսակ աշխատանք, մասնաւորաբար լիւքս գիրքեր, շատ նպաստաւոր պայմաններով: Գրել՝ Միքայէլ Խուպէսէրեանի, 37 Rue des Fleurs, Viroflay, (S. et O.).

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 29 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

29 NOVEMBRE 1928

ՏԱՐԻ ԹԻՒ 816 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 29

Տարիները կ'անցնին, բայց չի մեղմանար այն խոր կսկիծը, ...ացուց հայ ժողովուրդին սիրտը, 1920 Նոյեմբեր 29ին։

...այն Թուականն է, երբ եղբայր եղբօր դէմ դուեց անա-...խարդախութեամբ եւ վայրագութեամբ, հայկական Նորա-...պետութիւնը վերածելով փետրաթափ եւ խարխուլ ծաղ-...մը։

...ութիւն չէ որ կը գրենք, հետեւաբար չենք մտներ ...ամասնութիւններու մէջ։ Արձանագրենք միայն քանի մը ...գլուխներ.

1920 մայիս.— Համայնավարները կը փորձեն կարմրցնել Նո-...Հայաստանը։ Դաւադրութիններ՝ իշխանութեան դէմ, ...ստան ապաստանած կամ ղրկուած հայ եւ ռուս համայ-...վարներու կողմէ։ Ապստամբութիւն՝ Ալեքսանդրապոլի մէջ, ...դաւաճանները կը յաջողին տէր դառնալ կացութեան, եւ ...կել նոր իշխանութիւն, վերջնագիր ուղղելով Երեւանի։ ...շարժումին կը միանան Կարս, Սարըղամիշ, Կաղզուան, ...Բայազիտ, եւ ուրիշ քաղաքներ։ Հանրապետական կառա-...րութիւնը, կրթնած Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ ժողովուրդի ...ճախիչ մեծամասնութեան, ինչպէս եւ բոլոր հոսանքներու ...կցութեան վրայ, արագօրէն հաշուեյարդարի կ'ենթարկէ ...ադրութիւնը։

Հայաստան պատուիրակութիւն մը կը ղրկէ Մոսկուա, ...երին հրաւէրով։ Շռայլ հաւաստիքներ, յետոյ քաշքշուք։ ...վերջապէս բանակցութիւնները կը փոխադրուին Թիֆլիս եւ ...ւան։

1920 յունիս - յուլիս.— Զինուորական գործողութիւններ Հա-...տանի կարգ մը Թրքական շրջաններուն դէմ, որոնք ան-...դուեր կը սարքէին, Թուրք-Թաթար գործակալներու դըր-...ով, և կը սպառնային երկրին ապահովութեան։ Այս գործո-...թեանց շնորհիւ, Հայաստանի հիւս. արեւմտեան սահմանները ...հասնին մինչեւ Օլթիի ածխահանքերը, եւ կը վճռուի Ղա-...րաղ-Զանգեզուրի բախտը։

1920 օգոստոս 10.— Կը ստորագրուի Սէվրի դաշնագիրը։

1920 սեպտեմբեր.— Հայ եւ Թուրք պատերազմ։ Թուրքերը ...վերջնագիր կուտան զանազան պատրուակներով եւ կը յարձա-...կին անմիջապէս, Օլթիի եւ Սարըղամիշի կողմէն։

1920 հոկտեմբեր (13).— Լեկրան, Մոսկուայի լիազօր ներկա-...յացուցիչը, վերջնագիր կուտայ Հայաստանի կառավարու-...թեան, պահանջելով 1. Հրաժարիլ Սէվրի դաշնագրէն, 2. Թոյլ ...ալ որ խորհրդային զօրքը Հայաստանի վրայով օգնութեան ...երթայ Մ. Քէմալի, 3. Սահմաններու խնդիրը կարգադրել խոր-...հրդային Ռուսիոյ միջնորդութեամբ։

1920 հոկտեմբեր 30.— Անկում Կարսի եւ հաշտութեան բա-...նակցութիւններ։

1920 նոյեմբեր 29.— Նոր դուեր Ազրբէջան կեդրոնացած ...կոմունիստներու կողմէ, որոնք Իջեւան կ'արշաւեն։ Նոր ...վերջնագիր Լեկրանի կողմէ (նոյ. 30) եւ համաձայնութիւն ...խորհրդային իշխանութեան եւ Հայաստանի Հանրապետութեան ...միջեւ։ Հայաստանը կը հռչակուի խորհրդային ընկերվարական ...հանրապետութիւն (Դեկտ. 2)։

Համաձայնութեան մելանը հազիւ չորցած, եկուորները կը ...պատեն դաշնագիրը, մէկդի կը նետեն իրենց բոլոր յանձնա-...ռութիւնները, եւ երկիրը կը վարեն այնպէս ինչպէս որ ծրա-...գրած էին Մոսկուայի եւ Բագուի մէջ։ Ինչպէս որ Թելադրած ...էին հայանուն փրկիչները։ Բռնութիւն, արիւն, Թալան։ Բանտ ...եւ աքսոր։ Հաւատաքննութիւն եւ ստրկացում։ Զարհուրելի ...ռէժիմ, որ կը տեւէ մինչեւ այսօր։

Ահա Թէ ինչ է Նոյեմբեր 29ը, զոր շատեր փրկութեան օր ...կը համարեն։ Այո՛, այն իմաստով որ, ափ մը խելագարներ ...երը կրակի տալէ յետոյ, վերջին պահուն միջոցներ կը խոր-...հին մնացածը փրկելու, եւ փլատակները նորոգելու։

Մեղքե՞ր ունէին երէկուան վարիչները։

Բայց անոնք չէին որ պատժուեցան ու ճզմուեցան, այլ ...ժողովուրդը ինք։ Նորազատ, Նորակազմ հայրենիքն ու ...ազատութիւնը։ Ամբողջ հայկական դատը։

Նոյեմբեր 29ն էր որ ճամբայ բացաւ Լօզանին, Կարսի դաշ-...նագիրին եւ Հայաստանի վզին փաթթուած բոլոր շղթաներուն։ ...Նոյեմբեր 29ին կը պարտինք, այսօր, Թրքահայ ժողովուրդի ...մնացորդ մասին անստոյգ Թափառումը երկիրէ երկիր, ինչպէս ...ծիւրումը ութ տարիէ ի վեր կարմրած հայրենիքին։ Նոյեմ-...բեր 29ն է, վերջապէս, որ կը սրէ քէմալապետութեան — այս-...պէսուան եւ վաղուան Թուրքիոյ — արիւնռուշտ ախորժակները, ...որ արհամարհանքը նոյն իսկ խորհրդային իշխանութեան ...հանդէպ։

Արդարեւ, ի՞նչ արժէք պիտի ունենար իշխանութիւն մը, ...որ ոչ Թէ Կարսը ետ առնել, այլ Անիի աւերակներն անգամ ...չկրցաւ փրկել...

Ահա Թէ ինչպիսի «փառք ու պարծանք» Թուական մը կը ...յիշենք, ութ տարիէ ի վեր։

Պատմութեան մէջ քիչ է տեսնուած այսքան գարշելի երե-...ւոյթ։

Ցնծաթօն եւ գինարբուք՝ հազիւ ազատած ժողովուրդ մը ...օտար ձեռքերով նորէն գերութեան մատնած ըլլալու փառ-...քին համար։ Եւ անոր ամէնէն անվիճելի, պաշտօնապէս հռչա-...կուած իրաւունքներն իսկ ուրանալու և ծաղրելու աստիճան։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՄԿՑՈՂԻՆ ՇԱՏ ԲԱՐԵԻ

Հնչակեան վաստակաւոր գոր-ծիչ Գ. Եղիկեան կը շարունակէ խելօք խրատներ տալ իր ըն-կերներուն, Նոր Երկիրի մէջ (24 նոյեմբեր).

— «Մենք ուրեմն, դէմ պիտի լինենք «կարմիր» արհեստակցա-կան միութիւններին, որոնք բան-ւորական պայքարի միջոցները ծուլացրել եւ միացած ճակատը պառելով ստեղծել են մի այն-պիսի կուսակցութիւն, որ աւելի ու աւելի է դժուարացնում ար-հեստակցական միութիւնների աշխատանքը։

Այդ «կարմիր» միութիւնների սարքած գործադուլներին չպի-տի մասնակցին Հնչակեանները, եթէ նրանց չեն մասնակցում միւս արհեստակցական միու-թիւնները, որովհետեւ գրեթէ մեծ մասամբ այդ գործադուլնե-րը սարքւում են քաղաքական նպատակներով եւ ի նպաստ Մոսկվայի կառավարութեան քա-ղաքական նպատակների յաջո-ղութեան։

Այդպիսի դէպքերում մասնակ-ցութիւն բերել, նշանակում է Մոսկվայի կառավարութեան գործիքը դառնալ մեզ հիւրասի-րող երկիրներում։

Իսկ այդ բանը՝ թէ սեւերես ապերախտութիւն է եւ թէ քա-ղաքական մեծ ու աններելի սխալ։

Մեր հիւրասիրուած երկիրնե-րում գործող ընկերվարական ռամկավար կուսակցութիւնները մեր համակրութիւնը պիտի վա-յելեն, դրան հակառակ խօսք լինել իսկ չի կարող, բայց երբ այդ կուսակցութիւնները իրենց հայրենիքներում զուտ իրենց երկրային եւ ազգային-պետա-կան հարցերին են միջամտում, մենք չենք կարող մեր մասնակ-ցութիւնը բերել նրանց կատա-րած աշխատանքներին, թէեւ մեր համակրութիւնը միշտ էլ կըտանք նրանց»։

Եւ դա ունի իր պարզ պատ-ճառները։ Մենք մեզ հիւրասիրող երկիրներում օտար ենք նախ, հետեւաբար ո՛ւէ սխալ քաղա-քական ակտ մեր կողմից, կարող է պատճառ դառնալ Հայերի աքսորման այդ երկիրներից, երկրորդ՝ որ այդպիսի պայքար-ների մասնակցելով մեզ ոչ մի քաղաքական իրաւունք չի ապա-հովւում, ոչ մի նոր առաւելու-թիւն չի տրւում։ Մենք միշտ էլ օտար ենք մնում։

ՓՈԹՈՐԻԿ ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ՎՐԱՅ

Շաբաթէ մը ի վեր բուռն փո-թորիկ կը տիրէ Սեւ ծովուն վրայ, ուր բազմաթիւ նաւեր ծանր վնասներ կրեցին։ Իտալա-կան «Ցիանա» շոգենաւը ստիպ-ուեցաւ Օտեսա վերադառնալ, իսկ «Կատարինէ» քարիւղատար նաւը, որ նոյեմբեր 24ին Կոս-տանցայէն ճամբայ ելած էր, դեռ Պոլիս չէ հասած։ Բազմա-թիւ շոգենաւներ ապաստանած են Կոստանցա, ուր շարունակ անթելով օգնութեան նշաններ կը հասնին բաց ծով գտնուող նաւերէ։

ՑԱՔԻՐԻՆ ԳՈՅՔԵՐԸ

Գրած էինք Թէ «Սինէ Մոն-տիալ»ի տնօրէն Ռօզ պահանջած էր գրաւի տակ առնել Ցաքիր Թահիրա պէյի գոյքերը։

Երեքշաբթի օր դատարանի նախագահ վաթին լսելէ յետոյ փաստաբաններ Իցքովսքին եւ Վալէնսին, յառաջիկայ շաբ-թուան յետաձգեց իր վճիռը, յուսալով որ մինչ այդ երկու կողմերը պիտի կրնան բարեկա-մաբար կարգադրել իրենց վէճը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԵՒՀԵԼԼԷՆ ՎԷՃԸ

Թուրք Թերթերը միաձայնութեամբ վրդովում կը յայտնեն այն «բռնութեանց» համար, որոնց ենթարկուած են Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրքերը։ Ամբոխավար «Ճիւմհուրիյէթ» իր առաջին էջին մէջ եւ երեք սիւնակի վրայ խոշոր տառերով կը գրէ. «Ո՞ւր է, Թուրքիոյ հետ բարեկամ էին, ո՞ւր է, Թուրքերու հետ բա-րեկամ պիտի ըլլային. Թրակիոյ մէջ գործուած կեղեքումները պէտք է վերջ գտնեն. ստիպողական միջոցներ անհրաժեշտ են»։

Նոյն Թիւով կը հրատարակէ Վէնիզէլոսի ծաղրանկարը, հետեւեալ խորագրին տակ. «Վէնիզէլոսէն հաւատարմութիւն սպա-սել՝ կը նշանակէ Թոյնէն դարման ակնկալել»։

Պատկերին մէջ կը տեսնուի Արեւմտեան Թրակիացի Թուրք մը, պառկած կռնակի վրայ, ձեռքն ու ոտքը պարանով կապ-կպուած վիճակի մէջ։ Վէնիզէլոս ոտքերը դրած է մարդուն կո-կորդին եւ փորին վրայ, մէկ ձեռքը բռնած պարանը, միւս ձ'ռքն ալ բռնած է մտրակ մը, որուն վրայ փաթթուած Լ ձի-Թենիի ճիւղ մը։ Այս դիրքին մէջ Վէնիզէլոս կը պոռայ. «Մեր ձեռքի խաղաղութեան ձիթենիով եւ մեր սիրտի բարեացակա-մութեամբ, ահա մեր բարեկամութիւնը կը հաստատենք Թուր-քերուն ։»

⁂ «*Միլլիյէթ*» *եւս երեք սիւնակի վրայ խորագրած է.— «Թուրքերը կը բնաջնջուին»։ Նոյնպէս «Վագըթ» խմբագրակա-նով մը վեր կը հանէ Թուրքերուն անտանելի վիճակը։*

⁂ *Այն լուրը Թէ Յունաստանի մէջ ձերբակալուած է հելլէն Խորհրդարանի անդամներէն Ալի Կալիպ պէյը, մեծ յուզում ա-ռաջ բերած է Թրքական շրջանակներուն մէջ։ Ձերբակալուած է նաեւ Խալիլ Հաֆըզ անուն մէկը։ Յոյները դիտել կուտան Թէ Խալիլ էֆ. կոշտ վարուած է ոստիկանութեան հետ եւ վռնտուած է պահականոցէն ։*

⁂ *Միլլիյէթ* նոր մեկնաբանութիւններ կ'ընէ Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրքեւհելլէն վէճի մասին.

1. — Արեւելեան Թրակիոյ Թուրքերուն մեծ մասը փախս-տական վիճակի մէջ կ'ապրին եւ Արեւելեան Թրակիոյ ուրիշ քաղաքները կ'ապաստանին։ Այս փախստականներուն Թիւը օրէ օր կ'աւելնայ։ 2.— Հելլէնները յայտնեցին Թէ այդ Թուր-քերը զինուորական փախստականներ են։ Մինչդեռ այդ անձերը ոեւէ առնչութիւն չունին զինուորական գործերու հետ։ Երի-տասարդները կատարած են իրենց զինուորական ծառայու-Թիւնը. եւ նոյն իսկ պաշտօնական վկայագիր ալ ստացած են հելլէն զինուորական իշխանութիւններէն։ 3.— Այլեւս սովորու-Թեան կարգ անցած է ամենաչնչին խնդիրներու համար պահա-կանոցներուն մէջ մարդ ծեծելը։ 4.— Մասնաւորաբար «Տարլըգ» գիւղին մէջ վերջերս ի գործ դրուած բռնութիւնները գլած ան-ցած են միջնադարեան բռնութիւնները։ Քանի մը օր առաջ աննշան խնդրի մը առթիւ գիւղին բոլոր անդամները ոստիկ. պահականոց հրաւիրուած եւ հոն օրերով բանտարկուած ու զանազան բռնութիւններու ենթարկուած են։ 5.— Այս բոլորէն զատ Հելլէնները ամէն ջանք կը Թափեն Թուրքերուն յառաջ-դիմական քայլերուն արգելք հանդիսանալու համար։

⁂ Պոլիսէն կը հեռագրեն.— *Հոլշթատ, Նախագահ Թրակիոյ Թուրքեւհելլէն Քննիչ Խառն Յանձնաժողովին, հրատարակեց իր տեղեկագիրը Արեւմտեան Թրակիոյ մէջ կատարած քննու-Թեան մասին։*

Թուրք պատուիրակութիւնը կը պահանջէ որ Յանձնաժողո-վին կեդրոնը Կիւմիւլճինա փոխադրուի։ Իսկ հելլէն պատուի-րակութիւնը պիտի ներկայացնէ հակառաջարկ մը՝ պահանջելով որ Թրակիոյ իսլամներուն կացութիւնը քննուի Ազգերու Դաշնակ-ցութեան կողմէ։

Մինչեւ որ Իտալիոյ արտաքին փոխ-նախարար Կրանտի Պոլիս չհասնի, յոյս չկայ որ Թուրքեւհելլէն վէճերը ո եւ է լու-ծում ստանան։

Ֆրանսօթուրք վէճը

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն Թէ ֆրանսացի եւ Թուրք փորձա-գէտներու երկու խառն յանձնաժողովներ կազմուած են։ Ա-սոնց մէկը արդէն կը գտնուի Հալէպ եւ պիտի զբաղի Սու-րիոյ Թուրքերուն կալուածներու խնդրով։

Միւս յանձնախումբը շուտով պիտի հասնի Նիսիպինի սահ-մանագիծը, կարգադրելու համար Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ սահմանային վէճերը։

«Ոչ սոփրա կ'ուզեն, ոչ ալ վարդապետ»

Երեսփոխան Ջէքի Մէսուտ պէյ, *Միլլիյէթի* մէջ ըսելէ յետոյ Թէ եւրոպացիները աշխարհակալութեան գործիք դարձուցած են մի-սիոնարները եւ Թէ Ֆրանսա ու Իտալիա մրցումի ելած են այդ գետնին վրայ, կը գրէ.

— «*Միսիոնարական քաղաքականութեան կողմնակիցները տակաւին հասկնալ չեն ուզեր Թէ Թուրք յեղափոխութիւնը այնպիսի պայմաններ ստեղծած է Թուրքիոյ մէջ որ, այլ եւս տեղ չի մնար միսիոնարական հոսանքին։ Գիտնալու համար Թէ Եւրոպա ի՞նչ կը խորհի մեր մասին, չի բաւեր նկատի առնել միայն քանի մը լրագրողներու գնահատական-ները, մեր երկրին հասցէին։ Նոր Թուրքիոյ ազգայնականու-Թիւնը եւ քաղաքակրթութեան գիտակցութիւնը շատ բարձր*

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՕՐԻՆԱԿ

Բարեկամ մը դիտել կուտայ.

— Բարեգործականը քար ճաթի 3-4 պրոպագանդիստ կրնայ ու-նենալ։ Ո՞րոնց համար ուրեմն, եւ ի՞նչ հաշուով հազարաւոր օրինակ տպել կուտայ իր «Ուղեցոյց»էն, երբ իր գործակալնե-րը կրնան գոհանալ մէկ մէկ օ-րինակով։

Բացատրութիւն.— Բարեգոր-ծականը շատ, բայց մէկ անգամ կը ծախսէ եւ այս կերպով՝ իբրեւ արդիացած կազմակեր-պութիւն, կիրարկած կ'ըլլայ տն-տեսագիտութեան խնայողական վերջին սկզբունքը, որ հիմնուած նուրբ հաշիւներու վրայ, կը պատշաճի այն տեսակ միու-Թիւններու, որոնց կազմութիւնը կը պահանջէ այլապէս նուրբ հաշիւներ։

Այսպէս ուրեմն, Բարեգործա-կանը միութիւն մըն է, որուն գլխաւոր յատկանիշը տնեւակա-նութիւնն է եւ հիմա որ Թըրսթի է վերածուած, յոյս կայ որ տեւէ այնքա՛ն, որքան բարիք ընելու պէտքեր եւ ցանկութիւն ունե-ցողներ կան հայութեան մէջ։

Իր գործիչները սակայն հա-սարակ մահկանացուներէն եւ ուշ կամ կանուխ-դատապարտուածեն հողին դառնալու, որքան ալ ջա-նան բարձրերէն Թռչիլ։ Բայց հան-գուցեալ գործիչ մը յաջորդող եր-ջանիկին համար, պէտք չի մնար նոր ուղեցոյց պատրաստելու, քա-նի որ անոր հազարաւոր նմոյշները պատրաստ կը սպասեն Բարե-գործականի դարակներուն մէջ։ Ահա Թէ ինչպէս խնայողութիւնը կ'իրականանայ եւ գոնէ 4—5 դար, Բարեգործականը պէտք չունենար «Ուղեցոյց»ի տպագ-րութեան նոր ծախքեր ընելու, մանաւանդ որ անոր սկզբունք-ները հիմնուած են մարդկային ճշմարտութիւններու, հոգեբա-նական նոր ու նուրբ ուսումնա-սիրութեան մը եզրակացութիւն-ներուն վրայ ու կրնան յարմա-րիլ որեւէ ժամանակի եւ որեւէ միջավայրի։

Ու շնորհիւ իր «Ուղեցոյց»ին, Բարեգործականը այս անգամ ալ տնտեսագիտական դաս մը տը-ւած կ'ըլլայ մեր զանազան միու-Թիւններուն, որոնք, խնայողու-Թեան մասին, շատ ալ յստակ գաղափար չունին։

Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

ԼՈՒՐ ՄԸ «ՍՊԻՏԱԿ ԹՌՉՈՒՆ»ԷՆ

Լոնտոնէն կը հեռագրեն Թէ Քէնթի ծովափը գտնուեր է սպունգի կտոր մը, որուն վրայ հետեւեալ խօսքերը կան, մատի-տով գրուած. *«Նունկէսէր, Քոլի, Ասորեանններու արեւմտեան կող-մը...։ Ուտելիք կ'ուզեն»։*

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒՆ ԹՈՇԱԿԸ

Մասնաւոր յանձնախումբ մը կազմուեցաւ, ընկերվարական ե-րեսփոխանի մը նախագահու-Թեամբ, ուսումնասիրելու հա-մար երեսփոխաններու Թոշակի յաւելման խնդիրը։ Հաւանաբար ներկայ տարեԹոշակը, 45,000 ֆրանքը բարձրանայ 66,000 կամ 75,000 ֆրանքի։ Բայց նախ պետական պաշտօնեաներու Թո-շակի յաւելումը պիտի կատար-ուի ։

ՁԻՒՆ ԷՐԶՐՈՒՄԻ ՄԷՋ

Հայկական նահանգներուն մէջ ցուրտը սկսած է։ Պոլիսէն կը հեռագրեն Թէ քանի մը օրէ ի վեր կը ձիւնէ Էրզրումի, Երզնկայի եւ շրջականներուն մէջ։ Ջերմաչափը զերոյէն վար 3 աստիճանի իջած է։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆԵՐԸ ԵՒ ՄԻՋԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ՊԱՐՏՔԵՐԸ

Ամբողջ քաղաքական աշխարհի ուշադրութիւնը հրաւիրուած է մօտերս Փարիզ կամ Պրիւսէլ գումարուելիք ելմտական միջդաշնակցային Յանձնաժողովին վրայ, որուն պաշտօն յանձնուած է որոշելու Գերմանիոյ վճարելիք պատերազմական հատուցումներու վերջնական գումարը։ Գիտենք թէ Տօուըսի ծրագիրը չէր որոշած այդ գումարը, այլ միայն սահմանած էր որոշ տարեվճարներ որոշ տարիներու ընթացքին վճարելի եւ ընդհանուր պարտքի գումարը նշանակելու հոգը ձգած էր յառաջիկային։

Ըմբռնելու համար այն կարեւորութիւնը որ պետութիւնները կ'ընծայեն այդ Յանձնաժողովին, յիշենք թէ Գերմանիոյ ներկայացուցիչն է Շախթ, Ռայխսպանքի տնօրէնը, Ֆրանսայինը՝ Մօրօ, Պանք տը Ֆրանսի կառավարիչը, Պելճիքայինը՝ Ֆրանքի, պետական նախարար եւն., եւն.։

Տասը տարիներ անցած են Զինադադարէն ի վեր եւ տակաւին ոչ միջդաշնակցային պարտքերը ու ոչ հատուցումներու խնդիրները կարգադրուած են։ Մասնաւորապէս միջդաշնակցային պարտքերու խնդիրը շատ ծանրօրէն կը կշռէ եւրոպական պետութեանց քաղաքական անցուդարձերուն վրայ եւ անոնց շուտափոյթ կարգադրութիւնը մեծապէս պիտի բարւոքէ ժողովուրդներու փոխյարաբերութիւնները։

Լօքառնոյի համաձայնութիւնը եւ Քէլլոկի դաշնագիրը միջոցներ էին պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակելու եւ միջազգային խաղաղութիւնը ապահովելու. բայց միջդաշնակցային պարտքերու կարգադրութիւնը այդ միջոցներու գերագոյնն է և առանց անոր՝ անզօր կը մնան բոլոր համաձայնութիւնները։

Երեւակայեցէ՛ք երկու վաճառական որոնք անհամաձայն են իրենց պարտքի եւ պահանջի գումարին վրայ. մէկը հազար կը պահանջէ, միւսը հինգ հարիւր իսկ չընդունիր. կարելի՞ է ըմբռնել թէ այդ երկուքը կրնան անկեղծօրէն բարեկամանալ իրարու, քանի այդ հաշուեյարդարութիւնը եղած չէ օրինաւոր եւ երկուստեք ընդունելի պայմաններով։

Միջդաշնակցային պարտքերու եւ նամանաւանդ Գերմանիոյ վճարելիք հատուցմանց խնդիրները շատ աւելի բարդ են և կնճռալից։ Արդարեւ ինչպէ՞ս կարելի է որոշել օրինակ Գերմանիոյ պատճառած վնասներու քանակը... եւ արդեօք Գերմանիան միակ պատասխանատո՞ւն է պատերազմին. հարիւր տարի վերջ գրուելիք պատմութիւնն է միայն որ պիտի կրնայ իր արդար վճիռն արձակել անաչառ կերպով։ Ներկայ եւ յաջորդ սերունդներուն համար այդ ահագին սպանդի աւերները շատ թարմ պիտի ըլլան դեռ անհրաժեշտ անաչառութեամբ եւ առարկայօրէն խնդրին մօտենալ կարենալու համար։

Արդարութիւնը կը պահանջէ ուրեմն ոչ թէ Գերմանիոյ պարտքի գումարը որոշել, այլ անոր վճարելու կարողութիւնը գնահատել։ Եթէ ան իսկապէս պարտական է պատերազմի հետեւանքով դիզուած աւերները վերականգնել եւ վնասներն հատուցանել, ինչպէս պարտադրած է Վերսայլի դաշնագիրը, ամբողջ Գերմանիոյ հարստութիւնը չի բաւեր եւ իւրաքանչիւր Գերմանացիի քանի մը սերունդները պարտական կը մնան Դաշնակիցներուն։ Բայց ինչպէս արդար է եւ գործնական՝ պէտք է հաշուել թէ ինչ կրնայ վճարել պետութիւնն առանց քանդելու երկրի ելմտական կացութիւնը եւ ահա ատոր համար է որ պիտի հաւաքուին ի մօտոյ ամէն երկիրներու մեծագոյն ելմտագէտները եւ իրենց թելադրութիւններն ընեն պատկան պետութեանց։

Այս ամէն խնդիրներու լուծման բանալին Ամերիկայի ձեռքն է։ Եթէ Միացեալ Նահանգները հաճին ջնջել կամ գոնէ զեղչել Եւրոպայէն ունեցած իրենց պահանջները, եւրոպական պետութիւններն ալ իրենց կարգին կրնան ջնջել կամ զեղչել իրենց պահանջները փոքր պետութիւններէն։ Անգլիա արդէն յայտարարած է թէ ինչ համեմատութեամբ որ Ամերիկան զեղչէ իր պահանջը, նոյն համեմատութեամբ ալ ինք պիտի հրաժարի իր պահանջներէն՝ ցամաքամասի պետութիւններէն։ Ֆրանսա ալ միեւնոյն յանձնառութիւնն առած է Ռումանիոյ, Լեհաստանի եւ փոքր պետութեանց նկատմամբ։

Դժբախտաբար սակայն, հակառակ շատ մը ամերիկեան անպատասխանատու շրջանակներու եւ անհատներու փափաքին եւ մղած պրոպագանդին, կառավարական շրջանակները եւ մանաւանդ նախագահ Քուլիճ ինչպէս նաեւ նորընտիր Հուվըր ոեւէ բարեկամեցողութիւն ցոյց տուած չեն այդ մասին եւ ամէն առթիւ յայտարարած են թէ ոեւէ օրինական, ելմտական կամ բարոյական պատճառ չեն տեսներ հրաժարելու Ամերիկայի պահանջէն։

Այդպէ՞ս է արդարեւ։ Եթէ ընդունինք թէ խղճմտանքը գործ չունի դատարանին մէջ, այո՛։ այդպէս է, Ամերիկա փոխ դրամ տուած է Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի այնպիսի ժամանակ մը երբ անոնք ահագին կարիք ունէին եւ ի վիճակի չէին ուրիշ ոեւէ հրապարակի դիմելու. անբարոյականութիւն է նեղ ժամանակ կնքուած յանձնառութիւն մը ուրանալ լայն օրերուն։ Պէտք չէ մոռնալ նաեւ թէ Ամերիկա Ֆրանսային թողած է առանց ո եւ է փոխարինութեան պատերազմի ժամանակ Ֆրանսայի մէջ շինած իր ահագին երկաթուղիները, հիւանդանոցները, հեռագիրները, անթել հեռագրի կայանները, նաւահանգիստները եւայլն եւայլն։ Անգլիան արդէն առանց ոեւէ առարկութեան ընդունած եւ գործադրութեան դրած իր պարտքի կարգադրութիւնը եւ այդպէս ալ վարուելու էր ինքզինք յարգող ոեւէ պետութիւն, ո՞ւր կը մնայ բրիտանական կայսրութիւնը։

Ֆրանսայի համար խնդիրը քիչ մը կը տարբերի. պատերազմն իր երկրին մէջ տեղի ունեցաւ ամբողջ չորս տարի. իր նահանգներէն ամենահարուստներն ոտնակոխ եղան թշնամիին եւ իր զաւակներէն մէկուկէս միլիոն զոհուեցան անխնայ։ Ամերիկան ահագին քանակութեամբ ռազմամթերք ծախեց անոր եւ միլիառներ շահեցաւ պատերազմին պատճառաւ. այսօր իր ելմտական վիճակն այնչափ փայլուն է որ առանց ոեւէ անպատեհութեան կրնայ հրաժարիլ իր պահանջներէն եւ ազատել եւրոպական պետութիւններն իրենց այդ մղձաւանջէն։

Սխալ է եւ անվայել ո եւ է ֆրանսացի պետական անձի՝ մերժել այդ տալիքի հատուցումը, բայց ներելի է եւ անհրաժեշտ ամերիկեան ժողովուրդին մէջ պրոպագանդ ընել՝ կառավարութեան վրայ ազդեցութիւն բանեցնելու համար ի նպաստ պարտքերու ջնջման կամ զեղչման, թէեւ արդէն բաւական ուշ է։

Ֆրանսան իրաւամբ կ'առարկէ թէ իրեն համար սերտօրէն կապուած են Գերմանիոյ հատուցումներու եւ Ամերիկայի ու Անգլիոյ պահանջներու խնդիրները եւ երբ եւ իցէ չի կրնար յօժարիլ զեղչել հատուցումներէն իրեն ինկած բաժինը, եթէ ինք պարտադրուի ամբողջովին վճարելու Ամերիկային եւ Անգլիային։ Այս երկու խնդիրներն իրարմէ բաժնել կարելի չէ։ Ոեւէ արդարադատ անձ պիտի ընդվզի երբ խորհի թէ Ֆրանսան կրնայ ստիպուիլ զեղչելու իր պահանջը Գերմանիայէն, իր ուժերով վերականգնելու իր աւերեալ նահանգները եւ միեւնոյն ժամանակ մինչեւ վերջին սանթիմը վճարելու Ամերիկային տալիքը։ Այս արդէն բարձր է արինաքամ Ֆրանսային վճարման կարողութենէն։ Այս ընդվզումը ոչ թէ չկամութիւն կամ անպարկեշտութիւն է այլ բացարձակ արդարութիւն։

1921ին Հատուցումներու Յանձնաժողովը 132 միլիառ ոսկի մարք գնահատած էր Գերմանիոյ վճարելիք գումարը. եթէ հարիւրին 5 տոկոս հաշուէք, տարեկան 6ուկէս միլիառ ոսկի մարք կ'ընէ, ինչ որ կը նշանակէ մօտ 40 միլիառ ֆրանք, մինչդեռ ըստ Տօուըսի ծրագրին, Գերմանիա այժմ կը վճարէ միայն 15 միլիառ ֆրանք, առանց մայր գումարէն ոեւէ սանթիմ վճարած ըլլալու։ Եթէ այսպէս շարունակուի, յաւիտեանս յաւիտենից Գերմանիան պիտի վճարէ առանց երբեք պարտքէ ազատելու... Այս ալ ուրիշ սխալ մըն է եւ ցոյց կու տայ թէ ինչպէս Հատուցմանց Յանձնաժողովը նոյնպէս եւ Տօուըս չեն կրցած խնդրին վերջնական լուծումը գտնել։

Նոր գումարուելիք Յանձնաժողովին պաշտօնը պիտի ըլլայ ուրեմն ուշադրութեամբ քննել Գերմանիոյ վճարման կարողութիւնը, Ֆրանսայի ծախսած գումարները աւերեալ նահանգներու վերականգնումին համար, անոր տալիքն Ամերիկայի և Անգլիոյ, եւ նկատի ունենալով բոլոր այս տուեալները՝ պետութեանց յանձնարարել գործնական և արդար գումարներ եւ անոնց հատուցման համար գործնական եւ արդար միջոցներ։

Վերջին խօսքը պէտք է մնայ դիւանագէտներուն, քանի որ երկրի մը ելմտական վիճակէն կախում ունի անոր արտաքին քաղաքականութիւնը եւ միջազգային ասպարէզին մէջ գրաւելիք անոր դիրքը։

Մաղթենք որ այս Յանձնաժողովի քննութիւններն յանգին դրական ելքի մը և Զինադադարէն տասը տարի յետոյ գոնէ վերջնականապէս վճռուին ամբողջ Եւրոպայի մղձաւանջն եղող այս խնդիրները։

Մ. Տ.

ՍՈՒՐԻՈՅ ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՆԴՐՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ

(Ֆրանքեւթուրք բանակցութեանց առթիւ)

Ժամանակէ մը ի վեր սուրիական հարցը առօրեայ, անմիջական այժմէութիւն մը ստացած է։ Մանաւանդ Թուրք մամուլը եւ Թուրք պաշտօնական կարծիքը կը ջանան ստեղծել միջադէպեր, խեղաթիւրել հանգամանքները։ Սահմանագլխի մանր-մունր դէպքերը կը շահագործուին Թուրքիոյ կողմէն։ Աւելորդ է բացատրել թէ ինչ յետին նպատակներ տուն կու տան տաճկական այս դիւանագիտութեան։

Բայց ինչպէս կը ցուցնեն դէպքերը, Կիլիկիան ձրի նուիրող Ֆրանսան Սուրիոյ մասին սակարկութիւն իսկ ընելու տրամադիր չէ։ Դարաւոր աւանդութիւն մը, չափազանց շօշափելի շահեր եւ նոյնքան հրապուրիչ հեռանկարներ Ֆրանսան կապած են, գամած են այդ այրի, բայց կոյս երկրին, Սուրիոյ։

Ոչ անոր համար միայն որ Ֆրանսան միջերկրականեան պետութիւն մըն է եւ լուրջ պատճառներ ունի իր կռուանները աւելցնելու այդ ծովուն շուրջ, ուր շատ ախորժակներ իրար կը խաչաձեւեն, ոչ անոր համար նաեւ որ Ֆրանսայի իմացական սահմանները Մերձաւոր Արեւելքի մէջ պէտք ունին վերագրաւելու կորսուած գետինները, այլ եւ անոր համար որ Սուրիան կը ներկայացնէ առաւելութիւններ, տնտեսական գերազանց նշանակութիւն մը, ուր թափուած աշխատանքը եւ դրամագլուխը չպիտի կորսուին։

Նախ երկրագործական տեսակէտով Սուրիան արտադրող եւ արտածող երկիր մըն է։ Յիշենք արմտիքը, Հաւրանի ցորենը եւ գարին, ծխախոտը, պտուղները, մասնաւորապէս ծովեզերեայ նարինջը և պանանը, Դամասկոսի դեղձերը, Հալէպի պիստակը եւ նուշը, ձիթենին, խաղողը, եւ վերջապէս բժշկական բոյսերը։

Նմանապէս իր արտադրութեանց մէջ ուշագրաւ տեղ մը կը գրաւեն բամպակը, մետաքսը եւ բուրդը, որոնց այնքան պէտք ունի ֆրանսական հիւսուածեղէնի ճարտարարուեստը։ 1924ին Սուրիան արտադրած է 100 քիլոնոց 40,000 հակ բամպակ եւ 10,000 հակ բուրդ։ Մետաքսի տեսակէտով Լիոնի հրապարակին կարեւոր հայթայթիչներէն մէկն է Սուրիան։

Բայց իր աշխարհագրական դիրքը որով ան կը ներկայանայ Արեւմուտքի եւ Արեւելքի միջեւ միջնորդ կամուրջ մը, բացառիկ կարեւորութիւն մը կ'ընծայէ Սուրիոյ։

Միջերկրականեան Եւրոպայէն դէպի Միջագետք, Պարսկաստան, Հնդկաստան երկարող ցամաքային թէ օդային ճամբաները կ'անցնին սուրիական ափերէն։ Ան եղած է առաւելապէս հնութեան մէջ Թրանզիթի միակ ճամբան, դէպի համեմներու, գորգերու եւ Արեւելեան ճոխութեանց խորհրդաւոր աշխարհը։

Սուրիայէն կը բաժնուէին հին կարաւանները դէպի անդրանապատեան երկիրները. հոնկէ մեկնած է հռոմէական հին քառուղին զոր իրենցմէ վերջ ոչ ոք գիտցաւ պահել կամ նորոգել, և այսօր ալ Սուրիան մեկնակէտն է ինքնաշարժերու սպասարկութեան զոյգ ճամբաներուն, որոնցմէ մէկը Հալէպը կը կապէ Մուսուլի, Թէհրանի, միւսը Դամասկոսը կը միացնէ Պաղտատի, Պասրայի։

Այս կրկնակ գիծերը կը գործեն կանոնաւոր երթեւեկով մը, անապատի մէջէն եւ կը կատարեն ծառայութիւն մը զոր երկաթուղին հազիւ թէ պիտի կարենար ապահովել աւազներու յարաշարժ ծովուն վրայ։ Նոյնիսկ թագաւորները, ինչպէս Պարսից շահը կամ Իրանի Ֆէյսալ թագաւորը այդ գծով է որ կը նախընտրեն կատարել իրենց ճամբորդութիւնները։

Մերձաւոր ապագայի մը, երբ Միջագետքի քարիւղի արտադրութիւնը ստանայ գերազանց թռիչք մը,— ինչ որ անխուսափելի է— ատիկա աւելի եւս պիտի բարձրացնէ Սուրիոյ արժէքը, որովհետեւ Մուսուլի եւ Պարսկաստանի քարիւղի արտածումը դէպի քաղաքակրթական կեդրոններ, իբրեւ ամենակարճ ճամբայ ունի Սուրիոյ գիծը։

Այս իսկ պատճառաւ հոգատար կառավարութիւնը մշակած է շինարարական աշխատանքներու ծրագիր մը, որ կ'ընդգրկէ ոչ միայն նաւահանգիստներուն բարուոքումը, ոռոգման եւ ջրաբաշխական ձեռնարկներու ցանց մը, այլ ճամբաներու եւ խճուղիներու բարելաւումը եւ ճիւղաւորումը։

Վերջին ժամանակներս նոր ծրագիր մը եւս սկսած է զբաղեցնել այն շրջանակները, որոնք մասնաւորապէս շահագրգռուած են Սուրիոյ ապագայով։ Այդ ծրագիրը կը նախատեսէ երկաթուղիներու նոր եւ հսկայ ցանցի մը հաստատումը, որ մեկնակէտ ունենալով Իսքէնտէրունի նաւահանգիստը, պիտի ձգուի դէպի հիւսիս-արեւելք ու Միջերկրականի պիտի միացնէ հարաւային Անատոլուն, պատմական Հայաստանը, հիւսիսային Պարսկաստանը, Կովկասը, Ազրբէջանը։

Միջազգային այս երկաթուղացանցը պիտի յորջորջուի «Անդրհայաստանեան ուղեգիծ» (Voie transarménien)։

Այս հոյակապ ծրագրին իրագործումը կը բախի անշուշտ չափազանց լուրջ դժուարութիւններու։ Ակներեւ են ոչ այնքան մասնագիտական և բնական խոչընդոտներ, որոնց առջեւ մարդկային յառաջդիմութիւնը տատամսիլ չի գիտեր, այլ մանաւանդ քաղաքական արգելքներ, որոնք տակաւին այնքան զօրաւոր են, խանգարելու համար ամէնէն խելացի եւ անհրաժեշտ ձեռնարկները։

Անդրհայաստանեան երկաթուղի... *Անիկա վերածնունդը պիտի ըլլայ պատմական ամբողջ երկրամասի մը։ Այդ մայր երակը բաւական պիտի ըլլայ ապացուցանելու որ Թրքական Անատոլուէն դէպի Արեւելք աշխարհագրական — տնտեսական միութիւն մը կայ, իր սեփական զարգացումի հնարաւորութիւններով, իր բնազդական ձգտումովը դէպի քաղաքակրթական ծովը՝ Միջերկրականը, դէպի արեւմտեան հորիզոնները։*

Անդրհայաստանեան երկաթուղի... *Անիկա փակ, խեղդուած երկրամասի մը համար պիտի ներկայանայ իբրեւ շնչառութեան պատուհան մը։ Անիկա տնտեսական ընթացիկ դանդաղ հոսանքը որ Սեւ Ծովու վրայէն կը խլրտի դէպի արեւմուտք, ուժգին թափով մը պիտի թեքէ դէպի հարաւ արեւմուտք, դէպի Ալեքսանդրէթ որ պիտի դառնայ դուռը նորագարդ մշակութային կեդրոններու։*

Կանխահաս է խանդավառուիլը անշուշտ։ Անդրհայաստանեան երկաթուղագիծը ստիպուած է ցատկել կարգ մը շահախնդրութիւններուն վրայէն։ Անիկա կը սպասէ իր պատմական րոպէին որ անշուշտ պիտի գայ, որովհետեւ ինչ որ անհրաժեշտ է, կը դառնայ անխուսափելի։

Քաղաքական իրադարձութիւնները ոչ ոք կրնայ կանխատեսել մանաւանդ այն շրջանակներու մէջ ուր տարրերը եւ ուժերը իրենց վերջնական դասաւորումը եւ ներդաշնակութիւնը չեն գտած։ Մերձաւոր Արեւելքը միշտ խախուտ գօտի մըն է եղած եւ այդպէս ալ կը մնայ։ Անակնկալներու անյայտ վաղորդայնը կը սպասէ հոն. ամէն յոյս, ինչպէս նաեւ շատ վախեր ներելի են հոն...

Ո՞վ գիտէ ապագան։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

Ո՞Վ Է ԱԼԻ ԿԱԼԻՊ

Գրած էինք թէ հելլէն իշխանութիւնները ձերբակալած են Յունաստանի խորհրդարանին մէջ Կիւմիւլճինէի Թուրք երեսփոխան Հաֆըզ Ալի Րիզա օղլու Ալի Կալիպ պէյը իր Թրքասէր եւ հակահելլէն ընթացքին համար, մանաւանդ իբրեւ հեղինակը Արեւմտեան Թրակիոյ մէջ յարուցուած վերջին աղմուկին։ Այս առթիւ յունական թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կու տան։

Երեսփոխան Ալի կալիպ, միշտ նշանաւոր դարձած է իր հակահելլէն զգացումներուն համար։ Արեւմտեան Թրակիոյ մէջ դաշնակիցներու տիրապետութեան շրջանին, եղած է պուլկարական կոմիտէին գործակալը եւ կիւմիւլճինէի քաղաքապետ։ Արեւմտեան Թրակիոյ ինքնավարութեան կատաղի կուսակիցներէն է եւ սպարապետ Ֆրանշէ տ'էսփէրէի յիշատակագիր տուած է Արեւմտեան Թրակիոյ ինքնավարութիւնը պահանջելով։ Յետոյ սկսաւ Թրքական պրոպագանդի, կիւմիւլճինէի Թուրք հիւպատոսին կոյր գործիքը դառնալով։ 1920ին, առաջին անգամ երեսփոխան ընտրուեցաւ արքայականներու շարքին մէջ, նպատակ ունենալով միայն եւ միայն ծառայել Թրքական շահերուն։ Չորս տարի առաջ իբրեւ պարագլուխը պետութեան դէմ սարքուած մեծ դաւադրութեան մը, մահուան դատապարտուեցաւ Քսանթիի պատերազմական ատեանին կողմէ, ուրիշ Թուրքերու հետ։ Յետոյ ներում ստացաւ հանրապետական անդրանիկ կառավարութենէն։

ԿԵԱՆՔԸ ՊՐԻՒՍԷԼԻ

ՊՐԻՒՍԷԼ, 25 Նոյ.— Լ
այս տարուան առաջին
քօյթը տեղի ունեցաւ նոյ
շաբաթ երեկոյ, Հայ Ըն
մէջ։

Օրակարգի առաջին կ
վարչութեան տարեկան
ցումը։

Ինչպէս յայտնի է,
Լսարանը հիմնուած է
տարի յուլիսին։ Նպատակն
հասարակութեան միջեւ
պահել ամէն տեսակ կր
շահեկան հարցերու շուրջ
ծել իրական ու հաճելի
մը, որ հետզհետէ ձեւափ
լով ու խրախուսելով գա
չէզոք գետինը որ պիտի
գաղութի ազգային մշակ

Այս նպատակին իրր
կան միջոց, Լսարանը ունի
շաբաթը անգամ մը
ասուլիսներ եւ բանախօսութ
զանազան կարեւոր նիւթեր
ինչպէս՝ ինքնապաշտպ
բնազդը, նորաձեւութիւն
դիմութեա՞ն արդիւնք
հաճոյքի, ապազգայնացում
ընտանիքը, ինքնօգնութեան
կնոջ դերը Հայ իրական
մէջ, օտարամոլութիւնը,
մուսնութիւններու նուազ
ճառերը, գաղութահայ
պահպանման միջոցներ,
Բանախօսութիւններ՝
Ա. Հայ գաղութը, երկր
թիւնը, Հայ լեզուի արժ
Հայաստանի տպաւորութ

Գիտենք թէ Հայ գաղ
ները, օտար եւ ուժեղ
ներու մէջ ինկած բեկորն
գտնուին խիստ դժնդակ
ներու մէջ եւ դատապարտ
են վաղ թէ ուշ կրելու
ջավայրին ազդեցութիւն
անխուսափելի վտանգին
առնելու համար, գաղութ
պարտաւոր են ամէն մի
գործ դնել պահպանելու
ցեղին գոյութիւնը։

Լսարանը այս
ամենակարեւոր դեր ունի
րելիք, այսինքն իրարու
գրուած Հայութիւնը,
կեդրոնական մթնոլորտ մը
մտքերը շփման մէջ դնել
կար թելադրութիւններ
խօսքով՝ այլ սերումէ փր
բախտ ցեղին բեկորները։

Վարչութեան զեկուցում
տոյ, Մի՛օ Թեան նախագահ
րափեան, խօսեցաւ Հայ
հնչումին եւ Հայաստանի
ղագրութեան մասին։ Այ
նիւթին շուրջ խիստ շահեկ
ծիքներ փոխանակուեցան
նուր կարծիքը բոլորովին
էր Հայաստանի նոր
թեան մասին։

Փափաքելի է որ Լ
Վարչութիւնը, ուժեղացու
տարրերով, շարունակէ իր
կար գործունէութիւնը։

Այս առթիւ ուրախ
յայտնելու որ Ակումբի Վ
թիւնը սիրայօժար ու
տրամադրած է Ակումբի
ները Լսարանի հաւաքոյթ
համար։

Որչափ ատեն որ Ակ
Լսարանը պահեն իրենց
ղութիւնը, պիտի վայել
գաղութին ընդհանուր
րանքն ու քաջալերութիւն

Հ. ՏԷ

ԴԱՍ ՄԸ

Ճէյմս Ճոյս որուն մէկ
Իւլիս մեծ գայթակղ
դուռ էր բացեր Ամերիկայ
եւ այդ պատճառով ան
տաներ էր փարիզ, դատ
է ամերիկեան հանդէսի
եւ կը պահանջէ 100,000
վնասուց հատուցում։
այն է որ հանդէսը
Իւլիսը արտատպած էր
գրիչ խաղցնելով։

...ԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(...ագրուած Թուրք Թերթերէն)

ՏՐԱՄԱՏՈՒՆՆԵՐԸ

...Միւլքիյէթ» հետեւեալ վիճա...ական տեղեկութիւնները կը ...րէ Թուրքիոյ մէջ գործող ...մատուններու մասին.

...Թուրքիոյ մէջ կը գործեն ...ւմէնը 16 օտար եւ 6 ազ...ն դրամատուններ։

...Միւքիքըն Էքսփրէս» դրա...նը, ունի 6 միլիոն տոլար ...գլուխ, 63 պաշտօնեայ, ...11ը միայն Թուրք։

...Պանք Պէյժ փուռ լ'Էթրան... դրամագլուխը 100 միլիոն ... ֆրանք, ունի 109 ոչ-...ք եւ 29 Թուրք պաշտօն...։

...Պանքօ տի Ռոմա», դրամա...ը 200 միլիոն լիրէթ, ու... 114 ոչ-Թուրք եւ 26 Թուրք ...օնեայ։

...Պանքա Քօմէրչիալէ Իթա..., ունի 6 միլիոն լիրէթ ...գլուխ, 19 ոչ-Թուրք եւ 6 ...ք պաշտօնեայ։

...անտական դրամատունը, ...գլուխ 25 միլիոն ֆլորին, ...ոչ-Թուրք եւ 21 Թուրք ...օնեայ։

...Պանք Ժէնէրալ փուռ լը ...Քրու», դրամագլուխ 15 մի... ֆրանք, 28 ոչ-Թուրք, 19 ...րք պաշտօնեայ։

«Քրիտովէլոնի» դրամատունը, ...դրամագլուխը 35 միլիոն լէյ, ...ոչ-Թուրք եւ 8 Թուրք պաշ...նեայ։

...«Տէօյչպանք», դրամագլու... 150 միլիոն ռայխսմարք, ...ոչ-Թուրք եւ 21 Թուրք ...օնեայ։

«Տէօյչէ Օրիէնթ Պանք», ...դրամագլուխը 10 միլիոն մարք, ...ոչ-Թուրք եւ 45 Թուրք ...օնեայ։

«Քրէտի Լիոնէ», դրամագլու... 225 միլիոն ֆրանք, 142 ...Թուրք եւ 17 Թուրք պաշ...նեայ։

«Պանք Ֆրանսէզ փուռ լէ ...յի տ'Օրիան», դրամագլուխը ... միլիոն ֆրանք, 95 ոչ-...ք եւ 21 Թուրք պաշտօն...։

«Պէնք օվ Նիըր Իսթ», դրա...գլուխը 200 հազար անգլ..., 22 ոչ-Թուրք եւ 6 Թուրք ...շտօնեայ։

...Արհրդային առեւտրական ...դրամատուն»ը, դրամագլուխը 40 ...իոն ոսկի րուբլի, 22 ոչ ...րք եւ 5 Թուրք պաշտօնեայ։

«Մարմորօզ Պանք», դրամա...խը 125 միլիոն լէյ, 28 ոչ-...րք եւ 6 Թուրք պաշտօնեայ։

...Օտ. Պանքան, դրամագլուխը 95 միլիոն Թ. ք. ոսկի, ...պաշտօնեաներուն 100էն 30ը ...րք։

...լով Թրքական դրամա...ներուն՝ «Իշ Պանքասը»ն ... 4 միլիոն ոսկի դրամա...ուխ, Երկրագործական դրա...մատունը՝ 30 միլիոն, վերաշի...նութեան (Իմար) դրամատունը՝ 1 միլիոն, Էտնաֆ Պանքասըն 100 հազար, Էմլաք Պանքասըն 20միլիոն Թրք.ոսկի։Նախկ.Խտիվ Օսպաս Հիլմի փաշայի դրամատունն ալ մէկ միլիոն Թրք. ոսկի դրամագլուխ ունի։

Վարկի յատկացուած ազգային դրամագլուխը մօտաւորապէս կը հասնի 57 միլիոն ոսկիի, ինչ որ պետական պիւտճէին մէկ քառորդը կը ներկայացնէ։

Նկատելով որ օտար դրամատուններու մէջ աշխատող Թուրք պաշտօնեաներու թիւը շատ քիչ է, առեւտրական տնօրէնութիւնը մօտ օրէն հարկ եղած զեկոյցը պիտի կատարէ օտար դրամատուններուն։

«ԼՔԵԱԼ» ԳՈՅՔԵՐՈՒ ԱԽԱՐԸ

«Լքեալ» գոյքերու Վարչութիւնը հաշուեկշռարդարի սկսած է, մէկ տարիէն լրացնելու մտադրութեամբ։ Սօն Սաաթ կը գրէ թէ դեռ բազմաթիւ «լքեալ» գոյքեր կան, որոնք երեւան չեն հանուած։ Այս առթիւ մասնաւոր ջանքեր կը թափուին։

Վերջերս Թ...քսիմի մէջ երեւան հանուած են երկու տուներ, որոնք Սարգիս Կիւմիւշճեանի կը պատկանին, եւ վարձքերը կը գանձուին Աբիկ եւ Սարգիս անունով երկու անձերու կողմէ։ Քննութիւնները այս օրերուն պիտի աւարտին եւ «Լքեալ» գոյքերու Վարչութիւնը երկու տուները պիտի գրաւէ։ Կը կարծուի թէ, կ'աւելցնէ Սօն Սաաթ, Սարգիս Կիւմիւշճեան դեռ ուրիշ կալուածներ ալ ունի։

*** Միլլիյէթ կը տեղեկանայ թէ մտադրութիւն կայ անխտիր կալուածներ տրամադրել փոխանակելի եւ ոչ փոխանակելի բոլոր գաղթականներուն։ Նախապէս փոխանակելիներու ապրանքներէն միայն կրնային օգտուիլ գաղթականները, իսկ այսուհետեւ հաւասարապէս փոխանակելիներու եւ ոչ-փոխանակելիներու կալուածներէն պիտի օգտուին։ Այսպէսով, գաղթականներու 570,000 հնչուն ոսկի պահանջքի խնդիրներն ալ ինքնաբերաբար լուծուած պիտի ըլլան։

«ՏԱՆԿ»Ը ՄԱՂՆԻՍԱՅԻ ՄԷՋ

Մաղնիսայէն կը հաղորդեն թէ տանկ հիւանդութիւնը տեղւոյն մէջ աւերներ կը գործէ։Հիւանդութիւնը որ նախապէս թեթեւ է եղեր, վերջերս սաստկացեր է։ Հիւանդներուն թիւը հարիւրէն քանը կ'անցնի։

ԿԱՐԵՒՈՐ ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Պոլսոյ հրապարակին վրայ շատ ծանօթ դերձակատուն մը, որ մասնաճիւղեր ունի Էնկիւրիի եւ Իզմիրի մէջ, 50,000 ոսկի բացով սնանկացած է:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ԼԻՈՆ 25 Նոյ.— Շաբաթ երեկոյ մեծ բազմութեան մը ներկայութեան, տեղի ունեցաւ Եւրոպահայ Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի երեկոյթը։Ներկայացուեցաւ Շիրվանզադէի «Չար ոգի»ն, սիրայօժար մասնակցութեամբ դերասան Պ. Մ. Մարութեանի եւ սիրողներու։ Բոլոր աթոռներ գրաւուած էին եւ շատեր ստիպուած ոտքի վրայ մնացին մինչեւ վերջ։ Շնորհիւ Կ. Խաչի ժրաջան վարչութեան թափած ճիգերուն, երեկոյթը արդիւնաւոր եղաւ թէ նիւթական եւ թէ բարոյական տեսակէտով։ Մարութեան շատ յաջող էր գիժ Դանիէլի դերին մէջ։ Խաղը ինքնին գիւրըմբռնելի ըլլալով, հանդիսականները սկիզբէն իսկ հետաքրքրութեամբ կը հետեւէին խաղարկութեան։ Սակայն տգեղ սովորութիւն մը պատճառ դարձաւ որ երրորդ արարը քանի մը վայրկեանի համար ընդհատուի։ Այսինքն ծծկեր երախաներու աղմուկը ստիպեց Մ Մարութեանը, որ իբրեւ բողոք քանի մը վայրկեան վարագոյրը գոց պահէ։ Երկրորդ արարին Կ. Խաչի կողմէ գրութիւն մը կարդացուեցաւ «Կ. Խաչի օգտակարութիւնն ու Հայ կնոջ դերը», որ ծափահարութեամբ գնահատուեցաւ։ Կարգադիր յանձնախումբը կանոնաւորապէս հիւրասիրեց ներկաները։

Կ Խաչի վարչութիւնը գոհունակութեամբ հաղորդեց թէ բժիշկ Ն. Թռնամեան սիրայօժար յանձն առած է ձրի դարմանել բոլոր այն հիւանդներ, որոնք Կ. Խաչի կողմէ կը ներկայանան իրեն։ Հանդէսը լրանալուն Կ. Խաչի Վարչութիւնը շնորհակալութիւն յայտնելով հանդիսականներուն եւ դերակատարներուն, ծաղկեփունջ մը յանձնեց Մ. Մարութեանի։

Ց. Նիկողոսեան

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԼԱՆՍ. 25 Նոյ.— Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէն կազմակերպած էր դասախօսական ժողով մը, Նոյ. 21ին, ընկ. Խ. Շամախեանի սրահին մէջ։ Ներկայ էին 100ի մօտ ընկերներ եւ համակիրներ։ Դասախօսն էր ընկ. Մ. Գույումճեան, որ խօսեցաւ Դաշնակցական ընկերներու պարտականութեան եւ ծրագիր-կանոնագրի մասին։ Ընկերը տուաւ մանրամասն լուսաբանութիւններ ծրագրի մասին։ Ցետոյ պարզեց մեր ընկերներուն պարտականութիւնը հանդէպ հայ ժողովուրդին եւ իր պատկանած կուսակցութեան։ «Եւրոպացիներ ասկէ առաջ հայ ժողովուրդը կը ճանչնային որպէս արեւմտեան Հրեաներ. որովհետեւ Հայը իր անկախութիւնը կորսնցնելէ վերջ, օտար երկիրներու մէջ վաճառականութեամբ կը զբաղէր։ Մեր անկախութեան պայքարը վարելով, Դաշնակցութիւնը ծնունդ տուաւ բարոյական հասկացողութեան ժողովուրդին մէջ։Մեր ռահվիրաները այս առաքինութիւնները ներշնչեցին եւ յառաջ եկան յեղափոխականներ, որոնք լեռը բարձրանալով պաշտպանեցին Հայ ժողովուրդը։»

Դասախօսութենէն վերջ, մեր շարքերուն միացան 12 երիտասարդներ։ Եւ կատարեցին երդման արարողութիւնը։

Վեհունի

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Կիրակի օր Իթալիի մասնաճիւղի Ֆութպոլի Ա. խումբը մրցում մը կատարեց Black-Starի Ա. խումբին դէմ, ֆրանսացիներու դաշտը: Երկուստեք հաւասար խաղարկութենէ մը վերջ մրցումը վերջացաւ 1ի դէմ 1, հաւասար արդիւնքով: Հայ խումբը հակառակ իր երկու խաղացողներուն բացակայութեան, երկու պահեստի խաղացողներով դաշտ ելաւ եւ կրցաւ լաւ խաղար' ութիւն մը ունենալ:

*** Հ. Մ. Ը. Մ-ի Փարիզի շրջանի Ֆութպոլի յանձնախումբը, ամիսէ մը ի վեր հրաժարած ըլլալով, շրջանի վարչութիւնը դեռ չէ կրցած նորը ընտրել, որով ֆութպոլի գործերը անկանոն վիճակ մը կը ներկայացնեն: Քանի մը մասնաճիւղերու ֆութպոլի խումբերը ցրուած ըլլալով, չեն կրնար վերակազմուիլ:Ասոնց կարգին Փարիզի մասնաճիւղը' որ եղանակը սկսելէն ի վեր բնաւ մրցում չէ կատարած, նոյնպէս Շավիլի եւ Ժուանվիլի մասնաճիւղերը, որոնք ֆութպոլի խումբ չունին: Իսկ մնացեալ մասնաճիւղերն ալ իմարմէ բոլորովին անտեղեակ, իրենք իրենց, հազիւ կրնան կիրակնօրեայ մրցումներով քաշքշել իրենց գոյութիւնը:

Փափաքելի էր որ Փարիզի շրջանի վարչութիւնը, քիչ մը աւելի հետաքրքրուէր ֆութպոլի գործով, հոգ տանելով վերակազմութեան եւ կանոնաւորման:

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔՂԱՆՑՔԱՒՈՐ ՏՈՒՆ ԺՈՒԱՆ ՄԸ. — Գերմանուհի է, աղջիկը Ֆրիպուրկցի (Սիլեզիա) դրամատիրոջ մը, որ իր աղջկան շռայլութիւններէն փրկուելու համար, ուրիշ միջոց չգտաւ, եթէ ոչ դիմել ոստիկանութեան ու դատի։ Օր. Մարիան Վալտման շուայտ կենցաղի մը պահանջներուն գոհացում տալու համար խարդախութեամբ կը կողոպտէր իր հօրը գանձերը։ Այս կերպով կրցեր էր խուսցնել 1,250,000 ֆրանքի գումար մը, զոր զանազան նուէրներով ու խնջոյքներու մէջմսխեր էր իր արական ու սիրական բարեկամներուն հետ։ Քանի՞ հոգի էին անոնք։ Հաշիւը դեռ չէ ճշդուած, բայց ամէն դասակարգէ մարդեր կային, որոնք փոխնիփոխ կը վայելէին օրիորդին բարեկամական առատաձեռնութիւնները։ Դեռ վերջերս, կառավարական անկարեւոր պաշտօնեայ մը օրիորդէն իբր նուէր կը ստանար իր բնակարանին համար ամբողջ կահ կանաւոններու կազմած մը։

Օրիորդին, զանազոն անձերու տուած նուէրները կը կազմեն անօրինակ այլազանութիւն մը, պարսկական գորգեր, տան կարասիներ, գեղարուեստական առարկաներ, մուշտակի ուսնոցներ։ Աղջկան մը նուիրեր էր արժէքաւոր գոհարներ, իսկ անոր նշանածին, որ մինչեւ այն ատեն իր բարեկամն էր, նուիրեր էր 12.500 ֆրանքնոց ինքնաշարժ հեծանիւ մը։

Դժբախտաբար իր բազմաթիւ բեկամներուն նուէրներ հասցնելու համար, օրիորդը փորձեց սակարանի մէջ բախտ ու դրամ փնտռել. կուզէր նաեւ այնքան շահիլ որ իր հօրը դրամատունէն չորթած դրամները կարենար տեղը դնել։ Բայց ընդհակառակն, ինկաւ աւելի ծանր չարիքներու տակ։

Պարտապահանջներուն մէջ ինքնաշարժի վարիչ մը կայ, որ զանազան առթիւ, երթեւեկի համար կը պահանջէ 6000 ֆրանք։ Պանդոկապետ մը ներկայացուցած է 30.000ֆր.ի մուրհակներ, ի հաշիւ օրիորդին եւ իր սիրականներուն կողմէ պարպուած շիշերու։

Ոստիկանութիւնը այս միջոցիս կը փնտռէ բոլոր անոնք որ նուէրներ ստացան օրիորդէն եւ գտած առարկաները ետ կ'առնէ։ Բայց այնքա՜ն շատ են առարկաները, որ զանոնք տեղաւորելու համար ստիպուեցան ընդարձակ վայր մը վարձել։

Չհրբակալուած է նաեւ օրիորդին հայրը, որ 50 տարիէ ի վեր կը վարէր իր իսկ հիմնած եւ իր սեփական դրամատունը, հակառակ որ բոլորին կողմէ յարգուած է։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հայ եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովուութիւնն ու կրօն. ընկերակցութեան վարչական ժողովը, խառն նիստ գումարեց Հոգաբարձութեան հետ՝ քննելու համար, ի մէջ այլոց, մասնաւորապէս Սարսէլի մէջ Նոյ. 3ին, հայրենակցի մը յուղարկաւորութիւնը առանց քահանայի կատարուած ըլլալու պարագան, եւ ի վիճակի է պաշտօնապէս յայտարարելու թէ՝ սոյն խնդրոյն մէջ՝ Հոգեւոր Հովուութիւնն ու ընդհ. Քարտուղարութիւնն իրենց պարտականութիւնը լիովին կատարած են եւ օր առաջ պէտք եղած հրահանգները տրուած են պաշտօնակատար քահանային: Այս վերջինը սակայն չէ կատարած իրեն վստահուած պաշտօնը եւ ոչ ոքի ալ տեղեկութիւն չէ հաղորդած անմիջապէս՝ իր այս Թերացման մասին:

Վարչական ժողովը նկատի առնելով տեղի ունեցած այս աններելի Թերութիւնը, որ գայթակղութեան տեղի տուած է Սարսէլի հայ գաղութին մէջ, պարտ ու պատշաճ տնօրինութիւնն ըրած է՝ յիշեալ Թերացող քահանային հանդէպ: Ասկէ զատ որոշած է որ յիշեալ հանգուցեալոյն հոգւոյն համար մասնաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն տեղի ունենայ՝ Փարիզի եկեղեցւոյն մէջ եւ քահանայ մը ղրկուի գերեզմանատուն՝ «հոգւոց կարդալու համար հանգուցելոյն գերեզմանին վրայ:

Հոգեւոր Հովուութիւն, Վարչական Խորհուրդ եւ Հոգաբարձութիւն ապահովեն որ, Սարսէլի հայ պատուական գաղութը չպիտի փափաքի որ՝ քահանայի մը Թերացման պատճառաւ՝ հեռանայ ինքը իր Մայրենի եկեղեցիէն եւ ներողամիտ աչքով պիտի նայի՝ նման հազուադէպ պատահականութեանց:

(Կնիք)

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Ծանօթ բանաստեղծ Աւետիք Իսահակեանի զաւակը Վիգէն Իսահակեան, որ երկու տարի առաջ Վենետիկի Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանէն Փարիզ փոխադրուած էր իր ուսումը կատարելագործելու համար ֆրանսական լիսէներու մէջ, յաջող կերպով անցուց Պսակաւորի (Baccalauréat) քննութիւնները, ստանալով բարձրագոյն նիշը (20): Պ. Վիգէն 18 տարեկան է եւ Փարիզի մէջ պիտի հետեւի բարձրագոյն ուսման:

«...ՅԻ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ

ԳՕՃԱ ԱՐԹԻՆ

...ժայռերուն վրայ կը գտնուէր ...ու եւ ախորժահամ աղբիւր մը, ...դաշտի մը մէջ, մղոն մը հե...լեռներու ստորոտէն։ Քանի մը ...իներու ծառեր կային հոն, ...շուքին մէջ, վայրկեան մը ...գիստ կ'առնէին ճամբորդները, ...պաղ ջուրը կը վայելէին լիուլի։ ...ւրին ծորակը մէկ հատ ...րով ծարաւիները այդ օգտ...ան կիզիչ տաքին առջեւ կար...պասելու ստիպուած էին։

Գօճա Արթին ալ նոյնը պէտք ...էր, քանի որ, ոչ միայն չա...նց ծարաւ մը կը զգար, այլ ...իր խռովեալ իմացականութեան, ...քին Թոհ ու բոհի եւ ջղային ...ռալի վիճակին մէջ պաղ ջուր ...Թերեւս իր զովացուցիչ յատ...թիւնով նաեւ կատարէր կազ...րիչ դեր մը, որով ան կարե...Թափանցել իր ներքին ջղա...թեանց, մտալլկումի պատ...ներուն, գուշակութիւն մը ը..., համապատասխան բացա...թիւն մը գտնելու համար անոնց մասին։ Այս պահուս, սակայն, քրիստոսի խօսքերուն ջերմեռանդ հաւատացեալ, ամէն ինչ իր վարդապետէն սպասող, ամէն խնդրի բարւոք լուծումը անկէ աղերսող այդ Հայը ուրիշ կերպ կ'ապրէր, կարծես թէ նախազգացում ունէր քանի մը վայրկեան վերջ պատահելիք դէպքի մը, չարագուշակ ու ծանր։ Ցաճախ ինքնիրեն կը մտմտար. «Գլխուս փորձանք մը պիտի գա՛յ»։ Բայց վճռապէս չէր կրնար գուշակել այդ փորձանքին տեսակը, ձեւն ու եղանակը։

Թուխ ու Թանձր ամպ մը այդ պահուն յաճախ արեւուն դէմ կուգար, վայրկեան մը կը մեղմէր անոր ազդեցութիւնը, արգիլելով որանոր ճառագայթները հասնէին մինչեւ աղբիւր, ուր անհամար մարդիկ պաղ ջուրը խմելով, կը կրկնէին «չօք շիւքըր եարապպ»ը (փա՜ռք քեզ Աստուած)։

Մոլեռանդ Տէրվիշն ալ այդ նոյն ճամբով եկեր հասեր էր աղբիւրին, եւ շատ մը Թուրքեր այդ «ազիզ իսլամին» անգք կուտային, որպէս զի ան ալ խմէ պաղ ջուրէն։ Տէրվիշը յատկապէս հերթի կանգնեցաւ ճիշտ Գօճա Արթինի ետեւ, որ այդ րոպէին ծռած ջուր կը խմէր։ Ջուրը խմելով, Արթին ալ չմոռցաւ կրկնելու «Չօք շիւքըր եարապպ»ը։ Տէրվիշը հազիւ լսած Հայու մը, «անաստուած»ի մը բերնէն այդ փառաբանական խօսքերը, կատղեցաւ, փրփրեցաւ դիւային ոխակալութեան, Թշնամանքի ժահրոտ մաղձը Թափել Գօճա Արթինի գլխուն...։ Անաստուած պիղծ Հային պէտք չէ իրենց բերանը առնեն անունը Աստուծոյ՝ որ իսլամինն է միայն։ Խեղճ Գօճա Արթին մեղմօրէն կը պատասխանէր Տէրվիշի հայհոյանքներուն։ Բոլոր հոն գտնուող Թուրքերը կը դիտէին սառնութեամբ, իսկ Տէրվիշը կրակ ու բոց կը ժայթքէր, հետզհետէ աւելի կատղած։ Գօճա Արթին վախցաւ,որ արդէն իր ներսը տիրող մղձաւանջը կրկնակ զօրութեամբ կամ ծանրութեամբ կը ճնշէր իր մտածողութեան վրայ։ Ուզեց հրաժարիլ խօսելէ եւ ձերբազատուիլ Տէրվիշէն, խուսափելու համար հաւանական վտանգէ մը, որ կրնար աղիտաբեր ըլլալ իրեն համար, բայց Տէրվիշը չթողուց անոր օձիքը, եւ հակառակ մեղմութեանը Գօճա Արթինին, եւ աղերսանքին, վայրագ Տէրվիշը քաշեց իր սրածայր երկաթը մէկ ձեռքով, միւս ձեռքով այն կացինիկը՝ զոր ամէն Տէրվիշ արտօնեալ կը կրէ իբր աւանդական խորհրդանիշ եւ խոյացաւ խեղճ Հայուն վրայ։

— Արիւնդ պիտի խմեմ, անաստուած Հայ։

Ուզեց հարուածել, վայելել Հայու մը դիակը գետին փռելու հաճոյքը, սակայն հարուածը ձախողեցաւ։ Գօճա Արթին ընդոստ շարժումով մը իր կացինը իբր ինքնապաշտպանութեան միջոց գործածած էր։ Գօճա Արթին ճարահատ դէպի լերան կողմը փախչիլ սկսաւ, հակառակ իր ծանր մարմնին այնքան արագ, որ Տէրվիշը չէր կրնար զայն հետապնդել ու կը պոռար.

—Շո՛ւն, անաստուա՛ծ, պիղծ Հայ, կեցիր, չափուէ ինձ հետ, քու արիւնդ անպայման պիտի խմեմ, Անյողդողդ կերպով վճռած եմ քեզի սպաննել. սատակդ պիտի փռեմ։

Թուրքերուն կողմէ ոչ մէկ միջամտութիւն, կարծես թէ հասարակ աքլորամարտ մը կը դիտէին։ Գօճա Արթինին շունչը կտրեցաւ, այլեւս անկարող զգաց փախուստի վազքը շարունակելու. սակայն այդ պարագային ալ Տէրվիշը պիտի հասնէր իրեն եւ իր վայրագ փափաքը պիտի գործադրէր։ Գազանը այնքան փրփրած էր ու կատղած, որ ոեւէ հանդիպող իսկապէս պիտի սոսկար անոր տեսքէն։

Փախելով մէկտեղ կը մտածէր. «Երեսիս զարկին միւսը դարձուցի։ Մուկին զարկին եւ հիմա բոլորովին սպաննել կ'ուզեն, որեւէ համոզում, հաւատք կամ գաղափար այդ հրէշային ծրագրին իրագործման երբեք չի կրնար թոյլատրել։ Քրիստոս ինքն ալ ըլլար, ա՛լ հերիք է պիտի ըսէր, պիտի յորդէր։ Ուրեմն... ուրե՞մն... այո՛... ես, ալ չեմ կրնար համբերել, չեմ կարող էշ նահատակ ըլլալ, աՀա գազանը, արիւնարբու հրէշը, աւազակը, մարդասպանը՝ որ իմ կեանքիս վերջ տալ կը ձգտի անիրաւաբար»։

Եւ կացինը բռնած երկու ձեռքով, շեշտակի դարձաւ Տէրվիշին որ շատ մօտեցած էր, ու ըսաւ.

— Հրամեցէք շո՛ւն եւ հաշիւը մաքրենք։

Տէրվիշը հասաւ. երկուքն ալ դէմ դիմաց. կռիւը մենամարտի ձեւ մը առաւ, Տէրվիշի մահաշունչ հարուածներուն կրցաւ պատասխանել Գօճա Արթին շատ կորովի կերպով։ Անիկա երիտասարդի կայտառութիւն մը վերստացած էր, հակառակ իր 60ամեայ հասակին։ Երկու կողմի հարուածները գրեթէ պարապը գացեր էին։ Յանկարծ Գօճա Արթին վերջին կացին մը իջեցուց Տէրվիշի ճիշտ վզին եւ գլուխը մարմինէն զատեց։ Տէրվիշը ինկաւ անկենդան։ Գօճա Արթին իր բարկութիւնը դեռ չկրցաւ զսպել եւ կացինի երկու հարուած եւս իջեցուց սատակին ու նետեց կացինը ձեռքէն, շունչ մը առաւ, լայն հառաչանք մը դուրս տուաւ, եւ ապա գոչեց նորէն,

— Փա՜ռք քեզ Աստուած, փա՛ռք քեզ...։

Գօճա Արթին անձնատուր եղաւ կառավարութեան, մինչ դէպքը արձագանգ գտաւ ամէն կողմ, եւ զարմանք պատճառեց բոլոր զինքը ճանչցողներուն,

«Աստուծոյ մարդն ալ մարդասպան,բայց իրաւունքով...»

Կ. ՍԵՒԵԱՆ

(Վերջ)

ու գայուն են։ Եթէ Եւրոպա մեր յառաջդիմութիւնը կ՚ուզէ, ո՛չ թէ վարդապետ, այլ մասնագէտ թող ղրկէ մեզի։ Մենք ոչ «սոֆթա»ի, ոչ ալ վարդապետի պէտք ունինք այլ եւս...։»

Քաղաքացիական կռիւ Մակեդոնիո մէջ?

Պելկրատէն կը հեռագրեն 27 Նոյեմբեր Թուականով.— Սթրումիցայէն (Հարաւային Սերպիա) կը հաղորդեն թէ երէկ կէսօրէն վերջ բաւական սաստիկ ընդհարումներ տեղի ունեցած են Պուլկարիոյ Ջիւմթարեւի շրջանին մէջ՝ Միխայլոֆի կուսակիցներուն եւ պուլկար զինուորներուն միջեւ։ Հրացանաձգութիւնը կը լսուէր Սերպիոյ հողէն։

⁂ Սոֆիայի Նախկին ոստիկանապետ Փէլէֆի սպանութեան առթիւ բացուած քննութիւնը դեռ չէ վերջացած։

Միջադէպ մը պատահեցաւ Փէլէֆի յուղարկաւորութեան ատեն։ Երբ յուղարկաւոր թափօրը քաղաքի փողոցներէն կ՚անցնէր, Միխայլոֆի կուսակիցներէն մէկը մօտեցաւ դագաղին, պսակներէն մէկը առաւ եւ գետին նետեց։ Այդ պսակը ղրկուած էր Մակ. Ազգ. Եղբայրութեան կոմիտէին կողմէ։ Փրոթոկէրովի կուսակիցները ուզեցին տեղւոյն վրայ բզիկ-բզիկ ընել այդ մարդը, սակայն միւս յուղարկաւորներու միջամտութեան շնորհիւ, ոեւէ միջադէպի տեղի չտրուեցաւ։

Ապստամբական շարժում Ուկրայնիոյ մէջ

«Էնթրանսիժան» կը գրէ թէ Ուկրայնիոյ մէջ հակաբոլշեւիկ ապստամբական շարժումը մեծ համեմատութիւններ առած է։ Խարքովի խորհրդային պաշտօնաթերթը կը գրէ թէ 16 համայնքներու մէջ արիւնալի ապստամբութիւններ ծագած են։ Մէկ օրուան մէջ 19 խորհրդային պաշտօնեաներ սպաննուած են զանազան տեղեր։

Գիւղացիներու ըմբոստութիւնը

Վարշաւայէն կը գրեն թէ Ռուսիոյ Վիթէմ գաւառին գիւղացիները ըմբոստացած են խորհրդային իշխանութեան դէմ։ Լէնինի պատկերները կրակի տրուած եւ խորհրդային շէնքերը քանդուած են։ Կարգ մը գիւղերու մէջ բոլշեւիկ պաշտօնեաներ սպաննուած են։ Բարեկարգութիւնը վերահաստատելու համար զօրք ղրկուած է։ Կ՚ըսուի թէ ըմբոստութեան վարիչները գնդակահարուած եւ 60 հոգի ձերբակալուած են։

Ցուցումը Գերմանիոյ մէջ

Մեծ իրարանցում կը տիրէ Գերմանիոյ մէջ, հատուցումներու վէճին առթիւ։ Թէեւ կառավարութիւնը հակառակ չէ որ մասնաւոր յանձնախումբը նշանակուի Հատուցումներու Յանձնաժողովին կողմէ, բայց ազգայնական հոսանքները բուռն պայքար կը մղեն։ Անոնց կարծիքով, Ֆրանսա նոր խաղեր կը սարքէ, Վէրսայլի դաշնագիրը խստօրէն պարտադրելու համար։ Թերթերը մասնաւորապէս կը յարձակին Փուանքարէի վրայ, «Ֆրանսայի վարչապետը կը ձգտի Գերմանիան նետել այն թշուառութեան մէջ ուր կը գտնուէր 1918էն 1923», կը գրէ «Ալկէմայնէ Ցայթունկ»։

Ուրիշ թերթեր ալ կը պնդեն թէ Փուանքարէ տարապայման պահանջներ դնելով, կ՚ուզէ խորտակել գերմանական դրամը, պատճառ դառնալ նոր թղթադրամներ տպելու եւ վերջնապէս կործանել Գերմանիան։ Կառավարութիւնը առայժմ վերապահ է, բայց անշուշտ պիտի ուզէ օգտագործել ժողովրդային յուզումը, որուն ուժ կուտան ազգայնականները և կաթոլիկները։

Աննախընթաց փոթորիկը

Վեց օրէ ի վեր աննախընթաց փոթորիկ մը կը տիրէ ծովու եւ ցամաքի վրայ։ Սաստիկ ուրականը, որ ծնունդ առած էր սառուցեալ գօտիին մէջ, հետզհետէ արշաւեց դէպի Հիւսիսային ծով, Մանշ, Ատլանտեան ովկիանոս եւ Միջերկրական ծով։

Կատաղի եւ ամեհի ալիքներ արգելք կ՚ըլլան նաւահանգիստները ապաստանած շոգենաւերուն բաց ծով ելլել։ Իսկ փոթորիկի պահուն ծովուն մէջ գտնուող բազմաթիւ շոգենաւեր ընկղմած են՝ ապաստանելիք տեղ կամ ազատարար նաւ չգտնելով։ Դեռ կարելի չէ ամբողջական հաշիւը տալ ծովուն մէջ մեռած-կորածներուն։

Այս տողերը գրուած պահուն, ստոյգ է միայն թէ առնուազն 10 նաւեր ընկղմած են եւ 21 նաւեր օգնութիւն խնդրած են անթելով։ Ամսթէրտամէն կը հեռագրեն թէ իտալական «Սալէնթօ» նաւը ընկղմած է 27 նաւազներով։ «Լը Սէզար» նաւը ընկղմեցաւ Ալժէրի նաւահանգիստէն 10 քիլոմեդր անդին, 15 նաւազներով։

Շէրպուրկէն կը հեռագրեն թէ փոթորիկը, որ կը փչէ հիւսիսարեւմտեան ուղղութեամբ, հետզհետէ կը սաստկանայ։ «Տէմաբարա» շոգենաւը, որ Հարաւային Ամերիկա կ՚երթար, 35 ժամ յապաղում կրեց։

ՍԷՆԸ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՅ

Վերջին օրերս տեղացող անձրեւներուն հետեւանքով, Սէն եւ Մառն գետերը սկսան բարձրանալ։ Կը նախատեսուի որ մինչեւ շաբաթ գետերը պիտի շարունակեն բարձրանալ։ Այն ատեն ողողումի վախ կայ։

Նոյնպէս բարձրացած են Մոզէլ, Սար, Էն եւ Կարոն գետերը։ Իզէրը յորդած է արդէն։ Կըընոպլի կողմերը բազմաթիւ գիւղեր ողողուած են եւ կարգ մը ճամբաներ կտրուած։ Վիֆի շրջանին մէջ Կրէս գետը կտրած է երկաթուղագիծը։

ՓԱՐԻԶ-ՀՌՈՄ ԳԻԾԸ ԿՏՐՈՒԱԾ

Շանպէրիէն կը հաղորդեն թէ փոթորիկը խիստ ծանր վնասներ պատճառած է Սավուայի բարձրաղիր շրջաններուն մէջ։ Փարիզ-Հռոմ գիծը կտրուած է՝ փլուզումի պատճառով։ Հարիւրաւոր հեռագրասիւներ տապալած են եւ երկու հեկտար տարածութեամբ անտառի ծառեր արմատախիլ եղած։

Թարանթէզի եւ Մօրիէնի մէջ բազմաթիւ հեղեղներ յորդած են։ Իւժինի մէջ պողպատի գործարանները ողողուած են ամբողջովին։

Լիոնի համաճարակը

Լիոնէն կը հեռագրեն թէ արդէն 12 հոգի մեռած են ժանտատենդէն (ուռ կին, չորս այր)։ Հիւանդութիւնը բաւական մեղմացած է, բայց ամէն օր նոր յայտարարութիւններ կ՚ըլլան։ Մանուկներու մէջ մահ չէ պատահած մինչեւ հիմա։ Նոր միջոցներ ձեռք առնուած են, որպէս զի համաճարակը չծաւալի եւ մանաւանդ քաղաքն ալ չվարակուի։ Ծրագիր մը պատրաստուած է, ջուրերը հականեխելու համար։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԽՆՋՈՅՔ-ԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆԻ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

8 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ. ՇԱԲԱԹ ԺԱՄԸ 9ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ - ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

Restaurant PILOTի մեծ սրահը, 90 Bld. St. Germain

Métro: Odéon կամ St. Michel

Գին 12 ֆր. 50. փոքրիկներուն համար կէս գին։ Մինչեւ Դեկտ. 2 անպայման պէտք է տոմսակ հայթայթել խումբերու քարտուղարներէն եւ կամ ընկ. Լ. Գեւոնեանէ ցառաջի խմբագրատունէն։

ԴԵԿՏ. 15ԻՆ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔԸ „ԱՆԶՐԵՒ" Ը

դիմել՝ ընդհ. գործակալ L. KÉVONIANի, 208bis Rue Lafayette, Paris (10e): Ֆրանսա եւ գաղութներ 16 ֆրանք, ուրիշ երկիրներ, ի բաց առեալ Ամերիկայէ՝ 20 ֆրանք: մեծաքանակի համար մասնաւոր զեղչ: Բացարձակապէս կանխիկ: փոստի ծախք չկայ: Ապըսպրանքները այժմէն կ՚ընդունուին:

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ժուանվիլի մասնաճիւղին կողմէ

1 Դեկտ. Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Թէթ-Նուարի հանրածանօթ սրահներուն մէջ, 20 Quai Beaubourg, Joinville-le-Pont.

Այրի տիկին Ագապի Վարդանեան (Տրտիկեան) եւ զաւակները ցաւիկ եւ խաչիկ դառն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելեաց աղջկան եւ քրոջ՝

ՕՐ. ՑՈՂԻԿ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ՚ունենայ այսօր եշ. առաւօտ ժամը 10ին, Hopital Lariboisier.

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել։

Կը ԽՆԴՐՈՒԻ Պ. Վարդան Նորիկեանէ ներկայանալ ցառաջի խմբագրատունը։

Հ. Յ. Դ.

Պուա-Քոլոմպի Եռագոյն խումբի ժողովը՝ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը իր բոլոր խումբերու ընկերուհիները և ընկերները ժողովի կը հրաւիրէ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՓՐԻՎԱՅԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 2.30ին։

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն, եւայլն։

Մուտքը ազատ է

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. կոմիտէի կողմէ։ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Վարուժան ակումբին մէջ։ Կը ներկայացուի՝

ԳՈՂԸ (Զաւեշտ)

Երգ, մեներգ, անակնկալներ, եւն.

Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Եւրոպայի Հ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 3ին Հ.Հ. Պատուիրակութեան շէնքին մէջ (71 Ave. Kléber, Paris)։ Օրակարգ՝

1. Զեկոյց առժամեայ վարչութեան: 2. Կ. վարչութեան շրջաբերականներու եւ գրութիւններու տեսութիւն: 3. Հ. Կ. Խաչի օրուան երեկոյթը: 4. Սըշտական վարչութեան ընտրութիւն: 5. Զնախատեռուած հարցեր : Կը հրաւիրուին այն հայրենակցուհիները եւ հայրենակիցները, որոնք կը փափաքին անդամագրուիլ Հ. Կ. Խաչի կազմակերպութեան։

Առժամեայ վարչութիւն

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ այսօր Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30—5 Հայերէն (Պ. Մ. Նաթանեան)։

ՅԱՐԳՈՂԻ երեկոն այսօր հինգշաբթի։ Կը խօսի Հ. Տէվլէթեան։ Նիւթ՝ «Վիքթօրիա Աղանուրի Յաւիտենական զրոյցները»։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԼԻՈՆԻ Ձ. Ե. Ո. Միութեան մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Գ. Mairieի մատենադարանի սրահը։ Մուտք François-Garcin փողոցէն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Կարապետ Շամլոյեան որ Տէսին կը գտնուի։ Իմացնել իր հասցէն ցառաջի։

ՄԵԾ ՄԱՐԶԱՀԱՆԴԷՍ

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի Արարատ Մասնաճիւղին։ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 85 Րիւ Շար, Պօն Թէաթրի մէջ, Մարսէյլ։

Պատուակալ նախագահութեամբ

Գեր. Գր. Եպս. Պալաքեանի

Գեղարուեստական բաժին, նուագ, կոփամարտ, զանազան մարզանքներ, եւայլն:

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԴԵԿՏ. 15ԻՆ

Մանրամասնութիւնք մօտ օրէն

IMPRIMERIE - MASSIS - E[illegible]
208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant: E. SOUV[illegible]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 30 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

30 NOVEMBRE 1928

ՏԱՐԻ ԹԻՒ 817

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒ ԽՕՍՔ

ԾՈՒՌՆ ՈՒ ՇԻՏԱԿԸ

…իսկ մեր արտասահմանի լաւատես եւ խանդավառ ընկերները երկինքը շարունակ պայծառ տեսնել կ'ուզէին, … հաւատար Սուրիոյ հայ գաղութի ներքին դժբախտութիւն… Շատ ոգեւորուած հրատարակութիւններ կ'ընէին տե… … գործին շուրջ: Սակայն մէկ օրէն միւսը դիտումնա… հրատարակութիւն մը բաւական եղաւ բոլորը գայթակղե… Շուտով մոռցուեցաւ փրկարար կարեւորութիւն ունե… …աշխատանք մը, որ կրնար ապահովել մեր գաղութին գո… …թիւնը:

…յս տողերը կը քաղենք Պէյրութի «Ազդակ»էն (17 Նոյ.): …եթէ այս ակնարկը ուղղուած է մեզի, անմիջապէս յայտա… …նք թէ չարաչար կը սխալին Լիբանանի մեր ընկերները: …Ո՛ւ եւ է սրտցաւ հայրենակից կրնայ թղթատել «Յառաջ»ի …քածոն, եւ կարդալ տեղաւորման գործի մասին եղած բո… հրատարակութիւնները: Սկսելով խմբագրականներէն:

Ի՞նչ էղած մեր մեղքը:—Ուշադրութեան յանձնել ձեռնարկ … որ կը ձգտէր կայաններու եւ վրաններու աղտերէն եւ ախ…էն փրկել հազարաւոր բազմութիւններ, եւ հողին կապել …նք: Քսան հազար գաղթականներ տեղաւորել համախումբ, …կարելի եղածին չափ հեռու մահմետական բազմութիւններէ: Օրը օրին լուրեր տուած ենք այս ծրագրի գործադրութեան …ին: Թարգմանած ենք ամբողջ ուսումնասիրութիւններ եւ …ցումներ, մասնաւորապէս Ազգերու Դաշնակցութեան յա… …յանձնաժողովին տեղեկագիրները: Հրատարակած ենք …ծակիցներու լուսաբանութիւնները եւ մասնագէտ աշխատա… …ներու տեսութիւններն ու թելադրութիւնները:

Եւ ամէն անգամ որ առիթ ունեցած ենք մեր տեսակէտը …նելու, միշտ շեշտած ենք թէ՝ օտարները կ'աշխատին մեզի …ար — անշուշտ իրենց յատուկ հաշիւներով — իսկ մենք …նչպէս ամերիկեան դիտողի դերք ենք բռնած:

…«կը մնայ որ օտար մեծահարուստ մը կամ դրամատէրներու …կերութիւն մը վարձու առնէ այս գաղթականները, եւ շահագործէ …նոնք ագարակի մը մէջ, իբրեւ միջնադարեան ճորտեր…

…«չէ՞ որ Լիբանանի նորակազմ բոյնն ալ օտարները կը ծեւա…ին, մեզի ձգելով միայն հառաչանք եւ մաղթանք»: («Յառաջ», Նոյեմբեր 1927):

Աւելի քան երկու տարիէ ի վեր սեղանի վրայ է այս խնդ…րը: Հողեր գնուած, տուներ շինուած, տեղափոխութիւններ …տարուած եւ գիւղեր կազմուած են: Ինքնին ոգեւորիչ պատ…մը, — քանի որ փակ են բուն հայրենիքին դուռները:

Արդ, այդ երկու տարուան ընթացքին, մենք չենք յիշեր Սուրիայէն իրազեկ ձայն մը լուսաբանէր մեզ կամ ուրիշ…, եւ ապացուցանէր թէ այս բոլորը… պատրանք են: Այդ…ի բան չենք լսած նոյնիսկ մեր ընկերներէն: Եւ մեղքը մերը …եթէ «Ազդակ»ը կամ ուրիշներ նոր կ'արթննան, ու հաւա՛ր …գոռան, ե. ք 3000 հայրենակիցներ առտու մը իրենց շունչը …ռնեն մինչեւ Հարաւ. Ամեր կայ:

Արդարեւ, հիմա է որ Սուրիոյ եւ Լիբանանի թերթերը …ր են լրջօրէն հետաքրքրուիլ իրենց աչքին առջեւ կատար… …աշխատանքներով, կամ պարզուած ողբերգութեամբ: Հի… է որ կ'աղաղակեն թէ «հազարաւորներ իրենց զիրենք ծո…ու ովկէանոսին կը յանձնեն եւ անհետ կորսուելու կը դա…պարտուին, մեր աչքին առջեւ»: Եւ հիմա՛ է որ, կը բացա… …ն մեզի.

— «եթէ կը փափաքինք Սուրիոյ Հայերու մէկտեղումն ու …ն եւ գիւղին կապուիլը, բացի Ամքգի դաշտէն, ուրիշ տրա…ելի հողեր գտնել անհնար է:»

Եւ յետոյ գիտական տեսութիւն մը, որ միեւնոյն ատեն …լուր մըն է.

—«Ասկէ 5-6 տարի առաջ, Ալէքսանդրէթ նշանաւոր մժեղա…մըն էր եւ իր թունաւոր տենդը բազմաթիւ կեանքեր …կլէր, սակայն այժմ շնորհիւ ձեռք առնուած բժշկական …ցներու, ճահիճներու մէկ մասին չորացման եւ «էքալիբ…» ծառերու մշակման, անհամեմատօրէն նուազած են …ներն ու հիւանդութիւնները: Նոյնը ճշմարիտ կրնայ ըլլալ Ամքգի համար, որուն ճահիճներուն չորացումը աւելի …ին է եւ աւելի արագ կրնայ ըլլալ:»

Ուրեմն, հարկ է հետաքրքրուիլ, պրպտել եւ մանաւանդ …ել: Մէկզի դնելով «վեհարանի», «վեհափառի» վարժապետի …անկալի տաղտուկները, դիւրացնել տեղաւորման ձեռնար…ողին եւ «բօրին կապել տարագիր բազմութիւնները: Թող …լ որ անոնք վհատին տիրող անտարբերութենէն, կամ հրա…րուին խաբուսիկ խայծերէ, կարօտակէզ նայուածքներ ուղ…ով մինչեւ Ուրուկուէյ եւ Փարակուէյ:

Մէկ խօսքով, կենդանութիւն եւ շարժում ստեղծել, կեդ…նալ այս կենսական գործին շուրջը, եւ բանաւոր պարտա…ութիւններ դնել ուրիշ, աւելի բախտաւոր գաղութներու …ն:

Չմոռնանք մեր երեսին արձակուած մեղադրանքը.

— «Ձեզի համար ահագին աշխատանք կը կատարենք այս…, եւ մինչեւ այսօր ձեզմէ ոչ մէկը եկած է տեսնելու թէ …չ կը շինենք, ի՛նչպէս կը շինենք… Դուք այնքան կը հետա…րուիք մեր ձեռնարկով, որքան եթէ Չինացիներու համար …տած ըլլայինք:» (Պ. Պիւռնիէ, «Յառաջ» 16 սեպտ.):

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՈՐԲ ԵՒ ԱՄԱՅԻ»

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, *Յուսաբեր* կը նկատէ (21 նոյեմբեր).

— *«Զանգուածօրէն չարդուեցանք ու բեկորներով քշուեցանք մեր Երկրէն: Չենք գիտեր, թէ ինչ կը կատարուի հոն, ուր դարերով քրտինք թափեցինք եւ անմեռ գործերով բեղմնաւորեցինք մեր ազգային հանճարը: Պատահական լուր մը «վեց վիլայէթներէն», անցորդի մը հապճեպօրէն տեսածն ու լսածը, մինչեւ իսկ կառավարական անձի մը սուտ ու շինծու տեղեկութիւնները կը գրաւեն մեր ուշադրութիւնը ու կը ցնցեն մեր հոգին:*

Չորս աչքերով կը կարդանք ամէն տող ու չորս ականջներով կը լսենք ամէն բառ, որ մեր որբացած ու ամայացած հայրենիքէն կուգայ:

Այո, կ'ուզենք տեսնել այն՝ ինչ որ կայ, եւ տեսնել այնպէս՝ ինչպէս որ կայ:

Ահա ճիչ մը Խարբերդէն.

—«Խարբերդը Անի քաղաք դարձած է: Վարի Թաղը բնաւ տուն չկայ: Վերի Թաղի շուկաները բոլորովին աւերակ են: Ամէն կողմ աւերակներ, որոնց վրայ նստած՝ կ'ողբանք բուերու նման: Դրացի չկայ, բարեկամ չունինք, միայն դատարկութիւն կը տիրէ մեր շուրջը»:

Այս ճիչին աւելի յուսահատական բառերով կ'արձագանգեն Սըվազէն.

—«Մարդիկ անօթութենէ տառապելով՝ խենդեցած ու փողոցները ինկած են, շուարուն վիճակի մէջ»:

Աշխարհէն կը գրեն «Ճիւմհուրիէթ»ի.

— «Ատենէ մը ի վեր, գրեթէ ամէն օր գողութեան եւ աւազակութեան բազմաթիւ դէպքեր տեղի կ'ունենան: Պատճառը անօթութիւնն է, որ յառաջ եկած է ծխախոտի սոսկալի տագնապէն: Հարուստթէ աղքատ՝ ամէն մարդու դէմքին վրայ շատ խոր ցաւ մը դրոշմուած է: Ուրիշ ատեն այս եղանակին շուկաներ մարդոցմով լեցուն էին, իսկ հիմա ամայի են: Սրճարաններն անգամ պարապ են»:

Իսկ Քըրքլար Էլիէն թղթակից մը դառնութեամբ կը գրէ «Իգտամ»ին.

«Նախապէս մէյմէկ շէն ոստան եղող քաղաքներն ու գիւղերը, զմրուխտէ արտերն ու դրախտանման վայրերը, տարեկան 12 միլիոն քիլօէ աւելի գինի արտադրող այգիները, այսօր որքա՜ն աւերակ են եւ չոր»:

Անկողմնակալ դիտող մը որքա՜ն խրատական եւ ուշագրաւ դրուագներ պիտի պատմէր մեզի Թուրք երկրի «յառաջդիմութեան» մասին, եթէ երբեք հնարաւորութիւն տրուէր իրեն Թուրքիան տեսնելու եւ տեսածը պատմելու:

Այո, մէկ յամառ ու անմեռ հաւատք մեզ միշտ կ'ըսէ որ մեր որբ ու ամայի հայրենիքին տէրն ու գայն շէնցնողը կրկին մենք պիտի ըլլանք:»

ՊԵՐԼԻՆԻ ամերիկեան հիւպատոսը մերժեց *վիզա* տալ խորհրդային պատուիրակ Օսինսկիի, որ կ'ուզէր Միացեալ Նահանգները երթալ:

ՓԱՐԻԶԻ Ամերիկացիներ հանդիսաւորապէս տօնեցին «Գոհաբանական Օր»ը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրք-ֆրանսական բանակցութիւնները

Թուրքիոյ ֆրանսական դեսպան տը Շանպրէօնի հետ սկսուած բանակցութիւնները կը շարունակուին Էնկիւրիի մէջ: Բանակցութիւնները մասնաւորապէս կը կատարուին Թուրքեւսուրիական սահմանագլխի, Սուրիոյ Թուրքերուն կալուածներուն եւ իսկէնտէրունի ինքնավարութեան շուրջ: Բանակցութիւնները կարեւոր փուլի մը մէջ մտած են:

Ֆրանսացի պահանջատէրներու հետ Փարիզի մէջ կնքուած կտրօններու համաձայնագիրը Ազգ. Ժողովի ելմտական յանձնախումբին կողմէ կը քննուի: Համաձայնագիրը մինչեւ Դեկտեմբեր պէտք է քննուած եւ վաւերացուած ըլլայ:

Քաղաքական շրջանակներու մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ սահմանագլխի եւ կտրօններու խնդիրները գիրար կը լրացնեն, կ'ըսէ «Ագշամ»:

ԹՈՒՐՔԵՒՀԵԼԼԷՆ ՎԷՃԸ

«Ճիւմհուրիյէթ»ի մէջ Եօնուս Նատի խօսելով Թուրքեւհելլէն վէճին վրայ, կը շեշտէ թէ Հելլէնները միայն այն ատեն իրար կ'անցնին, երբ Թուրքիոյ մէջ փոխադարձութիւն մը կիրարկուի: Այլապէս, կ'աշխատին բանակցութիւնները ձգձգել և ժամանակ շահիլ:

«Բայց այլեւս կրնա՞նք այս թակարդին մէջ իյնալ, մասնաւորաբար Թրակիոյ միջադէպէն յետոյ: Մենք հնար չենք տեսներ:

«Բոլոր այս գործերուն միակ խախուտ կէտը այն է որ, երկու կողմերը հաւասար պայմաններու մէջ չեն: Յունաստան յափշտակած է բոլոր Թուրքերուն կալուածները, իսկ Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրքերուն կեանքը «հարամ» ըրած է: Ասոր փոխարէն, Պոլսոյ Հելլէններն ու Յոյները, ինչպէս նաեւ անոնց կալուածները, երծ են ոեւէ ոտնձգութենէ: Արդ, որպէսզի կարենանք արդիւնաւորապէս բանակցիլ, պէտք է յունական բոլոր կալուածները Թուրքերուն փոխանցենք:»

⁂ *Ջէզոք պատուիրակ Հոլշթատ, որ իբրեւ քննիչ մարմնի նախագահ գնաց Արեւմտեան Թրակիա, ծանօթ միջադէպի մասին նամակ մը գրած է Փոխանակութեան Խառն Յանձնաժողովի նախագահութեան: Եզրակացութիւնը այն է թէ, կ'ըսեն Թուրք թերթերը, Թուրք աւագ պատուիրակ Ճէմալ Հիւսնի պէյ իրաւացի է իր տեսակէտին մէջ, երբ կը յայտարարէ թէ հելլէնական դժուարութեանց հետեւանքով էր որ չկրցաւ քննութիւնը շարունակել:*

Նոր ընտրութիւններ Սուրիոյ մէջ

Ինչպէս կը յիշուի, Սուրիոյ ֆրանսական մարզպան Հանրի Փօնսօ Նոյեմբեր 11էն սկսեալ երեք ամիս եւս յետաձգեց Սուրիոյ Սահմանադիր Ժողովի գումարումը:

Վերջին թղթաբերով հասած սուրիական թերթերը կը գրեն թէ՝ նկատելով որ կարելի չէ եղած համաձայնութեան ոեւէ եզր մը գտնել ֆրանսական հոգատար իշխանութեանց եւ Սահմանադիրի ազգայնական երեսփոխաններուն միջեւ, մարզպան Փօնսօ Ֆրանսայի արտաքին Նախարարութենէն լիազօրութիւն ստացած է նոր ընտրութիւններ կատարելու Սուրիոյ մէջ, եթէ ներկայ Սահմանադիր Ժողովը դարձեալ պնդէ չսրբագրել Սահմանադրութեան Նախագիծը:

Փարիզի քաղաքական շրջանակներուն մէջ այն կարծիքն ունին, որ միակ ելքը նոր ընտրութիւններ կայացնելն է: Այդ ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան յառաջիկայ ապրիլին:

ՄԱՐԶՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԴԱՄԱՍԿՈ՞Ս ՊԻՏԻ ՓՈԽԱԴՐՈՒԻ

Դամասկոսի թերթերը վճռական կերպով կը գրեն թէ ֆրանսական մարզպանութեան կեդրոնը Դամասկոս պիտի փոխադրուի Նոր Տարիէն յետոյ:

Այս լուրը չէ հերքուած ձեռնհաս իշխանութեանց կողմէ:

Ֆրանսայի զինուորական ծախսերը

Երեսփոխանական Ժողովի առջի օրուան նիստին մէջ կարեւոր վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան Ֆրանսայի զինուորական ծախքերուն մասին, օրակարգի վրայ եկաւ պատերազմական Նախարարութեան ելմտացոյցը:

Արմատական - Ընկերվարականներու Անժէի համաժողովին մէջ երեսփոխան Մոնթինեի կարգ մը չափազանցուած տեղեկութիւններ տուած էր Ֆրանսայի զինուորական ուժերուն մասին եւ օտար թերթեր օգտագործած էին զանոնք: Պատերազմական Նախարար Փէնլըվէ ուզեց ճշդումներ ընել այս առթիւ:

Նախ խօսք առաւ ելմտացոյցի տեղեկաբեր Պույեու - Լաֆոն, որ ճշդեց թէ պատերազմական Նախարարութեան ծախքերն են 7,323,135,420 ֆրանք, որուն մէկ միլիարը փոխանցուած է օդանաւային Նախարարութեան: 1928ի ելմտացոյցին հետ բաղդատելով, 1929ին յաւելումն է 790 միլիոն ֆրանք: Պատճառն այն է, որ անցած տարի թոշակներն ու յոտնեալները կը վճարուէին ելմտական Նախարարութեան կողմէ, մինչ այժմ պատերազմական Նախարարութեան փոխանցուած են անոնք: Ասկէ զատ զինուորական ծառայութիւնը մէկ տարուան զեղչելու համար հարկ պիտի ըլլայ 100 միլիոն ֆրանքի յաւելուածական ծախքեր:

Գալով զինուորներու թիւին, 1912ին Ֆրանսան ունէր

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

A LA MANIÈRE DE…

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Հետեւեալ «անտիպ»ը կըրցանք ձեռք անցընել այսպէս.

Պ. Նաթանեանի աշխատասենեակը մտանք գաղտագողի ու իր սեղանին վրայ ծծուն թուղթ մը միայն գտանք: Այդ թուղթը հայելիին դէմ բռնելով՝ ահա թէ ի՛նչ կարդացինք.—

… Արքայական ու իշխանական ընտանիքներու մէջ սպանութիւնը շարունակեց գործել: Սանատրուկ Արշակունի վատնեան դաշտին մէջ կը սպաննէ Գրիգորիս կաթողիկոսը. Արշակ Բ. սպաննել կուտայ Գնէլը, ուրեմն Գնէլ սպաննուած կ'ըլլայ Արշակէ: Նոյն Արշակը կամսարականները կ'ոչնչացնէ, ըսել կ'ուզեմ թէ կամսարականները ոչնչացած կ'ըլլան Արշակէ:

Աբաս սպարապետը Սմբատ Ա.ը եթէ չկրցաւ սպաննել… այն ալ որովհետեւ չյաջողեցաւ: Կրնամ փաստել թէ Աբաս իր այս անյաջողութեան վրայ ափսոսաց: Այդ մասին առանձին հատորի մը մէջ պիտի խօսիմ:

Գագիկ Արծրունին խղճի խայթէ բռնուած՝ չուզեց Սմբատի կեանքին դաւել: Ուրեմն բացայայտ է որ եթէ այդ խղճի խայթը չըլլար, Սմբատը՝ Արծրունիէն պիտի ստանար մահացու հարուածը:

Եթէ Յովհաննէս կաթողիկոս փէշերը ժողվելով խնդրին մէջը մտած չըլլար, Աշոտ Բ. եւ Աշոտ սպարապետ զիրար բզքտած պիտի ըլլային: Նոյնը պիտի պատահէր Մլեհի եւ Թորոս Բ.ի միջեւ, եթէ երկրորդը այդ կարելի դէպքէն առաջ չյաջողէր առաջինը բռնել: Սմբատ իշխանը 13րդ դարու Հեթում Բ.ի ընկերակիցը՝ Թորոսը կը սպաննէ եւ նոյնինքն Հեթումի աչքերը կը կուրցնէ:

. . . .

Վասակ Սիւնի անձնապէս մարդ չսպաննեց, բայց պատմութեան մէջ թողած է դաւադիրի տխուր համբաւ մը:

Խնդիր է գիտնալ թէ Վասակ իրապէս տգէ՞տ էր:

Ո՛չ, երբեք:

Անիկա, կրնամ ըսել թէ բուն իսկ անգլ. քաղաքականութեան կը հետեւէր: Անգլիացիք թէեւ չկային այդ թուականներուն, բայց անոնց ընդգրկած քաղաքականութիւնը կար: Վկայ՝ Վասակը:

Վասակ աւելի խորամանկ է քան դաւաճան: Անգլիական քաղաքականութիւնը ձեզ ծանօթացնելու պէտք չկայ: Դուք գիտէք թէ Հնդկաստանի մէջ հրեք հարիւր միլիոն տեղացիներ չեն յաջողիր իրարու հետ համաձայնիլ: Անգլիական քաղաքականութիւնը միշտ խռամատներ կը փորէ անոնց մէջ:»

Մ. Նաթանեան

Վ. Ճ. Ը.՝ Ե. ԲԷՈՎՏԱՅԻ

(Նիւթը դեռ կ'երկարի քանի մը մղոնի վրայ: Օրաթերթի մը նեղ սիւնակներուն համար չէ ան…: Կը զգամ որ հաճոյք կը գտնէք այս ընթերցումին մէջ, անոր համար բովանդակ ընդօրինակութիւնը ձեզ չեմ տար:)

ԹՐՔԱԿԱՆ ՆՈՐ ԴՐՕՇԱԿԸ

Թրքական դրօշակը պիտի փոխուի եւ վրան պիտի արձանագրուին T. եւ C. տառերը (*Թիւրք Ճիւմհուրիէթի*, Թրքական Հանրապետութիւն): Մահիկը պիտի վերածուի C-ի, որուն գլուխը պիտի դրուի աստղ մը, մէջտեղէն կտրուած T գիրով:

ՉՄՈՌՆԱՆՔ

Անկարելի է առանց յուզումի կարդալ «Ցիտանիկ»ի հեռագրիչին վախճանը։ Դաւն ընկղմած ատեն, անթելի պաշտօնեայ Ֆիլիպը, մինչեւ կուրծքը ջուրով ծածկուած, չի լքեր իր դիրքը՝ շարունակելով օգնութեան ազդանշաններ տալ։ Միայն մահը կ'ընկճէ այդ աննման ու անձնուէր հերոսը։

Ամբողջ աշխարհը հիացած էր այդ դէպքին վրայ, Ֆիլիպի անունն արտասանուած ատեն, շատերու աչքերուն արցունք կ'երեւար։

Սակայն... այդ պատերազմէն առաջ էր։

Չորս տարի տեւող համաշխարհային պատերազմի ընթացքին, ականատես եղանք հազարաւոր անձնուէր հերոսութիւններու։ Այլեւս ոչ յուզուելու տեղ էր մնացեր, եւ ոչ ալ արտասուելու արցունք։

Բայց, մի՞թէ այդ իրաւունք կուտայ մեզ անուշադրութեան մատնել «Վէսթրիս» շոգենաւի անթելի պաշտօնեայ Լուգլէնի անձնուիրութիւնը կամ անգլիական ծովափնեայ փոքրիկ գիւղի մը 17 նաւաստիները, որոնք մէկ տարուան ընթացքին հարիւրաւոր կեանքեր փրկելով՝ զոհ են գացած ալիքներուն եւ փոթորիկներուն։

Եւ ինչպէս չզայրանալ, երբ ինչ որ երկու ըմբիշներու իրարու քիթ-բերան ջարդելը այնքան կը յուզէ մարդիկը, որ նոյնիսկ կաթուած ստանալով, ոմանք կը մեռնին, առանց մենամարտի վախճանն իմանալու... իսկ ատոր կողքին, քար անտարբերութիւն դէպի այն բազմաթիւ զոհերը, որ կ'իյնան յանուն գիտութեան, ազատութեան եւ մարդկային բարօրութեան։

Մենք պարտաւոր ենք ոչ միայն գլուխ խոնարհել Լուգլէններու եւ նաւաստիներու զոհաբերութեան առջեւ, այլ եւ հետեւիլ անոնց օրինակին։ Մեր պարտքն է պայքարիլ պատերազմէն յետոյ մարդոց հոգիներուն մէջ տիրող անտարբերութեան եւ վերիվայրումներուն դէմ։

Մանաւանդ մենք, քանի որ այսօր ալ հազարաւոր Ֆիլիպներ ունինք, որոնք մոռցած իրենց անձն ու անձնականը, չեն լքեր յեղափոխական դիրքերը՝ վճռական ու գիտակից պայքար մղելով յանուն ազատութեան մեծ գաղափարի։

Մենք պէտք է յիշենք, որ Չէկաներու եւ աքսորավայրերու մէջ տառապող մեր հազարաւոր ընկերները միշտ ալ հնարաւորութիւններ ունեցեր են խուսափելու ներկայ վիճակէն եւ արժանանալ ապահով կեանքի ու բարձր դիրքի։ Միայն անսահման գաղափարականութիւնն է, որ կրնայ մարդիկը կամովին մղել դէպի զնդաններն ու սառնամանիքները։

Իսկ թէ ի՛նչ զրկանքներու ու տանջանքներու կ'ենթարկուին խորհրդային երկրի բանտարկեալները, բաւական է միայն փոքրիկ մէջբերում մը ընել վերջերս Ռուսաստանի աքսորավայր Սոլովկաներէն փախած վրացի յեղափոխական Մուրավիձէի պատմածներէն.

— «Առանց բացառութեան, բոլոր աքսորականները պարտաւոր են աշխատիլ։ Ցղամարդիկ անտառին մէջ փայտ կը կտրեն, իսկ կիները կը բեռցնեն եւ կը պարպեն նաւերը։ Աշխատանքի համար ոչ ոք կը վարձատրուի։ Օրական մէկ խորանարդ սաժէն փայտ կտրողը կը ստանայ 3 գրուանքա վատագոյն տեսակի հաց, երկու երրորդ սաժէն կտրողը՝ 2 գր., մէկ երրորդ սաժէնի համար՝ 1ուկէս գր., եւ աւելի պակաս կտրողին կուտան միայն մէկ գրուանքա։ Կուտան նաեւ առանց մսի ապուր. իսկ կիրակի օրերը՝ մարդգլուխ մէկ ութերորդ գրուանքա ձիու միս։

«Քանի որ Սոլովկաներու մէջ ձմրան օրը միայն չորս ժամ է, ստիպուած են գիշերը 30—40 աստիճան ցուրտի տակ աշխատիլ։ Աշխատանքը այնքան ծանր է, որ շատերը կը կտրեն իրենց մատները կամ կը փախչին։ Առաջինները կը բանտարկեն, իսկ փախչողները տեղն ու տեղը կը գնդակահարուին։ Անտառին մէջ յաճախ կը հանդիպինք կախուած մարդոց (ինքնասպանութիւն)։

«Խորհրդային բոլոր բանտերը լեցուն են ոջիլներով. բանտարկեալներուն ոչ սպիտակեղէն եւ ոչ ալ հագուստ կը տրուի։ Աշխատանքէն հրաժարողները կը ղրկեն «Անգէր» բանտը, ուր բանտարկեալները կը պահեն կիսամերկ, թոյլ չեն տար իրարու հետ խօսիլ եւ կը կերակրեն կիսեփ հացով, որմէ շատ շատերը կը մեռնին...»

Վերջապէս պէտք է վերջ տալ այն անտարբեր ու թերահաւատ վերաբերմունքին, որ կը տիրէ գաղութներու մէջ, Հայաստանէն հասած գէշ լուրերու մասին։ Պէտք է վերջապէս հաւատալ, որ Հայաստանի քաղաքացիները ոչ միայն կը հալածուին ու կը բանտարկուին, այլ եւ կ'ենթարկուին սարսափելի տանջանքներու։ Մենք պարտաւոր ենք ոչ միայն մեր բողոքի ձայնը բարձրացնել, այլ եւ հնարաւոր օգնութիւնը կազմակերպել։

Չմոռնանք առաջաւոր դիրքերու վրայ գտնուող մեր անձնուէր մարտիկներուն եւ խրախուսուած անգլիացի նաւաստիներու օրինակով, նետուինք յեղափոխական պայքարի դիրկը։ Վերջ տանք անտարբերութեան եւ դատարկ շաղակրատութեան ու աւելի կուռ կազմակերպելով մեր շարքերը՝ միշտ պատրաստ ըլլանք օժանդակելու անոնց, որ ութ տարիէ ի վեր լուռ ու անվհատ կը գործեն ու կը տառապին յանուն գործի։ Գործ մը որ գերազանցապէս գիտակցութեան թելադրանք է։

Այսօր, Հայաստանի ստրկացման ութերորդ տարեդարձի օրը, պարտք համարեցինք աւելորդ անգամ մըն ալ յիշեցնել այս տարրական ճշմարտութիւնը մեր բոլոր հակառակորդներուն եւ չակերտաւոր բարեկամներուն։

Պէտք է միանգամընդմիշտ հասկնալ, որ հայ ժողովուրդի ազատագրումը կը կախուի ոչ թէ գրասենեակներու կամ գնորամիտ ուղեղներու մէջ, այլ բուն իսկ երկրին ծոցը, երկրի ժողովուրդի ձեռքով եւ իրենց դիրքերուն վրայ ամուր մնացած դաշնակցական Ֆիլիպներու եւ Լուգլէններու աշխատանքով ու զոհաբերութեամբ։

ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՀԱԿԱՀՐԵԱՅ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Վերջերս հակահրեայ շարժումը մեծ համեմատութիւններ առած է Ճերմակ Ռուսիոյ, Ուկրայնիոյ եւ հարաւային Ռուսիոյ մէջ։

Խորհրդային կառավարութիւնը մասնաւոր յանձնաժողով մը նշանակեց ընդհանուր դատախազի նախագահութեան տակ՝ քննութիւն կատարելու համար Վորոնէժի համալսարանին մէջ, որ հակահրէական շարժումին գլխաւոր բոյնը դարձած է։

Նոյեմբեր 14ին Մայզել անուն հրեայ ուսանող մը անձնասպան եղաւ, խուսափելու համար «ուսուցիչներու եւ ուսանող ընկերներու հալածանքէն»։ 1926էն ի վեր Վորոնէժի համալսարանէն 10 ուսանողներ անձնասպան եղած են։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԳԵՐՄԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ռայխսթակի ընկերվարական նախագահը Լէօպէ ճշգրտօրէն կը սահմանէր իր կուսակցութեան դերը ըսելով. «Պարտականութիւննունինք մեր կարելին ընելու, որպէսզի մեր գաղափարները յաղթանակեն խորհրդարանին եւ կառավարութեան մէջ։ Բայց եթէ չյաջողինք, պէտք չէ մեր ձախողութիւնը վերածենք նախարարական հարցի մը։ Խնդիրը այդ պարագային կը կայանայ խղճմտօրէն կշռելուն մէջ թէ ո՞րն է ամէնէն մեծ անպատեհութիւնը, — մասնակի հարցի մը մէջ մեր պարտութի՞ւնը, թէ ամբողջ իշխանութիւնը յանձնել մեր յայտնի թշնամիներուն։ Այն պատճառով որ մէկ կէտի վրայ պարտուեր ենք, անխոհեմութիւն պիտի ըլլար դարձեալ իշխանութեան ղեկը յանձնել հանրապետութեան թշնամիներուն...»։

Իր խորհրդածուած քաղաքականութեան շնորհիւ, գերման ընկերվարական կուսակցութիւնը առաջքն առաւ երեք տագնապներու, — կառավարական եւ խորհրդարանի մեծամասնութեան տագնապ ու նաեւ նախագահական տագնապ, քանի որ գերման հանրապետութեան ներկայ նախագահը Հինտէնպուրկ չէր վախցեր յայտնելու թէ պիտի ստիպուէր հրաժարիլ, եթէ զրահաւորի շինութեան վարկը մերժուէր։

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բայց ազգայնականները չեն զինաթափուած։ Իրենց ճիգերը կը փոխադրեն ուրիշ գետնի վրայ։

Գերման հանրապետութիւնը իր սկիզբէն իսկ մեծ տեղ տուաւ Աշխատանքին։ Ու բնական է, որ գործատէրերը, դրամատէրերը հաճոյքով չէր որ պիտի ընդունէին այդ վիճակը։ Այսօր, անոնք անցած են յարձակողականի Ռուրի աւազանին մէջ։

Եւ այսպէս, կը յուսան հանրապետական վարչաձեւը հարուածել, հոն քաջալերելով համայնավարութեան զարգացումը, եւ առաջ եկած խռովութիւններէն օգտուելով, իրենց պայմանները պարտադրել կառավարութեան, որ կարգը վերահաստատելու համար, կ'ենթադրեն թէ զիջումներ պիտի ընէ։

Կառավարութեան պաշտպանութեան տակ եւ օրինական իրաւախոհութեան շնորհիւ, գերման աշխատաւորութիւնը ցարդ կրցեր էր իր իրաւունքները արժեցնել հանդէպ Ռուրի գործատէրերուն։ Այս վերջինները աւելի տկարացնելու համար ձախ կառավարութիւն մը որ պաշտպան կը հանդիսանար աշխատաւոր դասակարգին, պատրուակ բռնեցին օրավարձքերու յաւելումը եւ գործազրկեցին 220 հազար գործաւորներ, մերժեցին ենթարկուիլ Աշխատանքի նախարարին վճռագրին, որ թէեւ ընդունեցաւ Տուիզպուրկի դատարանին կողմէ, բայց հաւանօրէն վերահաստատուի Աշխատանքի Գերագոյն Խորհուրդէն։

Քաղաքական նպատակներով պարտադրուած այս գործադուլումը սակայն, դրամատէրերու յուսացած յետադիմական արդիւնքը չիտար, ընհակառակն։ Նախ շատ աւելի սուղի կը նստի գործատէրերուն, քան օրավարձքերու յաւելումը եւ միւս կողմէ, կը քաջալերէ օտար մրցակից գործարանները ու նաեւ, կառավարութեան հաստատ քաղաքականութիւնը, փոխանակ գործավարները մղելու դէպի համայնավարութիւն, զանոնք կը հրահրէ փարելու ժողովրդավար կարգերուն եւ զօրացնելու սոց. դեմոկրատիան։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Այս մարզին վրայ ալ, դիրքերը յստակօրէն ճշտուած կը տեսնենք. Մէկ կողմէ, կը նշմարուին անոնք որ կը ջանան խաղաղութիւնը ամրապնդել, զարգացնել Լոքարնոյի քաղաքականութիւնը եւ հետզհետէ ստանալ գոհացուցիչ արդիւնքներ, միւս կողմը՝ անոնք են որ կոպտօրէն կը ջանան առաւելագոյնը ձեռք ձգել, գիտնալով մէկտեղ թէ անկարելի է զայն ստանալ, բայց կը յուսանեկրին մէջ՝ իրենց պահանջներուն շուրջ ստեղծել հոսանք մը, որմէ կարենան օգտուիլ։

Այս ուղղութեամբ, գնահատելի արդիւնքներ ստացուած են, բայց միջին գերմանը շատ լաւ գիտէ թէ այդ արդիւնքները կը պարտի Շթրէզէմանի հաշտութեան եւ մերձեցման քաղաքականութեան։ Գերմանացին գիտէ որ ոչինչ կարելի է յուսալ սեղմ բռունցքի եւ ուժի քաղաքականութենէ մը, թէ դէպի ետ, դէպի հին օրերը առնուած որեւէ քայլ պիտի զարգացնէր անգլօ-ֆրանսական ամէն տարակարծութիւն եւ անհամաձայնութիւն ու Գերմանիա՝ դարձեալ պիտի գտնուէր ամուր ճակատի մը առջեւ, կամ իրմէ գրաւուած հողերը չպիտի պարպուէին, եթէ ազգայնականութիւնը փորձէր կառավարութեան պարտադրել իր խռովիչ կամքը։

Հակառակ ատոր, Գերման ազգայնականութիւնը չէ զգաստացած։ Անոր նախկին պետերէն մէկը ընդգրկած է հետեւեալ նշանաբանը,— Լոքարնոյի քաղաքականութիւնը սնանկացած է»։ Իսկ արտաքին նախարարը յամառօրէն փարած կը մնայ Լոքարնոյի ոգիին, որմէ կը սպասէ պատերազմին վերջնական հաշուեյարդարը, եւ իր պարտապահանջներուն՝ իր առաջարկները կը ներկայացնէ յստակօրէն, անկեղծութեամբ, առանց ծեքծեքումներու։ Ան կը մերժէ լծորդել Պարտքերու եւ Հատուցումներու հարցերը։ Չընդունիր որ Հռենոսի պարպումը ստորադասուի ուրիշ հարցի մը լուծման։ Պարպումի հարցին մէջ ան կը ջանայ արժեցնել Գերմանիոյ բարոյական եւ օրինական իրաւունքները։ Կը պնդէ որ հատուցումներու խնդրին քննութեան մէջ չմտնեն քաղաքական նկատումներ։

Շթրէզէմանի այս պահանջներուն հանդէպ, անշուշտ, Ֆրանսա եւս կը դնէ իր որոշ տեսակէտները։

Երկու կառավարութիւնները կը ջանան ճակատեցնել իրենց առաւելագոյն պահանջները, գիտնալով մէկտեղ որ պիտի ստիպուին փոխադարձ զիջումներ ընել, որովհետեւ եթէ վէճը զարգանար իրենց նուազագոյն պահանջներէն սկսեալ, կրնար յոռի հետեւանքներ ստեղծել։

Շթրէզէմանի վերջին ճառը թոյլ կուտայ լաւատեսութեամբ սպասելու մասնագէտներու եւ յետոյ ալ, պատուիրակներու հանդիպման, մանաւանդ որ երկու կողմէն ալ, գործը վերջացնելու տրամադրութիւնները բացայայտ են, ու քանի ազգայնականները կը ջանան հարուածել Շթրէզէմանն ու ներկայ կառավարութիւնը, այնքան կ'ամրապնդուի անոնց դիրքը՝ միջազգային քաղաքականութեան մէջ։

Անոնք դատապարտուած ըլլալ կը թուին ձախողելու, ըլլայ ազգային, ըլլայ միջազգային հողի վրայ։ Որովհետեւ գերման ժողովուրդը խրատուած է պատերազմի դասերէն, ան դեռ կը կրէ համաշխարհային սպանդին վայրագ հետեւանքները ուտառապելով հանդերձ իր հպարտութեան մէջ, կը փնտռէ տեւական խաղաղութիւն մը բարիքները ու կը հետապնդէ մէկ նպատակ.—Շնորհիւ ամուր հիմերու վրայ դրուած եւ լաւ կազմակերպուած աշխատանքի մը, ազատիլ զինքը կաշկանդող պարտադրութիւններէն, իր նախկին դիրքը կարենալ ապահովելու համար Եւրոպայի տնտեսական ու քաղաքական կազմին մէջ։

ԿԷՍ - ԲԺՇԿԱԿԱՆ

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔ

Ի՞նչ կ'արժէ հարստութիւնը վատառողջ անձի մը համար, որ վայելելու ամէն միջոցներ ունի, բայց իր մարսողութիւնը խանգարուած է, յօդացաւէ կը տառապի կամ ջղային կարօղը սպառած է։ Ի՞նչ կ'արժէ արհեստաւորին ճարտարութիւնը, երբ իր յղացումը կերպաւորելու համար իր մատները եւ ձեռքերը պահանջուած ուժը չունին և սրունքները կը կքին պզտիկ ճիգով մը։ Իսկ գործաւորին համար՝ առողջութիւնը անսպառ գանձ եւ թանկարժէք դրամագլուխ մըն է։

Առողջապահական պայմաններու գիտութիւնը այնքան անհրաժեշտ է ամէն հասակի եւ ամէն դասակարգի մարդոց համար որքան անհրաժեշտ են գիտական եւ արհեստագիտական ծանօթութիւնները, կեանքի պայքարը մղելու համար։

Մարդկային կազմը որոշ պայմաններով միայն կրնայ ապահովել ներքին գործարաններու ներդաշնակ պաշտօնավարութիւնը, եւ ասկէ կախում ունեցող եւ ծագում ստացող երեւոյթները,— զարգացում, աճում եւ մտաւոր ու ֆիզիքական զօրութիւն։ Եթէ այդ պայմանները փոխուին, գործարաններու ներդաշնակ համագործակցութիւնը կը խանգարուի։ Այդ խանգարումը կը կոչուի Ճիւանդութիւն։ Օրինակ մը բուսական աշխարհէն։ Ամէն բուսական բջիջ արեւային լոյսի ազդեցութեան տակ միայն կրնայ կանանչանիւթ եւ ծաղիկներու հրապուրիչ եւ երփներանգ գունաւորութիւնը ստեղծել։ Արեւուն լոյսէն զրկէ բոյսը, եւ անա ծաղիկը գոյն և հրապոյր ունենալէ կը դադրի եւ շատ չանցած կը թոռմի։

Արդ, որո՞նք են մեր ներքին գործարաններու ներդաշնակ պաշտօնավարութիւնը խանգարող, այսինքն հիւանդութիւններու ծագում տուող ազդակները։ Այս ազդակները բազմաթիւ են։ Այսօր պիտի խօսինք Արտաքին Ազդակներու մասին։

Ա.— ՑՈՒՐՏԸ.— Հակառակ ջերմութեան եւ ցուրտին միջև գոյութիւն ունեցող աճագին խտրութեան, մեր կազմուածքը կը յաջողի իր ջերմութիւնը միեւնոյն աստիճանի վրայ պահել։ Մեր ներքին ջերմութեան բնական աստիճանն է 37°։ Երեք ներքին պաշտօններ կը կանոնաւորեն կենդանական ջերմութիւնը։ 1.— Մարսողութիւնը՝ որ կենդանական մեքենային մէջ կը ներմուծէ վառելանիւթը, այսինքն՝ սնունդը։ 2.— Թոքային շնչառութիւնը՝ որ կը հայթայթէ այրիչ մարմինը՝ այսինքն թթուածինը։ 3.— Թոքային եւ մորթային արտաշնչութիւնը՝ որ պէտքին համեմատ կ'աւելցնէ և կամ կը նուազեցնէ ներքին ջերմութեան չափը։

Մեր արտադրած ջերմութեան մէկ մասը կը փոխարկուի մկանային եւ ջղային աշխատանքի։ Եթէ պէտք եղած չափով սնունդ չներմուծենք, մկանունքները իրենց սպառումով կը հայթայթեն այդ ջերմութիւնը. նոյնպէս կ'ընեն ջիղերը՝ եթէ մտաւորական աշխատողները չներմուծեն ջիղերու զօրութեան պահպանումին յատուկ սնունդներ։ Իսկ մնացած ջերմութիւնը դուրս կուգայ այլ եւ այլ ճամբաներով.— ճառագայթումով, օդի կամ ջուրի հետ շփումով եւ քրտինքով, որ անընդհատ կը շոգիանայ մեր մարմնին մակերեսէն։

Ցուրտ եղանակին որպէս զի մարդ օդի հետ շփումով յառաջ եկած կորուստը դարմանէ, աւելի թանձր հագնելու է, իսկ որպէս զի ճառագայթումով (radiation) տեղի ունեցած ջերմութեան կորուստը փոխարինէ, աւելի քանակով սնունդ, մասնաւորաբար ճարպաւոր մնունդեղէն ներմուծելու է քան տաք եղանակի մէջ, նոյնպէս անուշեղէնները եւ գինին՝ չափաւորութեամբ գործածելու պայմանաւ, ներքին ջերմութիւն հայ... թող վառելանիւթեր են։

Ներքին ամէն գործ... թիւնները կանոնաւորը... յին դրութիւնն է, որ հի... կազմաւորութեամբ մեր ներ... գործարանները կը պաշտ... եւ անոնց բնականոն գործ... թիւնը կ'ապահովէ, արեան... ժում փութացնելով հոն՝ ... պէտք է, եւ անոնց խ... չափաւորելով հոն՝ ուր ... չկայ։ Արեան հետ հոն կը ... մախմբէ միքրոպաջինջ ... պատերազմական վարի... պէս, որոնք ռազմանիւթ ... կը հասցնեն հոն՝ ուր ... ճնշումը կը սաստկանայ... ցուրտի ազդեցութեան ... կուլթնէն եւ երկար տեւ... թենէն ջղային հիւսուած... թմրին կամ ջլատին, ... շրջանը կը խանգարուի, ... կը լճանայ և անհա հիւան... թիւնը կը սկսի տեղաւոր... Մեր մարմնոյն ամբողջ ... յին մակերեսին և ամէն ... ները (բերան, քիթ, ծնն... գործարաններ, եւայլն) ... թաղանթներու վրայ բազ... սակ միքրոպներ բոյն դր... եւ բնական միջավայրի մէ... փնաս կ'ապրին և կ'աճին... կայն եթէ միջավայրը փոխ... ցուրտի ազդեցութեան ... այդ անփնաս միքրոպներ... գերազրգռուին, աներեւակ... արագութեամբ կը բազմապ... կուին, ժահր ու թոյն կ'արտ... դրեն եւ կը թափեն արեան ... Եթէ չարիքին սկիզբը կարգ... ըլլայ արեան շրջանը արագ... ցնել եւ միքրոպաջինջ տարր... րուն ուժ տալ, հիւանդութիւ... կ'անհետանայ։ Հակառակ ... րագային կը հաստատուի ... ուր միքրոպները աւելի զօրա... են և կամ միեւնոյն ժամանա... մէկէ աւելի գործարաններու մէ... Քթին մէջ կը սկսի հարբու... բերնին և կոկորդին մէջ՝ ... նացաւ կամ փողացաւ (angi...) խռչափողին մէջ՝ խռչափո... տապ (laryngite), ցնցուղներու մէջ ցնցղատապ (bronchite) ... թոքին մէջ՝ թոքատապ (pneumonie - սաթլըճան), եւայլն։

Կարծեմ հիմա կարելի է ... կնալ թէ ինչո՞ւ ցուրտ եղանա... կին կրիփը (grippe) եւ վերն... յիշուած հիւանդութիւնները ... ւելի յաճախադէպ են։

Կան մարդիկ որ վարժութեամբ... ներով, կրթանքներով մաս... ւոր տոկունութիւն ստացած ... եւ անփնաս կը դիմագրա... ցուրտի ազդեցութեան, բայց ... տեր ընդածին տկարութեամբ ... ցուրտին ազդեցութենէն ազատ ... չեն մնար։ Ցուրտը՝ մանաւանդ ձմրան եւ գարնան եղանակ... երբ բարեխառնութիւնը փոփո... խական է, պատահած հիւա... դութիւններուն մեծագոյն մա... նախապատրաստողը եւ կամ ... նողն է։ Ծանր յոգնութիւններ... անբաւական սնունդը, ալկո... յին ըմպելիքներու չափազա... գործածութիւնը, իրարու յա... ղող երեկոյթներն ու անքուն... թիւնը եւ բարոյական ու ... մաշ հոգերը ցրտառութեան ... տեւանքներու համար հող ... պատրաստեն։ Այս հետեւանք... ները աւելի ծանրակշիռ կ... ըլլալ տարիքոտ եւ պնդերակ... թիւն եւ շնչերակային գեր... կում ունեցող անձերու համար... որովհետեւ ցուրտի ազդեցու... թեան տակ մակերեսային երա... ները կը կծկուին եւ արիւնը ... խուժէ դէպի սիրտը, դէպի ... ղեղը եւ կրնայ պատճառ ըլլ... սրտի դադրումին եւ կամ ... ղային երակի մը պայթումին...

Կարեւոր է մանաւանդ ... խաները եւ մանուկները ... պանել ցուրտի դէմ։ Պէտք է ... նոնց ոտքերը տաքուկ եւ ... պահել, մէջքի, կուրծքի, ... կին եւ փորին վրայ հին ... նելի կտորներ զետեղել։ Անոնք աւելի ենթակայ են հարբու... քան չափահասները։ Անոնց ... բուխը անտեսելու չէ. ... բար անկարեւոր սեպուած ... հարբուխին ծնունդ տուող ... բոյները մաս առ մաս յառաջ... նալով, կրնան դէպի վեր ... եւ ականջներու բորբոքում...

…եւ կամ դէպի վար իջ…ցըզգատապի յանգիլ։ Ցըն…ը երբ տեղաւորուի ա…խրախային վրայ, դար…հանդերձ կրնայ հըն…շատով մը կրկնուիլ եւ…համար աւելի ահար…անգութեան մը հող պատ…

…ր, զուշաւոր եղէք…հետեւանքներուն դէմ, և…ըշաւորութեան մէջ դար…ձեր մանուկներու հար…արտնին միջոցներով. …երկու անգամ բամ…ջրով մաքրելով անոնց…եւ յետոյ հոն կաթե…քանի մը կաթիլ «huile …olée 1/20րդ, ամէն երե…եցնելէ առաջ անոնց…տակ լողանք տալով…մը թրմաջուր (infu…ցնելով։ (Զափահասներն…օգտուիլ այս միջոց…Սակայն երբ մանուկը…հազալ եւ ջերմ ունե…դիմեցէք ձեր…որովհետեւ պարզ հար…երեւոյթով կը սկսի վար…(Rougeole) որ ինքնին…հիւանդութիւն բայց շատ…բարդութիւն կրնայ…տեւէն։

…զգուշութեամբ հետեւեցէք…մանուկներու կոկորդի վի…եւ երբ ձեր զաւակը փո…է կը գանգատի, անմիջա…թել տուէք բժշկին։

ՏՈՔԹ. Բ. ՈՍԿԻ

…ՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ …ՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

…ինչ է ձեր կարծիքը Թուր…մէջ կատարուած աննաւ… փոփոխութիւններու…(Սուլթանութեան եւ խա…ութեան վերացում, ֆէսի…թողի, վանդակի, «մէտ…» եւ շէրիի ջնջում, կրօնի…ութեան բաժանում, լա…տառ այբուբեն եւլն.)։

…Այդ փոփոխութիւնները…րացնե՞ն թէ կը զօրացնեն…ան եւ Թուրք ժողովուրդը։
…Եթէ կը տկարացնեն,
…Եթէ կը զօրացնեն, ի՞նչ…
…Ինչ հետքեր կրնան ձգել…փոփոխութիւնները, բարե…է չարաշուք։
…կրնա՞ն տեւել այս փո…թիւնները։
…Հայկական տեսակէտէն,…այս փոփոխութիւնները…ընդունելով որ Թուր…ացի է Հայաստանին եւ…հիմ Թշնամին։

…ՆԻ ՀՈԳԵՒՈՐ ՀՈՎԻՒԸ

…կը տեղեկացնեն թէ Պեր…հոգեւոր հովիւ Գրի…յ Նահլաճեան, որ ան…ուած Փարիզ եկաւ քանի…ն համար, կիրակի օր…փի ընթացքին վռամ…եպիսկոպոսէն ստացած…ապետական աստիճան…նի իրաւունք։

ԿԵԱՆՔԸ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՀԱՅԵՐՈՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԾԱՆՐ ՎԻՃԱԿԸ

Քալիֆորնիոյ, մասնաւորապէս Ֆրէզնոյի եւ շրջակայքի Հայերը ներկայիս տնտեսական շա՛տ ծանր վիճակի մէջ կը գտնըւին։ Բազմաթիւ ընտանիքներ օրւան հացի կարօտ են, որովհետեւ այգեպաններու արտադրած չամիչի գինը շա՛տ ինկած է։ Կարօտ ընտանիք մը Ֆրէզնոյի եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան նամակ գրելով յայտնած է որ՝ շատոնց է ուտելու հաց չունի եւ եթէ շուտով օգնութիւն չըլլայ, բոլորովին քաղցած պիտի մնայ։

Այս առթիւ Ֆրէզնօ հրատարակուող «Մշակ»ի թղթակիցը հետեւեալը կը գրէ.

«Բարեգործականի Քալիֆ. Շրջ. Յանձնաժողովը չի՞ խորհիր թէ այս տարի ալ տեղային հայ կարօտ ընտանիքներու կեանքով զբաղելու է, փոխանակ ելլելու Նուպարաշէնի հեռաւոր նպատակներու համար չամիչ հաւաքելու։

Պէտք է եւ անմիջական պահանջ մըն է, որ տեղական կարօտ ընտանիքներու համար Բարեգործականը անմիջական միջոցներ ձեռք առնէ ու այս տարի իրչուրջը գտնուող կարօտներու օգնութեան հասնի։ Չէ՞ որ ասոնք ալ Հայ են։

ՀԱՅԵՐԸ ՔՈՒՊԱՅԻ ՄԷՋ

Հաւանայէն կը հաղորդեն թէ Քուպա կղզիին Հայերուն թիւը շարունակ կը նուազի։ Այս գարնան, Հայերը 500 կը հաշուէին մինչդեռ հիմա հազիւ 300 մնացած են, մեծ մասը կիներ եւ պատանիներ։

Արտագաղթը տեղի կ'ունենայ դէպի Միացեալ Նահանգները։ Հայերը կը մեկնին, որովհետեւ դժուար է Հաւանայի մէջ գործ ճարել։

10,000 ՏՈԼԱՐ ԱՒԱՆԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

Նիւ Եորքի Սեբաստացիները հոկտ. 7ին ժողով մը գումարած եւ 10,000 տոլար հանգանակած են ի նպաստ Հայաստանի մէջ հիմնուելիք աւանի մը կառուցման։ Հանգանակութիւնը դուրսն ալ պիտի շարունակուի։

ՀԱՅԵՐԸ ՔԱՆԱՏԱՅԻ ՄԷՋ

Թղթակից մը կը գրէ «Հայրենիք»ի.

— Մոնրէալը Քանատայի ամէնէն բազմամարդ քաղաքը ըլլալով, կը պարունակէ մօտ մէկ միլիոն բնակիչ, որու մէջ կ'ապրին միայն 140ի չափ Հայեր։

Գաղութին մեծամասնութիւնը կը կազմեն Բալուցիները. կան նաեւ Խարբերդցիներ, Քղեցիներ, Մարզուանցիներ, Պոլսեցիներ եւ տուն մըն ալ Արաբկիրցի։ Ամէնքն ալ բարեկեցիկ են եւ ընտանիքուորները մեծամասնութիւն կը կազմեն։ Եթէ ցաւալի պարագայ մը կայ, այն ալ կազմակերպութեան պակասն է։ Գաղութը զուրկ է նաեւ հոգեւոր մխիթարութենէ։ Մկրտութեան եւ ննջեցեալներու թաղման արարողութիւնները կաթոլիկ կամ անգլիկան եկեղեցիներու կողմէ կը կատարուին։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Գանտիայէն կը հաղորդեն թէ տեղւոյն հայ պատանիներուն վիճակը խղճալի է։ Երկու տարի է որ ծնողները կ'ուզեն կարող ուսուցիչ մը բերել, բայց հայ բժիշկ մը արգելք կը հանդիսանայ, որպէսզի իր ազգական ուսուցչուհին մնայ դպրոցին մէջ։

Յաճախ կարելի է հանդիպիլ 12—15 տարեկան պատանիներու, որոնք թուղթ կը խաղան սրճարաններու մէջ։

Դպրոցը 60ի չափ աշակերտ ունի, եւ եթէ 500 դրախմիի զոհողութիւն ըլլայ, կարելի կ'ըլլայ կարող ուսուցիչ մը պաշտօնի կոչել։

«ՈՍԿԵՂԷՆ ԿԱՆՈՆ»Ի ԿԻՐԱԿԻՆ

Բարեգործականի տեղական մասնաճիւղը կը խնդրէ մեզմէ հրատարակել հետեւեալ կոչը.—

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաժողովը պատիւ ունի յայտնելու որ, այս տարի ալ, Պօղոս փաշա Նուպարի կոչին համաձայն, պաշտօն ստացած է, «Ոսկեղէն Կանոն»ի կիրակիին առթիւ հանգանակութիւն կատարելու յօգուտ որբերու։

Այս համազգային հանգանակութիւնը Փարիզի եւ արուարձաններու մէջ պիտի կատարուի դեկտ. 9էն մինչեւ 30, երկու երեք հոգինոց մասնախումբի մը կողմէ։

Նուէրները կնքուած ու թուագրուած տոմարներու մէջ պիտի արձանագրուին նուիրատուներուն ձեռքով, եւ պիտի հրատարակուին տեղական թերթերու միջոցաւ։

Մասնաժողովս կը սիրէ յուսալ թէ Փարիզի եւ արուարձաններու պատ. հայութիւնը, այս առթիւ ևս պիտի տայ փայլուն ապացոյցը այն սիրոյն որ կը տածէ ազգին տարաբախտ բեկորներուն հանդէպ։»

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԵՐՋԻՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Վիէն, 27 Նոյեմբեր.— Կիրակի օր 25 Նոյեմբերին Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ը, իր խառն խումբով մըրցեցաւ Լիոնի Խուլ-Համրերու Ա. խումբին դէմ։ Հակառակ տեղատարափ անձրեւին, բազմութիւն մը փութացած էր մարզադաշտը։

Մրցումը սկսաւ ժամը 2.30ին խուլ-համրերու մէկ գեղեցիկ յարձակումով։ Առաջին վայրկեանին իսկ, անոնք շահեցան նշանակէտ մը։ Ասոր վրայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յառաջապահները արագ շարժումով մը սկսան յառաջանալ եւ քանի մը վայրկեան յետոյ Սեդրակ Երանեան նշանակեց առաջին նշանակէտը. քիչ յետոյ Աճարոնի մէկ գեղեցիկ «փաս»ով Մարտիկ նշանակեց երկրորդը։

Երկրորդ խաղամասը, սկսաւ խուլերու յարձակումով։

Խաղը վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթութեամբ, 6-4։

Հակառակ որ վիէնցիներս խառն կազմով դաշտ ելած էինք, դարձեալ կրցանք առաջինին պատիւը պաշտպանել։

*** Յառաջիկայ կիրակի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի չորս ախոյեանական մրցման retourը պիտի կատարուի Վիէնի մէջ F. S. Méximieux։ Այս խումբը որ առաջին շրջանին գրեթէ բոլորն ալ չարաչար պարտութեան մատնեց Club Sportif Plaine, Etoile Filante Bronի հաւասար, իսկ մեզի յաղթած է 3-0։

Այս կիրակի օրուան խաղէն կախում ունի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վիէնի խումբին ճակատագիրը։ Եթէ յաղթենք, դասաւորման գլուխը պիտի անցնինք, հակառակ պարագային երկրորդը պիտի դասուինք։ Խումբը դաշտ պիտի ելլէ ամբողջ կազմով։

Բերդապահ՝ Յակոբ, *վերջապահ*՝ Նորայր և Սեդրակ, *միջնապահներ*՝ Սարգիս, Օննիկ և Մինաս, *յառաջապահներ*՝ Մկրտիչ, Ազատ, Ղեւոնդ, Մարտիկ և Աճարոն։

Աճարոն Տիգրանեան

***

ՍԱՐՍԷԼ.— 18 նոյ. կիրակի «Արաքս» 3ի դէմ 1ով յաղթեց «Real D. Espagnols»ի Ա. խումբին։ 25 նոյ. կիրակի հրաւիրած ըլլալով «Valet du Rhone»ի առաջին խումբը պարտուեցաւ 4ի դէմ 2ով։

Այս կիրակի «Արաքս»ի Ա. խումբը պիտի մրցի «U. S. Suisse» ծիծեռնակ խումբին դէմ։

Երկրորդ խումբը հրաւիրուած է մարզադաշտ ժամը 1ին։

Օ. Լ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՇԱՀԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Ծագումով յոյն բժիշկ մը՝ փէշտիմալճի օղլու, միջոցը գտած էր տարեկան շահելու 400 հազար ֆրանք։ Իր դարմանատան մէջ կ'արտադրէր կեղծ վէրքեր եւ նոյնքան կեղծ վկայականներ, եւ անոնց միջոցով կը շահագործէր ապահովագրական ընկերութիւնները։ Իր այս բարեբեր գործունէութեան սակայն, ոստիկանութիւնը վերջ դրաւ հետեւեալ պարագաներու մէջ։

Մոնմարթրի ոստիկանապետը բողոքագիր մը կը ստանար քանի մը շաբաթ առաջ։ Բողոքողն էր ապահովագրական մեծ ընկերութիւն մը։

Շատ չանցած, ոստիկանները կը ձերբակալէին գործաւոր մը, որ ձախ ձեռքին վրայ բացուած վէրք մը կը շահագործէր։ Իբրեւ աշխատանքի արկածեալ, զանազան անուններով կը ներկայանար զանազան ընկերութիւններու ու անոնցմէ կը գանձէր ապահովագին մը։

Հարցաքննութիւն մը թոյլ տուաւ ձերբակալելու նաեւ ուրիշ գործաւոր մըն ալ, որ առաջիններն մեղսակցութեան շնորհիւ, իբր աշխատանքի ծանր արկածեալ, քիչ ատենէն պիտի ստանար ցկեանս ապահովագին։

Քննութիւնը ոստիկանութիւնը առաջնորդեց Տքթ. փէշտիմալճի օղլուի դարմանատունը, ուր հիւանդապահուհի մը, փոխանակ վէրքերը դարմանելու, անոնց արտաքին տեսքին վրայ կ'աշխատէր, զանոնք աւելի սաստկացած ցոյց տալու համար, որպէսզի վիրաւորները կարենան երկար ատեն օգտուիլ աշխատանքի ապահովագրութենէն։ Բժիշկը յատուկ մարդեր ունէր, որոնք ամէն անգամ որ աշխատանքի արկածեալ մը գըտնէին, կը ստանային 30 ֆրանք։ Բժիշկը կը համաձայնէր յաճախորդներուն հետ, անոնց վէրքերուն շնորհիւ կողոպտելու համար ապահովագրական ընկերութիւնները։

Ոստիկանութիւնը ձերբակալած է բժիշկին հետ նաեւ իր հիւանդապահուհին։

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆ.— Շալօն-սիւռ-Սօնի մէջ, այս միջոցիս վիժման դատ մը կը տեսնուի։

Ֆրանսացի քահանայ մը որ այսօր արդէն 50 տարու է, պատերազմէն առաջ ծանօթացեր էր աղջկան մը։ Պատերազմին, քահանան եւս զինուորական պարտականութեան ենթարկուեցաւ ու մեկնեցաւ Տիժօն, իբր հիւանդապահ։ Աղջիկն ալ սակայն ետեւէն գնաց ու հոն անոր սիրուհին դարձաւ։ Պատերազմէն յետոյ, քահանան նշանակուեցաւ հոգեւոր հովիւ Շալօնի, գնաց հոն հաստատուեցաւ եւ իր սիրուհին քովն առաւ իբր աղախին։

Բայց Աստուծոյ պաշտօնեան որ համ առեր էր արգիլեալ պըտուղին, միշտ աւելի թարմը, ջրոտը կը փնտռէր, իսկ այն որ ձեռքընտակ էր, ջուրը քաշեր էր։

Նոր թեմին մէջ ուրեմն փընտռեց ու գտաւ ուրիշ աղջիկ մը, որ սակայն յղի մնաց. գայթակղութեան մը հաւանական սպառնալիքէն սարսափած, քահանան իր անհաւատարմութիւնը խոստովանեցաւ իր աղախին-սիրուհիին, ապաստանեցաւ անոր ներողամտութեան եւ իրաւունք ալ ունէր. քանի որ ան գործը ձեռք առաւ ու ամէն գայթակղութիւն իր սաղմին մէջ իսկ խեղդելու համար, փորձեց վիժեցնել իր հակառակորդը, քահանային նոր սիրուհին։

Գործողութիւնը կատարուեցաւ, բայց աղջիկը շատ չանցած մեռաւ իր ծնողքին տանը մէջ։ Ու խնդիրը երեւան ելաւ։

Քահանան եւ իր աղախինը ձերբակալուած ու բանտարկուած են։

Զ Ե Ո Մ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի Զ. Ե. Ո. Մ.եան Լսարանական Յանձնախումբը զովելի ծրագիրը կազմած է ձմեռնային եղանակի ընթացքին սարքելու շարք մը դասախօսութիւններ, որոնց առաջինը տեղի ունեցաւ անցեալ կիրակի, կէսօրէ վերջ, Պէլվիլի մէջ։

Բժ. Արշակ Պօղոսեան ամփոփ կերպով խօսեցաւ երիտասարդներու ամուսնութեան խնդրին շուրջ, եւ պարզեց սեռային եւ կարգ մը ընկերային հիւանդութեանց ենթակայ անձերու ամուսնութեամբ առաջ եկած ահռելի պատկերները։ Դասախօսութենէն վերջ Պ. բժիշկը սիրայօժար լուսաբանութիւններ տուաւ ունկնդիրներու հարցումներուն։

Շնորհաւորելի են Զափահաս Երկս. Որբերու Միութեան այս եւ նման գեղեցիկ ձեռնարկները, որոնք կոչուած են ամուր ամբարտակ մը ըլլալու մեր նոր սերունդին սպառնացող այլասերման ու ապազգայնացման ահաւոր վտանգներուն դէմ։

Փափաքելի է որ յաջորդ պարբերական դասախօսութիւններուն մեր երկսեռ երիտասարդութիւնը հետզհետէ աւելի ստուար բազմութեամբ ներկայ ըլլայ եւ լայնօրէն օգտուի։

Ց. Անասիկ

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԱԼԱՆՍ.— Բնիկ Երզնկացի Դաւիթ Թումասեան, 20 տարեկան, Վալանսի Ecole Polytechniqueի մէջ իր քննութիւնը յաջողութեամբ աւարտելէ վերջ, ստացաւ վկայական մը եւ ընդունուեցաւ Լիոնի 35e Régiment d'Aviationի մէջ, ուր պիտի հետեւի օդանաւային մեքենագիտութեան գործնական դասընթացքին

Ց.

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ դասընթացքը բոլորովին ձրի է այս տարի։ Ինչո՞ւ չես օգտուիր։

…Ձ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (1)

…ԱՅԱԶԻՏԻ ՊԱՇԱՐՈՒՄԸ

(ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ)

…ուոր մը ներս մտաւ, …երորդ ջրեփը «սամա…իկնային մեր ժաման…ր։ Գիւղին նուագածուն …րուն դառատոկին վրայ …էր Ս. Գէորգի երկաթեայ …նը։

…իւղին նուագածուն միեւ…ն սպասա՞ր է տանդ…

…Այո՛, պատասխանեց նախ…ւորականը։ Նահապետա…րէն մնացած հին օրէնքի …մաձայն, այնքան շատ …ր ունինք, որքան քիչ …որ իսկական ռուս տունե…էջ տասը ծառայ կը կա…գործ մը, միշտ գէշ, զոր …կիրներու մէջ մէկ ծա…ուն կատարէր, այնքան …տանքի բաժանման օ…րէնքն է այս, որ կը կիրարկուի անգոյ աշխատանքի մը համար։ Այս մեր մարդը, որ պետրուշկա կը կոչուի, պաշտօն ստանձնած է հոգ տանելու ջրեփներուն կրակին ու ջուրին։ Միակ գործը, որուն կրնայ խելք հասցնել։ Նոյնպէս տաք ջուր կը հայթայթէ ինծի, երբ չէ մեկնած ջութակ ճռճռցնելու անկիւն մը։ Քսան անգամ ուզեցի վերջ տալ այս ծերուկ ապուշին պաշտօնին, բայց այնքան ծոյլ է, որ պիտի ստիպուէր անօթի մեռնելու իր խրճիթին մէջ։ Եւ սակայն…

— Եւ սակայն, շատ բարի ես…

— Ո՛չ, ինքն է բարի, եւ հերո՞ս մըն է։ Երբ կ'ուզեմ ծեծել, միտքս կ'իյնայ Պայազիտի պաշարումը եւ կը փորձուիմ համբուրել զայն։ Անշուշտ բաներ մը լսած էք Պայազիտի պաշարման մասին։ Է՜հ, զինուորական այդ փառաւոր դէպքը, որ կը զարդարէ մեր պատմութիւնը, թերեւս կը պարտինք Պետրուշկային։

Սկսայ զարմանքով դիտել ծերունի զինուորը։ Ծանօթ էի Թուրքեւռուս պատերազմին այդ առասպելական դրուագին, որ կը կոչուի Պայազիտի պաշտպանութիւնը։ 1877ի յունիսին, կովկասի ռուսական բանակը, ստիպուած ըլլալով նահանջել, այդ անկեան մէջ լքած էր ջոկատ մը կանոնաւոր զինուոր եւ ափ մը խաղախ, ընդամէնը 1500 հոգի, որոնք կը գտնուէին հազարապետի մը հրամանին տակ։ Հաղորդակցութենէ կտրուած ըլլալով ռուս բանակէն, որ կը նահանջէր Երեւանի ուղղութեամբ, պաշարուած ըլլալով թուրք զինուորներու կողմէ, որոնց թիւը կը հասնէր 20 հազարի, այս պահակախումբը դիմադրեց 23 օր, առանց հացի, առանց ջուրի, միշտ խիստ ամատներուն մէջ։ Երբ հայազգի զօրավար Տէր-Ղուկասոֆի բանակը, յարձակողականի սկսելով, յունիս 28ին յաջողեցաւ ազատագրել Պայազիտը, պահակազօրքին մէջ մնացեր էին խումբ մը մարդիկ, այնքա՜ն տկար, այնքա՜ն տկար, որ հազիւ կրնային կրել իրենց հրացանները։

— Այո՛, շարունակեց հիւրընկալս, Պետրուշկա, որ նուագածուն էր Երեւանի զօրագունդին, եղաւ մէկը այն անծանօթ հերոսներէն, որոնք օգնեցին մեզի պաշտպանելու համար այդ ամրոցը ամբողջ բանակի մը դէմ։ Ոչ միայն իր արիւնը թափեց ստացաւ զանազան վէրքեր, որոնցմէ կը տառապի տակաւին,— այդ քանը ուրիշներ ալ ըրած են,— այլ, եղաւ վայրկեան մը, երբ մեր այս մարդը, թերեւս անգիտակցաբար, վճռեց մեր դիրքին բախտը։ Կ'արժէ որ պատմեմ։

Է՜յ անխոհեմ, դուն որ կուգաս թօթուել շատախօս ճգնաւոր մը, գիտե՞ս թէ ինչ է հետեւանքը։ Քեզ գերի բռնած եմ այլեւս, քանի որ գտայ հեզահամբոյր երկու ականջներ, անոնց մէջ պիտի պարպեմ յիշատակներուս տոպրակը։

1877ին, երբ Թուրքեւռուս պատերազմը, որ կ'ենթադրուէր ըլլալ յաղթական արշաւ մը, լուրջ կռիւի մը կերպարանքն առաւ, փոխնիփոխ յաջողութիւններով եւ ձախորդութիւններով, ճակատ կանչուեցան պահեստի ուժերն ալ, եւ բազմաթիւ հին զինուորականներ բանակ մտան։ Անոնց մէջ էի նաեւ ես։ Յաջողեցայ մտնել Երեւանի զօրագունդին մէջ, ուր անցուցեր էի երիտասարդութեանս քանի մը տարիները։ Հետս տարի Պետրուշկան, որ նոյնպէս զօրակոչի ենթարկուածներէն էր։ Պէտք է ըսեմ, որ ան նուագ փութկոտ կը թուէր երթալու եւ սլաւ եղբայրները փրկելու, եւ ես թերահաւատ էի իր ռազմական ընդունակութիւններուն մասին։ Ընդհակառակն ծանօթ էի նուագածուի յարմարութիւններուն, եւ իրեն յանձնեցի այդ պաշտօնը իմ վաշտիս մէջ։

Կը խնայեմ ձեզի պատմել մեր արշաւը մինչեւ Պայազիտ։ Բայց գիտցէք, որ մենք կը գտնուէինք այն զինուորներուն մէջ, որոնք լքուեցան նահանջող բանակին կողմէ։

Երեւակայեցէք փոքրիկ միջնաբերդ մը որ, կիսովին աւերակ, կը հանգչի նեղլիկ արտեւանունքի մը վրայ, ապառաժեայ պատուարի մը կողին, ճիշդ դէմը Արարատի։ Լեռներու կատարները կը տիրեն, շուրջանակի, մեր բռնած դիրքին վրայ։

Յունիս 6ին, առտուն, տեսանք որ այդ կատարները ծածկուած են հետեւակազօրքով, եւ յետոյ թնդանօթաձիգներով։ Թուրք բանակն էր, որ դիրք կը բռնէր այդ բարձունքներուն վրայ եւ իր կրակը կը հասցնէր մինչեւ մեր ամրոցը։

(Շար.)

688,000 զինուոր, իսկ 1914ին 845,000։ 1929ին անոնց թիւը պէտի զեղչուի 589,000ի եւ 1930ի վերջն ալ՝ 566,000ի։

Համայնավար երեսփոխան Պերոնի միջամտութենէն յետոյ բեմ բարձրացաւ պատերազմական նախարար Փէնլըվէ, որ ըսաւ.

—1913ի առաջին եռամսեակին, երկու տարուան զինուորական ծառայութեան օրէնքին համաձայն, մեր զինուորական ուժը էր 786,000 հոգի, ձէյն ըլլալով սպաներն ու ոստիկան զինուորները։ 1930ին անոնց թիւը պիտի ըլլայ 584,000։ Մինչդեռ Մոնթինեի 1913ի թիւը ներկայացուցած էր 582,000, իսկ 1930ինը՝ 638,000։ Արտասահմանի մէջ այս սխալ վիճակագրութիւնը Ֆրանսայի դէմ պայքար բացաւ։

Զօր. Սէն-Ժիւսթ բացագանչեց որ Մոնթինեի «Պոշերուն (գերման) համար աշխատած է»։ Նախագահը կարգի հրաւիրեց զայն։ Փէնլըվէ շարունակեց.

— Ձենք կրնար հրաժարիլ մենք մեզ պաշտպանելէ, քանի որ միայն բարոյական ուժերը բաւական չեն պաշտպանելու սահմանագլուխները։ Պատերազմական եւ արտաքին Նախարարութեանց միջեւ կատարեալ համաձայնութիւն կը տիրէ։ Ատեն պիտի գայ որ, շնորհիւ Ազգերու Դաշնակցութեան, եւրոպական երկու երկիրներու միջեւ պատերազմ մը ա՛յնքան տարօրինակ պիտի թուի, որքան այսօր Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու երկու Նահանգներուն միջեւ ծագելիք պատերազմ մը։ Սակայն մինչ այդ, մեր ազգային պաշտպանութիւնը պէտք է պահպանէ իր խաղաղասէր կառուցուածքը։ Իր բանակը յարձակումի գործիք մը պէտք չէ ըլլայ, այլ թումբ մը՝ ողողումի դէմ։ Որքան ատեն որ ողողումի սպառնալիք կայ, թումբը չեն խորտակեր՝ առանց տեղը նոր մը շինելու։ Օր պիտի գայ, որ ողողումը չպիտի սպառնայ այլ եւս։ Կը մաղթեմ որ շուտ հասնի այդ օրը։ Բայց քանի՝ դեռ չէ հասած, կը պահանջեմ որ Խորհրդարանը քուէարկէ զինուորական վարկերը։

Մոնթինեի փորձեց պաշտպանել իր ներկայացուցած թիւերը։

Կէսօրէն վերջ արմատական-ընկերվարական կուսակցութեան նախագահ Տալատիէ խօսք առնելով, ըսաւ թէ ինք կ'ուզէ պարզապէս քննել ելմտացոյցը, որուն մէջ ազգային պաշտպանութեան յատկացուած է 11,500 միլիոն ֆրանք, այսինքն ընդհանուր ծախքերու մէկ քառորդը։ Պատերազմական ելմտացոյցին մէջ միակ զեղչը կատարուած է ռազմանիւթերու վրայ, մինչդեռ Մեծ Պատերազմը սորվեցուց թէ լաւագոյն է շատցնել ռազմանիւթը քան զինուորը։

Ճառախօսը յետոյ քննեց այս ելմտացոյցի ունենալիք ազդեցութիւնը ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան վրայ։ Յիշեց Ազգերու Դաշնակցութիւնը, Լոքառնօ, Քէլլոկը եւ ըսաւ թէ ատոնք երաշխիքներ են ապահովութեան...

— Իսկ եթէ այնպէս չէ, ի՞նչ կեղծաւորութիւն։

Եզրակացնելով, Տալատիէ ըսաւ թէ իրենք պիտի պաշտպանեն նուազ բազմաթիւ, բայց աւելի զօրաւոր բանակի մը տեսակէտը։

Պուլկարեւյոյնեան բարեկամութիւնը

Սոֆիայի հելլէն նորընտիր դեսպան Տէնտրամիս մօտ օրէն Աթէնք պիտի վերադառնայ՝ կառավարութեան հետ խորհրդակցելու համար Յունաստանն ու Պուլկարիան հետաքրքրող խնդիրներու մասին։

«Թան»ի Աթէնքի թղթակցին համաձայն, հակառակ նախապէս ծրագրուածին թէ պուլկարեւհելլէն դաշինքը պիտի կնքուի հելլէնեւթուրք դաշինքէն յետոյ, այժմ հակառակը տեղի պիտի ունենայ։ Պուլկարեւհելլէն վէճը աւելի արագ պիտի կարգադրուի։

Ծանր կացութիւն Մակեդոնիոյ մէջ ?

Սոֆիայէն կը հեռագրեն նոյեմ. 28 թուականով.— Կացութիւնը ծանր է Փէթրիչի շրջանին մէջ, ուր կը թուի թէ Միխայլոֆի կուսակիցները յաջողութիւններ ունեցած են։

Գիւղացիները լքելով իրենց տուներն ու հօտերը, փորձեցին ապաստանիլ Յունաստան, որովհետեւ իրենք զիրենք ապահով չեն զգար Մակեդոնական Պուլկարիոյ մէջ, սակայն սահմանագլուխին վրայ վար դրուեցան։ Նոյեմբեր 23ին Սվէնվրատի մօտ 3000 ոչխար եւ 20 ձի գրաւուած են։

Միւս կողմէ երկու միլիոն լէվայի տուգանք պարտադրուած է։

Ապստամբութիւնը Աֆղանիստանի մէջ

Հակառակ ձեռք առնուած զգուշական միջոցներուն, աֆղան ցեղախումբերը դարձեալ ապստամբած են հիւսիս-արեւելեան սահմանագլխուն վրայ։ Աֆղան օդանաւեր ռմբակոծեցին բազմաթիւ ապստամբ գիւղեր։ Սահմանագլխէն մինչեւ Քապուլ ճամբան կարելի եղաւ մաքրագործել, սակայն Ճէլալապատ-Տաքքայի ճամբուն վրայ երթեւեկը ընդհատուած է։ Տաքքայի մէջ ապստամբները յարձակեցան բեռնատար ինքնաշարժի մը վրայ։

Ամանուլլահ թագաւորը Քապուլէն Ճէլալապատ մեկնեցաւ՝ անձամբ վարելու համար Շինվարի ցեղախումբին դէմ հետապնդումները։

Փոթորիկ ամեն կողմ

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ երկուշաբթիէն ի վեր սաստիկ փոթորիկ մը կը տիրէ։ Սեւ ծովու շոգենաւային երթեւեկները բոլորովին խանգարուած են։

Աթէնքէն ալ կը հաղորդեն թէ նոյնպէս երկուշաբթի օրուընէ ի վեր խստաշունչ փոթորիկ մը աւերներ կը գործէ Եգէական ծովուն մէջ։ Պիրէոսի նաւահանգիստը սպասուած բազմաթիւ շոգենաւեր դեռ չեն հասած։ Ուրիշներ ընդհարումներ ունեցած են։ Նաւահանգիստին մէջ նիւթական կորուստները մեծ են։

Պոլիսէն Աթէնք գացող օդանաւ մը գէշ օդին պատճառաւ ստիպուեցաւ Մուտրոս վար իջնել։ Փաթրասի նաւահանգիստին մէջ շոգենաւ մը զարնուեցաւ եզերքին։ Զորս նաւակներ ընկղմեցան։ Բաց ծով գտնուող բազմաթիւ շոգենաւեր անթելով օգնութիւն խնդրեցին։ Փաթրասի շրջանի գետերը յորդեցան, մեծ վնասներ պատճառելով։ Փաթրասի եւ Աթէնքի միջեւ երկաթուղիի հաղորդակցութիւնը խզուեցաւ։

Նաւերուն մէջ քանի մը պատեր փլան եւ տանիքներ թռան։ Անձի կորուստ չկայ։ Մալթայի շուրջ կատաղի փոթորիկ կը տիրէ։ Ոչ մէկ թղթատար հասաւ Անգլիայէն։ Սիկիլիոյ հետ հաղորդակցութիւնները ընդհատուեցան։

Հիւսիսային Գերմանիոյ մէջ նոյնպէս կացութիւնը լուրջ է։

(Դաշ)

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԽՆՋՈՅՔ-ԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ
ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆԻ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒՆ
ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

8 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ. ՇԱԲԱԹ ԺԱՄԸ 9ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
Restaurant PILOTի մեծ սրահը, 90 Bld. St. Germain
Métro: Odéon կամ St. Michel

Գին 12 ֆր. 50. փոքրիկներուն համար կէս գին։ Մինչեւ Դեկտ. 2 անպայման պէտք է տոմսակ հայթայթել խումբերու քարտուղարներէն եւ կամ ընկ. Լ. Գեւոնեանէ ցառաջի խմբագրատունը։

ԴԵԿՏ. 15ԻՆ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔԸ
„ԱՆՁՐԵՒ" Ը

դիմել՝ ընդհ. գործակալ L. KÉVONIANի, 208bis Rue Lafayette, Paris (10e)։ ֆրանսա եւ գաղութներ 16 ֆրանք, ուրիշ երկիրներ, ի բաց առեալ Ամերիկայէ՝ 20 ֆրանք։ մեծաքանակի համար մասնաւոր զեղչ։ Բացարձակապէս կանխիկ։ փոստի ծախք չկայ։ Ապըսպրանքները այժմէն կ'ընդունուին։

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ժուանվիլի մասնաճիւղին կողմէ
Վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ
Թէթ-Նուարի հանրածանօթ սրահներուն մէջ, 20 Quai Beaubourg, Joinville-le-Pont.

փարիզահայ ՇԱՆԹ Թատերախումբը, մասնակցութեամբ Պ. Պ. Գրիգոր Վահանի եւ Ե. Գրիգորեանի կը ներկայացնէ՝
«ՎԵՐԻ ՃԱՇԱՐԱՆԻ ՍՊԱՍԱՒՈՐ»Ը

Հաղորդակց. միջոցներ.— փորթ վէնսէնէն առնել թիւ 108, 109, 110 թրամուէյները, իջնել կար տը ժուանվիլ։ Պասթիյլէն շոգեկառք առնել նոյն տեղը։
ՄՈՒՏՔ՝ 5 ՖՐ.

Հ. Յ. Դ.

Իսի-լէ-Մուլինոյի Վռամեան ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ծանօթ հանաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Պուա-Քոլոնպի Եռագոյն խումբի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը իր բոլոր խումբերու ընկերուհիները և ընկերները ժողովի կը հրաւիրէ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Ընկ. ՀԻՍԱԵԱՆ կը հրաւիրուի անպայման ներկայանալ ՇԲՁ. կոմիտէին այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 7ին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Եւրոպայի Հ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 3ին Հ.Հ. Պատուիրակութեան շէնքին մէջ (71 Ave. Kléber, Paris)։ Օրակարգ՝

1. Ձեկոյց առժամեայ վարչութեան։ 2. Կ. վարչութեան շրջաբերականներու եւ գրութիւններու տեսութիւն։ 3. Հ. Կ. Խաչի օրուան երեկոյթը։ 4. Սըրտական վարչութեան ընտրութիւն։ 5. Ջնախատեռուած հարցեր։ Կը հրաւիրուին այն հայրենակցուհիները եւ հայրենակիցները, որոնք կը փափաքին անդամագրուիլ Հ. Կ. Խաչիկազմակերպութեան։

Առժամեայ վարչութիւն

ԼԻՈՆԻ Զ. Ե. Ռ. Միութեան մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 8ին, Գ. Mairieի մատենադարանի սրահը։ Մուտք François-Garcin փողոցէն։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ այս իրիկուն ժամը 9—10 քաղաքական տնտեսութիւն եւ պետական իրաւունք (Պ. Ա. Խոնդկարեան), 10—11 առողջապահութիւն (Տօքթ. Բալասեան)։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ
Լա Պրէթաքապլը, Ս. Պ.— 70։
Մարսէյլ, Գործ.— 674.50։
Պըզոն, Ս. Տ.— 35։
Մարսէյլ, Ն. Գ.— 35։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Անդրանիկի զինուորներէն Արամ Ղանդիկեան որ կամաւոր էր յունական բանակին մէջ եւ կը գտնուէր եսկիշէհիրի ճակատը։ Գրել՝ իր եղբօր եւ քրոջ՝ Շապինգարահիսարի Բուրգ գիւղացի Sarkis Kandiguianի, Les Olliviers, Ardèches, France.

— Կը փնտռուի Կէմէրէկի Թէքմէն գիւղացի Հայկ Մովսէսեան եւ Յարութիւն Հաճընեան։ 1925ին Պէյրութէն մեկնած են Արժանթին (Հարաւային Ամերիկա)։ Իմացնել՝ Երուանդ Մովսէսեանի, Ռէսթորան Էնթէրնասիոնալ, Մէզոն նէօվ Շարվիէօ,Իզէր, կամ Յառաջի հասցէով։

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը
ՓՐԻՎԱՅԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 2.30ին։

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն, եւայլն։

Մուտքը ազատ է

ՄԵԾ ՄԱՐԶԱՀԱՆԴԷՍ
Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի Արարատ Մասնաճիւղին։Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 85 Րիւ Շաբ, Պօն Թէաթրի մէջ, Մարսէյլ։

Պատուակալ նախագահութեամբ
գեր. Գր. ԵՊՍ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ

Գեղարուեստական բաժին, նուագ, կոփամարտ, զանազան մարզանքներ, եւայլն։

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԴԵԿՏ. 15ԻՆ

Մանրամասնութիւնք մօտ օրէն

Գրաշար կ'ուզուի

Հայերէնի խիստ վարժ երկու գրաշար կ'ուզուի։ դիմել՝ «Massis» տպարան, 208bisrueLafayette, Paris (10e).

Կ'ուզուին կօշկակարի աշակերտներ։ Շաբաթական վճարում՝ 100—150 ֆր.։ Դիմել՝ Պ. Արամ Զուհաճեանի, 54 Rue Lamartine, Paris.

Կ'ՈՒԶՈՒԻ գրաշարի աշակերտ մը։ մնայուն գործ։ դիմել՝ Յառաջի։

ԵՐԱԺՇՏԱՊԵՏ Կ'ՈՒԶՈՒԻ
ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ
ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԷՆ.

Ի մօտոյ աւարտելի Ս.Թարգմանչաց եկեղեցւոյս համար, որպէսզի կարելի ըլլայ այժմէն ապահովել հայ եկեղեցւոյ սրբազան երաժշտութեան երկսեռ, վարժ խումբ մը, պէտք կայ եւրոպական եւ հայկական երաժշտութեան քաջահմուտ եւ 30 հոգինոց երկսեռ խումբ մը վարելու կարող ու փորձառու երաժշտապետի մը։

Պայմաններու մասին համաձայնելու համար ինքնակենսագրութեամբ դիմել ուղղակի Առաջնորդին, Eglise Arménienne, 90, Rue Stanislas Torrents, Marseille.
(կնիք)

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant E. SOUVIGNY